

AȘEZĂRI DIN MOLDOVA
De la paleolitic pînă în
secolul al XVIII-lea

Ion Joviță

ACADEMIA DE ȘTIINȚE SOCIALE ȘI POLITICE A REPUBLICII SOCIALISTE
ROMÂNIA

INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE „A. D. XENOPOL”-IAȘI

A.

N. ZAHARIA, M. PETRESCU-DÎMBOVIȚA și EM. ZAHARIA

AȘEZĂRI DIN MOLDOVA

De la paleolitic pînă în secolul al XVIII-lea

TABLA DE MATERII

	<u>Pag.</u>
Lista abrevierilor	7
Introducere (N. Zaharia)	9
 I. Considerații privind așezările din Moldova (M. PETRESCU-DÎMBOVIȚA, N. ZAHARIA și EM. ZAHARIA)	
Paleoliticul	21
Mezoliticul	25
Neoliticul	26
Perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului	37
Epoca bronzului	39
Prima epocă a fierului	45
A doua epocă a fierului	54
Perioada corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II și III e.n.)	62
Perioada de trecere la feudalism (sec. IV—X)	74
Feudalismul (sec. X—XVIII)	122
Încheiere	157
 II. Corpus-ul descoperirilor de așezări din Moldova (N. ZAHARIA, EM. ZAHARIA și M. PETRESCU-DÎMBOVIȚA)	
Établissements en Moldavie depuis l'époque paléolithique jusqu'au XVIII-e siècle (Résumé)	167
Indice de locuri.	649
Indice de persoane	659

LISTA ABREVIERILOR

folosite în cuprinsul lucrării

<i>AAR</i>	<i>Analele Academiei Române.</i>
<i>AArh</i>	<i>Arta și arheologia</i> , Iași, 1927—1938.
<i>ActaArch</i>	<i>Acta Archaeologica</i> , Budapesta.
<i>ACMI</i>	<i>Anuarul Comisiunii monumentelor istorice</i> , București.
<i>ACMIT</i>	<i>Anuarul Comisiunii monumentelor istorice pentru Transilvania</i> , Cluj,
<i>AĖ</i>	<i>Archaeologiai Értesítő</i> , Budapest.
<i>AuF</i>	<i>Ausgrabungen und Funde</i> , Berlin.
<i>AG</i>	<i>Archaeologia geographica</i> , Hamburg.
<i>ArchHung</i>	<i>Archaeologia Hungarica</i> . A Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Kiadványai. Acta Archaeologica Musei Nationalis Hungarici, Budapest.
<i>AI</i>	<i>Arhiva istorică</i> , Iași.
<i>AIGR</i>	<i>Anuarul Institutului geologic al României</i> , București.
<i>AISC</i>	<i>Anuarul Institutului de studii clasice</i> , Cluj,
<i>AM</i>	<i>Arheologia Moldovei</i> , București.
<i>AMN</i>	<i>Acta Musei Napocensis</i> , Cluj.
<i>AO</i>	<i>Arhivele Olteniei</i> , Craiova.
<i>AR</i>	<i>Arhiva românească.</i>
<i>ARMSI</i>	<i>Academia Română. Memoriile Secției istorice.</i>
<i>ARMSȘ</i>	<i>Academia Română. Memoriile Secției științifice.</i>
<i>ARS</i>	<i>Analele româno-sovietice</i> , seria istorie, București.
<i>ArhStBuc</i>	<i>Arhivele statului</i> , București.
<i>ASȘAc</i>	<i>Anuarul Secției științifice a Academiei.</i>
<i>AȘUIași</i>	<i>Analele științifice ale Universității din Iași.</i>
<i>AUBucurești</i>	<i>Analele Universității „C. I. Parhon” București.</i>
<i>BerRGK</i>	Deutsches Archäologisches Institut, <i>Bericht der Römisch-Germanischen Kommission</i> . Frankfurt a/M.
<i>BCMI</i>	<i>Buletinul Comisiunii monumentelor istorice</i> , București.
<i>BIRS</i>	<i>Bulletin de l'Institut Roumain de Sofia.</i>
<i>BSNR</i>	<i>Buletinul Societății numismatice române</i> , București.
<i>BSS</i>	<i>Bull. de la Section scientifique de l'Académie Roumaine.</i>
<i>BSRG</i>	<i>Buletinul Societății române de geografie</i> , București.
<i>BȘtAc</i>	<i>Buletin științific al Academiei Române.</i>
<i>Cest</i>	<i>Răspunsurile la „Cestionarul” arheologic Al. Odobescu.</i>
<i>CI</i>	<i>Cercetări istorice</i> , Iași.
<i>CRIG</i>	<i>Comptes rendu des séances. Institutul geologic</i> , București.
<i>CNA</i>	<i>Cronica numismatică și arheologică</i> , București,
<i>Dacia</i>	<i>Dacia, recherches et découvertes archéologiques en Roumanie</i> , București.
<i>DolgCluj</i>	<i>Dolgozatok-Travaux de la Section numismatique et archéologique du Musée National de Transylvanie</i> , Cluj, 1910—1919.

<i>ED</i>	<i>Ephemeris Dacoromana</i> , București-Roma.
<i>FoliaArch</i>	<i>Folia Archaeologica</i> , Budapest.
<i>IGalR</i>	Institutul geologic al României.
<i>IMFAN</i>	<i>Известия Молдавского филиала Академии наук СССР</i> , Kișinev, 1960.
<i>KS</i>	<i>Краткие сообщения Института истории материальной культуры Академии наук СССР</i> .
<i>Materiale</i>	<i>Materiale arheologice privind istoria veche a R.P.R.</i> , vol. I (1953); <i>Materiale și cercetări arheologice</i> , vol. II—VIII (1956—1962).
<i>MDG</i>	<i>Marele dicționar geografic al României</i> , București, 1899.
<i>MIA</i>	<i>Материалы и исследования по археологии СССР</i> , Moskva-Leningrad.
<i>MIAKișinev</i>	<i>Материалы и исследования по археологии юго-запада СССР и Румынской Народной Республики</i> , Kișinev.
<i>MIP</i>	Ministerul Instrucțiunii Publice.
<i>MISTS</i>	Muzeul de istorie Turnu-Severin.
<i>MMB</i>	Muzeul municipal București.
<i>OGAM</i>	<i>Одесский Государственный археологический музей</i> , Odessa.
<i>PA</i>	<i>Památky Archeologické</i> , Praha.
<i>PZ</i>	<i>Prähistorische Zeitschrift</i> , Berlin.
<i>PFA</i>	<i>Publicațiile Fondului Adamachi</i> , Iași.
<i>Raport MNA</i>	<i>Raport asupra activității științifice a Muzeului național de antichități în anii 1942 și 1943</i> , București, 1944.
<i>RA</i>	<i>Revue Archéologique</i> , Paris.
<i>RArh</i>	<i>Revista arhivelor</i> , București.
<i>RIR</i>	<i>Revista istorică română</i> , București, 1931—1947.
<i>RPAN</i>	<i>Revista de preistorie și de antichități naționale</i> , București, 1937—1940.
<i>SA</i>	<i>Советская археология</i> , Moskva.
<i>SLA</i>	<i>Slovenská Archeológia</i> , Bratislava.
<i>SCIA</i>	<i>Studii și cercetări de istoria artei</i> , București.
<i>SCIV</i>	<i>Studii și cercetări de istorie veche</i> , București.
<i>SCIM</i>	<i>Studii și cercetări de istorie medie</i> , București.
<i>SCN</i>	<i>Studii și cercetări de numismatică</i> , București.
<i>SCȘIași</i>	<i>Studii și cercetări științifice</i> , Seria istorie, Iași.
<i>SMIM</i>	<i>Studii și materiale de istorie medie</i> , București.
<i>SRIR</i>	<i>Studii și referate privind istoria României</i> , Partea I și Partea a II-a, București, 1954.
<i>Studii</i>	<i>Studii. Revistă de istorie</i> , București.
<i>Tribuna</i>	<i>Tribuna. Săptămânal de cultură</i> , Cluj.
<i>VDI</i>	<i>Вестник древней истории</i> , Moskva.
<i>WPZ</i>	<i>Wiener Prähistorische Zeitschrift</i> , Wien.

O problemă mult dezbătută și nu întotdeauna lămurită în toate detaliile este aceea a vechilor așezări sătești din vremea orînduirii comunei primitive și pînă în perioada feudală inclusiv. În legătură cu acest capitol din domeniul „geografiei așezărilor” sau al „arheologiei așezărilor” s-a scris mult în literatura de specialitate, lărgindu-se în ultima vreme baza cercetărilor prin folosirea complexă a datelor arheologice, istorice, etnografice, geografice, fitogeografice, antropologice ¹ ș.a. Pe această cale s-au adus unele contribuții cu privire la variațiile climatice din diferitele perioade de locuire, precizîndu-se vegetația caracteristică pentru aceste perioade ², precum și relativ la condițiile economice în care au apărut și s-au dezvoltat așezările de tip rural din anumite regiuni, luîndu-se în considerație pentru această problemă factorii fizici și istorici care au influențat locuirea din aceste regiuni ³. În ceea ce privește factorii fizici, s-a încercat să se scoată în evidență legătura dintre evoluția culturală și mediul fizic, în cadrul unor unități culturale, căzîndu-se uneori, prin exagerarea rolului factorului fizic, în determinism geografic.

În afară de aceste probleme, s-au mai pus în discuție și altele, relativ la continuitatea așezărilor și populației, precum și a constanței așezărilor dintr-un anume teritoriu, ajungîndu-se astăzi la o înțelegere mult mai largă a acestor probleme ⁴. Astfel, s-a precizat în mod just, pe de o parte că continuitatea de locuire nu este întotdeauna identică cu continuitatea de populație, iar pe de alta că întreruperea de locuire dintr-o așezare nu coincide în mod obligatoriu și cu o lipsă a continuității de locuire din teritoriul în care se află această așezare ⁵. În vederea lămuririi acestor probleme deosebit de importante și pentru evoluția așezărilor rurale din diferite epoci dintr-un anume teritoriu, se impune ca cercetarea să nu se limiteze numai la locul propriu-zis al așezării, ci să ia în considerație spații geografice mai mari, în care s-au desfășurat, în condiții nu întotdeauna ușor de explicat, strămutările de populație dintr-un loc în altul, fără ca aceasta să implice neapărat o întrerupere a continuității de locuire din spațiul respectiv ⁶. Mai mult încă, prin extinderea cercetărilor pe un spațiu mai mare, este posibil să se lămurească, în ceea ce privește perioada feudală, și legăturile dintre așezările rurale și centrele întărite sau urbane, precizîndu-se transformările social-economice și politice din etapa respectivă a feudalismului ⁷. Din punctul de vedere al cercetărilor arheologice amănunțite pe întinderi mai mari de teren, pot fi date ca exemplu acelea de la Biskupin de pe te-

¹ Relativ la metodele și problematica recentă privind geografia așezărilor au apărut în ultima vreme numeroase studii, îndeosebi în publicația *Archaeologia geographica* de la Hamburg.

² Heinz Schmirtz, *Klima, Vegetation und Besiedlung*, în *AG*, 3, 1952, 1–3, p. 15 și urm.

³ H. Jankuhn, *Arbeiten zur älteren Siedlungsgeschichte*, Schleswig-Holstein, în *AG*, 8/9, 1959/60, p. 7.

⁴ *Ibidem*, p. 8 și urm.; *Methode und Probleme siedlungsarchäologischer Forschung*, în *AG*, 4, 1955, p. 73 și

urm. Vezi și P. Grimm, *Zur Frage der Konstanz von frühgeschichtlichen Siedlungen*, în *AuF*, 2, 1957, 3, p. 97 și urm.

⁵ H. Jankuhn, *loc. cit.*

⁶ *Ibidem*.

⁷ Cf. P. Grimm, *Stand und Aufgaben der archäologischen Pfälzenforschung in den Bez. Halle und Magdeburg*, Berlin, 1961, p. 40; W. Hensel, *Pologne médiévale: L'archéologie au service de l'histoire*, în *Annales, Economies, Sociétés, Civilisations*, 2, 1962, p. 212.

torial R. P. Polone, prin care s-au descoperit importante resturi de locuire din epipaleolitic și pînă în secolul al XIV-lea e.n., contribuindu-se prin această cercetare complexă la o foarte bună cunoaștere a desfășurării locuirii din cadrul geografic respectiv⁸. La aceste cercetări, desfășurate pe o suprafață de aproape 800 ha, au participat nu numai arheologi, ci și geografi, geologi, petrografi, pedologi, dendrologi, zoologi, ihtiologi, antropologi, specialiști în metalurgie și arhitecți⁹. Cercetări complexe de același fel, mai mult sau mai puțin intense, s-au făcut în regiunea barajului de la Kuibîșev¹⁰ și pe Nistrul mijlociu în U.R.S.S.¹¹, în sectorul lacului de acumulare „V. I. Lenin” de la Bicaz în țara noastră¹², precum și în alte locuri. Pretutindeni a reieșit importanța metodei arheologice, scoțindu-se în evidență contribuția fundamentală a arheologiei pentru cercetarea satelor și orașelor medievale¹³. În ceea ce privește satul, în afară de datele istorice, toponimice, etnografice, antropologice și ale altor discipline, prin această metodă este posibil să se aducă precizări de ordin topografic, structural, social-economic, politic, cultural și demografic, completîndu-se pe această cale, în mod substanțial, datele uneori incomplete și deseori laconice ale izvoarelor scrise¹⁴.

În afară de studiile cu caracter metodologic privitoare la arheologia așezărilor satești, s-au publicat și colecții de izvoare arheologice, prezentîndu-se, într-o formă concisă sau mai detaliată, atît materialul descoperit, condițiile găsirii și locul de păstrare, cît și literatura privind acest material¹⁵.

În legătură cu problema așezărilor satești, importantă este și metoda comparativă geografico-cartografică, folosită de către H. J. Eggers și alții în domeniul arheologiei comunei primitive¹⁶. Întocmindu-se hărți microgeografice detaliate, cu semne convenționale speciale, în care descoperirile de așezări și necropole sînt cartate cronologic în funcție de detalii privind solul, altitudinea, vegetația și altele din zona respectivă, se ajunge la o reprezentare ingenioasă a legăturilor dintre locuire și cadrul geofizic și biologic dintr-o microregiune într-o anumită etapă istorică¹⁷.

În fine, tot în legătură cu această problemă prezintă interes și reconstituirile demografice și cu caracter economic ale așezărilor medievale rurale dispărute din Franța în perioada secolelor X—XVIII, pe bază de izvoare scrise (cronici, documente, registre de stare civilă, descrieri de parohii, călătorii și diverse opere istorice, geografice și literare din secolele XVI—XVIII), date toponimice și onomastice și hărți de epocă¹⁸.

În țara noastră, problema așezărilor satești a fost studiată parțial prin săpături, sondaje și recunoașteri arheologice. Din acest punct de vedere s-au bucurat de o atenție ceva mai mare așezările din vremea orînduirii comunei primitive, în anii din urmă reușindu-se să se sape pentru prima dată în întregime stațiunea neolitică din faza Cucuteni A de pe Holmul de la Hăbășești¹⁹ și apoi aceea din fazele Cucuteni A și B de pe înălțimea Țuguieța de la Trușești²⁰.

⁸ Z. Rajewski, *Die Methodik der Erforschung von Siedlungskomplexen*, în *Bericht über den V. Internationalen Kongress für Vor- und Frühgeschichte*, Hamburg, 1958, p. 684.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Pentru cercetările complexe începute în 1951 în regiunea canalului Volga-Don, vezi A. P. Smirnov, *Итоги исследований в зоне строительства Куйбышевской ГЭС*, în *КС, L*, 1953, p. 5.

¹¹ G. B. Fedorov, *Древние славяне и их соседи в Молдавии, Учёные записки (серия историческая)*, VI, Chișinău, 1957, p. 237 și urm.

¹² Vezi rapoartele preliminare de săpături publicate de C. S. Nicolăescu-Plopșor, M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, în *Materiale*, V, 1959, p. 45 și urm.; VI, 1959, p. 57 și VII, 1961, p. 37 și urm., precum și volumul *Istorie din Monografia Bicaz* (manuscris).

¹³ Cf. W. Hensel, *Pologne médiévale*, p. 212 și urm.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Pentru asemenea colecții de izvoare a se vedea W. Hensel, *Studia i materiały do osadnictwa Wielkopolski wczesnohistorycznej*, Poznań, t. I, 1950 și II, 1953; Wars-

zawa, t. III, 1959; în ultimele volume autorul a renunțat la suplimente și a adăugat descrieri și analize tehnologice.

¹⁶ Hans Jürgen Eggers, *Die vergleichende geographisch-kartographische Methode in der Urgeschichtsforschung*, în *AG*, 1, 1950, 1—3, p. 1 și urm. și H. Behrens, *Einige Bemerkungen zur vergleichenden geographisch-kartographischen Methode in der Urgeschichtsforschung*, în *AG*, 2, 1951, 3—4, p. 97 și urm.

¹⁷ Asemenea hărți sînt publicate îndeosebi în diferite studii apărute în *AG*. Vezi de ex. Berndt Wachter, *Beziehungen zwischen Landschaft und urgeschichtlicher Besiedlung am Beispiel des Elb-Havel-Winkels*, în *AG*, 8/9, 1959/60, p. 11 și urm.

¹⁸ Jean-Marie Peséz et Emmanuel le Roy Ladurie, extras din *Villages désertés et histoire économique XI-e—XVIII-e siècles*, SEVPEN.

¹⁹ V. Dumitrescu și colaboratori, *Hăbășești. Monografie arheologică*, București, 1954.

²⁰ M. Petrescu-Dîmbovița, *Die wichtigsten Ergebnisse der archäologischen Ausgrabungen in der neolithischen Siedlung von Trușești (Moldau)*, în *PZ*, XLI, 1963, p. 172 și urm.

Aceste săpături, ca și alte altele pe teritoriul Moldovei și din restul țării, efectuate pe o scară mare în ultimii ani, au permis să se tragă unele concluzii prețioase relativ la întinderea așezărilor, sistemul lor de fortificație, structura și planul locuințelor din cuprinsul lor, precum și în genere cu privire la dezvoltarea social-economică a populației din așezările respective. Cercetări importante s-au efectuat și în cuprinsul așezărilor sătești din vremea orînduirii sclavagiste, din perioada prefeudală și din orînduirea feudală, fără să se reușească însă pînă în prezent să se sape în întregime nici o așezare din aceste perioade. De asemenea, nu s-au scris nici studii speciale de arheologie cu privire la caracteristicile și evoluția așezărilor sătești din istoria veche și medie a României. În această problemă, s-a luat în considerație, într-o formă succintă, doar stadiul cercetărilor arheologice relativ la satul medieval de pe teritoriul României, enunțîndu-se problemele care trebuie abordate, în scopul dezvoltării acestor cercetări ²¹.

În cercetarea acestei probleme un rol important îl au și recunoașterile arheologice din diferitele regiuni ale țării, efectuate atît în preajma șantierelor mai mari de săpături arheologice, cît și în teritorii mai depărtate. În lucrarea de față ne interesează în mod deosebit acest fel de cercetări, care în ultimii ani au luat o deosebită dezvoltare în Moldova, contribuindu-se prin ele la îmbogățirea în mod substanțial a hărții arheologice a așezărilor sătești din această provincie, din vremea orînduirii comunei primitive și pînă în perioada feudală inclusiv.

Asemenea cercetări de suprafață s-au efectuat pe teritoriul Moldovei încă din ultimele decenii ale secolului trecut de către N. Beldiceanu, Gr. Buțureanu și Gh. Diamandi care au descoperit cîteva așezări neolitice în nordul și centrul Moldovei, dintre care unele au fost cercetate prin mici sondaje ²². Printre acestea din urmă se numără și vestita stațiune cu ceramică pictată de la Cucuteni, descoperită pentru prima dată în 1884 de către folcloristul ieșan Th. Burada ²³.

În genere, aceste cercetări sumare aveau caracterul mai mult a unor semnalări de stațiuni din regiuni disparate ²⁴, datînd îndeosebi din epoca culturii Cucuteni.

Multă vreme după aceea, pînă în timpul primului război mondial, nu s-au efectuat recunoașteri arheologice, în mod organizat, pe teritoriul Moldovei. Ele au fost reluate însă cu mai multă intensitate și oarecum mai metodic în anumite regiuni ale Moldovei de abia în anii dintre cele două războaie mondiale. Astfel, din această vreme datează recunoașterile efectuate între anii 1923 și 1935 în NE Moldovei de către N. Moroșan pe malul drept al Prutului, cu care ocazie a descoperit o serie de stațiuni paleolitice între Mitoc și Ștefănești, dintre care a cercetat prin sondaje pe acelea din punctele Stîncă și La Izvor de la Ripiceni ²⁵. Alte recunoaș-

²¹ N. Constantinescu, *Le stade et les perspectives de la recherche archéologique du village médiéval en Roumanie*, în *Dacia*, N.S., VIII, 1964, p. 265 și urm. De un real folos pentru studiul arheologic al satului feudal este și monografia lui H. H. Stahl, *Contribuții la studiul satului devălmaș românesc*, vol. I—III, București, 1958-1959-1965, al cărei conținut istoric și social-economic completează datele cercetărilor arheologice, contribuind la o mai bună înțelegere a problemelor privind apariția și dezvoltarea satelor medievale de pe teritoriul țării noastre.

²² Pentru aceste cercetări vezi C. Moisil, *Privire asupra antichităților preistorice din România*, în *BCMI*, III, 1910, 4, 12, p. 172 și urm.; I. Andrieșescu, *Contribuție la Dacia înainte de romani*, Iași, 1912, p. 13 și nota 12; V. Ciurea, *Aperçu des antiquités préhistoriques du département de Baia*, în *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 46 și urm. și p. 49 și urm.; I. Andrieșescu, *O pagină din istoria arheologiei preistorice în România*; Gr. C. Buțureanu și introducerea sa la „*Preistoria în România, studiu de arheologie preistorică și etnografie*” (1898, inedit), în *RPAN*, I, 1937, 1, p. 17 și urm. și nota 1. Manuscrisul lui Gr. Buțureanu cu titlul mai sus menționat a fost distrus în timpul celui de-al doilea război mondial, cu prilejul bombardamentelor aeriene care au afectat în parte

Seminarul de preistorie, unde se afla în păstrare acest manuscris.

²³ Th. Burada, *Antichitățile de la Cucuteni*, în *Arhiva societății științifice și literare din Iași*, XII, 1901, p. 270 și urm.

²⁴ Alte informații arheologice din secolul trecut privind așezările rurale din Moldova sînt menționate în răspunsurile învățătorilor din fostele județe ale Moldovei la *Cesționariu sau isvod de întrebările la cari se cere a se da răspunsuri în privința vechilor așezăminte ce se află în deosebitele comune ale României* (manuscris Academia Republicii Socialiste România), dintre care pentru Moldova au fost publicate numai acelea din fostele județe Dorohoi (Al. Odobescu, *Rămășițe antice din județul Dorohoi*, în *Scrieri literare și istorice*, vol. II, București, 1887, p. 157) și Covurlui (M. Petrescu-Dimbovița, în *Aciunea*, Galați, aprilie, 1940).

²⁵ N. N. Moroșanu, *Contribuțiuni la cunoașterea paleoliticului din Moldova de Nord, Malurile Prutului*, în *MSȘAc*, III, IV, mem. 7, 1927, p. 343 și urm.; idem, *La Pléistocène et le Paléolithique de la Roumanie du Nord-Est*, extras din *AIGR*, vol. XIX, București, 1938, p. 8 și urm. și p. 32 și urm.

teri s-au efectuat în NV Moldovei de către V. Ciurea, fost director al Muzeului din Fălcițeni, pe văile Șomuzului și ale Moldovei, precum și pe terasele Siretului din Podișul Sucevei ²⁶. Prin aceste cercetări s-au semnalat și verificat, uneori prin mici sondaje, peste 20 de stațiuni neolitice, dintre care unele au fost vizitate și de N. Beldiceanu și Gr. Buțureanu ²⁷. În altele s-au făcut recunoașteri mai amănunțite de către C. Mateescu ²⁸, precum și săpături arheologice de către Vl. Dumitrescu ²⁹, Hortensia Dumitrescu ³⁰, Radu Vulpe, Ecaterina Vulpe ³¹, ș.a.

Dintre recunoașterile din regiunea subcarpatică, în centrul Moldovei, mai importante sînt cele executate de către C. Mătasă, directorul muzeului de arheologie din Piatra Neamț, la îndemnul prof. I. Andrieșescu, în depresiunile Nemțșor, Cracău și Roznov din județul Neamț ³². Prin aceste cercetări s-au identificat 94 de așezări care datează, după autor, din neolitic, epoca bronzului, La Tène și perioada medievală ³³. În unele dintre aceste așezări ulterior s-au efectuat săpături sub conducerea lui C. Mătasă ³⁴, R. Vulpe ³⁵, Ecaterina Vulpe ³⁶, Vl. Dumitrescu ³⁷, Hortensia Dumitrescu ³⁸, Anton Nițu ³⁹, Alexandru Vulpe ⁴⁰, Silvia Marinescu-Bîlcu ⁴¹ și alții.

O serie de recunoașteri s-au efectuat și în Podișul Moldovei Centrale de către prof. C. Cihodaru ⁴², în cadrul Muzeului de Antichități din Iași, condus de către prof. O. Tafrali. Prin aceste cercetări s-au identificat mai multe așezări din neolitic și pînă în perioada feudală inclusiv, dintre care mai importante sînt acelea de la Rafaila, Bălești și Poieniști, care au fost apoi cercetate prin sondaje și săpături arheologice, atît de către C. Cihodaru ⁴³ cît și de R. Vulpe ⁴⁴. Asemenea cercetări s-au făcut și în sudul Moldovei și dintre ele menționăm pe acelea executate de Gh. Diamandi ⁴⁵ și de C. Solomon în cîteva localități din județul Galați, cu care

²⁶ V. Ciurea, *op. cit.*, în *Dacia*, III—IV, p. 46 și urm.

²⁷ *Ibidem*, p. 46; autorul menționează că descoperirile de pe Valea Șomuzului Mare au fost verificate la fața locului în 1919 de către prof. I. Andrieșescu.

²⁸ Corneliu Mateescu, *O nouă stațiune preistorică din cercul ceramicii pictate: Costești-Baia*, în *Raport M.N.A.*, II—IV, 1940, p. 63 și urm.

²⁹ Vl. Dumitrescu, *Une nouvelle station à céramique peinte dans le nord-ouest de la Moldavie*, în *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 115 și urm.

³⁰ Hortensia Dumitrescu, *La station préhistorique de Ruginoasa*, în *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 56 și urm.

³¹ Ecaterina Vulpe, *Raport asupra săpăturilor din comuna Costești-Baia din august-septembrie 1943*, în *Raport M.N.A.*, 1942—1943, p. 37 și urm.

³² C. Mătasă, *Cercetări din preistoria județului Neamț*, extras din *BCMI*, XXXI, 1938, p. 5 și urm.

³³ *Ibidem*.

³⁴ C. Mătasă, *Frumușica, village préhistorique à céramique peinte dans la Moldavie du Nord, Roumanie*, București, 1946; idem, *Șantierul arheologic Piatra Neamț*, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 819 și urm.; C. Mătasă, I. Zamosteanu și M. Zamosteanu, *Săpăturile de la Piatra Neamț*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 339 și urm.

³⁵ Radu Vulpe, *Cercetări arheologice recente în finutul Neamțului*, în *Anuarul liceului de băieți Piatra Neamț, 1934—1935*, Piatra Neamț, 1936, p. 39 și urm.; idem, *Izvoare. Săpăturile din 1936—1948*, București, 1957; idem, *Les fouilles de Calu*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 13 și urm.

³⁶ Pentru săpăturile efectuate de Ecaterina Vulpe la Costișa vezi C. Mătasă, *op. cit.*, în *BCMI*, XXXI, 1938, 97, p. 28, nota 3.

³⁷ Vl. Dumitrescu, *La station préhistorique de Traian (Dep. de Neamț, Moldavie); Fouilles des années 1936, 1938 et 1940*, în *Dacia*, IX—X, 1941—1944, p. 11 și urm. Pentru săpăturile efectuate de Vl. Dumitrescu la Mătașuia-Dobreni, vezi C. Mătasă, *op. cit.*, în *BCMI*, XXXI, 1938, 97, p. 31—32.

³⁸ Vezi rapoartele preliminare de săpături de la Traian, publicate de H. Dumitrescu, în *SCIV*, III, 1952, p. 121 și urm.; *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 45 și urm.; *SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 35 și urm.; *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 459 și urm.; *Materiale*, III, 1957, p. 115 și urm.; *Materiale*, V, 1959, p. 189 și urm.; *Materiale*, VII, 1961, p. 91 și urm. și de H. Dumitrescu și Vl. Dumitrescu, în *Materiale*, VI, 1959, p. 157 și urm.; *Materiale*, VIII, 1962, p. 245 și urm. Pentru săpăturile de la Văleni vezi H. Dumitrescu, *Cercetări arheologice la Văleni (jud. Neamț)*, în *SCIV*, I, 1950, 2, p. 19 și urm.

³⁹ Pentru săpăturile în colaborare de la Piatra Neamț și Tisești, Anton Nițu, Ioana Zamosteanu și Mihai Zamosteanu, *Sondajele de la Piatra Neamț*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 359 și urm. și p. 375 și urm.

⁴⁰ Alexandru Vulpe și Mihai Zamosteanu, *Săpăturile de la Costișa*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 309 și urm. În același punct a fost executat și un sondaj de către R. Vulpe, vezi C. Mătasă, *op. cit.*, în *BCMI*, XXXI, 1938, 97, p. 29.

⁴¹ Vezi Silvia Marinescu-Bîlcu, *Sondajul de la Tîrpești*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 235 și urm.

⁴² C. Cihodaru, *Contribuțiuni pentru fixarea unei hărți preistorice a Daciei (Stațiuni preistorice din județul Vaslui)*, în *AArch.*, 7—8, 1931—1932, p. 31—32, 43 și 50.

⁴³ Idem, *Stațiunea eneolitică de la Rafaila*, în *Anuarul liceului Mihail Kogălniceanu, Vaslui, 1933—1934*, p. 220 și urm.; idem, *Poeniști Tamasidava. O așezare carpică în Moldova Centrală*, în *AArch.*, 13—14, 1937—1938, p. 10 și urm.

⁴⁴ R. Vulpe și colaboratori, *Raport sumar despre activitatea șantierului arheologic Poiana-Tecuci, 1949*, în *SCIV*, I, 1950, 1, p. 41 și urm.; idem, *Săpăturile de la Poieniști din 1949*, în *Materiale*, I, 1953, p. 213 și urm.

⁴⁵ Pe lângă cercetările arheologice personale de la Munteni-Vaslui, Gh. Diamandi a întocmit un studiu asupra descoperirilor din sudul Moldovei, publicat în *Buletinul Soc. de antropologie din Paris*, asupra căruia se referă Const. Moisil în *op. cit.*, *BCMI*, III, 1910, nota 11, p. 124.

prilej s-au descoperit o serie de aşezări din vremea orînduirii comunei primitive, unele fiind apoi cercetate prin sondaje ⁴⁶.

Alte recunoaşteri s-au făcut în 1939 în 32 de localităţi din judeţul Galaţi de către M. Petrescu-Dîmboviţa, descoperindu-se aşezări din neolitic şi epoca bronzului, prima şi a doua epocă a fierului şi din perioada prefeudală şi feudală timpurie ⁴⁷. Ulterior, în unele din staţiunile descoperite prin aceste recunoaşteri din judeţul Galaţi s-au efectuat săpături şi sondaje arheologice de către M. Petrescu-Dîmboviţa ⁴⁸, Eugenia Zaharia ⁴⁹ şi I. T. Dragomir ⁵⁰. În fine, în 1943, ca o continuare a acestor cercetări, în sudul Moldovei s-au făcut şi altele de către Corneliu Mateescu, care în 12 localităţi din judeţul Galaţi a semnalat mai multe aşezări din neolitic, La Tène şi din vremea orînduirii feudale, inclusiv perioada prefeudală ⁵¹. Unele dintre aceste aşezări au fost cercetate şi prin sondaje mai mici sau mai mari de către C. Mateescu ⁵² şi C. Cihodaru ⁵³.

Deci, în Moldova în perioada dintre cele două războaie, s-au efectuat recunoaşteri, mai mult sau mai puţin intense, în Culoarul Prutului Mijlociu, Podişul Sucevei şi Subcarpaţi, Podişul Moldovei Centrale, Depresiunea Huşi-Elan-Horincea, Platforma Covurluiului şi în Cîmpia Siretului. Cu alte cuvinte, aceste cercetări, executate în cea mai mare parte de către colaboratorii ştiinţifici ai muzeelor din Iaşi, Fălticeni, Piatra Neamţ, Tecuci şi Bucureşti, s-au desfăşurat în aproape toate subunităţile geografice ale Moldovei.

În privinţa obiectivelor urmărite, se pot deosebi pe de o parte recunoaşteri amănunţite pentru o anumită perioadă dintr-un teritoriu limitat, cum sînt acelea pentru identificarea staţiunilor paleolitice din Culoarul Prutului, iar pe de alta, şi acesta este cazul cel mai frecvent, recunoaşteri efectuate pe teritorii mai vaste, în scopul semnalării resturilor de locuire din vremea orînduirii comunei primitive şi într-o măsură mult mai redusă din perioada prefeudală, neglijîndu-se aproape total acelea aparţinînd orînduirii feudale. Metodologic, aceste cercetări s-au efectuat cu predilecţie pe văile apelor, urmărindu-se în general depistarea de noi puncte de descoperire şi, într-o mai mică măsură, verificarea locurilor semnalate anterior, îndeosebi prin răspunsurile învăţătorilor la *Cestionarul* lui Al. Odobescu, cum a fost cazul cu recunoaşterea arheologică din fostul judeţ Covurlui ⁵⁴. În publicarea rezultatelor s-au avut în vedere descrierea topografică a locurilor de descoperire, cu o precizie mai mare sau mai mică, materialul arheologic caracteristic şi cartarea descoperirilor prin semne convenţionale pe hărţi sau simple schiţe.

În concluzie, prin cercetările din etapa dintre cele două războaie mondiale s-au completat în mod simţitor petele albe de pe hărţile arheologice ale Moldovei, editate de Gr. Tocilescu ⁵⁵ şi I. Andrieşescu ⁵⁶.

⁴⁶ Const. Solomon, *Descoperiri recente şi cercetări asupra citorva staţiuni antice din jud. Tecuci*, în *BCMI*, XX, 1927, 51, p. 98 şi urm.; idem, *Cetăţuia din Valea Berheciului*, în *BCMI*, XXII, 1929, 59, p. 34 şi urm.; idem, *Un muzeu regional în Tecuciu*, 1932, p. 10.

⁴⁷ M. Petrescu-Dîmboviţa, *Călătorie de cercetare arheologică în judeţul Covurlui*, în *Orizonturi*, *Revista Asociaţiei profesorilor secundari din Galaţi*, III, 1940, 5—9, p. 3 şi urm.; idem, *Archäologische Forschungsreise im Bezirk Covurlui (untere Moldau)*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 427 şi urm.

⁴⁸ M. Petrescu-Dîmboviţa, *Săpăturile arheologice din jud. Covurlui executate cu prilejul lucrărilor de pe şantierul naţional din Lunca Prutului*, în *Studii*, I, 1949, 2, p. 100 şi urm.; idem, *Raport asupra săpăturilor arheologice din judeţele Covurlui şi Tutova*, în *SCIV*, I, 1950, 1, p. 57 şi urm.; M. Petrescu-Dîmboviţa, I. Casan şi C. Mateescu, *Săpăturile arheologice de la Folteşti (raion Tg. Bujor, reg. Galaţi)*, în *SCIV*, II, 1951, 1, p. 249 şi urm.; idem, *Cetăţuia de la Stoicani*, în *Materiale*, I, 1953, p. 3 şi urm.;

idem, *Cimitirul hallstattian de la Stoicani*, în *Materiale*, I, 1953, p. 157 şi urm.

⁴⁹ Eugenia Zaharia, *Morminte sarmatice descoperite la Cioinagi în 1949*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 897 şi urm.

⁵⁰ I. T. Dragomir, *Săpăturile arheologice de la Cavadineşti (r. Bereşti, reg. Galaţi)*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 453 şi urm.; idem, în *Materiale*, VII, 1961, p. 151 şi urm.

⁵¹ Corneliu N. Mateescu, *Raport asupra cercetărilor arheologice întreprinse în toamna anului 1943 în jud. Tutova*, în *Raport M N A Bucureşti*, 1944, p. 52 şi urm.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ C. Cihodaru, R. Vulpe şi colaboratori, *Cercetările arheologice de la Şuletea şi Bîrlăleşti (r. Murgeni)*, în *SCIV*, II, 1951, 1, p. 217 şi urm.

⁵⁴ Vezi nota 24.

⁵⁵ Gr. Tocilescu, *Fouilles et recherches archéologiques en Roumanie*, Bucureşti, 1900, harta de la p. 119 reprezentînd Dacia romană.

⁵⁶ *Harta arheologică a României* (la scara 1/500 000), întocmită în 1929 de I. Andrieşescu.

După cel de-al doilea război mondial, în condițiile optime create arheologiei din țara noastră de către regimul democrat popular, pe lângă săpături și sondeaje s-au efectuat în Moldova și numeroase recunoașteri arheologice, cu începere din anul 1948, o dată cu preluarea conducerii cercetărilor arheologice de către Academia Republicii Socialiste România.

În această etapă, pentru o mai bună lămurire a descoperirilor din așezările cercetate prin săpături, s-au efectuat recunoașteri de către membrii colectivelor respective atât în teritoriile vecine, cât și în altele mai îndepărtate de aceste așezări.

Astfel de recunoașteri s-au efectuat în 1948 și 1949 în cadrul șantierelor Stoicani și Balintești din fostul județ Covurlui, identificându-se câteva stațiuni noi și verificându-se altele semnalate anterior, cu material arheologic din vremea orînduirii comunei primitive și perioada prefeudală⁵⁷, dintre care apoi au fost cercetate prin săpături și sondeaje arheologice acelea de la Perieni⁵⁸, Foltești⁵⁹, Tg. Berești⁶⁰ și Cavadinești⁶¹.

Cercetări de acest fel au avut loc în 1949 și în cadrul șantierului Poienești sub conducerea lui R. Vulpe, identificându-se pe valea Racovei o serie de stațiuni din aceleași perioade⁶². Rezultatele acestor cercetări completează pe acelea obținute mai demult, în aceeași regiune, de către C. Cihodaru. Unele recunoașteri s-au executat și în preajma șantierului Hăbășești, de sub conducerea lui Vl. Dumitrescu, identificându-se câteva așezări din vremea corespunzătoare provinciei Dacia, dintre care acelea de la Fedeleșeni și Brătulești au fost cercetate prin sondeaje⁶³.

În comparație cu acestea, mult mai intense au fost recunoașterile arheologice din cadrul șantierelor Poiana și Valea Jijiei. Astfel, prin recunoașterile arheologice efectuate în 1951 în cadrul șantierului Poiana, condus de către R. Vulpe, în peste 30 de localități din sudul și centrul Moldovei s-au identificat numeroase așezări sătești din neolitic și pînă în perioada feudală inclusiv⁶⁴, unele fiind apoi cercetate și prin mici sondeaje⁶⁵. Cu acest prilej s-a verificat și traseul valului din sudul Moldovei, dintre Siret, Ploscuțeni și Stoicani pe Prut, a cărui construcție a fost pusă pe seama vizigoților lui Athanarich⁶⁶. De asemenea, prin recunoașterile din cadrul șantierului Valea Jijiei, condus de către I. Nestor, s-au identificat între 1949 și 1952 câteva zeci de așezări datînd din vremea orînduirii comunei primitive pînă în perioada feudală inclusiv, atât pe teritoriul satelor Glăvăneștii Vechi⁶⁷ și Corlăteni⁶⁸, unde s-au efectuat săpături arheologice, cât și mai departe pe văile Jijiei, Sitnei și Bahluiului⁶⁹, cercetîndu-se prin săpături

⁵⁷ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, *Studii*, I, 1949, 2, p. 100 și urm.; M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *op. cit.*, *SCIV*, I, 1950, 1, p. 66 și urm.

⁵⁸ M. Petrescu-Dîmbovița, *Sondajul stratigrafic de la Perieni (reg. Iași, raion Bîrlad)*, în *Materiale*, III, 1957, p. 64 și urm.; idem, *Contributions au problème de la culture Criș en Moldavie*, în *Acta Arch*, IX, 1958, 1-4, p. 55 și urm.

⁵⁹ M. Petrescu-Dîmbovița, I. Casan și C. Mateescu, *Săpăturile arheologice de la Foltești*, în *SCIV*, II, 1951, 1, p. 249 și urm.

⁶⁰ I. T. Dragomir, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 453 și urm.; idem, în *Materiale*, VII, 1961, p. 151 și urm.

⁶¹ Vezi nota 50.

⁶² R. Vulpe, *op. cit.*, *Materiale*, I, 1953, p. 474 și urm.

⁶³ Vl. Dumitrescu și colaboratori, *Hăbășești*, p. 554 și urm.

⁶⁴ R. Vulpe și colaboratori, *op. cit.*, *SCIV*, I, 1950, 1, p. 51; idem, *Activitatea șantierului arheologic Poiana-Tecuci 1950*, în *SCIV*, II, 1951, 1, p. 210 și urm.; C. Cihodaru, R. Vulpe și colaboratori, *op. cit.*, *SCIV*, II, 1951, 1, p. 226 și urm.; R. Vulpe și colaboratori, *op. cit.*, *SCIV*, III, 1952, p. 209 și urm.

⁶⁵ R. Vulpe și colaboratori, *op. cit.*, *SCIV*, III, 1952, p. 210 și urm.

⁶⁶ R. Vulpe, *Despre valul din Moldova de Jos și „zidul” lui Atanarich*, în *SCIV*, I, 1950, 2, p. 163 și urm.; idem, *Valul din Moldova de Jos*, în *SCIV*, III, 1952, p. 218 și urm.; idem, *Le „vallum” de la Moldavie inférieure et le „mur” d’Athanarich*, Gravenhage, 1957.

⁶⁷ I. Nestor și colaboratori, *Activitatea șantierului de săpături arheologice Iași-Botoșani-Dorohoi*, în *SCIV*, I, 1950, 1, p. 32; idem, *Șantierul Valea Jijiei*, în *SCIV*, III, 1952, p. 20 și urm.; A. Florescu, *Cîteva noi descoperiri arheologice în depresiunea Jijiei*, în *AȘUIași*, III, 1955, 1-2, p. 51 și urm.

⁶⁸ I. Nestor și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, III, 1952, p. 84 și urm.; D. Tudor, R. Vulpe și colaboratori, *Șantierul Corlăteni*, în *SCIV*, IV, 1953, 1-2, p. 394 și urm.

⁶⁹ I. Nestor și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, I, 1950, 1, p. 20 și urm.; N. Zaharia, *Recunoașteri arheologice executate de colectivul Muzeului de anticități din Iași, în anul 1953, în cuprinsul Moldovei*, în *SCIV*, VI, 1955, 1-2, p. 287 și urm.; idem, *Cercetările de suprafață efectuate în Moldova în cursul anului 1954*, în *SCIV*, VI, 1955, 3-4, p. 897 și urm.; N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița și Em. Zaharia, *Cercetări arheologice în orașul Iași și împrejurimi*, în *SCȘIași*, VII, 1956, 2, p. 1 și urm.; C. Cihodaru, R. Vulpe și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, II, 1951, p. 228, unde sînt menționate și descoperirile de la Cetățuia și Cîrlig de lângă Iași.

numai așezările de la Larga-Jijia ⁷⁰, Valea Lupului ⁷¹ și Holboca ⁷², iar prin sondaje acelea de la Corlăteni ⁷³. Prin aceste recunoașteri s-au semnalat, printre altele, și numeroase vetre de sate medievale dispărute, punându-se în discuție problema vechimii și dispariției lor, precum și a raportului lor cu satele actuale. Pe lângă acestea, pe baza descoperirii așezărilor din Cîmpia Jijiei, s-au ncerat generalizări cu privire la caracteristicile stațiunilor din această regiune datînd din vremea orînduirii comunei primitive pînă în perioada feudală inclusiv ⁷⁴. Alte recunoașteri pe Valea Jijiei s-au făcut între anii 1952 și 1961 în cadrul șantierului Trușești, cu care prilej, pe un teritoriu limitat din preajma așezării neolitice de pe înălțimea Țuguieța, s-au identificat mai multe așezări din vremea orînduirii comunei primitive pînă în perioada feudală inclusiv ⁷⁵.

În fine, alte recunoașteri au fost executate în ultimii 10 ani, în cadrul șantierelor Hlincea ⁷⁶, Suceava ⁷⁷, Bîrsești ⁷⁸ și în multe altele de pe teritoriul Moldovei.

În afara recunoașterilor din cadrul șantierelor de săpături arheologice, în Moldova s-au mai efectuat și recunoașteri speciale, în anumite teritorii mai vaste sau mai limitate, atît de către unii colaboratori ai Muzeului de istorie a Moldovei, cît și ai altor muzee, regionale sau raionale, din Moldova, precum și de către cîteva cadre didactice din învățămîntul general și mediu. Aceste cercetări s-au efectuat în cadrul principalelor subunități geografice ale Moldovei, uneori în legătură directă cu activitatea științifică desfășurată de muzeele din cuprinsul lor. Cele mai multe dintre ele au fost executate între anii 1951 și 1961 de către N. Zaharia în cadrul Muzeului de istorie a Moldovei și apoi cu începere din 1957 și în acela al Comisiei pentru studiul originii poporului și limbii române ⁷⁹. Aceste cercetări, pentru prima dată bine orientate din punct de vedere arheologic și geografic, reprezintă un pas mai departe în depistarea metodică, prin recunoașteri arheologice, a așezărilor satești din vremea orînduirii comunei primitive și pînă în perioada feudală inclusiv. Ele au fost executate mai intens în NE Moldovei, în Bazinul Bahluiului, în Cîmpia Jijiei Superioare și Culoarul Prutului, și într-o măsură mai redusă în Podișul Sucevei, Podișul Moldovei Centrale și Depresiunea Huși-Elan-Horincea. Datorită acestui fapt se cunosc astăzi mult mai bine așezările satești din această parte a Moldovei, îndeosebi cele din Cîmpia nord-estică, unde s-au efectuat cele mai multe recunoașteri.

În ceea ce privește centrul Moldovei, conform planului de recunoașteri metodice, întocmit de Muzeul de istorie a Moldovei, în colaborare cu catedra de istoria României, cele mai multe cercetări de acest fel au fost executate în Podișul Moldovei Centrale de către M. Petrescu-

⁷⁰ I. Nestor și colaboratori, *Sondagiile de la Larga-Jijia*, com. Movileni, raionul Iași, regiunea Iași (capitol redactat de Al. Alexandrescu), în *SCIV*, III 1952, p. 47 și urm.

⁷¹ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *Șantierul arheologic Hlincea-Iași, Cercetări arheologice la Valea Lupului* (capitol redactat de M. I. Dinu), în *SCIV*, 1954, 1-2, p. 246 și urm.; idem, *Șantierul arheologic Hlincea-Iași, Cercetările arheologice de la Valea Lupului* (capitol redactat de M. Dinu), în *SCIV*, VI, 1955, 3-4, p. 701 și urm.; M. Dinu, *Șantierul arheologic Valea Lupului*, în *Materiale*, III, 1957, p. 161 și urm.; idem, *Șantierul arheologic de la Valea Lupului*, în *Materiale*, V, 1959, p. 247 și urm.; idem, *Șantierul arheologic de la Valea Lupului*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 203 și urm.; M. Dinu, *Descoperirile arheologice de la Valea Lupului*, în *AȘUIași*, secția a III-a, I, 1955, 1-2, p. 65 și urm.

⁷² I. Nestor și colaboratori, *Șantierul Valea Jijiei, Descoperirile arheologice de la Holboca, raionul Iași, reg. Iași* (capitol redactat de Vl. Zirra), în *SCIV*, III, 1952, p. 94 și urm.; N. Macarovici et N. Zaharia, *Elephas trogontherii Pohlig de Holboca-Iassy (Roumanie)*, în *Folia Quaternaria*, 12, Kraków, 1963; idem, *Mamutul (Elephas trogontherii Pohlig) de la Holboca (Iași)*, în *Comunicări de geologie*, II, 1963, p. 155 și urm.

⁷³ D. Tudor și colaboratori, *Șantierul Corlăteni*, în *SCIV*, IV, 1953, 1-2, p. 415 și urm. Se expun rezultatele sondajelor din punctele Vlădeni, Carasa-Miclăușeni, Costișa Morii, Via Dămăchenilor și Dămăcheni-La Biserică.

⁷⁴ I. Nestor și colaboratori, în *SCIV*, III, 1952, p. 20 și urm. (capitol redactat de A. Nițu); N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița și Em. Zaharia, *op. cit.*, *SCȘIași*, VII, 1956, 2, p. 41 și urm.

⁷⁵ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *Șantierul Trușești*, în *SCIV*, IV, 1953, 1-2, p. 27, 38 și urm.; idem, *Șantierul arheologic Trușești*, în *SCIV*, VI, 1955, 1-2, p. 187 și urm.

⁷⁶ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *Șantierul arheologic Hlincea-Iași*, în *SCIV*, V, 1954, 1-2, p. 246.

⁷⁷ B. Mitrea și colaboratori, *Șantierul arheologic Suceava-Cetatea Neamțului. Recunoașteri arheologice în regiunile învecinate*, în *SCIV*, V, 1954, 1-2, p. 314.

⁷⁸ Sebastian Morintz, *Săpăturile de la Bîrsești (reg. Galați, r. Vrancea)*, în *Materiale*, III, 1957, p. 224.

⁷⁹ Rezultatele acestor cercetări au fost incluse în lucrarea de față. Unele din ele au fost publicate anterior de N. Zaharia, în *SCIV*, VI, 1955, 1-2, p. 287 și urm. și p. 333 și urm. și în *SCIV*, VI, 1955, 3-4, p. 897 și urm.; precum și în colaborare cu M. Petrescu-Dîmbovița și Emilia Zaharia, în *SCȘIași*, VII, 1956, 2, p. 1. și urm.

Dimbovița, M. Dinu și Em. Bold de la această catedră⁸⁰. Cu prilejul acestor recunoașteri, efectuate între anii 1954 și 1956, s-au identificat numeroase așezări cuprinzând material arheologic din vremea comunei primitive pînă în perioada feudală inclusiv, pe cursul superior al Bîrladului și în regiunea Stemnic-Racova⁸¹.

Cel de-al treilea sector, cunoscut sub denumirea de Coasta Iașilor, inclus după criterii morfologice în bazinul Bahluiului, a fost cercetat de către N. Zaharia și în parte și de Emilia Zaharia⁸², efectuîndu-se săpături la Hlincea⁸³ și Lunca Ciurei⁸⁴.

Între 1954 și 1958 au avut loc alte recunoașteri în regiunea depresionară din zona lacului de acumulare al Hidrocentralei „V. I. Lenin” de la Bicaz, cercetările fiind efectuate de către M. Petrescu-Dîmbovița, Corneliu Mateescu, N. Zaharia și C. S. Nicolăescu-Plopșor⁸⁵. Cu această ocazie s-a identificat o serie de așezări atît din vremea orînduirii comunei primitive cît și din perioada feudală, așezări cercetate apoi prin sondaje și săpături arheologice⁸⁶.

Alte recunoașteri s-au desfășurat în mai multe localități din regiunea subcarpatică, prin colaboratorii Muzeului de arheologie din Piatra Neamț⁸⁷, ca și în depresiunea de la Huși⁸⁸, identificîndu-se cu acest prilej o serie de așezări de caracter sătesc din vremea orînduirii comunei primitive și pînă în perioada feudală inclusiv.

În fine, alte recunoașteri speciale s-au efectuat și în subunitățile geografice din sudul și sud-estul Moldovei. Cele mai multe dintre acestea au fost executate de către Ghenuță Coman în Depresiunea Elan-Horincea⁸⁹.

La aceste recunoașteri, efectuate în diferitele subunități geografice ale Moldovei, au mai contribuit prof. N. Macarovici de la Laboratorul de geologie al Universității „Al. I. Cuza” din Iași⁹⁰, precum și geografii ieșeni I. Șandru⁹¹, I. Gugiuman⁹² și Al. Obreja⁹³, de la aceeași universitate, care cu prilejul cercetărilor din depresiunea de la Tg. Ocna, Bazinul Bahluiului și Podișul Moldovei Centrale au semnalat unele așezări cu resturi arheologice.

⁸⁰ M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Bold și M. Dinu, *Cercetări arheologice în Podișul Central Moldovenesc, I, Valea Bîrladului Superior de la izvoare și pînă la Buhăști*, în *AȘUIași*, secția a III-a, I, 1955, 1–2, p. 1 și urm.; idem, *Cercetări arheologice în Podișul Central Moldovenesc, II, Subregiunea Stemnic-Racova și valea Bîrladului superior între Buhăști și Vaslui*, în *AȘUIași*, secția a III-a, IV, 1958, p. 1 și urm.

⁸¹ *Ibidem*.

⁸² O parte din rezultatele acestor cercetări au fost publicate de N. Zaharia în *SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 287 și urm. și *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 897 și urm.

⁸³ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *Șantierul Hlincea-Iași*, în *SCIV*, IV, 1953, 1–2, p. 312 și urm.; idem, *Șantierul arheologic Hlincea-Iași*, în *SCIV*, VI, 1954, 1–2, p. 233 și urm.; idem, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 687 și urm.; M. Petrescu-Dîmbovița, *Slovanské sídliská v Moldavskej oblasti Rumunská*, în *SlA*, VI, 1958, 1, p. 209 și urm.

⁸⁴ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *op. cit.*, *SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 183 și urm.

⁸⁵ Primele recunoașteri s-au efectuat în 1954 de către M. Petrescu-Dîmbovița și Corneliu Mateescu. Ele au fost apoi continuate, din 1955 pînă în 1958, de către N. Zaharia, C. S. Nicolăescu-Plopșor și de alți membri ai colectivului de săpături arheologice Bicaz.

⁸⁶ Pentru rezultatele acestor cercetări vezi *Monografia Bicaz*, vol. I (manuscris), precum și C. S. Nicolăescu-Plopșor și M. Petrescu-Dîmbovița, *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice de la Bicaz*, în *Materiale*, V, 1959, p. 45 și urm.

⁸⁷ Rezultatele recunoașterilor efectuate de către M. Zamotșeanu și C. Hălăucescu sînt incluse într-o formă

rezumativă în lucrarea de față, urmînd ca acestea să fie publicate în întregime de către autori.

⁸⁸ Unele dintre recunoașterile din această zonă, menționate și în lucrarea de față, au fost efectuate de I. Gugiuman (*Depresiunea Huși*, 1, București, 1959) și de Gh. Poenaru-Boardea, ultimul urmînd să le publice într-un articol aparte.

⁸⁹ Prin cercetările de suprafață din această regiune, efectuate de Ghenuță Coman, s-au identificat peste 150 de așezări datînd din vremea orînduirii comunei primitive și a orînduirii feudale, inclusiv perioada prefeudală, care sînt incluse într-o formă succintă în lucrarea de față și au fost prezentate sub titlul *Cercetări arheologice cu privire la secolele V-XI în sudul Moldovei (steapa colinară Horincea-Elan-Prut)*, în *AM*, VI, 1969, p. 277 și urm.

⁹⁰ Cele cîteva așezări semnalate de N. Macarovici în diferite sectoare ale Moldovei, cu prilejul cercetărilor geologice pe teren, sînt menționate în cuprinsul acestei lucrări.

⁹¹ I. Șandru, *Contribuții geografico-economice asupra evoluției așezărilor omenești în depresiunea subcarpatică Onești*, în *AȘUIași*, Secția a II-a, VII, 1961, 1, p. 215 și urm.; I. Șandru, C. Martiniuc și colaboratori, *Contribuții geografice la studiul orașului Huși*, în *Probleme de geografie*, V, 1957 (capitolul *Considerații istorico-geografice*, p. 271 și urm.). În lucrarea de față sînt menționate și așezările descoperite în acest sector.

⁹² Pe lîngă recunoașterile din depresiunea Hușilor, menționate mai sus (nota 88), I. Gugiuman a mai executat și altele pe teritoriul Moldovei; dintre acestea numai unele sînt menționate în lucrarea de față.

⁹³ Al. Obreja, *Cîteva date istorico-geografice asupra satului Gugești (Fălciu)*, în *AB*, VIII, 1936, 1, p. 61 și urm.

Prin toate aceste recunoașteri, efectuate în anii regimului democrat-popular, în cadrul șantierelor sau al unor cercetări speciale, au sporit în mod considerabil informațiile cu privire la frecvența, repartitia teritorială, cadrul geografic, continuitatea și unele caracteristici ale așezărilor sătești de pe teritoriul Moldovei, nu numai din vremea orînduirii comunei primitive, ci și din perioadele prefeudală și feudală.

În stadiul actual al cercetărilor, aceste date completează pe cele rezultate din săpăturile și sondajele arheologice, permițînd unele generalizări cu privire la perioada prefeudală și feudală timpurie, în care a avut loc procesul formării poporului și a limbii române. Acesta a fost și motivul pentru care Comisia pentru studiul formării poporului și a limbii române a înscris în planul său de cercetări și problema așezărilor sătești (siliști) din Moldova. În acest scop s-au intensificat și extins recunoașterile arheologice pe tot teritoriul Moldovei, de către arheologii Muzeului de istorie a Moldovei, în colaborare cu muzeografii de la celelalte muzee de istorie din această provincie, punîndu-se accentul îndeosebi pe identificarea așezărilor din perioadele prefeudală și feudală timpurie. În unele dintre așezările din aceste perioade, semnalate cu prilejul recunoașterilor, s-au efectuat apoi sondaje și săpături arheologice, ale căror rezultate prezintă un deosebit interes pentru problema originii poporului și a limbii române⁹⁴.

În lucrarea de față sînt prezentate rezultatele recunoașterilor arheologice din Moldova dintre anii 1951 și 1961 cu privire la așezările sătești, efectuate în cadrul Muzeului de istorie a Moldovei și al Comisiei pentru studiul formării poporului și a limbii române. De asemenea sînt luate în considerație și principalele rezultate ale celorlalte recunoașteri făcute recent pe teritoriul Moldovei, atît în cadrul catedrei de istoria României de la Facultatea de istorie și filozofie din Iași, cît și ale muzeelor din Moldova, precum și de către unii cercetători locali.

Pentru fiecare perioadă istorică se prezintă stadiul problemei, arătîndu-se după aceea în ce constă contribuția recunoașterilor arheologice recente privind dinamica așezărilor din diversele etape ale istoriei vechi și medii a Moldovei. În acest scop, s-au grupat descoperirile, atît din partea de concluzii a lucrării cît și din *corpus*, în subunități geografice bine delimitate din punct de vedere teritorial: Bazinul Bahluiului, Cîmpia Jijiei Superioare și Culoarul Prutului, Podișul Sucevei, Podișul Moldovei Centrale, Depresiunile Huși și Elan-Horincea, Subcarpați și Cîmpia Siretului⁹⁵.

Această grupare a descoperirilor de așezări pe subunități geografice este motivată de faptul că teritoriul Moldovei prezintă variații morfologice, fizico-geografice și biologice care, mai mult sau mai puțin, influențează tipurile de așezări și caracteristicile lor în diversele etape

⁹⁴ N. Zaharia, Em. Zaharia și S. Rață, *Sondajul arheologic de la Botoșani „Dealul Căramidăriei”*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 461 și urm.; Em. Zaharia și N. Zaharia, *Contribuții la cunoașterea culturii materiale din sec. V e.n. din Moldova în lumina săpăturilor de la Botoșani*, în *AM*, VI 1969, p. 167 și urm. N. Gostar, *Săpăturile și sondajele de la Șendreni-Barboși (r. Galați)*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 505 și urm.; D. G. Teodor și Gr. Foit, *Săpăturile arheologice de la Botoșana (r. Gura Humorului)*, din *anii 1961—1964* (manuscris).

⁹⁵ Pentru aceste subîmpărțiri geografice, vezi *Monografia geografică a Republicii Populare Române*, I, București, 1960. În lucrarea de față, s-au avut în vedere principalele subîmpărțiri geografice din această monografie, folosindu-se pentru zona depresionară a Prutului inferior, în locul denumirii de Cîmpia colinară a Elanului, aceea de Depresiunea Huși-Elan-Horincea, întrucît considerăm că astfel se pot urmări mai lesne particularitățile locale ale fazelor de împopulare ale acestei zone depresionare, care nu se limitează numai la valea Elanului. Pentru cîmpia fluvio-lacustră și de terasă a Siretului vezi I. Gu-

guman, *Regiunea Galați*, în *Natura*, geologie-geografie 1961, 1, p. 31.

Spre deosebire de celelalte subunități geografice ale Moldovei, prezentate în această lucrare în limitele lor strict morfologice, Bazinul Bahluiului nu este tratat în sens geologic, ci ca bazin hidrografic, incluzînd pe lîngă Cîmpia depresionară a Jijiei inferioare și a Bahluiului și zona de Coastă a Iașilor, precum și o parte din Podișul Sucevei. S-a adoptat acest procedeu pentru motivul că aceasta este regiunea cea mai intens și aproape uniform cercetată, care, privită în linii largi, ne poate duce la concluzii de ordin general în ceea ce privește legătura dintre diversele tipuri de relief și intensitatea de locuire omenească. Avem în vedere pe lîngă aceasta și faptul că valea Bahluiului a fost întotdeauna un larg uluc de trecere dinspre ținuturile stepice din jurul Mării Negre spre cele pericarpatice și deci o zonă de concentrare omenească.

În cercetările noastre de teren nu s-au utilizat hărți de amănunt. Elementele de care ne-am servit la cartarea ulterioară a așezărilor descoperite au fost, în mod necesar, cele de ordin descriptiv și morfologic, înregistrate pe teren. În această situație sînt justificate micile neconcordanțe ale coordonărilor geografice care eventual s-ar putea ivi în unele cazuri.

ale istoriei vechi și medii a Moldovei. Astfel, condițiile de locuire oferite de Cîmpia stepică a Jijiei sînt diferite de acelea ale ținuturilor împădurite din Podișul Sucevei și din cel al Moldovei Centrale. Așa se explică și preferințele societății omenești, în anumite condiții istorice, pentru locuirea în regiuni de cîmpie stepică sau de silvostepă, fără ca să se excludă prin aceasta posibilitatea ca, în alte condiții istorice, locuirea să se extindă în ambele cadre geografice. Aceste situații reies destul de clar din studiul așezărilor din diversele perioade ale istoriei vechi și medii a Moldovei, menționate în textul de față.

Din punct de vedere metodologic, acest fel de cercetări, executate nu numai pe cursul apelor ci și în cadrul subunităților geografice, este mai indicat decît acela bazat pe recunoașterile limitate numai în sensul lungimii rîurilor, neținînd seama de aspectul fizico-geografic al subunităților respective. Întrucît asemenea recunoașteri s-au efectuat cu mai multă intensitate în nordul Moldovei și mai puțin în rest, ordinea de prezentare a subunităților geografice în care s-au semnalat așezările sătești, prin acest fel de cercetare, a fost de la nord spre sud. Bine înțeles că această metodă de cercetare și prezentare a descoperirilor este proprie Moldovei, neputîndu-se generaliza pretutindeni pe teritoriul țării noastre. Din aceste motive socotim că recunoașterile din Muntenia, spre exemplu, trebuie efectuate dinspre sud spre nord, cercetîndu-se metodic lunca Dunării, Cîmpia Română și apoi depresiunile sinclinale sau intracolinare precarpatice din zona dealurilor împădurite. Tot așa, recunoașterile din Transilvania și din celelalte regiuni trebuie să fie bazate pe o tematică proprie, în funcție de caracteristicile cadrului natural respectiv în care s-a desfășurat locuirea în diferitele etape din istoria veche și medie a Moldovei.

Din acest punct de vedere, ca metodă a recunoașterilor arheologice, felul în care au fost executate recentele cercetări de suprafață în cadrul Muzeului de istorie a Moldovei reprezintă un pas mai departe în evoluția acestui mod de cercetare a așezărilor. Pentru viitor se impune însă ca acest fel de cercetări să capete un caracter mai complex, prin organizarea de expediții arheologice la care să participe, alături de arheologi și geografi, unii geologi, pedologi, cartografi și alți specialiști cu preocupări înrudite, precum și o echipă de muncitori calificați pentru eventualele sondaje în vederea unor precizări de ordin cronologic și cultural, așa cum s-a procedat recent de către arheologii sovietici în timpul expediției din regiunea Prut-Nistru ⁹⁶.

În lucrarea de față, analizîndu-se așezările descoperite prin recunoașterile recente de pe teritoriul Moldovei, s-a avut în vedere, în mod constant, frecvența așezărilor în diversele subunități geografice, tipul de așezare și poziția geografică, continuitatea sau discontinuitatea de locuire, condițiile social-economice și istorice în care s-au dezvoltat, precum și caracteristicile aspectelor de cultură materială identificate în cuprinsul stațiunilor cu prilejul acestor recunoașteri. În anumite cazuri s-au menționat și descoperirile din cîteva necropole, îndeosebi din perioada prefeudală, care prezintă interes pentru înțelegerea procesului de dezvoltare social-economică și culturală a populațiilor din aceste așezări. De asemenea, s-au introdus în textul de față și rezultatele recunoașterilor efectuate pe teritoriul orașului Iași, inclusiv de la Curtea Domnească ⁹⁷, precum și acelea de la Curtea Domnească din Hîrlău ⁹⁸ și de la Baia ⁹⁹, care deși nu privesc direct satul medieval, totuși, în multe privințe, prezintă interes pentru problema produselor orășenești pătrunse în mediul rural din preajma acestor centre urbane și curți domnești. Descoperirile rezultate prin toate aceste recunoașteri sînt prezentate în capitolul următor

⁹⁶ G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *Учёные записки*, tom. VI, Chișinău, 1957, p. 237 și urm.

⁹⁷ N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița și Em. Zaharia, *op. cit.*, în *SCȘIași*, VII, 1956, 2, p. 21 și urm.; Al. Andronic, *Contribuții arheologice la istoricul orașului Iași în perioada feudală*, în *AM*, I, p. 271 și urm.; Al. Andronic și Eug. Neamțu, *Cercetări arheologice pe teritoriul orașului Iași în anii 1956–1960*, în *AM*, II–III, 1964, p. 409 și urm.; Al. Andronic, *Contributions archéologiques à l'histoire de la ville de Jassy au Moyen-Age*, în *Dacia*,

N.S., IX, 1965, p. 463 și urm.; Al. Andronic, Eug. Neamțu și M. Dinu, *Săpăturile arheologice de la Curtea Domnească din Iași*, în *AM*, V, 1967, p. 169 și urm.; Al. Andronic, *Curtea Domnească din Iași*, în *Revista Muzeelor*, 1968, p. 552 și urm.

⁹⁸ Recunoașteri efectuate de colaboratorii științifici și de cercetătorii Muzeului de istorie a Moldovei, cu rezultate încă nepublicate.

⁹⁹ Dan G. Teodor și Emilia Zaharia, *Noi date arheologice referitoare la tîrgul Baia* (manuscris).

în ordine cronologică și alfabetic în cadrul subunităților geografice, iar în partea finală (*corpus*) numai alfabetic pe unități geografice.

Accentul principal în prezentarea materialelor arheologice s-a pus pe descoperirile din perioadele prefeudală și feudală timpurie, care sînt în legătură directă cu problema formării poporului și a limbii române. Întrucît însă cu prilejul acestor cercetări au fost identificate și alte resturi de locuire, din vremea orînduirii comunei primitive și din etapa feudalismului dezvoltat, în lucrarea de față au fost incluse și acestea, neputînd fi eliminate din repertoriul descoperirilor arheologice dintr-o așezare. Această metodă de prezentare a descoperirilor respective se impune și prin felul cercetărilor, care nu permit defalcări ale materialului dintr-un anumit loc de descoperire. Cu totul alta ar fi fost situația dacă o asemenea cercetare ar fi pornit de la studiul materialelor provenind din descoperiri mai vechi, din muzee sau publicații. În acest caz s-ar fi putut lua în considerație numai descoperirile dintr-o anumită etapă istorică. Acest plus de documentare, impus de caracterul cercetărilor de teren, nu dăunează studiului problemei așezărilor, ci, din contra, contribuie la o mai bună înțelegere a dinamicii așezărilor din diversele etape, vechi și medii, ale istoriei Moldovei.

Identificarea cu grijă a materialelor arheologice, din Hallstattul tîrziu și pînă în perioada feudală timpurie, descoperite cu prilejul acestor cercetări, ca și studiul și cartarea stațiunilor din care provin aceste materiale, din intervalul de timp respectiv, prezintă un deosebit interes și pentru problema formării poporului și a limbii române, întrucît prin aceste lucrări se aduc dovezi concludente cu privire la caracteristicile așezărilor sătești din această îndelungată și mai puțin cunoscută perioadă din istoria Moldovei.

Încheind această introducere, autorii aduc mulțumirile lor conducerilor Comisiei pentru studiul formării poporului și a limbii române, Institutului de arheologie al Academiei și Filialei din Iași a Academiei, pentru sprijinul material și moral acordat acestor cercetări. De asemenea, sînt recunoscători prof. I. Nestor, membru corespondent al Academiei, pentru îndrumările și sprijinul acordat, atît în timpul efectuării recunoașterilor pe teren, cît și după aceea, în faza redactării lucrării, prin revizuirea întregului material arheologic din secolele II—XIII e. n.

Autorii au primit un sprijin prețios din partea următorilor muzeografi de la muzeele de istorie din Moldova, prin bunăvoința cărora au luat cunoștință de descoperirile făcute în cadrul acestor muzee: I. Zamoșteanu (Piatra Neamț), Gh. Constantinescu (Focșani), V. Palade și Eug. Popușoi (Bîrlad), S. Rață (Botoșani), V. Ursache (Roman), V. Căpitanu (Bacău), V. Perian (Dorohoi) și I. T. Dragomir (Galați).

De asemenea, datorită bunăvoinței profesorilor și învățătorilor Gh. Poenaru-Bordea, Gh. Coman, I. Marin, Aristotel Crișmaru, Const. Buraga și Temistocle Malec, s-au putut introduce în această lucrare datele principalelor rezultate ale recunoașterilor făcute de ei.

Pentru încadrarea culturală și cronologică a materialelor descoperite, de un real folos le-a fost sprijinul colegilor de la Institutul de istorie și arheologie din Iași: Al. Andronic, M. Dinu, Marilena și Adr. C. Florescu, N. Gostar, I. Ioniță, Eug. Neamțu, A. Nițu și D. Teodor, precum și de la Institutul de arheologie din București: Eug. Zaharia, Gh. Diaconu, Bucur Mitrea și Oct. Iliescu, cărora le mulțumesc și pe această cale.

La fel ei sînt recunoscători desenatorilor Ecat. Petrovici și M-L. Teodoriu, cartografului P. Polonic, fotografilor Th. Șamataru și P. Vasiliu, secretar-dactilografei El. Winckievici, precum și laborantelor Aglaia Iliescu și El. Ababei pentru prețiosul concurs acordat.

În fine, ei exprimă în mod deosebit mulțumiri Editurii Academiei Republicii Socialiste România, în special Neonilei Peatnițchi de la redacția de istorie pentru migăloasa muncă depusă în vederea pregătirii volumului pentru tipar.

PALEOLITICUL

Prin cercetările de suprafață efectuate în ultimile două decenii în Moldova s-au identificat 179 de așezări paleolitice, situate pe teritoriul a 121 de localități¹⁰⁰. Dintre aceste așezări, 16 sînt socotite ca nesigure, putînd aparține unei perioade mai tîrzii. Multe din descoperiri se localizează în sectorul nord-estic al Cîmpiei Jijiei Superioare din Depresiunea Prutului Mijlociu, cunoscută și sub denumirea de Cîmpia Moldavă. Dintre aceste așezări, cîteva au fost cercetate anterior de către N. N. Moroșan, care a publicat rezultatele cercetărilor sale în studii speciale¹⁰¹, precum și în lucrarea de sinteză privind pleistocenul și paleoliticul din nord-estul țării noastre¹⁰².

Prin cercetările recente din nord-estul Moldovei s-a mărit considerabil numărul așezărilor paleolitice, aducîndu-se totodată și un bogat material documentar.

Extinzîndu-se cercetările paleolitice și în restul Moldovei, s-au descoperit și alte puncte cu resturi de locuire paleolitică. Aceste din urmă descoperiri, în număr mult mai restrîns, sînt localizate în sectorul vestic al Cîmpiei Jijiei Superioare, cuprinzînd și Podișul Sucevei, în Podișul Moldovei Centrale, incluzînd și micile depresiuni Huși-Elan, ca și în zona colinară sudică, cunoscută sub denumirea de Depresiunea Bîrladului¹⁰³. Asemenea descoperiri nu lipsesc în zona depresionară a Subcarpaților și nici în Cîmpia joasă a Siretului¹⁰⁴.

Pe baza acestor cercetări, cuprinzînd aproape tot teritoriul Moldovei, se pot desprinde unele date cu privire la vechimea și evoluția locuirii paleolitice din această parte a țării, precum și unele caracteristici relativ la tipurile de așezare din perioadele respective.

Paleoliticul inferior a fost documentat la Mitoc, în depunerile argilo-nisipoase de la baza terasei inferioare (?) a Prutului¹⁰⁵, unde s-au descoperit cîteva unelte prelucrate pe așchii

¹⁰⁰ N. Zaharia, *op. cit.*, în SCIV, VI, 1955, 1—2, p. 287 și urm.; idem, *op. cit.*, SCIV, VI, 1955, 3—4, p. 897 și urm.; idem, *Descoperiri paleolitice în Moldova efectuate între anii 1952—1957*, în AM, I, 1961, p. 11 și urm.

¹⁰¹ I. Simionescu și N. N. Moroșan, *Une station aurignacienne en Moldavie*, în ARMSS, X, 1926, 3, p. 59 și urm.; idem, *op. cit.*, în MSSlAc, s. III, IV, ms. 7, 1927, p. 343; N. N. Moroșan, *Contribution à l'étude de Quaternaire de la Moldavie du NE*, în BSS, XIV, 1931, p. 11 și urm.; idem, *Le Moustérien dans le Nord de la Moldavie*, în L'Anthropologie, LXI, Paris, 1931; idem, *Evoluția cercetărilor preistorice-paleolitice din România NE și rezultatele obținute*, 1933; idem, *Le Solutrén de la Moldavie du NE*, Communication au VII-e Congrès international d'Histoire, Sect. La Préhistoire, Varsovie, 1933; idem, *Solutrénul*

din România extracarpatică și raporturile sale cu acela din Transilvania și din țările limitrofe, 1933; idem, *L'industrie levalloisienne dans les dépôts pléistocènes de Roumanie*, în *Mélanges de Préhistoire et d'Anthropologie offerts au prof. H. Bégouen*, Toulouse, 1934; idem, *Le Moustérien de l'abri-sous-roche de Stîncă-Ripiceni (Moldavie)*, Bruxelles, 1935 (1936); idem, *La station paléolithique de grotte de Stîncă Ripiceni*, în *Dacia*, V—VI, 1935—1936, p. 1—22.

¹⁰² N. N. Moroșan, *op. cit.*, AIGR, XIX, 1938.

¹⁰³ Vezi nota 95.

¹⁰⁴ *Ibidem*.

¹⁰⁵ C. S. Nicolăescu-Plopșor și N. Zaharia, *Raport preliminar asupra cercetărilor paleolitice din anul 1956, capitolul Mitoc (Dealul Sărăturilor și Malu Galben)*, Materiale, V, 1959, p. 34 și urm.; idem, *Cercetările de la Mitoc*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 11 și urm.

naturale de silex, cu cioplituri pe marginile subțiate, aparținând paleoliticului inferior (probabil clactonian)¹⁰⁶. În același loc, prin săpături metodice, s-au descoperit și alte piese care documentează aceeași cultură. Aceluiași paleolitic inferior îi aparține și piesa clactoniană descoperită întâmplător în nisipurile de la baza terasei inferioare a Bahluiului, la Valea-Lupului-Iași¹⁰⁷.

Alte unelte de silex, întregi sau fragmentare, care prin caracteristicile lor tipologice ar putea fi atribuite clactonianului și aspectelor înrudite, au fost descoperite în aceeași regiune la Bodeasa, Ghireni și Slobozia-Hănești¹⁰⁸.

Tot paleoliticului inferior i se pot atribui și unele piese de caracter levalloisian, descoperite la Pogorăști și Mitoc¹⁰⁹, prezentînd analogii cu cele descoperite de către N. N. Moroșan la Ripiceni (La Izvor) în prundișurile de la baza terasei inferioare a Prutului¹¹⁰.

Prin aceste cîteva descoperiri, localizate în Cîmpia Moldovei de NE, se completează o parte din informațiile privind cea mai veche etapă din dezvoltarea societății omenești de pe teritoriul Moldovei. În linii largi s-a stabilit că locurile preferate pentru stabilirea așezărilor din această vreme, ca și din perioada următoare, a paleoliticului mijlociu, sînt terasele joase și interfluviile de la confluențele rîurilor. În genere, identificarea acestor așezări este dificilă, întrucît pe locurile respective s-au suprapus depuneri de argile, nisipuri și luturi, care ating grosimi medii între 10 și 12 m. Singurul indiciu care poate fi folosit la identificarea lor este prezența resturilor de faună mammologică în depunerile lutoase ale teraselor și mai rar a uneltelor, așchiilor și lamelor de silex, îndeosebi în preajma atelierelor.

Urmele de locuire din **paleoliticul mijlociu**, aparținînd musterianului, în comparație cu acelea din paleoliticul inferior sînt mai numeroase, fiind semnalate în 40 de puncte (trei în doielnice), din 27 de localități.

a. *Bazinul Bahluiului*: Bîrlești (La Moară), Cogeasca Veche (Dealul Movilenilor?), Crivești (La Hîrtop), Hodora (La Movilă), Holboca (Cimitirul animalelor, Izvorul Pîndarului), Iași (Fabrica de țigle Abator), Șorogari (La Nisipărie).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare*: Bodeasa (Fundul Bodesei), Botoșani (Dealul Cărmidăriei), Cobîla (La Cariere?), Ghireni (Vatra satului, La Hîrtop, Coasta Țigănimii), Hălceni (Dealul La Movila Mămăligii), Horia (La Lutărie), Liveni (La Stîncă, La Bîtci), M. Kogălniceanu (La Hatie), Miorcani (Dealul Cotului), Mitoc (La Izvor, Malu Galben, La Pisc), Nichiteni (Pîrîul Calului), Plugari (În Cot?), Ripiceni Noi (La Stîncă, La Izvor), Slobozia-Hănești (Dealul Hodoroaia, Hîrtopul Țîntărenilor), Stîncă (Vatra satului, La Stîncă), Ștefănești (La Burci, Dealul Horodiuca, Dealul Boboc), Trifești (Dealul Unchetea), Țigănași (Movila Stînei), Vlădeni (Movila Gării, Scruntarul Vlădoaei).

c. *Podișul Sucevei*: Brehuești (Marginea sudică a satului)¹¹¹.

Rezultă deci că majoritatea descoperirilor atribuite paleoliticului mediu sînt concentrate aproape exclusiv în Cîmpia Jijiei și a Bahluiului.

Inventarul litic al așezărilor din această perioadă, cunoscut mai bine prin săpăturile de la Ripiceni-Izvor¹¹² și Mitoc¹¹³, se caracterizează prin vîrfuri de mină, racloare, așchii plate și nuclee cu urme de desprinderi crucișe, lucrate din silex cenușiu sau negru, provenit din depozitele cenomaniene din zona toltriană a Prutului (Rădăuți-Ștefănești) sau din prundișurile teraselor.

¹⁰⁶ *Ibidem*.

¹⁰⁷ M. Dinu, *op. cit.*, în *SCIV*, VI, 1959, 3—4, p. 701; C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Cercetări asupra paleoliticului timpuriu*, în *Materiale*, III, 1957, p. 285 și urm.

¹⁰⁸ N. Zaharia, *op. cit.*, *AM*, I, 1961, p. 19 (Ghireni), p. 23 și urm. (Bodeasa și Slobozia-Hănești).

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 15 (Ripiceni Noi); C. S. Nicolăescu-Plopșor și N. Zaharia, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 18 (Mitoc). Descoperirea unei piese de caracter levalloisian de la Pogorăști este inedită.

¹¹⁰ N. N. Moroșan, *op. cit.*, în *Mélanges de Préhistoire...*, Toulouse; idem, *Les restes de l'homme fossile en*

Roumanie, în *Report of XVI International Geological Congress, Washington, 1933* (1936), p. 2.

¹¹¹ Această singură descoperire din Podișul Sucevei se poate atribui paleoliticului mijlociu numai pe baza resturilor de faună și a observațiilor stratigrafice, materialul litic fiind pierdut.

¹¹² N. N. Moroșan, *op. cit.*, în *AIGR*, XIX, 1938, p. 41 și urm.

¹¹³ C. S. Nicolăescu-Plopșor și N. Zaharia, *op. cit.*, în *Materiale*, V, 1959, p. 35 și urm. și *Materiale*, VI, p. 14 și urm.

Dintre aceste materiale, o mențiune specială merită racloarul de tip „La Quina”, descoperit în lutăria de pe Dealul Căramidăriei de la Botoșani, precum și vîrfurile de mîna de la Mitoc-Izvor. De asemenea, merită să fie amintit craniul cu defense al mamutului din specia *Elephas trogontherii*, descoperit în 1956 la Holboca (jud. Iași) ¹¹⁴. Lîngă această piesă paleontologică, singura de acest fel la noi în țară, s-au găsit așchii de silex de caracter mustertian.

Tot mustertianului îi aparțin și vîrfurile de mîna de tip szeletian, cioplite bifacial în formă de frunză, de la Mitoc și Ghireni ¹¹⁵, care prezintă analogii cu piesele corespunzătoare din Europa centrală, îndeosebi din Ungaria și Slovacia.

Așezările în cuprinsul cărora s-au descoperit resturi musteriene, uneori asociate cu cele de tip szeletian, ocupă în mod obișnuit terasele joase, adesea chiar colmatate, ca de ex.: Bîrlești, Bodeasa, Botoșani, Horia, Iași, Liveni, Mihail Kogălniceanu, Ripiceni Noi, Stîncă și Ștefănești. Alteori, ele se situează pe pantele hîrtopite ale teraselor medii: Crivești, Hălcești, Mitoc, Plugari. În alte cazuri, ele se găsesc și sub marginile podișurilor supuse alunecării: Cobîla, Ghireni, Hodora, Miorcani, Nichiteni, Slobozia-Hănești și Șorogari.

Unele dintre aceste așezări, din cuprinsul zonei depresionare a Cîmpiei Jijiei Superioare, sînt locuite și în etapa următoare, în paleoliticul superior, după cum o dovedesc descoperirile de la Ghireni, Mitoc, Ripiceni, Ștefănești și din alte locuri.

În ceea ce privește perioada **Paleoliticului superior**, în urma cercetărilor de suprafață s-au identificat resturi de locuire în 154 de puncte, la care se mai pot adăuga alte 12 cu caracter îndoielnic, situate pe teritoriul a 113 localități.

Aurignacianul timpuriu, ca fază de început a paleoliticului superior, este reprezentat printr-un număr mai mic de descoperiri, provenind din localitățile Cîrteni, Ghireni, Horia, Mitoc, Ripiceni Noi, Rîșca, Santa-Mare și Trușești, aproape toate situate în imediata apropiere de cursul Prutului.

În genere, piesele litice, întregi sau fragmentare, aparținînd aurignacianului timpuriu sînt lucrate prin tehnica desprinderilor lamelare, din nuclee de formă prismatică. Lamelle desprinse de pe aceste nuclee sînt masive și unele dintre ele au capetele retușate, fiind transformate în gratoare.

Mai rar s-a întîlnit forma de burin.

În comparație cu descoperirile din această fază, cu mult mai numeroase sînt acelea din aurignacianul mijlociu și tîrziu (gravettian). Dat fiind însă specificul cercetărilor de suprafață și datarea materialului aproape exclusiv după criterii tipologice, ar fi greu să se poată face o încadrare cronologică riguroasă a descoperirilor din aceste două ultime etape ale paleoliticului superior. Din aceste motive se prezintă împreună următoarele descoperiri din aurignacianul mijlociu și tîrziu:

a. *Bazinul Bahluiului*: Bădeni (Dealul Vișinului), Bălțați (Livada Gostat, Dealul Hucului), Brătuleni (Șesul Bahluiului), Buhalnița (Cetățuia), Capu Reditului (La Gunoște), Ciurea (Lunca Ciurei?), Cîrlig (Dealul lui Popa Ioan), Cogeasca Veche (Dealul Movilenilor), Cotnari (Țiglele lui Baltă), Crivești (La Holm), Dorobanțu (Dealul Sărături?), Doroscani (Dealul Viei?), Erbiceni (Dealul Cimitirului), Făcuți-Podișul (Dealul Boghiului), Galata (Valea lui Ștefan Vodă), Găureana-Gura Văii (La Lutărie), Hlincea (Poala vestică a dealului Cetățuia, Șesul Nicolinei), Hoisești (Dealul Podișul?), Holboca (Cimitirul animalelor, Izvoru Pîndarului), Holm (Dealul Holm), Iași (Cartier Crucea Roșie, Cartierul Abator, Str. Ciurchi nr. 134?), Mogoșești (Piscul Bordeiului, Piscu lui Toader), Războieni (La sud de sat), Rediu Aldei (Holmul cel Mare, Coada Stîncii), Scopoșeni (Peste Baltă), Spinoasa (Poala Catargului, Pe Canal), Sticlăria (Holm), Totoești (La Odaie), Vinători (Dealul Frasinului).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare*: Bălteni (La Grădinărie), Bobulești (La Pietroi, La Stîni), Bodeasa (Fundul Bodesei, La Mobile), Cinghine (La Lutărie, Dealul Urișului, La Hîrtop?),

¹¹⁴ N. Macarovici și N. Zaharia, *op. cit.*, nota 72.

unelte bifaciale în așezările paleolitice din România, în

¹¹⁵ N. Zaharia, *op. cit.*, AM, I, 1961, p. 16 și urm.;

SCIV, VII, 1956, 3-4, p. 431 și urm.

Maria Bitiri, *Considerații asupra prezenței unor forme de*

Cîrniceni (Pe Holm), Comîndărești (La Cimitir), Coțușca (Hîrtopul Bodronului, La Observator), Crasnaleuca (La vest de sat), Dobîrceni (La Hîlboci), Drăgănești (La Lutărie), Epureni-Popricani (Dealul lui Dumnezeu), Găureanca-Vîlcelele-Strunga (Dealul Găureanca), Găureni-Vîlcelele (Podișul de deasupra Hîrtopului, Coasta Săliștii), Ghireni (Vatra satului, Imașul de la stîină, Lanu la Balta Lată, Dealul Livezii, Balta lui Filip, La Hîrtop, Iazul de Jos, Coasta Țigănimii, În hotar cu Crasnaleuca), Glăvănești (Terasa Jîjiei), Hălteni (Dealul la Movila Mămăligii), Hilișeu-Cloșca (La Hîrtop, În Hîrtop), Horia (La Lutărie), Horodiștea (În Bîtcă), Ivăncăuți (La Stîncă), Larga-Jijia (Ghiolu la Bulhac), Lătăi-Cîmpenii (La Standoală), Liveni (La Stîncă, Vatra satului, Valea Ciocoiului, La Bîtcă), Manoleasa Volovăț (Rîpa de la Bulgărie, Bou-Roșu), Măscăteni (Dealul Mierești), M. Kogălniceanu (La Hatie), Mitoc (La Izvor, Malu Galben, Izvorul satului, La Pisc, Pîrîul Hîrtopului, Cotu Mic, La Mori, Pîrîu lui Istrati), Movila-Ruptă (La Hîrtop), Nichiteni (Pîrîul Calului), Pogorăști (Movila lui Țîțu), Probota (Dealul Unchetea, La Movila Viei, În Baie), Răuseni (La Odaie), Ripicenii Noi (La Stîncă, Rîpa la Monument, La Izvor, Dealul Lipovanului, Podul Ripicenilor, Odăile, La Pichetul Vechi), Rîșca (Terasa Prutului, Dealul Punar), Roșcani (Dealul Roșcanilor), Santa-Mare (Vatra satului), Slobozia-Hănești (Rîpa Turcului, Troian, Marginea sudică a satului), Stîncă (La Stîncă, Vatra satului), Ștefănești (Baia Veche, La Brăhărie, Dealul Horodiuca, Ominteanca), Todireni (Lutăria de la Școală), Trușești (Țuguieța), Țigănași (Movila Stînei).

c. *Podișul Sucevei*: Agafton (Dealul Crivăț), Alba (La Cetățuie), Blăgești (doi km N de sat), Cristinești (Dealul Muchiosu), Darabani (La Lutărie, Terasa Prutului), Dealul (La Temelii), Ibănești (Dealul Crucii, La Mocirle), Lozna (La Turbărie?), Movileni (În Răzășie), Oboroceni (Dealul Barcu), Sarafinești (În Hîrtop), Strunga (Cornișa Dealului Dîrmoxa), Unsa (La nord-estul satului), Valea Seacă (La Rîpă), Văleni (Dealul Cetățuiei?).

d. *Podișul Moldovei Centrale*: Bazga (Dealul Bazga), Băneasa (La Spulberătură?), Bîrlălești (Cetățuia), Brăhășești (Rîpa Mare), Curteni (Vatra satului), Dănești (Între Dealuri), Fedești (Marginea sud-vestică a satului?, Sub Pădure?), Igești (Marginea sud-vestică a satului), Mălușteni (C.A.P. Recea, Leaua I, Leaua II), Mircești (Șanțul Mirceștilor), Mănăstirea (La Bulgărie), Perieni (Rîpa Roșcanilor?), Rășcani (Zarea Rășcanilor), Sîpeni (Vatra satului), Șcheia (Movila Faurului), Tămășeni (La Cimitir), Țuțcani (Dealul Țuțcani), Valea Satului (Dealul Huțupenilor), Zorleni (La nord de sat), 23 August (Dealul Ciorani).

e. *Subcarpați și Cîmpia Siretului*: Buda (La Șipote), Piatra Neamț (Peste Vale), Slobozia Mielului (Dealul Bielci II), Tichiriș (Vatra satului), Tg. Ocna (Dealul Coșna), Oglinzi (Dealul Zăneasa), Tecuci (La Rates).

Aceste descoperiri paleolitice din Moldova se localizează în lungul teraselor mai înalte, pe promontoriile și marginile podișurilor, ca și pe podul platformelor de eroziune, atît în regiunile colinelor înalte, cît și în cuprinsul reliefulor plate din depresiunile extracarpatice, subcarpatice și chiar intracarpatice.

Încadrarea culturală și cronologică a acestor descoperiri s-a făcut pe baza datelor obținute în urma săpăturilor arheologice de la Ripiceni (Adăpostul de la Stîncă și La Izvor)¹¹⁶, Mitoc (La Izvor, Malu Galben)¹¹⁷, Ceahlău (Podiș, Bofu Mic, Dîrțu, Cetățica)¹¹⁸, Bistricioara (Gura Bistricioarei)¹¹⁹, precum și de la Buda (La Șipote)¹²⁰.

Pînă în momentul de față, în Moldova se cunosc numai așezări paleolitice *în aer liber*, în care viețuirea s-a desfășurat pe terasele din lungul rîurilor. Chiar și *grota* de la Stîncă Ripicenilor nu este propriu-zis o peșteră, ci doar un mic adăpost într-o crăpătură a stîncii, folosit temporar. Aceasta nu exclude însă posibilitatea ca în viitor să se identifice și pe teritoriul Moldovei unele

¹¹⁶ N. N. Moroșan, *op. cit.*, Bruxelles, 1935 (1936).

¹¹⁷ C. S. Nicolăescu-Plopșor și N. Zaharia, *op. cit.*, în *Materiale*, V, 1959, p. 34 și urm.; idem, *Cercetările de la Mitoc*, *Materiale*, VI, 1959, p. 11 și urm.

¹¹⁸ C. S. Nicolăescu-Plopșor, M. Petrescu-Dîmbovița

și colaboratori, *op. cit.*, în *Materiale*, V, 1959, p. 45 și urm.; idem, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 57 și urm.

¹¹⁹ *Ibidem*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 58 și urm.

¹²⁰ C. S. Nicolăescu-Plopșor și colaboratori, *Cercetările și săpăturile arheologice de la Buda*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 21 și urm.

peșteri locuite de om, cu atât mai mult cu cât în unele puncte din jurul masivelor Ceahlău și Pietrele Doamnei, în care se întâlnesc topice incluzând noțiunea de peșteră, s-au găsit resturi atipice de silex patinat ¹²¹.

MEZOLITICUL

Mezoliticul, ca fază culturală succedînd etapei finale a paleoliticului superior, aparține perioadei postglaciare, datat între 10 000/8 000 și 5 600 î.e.n. ¹²².

Deși la noi problema existenței acestei etape este încă în curs de dezbatere ¹²³, totuși cele câteva așezări din această vreme, descoperite în ultimul timp în Moldova, constituie un indiciu că mezoliticul a existat și aici, îndeobște sub un facies tardenoisian, pe lângă cel swiderian cunoscut de curînd la Ceahlău ¹²⁴. Dintre așezările tardenoisiane identificate recent, mai bine cunoscută prin cercetări de suprafață și sondaje este aceea de la Spinoasa (jud. Iași), situată pe unul dintre martorii de eroziune din șesul larg al Bahluiului, în apropierea localității Erbiceni ¹²⁵. În urma micului sondaj practicat în acest punct în 1961, s-a semnalat o depunere cu mai multe piese litice aparținînd gravettianului final de aspect microlitic, care este suprapusă de o alta, conținînd în mod exclusiv elemente de caracter mezolitic (tardenoisian), neînsoțite de ceramică. La rîndul ei, această din urmă depunere mezolitică era căpăcită de o alta, care, pe lângă utilajul neolitic de silex, conținea și o serie de fragmente ceramice minuscule și corodate, provenind din vase cu aspect de mare primitivitate.

Inventarul litic, corespunzînd depunerii mezolitice, constă din lame microlitice, uneori cu retușe, vîrfuri trunchiate oblic, trapeze tipice, precum și din gratoare discoidale și nuclee de tipul „creion”. Pe lângă aceste elemente, a căror datare este neîndoielnică, descoperirea se mai completează cu așchii neregulate de silex retușate marginal, precum și cu fragmente mărunțite de oase de animale, datorită cărora solul respectiv capătă o structură și o culoare deosebită.

Aceeași poziție joasă o ocupă și așezarea (?) de la Rîșca (r. Trușești) din șesul larg al Prutului, unde elementele litice se găsesc pe suprafața unor cordoane argilo-nisipoase, în formă de dune alungite.

Utilaj microlitic asemănător s-a descoperit și la Bobulești (jud. Botoșani) pe înălțimile dominante din preajma Prutului, la Găureanca-Vilcelele (jud. Botoșani) în sectorul vestic al Cîmpiei Jijiei Superioare, precum și la Murgeni (Băbăneța) în Depresiunea Elanului.

În orice caz, avîndu-se în vedere cele câteva descoperiri sigure de piese mezolitice din Moldova, cu analogii în regiunile învecinate din U.R.S.S. ¹²⁶, Polonia ¹²⁷ și Slovacia ¹²⁸, se poate deduce în mod sigur existența faciesului tardenoisian pe teritoriul Moldovei.

¹²¹ Pe locurile denumite *Peștera la Culteci în Bcmbiș*, de pe Ceahlău, și *La Borte*, la Pietrele Doamnei, s-au găsit asemenea așchii de silex.

¹²² *Istoria României*, I, București, 1960, p. 25.

¹²³ C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Introducere în problemele paleoliticului în R.P.R.*, în *Probleme de antropologie*, I, 1954, p. 69; C. S. Nicolăescu-Plopșor și Eugen Comșa, *Microlitele de la Băile Herculane*, în *SCIV*, VIII, 1957, 1—4, p. 17 și urm.

¹²⁴ C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Sur la présence du Swidérien en Roumanie, Dacia*, N.S., II, 1958, p. 5 și urm.

¹²⁵ N. Zaharia, *op. cit.*, în *AM*, I, 1961, p. 28—29, p. V, fig. 78—83. În 1962 și 1963 în punctul de la Erbiceni (Spinoasa I în text) au avut loc săpături mai mari,

conduse de către Al. Păunescu, lucrări care au confirmat rezultatele cercetărilor anterioare.

¹²⁶ P. I. Boriskovski, *Разведки памятников каменного века между Тирасполем и Раздельной*, în *Материалы по археологии северного Причерноморья*, I, Cdesa, 1957, p. 4 și urm.; *Problemele paleoliticului superior și mezoliticului de pe coasta de nord-vest a Mării Negre*, în *SCIV*, XV, 1964, I, p. 5 și urm.

¹²⁷ Janusz K. Kozowski, *Epipaleolit i mezolit stano-wisk otwartych*, în *Prace Archeologiczne*, I, 1960, nr. 28, p. 94 și urm.

¹²⁸ Juraj Barta, *Pléistocène piesočné duny pri Sereďi a ich paleolitické a mezolitické osídlenie*, în *SlA*, V, 1957, I, p. 5 și urm.; idem, *Mezolitické a neolitické kamenné nástroje z dún „Vfšky” pri Dolnej Strede*, în *SlA*, VII, 1959, 2, p. 241 și urm. și pl. I—III.

NEOLITICUL

Protoneoliticul

Problema unei culturi materiale anterioare neoliticului timpuriu în Moldova, formulată nu de multă vreme în mod ipotetic ¹²⁹, a fost pusă în discuție, pe baza descoperirilor arheologice de la Dîrțu-Ceahlău ¹³⁰. Această problemă a fost apoi reluată în mod special în unele din lucrările apărute ¹³¹.

Perioada căreia i se atribuie această cultură, denumită în mod convențional protoneolitic (aceramic ori ceramic) sau protocriș, s-a considerat că este atestată prin descoperirea unor fragmente ceramice cu caractere de mare primitivitate față de ceramica cunoscută în cultura Criș.

Prin cercetările de suprafață din ultimii 10 ani în Moldova, s-au descoperit aici câteva așezări în următoarele localități, în care s-au semnalat resturi ceramice din această categorie :

a. *Bazinul Bahluiului* : Cîrlig (Dealul lui Popa Ioan) și Spinoasa (Pe Canal, Poala Cărtăgului).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Hilișeu-Cloșca (La Hîrtop, Pietrosu I ?) și Găureni-Vîlcelele-Vlădeni (Podișul de deasupra Hîrtopului?).

c. *Podișul Sucevei* : Oboroceni (Dealul Barcu).

Toate aceste așezări sînt situate pe marginile înalte ale podișurilor, cu excepția celei de la Spinoasa, care se localizează pe suprafața unor murtori de eroziune, iluvionați în largul șes al Bahluiului.

În aceste așezări, alături de sărăcia resturilor ceramice, reduse la fragmente minuscule și corodate, contrastează abundența produselor litice, reprezentate prin așchii, lame și gra-toare micro- și macrolitice din silex cu patină mai mult sau mai puțin avansată, prezentînd însă un luciu caracteristic, care ar putea fi atribuit elementelor microgranulare, de aport eolian.

Este de remarcat că resturile acestea de locuire suprapun la Spinoasa elemente mezo-litice, la Hilișeu-Cloșca zac peste o depunere în care se găsesc piese microlitice de la sfîrșitul paleoliticului, iar la Oboroceni se află pe suprafața păturii de microprundișuri și nisipuri aluviale de platformă, la baza solului vegetal ¹³².

Pentru moment, dat fiind numărul mic de puncte în care au fost sesizate resturile acestei ceramici primitive, cît și lipsa unor săpături metodice, care să precizeze în mod neîndoielnic poziția lor stratigrafică, ipoteza existenței acestei culturi protoneolitice cu ceramică nu poate fi respinsă, după cum asupra ei nu se pot face nici afirmații cu caracter definitiv.

Neoliticul timpuriu

Cultura Criș. În comparație cu etapa anterioară, a protoneoliticului, a cărei prezență pe teritoriul Moldovei este mai mult presupusă decît documentată, epoca următoare, a neoliticului timpuriu, este mult mai bine cunoscută în urma cercetărilor de suprafață, îndeosebi

¹²⁹ I. Nestor, *Probleme noi în legătură cu neoliticul din R.P.R.*, în *SCIV*, I, 1950, 2, p. 211; D. Berciu, *Neolitic preceramic în Balcani*, în *SCIV*, IX, 1958, 1, p. 98 și urm.; idem, *Asupra protoneoliticului Europei sud-estice*, în *Omagiu lui Constantin Daicoviciu*, București, 1960, p. 27, nota 2; Eug. Comșa, *Contribuții cu privire la cultura cu ceramică liniară de pe teritoriul R.P.R. și din regiunile vecine*, în *SCIV*, XI, 1960, 2, p. 239 și urm.

¹³⁰ Al. Păunescu, *Locuirea neolitică de la Dîrțu-Ceahlău*, în *SCIV*, IX, 1958, 2, p. 265, 269 și urm.; C. S. Nicolăescu-Plopșor și M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, în *Materiale*, V, 1959, p. 52 și urm.; C. S. Nicolăescu-Plopșor și cola-

boratori, *Șantierul arheologic Bicaz*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 63 și urm.

¹³¹ C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Discuții pe marginea paleoliticului de sfîrșit și începuturilor neoliticului nostru*, în *SCIV*, X, 1959, 2, p. 231 și urm.; D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului din România în lumina noilor cercetări*, București, 1961, p. 19; N. Vlăsa, *În legătură cu neoliticul timpuriu de la Dîrțu-Ceahlău*, în *AMN*, I, 1964, p. 463.

¹³² Observațiile stratigrafice s-au făcut în deschiderile naturale oferite de alunecări și degradarea pantelor prin șiroire, exceptînd Spinoasa, unde acestea au fost prilejuite de săparea unui mare canal de drenare a șesului.

cu începere din anul 1949, precum și în urma săpăturilor arheologice de la Glăvăneștii Vechi ¹³³, Valea Lupului ¹³⁴ și Perieni ¹³⁵.

Prin aceste săpături, efectuate în nordul și sudul Moldovei, pe lângă faptul că s-au lămurit caracteristicile și cronologia relativă a celor două culturi din neoliticul timpuriu (cultura Criș și a ceramicii liniare), s-a putut deduce că aceste culturi au fost răspândite pe aproape tot teritoriul Moldovei ¹³⁶.

În ceea ce privește cultura Criș, de origine est-mediteraneană, a fost identificată, prin recunoașteri și săpături, în 77 de puncte din următoarele 55 de localități :

a. *Bazinul Bahluiului* : Bălțați (Cantonul C.F.R. nr. 38, La Podeț), Belcești (La Budăie, Dealul Rușilor), Bogonos (Dealul din Mijloc), Ciurbești (La Iaz), Ciurea (Baba-Nicula, Tinoasa), Cîrlig (Vatra satului), Cogeasca Veche (La Lutărie, Fîntîna Lungului), Costești (Pietrăria din Valea Haïne), Crivești (Rîpa de la Șipot, Interfluviul Criva-Haîna), Doroșcani (Fîntîna Cazacului), Dumești (Între Lanurile Cogenilor), Erbiceni (La Curtea Veche), Ezăreni (Dealul Cotomănoaei), Hlincea (La Cantonul Ciurei), Holm (Panta nord-estică a dealului Holm, Panta sudică a dealului Holm), Iași (Ceairu lui Peretz), Lețcani (Terasa de la biserică, Marginea sud-estică a satului, Iazul Bulgăriei), Popești (În Sărături), Popricani (Dealul Vultur), Sîrca (La Budăie, La Lutărie), Valea Lupului (La Canton, La Căprița, Fabrica Chimică, Dealul la Coșere ?).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Comîndărești (La Cimitir), Doina (Valea Doinei), Găureanca-Vîlcelele (Dealul Găureanca), Iacobenii (La Șipoțel), Pogorăști (Cimitirul animalelor), Probota (Dealul Unchetea), Trifești (Gura Roșcanilor), Țigănași (Dealul din Mijloc, Valea Odăii).

c. *Podișul Sucevei* : Strunga (Dealul Dîrmoxa, Marcaj 156), Fălticeni (După Heidiș).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Arsura (Ruginosu II), Bereasa (La Șipot, Gîsca), Buhăești (Dealul Buhăești), Dănești (Vatra satului, La Islaz), Gîrbovăț (La Gîrlă), Ivești (G.A.S. Ivești), Negrești (Coasta Sacovățului), Perieni (Valea Roșcanilor, Valea Babei), Podu-Pietriș (La NE de sat spre Mireni), Rateșu Cuzei (Vatra satului).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Fedești (La Moară), Igești (Marginea sud-vestică a satului, Scîndureni), Sărățeni (Lișcov), Lupești (Marginea nordică a satului, Dealul Carpenului), Mălușteni (C.A.P. Recea, Leaua I), Țuțcani (Dealul Țuțcanilor).

f. *Subcarpați* : Bogdănești (Șantierul Magistralei), Borlești (Dealul Cucului), Dochia (La Iaz), Mera (Valea Merei), Vișoara (Podul Bisericanilor, Podul Bistriței), Zănești (Dealul Viei).

g. *Cîmpia Siretului și Varia* : Negrești (La Vasile Grozavu, La Izvoare), Negrilești (Confluența Bîrlad-Berheci).

Aproape toate aceste așezări sînt situate pe locuri joase, astăzi inundabile sau mocirloase, ocupînd suprafețe mai mult sau mai puțin întinse, pe grindurile din șesuri, pe suprafețele unghiulare ale interfluviilor, precum și pe promontoriile teraselor de luncă.

În unele cazuri, datorită prezenței apei sub cornișele dealurilor, așezările culturii Criș se găsesc și pe înălțimi : Probota (Dealul Unchetea), Lupești (Dealul Carpenului) și Țuțcani (Dealul Țuțcani).

Un alt tip de așezare aparte este acela de hîrtop, întîlnit mai ales în fundul văilor care brăzdează podișurile și zonele colinare.

Poziția joasă pe care o ocupă majoritatea așezărilor culturii Criș pare să indice un climat arid care a determinat coborîrea lor pe fundul văilor, în apropierea firului de apă curgătoare cu debitul redus la *etiaj*, sau pe malurile joase ale iazurilor. Extinderea pe suprafețe mari a

¹³³ I. Nestor și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, I, 1950, I, p. 28 și urm. (raport Al. Alexandrescu); idem, *Săpăturile de pe șantierul Valea Jijiei (Iași-Botoșani-Dorohoi) în anul 1950*, în *SCIV*, II, 1951, I, p. 55 și urm.

¹³⁴ *Ibidem*, p. 57 și urm.

¹³⁵ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, în *Materiale*, III, 1957, p. 65 și urm.

¹³⁶ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, în *Acta Arch.*, IX, 1958, 1-4, p. 55 (harta).

acelor așezări trebuia pusă pe seama felului „nomad” de cultură a plantelor determinat de caracterul de primitivitate al uneltelor utilizate la cultura solului în epoca respectivă.

Din felul cum aceste așezări se grupează prin cartare, reiese că ele se concentrează în cîmpiile cu caracter depresionar din preajma silvostepii datorită posibilităților mai lesnicioase de viață. Slaba lor frecvență în depresiunile subcarpatice (de ex. la Bogdănești pe Trotuș, Viișoara pe Bistrița) se explică prin caracterul specific al acestei zone predominant silvice.

Datarea așezărilor din această vreme se bazează pe elementele ceramice descoperite fragmentar. Acestea provin din oale și străchini lucrate din pastă grosieră sau mai bună, cu pleavă în compoziție și uneori cu barbotină la exterior (vase de provizie). Vasele din pastă mai bună au gîtul înalt, fundul profilat și prevăzut cu suport cilindric sau cruciform, iar exteriorul de cele mai multe ori lustruit și decorat cu motive în relief, alveole, impresiuni de unghie, caneluri și mai rar cu motive pictate cu alb sau brun pe fondul negru ori alb.

Dintre celelalte resturi de locuire descoperite în cuprinsul acestor așezări se remarcă unelte din silex (lame microlitice, gratoare pe capăt de lamă scurtă, percutoare), din marnă (topoare de tip „calapod”) și din coarne de cerb (brăzdare de plug lucrate din partea bazilară a cornului), precum și unele bucăți de lipituri arse, provenind din pereții locuințelor.

În ceea ce privește manifestările vieții spirituale, o mențiune deosebită o merită reprezentarea în relief a unui cap de figurină antropomorfă, plată, probabil feminină, descoperită în cuprinsul așezării din punctul La Șipot, pe teritoriul satului Iacobenii (jud. Iași).

În genere, pe baza acestor resturi descoperite, cu analogii în marea arie de răspîndire a culturii Criș, este, deocamdată, dificil să se precizeze dacă ele aparțin uneia sau eventual mai multor faze ale acestei culturi.

Cultura ceramicii liniare. Acestei culturi îi aparțin 24 de puncte de descoperire, situate pe teritoriul următoarelor 21 de localități:

a. *Bazinul Bahluiului*: Belcești (La Budăie), Ciurbestii (La Iaz, Tinoasa), Crivești (Interfluviul Criva-Hafna), Dorobanțu (Coada Iazului), Iași (Cartierul Păcureț), Lețcani (Movila din șes, Terasa de la biserică), Munteni (Valea Mută), Popești (În Țigănimie).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare*: Brăești (Pîrîul de la Moară), Găureanca-Vîlcelele (Dealul Găureanca), Pogorăști (Cîmitirul animalelor, La Șosea).

c. *Podișul Sucevei*: Bucecea (La Șipoțele), Sagna (La Vie), Baia (Cetățuia).

d. *Podișul Moldovei Centrale*: Arsura (Ruginosu II), Bereasa (Gîsca?), Dănești (La Islaz) și Podul-Pietriș (La NE de sat spre Mireni).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea*: Pîhnești (Dealul Henciu I?).

f. *Subcarpați*: Negrești (La Izvoare, La Vasile Grozavu).

După cum se constată și din această enumerare a punctelor de descoperire, cele mai multe așezări ale culturii ceramicii liniare provin din aceleași locuri în care s-au descoperit și resturile culturii Criș. Totuși, s-au semnalat cîteva așezări în care au fost descoperite numai resturi de locuire ale culturii ceramicii liniare, ca de ex.: Dorobanțu (Coada Iazului), Iași (Cartierul Păcureț), Lețcani (Movila din șes), Munteni (Valea Mută), Popești (În Țigănimie), Brăești (Pîrîul de la Moară), Pogorăști (La Șosea), Bucecea (La Șipoțele) și Sagna (La Vie).

Avîndu-se în vedere asocierea în cele mai multe cazuri a resturilor de locuire ale celor două culturi în cuprinsul acelorași așezări, observațiile făcute cu privire la caracterul așezărilor culturii Criș și repartitia lor geografică pe teritoriul Moldovei sînt valabile — în genere — și pentru așezările culturii ceramicii liniare.

Cultura ceramicii liniare, de origine central-europeană, răspîndită spre est pînă la Nistru, și Bugul mijlociu¹³⁷ și pătrunsă în Moldova dinspre regiunile subcarpatice ale Ucrainei¹³⁸,

¹³⁷ Eugen Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, XI, 1960, 2, pl. I (harta); idem, *Betrachtungen über die Linearbandkeramik auf dem Gebiet der rumänischen Volksrepublik und der angrenzenden Länder, Dacia*, N.S., III, 1959, p. 42 (harta); E. Cerniș, *Territoire orientale des tribus de la céramique linéaire*, p. 3 și urm. Vezi și T. S. Passek și E. K. Cerniș,

Памятники культуры линейно-ленточной керамики на территории СССР, Moscova, 1963.

¹³⁸ I. Nestor, *Cultura ceramicii liniare în Moldova* în *SCIV*, II, 2, 1951, p. 20; Eugen Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, XI, 1960, 2, p. 240; idem, în *Dacia*, N.S., III, 1959, p. 55.

este documentată, în urma cercetărilor de suprafață, numai prin ceramică, care, prin caracterul ei, se încadrează în grupa ceramicii liniare *cu capete de note muzicale*. Alături de specia ceramicii fine, reprezentată îndeobște prin boluri prevăzute cu decorul caracteristic, se întâlnește destul de frecvent și aceea grosieră, cu pleavă în pastă, care prin formele vaselor și prin decor nu se poate deosebi totdeauna de categoria ceramicii corespunzătoare a culturii Criș.

Din punct de vedere cronologic, așa cum s-a precizat în urma săpăturilor recente de la Perieni, Leț-Vârhegy și Florești (R. S. S. Moldovenească), resturile aparținând etapei culturii ceramicii liniare sînt mai noi decît acelea ale culturii Criș¹³⁹ și mai vechi decît acelea aparținînd culturilor Giulești¹⁴⁰ și precucuteni, faza Larga-Jijia¹⁴¹.

În afară de așezările aparținînd culturilor Criș și a ceramicii liniare, aceluiași neolitic timpuriu i se mai pot atribui și alte 17 puncte de descoperire situate în preajma a 16 localități :

a. *Bazinul Bahluiului* : Banu (Vatra Satului), Bîrlești (La Curtea Boierească, Loturile Totoeștilor), Ciurbești (La Răchiți), Cotnari (Podu lui Ștefan Vodă), Crivești (Curtea Buhușoai), Hodora (Dealul Morii), Munteni (Fîntîna de la Rîpa Ceairului).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Bobulești (La Pietroi), Epureni (Dealul Dumnezeu), Eșanca (La Fîntîna Nouă), Glăvăneștii Vechi (Terasa joasă a Jijiei), Horlăceni (Marginea satului), Mitoc (Malul Galben), Ștefănești (Dealul Horodiuca), Vlădeni (Movila Gării).

c. *Podișul Moldovei Centrale* : Dănești (La Chirtoacă).

d. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Bîrlălești (Sub Pădure).

Resturile ceramice descoperite în aceste așezări, fiind adeseori puternic corodate, ele nu pot fi atribuite cu deplină siguranță culturii Criș sau ceramicii liniare.

Neoliticul dezvoltat

Neoliticul dezvoltat este mult mai bine reprezentat, prin numeroase descoperiri aparținînd culturilor precucuteni și Cucuteni.

Cultura Precucuteni. Descoperiri din etapele acestei culturi s-au semnalat în 34 de puncte (dintre care 2 nesigure), situate pe teritoriul a 31 de localități :

a. *Bazinul Bahluiului* : Bădeni (Movila Grădiștei), Belcești (Dealul Hucului), Bîrlești (La Pepinieră), Iași (Curtea Domnească, Ciurchi), Popricani (Ciriteiul Mic), Vînători (Dealul Bursucăriei-Rufeni).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Cîrniceni (Pe Holm), Găureanca-Vilcelele (Dealul Găureanca), Larga-Jijia (Movila Baș-Ceauș), Lătăi-Cîmpenii (Dealul Picioroganului), M. Kogălniceanu (La Hatie), Perieni (Podișul la Vasile Terenteac), Trifești (Terasa Trifești-Bălteni), Țigănași (Movila Stînei), Vlădeni (La Iaz, Gîtu Lupului).

c. *Podișul Sucevei* : Conțești (Dealul Ruja?), Talpa (Dealul din Mijloc).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Buhăești (Dealul Bălăsești), Dănești (Zlătărești I), Negrești (La Pod), Oltenești (La Stație), Podu-Pietriș (C.A.P. Ciocani), Rășcani (Zarea Rășcanilor?),

¹³⁹ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, în *Acta Arch.*, IX, 1958, 1—4.

¹⁴⁰ I. Nestor, *Raport despre sondajele de la Leț-Vârhegy*, în *Materiale*, III, 1957, p. 59 și urm.; Eugenia Zaharia, *Angaben über die Boian-Giulești-Kultur. Die Siedlung von Leț*, în *Dacia*, XI, 1967, p. 5 și urm.

¹⁴¹ T. S. Passek, *Новые открытия на территории СССР и вопросы позднелитических культур*

Дунайск-днестровского междуречья în *SA*, 1958, 1, p. 38 și urm.; idem, *Раскопки на поселении у села Флорешты в 1958 году*, în *KS*, 84, 1961, p. 69 și urm.; idem, *Результаты археологических раскопок у с. Флорешты в Молдавии*, în *MIA*, Chișinău, 1960, p. 49 și urm., fig. 3; idem, *Раннеземледельческие (Трипольские) племена Поднепровья*, în *MIA*, 84, p. 200 și urm.; T. S. Passek și E. K. Cerniș, *op. cit.*,

(Simila (Gîrla Similei, Confluența Simila-Bîrlad), Valea Satului (Dealul Huțupeni), Zăpodeni (La Țintirim).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea*: Fedești (Marginea sud-vestică a satului).

f. *Subcarpați*: Boțești (La C.A.P. — protocucuteni), Costișa (Dealul Cetățuii), Șerbești (La Bahnă), Zănești (Dealul Viei).

După cum rezultă din această înșiruire a descoperirilor, majoritatea lor se masează între Siret și Prut, fiind în schimb mai rare în Podișul Sucevei și regiunile subcarpatice.

Aceste așezări, în majoritatea cazurilor, sînt situate pe terase inferioare sau chiar pe grinduri și martorii de eroziune din cuprinsul luncilor, ocupînd în genere o poziție joasă. Numai unele dintre așezările din această perioadă ocupă poziții înalte, fiind situate pe promontoriile ori pe marginile teraselor medii sau a podișurilor, cum este cazul la Bădeni (Movila Grădiștei) și la Perieni (Podișul la Vasile Terenteac).

În stadiul actual al cercetărilor este dificil să se precizeze dacă între aceste două tipuri de așezări, cu poziție joasă, sau de înălțime, există și diferențe cronologice, corespunzînd fazelor din evoluția culturii precucuteniene¹⁴². Deocamdată, se poate afirma că cele cîteva resturi de locuire din faza Larga-Jijia se întîlnesc numai în locurile cu poziții joase și că puținele așezări situate pe relieuri înalte aparțin numai fazei Izvoare (Izvoare I₂). Pe baza datelor existente, s-ar putea presupune că locuirea precucuteniană, întîlnită în general în faza Larga-Jijia în așezările cu poziții relativ joase, într-o fază mai tîrzie, corespunzînd etapei Izvoare (Izvoare I₂), s-a extins parțial și pe locurile mai înalte, caracteristice pentru așezările din faza Cucuteni A, a neoliticului dezvoltat.

Acestei culturi atestate și pe teritoriul R. S. S. Moldovenești și R. S. S. Ucrainene¹⁴³ îi aparțin o serie de fragmente din vase mici și mijlocii, analoge în parte celor de la Traian¹⁴⁴ și Larga-Jijia¹⁴⁵, din pastă de calitate bună, dintre care unele sînt decorate cu motive excizate (Iași-Ciurchi, M. Kogălniceanu- La Hatie și Țigănași-Movila Stînei), iar altele cu dungi incizate spiralic, în asociere cu șiruri de puncte (în aproape toate așezările în această perioadă), sau cu roțița dințată (Țigănași, Vlădeni, Bădeni). Uneori este întîlnit și decorul „în fagure” (Iași-Ciurchi, Bîrlești-La Pepinieră) ori cu caneluri mai late sau mai înguste, asociate cu impresiuni de roțiță (Țigănași și M. Kogălniceanu). Într-un caz, o toartă de vas are la bază un decor din impresiuni de formă triunghiulară (Bîrlești). Nu lipsesc nici vasele mari de provizie, acoperite cu barbotină.

Aceleiași culturi precucuteniene îi mai aparțin și fragmente de topoare plate din rocă marnoasă (Bădeni), precum și o figurină antropomorfă, aproape întreagă, cu decor incizat, descoperită în așezarea de la Bîrlești (La Pepinieră).

Cultura Cucuteni. Faza Cucuteni A. Cele mai multe dintre resturile de locuire din neoliticul dezvoltat aparțin culturii cu ceramică pictată de tip Cucuteni. În primul rînd, prin cercetările de suprafață s-au identificat foarte multe așezări aparținînd fazei Cucuteni A. Astfel, lista descoperirilor din această fază în Moldova s-a completat cu 148 de puncte din 114 localități, repartizate în felul următor:

a. *Bazinul Bahluiului*: Banu (Dealul Crucii, La Lutărie), Bădeni (Rîpa Strîmbului), Bălțați (Cantonul C.F.R. nr. 38, Confluența Bahlueț-Pîriul Gugii, Livada Gospodăriei de Stat), Belcești (Dealul Scarchilor, Pe Huc), Bîrlești (La Moară), Bucium (Dealul Socola), Buhalnița

¹⁴² Pentru fazele culturii precucuteni vezi Radu Vulpe, *Izvoare*, p. 34 și urm.; Hortensia Dumitrescu, *Contribuție la problema originii culturii precucuteni*, în SCIV, VIII, 1957, 1—4, p. 53 și urm.; Vl. Dumitrescu, *Quelques remarques au sujet de la culture néolithique précucuteni et de la station de Traian-Dealul Viei*, în Dacia, N.S., XI, 1967, p. 39 și urm.; Al. Alexandrescu, *op. cit.*, în SCIV, I, 1950, p. 28 și urm.; Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 5 și urm.

¹⁴³ T. S. Passek, *Периодизация трипольских поселений*, în MIA, 10, Moscova, 1949, p. 28 și urm.; S.

N. Bibikov, *Поселение Лука-Врублевская и его значение для истории раннеземледельческих племен юга СССР*, în SA, XI, 1949, p. 127 și urm.; idem, *Раннетрипольское поселение Лука-Врублевская на Днестре*, în MIA, 38, Moscova-Leningrad, 1953.

¹⁴⁴ Hortensia Dumitrescu, *Șantierul Traian*, în SCIV, IV, 1953, 1—2, p. 55; idem, *Șantierul arheologic Traian, Dealul Fîntînilor*, în Materiale, V, 1959, p. 195, fig. 6/2.

¹⁴⁵ I. Nestor și colaboratori, *Șantierul Valea Jijiei*, în SCIV, III, 1952, fig. 8/14—15 și fig. 9/1—3.

(Cetățuia), Chirpoești (Confluența Jijia-Bahlui I), Ciurbestii (Dealul Ciurbestilor spre Cornești, Bîrca II), Ciurea (Tinoasa, Zane), Cogeasca-Veche (La Lutărie), Costești (Vatra satului, Pietrăria din Valea Hăinei), Cotnari (Dealul Cătălina, Țiglele lui Baltă), Cristești (În Braniște, Dealul Zăvoiiului), Crivești (La Hîrtop), Cucuteni-Lețcani (Dealul Cucuteni), Cucuteni-Băiceni (Cetățuia, Dîmbul Morii), Dorobanțu (La Lutărie, Panta nord-estică a Dealului Șorogari, Coadă Iazului, Sud de Iezătură), Doroșcani (Dealul Viei), Erbiceni (Iazul Ursului, Dealu La Buci), Făcuți-Podișul (Dealul Boghiului), Iași (Țirgușorul Nicolina), Lețcani (Vatra satului-Terasa de la biserică, La Holm, Movila din șes), Pîrcovaci (La Sîngeap), Podu-Iloaie (Dealul Henciu), Polieni (La Odaie), Popricani (Dealul Vultur, Criteiul Mic), Proselnici (Dealul Belcea), Războeni (Sud-estul Dealului Buznei), Spinoasa (Poala Catargului, Pe Huc), Sprînceana (La Via Bîrleștilor), Tăutești (Vatra satului), Tomești (Opinca), Vinători (Dealul Frasinului, Dealul Rufeni).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Albești (Cotul Nagîț), Andrieșeni (Dealul Ariilor), Belcea (La Fîntina Popii), Bobulești (Via din Deal, Dealul Botcilor, La Odaie), Botoșani (Podișul Cucorănilor), Brăești (Vatra satului), Bulbucani (Bostănăria lui Roibu), Coțușca (La Observator), Crasnaleuca (La Vest de sat), Doina (Valea Doinei), Dorohoi (Gura Urlei), Ghireni (Lanu la Balta Lată, Dealu Livezii, La Hîrtop), Horia (La Lutărie), Horlăceni (Marginea satului), Liveni-Vîrnăv (Vatra satului), Manoleasa-Volovăț (Rîpa de la Bulgărie), Mihail Kogălniceanu (La Hatie), Mitoc (Malu Galben, La Pisc), Moara Jorei (Pe Grind), Nichiteni (Hîrtopu Livezii), Pleșani (La Iaz), Răusenii (Marginea nordică a satului), Ripiceni Noi (Rîpa la Sărături), Românești (La Rîpă), Slobozia-Hănești (Dealul Hodoroaia La Popan, Marginea sudică a satului), Ștefănești (Bulboana lui Stîrcea), Todireni (Lutăria de la școală).

c. *Podișul Sucevei* : Baia (Cetățuia), Bîra (La sud de sat), Butea (La Lutărie, La Porcărie), Conțești (Cetățuia), Dragomirești (La Bursucărie), Giurgești (Vatra satului), Hlăpești (În Siliște), Maxut (Vatra satului), Rădășeni (Cetățuia), Sagna (La Vie), Satu Nou (La vest de sat), Strunga (Cornișa dealului Dîrmoxa, Marcaj 156), Talpa (Dealul din Mijloc?), Țîrzia (marginea satului), Vascani (Vatra satului), Văleni (Între Adîncăți?).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Arsura (La Ruptură), Bereasa (Cracul Șipotului, La Șipot), Bîrnova-Sanatoriu (Dealul Rusului), Buhăești (Dealul Bălășești), Chircești (La Dumbravă), Dănești (Vatra satului, La Cimitir, Zlătărești I), Ghergheleu (Pîriu Luncii), Gîrbești (Cetățuia), Griești (Iazul Mucului), Lichitișeni (La Moara de Apă), Mircești (Dealul Mare), Negrești (În Țigănim), Poiana cu Cetate (La Cetate), Rateșu Cuzii (Vatra satului), Rășcani (Zarea Rășcanilor), Zăpodeni (La Țintirim).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Aldești (Cojocari I), Berești (Bîzanul, Dealul Bulgarului), Bîrlăești (La Arie = tip Gumelnița-Ariușd, Cetățuia), Dodești (Călugăreasca = tip Gumelnița-Ariușd), Fedești (Marginea sud-vestică a satului, La Moară = tip Gumelnița-Ariușd), Igești (Vatra satului = tip Gumelnița-Ariușd, Scîndurenii), Lățești (C.A.P. = tip Gumelnița-Ariușd), Lupești (La Fîntina Mare), Mălușteni (Recea, Leaua I), Pîhnești (Dealul Henciu I), Puricani (Rîpa Fagului), Schineni (La Cetățuia).

f. *Subcarpați* : Boțești (La C.A.P.), Mera (Valea Merei), Piatra Neamț (Cozla), Pietroasa (Dealul Înalt), Șerbești (La Rateș), Tg. Ocna (Podei).

g. *Cîmpia Siretului* : Unguri (Pietroasele).

Stațiunile din această fază, ca și din acelea următoare ale culturii Cucuteni, ocupă regiunile de silvostepă ale Moldovei, precum și cîmpia cu caracter stepic din NE acestei provincii, fiind în legătură cu așezările corespunzătoare din regiunile de silvostepă ale R.S.S. Moldovenești și R.S.S. Ucrainene. Prezența lor în număr mare în regiunile din silvostepă se explică prin avantajele oferite de cele două medii naturale deosebite pentru dezvoltarea culturii primitive a plantelor și a creșterii vitelor, ocupațiile principale ale purtătorilor culturii cucutene.

Din felul cum aceste așezări sînt localizate pe hartă, rezultă că ele se grupează în jurul șesurilor cu caracter depresionar din regiunile de cîmpie deluroasă, unde se constată intensități

maxime de locuire, care sînt însă mult mai rare în regiunile subcarpatice datorită factorilor locali mai puțin favorabili.

Așezările din faza Cucuteni A sînt bine delimitate ca întindere, locuințele fiind concentrate pe spații restrînse sau mai largi și dispuse în șiruri mai mult sau mai puțin regulate, în funcție de forma terenului, după cum o dovedesc îndeosebi săpăturile de mare amploare de la Hăbășești¹⁴⁶ și Trușești¹⁴⁷.

În majoritatea cazurilor, aceste așezări, situate în preajma izvoarelor cu debit permanent, ocupă promontoriile teraselor înalte sau de pe marginile podișurilor (Bădeni, Rîpa Strîmbului; Belcești, Pe Huc; Cotnari, Țiglele lui Baltă; Cucuteni-Băiceni, Cetățuia; Hodora, Dealul Calafat; Rășcani, Dealul Rășcanilor) ori suprafețele izolate sub formă de holmuri, care flanchează luncile largi ale rîurilor (Holm, Dealul Holm; Cotnari, Dealul Cătălina; Schineni, Dealul Cetățuei).

Prin poziția lor înaltă, în mod obișnuit, aceste așezări, adevărate cetăți, sînt apărute în mod natural pe trei laturi, iar în porțiunea accesibilă, care face legătura cu restul terasei, sau cu podișul, printr-unul sau două șanțuri săpate intenționat. Asemenea șanțuri au fost identificate prin săpături la: Cucuteni-Băiceni, Frumușica-Neamț, Hăbășești și Trușești¹⁴⁸. Ele sînt evidente și în jurul altor așezări cu poziții asemănătoare, dintre care putem cita Poiana cu Cetate și Erbiceni (Iazul Ursului), cu toate că locurile respective nu au fost cercetate prin săpături arheologice.

Interesant este faptul că pînă în prezent s-au identificat puține așezări din această fază pe locurile ocupate de către așezările precucuteniene, cu toate că unele dintre acestea din urmă, este drept foarte puține la număr, ocupă o poziție dominantă. Dintre aceste așezări cu resturi de locuire din fazele precucuteni și Cucuteni A cităm: Popricani (Ciriteiul Mic), M. Kogălniceanu (La Hatie), Țigănași (Movila Stinei), Talpa (Dealul din Mijloc), Buhăești (Dealul Bălășești), Dănești (Zlătărești I), Zăpodeni (La Țintirim), Fedești (Marginea sud-vestică a satului) și Costișa-Neamț.

Luîndu-se în considerație această răspîndire a așezărilor din precucuteni și Cucuteni A s-ar putea trage concluzia că, datorită unor împrejurări încă neîndeajuns de bine cunoscute, legate eventual de schimbările de climă și de condiții de viață diferite, purtătorii culturii din faza Cucuteni A au preferat pentru așezări locurile înalte din preajma pădurilor, evitînd fundurile văilor, cu umiditate mai accentuată. Numai în cîteva cazuri ei s-au instalat pe locurile joase și mai ales pe grindurile din șesurile largi, după cum o dovedesc îndeosebi așezările de acest fel de la Iași (Șesul Nicolinei), Cristești (În Braniște, Dealul Zăvoiului) și Spinoasa (Poala Dealului Catarg), precum și alte așezări, dintre care menționăm aici pe acelea mai importante de la: Belcea (Fîntîna popii), Chiperești (Confluența Jijia — Bahlui), Ciurea (Tinoasa, Zane), Dorobanțu (La Lutărie), Griești (Iazul Mucului), Dorohoi (Gura Urlei), Iași (Țirgușorul Nicolina), Negrești (În Țigănime). Probabil că din aceeași vreme datează și așezările de hîrtop, identificate în capetele văilor din podișuri: Butea (La Porcărie), Conțești (Dealul Ruja), Ghergheleu (Pîrîu Luncii), Ghireni (La Hîrtop), Mălușteni (Recea), Puricani (Rîpa Fagului).

În stadiul actual al cercetărilor cu privire la faza Cucuteni A, efectuîndu-se săpături arheologice cu predilecție în așezările de înălțime și numai în mod sporadic în acelea cu poziție joasă, este dificil să se precizeze dacă majoritatea așezărilor aparținînd acestor două tipuri corespund sau nu și etapelor fazei Cucuteni A¹⁴⁹.

¹⁴⁶ VI. Dumitrescu și colaboratori, *Hăbășești*, p. 498.

¹⁴⁷ Vezi nota 20.

¹⁴⁸ Adrian C. Florescu, *Observații asupra sistemului de fortificare al așezărilor cucuteniene din Moldova*, în *AM*, IV, 1965, p. 23 și urm. unde se citează și bibliografia relativ la această problemă.

¹⁴⁹ Pentru această subfază a fazei de tranziție Cucuteni A—B vezi M. Petrescu-Dîmbovița, *Nouvelles fouilles archéologiques à Cucuteni-Băiceni en Roumanie (dans le nord de la Moldavie)*, în *Atti del VI Congresso Internazio-*

nale delle Scienze Preistoriche e Protoistoriche, II, Roma, 1965, p. 248; idem, *Evolution de la civilisation de Cucuteni à la lumière des nouvelles fouilles archéologiques de Cucuteni-Băiceni*, în *Rivista di Scienze preistoriche*, XX, 1965, Firenze, p. 169 și urm.; idem, *Cucuteni*, București, 1966, p. 33; VI. Dumitrescu, *op. cit.* (II), în *SCIV*, XIV, 1963, 2, p. 290 și urm. De asemenea M. Dinu, *Faza Cucuteni A—B în lumina noilor cercetări* (manuscris); Attila László, *Cercetări arheologice în așezarea Cucuteni A—B de la Huși*, în *AM*, IV, 1966, p. 7 și urm.

În legătură cu această problemă, avându-se în vedere poziția predominant joasă a așezărilor din faza Cucuteni A—B, nu ar fi exclus ca cel puțin unele dintre așezările cu poziție joasă din faza Cucuteni A să aparțină fazei A₃. În acest sens sînt deja unele indicii în așezările Cucuteni A mai sus menționate, de la Iași și Spinoasa, ceva mai bine cunoscute în urma sondajelor efectuate în cuprinsul lor.

De altfel, și din punct de vedere cultural, pe baza materialului ceramic cercetat (resturi de pahare, castroane, capace, suporturi, vase binoclu etc.) se pot deosebi, cu oarecare greutate, cele două etape din evoluția fazei Cucuteni A, corespunzătoare aspectelor de cultură de la Trușești și Cucuteni-Băiceni. Avîndu-se în vedere specificul cercetărilor și hazardul descoperirilor, este prematur să se încadreze cu precizie materialul descoperit, într-una sau într-alta dintre cele două faze ale culturii Cucuteni A.

Un criteriu prețios pentru încadrarea culturală și cronologică în faza mai veche, Cucuteni A₂, îl constituie frecvența mai mare a speciei ceramice cu decor adîncit, bine ilustrată îndeosebi în așezarea cucuteniană de pe înălțimea Țuguieța de la Trușești.

Decorul pictat tricrom, din faza Cucuteni A, se caracterizează, în mod obișnuit, prin motive din bandă lată. Se întîlnește însă și decorul din bandă îngustă, îndeosebi pe ceramica din unele așezări recent identificate din Podișul Moldovei centrale (Ciurbești, Dănești, Igești, Poiana cu Cetate, Tomești) sau cunoscute mai demult (Fedeleșeni și Rafaila), precum și din alte așezări din Depresiunea Cracău-Roznov.

Aceleiași faze îi aparține o serie de unelte din silex (lame, cuțite, gratoare, percutoare), piatră (topoare plate din marnă silicioasă sau din șisturi menilitice), os (sule și împungătoare) și din argilă arsă (greutăți pentru războiul de țesut sau pentru plasa de pescuit, și mai rar sfere de argilă arsă de utilizare neprecizată), precum și mai multe figurine antropomorfe și zoomorfe. Dintre acestea din urmă se remarcă un idol plat de tipul *en violon* descoperit la Făcuți (Dealul Boghiului), cu analogii și în alte așezări neolitice din aceeași fază din Moldova, precum și partea inferioară a unei figurine feminine din așezarea de la Bădeni (Rîpa Strîmbului).

Faza Cucuteni A—B. În comparație cu numărul mare al așezărilor din faza Cucuteni A, descoperite prin cercetările din ultima vreme, numărul așezărilor cucuteniene din faza A—B este mult mai mic, acestea fiind localizate după cum urmează :

a. *Bazinul Bahluiului* : Belcești (La Budăie), Bîrlești (La Moară, Pe loturile Totoeștilor), Crivești (La Hîrtop, La Holm), Cucuteni-Băiceni (Dîmbul Morii).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Coțușca (La Observator), Dorohoi (Gura Urlei), Ghireni (Iazul de Jos), Hănești (La Moviliță), Horia (La Lutărie), Lătăi-Cîmpenii (Vatra satului), Pleșani (La Iaz-Pogoroaia), Ripiceni Noi (La Monument), Sărata-Greacă (Dealul Calancea), Slobozia-Hănești (Rîpa Turcului), Todireni (Lutăria de la Școală).

c. *Podișul Sucevei* : Butea (La Lutărie).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Negrești (În Țigănime), Simila (Gîrla Similei).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Fedești (Marginea sud-vestică a satului).

f. *Subcarpați* : Girov (La Cărmidărie), Malu-Onesti (La Cetățuie).

Cele mai multe dintre așezările din această fază a culturii cucuteniene ocupă terasele inferioare ale rîurilor, care pot fi lesne folosite și ca artere de comunicație. Cîteva dintre ele au o poziție mai înaltă, fiind situate pe margini hîrtopite de podiș sau pe terase medii (Coțușca, Sărata-Greacă), sau mai joasă, pe scurtele din lunci (Hănești), ori pe terasele joase, de confluență ale rîurilor : Crivești (La Holm), Lătăi-Cîmpenii (Todireni).

În această fază a culturii cucuteniene se observă că, în genere, așezările au o poziție mai joasă decît acelea din faza Cucuteni A, coborînd către terasele de luncă. Nu este exclus ca această coborîre a așezărilor din faza Cucuteni A—B pe o treaptă mai joasă a reliefului să fie în legătură cu o oscilație climatică, care să fi putut favoriza o extindere a agriculturii și a creșterii vitelor, atît pe terasele joase, cît și în luncile rîurilor.

Interesant este faptul că majoritatea resturilor ceramice (vase cu gîtul dezvoltat și cu corpul bombat, capace de tipul „coif suedez”, suporturi, vase binoclu și altele), descoperite

în cuprinsul aşezărilor din faza Cucuteni A—B, sînt pictate în stilurile β_1 (Criveşti, Coţuşca, Hăneşti, Horia, Ripiceni Noi, Sărata-Greacă, Slobozia-Hăneşti) şi mult mai puţin în stilurile α_1 (Bîrleşti, Todireni), γ_1 , γ_2 (Criveşti, Butea) şi δ_2 (Butea, Fedeşti). Rezultă deci că cele mai multe dintre aceste aşezări aparţin etapei corespunzătoare celor de la Cucuteni-Băiceni (Dîmbul Morii) şi Corlăteni, caracterizate tocmai prin predominarea acelorasi stiluri ¹⁵⁰. Rămîne ca prin cercetările viitoare să se lămurească în ce măsură aşezările de la Criveşti (Holm) şi Fedeşti, unde s-au identificat stilurile γ_1 , γ_2 şi δ_2 , cu analogii îndeosebi la Traian, aparţin unei a doua etape din evoluţia stilurilor fazei Cucuteni A—B, care începe să se detaşeze prin cercetările efectuate în ultima vreme în Moldova ¹⁵¹.

Din aceeaşi fază a culturii cucuteniene datează şi unele fragmente ceramice aparţinînd speciei denumite Cucuteni C ¹⁵².

Faza Cucuteni B. Descoperirile din faza următoare, Cucuteni B, ca şi cele din faza A, sînt de asemenea foarte numeroase. Obişnuit, acestea ocupă înălţimile din jurul şesurilor mai întinse ale râurilor, care se desfăşoară uneori pe lungimi ce depăşesc 3—4 km, mai ales în lungul Jijiei şi al Bahluiului.

Această grupare în jurul şesurilor este legată de ocupaţiile principale, cultura plantelor şi creşterea vitelor, practicate în jurul grindurilor şi al popinelor.

În cuprinsul unora dintre aceste aşezări din faza Cucuteni B se întîlnesc şi alte resturi de locuire din fazele anterioare, Cucuteni A şi A—B, ca de ex. la : Dorohoi (Gura Urlei), Slobozia-Hăneşti (Dealul Hodoroaia), Todireni (Lutăria de la Şcoală), Butea (La Lutărie), Negreşti (La Țigănime), Fedeşti (Marginea sud-vestică a satului).

Din felul cum sînt răspîndite aşezările din faza Cucuteni B se pare că acestea au un caracter mai mult stepic, spre deosebire de acelea din faza Cucuteni A, a căror răspîndire are un caracter *ubicuitar*.

În ceea ce priveşte caracteristicile aşezărilor din faza Cucuteni B, se observă o tendinţă de concentrare a locuinţelor pe spaţii din ce în ce mai restrînse, precum şi o diferenţă între aşezările mari, desfăşurate pe marginile rîpoase ale teraselor sau podişurilor, şi acelea din poziţii mai joase, care sînt îndeobşte cu mult mai mici.

Dintre aşezările aparţinînd acestei faze, următoarele au fost cercetate prin recunoaştere :

a. *Bazinul Bahluiului* : Aroneanu (La Rîpă), Bălţaţi (Cantonul C.F.R. nr. 38, Confluenţa Bahlueţ-Pîrîul Gugii, Livada Gostat), Belceşti (La Budăie, Dealul Hucului, Dealul Scarchilor, Vatra satului), Bîrleşti (La Pepinieră, La Moară, La Curtea boierească), Bogonos (Dealul din Mijloc), Brătuleni (Dealul Holm), Ciurbeşti (Birca II), Ciurea (La Chihan, Zane), Cogeasca Veche (La Lutărie, La Coşere), Costeşti (Vatra satului), Cotnari (Țiglele lui Baltă), Criveşti (La Hîrtop, La Holm), Cucuteni-Leţcani (Dealul Cucuteni), Cucuteni-Băiceni (Cetăţuia), Dorobanţu (La Lutărie, Panta nord-estică a Dealului Şorogari, Coada Iazului), Erbiceni (Pe Pisc, Sub Pisc), Găureana-Vîlcelele (Dealul Găureana), Hodora (Dealul Calafat, Dealul Morii, La Movilă), Holm (Panta sudică a dealului Holm, Podişul de deasupra pădurii Țiclău), Iaşi (Curtea Domnească), Leţcani (Vatra satului-terasa de la biserică, Marginea sud-estică a satului, Iazul Bulgăriei, Valea Ilenei, La Nisipărie), Polieni (La Odaie), Popeşti (În Țigănime), Popricanii de Sus (Ciriteiul Mic, Coasta Delenilor), Prigoreni Mici (La Cimitir), Războieni (Canton 28), Rediu Tătar (Via Teodorescu), Scobilţeni (Dealul Budăi), Scopoşeni

¹⁵⁰ Vl. Dumitrescu, *op. cit.*, SCIV, XIV, 1963, 2; M. Petrescu-Dîmboviţa şi M. Dinu, *Şantierul arheologic Cucuteni-Băiceni, campania de săpături din vara anului 1962* (raport în manuscris); M. Petrescu-Dîmboviţa, *Nouvelles fouilles archéologiques à Cucuteni-Băiceni*, p. 248; idem, *Evolution de la civilisation de Cucuteni*, p. 169 şi urm.; idem, *Cucuteni*, p. 17 şi urm.

¹⁵¹ Pentru originea şi semnificaţia acestei specii ceramice, denumite în mod impropriu Cucuteni C de către H. Schmidt, a se vedea : I. Nestor, *Cu privire la periodi-*

zarea etapelor timpurii ale neoliticului din R.P.R., în SCIV, X, 1959, 2, p. 247 şi urm.; idem, *Zur Periodisierung der späteren Zeitstufen des Neolithikums in der Rumänischen Volksrepublik*, în *Dacia*, N.S., IV, 1960, p. 53 şi urm.; C. T. Movşa, *О связях племен трипольской культуры со степными племенами*, în *SA*, 1961, 4, p. 186 şi urm.

¹⁵² H. Schmidt, *Cucuteni in der oberen Moldau, Rumänien*, Berlin-Leipzig, 1932, p. 39 şi urm.

Avându-se în vedere caracterul descoperirilor și materialul fragmentar, este dificil să se încadreze mai precis aceste descoperiri în fazele Cucuteni B₁ și Cucuteni B₂, determinate recent, în urma săpăturilor din așezarea de pe Cetățuie de la Cucuteni-Băiceni¹⁵⁴. În general, par să fie mai puține materialele, care, după caracteristicile de formă și decor, să poată fi atribuite fazei Cucuteni B₁, cum e cazul așezărilor Vânători (Dealul Frasin), Popricani (La Lutărie) ș.a.

Tot culturii Cucuteni îi aparțin și următoarele descoperiri, deocamdată neprecizate ca fază din cauza relei stări de conservare a speciei ceramice pictate :

a. *Bazinul Bahluiului* : Bîrlești (Pe loturile Totoeștilor), Capu Rediului (La Gunoște), Ciurea (Rîpa și Fîntîna de pe Podiș), Costești (La Cier), Cotnari (Podul de lemn, Via Veche), Doroșcani (Fîntîna Cazacului), Erbiceni (Lutăria din Valea Doroșca, La Curtea Veche), Galata (Valea lui Ștefan Vodă), Hodora (Dealul Morii), Iași (Ceairu lui Peretz, Valea Cacainei, Dealul Plevnei), Lețcani (La Damian), Rediu Aldei (Holmul cel Mare), Scobinți (Dealul Basaraba), Scoposeni (La Coșere, Peste Baltă, Dealul Vișoara), Spinoasa (Movila de la nordul Haltei C.F.R., Podul de Fier), Tăutești (Vatra Apăreștilor), Tg. Frumos (Dealul Beci), Valea Adîncă (Dealul Nucului).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Andrieșeni (La Pătrimi), Bălteni (Dealul Unchetea), Bobilești (Marginea nord-vestică a satului), Bodeasa (Fundul Bodesei), Buhai-Pădureni (Dealul Roșu), Cătămărești (La Salcîmii lui Cramă), Cinghine (Dealul Urișului, La Hîrtop), Cișmea (Botoșanca), Cobîla (Gîrla la Stejari, La Temnic), Coșula (La Mînăstire), Cucorăni (Vatra satului), Dobîrceni (La Hîlboci), Dorohoi (Poala vestică a dealului Beldiman), Durnești (La Țiclău), Ghireni (Vatra satului, Imașul de la Stîină, Balta lui Filip, Iazul de Jos, Coasta Țigănimii, În hotar cu Crasnaleuca), Hănești (Pe Scruntar), Hudum (Iazul Hudumului), Hulub (Dealul Strahotin), Lătăi-Cîmpenii (Pîriu Lupăria), Liveni (La Stîncă, Valea Cio-ciului), Manoleasa-Volovăț (Boul Roșu), Mihail Kogălniceanu (Sub Coastă), Mihălășeni (În Săliște), Mitoc (La Izvor, Pîriul Hîrtopului, Între Vii, Pîriu lui Istrate), Movila Ruptă (La Hîrtop), Perieni (Rîpa Porcului), Popricanii de Jos (La Lutărie II), Răuseni (Movila lui Rădulescu, La cele Două Movili, La Ruptură), Ripiceni Noi (Dealul Lipovanului), Slobozia-Hănești (Dealul Mălăiște, La Troian), Stîncă (La Stîncă), Stîncești (Bobeica, Pîriul Ioanei), Ștefănești (Ominteanca), Ungureni-Cloșca (Imașul Ciuleienilor).

c. *Podișul Sucevei* : Al. I. Cuza (Pe Holm), Bogata (Dealul Colacului), Bucecea (La Șipoțele), Cristinești (Dealul Muchiosul), Dumbrăvița (La Bulhac), Fălticeni (Coasta Spătăreștilor), Fundu Herții (La Beciuri), Hăbășești (La Siliște), Heleștieni (Dealul Hărmănești), Ibănești (Dealul Crucii), Ionășeni (La Temelii), Lozna (Sub Tioc, La Răchiți), Movileni (La Movile), Obîrșia (SV de sat), Oboroceni (La Cetățuie, La Salcîmi), Tămășeni (La Tufe), Unghiul-Dragomirești (Fîntîna Popii), Văleni-Roman (Vatra satului, Dealul Cetățuiei), Volovăț (La Siliște).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Albești (La E de sat), Arsura (Mogoșoaia, Ruginosu I), Bereasa (La Răvnic), Brăhășești (Toflea, Tănăsoaia), Căuești (Cetățuia), Cîrlești (Deasupra Cîrleștilor), Dădești (Dealul Blăjerilor), Dănești (Vatra satului), Gîrceni (Coada Plopilor), Micești (Podul Scopiților), Moșna (Între Vii), Satu Nou (La est de sat).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Fundătura (Rîpa Onosoaei), Berești (Dealul Voi-neștilor), Doniceasa (Piscicola Doniceasa), Horga (Vatra satului), Igești (La Stîină), Țuțcani (Dealul Țuțcani), 23 August (Dealul Cioranilor).

¹⁵⁴ M. Petrescu-Dîmbovița, *Nouvelles fouilles archéologiques à Cucuteni-Băiceni*, p. 248; idem, *Evolution de la civilisation de Cucuteni*; idem, *Cucuteni*, p. 18 și urm.; vezi de asemenea Vl. Dumitrescu, *op. cit.*, în SCIV, XIV, 1963, 2, p. 291 și urm., care consideră că se mai poate

deosebi și o a treia fază Cucuteni B, corespunzătoare așezării Cucuteni B de la Valea Lupului. În realitate această așezare corespunde fazei Cucuteni B₂, neputîndu-se separa stratigrafic și tipologic de descoperirile din această fază de pe Cetățuia de la Cucuteni-Băiceni.

f. *Subcarpați*: Borlești (Dealul Cății), Căiuți (Terasa Troțușului), Costișa (Mănoaia, Dealul Cetățuiei), Doamna (Bîtca Doamnei), Gîrcina (Pe Balaure), Pătrășcani (Mirăuță), Piatra Neamț (Lutărie), Slobozia (La Podiac), Slobozia Mielului (Chichilău, Dealul Bielci I), Șerbești (La Vie), Valea Seacă (La Vărărie), Viișoara (Podul Bisericanilor).

PERIOADA DE TRECERE DE LA NEOLITIC LA EPOCA BRONZULUI

Cultura Horodiștea-Foltești. Faza următoare, cu care se face trecerea de la neolitic la epoca bronzului, este ilustrată prin numeroase descoperiri de așezări aparținând grupului Horodiștea-Foltești (Gorodsk-Usatovo), fără ca pe baza resturilor descoperite să se poată face și alte precizări de ordin cultural și cronologic.

Pînă în prezent, în Moldova s-au identificat 75 de puncte în 63 de localități, repartizate după subunități naturale precum urmează:

a. *Bazinul Bahluiului*: Birlești (La Pepinieră), Cotnari (Panta estică a Dealului lui Baltă, Șesul Țiglăului), Crivești (La Hîrtop spre Budăi), Cucuteni—Băiceni (Cetățuia), Dorobanțu (Panta nord-estică a dealului Șorogari), Erbiceni (Dealul Sărăturilor), Găureni—Vilcelele (Dealul Mirosłava), Hodora (La Movilă), Holboca (Peste Baltă), Iași (Mînăstirea Cetățuia, Cantonul 283), Mirosłava (La Bulgării), Mogoșești (Dealul Bățului, Piscu lui Toader?), Polieni (La Țiclău), Războeni (Sud de sat), Rediu Aldei (La Hîrtop), Rediu-Tătar (Dealul Breazu — La Salcîmi, Valea Ursulea), Scobinți (La Lutărie), Scopoșeni (Dealul Cheșcului), Sîrca (La Budăie), Spinoasa (Dealul Catarg), Șorogari (Panta vestică a dealului Șorogari, Imașul tîrgului), Totoești (La Odaie, Dealul Podiș), Uricani (Panta estică a Dealului Uricani?, Dealul Uricani), Valea Ursului (La N de sat), Vișan (Vatra satului), Vlădiceni (Dealul Bucium).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare*: Bălteni (Marginea sudică a satului), Cișmea (Botoșanca), Cîrniceni (Cimitirul Vechi, Școala Veche), Cobîla (La Cetate), Cotu-Morii (Nord-vest de sat), Cucorăni (Iazul Balășei), Dorohoi (Bariera Broscăuți), Epureni-Popricani (Dealul Orzăriei), Golăești (Rîpa Spînzuratului), Horodiștea (În Mălăiește, În Bîtcă), Larga-Jijia (Podișul Misești), Lătăi-Cîmpenii (Dealul Picioroganului), Mitoc (Cotul Mic), Orășeni-Deal (Marginea nordică a satului), Perieni (Rîpa Porcului), Popricanii de Jos (Sub muchia dealului), Ripiceni Noi (Rîpa la Sărături), Slobozia-Hănești (Dealul Hodoroaia la Popan), Șipote (La Movilă), Ștefănești (Rîpa la Burci).

c. *Podișul Sucevei*: Cristeșești (Dealul Muchiosu, Cotul Brumă-Dragulea), Gîdintî (Dealul Tunica la Preventoriu), Heleștieni (Dealul Hărmănești), Ibănești (Dealul Crucii), Rădășeni (Cetățuia), Tămășeni (La Tufe), Văleni-Roman (Vatra Satului).

d. *Podișul Moldovei Centrale*: Borosești (Cujba, Dealul Boroseștilor), Brădești (Ursoaia?), Dănești (La Chirtoacă-Pădurea Boușorilor), Dracseni (La Vie, La Tei), Secuia (Ponoare), Simila (Gîrla Simila).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea*: Lupești (La Fîntîna Mare), Pîhnești (Dealul Henciu I).

f. *Subcarpați*: Anghelești (Marginea satului) (?), Răcăciuni (Dealul Vrabie) (?).

Din lista acestor descoperiri rezultă că cele mai multe dintre așezările din faza Horodiștea-Foltești provin din regiunea depresionară a Bazinului Bahluiului și a Cîmpiei Jijiei Superioare. În ambele aceste regiuni așezările culturii Horodiștea-Foltești sînt răspîndite de obicei pe marginile platformelor sau a teraselor înalte și mijlocii și mai rar pe contrapantele dealurilor, ori chiar pe unele suprafețe mai proeminente ale teraselor inferioare, pînă la 30 m înălțime relativă.

Aceeași poziție înaltă au și puținele așezări descoperite în Podișul Sucevei și în acela al Moldovei Centrale. Mai puțin variată este situația în Culoarul Prutului, unde majoritatea

acestor așezări sînt situate pe diferitele fragmente ale terasei inferioare, cum e cazul așezării de la Horodiștea, în care s-au făcut săpături ¹⁵⁵, și chiar pe unele stînci toltriene (Mitoc-Cotu Mic).

Din lipsă de cercetări mai intense, nu se cunoaște suficient frecvența acestor așezări în sudul Moldovei, cu toate că la Stoicani și Foltești, stațiuni situate în bazinul inferior al Prutului, s-a identificat prin săpături metodice aspectul cultural Foltești ¹⁵⁶.

În legătură cu aceste așezări sînt și mormintele cu ocră din tumuli și uneori chiar și din cimitire plane, dintre care deocamdată, prin săpături metodice, s-au studiat mai bine tumuliile de la Glăvăneștii Vechi ¹⁵⁷, Corlăteni ¹⁵⁸, Holboca ¹⁵⁹ și Valea Lupului ¹⁶⁰, în sectorul nordic al Moldovei, mormintele de la Tîrpești din centrul Moldovei, precum și cimitirul plan de la Stoicani ¹⁶¹, din sudul acestei regiuni.

Problema legăturilor dintre așezările de tip Horodiștea-Foltești și grupul mormintelor cu ocră a fost mai puțin cercetată prin săpături, urmărindu-se, deocamdată, numai la Foltești, Stoicani în sudul Moldovei, precum și, într-o oarecare măsură, la Valea Lupului și Uricani ¹⁶², în apropiere de Iași. Pe baza datelor obținute la Foltești și Stoicani, s-a încercat, pentru prima oară, și o periodizare a culturii Horodiștea-Foltești, deosebindu-se două etape, denumite recent Foltești I și Foltești II ¹⁶³.

În ceea ce privește materialul descoperit în așezările grupului Horodiștea-Foltești identificate prin recunoașteri, predomină fragmentele ceramice, care provin în mod obișnuit din vase lucrate din pastă cenușie-negricioasă, din care nu lipsește scoica pisată, și decorate cu creștături, alveole, diferite impresiuni și cu motive plastice.

Mai rare sînt fragmentele de vase din pastă fină cărămizie, cu decor pictat, descoperite în 19 așezări: Erbiceni (Dealul Sărăturilor), Holboca (Peste Baltă), Miroslava (La Bulgării), Rediu-Tătar (Valea Ursulea), Spinoasa (Poala Catargului), Totoești (Dealul Podiș), Vișan (Vatra satului), Vlădiceni (Dealul Bucium), Lătăi-Cîmpenii (Dealul Picioroganului), Popricani (Sub muchia dealului), Bălteni (Marginea sudică a satului), Cîrniceni (Școala Veche), Cotu Morii (NV de sat), Golăești (Ripa Spînzuratului), Horodiștea (În Mălăiește), Mitoc (Cotu Mic), Ripiceni Noi (Ripa la Sărături), Ștefănești (Ripa la Burci), Cristinești (Dealul Muchiosul).

Această din urmă specie ceramică este reprezentată și prin două vase întregi, de la Bălteni și Vișan, dintre care unul este pictat cu reprezentări antropomorfe ¹⁶⁴.

Pe lângă resturile de vase, în cuprinsul așezărilor cercetate s-au mai găsit gratoare, lame și așchii de silex nepatinat, un topor găurit, din marnă silicioasă gălbuie, o rîșniță mare, de formă naviculară, din gresie silicioasă, precum și trei figurine antropomorfe cu corpul aplatizat, dintre care una întregă.

¹⁵⁵ Hortensia Dumitrescu, *loc. cit.*, în *Dacia*, IX—X.

¹⁵⁶ M. Petrescu-Dimbovița, Irina Casan și C. Mateescu, *op. cit.*, în *SCIV*, II, 1951, I, p. 249 și urm.

¹⁵⁷ I. Nestor și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, I, 1950, I, p. 27 și urm.; idem, *op. cit.*, în *SCIV*, II, 1951, I, p. 64 și urm.

¹⁵⁸ Idem, *op. cit.*, în *SCIV*, I, 1950, I, p. 31 și urm.

¹⁵⁹ Idem, în *SCIV*, III, 1952, p. 94 și urm. (capitol redactat de Vl. Zirra).

¹⁶⁰ M. Dinu, *op. cit.*, în *Materiale*, III, 1957, p. 173; idem, *op. cit.*, în *Materiale*, V, 1959, p. 248 și urm. și *Materiale*, VI, 1959, p. 204 și urm.

¹⁶¹ M. Petrescu-Dimbovița, *op. cit.*, în *Materiale*, I, 1953, p. 116 și urm. și p. 153 și urm.

¹⁶² M. Dinu, *op. cit.*, în *Materiale*, V, 1959, p. 252.

¹⁶³ Aceste două etape au fost semnalate pentru prima dată pe baza observațiilor stratigrafice în urma săpăturilor din anul 1950 de la Foltești (*SCIV*, II, 1951, I, p. 252). Ele au fost apoi denumite Foltești I și Foltești II (D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului...*, p. 139 și urm.; Gh. Bichir, *Beitrag zur Kenntnis der frühen Bronzezeit im südöstlichen Transsilvanien und in der Moldau (im Lichte der Grabungen von Cuculata und Mîndrișca)*, în *Dacia*, N.S., VI, 1962, p. 110 și urm.; M. Florescu, *op. cit.*, în *AM*, II—III, 1964, p. 106 și urm.; Petre Roman, *Un nou aspect cultural de la începutul epocii bronzului (complexul de la Dobrotești)*, în *SCIV*, 17, 1966, 3, p. 460.

¹⁶⁴ N. Zaharia, *Două vase pictate din grupul Horodiștea-Foltești descoperite în raionul Iași*, în *AM*, II—III, 1964, p. 439 și urm.

Epoca bronzului în Moldova, în comparație cu neoliticul din aceeași regiune, a fost mai puțin cercetată. Până nu demult erau cunoscute doar cultura Monteoru¹⁶⁵ și mai multe descoperiri de depozite și obiecte izolate de bronz¹⁶⁶.

În ceea ce privește cultura Monteoru, cercetările efectuate în sudul și centrul Moldovei erau cu totul insuficiente pentru lămurirea caracteristicilor principalelor faze din evoluția ei. La fel, descoperirile de obiecte de bronz erau tratate izolat, încadrându-se de obicei în mod larg în perioada de la sfârșitul epocii bronzului și începutul Hallstattului.

În schimb, prin săpăturile și cercetările de suprafață efectuate cu începere din 1949 în diferite localități de pe teritoriul Moldovei, au sporit mult informațiile cu privire la diferitele grupuri culturale din epoca bronzului din această regiune. Prin aceste cercetări de teren, pe lângă cultura Monteoru, cunoscută mai de mult, au mai fost semnalate culturile: Foltești II-Schneckenberg¹⁶⁷, Costișa-Belopotok¹⁶⁸ și Noua¹⁶⁹, aducându-se totodată și o serie de contribuții deosebit de importante cu privire la încadrarea lor culturală și cronologică, precum și la etapele de dezvoltare social-economică și la istoria purtătorilor acestor culturi. Dintre aceste culturi, în ultima vreme grupul Noua s-a bucurat de o atenție deosebită, fiind mai intens cercetat.

În afară de aceasta, pe baza datelor obținute recent prin cercetările cu privire la descoperirile de bronzuri din Moldova de la sfârșitul epocii bronzului, s-a reușit să se stabilească o serie de asemenea descoperiri de obiecte de bronz, caracteristică pentru această vreme în Moldova, și mai mult încă, să se sincronizeze cu descoperirile corespunzătoare din așezările și necropolele contemporane cu grupul Noua din această regiune¹⁷⁰.

La rîndul lor, recunoașterile arheologice efectuate în ultima vreme au sporit mult numărul descoperirilor din epoca bronzului din Moldova, contribuind la o mai bună cunoaștere a

¹⁶⁵ Radu Vulpe și Ecat. Vulpe, *Les fouilles de Poiana, in Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 253 și urm.; Ecat. Vulpe-Dunăreanu, *La nécropole de l'âge du bronze de Poiana, in Dacia*, V—VI, 1935—1936, p. 151 și urm.; Radu și Ecat. Vulpe, *La station préhistorique de Perchiu près de Huruești, in Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 157 și urm.; Ecat. Dunăreanu-Vulpe, *Les vestes préhistoriques de Ruginești (dép. de Putna), in Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 103 și urm.; M. Petrescu-Dimbovița, *op. cit.*, *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 427 și urm.; C. Mătasă, *op. cit.*, in *BCMI*, XXXI, 1938, 97, p. 29 și urm.; Radu Vulpe și colaboratori, in *SCIV*, I, 1950, 2, p. 48 și urm.; *SCIV*, II, 1951, 1, p. 180 și urm.; și *SCIV*, III, 1952, p. 196 și urm.); M. Florescu, *Contribuții la cunoașterea etapelor timpurii ale culturii Monteoru din Moldova, in AM*, IV, 1966, p. 39.

¹⁶⁶ M. Petrescu-Dimbovița, *Contribuții la problema sfârșitului epocii bronzului și începutului epocii fierului în Moldova, in SCIV*, IV, 1953, 3—4, p. 443 și urm.

¹⁶⁷ M. Petrescu-Dimbovița și colaboratori, *op. cit.* in *SCIV*, II, 1951, 1, p. 252 și urm.; Gh. Bichir și Eug. Dogan, *op. cit.*, in *Materiale*, VIII, 1962, p. 291 și urm.; Marilena Florescu, in *AM*, II—III, 1964, p. 105 și urm.; idem, in *SCIV*, XVI, 1965, 4, p. 649 și urm.

¹⁶⁸ Al. Vulpe și Mihai Zamoșteanu, *op. cit.*, in *Materiale*, VIII, 1962, p. 307 și urm.; Al. Vulpe, *К вопросу о периодизации бронзового века в Молдове, in Dacia*, N.S., V, 1961, p. 115 și urm.; Marilena Florescu, *op. cit.*, *AM*, IV, 1966, p. 39 și urm.

¹⁶⁹ M. Petrescu-Dimbovița, *op. cit.*, in *SCIV*, IV, 1953, 3—4, p. 443; Adrian C. Florescu, *Contribuții la cunoașterea*

culturii Noua, in AM, II—III, 1964, p. 143 și urm.; idem, *Des éléments sud-est européennes sur le territoire de la République Socialiste de Roumanie à la fin de l'âge de bronze, in Atti del VI Congresso Internazionale delle Scienze Preistoriche e Protoistoriche*, II, Roma, 1965, p. 438 și urm.; idem, *Sur les problèmes du bronze tardif carpatodanubien et nord-ouest pontique, in Dacia*, N.S., XI, 1967, p. 59 și urm.. Vezi și rapoartele preliminare de săpături de la Corlăteni (*SCIV*, III, 1952, p. 89 și urm. și *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 417), Trușești, (*SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 23 și urm., *SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 19 și urm. și *Materiale*, III, 1957, p. 169 și urm.), Piatra-Neamț-Ciritei (*Materiale*, VI, 1959, p. 360 și urm.), Cavadinesti (I. T. Dragomir, *Materiale*, VI, 1959, p. 453 și urm. și *Materiale*, VII, 1961, p. 151 și urm.), Gîrbovăț-Zahareasca (A. C. Florescu, Șt. Rugină și D. Vicoveanu, *Săpăturile de la Gîrbovăț, in Danubius*, I, 1967).

¹⁷⁰ M. Petrescu-Dimbovița, *Contributions au problème de la fin de l'âge du bronze et du début de l'âge du fer en Moldavie, in Nouvelles études d'histoire*, I, București, 1955, p. 65 și urm.; idem, *Objets en bronze de la fin de l'âge du bronze et du début de l'âge du fer, découverts dans l'espace délimité par les Carpathes, le Danube inférieur et le Pruth, in Bericht über den V. Internationalen Kongress für Vor- und Frühgeschichte*, Hamburg, 1958, p. 217 și urm.; idem, *К вопросу о гальштатской культуре в Молдове in MIA*, Chișinău, p. 151 și urm.; idem, *Конец бронзового и начала раннежелезного века в Молдове в свете последних археологических раскопок, in Dacia*, N.S., IV, 1960, p. 139 și urm.

tipului de așezare corespunzător diferitelor culturi ale epocii bronzului din această regiune, precum și, într-o anumită măsură, la precizarea ariilor de răspândire ale acestor culturi în spațiul respectiv. Astfel, prin aceste cercetări, efectuate pe teritoriul a 229 localități, s-au descoperit resturi de locuire din epoca bronzului în 284 puncte, marea majoritate a acestora aparținând culturii Noua, de la sfârșitul epocii bronzului.

În comparație cu acestea, urmele de locuire din bronzul timpuriu și mijlociu sînt mult mai puțin numeroase. În cele ce urmează se prezintă descoperirile din cele 3 faze ale epocii bronzului, timpurie, mijlocie și tîrzie, identificate prin aceste recunoașteri în cuprinsul diferitelor subunități geografice ale Moldovei.

Bronzul timpuriu

S-au identificat următoarele 5 așezări și necropole cu resturi de cultură materială din vremea culturii Foltești II-Schneckenberg :

a. *Bazinul Bahluiului* : Cotnari (Țiglele lui Baltă), Erbiceni (Dealul Sărăturilor) (?), Holboca (Cantonul 283).

b. *Cîmpia Iijiei Superioare* : Probota (În Baie).

c. *Podișul Sucevei* : Cristinești (Dealul Muchiosul) (?).

În aceste locuri, exceptînd Probota, s-au descoperit resturile unor așezări de înălțime, situate în marginea platformelor sau a teraselor cu aspect de podiș. Din felul cum se prezintă, acestea se aseamănă cu sălașele din faza imediat anterioară, a grupului propriu-zis Horodiștea-Foltești (Foltești I). În acest caz se poate presupune că în această etapă a continuat să se dezvolte creșterea vitelor ca ocupație principală a locuitorilor, alături de cultura primitivă a plantelor ; bineînțeles caracteristicile privind dezvoltarea economică a triburilor locale din cuprinsul acestor așezări se vor putea preciza mai bine cu prilejul săpăturilor care se vor efectua pe locurile respective. Cu acest prilej s-ar lămurii dacă și în așezările de la Cotnari, Cișmea și Probota n-au existat și alte urme de locuire mai vechi, corespunzătoare grupului Horodiștea-Foltești (Foltești I), așa cum sînt indicii pentru așezarea de pe dealul Muchiosul, de la Cristinești.

Deocamdată, pentru etapa Foltești II din aceste așezări, sînt caracteristice vasele din pastă cenușie-negricioasă, uneori cu gîtul înalt și decorate cu creștături pe margine sau cu șiruri de creștături adînci ori împunsături pe maximul de arcuire, care sînt în legătură mai strînsă cu acelea din etapa imediat anterioară.

Bronzul mijlociu

Etapă bronzului mijlociu a fost mai intens cercetată în Moldova, lămurindu-se parțial unele aspecte din evoluția ei, îndeosebi în urma săpăturilor arheologice de la Poiana¹⁷¹, Bogdănești¹⁷², Terchești¹⁷³, Mîndrișca, Costișa și din alte locuri¹⁷⁴.

¹⁷¹ Vezi în nota 165, lucrările privind Poiana.

¹⁷² M. Florescu și C. Buzdugan, *op. cit.*, *Materiale*, VII, 1961, p. 301 ; M. Florescu, *Raport amplu asupra săpăturilor de la Bogdănești* (manuscris) ; Gh. Bichir și Eug. Dogan, *Săpăturile arheologice de la Mîndrișca*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 291 și urm.

¹⁷³ M. Florescu și Gh. Constantinescu, *Sondajul de la Terchești*, în *SCIV*, II, 1967, p. 285 și urm.

¹⁷⁴ Gh. Bichir, *Săpăturile de salvare de la Cuciulata*, în *Materiale* VII, 1961, p. 351 și urm. ; *ibidem*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 283 și urm. ; Al. Vulpe, *Descoperiri arheologice pe cursul mijlociu al Siretului (sondajele de la Mîndrișca și Răcăciuni, [reg. Bacău])*, în *AM*, I, 1961, p. 65 și urm.

Cultura Monteoru. Din această etapă a epocii bronzului datează resturile de locuire ale culturii Monteoru, care au fost identificate prin recunoașteri în 23 de puncte din următoarele 22 localități :

- a. *Podișul Moldovei Centrale* : Băneasa (Vatra satului).
- b. *Depresiunea Huși Elan-Horincea* : Giurcani (Pîrîul Jigălia), Lățești (Dealul Ciubucăreasa), Mănăstirea (Dealul Țuțcanilor?), Rogojeni (Dealul Mare?), Sărățeni (Vatra satului?).
- c. *Subcarpați* : Anghelești (La Cetate), Bîrsești (Dealul Bahană), Bogdănești (Dealul Balica), Clipicești (Cetățuia), Florești (Marginea nordică a satului), Livada (Vatra satului), Malu (La Cetățuia), Mera (Valea Merei), Pătrășcani (Mirăuță), Piatra-Neamț (Lutărie), Răcăuți (Nordul satului, La Rupturi), Rîpile (La Coșuri), Satu Nou-Panciu (La Drumul Vechi), Tg. Ocna (Podei), Viișoara (Docmana).

La acestea, se mai pot adăuga și descoperirile de la Adjudul Vechi (Lutărie), Călimănești (La Budăile cele multe) și Ciorani (La Țintirim), semnalate tot prin recunoașteri, în Cîmpia Siretului din sudul Moldovei.

Din această enumerare a descoperirilor privind cultura Monteoru, în urma recentelor recunoașteri, rezultă că descoperirile respective de așezări provin numai din centrul și sud-vestul Moldovei, îndeosebi din regiunea subcarpatică și din depresiunea Elan-Horincea situată în rama sud-estică a Podișului Moldovei Centrale. Multe dintre așezările din regiunea subcarpatică datează dintr-o fază veche a culturii Monteoru (Monteoru I C₃), iar altele, mai puține la număr, aparțin fazelor mai noi ale acestei culturi, fără ca să se poată preciza întotdeauna cu exactitate, pe baza resturilor ceramice culese, fazele cărora le aparțin.

Așezările corespunzătoare acestei culturi, din regiunile amintite, sînt de obicei situate pe locuri dominante, pe margini de podiș sau pe terase înalte, și mai rar pe terase joase. În schimb, cele două necropole identificate prin aceste cercetări ocupă poziții joase, fiind plasate într-un caz pe terasa de luncă, iar în altul pe un grind din cuprinsul șesului.

Ca tip de așezare în vremea culturii Monteoru, pe lângă așezările deschise se întîlnesc și altele, cu aspect de cetățui naturale cu marginile ripoase pe trei laturi și fortificate probabil în porțiunile mai ușor accesibile. Din acest punct de vedere par semnificative topicele de „cetate” și „cetățuia”, date locurilor înalte, în care se găsesc resturile de locuire ale culturii Monteoru.

Tot din această etapă par să dateze și resturile ceramice descoperite la Sărățeni și Băneasa, care sînt decorate cu motive triunghiulare incizate, de un aspect deosebit, datorat probabil influențelor răsăritene. Pentru o justă încadrare culturală și cronologică a acestor din urmă descoperiri se impune efectuarea unor săpături pe locurile respective.

Acestei culturi îi aparțin cîteva așezări identificate în următoarele localități :

- a. *Podișul Sucevei* : Baia (Țarna Băii).
- b. *Subcarpați* : Bîrgăuani (Coșerari), Borlești (Dealul Runcu, Smida?), Piatra Neamț (Pietricica), Zănești (Dealul Viei).

Bronzul tîrziu

Această etapă, mult mai bine cunoscută, în comparație cu cele anterioare ale epocii bronzului, este reprezentată prin descoperirile culturii Noua.

Cultura Noua. În 17 așezări, din 14 localități enumerate în pagina următoare, a fost identificată faza de început a acestei culturi, caracterizată printre altele, de persistența elementelor de aspect Belopotok-Costișa¹⁷⁵.

¹⁷⁵ Adrian C. Florescu, *op. cit.*, în *AM*, II—III, 1964, p. 148; idem, *op. cit.*, în *Dacia*, N.S., XI, 1967, p. 59 și urm.

a. *Bazinul Bahluiului* : Belcești (Dealul Scarchilor, La Coșere), Buțuluc (În Cățălu?), Cogeasca Veche (La Moară?), Dorobanțu (La Lutărie), Hîrlău (Valea Nicolina), Holboca (Peste Baltă), Iași (Ceairu lui Peretz), Lețcani (Marginea sud-estică a satului, Vatra satului, La Movilă).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Comîndărești (La Cimitir), Probota (În „Baie”), Trifești (Terasa Trifești-Bălteni).

c. *Podișul Sucevei* : Văleni-Roman (Dealul lui Dănilă).

d. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Aldești (Vatra satului?).

Pînă în prezent așezările acestei culturi, răspîndite îndeosebi în Bazinul Bahluiului și în depresiunea subcarpatică din preajma orașului Piatra Neamț, sînt situate pe terasele inferioare ale riurilor și mai rar pe terasele medii, sau în cuprinsul interfluviilor. De altfel, această poziție joasă a așezărilor din etapa timpurie a culturii Noua (Noua I) a fost preferată și de purtătorii culturii grupului propriu-zis Noua (Noua II), care s-au instalat uneori chiar pe aceleași locuri, cum este cazul cu așezările menționate din Bazinul Bahluiului.

Din lipsă de săpături, este dificil să se precizeze pentru fiecare caz în parte dacă resturile de locuire respectivă au constituit sau nu mobile plate în formă de cenușare (zolniki). Din observațiile făcute în timpul cercetărilor de suprafață rezultă că asemenea cenușare au existat la : Holboca (Peste Baltă), Iași (Ceairu lui Peretz), Lețcani (Marginea sud-estică a satului).

Aceste caracteristici, pe care le prezintă așezările, ca și marele număr al oaselor de animale din cuprinsul lor ne indică o orientare a triburilor locale, cu predilecție, către creșterea vitelor.

În ceea ce privește inventarul descoperit, o mențiune aparte merită ceramica din pastă de calitate bună, care are o culoare cenușie-negricioasă sau roșcată și este decorată cu motive incizate în formă de triunghiuri și romburi hașurate, precum și cu șiruri de scurte împunsături alungite oblic. Alături de aceasta se întîlnește și specia din pastă grosieră, prevăzută cu brîuri simple, crestate sau alveolate.

În comparație cu aceste descoperiri aparținînd fazei timpurii a culturii Noua (Noua I), așezările din vremea culturii Noua propriu-zise (Noua II) sînt cu mult mai numeroase, identificîndu-se prin recunoașteri 175 de puncte de descoperire în următoarele 130 de localități din Moldova :

a. *Bazinul Bahluiului* : Bălțați (La Podet), Belcești (Dealul Hucului, Fîntîna Mocanului, La Coșere, Dealul Scarchilor, La Sărături), Birlești (La Curtea boierească), Buțuluc (În Țarnă, În Cățălu), Capu Rediului (La Gunoște), Ciurbești (Dealul Ciurbeștilor), Ciurea (Rîpa și fîntîna de pe podiș), Cîrlig (Vatra satului, La N de sat, Dealul Popa Ioan), Cogeasca Veche (La Moară, Poarta Hăsnășenilor, La Coșere), Cotnari (Rîpa de la ruinele bisericii catolice, Țiglele lui Baltă), Cornești (Vatra satului), Crivești (La Hîrtop), Cuza-Vodă (Vatra satului), Dancu (Iazu lui Chiriță), Dorobanțu (La sud de iezătură), Dumești (Între Lanurile Cogenilor), Erbiceni (Iazul Spinoasei), Hîrlău (Curtea Domnească, Vatra tîrgului), Hodora (La Movilă), Holboca (Peste Baltă), Iași (Cartierul Abator), Lețcani (Terasa de la biserică, La Lutărie, La Movilă, Iazul Bulgăriei, Movila din șes, Valea Ilenii, La Damian), Păușești (La Bulgărie, În fața Cantonului Silvic), Podu Iloaie (Dealul Henciu, Dealul Țintei, Movila de la Drumul Totoeștilor), Polieni (La Odaie), Popești (În Sărături), Popricanii de Sus (Coasta Ciriteilor Mari), Războieni (Cantonul 28), Rusenii Noi (Valea Satului), Sîrca (La Budăie), Spinoasa (Poala Catargului), Șorogari (Grădina lui Gh. Lupu), Tăutești (Hîrtopu Lingurarului), Tomești (Opinca), Totoești (La Odaie).

b. *Cîmpia Jijiei superioare* : Albești (La Pod), Andrieșeni (La Pătrimi, Dealul Ariilor), Bălteni (Dealul Unchetea), Bobuleștii de Sus (Valea Corogea), Bodeasa (Fundul Bodesei, La Holm), Bulbucani (Țarina Veche), Cătămărești (Podul spre Brăiasca, La Salcîmii lui Cramă), Coada Stîncii (La Școală), Cotu Morii (La Șanț), Dorohoi (Gura Urlei), Eșanca (Vatra satului), Găureanca-Vilcelele (Dealul Găureanca), Ghireni (La Hîrtop), Glăvăneștii Vechi (La Bulgărie), Hălceni (Dealul La Movila Mămăligei), Hilișeu-Horia (Vatra satului?), Hilișeu-Crișan (La Movilă?), Hudum (Iazul Hudumului), Iacobeni-Vlădeni (Pe Grind),

Larga-Jijia (Podișul Mișești), Mitoc (Malu Galben), Movila Ruptă (La Hîrtop), Nichiteni (Pîrîul Calului), Pleșani (La Iaz), Popricanii de Jos (Coasta Popricanilor), Probota (În Baie), Răuseni (La Odaie, Marginea nordică a satului), Ripiceni Noi (Rîpa la Sărături), Slobozia-Hănești (Dealul Hodoroaia-La Popan), Șipote (Dîmbul de la Șesul Poștei), Ștefănești (Dealul Boboc), Trifești (Terasa Trifești-Bălteni), Trușești (Movila Șesul Jijiei), Vlăsinești (Dealul Viei).

c. *Podișul Sucevei*: Bîra (La sud de sat), Cristinești (Cotul Brumă-Dragulea, Fînațul Popii), Fălticeni (Vatra tîrgului, În Siliște), Maxut (Vatra satului), Porcești-Moldovenii (Dealul Gabăra, Dealul Bolocan), Văleni-Roman (Dealul Cetățuiei), Vălenii din Vale (Vatra satului), Vlădeni (La Siliște), Volovăț (La Siliște).

d. *Podișul Moldovei Centrale*: Banca (La Canton), Bîrlad (Fabrica de Căramidă, Valea Țarnii, La Podul de fier, Prodana, În Trestiana) Cozia (La Nisipărie), Dănești (Vatra satului, Zlătărești I, Zlătărești II), Gîrbești (Cetățuia), Gîrbovăț, (La sud de sat), Mircești (Dealul Miclea), Năzăroaia (Dealul Blăjerilor), Negrești (Terasa Sacovățului), Parpanița (În Săliște), Podu Pietriș (Dealul Balauru, Marginea estică a satului, La 2 km sud de sat), Rășcani (La Rîpă), Simila (Confluența Simila-Bîrlad), Stroe Beloescu-Trestiana (La Movilă), Tanacu (Piscu Ulucilor), Țibănești (La Vie), Zăpodeni (La Țintirim).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea*: Blăgești (Crețana II), Bozia (Dealul Bălții), Cîrja de Jos (Mața), Comănești (La Vîrgolici), Copăceana (La Arie), Dodești (Călugăreasca), Epureni (Florenta, La Iaz, Moașca II), Ghermănești (Lacul Recea, Barahoi II), Giurcani (Vatra satului), Igești (Grădina G.A.S.), Jigălia (La Harbuji), Lățești (La C.A.P., La sud-est de sat, Dealul Ciubucăreasa), Lupești (Marginea nordică a satului, Marginea sud-estică a satului, Piscu lui Isac), Meria (Chineja), Mihail Kogălniceanu (Dealul Cimitirului), Mînăstirea (Marginea sud-estică a satului), Murgeni (Dealul Bisericii I, Sub Băbăneța), Puricani (Rîpa Fagului), Raiul-Vădenii (La Movilă, Gura Hulubățului II), Rînzești (La Cișmea), Schineni (La Cetățuie), Șipote (La Rîpă), Șuletea (La Șipote, Brăitenii de Jos), Țuțcani (Dealul Țuțcanilor), Urdești-Tîrg (Valea Plopului), Vădeni (La Pachete), 23 August (Pîrîul Florenta, Dealul Cioranilor).

f. *Subcarpați*: Bogdănești (Șantierul Magistralei), Cașin (Dealul Cuciur), Corbu (La sud de sat), Doina (Teritoriul comunei), Marginea (Dealul Știborului), Piatra-Neamț (Cîrtei), Pietroasa (Dealul Bisericii).

g. *Cîmpia Siretului*: Ghidigeni (Confluența Bîrladului cu Pîrîul Paraschiv).

În schimb, s-au semnalat mult mai puține necropole din vremea acestei culturi. Astfel, pînă în prezent, în afară de necropolele culturii Noua de la Trușești (Movila din Șesul Jijiei), Piatra Neamț (Cîrtei, Doina) și Probota (În Baie), cercetate metodic prin săpături arheologice, s-au mai identificat morminte ale acestei culturi în următoarele localități:

a. *Bazinul Bahluiului*: Holboca (Movila de la Izvorul Pîndarului), Iași (Cartierul Abator-Cîmpul de aviație), Lețcani (La Movilă), Șorogari (Vatra satului, Grădina Const. Coroi), Valea Lupului (Cantonul pepinierei Direcției Drumurilor).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare*: Cîrniceni (Pe Holm), Iacobenii (Pe Grind).

c. *Podișul Moldovei Centrale*: Băneasa (Vatra satului).

d. *Podișul Sucevei*: Vălenii din Vale (Vatra satului).

Toate aceste descoperiri ale culturii Noua atestă o foarte intensă locuire în vremea acestei culturi, la sfîrșitul epocii bronzului, în întreaga Moldovă. Din felul cum acestea sînt repartizate pe harta arheologică a Moldovei, rezultă o ocupare mai intensă a regiunii de stepă și de silvo-stepă din Cîmpia Jijiei Superioare și din Bazinul Bahluiului, unde au existat condiții prielnice de dezvoltare economică a purtătorilor acestei culturi, a căror ocupație de bază era creșterea vitelor.

La rîndul lor, aceste descoperiri ale culturii Noua sînt în strînsă legătură cu cele corespunzătoare din Transilvania, NE Munteniei, R.S.S. Moldovenească și R.S.S. Ucraineană. Deci, din acest punct de vedere, marele număr de descoperiri ale grupului Noua din Moldova, înde-

sebi dintre Siret și Prut, ocupă o parte din marea arie de răspîndire a triburilor culturii Noua și Sabatinovka, dintre Mureș și Nipru ¹⁷⁶.

În ceea ce privește Moldova, în urma săpăturilor arheologice efectuate mai ales în cuprinsul așezărilor de la Corlăteni ¹⁷⁷, Trușești ¹⁷⁸, Gîrbovăț ¹⁷⁹, Cavadinești ¹⁸⁰ și în alte locuri, precum și în necropolele de la Trușești (Țugueta) ¹⁸¹ și Piatra Neamț (Ciritei) ¹⁸², s-au adus o serie de contribuții importante relativ atât la structura social-economică, cât și în legătură cu geneza culturii materiale și evoluția istorică a triburilor purtătoare ale acestei culturi. În legătură cu aceste probleme, prin cercetările recente s-a pus în discuție aportul factorului răsăritean din grupul *sruby* la geneza culturii Noua, precum și implicațiile istorice provocate de înaintarea spre regiunile carpato-dunărene a acestor elemente răsăritene ¹⁸³. Prin cercetarea depozitelor și a obiectelor izolate de bronz, de la sfîrșitul epocii bronzului din Moldova, s-a determinat seria de bronzuri Rîșești-Ulmi Liteni, caracterizată prin obiecte de bronz de origine răsăriteană, reușindu-se să se sincronizeze această serie de bronzuri cu descoperirile corespunzătoare din așezările și mormintele grupului Noua ¹⁸⁴. În ceea ce privește această din urmă problemă, identificarea prin recunoașteri a unor fragmente de tipare pentru turnat obiecte de bronz, din piatră sau din șamotă, la Holboca (jud. Iași) ¹⁸⁵, precum și descoperirea unor bucăți de bronz brut la Bozia Nouă (jud. Bîrlad) ¹⁸⁶ atestă pentru această vreme și o activitate metalurgică locală.

Alte contribuții, deosebit de prețioase, cu privire la cultura Noua, au fost aduse și cu prilejul recunoașterilor efectuate recent în Moldova.

Din acest punct de vedere, pe lângă cunoașterea răspîndirii acestei culturi în Moldova, s-a precizat că marea majoritate a așezărilor grupului Noua sînt situate pe terenuri cu poziții joase : terase inferioare, grinduri, interfluvii și hîrtoape și că asemenea așezări se întîlnesc mult mai rar pe locuri mai înalte, margini de podișuri sau de terase medii. Desigur că marea frecvență a așezărilor grupului Noua pe locuri joase, în preajma șesurilor largi, cu suficientă umezeală și vegetație, trebuie să fi fost în legătură cu dezvoltarea creșterii vitelor la triburile acestui grup, care au practicat într-o anumită măsură și agricultura primitivă. În funcție de aceasta se explică caracterul de sălaș al așezării, cu locuințe din construcție ușoară, la care s-a folosit mai mult stuful și lozia, materiale care prin incendiu au fost transformate în depuneri de cenușă, mai mult sau mai puțin groase, mărite și prin cenușa rezultată din arderea tizicului, utilizat la foc în locul lemnului, ca în toate regiunile de stepă, în care ocupația principală este creșterea vitelor.

În ceea ce privește materialul arheologic adunat cu prilejul recunoașterilor, menționăm cîteva topoare fragmentare de piatră, dintre care unele perforate, și mai mulți omoplați de bovine crestați, piese foarte caracteristice pentru grupul Noua. De asemenea, printre obiectele de os se mai remarcă o patină dintr-o falangă de cal și o seceră cu lustru obținut prin utilizare, ambele provenind din așezarea de la Nichiteni (Pîrîul Calului). Dintre uneltele de bronz care pot fi atribuite, prin caracteristicile lor, grupului Noua, menționăm : o seceră cu buton desco-perită la Iași (Ceairu lui Peretz) ¹⁸⁷ și depozitul de seceri cu cîrlig de la Ciorani (La Țintirim) ¹⁸⁸. Pe lângă aceste elemente de inventar, în genere puțin numeroase, foarte caracteristică pentru

¹⁷⁶ Idem, *op. cit.*, în *Dacia*, N.S., XI, 1967, p. 143.

¹⁷⁷ *SCIV*, II, 1951, 1, p. 76; *SCIV*, III, 1952, p. 90 și urm.

¹⁷⁸ *SCIV*, III, 1952, p. 75 și urm.; *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 23 și urm.; *SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 21 și urm.; *Materiale*, III, 1957, p. 209 și urm.

¹⁷⁹ Adrian C. Florescu, Șt. Rugină și D. Vicoveanu, *op. cit.*, în *Danubius*, I, 1967, p. 75 și urm.

¹⁸⁰ I. T. Dragomir, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 453 și urm.; idem, în *Materiale*, VII, 1961, p. 151 și urm.

¹⁸¹ *SCIV*, III, 1952, p. 75 și urm.; *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 23 și urm.; *SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 19 și urm.; *Materiale*, III, 1957, p. 203 și urm.

¹⁸² A. Nițu, I. Zamoșteanu și M. Zamoșteanu, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 360 și urm.

¹⁸³ Adrian C. Florescu, *op. cit.*, în *AM*, II—III, 1964, p. 171 și urm.; idem, *op. cit.*, în *Dacia*, N.S., XI, 1967, p. 59 și urm.

¹⁸⁴ Vezi nota 170.

¹⁸⁵ Vezi pl. LXI din lucrarea de față.

¹⁸⁶ M. Dinu și Ghenuță Coman, *Depozitul de obiecte de bronz de la Bozia Nouă (raionul Bîrlad, reg. Iași)*, în *AM*, II—III, 1964, p. 471, și urm.

¹⁸⁷ M. Petrescu-Dîmbovița, *Contribuții la problema sfîrșitului epocii bronzului și începutului epocii fierului în Moldova*, în *SCIV*, IV, 1953, 3—4, p. 456, fig. 6.

¹⁸⁸ Idem, *Date noi relativ la descoperirile de obiecte de bronz de la sfîrșitul epocii bronzului și începutul Hallstatt-ului din Moldova*, în *AM*, II—III, 1964, p. 251 și urm.

grupul Noua este ceramică, reprezentată prin numeroase fragmente de vase lucrate din pastă bună sau grosieră, de culoare cenușie-negricioasă și uneori cu exteriorul cărămiziu. Acestea provin îndeosebi din vase în formă de sac, nedecorate sau prevăzute la partea superioară cu un brîu în relief simplu, crestă sau alveolat, și din cești cu creastă sau cu buton pe toartă. Pe lângă acestea, altele, în număr mai mic, provin din vase bitronconice sau cu corpul rotunjit, prevăzute cu proeminențe, precum și din străchini cu marginile subțiate și arcuite.

Unele dintre aceste forme ceramice se continuă și în perioada următoare, a Hallstatt-ului timpuriu, din care motiv și din lipsă de alte elemente caracteristice este dificil să se deosebească de formele vaselor corespunzătoare ale grupului Noua, de la sfîrșitul epocii bronzului. În această situație se găsesc următoarele descoperiri de pe teritoriul Moldovei, atribuite sfîrșitului epocii bronzului sau eventual începutului Hallstatt-ului :

a. *Bazinul Bahluiului* : Bălțați (Confluența Bahlueț — Pîrîul Gugii), Bîrlești (La Pepinieră), Bogonos (Platoul de la SE de sat, Dealul din Mijloc), Brătuleni (Dealul Holm), Cogeasca Veche (La Fîntîna Lungului), Costești (Pietrăria din Valea Haînei), Crivești (Interfluviul Criva-Haîna), Cucuteni-Lețcani (Marginea sud-estică a satului), Cucuteni-Băiceni (Gosanu), Dancu (Marginea estică a satului), Dorobanțu (Coada Iazului, La Lutărie), Doroșcani (Dealul Viei, Fîntîna Cazacului), Erbiceni (Dealul Cimitirului), Ezăreni (La NV de Fermă), Galata-Iași (Valea Seacă), Holboca (Cimitirul animalelor), Horlești (Dealul Boțești cu Vișoara), Iași (Valea Căcainei, Tîrgușorul Nicolina, Cartierul Păcureț), Mogoșești (Dealul Șanta), Munteni (Cartierul Bădărău, Valea Mută), Păușești (La Bulgărie), Popricanii de Sus (Dealul lui Humă), Scopoșeni (Dealul Vișoara), Spinoasa (Conul de dejecție la NV de Halta C.F.R.), Tăutești (Vatra Apăreștilor), Vinători (Dealul Rufeni), Vlădiceni (Schitul Vlădiceni).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Buhăceni (La Lutărie), Coarnele Caprei (Iazu lui Pais), Cotu Morii (Grindul de la Pod), Cucorăni (Șleahul Dorohoiului), Doina (Valea Doiniei), Focuri (Podul lui Grunzu), Golăești (Rîpa Spînzuratului), Gropnița (Marginea sud-estică a satului), Iacobeni-Vlădeni (Terenul Gostat la SE de sat), Ilișeni (Holm), Larga-Jijia (Movila Bașcauș), Reditu (La Movilă), Ștefănești (Rîpa la Burci), Vlădeni (Movila Gării).

c. *Podișul Sucevei* : Al. I. Cuza (La Holm), Butea (La Porcărie), Hapăi-Alunișul (La Podul Siretului), Secueni (La Budăiele Sîrbilor), Strunga (În dreptul pietrei km nr. 23).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Pungești (Dealul Bătrîna).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Bozia Nouă (La Colectivă), Doniceasa (Piscicola Doniceasa), Ghermănești (Sud-vest de sat), M. Kogălniceanu (La drumul Drînceni-Rîpi), Pîhnești (La Uluci), Șăseni (Rîpa Frasinului).

f. *Subcarpați* : Șerbești (Piciorul Stîncii).

Din enumerarea acestor descoperiri încadrate în mod nesigur la sfîrșitul epocii bronzului sau începutul Hallstatt-ului, rezultă că majoritatea lor se află în Bazinul Bahluiului, adică acolo unde se întîlnesc și cele mai multe resturi de locuire din vremea grupului Noua.

Numai în cuprinsul așezărilor de la Dorobanțu (La Lutărie), Iacobeni (Pe Grind) și Văleni-Roman (Dealul Cetățuei), au fost semnalate și unele resturi ceramice, care, prin caracteristicile lor, au putut fi atribuite culturii Noua. În celelalte așezări, datate la sfîrșitul epocii bronzului sau începutul Hallstatt-ului, descoperirile de ceramică nu au legături cu formele caracteristice ale ceramicii din vremea culturii Noua. Aceasta nu exclude posibilitatea, avîndu-se în vedere și caracterul cercetărilor de suprafață, ca totuși unele dintre ele să aparțină grupului Noua.

PRIMA EPOCĂ A FIERULUI

Prima epocă a fierului în Moldova, etapă deosebit de importantă pentru înțelegerea proceselor de etnogeneză și de evoluție cultural-istorică din această regiune, a fost mai puțin și în mod inegal în atenția cercetătorilor.

Asfel, pînă în 1948, în afara unor resturi de locuire hallstattiană din cuprinsul cetății getice de la Poiana¹⁸⁹, a cîtorva descoperiri de bronzuri, dintre care mai importantă este aceea de la Rafaila (jud. Vaslui)¹⁹⁰ și a pumnalului scitic de la Boureni (jud. Neamț)¹⁹¹, aproape că nu se știa nimic mai mult cu privire la resturile de cultură materială din această epocă.

În schimb, cu începere din 1949, în urma săpăturilor arheologice efectuate îndeosebi în așezările hallstattiene de la Corlăteni¹⁹², Trușești¹⁹³, Stoicani¹⁹⁴, Tămăoani¹⁹⁵, Stîncești, Cozia, Cotnari și Moșna¹⁹⁶, precum și în necropola de la Bîrsești¹⁹⁷, a început să se cunoască într-o oarecare măsură unele aspecte de cultură materială din Hallstatt-ul timpuriu, mijlociu și târziu de pe teritoriul Moldovei.

În genere, în stadiul actual al cercetărilor se cunosc ceva mai bine, în urma săpăturilor efectuate, Hallstatt-ul timpuriu și târziu din nordul Moldovei și Hallstatt-ul mijlociu, și într-o oarecare măsură și cel târziu, din sudul aceleiași regiuni. În comparație cu acestea, aspectele Hallstatt-ului din centrul Moldovei, din lipsă de săpături, sînt incomplet cunoscute, neputîndu-se încă lămuri etapele de evoluție ale culturii hallstattiene din această regiune.

De asemenea, studiindu-se descoperirile de bronzuri din Hallstatt-ul timpuriu de pe teritoriul Moldovei, s-au încadrat aceste descoperiri în seriile Rafaila și Bîrlad, corespunzătoare fazelor Hallstatt-ului A₂ și B—C din evoluția culturii hallstattiene¹⁹⁸. Cu acest prilej s-au pus în discuție și cele mai vechi obiecte de fier din această regiune, care sînt contemporane cu seria Bîrlad¹⁹⁹.

În ceea ce privește Hallstatt-ul mijlociu și târziu, pe baza cercetărilor efectuate în ultima vreme în Moldova s-au identificat aici elementele culturii Basarabi, la Poiana și Stoicani²⁰⁰. De asemenea, în urma cercetărilor din nordul Moldovei, s-a ajuns la concluzia că formele de cultură materială hallstattiană din această regiune, ca de altfel și din restul spațiului carpato-dunărean, au durat mai mult, întîlnindu-se aici pînă în sec. III î.e.n.²⁰¹. Această situație n-a exclus legăturile de schimb cu centrele grecești în epoca respectivă, după cum o dovedesc în primul rînd descoperirile de amfore grecești, dintre care unele de Chios și de Thassos sînt atestate pînă în nordul Moldovei²⁰².

Tot în legătură cu Hallstatt-ul târziu se pune și problema scitică, pentru lămurirea căreia s-au adus în ultima vreme unele contribuții, îndeosebi în urma săpăturilor arheologice de la Bîrsești (jud. Vrancea)²⁰³ și a descoperirilor izolate de la Iacobeni-Dîngeni (jud. Botoșani)²⁰⁴, Avrămeni (jud. Botoșani)²⁰⁵ și din alte locuri din Moldova. În fine, o deosebită importanță

¹⁸⁹ Radu și Ecat. Vulpe, *op. cit.*, în *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 277 și urm.

¹⁹⁰ V. Părvan, *Getica*, București, 1927, p. 390 și pl. 19/2; C. Moisil, *op. cit.*, în *BCMI*, III, 1910, p. 173; I. Nestor, *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, în 22. *BerRGK*, p. 137 și urm. și n. 547; M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, în *SCIV*, IV, 1953, 3—4, p. 461.

¹⁹¹ G. I. Brătianu, *Le poignard scythe de Boureni (Moldavie)*, în *Dacia*, II, 1925, p. 417 și urm.

¹⁹² *SCIV*, II, 1951, 1, p. 72—73; *SCIV*, III, 1952, p. 91 și urm.

¹⁹³ *SCIV*, III, 1952, p. 75 și urm.; *SCIV*, IV, 1953; 1—2, p. 41 și urm.; *SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 7 și urm.; *Materiale*, III, 1957, p. 209 și urm.

¹⁹⁴ M. Petrescu-Dîmbovița, *Cetățuia de la Stoicani*, în *Materiale*, I, 1953, p. 13 și urm.

¹⁹⁵ M. Petrescu-Dîmbovița, *Cercetări arheologice în așezarea din prima epocă a fierului de la Tămăoani (r. Galafi)*, în *SCIV*, IV, 1953, 3—4, p. 765 și urm.

¹⁹⁶ Adrian C. Florescu și Simeon Rață, *Complexul de cetăți traco-getice (sec. VI—III î.e.n.) de la Stîncești-Botoșani*, în *Studii și materiale*, Suceava, 1969 p. 9 și urm. A. C. Florescu și Gh. Melinte, *Cetatea traco-getică din a doua jumătate a mileniului I î.e.n. de la Moșna*, în *SCIV*, XIX, 1968, 1, p. 129 și urm.

¹⁹⁷ Sebastian Morintz, *Новая гальштатская группа*

в Молдове, în *Dacia*, N. S., 1957, 1, p. 117 și urm.; idem, *op. cit.*, în *Materiale*, III, 1957, p. 219 și urm.

¹⁹⁸ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, *SCIV*, IV, 1953, 3—4, p. 765; idem, *op. cit.*, *AM*, II—III, 1964, p. 265.

¹⁹⁹ Idem, *Objets hallstatiens trouvés à Bîrlad*, în *Dacia*, N. S., II, 1958, p. 67 și urm.; D. Berciu, *Este și o cale cimeriană în difuziunea metalurgiei fierului?*, în *SCIV*, XIV, 1963, 2, p. 399 și urm.

²⁰⁰ Al. Vulpe, *Tracii și ilirii la sfîrșitul primei epoci a fierului în Oltenia*, în *SCIV*, XIII, 1962, 2, p. 312 și urm.

²⁰¹ M. Petrescu-Dîmbovița, *Populații și culturi în spațiul carpato-dunărean în prima jumătate a primului mileniu î.e.n.*, în *AȘUIași*, secția a III-a, VI, 1960, 2, p. 189 și urm.

²⁰² O amforă de Chios, descoperită ocazional în 1955, este reprodusă în lucrarea de față (pl. CXL, fig. 29). Alte resturi de amfore de Chios și Thassos, inedite, au fost descoperite cu prilejul săpăturilor arheologice din 1960 și 1961 în așezarea fortificată de la Stîncești, conduse de către Adrian C. Florescu.

²⁰³ Vezi nota 197.

²⁰⁴ Simion Rață, *Cazanul scitic de bronz din secolele VI—V î.e.n. de la Iacobeni-Dîngeni (r. Săveni, reg. Suceava)*, în *AM*, IV, 1966, p. 351 și urm.

²⁰⁵ Anton Nițu, *Despre unele urme scitice în Moldova*, în *Materiale*, I, 1953, p. 9 și urm.

pentru înțelegerea procesului de dezvoltare social-economică și culturală o prezintă identificarea în Moldova a unor cetăți hallstattiene întărite, dintre care a fost cercetată prin săpături numai aceea de la Stîncești ²⁰⁶.

Aceste cercetări cu privire la perioada hallstattiană pe teritoriul Moldovei au fost completate și prin recunoașteri, sporind astăzi mult numărul așezărilor hallstattiene cunoscute pe teritoriul Moldovei.

În cele ce urmează se prezintă, în ordine cronologică, descoperirile din Hallstatt-ul timpuriu, mijlociu și târziu.

Hallstatt-ul timpuriu. Din faza timpurie a Hallstatt-ului s-au identificat, în total, un număr de 40 de așezări, în următoarele 34 de localități :

a. *Bazinul Bahluiului* : Bălțați (Livada Gostat?), Belcești (La Coșere, Dealul Hucului), Birlești (La Rîpă), Ciurea (Rîpa și fîntîna de pe Podiș, Zane, Baba-Nicula), Cogeasca Veche (La Bedreag), Crivești (Valea Cîreșului), Dorobanțu (Sud de Iezătură), Dumbrava-Satu Nou (Marginea sud-vestică a satului), Iași (Crucea lui Ferentz), Munteni (Valea Mută), Rusenii Noi (Valea Satului).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Bălteni (Marginea sud-estică a satului, La Pietriș), Cîrniceni (Pe Holm), Coadă Stîncii (La Școală), Eșanca (Vatra satului), Hălțeni (Dealul la Movila Mămăligii), Iacobeni-Vlădeni (Pe Grind), Liveni (La Bîțci, Valea Ciocoiului), Mihail Kogălniceanu (La Hatie), Perieni (Podișul la Vasile Terenteac), Ripiceni (Rîpa la Sărături), Slobozia-Hănești (Dealul Viei), Trifești (La Curte), Țigănași (Movila Stînei, Dealul din Mijloc).

c. *Podișul Sucevei* : Doljești (Lisca), Șcheia (La Izvoare), Văleni-Roman (Dealul Cetățuii).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Birzești (La Haltă), Dănești (La Islaz), Oltenesti (La Stație), Zăpodeni (La Țintirim).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Ghermănești (Barahoi II), Valea Lupului (Lotul Școlar).

f. *Subcarpați* : Boțești (La C.A.P.).

Pe baza acestei liste a descoperirilor hallstattiene timpurii din Moldova, cu toate lipsurile ei, se poate deduce că așezările din această primă etapă a Hallstatt-ului, foarte probabil în formă de sălașe, fără ca să se poată preciza mai în amănunt caracterul lor, sînt masate îndeosebi în cele două regiuni depresionare cu aspect stepic din nordul Moldovei : Bazinul Bahluiului și Cîmpia Jijiei Superioare. Într-un număr mai redus se întîlnesc și în lungul culoarelor rîurilor din regiunile împădurite ale Podișului Moldovei Centrale, precum și în micile depresiuni Huși și Elan-Horincea, adiacente acestui podiș. În schimb, aceste așezări sînt mult mai rare în Podișul Sucevei, în lungul culoarului Siretului, în Subcarpații moldovenești, precum și în Cîmpia Siretului din sudul Moldovei. Interesant este faptul că, deși s-au făcut recunoașteri destul de numeroase în depresiunea Elan-Horincea, totuși nu s-a putut identifica decît o singură așezare, la Săseni (Rîpa Frasinului), care să poată fi atribuită Hallstatt-ului timpuriu.

Lăsînd la o parte aceste constatări cu privire la frecvența descoperirilor hallstattiene timpurii pe teritoriul Moldovei, care este în mare parte în funcție și de intensitatea cercetărilor din anumite regiuni, cum ar fi de exemplu acelea din nordul Moldovei, se impune concluzia că așezările din această vreme au fost răspîndite în aproape toată Moldova, cu observația că numărul lor se împuținează spre sud și spre regiunile subcarpatice.

În ceea ce privește formele de teren pe care le ocupă aceste așezări, se constată că în majoritate sînt situate, ca și așezările grupului Noua, pe terasele inferioare ale rîurilor, în preajma șesurilor larg deschise, care ofereau purtătorilor culturii Hallstatt-ului timpuriu condiții prielnice, atît pentru creșterea vitelor, se pare ocupație de bază și în această etapă, cît și pentru agricultura primitivă.

În legătură cu aceste așezări de terasă joasă, care predomină, sînt și cîteva așezări hallstattiene timpurii situate în cuprinsul interfluviilor : Belcești (Dealul Hucului), Rusenii-Noi (Valea Satului), Eșanca (Vatra satului), Țigănași (Dealul din Mijloc) ; pe grinduri : Iacobeni-

²⁰⁶ A. C. Florescu și Simion Rață, *Complexul de cetăți traco-getice...* p. 9 și urm.

Vlădeni (Pe Grind), ca și pe terasele joase de luncă : Bălteni (Marginea sud-estică a satului) și Valea Lupului (Lotul Școlar), care, de asemenea, ofereau condiții prielnice pentru dezvoltarea creșterii vitelor, îndeosebi într-un mediu cu caracter stepic.

O altă categorie de așezări hallstattiene timpurii, foarte mult limitată din punct de vedere numeric, este aceea a stațiunilor situate pe terasele medii și înalte : Coarnele Caprei (Iazul lui Pais), Zăpodeni (La Țintirim) ; pe marginea podișurilor : Ciurea (Rîpa și fîntîna de pe Podiș), Cogeasca Veche (La Bedreag), Crivești (Valea Cireșului), Perieni (Podișul la Vasile Terenteac) și Săseni (Rîpa Frasinului), precum și în unele cazuri în cuprinsul hîrtoapelor : Dumbrava-Satu Nou (Marginea sud-vestică a satului) și Liveni (La Bîtci). Este probabil că izvoarele bogate în apă și iazurile din imediata apropiere a acestor așezări au constituit puncte de atracție pentru instalarea lor pe acele locuri. De altfel, abundența apei potabile în aceste locuri este oglindită și în unele topice locale : Fîntîna de pe Podiș (Ciurea) și Iazu lui Pais (Coarnele Caprei).

Avîndu-se în vedere principalele caracteristici ale așezărilor hallstattiene timpurii, precum și ocupațiile de bază ale locuitorilor din cuprinsul lor, este drept, acestea din urmă mai mult presupuse decît documentate, pare probabilă ipoteza potrivit căreia purtătorii culturii hallstattiene timpurii, identificați cu tracii, nu pot fi socotiți fără de nici o legătură cu cei ai grupului Noua de la sfîrșitul epocii bronzului.

În sprijinul acestei ipoteze, pe lîngă continuarea unor elemente de cultură materială, în primul rînd din domeniul ceramicii, care urmează să se precizeze mai bine prin cercetările viitoare, se mai poate invoca și faptul că cele mai multe așezări hallstattiene timpurii se întîlnesc în Bazinul Bahluiului și în Cîmpia Jijiei Superioare, unde se constată și cea mai mare frecvență a așezărilor grupului Noua. Deosebit de aceasta, cu toate rezervele impuse de caracterul cercetărilor sub formă de recunoașteri, s-au putut identifica, pe baza analizei materialului ceramic descoperit în cuprinsul aceluiași așezări, resturi de locuire de tip Noua de la sfîrșitul epocii bronzului, alături de altele din Hallstatt-ul timpuriu la : Belcești (Dealul Hucului), Dorobanțu (Sud de Iezătură), Rusenii Noi (Valea satului), Eșanca (Vatra satului), Iacobeni (Pe Grind), Coada Stîncii (La Școală) și Zăpodeni (La Țintirim).

De asemenea, aceleași resturi de locuire au fost identificate și în diferite puncte, mai mult sau mai puțin apropiate, de pe teritoriul aceluiași localități, sau din imediata lor vecinătate (Bălțați, Belcești, Bîrlești, Cogeasca Veche, Crivești, Dorobanțu, Iași, Rusenii Noi, Iacobeni-Vlădeni, Slobozia-Hănești, Țigănași, Bălteni, Doljești, Ghermănești, Mihail Kogălniceanu ș.a.).

În felul acesta, comparîndu-se, din punct de vedere topografic, așezările de la sfîrșitul epocii bronzului și începutul Hallstatt-ului din Moldova, se confirmă unele rezultate ale săpăturilor arheologice din așezările din această vreme de la Corlăteni, Trușești și Andrieșeni, potrivit cărora locuirea hallstattiană timpurie continuă pe cea mai veche aparținînd grupului Noua de la sfîrșitul epocii bronzului, într-o anumită măsură pe același loc : Corlăteni (Pe Țarină), Trușești (Movila din Șesul Jijiei), Andrieșeni (Curtea școlii), sau în imediată vecinătate.

Dintre resturile de cultură materială din cuprinsul așezărilor hallstattiene timpurii de pe teritoriul Moldovei, identificate prin recunoașterile recente, se remarcă fragmente ceramice din pastă de calitate bună sau grosieră, de culoare cenușie-negricioasă sau gălbuie și cu fețele brune ori brun-cărmizii. Cele mai caracteristice dintre acestea provin din urne decorate cu caneluri orizontale și prevăzute cu proeminențe, străchini cu marginile îndoite spre interior, decorate cu caneluri orizontale la partea superioară și din vase în formă de sac, de diferite dimensiuni, cu sau fără brîu în relief la partea superioară. În unele stațiuni s-au găsit și resturi de polonice, caracteristice pentru Hallstatt-ul timpuriu, atît prin forma lor, cît și prin decorul de caneluri orizontale de la partea superioară a tortii. Analogii apropiate pentru ceramică și pentru polonicele de acest tip se găsesc în descoperirile hallstattiene timpurii, îndeobște din Moldova și R.S.S. Moldovenească, în această din urmă regiune aparținînd grupului Chișinău-Lukașovka ²⁰⁷.

²⁰⁷ A. I. Meliukova, *Культуры предскифского периода в лесостепной Молдавии*, în *МИА*, 96, Moscova, 1961, p. 35 și urm.

Hallstatt-ul mijlociu. Această fază a Hallstatt-ului este reprezentată numai prin 6 așezări, care provin din următoarele locuri :

a. *Bazinul Bahluiului* : Proselnici (Dealul Belcea).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Răuseni (La Odaie), Rîșca (Dealul Punar), Stîncești (La Ciocan).

c. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Cristești (Vatra satului), Tămășeni (La Cimitir).

Cinci dintre aceste așezări sînt situate pe terase inferioare : Cristești (Vatra satului), Răuseni (La Odaie), Rîșca (Dealul Punar), Stîncești (La Ciocan) și Tămășeni (La Cimitir), iar cea de-a șasea se află pe o ușoară pantă sub margine de podiș : Proselnici (Dealul Belcea).

Cu toate că aproape toate aceste așezări sînt situate pe terase inferioare, ca și celea din Hallstatt-ul timpuriu, deocamdată, avîndu-se în vedere numărul foarte mic al acestor descoperiri din Hallstatt-ul mijlociu din Moldova, nu putem conchide că purtătorii acestei culturi ar fi preferat pentru așezările lor terasele inferioare. De altfel, așezările hallstattiene mijlocii, cunoscute mai de mult, de la Stoicani²⁰⁸ și Tămăoani²⁰⁹ (jud. Galați) și Pocreaca²¹⁰ (jud. Iași) sînt situate pe forme de teren relativ înalte, cum ar fi de ex. terasa medie de pe dreapta Prutului (Stoicani, Tămăoani) sau pe promontoriile podișurilor (Pocreaca).

Pe lângă aceasta, atribuirea așezărilor Hallstatt-ului mijlociu, îndeosebi pe baza fragmentelor ceramice din specia brun-cărmizie, decorată cu impresiuni de *torques*, trebuie să fie confirmată și prin alte elemente de inventar, care urmează să fie descoperite cu prilejul cercetărilor viitoare de pe aceste locuri. De asemenea, nu ar fi de loc exclus ca unele dintre fragmentele ceramice încadrate deocamdată în mod general în etapa hallstattiană, fără alte precizări cronologice și culturale, să aparțină tot Hallstatt-ului mijlociu.

În orice caz, în stadiul actual al cercetărilor, pare semnificativă frecvența mai mică a descoperirilor de așezări din Hallstatt-ul mijlociu pe teritoriul Moldovei, în comparație cu celea aparținînd Hallstatt-ului timpuriu și tîrziu. Să se datoreze aceasta hazardului descoperirilor, sau eventual unor alte cauze încă necunoscute ? De asemenea, pare semnificativă prezența deocamdată a elementelor culturii Basarabi numai în sudul Moldovei (Poiana și Stoicani), unde a fost mai bine cercetată etapa Hallstatt-ului mijlociu, îndeosebi prin săpăturile efectuate la Stoicani, atît în așezarea de pe Cetățuie, cît și în necropola din apropierea ei.

Totuși, avîndu-se în vedere prezența acestui facies cultural și mai la nord, pe teritoriul R.S.S. Moldovenești, la Șoldănești pe Nistrul mijlociu, nu ar fi de loc exclus ca elementele acestei culturi să fie semnalate în viitor și în jumătatea nordică a Moldovei.

Hallstatt-ul tîrziu. Această etapă, spre deosebire de aceea a Hallstatt-ului mijlociu, este mult mai bine cunoscută, prin numeroase descoperiri de așezări deschise și uneori întărite, îndeosebi din jumătatea de nord a Moldovei. Este drept că, uneori, din lipsă de dovezi mai concludente, este dificil să se atribuie cu toată siguranța Hallstatt-ului tîrziu descoperirile de ceramică făcute cu prilejul recunoașterilor. Din acest motiv, s-a încercat, în măsura posibilului, să se separe descoperirile hallstattiene tîrzii de celea care s-ar putea să aparțină eventual și La Tène-ului II.

Etapa Hallstatt-ului tîrziu, cu rezervele de rigoare, este reprezentată prin 64 de descoperiri de așezări, care provin din următoarele 54 de localități :

a. *Bazinul Bahluiului* : Cornești (Boaghea), Cotnari (Cătălina), Cotu Morii (La NV de sat), Erbiceni (Vatra satului la Curtea Veche), Găureana-Gura Văii (La Pîrîu), Horlești (Vatra satului, Dealul Bursucului), Horodiștea (Vatra satului), Rediu-Tătar (Valea Ursulea), Tăutești (În Zof), Tg. Frumos (Seliștea Schitului).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Botoșani (Str. Filimon Sirbu), Brăești (La Velniță), Cătămărești (La Țintirim, În Luncă), Ciulinești (Dealul Porcului), Lătăi-Cîmpenii (Dealul Picioroganului), Lupăria (La Școală), Mitoc (La Izvor), Nichiteni (Pîrîul Calului), Pleșani (Gîrla la Ruși), Popricanii de Jos (La Curmătură), Probota (În Baie), Răchiți (Rîpa de

²⁰⁸ Vezi nota 194.

²⁰⁹ Vezi nota 195.

²¹⁰ I. Nestor și colaboratori, *op. cit.*, în SCIV, III,

1952, p. 45 și urm. (capitol redactat de A. Nițu). În această localitate s-au efectuat în 1966 sondaje de către Adrian C. Florescu.

la Fermă), Răușeni (La Haltă), Rediu Mitropoliei (În Islaz, Marginea nord-estică a satului), Rîșca (Terasa Prutului), Slobozia-Hănești (Dealul Mălăiște, Dealul Hodoroaia), Stîncești (Vatra satului, Marginea nord-estică a satului, Bobeica, Valea Ulmului, Pîrîul Ioanei), Șoldana (Gostat-La Minăstire), Vlăsinești (La Iaz).

c. *Podișul Sucevei*: Butea (La Lutărie), Fărcășeni (La Soci), Fotin Enescu-Dumbrava (Marginea sudică a satului), Hăbășești (La Siliște), Ibănești (Cetatea Măgurii), Ionășeni (La Temelii), Lunca (Cotul Hapăilor), Pașcani (La Fîntînele), Porcești-Moldovenii (Pîrîul Bahnei), Traian (La Budăie).

d. *Podișul Moldovei Centrale*: Arsura (La NV de sat), Buhăești (Dealul Bălășești), Comarna (Vatra satului), Curteni (G.A.S.), Dănești (Zlătărești I, La Podiș), Gîrbovăț (La Gîrlă), Osoi (Terasa Prutului), Vaslui (Iazul Șubinoaei).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea*: Pîhnești (Dealul Henciu II), Bîrlălești (La Arie, Dealul Tocarului), Fedești (La Moară), Horga (Dealul Fundăturii), Murgeni (Băbăneața), Pojorâni (Dealul Bumbăta), Tămășeni (La Cimitir).

Din felul cum sînt repartizate pe harta Moldovei aceste descoperiri rezultă că în Halstatt-ul tîrziu exista în general tendința ca așezările să ocupe poziții mai înalte, cum este cazul cu acelea din Bazinul Bahluiului, Cîmpia Jîjiei Superioare, Podișul Sucevei și Depresiunea Elan-Horincea.

Cu toate că în aceste regiuni predomină așezările de podișuri și hîrtoape, totuși nu lipsesc nici așezările cu poziție joasă, situate în cuprinsul luncilor și pe terasele inferioare. Coexistența, chiar în cuprinsul aceluiași subunități geografice, a celor două tipuri de așezări, cu poziție înaltă sau joasă, precum și predominarea aici a așezărilor cu poziție înaltă, s-ar putea pune în legătură cu condițiile favorabile de existență și locuire omenească, nu numai în șesuri ci și pe locurile mai înalte.

În schimb, în cularele Prutului și Siretului, majoritatea așezărilor au poziție joasă, ocupînd lunca și terasele inferioare, care înlesnesc circulația pe văile acestor ape. De asemenea, poziție joasă au și cele mai multe dintre așezările din Podișul Moldovei Centrale, datorită probabil faptului că regiunile înalte, podișurile și părțile superioare ale dealurilor erau în această vreme împădurite.

În genere, așezările acestea neîntărite, cu poziție joasă sau înaltă, nu sînt de întinderi mari, și au probabil depuneri nu prea groase, pe baza celor constatate cu prilejul săpăturilor de pe holmul de la Hăbășești²¹¹ sau de pe Cetățuia de la Cucuteni-Băiceni²¹².

În cuprinsul lor s-au găsit numeroase fragmente ceramice, din pastă de calitate bună sau grosieră, de culoare cenușie, cenușie-negricioasă, brună sau brun-cărămizie, provenind din străchini, uneori cu marginea ușor arcuită spre interior, castroane, oale cu marginea dreaptă sau răsfrîntă și subțiată, vase bitronconice sau în formă de sac cu marginile drepte ș.a. Aceste categorii de vase, de diferite dimensiuni, sînt decorate cu proeminente plate sau alveolate, uneori perforate și de obicei arcuite în sus, butoni plați izolați sau alternînd cu proeminențele și mai frecvent cu brîuri simple alveolate sau crestate. Speciile acestea ceramice sînt asociate uneori cu bucăți de amfore grecești, care prin caracterul lor ajută la încadrarea cronologică a ceramicii hallstattiene tîrzii, cu care sînt asociate.

Avîndu-se în vedere analogiile acestor resturi ceramice de factură indigenă din Moldova, cu speciile ceramice corespunzătoare din așezările de la Stîncești (jud. Botoșani)²¹³ și de la Butuceni (r. Orhei) din R.S.S. Moldovenească²¹⁴, precum și asocierea lor în aceste așezări cu resturile de amfore tasiene, descoperirile de stațiuni cu asemenea ceramică de caracter local pot fi date în sec. V—III î.e.n. În sprijinul acestei datări a descoperirilor hallstattiene tîrzii din nordul Moldovei, se mai pot invoca fibulele de bronz și de fier descoperite de Hubert Schmidt

²¹¹ Vladimir Dumitrescu și colaboratori, *Hăbășești, Monografie arheologică*, București, 1954, p. 485.

²¹² Îndeosebi cu prilejul săpăturilor recente din 1961—1963. Resturile de locuire din această vreme au fost sesizate și cu ocazia săpăturilor lui H. Schmidt de pe Cetă-

țuia de la Cucuteni (H. Schmidt, *op. cit.*, p. 45).

²¹³ Material inedit în muzeul din Botoșani.

²¹⁴ Material inedit din colecțiile Institutului de istorie din Chișinău, consultat datorită bunăvoinței lui G.D. Smirnov, conducătorul săpăturilor.

la Cucuteni-Băiceni ²¹⁵, precum și o alta de bronz găsită în urma săpăturilor recente din așezarea de pe Cetățuie ²¹⁶.

În afară de așezările de tip deschis, deosebit de important este faptul că, în urma recunoașterilor efectuate în jumătatea nordică a Moldovei, s-au identificat mai multe așezări întărite cu val și șanț de apărare, din Hallstatt-ul târziu și în parte eventual și din perioada următoare a La Tène-ului, situate întotdeauna pe locuri înalte. Dintre aceste așezări, cu analogii și în alte locuri de pe teritoriul țării noastre și din regiunile vecine, mai bine cunoscute sînt acelea de la Cotnari, Stîncești și Moșna, cercetate prin săpături metodice. La Cotnari s-a identificat o așezare întărită mai mare, ca un fel de acropolă, pe dealul Cătălina, străjuită de altele două din apropiere, din localitățile Horodiștea și Buhalnița ²¹⁷. De asemenea, și cetatea de la Stîncești, de pe dealul Bobeica, întinsă pe o suprafață de 22 hectare, a fost și ea dublată de o alta ceva mai mare, adosată pe latura sudică a primei cetăți ²¹⁸. La fel, cetatea de la Moșna situată pe Dealul Cetățuia, cu o suprafață de circa 7,5 ha, a fost și ea puternic fortificată.

În afară de aceste localități, s-au mai semnalat așezări întărite la Ibănești (Cetatea Măgurii), Mogoșești (Dealul Bățului), Arsura (Cetățuia Mogoșești), Fedești (Cetățuia) și Brăhășești ²¹⁹. Acestea din urmă, încă insuficient cercetate, nu pot fi deocamdată datate cu toată siguranța în sec. V—III î.e.n., ca așezările întărite de la Stîncești, Cotnari și Moșna. Din acest punct de vedere, nu este de loc exclus, pe baza materialelor ceramice descoperite, ca unele dintre ele să dateze dintr-o etapă mai timpurie, iar altele să fi durat mai mult, pînă în epoca La Tène-ului inclusiv.

În ceea ce privește resturile de cultură materială descoperite în așezările acestea întărite, se remarcă numeroasele fragmente ceramice provenind din vase lucrate cu mîna, prezentînd aceleași caracteristici de tehnică, forme și decor cu cele menționate mai sus, din așezările contemporane de tip deschis.

În legătură cu aceste așezări întărite, de pe teritoriul Moldovei, deosebit de importantă este constatarea că din punct de vedere topografic ele sînt situate la circa 50 km una de alta, pe marginea răsăriteană a Podișului Sucevei și pe latura nord-estică a Podișului Moldovei Centrale, la contactul cu cîmpiile depresionare ale Jijiei și Bahluiului. Deci, prin situația lor geografică, ele sînt orientate în genere către est. În plus, cele două grupe de cetăți, de la Stîncești și Cotnari, prin poziția lor dominantă supraveghează cele două importante căi de acces dinspre est spre vest, „Poarta Bucecei” și „Poarta Tîrgului Frumos”, care corespund și cu vadurile principale ale Prutului, de la Ștefănești și de la Sculeni.

Pe baza constatărilor de ordin general topografic cu privire la aceste așezări întărite, s-ar putea deduce că construirea unora dintre ele ar fi fost în legătură cu anumite presiuni dinspre est, exercitate în această vreme, direct sau indirect de către sciți ²²⁰. Pe de altă parte, construirea acestor întărituri, care foarte probabil au reprezentat nu numai locuri de apărare și de refugiu în caz de atac dinăuntru sau din afară, ci și centrele unor uniuni tribale, ne indică stadiul mai înaintat de dezvoltare social-economică a societății locale, în sinul căreia, în condițiile istorice din această etapă, se accentuaseră diferențierile sociale dintre pătura conducătoare și restul populației. Aceste diferențieri sociale se reflectă atît în importul de amfore grecești, cît și în importantul tezaur traco-getic de obiecte de aur, descoperit recent la Băiceni (jud. Iași) ²²¹, nu departe de grupul de așezări întărite de la Cotnari și aparținînd probabil unui

²¹⁵ H. Schmidt, *op. cit.*, pl. 30, 17—18, 20.

²¹⁶ O fibulă de bronz de tip Dux, descoperită cu prilejul săpăturilor din 1963 pe Cetățuia, se păstrează în colecțiile Muzeului de istorie a Moldovei.

²¹⁷ Pentru descrierile acestor cetăți vezi p. 173, 182 și urm. și 200 în lucrarea de față. Într-una din aceste cetăți, situată pe Dealul Cătălina, în 1967—1969 s-au efectuat săpături de către Adrian C. Florescu.

²¹⁸ Adrian C. Florescu și S. Rață, *op. cit.*, în *Studii și materiale*, Suceava, 1969 p. 9 și urm.; idem, *Le problème des établissements fortifiés hallstattiens tardives de*

la zone orientale de la Roumanie, comunicare la cel de al VII-lea Congres Internațional de științe pre- și protoistorice din 1966 de la Praga.

²¹⁹ Aceste cetăți întărite sînt descrise succint la p. 289, 208, 310, 344 din lucrarea de față.

²²⁰ În cazul în care prin cercetările viitoare se confirmă această ipoteză, s-ar putea presupune că incursiunile scitice din această regiune au avut o oarecare intensitate. Pentru această problemă astăzi dezbătută, vezi studiile lui A. I. Meliukova, *op. cit.*, în *MIA*, 96, 1961.

²²¹ Tezaurul acesta inedit, în greutate de peste 2 kg, se află în colecțiile Muzeului de istorie a Moldovei.

conducător tribal local. Desigur că, pentru lămurirea unor asemenea probleme, de o deosebită importanță pentru cunoașterea gradului de dezvoltare social-economică a populației locale din regiunile respective ale Moldovei, vor trebui efectuate săpături, nu numai în așezările întărite, sediile presupuse ale căpeteniilor de uniuni tribale, ci și în așezările de tip deschis din zona fiecăreia dintre ele, precum și în necropolele corespunzătoare acestor așezări. În legătură cu această din urmă problemă a necropolelor, deocamdată, se constată o serie de tumuli atît în cuprinsul așezărilor întărite (Stîncești, Horodiștea, Buhalnița), cît și în apropierea lor (Băiceni), neputîndu-se preciza, din lipsă de săpături, din ce vreme datează.

În afară de descoperirile mai sus menționate, provenind din așezările de tip deschis sau întărite, mai sînt și altele, care, după caracteristicile ceramicii, aparțin Hallstatt-ului tîrziu și eventual La Tène-ului II. Acestea din urmă provin din următoarele localități :

a. *Bazinul Bahluiului* : Buhalnița (Cetățuia), Crivești (La Cetate), Holboca (La Moară), Iași (Str. Ciurchi nr. 134), Mogoșești (Dealul Bățului).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Stîncești (La Salcîmi).

c. *Podișul Sucevei* : Tămășeni (Imaș pe Deal), Tupilați (Valea Albă).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Arsura (Cetățuia Mogoșești), Buhăești (Dealul Buhăești), Corbu (Dealul Timoftei), Dănești (Vatra satului), Satu Nou (La SE de sat).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Băsești-Viișoara (La Sîrmă), Berești (Bîzanul), Bîrlăești (Rîpa Baba lui Tudor), Bursuci (Valea Cărămizii), Epureni (Fîntîna Șoldenilor), Fedești (Pe Deal), Mălușteni (Vatra satului).

Și în acest caz, resturile de locuire respectivă, care le completează pe acelea încadrate mai sus în Hallstatt-ul tîrziu, s-au găsit nu numai în așezările cu poziție joasă, ci și în altele, de înălțime.

Lista descoperirilor hallstattiene, întocmită pe baza recunoașterilor recente din Moldova, se mai completează și cu o serie de alte descoperiri, provenind din următoarele localități, fără să se poată preciza, pe baza caracterelor ceramicii, faza căreia le aparțin :

a. *Bazinul Bahluiului* : Bălțați (Cantonul C.F.R. nr. 38, La Podeț), Bucium (Gostat „Petrărie”), Budăi (Rîpa din marginea vestică a satului), Chiperești (Confluența Jijia-Bahlui I), Ciurea (Movila lui Ștefan Vodă), Ciurbești (La Prisacă), Cîrjoaia (La Bivolărie), Cogeasca Veche (La Moară), Costești (Pietrăria din Valea Haînei), Cotnari (La Via Veche, Șesul Țiglăului, Țiglele lui Baltă), Cristești (La Podul de Fier), Crivești (La Holm, La Cetate, Rîpa de la Șipot, Curtea Buhușoaei), Dancu (Terasa spre Holboca), Dorobanțu (Poala Dealului Șorogari), Dumești (Valea Osînzenei), Ezăreni (Dealul Cotomănoaei), Galata (Crucea Armenească), Găureni-Vîlcelele (Vatra satului), Hăsnășeni (Rîpa Bărboșilor), Hlincea (Între Vii), Holboca (Peste Baltă, Movila cea Mare), Holm (Panta nord-estică a dealului Holm), Iași (Bariera Cîrlig, Cartierul Păcureț, Fabrica de Cărămidă Abator, Ceairu lui Peretz), Lețcani (Vatra satului, Movila din Șes, Valea Ilenii, La Damian), Mogoșești (Sub Pisc, Dealul Bățului), Munteni (Valea Mută), Picioru Lupului (Dealul Banilor, Măgura Oîța), Pîrcovaci (Vatra satului), Popricanii de Sus (Coasta Delenilor, Cîrteiul Mic), Războieni (Cantonul 28, Sud-estul Dealului Buznea), Scopoșeni (La Coșere, Dealul Cheșcului), Sîrca (La Lutărie), Spinoasa (Poala Catargului), Sprînceana (La Via Bîrleștilor), Șorogari (Vatra satului, Grădina lui Gh. Lupu), Tăutești (Hîrtopu Lingurarului), Uricani (Dealul Cimitirului), Valea Lupului (Fabrica Chimică), Vlădicieni (Dealul Bucium).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Andrieșeni (La Odaie), Băiceni (Malul Iazului), Bălteni (Marginea sudică a satului), Bobulești (Marginea nord-vestică a satului), Ciulinești (Dealul Porcului), Cîrpiți -Victoria (Dealul Stîncă), Coada Stîncii (Dealul Zăvoiului), Cotu Morii (La Șanț), Cucorăni (Iazul Balașei), Dorohoi (Bariera Broscăuți), Drislea (În Siliște), Epureni-Popricani (Dealul Cazacului), Epureni-Ungureni (Vatra satului), Ghireni (Imașul de la Stîna), Golăești (Marginea sud-estică a satului), Hănești (Vatra satului, La Budăi), Horia (La Lutărie), Lătăi-Cîmpenii (La Standoală), Leorda (Vatra satului), Mitoc (Pîriu lui Istrate),

Moara Jorei (Pe Grind), Movileni (La Arie), Pleșani (Cracalia, La Iaz), Plopenii Mari (La Gostat), Plopenii Mici (La Grind), Pogorăști (La Movilă, Ceargău, Movila lui Țițu), Popricanii de Jos (La Lutărie I, La Lutărie II, Sub Muchia Dealului), Prăjeni (Nilipești, Valea Alimîndrei), Răuseni (Marginea nordică a satului, La cele două Movile), Reditu (În Ponoare), Săveni (Vatra târgului, Cotul Podrigei), Tudor Vladimirescu (Lîngă sat), Trușești (La Capac).

c. *Podișul Sucevei* : Bucecea (La Șipoțele), Darabani (La Lutărie), Ibănești (La Curte), Lespezi (Un km sud de târg), Miclăușeni (300 m vest de palat), Roman (Lutăria de la Episcopie), Satu Nou (La E de sat), Valea Seacă (Movila la Boul Movilei, Dealul Movilei), Văleni-Roman (Dealul lui Dănilă).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Arsura (Mogoșoaia, Pribasca, Ruginosu I, La Șipoțel), Banca (La Conac), Băneasa (Vatra satului), Bereasa (La Siliște, Gîsca, La Șipot), Bîrlad (Podu Negru, Fabrica de Cărămizi), Cănești (Pădurea Fundeana), Chircești (La Dumbravă), Dănești (Iazul Buragăi), Gîrceni (Coadă Plopilor), Podu Pietriș (Terasa dintre Pietriș-Ciocani, Marginea vestică a satului, Grădina de la Drumul Iveștilor, La 2 km sud de sat), Simila (Gîrla Similei), Stietești (Dealul Bisericii), Șurănești (Vatra Satului), Valea Satului (Dealul Huțupenilor).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Berești (Dealul Voineștilor), Comănești (Deasupra Izvoarelor), Epureni (Dealul Horgei), Ghermănești (Dealul Bisericii, Pe Dop, Valea Lupului), Horga (Dealul Odăii), Lătești (La C.A.P.), Mălușteni (Recea), Mînzătești (Marginea nord-vestică a satului), Murgeni (Dealul Bisericii II), Poșta-Elan (La N de sat), Rînceni (Vatra satului), Schineni (Dealul Ciomaga), Șuletea (Brăițenii de Jos, Ivășcani), Țuțcani (Grădina C.A.P.), 23 August (Dealul Cioranilor).

f. *Subcarpați* : Bîrsești (Dealul Dumbrăvii), Ghilăești (Nedeia), Viișoara (Docmana), Cașin (Dealul Cuciu).

Dintre aceste descoperiri, acelea din Bazinul Bahluiului și din Depresiunea Huși-Elan-Horincea se caracterizează prin poziția înaltă a așezărilor de pe terasele medii, podișuri și hîrtoape. În schimb, în Cîmpia Jijiei Superioare, Podișul Sucevei, Podișul Moldovei Centrale, ca și în Culoarele Prutului și Siretului, cele mai multe dintre aceste așezări au poziție joasă, în luncă și pe terasele inferioare. Neputîndu-se stabili, de la caz la caz, faza căreia aparțin așezările respective este imposibil să se facă și alte deducții de ordin topografic, cu privire la frecvența așezărilor în care s-au descoperit asemenea resturi de locuire.

În fine, în afară de aceste descoperiri hallstattiene, neprecizate ca fază, mai sînt și altele, din următoarele localități, despre care nu se poate afirma cu siguranță, în toate cazurile, că aparțin sau nu Hallstatt-ului :

a. *Bazinul Bahluiului* : Scobilțeni (Dealul Budăi), Scopoșeni (Iazul Glodului), Vlădiceni (Fundoaia la Drumul Florilor).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Bold (Malul Galben), Botoșani (Dealul Dresleuca, Bariera Curtești), Cîrniceni (Școala Veche), Drăgănești (Coasta Drăgăneștilor), Focuri (Podu lui Grunzu), Popricanii de Jos (La Lutărie II), Stîncești (După Grădini), Șoldana (Movila de lîngă cimitir), Trifești (Marginea estică a satului).

c. *Podișul Sucevei* : Hîrtoapele (Moara Popii), Văleni-Roman (Vatra satului).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Banca (G.A.S.).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Albița (La Podul Vechi), Blăgești (Crețana II), Bîrlălești (Rîpa Baba lui Tudor), Fundătura (Vatra satului).

Majoritatea acestor descoperiri, îndeosebi din Cîmpia Jijiei Superioare și Culoarul Prutului, provin din așezările cu poziție joasă de pe terasele inferioare și de luncă.

Cultura geto-dacică din cea de-a doua epocă a fierului din Moldova a fost cercetată parțial și nu cu aceeași intensitate peste tot. Cele mai importante contribuții la cunoașterea acestei culturi pe teritoriul Moldovei au fost aduse în urma săpăturilor de mare amploare efectuate, cu unele întreruperi, între anii 1927—1940, 1949—1951 și 1968 în cunoscuta cetățuie de la Poiana (jud. Galați)²²², identificată de către Radu Vulpe cu Piroboridava²²³. Alte descoperiri geto-dacice din sudul Moldovei se cunosc în urmă săpăturilor arheologice recente de la Barboși²²⁴ și a recunoașterilor mai vechi, efectuate îndeosebi în fostele județe Covurlui și Tutova, precum și în preajma cetățuiei de la Poiana²²⁵.

În ceea ce privește centrul Moldovei, în afară de unele descoperiri mai vechi, din săpăturile de la Văleni²²⁶ și Calu (jud. Neamț)²²⁷ și din recunoașterile efectuate în Depresiunea Cracău-Roznov²²⁸, o deosebită importanță prezintă așezarea geto-dacică întărită de pe înălțimea Bîlca Doamnei de la Piatra-Neamț, datînd din sec. I î.e.n. — sec. I e.n., a cărei studiere metodică a început în ultima vreme²²⁹. De asemenea, aceleași părți centrale a Moldovei îi aparțin și importanta necropolă bastarnică, cu morminte de incinerare, de la Poenești (jud. Vaslui), care a fost cercetată sumar în anii 1931 și 1936, și mai târziu prin săpături ample, în 1949²³⁰.

În comparație cu descoperirile geto-dacice din La Tène-ul din sudul și centrul Moldovei, care sînt mai numeroase și mai bine studiate, acelea din nord sînt mult mai puțin cunoscute și insuficient cercetate. În această regiune, în afara grupului de descoperiri de la Lunca Ciurei²³¹, Băiceni²³², Cucorăni²³³, Botoșana²³⁴ și alte locuri din La Tène-ul II și începutul La Tène-ului III, se știe foarte puțin cu privire la resturile de locuire din La Tène-ul III.

În cele ce urmează se prezintă descoperirile din La Tène-ul II și III din Moldova, cunoscute prin cercetările recente de suprafață, luîndu-se în considerație în mod deosebit, ca și pînă acum, problema așezărilor din aceste etape ale La Tène-ului geto-dacic.

La Tène-ul II. În faza La Tène-ului II au fost incluse 72 de puncte de descoperire din 52 de localități, în care s-a găsit o ceramică din pastă în genere grosieră, cu cioburi pisate și pietricele ca degresant, asociată în unele cazuri cu specia ceramică neagră de tip bastarnic, precum și cu unele resturi de amfore grecești. Ca punct de reper în atribuirea ceramicii de factură grosieră acestei etape, s-a avut în vedere descoperirea ceramicii corespunzătoare de

²²² Radu și Ecat. Vulpe, *op. cit.*, în *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 351; Radu Vulpe, *Stațiunea protoistorică și daco-romană de la Poiana în Moldova de Jos*, în *Viața Românească*, XXII, 1930, p. 297—310; Radu Vulpe și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, I, 1960, I, p. 47; idem, *Șantierul Poiana*, în *SCIV*, III, 1952, p. 209; Radu Vulpe și colaboratori, *Activitatea șantierului arheologic Poiana-Tecuci, 1950*, în *SCIV*, II, 1951, I, p. 177; Radu Vulpe, *La civilisation dace et ses problèmes à la lumière des derniers fouilles de Poiana, en Basse Moldavie*, în *Dacia*, N.S., I, 1957, p. 162.

²²³ Radu Vulpe, *Piroboridava: Considerațiuni arheologice și istorice asupra Cetățuiei de la Poiana în Moldova de Jos*, București, 1931; idem, *op. cit.*, în *Dacia*, N.S., I, 1957, p. 162 și urm.

²²⁴ Nicolae Gostar, *op. cit.*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 508 și urm.; idem, *Apulum*, V, 1965, p. 144 și urm.

²²⁵ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 427 și urm.; Corneliu Matcescu, *op. cit.*, în *Raport MNA*, 1942—1943, p. 52—53; Radu Vulpe și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, III, 1952, p. 210 și urm.

²²⁶ C. Mătasă, *Călauza județului Neamț*, București, 1929, p. 6 și urm.

²²⁷ Radu Vulpe, *op. cit.*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 13 și urm.

²²⁸ C. Mătasă, *op. cit.*, în *BCMI*, 97, 1938, p. 5 și urm.

²²⁹ A. Nițu, I. Zamoșteanu și M. Zamoșteanu, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 364 și urm.; C. Mătasă, I. Zamoșteanu și M. Zamoșteanu, *op. cit.*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 339 și urm.; Nicolae Gostar, *Cetatea dacică de la Piatra Neamț-Bîlca Doamnei*, în *Omagiu lui P. Constanțescu-Iași*, p. 81 și urm.

²³⁰ Radu Vulpe, *op. cit.*, în *Materiale*, I, 1953, p. 310 și urm.; D. Tudor, *Amfore elenistice descoperite în adîncul teritoriului R.P.R.*, în *SRIR*, partea I, 1954, p. 81 și urm.

²³¹ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *Șantierul arheologic Trușești*, în *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 183 și urm. (raport redactat de A. Nițu).

²³² Attila László, *Așezarea daco-getică de la Băiceni (secolele IV—II î.e.n.)* în *AM*, VI (sub tipar), 1969,

²³³ Silvia Teodor și Simion Rață, *Contribuția cercetărilor arheologice de la Medeleni-Cucorăni la cunoașterea culturii materiale geto-dacice din Moldova în secolele III și II î.e.n.*, comunicare la cea de a II-a sesiune științifică a Muzeclor, decembrie 1965.

²³⁴ Silvia Teodor, *Unele date cu privire la cultura geto-dacică din nordul Moldovei în lumina săpăturilor de la Botoșana*, în *SCIV*, 20, 1969, I, p. 33 și urm.

la Lunca Ciurei, bine datată prin asocierea ei cu ceramica neagră de tip bastarnic și cu resturi de amfore rhodiene²³⁵. Este drept că în cazurile în care se întâlnește numai specia grosieră, lucrată cu mîna, denumită de noi de tip Lunca Ciurei, este dificil ca aceasta să se atribuie cu toată siguranța și în mod exclusiv fazei La Tène-ului II. Așa se explică încadrarea uneori în mod vag a resturilor ceramice de acest tip în grupa Hallstatt-ului târziu — La Tène-ului II, sau în La Tène II — La Tène III.

Dintre toate aceste descoperiri, considerăm că pot fi atribuite La Tène-ului II următoarele 72 de puncte din 52 de localități:

a. *Bazinul Bahluiului*: Cercu (La Țintirim), Chiperești (Confluența Jijia-Bahlui), Ciurea (Baba Nicula, Tinoasa, Zane, Rîpa și Fîntîna de pe Podiș, Lunca Ciurei), Cîrjoaia (La Bivolărie), Coada Stîncii (La Școală), Crivești (Curtea Buhușoaei), Cuza-vodă (Valea Șipotelului), Dorobanțu (La Lutărie, Poala dealului Șorogari, Coada Iazului), Holboca (Peste Baltă), Iași (Curtea Domnească, Ceairu lui Peretz, Bariera Cîrlig), Tomești (Opinca, Valea Lupului), Vlădiceni (Schitul Vlădiceni).

b. *Podișul Sucevei*: Hociungi (Văduț), Ibănești (Cetatea Măgurei?).

c. *Podișul Moldovei Centrale*: Arsura (Pribasca), Borosești (La Picior), Buhăești (Dealul Bălășești), Dănești (La Cimitir, La Meri, Fundătura), Gîrbovăț (La Gîrlă), Goruni (La Dadus), Moșna (Între VII, Cetățuia), Răducăneni (Rîpa Hămeiosului), Scînteia (Vatra satului), Sofronești (La Pîrîu), Șcheia (Muncelu).

d. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea*: Aldești (Cojocari II), Bîrlălești (Cetățuia, Valea Baba lui Tudor, Moșnegei, Dealul Tocarului), Bursuci (La Pod), Epurenii (Florenta), Fedești (Sub Pădure), Ghermănești (Pe Dop, Barahoi II), Ghireasca (Budăiul Oii), Horga (Dealul Fundătorei, Podul Horgii), Igești (Marginea sud-vestică a satului), Lătești de Jos (Marginea estică a satului), Mălușteni (Cetățuia, Grădina Școlii), Meria (Chineja), Puricani (Rîpa Fagului), Șipote (Rîpa de la biserică), Stoișești (Dealul Răduleț), Schineni (La Cetățuie), Șuletea (Brăitenii de Jos), Tămășeni (La Cimitir), Țuțcani (La NE de sat, Grădina C.A.P.), Țifu (Teiul Butii, Vîlcioaia), 23 August (Dealul Cioranilor).

e. *Subcarpați*: Balanu (La Podul Bălanului), Borlești (Gălbeaza), Căiuți (Terasa Troțului), Comănești (Podu lui Mitache), Pătrășcani (Mirăuță), Răcăuți (Vest de sat).

În afară de aceste descoperiri cu resturi de locuire din La Tène-ul II s-ar putea ca aceleași perioade să-i mai aparțină și alte 28 de puncte de descoperire pe teritoriul următoarelor 28 de localități, despre care nu avem încă toată certitudinea că datează din aceeași vreme.

a. *Bazinul Bahluiului*: Bucium (Dealul Socola), Ciurbești (Bîrca I), Cîrjoaia (La Bivolărie), Cîrlig (Vatra satului), Cogeasca Veche (La Moară), Dancu (La Cărmidărie), Găureana-Gura Văii (La Lutărie), Hîrlău (La Cărmidărie), Horlești (Dealul Bursucului), Mogoșești (Piscul Bordeiului).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare*: Băiceni (Malul Iazului), Liveni (La Stîncă).

c. *Podișul Sucevei*: Butea (La podul Siretului), Mihăești (Siliștea Borghinești).

d. *Podișul Moldovei Centrale*: Arsura (La NV de sat), Bîrlad (Fabrica de cărămidă), Căuești (Pădurea Fundeana), Docăneasa (Talașmani).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea*: M. Kogălniceanu (Dealul Cimitirului), Jigălia (La Luncă), Fedești (Cetățuia).

f. *Subcarpați*: Bogdănești (Dealul Hîrțănești), Cașin (Dealul Lăzii), Corbu (La sud de sat), Gura Văii (Ciortea), Onești (Marginea sudică a tîrgului), Rîpile (La Coșuri), Slobozia Mielului (Dealul Bielci).

Din lista de răspîndire a așezărilor din Moldova care pot fi atribuite La Tène-ului II, se desprinde concluzia că majoritatea acestora au fost identificate în Bazinul Bahluiului, Podișul Moldovei Centrale, Depresiunea Huși-Elan-Horincea și în regiunea subcarpatică. În schimb, s-au semnalat extrem de puține așezări din această vreme în Podișul Sucevei și Culoarul

²³⁵ Radu Vulpe, *Le problème des bastarnes à la lumière études d'histoire*, București, 1955, p. 106 și nota 2.
des découvertes archéologiques en Moldavie, în *Nouvelles*

Prutului. Curios este faptul că în Podișul Sucevei, impopulat destul de bine în perioadele anterioare, nu s-a putut descoperi în urma recunoașterilor efectuate decât o singură așezare La Tène II și aceea nesigură. De asemenea, în Cîmpia Jijiei Superioare, în care se cunosc resturi de locuire din Hallstatt-ul târziu, nu s-a identificat încă o așezare din La Tène-ul II, cu toate că acest lucru este posibil, avîndu-se în vedere necropola semnalată la Ichimeni (jud. Botoșani)²³⁶. În orice caz, această din urmă regiune fiind bine cercetată, se poate presupune că așezările din această vreme au fost aici mai puțin numeroase. De altfel și în Bazinul Bahluiului, majoritatea așezărilor identificate nu se află în depresiunea propriu-zisă, ci în zona de contact dintre aceasta și Podișul Moldovei Centrale, cunoscută sub denumirea de Coasta Iașilor. Rămîne deci ca o problemă de rezolvat în viitor lipsa descoperirilor așezărilor de tip Lunca Ciurei din La Tène-ul II în Cîmpia Jijiei Superioare și în cea mai mare parte a Bazinului Bahluiului, pînă la Coasta Iașilor.

În ceea ce privește poziția mai înaltă sau mai joasă a așezărilor din faza La Tène-ului II, s-a constatat un procent aproape egal în răspîndirea celor două tipuri de așezare în Podișul Moldovei Centrale și în Depresiunea Elan-Horincea, unde așezările cu poziție joasă ocupă terasele inferioare, interfluviile și poalele dealurilor, iar acelea cu poziție înaltă podișurile, hîrtoapele și pantele mai înalte ale dealurilor. În schimb, în Bazinul Bahluiului predomină așezările cu poziții joase pe terasele inferioare și în lunci, iar în regiunile subcarpatice acelea cu poziție înaltă. La fel și în Culoarul Prutului, singura așezare identificată ca aparținînd sigur acestei perioade are poziție joasă.

Dintre toate punctele mai sus menționate, cu resturi de locuire din La Tène-ul II, numai la Arsura (Pribasca), Buhăești (Dealul Bălășescu), Gîrbovăț (La Gîră) și Bîrlești (Dealul Tocarului) resturile din La Tène-ul II erau asociate, în cuprinsul aceluiași așezări, cu altele aparținînd Hallstatt-ului târziu. Pe lângă acestea, pe teritoriul localităților Dănești, Bîrlăești și Fedești, în care sînt semnalate mai multe așezări din La Tène-ul II, se găsesc, în puncte diferite de acelea din La Tène-ul II, și resturi de locuire hallstattiană târzie.

O concentrare mai mare de puncte cu resturi de locuire din La Tène-ul II a fost sesizată în jurul localității Ciurea, unde, în urma recunoașterilor, s-au semnalat 5 așezări din această vreme. O altă concentrare asemănătoare s-a constatat în sectorul Iași-Holboca-Tomești-Vlădiceni-Chiperești. Lucrul este explicabil și nu este exclus ca asemenea concentrări de așezări din La Tène-ul II să se identifice și în jurul altor localități din zona de contact dintre Podișul Moldovei Centrale și cîmpia stepică a Jijiei și Bahluiului.

În stadiul actual al cercetărilor, din lipsă de săpături, exceptînd în parte așezarea de la Lunca Ciurei, nu se pot face alte considerații cu privire la tipul și caracteristicile acestor așezări. Din datele pe care le avem pînă în prezent rezultă că în această perioadă s-au folosit cu precădere așezările de tip deschis, neîntărite în mod special. Deci, din acest punct de vedere se constată o deosebire față de perioada anterioară a Hallstatt-ului târziu din nordul Moldovei, în care, alături de așezările deschise, sînt documentate și altele puternic întărite. Prezența uneori a fragmentelor ceramice din La Tène-ul II în cuprinsul unor așezări întărite din Hallstatt-ul târziu, cum este cazul la Arsura (Cetățuia Mogoșești), sau chiar din La Tène-ul II la Moșna (Cetățuia), nu este concludentă, din lipsă de observații stratigrafice, pentru confirmarea ipotezei că întăriturile respective datează din La Tène-ul II.

În cuprinsul așezărilor din La Tène-ul II s-au descoperit numeroase fragmente ceramice lucrate cu mîna, de tradiție hallstattiană sau de import, de origine bastarnică, precum și unele resturi de amfore grecești.

Ceramica de tradiție hallstattiană este reprezentată printr-o specie, în genere grosieră, caracterizată printr-o pastă de obicei de culoare cenușie sau cenușie-negricioasă, frămîntată și arsă neuniform și conținînd impurități. În asociere cu aceasta este și o altă specie ceramică de calitate mai bună, lucrată mai îngrijit, dintr-o pastă cu aspect cretos, cu mai puține impurități, și uneori cu lustru la exterior. Acestor categorii ceramice le aparțin numeroase fragmente de

²³⁶ Vezi nota 235.

vase cu marginile dreaptă sau răsfriată, ori ușor îngroșată sau subțiată și uneori fațetată, provenind îndeosebi din oale, vase în formă de sac, străchini, tipsii, mai rar fructiere, cățui ș.a.

Întrucât această categorie ceramică nu este încă bine studiată în Moldova, deocamdată este greu să se precizeze în amănunt dacă în totalitatea ei este de origine locală, sau dacă alături de formele autohtone, de tradiție hallstattiană, sînt și altele străine, a căror origine urmează să se precizeze în viitor. Pentru lămurirea acestei probleme este necesar să se studieze atît formele ceramice hallstattiene tîrzii imediat anterioare grupului Stîncești-Cotnari (sec. V—III î.e.n.), cu analogii în horodiștea de la Butuceni, de pe teritoriul R.S.S. Moldovenești²³⁷, cît și ceramica din sec. II—I î.e.n. de pe teritoriile învecinate de la est de Prut.

Relativ la această problemă, menționăm constatarea făcută de arheologii sovietici cu privire la legăturile dintre descoperirile de ceramică din așezarea de la Lukașovka (r. Orhei, R.S.S. Moldovenească), cu analogii la Lunca Ciurei și Poienesti, și acelea din horodiștea de la Butuceni din aceeași regiune, precum și în genere cu produsele culturilor nord-pontice și Zarubineț²³⁸. De asemenea, s-a constatat că descoperirile de ceramică de la Lukașovka prezintă apropieri și față de acelea ale grupului următor cunoscut sub denumirea de Lipița (sec. I î.e.n. — sec. I e.n.)²³⁹.

Nu ar fi însă exclusă nici ipoteza unor influențe bastarne asupra ceramicii locale, atît în ceea ce privește formele, cît și fațetarea unora din marginile acestor vase.

O categorie aparte o constituie cîteva resturi de vase din pastă cu grafit, descoperite în urma recunoașterilor și săpăturilor de la Lunca Ciurei.

Un deosebit interes îl prezintă specia ceramică de bună calitate, de culoare neagră cu lustru, de tip bastarnic, cu analogii atît în spațiul dintre Carpați și Marea Baltică, cît și spre est, pînă la Nipru. Acestei categorii ceramice, care se întîlnește într-un procent mai redus în comparație cu specia grosieră, îi aparțin o serie de fragmente din vase, cu deosebire din străchini și oale prevăzute cu torți în X și cu marginile mai mult sau mai puțin îngroșate și fațetate. Unele dintre aceste vase, lucrate în aceeași tehnică, sînt de culoare brună sau gălbuie.

Această din urmă specie ceramică cunoscută în Moldova deocamdată în urma săpăturilor de la Poienesti²⁴⁰ și Lunca Ciurei²⁴¹, a fost semnalată pe teritoriul a 21 de localități, în următoarele 25 de puncte :

a. *Bazinul Bahluiului* : Cercu (La Țintirim), Chiperești (Confluența Bahlui-Jijia), Ciurea (Baba Nicula, Tinoasa, Zane, Lunca Ciurei), Coada Stîncii (La Școală), Crivești (Curtea Buhușoaei), Dorobanțu (Poala Dealului Șorogari, Coada Iazului), Holboca (Peste Baltă), Iași (Curtea Domnească), Liveni (La Stîncă), Vlădiceni (Schitul Vlădiceni), Tomești (Vatra satului).

b. *Podișul Sucevei* : Hociungi (Văduț), Ionășeni (La Temelii).

c. *Podișul Moldovei Centrale* : Arsura (Cetățuia Mogoșești), Boroșești (La Picior), Gîrbovăț (La Gîrlă), Moșna (Cetățuia), Răducăneni (Rîpa Hămeiosului), Sofronești (La Pîriu).

d. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Șuletea (Brăitenii de Jos).

e. *Subcarpați* : Comănești (Podu lui Mitache).

La acestea s-ar mai putea adăuga descoperirile de la Căzănești (Malul Înalt) și Negrești (La Cimitirul evreiesc), din Podișul Moldovei centrale²⁴², Spinoasa din Bazinul Bahluiului și Stănița (Dealul Siliștii) din Podișul Sucevei²⁴³, identificate cu prilejul recunoașterilor, precum și Botoșana din același Podiș al Sucevei, unde s-au efectuat săpături arheologice²⁴⁴.

²³⁷ G. B. Federov, în *Население Прутско-Днестровско-го междуречья*, în *MIA*, 89, 1960, p. 54 și urm.

²³⁸ *Ibidem*, p. 51.

²³⁹ Radu Vulpe, *op. cit.*, în *Materiale*, I, 1953, p. 428 și urm.

²⁴⁰ *Ibidem*.

²⁴¹ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, în *SCIV*, și urm.

VI, 1955, 1—2, p. 186 (raport redactat de A. Nițu).

²⁴² Material inedit provenit din săpăturile efectuate în 1956—1958 de Dan Teodor.

²⁴³ Informație V. Ursache, directorul muzeului din Roman.

²⁴⁴ Silvia Teodor, *op. cit.*, în *SCIV*, 20, 1969, 1, p. 33

Deci, majoritatea punctelor cu resturi ceramice de caracter bastarnic provin din Podișul Moldovei Centrale și din Coasta Iașilor, pînă la contactul cu ținuturile stepice dinspre nord, unde ocupă în genere poziții joase în lungul căilor de comunicație și numai în rare cazuri acestea sînt situate pe înălțimi, ca de ex. la Borosești. Asemenea descoperiri, în număr însă redus, nu lipsesc nici din : Podișul Sucevei, Culoarul Prutului, Depresiunea Elan-Horincea și regiunea subcarpatică a Moldovei. Probabil, din lipsă de cercetări, nu au fost semnalate pînă în prezent resturi ceramice de acest tip și mai la sud de Colinele Bîrladului, pînă la Dunărea Inferioară.

În comparație cu numărul relativ mare al așezărilor din La Tène-ul II, în care se întîlnesc resturi ceramice de tip bastarnic, necropolele din aceeași vreme cunoscute pînă în prezent pe teritoriul Moldovei sînt extrem de puțin numeroase. În afară de importanta necropolă descoperită la Poenești, a cărei cercetare metodică a permis identificarea pe cale arheologică a elementelor ceramice de caracter bastarnic, s-au mai semnalat în Moldova încă două necropole asemănătoare la Ichimeni (jud. Botoșani)²⁴⁵ și Buhăești-Dealul Lutăriei (jud. Vaslui)²⁴⁶.

În acest fel, prin completarea hărții arheologice a Moldovei cu încă multe alte descoperiri de caracter bastarnic, se aduc noi contribuții cu privire la teza extinderii stăpînirii bastarnilor pe teritoriul Moldovei, formulată de R. Vulpe atît pe baza datelor izvoarelor scrise greco-romane, cît și a dovezilor arheologice²⁴⁷.

De asemenea, lipsa, deocamdată, a așezărilor întărite din Moldova în această vreme poate indica eventual și ea o supunere a populației autohtone de către bastarni și includerea ei în cadrul unei uniuni de triburi mai mari, condusă de către bastarni. Aceasta nu înseamnă însă izgonirea populației locale de către bastarni²⁴⁸.

În sprijinul tezei continuității populației daco-getice în vremea pătrunderii aici a bastarnilor se poate invoca și coincidența răspîndirii așezărilor cu resturi ceramice de tip bastarnic cu aceea a monedelor dacice din Moldova²⁴⁹. Triburile bastarne nu au adus schimbări esențiale în compoziția etnică și în cultura materială din Moldova și din R.S.S. Moldovenească, ele fiind în parte asimilate pînă la urmă de populația agricolă getică, a cărei cultură și-au însușit-o, îmbogățind-o numai cu anumite elemente specifice lor (fibule La Tène, oale și străchini cu buza fațetată)²⁵⁰. Așa se explică în primul rînd asocierea în cuprinsul așezărilor din La Tène-ul II a ceramicii de tip bastarnic cu specia ceramică de factură locală. De altfel, după cum s-a arătat, în această asociere a celor două specii ceramice se reflectă legăturile intertribale dintre populația dacică și bastarni, în urma pătrunderii acestora pe teritoriul Moldovei către Dunărea Inferioară²⁵¹.

Datarea ceramicii de tip bastarnic, și implicit a pătrunderii bastarnilor pe teritoriul Moldovei, este asigurată prin asocierea ei în cuprinsul bordeielor din așezarea de la Lunca Ciurei cu numeroase resturi de amfore rhodiene, de culoare galben-rozie, dintre care unele au mănșile stampilate²⁵².

Asemenea mănși din amfore de Rhodos, stampilate, s-au mai descoperit și în urma recunoașterilor de la Bîrlălești (Moșnegei).

Alte fragmente de amfore grecești, din această categorie, au fost identificate, prin recunoașteri, la : Cercu (La Țintirim), Ciurea (Baba Nicula, Zane), Borosești (La Picior), Sofronești (La Pîriu), Bîrlălești (Moșnegei) și Șuletea (Brăițenii de Jos).

Prezența acestor resturi de amfore grecești, pătrunse prin schimburi, cum s-a mai spus „pînă în adîncul teritoriului Moldovei”, desigur pentru pătura conducătoare, are o

²⁴⁵ Vezi nota 235.

²⁴⁶ Dan Gh. Teodor, O necropolă La Tène la Buhăești-Negrești, în *SCȘIași*, secția a III-a, VIII, 1957, 2, p. 339 și urm.

²⁴⁷ Radu Vulpe, *op. cit.*, în *Nouvelles études d'histoire*, București, 1955, p. 103 și urm.

²⁴⁸ *Istoria României*, I, București, 1960, p. 244 (capitol redactat de R. Vulpe); C. Daicoviciu, Șt. Pascu, V. Chereșteșiu și T. Morariu, *Din istoria Transilvaniei*, I, București, 1960, p. 26 și urm.

²⁴⁹ C. Preda, *Tezaurul de la Vovriești și unele probleme privind monedele geto-dace din Moldova*, în *AM*, IV, 1966, p. 137 și urm.

²⁵⁰ G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, 1960, p. 54.

²⁵¹ *Ibidem*.

²⁵² D. Tudor, *op. cit.*, în *SRIR*, partea I, 1954, p. 81 și urm.; M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, VI, 1955, 1-2, p. 183 și urm.

deosebită semnificație istorică, întrucât constituie dovezi de accentuare a diferențierilor social-economice ale societății locale din epoca respectivă²⁵³.

Din punct de vedere cronologic aceste resturi de amfore, pe baza ștampilelor de pe mânușile descoperite la Ciurea, care conțin nume de preoți (Aristodamus) și de olari rhodieni (Damokrates și Damofilos), se datează la sfârșitul sec. III î.e.n. și apoi în continuare în sec. II și la începutul sec. I î.e.n., corespunzând în timp cu sfârșitul La Tène-ului II și începutul La Tène-ului III²⁵⁴. Deci, între aceste limite cronologice bine precizate cu ajutorul amforelor rhodiene se plasează în timp ceramica de tip bastarnic. O dată cu trecerea la La Tène-ul III propriu-zis, specia aceasta ceramică dispare cu totul pe teritoriul Moldovei, nemaîntâlnindu-se în așezările geto-dace din sec. I î.e.n. — I e.n. Desigur că dispariția ei trebuie pusă în legătură cu încetarea stăpînirii bastarnice în Moldova cu începere din prima jumătate a sec. I î.e.n., în urma evenimentelor istorice din această vreme de la nordul Dunării de Jos, prilejuite de întărirea triburilor getice și înaintarea spre vest a triburilor sarmate²⁵⁵, precum și de luptele cu romanii la sfârșitul sec. I î.e.n. la Dunăre de Jos²⁵⁶.

La Tène-ul III. În această ultimă fază a La Tène-ului, în urma recunoașterilor din Moldova au fost încadrate 55 de puncte de descoperire în preajma a 43 de localități. Criteriul pe baza căruia s-a făcut încadrarea culturală și cronologică a acestor descoperiri a fost ceramica de culoare cenușie sau olive, lucrată la roată din pastă bună, asociată în majoritatea cazurilor cu specia grosieră de tradiție hallstattiană lucrată cu mîna. Ca punct de reper în atribuirea ceramicii lucrate la roată fazei La Tène III, s-au avut în vedere îndeosebi speciile ceramice corespunzătoare de la Poiana (Cetățuia)²⁵⁷, Piatra Neamț (Bîtea Doamnei)²⁵⁸ și Ciurbești (Dealul Bîrca I)²⁵⁹. Fiind vorba însă numai de recunoașteri, toată ceramica lucrată la roată descoperită cu prilejul acestor cercetări a fost încadrată în mod exclusiv în La Tène-ul III, neputîndu-se separa, pe bază de criterii tipologice, pentru jumătatea de nord a Moldovei, o categorie mai veche de asemenea ceramică din La Tène-ul II, similară celeia de la Poiana.

De asemenea, unele descoperiri de ceramică cenușie lucrată la roată din La Tène, prezentînd legături strînse cu specia cenușie lucrată la roată, din vremea corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.), nu au putut fi încadrate cu precizie numai în La Tène-ul III. Deci și în acest caz, ca și pentru etapa anterioară, a La Tène-ului II, se pot deosebi două categorii de descoperiri din La Tène-ul III, una certă și alta mai mult sau mai puțin îndoielnică.

Din prima categorie fac parte următoarele descoperiri:

a. *Bazinul Bahluiului*: Banu (Dealul Crucii), Belcești (La Coșere), Ciurbești (La Răchiți, Bîrca I), Ciurea (Tinoasa, Lunca Ciurei), Cogeasca Veche (La Podiș), Cotnari (Dealul Cătălina-Sud), Găureana-Gura Văii (La Lutărie), Mogoșești (Dealul Bățului, Piscul Bordeului), Spinoasa (Poala Catargului).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare*: Cătămărești (în Luncă), Răchiți (Dealul Armeneasca), Reditu (în Ponoare).

c. *Podișul Sucevei*: Butea (La Lutărie), Homiceni (În Siliște), Preutești (Dealul Siliștii), Tămășeni (Fîntîna Hîrzului).

d. *Podișul Moldovei Centrale*: Arsura (La NV de sat), Dănești (La Cimitir), Strîmba (Cetățuia), Podu Pietriș (La Hîrtop).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea*: Ghermănești (Pe Dop, Barahoi II), Bîrlălești (Cetățuia, Valea Baba lui Tudor, Dealul Tocarului), Horinceni (La Arie), Igești (Grădina G.A.S.), Lupești (La Fîntîna Mare), Mălușteni (Leaua I, Leaua II, Cetățuia), Stoișești (Dealul Răduleț), Țifu (Vălcioaia, Teiul Butii), 23 August (Dealul Cioranilor).

²⁵³ D. Tudor, *op. cit.*, p. 87; idem, *Răspîndirea amforelor grecești stampilate în Moldova, Muntenia și Oltenia*, în *AM*, V, 1967, p. 37 și urm.

²⁵⁴ Vezi nota 250.

²⁵⁵ Radu Vulpe, *op. cit.*, în *Nouvelles études d'histoire*, București, 1955, p. 109 și urm.; G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, 1960, p. 54.

²⁵⁶ Radu Vulpe, *op. cit.*, *Nouvelles études d'histoire*, I, București, 1955, p. 109 și urm.

²⁵⁷ Nota 223.

²⁵⁸ A. Nițu, I. Zamoșteanu și M. Zamoșteanu, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 364 și urm.; N. Gostar, *op. cit.* ²⁵⁹ Material inedit, provenit din recunoașterile efectuate în 1953 de N. Zaharia.

f. *Subcarpați* : Bălanu (Podul Bălanului), Calu (Pîrîul Calului), Cosîteni (În Braniște, Valea Popii, La Salcie), Doamna (Bîta Doamnei), Livada (Vatra satului), Piatra Neamț (Cozla), Satu Nou (La Horaița), Șerbești (La Stîncă), Tg. Ocna (Titelca), Valea Seacă (La Vărarie), Vișoara (Docmana), Vlădiceni (La Izvor).

g. *Cîmpia Siretului* : Braniște (Piscul Elenei), Tecuci (Rateș, Cîmpul Aviației).

La rîndul ei, cea de-a doua categorie ceramică este reprezentată prin următoarele descoperiri, care nu pot fi atribuite cu toată siguranța La Tène-ului III :

a. *Bazinul Bahluiului* : Ciurea (Podișul de la Canton, Zane), Cîrjoaia (La Bivolărie), Dumbrava-Satu Nou (Marginea sud-vestică a satului).

b. *Podișul Sucevei* : Fărcășeni (La Soci), Tămășeni (Imaș pe Deal).

c. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Rîșești (Vatra satului), Sărățenii de Sus (Via Mihordea), Vetrișoia (Vatra satului).

d. *Subcarpați* : Vlădiceni (La Bîtcă).

La acestea se adaugă și următoarele descoperiri, care pot aparține atît la La Tène-ului III, cît și eventual perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.).

a. *Bazinul Bahluiului* : Belcești (La Sărături), Ciurbești (Dealul Bîrca I), Cristești (În Braniște), Picioru Lupului (Măgura Oița), Proselnici (Dealul Teleșului), Rediu-Tătar (Dealul Breazu — La Sălcimi), Rusenii Noi (Valea Satului), Scopoșeni (Dealul Cheșcului), Vlădiceni (Fundoaia de la Drumul Florilor).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Botoșani (Dealul Cărmidăriei), Lătăi-Cîmpenii (La Iezătura Vechi), Pleșani (La Iaz).

c. *Podișul Sucevei* : Obîrșia (La SV de sat), Preuțești (Dealul Siliștei), Tămășeni (Imaș pe Deal).

d. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Bursuci (Sud de sat), Raiu-Vădenii (Gura Hulubățului).

e. *Subcarpați* : Borlești (Gălbeaza, La Horga), Brășăuți (În Luncă), Girov (Cărmidărie), Mera (Valea Merei).

În ceea ce privește concluziile care se desprind din analiza tipurilor de așezare și a răspîndirii lor în faza La Tène-ului III se iau în considerație numai descoperirile care pot fi atribuite în mod sigur acestei faze. Din acest punct de vedere, pe baza recunoașterilor efectuate, se poate deduce o oarecare intensitate de locuire în faza La Tène-ului III în sectorul Coastei Iașilor din Bazinul Bahluiului, în Depresiunea Elan-Horincea, pe rama estică a Podișului Moldovei Centrale și în Regiunea Subcarpatică. În schimb, foarte puține descoperiri din această vreme provin din Cîmpia Jijiei Superioare, Podișul Sucevii, precum și din culoarul și Cîmpia inferioară a Siretului.

În ceea ce privește zonele de locuire mai intensă din La Tène-ul III, acestea sînt repartizate în mod inegal în nordul, centrul și sudul Moldovei, în regiuni locuite mai mult sau mai puțin intens și în faza anterioară, a La Tène-ului II. În legătură cu această problemă este semnificativ faptul că majoritatea așezărilor din faza La Tène III din Bazinul Bahluiului se află în zona denumită Coasta Iașilor, ca și acelea din fazele anterioare, ale La Tène-ului II și Hallstatt-ului tîrziu. De asemenea, sînt destul de numeroase așezările din faza La Tène III în Podișul Moldovei Centrale, locuit cu deosebită intensitate în faza La Tène-ului II. În schimb, în regiunea subcarpatică din centrul Moldovei, pentru care avem foarte puține dovezi cu privire la o locuire din faza La Tène-ului II, a existat acum, în La Tène-ul III, o concentrare de așezări, dintre care unele de tip *oppidum*, deosebit de importante pentru cunoașterea dezvoltării social-economice și culturale a triburilor geto-dacice din această regiune a Moldovei.

În genere, așezările acestea, în zonele de intensă sau de mai slabă locuire, ocupă în porții aproape egale formele joase de teren (terasele inferioare, mai cu seamă cele de luncă și interfluviile, ca și poalele dealurilor), precum și reliefurile înalte (terase înalte, podișuri și hîrtoape).

Toate așezările identificate prin aceste recunoașteri sînt deschise, neputîndu-se preciza, din lipsă de săpături, dacă unele dintre ele au fost sau nu întărite în mod artificial. De altfel,

în legătură cu această din urmă problemă, pînă în prezent singura așezare întărită din această perioadă, cercetată prin săpături metodice, este aceea de pe înălțimea Bîtca Doamnei de la Piatra Neamț²⁶⁰.

Această așezare întărită, care prin caracteristicile ei de construcție amintește aproape întru totul cetățile dacice din munții Orăștiei²⁶¹, atît în ceea ce privește palisada și zidul de piatră, cît și sanctuarele, reprezintă un important centru strategic al unei uniuni tribale din regiunea de mijloc a Moldovei subcarpatice.

Prezența acestei așezări întărite din sec. I î.e.n. — sec. I e.n. s-a pus în legătură cu importante evenimente istorice din această vreme, legate de extinderea teritorială a statului dac spre est din vremea lui Burebista, precum și de acțiunile romanilor la nordul Dunării de Jos pînă la războaiele dacice inclusiv²⁶². Pe de altă parte, fortificarea acestei așezări dacice din Moldova, după sistemul cetăților dacice din munții Orăștiei, cu palisade, ziduri de piatră și turnuri, precum și prezența în cuprinsul ei a unui inventar arheologic, ilustrat îndeosebi prin ceramică și obiectele de fier, ne indică atît stadiul de dezvoltare social-economică destul de avansat al societății dacice de la răsărit de Carpați, cît și nivelul înalt al culturii geto-dace din această vreme în centrul Moldovei.

Acest tip de așezare întărită din centrul Moldovei se deosebește de acela al așezărilor fortificate din Hallstatt-ul tîrziu din nord-estul Moldovei. Astfel, în timp ce așezările hallstattiene tîrzii de tipul celor de la Stăncești și Cotnari se extind pe suprafețe mari și sînt apărute în porțiunile accesibile cu șanțuri și valuri de pămînt, așezarea întărită din La Tène-ul III de la Bîtca Doamnei ocupă o suprafață restrînsă, prevăzută pe margini cu cîteva terase amenajate în formă de trepte, și este apărută în prima fază (sec. I î.e.n.) cu palisade, iar mai tîrziu, în faza a doua (sec. I e.n.), cu ziduri de piatră și turnuri. Deci, din punctul de vedere al tipului de așezare întărită, dintr-o regiune submontană, cetățuia dacică de la Bîtca Doamnei prezintă anumite caracteristici, prin care se aseamănă cu așezările dacice întărite din perioada dintre sec. I î.e.n. și sec. I e.n. din munții Orăștiei din SV Transilvaniei. În schimb, după cîte cunoaștem pînă în prezent, tipul acesta de așezare întărită din munții Orăștiei, ca și din regiunea submontană a Moldovei Centrale, se deosebește de acela al cetăților de pămînt și lemn din Transilvania și Banat²⁶³.

În condițiile istorice determinate de pătrunderea romană la Dunărea de Jos și mai departe spre nord, în jumătatea de sud a Moldovei, se pare că centrul de greutate al așezărilor întărite hallstattiene tîrzii din NE Moldovei s-a deplasat în regiunile submontane ale Carpaților Orientali din mijlocul Moldovei, preferate de daci pentru astfel de așezări cu scop strategic.

În legătură cu această problemă, pare semnificativ faptul că așezarea întărită de la Bîtca Doamnei datează imediat după încetarea stăpînirii barbare din Moldova, din vremea căreia, după cum s-a arătat mai sus, încă nu se cunosc așezări întărite în Moldova.

Dintre materialele descoperite prin recunoașterile efectuate în cuprinsul așezărilor din La Tène-ul III din Moldova, se remarcă în primul rînd ceramica din pastă bună cenușie sau cenușie-olive lucrată la roată, reprezentată prin numeroase fragmente, provenind din străchini

²⁶⁰ Vezi nota 258.

²⁶¹ C. Daicoviciu și A. Ferenczi, *Așezările dacice din Munții Orăștiei*, București, 1951, p. 48 și urm.; C. Daicoviciu, *Cetatea dacică de la Piatra Roșie. Monografie arheologică*, București, 1954, p. 35 și urm.

²⁶² *Istoria României*, I, 1960, p. 265, capitol redactat de C. Daicoviciu, C. Daicoviciu. *Die menschliche Gesellschaft an der unteren Donau in vor-und nachrömischer Zeit*, comunicare la al XI-lea Congres internațional de științe istorice, Stockholm, 21–28 august 1960, p. 120; C. Daicoviciu, Șt. Pascu, V. Cheresteșu și T. Morariu, *op. cit.*, p. 28; T. D. Zlatkovskaia, *Uniunea de triburi getice de sub conducerea lui Burebista (sec. I î.e.n.)*, în *ARS*, 1955, p. 15 și urm.; Em. Condurachi, *Coloniile grecești din Pontul sîng și lupta lor împotriva cotorpirii romane*,

în *BȘAc*, seria șt. ist. filoz. și econ.-jur., II, 1950, 2–4, p. 67 și urm.; N. Gostar, *Lupta populațiilor de la gurile Dunării împotriva autorității romane*, în *AȘUIași*, secția a III-a, VII, 1961, p. 1–2. Pentru persistența așezărilor din sec. II î.e.n. vezi H. Daicoviciu, *Dacii*, București, 1965, p. 78 și urm.

²⁶³ M. Macrea și colaboratori, *Despre rezultatele cercetărilor întreprinse pe șantierul arheologic Sft. Gheorghe-Breșcu*, 1950, în *SCIV*, II, 1951, 1, p. 285 și urm.; Al. Ferenczi, *Cetăți antice în județul Ciuc*, în *ACMIT*, IV, 1932–1938; Nicolae Lupu, *Cetatea dacică de la Tilișca*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 477 și urm.; Székely Zoltán, *Zetevára. Jelenlét a Székely Nemzeti Múzeum*, Sf. Gheorghe, 1949.

cu marginile arcurile spre interior și uneori cu șanțuire pe buza lătită, boluri, castroane cu marginile răsrînte și uneori îngroșate și corpul rotunjit, fructiere cu marginile trase în afară ș.a. Fundurile acestor vase sînt drepte sau ușor profilate și uneori prevăzute cu *umbo* și suport inelar. În ceea ce privește decorul se disting motivele de linii lustruite dispuse în val, zigzag, rombic, unghiular și reticulat.

Tot din categoria ceramicii lucrate la roată fac parte și unele fragmente din vase mari de provizie (*dolia*), lucrate din pastă cenușie, mai mult sau mai puțin fină.

Vasele din categoria ceramicii fine cenușii lucrate la roată prezintă analogii cu ceramica corespunzătoare din așezările geto-dacice bine cunoscute de la Poiana, Calu și Piatra Neamț (Cozla și Bîtea Doamnei) din Moldova sau de la Bedehaza din Transilvania ²⁶⁴. De asemenea, trăsăturile ei principale se regăsesc și în ceramica culturii Lipița, de caracter dacic, din părțile de vest ale Ucrainei ²⁶⁵. Totuși pare curios faptul că această din urmă specie ceramică nu a fost încă identificată ca atare în NE Moldovei, cu toate că în această regiune s-au făcut numeroase cercetări.

Din foarte puținele date pe care le avem din nordul Moldovei cu privire la această specie ceramică, se poate deduce că geto-dacii au folosit tehnica superioară a ceramicii lucrate la roată numai din La Tène-ul III. Din acest punct de vedere este o deosebire față de jumătatea de sud a Moldovei, unde, după cum o dovedesc săpăturile arheologice, îndeosebi cele de la Poiana, această specie ceramică era cunoscută în La Tène-ul II ²⁶⁶. Deci, se constată o oarecare întârziere a folosirii roții olarului în regiunile de nord ale Moldovei, unde, după cum s-a arătat și mai înainte, a persistat mai multă vreme specia ceramicii lucrate cu mîna, de tradiție hallstattiană.

La rîndul ei, această din urmă specie ceramică, caracterizată printr-o pastă grosieră de culoare cenușie, este și ea reprezentată destul de bine, îndeosebi prin fragmente din vase de provizie de diferite forme, prevăzute uneori cu proeminente și decorate cu brîuri alveolate sau cu șiruri de impresiuni ovale, precum și prin resturi de cățui. Din nefericire, după cum s-a arătat mai sus, această specie ceramică, de tradiție hallstattiană, nu poate fi încadrată în toate cazurile cu certitudine în La Tène-ul III, mai ales cînd ea nu este asociată cu ceramica cenușie lucrată la roată.

În cîteva cazuri, alături de aceste două categorii ceramice, lucrate la roată sau cu mîna, s-au întîlnit și unele resturi sporadice de amfore, din pastă de culoare gălbui-deschisă sau rozie și cu nisip colțuros de culoare brună sau negricioasă, provenind din următoarele localități: Banu (Dealul Crucii), Ciurbești (Bîrca I), Ciurea (Lunca Ciurei), Cogeasca Veche (La Po-diș) și Spinoasa (Poala Catargului).

Restul inventarului descoperit constă doar din cîteva obiecte de fier, care nu prezintă nimic caracteristic pentru a fi atribuite La Tène-ului III.

PERIOADA CORESPUNZĂTOARE PROVINCIEI DACIA (SEC. II ȘI III E. N.)

Unele dintre elementele caracteristice ale culturii geto-dacice din cea de-a doua epocă a fierului se continuă în Moldova în sec. II și III e.n., în perioada corespunzătoare provinciei Dacia. Spre deosebire însă de cultura dacică din La Tène, aceasta a fost mult mai puțin studiată, cu toate că cercetarea ei prezintă o deosebită importanță pentru cunoașterea sta-

²⁶⁴ Kurt Horedt, *Așezarea de la Sf. Gheorghe-Bedeháza*, în *Materiale*, II, 1956, p. 19 și urm.

²⁶⁵ În legătură cu această cultură, studiată de arheologii sovietici (M. I. Smișko, *Раннеславянская культура Поднепровья в свете новых археологических данных*, în *KS*, XLIV, 1952, p. 67 și urm.) s-a arătat

de către C. Daicoviciu că ea aparține unei populații geto-dacice mai vechi, din regiunile nord-estice, neputîndu-se atribui unei pătrunderi trecătoare a dacilor în această regiune.

²⁶⁶ Radu Vulpe, *op. cit.*, în *Dacia*, N.S., I, 1957, p. 156.

diului de dezvoltare a populației dacice din Moldova în sec. II și III e.n., precum și a legăturilor ei cu triburile sarmatice și cu lumea romană.

Pînă în 1949 cercetările arheologice cu privire la această perioadă pe teritoriul Moldovei erau foarte limitate. Se efectuaseră doar unele sondaje mai mult sau mai puțin metodice în necropolele carpice de la Vîrtișcoiu (jud. Vrancea)²⁶⁷ și Poenești (jud. Vaslui)²⁶⁸, precum și o săpătură de salvare, executată de către un amator, într-un mormînt sarmatic descoperit la Tecuci²⁶⁹.

Tot atît de puțin cercetate au fost așezările și necropolele de pe teritoriul roman din sudul Moldovei. În această regiune, în afară de unele sondaje limitate, din castrul roman de la Barboși²⁷⁰, s-au făcut foarte puține cercetări cu privire la perioada corespunzătoare ocupației Daciei de către romani. Așa se explică de ce, din lipsă de cercetări suficiente și bazate pe observații stratigrafice precise, resturile de cultură materială dacică din sec. III de pe teritoriul Moldovei nu puteau fi bine încadrate din punct de vedere cultural și cronologic, fiind uneori incluse în aceeași categorie cu cele aparținînd culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov din sec. IV e.n. Dealtfel, această situație a continuat uneori și mai tîrziu, după reluarea săpăturilor arheologice din 1949 la Poenești, cu care prilej s-au precizat pentru prima dată caracteristicile culturii carpice de tip Poenești²⁷¹.

Concomitent cu aceasta și sondajele efectuate în 1949 la Fedeleşeni au permis să se identifice pe teritoriul Moldovei Centrale un aspect de cultură dacică, care după caracteristicile pe care le prezintă a fost datat, în mod larg, între sec. I î.e.n. și sec. II e.n.²⁷².

Cronologia, precum și caracteristicile descoperirilor carpice, sarmatice și ale grupului cultural Sîntana-Cerniașov s-au precizat mai bine în ultima vreme, în urma cercetărilor arheologice efectuate îndeosebi în necropolele carpice de la Pădureni²⁷³, Porcești-Moldovenii (Dealul Gabăra)²⁷⁴ și Dumitrești Gălății²⁷⁵, ca și în cuprinsul așezărilor carpice de la Văleni (jud. Neamț)²⁷⁶, Călugăra (jud. Bacău)²⁷⁷, Butnărești (jud. Neamț)²⁷⁸, Țifești (jud. Vrancea)²⁷⁹, Șcheia (jud. Suceava)²⁸⁰ și Băiceni (jud. Iași)²⁸¹.

²⁶⁷ Gr. Anîtescu, *Antichități de la stațiunea Vîrtișcoi*, în *AArch*, III, 1929, 3, p. 14 și urm. și I. I. Neagu, *Stațiunea barbară de la Vîrtișcoi*, în *AArch*, III, 1930, 5–6, p. 45 și urm.

²⁶⁸ C. Cihodaru, *op. cit.*, în *AArch*, 1931–1932, 7–8, p. 50 și urm.

²⁶⁹ I. Vendelin, *Un tumul la Tecuci*, în *RPAN*, II–IV, 1940, p. 103.

²⁷⁰ Gh. Ștefan, *Nouvelles découvertes dans le „castellum” romain de Barboși (près de Galați)*, în *Dacia*, V–VI, 1935–1936, p. 341 și urm.

²⁷¹ Radu Vulpe, *op. cit.*, în *Materiale*, I, p. 280 și urm. Cf. și Gh. Bichir, *Unele observații cu privire la necropolele de tip Poenești din Moldova și relațiile acestor necropole cu lumea sarmată*, în *SCIV*, XII, 1961, 2, p. 254 și urm., în care autorul încearcă să precizeze cronologia descoperirilor de la Poenești, în sensul că cele două necropole, una sarmatică și alta carpică, datează din sec. III e.n., iar așezarea aparține culturii Sîntana-Cerniașov din sec. IV e.n. (p. 262–263); Ion Ioniță și Vasile Ursache, *Noi date arheologice privind riturile funerare la carpodaci*, în *SCIV*, 1968, 19, 1968, 2, p. 211 și urm.

²⁷² Vladimir Dumitrescu și colaboratori, *Hăbășești*, p. 558 și urm. (capitol redactat de N. Gostar).

²⁷³ Sebastian Morintz și Gh. Bichir, *Săpăturile de la Pădureni*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 487 și urm.; Gh. Bichir, *La civilisation des Carpes (II e–III e siècle de n.è.) à la lumière des fouilles archéologiques de Poiana Dulcești, de Butnărești et de Pădureni*, în *Dacia*, N.S., XI, 1967, p. 220.

²⁷⁴ Iulian Antonescu, *Săpăturile de la Gabăra-Porcești*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 473 și urm.; idem, *Săpăturile arheologice de la Gabăra*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 449 și urm.

²⁷⁵ În această localitate s-au distrus, printr-o săpătură întîmplătoare, mai multe morminte de incinerare în urne. În 1962, printr-un sondaj condus de I. Ioniță, s-au descoperit două urne de incinerare datînd din prima jumătate a sec. III e.n.; Ion Ioniță, *Necropola daco-carpică de la Dumitrești Gălății*, în *AM*, VI 1969, p. 123 și urm. Vezi și Gh. Bichir, *op. cit.*, în *SCIV*, XII, 1961, 2, p. 254, nota 1.

²⁷⁶ Săpături în 1960–1962 conduse de V. Ursache și în 1963–1968 sub conducerea lui I. Ioniță. și V. Ursache. S-au dezvelit pînă în prezent peste 520 morminte. Materialul se află în muzeul din Roman.

²⁷⁷ Săpături efectuate de Iulian Antonescu în 1961. Materialul se află în muzeul din Bacău.

²⁷⁸ R. Vulpe, în *Izvoare*, p. 314 nota 3; Gh. Bichir, *op. cit.*, în *Dacia*, N.S., XI, 1967, p. 177 și urm.

²⁷⁹ Sebastian Morintz și N. Harțuchi, *Săpăturile de la Țifești*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 521 și urm.

²⁸⁰ Săpături efectuate de Gr. Foit și M. Buznea, 1960; Gr. Foit, comunicarea prezentată la Sesiunea științifică a Institutului de arheologie, mai 1961, privind așezarea carpică de la Șcheia-Suceava.

²⁸¹ Săpături I. Ioniță și V. Palade, 1963–1968. Materialul se află în muzeele din Iași și Birlad.

În stadiul actual al cercetărilor arheologice, cu toate dificultățile inerente unor asemenea cercetări, care sînt încă într-o fază incipientă, se poate considera că s-a putut delimita mai bine cultura carpică de tip Poenești, datată în secolul III e.n. și eventual în secolul II e.n., pe baza unor considerente arheologice de ordin numismatic ²⁸².

În ceea ce privește problema descoperirilor sarmatice din Moldova, neglijată aproape total în trecut, s-au obținut în ultima vreme rezultate importante, îndeosebi prin săpăturile de la Trușești ²⁸³, Probota (jud. Iași) ²⁸⁴, Pogorăști (jud. Botoșani) ²⁸⁵ și Balintești ²⁸⁶. În urma acestor cercetări s-a coborît data pătrunderii sarmaților în Moldova în secolul III și eventual chiar în secolul II e.n., după cum pare să se întrevadă prin descoperirile de la Probota ²⁸⁷ și Vaslui și s-au conturat, în genere, caracteristicile culturii sarmate din secolele II și III e.n., inclusiv pe teritoriul Moldovei ²⁸⁸. În felul acesta astăzi este posibil să se precizeze din ce în ce mai bine în ce a constat contactul cultural dintre sarmați și populațiile dacice ²⁸⁹.

De asemenea, prin cercetările arheologice din castrul roman de la Barboși, pe baza cărora s-a precizat folosirea lui și în prima jumătate a sec. IV e.n. ²⁹⁰, s-au adus contribuții deosebit de valoroase cu privire la caracteristicile culturii romane din sudul Moldovei în sec. II — IV e.n., precum și relativ la legăturile ei atît cu cultura sud-dunăreană din imperiul roman, cît și cu cea dacică din restul Moldovei. S-au obținut astfel și unele date prețioase privind problema răspîndirii produselor romane la dacii de pe teritoriul Moldovei.

În linii generale acesta este stadiul cercetărilor cu privire la unele probleme relativ la perioada corespunzătoare provinciei Dacia pe teritoriul Moldovei.

Prin recunoașterile efectuate în ultimul timp s-au completat în mod simțitor informațiile relativ la răspîndirea în Moldova a așezărilor dacice din această perioadă. Dat fiind însă specificul acestor cercetări, ca și desfășurarea lor inegală în cuprinsul diverselor subunități geografice ale Moldovei, sînt dificultăți în separarea cu deplină siguranță a materialului dacic din sec. II—III și III, provenit din așezările descoperite pe această cale. Din acest motiv, avîndu-se în vedere siguranța mai mare pentru datarea materialelor carpice de tip Poenești, vom reda la început lista descoperirilor de așezări din sec. III e.n. și eventual a doua jumătate a sec. II e.n., urmînd ca în continuare să se prezinte lista stațiunilor cu resturi de locuire dacică care nu pot fi atribuite cu toată siguranța acestei perioade.

În ceea ce privește descoperirile din sec. III e.n. și eventual și din a doua jumătate a sec. II e.n., prin recunoașterile efectuate recent în 46 de localități s-au identificat următoarele 51 de puncte cu resturi de locuire dacică din această vreme:

a. *Bazinul Bahluiului*: Buhalnița (Cetățuia), Buțuluc (În Cătălu), Cercu (La Țintirim), Cogeasca Veche (La Podiș), Cristești (Dealul Zăvoiului, Podul de Fier), Iași (Str. Ciurchi nr. 134), Lețcani (Marginea sud-estică a satului), Popricani (Coasta Ciriteilor Mari), Scopoșeni (La Coșere, Dealul Vișoara), Tăutești (În Zof).

²⁸² Bucur Mircea, *Contribuții numismatice la istoria triburilor daco-getice din Moldova în a doua jumătate a secolului al II-lea e.n.*, în *SCIV*, VII, 1956, 1—2, p. 159 și urm.; Ion Ioniță și V. Ursache, *Nouvelles données archéologiques concernant les Carpo-Daces* (comunicare la cel de al VII-lea Congres internațional de științe pre- și proto-istorice de la Praga, 1966); Gh. Bichir, *Noi contribuții la cunoașterea culturii materiale a carpilor*, în *SCIV*, 16, 1965, 4, p. 675 și urm.; idem, *op. cit.*, în *Dacia*, N.S., XI, 1967, p. 177 și urm.

²⁸³ M. Petrescu-Dimbovița, *Les principaux résultats des fouilles de Trușești*, în *AȘUIași*, Secția a III-a, 3, 1957, 1—2, p. 18 și urm. Vezi și M. Petrescu-Dimbovița și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 27 și urm.

²⁸⁴ Em. Zaharia și N. Zaharia, *Sondajul de salvare din necropola de la Probota*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 599 și urm.; N. Zaharia și Em. Zaharia, *Sondajul arheologic din 1960—1961 efectuat în necropola de înhumare de la Probota (r. Iași)* (manuscris).

²⁸⁵ I. Ioniță, *Recunoașteri arheologice în regiunea satelor Pogorăști și Răusenii*, în *AM*, I, 1961, p. 295 și urm.; idem, *Noi descoperiri sarmatice pe teritoriul Moldovei*, în *AM*, II—III, 1964, p. 312 și urm.; Maria Cristescu, *Studiul antropologic al scheletelor din secolul III e.n. descoperite la Pogorăști (r. Botoșani, reg. Suceava)*, în *AM*, II—III, 1964, p. 329 și urm.

²⁸⁶ E. Zaharia, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 897 și urm.

²⁸⁷ N. Zaharia și Em. Zaharia, *op. cit.*, *Materiale*, VIII, 1962, p. 599; Al. Andronic, *Un mormînt sarmatic descoperit la Vaslui*, în *SCIV*, XIV, 1963, 2, p. 347 și urm.; Gh. Bichir, *op. cit.*, în *SCIV*, XII, 1961, 2, p. 268.

²⁸⁸ *Istoria României*, I, 1960, p. 676 și urm., capitol redactat de I. Nestor.

²⁸⁹ *Ibidem*.

²⁹⁰ Informație de la N. Gostar.

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Bobulești (Via din Deal), Botoșani (Bariera Agafton), Cotu Nou (La Lutărie), Cucorăni (Vatra satului), Dîngeni (Vatra satului), Liveni (La Stîncă), Pogorăști (La Hultur, Movila lui Țițu) Probota (În Baie), Rediu (În Ponoare), Stîncești (După Grădini), Ștefănești (Vatra tîrgului, La Brăhărie), Vlăsinești (La Iezătură).

c. *Podișul Sucevei* : Butea (La Porcărie), Butnărești (La Neaga), Conțești (Marginea estică a satului, La Șosea), Porcești-Moldovenii (Dealul Gabăra), Șcheia (La Siliște), Tămășeni (Fîntîna Hîrzului).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Dănești (Vatra satului-C.A.P., La Tufari), Ivănești (La Cișmea), Moșna (La Moara Veche), Negrești (Coasta Sacovățului), Țibănești (Terasa Sacovățului).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Epureni (Sud de sat), Ghermănești (Barahoi I), Lățești (La SE de sat), Lupești (La Fîntîna Mare), Murgeni (Valea Țarinei), Rogojeni (Dealul Mic), Sărătenii de Sus (La Mihordea), Șuletea (Brăițenii de Jos).

f. *Subcarpați* : Boțești (La C.A.P.), Dușești (La Siliște), Girov (Vatra Satului), Piatra Neamț (Lutărie).

g. *Cîmpia Siretului* : Călimănești (La Budăile cele multe).

Tot secolului III e.n. ar putea să-i mai aparțină și următoarele descoperiri de stațiuni, mai puțin sigure ca datele :

a. *Bazinul Bahluiului* : Banu (Dealul Crucii), Bogonos (Vatra satului), Crivești (La Hîrtop), Cuza Vodă (Vatra satului), Ciurea (Movila lui Ștefan Vodă), Hîrlău (La Cărmidărie), Sîrca (La Budăie).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Bălteni (Dealul Unchetea, La Pietriș), Cișmea (La Movili), Ciulinești (Dealul Porcului), Cîrniceni (Cimitirul Vechi), Hănești (Pe Scruntar), Lătăi-Cîmpenii (La Standoală), Liveni (Valea Ciocoiului), Mihail Kogălniceanu (Sub Coastă), Movileni (La Arie).

c. *Podișul Sucevei* : Bîra (La sud de sat), Lunca (Cotul Hapăilor).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Bîrlad (Podul de Fier), Căuești (Pădurea Fundeana), Corni-Albești (Valea Velniții), Dădești (Dealul Blăjerilor), Griești (Iazul Mucului), Ivești (Șipotul lui Toader Ivan), Uncești-Vaslui (G.A.S. „Unirea”).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Bursuci (La S de sat, Valea Cărmizii), Epureni (Moașca II), Jigălia (La Luncă, La Harbui), Murgeni (Dealul Bisericii II), Pojorăni (Dealul Bumbăta), Raiu-Vădenii (La Movilă), Stoiești (Dealul Răduleț).

Din aceeași grupă fac parte probabil și următoarele descoperiri de așezări, care au fost încadrate în mod provizoriu în sec. II—III e.n.

a. *Bazinul Bahluiului* : Budăi (La NV de sat), Costești (Pietrăria din Valea Haînei), Popești (În Sărături).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Cătămărești (În Luncă), Probota (Dealul Unchetea, Dîmbul Colacului), Săveni (Cotul Podrigei).

c. *Podișul Sucevei* : Dragomirești (Vatra satului, În Siliște), Oboroceni (La Grochilă), Porcești-Moldovenii (Pîrîl Bahnei), Rușii Mănăstioarei (Vatra satului), Văleni-Roman (Vatra satului).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Ivănești (La Cișmea), Oltenești (Balta Oltenești), Tăvădărești (Vatra satului).

e. *Subcarpați* : Bălănești (La Cînipărie, Vatra satului), Calu-Piatra Șoimului (Pîrîl Calului), Conțești (La Crucile drumului), Mera (Valea Merei), Negrești (Vatra satului), Piatra Neamț (Dărmănești), Satu Nou (La Horaița), Săvinești (Terasa Bistriței), Șerbești (La Rateș), Vlădiceni (La Bîtcă).

f. *Cîmpia Siretului* : Brătulești (Vatra satului), Lunca (Finta), Țifești (La Grigorești).

În fine, în ultima categorie de descoperiri, în legătură cu această perioadă, pot fi incluse și următoarele așezări, în care s-a găsit un material ceramic databil în mod nesigur în sec. III sau IV e.n. :

a. *Bazinul Bahluiului* : Capu Rediului (La Gunoişte), Criveşti (Valea Ciresului), Dumeşti (Valea Osînzenei), Holboca (Cimitirul animalelor), Horleşti (Vatra satului), Iaşi (Bariera Cîrlig, Curtea Domnească).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Găureanca-Vîlcelele (Dealul Găureanca), Probota (În Baie), Stînceşti (La Ciocan), Ştefăneşti (Dealul Horodiuca), Vlădeni (La Iaz).

c. *Podişul Sucevei* : Preuteşti (Ciorsaci), Al. I. Cuza (Pe Holm), Tămăşeni (Imaş pe Deal).

d. *Podişul Moldovei Centrale* : Arsura (La Ruptură), Comarna (Vatra satului), Podu-Pietriş (Marginea estică a satului), Zăpodeni (La Țintirim).

e. *Depresiunea Huşi-Elan-Horincea* : Bîrlăleşti (Moşnegei), Doniceasa (Piscicola Doniceasa), Ghireasca (Obîrşia Recei), Măluşteni (Vatra satului), Rînceni (Vatra satului), Tămăşeni (La Cimitir).

f. *Subcarpaţi* : Ghigoeşti (La Mînjeşti).

Cu toate dificultăţile de încadrare cronologică a descoperirilor de aşezări dacice din această perioadă, totuşi din cartarea acestora pe harta arheologică a Moldovei se pot trage unele concluzii relativ la răspîndirea culturii dacice din această perioadă în Moldova, precum şi într-o oarecare măsură şi cu privire la intensitatea de locuire din această vreme în diferitele subunităţi geografice ale acestui teritoriu.

Pentru ca aceste concluzii să oglindească, pe cît mai mult posibil, realitatea cu privire la aceste probleme de ordin topografic, s-au luat în consideraţie în primul rînd descoperirile certe de aşezări din sec. III e.n. şi apoi celelalte, a căror încadrare cronologică prezintă mai puţină siguranţă.

Pe baza tuturor acestor descoperiri se constată că aşezările dacice din sec. II—III e.n. sînt răspîndite pe aproape toată suprafaţa Moldovei, exceptînd regiunea sudică corespunzătoare teritoriului roman, cu centrul la Barboşi, lângă Galaţi, unde pînă în prezent nu au fost semnalate resturi de locuire geto-dacică din această vreme.

În ceea ce priveşte repartiţia teritorială a acestor descoperiri şi intensitatea lor, pe subunităţi geografice, s-a ajuns la următoarele rezultate :

a. *Bazinul Bahluiului* : 29 descoperiri, dintre care 12 din sec. III, 7 din sec. III (?), 3 din sec. II—III, 7 din sec. III sau IV.

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : 35 descoperiri, dintre care 14 din sec. III, 10 din sec. III (?), 4 din sec. II—III şi 5 din sec. III sau IV.

c. *Podişul Sucevei* : 18 descoperiri, dintre care 7 din sec. III, 2 din sec. III (?), 6 din sec. II—III şi 3 din sec. III sau IV.

d. *Podişul Moldovei Centrale* : 20 descoperiri, dintre care 6 din sec. III, 7 din sec. III (?), 3 din sec. II—III şi 4 din sec. III sau IV.

e. *Depresiunea Huşi-Elan-Horincea* : 23 descoperiri, dintre care 8 din sec. III, 9 din sec. III (?) şi 6 din sec. III sau IV.

f. *Subcarpaţi* : 16 descoperiri, dintre care 4 din sec. III şi 11 din sec. I—II şi eventual II—III, 1 din sec. III sau IV.

g. *Cîmpia Siretului Inferior* : 4 descoperiri, dintre care 1 din sec. III şi 3 din sec. I—II şi eventual II—III(?).

Din această statistică a descoperirilor de staţiuni cu resturi de locuire geto-dacică din Moldova rezultă că din 142 puncte de descoperire, majoritatea sînt din sec. III şi sec. II—III e.n., iar restul din sec. III (?), III sau IV şi eventual I—II e.n.

În general, din cartarea acestor descoperiri reiese o grupare mai mare a lor în Bazinul Bahluiului şi Cîmpia Jijiei Superioare (Cîmpia stepică în nord-estul Moldovei), în Podişul Sucevii, inclusiv culoarele rîurilor Suceava, Moldova şi Siret, în Podişul Moldovei Centrale şi în Regiunea Subcarpatică.

Deosebit de semnificativ este numărul mare al punctelor cu resturi de locuire dacică din sec. II—III şi III e.n. în regiunea Subcarpaţilor din centrul Moldovei, unde ele continuă

se alea mai vechi, din La Tène-ul târziu. La fel, de aceea se iau în considerație și rezultatele altor recunoașteri, sînt frecvente și descoperirile din aceeași vreme din Podișul Moldovei Centrale²⁹¹, de unde se cunosc și multe tezaure monetare romane din a doua jumătate a sec. II și începutul sec. III e.n.²⁹².

De asemenea prezintă importanță și gruparea descoperirilor de așezări din sec. II—III e.n. în Podișul Sucevei și Cîmpia nord-estică a Moldovei, regiune pentru care sînt mai puține dovezi din perioada anterioară, a La Tène-ului târziu. Este de observat că locuirea din sec. II—III și III din Bazinul Bahluiului nu se concentrează numai în zona de contact cu Podișul Moldovei Centrale și al Sucevei, ca în perioada anterioară, a La Tène-ului III, ci se extinde și spre nord, către ținuturile stepice din Depresiunea Bahluiului.

În stadiul actual al cercetărilor nu se poate încă preciza dacă aceste grupări ale resturilor de locuire dacică din Moldova sînt, sau nu, în legătură cu anumite deosebiri regionale sau cronologice ale acestei culturi, corespunzătoare eventual și unor uniuni tribale.

Deosebit de important este faptul că prin cercetările din ultima vreme s-a reușit să se stabilească raporturile culturale și cronologice dintre cultura dacică din sec. I e.n. și aceea carpică din sec. II—III e.n.²⁹³.

În afară de aceasta, prin descoperirea unui număr relativ mare de așezări dacice din sec. II—III e.n. și III e.n. în centrul și nordul Moldovei, inclusiv Podișul Sucevei și Cîmpia stepică a Jijiei, se aduce o completare esențială la problema răspîndirii culturii dacice în nordul Moldovei, pentru care pînă nu demult nu existau dovezi arheologice. În felul acesta pe de o parte se confirmă pentru sec. II e.n. ipoteza, formulată cu prudență pe baza descoperirilor monetare romane, cu privire la existența în aceste regiuni a triburilor geto-dacice²⁹⁴, identificate și pe bază de texte literare cu costobocii²⁹⁵, iar pe de altă parte, pentru sec. III e.n., ea se completează prin documentarea, pe cale arheologică, a dacilor în nordul Moldovei.

Deci, pe baza unora dintre aceste descoperiri arheologice, se poate explica prezența monedei romane din sec. II e.n. în regiunile nordice ale Moldovei în legătură cu costobocii²⁹⁶.

În ceea ce privește neidentificarea descoperirilor dacice din sec. II—III și III e.n. în sudul Moldovei, aceasta corespunde și cu lipsa de tezaure monetare romane din acest teritoriu roman, exceptînd zona din jurul Galaților²⁹⁷.

În legătură cu această din urmă problemă, pare sugestivă ipoteza potrivit căreia lipsa tezaurelor monetare romane din cîmpia sudică a Moldovei s-ar datora prezenței aici a populației sarmatice roxolane, care pentru schimbul de produse nu folosea moneda romană²⁹⁸. În sprijinul acestei ipoteze poate fi invocată, deocamdată, numai descoperirea sarmatică de la Șendreni²⁹⁹. Cu toate acestea, rămîne totuși deschisă, pentru această regiune, problema populației dacice, care în La Tène-ul târziu a fost atestată recent pe locul castrului roman de la Barboși.

Tipul de așezare din această vreme din Moldova, identificat atît pe baza săpăturilor, îndeosebi de la Văleni, Călugăra, Scheia și Băiceni, cît și a recunoașterilor, este acela de așezare deschisă, neîntărită, extinsă în suprafață în lungul văilor.

Majoritatea acestor așezări au o poziție joasă, ocupînd terasele inferioare ale rîurilor și șesurile, terenuri mai prielnice pentru agricultură și creșterea vitelor, ocupațiile de bază ale

²⁹¹ M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Bold și M. Dinu, *op. cit.*, AȘUIași, secția III-a, I, 1955, 1—2, p. 1 și urm.; M. Petrescu-Dîmbovița, M. Dinu și Em. Bold, *op. cit.*, AȘUIași, secția III-a, 4, 1958, p. 1 și urm.

²⁹² Bucur Mitrea, *La migration des Goths reflétée par les trésors de monnaies romaines enfouis en Moldavie*, în *Dacia*, N.S., I, 1957, p. 231 și urm. și harta (fig. 1).

²⁹³ Gh. Bichir, *Les Carpes à la lumière des dernières découvertes archéologiques de Moldavie*, în *Atti del VI Congresso internazionale delle Scienze preistoriche e proto-istoriche*, III, Roma, 1966, p. 75.

²⁹⁴ Bucur Mitrea, *op. cit.*, în *SCIV*, VII, 1956, 1—2, p. 163.

²⁹⁵ N. Gostar, *Ramura nordică a dacilor, costobocii*, în *Bul. Univ. „V. Babeș și Bolyai” Cluj*, I, 1956, 1—2, p. 195 și urm.; I. I. Rusu, *Les Costoboces*, în *Dacia*, N.S., III, 1959, p. 341 și urm.

²⁹⁶ Bucur Mitrea, *op. cit.*, în *Dacia*, N.S., I, 1957, p. 165.

²⁹⁷ *Ibidem*, p. 164.

²⁹⁸ *Ibidem*; vezi și V. V. Kropotkin, *Клады римских монет в восточной Европе*, în *VDI*, 4, 1951, p. 243 și urm.

²⁹⁹ I. T. Dragomir, *Cercetări arheologice pe valea Călmățuiului (reg. Galați)*, în *Materiale*, III, 1957, p. 302, nr. 4.

aceste populații, precum și pentru căile de circulație. În comparație cu acestea, sînt mai puțin numeroase așezările cu o poziție mai înaltă, situate pe terasele medii sau pe podișuri și în hîrtoapele de pe marginile lor.

Constatările cu privire la poziția joasă sau mai înaltă a așezărilor dacice din perioada corespunzătoare provinciei Dacia privesc atît așezările sigure din sec. II—III e.n., cît și pe acelea mai puțin sigure din sec. II—III e.n. sau eventual din sec. III ori IV e.n.

Tipul de așezare cu poziție predominant joasă se continuă și în etapa următoare, în vremea culturii Sîntana-Cerniașov, de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.). De altfel, în multe cazuri, din cuprinsul aceluiași așezări cu poziție joasă provin resturi de locuire atît din sec. III sau II—III, cît și din sec. IV și chiar V e.n., după cum se va vedea mai pe larg în capitolul următor.

Ceea ce interesează aici în mod deosebit este faptul că, în această vreme, corespunzătoare provinciei Dacia, majoritatea așezărilor ocupă reliefurile joase, rupîndu-se oarecum în acest fel echilibrul dintre tipurile de așezări înalte și joase din perioadele anterioare ale La Tène-ului II și III.

Desigur că în stadiul actual al cercetărilor cu privire la această problemă este greu să se lămurească cauzele de ordin social-economic și politic care au contribuit ca locuirea geto-dacilor, inclusiv a seminției carpilor, să fie extinsă cu predilecție pe formele de teren joase ale teraselor inferioare ale rîurilor. S-ar putea ca această poziție joasă a majorității așezărilor din această vreme să fi fost determinată, într-o oarecare măsură, și de legăturile multiple, de natură economică și politică, dintre populația carpică sedentară de agricultori și crescători de vite și semințiile sarmatice de păstori și războinici, care datorită modului lor nomad de viață, descris de Strabon și de alți autori din antichitate, rezultă că aveau preferințe pentru reliefurile joase de pe văi, îndeosebi din cuprinsul stepelor. În sprijinul acestei ipoteze pot fi menționate și unele descoperiri de necropole sarmatice, nu numai din regiunile stepice, unde aceste descoperiri sînt frecvente, ci și din ținuturile colinare ale Podișului Moldovei Centrale, cum este cazul cu necropolele de la Unțești³⁰⁰ și Epureni³⁰¹, precum și cu mormîntul sarmatic de la Vaslui³⁰².

Aceeași poziție joasă ocupă și cele trei necropole carpice de incinerare, de la Conțești (jud. Iași), din Podișul Sucevei, de la Țibănești (jud. Vaslui), din Podișul Moldovei Centrale și cea de la Sărățenii de Sus (jud. Vaslui), din Depresiunea Elan-Horincea, identificate cu pri-lejul recunoașterilor efectuate pe teritoriul comunelor respective. De altfel, în genere, aceeași poziție mai mult sau mai puțin joasă o au și alte necropole carpice de incinerare, cercetate prin săpături, dintre care mai importante sînt acelea de la Poenești (jud. Vaslui), Vîrtișcoi și Pădureni (jud. Vrancea)³⁰³, Dumitreștii Gălății (jud. Iași)³⁰⁴, Holboca Butnărești (jud. Neamț). Pe lîngă acestea s-au mai identificat necropole și morminte daco-carpice de incinerare la Costești¹¹⁵ și Comarna (jud. Iași)¹¹⁶, Dochia (jud. Neamț)¹¹⁷, Dumitreștii Noi (jud. Vaslui)¹¹⁸, Pașcani-Țintirim (jud. Iași) și Ciubota Roșie (jud. Vaslui)³⁰⁹, ca și la Bărboasa (jud. Bacău), Poiana-Dulcești, Săbăoani și Văleni (jud. Neamț) cunoscute de curînd³¹⁰.

³⁰⁰ Descoperire efectuată de N. Zaharia, 1958.

³⁰¹ Periegheză făcută de N. Zaharia și V. Palade, 1959. Materialul se află la muzeul din Bîrlad.

³⁰² Al. Andronic, *op. cit.*, în *SCIV*, XIV, 1963, 2, p. 347 și urm.

³⁰³ Cf. Radu Vulpe, *Săpăturile de la Poienestii*, 1949, în *Materiale*, I, 1953, p. 310 și urm.; Gr. Anițescu, *Nouă achizițiuni ale Muzeului de antichități din Iași*, în *AArch*, Iași III (1929), 3, p. 14 și urm. (cap. *Antichități de la stațiunea Vîrtișcoi*) și Gh. Bichir, *Unele observații cu privire la necropolele de tip Poenești din Moldova și relațiile acestor necropole cu lumea sarmată*, în *SCIV*, XII, 1961, 2, p. 253 și urm.

³⁰⁴ I. Ioniță, *op. cit.*, în *AM*, VI, p. 123 și urm.

³⁰⁵ Ec. Vulpe, *Raport asupra săpăturilor din comuna Costești-Baia din august-septembrie 1943*, în *Raport M.N.A.*, 1944, p. 37 și urm.

³⁰⁶ I. Nestor și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, III, 1952, p. 44, capitol redactat de A. Nițu.

³⁰⁷ Vezi nota 276; C. Scorpan, *Necropola carpică de la Dochia (r. Piatra Neamț, reg. Bacău)*, în *AM*, V, 1967, p. 331 și urm.

³⁰⁸ Descoperire întîmplătoare, 1963; informație I. Ioniță.

³⁰⁹ M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Bold și M. Dinu, *op. cit.*, p. 20.

³¹⁰ Informație I. Ioniță.

Deci, în total, se cunosc astăzi în Moldova 14 descoperiri mai vechi și alte 6 recente, în localități cu necropole de incinerare de tip Poenești, dintre care 6 în Podișul Moldovei Centrale (Bârboasa, Dochia, Poenești, Țibănești, Comarna, Dumeștii Noi, Dumitreștii Gălății și Ciubota Roșie), 6 în Podișul Sucevei (Conțești, Butnărești, Poiana-Dulcești, Săbăoani, Văleni și Pașcani-Țintirim), 2 în Bazinul Bahluiului (Costești, Holboca), 1 în Subcarpați (Vîrteșcoi), 1 în Cîmpia Siretului (Pădureni) și 1 în Depresiunea Elan-Horincea (Sărățenii de Sus).

Rămîne ca prin cercetările viitoare să se precizeze în ce măsură aceste necropole dacocarpice pot fi încadrate cultural și cronologic în grupele Pădureni-Vîrteșcoi sau Poenești-Gabăra, separate pe baza caracteristicilor de inventar pe care le prezintă în urma conviețuirii mai mult sau mai puțin îndelungate dintre carpi și sarmați³¹¹.

Atribuirea acestor descoperiri, de așezări și necropole, vremii corespunzătoare provinciei Dacia, s-a făcut în primul rînd pe bază de ceramică, care, prin unele dintre caracteristicile ei, a putut să fie deosebită în ultima vreme de ceramica din sec. IV e.n., aparținînd grupului Sîntana de Mureș-Cerniașov.

Trebuie să recunoaștem însă că sînt încă dificultați în separarea cu toată siguranța, din punct de vedere cultural și cronologic, a unor categorii de ceramică cenușie lucrată la roată din sec. III și IV. e.n. Astfel, vasele din pastă fină, deseori cu aspect cretos, de culoare cenușie sau cenușie-negricioasă și mai rar gălbui-roșcată, caracteristice pentru sec. al III-lea, nu pot fi uneori separate de specia fină cenușie la roată din sec. IV e.n., cu care s-au găsit împreună.

În afară de aceasta, specia ceramică lucrată cu mîna, din pastă grosieră și poroasă, din aceeași vreme, se continuă, în genere, în cantitate redusă și în sec. IV e.n.

Din acest punct de vedere, un criteriu mai sigur de separare între descoperirile de ceramică din sec. III și IV e.n. îl constituie lipsa în descoperirile din sec. II—III și III e.n. a ceramicii cenușii lucrate la roată, din pastă zgrunțuroasă, care este foarte caracteristică pentru grupul Sîntana de Mureș-Cerniașov din sec. IV e.n. În schimb, în descoperirile din sec. II—III și III e.n., în locul acestei specii ceramice se întîlnește în mod frecvent specia cenușie sau gălbuie, lucrată la roată din pastă nisipoasă, mai mult sau mai puțin consistentă.

De asemenea, alte criterii pe baza cărora au fost încadrate unele descoperiri de ceramică dacică în sec. II—III și III e.n. le constituie fragmentele ceramice lucrate la roată, din pastă de obicei cenușie, provenind din urne îndeosebi de tip Poenești, din străchini cu marginea evazată, folosite uneori drept capace, din fructiere cu piciorul scund, cu marginile mai puțin trase înafară și cu corpul mai rotunjit, în comparație cu formele mai vechi din La Tène, precum și din unele căni mici, cu toartă, de tip carpic. În schimb, resturile ceramice din castroane și funduri de vase, mai mult sau mai puțin profilate și cu suporturi inelare, precum și din alte forme de vase, prin caracteristicile lor de formă pot aparține atît sec. III cît și sec. IV e.n.

Din punct de vedere al ornamentației, unele dintre resturile ceramice din sec. II—III și III e.n. sînt decorate cu dungi de lustru dispuse orizontal, vertical, în zigzag și în rețea sau cu benzi de linii adîncite orizontal ori învîlurit, precum și cu dungi în relief.

Pe lîngă această ceramică caracteristică dacică din sec. II—III și III e.n., tot atît de importante pentru atribuirea așezărilor dacice perioadei corespunzătoare provinciei Dacia sînt și unele resturi de vase de tip sarmatic și fragmentele de amfore romane descoperite în cuprinsul acestor așezări.

În ceea ce privește resturile ceramice de tip sarmatic, cu prilejul recunoașterilor, deocamdată, nu s-au putut identifica decît două torți zoomorfe, dintre care una într-un mediu carpic la Buhalnița (Cetățuia) și alta izolată în cuprinsul așezării din sec. IV e.n. de la Botoșani (Dealul Cărmădiarei).

Tot prin recunoașterile recente au fost semnalate și 3 necropole sarmatice, dintre care două, de la Cristești și Lețcani, în Bazinul Bahluiului și una la Unțești (jud. Vaslui) în Podișul Moldovei Centrale.

³¹¹ Gh. Bichir, *op. cit.*, în SCIV, XII, 1961, 2, p. 260 și urm.

În felul acesta, lista descoperirilor de necropole sarmate din Moldova date în sec. II și III se completează cu încă alte 6 descoperiri din centrul și nordul Moldovei.

Din acest punct de vedere, se cunosc astăzi pe teritoriul Moldovei următoarele 19 descoperiri de necropole și morminte sarmate din sec. II—III e.n., dintre care 3 în Bazinul Bahluului (Cristești, Holboca și Lețcani) ³¹², 5 în Cîmpia Jijiei Superioare (Broscăuți, Dîngeni, Pogorăști, Trușești și Vlăsinești) ³¹³, 2 în Culoarul Prutului (Probotă și Ștefănești) ³¹⁴, 5 în Podișul Moldovei Centrale (Ivești, Unțești, Poenești, Șerbotești și Vaslui) ³¹⁵, 1 în Depresiunea Huși-Elan-Horincea (Epureni) și 3 în Cîmpia Siretului (Focșani, Șendreni și Tecuci) ³¹⁶.

Din această listă a răspîndirii necropolelor sarmate din Moldova, rezultă că pînă în prezent cele mai multe urme sarmatice provin din cîmpia stepică din nord-estul Moldovei, acolo unde s-au semnalat și resturi de locuire dacică din vremea corespunzătoare provinciei Dacia. De asemenea, se mai constată că necropolele și mormintele sarmate sînt bine repartizate și în regiunea colinară a Podișului Moldovei Centrale și în Cîmpia Siretului din sudul Moldovei, de unde provin însă ceva mai puține descoperiri de acest fel. Numărul mai redus al acestor descoperiri în Podișul Moldovei Centrale și lipsa totală a acestora în regiunea subcarpatică din mijlocul Moldovei s-ar putea să fie în legătură atît cu preferința pentru regiunile de stepă a acestor populații nomade, cît și eventual cu stadiul de dezvoltare social-economică și politică a triburilor carpice din această parte a Moldovei. În ceea ce privește cîmpia din sudul Moldovei, inclusă parțial în teritoriul roman, prin caracterul ei stepic putea constitui o cale lesnicioasă de acces pentru aceste populații nomade, în drumul lor spre Cîmpia română. Din acest punct de vedere, este de așteptat ca prin cercetările viitoare să sporească numărul descoperirilor sarmatice în această regiune.

În stadiul actual al cercetărilor, pe baza acestor descoperiri sarmatice începe să se lămurească din ce în ce mai bine atît problema caracteristicilor culturii sarmate pe teritoriul Moldovei, cît și aceea a contactului dintre sarmați și carpi. Astfel, în urma săpăturilor arheologice mai mari de la Probotă, Trușești și Pogorăști, s-au precizat mai bine atît ritualul și inventarul funerar din necropolele sarmate din Moldova, cît și cronologia și într-o anumită măsură aspectul etnic al sarmaților de pe acest teritoriu (roxolani și alani).

Studiindu-se atent atît aceste elemente caracteristice ale culturii sarmatice din Moldova, cît și acelea corespunzătoare din Muntenia, se poate spera să se contureze eventual și variantele acestei culturi din regiunile respective. Din acest punct de vedere sînt apropiieri mai mari de grupa sarmatică dintre Prut și Nistru, ale căror caracteristici se oglindesc îndeosebi în necropola de la Bocani, din R. S. S. Moldovenească ³¹⁷, mai bine decît în grupele sarmatice mai estice ³¹⁸ sau dintre Dunăre și Tisa ³¹⁹. În legătură cu această problemă nu trebuie să se piardă din vedere în primul rînd stadiul de dezvoltare social-economică și materială a populației locale dacice (costoboci și carpi) cu care triburile răsăritene de sarmați au venit în contact în mai multe rînduri prin incursiunile lor, pentru o perioadă de timp mai limitată sau mai îndelun-

³¹² Vezi corpus-ul descoperirilor din lucrarea de față.

³¹³ I. Ioniță, *op. cit.*, în *AM*, I, 1961, p. 299 și urm.; idem, *op. cit.*, în *AM*, 1964, II—III, p. 311, pentru Dîngeni și Pogorăști. La Broscăuți s-a efectuat un sondaj de către I. Ioniță în 1963. Descoperirea de la Vlăsinești este întîmplătoare.

³¹⁴ Pentru Probotă vezi nota 284. La Ștefănești o descoperire întîmplătoare din 1956 a fost urmată de un mic sondaj ale cărui rezultate sînt prezentate în corpus-ul lucrării de față.

³¹⁵ Vezi notele 271, 300, 302 (pentru Poenești, Unțești și Vaslui). Cf. și I. Ioniță, *op. cit.*, în *AM*, II—III, 1964, p. 312 (pentru Șerbotești). Descoperirile de la Ivești și Onțești sînt menționate în corpus-ul acestei lucrări.

³¹⁶ Gh. Untaru și S. Morintz, *Mormînt sarmatic descoperit în orașul Focșani*, în *SCIV*, XIII, 1962, I, p. 157 și urm.; vezi și nota 269.

³¹⁷ G. B. Fedorov, *К вопросу о сарматской культуре в Молдавии*, în *IMFAN*, 4 (31), 1956, p. 49 și urm.; Gh. Bichir, *op. cit.*, *SCIV*, XII, 1961, 2, p. 261, nota 3, pentru datarea acestei necropole în sec. III e.n.

³¹⁸ M. I. Vizamitina, *Византизм сарматов на территории Украинской РСР*, în *Археология*, VIII, 1953, p. 56 și urm.; I. V. Sinișin, *Археологические исследования заволжского отряда (1951—1953)*, în *MIA*, 60, 1, 1959, p. 39 și urm.; K. F. Smirnov, *Répartition des tribus sarmates en Europe Orientale*, în *VIème Congrès International des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques*, Roma, 1962, Moscova, 1962.

³¹⁹ Párducz Mihály, *Denkmäler der Sarmatenzeit Ungarns*, I—III, în *Arch Hung*, XXV (1941); XXVIII (1944); XXX (1950).

gată, influențându-se mai mult sau mai puțin reciproc ³²⁰. Așa se explică prezența oglinzilor de metal, a perlelor de coral și a altor obiecte de origine sarmatică din necropolele carpice, precum și a căniței cu toartă de tip carpic în unele morminte sarmatice din Moldova, Muntenia și R. S. S. Moldovenească ³²¹. Deocamdată, în afară de necropole, după cum s-a arătat mai sus, sînt foarte puține dovezi arheologice în așezările din Moldova relativ la contactul dintre cultura carpică și sarmatică și acestea provin numai din așezările dacice și nu și din cele sarmatice, care pînă în prezent nu au fost identificate. De altfel, după cum se știe, problema așezărilor sarmatice este încă deschisă, nefiind elucidată nici chiar în regiunile din nordul Mării Negre, mai intens populate de sarmați.

În legătură cu această problemă, pare îndoielnică atribuirea așezării de la Bocani sarmaților, pe baza caracteristicilor de ordin economic (în primul rînd ocupația agricolă) și cultural, ea putînd fi pusă mai curînd pe seama dacilor, care în această zonă au venit în contact direct cu sarmații ³²².

În fine, în ceea ce privește Moldova, cu toate incursiunile sarmaților, cultura locală carpică își păstrează trăsăturile esențiale și mai tîrziu, pînă la venirea și instalarea aici a goților, după cum o dovedesc unele elemente caracteristice ale ceramicii de tip carpic din cuprinsul unor așezări de tip Sîntana-Cerniahov ³²³. Deci, după cum s-a arătat în repetate rînduri, nu poate fi vorba de o strămutare totală a carpilor în imperiul roman la 295, așa cum ne informează Aurelius Victor ³²⁴.

În vremea corespunzătoare provinciei Dacia, dacii au venit în contact nu numai cu unele elemente caracteristice ale culturii sarmatice, ci și cu altele de tip roman, care spre deosebire de cele sarmatice sînt mult mai răspîndite, întîlnindu-se în numeroase așezări și morminte de pe aproape tot teritoriul Moldovei. În legătură cu această problemă, care a preocupat în trecut îndeosebi pe V. Părvan ³²⁵ și R. Vulpe, ³²⁶ s-au adus valoroase contribuții de către Gh. Ștefan prin săpăturile mai vechi din castrul roman de la Barboși ³²⁷, săpături care au fost continuate în 1962 de către N. Gostar în punctul denumit Troianul.

Prin săpăturile arheologice din acest castru s-au adus dovezi în plus cu privire la teritoriul roman din sudul Moldovei, scoțîndu-se mai mult în evidență rolul acestui castru, care a continuat să fie folosit, după cum s-a arătat mai sus, și în vremea lui Constantin cel Mare, în scopul asigurării stăpînirii romane din nordul Dobrogei.

De asemenea, prin semnalarea unei tabere romane vremelnice pe înălțimile din fața așezării geto-dacice de pe Bîlca Doameni de la Piatra-Neamț, în care au avut loc săpături sistematice ³²⁸, se consideră că romanii în timpul războaielor dacice, și poate și mai tîrziu, nu s-au limitat numai la teritoriul roman propriu-zis din sudul Moldovei, ci s-au extins și mai la nord, pînă în mijlocul Moldovei, ocupînd temporar unele puncte strategice, cum este cazul la Piatra-Neamț.

³²⁰ Gh. Bichir, *op. cit.*, în *SCIV*, XII, 1961, 2, p. 267 și urm.

³²¹ *Ibidem*.

³²² R. Vulpe, *Izvoare*, p. 314, nota 3; Gh. Bichir, *op. cit.*, în *SCIV*, XII, 1961, 2, p. 268.

³²³ Gh. Diaconu, *Spätsarmatische Elemente in der Sîntana de Mureș-Tschernjachow-Kultur*, în *Dacia*, N.S., X, 1966, p. 357 și urm.

³²⁴ Pentru această problemă: Aurelius Victor, *Caesares*, 39, 43: *Carporum natio translata omnis in nostrum solum*; V. Părvan, *Getica*, p. 242; R. Vulpe, *op. cit.*, în *Materiale*, I, p. 498, nota 116; I. Nestor, *Vom dem Abzug der Römer aus Dakien bis zur slawischen Einwanderung*, în *Rapports*, II la XIème Congrès International des Sciences Historiques, Stockholm, 21—28 Août 1960, p. 131; idem, în *Istoria României*, vol. I, 1960, p. 646.

³²⁵ V. Părvan, *Castrul de la Poiana și drumul roman prin Moldova de Jos*, în *AAR*, II, t. XXXVI (1913—1914),

n. 4, p. 93 și urm.; idem, *Începuturile vieții romane la gurile Dunării*, București, 1923, p. 129 și urm. Vezi și C. Daicoviciu, *Problema continuității în Dacia*, în *AISC*, vol. III, 1936—1940, Sibiu, p. 217 și 263; idem, *Din nou despre formarea limbii și poporului român*, în *Tribuna*, Cluj, VI, nr. 26 (282) din 28 VI 1962.

³²⁶ R. Vulpe, *Piroboridava, La station protohistorique et daco-romaine de Poiana dans la Moldavie inférieure*, în *RA*, XXXIV, 1931, p. 238 și urm.; *Istoria României*, I, 1960, p. 517 (capitolul redactat de R. Vulpe); Radu et Ecaterina Vulpe, *op. cit.*, în *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 351.

³²⁷ Gh. Ștefan, *op. cit.*, în *Dacia*, V—VI, 1935—1936, p. 431.

³²⁸ A. Nițu, I. Zamoșteanu și M. Zamoșteanu, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 364 și urm.; N. Gostar, *op. cit.*, în *Omăgiu lui P. Constantinescu-Iași*, p. 81—86.

Alte contribuții istorice importante care se pot privire la raporturile dintre autohtoni și romani pe teritoriul Moldovei au fost aduse în ultima vreme prin cercetările numismatice ale lui B. Mitrea. Studiindu-se tezaurele monetare romane din Moldova în a doua jumătate a sec. II și începutul sec. III e.n., în strînsă legătură cu informațiile literare și cu rezultatele cercetărilor arheologice, s-a încercat să se reconstituie istoria dacilor (costoboci și în special carpi) din cea de-a doua jumătate a sec. II e.n. și din sec. III e.n., la care au avut circulație aceste monede, tezaurizate în urma tulburărilor și a deplasărilor de triburi produse de către migrația goților în regiunile de nord ale Mării Negre ³²⁹.

În fine, prin ultimele recunoașteri din Moldova, s-au adus unele date în plus cu privire la răspîndirea produselor romane pe teritoriul Moldovei. Cele mai multe dovezi arheologice de caracter roman sînt procurate de resturile de amfore din pastă nisipoasă de culoare alb-gălbuie sau galben-rozie, caracterizate prin : gîtul înalt și zvelt, marginea îngroșată la exterior, torți oval-arcuite și prevăzute uneori cu creastă mediană asimetrică, corpul bombat la partea superioară și alungit, subțindu-se spre fundul de formă oval-ascuțită, simplu sau prevăzut cu un suport inelar mai mult sau mai puțin accentuat.

Nefiind încă studiate în mod special decît foarte puține amfore romane din această vreme din Moldova, este dificil să se precizeze atelierele din care provin, precum și cronologia lor.

În legătură cu problema provenienței acestor amfore se poate doar presupune că unele dintre ele sînt produse în Moesia Inferior, iar altele în cetățile grecești din nordul Mării Negre ³³⁰ și apoi ajunse în Moldova prin intermediul centrelor romane din sudul Moldovei ; nu ar fi totuși exclus ca unele dintre ele să provină din însăși provincia romană Dacia.

La fel, din punct de vedere cronologic, în stadiul actual al cercetărilor, nu pot fi separate, în toate cazurile, resturile de amfore din vremea corespunzătoare provinciei Dacia de acelea aparținînd grupului Sîntana de Mureș-Cerniahov, îndeosebi cînd sînt asociate pe același loc cu urme de locuire din sec. II—III și IV e.n. Din acest motiv se iau în considerație în primul rînd resturile de amfore romane provenind din așezările care datează mai mult sau mai puțin sigur numai din perioada corespunzătoare provinciei Dacia, urmînd ca celelalte, din așezările cu urme de locuire din această vreme, precum și din perioada corespunzătoare grupului Sîntana de Mureș-Cerniahov, să fie menționate cu rezerva de rigoare.

Astfel, prin recunoașterile recente, s-au descoperit resturi de amfore romane din perioada corespunzătoare provinciei Dacia în numeroase așezări, dintre care menționăm următoarele localități din Moldova :

- a. *Bazinul Bahluiului* : Bogonos (Vatra satului) și Costești (Pietrăria din Valea Haînei).
- b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Găureanca-Vîlcelele (Dealul Găureanca?), Hudum (Iazul Hudumului), Liveni (La Stîncă) și Vlădeni (La Iaz).
- c. *Podișul Sucevei* : Porcești-Moldovenii (Dealul Gabăra).
- d. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Epureni (Moașca II), Giurcani (Dealul Săcii), Jigălia (La Harbuji), Lățești (Sud-est de sat), Mînzătești (Marginea nord-vestică a satului), Murgeni (Valea Țarnei, Dealul bisericii II), Raiul-Vădenii (Gura Hulubățului I, La Movilă).

În afară de aceste descoperiri, mai menționăm aici următoarele localități cu resturi de amfore romane, care nu pot fi atribuite cu deplină siguranță perioadei corespunzătoare provinciei Dacia, întrucît provin din cuprinsul unor așezări cu urme de locuire atît din această vreme cît și din sec. IV e.n. :

- a. *Bazinul Bahluiului* : Budăi (La NV de sat), Buhalnița (Cetățuia), Ciurea (Movila lui Ștefan Vodă), Iași (Str. Ciurchi 134), Popești (În Sărături), Popricani (Dealul Vultur, Coasta Ciriteilor Mari), Sîrca (La Budăie), Tăutești (În Zof).
- b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Movileni (La Arie).
- c. *Podișul Sucevei* : Bîra (La sud de sat).

³²⁹ B. Mitrea, *op. cit.*, în SCIV, VII, 1956, 1—2, p. 171 ;
idem, *op. cit.*, în Dacia, N.S., 1957, 1, p. 234 și urm.

³³⁰ I. B. Zeest, *Керамическая тара Боспора*, în MIA, 83, Moscova, 1960, p. 33 și pl. XXXVIII/94.

d. Depresiunea Huși-Elan-Horincea : Bogdănești (La stația C.F.R.), Bîrlălești (La Arie), Giurcani (Pîrîul Jigălia), Horinceni (La Arie), Mălușteni (Leaua I, Leaua II), Mînzătești (Dealul Chiliană), Rînzești (Pîrîul Belciugului), Stuhuleț (Dealul Bozasca), Șuletea (La Șipote).

În afară de aceste descoperiri de amfore romane, datate cu mai multă sau mai puțină siguranță, se mai cunosc și altele, deocamdată cu aceeași datare nesigură, din Podișul Moldovei Centrale, precum și din regiunea subcarpatică ³³¹, de unde provin însă și unele exemple mai bine datate, cum sînt acelea de la Țifești ³³². La acestea se mai pot adăuga și amforele întregi descoperite întîmplător la Pîngărați (jud. Neamț) ³³³ și Holboca ³³⁴, lingă Iași.

Deci, pe teritoriul Moldovei s-au găsit asemenea amfore în număr destul de mare. Cele mai multe descoperiri din vremea corespunzătoare provinciei Dacia provin din sudul Moldovei, îndeosebi din depresiunea relativ bine cercetată Elan-Horincea, situată în preajma teritoriului roman din sudul Moldovei.

În genere, este de așteptat ca acest fel de descoperiri să fie mai frecvente în jumătatea de sud a Moldovei, care a fost în legătură mai strînsă cu lumea romană, de altfel ca și teritoriile vecine de la răsărit, dintre Prut și Nistru, unde influența romană a fost destul de activă, după cum ne-o arată descoperirea mormîntului sarmatic de la Olănești.

Influența romană s-a resimțit și în jumătatea de nord a Moldovei, după cum o dovedesc descoperirile de amfore romane în acest teritoriu, îndeosebi din Cîmpia nord-estică a Moldovei, care însă, după cum s-a arătat mai sus, nu pot fi datate cu siguranță, în toate cazurile, numai în perioada corespunzătoare provinciei Dacia.

Tot datorită acestor legături cu romanii se explică prezența în Moldova și a altor obiecte de proveniență provincial-romană, identificate cu prilejul recunoașterilor recente. Din această categorie de obiecte fac parte : cazanul de bronz cu două torți verticale pe margine, descoperit la Mircești (jud. Vaslui) în Podișul Moldovei Centrale ³³⁵, fibula de argint de tipul cu balama (*Charniereinrichtung*) din tezaurul de monede imperial-romane de la Oboroceni (jud. Iași) din Podișul Sucevei ³³⁶ și pandantivul de bronz reprezentînd o figură omenească, descoperit la Buțuluc (jud. Iași) din Bazinul Bahluiului ³³⁷.

În afară de resturile de amfore și obiectele mai sus menționate, provenite din recunoașteri, sînt și altele, cunoscute mai de mult sau mai recent, toate urmînd să fie incluse într-un studiu special cu privire la antichitățile romane de pe teritoriul Moldovei ³³⁸.

Din toate aceste date rezultă că între Carpați și Prut, în imediata vecinătate a celor două centre de intensă viață romană, din Transilvania și Dobrogea, s-au răspîndit, prin legături economice și culturale, destul de multe produse romane, îndeosebi în jumătatea de sud a Moldovei. Această frecvență mai mare a produselor romane în jumătatea sudică a Moldovei este în strînsă legătură cu teritoriul roman de aici, inclus imediat după războiul dacic, pînă la Hadrian, în sistemul de organizare a provinciei Moesia Inferior ³³⁹ și apoi supravegheat de armatele romane din Dobrogea prin menținerea castrului de la Barboși și în prima jumătate a sec. al IV-lea e.n.

În lumina acestor considerații, la care s-a ajuns pe baza datelor epigrafice procurate de inscripția din Corint ³⁴⁰, precum și a rezultatelor obținute în urma săpăturilor arheologice din castrul de la Barboși, problema romanității în sudul Moldovei, pusă în discuție mai de

³³¹ C. Mătasă, *op. cit.*, în *BCMI*, XXXI, 1938, 97, p. 126 (Podoleni).

³³² S. Morintz și N. Harțuchi, *op. cit.*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 524.

³³³ Descoperire întîmplătoare din 1954; materialul se află la Muzeul din Piatra Neamț.

³³⁴ Șeiva Sanie, *Două mici depozite de amfore romane descoperite în Moldova*, în *SCIV*, 19, 1968, 2, p. 345 și urm.

³³⁵ Vezi p. 325 din prezenta lucrare.

³³⁶ B. Mitrea și Em. Zaharia, *Descoperirea monetară*

de la Oboroceni (r. Pașcani, reg. Iași) și importanța sa istorică, în *AM*, V, 1967, p. 81 și urm.

³³⁷ Vezi p. 174 și pl. XVI/27 din prezenta lucrare.

³³⁸ Studiu în pregătire de N. Gostar.

³³⁹ *Istoria României*, I, 1960, p. 518 și urm. (capitol redactat de R. Vulpe).

³⁴⁰ *Année épigraphique*, 1934, 2; C. Daicoviciu, *op. cit.*, în *AISC*, III, 1936–1940, p. 219; idem, *Dacia capta*, în *Klio*, 38, 1960, p. 180.

mult de V. Pârvan ³⁴¹, începe să fie lămurită astăzi din ce în ce mai bine, prin noi dovezi de ordin epigrafic și arheologic. În legătură cu aceste noi date privind romanizarea teritoriului din sudul Moldovei, se înțelege mai bine răspîndirea în număr din ce în ce mai mare a produselor romane la triburile geto-dacice din restul Moldovei.

PERIOADA DE TRECERE LA FEUDALISM (sec. IV—X)

Această perioadă, în care a avut loc procesul de formare a poporului și a limbii române, începe să fie din ce în ce mai bine cunoscută prin cercetările arheologice efectuate în ultimii 20 de ani în numeroase așezări și necropole de pe teritoriul țării noastre. În cadrul acestor cercetări executate în parte în colaborare și cu antropologi și etnografi, o atenție deosebită a fost acordată studierii istoriei Moldovei din această perioadă, aproape total neglijată în trecut. În acest scop, s-au făcut în Moldova o serie de săpături și sonde arheologice, prin care s-a urmărit lămurirea istoriei societății locale și a legăturilor ei cu popoarele migratorii din această vreme, îndeosebi cu sarmații, cu vechii germani și cu slavii, care au înrîurit mai mult dezvoltarea social-economică și culturală a acestei populații.

Este drept că aceste cercetări, cu toate rezultatele importante pe care le-au dat, sînt încă la început, punîndu-se accentul mai mult pe studierea necropolelor din sec. IV și V e.n. și a așezărilor din sec. IV—X.

În lucrarea de față, bazîndu-se pe identificarea prin recunoașteri a numeroase așezări din sec. IV—X, vom încerca să discutăm contribuția acestor descoperiri pentru cunoașterea perioadei respective. În acest scop, la început vom lua în considerație principalele rezultate obținute în urma cercetării atât a așezărilor, cît și a necropolelor din vremea culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov (sec. IV e.n.) și din etapa imediat următoare (sec. V e.n.). În continuare, pentru problema pătrunderii și așezării slavilor pe teritoriul Moldovei, ne vom baza numai pe datele cercetărilor din așezări, întrucît pînă în prezent lipsesc dovezi concludente cu privire la necropolele din această vreme.

Cultura materială din sec. IV—V

Cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov, denumită astfel după cele două importante necropole, de la Cerniașov ³⁴², din regiunea Kiev, și Sîntana de Mureș ³⁴³, nu departe de Tîrgu-Mureș, a constituit și constituie încă obiectul a numeroase discuții îndeosebi cu privire la locul de formare și apartenența etnică a purtătorilor ei. De asemenea, tot în legătură cu această cultură, s-au mai pus în discuție și alte probleme privind cronologia, variantele locale și dezvoltarea social-economică și culturală, precum și viața spirituală a diferitelor grupuri din marea arie de răspîndire a acestei culturi.

Din nefericire, în stadiul actual al cercetărilor arheologice cu privire la cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov nu pot fi rezolvate în întregime aceste diferite probleme, întrucît accentul s-a pus mai mult pe cercetarea necropolelor și mult mai puțin pe studierea așezărilor.

³⁴¹ V. Pârvan, *Castrul de la Poiana și drumul roman prin Moldova de Jos*, extras din AAR, seria a II-a, Mem. Sect. Ist., XXXVI, 1913, p. 93 și urm.

³⁴² A. A. Spișin, *Поля погребальных урн*, în SA, X, 1948, p. 53 și urm.; V. P. Petrov, *Черняховский*

могильник (по материалам раскопок В. В. Хвойки в 1900—1901 гг.), în MIA, 116, 1964, p. 53.

³⁴³ Șt. Kovács, *A Marosszentannai népvándorláskori temető*, în Dolg. Cluj, III, 1912, 2, p. 250 și urm.

Pe de altă parte, și cercetarea necropolelor din vremea acestei culturi a fost insuficientă. Așa se explică oscilația opiniilor cu privire la locul de formare a culturii Cerniahov, care este plasat fie la nord de Marea Neagră și Dunărea de Jos ³⁴⁴, fie între Prut și Niprul Mijlociu ³⁴⁵ sau în regiunea subcarpatică a R. S. S. Ucrainene, la zona de contact dintre culturile Przeworsk și Lipița ³⁴⁶.

De asemenea, tot din lipsă de cercetări suficiente în așezări și necropole, rezultă și interpretarea diferită dată apartenenței etnice a purtătorilor culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov. Relativ la această dificilă și mult discutată problemă, s-au exprimat puncte de vedere deosebite, unii învățați considerînd pe purtătorii culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov de origine gotică, sau slavă, în timp ce alții sînt de părere că ei reprezintă un amestec de populații germanice (taifalică, gotică ș.a.), getice, sarmatice și slave, în legătură mai mult sau mai puțin strînsă cu romanii, predominînd elementele getice în vest și cele sarmatice în est ³⁴⁷.

În ceea ce privește apartenența etnică a purtătorilor culturii Cerniahov, nu trebuie supraapreciat rolul goților, așa cum s-a făcut uneori îndeosebi în vechea istoriografie germană, dar nici subapreciat, negîndu-se importanța lor în geneza grupului Cerniahov, sau limitîndu-l numai la preluarea acestei culturi și răspîndirea ei în perioada maximei lor dominații politice. Mai mult încă, în stadiul actual al cercetărilor, luîndu-se în considerație atît dovezile arheologice, cît și datele izvoarelor scrise, se încearcă să se scoată în evidență pentru regiunile vestice ale culturii Cerniahov, în care se includ teritoriile Moldovei și Munteniei, și rolul triburilor germane de taifali-lacringi alături de cele gotice, care le urmează, la geneza grupului Sîntana de Mureș-Cerniahov din aceste teritorii ³⁴⁸. Desigur, în judecarea acestei dificile probleme a etnicului culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov nu trebuie să se piardă din vedere complexitatea factorilor etnici din diferitele regiuni ale ariei de răspîndire a acestei culturi, care într-o perioadă mai mult sau mai puțin îndelungată au contribuit la geneza diferitelor variante din aria ei de răspîndire.

Din punct de vedere cronologic, majoritatea autorilor sînt de părere că cultura Cerniahov datează din sec. III—IV e.n., apărînd mai timpuriu în est, către mijlocul sec. III e.n., și mai tîrziu, la sfîrșitul sec. III e.n. și apoi în sec. IV e.n., la vest de Prut, pe teritoriul țării noastre ³⁴⁹.

În legătură cu această problemă, este discutabilă datarea începuturilor culturii Cerniahov în sec. II e.n., pe baza unor descoperiri monetare din această vreme, în așezările culturii Cerniahov dintre Prut și Nistru ³⁵⁰.

³⁴⁴ *Istoria României*, I, 1960, p. 687, capitol redactat de I. Nestor; I. Nestor, *op. cit.*, în *Rapports*, II, în *XIe Congrès International des Sciences Historiques*, Stockholm, 21—28 Août 1960, p. 131.

³⁴⁵ G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, 1960, p. 163.

³⁴⁶ Gh. Diaconu, *Archäologische Angaben über die Taifalen*, în *Dacia*, N.S., VII, 1963, p. 301 și urm.

³⁴⁷ Pentru diferitele teorii cu privire la apartenența etnică a purtătorilor culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov, vezi următoarele lucrări în care este menționată și bibliografia respectivă: I. Nestor, *op. cit.*, în *Rapports*..., p. 130; idem, în *Istoria României*, I, 1960, p. 687 și urm.; B. Mitrea, *Șantierul Spanțov*, în *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 234; B. Mitrea și Const. Preda, *Necropole din sec. al IV-lea e.n. în Muntenia*, București, 1966; M. A. Tihanova, *О локальных вариантах черняховской культуры*, în *SA*, 4, 1957, p. 168 și urm. și p. 192 și urm.; Radu Vulpe, *Izvoare*, p. 315 și urm.; L. A. Golubeva, *Совещание, посвященное проблеме черняховской культуры и ее роли в ранней истории славян*, în *SA*, 4, 1957 p. 274 și urm.; G. B. Fedorov, *О двух обрядах погребения в черняховской культуре (по памятникам Молдавии)*, în *SA*, 3, 1958, p. 234 și urm.; M. A. Tihanova, *op. cit.*, în *MIA*, 89, 1960, p. 161 și urm.;

idem, *Rezultatele și problemele principale ale cercetărilor arheologice din sud-vestul U.R.S.S., referitoare la primul mileniu al e.n.*, în *SCIV*, X, 1959, 2, p. 379; A. A. Simonovici, *Об единстве и различиях памятников черняховской культуры*, în *SA*, XXIX—XXX, 1959, p. 106; Gh. Diaconu, *Considerații preliminare asupra necropolei de la Tîrșor din secolele III—IV e.n.*, în *SCIV*, XI, 1960, 1, p. 65; idem, *Tîrșor, Necropola din secolele III—IV e.n.*, București, 1965; Ion Ioniță, *Contribuții cu privire la cultura Sîntana de Mureș-Cerniahov pe teritoriul Republicii Socialiste România*, în *AM*, IV, 1966, p. 251 și urm.

³⁴⁸ Vezi nota 347.

³⁴⁹ *Istoria României*, I, 1960, p. 685, 688, capitol redactat de I. Nestor; M. A. Tihanova, *op. cit.*, p. 180; L. A. Golubeva, *op. cit.*, în *SA*, 4, 1957, p. 276; G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, 1960, p. 167; Radu Vulpe, *Izvoare*, p. 310 și urm.; I. Nestor, *op. cit.*, în *Rapports*... p. 130 și urm.; Bucur Mitrea, *Problema populației geto-dacice în Muntenia în secolul al IV-lea e.n.*, în *SRIR*, I, 1954, p. 116; Gh. Diaconu, *op. cit.*, în *Dacia*, N.S., VII, 1963, p. 301 și urm.

³⁵⁰ G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, p. 67.

Sfârșitul acestei culturi, pus în discuție pe seama invaziei hunilor³⁵¹, care a lăsat unele urme evidente de distrugere violentă prin incendii a așezărilor din stepă și de la limita sudică a silvostepii³⁵², nu poate fi plasat decât către sfârșitul sec. IV e.n. Din acest punct de vedere, rămâne să se vadă în ce măsură este justificată prelungirea acestei date finale uneori pînă la începutul sec. V e.n., așa cum s-a presupus pentru unele așezări din regiunea Nistrului³⁵³.

Relativ la cronologia descoperirilor din grupul Sîntana de Mureș-Cerniașov de pe teritoriul României, s-au adus dovezi concludente în ultima vreme pentru încadrarea lor la sfârșitul sec. III e.n. și îndeosebi în sec. IV e.n., de cînd datează marea majoritate a acestor descoperiri³⁵⁴.

O altă problemă, pusă în discuție în ultima vreme, este aceea a principalelor variante regionale ale culturii Cerniașov, schițate din Tihanova pe baza analizei caracteristicilor resaturilor de cultură materială din așezările și necropolele de pe Nistrul Mijlociu, Pragurile Niprului, Nistru, regiunea carpato-dunăreană și Volinia³⁵⁵.

În felul acesta, cu toate obiecțiile inerente care se pot face unei asemenea încercări în stadiul actual al cercetărilor, s-a scos în evidență faptul că în marea arie de răspîndire a culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov, de la Don și pînă în vestul Transilvaniei, și de la Bugul nordic și Vistula pînă la Dunărea de Jos, sînt deosebiri regionale, corespunzătoare, fără îndoială, unor împrejurări istorice locale, în funcție de care se explică eventual și procesul de geneză și de dezvoltare a diferitelor grupuri ale acestei culturi. Pe de altă parte, prin legăturile strînse dintre purtătorii acestor grupuri, în cadrul uniunilor temporare de triburi neînrudite, agricole și nomade, constituite, după părerea lui G. B. Fedorov, îndeosebi pentru lupta comună împotriva romanilor, se explică caracterul unitar al acestei culturi³⁵⁶.

După cum s-a arătat însă, contactul barbarilor cu lumea romană nu s-a limitat numai la ciocniri militare, întrucît sînt dovezi suficiente și despre existența relațiilor pașnice comerciale și economice prin care s-a exercitat influența romană asupra lor³⁵⁷. Așa se explică prezența obiectelor de import romane din așezările și necropolele culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov, precum și descoperirile monetare romane din aria de răspîndire a acestei culturi³⁵⁸.

În legătură cu această problemă se consideră că în faza mai veche, de constituire a culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov, influența romană s-a exercitat din centrele de la nordul Mării Negre, iar într-o etapă mai tîrzie, corespunzătoare perioadei de înflorire a acestei culturi, această influență este pusă pe seama legăturilor cu centrele romane mai îndepărtate, atît din vestul și sud-vestul Europei, cît și din Orientul Apropiat³⁵⁹.

În ceea ce privește teritoriul țării noastre, luîndu-se în considerație poziția ostilă a vizi-goților de sub Atanarich față de influența romană, se consideră că majoritatea importurilor romane datează din prima jumătate a sec. al IV-lea e.n.³⁶⁰.

O altă problemă importantă cu privire la cultura Cerniașov, discutată în ultima vreme de unii arheologi sovietici, este aceea relativ la organizarea social-economică a purtătorilor acestei culturi, corespunzătoare etapei de democrație militară cu uniuni tribale și intertribale, mai mult sau mai puțin durabile³⁶¹. Aceștia, analizînd cauzele interne și externe care au contribuit la dezvoltarea forțelor de producție din cadrul societății aparținînd culturii Cerniașov, au ajuns la concluzia că în această societate, în care erau dezvoltate meșteșugurile, îndeosebi

³⁵¹ *Istoria României*, I, 1960, p. 694, capitol redactat de I. Nestor; I. Nestor, *op. cit.*, în *Rapports...*, p. 134; G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 2, p. 377; idem, *op. cit.*, în *MIA*, 89, 1960, p. 168.

³⁵² G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, p. 168.

³⁵³ M. A. Tihanova, *op. cit.*, în *SA*, 4, 1957, p. 180; D. T. Berozeveț, *О датировке черняховской культуры*, în *SA*, 3, 1963, p. 97 și urm.

³⁵⁴ *Istoria României*, I, 1960, p. 685, capitol redactat de I. Nestor; I. Nestor, *op. cit.*, în *Rapports...*, p. 131; Gh. Diaconu, *op. cit.*, în *SCIV*, XI, 1960, 1, p. 61.

³⁵⁵ M. A. Tihanova, *op. cit.*, în *SA*, 4, 1967, p. 168

și urm. și harta de la p. 170; L. A. Golubeva, *op. cit.*, p. 274 și urm., unde se prezintă diferitele păreri asupra principalelor variante regionale ale culturii Cerniașov.

³⁵⁶ G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, p. 160.

³⁵⁷ *Ibidem*, p. 158.

³⁵⁸ V. V. Kropotkin, *op. cit.*, în *VDI*, 4, 1951, harta; E. A. Simonovici, *op. cit.*, în *SA*, XXIX–XXX, 1959, p. 98.

³⁵⁹ E. A. Simonovici, *op. cit.*, p. 98.

³⁶⁰ *Istoria României*, I, 1960, p. 687, capitol redactat de I. Nestor.

³⁶¹ G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 2, p. 383.

al olăriei și fierăritului, au existat premisele producției de mărfuri, nedepășindu-se însă limitele schimbului în obște sau între obști diferite, precum și relații bănești, folosindu-se moneda romană pentru schimburile externe ³⁶².

Tot în legătură cu această problemă s-a scos în evidență creșterea diferențierii materiale și sociale, reflectată în izvoarele scrise și în datele descoperirilor arheologice, precum și destrămarea obștii primitive și transformarea ei în obște vicinală sau sătească ³⁶³.

Nu toți autorii sovietici sînt însă de acord asupra stadiului separării meșteșugurilor de agricultură din vremea culturii Cerniahov ³⁶⁴.

În fine, în ceea ce privește viața spirituală a comunităților aparținînd grupului Sîntana de Mureș-Cerniahov, s-a pus un accent deosebit pe studierea ritului funerar. Cu acest prilej, pe de o parte s-a scos în evidență importanța acestui factor pentru determinarea apartenenței etnice a acestor comunități, iar pe de alta s-a arătat că asemănările și deosebiri în ritualul funerar nu sînt condiționate întotdeauna de deosebiri etnice ³⁶⁵.

De asemenea, s-a evidențiat biritualismul culturii Cerniahov, ca o trăsătură caracteristică a acestei culturi ³⁶⁶, deosebindu-se mai multe variante ale mormintelor de incinerație și înhumate ³⁶⁷.

Din punct de vedere etnic nu există însă un consens general relativ la acest biritualism. În legătură cu această problemă, ritualul incinerației a fost pus pe seama populației locale dacice ³⁶⁸, sau în legătură cu această populație și unele seminții germanice ³⁶⁹, iar în ceea ce privește ritualul înhumatei s-au exprimat unele îndoieli că el s-ar fi transmis grupului Cerniahov numai prin sarmați ³⁷⁰, întrucît acest rit era practicat și de goți ³⁷¹, iar influența sarmaților asupra goților din nordul Mării Negre a fost restrînsă, pentru a determina schimbări mai profunde în viața spirituală a goților ³⁷².

Pe de altă parte, trebuie avut în vedere și posibilitatea ca unele dintre mormintele de înhumate din sec. IV e.n. din regiunea carpato-dunăreană să fi aparținut localnicilor sau străinilor romanizați, urmînd ca acestea să fie deosebite arheologic de restul mormintelor de înhumate ale grupului Sîntana de Mureș-Cerniahov ³⁷³.

În continuare, în lucrarea de față, după această introducere în care sînt prezentate pe scurt principalele probleme privitoare la cultura Sîntana de Mureș-Cerniahov, ne interesează în mod deosebit concluziile care se desprind din cercetarea răspîndirii și a caracteristicilor numeroaselor așezări ale acestei culturi de pe teritoriul Moldovei, identificate prin recunoașteri arheologice.

Din nefericire, dintre acestea, foarte puține au fost cercetate în mod special prin săpături metodice. Astfel, pe lângă săpăturile mai mari de la Glăvăneștii Vechi ³⁷⁴ și Corlățeni ³⁷⁵, la care s-a ajuns în urma cercetării așezărilor neolitice de pe locurile respective, s-au mai efectuat unele sondaje de o mai mare sau mai mică întindere la Trușești (Pe Cuha) ³⁷⁶,

³⁶² Ibidem, p. 382 și urm.

³⁶³ Ibidem, p. 383; Géza Bakó, *Date privind structura socială și apartenența purtătorilor culturii Sîntana-Cerneahov din Transilvania*, în SCIV, 19, 1968, 1, p. 78; Ion Ioniță, *op. cit.*, în AM, IV, 1966, p. 252 și urm.

³⁶⁴ E. A. Simonovici, *op. cit.*, p. 98, unde se citează polemica dintre V. V. Kropotkin și M. I. Braicevski.

³⁶⁵ M. A. Tihanova, *op. cit.*, p. 192.

³⁶⁶ G. B. Fedorov, *op. cit.*, în SA, 1958, 3, p. 234 și urm.

³⁶⁷ E. A. Simonovici, *op. cit.*, p. 87 și urm.

³⁶⁸ G. B. Fedorov, *op. cit.*, în SA, 1958, 3, p. 237; *Istoria României*, I, 1960, p. 692 și urm., capitol redactat de I. Nestor.

³⁶⁹ Vezi nota 346.

³⁷⁰ G. B. Fedorov, *op. cit.*, în SA, 1958, 3, p. 242;

Berta Stjernquist, *SIMRIS on Cultural Connections of Scania in the Roman Iron Age*, în *Acta Archaeologica Lundensia*, 4, 1955, 2, p. 68.

³⁷¹ *Istoria României*, I, 1960, p. 690, capitol redactat de I. Nestor.

³⁷² I. Ioniță, recenzie la lucrări lui G. B. Fedorov, *О двух обрядах погребения в черняховской культуре*, în SCIV, XII, 1961, 1, p. 170 și urm.

³⁷³ *Istoria României*, I, 1960, p. 690 și 693, capitol redactat de I. Nestor.

³⁷⁴ I. Nestor și colaboratori, *op. cit.*, în SCIV, II, 1951, 1, p. 61, 67 și urm.

³⁷⁵ Ibidem, p. 68 și urm.; idem, în SCIV, III, 1952, p. 93.

³⁷⁶ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *op. cit.*, în SCIV, VI, 1955, 1—2, p. 172 și urm.

Ionășeni (La Țintirim)³⁷⁷, Dancu (Marginea estică a satului)³⁷⁸, Botoșani (Dealul Cărmidăriei)³⁷⁹, Iași (Fabrica de cărămidă Abator)³⁸⁰, Băiceni (Siliște)³⁸¹ etc.

De altfel, tot atât de puțin cercetate prin săpături au fost și așezările acestui grup cultural din Muntenia³⁸² și Transilvania³⁸³. Din aceste motive sînt încă puține date relativ la caracteristicile acestor așezări din spațiul carpato-dunărean.

În ceea ce privește răspîndirea lor în acest spațiu, datorită cercetărilor de suprafață mai intense din Moldova, s-au identificat aici cele mai multe așezări ale purtătorilor culturii de tip Sîntana de Mureș-Cerniașov.

Astfel, prin recunoașterile arheologice efectuate în ultima vreme în Moldova s-au identificat resturi de locuire Sîntana de Mureș-Cerniașov în 386 de puncte din următoarele 219 localități :

a. *Bazinul Bahluiului* : Bădeni (Movila Grădiștei), Bălțați (Cantonul C.F.R. 38, La Podeș, La SE de sat, Confluența Bahlueț-Pîrîul Gugii, Livada Gospodăriei de Stat), Belcești (Dealul Hucului, Fîntîna Mocanului, Vatra satului, La Imaș-Dealul Rușilor), Birlești (La Pepinieră, La Rîpă, La Moară, La Curtea Boierească, Pe loturile Totoeștilor), Budăi (La NV de sat, Marginea sudică a satului), Bogonos (Platoul de la SE de sat), Brătuleni (La Rîpă), Buțuluc (În Cățălu, În Țarnă), Chiperești (Confluența Jijia-Bahlui I), Ciurbești (Bîrca II, La Prisacă), Ciurea (La Chihan, Zane, Rîpa și Fîntîna din Podiș), Cogeasca Veche (Fîntîna Lungului, La Moară, Poarta Hăsnășenilor), Cornești (Boaghea, Vatra satului), Costești (Vatra satului), Cotnari (Țiglele lui Baltă, Șesul Țiglăului), Cristești (Dealul Zăvoiului, La N de stația C.F.R.), Crivești (Rîpa de la Șipot, La Hîrtop), Cucuteni-Lețcani (Terasa de la nord-estul Dealului Cucuteni), Cucuteni-Băiceni (În Săliște), Cuza-Vodă (Valea Șipoțelului), Dancu (Iazu lui Chiriță, Marginea estică a satului, Terasa spre Holboca), Dorobanțu (La Lutărie, La Iezătură — poala Dealului Șorogari, Coada Iazului, Sud de Iezătură), Doroșcani (Dealul Viei), Dumești (Între Lanurile Cogenilor, Panta nord-vestică a Dealului Cogeasca), Erbiceni (Dealul Cimitirului, Lutăria din Valea Doroșca, La Curtea Veche, La Zecime), Ezăreni (1,5 km NE de Fermă), Galata (Valea lui Ștefan Vodă), Hăsnășeni (Rîpa Bărboșilor), Hîrlău (Valea Nicolinei), Hodora (La Movilă), Holboca (Peste Baltă, Movila cea Mare, La Moară, Canton 283), Holm (Panta sudică a Dealului Holm), Iași (Țirgușorul Nicolina, Cartierul Păcureț, Ceairu lui Peretz, Crucea lui Ferentz, Str. Aurel Vlaicu 43, Cartierul Salhana la P. Nicolau, Fabrica de cărămizi Abator, Str. Ciurchi nr. 51 și 134, Str. Smîrdan), Lețcani (Marginea sud-estică a satului, La Școală, La Movilă, La Holm, Movila din șes, Vatra satului-terasa de la biserică, Iazul Bulgăriei, La Damian), Mogoșești (Dealul Bățului, Dealul Șanta, Fîntîna lui Onuț), Munteni (Cartierul Bădărău), Păușești (În fața Cantonului Silvic), Pîrcovaci (Vatra satului), Podu Iloaie (Dealul Henciu, Terasa Bahluiului), Polieni (La Odaie, La Țiclău), Popricanii de Sus (Dealul Vultur, Coasta Ciriteilor Mari, Dealul lui Humă), Războieni (Sud-estul Dealului Buznei, Sud de sat, Cantonul C.F.R. 28), Rediu-Tătar (Dealul Breazu la Sălcîmi, Dealul Bursucăriei, Via Teodorescu?), Rusenii Noi (Valea Satului, Sub

³⁷⁷ Idem, *op. cit.*, în *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 177 și urm.

³⁷⁸ *Ibidem*, p. 180 și urm.

³⁷⁹ N. Zaharia, Em. Zaharia și S. Rață, *op. cit.*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 461 și urm.

³⁸⁰ I. Ioniță, *Așezarea de tip Sîntana de Mureș de la Iași — Fabrica de cărămizi*, în *AM*, VII (sub tipar).

³⁸¹ Săpături 1963—1968; informație I. Ioniță.

³⁸² D. Berciu, E. Comșa și S. Popescu-Ialomîța, *Șantierul arheologic Verbicioara*, în *SCIV*, II, 1951, 1, p. 243; B. Mitrea, *Șantierul Spanțov*, în *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 228 și urm.; Vlad Zirra și Margareta Tudor, *Săpăturile arheologice din sectorul Giulești*, în *SRIR*, I, 1954, p. 309 și urm.; I. Ionașcu, Vlad Zirra, D. Berciu și Margareta Tudor, *Săpăturile arheologice din sectorul Radu-Vodă*, în *SRIR*, I, 1954, p. 414 și 465; G. Rădulescu și M. Ionescu, *Descoperiri arheologice în raionul Giurgiu*, în *SCIV*, V,

1954, 1—2, p. 327 și urm.; I. T. Dragomir, *op. cit.*, în *Materiale*, III, 1957, p. 307 și urm.; C. Preda, *Săpăturile de la Alexandria*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 209 și urm.; B. Mitrea și Niță Angelescu, *Săpăturile de salvare de la Independența*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 495 și urm.; B. Mitrea, Sebastian Morintz și C. Preda, *Săpăturile de salvare de la Spanțov*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 516 și urm.

³⁸³ K. Horedt, *Șantierul arheologic Morești*, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 660 și urm. (pentru Cipău, Gornești, Iernut, Morești și Uioara); I. Tzigara, *Din activitatea muzeelor noastre*, Cluj, 1955, p. 107—115; Székely Zoltán, *Sondajele executate de Muzeul din Sf. Gheorghe în 1956*, în *Materiale*, V, 1959, p. 212 și urm.; idem, *Săpăturile arheologice de la Porumbeni Mici*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 529 și urm.; idem, *Săpăturile executate de Muzeul din Sf. Gheorghe*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 183 și urm.

Pădure), Scobilteni (Dealul Budăi, În dosul Cimitirului), Scopoșeni (Dealul Cheșcului, La Coșere, Peste Baltă), Sîrca (La Budăie, Valea Oilor, La Lutărie, Sud de Valea Oilor), Spinoasa (Poala Catargului, Movila de la nordul haltei C.F.R.), Sprinceana (La Via Bîrleștilor), Șorogari (Vatra satului, Grădina lui Gh. Lupu, Panta vestică a Dealului Șorogari), Tăutești (Vatra Apăreștilor, Coasta Hindeiului, În Zof), Tg. Frumos (Terasa Bahlueșului, Săliștea Schitului), Uricani (Dealul Cimitirului), Valea Lupului (Dealul la Coșere, Fabrica Chimică), Valea Ursului (La N de sat), Vinători (Dealul Rufeni, Panta vestică a dealului Bursucăriei, Dealul Vultur), Vlădiceni (Schitul Vlădiceni).

b. *Cîmpia Jijiei superioare* : Albești (La Pod), Andrieșeni (La Odaie, Dealul din Față), Băiceni (În Siliște la Rai), Băleni (Marginea sud-estică a satului, Marginea nord-estică a satului), Bobulești (Via din Deal, La Lutărie), Bodeasa (La Movile), Botoșani (Bariera Agaf-ton, Bariera Curtești, Dealul Dresleuca, Str. Pîrîului, Dealul Căramidăriei), Buhăceni (La Lutărie), Călărași (Pîrîul Fortuna), Cătămărești (Podul spre Brăiasca, În Luncă, La Salcîmii lui Cramă), Cișmea (Botoșanca, La Movile), Cîrniceni (Cimitirul Vechi, Școala Veche), Coada Stîncii (La Școală, Dealul Zăvoiului), Corlăteni (Vatra satului), Cucorăni (La Șleahul Doro-hoiului, Vatra satului, Iazul Balașei), Dimăcheni (Vatra satului), Dîngeni (Vatra satului), Doina (Valea Doinei), Dorohoi (Dealul Vatamanului), Drăgănești (Coasta Drăgăneștilor), Epurenii-Popricani (Dealul Orzăriei, Dealul Cazacului), Eșanca (Vatra satului), Focuri (Podu lui Grunzu), Ghireni (Dealul Balta Lată, Dealul Livezii, Imașul de la Stîină, Coasta Țigănimei, Iazul de Jos), Hănești (La Iezătură, La Moviliță, Pe Scruntar), Horodiștea (În Bîtcă), Hudum (Iazul Hudumului), Iacobeni-Vlădeni (Dealul Podișului, Terenul Gostat la E de sat, Pe Grind, Movila de sub Deal), Ichimenii Mari (La Iaz), Ionășeni (La Țintirim), Lătăi (Interfluviul Mile-tin-Pîrîul Leahu, La Iezătura Veche, La Cimitir, La Dodolea, Dealul Picioroganului, Dealul Struna), Leorda (Vatra satului), Liveni (La Stîncă, La Bîtcă), Mihail Kogălniceanu (Sub Coastă), Miorcani (Dealul Cotului), Mitoc (La Izvor, Malu Galben, Izvorul Satului, Cotu Mic), Moara Jorei (Pe Grind), Nichiteni (Pîrîul Calului), Orășeni-Deal (În Săliște, Marginea nordică a satului), Pleșani (Gîrla la Ruși, Cracalia), Pogorăști (Movila lui Țițu, La Movilă, Cotul Nou, Ceargău), Popeni (Coasta Popenilor), Prăjeni (Nilipești), Proboța (În Baie), Răchiți (Dealul Lipovanului), Răusenii (La Odaie, La cele două movile, Marginea nordică a satului), Sărata Greacă (Dealul Calancea), Slobozia-Hănești (Dealul Mălăiește, Dealul Hodoroaia la Țilică, Dealul Hodoroaia la Popan, Marginea sudică a satului), Stîncești (Marginea nord-estică a satu-lui, După Grădini, La Patrașcu), Șoldana (Gostat la Mîinăstire, La Budăi), Ștefănești (La Bră-hărie, Ominteanca), Todireni (Lutăria de la Școală), Trușești (La Capac), Ungureni-Cloșca (Imașul Ciuleienilor).

c. *Podișul Sucevei* : Bîra-Roman (La S de sat), Brătulești (Pîrîul Stîrcea), Brehueșt (Marginea sudică a satului), Butea (Dealul Găureana), Darabani (Iazul Bălășescu-Cotul Țigă-nimei, La Lutărie), Doljești (Albîia, Gostat), Fălticeni (După heidiș, Bariera Buneștilor), Fotin-Enescu-Dumbrava (Marginea sudică a satului), Hapăi-Alunișul (La podul Siretului), Ionășeni (La Temelii), Lespezi (Un km S de tîrg), Lozna (La turbărie), Mihăești (Seliștea Borghinești), Mircești (La Bulboacă), Pașcani (La Fîntînele), Porcești-Moldovenii (Vatra sa-tului, Dealul Gabăra, În Săliște), Preutești (Dealul Siliștea, Țarna Mare), Rotopănești (La Rîpi), Satu Nou (La E de sat), Șcheia (La Izvoare), Strunga (Piatra de marcaj 152, În dreptul pietrei Km 23, Marcaj 156), Topile (La Topile), Unghiu (Fîntîna Popii), Valea Seacă (Dealul Movelei), Văleni-Roman (Vatra satului), Vălenii din Vale (Vatra satului), Vlă-denii (La Siliște).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Arsura (La NV de sat, Ruginosu I, La Șipoțel), Banca (La Pod), Băleni (Șipotul lui Enache), Benești (Știubeeni), Bereasa (La Siliște, Gîsca), Bîrlad (Podu Negru, Valea Seacă, Valea Țărnii), Boțoaia (Pe Pîrîu la Stuhărie), Bozieni (Vatra satului), Brăhășești (Toflea, Tănăsoaia), Buhăești (Dealul Buhăești, Dealul Bălă-șești), Butucăria (Childești), Căuești (Pădurea Fundeana), Corni-Albești (Valea Velniței), Curteni (G.A.S., La Odaie), Dănești (Vatra satului la C.A.P., Iazul Buragăi, La Tufari, Șipotul lui Mantu, Zlătărești I-C.A.P. „1 Mai,” Zlătărești II), Docăneasa (Talașmani), Gîrbovăț

(La Gîrlă), Gologofta (Vatra satului), Ivești (La Grădinărie, G.A.S. Ivești, Șipotu lui Toader Ivan), Lunca Rateșului (Vatra satului), Mircești (La Siliște), Negrești (C.A.P.), Oltenești (La Stație), Parpanița (În Săliște), Perieni (Valea Roșcanilor), Podu-Pietriș (Dealul Balauru), Popești (Dealul Vasluiului), Satu Nou (Sud-est de sat), Șcheia (Movila Faurului, Muncelu), Scînteia (Vatra satului), Strîmba-Cetățuia (Cetățuia), Șurănești (Vatra satului), Tanacu (Chiscu Ulucilor).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Aldești (Cojocari II), Berești (Bîzanul, Dealul Voineștilor), Bîrlălești (La Arie), Blăgești (Brezina I, Brezina II, Crețana I, Crețana II, Podișul Vrăbieștilor), Bogdănești (La Stația C.F.R.), Bozia (Sub Cetățuie, Dealul Nucului), Cîrja de Sus (Bîrsana), Cîrja de Jos (La Baltă), Dodești (Peste Rîpă), Ghermănești (Pe Dop, Barahoi I, Barahoi II), Giurcani (Argeaua, Pîrîul Jigălia), Horga (Vatra satului, Podul Horgei), Horinceni (La Arie), Igești (Grădina G.A.S.), Jigălia (La Luncă), Lupești (Fîntîna Mare, Pe Țarină, Pîscu lui Isac), Mălușteni (Grădina Școlii, Leaua I, Leaua II), Meria (La Rîpă), M. Kogălniceanu (La drumul Drînceni-Rîpi, Rîpa Șopîrleni), Pîhnești (Dealul Henciu II, Vatra satului), Minzătești (La est de sat, Dealul Chiliană), Mușata (Vatra satului), Poșta-Elan (La nord de sat), Rînzești (Pîrîul Belciugului), Rîșești (Vatra satului), Ruginești (La Gospodărie), Stuhuleț (Dealul Bozasca), Sărăteni (Vatra satului), Șopîrleni (Valea Hîrtopului), Șuletea (Brăițenii de Jos, La Șipote), Țuțcani (Vatra satului, La Grădină), Valea Grecului (La nord de sat), Valea Lupului (Lotul Școlar).

f. *Subcarpați* : Bălănești (La Cînipărie), Bolotești (Vatra satului), Doina (Pe teritoriul comunei), Hîrtop (La Cînipărie), Mihăești (Seliște Borghinești), Piatra Neamț (La Lutărie), Pietroasa (Dealul Bisericii), Șerbești (La Slatină), Văleni (La NE de sat).

g. *Cîmpia Siretului* : Tecuci (Cîmpul de aviație, Rateș), Bradu (La Schit).

La acestea se mai adaugă încă 34 de puncte cu resturi de locuire din sec. IV (?) e.n. din următoarele 29 de localități :

a. *Bazinul Bahluiului* : Ciurea (Movila lui Ștefan Vodă, Baba Nicula), Doroșcani (Vatra Satului Nou), Horlești (Dealul Bursucului), Iași (Valea Căcainei, M-reă Cetățuia — în fața porții, Cîmpul de Aviație), Munteni (Valea Mută), Scobinți (Dealul lui Vodă), Scopoșeni (Iazul Glodului), Vînători (Dealul Frasinului, Sud de sat).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Bobulești (Marginea nord-vestică a satului), Ghireni (Balta lui Filip), Golăești (Rîpa Spînzuratului), Larga-Jijia (Podișul Mîsești), Mihail Kogălniceanu (La hatie), Perieni (Vatra satului — la curte), Rîșca (Scruntarul din lunca Prutului), Stîncești (La Sălcîmi), Stolniceni (Pe Scruntar), Trifești (Gura Roșcanilor).

c. *Podișul Sucevei* : Darabani (Panta nord-vestică a iazului Bălășescu), Nimerceni (La Siliște), Moțca (Vatra satului), Traian (La Budăie).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Osoi (terasa Prutului), Podu-Pietriș (Terasa dintre Pietriș și Ciocani), Schitu-Duca (La Nord-est de sat), Tîrzii (Vatra satului).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Igești (La Cișmea, Marginea sud-vestică a satului), Mălușteni (Grădina școlii), Pîhnești (La Uluci).

Din aceste liste a descoperirilor de așezări de tip Sîntana de Mureș-Cerniașov, identificate prin recunoașterile recente, se desprinde concluzia că locuirea din sec. IV e.n. aparținînd purtătorilor acestei culturi a fost foarte intensă pe teritoriul Moldovei. Urmele ei au fost semnalate aproape pretutindeni, atît în cîmpiile depresionare și regiunile colinare puțin înalte, cît și în depresiunile subcarpatice.

În ceea ce privește intensitatea de locuire, pe subunități geografice, situația este următoarea :

1. *Bazinul Bahluiului* : 144 descoperiri, dintre care 132 din sec. IV e.n. și 12 din sec. IV (?) e.n.

2. *Cîmpia Jijiei Superioare* : 112 descoperiri, dintre care 102 din sec. IV e.n. și 10 din sec. IV (?) e.n.

3. *Podișul Sucevei* : 43 descoperiri, dintre care 39 din sec. IV e.n. și 4 din sec. IV (?) e.n.

4. *Podișul Moldovei Centrale* : 53 descoperiri, dintre care 49 din sec. IV e.n. și 4 din sec. IV (?) e.n.

5. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : 56 descoperiri, dintre care 52 din sec. IV e.n. și 4 din sec. IV (?) e.n.

6. *Subcarpați* : 9 descoperiri din sec. IV e.n.

7. *Cîmpia Siretului* : 3 descoperiri din sec. IV e.n.

Deci, din această repartitie teritorială, pe subunități geografice, a punctelor cu resturi de locuire din sec. IV e.n., rezultă că cele mai multe descoperiri provin din cîmpia nord-estică a Moldovei (Bazinul Bahluiului și Cîmpia Jijiei Superioare), Podișul Moldovei Centrale, Podișul Sucevei și Depresiunea Elan-Horincea. Urmează apoi, ca frecvență, descoperirile din Culoarul Prutului și Depresiunea Hușilor. În fine, în număr mult mai redus sînt descoperirile de acest fel din Regiunea subcarpatică și Cîmpia Siretului Inferior.

Bineînțeles că aceste deosebiri în intensitatea de locuire din diversele subunități geografice ale Moldovei sînt într-o anumită măsură în funcție și de caracterul mai mult sau mai puțin amplu al cercetărilor din regiunea respectivă. Așa se explică de exemplu de ce în Culoarul Prutului și în Cîmpia Siretului Inferior, regiuni foarte prielnice pentru așezările din această vreme, din cauza insuficienței cercetărilor s-au identificat puține așezări ale grupului Sîntana de Mureș-Cerniahov. În schimb, în cîmpia nord-estică a Moldovei, foarte bine studiată, s-au găsit cele mai multe așezări ale acestei culturi. De asemenea, în ceea ce privește Podișul Moldovei Centrale, pe lângă cele 53 de descoperiri menționate mai sus, mai trebuie de adăugat încă peste 20 de puncte cu asemenea resturi de locuire, identificate cu prilejul altor recunoașteri și datate în general în sec. III—IV³⁸⁴. La fel, numărul acestor descoperiri de acest fel din Colinele Tutovei și Cîmpia Siretului Inferior sporește cu încă alte descoperiri, semnalate prin recunoașterile din 1939³⁸⁵. În fine, în urma recunoașterilor mai vechi efectuate în regiunea subcarpatică din centrul Moldovei, nu s-a semnalat nici o singură așezare din această vreme, iar prin recunoașterile anterioare din Colinele Tutovei și Podișul Sucevei nu s-a identificat nici un punct cu resturi de locuire aparținînd culturii Sîntana-Cerniahov. În ultima vreme au fost semnalate însă și aici asemenea descoperiri³⁸⁶.

În general, se poate trage concluzia că cele mai multe descoperiri provin din regiunea dintre Siret și Prut, fiind în legătură directă cu descoperirile corespunzătoare unde, prin cercetările recente dintre Prut și Nistru, s-au identificat numeroase așezări și cîteva necropole din aceeași vreme³⁸⁷. Din acest punct de vedere este important de amintit constatarea că frecvența așezărilor grupului Sîntana-Cerniahov din cîmpia nord-estică a Moldovei, Podișul Sucevei, Podișul Moldovei Centrale și Depresiunea Elan-Horincea coincide cu aceea a așezărilor din perioada imediat anterioară, corespunzătoare provinciei Dacia. În schimb, în Regiunea Subcarpatică din centrul Moldovei, puternic locuită în sec. II—III e.n. și mai înainte, în La Tène-ul tîrziu, de către daci, s-au semnalat, prin recunoașterile recente, foarte puține descoperiri de așezări ale culturii Sîntana-Cerniahov. Cu toate acestea și aici sînt cazuri în care, în cuprinsul aceluiași așezări, sînt asociate resturile de locuire din sec. IV e.n. cu acelea din sec. II—III e.n.

Asupra acestei probleme a atras atenția și M. A. Tihanova, arătînd că aproape pretutindeni în regiunea Nistrului așezările culturii Cerniahov sînt precedate de acelea ale culturii dacice de tip Lipița³⁸⁸. În ceea ce privește teritoriul Moldovei, această asociere a resturilor de locuire din cultura Sîntana-Cerniahov cu altele aparținînd culturii dacice din sec. II—III e.n. s-a înțilnit în cuprinsul așezărilor din următoarele localități :

a. *Bazinul Bahluiului* : Budăi (La NV de sat), Buțuluc (În Cătălu), Ciurea (Movila lui Ștefan Vodă), Cogeasca Veche (La Podiș), Iași (Str. Ciurchi nr. 134), Popricani (Dealul Vultur, Coasta Ciriteilor Mari), Scopoșeni (La Coșere), Sîrca (La Budăie), Tăutești (În Zof)¹

³⁸⁴ M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Bold și M. Dinu, *op. cit.*, în *AȘUIași*, secția a III-a, 1955, 1—2, p. 8 și urm.; idem, în *AȘUIași*, secția a III-a, 1958, IV, p. 1 și urm.

³⁸⁵ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 427 și urm.

³⁸⁶ D. Gh. Teodor și I. Ioniță, *Cercetări arheologice în Podișul Sucevei*, în *AM*, V, 1967, p. 324 și urm.

³⁸⁷ G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 1960, 89, p. 66.

³⁸⁸ M. A. Tihanova, *op. cit.*, în *SA*, 1957, 4, p. 179.

b. *Cîmpia Jijiei Superioare*: Bobulești (Via din Deal), Botoșani (Dealul Cărmidăriei), Liveni (La Stîncă), Mihail Kogălniceanu (Sub Coastă), Săveni (Cotul Podrigei), Ștefănești (La Brăhărie), Trifești (Gura Roșcanilor).

c. *Podișul Sucevei*: Bîra (La S de sat), Văleni-Roman (Vatra satului).

d. *Podișul Moldovei Centrale*: Dănești (Vatra satului — C.A.P.).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea*: Bogdănești (La Stația C.F.R.), Lupești (La Fîntîna Mare), Șuletea (La Șipote).

f. *Subcarpați*: Bălănești (La Cînipărie), Piatra Neamț (La Lutărie).

g. *Cîmpia Siretului*: Călimănești (La Budăiele cele multe), Țifești (La Grigorești).

Deci, cele mai multe situații de acest fel se întîlnesc în așezările din cîmpia nord-estică a Moldovei, acolo unde se găsesc și multe resturi de locuire din sec. IV e.n., precum și altele din sec. II—III e.n. În comparație însă cu acestea din urmă, cele din sec. IV e.n. sînt mai numeroase. Pe de altă parte s-ar putea, ca prin săpăturile viitoare din cuprinsul așezărilor din sec. IV e.n., să se descopere și alte resturi de locuire, din sec. II—III e.n., pe lîngă cele identificate deja prin cercetările de suprafață, sporind astfel și numărul așezărilor din această vreme.

Din toate aceste date cu privire la răspîndirea resturilor de locuire din sec. IV e.n. pe teritoriul Moldovei, se desprinde concluzia că purtătorii culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov, în primul rînd agricultori și crescători de vite, au preferat pentru așezările lor regiunea dintre Siret și Prut, intens locuită și în perioada anterioară de către diferitele seminții ale dacilor. În schimb, regiunile subcarpatice i-au atras într-o măsură foarte redusă, ele fiind mult mai puțin propice pentru agricultură și greu accesibile din punct de vedere al circulației. S-ar putea eventual ca la acestea să fi contribuit și menținerea în continuare a puterii carpilor în acest important centru de locuire dacică din mijlocul regiunii subcarpatice moldovenești. Concomitent, în regiunea dintre Siret și Prut, slăbind puterea carpilor către sfîrșitul sec. III e.n. în urma presiunii neamurilor germanice (taifali și goți) și a conflictelor cu romanii, au profitat goții, a căror supremație militară și politică s-a extins asupra populației băștinașe din această parte a teritoriului Moldovei.

Tipul de așezare din sec. IV e.n. aparținînd culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov este în general asemănător cu acela al așezărilor din perioada imediat anterioară, corespunzătoare provinciei Dacia. Astfel, așezările acestei culturi, ca și celea din sec. II—III e.n., sînt întinse și neîntărite, înșiruindu-se în lungul pantelor domoale ale teraselor, paralel cu văile. Marea majoritate a acestor așezări din Moldova ocupă poziții joase, fiind situate pe terasele inferioare ale rîurilor sau uneori pe grinduri și martori de eroziune în cuprinsul luncilor. În comparație cu acestea, mai puține sînt așezările care ocupă o poziție relativ mai înaltă, de obicei pe marginile podișurilor joase, în hîrtoape și foarte rar pe resturi de terase medii.

Cele mai multe dintre așezările cu poziție joasă se află în Cîmpia nord-estică a Moldovei, Podișul Moldovei Centrale, Depresiunea Huși-Elan-Horincea și în Cîmpia Siretului.

Așezările cu poziție mai înaltă în majoritate se află în Podișul Sucevei, regiune caracterizată prin relieful dominant, precum și în unele secțiuni ale cîmpiei din NE Moldovei și din Podișul Moldovei Centrale.

Poziția în genere joasă a acestor așezări a depins de factorii geografici locali, prielnici pentru asigurarea mijloacelor de existență a acestor comunități, care se îndeletniceau în primul rînd cu agricultura și creșterea vitelor. Totodată această poziție joasă a așezărilor corespunde și unor cauze mai complexe de ordin economic și politic, în legătură cu relațiile din acea vreme dintre goți și autohtoni, stabiliți pe văi și nu pe înălțimi.

Relativ la aceste așezări se pun o serie de probleme care privesc îndeosebi creșterea numerică și teritorială, structura și cronologia lor. Din nefericire, în stadiul actual al cercetărilor din Moldova cu privire la cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov aceste probleme nu pot fi încă rezolvate definitiv, formulîndu-se doar, pe baza principalelor rezultate obținute, unele ipoteze de lucru, care urmează să fie verificate și completate cu prilejul cercetărilor viitoare.

Astfel, în ceea ce privește problema creșterii numerice și a întinderii mari a acestor așezări, care ating uneori 6—700 m în lungime și chiar mai mult, și lățimi de 50—60 m, a fost pusă pe seama practicării probabile a agriculturii extensive³⁸⁹, precum și a creșterii populației, în urma succesorilor obținute în dezvoltarea forțelor de producție³⁹⁰.

Prin practicarea agriculturii extensive, determinate atât de gradul de perfecționare a uneltelor de producție pentru lucrul pământului, cât și de caracterul obștii satești din perioada respectivă, purtătorii culturii Sintana de Mureș-Cerniașov, de origini diferite, în amestec unii cu alții și legați între ei prin interese economice³⁹¹, au întemeiat așezări întinse, de durată relativ scurtă, corespunzătoare, în genere, la una pînă la două generații.

În această etapă de dezvoltare social-economică, locuitorii acestor comunități satești, întinse pe suprafețe de cîteva hectare, nu mai erau reuniți prin legături de rudenie, ca în obștea gentilică, ci prin acelea de vecinătate și prin interese comune, economice, caracteristice pentru o fază mai evoluată a obștii satești³⁹², către care se presupune că s-a trecut aproximativ în această perioadă în teritoriile neocupate de romani³⁹³. Obștiile acestea satești, considerate de Karl Marx ca „primele uniuni sociale ale unor oameni liberi, nelegați prin rudenia de sînge”, se caracterizează, după Marx, prin dualismul lor, „între proprietatea colectivă asupra pământului și gospodăria parcellară, individuală a familiilor”³⁹⁴.

Din aceste obști, în faza lor de început, în care se include perioada corespunzătoare culturii Sintana de Mureș-Cerniașov, făceau parte nu numai pășunile, pădurile și apele, ci și solul arabil, din care o parte se redistribuia periodic membrilor acestei comunități, împiedicîndu-se prin aceasta neegalitatea dintre ei³⁹⁵.

Pe de altă parte, cum a arătat Engels, trebuie avută în vedere și creșterea populației, în urma căreia la triburile germanice din comunitatea casnică s-a dezvoltat aceea de marcă sau satească. Relativ la aceasta Engels spunea : „Aceste comunități s-ar fi desfăcut abia după multe secole, cînd numărul celor ce făceau parte din ele a ajuns atât de mare, încît, în condițiile de producție de atunci, gospodăria în comun nu ar mai fi fost posibilă ; ogoarele și fînețele, stăpînite pînă atunci în comun, s-ar fi împărțit în felul știut între gospodăriile individuale în curs de formare ...”³⁹⁶.

În legătură cu desfacerea vechilor obști gentilice în obști satești care au durat mult, este importantă problema „teritorializării” organizațiilor gentilice și a transformărilor teritoriale ulterioare produse prin trecerea la obștea satească³⁹⁷.

Ceea ce ne interesează aici, din punct de vedere arheologic, este faptul că această trecere la forma de obște satească corespunde cu creșterea masivă a numărului așezărilor din vremea culturii Sintana de Mureș-Cerniașov pe teritoriul Moldovei și din regiunile învecinate dinspre est și nord-est. Comunitățile satești aparținînd acestei culturi sînt răspîndite, cu predilecție, în regiunile prielnice pentru agricultură și creșterea vitelor. Terenurile pentru agricultură erau situate, cu multă probabilitate, în continuare, pe pantele din spatele așezărilor, iar pășunile în cea mai mare parte în luncile râurilor sau în jurul iazurilor din fața acestor așezări. În ceea ce privește pădurile, acestea puteau fi situate atât în spatele așezărilor, în regiunile de silvostepă, cît și în cuprinsul luncilor, în zonele stepice.

În funcție de agricultura extensivă și de sporirea numerică a familiilor din această fază a obștii satești, așezările omenești creșteau atât ca întindere cît și ca număr.

În stadiul actual al cercetărilor din Moldova, nesăpîndu-se în întregime nici o așezare din această vreme, nu se pot trage concluzii mai ample cu privire la structura acestor așezări. Din săpăturile și sondajele efectuate, rezultă că majoritatea așezărilor conțin un singur strat

³⁸⁹ *Istoria României*, I, 1960, p. 685 și urm., capitol redactat de I. Nestor ; R. Vulpe, *op. cit.*, în *Materiale*, I, 1953, p. 498.

³⁹⁰ *Istoria României*, I, 1960, p. 688 și p. 690, capitol redactat de I. Nestor.

³⁹¹ G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, 1960, p. 160.

³⁹² *Ibidem*.

³⁹³ *Istoria României*, I, 1960, p. 799, capitol redactat de C. Daicoviciu, Em. Petrovici și Gh. Ștefan.

³⁹⁴ K. Marx și Fr. Engels, *Opere*, ed. rusă, vol. XXVII, p. 694.

³⁹⁵ *Istoria României*, I, 1960, p. 802, capitol redactat de C. Daicoviciu, Em. Petrovici și Gh. Ștefan.

³⁹⁶ *Ibidem*.

³⁹⁷ H. H. Stahl, *op. cit.*, p. 19 și urm.

de cultură, ceea ce indică, în genere, o locuire de scurtă durată pe terenul respectiv. De altfel, această constatare este valabilă și pentru cele mai multe așezări ale culturii Cerniahov de pe teritoriul U.R.S.S.³⁹⁸

În cuprinsul acestor așezări, în urma săpăturilor din Moldova, ca și din restul ariei de răspândire a culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov, s-au identificat atît locuințe de suprafață, cît și bordeie sau semibordeie, de mici dimensiuni, prevăzute în interior sau la exterior cu vetre simple, lutuite pe o podină de piatră³⁹⁹. De asemenea, au fost descoperite cuptoare cu reverberație, pentru ars ceramica, la Glăvăneștii Vechi⁴⁰⁰, Trușești (Pe Cuha)⁴⁰¹ și Botoșani (Dealul Cărmidăriei)⁴⁰².

În ceea ce privește planul locuințelor din cuprinsul așezărilor, pe baza săpăturilor și sonajelor efectuate se poate deduce că acestea erau uneori grupate, iar altele izolate și mai distanțate, neputîndu-se încă preciza dispoziția lor în planul așezării. Totuși, avîndu-se în vedere rezultatele cercetărilor de la Budești și din alte așezări ale culturii Cerniahov, pe teritoriul U.R.S.S., se poate presupune că aceste locuințe erau dispuse în mai multe șiruri de-a lungul așezării.

Din punct de vedere economic, locuințele și curtea înconjurătoare erau în proprietatea particulară a membrilor obștii satești, ca și loturile de pămînt arabil, împărțite periodic, alături de care coexistă însă și proprietatea colectivă asupra fînețelor, pădurilor și a pămîntului arabil încă neîmpărțit⁴⁰³.

Așezările culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov din Moldova, ca și din restul teritoriului României, se încadrează în general în sec. IV e.n., cînd a avut loc cea mai mare extindere a acestei culturi, care corespunde în timp și cu așezarea efectivă a goșilor la vest de Prut, pe teritoriile Moldovei, Munteniei și Transilvaniei. Nu ar fi exclus ca începuturile acestor așezări să dateze ceva mai înainte de sfîrșitul sec. III e.n., de cînd, pe baza cercetărilor recente, se consideră că datează cele mai vechi descoperiri de morminte de incinerare ale grupului Sîntana de Mureș-Cerniahov din Moldova și Muntenia⁴⁰⁴.

Relativ la data finală a acestor așezări, plasată în general la sfîrșitul sec. IV e.n., în legătură cu invaziile hunilor⁴⁰⁵, rămîne să se precizeze prin cercetările viitoare dacă ea se poate prelungi uneori și pînă la începutul sec. al V-lea, așa cum s-a presupus pentru unele așezări ale culturii Cerniahov de pe teritoriul U.R.S.S.⁴⁰⁶. Dar chiar în cazul în care se confirmă această durată mai mare a culturii Cerniahov și dincolo de limitele sec. IV e.n. pentru unele zone mai retrase de pe teritoriul Moldovei, nu se infirmă prin aceste cazuri izolate constatarea generală potrivit căreia așezările și necropolele culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov au fost părăsite în genere la sfîrșitul sec. al IV-lea, o dată cu înfrîngerea și emigrarea goșilor, în urma evenimentelor provocate de invazia hunilor⁴⁰⁷. În sprijinul acestei datări s-a invocat, pe drept cuvînt, și tezaurul de la Valea Strîmbă (jud. Harghita) din sud-estul Transilvaniei, cu podoabe de argint de tip Sîntana și monede de aur și argint, dintre care ultimele datează de la Grațian⁴⁰⁸.

³⁹⁸ M. A. Tihanova, *op. cit.*, în *SA*, 1957, 4, p. 172, unde se menționează și așezările cu mai multe straturi de pe malul drept al Niprului. În afară de acestea, ar fi semnalate două nivele de locuire. Cf. E. A. Rikman, *Жизнь Бюджетского селуца*, în *MIA*, 82, p. 303 și urm.

³⁹⁹ I. Nestor, *op. cit.*, în *SCIV*, II, 1951, 1, p. 67; idem, *op. cit.*, în *SCIV*, III, 1952, p. 93; M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, în *SCIV*, VI, 1955, 1-2, p. 173 și p. 181; I. T. Dragomir, *Săpăturile de la Cavadinesti*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 453 și urm.; idem, *Săpăturile arheologice de la Cavadinesti*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 158 și urm.; N. Zaharia, Em. Zaharia și S. Rață, *Sondajul arheologic de la Botoșani - Dealul Cărmidăriei*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 462; I. T. Dragomir, *Săpăturile arheologice la Tg. Berești (r. Bujoru, reg. Galați)*, în *Danubius*, 1967, I, p. 41 și urm.

⁴⁰⁰ I. Nestor, *op. cit.*, în *SCIV*, II, 1951, 1, p. 67 și urm.

⁴⁰¹ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, VI, 1955, 1-2, p. 172 și urm.

⁴⁰² N. Zaharia, Em. Zaharia și S. Rață, *op. cit.*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 463 și urm. și fig. 4.

⁴⁰³ *Istoria României*, I, 1960, p. 802, capitol redactat de C. Daicoviciu, Em. Petrovici și Gh. Ștefan.

⁴⁰⁴ Vezi nota 344.

⁴⁰⁵ *Istoria României*, I, 1960, p. 694, capitol redactat de I. Nestor; G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, 1960, p. 168; I. Nestor, *op. cit.*, în *Rapports, II*, în *XI-ème Congrès... Stockholm*, 1960, p. 134.

⁴⁰⁶ M. A. Tihanova, *op. cit.*, în *SA*, 1957, 4, p. 180.

⁴⁰⁷ Pentru această teză vezi *Istoria României*, I, 1960, p. 694, capitol redactat de I. Nestor.

⁴⁰⁸ I. Nestor, *op. cit.*, *Rapports, II*, în *XI-ème Congrès... Stockholm*, 1960, p. 134; idem, *Istoria României*, I, 1960, p. 694.

O altă problemă, mai mult discutată, întrucât mai bine cercetată, este aceea a necropolelor culturii Sintana de Mureș-Cerniașov de pe teritoriul țării noastre ⁴⁰⁹.

În ceea ce privește teritoriul Moldovei, cele mai importante necropole ale acestei culturi, cercetate metodic, pînă în prezent sînt acelea de la Izvoare (Dealul Boțestilor) ⁴¹⁰, Erbiceni (Dealul Cimitirului) ⁴¹¹, Podu-Pietriș (Dealul Balaurul) ⁴¹², Iacobeni Vechi (Pe Grind) și Lețcani ⁴¹³. Cu prilejul acestor cercetări s-a atestat pe de o parte biritualismul culturii Sintana de Mureș-Cerniașov, iar pe de altă parte caracterul amestecat al acestei culturi, constituite din elemente dacice, gotice, sarmatice și romane. Diversitatea aceasta de elemente culturale corespunde unui amestec etnic, dovedit deocamdată parțial, pentru Moldova, și pe cale antropologică ⁴¹⁴.

În afară de necropolele amintite, cercetate metodic, prin recunoașterile arheologice recente au mai fost semnalate morminte de înhumatie ale acestei culturi pe terasele inferioare de la Cristești (La nord de Stația C.F.R.) și Holboca (Cantonul nr. 283) în Bazinul Bahluiului; Lătăi-Cîmpenii (La Cimitir, Dealul Struna) în Cîmpia Jijiei Superioare; Bălteni (La Pietriș) în Culoarul Prutului și de la Dănești (La Tufari) în Podișul Moldovei Centrale. Aceste din urmă morminte fiind mai mult sau mai puțin distruse, în urma săpăturilor ocazionale nu ne pot oferi date mai precise cu privire la ritual și îndeosebi la inventarul lor. Totuși, semnalarea lor, precum și a așezărilor contemporane cu ele din apropiere, prezintă importanță pentru problema poziției geografice a necropolelor culturii Sintana de Mureș-Cerniașov față de așezările cărora le aparțin. Din acest punct de vedere, coroborînd datele acestor cercetări cu acelea ale săpăturilor metodice efectuate la Izvoare, Erbiceni, Podu-Pietriș, Iacobeni și în alte locuri se pot trage deocamdată unele concluzii, care urmează să fie verificate și completate cu prilejul cercetărilor viitoare.

Astfel, pe baza celor constatate la Erbiceni (Dealul Cimitirului), Holboca (Cantonul nr. 283) și Lătăi-Cîmpenii (La Cimitir), se poate deduce că necropolele respective se aflau pe versanții teraselor, în fața așezărilor situate pe muchia aceluiași terase. În schimb, necropola de la Podu-Pietriș (Dealul Balauru) se află pe pantele teraselor, în spatele așezării, care se continuă de la poalele pantei către șes. O situație asemănătoare, cu cimitirul în spatele așezării, este aceea de la Budești (R.S.S. Moldovenească), unde necropola ocupă podul terasei, iar așezarea marginile ei de vest, est și sud ⁴¹⁵.

În celelalte cazuri din Moldova, nefiind indicii suficiente, este greu să se precizeze poziția necropolelor Sintana de Mureș-Cerniașov față de așezările contemporane cu ele. În legătură cu această problemă nu ar fi exclus să se descopere și alte situații, în care necropola să nu fie neapărat pe același loc și în imediata apropiere a așezării, așa cum ar părea să fie cazul necropolei de la Izvoare, care se consideră că s-ar afla la o depărtare, este drept cam mare, de 2 km față de așezarea contemporană de pe Dealul Boțului ⁴¹⁶.

Acestea sînt, pe scurt, unele dintre problemele care se pun în legătură cu așezările și necropolele culturii Sintana de Mureș-Cerniașov, atît în urma săpăturilor și sondajelor, cît și a recunoașterilor arheologice efectuate în Moldova.

⁴⁰⁹ Kovács István, *A Marosszentannai népvándorlaskori temető*, în *Dolgozások*, III, 1912, p. 250 și urm.; B. Mitrea, *op. cit.*, în *SRIR*, I, 1954, p. 105 și urm.; Radu Vulpe, *Izvoare*, p. 43—47 și p. 276 și urm.; Bucur Mitrea și C. Preda, *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*.

⁴¹⁰ Radu Vulpe, *Izvoare*, p. 276 și urm.

⁴¹¹ Anton Nițu, Emilia Zaharia și Dan Teodor, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 536 și urm.; Em. Zaharia și N. Zaharia, *Un mormînt din epoca migrațiilor la Erbiceni*, în *AM*, I, 1961, p. 211 și urm.; D. Gh. Teodor și Em. Zaharia, *Sondajele de la Spinoasa și Erbiceni*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 38 și urm.

⁴¹² N. Zaharia, Em. Zaharia și V. Palade, *Sondajul din necropola de la începutul epocii migrațiilor de la Pietriș*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 591 și urm.

⁴¹³ Material inedit provenind din săpătura efectuată în 1962 de către I. Ioniță la Iacobeni Vechi. Pentru Lețcani vezi Cătălina Bloșiu, *Sondajul din necropola de tip Sintana de Mureș de la Lețcani — Iași*, în *AM*, VI, 1969, p. 137 și urm.

⁴¹⁴ Olga Necrasov și Maria Cristescu, *Caracterizarea antropologică a unui schelet de la Erbiceni de la sfîrșitul sec. IV e.n.*, în *AM*, I, 1931, p. 219 și urm., în care se menționează cu multă probabilitate tipul nordico-alpin.

⁴¹⁵ E. A. Rikman, *op. cit.*, în *MIA*, 82, 1960, p. 303.

⁴¹⁶ Radu Vulpe, *Izvoare*, p. 347. Avîndu-se în vedere faptul că așezările și necropolele culturii Sintana-Cerniașov sînt de obicei apropiate, va trebui să se verifice în ce măsură între necropola de pe Dealul Izvoarelor și așezarea contemporană de pe Dealul Boțului nu este eventual și o altă așezare mai apropiată din această vreme.

În ceea ce privește materialul descoperit cu prilejul acestor cercetări, ne interesează aici numai acela provenit din recunoașteri, care constă în cea mai mare parte din ceramică și într-o măsură foarte redusă din unelte și obiecte de podobă.

Ceramica, prin caracteristicile ei, poate fi clasificată în următoarele categorii :

1. Vase poroase lucrate cu mîna ;
2. Vase lucrate la roată, reprezentate prin speciile din pastă fină cenușie, roșie sau neagră, din pastă cenușie nisipoasă și din pastă cenușie de aspect zgrunțuros ;
3. Vase romane de import.

Specia poroasă lucrată cu mîna, de tradiție străveche, este foarte rar întîlnită și uneori, din cauza stării fragmentare de conservare, nu poate fi încadrată cu precizie din punct de vedere cultural și cronologic. Dintre fragmentele mai caracteristice se deosebesc doar unele margini și funduri de oale. În afară de acestea, o mențiune aparte merită și o căluie de tip dacic, descoperită cu ocazia recunoașterilor de la Pogărești.

În schimb, specia fină cenușie sau cu nuanțe galbene ori brune, lucrată la roată, este foarte bine reprezentată în toate punctele de descoperire cu resturi de locuire din vremea culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov, semnalate cu prilejul acestor recunoașteri. Specia aceasta, cu puternice afinități în ceramica cenușie de caracter dacic, este lucrată dintr-o pastă fină, compactă, sonoră, bine preparată, uniform arsă și cu lustru sau slip la exterior.

Alături de această categorie ceramică, în cuprinsul unor așezări ale culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov din Moldova coexistă într-o măsură mai redusă și specia fină cenușie cu aspect cretos, caracteristică pentru perioada corespunzătoare provinciei Dacia. Numeroasele fragmente ale speciei ceramice cenușii provin din formele de vase caracteristice culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov : străchini, castroane, oale, cupe, urcioare, cești. La fel și decorul acestor vase este asemănător cu acela obișnuit pe ceramica culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov, fiind constituit în genere din dungi orizontale în relief sau adîncite, din benzi de puncte dispuse unghiular și asociate uneori cu caneluri, din cerculețe imprimate, ori din benzi de dungi lustruite, simple verticale sau învălurite, în zigzag, ori hașurat, desfășurate pe benzi mate. După caracteristicile de formă și decor, un loc aparte pare să-l dețină o cupă și mai multe fragmente de vase descoperite la Iași — str. Ciurchi ⁴¹⁷.

De asemenea, se remarcă în mod deosebit și varianta ceramică din pastă neagră, amestecată cu cărbune, reprezentată îndeosebi prin fragmente de pahare, castroane și ulcioare, cu firnis negru lucios și ornamentate cu dungi orizontale în relief, liniuțe oblice striate și impresiuni de puncte, cercuri concentrice și rozete ștampilate, caneluri și alte motive decorative ⁴¹⁸. În genere, resturile de vase aparținînd acestei categorii ceramice nu sînt prea numeroase, în comparație cu acelea ale speciilor cenușii din pastă fină sau de aspect zgrunțuros. De obicei, ele fac parte din vase imitate după acelea din pastă fină cenușie, exceptînd forma de pahar conic, care este caracteristică numai pentru această variantă ceramică ⁴¹⁹. Întrucît categoria ceramică de culoare neagră este întîlnită numai în vremea culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov, se consideră că prezența ei în această cultură reprezintă o inovație, datorită unei influențe nordice, dinspre regiunile Vistulei și Balticii, unde ceramica de culoare neagră este foarte răspîndită încă din epoca La Tène ⁴²⁰.

În afară de categoriile acestea ceramice din pastă fină cenușie, roșie sau neagră, se mai întîlnesc și speciile din pastă poroasă, și îndeosebi nisipoasă sau de aspect zgrunțuros, obișnuit de culoare cenușie.

⁴¹⁷ După părerea lui N. Gostar, care a cercetat materialul adunat anterior și a efectuat un mic sondaj pe acest loc în 1962, acest material ceramic, cu analogii în regiunea subcarpatică și transcarpatică a R. S. S. Ucrainene, s-ar data la sfîrșitul sec. III e.n., putînd fi pus în legătură cu neamul germanic al vandalilor, a căror prezență în această regiune se poate deduce din izvoarele scrise. În cazul în care se confirmă poziția aparte a acestui grup ceramic,

rămîne să se vadă dacă nu poate fi pus mai curînd pe seama taifalilor, cărora, după Gh. Diaconu, le-ar aparține și mormîntul de incinerare de la Dolhești Mari (cf. *Dacia*, N.S., VII, 1963, p. 301 și urm.).

⁴¹⁸ Pentru caracteristicile acestei specii ceramice vezi Radu Vulpe, *Izvoare*, p. 293 și urm.

⁴¹⁹ *Ibidem*, p. 313.

⁴²⁰ *Ibidem*, p. 294 și 313,

Specia din pastă fin-nisipoasă, de culoare cenușie deschis, cenușie închis, sau galben-roșcat, de tradiție mai veche, din La Tène și perioada corespunzătoare provinciei Dacia, când este foarte răspândită, este reprezentată în vremea culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov prin mai puține resturi ceramice. Acestea provin în cea mai mare parte din oale cu marginile îngroșate și vase de provizie (*dolia*) și într-o mai mică măsură din castroane și alte forme de vase, cu fundul simplu sau cu suport inelar și prevăzute uneori cu torți din bandă groasă și cu șanțuri longitudinale. Unele dintre aceste resturi de vase sînt decorate simplu cu dungi în relief sau adîncite orizontal și foarte rar învălurite.

Specia ceramică de culoare cenușie sau brun-cenușie, din pastă de aspect zgrunțuros, datorită boabelor de pietriș și a nisipului colțuros din compoziția ei, este mult mai frecventă în comparație cu categoria din pastă fin-nisipoasă, întîlnindu-se în cantitate aproape egală cu ceramica cenușie din pastă fină ⁴²¹. Majoritatea fragmentelor ceramice ale acestei specii provin din oale cu corpul rotunjit și cu marginile răsfrînte, îngroșate și prevăzute uneori cu o slabă șanțuire spre interior. Alături de acestea, se întîlnesc destul de des resturi de vase de provizie (*dolia*) cu marginile lățite bilateral, precum și foarte rar, fragmente din ulcioare și străchini. Resturile acestei categorii ceramice sînt de obicei neornamentate, exceptînd vasele de provizii decorate cu benzi de dungi adîncite orizontal și învălurit, precum și unele oale cu dungi adîncite pe umăr.

Specia aceasta ceramică de aspect zgrunțuros este caracteristică culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov, întîlnindu-se numai în complexele aparținînd acestei culturi. Din acest motiv poate fi considerată ca o adevărată fosilă directoare pentru identificarea culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov. Rămîne să se lămurească în viitor problema supraviețuirii acestei tehnici a ceramicii cenușii lucrate la roată, de origine romană, după încetarea culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov. Deocamdată, din punctul de vedere al formei vaselor, se constată că se continuă acum, cu unele modificări de ordin morfologic, în noua tehnică de preparare a pasteii, unele tipuri principale de vase de tradiție mai veche dacică, cum ar fi de exemplu acelea de oale și de *dolia*.

În fine, ultima categorie ceramică, aceea a vaselor romane de import, este reprezentată printr-un număr relativ mare de resturi de amfore din pastă de culoare roș-cărămizie, roș-brună și roș-gălbui, în amestec cu boabe de nisip de culoare uneori neagră și cu foite de mica. După fragmentele mai caracteristice păstrate, se pare că tipul cel mai frecvent de amforă este acela de formă lunguiață cu buza îngroșată, gîtul înalt și strîmt, cu mînușile șanțuite longitudinal și cu fundul conic terminat simplu sau cu o mică concavare. Alături de acesta se mai întîlnește și tipul de amforetă, cu gîtul zvelt și larg, cu mînușile mici și corpul bombat spre partea inferioară, care se termină printr-o mică proeminență. Aceste tipuri de amfore, decorate cu dungi adîncite orizontal sau cu caneluri orizontale, sînt bine reprezentate în descoperirile de așezări și necropole din aria de răspîndire a culturii Cerniahov ⁴²². Pe teritoriul Moldovei resturi de amfore romane de import au fost descoperite, cu prilejul recunoașterilor recente, în 54 de puncte din următoarele localități:

a. *Bazinul Bahluiului*: Bălțați (Confluența Bahlueț-Pîrîul Gugii, Livada Gostat, La Podeț), Belcești (Dealul Hucului, Dealul Rușilor-La Imaș), Bogonos (Platoul de la SE de sat), Brătuleni (La Rîpă), Capu Rediului (La Gunoște), Ciurea (Rîpa și Fîntîna de pe Podiș), Cogeasca Veche (Poarta Hăsnășenilor), Cotnari (Șesul Țiglăului), Crivești (La Hîrtop), Cuza Vodă (Valea Șipoțelului), Dorobanțu (Poala Dealului Șorogari-la Iezătură), Hăsnășeni (Rîpa Bărboșilor), Holboca (Peste Baltă), Iași (Cartierul Abator, Str. Aurel Vlaicu), Munteni (Cartierul Bădărău), Podu Iloaie (Dealul Henciu), Popricani (Dealul lui Humă, Dealul Vultur), Scobîlțeni (Dealul Budăi), Scoposeni (Dealul Cheșcului), Sîrca (Sud de Valea Oilor), Spinoasa (Poala Catargului), Tg. Frumos (Săliștea Schitului), Vînători (Dealul Rufeni).

⁴²¹ *Ibidem*, p. 276 și urm.

⁴²² Relativ la descoperirea de amfore romane vezi G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, 1960, p. 117, unde pe

lingă lista descoperirilor se discută și principalele caracteristici ale tipurilor de amfore de pe teritoriul dintre Prut și Nistru, precum și cronologia lor.

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Albești (La Pod), Andrieșeni (Dealul din Față), Bălteni (Dealul Unchetea), Bobulești (La Lutărie, Via din Deal), Cătămărești (Podul spre Brăiasca), Drăgănești (Coasta Drăgăneștilor), Ciulinești (Dealul Porcului), Cîrniceni (Școala Veche), Epurenii-Popricani (Dealul Cazacului), Ghireni (Dealul Balta Lată, Imașul de la Stîină), Hănești (La Iezătură, Pe Scruntar), Iacobeni-Vlădeni (Pe Grind), Liveni (La Stîncă), Mitoc (Cotu Mic), Nichiteni (Pîrîul Calului), Săveni (Cotul Podrigei), Slobozia Hănești (Dealul Hodoroaia, Dealul Mălăiște), Ștefănești (La Brăhărie).

c. *Podișul Sucevei* : Bîra (La Sud de sat), Darabani (Iazul Bălășescu-Cotul Țigănimei), Mircești (La Bulboacă), Valea Seacă (Dealul Movilei).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Bîrlad (Valea Seacă), Negrești (C.A.P.), Osoi (Terasa Prutului).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Ghermănești (Barahoi I, Pe Dop), Mălușteni (Leaua II), Igești (C.A.P.), M. Kogălniceanu (La drumul Stolniceni-Rîpi), Pîhnești (Vatra satului), Rîșești (Vatra satului), Șopîrleni (Valea Hîrtopului), Țuțcani (La Grădină), Valea Grecului (La N de sat), Valea Lupului (Lotul școlar).

f. *Subcarpați* : Bălănești (La Cînipărie), Bolotești (Vatra satului), Piatra Neamț (La Lutărie), Pietroasa (Dealul bisericii).

g. *Cîmpia Siretului* : Bradu (Schit), Călimănești (La Budăiele cele multe), Tecuci (Cîmpul de Aviație, Rateș), Țifești (La Grigorești).

Pe lângă aceste resturi de amfore descoperite, se mai pot menționa încă și următoarele, care, din cauza asocierii lor cu un material ceramic puțin caracteristic, nu pot fi atribuite cu deplină siguranță secolului IV e.n. : Ciurea (Baba Nicula), Rusenii Noi (Valea Satului) și Vinători (Dealul Frasinului) din Bazinul Bahluiului și Pîhnești (La Uluci) din Depresiunea Hușilor.

De asemenea, nu ar fi exclus ca și unele dintre descoperirile de amfore, atribuite sec. IV e.n, pe baza materialului ceramic însoțitor, să dateze dintr-o perioadă anterioară, mai ales cînd pe locul descoperirii respective sînt și unele resturi de locuire dacică mai veche.

În orice caz, pe baza acestei răspîndiri a fragmentelor de amfore romane, descoperite în urma recunoașterilor recente, se constată o frecvență mai mare a lor în cîmpia din nord-estul Moldovei, adică tocmai acolo unde au fost identificate și cele mai multe resturi de locuire din vremea culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov ⁴²³. În comparație cu acestea, resturile de amfore din sec. IV e.n. din jumătatea de sud a Moldovei sînt într-un număr mai redus ⁴²⁴, spre deosebire de perioada anterioară, corespunzătoare provinciei Dacia, cînd majoritatea descoperirilor de amfore romane provine din această regiune. Să se datoreze această variație în frecvența amforelor romane, caracteristice sec. II—III și IV, din jumătatea de nord și de sud a Moldovei numai hazardului descoperirilor, sau eventual și altor cauze? În legătură cu această problemă s-ar putea presupune că în sec. IV e.n., o dată cu răspîndirea masivă în jumătatea de nord a Moldovei a purtătorilor culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov, influențată destul de mult de către cultura romană, să se fi intensificat și pătrunderea importurilor de amfore romane în această regiune.

Deocamdată, nestudiindu-se în mod special aceste variante de amfore romane, este dificil să se precizeze locurile lor de producere ⁴²⁵. Avîndu-se în vedere descoperirea numeroaselor

⁴²³ În afară de resturile de amfore menționate în textul de mai sus mai pot fi amintite descoperirile de la Valea Lupului — La Movilă (M. Dinu, *op. cit.*, în *AȘUIași*, secția a III-a, I, 1955, 1—2, p. 79) în bazinul Bahluiului; Trușești — Pe Cuha (M. Petrescu-Dimbovița și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 176) în Cîmpia Jijiei Superioare și Podoleni (C. Matasă, *op. cit.*, în *BCMI*, XXXI, 1938, 97) în Subcarpați.

⁴²⁴ Pe lângă resturile de amfore menționate mai sus, se mai cunosc cîteva exemplare provenind de la Tg. Negrești — Cimitirul evreiesc și Dumești Vechi (M. Petrescu-Dimbovița, Em. Bold și M. Dinu, *op. cit.*, în *AȘUIași*,

III, 1, 1955, 1—2, p. 23 și 32); Poienești-Dealul Teilor (R. Vulpe, *op. cit.*, în *Materiale*, I, p. 289). În schimb, cu prilejul recunoașterilor din fostele județe Covurlui (M. Petrescu-Dimbovița, *op. cit.*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 427 și urm.) și Tutova (C. Mateescu, *op. cit.*, în *Raport MNA*, 1944, p. 52 și urm.), nu au fost semnalate descoperiri de acest fel.

⁴²⁵ Pentru problema provenienței importurilor romane din aria de răspîndire a culturii Cerniașov din nordul Mării Negre, vezi E. A. Simonovici, *op. cit.*, în *SA*, XXIX—XXX, p. 98 și urm.

resturi de amfore într-unul din cuptoarele de la Cîrniceni (jud. Iași), distrus prin lucrările de apă din lutăria respectivă, nu ar fi exclus ca pe lângă amforele romane de import să fi existat și o producție locală de vase de acest tip.

Tot din categoria obiectelor romane de import găsite cu prilejul acestor recunoașteri mai fac parte și unele fragmente de pahare conice de sticlă, ornamentate la exterior cu suprafețe concave de formă eliptică, iar pe gît cu dungi mate orizontale⁴²⁶. Fragmente de asemenea pahare de sticlă s-au găsit și cu prilejul săpăturilor din așezarea de tip Sîntana de Mureș-Cerniahov de la Botoșani (Dealul Cărmidăriei).

În ceea ce privește restul materialului descoperit cu ocazia recunoașterilor recente din Moldova, mai fac parte cîteva unelte și obiecte de podoabă, dintre care unele nu pot fi atribuite cu toată siguranța culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov, întrucît tipurile respective de obiecte, durînd mai mult, nu sînt caracteristice numai pentru această cultură.

Acestei din urmă categorii îi aparțin în primul rînd cîteva unelte de fier, lut ars și piatră, descoperite în cuprinsul așezărilor cu resturi de locuire din sec. IV e.n., sau uneori în mod izolat. Dintre acestea se remarcă un brăzdar de plug din fier, găsit împreună cu resturi ceramice din sec. IV e.n. la Huși (La Epărie) și o altă piesă izolată, de același tip, de la Dănești (Dealul Șurăneștilor); două seceri de fier, dintre care una întreagă, din cuprinsul unei așezări din sec. IV e.n. de la Hăsnășeni (Rîpa Bărboșilor) și o altă fragmentară, mai puțin sigură ca datare, de la Albești (La Pod); un cuțit și două cuțitoaie de fier de la Iași (Str. Ciurchi nr. 134); un suvac de fier de la Lețcani (Marginea sud-estică a satului); patru greutăți de lut ars întregi și fragmentare, dintre care trei cu o datare mai sigură, de la Iași (Str. Ciurchi nr. 134), Ghireni (Dealul Livezii), Ruginești (La Gospodărie) și una cu datare îndoielnică de la Cuza Vodă (Valea Șipoțelului); trei fusiiole de argilă, dintre care mai sigură ca datare două de la Iași (Str. Ciurchi nr. 134) și Dancu (Marginea estică a satului) și una de la Hîrlău (Valea Nicolinei), datată problematic, și, în fine, trei ascuțitoare de gresie descoperite la Iași (Str. Ciurchi nr. 134), Bălțați (SE de sat) și Ruginești (Gostat). În afară de aceste ustensile, în cuprinsul așezării din sec. IV e.n. din marginea de est a satului Dancu s-au mai găsit și numeroase bucăți de zgură, care atestă și o activitate de atelier pentru prelucrarea fierului, în vederea obținerii uneltelor necesare comunității sătești din regiunea respectivă.

Spre deosebire de aceste unelte, a căror încadrare culturală și cronologică este de cele mai multe ori dificilă, cele două fibule de bronz de tipul cu piciorul îndoit pe dedesubt, descoperite în cuprinsul așezărilor din sec. IV e.n. la Dancu (Marginea estică a satului) și Botoșani (Dealul Cărmidăriei), pot fi atribuite cu mai multă siguranță culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov.

Fibulele de acest tip sînt caracteristice îndeosebi pentru sec. IV e.n. și au o foarte mare răspîndire, din nordul Mării Negre pînă în Germania⁴²⁷. Pe teritoriul țării noastre se cunosc numeroase exemplare de fibule de acest tip, în unele morminte întîlnindu-se cîte una, pe ambii, umeri, după ritualul și portul gotic⁴²⁸. În ceea ce privește teritoriul Moldovei, se cunosc cazuri similare la Erbiceni⁴²⁹.

⁴²⁶ Pentru unele răspîndiri ale paharelor romane de sticlă provenind din import, a se vedea Radu Vulpe, *Izvoare*, p. 301, nota 1, unde se citează cîteva descoperiri de asemenea pahare în Muntenia, Ungaria, Cehoslovacia și R. S. S. Moldovenească; G. B. Fedorov, *Черняховская культура*, în *MIA*, 82, 1960, p. 253 și urm.

⁴²⁷ Vezi R. Vulpe, *Săpăturile de la Poienești din 1949*, în *Materiale*, I, p. 437, nota 62, în care discutîndu-se originea acestui tip de fibulă, se consideră că el aparține epocii romane tîrzii și nu La Tène-ului III, așa cum s-a susținut de către Max Ebert, pe baza interpretării greșite a descoperirii de la Marișin, de lângă Olbia. Pentru acest

tip de fibulă vezi și G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, 1960, p. 144, pl. 36, tipurile V (1) și V(2); A. K. Ambroz, *Фибулы юга европейской части СССР, II в. до н.э. — IV в.н.э.*, Moscova, 1966, tabl. 16.

⁴²⁸ *Istoria României*, I, 1960, p. 690, capitol redactat de I. Nestor.

⁴²⁹ În mormîntul 16, distrus în parte, se păstrau în dreptul fiecărui umăr cîte o fibulă. Pentru tipul fibulelor vezi D. G. Teodor și Em. Zaharia, *Sondajele de la Spinoasa și Erbiceni*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 40 fig. 5/9.

De asemenea, dintre obiectele de podoabă, pot fi considerate ca datînd din vremea culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov și cele cîteva mărgelile tubulare, rotunde și bitronconice, din pastă de sticlă de culoare albastră, rozie sau gălbuie, descoperite la Iași (str. Ciurchi nr. 134), Rusenii Noi (Sub Pădure) și Pogorăști (La Movilă), precum și o altă mărgică de calcedonie albă de la Bădeni (Movila Grădiștei).

Tot acestei culturi îi aparține și un fragment de pieptene de os, lucrat din trei plăci prinse cu nituri de bronz pe mînerul plat de formă cvasi triunghiulară, descoperit în cuprinsul așezării din sec. IV e.n. de la Iași (Fabrica de cărămidă) ⁴³⁰. După forma mînerului, exemplarul de la Iași reprezintă o variantă a acestui tip de pieptene. Cele mai multe piese au placa mînerului de formă semicirculară, terminată simplu sau cu umeri laterali. Exemplare ale acestor din urmă variante, foarte răspîndite pe teritoriul României, sînt bine cunoscute și în Moldova, îndeosebi în urma descoperirilor din necropolele de la Izvoare ⁴³¹, Erbiceni (Dealul Cimitirului) ⁴³², Trușești (Pe Cuha) ⁴³³ și din alte locuri.

Recent la Bîrlad (Valea Seacă) s-au descoperit cîteva ateliere pentru producerea acestui tip de pieptene, cuprinzînd piese din corn de cerb în diferite faze de prelucrare ⁴³⁴.

Acestea sînt principalele rezultate obținute cu prilejul recunoașterilor recente din Moldova în cuprinsul așezărilor din sec. IV e.n., aparținînd culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov. Din prezentarea lor rezultă marea răspîndire a acestei culturi pe teritoriul Moldovei, precum și variațiile în intensitatea de locuire din diferitele subunități naturale ale acestui teritoriu. Spre deosebire de perioada imediat anterioară corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.), locuirea din vremea culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov (sfîrșitul sec. III și îndeosebi sec. IV e.n.) a fost mult mai intensă în jumătatea de nord a Moldovei. Această locuire a fost însă mai puțin intensă în jumătatea de sud a Moldovei, îndeosebi în culoarul de trecere din Cîmpia Siretului, și foarte slab reprezentată în regiunea subcarpatică din mijlocul Moldovei, în importantul centru de locuire dacică din La Tène-ul III și pînă în vremea corespunzătoare provinciei Dacia inclusiv.

De asemenea, din analiza materialului ceramic și a celorlalte piese ale culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov descoperite cu ocazia acestor recunoașteri s-au identificat elementele de tradiție locală (fragmente de urne și căni din pastă fină cenușie sau gălbuie și din vase de provizie (*dolia*), din pastă nisipoasă, toate lucrate la roată, precum și de căui și oale lucrate cu mîna din pastă poroasă), alături de altele de factură gotică (resturi de ceramică neagră), sarmatică (mărgelile de tip sarmatic) și romană (fragmente de amfore și pahare de sticlă).

Numai după cercetarea intensă a unor așezări ale culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov de pe acest teritoriu se va putea constata în ce măsură în aria de răspîndire a acestei culturi de pe teritoriul Moldovei pot fi deosebite variante locale, corespunzătoare elementelor caracteristice ale culturii materiale din aceste așezări. Tot cu acest prilej se va putea încerca să se lămurească în ce măsură aceste elemente culturale de origini diferite corespund și la deosebiri etnice. În legătură cu această problemă, s-a constatat că diversitatea elementelor culturale, în care predomină celea de origine locală, corespunde și cu amestecul etnic stabilit pe cale antropologică, ca fiind constituit din elemente mediteranoide, nord-est baltice și alpine, predominînd celea autohtone (mediteranoide) în necropolele de la Sîntana de Mureș și Spantov ⁴³⁵.

Un rol în geneza acestei culturi l-au avut și sarmații ⁴³⁶.

În ceea ce privește prezența elementelor sarmate în cuprinsul așezărilor din vremea acestei culturi, nu sînt încă dovezi suficiente. În afară de cîteva mărgelile, și acelea nu îndeajuns de

⁴³⁰ Pentru răspîndirea generală a acestui tip de pieptene vezi R. Vulpe, *Săpăturile de la Poenești din 1949*, în *Materiale*, I, 1953, p. 295, nota 21.

⁴³¹ Radu Vulpe, *Izvoare*, p. 299 și urm.

⁴³² D. G. Teodor și Em. Zaharia, *op. cit.*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 40, fig. 5/1.

⁴³³ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 179 și fig. 9.

⁴³⁴ V. Palade, *Atelierele pentru lucrat piepteni de os, din secolul al IV-lea e.n. de la Bîrlad-Valea Seacă*, în *AM*, IV, 1966, p. 261 și urm.

⁴³⁵ *Istoria României*, 1960, I, p. 679 și urm., capitol redactat de I. Nestor; Olga Necrasov și Maria Cristescu, *op. cit.*, în *AM*, I, 1961, p. 221 și urm.

⁴³⁶ *Istoria României*, I, 1960, p. 679 și urm., capitol redactat de I. Nestor; G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, 1960, p. 172.

concluziile, nu s-au putut determina și alte resturi de cultură materială de origine sarmatică, îndeosebi ceramica, care fiind fragmentată nu permite reconstituirea exactă a formelor vaselor.

În schimb, prezența elementelor de cultură sarmatică pe teritoriul Moldovei în această vreme este atestată în mod sigur prin descoperirile din necropolele culturii Sîntana de Mureș de la Izvoare⁴³⁷ din regiunea subcarpatică, de la Erbiceni⁴³⁸ din cîmpia nord-estică a Moldovei și de la Podul-Pietriș⁴³⁹ din Podișul Moldovei Centrale.

Cultura materială din sec. V—VI

Etapa următoare, corespunzătoare invaziei hunilor și gepizilor pe teritoriul Republicii Socialiste România, este mult mai puțin atestată prin descoperiri arheologice pe teritoriul Moldovei. Astfel, înainte de cel de-al doilea război mondial se cunoșteau doar două descoperiri importante de morminte din sec. V e.n., unul la Concești (jud. Botoșani)⁴⁴⁰ și altul la N. Bălcescu — Roman⁴⁴¹. Dintre acestea, mormîntul de la Concești, descoperit în 1811 sau 1812, cu cavou din blocuri de piatră și cu un bogat inventar, a aparținut, foarte probabil, unui nobil hun îngropat împreună cu calul său⁴⁴², iar acela de la Roman, descoperit în 1933, datînd din prima jumătate a sec. V e.n. și mai modest ca inventar, a conținut resturile unei femei înstărite de origine germană, eventual ostrogotă⁴⁴³, ca și mormîntul „princiar” contemporan de la Chiojdu din Munții Buzăului⁴⁴⁴.

În afară de aceste două descoperiri de morminte, nu se mai cunoștea nici o așezare sau necropolă din această vreme pe teritoriul Moldovei.

Ulterior, în perioada de după 1949, numărul descoperirilor arheologice din sec. V—VI e.n. din Moldova a sporit într-o oarecare măsură, fără totuși ca pe baza lor să se poată contura mai precis aspectele de cultură materială din etapa respectivă. Dintre acestea, o mențione aparte o merită descoperirea întîmplătoare a diademei de aur lucrată în stilul „cabochon” de la Buhăeni (jud. Iași) din prima jumătate a sec. V e.n., care, alături de descoperirile de morminte de la Concești și Roman, constituie încă o importantă dovadă arheologică din Moldova din vremea corespunzătoare invaziei hunilor⁴⁴⁵.

De asemenea, prezintă interes descoperirea așezărilor de la Costișa-Mănoaia⁴⁴⁶ și Botoșana⁴⁴⁷, ca și descoperirile de morminte din sec. V e.n. de la Valea Lupului (Fabrica Chimică) și Botoșani (Dealul Cărmidăriei), făcute cu prilejul săpăturilor arheologice de pe locurile

⁴³⁷ R. Vulpe, *Izvoare*, p. 42 și urm. și p. 276 și urm.

⁴³⁸ Anton Nițu, Emilia Zaharia și Dan G. Teodor, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 336 și urm.; Em. Zaharia și N. Zaharia, *op. cit.*, în *AM*, I, 1961, p. 211 și urm.; D. G. Teodor și Emilia Zaharia, *op. cit.*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 38 și urm.

⁴³⁹ N. Zaharia, Em. Zaharia și V. Palade, *op. cit.*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 591 și urm.

⁴⁴⁰ Al. Odobescu, *Opere complete*, IV, 1919, *Mormîntul mongolic de la Concești*, p. 304 și urm.; *Istoria României*, I, 1960, p. 702 și urm., capitol redactat de I. Nestor. Pentru discuțiile privind tezaurul de la Concești vezi și Wilhelm Grünhagen, *Der Schatzfund von Gross Bodungen*, în *Römisch-Germanische Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts zu Frankfurt a. M.*, *Römisch-Germanische Forschungen*, Band 21, Berlin 1954.

⁴⁴¹ Vl. Dumitrescu, *Une tombe de l'époque des migrations des peuples près de Roman (Moldavie)*, în *RIR*, IV, 1934, p. 76 și urm.; *Istoria României*, I, 1960, p. 704, capitol redactat de I. Nestor.

⁴⁴² *Istoria României*, I, 1960, p. 702, capitol redactat de I. Nestor.

⁴⁴³ I. Nestor, *op. cit.*, *Rapports*, II, XIème Congrès... Stockholm, 1960, p. 135; idem, *Istoria României*, I, 1960, p. 703.

⁴⁴⁴ C. C. Giurescu, *Mormîntul germanic de la Chiojdu*, în *RIR*, V—VI, 1935—1936, p. 333 și urm.

⁴⁴⁵ Adrian C. Florescu, *Диадема из золотой пластинки, эпохи переселения народов, найденная в Бухэени*, în *Dacia*, N.S., IV, 1960, p. 561 și urm.; idem, *O descoperire din perioada corespunzătoare invaziei hunilor în nordul Moldovei*, în *Omagiu lui P. Constantinescu-Iași*, p. 127 și urm.

⁴⁴⁶ D. Teodor, V. Căpitanu și I. Mitrea, *Cercetările arheologice la Mănoaia-Costișa și contribuția lor la cunoașterea culturii materiale locale din secolele V—VI din Moldova*, în *Carpica*, I, 1968, p. 233 și urm.

⁴⁴⁷ Dan Gh. Teodor și Gr. Foit, *Importanța descoperirilor de la Botoșana pentru cunoașterea secolelor V și VI în Moldova* (în manuscris); M. Petrescu-Dîmbovița, *Considérations sur le problème des périodes de la culture matérielle en Moldavie du VIe au Xe siècle*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, 2, 1967, p. 184 și urm.

respectiv, precum și cercetarea, prin sondaje, a așezărilor de la Botoșani (Dealul Cărmidăriei), Costișa (jud. Neamț) și de la Botoșana (jud. Suceava).

La Valea Lupului (Fabrica Chimică), din cele nouă morminte descoperite în 1952 și datate în sec. IV e.n., unul, de pe locul așezării de la sfârșitul epocii bronzului ⁴⁴⁸, prin caracteristicile lui (orientarea V—E, lipsa ceramicii, brățări cu capetele îngroșate și cercei de bronz, dintre care unul cu mărgică polifațetată) poate fi încadrat în sec. V e.n., prin analogie cu descoperirile corespunzătoare din mormintele de la Botoșani (Dealul Cărmidăriei). În acest din urmă loc, prin săpăturile arheologice din 1960—1962 s-au dezvelit 22 morminte de înhumatie, adânci, cu scheletele întinse pe spate, orientate de obicei V—E și mai rar NV—SE, cu inventar sărăcăcios și fără ceramică, constituit din piese de podoabă și îmbrăcăminte (fibule, cercei, ace și catarama de bronz, fragment de oglindă de metal alb, discuri perforate de lut ars și mărgelile de sticlă, pastă de sticlă, os și chihlimbar), precum și unele obiecte de fier de formă neprecizată ⁴⁴⁹.

În afară de aceste morminte, cercetate metodic, cu prilejul săpăturilor de pe Dealul Cărmidăriei au mai fost descoperite și altele, care însă din nefericire au fost distruse de către unele lucrări de săpă.

Dintre obiectele din mormintele acestei necropole, deosebit de importante din punct de vedere cronologic sînt două fibule de bronz cu capul triunghiular și piciorul rombic, decorate cu adîncituri fațetate rombic, ambele descoperite într-un mormînt, în care erau dispuse după moda gotică, cite una în dreptul fiecărui umăr. Varianta aceasta de fibulă, de origine răsăriteană, din regiunea pontică, și cu analogii pînă în prezent pe teritoriile Ungariei, Slovaciei, Niprului Mijlociu și Crimeii, datează din sec. V e.n. ⁴⁵⁰.

Pe lângă acest tip de fibulă, corespunzător unei variante a tipului II din clasificarea lui Párducz ⁴⁵¹, pentru încadrarea cronologică a necropolei de la Botoșani sînt importante și celelalte obiecte din inventarul mormintelor acestei necropole. Astfel, cele două variante de cercei de bronz, dintre care una cu butoni poliedrici și alta cu capetele ascuțite, corespunzătoare tipurilor I și II din clasificarea lui Párducz ⁴⁵², fragmentul de oglindă din metal alb cu decor radial în relief ⁴⁵³, perlele mici de sticlă (pastă?) de culoare cafenie închisă aproape neagră în formă de boabe de mei și mărgelile mai mari sferice, de sticlă de culoare albastră cu puncte roșii și galbene ⁴⁵⁴, acul de bronz cu capul lătit ⁴⁵⁵ și catarama de bronz cu bucla îngroșată ⁴⁵⁶ sînt în cea mai mare parte de origine răsăriteană, datînd între sfârșitul sec. IV și mijlocul sec. V e.n. Deci, pe baza tuturor acestor piese, necropola de pe Dealul Cărmidăriei de la Botoșani poate fi încadrată în prima jumătate a sec. V e.n., în vremea corespunzătoare invaziei hunilor.

Mormintele acestei necropole, caracterizate prin adîncimea mare a gropilor, prin orientarea predominantă V—E a scheletelor cu craniile normale sau deformate în formă de turn

⁴⁴⁸ M. Petrescu-Dimbovița și colaboratori, *Șantierul Hlincea-Iași*, în *SCIV*, V 1954, 1—2, p. 250 și urm. și fig. 11/1—4 (raport M. Dinu); *ibidem*, p. 250, se menționează prima epocă a fierului, căreia se considera pe atunci că-i aparține cultura Noua, în loc de sfârșitul epocii bronzului.

⁴⁴⁹ Emilia Zaharia și N. Zaharia, *Contribuții la cunoașterea culturii materiale din secolul al V-lea e.n. din Moldova în lumina săpăturilor de la Botoșani*, în *AM*, VI, p. 167 și urm.; idem, *Rezultatul săpăturilor din așezarea și necropola din sec. IV—V e.n. de la Botoșani-Dealul Cărmidăriei* (manuscris).

⁴⁵⁰ M. Párducz, *Archäologische Beiträge zur Geschichte der Hunnenzeit in Ungarn*, în *ActaArch*, XI, 1959, 1—4, p. 374 și urm.; Ioachim Werner, *Beiträge zur Archäologie des Attila Reiches*, München, 1956, p. 21 și pl. 49/5.

⁴⁵¹ M. Párducz, *op. cit.*, în *ActaArch*, XI, 1959, 1—4, p. 374 și urm.

⁴⁵² *Ibidem*, p. 376. După părerea autorului tipul I, cu analogii în sudul U.R.S.S. și Caucaz, s-a introdus în

Ungaria dinspre est, ca și tipul II, care după cum a arătat J. Werner are aceeași origine răsăriteană, eventual bosforană.

⁴⁵³ Pentru acest tip de oglindă, tot de origine răsăriteană, vezi M. Párducz, *op. cit.*, p. 373. Autorul, bazîndu-se pe lucrările lui J. Werner și I. Covrig, prezintă pe scurt problemele legate de răspîndirea, originea, cronologia și apartenența etnică a acestui tip de oglindă de la cimitirul de la Csongrád, corespunzător, după Werner, tipului Čmi-Brigetio.

⁴⁵⁴ M. Párducz, *op. cit.*, în *ActaArch*, XI, 1—4, 1959, p. 366, în care se menționează perle similare din mormîntul nr. 6 de la Bodrogonostorszeg.

⁴⁵⁵ *Ibidem*, p. 372, în care se citează analogii din unele morminte de la Bodrogonostorszeg și Bandul de Cîmpie.

⁴⁵⁶ Pentru acest tip de cataramă vezi M. Párducz, *op. cit.*, p. 377 și urm., în care sînt menționate exemplare din bronz, fier și os, susținîndu-se, pe baza analogiilor de la Kerki, că tipul acesta de cataramă este caracteristic pentru sfîrșitul sec. IV și începutul sec. V e.n.

sau de tip „aymaras”⁴⁵⁷ și prin inventarul lor sărăcăcios, lipsit de ceramică, se deosebesc de mormintele din necropolele culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov și în parte și de acelea ale sarmaților. Deci, din acest punct de vedere se constată schimbări în ritualul înmormîntărilor din sec. V e.n. față de acele ale sec. IV. În ce măsură în aceste schimbări de ritual se reflectă și deosebiri etnice este greu deocamdată să se precizeze numai pe baza cercetărilor arheologice. Pentru aceasta este necesar să se apeleze și la studiul antropologic al scheletelor descoperite în necropola de pe Dealul Cărmidăriei de la Botoșani⁴⁵⁸. Deocamdată au fost studiate deformările craniene (de către M. Cristescu), neputîndu-se însă preciza dacă ele corespund unor categorii sociale din cadrul aceleiași populații sau eventual unor triburi diferite⁴⁵⁹.

În orice caz, deși prin caracteristicile principale ale ritualului de înmormîntare mormintele acestea se deosebesc de acelea ale grupului Sîntana de Mureș-Cerniahov, totuși prin unele detalii, cum ar fi de exemplu obiceiul de a se introduce două fibule în mormînt, cîte una în dreptul fiecărui umăr, după moda gotică, se poate deduce că este prezentă, în continuare, o tradiție gotică, în legătură poate cu o pătură subțire de ostrogoți căreia, după cum s-a arătat mai sus, s-a presupus că-i aparțin probabil mormintele „princiare” de la Roman și Chiojd, precum și alte descoperiri de morminte de pe teritoriul României din vremea invaziei hunilor.

Această ipoteză pare să fie confirmată și prin numărul relativ mare de obiecte de origine răsăriteană din inventarul mormintelor necropolei de la Botoșani. Prezența lor aici în prima jumătate a sec. V e.n., după înfrîngerea goților de către huni, poate fi interpretată în sensul unei componente germanice de origine ostrogotă, care, alături de huni și de alte elemente etnice, a influențat fondul local, contribuind la geneza unui grup cultural nu încă îndeajuns de bine precizat pe teritoriul Moldovei. În afară de aceasta, contrastul dintre inventarul sărăcăcios al mormintelor de la Botoșani și acela bogat al mormintelor de la Concești și Roman⁴⁶⁰ se explică prin accentuarea contradicțiilor sociale din această etapă a democrației militare, în care se aflau hunii și populațiile supuse de către ei.

Paralel cu cercetarea metodică a necropolei din sec. V e.n. de pe Dealul Cărmidăriei de la Botoșani, s-au efectuat săpături și în cuprinsul așezării de pe același loc, din spatele necropolei, aducîndu-se unele contribuții prețioase cu privire la locuirea din perioada cuprinsă între sec. I—IV e.n. și, eventual, în parte și din sec. V e.n.⁴⁶¹.

Pe baza resturilor ceramice din cuprinsul așezării culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov de pe acest loc, datate într-o fază tîrzie a sec. IV e.n. și, eventual, în parte, în sec. V e.n., este deocamdată prematur să se precizeze, din cauza caracterului restrîns al acestor cercetări, după cum pe drept cuvînt s-a arătat și de cei care au săpat acolo, dacă ceea ce aparține sec. V e.n. reprezintă aici ultima fază a culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov sau eventual este în legătură cu o fază a altei culturi încă neprecizate.

Relativ la această problemă, prezintă interes și sondajele efectuate recent în așezarea de la Botoșana (jud. Suceava⁴⁶²). În urma cercetărilor din această așezare, care sînt în continuare, s-au identificat locuințe în formă de bordeie, care, după caracteristicile inventarului ceramic, sînt ulterioare culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov și mai vechi decît aspectul Șipot-Suceava din nordul Moldovei, datînd probabil din a doua jumătate a sec. V e.n. sau eventual sec. V—VI e.n. Majoritatea resturilor ceramice din această așezare provin din oale lucrate cu mîna, cu peretii subțiri și bulbucați pe ambele fețe, dintr-o pastă grosieră de culoare negricioasă, cu pietricele și șamotă în compoziție. Pe lîngă această categorie ceramică, se mai întîlnește și specia ceramicii nisipoase, care este reprezentată însă printr-un număr mult mai restrîns de fragmente. În afară de aceste bordeie din sec. V—VI e.n., s-a găsit aici și o locuință de suprafață din sec. IV e.n., aparținînd, după conținutul ei, în mod sigur culturii Sîntana de Mureș.

⁴⁵⁷ O. Necrasov, M. Cristescu și S. Antoniu, *Considerații asupra practicii deformării artificiale a craniului și a modificărilor morfologice consecutive*, în *AȘUIași*, XIII, 1967, I, p. 35 și urm.

⁴⁵⁸ *Ibidem*.

⁴⁵⁹ *Ibidem*.

⁴⁶⁰ *Istoria României*, I, 1960, p. 702 și 704, capitol redactat de I. Nestor.

⁴⁶¹ Vezi nota 449 de mai sus.

⁴⁶² Săpături efectuate în anii 1962—1969 de către D. G. Teodor și Gr. Foiț.

În urma acestor cercetări se poate deduce că resturile ceramice din pastă fină cenușie sau de aspect zgrunțuros, din cuprinsul acestei așezări, pot fi considerate ca derivând din speciile ceramice corespunzătoare ale culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov. În orice caz, prin predominarea speciei ceramice lucrate cu mîna, care oarecum se generalizează în comparație cu specia nisipoasă, așezarea de la Botoșana se deosebește de așezările de la Botoșani (Dealul Cărmidăriei) și Bratei, aparținînd probabil unei variante, care, în stadiul actual al cercetărilor din Moldova, pare să fie ceva mai tîrzie decît descoperirile din prima jumătate a sec. al V-lea e.n. din necropola și așezarea de la Botoșani. Din acest motiv presupunem ca probabilă încadrarea cronologică a așezării de la Botoșana în a doua jumătate a sec. V e.n. sau eventual sec. V—VI, cu toate că, spre deosebire de necropola de la Botoșani (Dealul Cărmidăriei), lipsesc aici pînă în prezent elemente mai sigure de datare.

În cazul în care se confirmă această datare a resturilor de locuire din așezarea de la Botoșana, ar rezulta ca în evoluția culturii materiale din sec. V—VI e.n. din nordul Moldovei să se poată deosebi două etape, dintre care una mai veche, din prima jumătate a sec. V e.n., corespunzătoare necropolei și eventual în parte așezării de la Botoșani (Dealul Cărmidăriei), și o alta mai nouă, din a doua jumătate a sec. V e.n. și eventual sec. V—VI e.n., ilustrată prin așezarea de la Botoșana.

Acestea sînt unele din principalele rezultate ale săpăturilor și sondajelor din Moldova cu privire la perioada atît de puțin cunoscută a sec. V—VI e.n.

Datele acestor cercetări sînt completate într-o oarecare măsură și prin rezultatele recunoașterilor arheologice recente de pe teritoriul Moldovei.

Astfel, prin aceste cercetări de suprafață s-au identificat resturi de locuire din sec. V și eventual V—VI în 12 stațiuni din următoarele 11 localități :

- a. *Bazinul Bahluiului* : Buțuluc (În Țarnă), Iași (Bariera Cîrlig, Str. Ciurchi nr. 134), Mogoșești (Dealul Băului), Păușești (În fața Cantonului silvic).
- b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Cîrniceni (Cimitirul Vechi), Nichiteni (Pîrîul Calului).
- c. *Podișul Moldovei Centrale* : Osoi (Terasa Prutului).
- d. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Bîrlălești (La Arie), Blăgești (Brezina II).
- e. *Subcarpați* : Costișa (Mănoaia).

În afară de acestea, au mai fost identificate 8 așezări din următoarele 8 localități, cu resturi de locuire din sec. IV—V sau eventual sec. V (?) :

- a. *Bazinul Bahluiului* : Cogeasca Veche (La Moară), Dorobanțu (Poala Dealului Șorogari — La Iezătură).
- b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Botoșani (Dealul Cărmidăriei), Cișmea (La Movile), Focuri (Podu lui Grunzu), Hănești (La Iezătură).
- c. *Depresiunea Hușilor* : Ghermănești (Barahoi II), Rîșești (Vatra satului).

La Nichiteni (jud. Botoșani), în punctul denumit La Pîrîul Calului din Cîmpia Jijiei Superioare, s-a semnalat o necropolă cu morminte de înhumatie care datează din sec. IV și continuă eventual pînă în sec. VI, după cum o atestă în primul rînd o fibulă de bronz cu placa semicirculară, prezentînd analogii apropiate în așezarea de la Soporul de Cîmpie ⁴⁶³.

Tot din această vreme mai datează și alte descoperiri de obiecte izolate din Bazinul Bahluiului, dintre care două mărgeli din pastă de sticlă descoperite la Ciurbești (Bîrca II) și Tăutești (În Zof), iar cea de-a treia o constituie un pieptene bilateral de os, fragmentar, descoperit la Iași (Bariera Cîrlig) ⁴⁶⁴.

Dintre toate aceste descoperiri, în lucrarea de față ne interesează în primul rînd acelea care constau din așezări a căror încadrare cronologică în sec. V sau eventual V—VI e.n., bazată în

⁴⁶³ D. Protase, *Șantierul arheologic Soporul de Cîmpie*, în *Materiale*, VIII, p. 534, fig. 7.

⁴⁶⁴ Piepteni bilaterali s-au găsit la Spanțov, vezi S. Morintz și C. Preda, *Săpăturile de la Spanțov*, în *Mate-*

riale, V, 1959, p. 168, fig. 4/3 ; Anton Točík, *Nove nalezky z Doby Stahovania Narodov na Juhozápadnom Slovensku*, în *Študijné zvesti*, Nitra, 1962, p. 217.

mod exclusiv pe caracteristicile ceramicii, este deocamdată provizorie, urmînd să fie verificată prin cercetările viitoare. Cu acest prilej se va preciza în ce măsură este justificată atribuirea așezărilor de la Buțuluc, Cîrniceni, Osoi și Costișa secolului V e.n., iar a celor de la Mogoșești, Păușești și Lunca secolelor V—VI e.n. De asemenea, tot prin aceste cercetări se va lămurii mai bine încadrarea cronologică și culturală a resturilor de locuire din așezările de la Botoșani, Ghermănești, Rîșești și Blăgești, dateate în mod nesigur în sec. IV—V sau V (?) e.n.

Deocamdată, considerînd în bloc aceste descoperiri de așezări mai mult sau mai puțin sigure din sec. V și V—VI e.n., se desprinde concluzia că cele mai multe dintre așezările din această perioadă au fost identificate în jumătatea de nord a Moldovei și numai în număr cu totul redus în restul teritoriului din jumătatea de sud a acestei regiuni, lipsind cu totul în cîmpia joasă a Siretului, unde, de altfel, exceptînd teritoriul roman de la Barboși, s-au găsit și foarte puține resturi de locuire din sec. III și IV e.n.

În stadiul actual al cercetărilor, este dificil să se precizeze cauzele cărora li se datorește împuținarea și chiar lipsa așezărilor în secolele amintite din „Cîmpia” și „Colinele” joase din sudul Moldovei. Să se datoreze această situație faptului că regiunea respectivă, constituind un culoar principal de trecere pentru neamurile în migrație dinspre răsărit, prezenta nesiguranță pentru o locuire mai intensă și de lungă durată? În caz afirmativ, s-ar pune în legătură cu aceasta și prezența capului de pod de la Barboși în prima jumătate a sec. IV e.n., pentru apărarea teritoriului roman din Dobrogea.

Din punct de vedere topografic, din cele 11 așezări dateate în sec. V și eventual V—VI e.n., 9 sînt situate pe terase inferioare (Iași, Păușești, Cîrniceni, Osoi, Costișa și Bîrlălești) sau cîmpii joase (Buțuluc) și numai 2 pe margine de podiș (Blăgești și Mogoșești). De asemenea, cele 8 așezări atribuite sec. IV—V sau V (?) se află pe terase inferioare și locuri mai joase. Deci, din această repartiție topografică a așezărilor din sec. V și V—VI rezultă în mod sigur că aproape toate sînt situate pe locuri joase și numai în cazuri cu totul rare ocupă și locuri cu poziție ceva mai înaltă. Din acest punct de vedere, se constată o legătură strînsă cu așezările din perioada anterioară, corespunzătoare culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov, care, după cum s-a arătat mai sus, ocupau cu predilecție aceleași terenuri joase.

Mai mult încă, marea majoritate a așezărilor din sec. V și V—VI, precum și din sec. IV—V și eventual V (?), se află pe aceleași locuri cu așezările din perioada anterioară, aparținînd culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov. Este posibil ca această continuitate de locuire în cuprinsul aceluiași așezări în sec. IV și V sau V—VI e.n. sau lipsa de continuitate pentru unele dintre așezările din aceste secole să fie în legătură cu procesul complicat istoric, etnic și social-economic care a avut loc în condițiile înfrîngerii și emigrării goților, în urma tulburărilor produse de invazia hunilor. În aceste împrejurări istorice, de la sfîrșitul sec. IV e.n. și din prima jumătate a sec. V e.n., în învălmășeala produsă prin invazia hunilor este posibil ca o parte a societății autohtone din regiunile mai retrase, împădurite și mai greu accesibile, precum și altele din locuri mai puțin deschise, de o mai slabă circulație și cu terenuri bune pentru agricultură, să fi continuat să viețuiască pe locurile așezărilor anterioare, în timp ce marea majoritate din zonele expuse să fi părăsit vechile așezări, durînd altele noi ⁴⁶⁵.

Tipul de locuință caracteristic pentru așezările din această vreme pare să fi fost bordeiul, după cum o dovedesc săpăturile de la Botoșana și Costișa din Moldova, precum și săpăturile de la Morești, Bratei și Soporul de Cîmpie din Transilvania. Bordeiele de la Botoșana, nu prea adînci și cu cuptoare din lespezi de piatră, în formă de potcoavă, într-unul din colțuri, se aseamănă cu semibordeiele din perioada următoare, Șipot—Suceava, din sec. VI—VII e.n. Prin aceste caracteristici așezarea de la Botoșana se apropie mai mult de așezările din faza Șipot-Suceava, datîndu-se mai curînd în sec. V—VI decît în prima jumătate a sec. V e.n.

În sprijinul acestei datări s-ar putea invoca și faptul că în așezarea de la Botoșana predomină specia ceramică lucrată cu mîna, spre deosebire de așezarea de la Bratei unde această

⁴⁶⁵ I. Nestor, *op. cit.*, în *Rapports*, II, *XIème Congrès, Stockholm, 1960*, p. 134; idem, *Istoria României*, I, 1960, p. 700.

specie este foarte rar întâlnită, fiind în schimb frecventă categoria lucrată la roată din pastă fină cenușie, cu sau fără lustru, ori cu aspect de ciment ⁴⁶⁶.

Pentru celelalte așezări recent identificate prin recunoașteri, este caracteristică specia ceramicii nisipoase și fără lustru, lucrată la roată, care este reprezentată prin fragmente provenind îndeosebi din următoarele forme de vase : a) oale și borcane din pastă cu nisip, pietricele și scoici sfărâmate în compoziție, cu marginea îngroșată, ușor răsfrintă și decorate pe umăr cu o dungă orizontală în relief, iar pe corp cu alte dungi adâncite orizontal sau învâluit și b) vase de provizie (*dolia*) cu marginile îngroșate și rotunjite, decorate cu benzi de dungi adâncite învâluit sau în zigzag. Această categorie din pastă fin-nisipoasă este ilustrată deocamdată mai bine prin descoperirile de ceramică din așezările de la Buțuluc și Costișa, datate în sec. V e.n., precum și în unele din mormintele necropolei de la Nichiteni, care pe baza fibulei cu placă semicirculară pot fi atribuite celei de-a doua jumătăți a sec. al V-lea și începutului sec. al VI-lea. Avându-se în vedere asocierea acestei categorii ceramice în unele descoperiri cu specia cenușie fină sau cu aspect de ciment, derivată din ceramica culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov din sec. IV e.n., precum și cantitatea redusă de ceramică grosolană lucrată cu mîna din aceste descoperiri, cum este cazul și la Bratei, s-ar putea presupune, pînă la noi dovezi, că descoperirile în care predomină specia cu microprundiș lucrată la roată se datează cu precădere în prima jumătate a sec. V e.n. În felul acesta s-ar putea deosebi, și pe baza ceramicii, două faze în evoluția culturii materiale din sec. V și VI e.n. pe teritoriul Moldovei, dintre care una mai veche, de la sfîrșitul sec. IV și prima jumătate a sec. V, în care predomină ceramica lucrată la roată, din pastă cenușie, cu sau fără lustru ori cu aspect de ciment, cu unele legături evidente în ceramica grupului Sîntana de Mureș-Cerniașov, și o alta mai nouă, din sec. V—VI, caracterizată printr-o frecvență mai mare a ceramicii grosolane lucrate cu mîna, care se va generaliza în etapa următoare a culturii slave de tip Șipot.

În ceea ce privește specia ceramică cenușie fină, precum și aceea cu aspect de ciment, ambele bine documentate la Bratei, au fost identificate și în unele așezări din Moldova, îndeosebi la Buțuluc și Costișa, atestîndu-se prin aceasta menținerea lor aici în mod sigur cel puțin pentru prima jumătate a sec. V e.n. În ce măsură aceste categorii ceramice au fost utilizate și mai tîrziu în Moldova, în sec. V—VI e.n., este deocamdată greu să se precizeze, din lipsă de cercetări speciale. La aceasta se mai poate adăuga și dificultatea izvorîită din faptul că unele din așezările din sec. V și VI e.n., aflîndu-se pe locurile așezărilor mai vechi, din sec. IV e.n., ale grupului Sîntana de Mureș-Cerniașov, este greu să se separe în toate cazurile cu certitudine resturile ceramice care provin din vase lucrate din pastă fină sau cu aspect de ciment din sec. V sau eventual V—VI e.n., de acelea din sec. IV e.n., din care au derivat.

În afară de ceramică, care este elementul cel mai caracteristic pentru așezările din sec. V sau V—VI e.n. identificat cu prilejul recunoașterilor recente din Moldova, s-au mai găsit, tot cu ocazia acestor cercetări, următoarele obiecte din sec. V e.n. : un fier de plug, cu analogie la Bratei⁴⁶⁷, în cuprinsul așezării de la Buțuluc ; un pieptene bilateral de os, la Iași-Bariera Cîrlig⁴⁶⁸, și două mărgelile din sticlă, dintre care una mai mare de la Tăutești (În Zof), ovală, de culoare albastră și cu buline roșii, cu analogii în necropola de la Botoșani, și o alta mai mică, de la Ciurbești (Dealul Bîrca II), circulară, de culoare albastră și decorată cu o dungă roșie în relief, aplicată învâluit.

⁴⁶⁶ Pentru aceste categorii ceramice de la Bratei vezi Eugenia Zaharia, *Sondajele de la Bratei din 1959, Materiale*, VIII, p. 623 și urm.; idem, *Săpăturile de la Dridu...*, p. 79 și urm.

⁴⁶⁷ *Ibidem*, p. 627, fig. 7/3.

⁴⁶⁸ Pentru unele răspindiri și cronologia acestui tip de pieptene vezi Dorin Popescu, *Cercetări arheologice în Transilvania*, în *Materiale*, II, 1956, p. 78 ; S. Morintz și C. Preda, *Săpăturile de la Spanțov*, în *Materiale*, VI 1959, p. 169, unde se accentuează asupra semnificației

deosebite pe care o are prezența pieptenului bilateral de os în complexul Sîntana de Mureș-Cerniașov din sec. IV e.n., lăsîndu-se deschisă problema atît a vechimii acestui tip de pieptene în sec. IV e.n., cît și a posibilității datării întregului complex de la Spanțov într-o perioadă ceva mai nouă decît sec. IV e.n., avîndu-se în vedere faptul că acest tip de pieptene se datează în mod curent începînd cu sec. V e.n. ; M. Părducz, *op. cit.*, în *AE*, 85, 1958, p. 34 ; idem, *op. cit.*, în *ActaArch*, XI, 1—4, 1959, p. 366, în care se arată că tipul acesta de pieptene este comun în descoperirile de morminte gepide din Cîmpia Ungariei.

Acestea sînt principalele rezultate care se pot desprinde din analiza puţinului material documentar relativ la sec. V şi eventual V—VI e.n., provenit în urma recentelor cercetări arheologice din Moldova. În stadiul actual al cercetărilor din această regiune, avîndu-se în vedere caracterul în genere limitat al săpăturilor arheologice din aşezările şi necropolele din perioada respectivă, nu poate fi vorba întotdeauna de concluzii definitive, ci mai mult de ipoteze de lucru, care urmează să fie verificate cu prilejul cercetărilor viitoare. Aşa este cazul, în primul rînd, cu încercarea de periodizare a culturii materiale din această vreme în două etape, dintre care una mai veche, din ultimele două decenii ale sec. IV e.n. şi din prima jumătate a sec. V e.n., şi o alta mai nouă, datată în general în sec. V—VI.

Prima din aceste etape corespunde invaziei şi dominaţiei hunilor, căreia i se datorează încetarea în mare parte a culturii Sîntana de Mureş-Cerniahov.

Din această vreme, pe lângă mormîntul hunic de la Conceşti şi cel presupus ostrogotic de la Roman, descoperite mai demult, datează diadema de aur de la Buhăeni, precum şi o serie de aşezări şi necropole, identificate prin recunoaşterile recente, dintre care mai importante par să fie acelea de la Buţuluc, Botoşani şi Nichiteni.

De asemenea, s-a presupus că tot datorită pătrunderii hunilor pe teritoriul Moldovei s-ar fi construit de către Atanaric şi valul de la Ploscuţeni-Stoicani⁴⁶⁹.

Unele descoperiri de aşezări din această vreme sîtuate pe locul altora mai vechi, aparţinînd culturii Sîntana de Mureş-Cerniahov, pot constitui, după cum s-a arătat mai sus, o dovadă că nu toată populaţia la năvala hunilor şi-a părăsit aşezările, mai ales în cazul în care în aceste aşezări sînt prezente forme de cultură materială (îndeosebi ceramica) derivate din acelea ale culturii Sîntana de Mureş-Cerniahov⁴⁷⁰.

Pe de altă parte, nu orice piesă de origine răsăriteană, de caracter hunic, din această vreme poate fi pusă în mod exclusiv pe seama hunilor, întrucît piesele de acest fel puteau fi foarte bine vehiculate şi prin ostrogoţii din solda hunilor sau fugiţi din calea lor⁴⁷¹. De altfel, prin aceşti ostrogoţi s-a menţinut probabil şi tradiţia gotică după care se utilizau două fibule pentru îmbrăcăminte, aşa cum se atestă prin descoperirile din necropola de la Botoşani, în care sînt multe elemente de podoabă şi îmbrăcăminte de origine răsăriteană, introduse aici probabil prin filiera ostrogotă.

Alături de elementele de cultură materială străine, de origine răsăriteană, răspîndite pe teritoriul Moldovei în special prin huni sau ostrogoţi, s-au menţinut în continuare într-o măsură încă insuficient cunoscută şi altele, locale, de tradiţie mai veche, derivate din grupul cultural Sîntana de Mureş-Cerniahov. Acestea din urmă, prin analogie cu cele descoperite la Bratei, Ipoteşti, Cîndeşti şi Bucureşti-Ciurel⁴⁷², pot constitui, cu toată rezerva impusă de caracterul încă limitat al cercetărilor arheologice pentru perioada respectivă din Moldova, dovezi relative la persistenţa populaţiei locale în Moldova în vremea corespunzătoare invaziei hunilor, cu toate perturbările provocate de această invazie în spaţiul carpato-dunărean. În felul acesta, se poate nădăjdui ca prin intensificarea cercetărilor arheologice din aşezările şi necropolele din această vreme din Moldova să se aducă unele contribuţii relativ la populaţia locală, pentru care, în izvoarele scrise, exista doar menţiunea controversată a lui Zosimos potrivit căreia Theodosius I a obligat în 381 pe carpo-daci, care împreună cu un grup de sciri (germani) au atacat imperiul, să se reazeze la nord de Dunăre⁴⁷³.

De asemenea, în legătură cu această problemă, unele contribuţii pot fi aduse şi prin cercetările antropologice. Din acest punct de vedere, deocamdată, este semnificativă coexistenţa în necropola de la Botoşani a scheletelor cu craniile nedeformate, alături de acelea cu două tipuri de deformări (în formă de turn şi de tip „aymaras”).

⁴⁶⁹ Radu Vulpe, *Despre valul din Moldova de Jos şi „Zidul” lui Atanaric*, în *SCIV*, I, 1950, 2, p. 163 şi urm.; idem, *Le vallum de la Moldavie inférieure et le „mur” d’Atharic*, Gravenhage, 1957.

⁴⁷⁰ *Istoria României*, I, 1960, p. 704, capitol redactat de I. Nestor.

⁴⁷¹ *Ibidem*.

⁴⁷² *Ibidem*.

⁴⁷³ *Ibidem*, p. 700.

Nu știm încă în ce măsură în aceste deosebiri de ordin antropologic din necropola de la Botoșani se reflectă și o diversitate etnică, lucru de altfel posibil, avându-se în vedere complexitatea etnică din perioada respectivă. În orice caz, din punct de vedere istoric, prezența hunilor, ca și a altor neamuri în migrație, nu exclude, ci din contra întărește presupunerea existenței unei populații agricole supuse⁴⁷⁴.

A doua etapă din evoluția culturii materiale din această perioadă, datată în mod provizoriu deocamdată în sec. V—VI, corespunde stăpînirii gepizilor de pe teritoriul unei părți a Daciei⁴⁷⁵.

În ceea ce privește teritoriul Moldovei, lăsînd la o parte ipoteza relativ la eventualitatea localizării în nordul Moldovei a luptei din 249 e.n. dintre goți și gepizi, la Galtis, lângă Auha, precum și înlăturarea limitei de est a extinderii gepizilor pe teritoriul Moldovei, prin identificarea de către unii a râului Flutausius, citat de Jordanes, cu Siretul, în loc de Olt, cum pare să fie mai probabil⁴⁷⁶, nu au fost puse în discuție alte mărturii din izvoarele scrise relativ la extinderea gepizilor pe acest teritoriu. În afară de aceasta, pe baza descoperirilor arheologice s-a restrîns întinderea teritoriului ocupat de gepizi numai la o parte a Transilvaniei.

Deci, prin identificarea râului Flutausius cu Oltul, în loc de Siret, și din lipsa materialelor arheologice de caracter gepidic din Moldova⁴⁷⁷ rezultă că descoperirile arheologice din sec. V—VI e.n. de la Botoșana, Costișa și din alte locuri, datînd mai mult sau mai puțin sigur din această vreme în Moldova, nu pot fi puse în legătură, în nici un caz, cu gepizii. Pentru încadrarea lor cronologică și culturală sînt necesare mai multe materiale arheologice, provenind din descoperiri închise. Din acest punct de vedere, interesează nu numai ceramica lucrată cu mîna, ci și cea la roată, precum și alte elemente caracteristice de inventar.

Deocamdată, pe baza săpăturilor din așezarea de la Botoșana, se cunoaște ceva mai bine specia ceramică lucrată cu mîna și într-o măsură mai redusă aceea fin-nisipoasă produsă la roată. Prin caracteristicile ei, specia ceramică lucrată cu mîna se deosebește în parte de ceramica executată în aceeași tehnică din vremea culturilor Sîntana de Mureș-Cerniașov (sec. IV e.n.) și Șipot-Suceava (sec. VI—VII). Din nefericire, nu se cunoaște în Moldova decît superficial categoria aceasta ceramică din prima jumătate a sec. V e.n., de cînd datează necropola de la Botoșani, din inventarul căreia lipsește cu totul pînă în prezent ceramica. Din acest motiv nu se știe în ce măsură ceramica lucrată cu mîna din așezarea de la Botoșana continuă aceeași categorie ceramică din prima jumătate a sec. V e.n.

Pe de altă parte, unele dintre fragmentele ceramice lucrate la roată din așezarea de la Botoșana nu sînt încă suficient de concludente pentru a putea fi atribuite, cu toată siguranța, acestei perioade.

Datorită acestor cauze, precum și faptului că din izvoarele scrise nu se pot desprinde informații istorice cu privire la teritoriul Moldovei în această perioadă, cuprinsă între mijlocul sec. V e.n. și acela al sec. VI e.n., sînt dificultați atît în ceea ce privește încadrarea culturală și cronologică a acestor descoperiri, cît și relativ la apartenența etnică a purtătorilor culturii respective. În legătură cu această din urmă problemă nu ar fi exclus ca resturile acestea de cul-

⁴⁷⁴ Vezi pentru această ipoteză *Istoria României*, I, 1960, p. 701, capitol redactat de I. Nestor.

⁴⁷⁵ În legătură cu problema extinderii stăpînirii gepide în Dacia s-au exprimat diferite păreri, față de teza generală, potrivit căreia această stăpînire s-ar fi exercitat asupra întregii Dacii în perioada 454—566 (C. Daicoviciu, *La Transylvanie dans l'antiquité*, București, 1945, p. 207). Tot astfel I. Nestor, în capitolul *Vom dem Abzug der Römer aus Dakien bis zur slawischen Einwanderung*, p. 135, din *Raports, II, Congrès Stockholm*, 1962, redactat cu C. Daicoviciu, constată ocuparea în etape a unei părți a Transilvaniei de către gepizi, cu începere de la sfîrșitul sec. V e.n., neexcluzînd ipoteza unei stăpîniri politice și militare a acestora asupra populației daco-romane. K. Horedt, în capitolul *Gepizii* din tratatul de *Istoria*

României, p. 709, susține că gepizii au fost prea puțin numeroși pentru a-și extinde stăpînirea asupra întregii Dacii, așa cum a arătat Iordanes. În fine, C. Daicoviciu (*Din Istoria Transilvaniei*, I, 1960, p. 40) pune la îndoială dominația efectivă a gepizilor în Transilvania, întrucît centrul puterii lor era în afara Daciei, pe cursul mijlociu al Tisei și Dunării și la Sirmium în sud-estul Panoniei.

⁴⁷⁶ K. Horedt, *Lupta de la Galtis lângă Auha*, în *Omagiu lui Constantin Daicoviciu*, 1960, p. 287 și urm.; *Istoria României*, I, p. 705 (K. Horedt).

⁴⁷⁷ După părerea lui M. Párducz de la Budapesta, unele resturi ceramice lucrate la roată din pastă fin-nisipoasă cenusie, descoperite la Hîrlău (Valca Nicolinei) și Scoșeni (Dealul Cheșcului), prezintă caracteristicile ceramicii gepide.

tură materială să fi aparținut populației locale dintr-o perioadă imediat anterioară pătrunderii slavilor pe teritoriul Moldovei.

De rezolvarea acestei probleme depinde precizarea substratului cultural și etnic găsit de către slavi în momentul pătrunderii lor pe acest teritoriu.

Cultura materială din sec. VI—X

Perioada cuprinsă între sec. VI și X prezintă o deosebită importanță, întrucât în această vreme, în urma conviețuirii populației daco-romane cu slavii și a asimilării treptate a acestora din urmă de către localnici, s-a desăvârșit procesul propriu-zis al formării poporului și limbii române⁴⁷⁸.

Cu toată importanța excepțională pe care o prezintă această perioadă pentru problema etnogenezei poporului român, totuși în istoriografia din trecut nu i s-a acordat atenția cuvenită, cercetarea limitându-se numai la interpretarea izvoarelor scrise și a datelor de ordin lingvistic. A. D. Xenopol, încercând să trateze problema slavă, a fost acuzat de N. Densușianu ca fiind „diletant în literatura istorică și introducător al teoriei slaviste în literatura română”⁴⁷⁹.

La rândul ei, cercetarea arheologică a acestei probleme a fost aproape total neglijată.

De abia în ultimii 20 de ani, o dată cu avîntul luat de cercetările arheologice în domeniul orînduirii feudale, s-a dat pentru prima dată în țara noastră atenția cuvenită studierii resturilor de cultură materială din sec. VI—X e.n.

În cadrul acestor cercetări arheologice efectuate pe aproape tot teritoriul României, un loc important îl ocupă acelea din Moldova, ale căror rezultate ne interesează aici în mod deosebit.

În ceea ce privește istoricul acestor cercetări din Moldova, menționăm că primele descoperiri mai importante de resturi de locuire din sec. VII—X s-au făcut în 1951 cu prilejul recunoașterilor arheologice efectuate în cuprinsul așezării de la Hlincea de lângă Iași⁴⁸⁰. Interesul deosebit pe care-l prezentau aceste descoperiri a justificat pe deplin începerea unor cercetări arheologice metodice pe locul respectiv. În acest scop s-au efectuat aici săpături metodice din 1952 și pînă în 1954 inclusiv, sub conducerea unui colectiv de arheologi de la Muzeul de istorie a Moldovei și de la Institutul de arheologie al Academiei⁴⁸¹.

Alte săpături importante pentru lămurirea acestei probleme s-au făcut de către arheologii Muzeului de istorie a Moldovei la Spinoasa (Poala Catargului) în jud. Iași, în anii 1956—1958⁴⁸², după un sondaj preliminar din 1953, și la Dănești (La Islaz) în jud. Vaslui, în anul 1958⁴⁸³.

⁴⁷⁸ Pentru această importantă problemă, vezi *Istoria României*, I, 1960, p. 775 și urm. (C. Daicoviciu, Em. Petrovici și Gh. Ștefan); C. Daicoviciu, *op. cit.*, *Tribuna*, VI, 26 (282) din 18.VI.1962; idem, *Zur Frage der Entstehung der rumänischen Sprache und des rumänischen Volkes*, în *Nouvelles études d'histoire*, București, 1960, p. 91 și urm.; idem, *La formation du peuple roumain et de sa langue*, București, 1959.

⁴⁷⁹ Cf. Al. Grecu, *Bulgaria în nordul Dunării în veacurile al IX—X-lea*, în *SCIM*, I, 1950, p. 223.

⁴⁸⁰ Aceste descoperiri provin din cercetările de suprafață executate de N. Zaharia în 1951.

⁴⁸¹ M. Petrescu-Dimbovița și colaboratori, *Șantierul Hlincea-Iași*, în *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 312 și urm.; idem, *Șantierul arheologic Hlincea-Iași*, în *SCIV*, V, 1954,

1—2, p. 233 și urm.; idem, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 687 și urm.

⁴⁸² B. Mitrea și colaboratori, *Șantierul arheologic Suceava-Cetatea Neamfului*, în *SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 315 (raport Trifu Martinovici); Anton Nițu și Dan G. Teodor, *Raport asupra sondajului din așezarea prefeudală de la Spinoasa*, în *Materiale*, V, 1959, p. 485 și urm.; Anton Nițu, Emilia Zaharia și Dan G. Teodor, *Sondajul din 1957 de la Spinoasa-Erbiceni*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 531 și urm.; D. G. Teodor și Em. Zaharia, *Sondajele de la Spinoasa și Erbiceni*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 35 și urm.

⁴⁸³ M. Petrescu-Dimbovița și Em. Zaharia, *Sondajul arheologic de la Dănești*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 52 și urm.

În afară de aceste cercetări, deosebit de importante au fost săpăturile arheologice din așezările de la Suceava (La Șipot, Curtea Domnească și Drumul Național)⁴⁸⁴, efectuate cu întrerupere între anii 1953 și 1963 de către arheologii de la Institutul de arheologie al Academiei în colaborare cu alții de la Muzeul de istorie a Moldovei, precum și acelea din 1963, din cuprinsul așezării de la Lozna⁴⁸⁵, executate în cadrul Muzeului de istorie a Moldovei.

Paralel cu săpăturile arheologice s-au efectuat în Moldova și numeroase recunoașteri în vederea identificării așezărilor și necropolelor din perioada secolelor VI—X e.n.⁴⁸⁶.

Pe baza tuturor acestor cercetări s-a reușit să se aducă o serie de contribuții deosebit de prețioase cu privire la locuirea autohtonă și slavă din secolele VI—X e.n. de pe teritoriul Moldovei. Astfel, pe lângă urmărirea răspândirii resturilor de cultură materială din această vreme, s-au obținut date valoroase cu privire atât la periodizarea culturii materiale din așezările secolelor VI—X e.n., cât și în legătură cu caracteristicile așezărilor și culturii materiale din fiecare perioadă a etapei respective.

În ceea ce privește necropolele din această vreme, cu toate încercările făcute, nu s-a reușit încă să se cerceteze nici una, deși s-au semnalat câteva prin unele descoperiri întâmplătoare din centrul Moldovei⁴⁸⁷.

În lucrarea de față ne interesează în primul rând așezările din sec. VI—X identificate prin recunoașteri, pentru a căror încadrare cronologică și culturală s-a ținut seama de principalele rezultate ale cercetărilor arheologice atât din România, cât și din țările vecine.

În stadiul actual al cercetărilor cu privire la periodizarea culturii din sec. VI—X din Moldova, aproape toate descoperirile de așezări din sec. VI—X din acest teritoriu pot fi încadrate în cele două etape principale ale culturii materiale din această perioadă: 1) Șipot-Nezvisko (sec. VI—VII e.n.) și 2) Hlincea (sec. VII—VIII e.n.), determinate pe baza cercetărilor arheologice din ultima vreme din Moldova⁴⁸⁸.

O importanță deosebită în stabilirea periodizării culturii materiale de pe teritoriul Moldovei pentru intervalul cuprins între sfârșitul sec. VI și începutul sec. X prezintă săpăturile recente din așezările situate în următoarele puncte din orașul Suceava: La Șipot și Parc (sec. VI—VII); Curtea Domnească (sec. VII) și Drumul Național (primul nivel de la sfârșitul sec. VII și începutul sec. VIII; nivelul al doilea din sec. VIII—IX și nivelul al treilea din sec. IX—X)⁴⁸⁹.

Prin cercetările recente din aceste puncte de la Suceava, pe de o parte s-au verificat rezultatele de ordin cronologic și cultural obținute îndeosebi în urma săpăturilor de la Hlincea și Spinoasa, iar pe de altă parte s-a coborât data descoperirilor slave din Moldova la sfârșitul sec. al VI-lea. În ceea ce privește data finală a resturilor de locuire prefeudală de la Suceava, încă insuficient stabilită pe baza descoperirilor din cel de-al treilea nivel de locuire de la Drumul Național, ea a fost mai bine precizată în urma săpăturilor arheologice la Hlincea, Spinoasa și Dănești, după cum se va expune mai jos.

⁴⁸⁴ Mircea D. Matei, *Contribuții la cunoașterea ceramicii slave de la Suceava*, în *SCIV*, X, 1959, 2, p. 409 și urm.; idem, *Славянские поселения в Сучаве*, în *Dacia*, N.S., 1960, IV, p. 375 și urm.; idem, *Die slavischen Siedlungen von Suceava (Nordmoldau, Rumänien)*, în *SlA*, X, 1, 1962, p. 149 și urm.; D. G. Teodor, *Contribution archéologique à la civilisation slave de la haute époque sur le territoire situé entre les Carpathes Orientales et le Pruth*, în *Atti del VI Congresso Internazionale delle scienze preistoriche e proto-istoriche*, Roma, 1962.

⁴⁸⁵ D. G. Teodor și I. Mitrea, *Cercetări arheologice în așezarea prefeudală de la Lozna-Dorohoi*, în *AM*, IV, 1966, p. 279 și urm.

⁴⁸⁶ Pentru rezultatele unora din aceste recunoașteri cu privire la perioada dintre sec. VI și X vezi N. Zaharia, *op. cit.*, în *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 289/XI și 291/XXI; idem, *op. cit.*, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 897 și urm.; M. Petrescu-Dimbovița, Em. Bold și M. Dinu, *op. cit.*,

în *AȘUIași*, secția a III-a, 1, 1955, 1—2, p. 23—24, 33, 38; A. Florescu, *op. cit.*, în *AȘUIași*, secția a III-a, 1, 1955, 1—2, p. 53, 56 și 62.

⁴⁸⁷ Pentru Vutcani, informație D. Gh. Teodor. Fibula de tip 2 C, după J. Werner, din această necropolă, descoperită întâmplător în 1958, este menționată de I. Nestor, în *L'établissement des Slaves en Roumanie à la lumière de quelques découvertes archéologiques récentes*, în *Dacia*, N.S., V, 1961, p. 438, nota 19.

⁴⁸⁸ M. Petrescu-Dimbovița, *op. cit.*, în *Revue roumaine d'histoire*, 2, 1967, p. 184. Autorul menționează, pe lângă aceste două faze, încă alte două, mai vechi: Botoșana (sec. V—VI), despre care este vorba în capitolul anterior și prezenta lucrare și faza corespunzătoare fibulei digitate de la Iași-Crucea lui Ferentz și eventual începutului etapei Șipot-Nezvisko, la care se face mențiune și în acest capitol.

⁴⁸⁹ Vezi nota 484.

În afară de aşezările mai bine cunoscute din aceste două etape din evoluţia culturii materiale de pe teritoriul Moldovei, este posibil să mai fi existat şi alte urme slave dintr-o fază mai veche decât acelea din etapa Şipot-Suceava, de la mijlocul sec. VI e.n., după cum pare să sugereze fibula digitată de bronz aurit, descoperită întâmplător mai de mult la Iaşi, pe locul denumit Crucea lui Ferentz, de la poala dealului Galata, şi mai ales fibula digitată găsită pe acelaşi loc cu prilejul sondajului din 1964⁴⁹⁰. După I. Nestor, care a postulat pentru prima dată existenţa în Moldova a unor resturi de locuire slavă mai vechi decât acelea de la Şipot-Suceava⁴⁹¹, fibula digitată de la Crucea lui Ferentz, corespunzătoare grupei II A Werner şi cu analogii mai apropiate la Cluj-Cordoş şi Dinogetia, reprezintă o replică slavă a unor prototipuri mai vechi germanice⁴⁹². Această concluzie, la care a ajuns autorul pe baza studiului amănunţit asupra fibulelor digitate din spaţiul carpato-dunărean şi Peninsula Balcanică, impune remanierea clasificării fibulelor slave elaborată de J. Werner, precum şi restructurarea opiniei relativ la răspândirea în masă a acestui tip de fibulă exclusiv dintr-un centru ant din bazinul Niprului Mijlociu⁴⁹³.

Pe de altă parte, existenţa unor resturi de locuire slavă pe teritoriul Moldovei, anterioare etapei Suceava-Şipot din sec. VI—VII, pare cu atât mai probabilă, cu cât s-au descoperit recent la Ipoteşti (jud. Olt) în Muntenia, urme de locuire slavă mai vechi decât acelea de la Monteoru⁴⁹⁴. După I. Nestor, aceste din urmă resturi de locuire slavă, prin caracteristicile ceramicii, prezintă importanţă atât pentru problema largii răspândiri a tipului Praga şi variantelor lui în sec. VI e.n., cât şi pentru teza relativ la dezvoltarea locală, sub influenţa mediului autohton, a trăsăturilor esenţiale ale ceramicii slave din cultura Hlincea⁴⁹⁵.

Cu alt prilej, I. Nestor a scos în evidenţă şi legăturile ceramicii de la Ipoteşti cu aceea a culturii Moreşti, subliniind rolul culturii Moreşti în ceea ce priveşte transmiterea ceramicii de tehnică superioară, lucrată la roată şi cu decor de linii orizontale sau învâlmite, slavilor timpurii, care nu au preluat aceste elemente de tehnică şi decor direct din ceramica romano-bizantină, ci din aceea a culturii locale din spaţiul carpato-dunărean⁴⁹⁶. Aceeaşi opinie este exprimată şi de Mircea Matei cu prilejul analizei ceramicii slave de la Şipot-Suceava⁴⁹⁷.

Deci, pe baza acestor considerente, pare destul de probabil să se identifice şi în Moldova resturi de locuire slavă de la mijlocul şi din a doua jumătate a secolului al VI-lea, anterioare

⁴⁹⁰ Această fibulă a fost reprodusă pentru prima dată de N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmboviţa şi Em. Zaharia, *op. cit.*, în *AŞUIAşi*, VII, 1956, 2, p. 8, fig. 3. Ea a fost apoi studiată în mod amănunţit, din punct de vedere morfologic şi stilistic, de I. Nestor, *op. cit.*, *Dacia*, N.S., V, 1961, p. 438 şi urm. În sondajul executat de D. G. Teodor în 1964 la Crucea lui Ferentz s-a descoperit o a doua fibulă digitată, de acelaşi tip.

⁴⁹¹ I. Nestor, *op. cit.*, în *Dacia*, N.S., V, 1961, p. 433.

⁴⁹² I. Nestor, *Les données archéologiques et le problème de la formation du peuple roumain*, în *Revue roumaine d'histoire*, 3, 1964, p. 383 şi urm. Vezi şi A. Petre *Fibulele digitate la Histria*, în *SCIV*, 16, 1965, 1, p. 82 (partea I), şi *SCIV*, 16, 1965, 2, p. 275 şi urm., (partea a II-a) după care acest tip de fibule este un produs al unor ateliere romano-bizantine; D. G. Teodor, *La population autochtone dans les régions est-carpatiques de la Roumanie pendant le V-ème—X-ème siècles de n.è.*, la *Al VII-lea Congres internaţional de ştiinţe pre- şi protoistorice*, Praga, 1966; M. Petrescu-Dîmboviţa, *op. cit.*, în *Revue roumaine d'histoire*, 2, 1967, p. 184.

⁴⁹³ I. Nestor, *op. cit.*, *Al XVII-lea Congres*, Praga, 1966.

⁴⁹⁴ *Ibidem*, p. 448; idem, *op. cit.*, în *Rapports*, II, *XI-ème Congrès*, Stockholm, 1960, p. 295, nota 75.

⁴⁹⁵ I. Nestor, *op. cit.*, în *Dacia*, N.S., V, 1961, p. 448. După M. Comşa tipul Praga propriu-zis are o arie de răspândire limitată la sudul Germaniei occidentale, Boemia,

Moravia, Slovacia de vest şi sudul Poloniei, în timp ce tipul înrudit Jitomir-Corceak este caracteristic pentru regiunile de pe Valea Pripetului şi de pe cursul mijlociu al Niprului, prezentînd analogii în ceramica slavă din aşezarea de la Şipot-Suceava şi cimitirul de incinerare de la Sărata Monteoru (M. Comşa, *SCIV*, XI, 1960, 1, p. 159 şi urm.). De asemenea, după M. Comşa este puţin probabilă teza relativ la dezvoltarea pe baze locale a celui mai vechi aspect Hlincea I — Luka Raikoveţkaia din complexe de tipul Sărata Montecru (*ibidem*, p. 163). După autoare, această ipoteză ar putea fi acceptată eventual numai pentru cultura slavă din teritoriile de nord ale ţării, care a fost influenţată continuu de triburile slave din vecinătate, din sud-vestul U.R.S.S. şi nu şi pentru cultura corespunzătoare din regiunea Dunării inferioare, unde a fost activă şi influenţa culturii populaţiei locale (*ibidem*, p. 163 şi urm.). În ceea ce ne priveşte, considerăm că sînt dovezi că ne găsim în faţa unei evoluţii locale din a doua jumătate a sec. VI şi pînă la începutul sec. X. Din acest motiv sîntem de părere acum că diferitele aspecte ale culturii materiale din această perioadă reprezintă mai curînd etape ale unui proces de durată mai lungă din acest spaţiu în cursul căruia factorul local a exercitat o influenţă asupra elementului slav.

⁴⁹⁶ I. Nestor *op. cit.*, în *Rapports*, II, *XI-ème Congrès*, Stockholm, 1960, p. 138, nota 75.

⁴⁹⁷ Mircea D. Matei, *op. cit.*, *SlA*, X, 1, 1962, p. 170.

acelora date cu ajutorul fibulei dinelului 2 de la Șipot-Suceava la sfârșitul sec. al VI-lea și în prima jumătate a sec. al VII-lea.

Din nefericire, cercetările de suprafață și sondajele efectuate pînă în prezent pe locul denumit La Crucea lui Ferentz nu au dus încă la identificarea aspectului de cultură materială de la mijlocul secolului al VI-lea. Prin cercetările de pe acest loc au fost descoperite resturi ceramice lucrate cu mîna, de factură slavă, din faza Șipot-Suceava, alături de altele mai tîrzii lucrate la roata înceată și decorate cu dungi adîncite orizontal, de aspect local, care prin caracteristicile tehnicii pastei și decorului par a fi de tip protodridu. În afară de aceste resturi ceramice lucrate la roata înceată, mai sînt și alte cîteva, executate în aceeași tehnică dintr-o pastă însă mai compactă, de aspect zgrunțuros, conținînd granulații de calcită și nisip colțuros, uneori cu bobul negru, care aparțin tot fazei Șipot-Suceava. Alte materiale ceramice de acest fel au fost găsite cu prilejul sondajului efectuat pe acest loc în 1964 de către D. Teodor, cînd au fost date la iveală două semibordeie din etapa Șipot-Nezvisko, din care unul conținea o altă variantă a tipului de fibulă digitată.

Avîndu-se în vedere urmele clare de locuire de pe acest loc, se poate spera ca prin cercetările viitoare să se găsească aici și altele mai vechi decît acelea semnalate, a căror limită cronologică inferioară să coboare eventual pînă către mijlocul sec. al VI-lea e.n., cînd se plasează în timp fibula digitată de la Crucea lui Ferentz. Pînă atunci, chiar aceste resturi de locuire, identificate recent aici, față de cele cunoscute mai de mult, din secolele XI—XII, aparțin secolelor VI—VII, după care, cum se știe, a fost semnalată o intensă locuire în etapa următoare Hlincea, de cînd datează cunoscuta așezare din apropiere, de pe celălalt mal al Nicolinei, situată între poala vestică a dealului Cetățuia și satul Hlincea. Ca și aceasta din urmă, așezarea din dreptul Crucii lui Ferentz, distrusă în mare parte în jumătatea sa estică prin săpăturile pentru cărămidărie, ocupă tot o poziție joasă, fiind situată pe terasa inferioară a Nicolinei, la același nivel cu așezarea de la Hlincea. De asemenea, ea a avut în față același șes bălțit al Nicolinei, iar în spate probabil pădurile de pe promontoriul dealului Galata.

Tot în secolul al VI-lea al e.n., dintr-o fază anterioară etapei Șipot-Suceava, mai datează și resturile ceramice lucrate la roată, dintr-o pastă densă, de aspect zgrunțuros, conținînd nisip, din așezarea de la Rediu-Tătar (Via Teodorescu), care prin caracteristicile ei de tehnică prezintă apropiere de ceramica lucrată la roată a grupului Ipotești-Cîndești, analizat recent mai amănunțit de V. Teodorescu⁴⁹⁸.

Din lipsă de cercetări, nu se cunoaște încă geneza acestei specii ceramice pe teritoriul Moldovei, neputîndu-se preciza în ce măsură ea s-a dezvoltat pe baza tradiției locale din etapa anterioară, cum pare probabil, și dacă a suferit sau nu, îndeosebi în jumătatea de sud a Moldovei, influența ceramicii romano-bizantine, așa cum se presupune pentru specia lucrată la roată a grupului Ipotești-Cîndești⁴⁹⁹.

În sprijinul legăturilor cu lumea romano-bizantină mai pot fi invocate fibula de bronz de tip romano-bizantin de la Bîrlălești (Cetățuia)⁵⁰⁰ și cîteva monede de bronz surfrapate, din vremea lui Justinian de la Stîncești (La Salcîmi)⁵⁰¹, Botoșana și alte locuri. O a doua fibulă de bronz de același tip a fost descoperită în mod izolat în stratul de cultură al așezării de la Șipot-Suceava, cu prilejul săpăturilor efectuate acolo în 1961⁵⁰². În ceea ce privește moneda bizantină

⁴⁹⁸ V. Teodorescu, *Despre cultura Ipotești-Cîndești în lumina cercetărilor arheologice din nord-estul Munteniei (regiunea Ploiești)*, în SCIV, 15, 1964, 3, p. 485 și urm. De asemenea vezi și Vl. Zirra, *Contribuții la problema permanenței și continuității populației autohtone pe teritoriul Bucureștilor și în regiune (a doua jumătate a sec. III e.n. — sec. VII e.n.)*, comunicare la conferința pe țară a arheologilor din România, 1961; și Valeriu Leahu, *Raport asupra săpăturilor arheologice efectuate în 1960 la Căfelu Nou*, în *Cercetări arheologice în București*, 1963, p. 42 și urm.

⁴⁹⁹ Vczi Margareta Constantiniu și P. I. Panait, *Săpăturile de la Bucureștii Noi, din 1960*, în *Cercetări arheologice în București*, 1963, p. 98.

⁵⁰⁰ Această piesă iredită, descoperită recent de Ghenuța Coman, se păstrează în colecțiile arheologice de la Murgeni.

⁵⁰¹ Determinarea monedei de la Stîncești s-a făcut de către B. Mîtreă de la Cabinetul numismatic al Institutului de arheologie al Academiei. Moneda de la Botoșana a fost descoperită în săpătură.

⁵⁰² Informație D. Gh. Teodor.

de bronz de la Justinian, datată din 547/8, de la Stînțești este a doua din această vreme cunoscută pînă în prezent pe teritoriul Moldovei⁵⁰³.

Prezența acestor monede bizantine pînă departe în nordul Moldovei, ajunse aici prin schimburi sau pe alte căi, atestă largă răspîndire a monedelor bizantine de bronz în perioada de înflorire a circulației lor din vremea lui Justinian⁵⁰⁴. Poate tot în acest fel, nu întotdeauna clar, să se fi răspîndit aici și alte monede bizantine de bronz din sec. VII, cunoscute mai de mult din descoperirile de la Cudalbi⁵⁰⁵ și Movileni⁵⁰⁶ (jud. Galați).

În orice caz, identificarea resturilor de ceramică lucrată la roată pe teritoriul Moldovei prezintă importanță, întrucît prin analogie cu descoperirile corespunzătoare de ceramică din grupul Ciurel-Ipotești-Cîndești, ele pot constitui dovezi relativ la cultura locală din vremea pătrunderii aici a slavilor.

În legătură cu această problemă nu se știe în ce măsură cultura locală este atestată și prin unele elemente de tehnică și formă ale ceramicii slave lucrate cu mîna⁵⁰⁷.

Soluționarea acestor probleme este mai dificilă în Moldova și Transilvania, datorită cercetărilor mai puțin numeroase, spre deosebire de Muntenia, unde, în urma săpăturilor mai intense din așezările sec. VI și VI—VII, reiese din ce în ce mai clar, pe baza studierii tipului de locuințe și a ceramicii, prezența autohtonilor, precum și în ce a constat contactul lor cu slavii⁵⁰⁸.

Faza Șipot-Suceava. Pe teritoriul Moldovei, după etapa de locuire din sec. VI e.n., atestată istoricește și deocamdată numai postulată din punct de vedere arheologic, urmează o alta mai bine documentată arheologic, cunoscută în genere sub denumirea de Șipot-Suceava, după stațiunea eponimă cercetată mai intens⁵⁰⁹. Această etapă, corespunzătoare fazei Suceava I a din periodizarea culturii materiale de la Suceava stabilită de M. Matei, a fost datată, pe baza ceramicii și îndeosebi a fibulei digitate din cuprinsul unui bordei, la sfîrșitul sec. VI și în prima jumătate a sec. VII⁵¹⁰. În parte ea a fost sincronizată și cu etapa Monteoru, denumită astfel după marea necropolă de incineratie de la Sărata-Monteoru, care începe aproximativ în aceeași vreme cu etapa Șipot-Suceava și durează pînă în a doua jumătate a sec. VII inclusiv⁵¹¹. Complexele arheologice de la Șipot-Suceava (inclusiv Suceava-Parc) și Sărata-Monteoru, aparținînd acestor două etape, sînt foarte apropiate între ele prin tipul de fibulă digitată⁵¹². În schimb, ele se deosebesc în parte, întrucît ceramica din necropola de la Sărata-Monteoru nu numai că se apropie prin caracteristicile ei de formă și tehnică de aceea de la Șipot-Suceava, dar o și depășește pe aceasta din urmă⁵¹³.

⁵⁰³ Dan Gh. Teodor, *Elemente și influențe bizantine în Moldova în secolele VI—XI*, în SCIV, 21, 1970, 1, p. 112 și urm. nota 76.

⁵⁰⁴ Irimia Dimian, *Cîteva descoperiri monetare bizantine pe teritoriul R.P.R.*, în SCN, I, 1957, p. 203 și urm.

⁵⁰⁵ Idem, *op. cit.*, p. 190 și urm., pentru 28 de exemplare de la Anastasius I (491—518) și Justin (518—527).

⁵⁰⁶ *Ibidem*, p. 194 și urm., pentru 26 de monede de la Tiberiu II Constantin (578—587) și Mauriciu Tiberiu (582—602).

⁵⁰⁷ Pentru problema influenței exercitate de localnici asupra ceramicii slave lucrate cu mîna, cercetată recent de Vlad Zirra, vezi Margareta Constantiniu și P. I. Panait, *op. cit.*, *Cercetări arheologice în București*, 1963, p. 103 și urm.

⁵⁰⁸ Pentru această problemă vezi V. Teodorescu, *Despre cultura Ipotești-Cîndești în lumina cercetărilor arheologice din nord-estul Munteniei (regiunea Ploiești)*, în SCIV, XV, 1964, 4, p. 485 și urm.; idem, *La culture Ipotești-Cîndești (V-ème — VI-ème siècle de n.e.)*, comunicare la Al VII-lea Congres Internațional de științe preistorice și protoistorice, Praga, 1966; Vl. Zirra și Gh. Cazimir, *Unele rezultate ale săpăturilor arheologice de pe cîmpul Boja din cartierul Militari*, în *Cercetări arheologice din București*, 1963, p. 71; Valeriu Leahu, *op. cit.*,

în *Cercetări arheologice în București*, 1963, p. 43; N. Constantiniu și P. P. Panait, *op. cit.*, în *Cercetări arheologice în București*, 1963, p. 98; D. Teodor, *La population autochtone dans les régions est-carpathiques de la Roumanie pendant le V-ème — X-ème siècle de n.e.*, comunicarea la Al VII-lea Congres internațional de științe preistorice și protoistorice de la Praga, 1966.

⁵⁰⁹ Vezi nota 484 de mai sus.

⁵¹⁰ Pentru cronologia așezării de la Șipot-Suceava, vezi Mircea D. Matei, *op. cit.*, *SLA*, X, 1962, 1, p. 167; M. Chișvași-Comșa, *Unele concluzii istorice pe baza ceramicii din sec. VI—XII*, în SCIV, VIII, 1957, 1—4, p. 268, nota 9; Mircea D. Matei, *op. cit.*, în SCIV, X, 1959, 2, p. 428 și urm.; Ion Nestor, *op. cit.*, în *Dacia*, N.S., V, 1961, p. 434, nota 12; I. Nestor, *Slavii pe teritoriul R.P.R. în lumina documentelor arheologice*, în SCIV, X, 1959, 1, p. 51 și urm.; Maria Comșa, *Slavii pe teritoriul R.P.R. în secolele VI—IX în lumina cercetărilor arheologice*, în SCIV, X, 1959, 1, p. 66.

⁵¹¹ Pentru raportul cronologic dintre descoperirile slave de la Suceava-Șipot și Sărata-Monteoru vezi I. Nestor, *op. cit.*, în *Dacia*, NS, V, 1961, p. 436 și urm.

⁵¹² *Ibidem*, p. 436.

⁵¹³ *Ibidem*, p. 437.

Pe de altă parte, considerându-se că ceramica de la Monteoru este parțial contemporană cu aceea din a doua jumătate a sec. VII de la Curtea Domnească și Drumul Național-Suceava (Suceava I b din periodizarea lui M. Matei)⁵¹⁴, se poate deduce că data ei finală corespunde eventual, în parte, cu aspectul Dorobanțu de la începutul culturii Hlincea⁵¹⁵. Deci, pe baza acestor sincronizări ar rezulta că etapei Monteoru i-ar corespunde resturi de locuire nu numai din etapa Șipot-Suceava, ci și eventual de la începuturile culturii Hlincea.

Aproximativ din aceeași vreme cu descoperirile de locuire de la Suceava (Șipot și Parc) și în parte și de la Monteoru, datează resturile de locuire din sec. VI-VII de pe teritoriul actual al orașului București (Dealul Mihai Vodă, Curtea Veche, Fundeni, Dămăroaia, Ciurel, Cățelul Nou, Străulești)⁵¹⁶, Valea Budurească de lângă Mizil⁵¹⁷, unele descoperiri din Dobrogea⁵¹⁸, precum și numeroase așezări sau necropole de tip Band-Morești din „perioada gepidică” a Transilvaniei⁵¹⁹.

Din regiunile vecine cu țara noastră, cele mai caracteristice descoperiri din etapa Șipot-Suceava sînt cele de la Nezvisko pe Nistrul Superior din regiunea subcarpatică a R.S.S. Ucrainene⁵²⁰. De asemenea, tot aceleași etape îi aparține, cu multă siguranță, și o serie de descoperiri slave timpurii din zona de silvostepă și pădure a R.S.S. Moldovenești, în special dintre Nistru și Răut, dateate în general în sec. VI-VIII sau VI-VII⁵²¹.

În stadiul actual al cercetărilor din Moldova, caracteristicile așezărilor și culturii materiale din etapa Șipot-Suceava sînt cunoscute mai bine în urma săpăturilor efectuate în stațiunea eponimă. Astfel, în ceea ce privește tipul de așezare, caracteristic pentru stațiunea de la Șipot-Suceava este poziția joasă pe care o are în cuprinsul terasei inferioare de pe dreapta pîrului Cacăina. Întinderea exactă a acestei așezări încă nu a fost precizată. Din cele constatate cu prilejul săpăturilor efectuate pe locul respectiv rezultă că o parte însemnată din această așezare a fost distrusă prin deranjamentele provocate de locuirea feudală din sec. XV și XVI⁵²².

Tipul de locuință caracteristic pentru această așezare este acela de bordei rectangular cu pereții simpli, fără urme de chirpic, cu podeaua nefășuită și cu o vatră de piatră într-unul din colțuri⁵²³. Pînă în prezent s-au dezvelit 20 asemenea locuințe în așezarea de la Șipot, dispuse în șiruri la intervale nu prea mari. Din acest punct de vedere, cel puțin atît cît se cunoa-

⁵¹⁴ Pentru această etapă vezi Mircea D. Matei, *op. cit.*, *SLA*, X, 1962, 1, p. 168.

⁵¹⁵ Pentru acest aspect determinat pentru prima dată de Maria Comșa, pe baza studiului ceramicii din așezarea de la Hlincea, și datat în sec. VII și început sec. VIII, vezi M. Comșa, *Slavii de răsărit pe teritoriul R.P.R. și pătrunderea elementului romanic în Moldova pe baza datelor arheologice*, în *SCIV*, IX, 1958, 1, p. 77 și urm.

⁵¹⁶ Valeriu Leahu, *op. cit.*, *Cercetări arheologice în București*, 1963, p. 34 și urm.; M. Constantiniu și P. I. Panait, *op. cit.*, *Cercetări arheologice în București*, 1963, p. 79 și urm.

⁵¹⁷ Victor Teodorescu și Vasile Dupoi, *Din cercetările arheologice în Valea Budurească, com. Vadul Săpat, raionul Mizil, regiunea Ploiești*, comunicare la a IV-a Sesiune de comunicări științifice a muzeelor, 1968.

⁵¹⁸ Ultimul nivel de locuire de la Histria, datat prin monede de la Focas și Heraclios; Mircea D. Matei, *op. cit.*, *SLA*, p. 167; A. Petre, *Предварительные сведения в связи с хронологией могильника в Пятра Фрекезей, в Дacia*, N. S., VI, 1962, p. 215 și urm.; comunicare în manuscris la Seminarul român-bulgar de arheologie din oct. 1962 de la București. După autor, slavii au pătruns în Dobrogea și Peninsula Balcanică în sec. VII, după slăbirea imperiului romano-bizantin. La discuțiile care au urmat după această comunicare, Gh. Ștefan a considerat ca probabilă prezența slavilor aici și în sec. VI în primul rînd în teritoriile din interior, unde nou-veniții

s-au amestecat cu autohtonii, și nu în cetățile pontice locuite cu precădere de populația romano-bizantină.

⁵¹⁹ *Istoria României*, I, 1960, p. 785, capitol redactat de C. Daicoviciu, Em. Petrovici, Gh. Ștefan; C. Daicoviciu, *op. cit.*, în *Tribuna*, VI, 26 (282), din iunie 1962.

⁵²⁰ Cercetătorul Dan Gh. Teodor, luînd în considerație asemănarea pînă aproape de identitate a caracteristicilor formelor ceramice de tip Praga din ambele complexe, propune denumirea de Șipot-Nezvisko.

⁵²¹ G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, 1960, p. 180 și urm., în care se menționează 30 de asemenea descoperiri pe teritoriul R. S. S. Moldovenești, dintre care mai importante sînt acelea din depunerile inferioare ale horodiștilor de la Echimăuți și Alcedar și din siliștile de la Lopatna, Brănești I și Cobusca Veche. Ultimul strat cu resturi de locuire slavă timpurie din horodiștile de la Echimăuți și Alcedar și din siliștea de la Lopatna a fost distrus în mare parte prin deranjamentele din sec. IX—XI. Autorul încearcă să determine epoca și cultura din fiecare perioadă, inclusiv și din aceea slavă timpurie, cu ajutorul metodei statistice. Pentru descoperirile din această vreme, semnalate prin cercetările de suprafață din R. S. S. Moldovenească, vezi G. B. Fedorov, *op. cit.*, *Ученые записки*, т. VI, Chișinău, 1957.

⁵²² Mircea D. Matei, *op. cit.*, în *SLA*, X, 1962, 1, p. 150.

⁵²³ *Ibidem*, p. 152 și urm. Anton Nițu, Emilia Zaharia și Dan Teodor, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 534.

ște pînă în prezent la Șipot-Suceava, este o deosebită față de așezarea de la Hlincea, în care locuințele sînt dispuse în grupuri mici și mult distanțate între ele.

Pe baza descoperirilor de la Șipot-Suceava s-au precizat și trăsăturile caracteristice ale culturii materiale slave timpurii din Moldova, pentru care pînă acum cele mai apropiate analogii provin din așezarea de la Nezvisko. Analizîndu-se tehnica de lucru și formele ceramice lucrate cu mîna, din etapa Șipot-Suceava, s-a determinat componenta slavă a culturii respective, la baza căreia stă aspectul Jitomir-Korceak contemporan cu tipul Praga propriu-zis⁵²⁴. Prin prezența acestei variante a ceramicii slave de pe teritoriul Moldovei și mai la est pînă în regiunea Niprului se includ aceste teritorii în aria de răspîndire a ceramicii slave timpurii. În acest fel, prin marea răspîndire a acestei ceramicii, precum și prin celelalte caracteristici comune ale culturii slave timpurii cu privire la tipul de locuință și unelte, rit funerar ș.a. se explică oarecum unitatea culturii slave timpurii din toată zona de silvostepă și de la limita dintre aceasta și pădure, realizată se pare, după I.I. Leapușkin, nu atît prin legături economice și politice, cît mai curînd prin originea comună a populației slave de pe teritoriul respectiv⁵²⁵.

De asemenea, cu prilejul studierii fibulelor digitate de pe teritoriul României și regiunilor vecine, s-a încadrat din punct de vedere cultural și cronologic varianta acestui tip de fibulă de la Șipot-Suceava, care alături de ceramica de aspect Jitomir-Korceak constituie un element deosebit de prețios pentru datarea acestui complex cultural către sfîrșitul sec. VI și în prima jumătate a sec. VII⁵²⁶. În sprijinul acestei datări a mai fost invocată și o placă de bronz pentru ureche, de la Suceava-Parc, cu analogii la Martinovka și în alte descoperiri de pe Niprul Mijlociu⁵²⁷.

Dintre celelalte elemente de inventar ale acestei culturi, descoperite la Șipot-Suceava, se mai remarcă cîteva unelte de fier (cuțitașe și împungătoare), piatră (gresii pentru ascuțit și pietre de rîșniță de formă circulară), lut ars (fusaiole), precum și unele mărgelile din sticlă sau lut⁵²⁸.

Pe baza acestor descoperiri de la Șipot-Suceava este dificil, deocamdată, să se reconstituie, în amănunt, dezvoltarea social-economică a purtătorilor culturii Șipot-Suceava de pe teritoriul Moldovei. Ținîndu-se seamă însă și de rezultatele cercetărilor din așezările aproximativ din aceeași vreme din R.S.S. Moldovenească, se poate deduce că ocupațiile de bază ale populației din Moldova în etapa respectivă, de altfel ca și mai înainte și după aceea, au fost agricultura și creșterea vitelor, confirmîndu-se în acest fel, prin săpăturile arheologice, informațiile transmise de către istoricii bizantini cu privire îndeosebi la agricultura⁵²⁹. Alături de acestea se mai îndeletnicea cu pescuitul și vînatul, precum și cu meșteșugurile, caracterizate prin progrese evidente în comparație cu perioada precedentă, exceptînd ceramica, care este în regres, predominînd specia lucrată cu mîna din pastă grosieră⁵³⁰.

⁵²⁴ Pentru acest tip de ceramică pe teritoriul țării noastre, denumit astfel pentru prima dată în 1946 de învățatul ceh Ivan Borkovsky, vezi Mircea D. Matei, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 2, p. 428 și urm.; idem, *op. cit.*, *SIA*, X, 1962, 1, p. 167; I. Nestor, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 1, p. 57; Maria Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 1, p. 64; idem, *Discuții în legătură cu pătrunderea și așezarea slavilor pe teritoriul R.P.R.*, în *SCIV*, XI, 1960, 1, p. 159.

⁵²⁵ I. I. Leapușkin, *К вопросу о культурном единстве славян, Исследования по археологии СССР*, Leningrad, 1961, p. 208.

⁵²⁶ I. Nestor, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., V, p. 437, nota 12.

⁵²⁷ *Ibidem*, p. 435.

⁵²⁸ M. D. Matei, Al. Andronic, T. Martinovici, D. Gh. Teodor, M. Nicorescu și Gr. Foiț, *Șantierul arheologic Suceava*, 1960 (manuscris).

⁵²⁹ Cf. G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, 1960, p. 203, și urm. Autorul, în sprijinul tezei că slavii din

această vreme se ocupau cu agricultura, menționează următoarele dovezi: poziția așezărilor în terenuri bune pentru agricultură; vasele mari de provizie, vesela mare și mijlocie necesară gospodăriei de agricultori, gropile de provizii, resturile de cereale carbonizate (mei și grîu), rîșnițe rotunde, tradiția veche de agricultori din vremea culturii Cerniahov și unelte perfecționate pentru agricultură, constituite din cuțite și brăzdare de fier pentru plug, precum și din răzuitoare din corn de cerb sau ren pentru curățitul brăzdarelor. În ceea ce privește creșterea vitelor, sînt menționate oasele de animale domestice descoperite în cuprinsul așezărilor slave timpurii din R. S. S. Moldovenească.

⁵³⁰ *Ibidem*, p. 205 și urm. După autor este discutabilă părerea că slavii din sec. VI—VII nu au cunoscut roata olarului și cuptorul de ars vasele, întrucît sînt dovezi de folosirea roții olarului în descoperirile slave cele mai timpurii din nordul și vestul regiunii pontice, unde influența culturii bizantine a fost activă (*ibidem*, p. 209).

Stadiul în general dezvoltat al uneltelor de producție la populația din etapa respectivă, în special în domeniul agriculturii, a contribuit la o acumulare de surplusuri, ceea ce a dus la creșterea inegalității social-economice⁵³¹.

Din punct de vedere arheologic, acest proces al diferențierii social-economice din etapa respectivă se reflectă destul de pregnant în descoperirile din unele morminte din marea necropolă de la Sărata-Monteoru, care prin bogăția inventarului lor se consideră că au aparținut aristocrației tribale⁵³². Structura politică din această etapă a democrației militare, corespunzătoare gradului de dezvoltare social-economică a autohtonilor și a slavilor din etapa respectivă, este aceea a uniunilor de obști agricole și păstorești, la baza cărora stătea marea familie patriarhală⁵³³.

Din punct de vedere cultural și etnic prezența slavilor în vremea culturii Șipot-Suceava este bine dovedită pe teritoriul Moldovei. În ce măsură însă complexe de la Șipot, ca și cele de la Monteoru, pot fi atribuite cu toată siguranța anților, așa cum s-a presupus de către M. Comșa⁵³⁴, este dificil să se precizeze, întrucât după cum s-a arătat de I. Nestor, din informațiile lui Procopius și cum reiese și din datele arheologice, este încă problematică deosebirea atât de netă (pentru sec. VI—VII) dintre anți și sclavini⁵³⁵. De asemenea, în stadiul actual al cercetărilor, când se încetățenește din ce în ce mai mult teza unității culturale slave pentru etapa respectivă, nu este justificată ipoteza diferențierii atât de timpurii a slavilor răsăriteni de cei vestici și apoi mai târziu și sudici⁵³⁶. Aceasta cu atât mai mult, cu cât nu există încă o bază arheologică pentru o asemenea diferențiere timpurie a slavilor. În legătură cu această dificilă problemă a împărțirii tripartite a slavilor, corespunzătoare nu numai la aspecte culturale deosebite, ci și la diferențieri lingvistice, se presupune doar că procesul respectiv s-a cristalizat mai târziu, la limita dintre mileniul I și II, o dată cu accentuarea unor deosebiri de ordin cultural, economic, social și politic în marea arie de răspândire a diferitelor grupuri de triburi slave⁵³⁷.

În fine, o ultimă problemă în curs de lămurire este aceea a populației autohtone găsite de slavi cu prilejul pătrunderii lor în sec. VI—VII pe teritoriul Moldovei. În stadiul actual al cercetărilor, după cum s-a arătat mai sus, această problemă a contactului slavilor cu autohtonii în perioada respectivă a putut fi urmărită mai bine în regiunea de la nordul Dunării de Jos, în aria de răspândire a complexului Ipotești-Cîndești, aparținând unei populații mixte străromâno-slave⁵³⁸.

Semnificativ este faptul că în această regiune dunăreană nu se cunoaște pînă în prezent nici un complex slav din sec. VI—VII e.n. neinfluențat de cultura locală⁵³⁹. Pe de altă parte, ceramica cenușie lucrată la roată și de tradiție provincial-romană din această regiune prezintă analogii în așa-zisa ceramică „gepidă” de tip Morești din Transilvania⁵⁴⁰.

Pornindu-se de la aceste constatări se presupune că atât tehnica lucrului la roată a vaselor, cât și decorul în val nu au fost preluate de slavii timpurii de la ceramica romano-bizantină, ci probabil de la aceea a culturilor locale din spațiul carpato-dunărean, în care

⁵³¹ *Ibidem*, p. 205.

⁵³² *Istoria României*, I, 1960, p. 750, capitol redactat de M. Comșa.

⁵³³ *Ibidem*, p. 748; în același volum, p. 802, capitol redactat de C. Daicoviciu, Em. Petrovici și Gh. Ștefan; G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, 1960, p. 225.

⁵³⁴ Maria Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, XI, 1960, I, p. 160.

⁵³⁵ I. Nestor, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., V, 1959, p. 447; idem, *La pénétration des slaves dans la Péninsule Balcanique et la Grèce continentale. Considérations sur les recherches historiques et archéologiques*, I, în *Revue des études sud-est européennes*, T. I, 1963, 1—2, p. 41 și urm.

⁵³⁶ Pentru această problemă vezi Maria Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, I, p. 65; idem, *op. cit.*, în *SCIV*, XI, 1960, I, p. 163; *Istoria României*, 1960, p. 739, capitol

redactat de M. Comșa; Mircea D. Matei, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 2, p. 432; idem, *op. cit.*, în *SLA*, X, 1962, I, p. 171; I. Nestor, *op. cit.*, în *SCIV*, XI, 1960, I, p. 57; idem, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., V, p. 447, nota 52.

⁵³⁷ Vezi nota 525.

⁵³⁸ Pentru această problemă vezi nota anterioară și I. Nestor, *Arheologia perioadei de trecere la feudalism pe teritoriul R.P.R.*, în *Studii*, XV, 1962, 6, p. 1435; V. Teodorescu, *op. cit.*, în *SCIV*, XV, 1964, 4, p. 485 și urm.

⁵³⁹ I. Nestor, *op. cit.*, în *Studii*, XV, 1962, loc. cit.

⁵⁴⁰ I. Nestor, *op. cit.*, în *Rapports*, II, XI-*ème* Congrès, Stockholm, 1960, p. 136; idem, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, I, p. 54.

cultura Mureși a avut un anumit rol⁵⁴¹. În schimb, s-a considerat că situația din Moldova de la Șipot-Suceava și din alte locuri este deosebită, în sensul că aici, ca și la Nezvisko pe Nistrul Superior din regiunea subcarpatică a R.S.S. Ucrainene, complexele slave timpurii nu prezintă, din punct de vedere cultural, elemente ale culturii locale, care însă au fost atestate prin cercetările ulterioare⁵⁴². Pe de altă parte s-a presupus, pe baza urmăririi răspîndirii descoperirilor slave timpurii din Moldova, că elementele autohtone ar fi supraviețuit și în regiunile montane ale Moldovei⁵⁴³.

Deci, problema contactului slavilor timpurii cu populația locală de pe teritoriul Moldovei s-a pus în mod diferit față de Muntenia, în sensul că în timp ce în Moldova influența slavă a fost mai intensă, în Muntenia cultura populației locale a fost mai puțin influențată de către cultura slavă a noilor veniți. Aceasta nu a exclus posibilitatea identificării și în Moldova a unor elemente ale culturii locale din vremea corespunzătoare fazei Șipot-Suceava. Astfel, cu prilejul publicării primelor rezultate ale săpăturilor arheologice de la Șipot-Suceava, s-au pus în discuție, în mod însă neconvingător, unele fusaiole din lut ars, care, deosebindu-se prin material și unele detalii tehnice de celelalte, au fost considerate ca produse indigene și nu slave⁵⁴⁴. De asemenea, analizîndu-se ceramica slavă timpurie de la Șipot-Suceava, s-a presupus că influența factorului local s-a manifestat și în domeniul ceramicii slave lucrute la roată din sec. VII, nu numai din regiunea nord-dunăreană, ci și din spațiile de la est de Carpați, pînă la Nistru, în care este răspîndită cultura slavilor timpurii⁵⁴⁵. Nu însă în tot acest teritoriu a fost răspîndită cultura Lipița, așa cum s-a afirmat, ci numai în părțile de nord. De asemenea, la Șcheia-Suceava așezarea datează din sec. III și nu III—IV, iar al doilea nivel de locuire de acolo, din sec. V—VI, este deocamdată nedocumentat⁵⁴⁶.

Acestea sînt principalele probleme privitoare la populația locală de pe teritoriul Moldovei, care se desprind din cercetarea așezării din sec. VI—VII de la Șipot-Suceava. Datele obținute în urma săpăturilor metodice din această așezare cu privire la autohtoni și slavi se completează, în parte, cu acelea rezultate din recunoașterile efectuate în ultima vreme pe teritoriul Moldovei.

Astfel, prin cercetările de suprafață recente s-au identificat puncte cu resturi de locuire mai mult sau mai puțin sigure din etapa Șipot-Suceava în următoarele localități din Moldova :

a. *Bazinul Bahluiului* : Banu (Dealul Crucii), Bălțați (Cantonul C.F.R. 38), Brătuleni (La Rîpă), Iași (Curtea Domnească, Crucea lui Ferentz), Miroslava (La Bulgării) și Păușești (În fața Cantonului Silvic).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Băiceni (La Canton).

c. *Podișul Sucevei* : Ibănești (La Curte), Porcești-Moldovenii (Dealul Gabăra).

d. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Bogdănești (Stația C.F.R.) și Tuțcani (Vatra satului).

e. *Subcarpați* : Gura Văii (Ciortea), Onești (Marginea sudică a tîrgului).

Dintre aceste descoperiri cinci aparțin fazei Șipot (Brătuleni, Miroslava, Băiceni, Bălțați și Porcești-Moldovenii), iar celelalte datează probabil din vremea aceleiași culturi. Deci, deocamdată numărul descoperirilor sigure din etapa Șipot-Suceava, identificate prin recunoașteri, este redus. În total, prin recunoașteri și alte cercetări, se cunosc astăzi 14 descoperiri din această vreme pe teritoriul Moldovei, dintre care 12 sînt descoperiri de așezări, iar două de fibule digitate, găsite izolat. Numărul acestor așezări este extrem de mic față de cele 385 de stațiuni sigure și 34 îndoielnice din sec. IV e.n. aparținînd culturii Sintana de Mureș-Cerniahov. De altfel, o situație similară s-a întîlnit și pe teritoriul R. S. S. Moldovenești, unde față de cele 233 de așezări ale culturii Cerniahov se cunosc doar 30 de așezări slave din sec. VI—IX, dintre care se pare că mai puțin de jumătate datează din sec. VI—VII⁵⁴⁷. Această scădere

⁵⁴¹ I. Nestor, *op. cit.*, în *Rapports*, II, *XI-ème Congrès, Stockholm*, p. 138; M. D. Matei, *op. cit.*, în *SlA*, X, 1962, 1, p. 170, nota 75.

⁵⁴² I. Nestor, *op. cit.*, în *Studii*, XV, 1962, p. 1435 și de același, în *Revue roumaine d'histoire*, 1964, 3, p. 338 și urm.

⁵⁴³ Dan G. Teodor, *op. cit.*, în *Atti ... Roma*, 1966.

⁵⁴⁴ Mircea D. Matei, *op. cit.*, în *SlA*, X, 1962, 1, p. 156.

⁵⁴⁵ *Ibidem*, p. 170.

⁵⁴⁶ *Ibidem*, p. 174, nota 50.

⁵⁴⁷ G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, 1960, p. 189.

bruscă a numărului așezărilor de tip Cerniahov din R. S. S. Moldovenească s-au pus în legătură atît cu invaziile hunilor, avarilor și altor populații nomade, cît și, mai ales, cu perfecționarea uneltelor pentru lucrutul pămîntului la slavii timpurii, recte a apariției cuțitului de plug de fier, care a permis să se lucreze mai îndelungată vreme același sol, împiedicîndu-se prin aceasta necesitatea deplasărilor dese ⁵⁴⁸. În sprijinul acestei teze se invocă și grosimea mai mare a depunerilor arheologice în așezările din sec. VI—IX din R. S. S. Moldovenească, rezultată desigur din suprapunerea resturilor de locuire din diferite etape ale acestei perioade ⁵⁴⁹.

În schimb, în puține cazuri, așezările din această perioadă s-au stabilit pe locurile așezărilor mai vechi din vremea culturii Cerniahov, care în genere se caracterizează prin depuneri arheologice subțiri, indicînd o locuire de mai scurtă durată ⁵⁵⁰.

În linii generale, această interpretare a fenomenului de împutinare a așezărilor slave timpurii din R. S. S. Moldovenească față de numărul considerabil de mare al așezărilor aparținînd culturii Cerniahov pare să fie valabilă și pentru teritoriile de dincoace de Prut. De asemenea și aici, pe locurile unora dintre așezările din etapa Șipot-Suceava, s-au identificat resturi de locuire mai vechi, din vremea culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov (Bălțați și Miroslava) sau din etapele următoare, corespunzătoare culturilor Hlincea (Bălțați, Miroslava, Porcești-Moldovenii), protodridu și Dridu (Miroslava). Din lipsă de săpături pe locurile respective, nu se poate preciza cît de intensă a fost locuirea slavă timpurie în cuprinsul acestor așezări din Moldova.

Din punctul de vedere al repartiției geografice, descoperirile făcute cu prilejul recunoașterilor și acelea rezultate din săpăturile efectuate la Șipot-Suceava și Iași-Curtea Domnească provin din jumătatea de nord a Moldovei.

De asemenea, aproape toate descoperirile din sec. VI—VII din această regiune se întîlnesc în zona de silvostepă dintre Prut și Subcarpați, care ofereau atît localnicilor cît și noilor veniți condiții prielnice de dezvoltare economică, de circulație și de apărare. Aici așezările sînt concentrate în zona de contact, cu caracter depresionar, dintre podiș și cîmpie sau luncă. Astfel, așezările de la Banu, Bălțați, Brătuleni, Miroslava și Păușești sînt situate la limita vestică a depresiunii Bahluiului către Podișul Sucevei, iar acelea de la Ibănești și Băiceni se află la contactul dintre Cîmpia Jijiei Superioare și Podișul Sucevei. Dintre acestea din urmă, așezarea de la Ibănești, mai puțin sigură ca datare, prin poziția ei înaltă pe care o ocupă pe marginea Podișului Sucevei constituie o excepție față de toate celelalte așezări cunoscute, care sînt situate pe terenuri joase. La rîndul ei, așezarea de la Porcești-Moldovenii se află la contactul dintre Podișul Sucevei și lunca Siretului. În fine, și cele două așezări de la Bogdănești și Țuțcani, care aparțin cu probabilitate fazei Șipot-Suceava, sînt situate la limita zonei depresionare Elan-Horincea către Podișul Moldovei Centrale.

Această răspîndire a așezărilor din etapa Șipot-Suceava, identificate prin recunoașteri în zona de silvostepă, este confirmată și prin pozițiile pe care le ocupă așezările de la Suceava-Șipot, Iași-Curtea Domnească și Tîrpești (informație Silvia Marinescu), cercetate prin săpături, precum și localitățile Vutcani și Budești, de unde provin două fibule digitate din sec. VI—VII. Astfel, așezările de la Suceava se află la contactul Podișului Sucevei cu lunca Sucevei, aceea de la Iași la limita Podișului Moldovei Centrale către lunca depresionară a Bahluiului, iar așezarea de la Tîrpești în marginea Podișului Sucevei spre Depresiunea Cracăului.

Deci, din cartarea tuturor descoperirilor din etapa Șipot-Suceava, cunoscute pînă în prezent în zona silvostepică din jumătatea de nord a Moldovei, rezultă că pentru așezările din această etapă au fost preferate zonele de contact între cîmpiile depresionare sau lunci și podișuri sau dealuri împădurite. În această categorie de așezări de silvostepă se încadrează și așezarea de la Băiceni, singura din această vreme identificată pînă în prezent în Cîmpia Jijiei Superioare, întrucît este situată în marginea masivului de dealuri împădurite Copălău-Cozancea din mijlocul Cîmpiei Moldovei.

⁵⁴⁸ *Ibidem.*
⁵⁴⁹ *Ibidem.*

⁵⁵⁰ *Ibidem.*

Această repartiție geografică a așezărilor din Moldova în zona de silvostepă corespunde și cu răspîndirea așezărilor din aceeași vreme din R. S. S. Moldovenească, unde, după cum s-a arătat de către G. B. Fedorov, slavii timpurii au ocupat pentru așezările lor silvostepa, concentrîndu-se în special în sectorul dintre Nistru și Răut. În schimb, în acest teritoriu lipsesc aproape cu totul așezările slave timpurii din regiunile stepice cuprinse între Nistrul Superior și Dunărea de Jos, care în cea mai mare parte au fost ocupate de către populațiile nomade⁵⁵¹. Așa se explică de către Fedorov faptul că populațiile sedentare de agricultori s-au concentrat în zona de silvostepă și pădure din centrul și nord-estul R. S. S. Moldovenești⁵⁵². Interesantă este constatarea că în aceste din urmă regiuni s-a evitat stepa Bălților⁵⁵³, după cum în teritoriile vecine din nord-estul Moldovei nu a fost locuită în această vreme cîmpia stepică a Jijiei Superioare.

Prin toate aceste constatări se confirmă predilecția slavilor timpurii din R. S. S. Moldovenească și din Moldova pentru locuirea în zonele de silvostepă.

În ceea ce privește Muntenia, necropola de la Sărata-Monteoru se află într-o zonă de contact a cîmpiei cu colinele împădurite, ca și așezarea de la Cîndești. În schimb, majoritatea așezărilor din sec. VI—VII din Muntenia sînt situate cu precădere în luncile rîurilor din Cîmpia Română. În legătură cu această problemă nu este justificată întru totul părerea potrivit căreia slavii timpurii au ocupat pentru așezările lor mai întîi cîmpia și văile mai accesibile⁵⁵⁴. După cum s-a arătat mai sus, pe baza datelor obținute pînă în prezent rezultă că aceștia au preferat în primul rînd regiunile de silvostepă și de contact ale cîmpiei cu reliefurile mai înalte împădurite. Din aceste motive, precum și din alte considerente de ordin istoric, conchidem că nu este o întîmplare faptul că influența slavă în etapa Șipot-Suceava, ca și în cele următoare ale culturii Hlincea I, a fost mai intensă în Moldova. La aceasta a contribuit desigur și contactul mai strîns și permanent al slavilor din această regiune cu cei învecinați, de la est de Prut⁵⁵⁵. Pe baza datelor arheologice de care dispunem în prezent se poate deduce că aceste legături se realizau prin căile mai lesnicioase de acces din lungul culoarului Bahluiului dintre Prut și „Poarta de la Tg. Frumos”, precum și pe drumul dintre vadurile de la Ștefănești și „Poarta Bucecei”. De altfel, acestor două căi de acces mai importante le corespund și grupările de așezări cu resturi de locuire slavă din etapa timpurie pînă în cea tîrzie inclusiv, de pe teritoriile orașelor Iași și Suceava.

O altă problemă importantă este aceea a tipului de așezare din etapa Șipot-Suceava, identificat atît prin săpăturile de la Suceava, cît și prin recunoașterile recente. În legătură cu această problemă, pe baza datelor de care dispunem, obținute în urma cercetărilor efectuate atît în Moldova, cît și în R. S. S. Moldovenească, rezultă că aproape toate așezările cu resturi de locuire slavă timpurie ocupă poziții joase de pe terasele de luncă și primele trepte ale teraselor inferioare din preajma izvoarelor, avînd în față șesuri smîrcoase, iar în spate pantele împădurite ale dealurilor. Aceste așezări, prin poziția lor în cuprinsul terenurilor arabile de cernoziom, de lîngă ape și păduri, au oferit condiții propice în primul rînd pentru practicarea agriculturii și creșterii vitelor și apoi pentru vînat și pescuit.

În ceea ce privește dimensiunile lor, din lipsă de săpături suficiente nu se pot aprecia decît în mod aproximativ. Din acest punct de vedere, ținînd seama de așezarea de la Șipot, care a fost cercetată metodic și mai intens, se pare că întinderea lor a fost mai mică decît aceea a așezărilor din etapa următoare a culturii Hlincea. În legătură cu această problemă, credem că nu este întîmplător nici faptul că locuințele din așezările etapei Șipot-Suceava par să fie distribuite în șiruri apropiate mai mult sau mai puțin regulate, în timp ce acelea din vremea culturii Hlincea sînt constituite în grupuri mici, izolate unele de altele și extinse pe suprafețe mari. În legătură cu această dispoziție a locuințelor în cuprinsul așezărilor, se poate presupune că așezările de tip adunat din sec. VI—VII corespund marilor familii patriarhale, iar acelea

⁵⁵¹ *Ibidem*, p. 182.

⁵⁵² *Ibidem*.

⁵⁵³ *Ibidem*.

⁵⁵⁴ M. Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 1, p. 67.

⁵⁵⁵ M. Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, XI, 1960, 1, p. 160 și urm.

de tip împrăștiat, din vremea culturii Hlincea citorva familii patriarhale din perioada de dezagregare a obștii sătești și de tranziție la obștea teritorială în care a avut loc trecerea treptată a teritoriilor arabile în proprietate individuală.

Relativ la locuințele din cuprinsul acestor așezări, identificate prin recunoașteri, nu se pot da încă nici un fel de amănunte. Cel mult, avându-se în vedere rezultatele săpăturilor de la Șipot-Suceava, precum și din unele așezări din R. S. S. Moldovenească, se poate presupune că locuința preferată a fost semibordeiul cu vatră de piatră într-unul din colțuri.

Din acest punct de vedere prin datele cercetărilor arheologice din Moldova și R. S. S. Moldovenească se infirmă informațiile inexacte și contradictorii relative la caracterul așezărilor și al locuințelor slave din textele bizantine ale lui Procopius și Mauricius. Aceștia, după caracteristicile menționate, au avut în vedere în primul rând grupurile războinice de slavi de la Dunărea de Jos, care amenințau deseori prin incursiunile lor⁵⁵⁶.

În fine, în încheierea capitolului respectiv privitor la etapa Șipot-Suceava, o mențione aparte o merită resturile de vase descoperite prin recunoașteri în cuprinsul așezărilor din această etapă. Analizându-se aceste resturi s-au putut deosebi în mod clar următoarele categorii ceramice :

a) Specia lucrată cu mâna din pastă grosieră, de culoare neagră-cenușie la interior și brun-gălbuie sau uneori cărămizie la exterior, conținând în compoziție nisip și o cantitate mai mare sau mai mică de șamotă, datorită căreia suprafețele exterioare prezintă un aspect neregulat. Forma caracteristică este borcanul cu fundul și pereții groși, având marginea ușor răsfrântă și umerii șterși. Această categorie ceramică este întâlnită aproape pretutindeni în cuprinsul așezărilor din sec. VI—VII cercetate pînă în prezent prin săpături sau recunoașteri.

b) Specia lucrată la roata înceată din pastă grosieră mai compactă, în genere de aceeași culoare cu specia descrisă mai sus și conținând în compoziția ei nisip și șamotă cu bobul mai mic (Băiceni, Miroslava, Crucea lui Ferentz-Iași), asociate uneori cu microprundișuri (Ibănești și Brătuleni). Forma caracteristică este aceeași, de borcan cu pereții mai subțiri însă și cu mai puține neregularități, prezentînd uneori la exterior urme clare de netezire, dispuse vertical sau oblic. Această categorie ceramică este deocamdată mai slab reprezentată în cuprinsul așezărilor din etapa Șipot-Suceava.

c) Specia lucrată la roata înceată, din pastă de calitate mai bună și compactă, de culoare cenușie închisă în interior și de obicei cenușie la exterior și brun-gălbuie la interior, conținând în compoziție nisip și o cantitate mai mare de microprundișuri, care-i dau un aspect zgrunțuros. Borcanele din această pastă au pereții mai subțiri, marginea subțiată și mai mult sau mai puțin răsfrântă și umerii șterși. Și această categorie este deocamdată mai slab documentată.

Prima din aceste categorii ceramice prin caracteristicile ei de tehnică și formă se încadrează în grupul ceramicii slave timpurii din etapa Șipot-Suceava.

Cea de a doua categorie ceramică, deosebită într-o măsură din punctul de vedere al tehnicii pastei și al grosimii pereților vaselor, este mai perfecționată, nefiind exclus ca ea să fi rezultat din contactul dintre ceramica de tip slav timpuriu și aceea locală.

În fine, ultima categorie ceramică, bine diferențiată de cele două specii anterioare, continuă, prin caracteristicile tehnicii pastei, tradiția ceramicii locale lucrate la roată, de aspect zgrunțuros, din sec. V—VI.

Cultura Hlincea. Cele mai multe urme de locuire din sec. VI—X de pe teritoriul Moldovei aparțin culturii Hlincea, denumită astfel de M. Comșa după nivelul cu asemenea resturi de locuire din așezarea eponimă de lângă Iași, cercetat parțial prin săpături metodice⁵⁵⁷. Întrucît cele mai apropiate analogii pentru descoperirile culturii Hlincea, în ceea ce privește tipul de

⁵⁵⁶ G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, 1960, p. 188.

⁵⁵⁷ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *Șantierul Hlincea-Iași*, în *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 312 și urm.; idem, în *SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 233 și urm.; idem, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 687 și urm.; M. Petrescu-Dîm-

bovița, *Slovanské sídliská v Moldavské oblasti Rumunská*, în *SIA*, VI, 1958, 1, p. 209 și urm.; Maria Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, VIII, 1957, 1—4, p. 271; idem, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 1, p. 68 și urm.; I. Nestor, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 1, p. 55 și urm.

ășezare, locuință și ceramică de caracter slav, se considerau că proveneau din ășezarea de la Luka-Raikovețkaia de la vest de Nipru, săpată metodic de către Gonciarov⁵⁵⁸, cultura materială din această etapă a fost denumită tot de către M. Comșa Hlincea — Luka-Raikovețkaia⁵⁵⁹. Uneori însă în literatura de specialitate din țară și străinătate, s-a mai folosit și denumirea de Romen-Borșevo pentru cultura Hlincea, subliniindu-se prin aceasta unele asemănări dintre aceste două culturi⁵⁶⁰. Din acest punct de vedere, cu toate deosebirile semnalate între descoperirile de tip Romen-Borșevo și Luka-Raikovețkaia, puse pe seama unor triburi slave diferite, totuși există și o serie de trăsături comune care dovedesc un fel de viață apropiat și o cultură unitară, deși monumentele respective aparțin unor triburi slave deosebite⁵⁶¹. În acest sens s-a folosit numele de Romen-Borșevo și pentru cultura Hlincea⁵⁶².

Elementele cu caracter slav aparținând culturii Hlincea au analogii în teritoriul cuprins între Nipru și Tisa superioară, precum și între regiunea subcarpatică a R. S. S. Ucrainene și nord-estul Bulgariei⁵⁶³. În ceea ce privește teritoriul țării noastre, ele au fost identificate în centrul și nordul Moldovei și, într-o oarecare măsură, prin unele trăsături comune ale ceramicii, și în centrul și sud-estul Transilvaniei⁵⁶⁴. De asemenea, au fost semnalate și pe teritoriul Munteniei⁵⁶⁵.

Este însă probabil, după cum s-a presupus, că în această arie de răspândire a elementelor de caracter slav să fi existat mai multe variante regionale. O asemenea variantă regională cu unele analogii în Europa centrală s-ar putea să fie în Transilvania⁵⁶⁶. Tot spre Europa centrală sînt orientate și descoperirile din necropolele tumulare din sec. VIII—IX de la Nușfalău și Someșeni din nord-vestul Transilvaniei, cu analogii în Ungaria și Moravia⁵⁶⁷. În schimb, cultura materială din necropolele de incinerare de la Satu Nou și Castelu din Dobrogea, precum și din mormintele de incinerare din necropola birituală de la Histria, prezintă după unii cercetători și elemente slave sudice⁵⁶⁸.

În lucrarea de față ne interesează în mod deosebit cultura Hlincea de pe teritoriul Moldovei, cercetată prin săpături metodice efectuate în cuprinsul ășezărilor de la Hlincea-Iași (1951—1954), Spinoasa (1956—1958), Suceava-Drumul Național (1956—1957) și Dănești (1958).

Pe baza acestor cercetări efectuate în ășezări și în necropole s-au pus în discuție evoluția culturii Hlincea, precum și caracteristicile ășezărilor, locuințelor și ale culturii materiale.

Astfel, în ceea ce privește evoluția, s-au deosebit trei faze în desfășurarea acestei culturi, dintre care una timpurie, caracterizată prin ceramică lucrată cu mîna⁵⁶⁹, o alta mijlocie, ilustrată prin asocierea vaselor lucrate cu mîna cu acelea executate cu roata înceată și o fază tîrzie, în care predomină ceramica lucrată la roată⁵⁷⁰. Primele două faze au fost stabi-

⁵⁵⁸ V. K. Gonciarov, *Райковецкое городище*, Kiev, 1950.

⁵⁵⁹ Maria Comșa, *op. cit.*, în SCIV, IX, 1958, 1, p. 76.

⁵⁶⁰ Idem, *op. cit.*, în SCIV, X, 1959, 1, p. 67, nota 4. Autoarea propune denumirea de Luka-Raikovețkaia, în loc de Romen-Borșevo, pe care o consideră improprie, întrucît descoperirile din complexele Hlincea I sînt în legătură directă cu acelea de tip Luka-Raikovețkaia de la vest de Nipru și nu cu cele înrudite, dar nu identice, de tip Romen-Borșevo de la est de Nipru.

⁵⁶¹ D. T. Berezoșev, *До питання про литописних сіверян*, în *Археологія*, VIII, Kiev, 1953, p. 38.

⁵⁶² M. Petrescu-Dîmbovița, *Contribuții arheologice la problema începuturilor feudalismului în Moldova*, în *AȘUIași*, III, 2, 1956, 1—2, p. 1 și urm.; I. Nestor, *op. cit.*, în SCIV, X, 1959, 1, p. 56; I. I. Leapușkin, *op. cit.*, *Исследования по археологии СССР*, Leningrad, 1961, p. 207; D. T. Berezoșev, *op. cit.*, în *Археологія*, VIII, Kiev, p. 38; J. Vîjarova, *Славяно-българското селище край село Попина Силистренско*, Sofia, 1956.

⁵⁶³ Maria Comșa, *op. cit.*, în SCIV, X, 1959, 1, p. 69.

⁵⁶⁴ *Istoria României*, I, 1960, p. 741 și urm., capitol redactat de M. Comșa.

⁵⁶⁵ Eugenia Zaharia, *Săpăturile de la Dridu. Contribuție la arheologia și istoria perioadei de formare a poporului român*, București, 1967, p. 142.

⁵⁶⁶ *Ibidem*, p. 741 și urm.

⁵⁶⁷ Cf. M. Macrea, *Necropola slavă de la Someșeni*, în *Materiale*, V, 1959, p. 519 și urm.; M. Comșa, *Săpăturile de la Nușfalău*, în *Materiale*, VII, 1961 p. 519, și urm.; idem, *Курганный могильник с трупосожжением в Нушфалеу*, în *Dacia*, N.S. III, 1959, p. 525 și urm.

⁵⁶⁸ *Ibidem*, p. 746.

⁵⁶⁹ M. Comșa, *op. cit.*, în SCIV, IX, 1958, 1, p. 77 și urm.

⁵⁷⁰ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, în *Revue roumaine d'histoire*, VI, 1967, 2, p. 186, care admite trei faze ale culturii Hlincea.

pe baza cercetărilor de la Dorobanțu și Lozna⁵⁷¹, iar ultima în urma acelor de la Hlincea, Spinoasa, Suceava-Drumul Național și Dănești.

Din punct de vedere cronologic, faza timpurie a culturii Hlincea, corespunzătoare aspectului de la Dorobanțu, în parte și cu descoperirile de la Curtea Domnească și din primul nivel de locuire de la Drumul Național-Suceava (faza Suceava I b), a fost datată către sfârșitul sec. VII și începutul sec. VIII, pe baza caracteristicilor ceramicii lucrate cu mîna, considerate ca fiind mai apropiate de acelea ale fazei Șipot-Suceava și de descoperirile din a doua jumătate a sec. VII de la Curtea Domnească din Suceava, decît de cele ale ceramicii din etapa mijlocie a culturii Hlincea. Astfel, borcanele din această etapă, lucrate cu mîna, cu umerii șterși și decorate numai cu alveole pe marginea mai mult sau mai puțin răsfrîntă, continuă, într-o anumită măsură, și formele de borcane din grupul Jitomir-Korceak din etapa Șipot-Suceava.

La rîndul ei, faza mijlocie a culturii Hlincea, corespunzătoare celui de-al doilea nivel de locuire de la Drumul Național-Suceava (= faza Suceava I c), a fost datată în sec. VIII și prima jumătate a sec. IX, atît pe baza caracteristicilor culturii materiale, cît și prin analogie cu descoperirile corespunzătoare ale grupului Luka-Raikovețkaia⁵⁷². Acestea din urmă, după cum s-a arătat, sînt date prin observații stratigrafice, precum și prin prezența monedelor arabe de la sfârșitul sec. IX și pînă în prima jumătate a sec. XI, descoperite în depunerile imediat următoare din unele dintre ele, corespunzătoare locuirii din perioada Rusiei kieviene. Deci, pe baza tuturor acestor date, s-a admis că limita superioară a fazei mijlocii a culturii Hlincea este pe la mijlocul sec. IX.

Prin această încadrare cronologică a fazei mijlocii a culturii Hlincea s-a presupus că limita superioară a acestei faze, stabilită pe baza descoperirilor de la Spinoasa⁵⁷³ și Dănești⁵⁷⁴ și într-o oarecare măsură și de la Suceava⁵⁷⁵, datează în Moldova din a doua jumătate a sec. IX și prima jumătate a sec. X. În sprijinul acestei datări a fazei Hlincea tîrzie, s-au invocat observațiile stratigrafice din așezarea de la Dănești, potrivit cărora ceramica Hlincea tîrzie lucrată la roata primitivă din conținutul unui cuptor s-a putut izola de specia ceramică lucrată la roată, influențată de ceramica de tip Dridu, din sec. X—XI, dintr-un alt cuptor, precum și asocierea ceramicii de tip Hlincea tîrzie de la Dănești cu un pandantiv din metal alb, din a doua jumătate a sec. IX și prima jumătate a sec. X, a cărui utilizare a fost precizată prin analogie cu pandantivele înrudite din mormintele arpadiene⁵⁷⁶.

Alte rezultate obținute în urma săpăturilor arheologice din localitățile mai sus amintite sînt în legătură cu tipul de așezare și de locuință din etapa respectivă. Astfel, în ceea ce privește așezările, s-a stabilit, îndeosebi pe baza cercetărilor mai intense de la Hlincea și Spinoasa, că aproape toate sînt așezări deschise și de tip împrăștiat, desfășurîndu-se în lung pînă la 2 km pe locurile joase, bune pentru agricultură și creșterea vitelor, din preajma tere-nurilor bălțite și a pădurilor. Locuința caracteristică din cuprinsul acestor așezări de tipul siliștelor are forma de semibordei rectangular, prevăzut într-unul din colțuri, de preferință opus intrării, care pare să fi fost în trepte, cu un cuptor pentru încălzit și copt din pămînt cruțat de la săpatul locuinței sau construit din pietre și lipit cu lut. Pe lîngă aceste cup-toare, dintre care unele, construite din pietre, se găseau uneori și în afara locuințelor, avînd funcție de bucătărie de vară, s-au mai folosit, cu începere din faza mijlocie a culturii Hlincea, și vetrele portative din lut ars. În cuprinsul semibordeiilor s-au mai identificat lavite cruțate

⁵⁷¹ La Dorobanțu pînă în prezent s-au efectuat numai recunoașteri, nu și săpături, așa cum s-a afirmat de M. Comșa, *op. cit.*, SCIV, XI, 1, 1960, p. 161; D. Teodor și Ion Mitrea, *Cercetări arheologice în așezarea prefeudală de la Lozna-Dorohoi*, în AM, IV, 1966, p. 279 și urm.

⁵⁷² M. Comșa, *op. cit.*, în SCIV, VIII, 1957, 1—4, p. 272; idem, *op. cit.*, în SCIV, IX, 1958, 1, p. 77 și urm.; idem, *op. cit.*, în SCIV, XI, 1960, 1, p. 164.

⁵⁷³ Anton Nițu și Dan Teodor, *op. cit.*, în *Materiale*, V 1959, p. 485 și urm.; Anton Nițu, Emilia Zaharia și Dan

Teodor, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 531 și urm.; D. G. Teodor și Em. Zaharia, *op. cit.*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 25 și urm.

⁵⁷⁴ M. Petrescu-Dîmbovița și Em. Zaharia, *op. cit.*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 47 și urm.

⁵⁷⁵ Mircea D. Matei, *op. cit.*, în SCIV, X, 1959, 2, p. 409 și urm.

⁵⁷⁶ M. Petrescu-Dîmbovița și Em. Zaharia, *op. cit.*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 55 și urm.

de la săpăturii locuinței, iar uneori și gropi rotunde, care, prin analogie cu cele constatate în așezarea de la Tiszalök-Rázompusztai, unde s-au identificat urmele picioarelor imprimate pe fundul lor, nu ar fi exclus să fi servit pentru ședere⁵⁷⁷. Alte gropi mai mari sau mai mici, cu umplutură de obicei săracă în resturi menajere, s-au găsit în preajma locuințelor.

Alături de tipul acesta de locuință în formă de semibordei, cu analogii spre est pînă inclusiv în aria de răspîndire a culturii Romen-Borșevo dintre Nipru și Don, s-au mai semnalat la Hlincea și îndeosebi la Spinoasa și construcții de suprafață, asemănătoare cu acelea din așezarea de la Poiana pe Nistru⁵⁷⁸. În genere, după cum s-a arătat mai sus, locuințele din cuprinsul acestor așezări ale culturii Hlincea nu sînt dispuse în șiruri, ci grupate cîte două sau trei, la un loc, la intervale de obicei mari unele de altele. Această dispoziție a lor în planul așezării este în strînsă legătură cu transformările pe plan social și economic din cadrul uniunilor de triburi din perioada de trecere de la orînduirea comunei primitive la aceea feudală, caracterizată prin relații de producție de tip semipatriarhal-semifeudal⁵⁷⁹.

În această perioadă de trecere la obștea teritorială, în care apar premisele perioadei timpurii a feudalismului, așezările culturii Hlincea erau locuite de mai multe familii patriarhale, organizate în cadrul obștii sătęști.

În ceea ce privește cultura materială din cultura Hlincea, s-a studiat în mod special ceramica, accentuîndu-se în mod repetat asupra principalelor caracteristici, atît în ceea ce privește tehnica pastei și formele de vase, cît și decorul. Astfel, relativ la faza timpurie a culturii Hlincea, s-a arătat că ea se caracterizează printr-o ceramică de factură grosolană lucrată cu mîna, din pastă de obicei cu șamotă, care prezintă asemănări dar în același timp și deosebiri față de ceramica din etapa anterioară Șipot-Suceava⁵⁸⁰. Alături de această specie ceramică s-a susținut că există și o alta mai bine arsă, lucrată la roata primitivă, cu șamotă și microprundișuri în compoziție, căreia îi aparțin borcane decorate uneori cu alveole pe marginea mai mult sau mai puțin răsfrîntă în afară⁵⁸¹, care prin caracteristicile lor de formă se apropie mai mult de acelea ale etapei anterioare Șipot-Suceava.

În ceea ce privește faza mijlocie a culturii Hlincea, s-au deosebit și pentru aceasta două categorii de vase, dintre care una lucrată cu mîna dintr-o pastă conținînd de obicei cioburi pisate și o alta lucrată la roata primitivă dintr-o pastă amestecată îndeosebi cu nisip și microprundișuri. Pe lîngă acești degresanți s-au mai folosit uneori scoici pisate și granule de calcar⁵⁸². De asemenea, relativ la repertoriul formelor de vase s-a constatat că acesta este mai bogat, fiind constituit de oale și tigăi de tip slav, precum și din castroane semisferoidale, necaracteristice slavilor, cu analogii la populațiile nomade și seminomade⁵⁸³. Nu numai repertoriul formelor, dar și decorul vaselor din această etapă este mai variat, întîlnindu-se, alături de alveole, și benzi de linii adîncite orizontal sau învîlurit⁵⁸⁴.

În fine, s-a considerat că în faza tîrzie a culturii Hlincea ceramica se caracterizează, în genere, printr-o specie mai perfecționată, lucrată la roată primitivă și decorată în mod frecvent cu benzi de dungii adîncite orizontal sau învîlurit. De asemenea, s-a susținut că față de această categorie ceramică predominantă, se menține în continuare, într-o proporție mai redusă, specia lucrată cu mîna din pastă grosolană de tradiție veche slavă.

Tot în legătură cu cultura Hlincea s-au mai dezbătut și alte două probleme, dintre care una relativ la geneza acestei culturi, iar alta privitoare la atribuirea ei etnică.

În ceea ce privește geneza culturii Hlincea, s-au exprimat două puncte de vedere deosebite de către I. Nestor și M. Comșa. Astfel, în timp ce după I. Nestor cultura aceasta s-a dez-

⁵⁷⁷ Méri István, *Beszámoló a Tiszalök-Rázompusztai és Tárkeve-méricsi ásátások eredményéről*, în *AE*, 79, 1952, 1, p. 60.

⁵⁷⁸ Pentru Poiana de pe Nistru, G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, 1960, p. 192.

⁵⁷⁹ Pentru această etapă vezi *Istoria României*, I, 1960, p. 751, capitol redactat de M. Comșa.

⁵⁸⁰ Mircea D. Matei, *op. cit.*, în *SlA*, X, 1962, 1, p. 158.

⁵⁸¹ *Ibidem*, p. 165.

⁵⁸² M. Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, IX, 1958, 1, p. 74.

⁵⁸³ Maria Chișvași-Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, IX, 1958, 1, p. 74, 78 și urm.; idem, *op. cit.*, în *SCIV*, XI, 1960, 1, p. 161.

⁵⁸⁴ M. Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 1, p. 69; Mircea D. Matei, *op. cit.*, în *SlA*, X, 1962, X, 1962, 1, p. 166.

volat pe baze locale, dintr-un fond arhaic de tip Praga „influențat de factori externi și de unele curente interne slave”⁵⁸⁵, după M. Comșa, cultura Hlincea este strâns legată de cultura Luka-Raikovețkaia, începuturile ei fiind puse pe seama unui nou val slav în drum spre Peninsula Balcanică, provocat probabil de expansiunea Kaganatului hazar, precum și de deplasarea spre vest a bulgarilor⁵⁸⁶. Cu toate acestea, nici M. Comșa nu respinge cu totul teza lui I. Nestor relativ la geneza culturii Hlincea, arătând că ea ar putea fi acceptată numai pentru nordul țării, recte al Moldovei, nu însă și pentru regiunea Dunării Inferioare⁵⁸⁷.

În realitate, în stadiul actual al cercetărilor cu privire la cultura Hlincea, nu poate fi tăgăduită, cel puțin pe baza analizei ceramicii, pe de o parte dezvoltarea locală a ceramicii de factură grosolană de tip slav din cea mai veche etapă Șipot-Suceava până în vremea culturii Hlincea inclusiv, iar pe de altă parte contactul acestei ceramicii cu alta de tehnică superioară de tradiție locală. Prin această interpretare nu se exclude posibilitatea introducerii aici și a altor elemente ceramice de caracter neslav, cum ar fi acelea puse pe seama unor populații nomade și seminomade.

Tot atât de disputată a fost și problema apartenenței etnice a purtătorilor culturii Hlincea. În legătură cu această problemă, unii au fost de părere că poate fi vorba de slavii răsăriteni⁵⁸⁸, în timp ce alții au considerat temerară această teză, arătând că diferențierile constatate au fost stabilite exclusiv pe cale arheologică și îndeosebi numai pe baza analizei ceramicii și nu și pe alte considerente, lingvistice și istorice⁵⁸⁹.

De altfel, în acest sens, s-a precizat ulterior și de unul din susținătorii primei teze, a diferențierii timpurii a slavilor răsăriteni, că pentru sfârșitul sec. VII și începutul sec. VIII nu este vorba decât de deosebiri relativ la aspectul culturii materiale, și nu și de ordin lingvistic, care nu se cunosc în ce stadiu s-ar fi aflat în epoca respectivă⁵⁹⁰.

În stadiul actual al cercetărilor, problema culturii Hlincea urmează să fie revizuită în funcție de datele arheologice obținute în ultima vreme. Din acest punct de vedere, începuturile culturii Hlincea pot fi coborâte până în etapa Șipot-Suceava, din secolele VI—VII, cu care prezintă strânse legături, iar sfârșitul ei se plasează în secolul VIII e.n. După aceasta, în secolele VIII—X, în vremea corespunzătoare etapei Hlincea tîrzie din clasificarea anterioară, se situează etapa protodridu, care precede cultura Dridu propriu-zisă din secolele X—XI.

În ceea ce privește cultura Hlincea, cunoaște în evoluția ei, după etapa Șipot-Suceava, tratată aici separat, o etapă de început, insuficient atestată, și o altă bine ilustrată, corespunzând culturii Hlincea propriu-zise.

În cele ce urmează se prezintă rezultatele obținute în urma recunoașterilor din Moldova în cuprinsul așezărilor.

În total, prin aceste cercetări s-au identificat 91 de puncte de descoperire cu resturi de locuire din vremea culturii Hlincea, dintre care numai două sînt îndoielnice ca încadrare culturală și cronologică.

Primei faze a culturii Hlincea, semnalată de unii cercetători în urma săpăturilor de la Hlincea, se consideră că îi aparține deocamdată doar așezarea de pe terasa inferioară a Pîrîului Ciric de la Dorobanțu de lîngă Iași, identificată prin cercetările de suprafață din 1953. Nu știm în ce măsură și unele din așezările atribuite etapei Șipot tîrzie, ca de exemplu acelea de la Bălțați (Cantonul C.F.R.) și Porcești-Moldovenii (Dealul Gabăra), sau chiar fazei mijlocii a culturii Hlincea, din clasificarea precedentă, aparțin numai acestor etape sau dacă eventual nu pot fi încadrate cel puțin în parte și în faza timpurie a culturii Hlincea. În această situație, dificilă de încadrat din punct de vedere cultural și cronologic, sînt și resturile de ceramică de tip slav lucrate cu mîna descoperite în cuprinsul așezărilor de la

⁵⁸⁵ I. Nestor, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 1, p. 57.

⁵⁸⁶ M. Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, XI, 1960, 1, p. 163.

⁵⁸⁷ *Ibidem*.

⁵⁸⁸ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, în *SLA*, VI, 1958, 1, p. 209 și urm.; Maria Chișvași-Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*,

IX, 1958, 1, p. 78; M. Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, XI, 1960, 1, p. 161 și urm.

⁵⁸⁹ I. Nestor, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 1, p. 56; Mircea D. Matei, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 2, p. 432.

⁵⁹⁰ Cf. *Istoria României*, I, 1960, p. 740, nota 1, capitol redactat de M. Comșa.

Miroslava (La Bulgării) și Iași (Crucea lui Ferentz). Numai după ce se vor efectua săpături speciale pentru o mai bună precizare a trăsăturilor caracteristice ale fazei timpurii a culturii Hlincea, se va reuși să se deosebească cu siguranță resturile de locuire ale acestei faze. Din aceste motive, în stadiul actual al cercetărilor este prematur să se facă unele generalizări cu privire la locuirea din faza timpurie a etapei Hlincea I.

Nu același lucru se poate spune despre cea de a doua fază a culturii Hlincea, căreia îi aparțin 60 de puncte de descoperire, identificate prin recunoașteri în următoarele 51 de localități din Moldova :

a. *Bazinul Bahluiului* : Bălțați (Confluența Bahlueț — Pîrîul Gugii), Buhalnița (Cetățuia), Ciurea (Dealul Cetățuia, Lunca Ciurei), Cogeasca Veche (La Fîntîna Lungului), Crivești (La Hîrtop), Cuza Vodă (Valea Șipoțelului), Dancu (Iazu lui Chirița), Dorobanțu (La Lutărie, Coadă Iazului), Erbiceni (Curtea Veche), Găureana — Gura Văii (La Lutărie), Hlincea (Poala vestică a dealului Cetățuia, Marginea nord-vestică a satului), Holboca (La Moară), Păușești (La Bulgărie), Popești (În Sărături), Scopoșeni (Dealul Vișoara), Spinoasa (Podul de Fier), Șorogari (Grădina lui Gh. Lupu, Panta vestică a dealului Șorogari), Valea Ursului (La nord de sat), Vinători (Dealul Rufeni), Vlădiceni (Schitul Vlădiceni).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Băiceni (În Săliște la Rai), Bobulești (La Lutărie), Botoșani (În Săliște — La Ruși), Cătămărești (La Podul spre Brăiasca), Ciulinești (La Baltă), Cobila (La Cariere), Cotu Morii (La Șanț), Perieni (Vatra satului la Terentiac, Rîpa Porcului), Popricanii de Jos (Rîpa din Cot), Rediul Mitropoliei (Marginea nord-estică a satului), Trifești (Marginea estică a satului), Țigănași (Dealul din Mijloc).

c. *Podișul Sucevei* : Conțești (Dealul Ruja), Dealu-Zvoriște (Pîrîu Leahu), Doljești (Albiia ?), Oboroceni (La Nucăria din Grochilă), Porcești — Moldovenii (Dealul Gabăra), Fotin Enescu — Dumbrava (Marginea sudică a satului).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Arsura (Mogoșoaia), Banca (G.A.S.), Bereasa (La Răvnic, La Șipot), Dănești (Iazul Buragăi, La Meri, Zlătărești I), Gîrbovăț (La Gîrlă), Ivești (La Grădinărie), Osoi (Terasa Prutului), Poiana cu Cetate (La Cetate, Poiana la Pădurărie).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Bursuci (Nord de sat), Șuletea (La Șipote), Țuțcani (Vatra satului).

f. *Subcarpați* : Bogdănești (Todocanu), Rîpile (La Coșuri).

La acestea se mai pot adăuga încă așezările cu resturi de locuire ale culturii Hlincea de la Ciurea (Movila lui Ștefan Vodă) și Osoi (Terasa Prutului), în care au fost semnalate și urme mai puțin sigure ale culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov.

Deci, numărul descoperirilor din această fază a culturii Hlincea din Moldova, identificate prin recunoașteri, este relativ mare în comparație cu acela al descoperirilor din etapa Șipot-Suceava și totuși mic față de acela al așezărilor din vremea culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov.

În general, explicațiile de mai sus pentru numărul cu mult mai mic al așezărilor din etapa Șipot-Suceava față de acela din vremea culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov sînt valabile și pentru etapa următoare a culturii Hlincea. Spre deosebire însă de etapa Șipot-Suceava, în vremea culturii Hlincea sînt mult mai numeroase cazurile în care pe locurile așezărilor se găsește și altele mai vechi, din sec. IV e.n., aparținînd culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov. Astfel, în următoarele 21 de așezări cu resturi de locuire aparținînd culturii Hlincea s-au găsit și fragmente ceramice din vremea culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov.

a. *Bazinul Bahluiului* : Băiceni-Cucuteni (La Siliște), Bălțați (Confluența Bahlueț — Pîrîul Gugii), Ciurea (Zane), Crivești (La Hîrtop), Cuza Vodă (Valea Șipoțelului), Dancu (Iazu lui Chirița), Dorobanțu (La Lutărie, Coadă Iazului), Erbiceni (Curtea Veche), Holboca (La Moară), Șorogari (Grădina lui Gh. Lupu), Valea Ursului (La N de sat), Vlădiceni (Schitul Vlădiceni).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Băiceni (În Săliște la Rai), Bobulești (La Lutărie), Cătămărești (La Podul spre Brăiasca).

c. *Podișul Sucevei* : Fotin Enescu — Dumbrava (Marginea sudică a satului).

d. *Podișul Moldovei Centrale*: Dănești (Iazul Buragăi), Gîrbovăț (La Gîrlă), Ivești (La Grădinărie).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea*: Țuțcani (Vatra satului).

La acestea se mai pot adăuga și așezările cu resturi de locuire ale culturii Hlincea de la Ciurea (Movila lui Ștefan Vodă) și Osoi (Terasa Prutului), în care au fost semnalate urme mai puțin sigure ale culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov.

În afară de aceste descoperiri, în cuprinsul așezării de pe terasa Prutului de la Osoi au mai fost identificate și resturi de locuire din sec. V—VI, care s-au mai semnalat și la Păușești (În fața Cantonului silvic), nu departe de stațiunea La Bulgărie, cu resturi de locuire din vremea culturii Hlincea, de pe teritoriul aceleiași comune. De asemenea și pe teritoriul localităților cu descoperiri ale culturii Hlincea de la Cogeasca Veche (La Fîntîna Lungului) și Dorobanțu (Coadă Iazului, La Iezătură și La Lutărie) s-au găsit resturi de locuire din sec. IV—V sau eventual V (?) e.n. în punctele La Moară de la Cogeasca Veche și La Iezătură de la Dorobanțu.

Din felul cum sînt răspîndite așezările cu resturi de locuire aparținînd culturilor Sîntana-Cerniahov și Hlincea, rezultă că cea mai mare parte dintre aceste așezări provin din Bazinul Bahluiului, unde s-au identificat 13 stațiuni din vremea culturii Hlincea, dintre care 12 conțin resturi de locuire sigură din sec. IV și una mai puțin sigură tot din sec. IV e.n.

Toate aceste așezări sînt situate în zona de silvostepă sau în imediata apropiere a acesteia.

În comparație cu acestea, cu mult mai puțin numeroase sînt așezările din restul Moldovei cu urme de locuire aparținînd culturilor Hlincea și Sîntana de Mureș-Cerniahov. Astfel, se cunosc 4 asemenea așezări în Cîmpia Jijiei Superioare, 1 în Podișul Sucevei, 4 în Podișul Moldovei Centrale, dintre care una cu resturi nesigure din sec. IV e.n. și 1 în Depresiunea Elan-Horincea. Dintre acestea, unele sînt situate în zona de pădure (Băiceni, Cătămărești, Fotin Enescu, Dănești și Țuțcani), iar altele în luncile rîurilor (Bobuleștii din Vale, Gîrbovăț, Ivești și Osoi).

În stadiul actual al cercetărilor, din lipsă de săpături, este dificil să se precizeze dacă în cuprinsul așezărilor din faza a doua a culturii Hlincea a existat în toate cazurile o locuire propriu-zisă din vremea culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov sau uneori pe locurile respective sînt numai răspîndiri ale acestei culturi. Ceea ce interesează aici este faptul că majoritatea așezărilor cu resturi de locuire din vremea culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov și din această fază a culturii Hlincea se află în zona de silvostepă sau în imediata apropiere a acesteia și numai puține se găsesc în luncile rîurilor. De aici se poate trage concluzia că așezările din faza a doua a culturii Hlincea s-au stabilit cu predilecție pe locurile așezărilor culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov din zona de silvostepă și numai excepțional și în aceea de luncă, lipsind cu totul în zona de stepă propriu-zisă din nordul Moldovei, în care a existat totuși o locuire intensă în vremea culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov. Deci, din acest punct de vedere așezările din faza culturii Hlincea, răspîndite cu predilecție în zona de silvostepă, se deosebesc de acelea ale culturii Sîntana de Mureș-Cerniahov care ocupă atît regiunile de silvostepă, cît și cele cu caracter stepic. Această răspîndire caracteristică a așezărilor din vremea culturilor Sîntana de Mureș-Cerniahov și Hlincea trebuie explicată în legătură cu condițiile dezvoltării economice în împrejurările istorice din cele două importante etape ale perioadei prefeudale.

Astfel, în ceea ce privește dezvoltarea economică se poate presupune că în urma perfecționării uneltelor agricole în vremea corespunzătoare culturii Hlincea, așa cum o dovedesc unele descoperiri din R.S.S. Moldovenească, trecîndu-se la o cultivare mai îndelungată a aceluiași suprafețe arabile, s-a limitat numărul așezărilor, fixîndu-se cu predilecție în zonele de silvostepă, care ofereau condiții mai prielnice atît pentru locuire, cît și pentru practicarea principalelor ocupații, agricultura și creșterea vitelor. Așa se explică probabil locuirea mai îndelungată în aceste zone în vremea culturii Hlincea, situație pe care o întîlnim și la est de Prut. În schimb, în condițiile economice și istorice deosebite, din vremea culturii Sîntana-Cerniahov, așezările, după cum s-a arătat mai sus, au fost mult mai numeroase și de mai scurtă durată, fiind situate atît în silvostepă, cît și în stepă.

Aceleași concluzii în ceea ce privește răspîndirea cu predilecție a așezărilor din faza a doua a culturii Hlincea în zonele de silvostepă sau din imediata vecinătate a lor se desprind și din felul cum sînt repartizate geografic și celelalte așezări din această vreme în care nu au fost semnalate urme de locuire ale culturii Sîntana-Cerniahov. Astfel, din cele 60 de așezări din această fază a culturii Hlincea, identificate prin recunoașterile recente, numai 6 sînt situate în afara zonei de silvostepă și dintre acestea 4 sînt înșiruite în lunca Prutului (Bobuleștii din Vale, Ciulinești, Cotu Morii și Trifești), iar 2 la contactul cîmpiei stepice cu silvostepa (Erbiceni și Spinoasa).

Tot în legătură cu răspîndirea așezărilor din faza a doua a culturii Hlincea este de remarcat faptul că din totalul de 60 de așezări, 24 se află în Bazinul Bahluiului, 12 în Podișul Moldovei Centrale, 13 în Cîmpia Jijiei Superioare, 6 în Podișul Sucevei, 3 în Depresiunea Elan-Horincea și numai 2 în regiunea subcarpatică. Deci, majoritatea așezărilor din această etapă identificate prin recunoașteri pînă în prezent sînt situate în Bazinul Bahluiului, Podișul Moldovei Centrale și Cîmpia Jijiei Superioare.

Cea mai mare concentrare de așezări din cuprinsul acestor subunități geografice este aceea din zona de contact, cu caracter depresionar, din jurul Iașilor, cu prelungire în lungul culoarului Bahluiului pînă către „Poarta” Țîrgului Frumos. În rest, în Podișul Moldovei Centrale și Cîmpia Jijiei Superioare, așezările, deși sînt în număr relativ mare, totuși sînt dispersate către zonele de silvostepă. Spre deosebire de acestea din urmă, unele așezări din această fază a culturii Hlincea, din Culoarul Prutului și Podișul Sucevei, în legătură directă în ceea ce privește răspîndirea lor și cu altele din zona de contact cu Cîmpia Jijiei Superioare, constituie o grupare aparte în lungul culoarului dintre Ștefănești-Bucecea-Suceava.

La rîndul lor, aceste două zone de concentrare a așezărilor din vremea culturii Hlincea corespund în parte și cu cele două grupări de așezări, încă slab documentate, din etapa anterioară Șipot-Suceava.

Prin poziția lor geografică, grupările de așezări din etapele Șipot-Suceava și Hlincea propriu-zisă sînt situate în lungul căilor de pătrundere Bucecea-Suceava și Poarta Țîrgului Frumos, dinspre est către valea Siretului.

Avîndu-se în vedere această situație, se poate presupune că triburile slave folosind aceste căi au pătruns dinspre est în jumătatea de nord a Moldovei, grupîndu-se în jurul celor două centre din zonele depresionare ale Bahluiului și ale înșeuării Bucecea-Suceava, sau dispersîndu-se în celelalte regiuni de podiș și de deal ale Moldovei Centrale și în parte și sudice.

Aici au locuit în așezări deschise de tipul siliștilor, care, după cum s-a arătat mai înainte, ocupau suprafețe mult mai mari decît în etapa anterioară Șipot-Suceava, datorită faptului că în urma stadiului de dezvoltare economică din perioada respectivă s-a trecut de la tipul de sat adunat la acela împrăștiat, caracterizat prin grupuri de cîte 2 sau 3 locuințe corespunzătoare unor familii patriarhale din perioada de trecere la obștea teritorială.

Aceste așezări, ca și în perioada anterioară, erau amplasate în mijlocul terenurilor fertile din preajma bălților și a pădurilor.

Marea lor majoritate se află situate pe terasele inferioare ale rîurilor și numai cîteva ocupă margini de podișuri joase, hîrtoape sau poala dealurilor. Dintre acestea din urmă, 8 se află în Bazinul Bahluiului (Buhalnița, Ciurea, Crivești, Cuza Vodă, Găureana-Vîlcelele, Rediu Aldei, Șorogari, Valea Ursului), 3 în Cîmpia Jijiei Superioare (Cobila, Perieni cu 2 puncte de descoperire), 3 în Podișul Sucevei (Conțești, Oboroceni, Fotin Enescu-Dumbrava), 6 în Podișul Moldovei Centrale (Arsura, Dănești cu 3 puncte de descoperire și Poiana cu Cetate cu două puncte), 1 în Depresiunea Elan-Horincea (Țuțcani) și 1 în Subcarpați (Oituz).

La acestea se mai poate adăuga și așezarea de la Hlincea-Iași, care de asemenea este situată pe teren învîlurit prin alunecările de la poala dealului Cetățuia. În genere, aceste așezări, ca și celelalte de pe terasele inferioare, în majoritatea cazurilor au poziție joasă, deosebindu-se de acestea din urmă doar din punct de vedere morfologic. Avîndu-se în vedere faptul că aproape jumătate din numărul total al așezărilor din vremea culturii Hlincea se află pe asemenea forme

de teren, mai accidentate decât cele ale teraselor inferioare, se poate deduce necesitatea folosirii pentru aşezarea şi a acestor locuri din silvostepă, care ofereau condiţii prielnice de viaţă şi de apărare.

Tipul de locuinţă caracteristic pentru aşezările deschise de tip silişte din vremea culturii Hlincea este tot semibordeiul, ale cărui particularităţi, atât în ceea ce priveşte structura cât şi dispunerea lui în planul aşezării, au fost precizate îndeosebi cu prilejul săpăturilor de la Hlincea-Iaşi, după cum s-a arătat mai sus.

Afară de aceste aşezări deschise de tipul siliştilor, pînă în prezent pe teritoriul Moldovei nu s-au mai identificat şi altele întărite, de tipul horodiştilor, care să dateze din această fază.

Etapă protodridu. Caracteristicile culturii materiale din această etapă au fost stabilite îndeosebi în urma săpăturilor de la Spinoasa şi Dăneşti.

În ceea ce priveşte aşezarea de la Spinoasa, sînt indicii că în cuprinsul ei au existat două faze de locuire, dintre care cea mai nouă este caracterizată prin semibordeie şi locuinţe de suprafaţă, precum şi prin preponderenţa ceramicii lucrate la roată şi decorate cu benzi de linii orizontale sau învălurite. Deci, această aşezare nu poate fi considerată ca fiind contemporană numai cu nivelul al doilea de locuire de la Drumul Naţional-Suceava, corespunzător fazei a doua a culturii Hlincea⁵⁹¹.

Observaţii deosebit de preţioase s-au putut face la Spinoasa, atât în ceea ce priveşte construcţia locuinţelor şi dispoziţia lor în planul aşezării, cât şi relativ la cuptoarele de încălzit şi copt din interiorul şi din afara locuinţelor. Dintre acestea din urmă se remarcă unul cruţat de la săpare, cu pereţii căptuşiţi cu pietre şi lîngă care erau fixate suporturi de lut ars⁵⁹².

Spre deosebire de Spinoasa, în aşezarea de la Dăneşti a fost identificat numai un singur nivel de locuire⁵⁹³, care la rîndul lui a fost urmat de un altul, cu resturi de locuire din sec. X—XI, în strînsă legătură cu cultura de tip Dridu.

Tipul de locuinţă din aşezarea din etapa protodridu de la Dăneşti nu a fost precizat.

Foarte caracteristice pentru această aşezare sînt două cuptoare, dintre care unul probabil bucătărie de vară, de formă rectangulară alungită, cu fundul şi pereţii lutuiţi, care se deosebesc prin construcţia lor de cuptoarele descoperite în aşezările de la Hlincea şi Spinoasa⁵⁹⁴.

Cercetarea acestor aşezări şi îndeosebi a celeia de la Spinoasa, unde s-au efectuat săpături mai mari, a permis să se contureze unele din trăsăturile caracteristice ale culturii materiale din etapa protodridu, care face trecerea către cultura străromânească de tip Dridu propriu-zis. Cu acest prilej, un accent deosebit s-a pus pe analiza ceramicii, deosebindu-se următoarele specii: lucrată cu mîna din pastă grosieră, mai puţin frecventă; lucrată la roata înceată şi decorată cu benzi de linii orizontale sau învălurite adîncit, foarte răspîndită; lucrată la roată, cenuşie-negricioasă şi cu dungi lustruite, în cantitate mică⁵⁹⁵.

Rezultatele observaţiilor făcute asupra acestor categorii ceramice corespund cu constatările potrivit cărora în etapa protodridu, în care se face trecerea către ceramica mai evoluată a sec. X, predomină vasele lucrate la roata primitivă, în timp ce acelea lucrate cu mîna sînt mai rare⁵⁹⁶. De asemenea, prin prezenţa chiar în număr mai redus a ceramicii lucrate cu mîna din pastă grosieră, se atestă teza relativ la menţinerea caracterului mai vechi al culturii slave, recte al ceramicii, în această etapă⁵⁹⁷.

În legătură cu această din urmă problemă, s-a încercat să se deosebească, atât la Spinoasa, cât şi la Dăneşti, categoria de ceramică slavă de aceea străromânească lucrată la roata înceată, de influenţă Dridu, aceasta din urmă prezentînd unele particularităţi locale faţă de

⁵⁹¹ Pentru această sincronizare vezi M. D. Matei, *op. cit.*, în *SLA*, X, 1962, 1, p. 172, nota 13.

⁵⁹² Anton Niţu, Emilia Zaharia şi Dan Teodor, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 533, fig. 3/2.

⁵⁹³ M. Petrescu-Dîmboviţa şi Em. Zaharia, *op. cit.*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 52 şi urm.

⁵⁹⁴ *Ibidem*, p. 52, fig. 6 şi p. 53.

⁵⁹⁵ Dan G. Teodor şi Em. Zaharia, *op. cit.*, în *Materiale*,

VIII, 1962, p. 36 şi urm. pentru Spinoasa şi M. Petrescu-Dîmboviţa şi Em. Zaharia, *op. cit.*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 47 şi urm. pentru Dăneşti.

⁵⁹⁶ Nota 569 de mai sus.

⁵⁹⁷ I. Nestor, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 1, p. 60 şi urm. După autor, această persistenţă a caracteristicii culturii slave arhaice poate fi admisă cel puţin pînă la mijlocul sec. X. e.n.

aceea a culturii Dridu propriu-zise din sec. X—XI. La fel, s-a încadrarea culturală și cronologică a resturilor ceramice cenușii-negricioase cu dungi lustruite⁵⁹⁸.

Aceste rezultate ale săpăturilor arheologice din așezările etapei protodridu de la Spinoasa și Dănești se completează cu acelea obținute în urma recunoașterilor efectuate în ultima vreme în Moldova.

Astfel, cu prilejul acestor cercetări au fost identificate 78 de puncte cu resturi de locuire din etapa protodridu în următoarele 68 de localități:

a. *Bazinul Bahluiului*: Bălțați (Cantonul C.F.R. 38), Chiperești (Confluența Jijia-Bahlui), Curbești (La Iaz), Ciurea (Zane, Movila lui Ștefan Vodă), Cîrjoaia (La Bivolărie), Cogeasca Veche (La Fîntina Lungului), Crivești (La Hîrtop), Cucuteni-Băiceni (În Săliște), Cuza Vodă (Valea Șipoțelului), Dorobanțu (Sud de Iezătură), Erbiceni (Dealul Cimitirului), Dancu (Iazu lui Chiriță), Hlincea (Poala vestică a Dealului Cetățuia), Holboca (Movila cea Mare), Iași (Valea Cacainei, Bariera Cîrlig), Miroslava (La Bulgării), Păușești (La Bulgărie), Popești (În Sărături), Rediu Aldei (La Hîrtop), Spinoasa (Poala Catargului, Podul de Fier), Șorogari (Grădina lui Gheorghe Lupu), Tăutești (1 km NE de sat), Valea Ursului (La nord de sat), Vinători (Dealul Rufeni).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare*: Bobulești (La Lutărie), Dorohoi (Poala vestică a Dealului Beldiman), Ghireni (La Izvor), Lătăi-Cîmpenii (La Dodolea), Mitoc (La Izvor), Popricanii de Jos (Rîpa din Cot).

c. *Podișul Sucevei*: Conțești (Dealul Ruja), Doljești (Albîia), Oboroceni (La Nucăria din Grochilă), Fotin Enescu-Dumbrava (Marginea sudică a satului).

d. *Podișul Moldovei Centrale*: Arsura (Cetățuia Mogoșești, La NV de sat), Banca (La Chira), Băneasa (Vatra satului), Bereasa (La Răvnic), Bîrlad (Prodana, Podul de Fier), Bozieni (Vatra satului), Dănești (La Islaz, La Meri, Zlătărești I), Osoi (Terasa Prutului), Podu-Pietriș (Marginea vestică a satului), Poiana cu Cetate (La Cetate, Poiana de la Pădurărie), Sofronești (La Pîriu).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea*: M. Kogălniceanu (Între Ghermănești și M. Kogălniceanu), Aldești (La Căușani), Blăgești (Crețana I, Crețana II, Brezina I, Podișul Vrăbi-ești), Bozia (Dealul Nucului, Sub Cetățuia), Comănești (Deasupra Izvoarelor), Cristești (Vatra satului), Dodești (Peste Rîpă), Epureni (Moașca I, Moașca II, La Iaz), Giurcani (Pîriul Jigălia, Argeaua), Lățești (Dealul Ciubucăreasa), Murgeni (La G.A.S.), Raiu-Vădeni (Gura Hulubățului I), Sărăteni (Vatra satului), Șuletea (La Șipote), Țuțcani (Vatra satului).

f. *Subcarpați*: Oituz (Piciorul Humăriei), Rîpile-Gura Văii (La Coșuri).

Deci, din această listă de răspîndire a descoperirilor din etapa protodridu rezultă că 27 provin din Bazinul Bahluiului, 23 din Depresiunea Elan-Horincea, 16 din Podișul Moldovei Centrale, 6 din Cîmpia Jijiei Superioare, 4 din Podișul Sucevei și 2 din Subcarpați.

În comparație cu descoperirile din vremea culturii Hlincea, se constată frecvența lor mai mare, în etapa protodridu, în jumătatea de sud a Moldovei. Din acest punct de vedere este semnificativ faptul că în Depresiunea Elan-Horincea numărul descoperirilor a crescut de la 3, cîte erau cunoscute în faza a doua a culturii Hlincea, la 23 în etapa protodridu. Pe de altă parte, asemenea descoperiri, spre deosebire de acelea din etapa anterioară, nu au fost semnalate în Cîmpia Jijiei Superioare. În schimb, s-au întîlnit, ca și în faza a doua a culturii Hlincea, unele resturi de locuire din etapa protodridu în Subcarpați pe valea Troțușului, prin care se face legătura între Moldova și sud-estul Transilvaniei. Deocamdată, pe baza recunoașterilor efectuate se constată două concentrări de așezări din etapa protodridu, dintre care una în zona depresionară a Bahluiului, în jurul Iașilor, în care se continuă locuirea din fazele anterioare, și o alta mai puternică, semnalată pentru prima dată în Depresiunea Elan-Horincea. Între

⁵⁹³ Dan G. Teodor și Em. Zaharia, *op. cit.*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 38; Maria Comșa, *op. cit.*, *SCIV*, X, 1959, I, p. 73. Autoarea admite sec. IX—X pentru pătrunderea ceramicii de tip Saltovo-Maiățk și a altor elemente sud-dunărene la nord de Dunăre; I. Nestor, *Contributions ar-*

chéologiques au problème des proto-roumains. La civilisation de Dridu, în *Dacia*, II, 1958, p. 375 și urm. Pentru periodizarea acestei specii ceramice vezi și Maria Comșa, *Cu privire la evoluția culturii balcano-dunărene în sec. IX—X*, în *SCIV*, XIV, 1963, I, p. 108 și urm.

aceste două centre cu resturi de locuire mai intensă se interpune o zonă de dispersiune a acestei locuiri din Podișul Moldovei Centrale.

Din felul cum se repartizează pe hartă aceste descoperiri, rezultă o răspîndire destul de largă a lor, din nordul și pînă în sudul Moldovei, exceptînd regiunea dintre Siret și Carpați, precum și Cîmpia Siretului, ambele mai puțin cercetate.

În general, ele sînt asociate cu resturi ceramice tipice ale culturii Hlincea (Cuza Vodă, Dancu, Păușești, Popești, Perieni, Bobulești din Vale, Bereasa, Dănești, Poiana cu Cetate, Chiperești I, Miroslava, Bozia, Dodești, Giurcani), găsindu-se împreună în cuprinsul așezărilor de tip siliște, din regiunea de silvostepă sau de luncă. În cazurile în care au fost semnalate resturi ceramice aparținînd numai aspectului protodridu (Cîrjoaia, Holboca, Iași, Tăutești, Dorohoi, Ghireni, Lătăi-Cîmpenii, M. Kogălniceanu, Golăești, Horodiștea, Mitoc, Ștefănești, Banca, Aldești, Blăgești, Epurenii), nu este exclus ca prin intensificarea cercetărilor să se identifice ulterior și altele din vremea culturii Hlincea. Deocamdată, această încercare de separare a resturilor ceramice de tip protodridu de restul ceramicii aparținînd culturii Hlincea și punerea lor pe seama elementului băstinaș prezintă un interes deosebit pentru problema originii poporului și a limbii române, în ceea ce privește etapa conviețuirii autohtonilor cu slavii.

Din acest punct de vedere, nu pare să fie lipsit de semnificație istorică nici faptul că în această vreme, corespunzătoare sec. VIII—X, ceramica lucrată la roată și cu decor de linii orizontale sau în valuri adîncite este utilizată relativ frecvent în comparație cu specia de aspect slav. S-ar putea ca în fenomenul acesta de generalizare progresivă a ceramicii lucrate la roată de caracter autohton și de dispariție treptată a speciei ceramice de tip slav, lucrate cu mîna, să se reflecte o latură a procesului asimilării culturii materiale a slavilor de către autohtoni. În lumina acestor considerații de ordin arheologic și istoric vor trebui revalorificate rezultatele principalelor săpături arheologice din așezările sec. VIII—X din Moldova, în primul rînd de la Hlincea-Iași.

Acest proces complex al asimilării culturii materiale slave de către localnici este și mai evident pentru secolele IX—X, corespunzătoare celui de-al treilea nivel de locuire de la Drumul Național-Suceava⁵⁹⁹.

Toate locurile cu descoperirile din etapa protodridu, ca și majoritatea celorlalte din fazele anterioare, ale etapelor Șipot-Suceava și Hlincea, se află în zona silvostepii, ocupînd cu predilecție aceleași poziții joase, în special terasele inferioare și de luncă și mai rar pantele de la poalele dealurilor sau marginile podișurilor joase în cuprinsul unor terenuri bune pentru agricultură și creșterea vitelor din preajma locurilor băltite și a pădurilor. Așezările respective, pe baza celor constatate la Spinoasa și Dănești, sînt de asemenea de tipul dispersat, fiind constituite din grupuri mici de semibordeie sau de locuințe de suprafață. Deci, din punct de vedere al așezărilor din faza tîrzie a etapei Hlincea se constată, în genere, aceleași caracteristici ca și în fazele anterioare ale etapei Hlincea.

În afară de aceste siliști neîntărite, este foarte posibil să mai fi existat în Moldova în etapa protodridu și unele așezări întărite, de tipul horodiștilor, după cum ne-o sugerează descoperirile de asemenea așezări de la Fundul Herței (La Redută), Baranca (Cetățuia Alba-Hudești) și eventual Poiana cu Cetate (La Cetate). Săpăturile efectuate în 1967 — 1969 la Fundul Herței au confirmat existența aici, la punctul „Redută”, a unei asemenea horodiști. De asemenea, în apropiere, pe Nistrul superior și în R.S.S. Moldovenească au fost semnalate și cercetate mai multe așezări de acest tip⁶⁰⁰. Avîndu-se în vedere semnificația istorică a acestor așezări pentru începuturile feudalismului, se impune ca ele să fie nu numai depistate în mod sigur pe teritoriul Moldovei, dar și cercetate prin săpături metodice.

În ceea ce privește cultura materială din această vreme, cel mai important element, descoperit cu prilejul recunoașterilor, este tot ceramica, care, pe baza caracteristicilor ei, poate fi clasificată în următoarele categorii:

⁵⁹⁹ Mircea D. Matei, *op. cit.*, SLA, X, 1962, 1, p. 170.

p. 86 și urm.; G. B. Fedorov, *Городище Екимавцы*

⁶⁰⁰ D. A. Timošciuc, *Славянские поселения IX—X вв. на территории Северной Буковины*, în KS., 53, 1954,

în KS., L, 1953, p. 104 și urm.

a. Specia lucrată cu mâna, din pastă grosieră cu șamotă în compoziție, reprezentată prin fragmente din borcane și tipsii, dintre care unele decorate cu alveole pe margine.

b. Specia lucrată la roata înceată, din pastă mai consistentă de culoare cenușie în interior și cărămizie la exterior, cu șamotă și uneori cu foarte puține microprundișuri în compoziție, reprezentată îndeosebi prin fragmente de borcane cu pereții mai subțiri și neteziți în sens vertical la exterior și decorați cu benzi de linii orizontale sau în valuri adâncite, atît pe umerii proeminenți cît și pe corp. Aceleiași categorii îi aparține și o tipsie, din pastă mai bine frămîntată și conținînd nisip.

c. Specia lucrată la roata înceată sau cu turație mai mare, din pastă densă și mai omogenă, de culoare cenușie-închis la interior și brun-cărămizie la exterior, conținînd nisip și mai puține pietricele sau scoici pisate, reprezentată prin fragmente de borcane cu pereții subțiri sau mai groși, avînd marginea înaltă și răsfrîntă, buza teșită oblic sau rotunjită și umerii proeminenți. Vasele de acest tip sînt netezite la exterior și decorate cu dungi de linii orizontale ori în valuri adâncite, iar uneori și cu scurte impresiuni ovale pe umăr sau chiar cu alveole pe buză.

Prima dintre aceste specii ceramice, care prin caracteristicile de tehnică a pastei, formă și decor reprezintă continuarea tradiției arhaice a ceramicii de tip slav, este rară. Într-un număr redus de fragmente ceramice ea se întîlnește în așezările de la Spinoasa (Poala Catargului), Dănești (La Islaz) și Bîrlad (Prodana) cercetate prin săpături, precum și în așezările de la Chiperești I (Confluența Jijia-Bahlui) și din alte locuri identificate prin recunoașteri, fără a se avea însă, pentru acestea din urmă, toată siguranța că aparțin numai etapei protodridu.

În schimb, cea de-a doua specie ceramică, deși asemănătoare în genere cu prima în ceea ce privește compoziția pastei și totuși deosebită de aceasta prin tehnica superioară a lucrului la roată, prin formele mai evoluat ale vaselor și prin caracteristicile decorului, este mult mai frecventă.

În fine, cea de-a treia specie ceramică prin particularitățile ei constituie specia de tip protodridu, care precede imediat pe aceea a culturii Dridu propriu-zise. Foarte caracteristic pentru această specie ceramică de tip protodridu este pasta argilo-nisipoasă, în care microprundișurile sînt rare.

În această etapă, în ceea ce privește ceramica locală, se poate admite că se generalizează folosirea pastei argilo-nisipoase în locul aceleia zgrunțuroasă, cu o cantitate mai mare sau mai mică de microprundișuri, din etapele anterioare Șipot-Suceava și Hlincea. O mențiune aparte merită un fragment dintr-o margine de borcan de la Holboca (Movila cea Mare), care cu toate că păstrează forma și grosimea pereților vaselor slave de acest tip din cultura Hlincea, totuși, în ceea ce privește pasta, se deosebește prin adaos de nisip și în special de microprundișuri, datorită cărora pereții vasului sînt mai compacți în comparație cu aceia ai borcanelor cu șamotă din această fază a culturii Hlincea. De asemenea, și prezența decorului constînd din alveole imprimate pe buza borcanelor din pastă compactă, ca la Botoșani (La Siliște), constituie o dovadă a persistenței anumitor elemente de decor de certă origine locală. Întrucît această din urmă categorie ceramică, prin unele din particularitățile ei de lucru, pastă și decor, precede pe aceea a culturii străromânești de tip Dridu, ea a fost desemnată deocamdată cu denumirea de protodridu ⁶⁰¹. În prezent, din lipsă de cercetări speciale, este dificil să se lămurească în ce măsură și cum această categorie ceramică de tip protodridu continuă tradiția ceramicii locale de aspect zgrunțuros sau nisipos lucrată la roată din etapa Șipot-Suceava. De asemenea, rămîne deschisă problema influențelor din spațiul dunărean exercitate asupra acestei specii ceramice. Deocamdată se constată că cele mai apropiate analogii pentru această specie ceramică provin din așezările din sec. VII—VIII de la Bezid și Sălașuri din centrul podișului ardelean ⁶⁰², precum și din necropolele de la Izvorul din Muntenia ⁶⁰³. Nu ar fi exclus ca această asemănare

⁶⁰¹ Atît identificarea cît și denumirea acestei specii ceramice se datorează lui I. Nestor, care a examinat materialul respectiv din Moldova, la Institutul de arheologie al Academiei.

⁶⁰² Cf. Székely Zoltán, *Contribuție la cultura slavă*

în sec. VII-VIII în sud-estul Transilvaniei, în SCIV, XIII, 1963, 1, p. 47 și urm.

⁶⁰³ Bucur Mitrea, *Unele probleme în legătură cu necropola prefeudală de la Izvorul (r. Giurgiu)*, în SCIV, 18, 1967, 3, p. 475.

a ceramicii lucrate la roată din Moldova și sud-estul Transilvaniei din această vreme să fie în legătură, cel puțin în parte, cu o tradiție culturală Sintana de Mureș-Cerniașov, care a fost deja semnalată la ceramica așezării de la Bezid ⁶⁰⁴. Este vorba în primul rând de specia ceramică compactă lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă sau nisipoasă, pusă pe seama elementului băștinaș.

Aceste constatări în legătură cu preliminarele culturii Dridu pe teritoriul Moldovei vin în sprijinul tezei autohtonismului acestei culturi în regiunea carpato-dunăreană ⁶⁰⁵. În felul acesta, prin rezultatele recunoașterilor recente din Moldova, s-au adus unele contribuții la cunoașterea fondului cultural autohton din perioada coabitării cu slavii, când datorită dezvoltării forțelor de producție s-a accentuat procesul destrămării relațiilor gentilice ale societății locale, trecându-se în cele din urmă, către secolul al X-lea, la începuturile orînduirii feudale.

FEUDALISMUL (sec. X—XVIII)

Din informațiile documentare rezultă că în vremea orînduirii feudale au existat numeroase așezări rurale pe teritoriul Moldovei ⁶⁰⁶. Din nefericire, în trecut, nici una dintre aceste așezări nu a fost cercetată prin săpături arheologice. Asemenea cercetări au început abia în anii regimului democrat popular, o dată cu avîntul luat în țara noastră de către arheologia feudală, îndeosebi în urma săpăturilor de mare amploare de la Suceava, adevăratul șantier-școală al arheologiei feudale românești. Importanța rezultatelor acestor cercetări pentru lămurirea stadiului de dezvoltare social-economică și culturală a populației românești din acest teritoriu, ca și din restul țării, a fost subliniată în repetate rînduri, în ultima vreme, de către istoricii noștri ⁶⁰⁷.

Trebuie să recunoaștem însă, că cu toate succesele înregistrate în ultima vreme de arheologia medievală românească, problema așezărilor rurale, atît de pe teritoriul Moldovei, cît și din restul țării, a preocupat mai puțin pe arheologi, care și-au concentrat eforturile îndeosebi asupra orașelor medievale, a curților domnești și a unor monumente istorice. Avîndu-se însă în vedere importanța problemei satului, îndeosebi din perioada feudalismului timpuriu, pentru studiul originii poporului și a limbii române ⁶⁰⁸, și după aceea, din perioada feudalismului dezvoltat, în vederea localizării și a determinării intensității de locuire din diversele etape ale acestei perioade, s-au identificat prin recunoașteri numeroase asemenea așezări pe teritoriul Moldovei.

În cele ce urmează, după prezentarea stadiului cercetărilor cu privire la satul medieval din Moldova în perioadele feudalismului timpuriu, dezvoltat și în parte și tîrziu, se va arăta în ce constă contribuția recunoașterilor arheologice la lămurirea unora dintre problemele privitoare la acest tip de așezări din Moldova.

Etapa feudalismului timpuriu

Așezările rurale din această vreme de pe teritoriul Moldovei pot fi încadrate din punct de vedere cultural și cronologic în următoarele cinci etape, determinate pe baza săpăturilor arheologice din ultima vreme de la Hlincea și din alte locuri din acest teritoriu:

a. Dridu (secolele X—XI)

⁶⁰⁴ Székely Zoltán, *op. cit.*, în SCIV, XIII, 1963, I, p. 53.

⁶⁰⁵ Pentru această problemă vezi I. Nestor, *Arheologia perioadei de trecere la feudalism pe teritoriul R.P.R.*, în Studii, XV, 1962, 6, p. 1436 și urm.; idem, *Les données archéologiques et le problème de la formation du peuple roumain*, în *Revue roumaine d'histoire*, 3, 1964, p. 414 și urm.

⁶⁰⁶ Mihai Costăchescu, *Documente moldovenesti înainte de Ștefan cel Mare*, I, Iași, 1931; Laetiția Lăzărescu, *Numărul localităților vechi din jud. Iași constatate documentar între anii 1400 și 1504*, în Studii, I, 1948, p. 20 și urm.

⁶⁰⁷ Istoria României, II, 1960, p. 18 și urm., capitol redactat de Șt. Pascu și Șt. Ștefănescu, *Feudalismul timpuriu*, în Studii, XV, 1962, 6, p. 1447 și urm.

⁶⁰⁸ I. Nestor, *op. cit.*, p. 383 și urm.

- b. Răducăneni (secolele XI—XII).
- c. Secolul XII.
- d. Secolele XII—XIII.
- e. Secolele XIII—XIV.

Pornindu-se de la datele descoperirilor de la Hlincea, s-a deosebit de către M. Comșa faza Hlincea II, datată inițial în secolele XI—XII⁶⁰⁹ și apoi în secolele X—XII⁶¹⁰. Conținutul acestei faze a fost ulterior mai bine precizat prin cercetările efectuate la Răducăneni-Iași și Prodana-Bîrlad, care au permis observații stratigrafice mai clare.

În afară de aceasta, prin cercetările de la Hlincea și Lunca-Dorohoi, s-au procurat alte date cu privire la așezările rurale din secolele XII—XIII și XIII—XIV.

Pentru înțelegerea dezvoltării social-economice și culturale a societății românești în aceste etape ale feudalismului timpuriu pe teritoriul Moldovei va trebui să se ia în considerație și alte cercetări cu privire la satul medieval din această perioadă, atât de pe teritoriul țării noastre, cât și din țările vecine ⁶¹¹.

Cultura Dridu. Din punct de vedere arheologic, feudalismul timpuriu de pe teritoriul Moldovei, ca și din regiunea carpato-dunăreană, începe cu cultura Dridu, bine cunoscută în ultima vreme, îndeosebi în urma săpăturilor de la Dridu din Cîmpia Munteniei efectuate de I. Nestor și Eugenia Zaharia ⁶¹². În ceea ce privește denumirea de Dridu, dată acestei culturi de către I. Nestor, s-au formulat unele obiecții de către M. Comșa, care a propus numele de cultura balcano-dunăreană.

Pe baza cercetărilor efectuate la Dridu, ca și la Ileana Podari ⁶¹³ și Bucov în Muntenia ⁶¹⁴, Șendreni ⁶¹⁵, Hlincea ⁶¹⁶ și Spinoasa ⁶¹⁷ în Moldova, Kalfa în centrul R.S. S. Moldovenești ⁶¹⁸ și Bila lângă Cernăuți, în R. S. S. Ucraineană ⁶¹⁹, precum și în cuprinsul unor așezări dintre Dunăre și Balcani, s-au obținut o serie de date relativ atât la răspîndirea, originea, apartenența etnică, cronologia și evoluția culturii Dridu, cât și în ceea ce privește caracteristicile așezărilor, locuințelor, culturii materiale, ocupațiilor și ritului funerar al purtătorilor acestei culturi. Astfel, în legătură cu răspîndirea culturii Dridu, s-a constatat că ea se întîlnește la nord de Dunărea Inferioară, pe teritoriile Munteniei, Moldovei, Olteniei și Transilvaniei, precum și mai departe spre est pînă la SE de Tiraspol, pe malul stîng al Nistrului, și spre nord, pînă la Bila, pe cursul superior al Prutului, care este, de altfel, și punctul cel mai nordic pînă unde au fost semnalate pînă în prezent resturile acestei culturi ⁶²⁰. Cele mai apropiate analogii provin

⁶⁰⁹ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 329 și în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 692.

⁶¹⁰ Maria Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, VIII, 1957, 1—4, p. 270.

⁶¹¹ *Очерку по истории русской деревни X—XIII вв.*, sub direcția acad. B. A. Ribakov, în *Труды Государственного исторического музея*, vol. 32, Moscova, 1956. În acest volum A. V. Uspenskaia și M. V. Fehner se ocupă îndeosebi de așezările din Rusia Veche (cf. și Al. Andronic, recenzie la acest volum în *SCIV*, X, 1959, 1, p. 206 și urm.).

⁶¹² Pentru rezultatele acestor săpături de mare amploare efectuate în anii 1956—1959, vezi I. Nestor, *Contributions archéologiques au problème des proto-roumains. La civilisation de Dridu*, în *Dacia*, N. S., II, 1958, p. 371 și urm.; I. Nestor și Eugenia Zaharia, *Sonetele de la Dridu*, în *Materiale*, V, 1959, p. 547 și urm.; idem, *Săpăturile de la Dridu*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 593 și urm.; idem, în *Materiale*, VII, 1961, p. 561 și *Materiale*, VIII, 1962, p. 661 și urm.; vezi și monografia scrisă de Eugenia Zaharia, *Săpăturile de la Dridu. Contribuție la arheologia și istoria perioadei de formare a poporului român*, București, Edit. Academiei, 1967.

⁶¹³ Vlad Zirra, *Cercetări feudale timpurii la Ileana-Podari*, în *Materiale*, V, 1959, p. 501 și urm.

⁶¹⁴ M. Chișvași-Comșa, *Săpăturile de la Bucov*, în *Materiale*, V, 1959, p. 495 și urm.; idem, în *Materiale*, VI, 1959, p. 567 și urm.; și în *Materiale*, VII, 1961, p. 541 și urm.; Maria Comșa, *Contribuții la cunoașterea culturii străromâne în lumina săpăturilor de la Bucov*, în *SCIV*, X, 1, 1959, p. 81 și urm.

⁶¹⁵ N. Gostar, *op. cit.*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 507; D. Gh. Teodor, *Descoperirile arheologice de la Șendreni-Galați*, în *Danubius*, I, 1967, p. 129 și urm.

⁶¹⁶ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *Șantierul Hlincea-Iași*, în *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 313 și urm.; idem, în *SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 240 și urm. și în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 692 și urm.

⁶¹⁷ Anton Nițu și Dan Teodoru, *op. cit.*, în *Materiale*, V, 1959, p. 491; Anton Nițu, Emilia Zaharia și Dan Teodoru, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 536; Dan G. Teodor și Em. Zaharia, *op. cit.*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 38.

⁶¹⁸ Maria Comșa, *Die bulgarische Herrschaft nördlich der Donau während des IX und X Jh. im Lichte der archäologischen Forschungen*, în *Dacia*, IV, 1960, N. S., p. 407.

⁶¹⁹ Materialul ceramic de tip Dridu de la Bila se află la Muzeul de istorie din Cernăuți.

⁶²⁰ Pentru această răspîndire a culturii Dridu vezi și M. Comșa, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., IV, 1960, p. 406 și urm.

de la sud de Dunăre, din Dobrogea până la Balcani ⁶²¹. Elementele izolate ale acestei culturi au mai fost semnalate în SE Slovaciei ⁶²² și după unii chiar la sud de Balcani ⁶²³.

Deci, arealul acestei culturi este destul de întins la nord de Dunărea Inferioară, nu numai pe teritoriul României, ci și în unele părți din R. S. S. Moldovenească și din sud-vestul R. S. S. Ucrainene, în care era răspândită cultura slavilor răsăriteni din epoca statului kievean ⁶²⁴.

Întrucât cele mai multe așezări ale acestei culturi au fost semnalate în Muntenia, s-a presupus că ar fi fost aici în vremea culturii Dridu o populație numeroasă, dezvoltată din punct de vedere economic și politic ⁶²⁵.

O problemă mult disputată în ultima vreme este aceea relativ la originea culturii Dridu, în legătură cu care s-au formulat două teze contradictorii. Potrivit primei dintre aceste teze, susținute de I. Nestor, cultura Dridu s-a dezvoltat pe o bază locală, nord-dunăreană, documentată prin descoperirile arheologice din sec. V—VIII, aparținând complexelor Bratei-Morești-Ipotești-Cindești (faza târzie) și Bezid-Sălașuri ⁶²⁶. După a doua teză, susținută la început de M. Comșa, la geneza acestei culturi au participat elementele protobulgare și sud-slave și bizantine, la care adaugă ulterior și altele de tradiție locală (romano-bizantină) ⁶²⁷.

Această poziție deosebită față de problema originii culturii Dridu se datorește, printre altele, și interpretării diferite date ceramicii cenușii cu decor lustruit din cultura Dridu. Din acest punct de vedere, în timp ce după I. Nestor ea poate fi pusă în legătură cu ceramica cenușie din sec. IV e.n. din regiunea carpato-dunăreană ⁶²⁸, după M. Comșa această origine locală a ceramicii cenușii nu poate fi admisă, întrucât, pe lângă faptul că lipsește o asemenea specie ceramică în sec. V și VI e.n., sînt și deosebiri esențiale de tehnică și formă între aceste două categorii ceramice ⁶²⁹. În ultimul timp, însă, M. Comșa înclină și ea să admită că la originea acestei specii ceramice trebuie avut în vedere fondul local, romano-bizantin ⁶³⁰. Din discuțiile purtate cu privire la originea acestei specii ceramice din cultura Dridu, se poate considera parțial rezolvată această dificilă problemă.

În legătură cu aceasta, nu trebuie să se piardă din vedere faptul că specia ceramică cenușie cu decor lustruit, indiferent de originea ei locală sau străină, se întâlnește într-un procent redus în complexe de locuire ale culturii Dridu. În schimb, caracteristică pentru această cultură este specia ceramică din pastă nisipoasă, lucrată la roata cu turație repede sau mai înceată. Or, această categorie ceramică, pe baza descoperirilor recente de resturi de vase de tip protodridu din sec. VIII—X e.n. din estul Transilvaniei și din Moldova, precum și a altora mai vechi din sec. V—VIII, din grupele Bratei-Morești și Ipotești-Cindești, poate fi considerată ca fiind de origine locală, nord-dunăreană. În legătură cu aceasta, deosebit de semnificative sînt recentele semnalări ale ceramicii de tip protodridu din Moldova.

În strînsă legătură cu problema originii culturii Dridu este și aceea a apartenenței etnice a purtătorilor ei. Pentru lămurirea acestei probleme, deosebit de importantă pentru studiul etnogenezei poporului român, trebuie avută în vedere, după cum pe drept cuvînt s-a arătat pentru regiunile cu populație amestecată, nu numai ceramica, ci și restul inventarului, tipul de locuință și ritul funerar ⁶³¹. În felul acesta, aplicîndu-se metoda diagnosticului diferențial, s-a încercat să se identifice elementele etnice care au participat la geneza culturii Dridu ⁶³².

⁶²¹ M. Comșa, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., IV, 1960, p. 397; I. Nestor, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 1, p. 59; Gh. Ștefan și colaboratori *Dinogeția I*, București, 1967, *passim*.

⁶²² M. Comșa, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., IV, 1960, p. 407, unde se menționează localitatea Streda nad Bodnogom.

⁶²³ M. Comșa, *Problema genezei și evoluției culturii balcano-dunărene (Dridu) în sec. IX—XI*, raport prezentat la Seminarul româno-bulgar din 1962, București.

⁶²⁴ M. Comșa, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., IV, 1960, p. 408, după care limita dintre cultura balcano-dunăreană și cultura slavă răsăriteană din epoca statului kievean corespunde cu granița spre NE și E a primului stat bulgar.

⁶²⁵ I. Nestor, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 1, p. 59; idem, *op. cit.*, în *Studii*, XV, 1962, 6, p. 1437.

⁶²⁶ *Ibidem*, p. 1436.

⁶²⁷ Nota 618 de mai sus.

⁶²⁸ I. Nestor, *Contributions archéologiques au problème des protoroumains. La civilisation de Dridu*. Note préliminaire, în *Dacia*, N. S., II, 1958, p. 381 și urm.

⁶²⁹ M. Comșa, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., IV, 1960, p. 397, nota 13.

⁶³⁰ Nota 623 de mai sus.

⁶³¹ M. Chișvași-Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, VIII, 1957, 1 — 4, p. 288; M. Comșa, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., IV, 1960, p. 413.

⁶³² În privința acestei metode vezi I. Nestor, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., II, 1958, p. 371 și urm. și Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 165; Dan Gh. Teodor, *Contribuții la cunoașterea culturii Dridu pe teritoriul Moldovei*, în *SCIV*, 19, 1968, 2, p. 275.

Din acest punct de vedere, în ceea ce privește regiunile nord-dunărene, s-a dovedit caracterul predominant străromânesc al acestei culturi ⁶³³, precum și legăturile ei cu fondul cultural al bulgarilor și bizantinilor ⁶³⁴. Mai mult încă, în aria de răspîndire a culturii străromânești din acest spațiu, s-a încercat să se deosebească cultura Dridu din Dobrogea și Cîmpia Română de descoperirile de la Bucov, din regiunea deluroasă a Munteniei ⁶³⁵. Același lucru poate fi valabil și pentru alte regiuni ale țării, cum ar fi de exemplu Moldova, în care se constată unele particularități ale culturii Dridu sau în Transilvania, unde evoluția acestei culturi, în urma pătrunderii maghiarilor, a fost diferită, „fără ca fondul etnic să se deosebească de cel de dincoace de munți” ⁶³⁶.

Aceste deosebiri în evoluția culturii materiale străromânești de pe teritoriul țării noastre sînt în funcție de condițiile istorice diferite din perioada în care a avut loc procesul asimilării elementelor slave la nord de Dunăre.

O altă problemă disputată este aceea a cronologiei și fazelor de evoluție ale culturii Dridu propriu-zise. În legătură cu cronologia acestei culturi s-a discutat dacă începuturile ei se pot data în sec. IX, așa cum s-a presupus pe baza unor considerații istorice și arheologice relativ la ipoteza stăpînirii protobulgarilor la nord de Dunăre ⁶³⁷, sau numai din a doua jumătate a sec. X ⁶³⁸, cum rezultă din asocierea resturilor de locuire ale culturii Dridu cu monedele bizantine.

Relativ la această problemă, pe baza săpăturilor arheologice la Dridu rezultă că cultura Dridu, deplin constituită, datează din a doua jumătate a sec. X și din sec. XI, nefiind exclusă posibilitatea ca începuturile ei să se coboare pînă în prima jumătate a sec. X, după cum par s-o indice unele descoperiri de așezări și cimitire de incinerare din Muntenia și Dobrogea ⁶³⁹. Mai mult încă, descoperirile recente de la Bezid și Sălașuri din SE Transilvaniei și în ultima vreme și din Muntenia, precum și dintr-o serie de localități din Moldova, acestea din urmă cercetate prin recunoașteri și săpături, atestă o etapă și mai veche în evoluția acestei culturi, din secolele VIII—X, denumită, după cum s-a arătat mai sus, protodridu și a cărei încadrare culturală și cronologică urmează să fie mai bine precizată prin cercetările viitoare. Cu acest prilej se va stabili și cronologia etapelor de evoluție ale culturii Dridu din Moldova, precum și sincronizarea lor cu descoperirile corespunzătoare din spațiul carpato-balcanic ⁶⁴⁰.

În ceea ce privește așezările culturii Dridu, pe baza cercetărilor efectuate în Muntenia s-a constatat că toate sînt de tip deschis și că ocupă locurile joase de pe cursul apelor sau de pe marginea lacurilor, neputîndu-se preciza dacă erau protejate în spate de păduri, precum și legătura cu așezările întărite de tipul horodiștilor. Cele mai interesante observații în acest sens au fost prilejuite de așezarea cea mai intens cercetată de la Dridu ⁶⁴¹.

Locuințele din cuprinsul acestor așezări, de tipul semibordeielor, cu un cuptor simplu de lut sau de piatră într-un colț, sau al colibelor de suprafață, erau grupate cîte 5—6 la un loc, la distanțe mari între ele, și însoțite în mod obișnuit de un cuptor de pîine ⁶⁴². Semibordeiele din faza I au de obicei vetre deschise, spre deosebire de cele din faza a II-a, prevăzute într-unul din colțuri cu cuptor ⁶⁴³.

⁶³³ I. Nestor, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., II, 1958, p. 382; M. Comșa, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., IV, 1960, p. 397 și urm. și Eug. Zaharia, *Săpăturile de la Dridu*, p. 106.

⁶³⁴ M. Comșa, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., IV, 1960, p. 413, și urm.; vezi și I. Nestor, *op. cit.*, în *Studii*, XV, 1962, 6, p. 1437, care consideră că din punct de vedere al culturii materiale „nu se poate face o despărțire tranșantă, și cu atît mai puțin construi un contrast între poporul român și cel sud-slav al bulgarilor, ale căror destine au fost strîns legate chiar în spațiul balcanic”.

⁶³⁵ M. Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 1, p. 93; idem, *op. cit.*, în *SCIV*, XI, 1960, p. 159 și urm.

⁶³⁶ I. Nestor, *op. cit.*, în *Studii*, XV, 1962, 6, p. 1437.

⁶³⁷ M. Chișvași-Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, VIII, 1957, 1—4, p. 275 și urm.; Maria Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 1, p. 82; idem, *op. cit.*, în *SCIV*, XI, 1960, 1,

p. 164; idem, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., IV, 1960, p. 397; idem, *Cu privire la evoluția culturii balcano-dunărene în sec. IX—XI*, în *SCIV*, XIV, 1963, 1, p. 119.

⁶³⁸ I. Nestor, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, 1, p. 61; idem, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., II, 1958, p. 372 și 376; A. Grecu, *op. cit.*, în *SCIM*, I, 1950, 1, p. 231 și urm.

⁶³⁹ I. Nestor, *op. cit.*, în *Studii*, XV, 1962, 6, p. 1436 și urm.

⁶⁴⁰ În legătură cu problema fazelor prealabile ale culturii Dridu vezi I. Nestor, *op. cit.*, în *Studii*, XV, 6, p. 1436; M. Comșa, *op. cit.*, p. 107 și urm.; Dan Gh. Teodor, *op. cit.*, p. 272 și urm.

⁶⁴¹ Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 151 și urm.

⁶⁴² *Ibidem*, p. 75.

⁶⁴³ *Ibidem*.

Dintre elementele materiale a culturii din cuprinsul acestor locuințe, cea mai importantă este ceramica, care, după cum s-a arătat mai sus, a provocat numeroase discuții în legătură cu originea speciei cenușii și cu decor din linii lustruite ⁶⁴⁴.

Indiferent însă de această problemă, care nu este încă rezolvată, importantă pentru cultura Dridu deplin constituită este marea cantitate a ceramicii locale, din pastă cu nisip, reprezentată îndeosebi prin borcane lucrate la roata cu turație rapidă sau mai înceată și decorate cu benzi de linii învălurite aplicate peste benzile de linii strînse orizontale și nu între ele, ca în etapa anterioară, a culturii din etapa protodridu ⁶⁴⁵.

O asemenea specie ceramică a fost identificată recent și pe teritoriul Moldovei, îndeosebi în urma săpăturilor arheologice de la Șendreni, Dănești și de la Spinoasa ⁶⁴⁶.

Prin descoperirile din cuprinsul așezărilor culturii Dridu din Muntenia s-a ajuns la concluzia că agricultura a fost ocupația de bază a purtătorilor acestei culturi în Cîmpia Dunării ⁶⁴⁷. În schimb, în zona de contact dintre dealuri și cîmpie sînt dovezi, cum este cazul la Bucov, că au fost mai dezvoltate creșterea vitelor și meșteșugurile decît agricultura ⁶⁴⁸.

În fine, s-a luat în discuție și ritul funerar al purtătorilor culturii Dridu, fără însă ca să se ajungă la un consens general. Astfel, în timp ce după M. Comșa nu s-a descoperit încă nici un cimitir care să poată fi atribuit în mod sigur populației străromânești ⁶⁴⁹, după I. Nestor caracteristic pentru cultura Dridu ar fi ritualul înhumației ⁶⁵⁰. Din acest punct de vedere mormintele de înhumație din necropolele de la Sultana pe Mostiște, puse pe seama protoromânilor de către I. Nestor ⁶⁵¹, sînt considerate de M. Comșa ca aparținînd unei populații protobulgare, ca și altele de la Istria și „Capul Viilor”, Blandiana, Sebeș și din alte descoperiri, caracterizate, după autoare, printr-un amestec de elemente culturale sud-slave și romanice, vehiculate la nord de Dunăre de către protobulgari ⁶⁵².

Pe baza acestor date, privitoare la cultura Dridu, cu tot caracterul contradictoriu al interpretării unora dintre ele, se poate sesiza astăzi, pe cale arheologică, ceea ce s-a numit de către I. Nestor „începutul procesului prin care simbioza slavo-protoromână se transformă în ultima etapă a etnogenezei românești” ⁶⁵³.

Din cercetările făcute pînă în prezent cu privire la această problemă rezultă că în acest proces de geneză a culturii străromânești la nord de Dunăre, pe lîngă factorii locali au avut un rol și influențele din sec. IX—X, bizantine, din aceeași vreme, atestate prin diverse descoperiri de obiecte și monede ⁶⁵⁴. Aceste influențe par să fi avut un rol mai activ în zona pontodunăreană și să fi fost mai puțin intense în restul teritoriului, unde de altfel și cultura Dridu propriu-zisă, în formele ei caracteristice, este mai slab atestată.

În ceea ce privește teritoriul Moldovei, s-a încercat să se deosebească, fără dovezi suficiente, pentru sec. X e.n., două culturi, despărțite prin granițe nu prea rigide, dintre care una slavă răsăriteană în nord și o alta balcano-dunăreană în sud și centru ⁶⁵⁵.

De asemenea, s-a susținut, necunoscîndu-se la data respectivă evoluția locală a culturii Dridu, că în condițiile istorice din perioada dată, paralel cu extinderea purtătorilor culturii

⁶⁴⁴ În legătură cu aceste discuții, pe lîngă literatura citată mai sus, vezi și B. Mitrea, *Șantierul arheologic Satu-Nou, necropola feudală timpurie nr. 1*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 556, care avînd în vedere atît asemănările cît și deosebirile în ceramică și în ritul funerar de la nordul și sudul Dunării, consideră prematură ipoteza după care ceramica zisă de tip Saltovo-Maiak ar documenta pe protobulgari la nord de Dunăre. Din aceste motive, după autor ar fi vorba mai curînd de o influență protobulgară la nord de Dunăre.

⁶⁴⁵ Pentru caracteristicile acestei specii ceramice vezi I. Nestor, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., II, 1958, p. 381; Maria Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, I, p. 84.

⁶⁴⁶ Pentru ceramica de la Dănești vezi M. Petrescu-Dimbovița și Em. Zaharia, *op. cit.*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 54 și urm.

⁶⁴⁷ I. Nestor, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., II, 1958, p. 375.

⁶⁴⁸ Maria Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, I, p. 81 și urm.; idem, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., IV, 1960, p. 395 și urm.

⁶⁴⁹ Maria Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, I, p. 75.

⁶⁵⁰ I. Nestor, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, I, p. 62, nota 1.

⁶⁵¹ *Ibidem*.

⁶⁵² M. Comșa, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., IV, 1960, p. 412.

⁶⁵³ I. Nestor, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959, I, p. 62.

⁶⁵⁴ În ceea ce privește descoperirile monetare vezi Irinia Dimian, *op. cit.*, în *SCN*, I, 1957, p. 198 și urm.; Maria Comșa, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., IV, 1960, p. 418.

⁶⁵⁵ Maria Chișvași-Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, IX, 1958, I, p. 82; idem, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., IV, 1960, p. 407 și urm., în care autoarea a renunțat la această teză.

Dridu, o parte a populației slave din Moldova a fost asimilată, iar o alta, sub presiunea pečenegilor, s-a retras spre nord, pe Prut și Nistrul superior, intrând în componența statului de Halici⁶⁵⁶.

Din datele acestea cu privire la cultura Dridu rezultă în mod limpede complexitatea problemelor acestei culturi. Pentru a se obține o bază cât mai sigură de discuție, de la care să se pornească pentru lămurirea problemelor legate atât de procesul de formare, cât și de semnificația istorică și etnică a acestei culturi, se impune intensificarea cercetărilor arheologice la nord de Dunăre. În acest scop, vor trebui alese pentru cercetări cele mai reprezentative așezări identificate prin recunoașteri.

Deocamdată, cele mai multe așezări ale culturii Dridu, identificate prin recunoașteri, provin de pe teritoriul Moldovei.

În cele ce urmează vom menționa toate aceste descoperiri de așezări, căutând să scoatem în evidență importanța și semnificația lor pentru problema culturii Dridu de pe teritoriul Moldovei.

Astfel, pînă în prezent, cultura Dridu pe teritoriul Moldovei a fost identificată în 26 de puncte din următoarele 24 de localități:

a. *Bazinul Bahluiului*: Chiperești (Confluența Jijia-Bahlui II), Holm (Panta nord-estică a dealului Holm), Miroslava (La Bulgării), Mogoșești (Dealul Bățului), Șorogari (Grădina lui Gh. Lupu), Valea Ursului (La nord de sat), Vlădiceni (Schitul Vlădiceni).

b. *Podișul Moldovei Centrale*: Bîrlad (Podul de Fier, Prodana).

c. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea*: Aldești (Cojocari II), Blăgești (Crețana I), Bozia (Sub Cetățuie), Epureni (Dealul Horgei, Moașca I), Giurcani (Pîrîul Jigăliei), Igești (Marginea sud-vestică a satului), Lățești (Dealul Ciubucăreasa), Mînzătești (Marginea nord-vestică a satului), Murgeni (G.A.S.), Raiu-Vădenii (Gura Hulubățului), Sărățeni (Vatra satului), Stuhuleț (Dealul Bozasca), Țuțcani (Vatra satului).

d. *Subcarpați*: Malu (La Cetățuie).

e. *Cîmpia Siretului*: Galați (Valea lui Tuluc), Șendreni (Terasa Siretului).

La aceste descoperiri se mai pot adăuga acelea de la Bălțați (La Podeț) în Bazinul Bahluiului și de la Slobozia Hănești (Dealul Mălăiște) în Cîmpia Jijiei Superioare, caracterizate printr-o ceramică influențată de aceea a culturii Dridu.

În fine, s-ar putea ca tot culturii Dridu să-i mai aparțină și alte puncte din următoarele localități, în care s-au găsit resturi ceramice atribuite cu mai puțină siguranță acestei culturi:

a. *Bazinul Bahluiului*: Chiperești (Confluența Jijia-Bahlui I), Holboca (Peste Baltă), Rediu Aldei (La Hîrtop).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare*: Ghireni (La Hîrtop).

c. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea*: Cristești (Vatra satului), Murgeni (Băbăneța).

d. *Subcarpați*: Florești (Marginea nordică a satului), Oituz (În Humărie).

Deci, în total, pînă în prezent, pe teritoriul Moldovei s-au semnalat prin recunoașteri 36 de puncte de descoperire cu resturi de locuire ale culturii Dridu, dintre care 26 sînt sigure și 10 îndoielnice. Dacă la aceste 26 se mai adaugă încă cele 3 puncte în care s-au efectuat săpături (Spinoasa, Dănești și Șendreni), rezultă că pînă în prezent pe teritoriul Moldovei se cunosc 29 de descoperiri sigure ale culturii Dridu.

Cele mai multe locuri de descoperire ale acestei culturi, identificate prin recunoașteri, provin din jumătatea de sud a Moldovei, ca și în faza imediat anterioară a etapei protodridu. Astfel, din cele 26 de puncte cu descoperiri sigure ale culturii Dridu din Moldova, 18 sînt în jumătatea de sud a Moldovei, după cum urmează: 2 din Podișul Moldovei Centrale, 14 din Depresiunea Elan-Horincea, 1 din Cîmpia Siretului și 1 din Subcarpați. Deci, cele mai multe din descoperirile aparținînd culturii Dridu se concentrează în Depresiunea Elan-Horincea. Cultura Dridu a fost identificată în mod sigur și în regiunea subcarpatică, din mijlocul

⁶⁵⁶ Maria Chișvași-Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, IX, 1958, 2, p. 402 și urm.
1, p. 82; G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *SCIV*, X, 1959,

Moldovei, la Malu, în preajma trecătorii Oituz, precum și mai puțin sigur, în aceeași regiune, la Oituz.

În ceea ce privește jumătatea de nord a Moldovei, cultura Dridu a fost semnalată în Bazinul Bahluiului, în opt puncte cu descoperiri sigure, și în Cîmpia Jijiei Superioare în alte două puncte, dintre care unul sigur cu resturi ceramice de influență Dridu și altul îndoielnic. Deci, ca și în etapele anterioare, cu resturi de locuire slavă și autohtonă de caracter protodridu, cultura Dridu a fost răspîndită cu predilecție în Bazinul Bahluiului. De asemenea, pentru Cîmpia Jijiei Superioare, în care sînt încă puține descoperiri ale culturii de aspect protodridu, se constată descoperiri destul de rare aparținînd culturii Dridu.

Din acest punct de vedere este o mare deosebire față de cultura Sintana de Mureș-Cerniahov, cînd a existat o intensă locuire în stepele Jijiei și Bălților de pe Prutul Mijlociu. S-ar putea ca foarte slabă împopulare a acestei regiuni stepice, din perioada sec. VI—XI e.n., după locuirea intensă din sec. IV e.n., să fie în legătură pe de o parte cu părăsirea aproape totală a regiunii respective în urma evenimentelor istorice provocate de invazia hunilor, iar pe de alta cu predilecția, din vremea coabitării autohtonilor cu slavii, pentru stabilirea așezărilor în zona de silvostepă a Moldovei și R. S. S. Moldovenești, care oferea condiții mai bune de viață și securitate populațiilor sedentare de agricultori și crescători de vite.

Prezența acestor resturi de locuire ale culturii Dridu în jumătatea de nord a Moldovei, uneori în forme clasice ca în Cîmpia dunăreană, cum este cazul cu descoperirile de la Spinoasa, Șorogari și din alte locuri, face posibilă presupunerea că această cultură a fost răspîndită pe tot teritoriul Moldovei, cu toate că pînă în prezent sînt puține dovezi în Cîmpia Jijiei Superioare și lipsesc cu totul în Podișul Sucevei. Această presupunere este întărită și prin faptul că resturi ale culturii Dridu au fost semnalate, după cum s-a arătat mai sus, și dincolo de teritoriul Moldovei, în părțile sud-vestice ale R. S. S. Ucrainene, spre nord pînă la Bila, lîngă Cernăuți și spre E pînă la SE de Tiraspol ⁶⁵⁷.

În ceea ce privește teritoriul Moldovei, ca și în etapa protodridu așezările culturii Dridu se concentrează în Depresiunea Elan-Horincea și Bazinul Bahluiului și sînt cu totul rare în Podișul Moldovei Centrale.

Deocamdată se constată că în afară de zonele de silvostepă, așezările culturii Dridu, spre deosebire de acelea ale etapei protodridu, au fost identificate și în regiunea de stepă propriu-zisă din sudul Moldovei (Galați și Șendreni), care din punct de vedere geografic reprezintă o continuare a Cîmpiei Române, unde, după cum se știe, a existat o intensă locuire în vremea culturii Dridu. În schimb, probabil din motivele mai sus arătate, Cîmpia Jijiei Superioare a fost aproape total evitată.

În afară de aceasta, în regiunea de silvostepă a Moldovei, pe lîngă coincidența de intensitate de locuire din etapa protodridu și cultura Dridu din regiunile amintite, s-a mai constatat în destul de numeroase cazuri o asociere, în cuprinsul aceluiași așezări, a resturilor de locuire aparținînd culturilor Hlincea și Dridu. Astfel, în așezările din localitățile Șorogari (Grădina lui Gh. Lupu), Valea Ursului (La nord de sat) și Vlădiceni (Schitul Vlădiceni) în Bazinul Bahluiului și Țuțcani (Vatra satului) din Depresiunea Elan-Horincea, s-au găsit asociate resturi de locuire ale acestor două culturi.

În comparație cu acestea, mult mai numeroase sînt cazurile în care resturile culturii Dridu din regiunea de silvostepă a Moldovei sînt însoțite, pe aceleași locuri, de altele din etapa protodridu. Astfel, în prezent se cunosc 11 descoperiri de acest fel, care provin din următoarele localități :

- a. *Bazinul Bahluiului* : Miroslava (La Bulgării).
- b. *Podișul Moldovei Centrale* : Arsura (Cetățuia Mogoșești), Bîrlad (Podul de Fier, Prodana).
- c. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Bozia (Sub Cetățuia), Epureni (Moașca I), Giurcani (Pîrîul Jigălia), Lătești (Dealul Ciubucăreasa), Murgeni (G.A.S.), Raiu-Vădenii (Gura Hula-bățului), Sărățeni (Vatra satului).

⁶⁵⁷ M. Comșa, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., IV, 1960, p.406 și urm.

La aceaste se mai pot adăuga următoarele patru descoperiri, în care cultura Dridu nu este atestată în mod sigur : Chiperești (confluența Jijia-Bahlui I) și Rediu Aldei (La Hirtop) în Bazinul Bahluiului, Cristești (Vatra satului) în Depresiunea Elan-Horincea și Oituz (În Humație) în Subcarpați.

Semnarea acestor descoperiri în cuprinsul aceluiași așezări prezintă, sub rezerva verificărilor viitoare, o deosebită importanță, atât pentru problema continuității de locuire din sec. VIII—XI a elementelor autohtone, cât și pentru înțelegerea transformărilor complexe de ordin social-economic și cultural, în condițiile istorice din această vreme de tranziție de la etapa protodridu la aceea în care s-a încheiat procesul de cristalizare al culturii străromânești de tip Dridu (sec. X—XI), prin asimilarea slavilor de către autohtoni, a căror cultură în această vreme a primit un nou impuls din partea civilizației bizantine, prin prezența din nou la Dunăre a Bizanțului în sec. X, în urma înfringerii țaratului protobulgar ⁶⁵⁸.

O altă problemă care se desprinde din studiul așezărilor culturii Dridu, identificate prin recunoașteri în Moldova, este aceea relativ la tipul de așezare din vremea acestei culturi. În legătură cu această problemă, s-a constatat că așezările culturii Dridu sînt nefortificate, seliști deschise, ca și majoritatea așezărilor din vremea culturii Hlincea. De asemenea, ca și acestea din urmă, ele sînt situate de obicei pe terasele inferioare ale râurilor, pe pantele joase de la poala dealurilor, pe podișurile și în hîrtoapele scunde și numai în mod cu totul excepțional pe terasele medii. Astfel, din cele 34 de descoperiri de resturi de locuire ale culturii Dridu, în care se includ și 8 mai puțin sigure, 21 provin de pe terasele inferioare, 8 de pe poala dealurilor, 3 de pe podișurile scunde și 2 din hîrtoape. În ceea ce privește acestea două din urmă, de la Malu-Onești și Flocești, ele se află în regiunile muntoase de pe valea Troțușului.

Majoritatea așezărilor culturii Dridu, în genere ca și acelea ale etapei Hlincea I, sînt situate de obicei tot în terenurile fertile, din preajma apelor și pădurilor, care ofereau locuitorilor condiții prielnice pentru practicarea agriculturii și a creșterii vitelor.

Pornindu-se de la aceste constatări nu este exclus ca și în Cîmpia Dunării, cu tot caracterul ei actual stepic, să fi existat și unele păduri în preajma așezărilor culturii Dridu, mai ales în luncile din lungul apelor.

De asemenea, din felul cum sînt repartizate teritorial așezările culturii Dridu pe teritoriul Moldovei, s-ar putea presupune, pînă la proba contrarie, o oarecare diferențiere a lor din punctul de vedere al ocupațiilor de bază, în sensul că în timp ce în regiunile fertile din zonele de depresiune ale Elanului și Bahluiului ar fi predominat agricultura, în ținuturile submuntoase ale Carpaților Răsăriteni din centrul Moldovei să se fi dezvoltat mai mult păstoritul. În sprijinul acestei ipoteze, relativ la deosebiri ale așezărilor culturii Dridu din Moldova, din punct de vedere al ocupațiilor predominante, s-ar putea invoca și cele constatate în Muntenia, unde, cu deosebire în urma săpăturilor de la Dridu și Bucov, au fost descoperite gropi de bucate de un tip foarte evoluat, necunoscut în lumea slavă ⁶⁵⁹.

În ceea ce privește întinderea acestor așezări, din datele obținute pînă în prezent în urma cercetărilor din Moldova este prematur să se facă unele precizări, chiar în cazul în care în cuprinsul aceluiași așezări sînt asociate resturile de locuire din culturile Dridu și Hlincea. În legătură cu această problemă, pe baza celor constatate în urma săpăturilor de la Dridu s-ar putea cel mult presupune că satele respective erau de tip împrăștiat, cu grupuri de locuințe, de obicei semiborșe, distanțate mai mult sau mai puțin între ele. Deci, din acest punct de vedere, tipul de așezare caracteristic culturii Dridu apare ca o continuare a celui din etapele protodridu și Hlincea.

În ceea ce privește resturile de cultură materială descoperite prin recunoașteri în cuprinsul acestor așezări, în afară de un frumos împungător din corn de cerb, de la Șorogari, nu s-au

⁶⁵⁸ În legătură cu această problemă vezi I. Nestor, *Contribuții arheologice în legătură cu problema formării poporului român*. Raport în manuscris la Comisia pentru

studiul formării poporului și a limbii române.

⁶⁵⁹ Eugenia Zaharia, *Săpăturile de la Dridu*, p. 7 și urm.

găsit decât fragmente ceramice, care după caracteristicile de tehnică a pasteii, de formă și decor, pot fi clasificate în următoarele categorii principale:

a. Specia lucrată la roata cu turație rapidă, din pastă compactă de culoare cenușie sau neagră în miez și cărămiziu-cafenie sau rozie la exterior, conținând mult nisip, o cantitate mai mare sau mai mică de micropundișuri, bcabe de calcită și uneori scoici pisate în compoziția ei. Această specie ceramică este reprezentată mai bine prin fragmente de oale cu gîtul mai mult sau mai puțin scund, marginea dreaptă sau ușor răsfrîntă și cu buza îngroșată rotunjit la exterior sau teșită oblic, precum și cu umerii proeminenți și ridicați. Vasele de acest tip, cu pereții subțiri sau mai groși, sînt decorate pe două treimi din înălțimea lor cu benzi de linii orizontale sau în val adîncit, ultimele suprapunîndu-se de obicei peste primele, ca și unele fascicule de dungi verticale adîncite. La aceeași roată cu turație rapidă a fost lucrată și specia înrudită din pastă de caolin dobrogean, atestată prin unele fragmente ceramice de la Holm (Dealul Holm), provenind din oale decorate la fel cu acelea din prima categorie.

b. Specia lucrată la roată mai înceată, dintr-o pastă argilo-nisipoasă mai puțin omogenă, de culoare neagră-cenușie în interior și brun-roșcată la exterior, ilustrată prin fragmente de oale asemănătoare cu acelea din categoriile anterioare.

c. Specia lucrată la roata cu turație rapidă din pastă neagră-cenușie, bine arsă, lustruită, reprezentată prin cîteva fragmente de vase cu buza îngroșată rotunjit și cu corpul sferic, decorate cu motive de dungi lustruite. Vasele din această categorie au fost semnalate în așezările culturii Dridu cercetate prin săpături la Șendreni, Spinoasa, Hlincea și Dănești, precum și în altele descoperite prin recunoașterile de la Miroslava (La Bulgării), Țuțcani (Vatra satului) și Raiu-Vădenii (Gura Hulubățului).

Prima dintre aceste categorii ceramice, lucrată la roata cu turație rapidă, din pastă cenușie sau neagră în interior, prin particularitățile ei poate fi considerată în Moldova, cel puțin în parte, ca o continuare a speciei locale de tip protodridu, mai mult sau mai puțin influențată în evoluția ei de ceramica înrudită a culturii Dridu, cu care uneori se aseamănă pînă la identitate, nu numai în sudul Moldovei, ci chiar și în nordul acestei provincii. În legătură cu această specie ceramică sînt și cele cîteva fragmente de vase din caolin, cu cele mai multe analogii în Dobrogea.

La rîndul ei, cea de-a doua categorie ceramică, înrudită cu prima, lucrată însă la roata cu turație mai înceată, continuă probabil, în parte, tradiția ceramicii slave. Din acest punct de vedere, s-ar putea presupune că aspectul într-o oarecare măsură deosebit al ceramicii culturii Dridu din anumite teritorii ale Moldovei, care din acest motiv pare mai curînd influențat de către ceramica Dridu propriu-zisă, să fie în legătură, printre altele, cu menținerea aici mai multă vreme a ceramicii slave.

În fine, ultima categorie ceramică, aceea cenușie cu lustru, în Moldova, ca și în restul teritoriului nord-dunărean, prin prezența ei în complexele culturii Dridu poate fi considerată ca aparținînd populației străromânești ⁶⁶⁰.

Aceste cîteva constatări în legătură cu prezența resturilor de locuire din așezările din vremea culturii Dridu pe teritoriul Moldovei, identificate prin recunoașterile recente din această provincie, urmează să fie verificate prin săpăturile metodice din principalele locuri de descoperire.

Etapă Răducăneni. A doua etapă importantă din dezvoltarea culturii materiale feudale timpurii de pe teritoriul Moldovei, asupra căreia sîntem mai puțin informați, este aceea identificată prin săpăturile din așezările de la Hlincea ⁶⁶¹ și îndeosebi de la Răducăneni (jud. Iași) ⁶⁶².

⁶⁶⁰ *Ibidem*, p. 79 și urm. pentru discuții privind originea acestei specii ceramice. În legătură cu această problemă vezi și M. Comșa, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., IV, 1960, p. 413, care susține că această specie ceramică, răspîndită la nord de Dunăre o dată cu extinderea statului bulgar, în sec. IX—X, nu aparține în mod exclusiv protobulgarilor, ca în sec. VIII, ci și slavilor meridionali și populației

străromânești, cu care au venit în contact protobulgarii.

⁶⁶¹ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *Șantierul Hlincea-Iași*, în *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 314 și urm.; în *SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 239 și urm.; în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 692 și urm.

⁶⁶² Dan G. Teodoru, *Săpăturile arheologice de la Răducăneni*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 723 și urm.

Întrucât caracteristicile culturii materiale din această etapă au fost mai bine precizate la Răducăneni, datorită condițiilor stratigrafice mai clare, pare justificată denumirea de Răducăneni dată etapei respective. Mai mult încă, întrucât pe baza datelor obținute la Răducăneni s-a conturat destul de exact aspectul culturii materiale din etapa Răducăneni, este astăzi posibil să se identifice resturile acestui aspect și în cuprinsul așezării de la Hlincea.

În urma săpăturilor din așezarea de la Răducăneni, de pe malul drept al pârului Hămeiosul, s-au adus unele precizări cu privire atât la tipul de așezare și de locuință, cât și la unele din caracteristicile culturii materiale și ale ocupațiilor locuitorilor acestei așezări. Astfel, în ceea ce privește caracteristicile așezării s-a constatat că se continuă tipul de siliște deschisă, situată în locuri joase în preajma apelor curgătoare, precum și locuințele în formă de semibordeie rectangulare, prevăzute cu cuptoare de piatră într-unul din colțuri ⁶⁶³. Considerații cu privire la dispoziția acestor locuințe în planul așezării încă nu se pot face, întrucât prin săpăturile limitate din 1959 de la Răducăneni s-au descoperit numai două asemenea locuințe.

De asemenea, prezintă interes și constatările privind caracteristicile culturii materiale descoperite în așezarea de la Răducăneni. În legătură cu această problemă, de o atenție deosebită s-a bucurat ceramica. Aceasta a fost mai bine studiată, deosebindu-se trei categorii de vase: borcane, căldări și castroane, lucrate la roată dintr-o pastă de culoare brună, roș-portocalie sau brun-cenușie, cu multă scoică pisată și uneori cu nisip în compoziție ⁶⁶⁴. În timp ce borcanele, prin forme și decor, au analogii în Dobrogea, Cîmpia Munteniei și Transilvania, reprezentînd tipuri evoluat din vasele culturii de tip Dridu, castroanele și îndeosebi căldările sînt puse pe seama populațiilor nomade din sec. XI—XII, cărora se presupune că li s-a datorat încetarea așezării feudale timpurii de la Răducăneni ⁶⁶⁵.

Dintre acestea din urmă, căldările de lut, mulate după forme de metal, după cum o dovedesc în mod clar exemplarele descoperite la Răducăneni, sau de metal în asocieră cu cele de lut de la Dinogetia, au fost discutate mai mult ⁶⁶⁶. Vasele acestea de lut de formă tronconică, cilindrică sau sferică, prevăzute la interior cu două proeminențe marginale lățite și perforate pentru suspendat, au fost răspîndite în sec. X—XIII pe un teritoriu vast, din nordul Caucazului și pînă în Ungaria și Iugoslavia, unele dintre ele, foarte puține la număr, menționîndu-se în Ungaria chiar și în sec. XIV ⁶⁶⁷. În ceea ce privește teritoriul țării noastre, s-au descoperit destul de multe vase de acest tip în Dobrogea, Moldova, Transilvania și Banat ⁶⁶⁸, nelipsind nici din Muntenia. Dintre acestea, în Moldova au fost semnalate circa 30 de descoperiri în văile Bahluiului și Jijiei Inferioare, Bîrladului, Prutului Mijlociu, precum și în colinele Tutovei ⁶⁶⁹. În legătură cu aceste descoperiri, o mențiune specială o merită aceea de la Răducăneni, unde numai într-un singur semibordei au fost date la iveală 30 de asemenea vase, dintre care unele gravate cu reprezentări schematice de cai, servind probabil și pentru anumite ritualuri magice legate de creșterea cailor, ocupația de bază a pecenegilor și cumanilor ⁶⁷⁰.

Din punct de vedere cronologic, se admite că durata acestei forme de vas, care în genere a fost în uz timp de trei secole, a variat de la o regiune la alta, ea apărînd mai devreme în Dobrogea, către sfîrșitul sec. X, și menținîndu-se mai mult în Transilvania și Banat, unde se întîlnește pînă în sec. XIII ⁶⁷¹. În schimb, pe teritoriul Moldovei această formă de vas se datează, deocamdată, pe baza săpăturilor de la Hlincea și Răducăneni, în sec. XI—XII, fiind

⁶⁶³ *Ibidem*, p. 725 și urm.

⁶⁶⁴ *Ibidem*, p. 726 și urm.

⁶⁶⁵ M. Chișvași-Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, VIII, 1957, 1—4, p. 267 și urm.

⁶⁶⁶ Petre Diaconu, *Cu privire la problema căldărilor de lut în epoca feudală timpurie (sec. X—XIII)*, în *SCIV*, VII, 1956, 3—4, p. 421 și urm.; M. Chișvași-Comșa, *op. cit.*, în *SCIV*, VIII, 1957, 1—4, p. 288; Dan G. Teodor, *Cîteva observații în legătură cu căldările de lut descoperite la Răducăneni*, în *SCIV*, XIV, 1963, 1, p. 197 și urm.

⁶⁶⁷ Petre Diaconu, *op. cit.*, în *SCIV*, VII, 1956, 3—4, p. 424 și 436.

⁶⁶⁸ *Ibidem*, p. 424.

⁶⁶⁹ Dan G. Teodor, *op. cit.*, în *SCIV*, XIV, 1963, 1, p. 202 (după informații de la N. Zaharia).

⁶⁷⁰ Petre Diaconu, *op. cit.*, în *SCIV*, VII, 1956, 3—4, p. 424 și 434 și Dan G. Teodor, *op. cit.*, în *SCIV*, XIV, 1963, 1, p. 200, care studiază în mod special aceste reprezentări animaliere, încercînd să explice originea și semnificația lor.

⁶⁷¹ Petre Diaconu, *op. cit.*, în *SCIV*, VII, 1956, 3—4, p. 425 și urm.

înlocuieți apoi cu căldările de metal, după cum o atestă descoperirile de asemenea vase de la Hurghișca din sec. XIII și de la Corlăteni de la sfîrșitul sec. XIV ⁶⁷². Pornindu-se de la această datare a căldărilor de lut din Moldova, s-a considerat recent că tipul acesta de vas ar putea fi pus aici mai curînd pe seama cumanilor din etapa sedentarizării lor în urma contactului cu populația româno-slavă ⁶⁷³. Pentru elucidarea acestei probleme este necesar să se lămurească, prin cercetările viitoare, dacă prezența pecenegilor aici se reduce la perioada sec. X—XI sau eventual se prelungește și dincolo de anul 1064, cînd se consideră, în general, că au fost înlocuiți de către uzi ⁶⁷⁴.

În ceea ce privește restul inventarului descoperit în așezarea de la Răducăneni, din el mai fac parte cîteva unelte întregi și fragmentare de fier, corn, lut ars și ardezic, un vîrf de săgeată de fier și o brătară de bronz din fire torsionate, precum și o cantitate de resturi menajere, constînd din oase de mamifere și păsări, de pește, precum și din cochilii de melci sau valve de moluște.

Toate aceste descoperiri de la Răducăneni, completate în parte și cu acelea de la Hlincea, constituie dovezi concludente cu privire la ocupațiile de bază ale locuitorilor din așezarea de la Răducăneni, agricultura și creșterea vitelor, alături de care mai practicau vînatul, pescuitul și culesul. Meșteșugurile, îndeosebi acelea legate de metalurgia fierului și a ceramicii, sînt încă slab dezvoltate, separîndu-se treptat de agricultură.

În condițiile istorice de la est de Carpați, procesul de feudalizare al societății omenești, favorizat și prin legăturile economice, politice și culturale cu Bizanțul ⁶⁷⁵ și Kievul, cunoaște cel puțin acum, în centrul și sudul Moldovei, o rămînere în urmă datorită valului de migrațiuni pecenege și cumane. Din punct de vedere etnic, pe baza legăturilor cu grupul Dridu, atît în ceea ce privește tipul de așezare și de locuință, cît și unele forme ale ceramicii și ocupațiile de bază, cultura materială de tip Răducăneni nu poate fi atribuită decît unei populații autohtone, în contact cu valul migratoriu pecenego-cuman. În ce măsură exista o legătură între populația veche românească din această vreme din Moldova și aceeași populație contemporană din Transilvania, care după lingviști ar fi pătruns în sec. XI—XII dinspre Transilvania în Moldova, rămîne să se dovedească această teză și din punct de vedere arheologic ⁶⁷⁶.

Acestea sînt principalele rezultate la care s-a ajuns în Moldova, prin săpăturile de la Hlincea și Răducăneni, cu privire la etapa Răducăneni. Cu tot caracterul deocamdată încă restrîns al acestor cercetări, ele totuși contribuie la cunoașterea unora din caracteristicile culturii materiale vechi românești din sec. XI—XII.

În ceea ce privește răspîndirea și caracteristicile așezărilor din Moldova din epoca respectivă, sîntem ceva mai bine informați, datorită recunoașterilor arheologice efectuate în ultima vreme în această regiune.

Astfel, prin acest gen de cercetări, s-au identificat resturi de cultură materială din etapa Răducăneni în 45 de puncte din următoarele 37 de localități de pe teritoriul Moldovei :

a. *Bazinul Bahluiului* : Belcești (La Sărături), Bîrlești (La Rîpă), Chiperești (Confluența Jijia-Bahlui II), Ciurbești (La Răchiți), Ciurea (Dealul Cetățuia, Mamelonul din fața stației C.F.R., Lunca Ciurei), Cogeasca Veche (La Moară), Cuza Vodă (Valea Șipoteșului), Dancu (Iazu lui Chiriță), Hlincea (Panta vestică a dealului Cetățuia, Marginea nord-vestică a satului), Iași (Bariera Cîrlig, Cartierul Nicolina), Miroslova (La Bulgării), Podu Iloaie (Dealul Henciu), Tăutești (1 km NE de sat), Vlădiceni (Schitul Vlădiceni).

⁶⁷² Dan G. Teodor, *op. cit.*, în *SCIV*, XIV, 1963, 1, p. 202.

⁶⁷³ *Ibidem*. După Petre Diaconu (*op. cit.*, în *SCIV*, VII, 1956, 3—4, p. 431) atribuirea acestor căldări de lut din Moldova pecenegilor este ipotetică, întrucît izvoarele literare relative la prezența lor aici sînt puține și confuze.

⁶⁷⁴ Cf. *Istoria României*, II, 1962, p. 68, capitol redactat de Șt. Pascu, unde se admite că dominația lor politică pe teritoriul țării noastre s-a menținut pînă la sfîrșitul

sec. XI; P. Diaconu, *Les Petchenègues du Bas-Danube au Xe siècle*, în *Dacia*, N. S., XI, 1967, 269—270.

⁶⁷⁵ Corina Nicolescu, *Aspecte ale relațiilor culturale cu Bizanțul de Jos în sec. X—XIV*, în *SMIM*, V, 1962, p. 52.

⁶⁷⁶ În legătură cu această problemă cf. Maria Chișvași-Comșa, *op. cit.*, *SCIV*, IX, 1958, 1, p. 84 și Eugenia Zaharia, *Dridu* ..., p. 163.

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Golăești (Marginea sud-estică a satului), Hudum (Hudumu Vechi, Iazul Hudumului), Lătăi (La Iezătura Veche), Reditu Mitropoliei (În Islaz), Slobozia-Hănești (Dealul Hodoroaia).

c. *Podișul Moldovei Centrale* : Arsura (La Șipoțel), Bereasa (La Siliște), Borosești (Cujba), Chircești (La Dumbravă), Dănești (La Islaz, Iazul Buragăi, La Meri, Șipotu lui Mantu), Lunca Rateșului (Vatra satului), Răducăneni (Ripa Hămeiosului), Scînteia (Vatra satului).

d. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Albița (Podu Vechi), Ghermănești (Valea Lupului), Igești (Grădina G.A.S.), Lupești (Piscu lui Isac), Mălușteni (Leaua I), Pojorâni (Dealul Bum-băta), Rîșești (Vatra satului), Sîpeni (Vatra satului), Țuțcani (Vatra satului).

e. *Subcarpați* : Pietroasa (Dealul bisericii).

Tot acestei etape îi mai aparțin probabil și alte 6 descoperiri din următoarele localități de pe teritoriul Moldovei :

a. *Bazinul Bahluiului* : Banu (La Lutărie).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Leorda (Vatra satului), Popricanii de Jos (Coasta Popricanilor).

c. *Podișul Sucevei* : Fotin Enescu-Dumbrava (Marginea sudică a satului).

d. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Ghermănești (Barahoi I), Murgeni (G.A.S.).

Deci, în afară de Răducăneni, pe teritoriul Moldovei se cunosc astăzi 51 de puncte de descoperire cu resturi de locuire din etapa Răducăneni (sec. XI—XII), dintre care 45 sînt sigure și 6 îndoielnice ca apartenență culturală și cronologică.

Majoritatea acestor locuri de descoperire semnalate prin asemenea cercetări provin din zona de silvostepă din centrul și sudul Moldovei, ca și în etapele anterioare protodridu și Dridu. Astfel, din cele 45 de locuri cu descoperiri sigure din etapa Răducăneni, numai 3 sînt din nordul Moldovei (Hudum și Lătăi-Cîmpenii în silvostepă și Slobozia Hănești în stepă), iar restul de 42 sînt situate în silvostepă după cum urmează : 18 în Bazinul Bahluiului, 3 în Cîmpia Jijiei Superioare, 11 în Podișul Moldovei Centrale, 9 în depresiunea Huși-Elan-Horincea și 1 în Subcarpați. Deci, majoritatea acestor descoperiri se concentrează în două sectoare silvostepice, dintre care unul în Centrul Moldovei, cuprinzînd zona depresionară a Bahluiului și a Jijiei Inferioare, precum și partea de NE a Podișului Moldovei Centrale, și un altul în sudul Moldovei, localizat în Depresiunea Huși-Elan-Horincea.

Aceste constatări, în ceea ce privește ariile de răspîndire ale așezărilor din etapa Răducăneni, sînt valabile și pentru descoperirile mai puțin sigure ale acestei etape. Și în acest caz, din cele 6 descoperiri localizate în silvostepă, numai una se situează în nordul Moldovei (Leorda), restul de 5 întîlnindu-se în centrul și sudul Moldovei.

În legătură cu răspîndirea așezărilor din etapa Răducăneni, este semnificativ și faptul că în Cîmpia Jijiei Superioare sînt încă destul de rare așezările din această vreme, de altfel ca și în etapele anterioare ale culturilor Dridu și Hlincea. La rîndul lor, puținele așezări din această regiune, datînd din etapele Dridu și Răducăneni, se situează tot în silvostepă, la contactul acesteia cu Podișul Sucevei și numai în mod cu totul excepțional în stepa propriu-zisă, cum este cazul cu descoperirea de la Slobozia-Hănești. Această constatare cu privire la slaba locuire din sec. X—XII în Cîmpia stepică a Jijiei Superioare nu poate fi pusă pe seama hazardului descoperirilor, întrucît regiunea respectivă este destul de bine cercetată prin recunoașterile arheologice. Din acest punct de vedere, rămîne încă deschisă problema cauzelor depopulării acestei regiuni stepice în a doua jumătate a mileniului I și la începutul celui de al II-lea mileniu, discutate în parte și în capitolul anterior relativ la etapa Dridu, precum și ale reimpopulării ei în perioada feudalismului dezvoltat. În ceea ce privește lipsa așezărilor din etapa Răducăneni în Cîmpia din sud-estul Moldovei, mai puțin cercetată prin recunoașteri, se datorează probabil, în parte, caracterului ei de zonă de trecere pentru popoarele în migrație.

Ceea ce interesează aici în mod deosebit este suprapunerea ariilor de răspîndire a așezărilor feudale timpurii din zona silvostepică a Moldovei în etapele Dridu și Răducăneni. În legătură cu această problemă, așa cum s-a arătat mai înainte, așezările din această etapă a evoluției feudalismului timpuriu se concentrează în centrul și sudul Moldovei, fiind cu totul rare în

nordul acestor provincii. Din acest punct de vedere se constată o menținere a intensității de locuire în zona silvostepică din centrul și sudul Moldovei în sec. X—XII, corespunzătoare etapelor Dridu și Răducăneni. În schimb, slaba locuire în zona silvostepică și stepică din nordul Moldovei în sec. XI—XII, de altfel ca și în etapa anterioară Dridu, face, sub rezerva cercetărilor viitoare, puțin probabilă, din punct de vedere arheologic, ipoteza împopulării acestei regiuni în sec. XI—XII dinspre Transilvania ⁶⁷⁷.

O deosebită importanță pentru problema continuității de locuire din perioada prefeudală până în cea feudală timpurie inclusiv în zona silvostepică din centrul și sudul Moldovei o prezintă descoperirea așezărilor de la Chiperești I și II, Miroslava (La Bulgării) și Vlădiceni (Schitul Vlădiceni) din Bazinul Bahluiului, precum și de la Murgeni (G.A.S.) și Țuțcani (Vatra satului) din Depresiunea Elan-Horincea, în care resturile de locuire din etapa Răducăneni se găsesc în asocieri cu altele din etapele anterioare ale culturilor Dridu și Hlincea. Deci, în cazurile respective, este atestată în mod sigur continuitatea de locuire în cuprinsul aceluiași așezări, fără să se poată preciza, deocamdată, din lipsă de săpături arheologice, intensitatea de locuire din aceste diferite etape. În afară de acestea, nu ar fi exclus ca și în alte cazuri în care au fost semnalate resturi de locuire de tip Hlincea și protodridu sau numai de tip protodridu, alături de altele din etapa Răducăneni, ca de exemplu la Dancu (Iazu lui Chiriță), Hlincea-Iași, Tăutești (1 km NE de sat) în Bazinul Bahluiului sau Dănești (La Meri) în Podișul Moldovei Centrale, să fie identificate prin cercetările viitoare și urme sigure din vremea culturii Dridu.

Tipul de așezare din etapa Răducăneni este nefortificat, ca și în etapa anterioară a culturii Dridu. De asemenea, așezările de acest tip, în formă de siliște, se pare nu prea întinse, în genere ca și acelea ale culturii Dridu, spre deosebire de așezările culturii Hlincea, sunt situate în locuri de asemenea joase în cuprinsul luncilor și pe terasele inferioare și într-un număr mai restrâns pe promontoriile de la poala dealurilor. Deci, și din acest punct de vedere, se constată o continuitate a aceluiași tip de așezare.

La fel, din poziția geografică a acestor așezări identificate până în prezent în preajma terenurilor fertile, a pădurilor și apelor, se poate deduce că ocupațiile de bază ale locuitorilor din etapa Răducăneni au fost aceleași ca și în etapele anterioare ale culturilor Dridu și Hlincea, agricultura și creșterea vitelor, alături de care se mai practica vînatul, pescuitul și culesul. Din cele descoperite în cuprinsul așezărilor din etapa Răducăneni, se mai poate deduce că locuitorii se mai îndeletniceau și cu unele meșteșuguri, fără să se poată preciza, din lipsă de cercetări suficiente, cât de avansat era procesul separării acestora de agricultură. În legătură cu această problemă, nu se cunoaște încă cât de dezvoltat era meșteșugul prelucrării fierului, despre care în genere se presupune că s-a diferențiat primul de agricultură ⁶⁷⁸.

Cele câteva unelte de fier descoperite la Hlincea și Răducăneni neanalizate încă din punct de vedere al constituției lor chimice, sînt încă neconcludente. În schimb, sîntem mai bine informați asupra meșteșugului ceramicii, ilustrat prin resturi de vase caracteristice, lucrate la roată înceată, din pastă poroasă sau mai consistentă, cu scoică pisată, nisip și uneori microprundișuri în compoziție. Din aceste două categorii de pastă, cu treceri gradate de la una la alta, sînt lucrate principalele forme de vase din etapa Răducăneni: borcanele și căldările, identificate prin cercetările de suprafață din Moldova.

Borcanele, cu pereții mai subțiri sau mai groși, din pastă neagră-cenușie în interior și roșie-cărămizie sau cenușie la exterior, se caracterizează prin marginile mai mult sau mai puțin răsfrînte în afară, prin buza subțiată sau teșită oblic ori îngroșată și umeri proeminenți, ca și prin decorul care constă din benzi de dungi adîncite orizontal sau învîlurit, impresiuni în formă de alveole, benzi din decor aplicat prin ștanțare și funduri ștampilate.

⁶⁷⁷ Această ipoteză, susținută îndeosebi de lingviști, este însușită teoretic și de Maria Comșa în *SCIV*, IX, 1958, 1, p. 84.

⁶⁷⁸ Cele trei cuptoare pentru reducerea minereurilor de fier, de la Bîrlad, menționate în *Istoria României*,

II, 1962, p. 60, ca datînd din sec. X sau XII, sînt mai noi, din sec. XII—XIII, după cum s-a arătat de către cei care le-au descoperit; pentru aceasta vezi Dan Teodor, V. Palade și Eug. Popușoi, *Săpăturile arheologice de la Prodana-Bîrlad* (manuscris).

La rândul lor, cazanele de lut ars, lucrate după modelele de metal, cum s-a arătat mai sus, din aceleași categorii de pastă, de culoare neagră-cenușie la interior și cărămidie pe ambele fețe, se caracterizează atât prin marginea lătită la exterior și fațetată spre interior, cât și prin decorul de caneluri sau de benzi învălurite, suprapuse uneori peste cele orizontale. Dintre fragmentele ceramice aparținând acestor forme de vas, se remarcă în mod deosebit unul dintr-o margine neîngroșată, șanțuită la interior și îndoită față de partea superioară arcuită a vasului, descoperit la Chircești (La Dumbravă), care se pare să fie unic pînă în prezent în aria de răspîndire a cazanelor de lut ars de pe teritoriul țării noastre.

Prima din aceste forme de vas, aceea de borcan, prin unele particularități de tehnică a pastei, forme și decor, se apropie de formele corespunzătoare de borcane din etapa anterioară a culturii Dridu. Astfel, în ceea ce privește tehnica pastei, specia mai compactă, cu nisip și microprundișuri în compoziția argilei, are analogii directe cu ceramica din pastă mai consistentă a culturii Dridu. Formele borcanelor, care au umerii proeminenți și buzele îngroșate rotunjit și răsfrînte spre exterior, se întîlnesc în ambele etape, Dridu și Răducăneni, ca și decorul constituit din benzi de striuri învălurite, suprapuse uneori peste altele de dungi orizontale, din creștături scurte oblice și din motive imprimate cu roțița dințată. Pe lîngă aceste asemănări, prin care se atestă continuitatea unor elemente caracteristice ale borcanelor din etapele Dridu și Răducăneni, sînt însă și unele particularități prin care se deosebește în mod pregnant ceramica acestor două etape. Astfel, foarte caracteristică pentru ceramica etapei Răducăneni este prezența în pastă a unei mari cantități de scoică pisată. La rândul lor marginile răsfrînte ale borcanelor din etapa Răducăneni, cu buza frecvent subțiată și șanțuită la interior, sînt mai evolute în comparație cu acelea ale borcanelor culturii Dridu. În ceea ce privește decorul, în ceramica etapei Răducăneni lipsește ornamentul din fascicule de scurte dungi verticale, atât de caracteristic pentru ceramica culturii Dridu. În fine, nu putem încheia această scurtă și incompletă trecere în revistă a asemănărilor și deosebirilor produselor ceramice din etapele Dridu și Răducăneni, fără a menționa lipsa speciei negre-cenușii cu lustru în etapa Răducăneni, precum și prezența în număr relativ mare a resturilor de căldări de lut din această etapă.

Dacă pentru moment sînt dificultăți în explicarea lipsei în etapa Răducăneni a speciei ceramice negre-cenușii, atât de caracteristică pentru etapa anterioară a culturii Dridu, nu același lucru se poate spune despre problema prezenței căldărilor de lut din etapa Răducăneni, care a fost mai bine studiată, după cum s-a arătat mai sus. Forma aceasta de vas, de origine străină, pecenegă și eventual și cumană, a fost semnalată, în afară de Hlincea și Răducăneni, în mai multe locuri de descoperire din sec. XI—XII în Moldova, dintre care pot fi enumerate :

a. *Bazinul Bahluiului* : Belcești (La Sărături), Bîrlești (La Rîpă), Chiperești II (confluența Jijia-Bahlui), Golăești (Marginea sud-estică a satului), Iași (Bariera Cîrlig), Miroslava (La Bulgării).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Hudum (Iazul Hudumului).

c. *Podișul Moldovei Centrale* : Dănești (La Islaz), Lunca Rateșului (Vatra satului).

d. *Depresiunea Elan-Horincea* : Mălușteni (Leaua I), Sîpeni (Vatra satului).

Din cartarea acestor descoperiri rezultă că vasul în formă de căldare are în Moldova, în genere, aproape aceeași răspîndire ca și descoperirile de ceramică de tip Răducăneni. Așa se explică și frecvența mai mare a acestei forme de vas în regiunea silvostepică din centrul și sudul Moldovei, precum și lipsa ei în zona stepică din nordul-estul și sud-estul acestei provincii. Deci și pe această cale se poate deduce că vasele de lut în formă de căldare sînt caracteristice populațiilor sedentare și nu nomade. Indiferent dacă au fost folosite de băștinași sau de pecenegii ori cumanii deveniți sedentari, ele au fost imitate după modelele de metal ale nomazilor, după cum ne indică îndeosebi decorul unora dintre căldările de lut din așezarea de la Răducăneni.

Deci, în concluzie, din analiza descoperirilor cunoscute pînă în prezent, aparținînd etapei Răducăneni, rezultă pe de o parte, îndeosebi pentru centrul și sudul Moldovei, continuitatea de viațuire și a unor forme de cultură materială din etapa anterioară a culturii Dridu, iar pe de alta, prezența unor elemente noi, introduse prin contactul cu pecenegii și eventual

cumanii. În ceea ce privește legăturile cu populația românească din Transilvania, din lipsă de cercetări, lipsesc dovezile concludente pentru această perioadă.

Secolul al XII-lea. A treia etapă din dezvoltarea culturii materiale feudale timpurii din Moldova a fost determinată îndeosebi pe baza săpăturilor din sectorul nordic al așezării de la Hlincea-Iași ⁶⁷⁹. Cele mai multe și caracteristice resturi arheologice din această etapă provin dintr-o colibă de la baza solului brun din suprafața A, precum și din alte diferite locuri din suprafețele A și B ale acestui sector. În ceea ce privește coliba respectivă, nu s-a putut preciza nimic în legătură cu forma și dimensiunile ei, întrucât resturile păstrate, constituite din pietre sparte colțuroase, bucăți de lipitură din lut amestecat cu nisip și paie, cărbune, cenușă, oase de animale și îndeosebi ceramică, sînt mai mult sau mai puțin risipite, iar în interiorul locuinței nu a fost identificată nici o urmă de par. În afară de aceste resturi de locuire, în cuprinsul colibei mai erau și fragmente ceramice feudale timpurii, dintr-o vreme mai mult sau mai puțin apropiată, care din cauza condițiilor stratigrafice dificile nu au putut fi separate cu toată certitudinea. Ulterior, prin săpăturile de la Răducăneni și Prodana II, reușindu-se să se cunoască caracteristicile ceramicii din sec. XI—XII și XII—XIII s-a putut separa mai bine ceramica sec. XII, care, prin particularitățile de pastă, formă și decor, este în parte deosebită de ceramica din sec. XIII—XIV de la Hlincea. Astfel, vasele din această etapă, lucrate la roata bună, dintr-o pastă omogenă și compactă, cu nisip și uneori microprundișuri și scoică în compoziție, se caracterizează prin margini cu buza subțiată și mai mult sau mai puțin răsfrîntă în afară, prin prezența cîteodată a unui prag pe umărul proeminent, ca și prin fundurile ștampilate.

La rîndul ei, această ceramică se deosebește de specia ceramică contemporană de la Dinogetia. În ceea ce privește asemănările menționate cu ceramica de la Morești, Ciugud, Moldovenești și din alte locuri din Transilvania rămîne să se lămurească mai bine prin cercetările viitoare ⁶⁸⁰. Deocamdată, specia aceasta ceramică a fost identificată prin săpături numai la Hlincea-Iași. De asemenea, a mai fost semnalată prin recunoașterile arheologice în următoarele localități din bazinul Bahluiului: Hîrlău (Valea Nicolinei), Iași (Cartierul Frumoasa), Mogoșești (Dealul Bățului), Tăutești (Vatra Apăreștilor).

Deci, pînă în prezent se cunosc încă trei așezări cu resturi de locuire din această vreme în Moldova. Ca și în etapele anterioare, așezările din sec. XII sînt situate în zona silvostepică a Moldovei. Cu toate că numărul lor este încă redus, totuși pare semnificativ faptul că toate aceste așezări sînt localizate în nordul Moldovei, între Coasta Iașilor și a Ibăneștilor, în regiunea cu foarte puține resturi de locuire din sec. X—XI și XI—XII, care abundă în schimb în centrul și sudul Moldovei. Din nefericire, în stadiul actual al cercetărilor nu se cunoaște încă ceea ce corespunde arheologic secolului al XII-lea în centrul și sudul Moldovei sau, cu alte cuvinte, nu putem preciza ceea ce urmează aici după etapa Răducăneni, precedînd imediat etapa Prodana II.

Tipul de așezare este același ca și în etapele anterioare ale feudalismului timpuriu de pe teritoriul Moldovei. La fel și resturile ceramice din cuprinsul acestor așezări se aseamănă cu acelea corespunzătoare din așezarea de la Hlincea.

Secolele XII-XIII. Etapa următoare, corespunzătoare sec. XII—XIII, a fost determinată pe baza săpăturilor de la Hlincea și Bîrlad-Prodana. La Hlincea, în același sector A, s-a dezvelit o altă locuință de suprafață, care zăcea la baza solului iluvionat. Deci, din punct de vedere stratigrafic aici se poate deosebi o etapă mai nouă de o alta mai veche. De asemenea, tot pe cale stratigrafică s-a precizat stratul Prodana II, care, pe baza unui cercel filigranat de argint și a altor elemente de inventar, se datează în sec. XII—XIII ⁶⁸¹. Și aici, ca și la Răducăneni, pentru sec. XI—XII s-a conturat mai precis, datorită condițiilor stratigrafice

⁶⁷⁹ M. Petrescu-Dimbovița și colaboratori, *Șantierul Hlincea-Iași*, în *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 313 și urm. și în *SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 242.

⁶⁸⁰ *Ibidem*, în *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 316 și urm. ;

SCIV, V, 1954, 1—2, p. 241.

⁶⁸¹ Dan G. Teodor, V. Palade și Eug. Popușoi, *Săpăturile arheologice de la Prodana-Bîrlad* (manuscris).

mai favorabile, conținutul cultural al etapei corespunzătoare sec. XII—XIII, semnalată pentru prima dată în urma săpăturilor de la Hlincea-Iași.

Tipul de așezare este același, atât la Hlincea-Iași cât și la Prodana, fiind situat în ambele cazuri pe terasele de luncă și ocupînd o suprafață mai mare sau mai mică, în funcție de terenul respectiv. În ceea ce privește tipul de locuință, deocamdată la Hlincea-Iași s-au semnalat resturi de locuințe de suprafață, iar la Prodana două semibordeie cu vetre deschise, dintre care unul a servit ca atelier pentru reducerea minereurilor de fier, în cuprinsul lui găsindu-se trei cuptoare pentru asemenea operație ⁶⁸².

Caracteristicile ceramicii din etapa respectivă au fost mai bine lămurite prin săpăturile de la Prodana. Cu acest prilej s-au deosebit două specii de vase, lucrate la roata înceată, dintre care una mai veche, de tradiție locală, derivată cu multă siguranță din ceramica de tip Dridu și în parte eventual cu legături și în ceramica secolului al XII-lea, și o alta de origine sudică, cu analogii în ceramica din Cîmpia dunăreană și Dobrogea, care se întâlnește acum pentru prima dată în așezările feudale timpurii din Moldova. Prima din aceste specii, caracterizată printr-o pastă compactă nisipoasă, de culoare cenușie, este reprezentată prin borcane cu una sau două torți, castroane tronconice și capace, iar a doua, dintr-o pastă bună de culoare gălbuie sau roșie, cu lustru la exterior, prin amfore și urcioare cu gura trilobată ⁶⁸³. Aceste categorii de vase au fost identificate și la Hlincea, atrăgînd atenția, îndeosebi specia ceramicii cărămizii și cu lustru, încă din primul moment.

Pornindu-se de la aceste caracteristici ale ceramicii sec. XII—XIII, s-a încercat să se încadreze, din punct de vedere cultural și cronologic, și alte descoperiri de ceramică corespunzătoare, semnalată prin recunoașterile recente din Moldova.

În total, prin aceste cercetări s-au identificat resturi de asemenea ceramică, în afară de așezările de la Hlincea și Prodana, în alte 24 de puncte din următoarele 21 de localități din Moldova :

a. *Bazinul Bahluiului* : Chiperești (Confluența Jijia-Bahlui II), Ciurea (Dealul Cetățuia, Rîpa și fîntina de pe podiș), Corjoaia (Pe pîrîu-vatra satului), Miroslava (La Bulgării), Hlincea (Marginea nord-vestică a satului), Tăutești (Vatra Apăreștilor).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Hudum (Iazul Hudumului), Larga-Jijia (Ghiolu la Bulhac), Popricanii de Jos (Rîpa din Cot), Ștefănești (Grindul de la Pichet), Trifești (Dealul Curții).

c. *Podișul Sucevei* : Ibănești (Dealul Crucii), Lunca (Cotul Hapăilor).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Arsura (Cetățuia Mogoșești, Ruginosu I, Ruginosu II), Băneasa (Vatra satului), Bîrlad (Prodana), Dănești (La Islaz), Gîrbovăț (La Gîrlă), Perieni (Valea Roșcanilor), Răducăneni (Rîpa Hămeiosului), Rășcani (La Rîpă).

S-ar putea ca aceluiași aspect să-i aparțină și următoarele descoperiri sigure din sec. XII—XIII : Bălțați (La Podeț) și Mogoșești (Dealul Bățului) în Bazinul Bahluiului, Brătulești (Pîrîul Stîrcea) în Podișul Sucevei și Giurcani (Pîrîul Jigălia) în Depresiunea Elan-Horincea.

În afară de acestea, s-au mai identificat resturi ceramice datate mai puțin sigur în sec. XII—XIII sau eventual XIII în 12 puncte din următoarele 10 localități :

a. *Bazinul Bahluiului* : Iași (Cartierul Frumoasa), Spinoasa (Movila de la nordul haltei C.F.R.), Vlădiceni (Schitul Vlădiceni).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Stîncești (La Ciocan).

c. *Podișul Sucevei* : Porcești-Moldoveni (În Siliște, Pîrîul Bahnei).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Bîrlad (Podul Negru, Cetatea de Pămînt), Satu Nou-Pocreaca (La SE de sat), Tanacu (Piscul Ulucilor).

⁶⁸² Pentru Hlincea vezi rapoartele de săpături în SCIV, IV, 1953, 1—2, p. 313 și urm.; în SCIV, V, 1954, 1—2, p. 242; în SCIV, VI, 1955, 3—4, p. 692 (resturile acestea de locuire sînt datate aici în sec. XIII—XIV), iar pentru Prodana Dan G. Teodor, și Eug. Popușoi,

op. cit. (manuscris).

⁶⁸³ Dan G. Teodor, *Le haut féodalisme sur le territoire de la Moldavie à la lumière des données archéologiques*, în *Dacia*, N. S., IX, 1965, p. 330—331.

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Bozia (Sub Cetățuie), Igești (Marginea sud-vestică a satului).

În fine, la acestea din urmă se mai pot adăuga, fără certitudine, încă 39 de descoperiri de ceramică feudală timpurie, cu date incertă (sec. XI—XIII) din următoarele 36 de localități din Moldova :

a. *Bazinul Bahluiului* : Banu (Dealul Crucii), Bălțați (Cantonul C.F.R. nr. 38), Belcești (La Budăie, Dealul Rușilor), Bîrlești (La Pepinieră), Chiperești (Confluența Jijia-Bahlui III), Ciurbești (La Iaz), Ciurea (Baba-Nicula), Cogeasca Veche (Poarta Hăsnășenilor), Erbiceni (Dealul Cimitirului), Holboca (Cimitirul animalelor), Iași (Crucea lui Ferentz), Păușești (În fața Cantonului silvic).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Bobulești (La Lutărie), Botoșani (Bariera Agafon), Cătă-mărești (Podul spre Brăiasca, La Țintirim), Rîșca (Terasa Prutului), Trifești (Marginea estică a satului), Țigănași (Dealul din Mijloc).

c. *Podișul Sucevei* : Alba (La Cetățuie), Darabani (Coadă Iazului Bălășescu), Heleștieni (Dealul Cotoc), Porcești-Moldovenii (Dealul Gabăra), Hîrtoapele (La Moara popii), Bogota (Dealul Colacului).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Banca (La Imaș), Băneasa (Fîntînile Roșiei), Bereasa (La Șipot), Buhăești (Dealul Buhăești), Dănești (Zlătărești I), Ivești (La Grădinărie, G.A.S.), Podu-Pietriș (Marginea vestică a satului).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Doniceasa (Piscicola Doniceasa), Duda (La Iaz), Lupești (Marginea sud-estică a satului), Mălușteni (Recea), Șuletea (Brăitenii de Jos).

Pentru problemele privind răspîndirea și caracteristicile așezărilor din sec. XII—XIII se iau în considerație numai descoperirile mai mult sau mai puțin sigure din sec. XII—XIII și nu și acelea nesigure, datate în sec. XI—XIII.

Astfel, în ceea ce privește răspîndirea așezărilor din sec. XII—XIII, identificate prin recunoașteri, s-a constatat, ca și pentru etapele anterioare ale feudalismului timpuriu, aceeași masă de descoperiri în centrul și sudul Moldovei și o frecvență mai redusă a lor în nordul acestei provincii. Așezările din această vreme sînt situate în aceeași regiune silvostepică, ocupînd de obicei poziții joase pe terasele inferioare și în cuprinsul luncilor. De asemenea, ele continuă să lipsească în cîmpiile cu caracter stepic din nord-estul și sudul Moldovei. În general, se constată aceleași grupări de așezări, ca și în etapele anterioare ale feudalismului timpuriu, în bazinul inferior al Bahluiului, în preajma confluenței acestuia cu Jijia, și în Depresiunea Elan-Horincea la contactul cu Podișul Moldovei Centrale, precum și într-o mai mică măsură în rama estică a Podișului Sucevei, la contactul cu Cîmpia Jijiei Superioare. S-ar putea ca aceste trei grupări ale așezărilor din sec. XII—XIII să rezulte și din cercetarea mai intensă efectuată în regiunile respective. Totuși, pare semnificativă și pentru această etapă a feudalismului timpuriu lipsa așezărilor din cuprinsul Cîmpiei stepice din NE Moldovei, care a fost intens cercetată în ultima vreme, atît prin săpături cît și prin recunoașteri arheologice. În schimb, lipsa pînă în prezent a unor descoperiri din această vreme, în regiunea dintre Carpați și Siret, în care se include și așa-numitul Cîmp al lui Dragoș, din depresiunea Cracău-Roznov și culoarul de la Piatra Neamț⁶⁸⁴, se explică cu multă probabilitate atît prin condițiile mai grele de locuire datorită pădurilor masive, cît și caracterului mai limitat al recunoașterilor arheologice din această regiune.

Resturile ceramice din această vreme în cuprinsul unor așezări se găsesc asociate cu altele din etapele Hlincea, Dridu, Răducăneni și din sec. XII, ceea ce poate constitui indicii de continuitate de locuire. Asemenea cazuri se întîlnesc în număr mai mare în zona de contact dintre Coasta Iașilor și depresiunea de pe cursul inferior al Bahluiului.

Tipică din acest punct de vedere este așezarea de la Hlincea-Iași, unde s-a putut urmări într-o oarecare măsură topografia resturilor de locuire din sec. VII—XII. Aceeași situație a fost semnalată și în așezările de la Ciurea (Dealul Cetățuia). De asemenea, în așezările de

⁶⁸⁴ C. Mătasă, *Cîmpul lui Dragoș. Toponimie veche și actuală din județul Neamț*, București, 1943.

la Chiperesti (Confluența Jijiei cu Bahluiul), Miroslava (La Bulgării), Vlădiceni (Schitul Vlădiceni) din bazinul Bahluiului și Giurcani (Pîrîul Jigălia) din Depresiunea Elan-Horincea s-au găsit alături de acestea și altele aparținînd culturii Dridu.

Deci, pentru 9 din cele 10 așezări menționate sînt dovezi relativ la continuitatea de locuire, cu unele întreruperi din sec. VIII pînă în sec. XIII.

În ceea ce privește cultura materială din etapa respectivă, resturile ceramice identificate prin recunoașteri aparțin la speciile cenușie, cu aspect nisipos, mai mult sau mai puțin compactă și rozie sau cărămizie, compactă și cu lustru, cu analogii mai mult sau mai puțin apropiate în ceramica așezărilor de la Hlincea și Prodana.

Specia cenușie, prin caracteristicile ei, pare să fie o continuare a ceramicii cenușii din etapele anterioare ale feudalismului timpuriu, fără ca să se poată preciza în prezent, din lipsă de cercetări speciale, ce a preluat din particularitățile ceramicii de tip Dridu, Răducăneni și eventual din sec. XII. Din acest motiv este încă dificil să se lămurească exact în ce a constat în ceramică tradiția fondului local și eventual influențele străine exercitate asupra acestui fond, în urma raporturilor cu Rusia kieveană și statul din Halici, cît și a legăturilor cu Transilvania și Ungaria. Tot atît de necercetată este pentru această etapă și problema legăturilor cu cîmpia dunăreană și Dobrogea, de unde s-a extins prin schimburi ceramica roșie cu lustru de origine sudică în aria de răspîndire a culturii materiale din sec. XII—XIII. Numai după lămurirea acestor probleme se va putea preciza dacă cultura materială din această vreme din Moldova nu prezintă și anumite variante regionale, corespunzătoare teritoriilor sudice locuite de brodnici și mai tîrziu bîrladnici ⁶⁸⁵, sau acelor regiuni în care au fost mai active atît influența ungurilor, cumanilor, Rusiei kievene și Haliciului, cît și aceea sudică, din zona dunăreană și din Dobrogea. Tot cu prilejul acestor cercetări se vor lămuri mai bine și particularitățile stadiului de dezvoltare social-economică și culturală a populației locale, despre care, în genere, se afirmă că datorită condițiilor externe din acest spațiu a cunoscut un oarecare avînt, frînat mai apoi prin marea invazie mongolică a tătarilor.

Secolele XIII—XIV. Ultima etapă din evoluția așezărilor rurale din feudalismul timpuriu de pe teritoriul Moldovei este mai bine cunoscută pînă în prezent prin săpăturile arheologice din așezările de la Hlincea-Iași și Lunca-Dorohoi. Din punct de vedere cronologic, etapa aceasta poate fi datată în a doua jumătate a sec. XIII și prima jumătate a sec. XIV, întrucît, prin caracteristicile culturii materiale, urmează imediat după aceea din sec. XII—XIII și precede etapa următoare, corespunzătoare începutului feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV).

În stadiul actual al cercetărilor din așezarea medievală de la Hlincea-Iași, se pare că resturile de locuire din sec. XIII—XIV sînt mai frecvente în șesul mlăștinos al Nicolinei din sectoarele central și nordic, precum și pe treapta formată de terasa inferioară din imediata vecinătate, pe dreapta Nicolinei în sectorul central al acestei așezări rurale. Într-o măsură mai redusă, sub formă de răspîndiri, ele se întîlnesc și pe prelungirile pantei de vest a Dealului Cetățuia din sectorul nordic. În genere, aceste resturi de locuire, constînd din urme de colibe (lipituri, pietre colțuroase și ceramică), mai multe gropi de vetre simple, arsură, porțiuni de resturi de vatră cu lipitură și un cuptor mic de redus minereul de fier, zac într-o depunere subțire de culoare cenușie ⁶⁸⁶. Dintre acestea se remarcă în mod deosebit cuptorașul de redus minereul de fier, atît prin construcția lui simplă, cît și prin faptul că în interiorul lui, pe lîngă bucățile de zgură, care erau masate și la exterior lîngă gură, s-a găsit un fragment dintr-un tub de lut ars, provenind de la foalele prin care se activa arderea din interiorul cuptorului cu un curent de aer rece ⁶⁸⁷.

⁶⁸⁵ În legătură cu problema brodnicilor vezi *Istoria României*, II, 1962, p. 114 (Șt. Pascu); K. Horedt, *Contribuții la istoria Transilvaniei sec. IV—XIII*, Cluj, 1958, p. 151 (inclusiv harta de răspîndire a brodnicilor, fig. 31, p. 151); C. Cihodaru, *op. cit.*, în *SCSIași*, XIV, 1963, 2, p. 224 și urm.

⁶⁸⁶ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *Șantierul*

Hlincea-Iași, în *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 313 și urm.; idem, în *SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 240 și urm.; idem, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 694.

⁶⁸⁷ Pentru acest cuptor vezi M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 694 și urm. și fig. 5. Secțiunea longitudinală prin cuptor este reproducă și în *Istoria României*, II, 1962, p. 61, fig. 27.

În ceea ce privește ceramica din sec. XIII—XIV, descoperită în așezarea eponimă, s-au deosebit următoarele specii lucrate la roata bună :

a. cenușie, compactă, de aspect zgrunțuros, cu nisip și cu microprundișuri în compoziția pasteii ;

b. cenușie în interior și brună sau cărămie la exterior, mai puțin compactă și netedă pe fețele externe, cu nisip și puține microprundișuri în pastă ;

c. roșie-cărămizie, compactă, cu lustru la exterior și cu nisip în pastă.

Forma de vas cea mai frecvent întâlnită este aceea de borcan, cu marginea răsfrintă și cu buza subțiată sau îngroșată și prevăzută cu un început de șanțuire la interior. Vasele de acest tip sînt decorate uneori cu motive din linii simple sau chiar cu benzi în val, suprapuse cîteodată peste benzi de linii orizontale ca și în ceramica culturii Dridu.

În genere, ceramica acestei etape, prin caracteristicile ei de tehnică, forme și decor, are pe de o parte legături cu speciile ceramice ale etapelor anterioare ale feudalismului timpuriu, iar pe de alta reprezintă o perfecționare a unora din aceste specii, care se vor continua apoi, în forme mai evolute, în ceramica rurală și orășenească din perioada feudalismului dezvoltat. Din acest punct de vedere este caracteristică specia cenușie de aspect zgrunțuros.

În așezarea de la Hlincea-Iași, în afară de ceramică s-au mai găsit și alte obiecte de fier și lut ars, care însă, din cauza dificultăților de ordin stratigrafic, nu pot fi atribuite în toate cazurile cu siguranță în mod exclusiv sec. XIII—XIV. Această constatare este valabilă nu numai pentru descoperirile de asemenea obiecte din sectorul nordic al așezării, unde locuirea a fost mai intensă în perioada feudalismului timpuriu, ci și în aceea din sectorul central, unde peste resturile de locuire din această vreme s-au suprapus altele din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV și XV—XVI).

O ceramică asemănătoare cu aceea din sec. XIII—XIV de la Hlincea-Iași a mai fost semnalată prin săpături la Baia ⁶⁸⁸, Suceava (Platoul cimitirului actual și cimitirul vechi din spatele Mitropoliei) ⁶⁸⁹, Piatra Neamț (Curtea Domnească) ⁶⁹⁰ și Lunca Dorohoi ⁶⁹¹.

În ceea ce privește sec. XIII—XIV, alte date relativ la armele și uneltele din această vreme au rezultat din săpăturile de pe înălțimea Bîtca-Doamnei de la Piatra Neamț ⁶⁹², precum și din descoperirile întâmplătoare de arme de pe valea pîrîului Hurghișca (com. Moldovița, jud. Suceava) și de pe locul Tătarca de la Coșna-Floreni (jud. Suceava) ⁶⁹³.

În fine, de o atenție deosebită s-au bucurat în ultima vreme și descoperirile de tezaure de obiecte de podoabă, precum și cele monetare din această etapă, care au fost studiate în legătură cu condițiile istorice din vremea respectivă. Din acest punct de vedere un deosebit interes îl prezintă tezaurul de obiecte de podoabă și de monede tătarăști de la Oțeleni din ultimii ani ai sec. XIII ⁶⁹⁴, precum și descoperirile monetare tătarăști din sec. XIII de la Pîrtești de Jos ⁶⁹⁵ și Hlincea ⁶⁹⁶, și din sec. XIV de la Bosia ⁶⁹⁷ și Oancea ⁶⁹⁸. Atît aceste descoperiri, cît și celelalte de arme mai sus menționate, de la Bîtca-Doamnei, Hurghișca și Coșna-Floreni, au fost puse pe seama invaziei tătarilor, încercîndu-se să se documenteze, cu

⁶⁸⁸ Dan Gh. Teodor și Em. Zaharia, *Contribuții arheologice la istoria tirgului Baia* (manuscris), în care se prezintă rezultatele cercetărilor din 1958, ocazionate de săpături întâmplătoare din acel an, pe locul fostei episcopii catolice.

⁶⁸⁹ Săpături efectuate de Dan Gh. Teodor în 1962. Material inedit.

⁶⁹⁰ Informație obținută de la Dan Gh. Teodor, prin care se completează raportul preliminar întocmit de C. Mătasă, *Șantierul arheologic Piatra Neamț*, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 837; Anton Nițu, Ioana Zamoșteanu și Mihai Zamoșteanu, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 365 și urm.

⁶⁹¹ D. Gh. Teodor, Eug. Neamțu și V. Spinei, *Cercetări arheologice la Lunca-Dorohoi* în *AM*, VI, 1969, p. 187—212.

⁶⁹² C. Scorpan, *L'ensemble archéologique de Bîtca Doamnei*, în *Dacia*, N. S., 1965, p. 441 și urm.

⁶⁹³ Al. Vasilescu, *Drumurile „tătărăști” în lumina noilor descoperiri arheologice din județul Suceava*, în *Studii și materiale*, I, 1969, Suceava, p. 43—65.

⁶⁹⁴ Dan Gh. Teodor, *Obiectele de podoabă din tezaurul feudal timpuriu descoperit la Oțeleni*, în *AM*, II—III, 1964, p. 343 și urm.; Octavian Iliescu, *Monede din tezaurul descoperit la Oțeleni*, în *AM*, II—III, 1964, p. 363 și urm.

⁶⁹⁵ Octavian Iliescu, *Monede tătarăști din secolele XIII—XIV găsite pe teritoriul Republicii Populare Române*, notă preliminară în *SCN*, III, 1960, p. 263.

⁶⁹⁶ *Ibidem*.

⁶⁹⁷ *Ibidem*.

⁶⁹⁸ *Ibidem*.

ajutorul unora din ele, precum și a datelor toponimice, drumurile tătărești din nordul Moldovei⁶⁹⁹. Mai mult încă, în ceea ce privește monedele tătărești, s-au scos în evidență și rolul lor în economia Moldovei în a doua jumătate a sec. XIII, în perioada de înflorire economică și politică a statului Hoardei de Aur⁷⁰⁰. În afară de moneda tătărească este foarte probabil să se fi răspândit în regiunea de la est de Carpați, mai puternic influențată de tătari, și alte produse, care urmează să fie identificate prin cercetările viitoare.

Tot cu acest prilej va trebui să se lămurească și pe cale arheologică stadiul de dezvoltare social-economică și culturală a societății locale din vremea invaziei tătarilor, pentru a se înțelege mai bine rolul lor în procesul de feudalizare a Moldovei.

Acestea sînt cîteva din problemele principale relativ la descoperirile arheologice din etapa sec. XIII—XIV de pe teritoriul Moldovei. În afară de acestea, s-a pus și s-a discutat și problema începuturilor vieții orășenești din Moldova, în etapa respectivă⁷⁰¹, problemă deosebit de importantă, care însă nu poate fi prezentată aici, întrucît depășește cadrul lucrării de față.

În ceea ce privește așezările rurale din această vreme, pe lângă descoperirile de la Hlincea-Iași, au mai fost identificate, prin recunoașteri, încă 26 de puncte cu resturi ceramice din a doua jumătate a sec. XIII și eventual începutul sec. XIV în următoarele 25 localități din Moldova :

a. *Bazinul Bahluiului* : Chiperești (Confluența Jijia-Bahlui II), Cotnari (Țiglele lui Baltă), Cuza Vodă (Valea Șipoțelului), Hlincea (Marginea nord-vestică a satului), Hîrlău (Vatra tîrgului), Scopoșeni (Peste Baltă), Șorogari (Poligonul de tragere), Vlădiceni (Schitul Vlădiceni).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Brăești (Vatra satului), Dorohoi (Poala vestică a dealului Beldiman), Răuseni (La Odaie), Trifești (La Curte).

c. *Podișul Sucevei* : Baia (Episcopia catolică), Dealu Zvoriștea (La Cimitir?), Fălticeni (După Heidiș), Fotin Enescu-Dumbrava (Marginea sudică a satului), Lunca (Cotul Hapăilor), Rotopănești (La Rîpi).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Băleni (Șipotu lui Enache), Curteni (La Odaie).

e. *Subcarpați* : Bolotești (Vatra satului), Brășăuți (La Șanț), Doina-Girov (Pe teritoriul comunei), Piatra Neamț (Dărmănești).

La acestea s-ar mai putea adăuga eventual descoperirile de la Hărmăneștii Vechi (La Ruină) din Podișul Sucevei și Bălanu (La Podul Balanului) din Subcarpați.

Din această listă de răspîndire a așezărilor din a doua jumătate a sec. XIII și începutul sec. XIV, identificate prin recunoașteri, rezultă că se cunosc puține așezări din această vreme pe teritoriul Moldovei. Ele se întîlnesc atît între Siret și Prut, cît și într-o măsură mai redusă și la vest de Siret, pînă în regiunea subcarpatică din centrul Moldovei, după cum o dovedesc cele cîteva descoperiri de așezări din această vreme. În ceea ce privește Cîmpia stepică a Jijiei Superioare, se constată aceeași lipsă de așezări ca și în etapele anterioare ale perioadei feudale timpurii, exceptînd sectorul sudic, la contactul cu bazinul Bahluiului. Deci, se constată aceeași preferință pentru fixarea așezărilor în regiunile silvostepice. De asemenea, tipul de așezare deschisă este același. Numai la Cuza Vodă (Valea Șipoțelului), Vlădiceni (Schitul Vlădiceni) și Lunca (Cotul Hapăilor) resturile de locuire din această etapă au fost găsite în asociere, în cuprinsul acelorași așezări, cu altele din perioadele anterioare ale feudalismului timpuriu. Din acest punct de vedere este o deosebire față de celelalte etape ale acestei perioade, pentru care erau mai multe dovezi de continuitate de locuire în cuprinsul acelorași așezări. Această constatare relativ la întreruperea locuirii în cele mai multe așezări la sfîrșitul etapei anterioare (mijlocul sec. XIII) rămîne să fie verificată prin cercetări viitoare.

⁶⁹⁹ Al. Vasilescu, *op. cit.*; Dan G. Teodor, *Tezaurul feudal timpuriu de obiecte de podoabă descoperit la Voinești Iași*, în *AM*, I, 1961, p. 245 și urm.

⁷⁰⁰ Nota 695 de mai sus, p. 140.

⁷⁰¹ M. D. Matei, *Unele probleme în legătură cu începuturile vieții orășenești la Suceava*, în *SCIV*, XI, 1960, 1, p. 111 și urm.; Al. Andronic, *Contributions de recherches*

archéologiques à l'histoire de la ville Jassy, în *Dacia*, N. S., IX, 1965, p. 463 și urm.; Al. Andronic și Eug. Neamțu, *Cercetări arheologice pe teritoriul orașului Iași în anii 1956—1960*, în *AM*, II—III, 1964, p. 409 și urm.; Al. Andronic, Eug. Neamțu și M. Dinu, *Săpăturile arheologice de la Curtea domnească din Iași*, în *AM*, V, 1967, p. 169 și urm.

Cu acest prilej, se vede, prin date arheologice, informațiile scrise relativ la istoria acestei regiuni în perioada marii invazii a tătarilor. De asemenea, se va lămurii și problema legăturilor dintre populația locală și aceea din Transilvania în perioada respectivă.

Relativ la această din urmă problemă, studiul ceramicii, alături de acela al altor elemente de cultură materială, ar putea aduce unele contribuții. Deocamdată, resturile de cultură materială din a doua jumătate a sec. XIII și începutul sec. XIV, identificate prin recunoașteri, sînt puțin numeroase, fiind constituite aproape exclusiv din fragmente de vase, care prezintă, în genere, aceleași caracteristici cu acelea ale speciilor ceramice contemporane din așezarea de la Hlincea.

În comparație cu acestea, sînt mai numeroase resturile de locuire din sec. XIV, în special din prima jumătate a acestui secol, identificate prin recunoașteri în 32 de puncte din următoarele 27 de localități din Moldova:

a. *Bazinul Bahluiului*: Holboca (Peste Baltă, Movila cea Mare, La Moară), Iași (Ceairu lui Peretz, Cartierul Păcureț), Șorogari (Panta vestică a dealului Șorogari).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare*: Botoșani (Cartierul Popăuți, La Siliște), Cîrpiți (Dealul Stîncă), Cotu-Morii (Gostat la pod), Corlăteni (Vatra satului), Dorohoi (Panta vestică a Dealului Beldiman), Guranda (La Răchiți), Horodiștea (În Bîtcă), Hudum (Iazul Hudumului), Orășeni-Deal (Marginea nordică a satului), Perieni (Vatra satului la Vasile Terenteac), Pristеști (La Temelii), Răuseni (La Odaie), Stîncești (La Ciocan), Ștefănești (Grindul de la Pichet), Trifești (Dealul Curții).

c. *Podișul Sucevei*: Al. I. Cuza (Pe Holm), Baia (Biserica Albă, Episcopia catolică), Darabani (Panta dinspre nord-vestul iazului Bălășescu), Fălticeni (În Siliște), Ibănești (În Siliște), Preutești (Dealul Siliștii), Roman (Lutăria de la Episcopie).

d. *Podișul Moldovei Centrale*: Epureni (La Iaz).

e. *Depresiunea Huși - Elan - Horincea*: Cristești (Marginea nordică a satului).

Din lista de răspîndire a acestor descoperiri de așezări rezultă o împopulare mai intensă a Moldovei cu începere din prima jumătate a sec. XIV, în condițiile social-economice și politice care au premers formarea statului feudal de sine stătător al Moldovei, după distrugerea dominației Hoardei de Aur la vest de Nistru, în urma coaliției ungaro-polono-lituaniene din anul 1362⁷⁰².

Aproape toate aceste descoperiri de așezări se localizează în jumătatea de nord a Moldovei, ca și în fazele anterioare ale feudalismului timpuriu, una singură (Epureni) fiind situată în jumătatea sudică a acestei regiuni. În afară de aceasta, se constată unele slabe concentrări de așezări îndeosebi în regiunea localităților Baia, Suceava, Botoșani și Iași, de-a lungul principalelor căi de comunicație.

Majoritatea așezărilor din această fază, ca și acelea din etapele anterioare ale feudalismului timpuriu, se află tot în regiunea de silvostepă. În comparație cu acestea mult mai puțin răspîndite sînt așezările din Cîmpia stepică propriu-zisă din nord-estul Moldovei, unde ocupă cu predilecție culoarele apelor sau terenurile din apropierea masivului împădurit Copălău-Cozancea. Ele se întîlnesc și pe terasele din culoarul Prutului, care ofereau condiții prielnice de circulație și de existență. Din acest punct de vedere pare să fi fost mai puțin favorizată locuirea din jumătatea sudică a Moldovei dintre Siret și Prut, regiune mai mult împădurită și lipsită de drumuri comerciale transversale. La fel, între Siret și Subcarpați, cu toate drumurile de legătură cu Transilvania, pe văile Moldovei, Bistriței, Trotușului și Oituzului, datorită împăduririlor masive numărul așezărilor rurale din această vreme este foarte redus. Deocamdată, din lipsă de cercetări speciale, este prematur să se precizeze în ce măsură această slabă împopulare a jumătății de sud a Moldovei după etapa Răducăneni și pînă la începutul feudalismului dezvoltat inclusiv este în legătură cu perturbările provocate de invazia tătară sau eventual cu alte evenimente istorice.

⁷⁰² C. D. Smirnov, *Из истории Старого Орхья*, în СССР, 4 (70), Chișinău, 1960, p. 77 și urm. Vezi și *Известия Молдавского филиала Академии Наук* C. Cihodaru, *op. cit.*, în SCȘIași, XIV, 1963, 2.

Relativ la această problemă credem că nu trebuie pierdut din vedere faptul că invazia tătarilor, pornită din nordul Moldovei, s-a desfășurat cu precădere între Siret și Carpații răsăriteni, iar întoarcerea lor către est a avut loc prin jumătatea de sud a Moldovei⁷⁰³, adică tocmai prin regiunile în care se constată foarte puține resturi de locuire atât din vremea acestor invazii, cât și după aceea, pînă în prima jumătate a sec. XIV inclusiv. De asemenea, pare semnificativă și constatarea că singurele așezări cu o continuitate de locuire din feudalismul timpuriu și chiar din etapa anterioară prefeudală și pînă la începutul feudalismului dezvoltat inclusiv au fost identificate pînă în prezent numai în jumătatea nordică a Moldovei. Astfel, în afară de așezarea de la Hlincea-Iași, unde asemenea resturi de locuire au fost mai bine precizate prin săpături arheologice, s-a mai semnalat prin recunoașteri încă o așezare cu resturi de locuire din sec. XII—XIV la Vlădiceni (Schitul Vlădiceni) și o alta din sec. XIII—XIV la Lunca (Cotul Hapăilor).

Tipul de așezare deschisă din etapa de început a feudalismului dezvoltat se caracterizează prin aceeași poziție joasă, pe terasele inferioare și de luncă, pe podișurile joase și hîrtoapele de la poala dealurilor, ca și în fazele anterioare ale feudalismului timpuriu și perioadei prefeudale.

În ceea ce privește întinderea acestor așezări, precum și caracteristicile locuințelor din cuprinsul lor, din lipsă de cercetări speciale, exceptînd cele de la Hlincea, deocamdată puțin concludente, nu se pot face generalizări.

La fel și în ceea ce privește caracteristicile culturii materiale din așezările rurale ale fazei respective. În legătură cu această problemă, singurul element de inventar, din așezările identificate prin recunoașteri, este ceramica, reprezentată îndeosebi prin fragmente de oale și borcane lucrate la roata de pîcior, din pastă nisipoasă de culoare cenușie-negricioasă sau brun-roșcată, sau de calitate mai puțin bună, cu granule de calcită, microprundișuri și scoică pisată în compoziție. Dintre aceste forme de vase, oalele și borcanele au deseori marginile evazate, iar buza îngroșată și prevăzută cu o șanțuire internă mai mult sau mai puțin accentuată. Unele dintre vase sînt prevăzute cu torți din bandă lată, șanțuită longitudinal și au fundurile plate și mai mult sau mai puțin profilate.

Decorul acestor vase constă de obicei din benzi de dungi adîncite orizontal sau învîlurit, caneluri înguste și creștături pe buză.

În genere, ceramica din această etapă, produsă de olarii din mediul rural, este mai evoluată în comparație cu speciile corespunzătoare din perioada feudalismului timpuriu.

Feudalismul dezvoltat

Ultima etapă din evoluția așezărilor rurale care prezintă interes din punct de vedere arheologic este aceea a feudalismului dezvoltat, datată între mijlocul sec. al XIV-lea și a doua jumătate a sec. al XVIII-lea. Pe baza cercetărilor arheologice efectuate în așezările medievale din această vreme se pot aduce contribuții valoroase relativ la cunoașterea caracteristicilor așezărilor din diferitele faze ale feudalismului dezvoltat, precum și a legăturilor lor cu centrele urbane mai mult sau mai puțin apropiate. În ceea ce privește caracteristicile lor, pe lîngă o serie de probleme privind frecvența, structura, mărimea, numărul de locuințe, ocupațiile locuitorilor și trăsăturile culturii materiale, se mai pot preciza și altele, deosebit de importante, în legătură cu creșterea forțelor de producție de la o fază la alta, în stadiul separării meșteșugarilor de agricultori, ca și cu dezvoltarea producției de mărfuri. De asemenea, pe cale arheologică, se poate urmări și influența culturii orașenești asupra satelor, sesizîndu-se efectele meșteșugurilor orașenești în lumea rurală, îndeosebi în satele din imediata apropiere a orașelor. În legătură cu această din urmă problemă, în anumite cazuri este posibil să se deducă, cu ajutorul acestor cercetări, procesul de constituire a orașelor, așa cum s-a încercat recent,

⁷⁰³ *Istoria României*, II, 1962, p. 119, fig. 45 (harta marii invazii tătare în Europa).

intr-o oarecare măsură, pentru orașele Iași⁷⁰⁴ și București⁷⁰⁵. Tot cu ajutorul cercetărilor arheologice se pot procura și unele dovezi privind relațiile dintre conducerea feudală, biserica locală și populația sătească⁷⁰⁶. În fine, cercetarea arheologică ajută la identificarea de sate, atestate documentar deseori mai târziu.

Acestea sînt cîteva din problemele cu privire la satul medieval, la a căror rezolvare pot aduce contribuții prețioase și datele cercetărilor arheologice. Importanța acestor cercetări pentru cunoașterea satului medieval de pe teritoriul țării noastre a fost subliniată în repetate rînduri în ultima vreme și îndeosebi, cu prilejul primei sesiuni științifice de arheologie medievală din mai-iunie 1963 de la Iași și Suceava⁷⁰⁷.

Cu toată această importanță pe care o prezintă cercetarea arheologică a satului medieval românesc, pînă în prezent s-au făcut puține investigații speciale în acest domeniu, accentul punîndu-se mai mult pe cercetarea centrelor urbane (Baia⁷⁰⁸, Siret⁷⁰⁹, Suceava⁷¹⁰, Iași⁷¹¹ și Huși⁷¹²), a cetăților de piatră (Suceava⁷¹³, Șcheia⁷¹⁴, Cetatea Neamțului⁷¹⁵, Roman-Gî-

⁷⁰⁴ N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița și Em. Zaharia, *op. cit.*, SCȘIași, VII, 1956, 2, p. 1 și urm.; Al. Andronic, *op. cit.*, în *AM*, I, 1961, p. 271 și urm.; idem, *op. cit.*, *Dacia*, N. S., IX, 1965, p. 463 și urm.

⁷⁰⁵ P. I. Panait, *Observații arheologice pe șantierul de construcții din Capitală, în Cercetări arheologice în București*, p. 139 și urm.; idem, *Contribuții la cunoașterea satului în sec. XV pe teritoriul de azi al orașului București, în Cercetări arheologice în București*.

⁷⁰⁶ Gh. Cantacuzino, *Unele probleme istorice privind așezările medievale muntene în lumina cercetărilor arheologice de la Cernica*, în *SCIV*, XIV, 1963, 2, p. 384.

⁷⁰⁷ N. Constantinescu, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., VIII, 1964, p. 265 și urm., în care se prezintă în mod sintetic, pentru prima dată, stadiul cercetărilor arheologice cu privire la satul medieval românesc, menționîndu-se în același timp probleme de metodologie și de perspectivă ale acestor cercetări.

⁷⁰⁸ Dan G. Teodor și Em. Zaharia, *Date noi arheologice privitoare la istoricul Țîrgului Baia* (manuscris). Cu începere din 1967 săpături efectuate sub conducerea lui D. Gh. Teodor de la Institutul de istorie și arheologie din Iași, în colaborare cu muzeul din Fălticeni. Rezultatele inedite.

⁷⁰⁹ Stela Cheptea, *Săpăturile arheologice de la Siret din 1963* (manuscris). Cu începere din 1968 săpături efectuate de Institutul de arheologie din București. Rezultate inedite.

⁷¹⁰ I. Nestor și colaboratori, *Șantierul Suceava*, în *Materiale*, IV, 1957, p. 252 și urm.; idem, *Șantierul arheologic Suceava*, în *Materiale*, V, 1959, p. 607 (sector oraș, capitol redactat de Șt. Olteanu); T. Martinovici și Șt. Olteanu, *Șantierul Suceava*, *Materiale*, VI, 1959, p. 687 și urm.; V. Vătășianu și colaboratori, *Șantierul arheologic Suceava*, *Materiale*, VII, 1961, p. 609 și urm. (sector oraș, raport semnat de M. Matei și M. Nicorescu); M. Matei și colaboratori, *Șantierul arheologic Suceava. Sectorul oraș*, *Materiale*, VIII, 1962, p. 746 și urm.; T. Martinovici, *Contribuții la cunoașterea ceramicii din a doua jumătate a secolului al XV-lea de pe teritoriul Sucevei*, în *Materiale*, IV, 1959, p. 361 și urm.; Gh. Diaconu, *Considerații asupra ceramicii descoperite la Cetatea Șcheia-Suceava*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 925 și urm.; idem, *Contribuții la cunoașterea culturii medievale de la Suceava în veacurile XV—XVI*, *Materiale*, VI, 1959, p. 913 și urm.; idem, *Contribuții la cunoașterea vechiului Țîrg al Sucevei în vremea marilor asedii otomane și polone din secolul al XV-lea*, în *SMIM*, I, 1956, p. 268 și urm.; M. D. Matei, *Contribuții arheologice la istoria orașului Suceava*, București, 1963; idem, *Die graue Keramik von Suceava und einige archäologische*

Probleme des 14. und 15. Jh. in der Moldau, în *Dacia*, NS, VI, 1962, p. 357 și urm.; El. Busuioac, *Ceramica orășenească din Moldova la sfîrșitul secolului XIV*, comunicare în manuscris ținută la Sesiunea științifică de arheologie medievală Iași-Suceava, 1963; idem, *Ceramica locală de uz casnic, din secolul al XIV-lea de la Suceava* (partea a II-a), în *SCIV*, XV, 1964, 2, p. 205 și urm.; M. D. Matei, *Unele probleme în legătură cu începuturile vieții orășenești la Suceava*, în *SCIV*, XI, 1960, 1, p. 107 și urm.; idem, *Zur Ausdehnung der Stadt Suceava, im XIV—XVI. Jh.*, în *Dacia*, N. S., V, 1961, p. 521 și urm.; Nicorescu Mărioara, *Noi descoperiri de ceramică ornamentală din secolele XV—XVI la Suceava*, în *AM*, IV, 1966, p. 317 și urm.

⁷¹¹ Al. Andronic, *op. cit.*, în *AM*, I, 1961, p. 272 și urm.; Al. Andronic și Eug. Neamțu, *op. cit.*, în *AM*, II—III, 1964, p. 414 și urm.; Al. Andronic, Eug. Neamțu și Stela Cheptea, *Cercetări arheologice în orașul Iași în anii 1961—1967* (în manuscris).

⁷¹² Al. Andronic, E. Neamțu și Gh. Melinte, *Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice de la Huși*, în *Revista Muzeelor*, II, 1965, număr special, p. 456.

⁷¹³ K. A. Romstorfer, *Cetatea Sucevi, București*, 1913; I. Nestor și colaboratori, *Șantierul Suceava*, în *SCIV*, III, 1952, p. 423 și urm.; idem, *Șantierul Suceava*, în *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 335 și urm.; B. Mitrea și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 257 și urm.; idem, *Șantierul arheologic Suceava-Cetatea Neamțului*, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 735 și urm.; I. Nestor și colaboratori, *op. cit.*, în *Materiale*, IV, 1957, p. 239 și urm.; idem, *op. cit.*, în *Materiale*, V, 1959, p. 593 și urm.; Trifu Martinovici și Șt. Olteanu, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 679 și urm.; V. Vătășianu și colaboratori, *op. cit.*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 617 și urm.; Al. Andronic și Gh. Arion, *Șantierul Suceava. Cetatea de Scaun*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 747 și urm.

⁷¹⁴ Gh. Diaconu și N. Constantinescu, *Cetatea Șcheia. Monografie arheologică*, București, 1960.

⁷¹⁵ K. A. Romstorfer, *Schloss Neamțu und einige Klosteranlagen in seiner Umgebung*, în *Jahrbuch der Bukowiner Landesmuseums*, VII, 1899, p. 12 (și extras, 1899, p. 9); I. Minea, N. Grigoraș și ing. Gh. Cojoc, *Din trecutul Cetății Neamțului. În legătură cu campania noastră de săpături din vara anului 1939*, în *CI*, XVII, 1943, p. 141 și urm.; D. Constantinescu, *Campania de săpături din anul 1940 de la Cetatea Neamțului*, în *ACMI*, 1943, București, 1946, p. 115 și urm.; idem, *Asupra săpăturilor din anul 1942 de la Cetatea Neamțului*, în aceeași publicație, p. 136

diși⁷¹⁶) și de pământ (Roman⁷¹⁷, Birlad⁷¹⁸ și Crăciuna⁷¹⁹), a curților domnești (Suceava⁷²⁰, Iași⁷²¹, Vaslui⁷²², Piatra Neamț⁷²³, Huși⁷²⁴) și boieresti (Palatul Cnejilor-Ceahlău⁷²⁵) și a unor monumente istorice de caracter religios (Putna⁷²⁶, Neamțu⁷²⁷, Galata⁷²⁸, Dragomirna⁷²⁹, Voroneț⁷³⁰, Sucevița⁷³¹, Slatina⁷³², Buhalnița⁷³³, Hangu⁷³⁴, Ceahlău-Schit⁷³⁵).

În afară de acestea, s-au bucurat de o oarecare atenție unele aspecte privind dezvoltarea meșteșugurilor feudale⁷³⁶ și a uneltelor de producție⁷³⁷, precum și tezaurele de obiecte medievale de proveniență locală și străină⁷³⁸, sau monetare⁷³⁹.

și urm.; B. Mitrea și colaboratori, *op. cit.*, în SCIV, VI, 1955, 3—4, p. 797 și urm.; N. Constantinescu, *Date noi în legătură cu Cetatea Neamțului*, în SCIV, XI, 1960, 1, p. 81 și urm.; idem, *Din nou problema Cetății Neamțului*, în SCIV, XIV, 1963, 1, p. 217 și urm.

⁷¹⁶ Lucian Chițescu, *Principalele rezultate istorice ale cercetărilor arheologice din cetatea medievală de la Gâdiniș (r. Roman)*, în SCIV, XVII, 1966, p. 405 și urm.; idem, *Cetatea nouă de la Roman în lumina cercetărilor arheologice*, în *Revista Muzeelor*, II, 1965, număr special, p. 454; M. D. Matei și L. Chițescu, *Problèmes historiques concernant la forteresse du temps des Mușat et l'établissement urbain de Roman*, în *Dacia*, N.S., X, 1966, p. 291 și urm.; idem, *Nouvelles données du problème de l'apparition des fortifications des villes moldaves au Moyen Age*, în *Dacia*, N.S., XI, 1967, p. 231 și urm.

⁷¹⁷ *Ibidem*.

⁷¹⁸ Mircea D. Matei, *Săpăturile de salvare din Cetatea de pământ de la Birlad*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 647 și urm.; idem, *Date noi în legătură cu Cetatea de pământ de la Birlad*, în SCIV, X, 1959, p. 117 și urm.

⁷¹⁹ C. Cihodaru, *Note despre cetatea Crăciuna*, în SCȘ-Iași, XIV, 1963, 1, p. 99 și urm.; L. Chițescu, *Cu privire la localizarea cetății Crăciuna*, în SCIV, 18, 1967, 2, p. 351 și urm.; idem, *Noi considerații arheologice-istorice în legătură cu cetatea Crăciuna*, în SCIV, 19, 1968, 1, p. 81 și urm.

⁷²⁰ K. A. Romstorfer, *Cetatea Sucevii*, București, 1913, p. 15 și urm.; I. Nestor și colaboratori, *op. cit.*, în SCIV, III, 1952, p. 431; B. Mitrea și colaboratori, *op. cit.*, în SCIV, V, 1954, 1—2, p. 290 și urm.; *ibidem*, în SCIV, VI, 1955, p. 768 și urm.

⁷²¹ N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița și Em. Zaharia, *op. cit.*, în SCȘ-Iași, VII, 1956, 1—2, p. 21 și urm.; Al. Andronic și Eug. Neamțu, *op. cit.*, în AM, II—III, 1964, p. 414 și urm.; idem, *Curtea domnească din Iași în lumina recentelor descoperiri arheologice, în Omagiu lui P. Constantinescu-Iași*, p. 247 și urm.; Al. Andronic, Eug. Neamțu și M. Dinu, *Săpăturile arheologice de la Curtea Domnească din Iași*, în AM, V, 1967, p. 169 și urm.; Al. Andronic, *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice de la Curtea Domnească din Iași*, în *Revista Muzeelor*, IV, 1967, 6, p. 552 și urm.

⁷²² Al. Andronic, Eug. Neamțu și Fl. Banu, *Săpăturile de salvare de la Vaslui*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 95 și urm.; Al. Andronic, I. Ioniță și Fl. Banu, *Șantierul arheologic de la Vaslui*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 797 și urm.

⁷²³ C. Mătasă, *op. cit.*, în SCIV, VI, 1955, 3—4, p. 819 și urm.

⁷²⁴ Vezi nota 712.

⁷²⁵ Gh. Diaconu, *Șantierul arheologic Bicz. Ceahlău-Palatul Cnejilor*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 78 și urm.; idem, în *Monografia Bicz*, vol. I (manuscris).

⁷²⁶ I. Nestor și colaboratori, *op. cit.*, *Materiale*, IV, 1957, p. 265 și urm.; idem, *Șantierul arheologic Suceava*, în *Materiale*, V, 1959, p. 611 (capitolul Mănăstirea Putna, redactat de N. Constantinescu).

⁷²⁷ Radu Heitel, *Cercetări arheologice efectuate la Mănăstirea Neamț*, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, XXXVIII, 1962, 5—6, p. 327 și urm.

⁷²⁸ Săpături efectuate de Dir. Mon. Ist. în 1962 (Eug. Neamțu) și în 1963—1964 (Vlad Zirra și Gh. Cantacuzino). Rezultate inedite.

⁷²⁹ Săpături efectuate de Dir. Mon. Ist. în 1963 (Vlad Zirra). Vezi și arhitect Ioana Grigorescu și Neculai Diaconu, *Prezentarea unor elemente noi apărute cu ocazia restaurărilor de la Dragomirna, Sucevița, Tazlău și Voroneț*, în Sesiunea științifică a Dir. Mon. Ist., ianuarie 1963, p. 71 și urm.

⁷³⁰ Săpături efectuate de Dir. Mon. Ist. în 1963 (Radu Heitel și P. Diaconu). Vezi comunicarea din nota 729.

⁷³¹ Săpături efectuate de Dir. Mon. Ist. în 1963 (N. N. Pușcașu, M. Gr. Ionescu și P. Diaconu), rezultate inedite. Vezi comunicarea din nota 729.

⁷³² Săpături efectuate de Dir. Mon. Ist. în 1963 (Vl. Zirra și Corina Nicolescu). Rezultate inedite.

⁷³³ Adrian C. Florescu și Marilena Florescu, *Buhalnița*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 72 și urm.; idem, în *Monografia Bicz*, vol. I (manuscris).

⁷³⁴ Emilia Zaharia și Nec. Zaharia, *Biserica de la Hangu* (manuscris); idem, în *Monografia Bicz*, vol. I (manuscris).

⁷³⁵ Emilia Zaharia și Nec. Zaharia, *Ceahlău-Schit*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 70 și urm.

⁷³⁶ Trifu Martinovici, *Meșteșugul metalurgiei pe teritoriul Cetății de Scun de la Suceava*, SCIV, XII, 1961, 2, p. 315 și urm.; Șt. Olteanu, *Meșteșugurile din Moldova în secolul al XVII-lea*, în SMIM, III, 1959, p. 101 și urm.; Corina Nicolescu, *Ceramica smălțuită din secolele X—XV în lumina ultimelor cercetări arheologice*, în SCIA, VI, 1959, 2, p. 102; idem, *La céramique roumaine émaillée de Moyen-Âge, à la lumière des dernières recherches*, în *Byzantinoslavica*, XXI, 1960, 2, p. 260 și urm.; Mircea D. Matei și Șt. Olteanu, *Noi date cu privire la dezvoltarea meșteșugurilor în Suceava feudală*, în SCIV, XII, 1961, 1, p. 121 și urm.; Mărioara Nicolescu, *Date noi privitoare la cartierul meșteșugarilor din Suceava*, în SCIV, XIII, 1962, 1, p. 81 și urm.

⁷³⁷ Ștefan Olteanu, *op. cit.*, SMIM, III, 1959, p. 101 și urm., în care autorul prezintă și uneltele de producție pentru fiecare meșteșug în parte, figurându-le în planșele I—VII; Vasile Neamțu, *Contribuții la problema uneltelor de arat din Moldova în perioada feudală*, în AM, IV, 1966, p. 293 și urm.

⁷³⁸ C. Moisil, *Monede și podoabe de la sfârșitul veacului al XV-lea (Tezaurul din Țifești, jud. Putna)*, în BSNR, XIII, 1916, 27; N. Constantinescu și Gh. Untaru, *Podoabe feudale descoperite la Olteni (r. Focșani)*, în SCIV, X, 1959, 2, p. 499 și urm.; Eugenia Neamțu, *Obiecte de podoabă din tezaurul medieval de la Cotul Morii, Popricani (Iași)*, în AM, I, 1961, p. 283 și urm.

⁷³⁹ Al. Andronic și N. Grigoraș, *Tezaurul de monede moldovenești descoperit la Corlăteni*, în SCȘ-Iași, VIII, 1,

În ceea ce privește satul medieval din perioada feudalismului dezvoltat, s-au efectuat unele cercetări în Muntenia, Oltenia, Moldova și Transilvania, dintre care mai importante sînt acelea de la Zimnicea, Vădastra, Străulești, Coconi, Hlincea, Hangu-Grozăvești și Cernica ⁷⁴⁰. Dintre acestea ne interesează aici în mod deosebit pentru Moldova acelea de la Hlincea-Iași, unde locuirea a continuat, aproape fără întrerupere, din sec. VII—VIII pînă în sec. XVIII. În afară de aceste cercetări, pe teritoriul Moldovei s-au mai efectuat unele săpături în siliștile de la Dănești ⁷⁴¹, Băiceni ⁷⁴², Ionășeni ⁷⁴³, Corlăteni ⁷⁴⁴, Șcheia ⁷⁴⁵, Lunca-Dorohoi ⁷⁴⁶, precum și în necropolele sătești de la Traian ⁷⁴⁷, Dărmănești-Piatra Neamț ⁷⁴⁸, Izvoare-Neamț ⁷⁴⁹, Poienești ⁷⁵⁰, Trifești ⁷⁵¹ și Hlincea-Iași ⁷⁵². Cele mai importante rezultate s-au obținut însă tot la Hlincea-Iași, unde, datorită cercetărilor speciale, de o întindere ceva mai mare, s-a încercat să se delimiteze zonele de locuire din diferitele etape ale feudalismului dezvoltat, în continuarea acestora din perioadele prefeudală și a feudalismului timpuriu, precum și necropola așezării din sec. XV.

Pe lîngă aceste cercetări, prin recunoașterile recente din Moldova s-au identificat numeroase sate medievale din sec. XIV—XVIII, completîndu-se în mod simțitor harta arheologică a așezărilor din perioada feudalismului dezvoltat din această regiune.

În cele ce urmează se prezintă listele de sate medievale din această vreme din Moldova, identificate prin recunoașteri, precum și concluziile care se desprind din analiza răspîndirii, frecvenței și a caracteristicilor lor în principalele faze ale feudalismului dezvoltat, corespunzătoare fazelor din periodizarea acestei etape a feudalismului de pe teritoriul țării noastre ⁷⁵³.

Faza de început (sec. XIV—XV). Caracteristicile satelor medievale din această etapă a feudalismului dezvoltat de pe teritoriul Moldovei, corespunzătoare unei creșteri a forțelor de producție și accentuării diviziunii sociale a muncii ⁷⁵⁴, sînt puțin cunoscute. La Hlincea-Iași s-au făcut unele descoperiri în sectorul central al așezării, în lunca propriu-zisă și mai ales pe terenul alunecat sub formă de terase dinspre sud, precum și în necropola din imediata apropiere, în care s-au descoperit 15 morminte din prima jumătate a sec. XV. Cercetările din așezarea medievală din această vreme de la Hlincea-Iași sînt însă prea puține pentru ca pe baza lor să se poată preciza, măcar în linii generale, caracteristicile așezărilor și ale locuin-

1957, p. 222 și urm.; Oct. Iliescu și M. Dinu, *Tezaurul monetar din secolul al XV-lea de la Cîrpiși (v. Iași)*, în *SCȘIași*, VIII, 2, 1957, p. 342 și urm.; Grigore Foit, *Un tezaur monetar din secolele XV—XVII, descoperit la Suceava*, în *SCN*, 1960, p. 511 și urm.; Eugenia Neamțu, *Tezaurul de monede anepigrafe de aramă de la Alexandru cel Bun descoperit la Iași*, în *AM*, II—III, 1964, p. 495 și urm.; O. Iliescu și Gr. Foit, *Un tezaur de monede moldovenesti din prima jumătate a secolului al XV-lea, descoperit la Suceava*, în *AM*, V, 1967, p. 145 și urm.

⁷⁴⁰ I. Nestor și colaboratori, *Raport sumar asupra campaniei de săpături arheologice de la Zimnicea*, în *SCIV*, I, 1950, 1, p. 100 și urm.; Corneliu Mateescu, *Săpături de salvare și cercetări arheologice la Vădastra și împrejurimi*, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 449 și urm.; P. I. Panait, *Săpăturile de la Bucureștii Noi 1960 (sectorul Măicănești)*, în *Cercetări arheologice în București*, 1963, p. 126 și urm.; N. Constantinescu, *Observații asupra satului fortificat din Țara Românească în secolele XIV—XV*, în *SCIV*, XIII, 1962, I, p. 59 și urm.; M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *Șantierul Hlincea-Iași*, *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 331; idem, *Șantierul arheologic Hlincea-Iași*, *SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 242 și urm.; N. Constantinescu, *Șantierul arheologic Bicaz*, *Materiale*, VI, 1959, p. 72 și urm. (pentru siliștea Hangu-Grozăvești); Gh. Cantacuzino, *op. cit.*, *SCIV*, XIV, 1963, 2, p. 361 și urm.

⁷⁴¹ M. Petrescu-Dîmbovița și Em. Zaharia, *Sonda arheologică de la Dănești*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 56 și urm.

⁷⁴² Săpături efectuate în 1963 (I. Ioniță). Rezultate inedite.

⁷⁴³ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *Șantierul arheologic Trușești*, în *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 177.

⁷⁴⁴ D. Tudor, R. Vulpe și colaboratori, *Șantierul Corlăteni*, în *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 422.

⁷⁴⁵ Săpături efectuate în 1959—1960 (M. Nicorescu). Material inedit în col. Muzeului din Suceava.

⁷⁴⁶ Vezi nota 691.

⁷⁴⁷ H. Dumitrescu, *Șantierul arheologic Traian*, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 471 și urm.; H. Dumitrescu și Vl. Dumitrescu, *Săpăturile de la Traian-Dealul Fîntînilor*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 175.

⁷⁴⁸ A. Nițu, I. Zamoșteanu și M. Zamoșteanu, *op. cit.* în *Materiale*, VI, 1959, p. 370; C. Mătasă și I. Zamoșteanu, *Săpăturile de la Piatra-Neamț*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 348.

⁷⁴⁹ R. Vulpe, *Izvoare*, p. 50 și urm.

⁷⁵⁰ I. Ioniță, *Săpăturile de salvare de la Poienești* (în manuscris).

⁷⁵¹ Idem, *Săpăturile de salvare de la Trifești*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 736 și urm.

⁷⁵² M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *op. cit.*, *SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 245.

⁷⁵³ Pentru aceste etape ale feudalismului dezvoltat vezi Șt. Pascu, *Periodizarea orînduirii feudale*, 1962, p. 15 și urm.

⁷⁵⁴ *Ibidem*.

țelor din etapa respectivă, așa cum s-a încercat recent prin săpăturile de la Străulești, de lângă București⁷⁵⁵. În schimb, datorită recunoașterilor arheologice sîntem ceva mai bine informați asupra zonelor de răspîndire ale satului medieval din Moldova din această etapă a feudalismului dezvoltat. Astfel, prin aceste cercetări au fost identificate 135 de puncte cu resturi de locuire din a doua jumătate a sec. XIV și prima jumătate a sec. XV în următoarele 95 de localități din Moldova:

a. *Bazinul Bahluiului*: Aroneanu (Vatra satului), Bălțați (Confluența Bahlueț-Pîrîul Gugii), Belcești (Dealul Nucului, La Coșere, La Sărături), Bîrlești (La Moară), Brătuleni (La Rîpă), Buhalnița (Cetățuia), Chiperești (Confluența Jijia-Bahlui II și III), Ciurbești (La Răchiți, Dealul Bîrca II, La Prisacă), Ciurea (Podișul spre Ciurbești, Dealul Cetățuia, Movila lui Ștefan Vodă), Cîrjoaia (Vatra satului), Cotnari (Vatra satului, La Via Veche, Podu lui Ștefan Vodă, Șesul Țiglăului), Doroșcani (Fîntîna Cazacului, Dealul Viei), Erbiceni (Vatra satului-Curtea Veche), Ezăreni (La NV de fermă), Hîrlău (Valea Nicolinei), Hlincea (Poala vestică a Dealului Cetățuia, Marginea nord-vestică a satului), Hodora (Dealul Morii), Holboca (Peste Baltă, Cantonul 283), Holm (Panta nord-estică a dealului Holm, Panta sudică a dealului Holm), Horlești (Dealul Bursucului), Horodiștea (Vatra satului), Iași (Cartierul Frumoasa, Str. Horia, Ceairu lui Peretz, Valea Căcainei, Curtea Domnească), Miroslava (La Bulgării), Mînteni (Cartierul Bădărău), Polieni (La Odaie), Podu Iloaie (Movila de la drumul Toteștilor), Proselnici (Siliștea Nedeieni), Scopoșeni (Peste Baltă), Sîrca (La Lutărie), Șorogari (Poligonul de tragere, Panta vestică a dealului Șorogari), Tăutești (Hîrtopu Lingurarului), Vinători (Dealul Rufeni), Vlădiceni (Schitul Vlădiceni).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare*: Albești (La Urzicărie, La Pod), Bobulești (La Lutărie, Marginea nord-vestică a satului, La Curte), Botoșani (Cartierul Popăuți, La Siliște), Cătămărești (În Luncă), Dorohoi (Depoul C.F.R.), Drislea (În Siliște), Epurenii-Popricani (Dealul Cazacului), Ghireni (La Hîrtop, Dealul Livezii), Guranda (La Răchiți), Horodiștea (În Bîtcă), Hudum (Iazul Hudumului), Iacobeni-Dîngeni (La Săliște), Ionășeni (La Țintirim), Larga (Ghiolu la Bulhac, Podișul Mîsești), Lătăi (La Dodolea), Liveni (La Bîtci), Măscăteni (La Iaz), M. Kogălniceanu (Sub Coastă), Orășeni-Deal (În Săliște), Perieni (Podișu la Vasile Terenteac), Pleșani (Cracalia, La Iaz), Prăjeni (Nilipești), Pristești (La Temelii), Rădu Mîtropoliei (În Islaz), Slobozia Hănești (Dealul Mălăiște, Dealul Horodoaia), Stîncești (La Ciocan, Marginea nord-estică a satului, Vatra satului, După Grădini), Ștefănești (Rîpa de la Burci, Horodiuca), Todireni (Lutăria de la școală), Trifești (Dealul Curtii, La Iezătură), Țigănași (Dealul din Mijloc, Valea Odăii), Ungureni-Cloșca (Imașul Ciuleienilor).

c. *Podișul Sucevei*: Baia (Biserica Albă, Episcopia Catolică), Buciumeni (Rîpa Sîngereiilor), Darabani (Panta nord-vestică a iazului Bălășescu), Fălticeni (După Heidiș, Rîpa Buciumenilor), Fotin Enescu-Dumbrava (Marginea sudică a satului), Ibănești (În Siliște), Ionășeni (La Temelii), Lisaurea (Cîmpu Lisaurei, Vatra satului), Lunca (Cotul Hapăilor), Nimerțeni (La Siliște), Porcești-Moldovenii (Dealul Gabăra, Biserica Veche), Preuțești (Dealul Siliștei), Roman (Str. Jora), Rotopănești (La Rîpi), Șcheia (Marginea sudică a satului, La Siliște), Strunga (Marcaj 156), Tișăuți (La Pichet), Valea Glodului (La Pruni), Vlădeni (La Siliște).

d. *Podișul Moldovei Centrale*: Arsura (Mogoșoaia), Bereasa (La Siliște), Dănești (Vatra satului, La Islaz, Zlătărești I), Negrești (C.A.P.), Rășcani (La Rîpă), Zăpodeni (La Țintirim).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea*: Lupești (La Țarină), Sărățeni (Podul Sărățenilor), Țuțcani (La Grădină).

f. *Subcarpați*: Hîrtop (La Cînipărie), Piatra Neamț (Dărmănești), Șerbești (La Rateș).

Din cartarea acestor puncte de descoperire cu resturi de locuire din a doua jumătate a sec. XIV și prima jumătate a sec. XV din Moldova rezultă o creștere simțitoare a numărului

⁷⁵⁵ Margareta Constantiniu, *Săpăturile de la București Noi 1960. Sectorul Străulești-Lunca*, în *Cercetări arheologice în București*, 1963, p. 97 și urm.; Margareta Constantiniu, P. I. Panait, Ioana Cristache-Panait, *Șantierul arheologic Băneasa-Străulești*, în *Cercetări arheologice în*

București, II, 1965, p. 75 și urm.; P. I. Panait, *Contribuții la cunoașterea satului în sec. XV pe teritoriul de azi al orașului București*, comunicare prezentată la Sesiunea științifică de arheologie medievală, Iași-Suceava, 1963.

lor în comparație cu acelea din perioada anterioară (sec. XIII—XIV). Deci, din acest punct de vedere se constată o împopulare mai accentuată a Moldovei în faza de început a feudalismului dezvoltat, în urma condițiilor social-economice și politice din etapa respectivă.

Cele mai multe descoperiri de așezări din această vreme se localizează de asemenea în jumătatea de nord a Moldovei, ca și în fazele anterioare ale feudalismului timpuriu. Astfel, din acest teritoriu provin 117 descoperiri, dintre care 52 în Bazinul Bahluiului, 45 în Cîmpia Jijiei Superioare și 24 în Podișul Sucevei. În schimb, din jumătatea de sud a Moldovei se cunosc deocamdată numai 14 descoperiri din această vreme, dintre care 8 din Podișul Moldovei Centrale, 3 din Depresiunea Huși-Elan-Horincea și 3 din Regiunea subcarpatică.

În aria de răspîndire a descoperirilor de așezări din jumătatea nordică a Moldovei se constată grupări de așezări rurale în regiunea localităților Baia, Suceava, Botoșani și Iași, de-a lungul drumurilor comerciale din această epocă. Cercetările fiind încă la început în această direcție, deocamdată este dificil să se precizeze legăturile dintre aceste așezări rurale și centrele urbane respective. Ceva mai bine cercetată din acest punct de vedere este gruparea de așezări rurale din jurul Iașilor, încercîndu-se să se lămurească, pe cale arheologică, legătura dintre Țîrgul Iașilor și centura de sate din jurul lui, constituită din următoarele siliști, identificate pînă în prezent prin recunoașteri : Aroneanu, Hlincea, Miroslava, Munteni, Șorogari și Vlădiceni ⁷⁵⁶.

Cele mai multe așezări din această etapă a feudalismului dezvoltat se întîlnesc în aceeași regiune de silvostepă, ca și în fazele anterioare ale feudalismului timpuriu, fiind mai puțin numeroase în sectorul stepic al Cîmpiei Jijiei Superioare, unde se găsesc de obicei înșiruite în lungul văilor și în jurul masivului împădurit Copălău-Cozancea. În schimb, datorită probabil cercetărilor mai puțin intense, precum și altor cauze de ordin fizico-geografic, economic și eventual de altă natură, numărul acestor așezări este mult mai redus în jumătatea sudică a Moldovei, ca de altfel și în etapa anterioară, a sec. XIII—XIV. În legătură cu această problemă, prezintă interes și constatarea potrivit căreia, pe baza datelor arheologice de care dispunem pînă în prezent, continuitatea de locuire, în cuprinsul aceluiași așezări, din sec. XIII—XIV și XIV—XV este atestată numai în jumătatea nordică a Moldovei, în următoarele puncte de descoperire :

a. *Bazinul Bahluiului* : Holboca (Peste Baltă), Iași (Ceairu lui Peretz), Lunca (Cotul Hapăilor), Scopoșeni (Peste Baltă), Șorogari (Panta vestică a dealului Șorogari), Vînători (Dealul Rufeni), Vlădiceni (Schitul Vlădiceni).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Botoșani (Cartierul Popăuți, La Siliște), Guranda (La Răchiți), Hudum (Iazul Hudumului), Perieni (Vatra satului la Vasile Terenteac), Pritești (La Temelii), Stîncești (La Ciocan).

c. *Podișul Sucevei* : Fălticeni (După Heidiș), Fotin Enescu-Dumbrava (Marginea sudică a satului), Ibănești (În Siliște), Ionășeni (La Țintirim), Lunca (Cotul Hapăilor), Nimerțeni (În Siliște), Rotopănești (La Rîpi), Valea Glodului (La Pruni).

Numai în două din aceste puncte de descoperire, la Lunca (Cotul Hapăilor) și Vlădiceni (Schitul Vlădiceni), sînt dovezi de locuire aproape continuă din etapa coabitării cu slavii și pînă la începutul perioadei feudalismului dezvoltat inclusiv. În rest, sînt așezări din prima jumătate a sec. XIV și pînă în prima jumătate a sec. XV inclusiv. Numărul destul de mare al punctelor cu resturi de locuire de la sfîrșitul feudalismului timpuriu și începutul feudalismului dezvoltat din jumătatea nordică a Moldovei constituie o dovadă a continuării împopulării acestei regiuni la începutul feudalismului dezvoltat, în perioada care a urmat după constituirea statului medieval de sine stătător al Moldovei și pînă la centralizarea lui.

Atît în această regiune, cît și în cea sudică, se continuă tipul de așezare deschisă, cu poziție joasă și, se pare, de o întindere nu prea mare. Astfel, din cele 135 de așezări, 94 se găsesc situate pe terasele inferioare și de luncă, 15 în hîrtoapele deschise de pe marginile podi-

⁷⁵⁶ N. Zaharia, M. Petrescu-Dimbovița și Em. Zaharia, *cit.*, AM, I, 1961, p. 272.
op. cit., SCȘIași, VII, 1956, 2, p. 12; Al. Andronic, *op.*

șurilor și 16 pe podișuri scunde, iar restul de zece se află pe terase medii și alte forme variate de teren.

În ceea ce privește resturile de cultură materială, provenite din așezările rurale identificate prin recunoașteri în Moldova, se remarcă ceramica, care prezintă unele legături cu specia ceramicii orășenești de uz casnic din aceeași vreme din Moldova, de o tehnică mai evoluată și cu unele influențe străine, din spațiul ponto-dunărean sau polono-baltic⁷⁵⁷. În afară de aceasta, unele dintre aceste produse au pătruns în așezările rurale, cum o dovedesc resturile ceramice de factură orășenească de la Bîrlești (La Moară), Fotin Enescu-Dumbrava (Marginea sudică a satului), Hlincea (Poala vestică a dealului Cetățuia), Guranda (La Răchiți), Perieni (Vatra satului la Vasile Terenteac), Proselnici (Siliștea Nedeieni), Slobozia Hănești (Dealul Mălăiește) ș.a., caracterizate printr-o pastă fină, densă și uniform arsă, de culoare cărămizie sau cenușie, precum și altele decorate cu motive stanțate, de la Orășeni-Deal (În Siliște), Miroslava (La Bulgării), Lunca (Cotul Hapăilor) și Hlincea-Iași. În genere, decorul acesta din benzi înguste de linii verticale sau de crenguțe cu brad, cu analogii apropiate în Europa centrală, este des întâlnit pe ceramica din această vreme din centrele urbane din jumătatea nordică a Moldovei, fiind mai puțin frecvent pe ceramica medievală din așezările rurale din această regiune⁷⁵⁸.

În fine, prin caracteristicile ei, ceramica sătească, îndeosebi specia nisipoasă cenușie din sec. XIV—XV, este mai evoluată din punctul de vedere al tehnicii pastei și mai variată ca forme și decor, în comparație cu ceramica rurală din etapele anterioare ale feudalismului timpuriu de pe teritoriul Moldovei. În stadiul actual al cercetărilor cu privire la această categorie ceramică este însă dificil să se stabilească mai amănunțit în ce constă tradiția mai veche a ceramicii din perioada feudală timpurie, precum și maniera în care se manifestă influența ceramicii orășenești asupra ceramicii rurale contemporane. Influența orășenească în mediul rural este atestată și prin piesele de diademe din argint aurit descoperite în necropola rurală din prima jumătate a sec. XV de la Hlincea-Iași⁷⁵⁹, precum și prin inelele de argint lucrate în tehnica filigranului, din așezarea contemporană din apropiere⁷⁶⁰. Prin prezența la Hlincea a acestor piese de podobă de import sau eventual produse de meșterii locali din mediul orășenesc se atestă diferențierile sociale dintr-o așezare și o necropolă sătească din această vreme, în preajma orașului Iași, dovedite ca atare documentar și arheologic în prima jumătate a sec. XV⁷⁶¹.

Faza mijlocie (sec. XV—XVII). Tot atât de puțin cercetate prin săpături metodice sînt și așezările sătești din Moldova din etapa mijlocie a feudalismului dezvoltat, care s-a desfășurat în condițiile luptei pentru centralizarea statului (a doua jumătate a sec. XV) și ale instaurării dominației otomane (a doua jumătate a sec. XVI). În stadiul actual al cercetărilor, sînt ceva mai bine cunoscute așezările sătești din Moldova din a doua jumătate a sec. XV și de la începutul sec. XVI, datorită mai ales săpăturilor de la Hlincea-Iași, prin care s-au dezvelit în întregime două bordeie cu o suprafață de circa 14 m², prevăzute în interior cu vetre, precum și cu banchete cruce de la săpatul acestor locuințe⁷⁶². Alte bordeie de acest tip au mai fost identificate și cu prilejul sondajelor de la Dănești⁷⁶³, Băiceni⁷⁶⁴, Scheia-Suceava⁷⁶⁵ și în alte locuri de pe teritoriul Moldovei.

Atît tipul de locuință, cu amenajări interioare, cît și inventarul lor, constituit dintr-o ceramică de bună calitate, în mare parte de culoare roșie, și din mai multe unelte de fier, sînt în legătură directă cu progresul economic general din etapa respectivă, în urma intensifi-

⁷⁵⁷ Cf. Elena Busuioc, *op. cit.*, comunicare prezentată la Sesiunea științifică de arheologie medievală, Iași-Suceava 1963.

⁷⁵⁸ *Ibidem*.

⁷⁵⁹ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *op. cit.*, SCIV, V, 1954, 1—2, p. 244.

⁷⁶⁰ *Ibidem*.

⁷⁶¹ Cf. Al. Andronic, *op. cit.*, AM, I, 1961, p. 278.

⁷⁶² M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *op. cit.*, SCIV, V, 1954, 1—2, p. 245.

⁷⁶³ M. Petrescu-Dîmbovița și Em. Zaharia, *op. cit.*, *Materiale*, VIII, 1962, p. 56 și urm.

⁷⁶⁴ Vezi nota 742.

⁷⁶⁵ Vezi nota 745.

cării culturi cerealiere, în condițiile unei perfectări uneltelor agricole ⁷⁶⁶. Din acest punct de vedere schimbările calitative în producția ceramică din sec. XV—XVI se încadrează în ansamblul de transformări economice din vremea lui Ștefan cel Mare ⁷⁶⁷. De asemenea, datorită pătrunderii economiei bănești la sate, ca urmare a transformării produselor agricole în marfă, a sporit numărul și varietatea produselor artizanale orășenești la sate, a căror activitate economică s-a restrîns, din acest motiv, tot mai mult la ocupațiile agricole ⁷⁶⁸.

Producția meșteșugărească din mediul rural în a doua jumătate a sec. XVI și în primele decenii ale sec. XVII, în condițiile dominației otomane și ale regimului nobiliar, este și mai puțin cunoscută pe baza cercetărilor arheologice. Din acest motiv nu sînt încă bine precizate trăsăturile caracteristice ale ceramicii rurale din vremea respectivă.

În ultima vreme, informațiile cu privire la așezările rurale din această etapă a feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVII) au sporit într-o oarecare măsură atît prin săpăturile efectuate în siliștile de la Hlincea-Iași ⁷⁶⁹ și Grozăvești-Neamț ⁷⁷⁰, cît și prin recunoașterile recente de pe teritoriul Moldovei. Astfel, cu prilejul acestor recunoașteri au fost identificate 144 de puncte de descoperire cu resturi de locuire din a doua jumătate a sec. XV și prima jumătate a sec. XVI în următoarele 109 localități din Moldova.

a. *Bazinul Bahluiului* : Bălțați (La Podet), Bîrlești (Pe loturile Totoeștilor), Chiperești (Confluența Jijia-Bahlui I și III), Ciurbești (La Răchiți, Dealul Bîrca II, La Prisacă), Ciurea (Dealul Cetățuia, Rîpa și fîntîna de pe podiș), Cîrjoaia (La Bivolărie), Cîrlig (Dealul lui Popa Ioan), Cotnari (Vatra satului, Țiglele lui Băltă, Șesul Țiglăului, Podul de lemn), Dumești (Valea Osînzenei), Hîrlău (Curtea Domnească), Holm (Panta nord-estică a dealului Holm), Horlești (Dealul Bursucului, Vatra satului), Hăsnășeni (Rîpa Bărboșilor), Hlincea (Șesul Nicolinei), Iași (Str. Elena Doamna, Cartierul Teatrul „V. Alecsandri”, Curtea Domnească, Cartierul Păcureț, Str. C. Negri, Str. Horia, Cartierul Abator), Lețcani (Iazul Bulgăriei), Munteni (Cartierul Bădărău), Păușești (În fața Cantonului Silvic), Podu Iloaie (Dealul Țintei), Popești (În Sărături), Popricanii de Sus (Coasta Cîrteilor Mari), Proselnici (Siliștea Nedeieni), Războeni (La sud-estul Dealului Buznei — G.A.S., Cantonul nr. 28), Scobiști (Dealul lui Vodă), Scobișteni (Dealul Juganului), Scopoșeni (La Coșere, Peste Băltă), Sîrca (Sud de Valea Oilor), Spinoasa (Dealul Catarg), Șorogari (Poligonul de tragere), Tăutești (Vatra Apăreștilor, Un km NE de sat), Tg. Frumos (Săliștea Schitului), Uricani (Dealul Cimitirului), Vînători (Dealul Frasinului, Dealul Rufeni).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Albești (Cotu Nagiț, Dealul Mierești), Bobulești (La Curte, Marginea nord-vestică a satului), Botoșani (Cartierul Popăuți), Brăești (La Movilă), Cătămărești (La Țintirim), Cîrniceni (Școala Veche), Cotu Morii (La Șanțuri), Dorohoi (Vatra tirgului), Dracșani (Iazul Suliței), Glăvăneștii Vechi (La Bulgărie), Guranda (La Răchiți), Hilișeu-Cloșca (Galați), Hlipiceni-Slobozia (Moara Veche), Hudum (Iazul Hudumului), Iacobeni-Vlădeni (Movila de sub deal), Ichimenii Mari (La Iaz), Liveni (Valea Ciocoiului), Măscăteni (La Iaz), Orășeni-Deal (În Săliște, Marginea nordică a satului), Perieni (Terasa de la biserică), Pogorăști (Ceargău), Prăjeni (Valea Alimîndrei), Răuseni (La Odaie), Rediu (La Movilă), Slobozia Hănești (Dealul Mălăiește), Stîncești (Bobeica, Vatra satului la Sandovici, Pîriul Ioanei), Ștefănești (Rîpa de la Burci, Grindul de la Pichet, Dealul Boboc), Trifești (Marginea estică a satului), Țigănești (Valea Odăii).

c. *Podișul Sucevei* : Baia (Biserica Albă, Episcopia catolică), Butea (La podul Siretului), Buciumeni (Rîpa Singereiilor), Darabani (La Lutărie), Dragomirești (În Siliște), Gîdînti (Ceta-tea Smirodava), Hapăi-Alunișul (La podul Siretului), Hăbășești (La Siliște), Homiceni (În Siliște), Ibănești (În Siliște), Ionășeni (La Temelii), Lunca (Cotul Hapăilor), Miclăușeni (300 m

⁷⁶⁶ Cf. Trifu Martinovici, *op. cit.*, în *Materiale*, IV, 1957, p. 368; P. I. Panait, comunicarea de la Sesiunea științifică de arheologie medievală de la Iași-Suceava, 1963.

⁷⁶⁷ Pentru această problemă vezi Trifu Martinovici, *op. cit.*, *Materiale*, IV, 1957, p. 368.

⁷⁶⁸ *Istoria României*, II, p. 449 (B. Cîmpina-Șt. Ște-

fănescu); Trifu Martinovici, *op. cit.*, în *Materiale*, IV, 1957, p. 369.

⁷⁶⁹ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *op. cit.*, SCIV, V, 1954, 1—2, p. 242 și urm.

⁷⁷⁰ N. Constantinescu, în *Monografia Bicz, vol. I* (manuscris).

vest de palat), Nimercereni (La Siliște), Porcești-Moldovenii (În Săliște), Preutești (Țarna Mare), Rotopânești (La Rîpi, La Siliște), Strunga (Pîrîul Bogdănești), Șcheia (Marginea sudică a satului, Vatra satului, La Siliște), Tisăuți (La Magda), Vlădeni (La Siliște), Volovăț (La Siliște).

d. *Podișul Moldovei Centrale*: Bereasa (La Răvnic, La Șipot, Gîsca), Bîrlad (Cetatea de pămînt, Cinematograful Victoria), Buhăești (Dealul Buhăești), Butucăria (Childești), Dădești (Dealul Blăjierilor), Dănești (Vatra satului, Zlătărești I), Ivănești (La N de sat), Lichițișeni (La Moara de apă), Negrești (Terasa Sacovățului, Coasta Sacovățului), Podu Pietriș (La NE de sat spre Mireni, Grădina de la drumul Iveștilor), Rateșu Cuzii (Gostat), Scînteia (Vatra satului), Șcheia (Muncelu), Țibănești (Terasa Sacovățului).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea*: Berești (Bîzanul), Epureni (Florenta), Igești (Grădina G.A.S.), Mălușteni (Cetățuia), Pojorâni (Dealul Bumbăta), Șuletea (Brăițenii de Jos).

f. *Subcarpați*: Brășăuți (La Șanț), Negrești (Vatra satului), Piatra Neamț (Liceul Petru Rareș), Văleni-Piatra (La NE de sat).

Din această listă a punctelor de descoperire cu resturi de locuire din sec. XV—XVI, rezultă că s-a identificat, pe cale arheologică, un număr de așezări aproape egal cu acela din sec. XIV—XV. De asemenea, probabil datorită caracterului inegal al recunoașterilor, cele mai multe dintre aceste descoperiri se află în jumătatea nordică a Moldovei. Astfel, din totalul de 144 de descoperiri, 114 provin din 85 de localități din nordul Moldovei, după cum urmează: 51 în Bazinul Bahluiului, 36 în Cîmpia Jijiei Superioare și 27 în Podișul Sucevei. În schimb, din jumătatea sudică a Moldovei se cunosc deocamdată numai 30 de asemenea descoperiri în 24 de localități, dintre care 20 în Podișul Moldovei Centrale, 6 în Depresiunea Huși-Elan-Horincea și 4 în Subcarpați. Totuși, în comparație cu descoperirile de așezări rurale ale etapei anterioare din această regiune, se constată o creștere a numărului lor în Podișul Moldovei Centrale, urmînd ca prin cercetările viitoare, mai intense, să se identifice alte așezări din această vreme, atît aici cît și în celelalte subunități geografice din sudul Moldovei.

Din răspîndirea așezărilor rurale din sec. XV—XVI, rezultă o mai mare dispersiune a lor în comparație cu acelea din secolul anterior. În mod obișnuit ele se înșiruie în lungul văilor secundare, unde se aflau în mai multă siguranță. Astfel, ele sînt frecvente în bazinele Bahluiului, Jijiei, Prutului Mijlociu, Bîrladului și, în parte, a Siretului, Moldovei și Bistriței, unde s-au efectuat mai puține cercetări. Ele se întîlnesc și în regiunea silvostepică și în stepa propriu-zisă din NE Moldovei, pătrunzînd de asemenea și la limitele zonei păduroase, în teritorii nelocuite anterior, menționate în documente ca situate „în pustie”⁷⁷¹.

Locuirea din această etapă, ca și din aceea anterioară, a sec. XIV—XV, continuă uneori în cuprinsul aceluiași așezări. Cele mai multe resturi de locuire din sec. XIV—XV și XV—XVI provin de asemenea din jumătatea nordică a Moldovei. Astfel, au fost identificate pînă în prezent 32 de așezări cu asemenea dovezi de locuire continuă din a doua jumătate a sec. XIV și pînă în prima jumătate a sec. XVI; dintre acestea 15 sînt din Bazinul Bahluiului, 7 din Valea Jijiei, 2 din Culoarul Prutului și 8 din Podișul Sucevei. În schimb, numai două, situate în Podișul Moldovei Centrale, provin din jumătatea sudică a Moldovei. Deci, cu tot numărul relativ mare al așezărilor din Podișul Moldovei Centrale, din această vreme sînt deocamdată foarte puține cazuri de continuitate de locuire în sec. XIV—XV și XV—XVI în cuprinsul aceluiași așezări. Această constatare, cu tot caracterul ei relativ, datorită cercetărilor efectuate pînă în prezent în această subunitate geografică, poate constitui un indiciu cu privire la o eventuală roire a populației din această regiune în sec. XV—XVI⁷⁷².

În majoritatea cazurilor, așezările rurale din această vreme din Moldova se găsesc situate pe terasele și interfluviile rîurilor și mai puțin în cuprinsul hîrtoapelor din marginile podișu-

⁷⁷¹ Pentru diferite înțelesuri ale cuvîntului „pustie” din documente vezi H. H. Stahl, *Contribuție la studiul satului devălmaș românesc*, vol. I, 1958, p. 106 și urm. Vezi și Const. C. Giurescu, *Întîlnirea lui Guillebert de Lannoy*

cu Alexandru cel Bun, în *RIR*, 1934, vol. IV, p. 287.

⁷⁷² Pentru problema roirii populației în așezările medievale din țara noastră vezi H. H. Stahl, *op. cit.*, vol. I, p. 199 și urm.

rilor. Numai câteva dintre aceste aşezări ocupă poziţii mai înalte pe podişuri şi terase medii, în preajma izvoarelor cu apă abundentă. Astfel, din numărul total al acestor aşezări, 102 sînt situate pe terasele inferioare, 13 în hîrtoape, 17 pe podişuri, 2 pe terase medii, iar 10 sînt deocamdată incerte în ceea ce priveşte poziţia geografică pe care o ocupă.

Din cultura materială a epocii respective, identificată cu prilejul recunoaşterilor, se remarcă în mod deosebit ceramica, care, prin caracteristicile ei de tehnică, forme şi decor reprezintă un vădit progres faţă de speciile ceramice din etapa anterioară⁷⁷³. Astfel, din punct de vedere al tehnicii pastei, pe lângă categoria nisipoasă cenuşie şi cenuşie-negricioasă se întîlneşte frecvent specia roşie sau brun-roşcată cu nisip, de bună calitate, din care sînt lucrate vasele cu pereţii subţiri. În schimb, mai rare sînt vasele din caolin, acoperite cu smalturi verzui sau brune. Majoritatea fragmentelor ceramice provin din oale cu marginile evazate şi mai puţin îngroşate faţă de acelea de acelaşi tip din sec. XIV—XV, şi prevăzute cu o şanţuire pe faţa internă a buzei. În comparaţie cu acestea, mai puţin numeroase sînt fragmentele de străchini, ceşti, talere, capace şi alte forme de vase. Decorul acestora constă din benzi de dungii adîncite orizontal, motive ştanţate aplicate pe umeri şi uneori din impresiuni rotunde şi unghiulare dispuse circular sau în serii orizontale, precum şi din smalturi verzui sau brune. Nefiind studiată încă această categorie ceramică în mediul rural din perioada respectivă, este dificil să se precizeze în ce măsură ea are tangenţe, cum pare probabil, cu unele produse ceramice orăşeneşti din aceeaşi vreme. Se constată doar uneori o ceramică fină de factură orăşenească în cuprinsul unor aşezări rurale, ca de exemplu la Miclăuşeni (La vest de palat) şi Păuşeşti (În faţa Cantonului Silvic). La aceste produse ceramice de factură orăşenească, se mai pot adăuga resturile de cahle din pastă brun-gălbuie, nesmălţuite şi cu motive geometrice sau cu reprezentări de figuri omenestii de la Cotnari (Vatra satului), nesmălţuite şi cu decor în solzi de la Popricanii de Sus (Coasta Ciriteilor Mari) sau cu smalt verde de la Ionăşeni (La Temelii), precum şi din alte locuri. Este de aşteptat ca, prin cercetările viitoare, numărul produselor ceramice orăşeneşti să sporească, în primul rînd în aşezările rurale din vecinătatea centrelor urbane medievale de pe teritoriul Moldovei.

Din aceeaşi fază a feudalismului dezvoltat mai fac parte încă 131 de puncte de descoperire cu resturi de locuire din a doua jumătate a sec. XVI şi prima jumătate a sec. XVII din următoarele 98 de localităţi din Moldova :

a. *Bazinul Bahluiului* : Aroneanu (Vatra satului), Bădeni (Movila Grădiştei), Bălţaţi (La Podet), Belceşti (La Coşere, La Sărături), Bîrleşti (La Moară, La Rîpă, Curtea Boerească), Bogonos (Dealul din Mijloc), Brătuleni (La Rîpă), Buhalniţa (Cetăţuia), Cercu (La Țintirim), Chipereşti (Confluenţa Jijia-Bahlui II şi III), Cîrjoaia (La Bivolărie), Cogeasca Veche (La Lutărie), Cotnari (Vatra satului, Podu lui Ştefan Vodă), Cristeşti (În Branişte), Criveşti (Curtea Buhuşoai, La Cetate), Dorobanţu (Poala dealului Şorogari la ieşătură), Doroscani (Vatra satului nou), Dumbrava (Marginea sud-vestică a satului), Dumeşti (Între lanurile Cogenilor, Valea Osînzenei), Galata (Podiş—La Giuşcă), Găureana-Gura Văii (Dealul Găureana), Hlincea (Poala vestică a Dealului Cetăţuia, Marginea nord-vestică a satului), Horleşti (Boţestii cu Viişoara), Iaşi (Curtea Domnească, Cartierul Teatrul „V. Alecsandri” — str. Elena Doamna, str. Horia, Str. C. Negri, Hala, Dealul Plevnei, Cartierul Nicolina), Leţcani (La Holm, Movila din şes), Munteni (Cartierul Bădărău), Proselnici (Săliştea Nedeieni, Dealul Belcea), Reditu Aldei (Holmul cel Mare), Scobinţi (Dealul Basarab), Scopoşeni (Dealul Cheşcului, La Coşere), Scobilţeni (Dealul Budăi), Sîrca (La Lutărie, Sud de Valea Oilor), Tg. Frumos (Săliştea Schitului).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Bobuleştii de Sus (Valea Corogea), Cătămăreşti (La Țintirim), Cotu Morii (La Şanţ), Dersca (În Sălişte), Dorohoi (Depoul C.F.R.), Drislea (În Silişte), Durneşti (Pe Holm), Epureni-Popricani (Dealul Cazacului), Ghireni (Vatra satului, Dealul Livezii), Hăneşti (Vatra satului), Iacobenii-Vlădenii (Pe Grind), Lătăi-Cîm-

⁷⁷³ Trifu Martinovici, *op. cit.*, *Materiale*, IV, 1957, p. 369 şi urm.; Elena Busuioc, *Ceramica de uz comun — nesmălţuită — din prima jumătate a secolului al XV-lea*

la Suceava, în *SCIV*, 17, 2, 1966, p. 299 şi urm.; idem, *SCIV*, 18, 3, 1967, p. 492 şi urm.

penii (La Izăţura veche), Mitoc (Pîrîu lui Istrate), Nichiteni (Pîrîul Calului), Orăşeni-Deal (Marginea nordică a satului), Plugari (În Cot), Popeni (Coasta Popenilor), Popricanii de Jos (În Țarină, Ripa din Cot), Prăjeni (Nilipești, Vatra satului), Pristești (La Temelii), Răuseni (La Odaie), Ripiceni Noi (La Izvor), Slobozia Hănești (Dealul Mălăiește), Stîncești (Vatra satului), Ștefănești (Ripa de la Burci, Horodiuca, La Brăhărie, Ominteanca), Todireni (Lutăria de la Școală), Trifești (Dealul Curții), Țigănași (Movila Stîinii), Vlădeni (La Iaz).

c. *Podișul Sucevei*: Al. I. Cuza (Pe Holm), Baia (Biserica Albă), Bogata (Dealul Colacului), Darabani (Iazul Bălășescu-Cotul Țigănimii), Fălticeni (Vatra târgului, În Siliște, Coasta Spătăreștilor), Mihăești (Săliștea Borghinești), Mircești (La Bulboacă), Movileni (La Movili), Porcești-Moldovenii (Dealul Bolocan), Roman (Str. Jora), Rotopănești (La Siliște), Văleni (Dealul lui Dănilă).

d. *Podișul Moldovei Centrale*: Arsura (Cetățuia Mogoșești), Banca (La Canton), Bîrlad (Podul Negru), Butucăria (Childești), Cîrlești (Deasupra Cîrleștilor), Curteni (La Odaie, Construcția C.A.P.), Dănești (La Cimitir, Iazul Buragăi, La Meri, Zlătărești I), Ivănești (La N de sat), Șcheia (Muncelu), Tanacu (Chiscu Ulucilor), Vaslui (Biserica Sf. Ioan).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea*: Bursuci (La Pod), Ghermănești (Barahoi II, Dealul Bisericii), Jigălia (La Luncă), Lupești (Piscu lui Isac), Mălușteni (Leaua I), Mînzătești (Dealul Chiliana), Murgeni (Vatra Tîrgului), Rînceni (Vatra satului), Sărăţenii de Sus (Via Mihordea), Șipote (La Rîpă), Tămășeni (La Cimitir).

f. *Subcarpați*: Brășăuți (În Luncă), Cut (La Stîncă).

Numărul acestor descoperiri este foarte apropiat de acela al descoperirilor din etapele anterioare ale feudalismului dezvoltat de pe teritoriul Moldovei. De asemenea, probabil tot datorită cercetărilor mai intense din jumătatea nordică a Moldovei, majoritatea punctelor de descoperire cu resturi de locuire din această vreme se află în această regiune. Astfel, din cele 131 de puncte cu asemenea descoperiri, 102 sînt în jumătatea nordică a Moldovei, dintre care 52 în Bazinul Bahluiului, 35 în Cîmpia Jijiei Superioare și 15 în Podișul Sucevei. Față de acestea, numai 29 provin din jumătatea sudică a Moldovei, dintre care 15 sînt din Podișul Moldovei Centrale, 12 din Depresiunea Huși-Elan-Horincea și 2 din Subcarpați. În general, numărul punctelor cu resturi de locuire din această vreme din subunitățile geografice mai sus menționate nu variază mult față de acela al descoperirilor corespunzătoare din sec. XIV—XV și XV—XVI din aceleași teritorii.

Punctele de descoperire din sec. XVI—XVII, cu o răspîndire încă incomplet documentată din punct de vedere arheologic, se întîlnesc, ca și celea din etapa anterioară a sec. XV—XVI, în regiunile de silvostepă și de stepă, precum și în depresiunile submuntoase. La fel, cele mai multe cazuri de continuitate de locuire în cuprinsul acelorăși așezări, din sec. XV—XVI și XVI—XVII, se constată tot în jumătatea de nord a Moldovei, unde pînă în prezent s-au identificat 22 de așezări cu resturi de locuire din aceste două etape, dintre care 11 în Bazinul Bahluiului, 9 în Cîmpia Jijiei Superioare și 2 în Podișul Sucevei. Dacă la acestea se mai adaugă încă 11 descoperiri, dintre care 9 în Bazinul Bahluiului și 2 în Cîmpia Jijiei Superioare, cu resturi de locuire din sec. XV și XVI—XVII, numărul total al acestor descoperiri din jumătatea nordică a Moldovei este de 33. În schimb, din jumătatea sudică a Moldovei se cunosc doar 4 asemenea cazuri de continuitate de locuire de la sec. XV—XVI la sec. XVI—XVII, în Podișul Moldovei Centrale. De altfel, aceeași situație a fost constatată pentru Podișul Moldovei Centrale și în ceea ce privește continuitatea de locuire de la sec. XIV—XV la sec. XV—XVI. Acest fapt constatat arheologic, cu tot caracterul lui de probabilitate datorit hazardului descoperirilor, se impune să fie verificat prin cercetările arheologice viitoare și completat pe cale documentară.

Din punctul de vedere al poziției geografice, cele mai multe așezări se află situate tot pe terasele inferioare și de luncă și în hîrtoape joase și mult mai puțin pe podișuri și pe terasele medii. Astfel, din cele 131 de puncte cu resturi de locuire din această vreme, 89 se găsesc pe

terasele inferioare și de luncă, 15 în cuprinsul hîrtoapelor și numai 20 pe marginile podișurilor puțin înalte, una pe terasa medie, iar alte 6 sînt încă neprecizate din acest punct de vedere.

Relativ la ceramica din așezările rurale din această etapă a feudalismului dezvoltat sîntem mai puțin informați, fiind dificil din acest motiv să se precizeze caracteristicile îndeosebi pentru cea de-a doua jumătate a sec. XVI. În schimb, este cunoscută ceva mai bine ceramica din sec. XVII. În lucrarea de față, avîndu-se în vedere unele particularități ale ceramicii din sec. XVI—XVII, prin care ea se deosebește de aceea din etapa anterioară, a sec. XV —XVI, precum și din cea următoare, a sec. XVII—XVIII, s-a încercat, pe baza acestui element de inventar, să se identifice locurile cu asemenea resturi din sec. XVI—XVII.

Această ceramică este reprezentată atît prin vase din pastă fin-nisipoasă de culoare cenușie, neagră-cenușie și roșcată, cît și prin altele din pastă fină de culoare gălbuie sau albă (caolin). Resturile acestea provin din oale, ulcele, străchini, castroane și talere. Decorul lor constă din linii adîncite învîlurit, șiruri orizontale de împunsături mai mult sau mai puțin regulate, caneluri orizontale, motive ștampilate, sgratate sau pictate cu culori de humă brun-roșcată, precum și prin smălțuri sticloase de culoare brună, portocalie sau verde.

Alături de această categorie ceramică de factură rurală, care este cea mai frecventă, se mai întîlnesc și unele resturi sporadice de ceramică orășenească sau de import. Dintre fragmentele ceramice de factură orășenească se remarcă îndeosebi acelea de la Aroneanu (Vatra satului), Birlești (La Moară), Răuseni (La Odaie) și Ștefănești (Rîpa de la Burci) și din alte localități, din care provin fragmente de acest fel lucrate îngrijit din pastă albă și decorate cu smălțuri și cu motive pictate cu humă brun-gălbuie sau roșcată. La acestea se mai adaugă mai multe resturi de cahle nesmălțuite sau smălțuite, cu motive florale, geometrice și în formă de solzi, precum și unele plăci decorative de perete, descoperite la Hăbășești (La Siliște), Trifești (Dealul Curții) și încă în alte cîteva așezări rurale medievale de pe teritoriul Moldovei.

În ceea ce privește ceramica de import din siliștile medievale din această etapă, se distinge în mod deosebit aceea otomană de la Răuseni (La Odaie), cu analogii în olăria de tip Iznik (Niceea), descoperită în cuprinsul curților domnești de la Hîrlău, Suceava și Iași ⁷⁷⁴. Tot din import provine și un fragment dintr-o cană de la Țigănași (Movila Stînei), din pastă albă și decorată cu motive florale.

Faza tîrzie a feudalismului dezvoltat (sec. XVIII). Așezările satești din Moldova din a doua jumătate a sec. XVII și prima jumătate a sec. XVIII, din vremea întăririi exploatării feudale și a ascuțirii contradicțiilor sociale, în condițiile regimului turco-fanariot ⁷⁷⁵, au fost tot atît de puțin cercetate ca și acelea din etapele anterioare ale feudalismului dezvoltat. În afară de unele descoperiri, prilejuite de săpăturile efectuate la Hlincea-Iași și în alte cîteva locuri, nu s-a săpat în mod special în Moldova nici o siliște din această vreme. În schimb, se cunosc ceva mai bine caracteristicile satului medieval muntean din sec. XVII—XVIII pe baza cercetărilor arheologice de la Cernica de lîngă București, efectuate atît în siliștea de lîngă Iezăr, identificată cu satul Mărăcineni din documente, cît și în necropola contemporană din jurul bisericii Iezărul ⁷⁷⁶. Prin cercetările de la Cernica s-au adus unele contribuții deosebit de valoroase relativ la problema structurii social-economice a satului feudal muntean din această vreme ⁷⁷⁷.

În Moldova, prin recunoașterile recente, s-a reușit să se identifice resturi de locuire din această etapă tîrzie a feudalismului dezvoltat în 224 de puncte din următoarele 135 de localități :

⁷⁷⁴ Pentru această categorie ceramică de import vezi Corina Nicolescu, *Raporturile ceramicii smălțuite din Moldova cu ceramica din nord-estul Mării Negre*. Comunicare în manuscris prezentată la Sesiunea științifică de arheologie medievală Iași-Suceava, 1963 ; idem, *Ceramica otomană de Iznik din secolele XVI—XVII găsită în Moldova*, în *AM*, V, 1967, p. 169 și urm. ; Al. Andronic, *Ceramica*

otomană descoperită la Iași, în *SCIV*, 19, 1968, 1, p. 159—168.

⁷⁷⁵ Pentru caracteristicile acestei perioade vezi Șt. Pascu, *op. cit.*

⁷⁷⁶ Gh. Cantacuzino, *op. cit.*, *SCIV*, XIV, 1963, 2, p. 366 și urm.

⁷⁷⁷ *Ibidem*.

a. *Bazinul Bahluului* : Banu (Vatra satului, Dealul Crucii), Bădeni (Rîpa Strîmbului), Belcești (Dealul Rușilor la Imaș, Vatra satului), Bogonos (Platoul de la S.E. de sat), Capu Rediului (La Gunoiește), Ciurbești (Dealul Ciurbeștilor spre Cornești, La Prisacă), Ciurea (Movila lui Ștefan Vodă, Dealul Cetățuia, La Chihan, Poiana din marginea pădurii, Mamelonul din fața stației C.F.R., Podișul de la canton, Baba Nicula, Piciorul Grani, Zane), Cogeasca Veche (La Moară), Cornești (Boaghea, Vatra satului), Cotnari (Țiglele lui Baltă, Șesul Țiglăului, La Via Veche, Dealul Cătălina), Dancu (Iazu lui Chiriță, Marginea estică a satului), Dorobanțu (Poala Dealului Șorogari la Iezătură, La Lutărie), Dumești (Valea Osînzei), Erbiceni (Vatra satului la Curtea Veche, Dealul Cimitirului), Galata (Valea lui Ștefan Vodă, Valea Seacă, Podiș via Giușcă), Găureana-Gura Văii (La Pîrîu), Găureni-Vîlcelele (Vatra satului), Hîrlău (Curtea Domnească, Valea Nicolinei, La Cărmidărie), Hlincea (Șesul Nicolinei, Marginea nord-vestică a satului), Holboca (Peste Baltă, Cantonul nr. 283), Holm (Panta sudică a dealului Holm), Horlești (Dealul Bursucului, Vatra satului), Horodiștea (Vatra satului), Iași (Curtea Domnească, Cartierul Teatrul „V. Alecsandri” — Elena Doamna, Ceairu lui Peretz, Crucea lui Ferentz, Țirgușorul Nicolina, Cartierul Păcureț, Dealul Plevnei, Bariera Cîrlig, Cartierul Frumoasa, Dealul Cimitirului, Valea Cacainei, Cetățuia, Str. Aurel Vlaicu, Cartierul Abator, La Nicolau, Cartierul Ciurchi, Str. Ciurchi nr. 51 și 134), Lețcani (Vatra satului, La Școală), Miroslava (La Bulgării), Mogoșești (Dealul Bățului, Sub pisc), Munteni (Valea Mută), Păușești (La Bulgărie, În fața cantonului silvic, Pe Pîrîu), Pircovaci (Vatra satului, La Sîngeap), Prigoreni Mici (La Gimitir), Popricanii de Sus (Coasta Ciriteilor Mari, Coasta Delenilor), Rediu-Tătar (Dealul Breazu — La Salcîmi, Via Teodorescu), Scobîlteni (În dosul cimitirului, Dealul Juganului), Sîrca (La Lutărie, La Movilă), Slobozia Deleni (Vatra satului), Sprînceana (La via Birleștilor), Șorogari (Poligonul de tragere, Vatra satului, Panta vestică a dealului Șorogari, Imașul tîrgului), Tăutești (Vatra Apăreștilor), Tomești (Vatra satului-Opinca, Între vii), Totoești (La Odaie), Uricani (Dealul Cimitirului), Valea Lupului (Fabrica Chimică), Vinători (Dealul Rufeni).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare* : Andrieșeni (La Odaie), Albești (Cotul Nagîț, La Urzicărie), Băiceni (În Siliște la Rai), Bodeasa (Fundul Bodesei), Bobuleștii de Sus (Dealul Botcilor, Valea Corogea), Botoșani (La Siliște, Cartierul Popăuți), Brăești (La Movilă, Vatra satului), Călărași (Pîrîul Fortuna), Cătămărești (În Luncă, La salcîmii lui Cramă, La Țintirim), Cișmea (Botoșanca), Cîrpiți (Dealul Stîncă), Cobila (Gîrla la Stejari), Corlăteni (Vatra satului), Coțușca (Hîrtopul Bodronului), Dorohoi (Vatra tîrgului), Dracșani (Iazul Sulița), Epureni-Popricani (Dealul Orzăriei), Epureni-Ungureni (Vatra satului), Gropnița (Marginea sud-estică a satului), Guranda (La Răchiți), Hănești (La Hîrtop, La Iezătură), Iacobeni-Dîngeni (La Săliște), Ionășeni (La Țintirim), Larga-Jijia (Movila Bașceauș, Moara Potînginilor), Lătăi-Cîmpenii (Interfluviul Miletin-Pîrîu Leahu, La Dodolea, Dealul Picioroganului), Leorda (Vatra satului), M. Kogălniceanu (Sub Coastă), Miorcani (Dealul Cotului), Movileni (Vatra satului), Orășeni-Deal (În Săliște), Perieni (Terasa de la biserică, Vatra satului la Vasile Terenteac, Hîrtopul din pădure), Pleșani (Cracalia, La Iaz), Plopenii Mici (Terasa Jijiei), Pogorăști (La Șosea, La Hultur, La Movilă), Popricanii de Jos (Coasta Popricanilor, Sub Muchea dealului), Prăjeni (Vatra satului, Valea Alimîndrei), Rediu (După gară), Rediu-Mitropoliei (În Islaz), Slobozia-Hănești (Dealul Mălăiește), Stîncești (Bobeica, Vatra satului, După grădini, La Patrașcu, Marginea nord-estică a satului, Dealul Mălăești, Pîrîul Ioanei), Ștefănești (Rîpa de la Burci, Grindul de la Pichet), Trifești (Terasa Trifești-Bălteni), Țigănași (Valea Odăii).

c. *Podișul Sucevei* : Alba-Hudești (La Cetățuie), Bîra (La sud de sat), Bogata (Dealul Colacului), Butea (La podul Siretului), Darabani (Coadă Iazului Bălășescu), Dealu-Zvoriștea (Pîrîu Leahu, La cimitir), Fărcășeni (La Soci), Hăbășești (La Siliște), Ibănești (La Curte), Lespezi (Un km sud de tîrg), Miclăușeni (300 m vest de Palat), Oboroceni (Reduta la Silitri, La Salcîmi), Porcești (În Siliște, Dealul Bolocan), Topile (La Topile), Tisăuți (La Magda), Volovăț (La Siliște, Vadul Rădăuților).

d. *Podișul Moldovei Centrale*: Arsura (Mogoșoaia, Ruginosu I), Bîrlad (Cinematografu l Victoria, Podu Negru), Bîrnova (Poiana Schitului), Boțoaia (Dumbrăvița, Pe pîriu la Stuhărie), Buhăești (Dealul Buhăești), Dănești (Vatra satului, La Islaz, Șipotu lui Măntu, Zlătărești II), Gîrbești (Cetățuia), Laza (C.A.P.), Moșna (Dealul Stroia), Poiana cu Cetate (Biserica Veche), Răducăneni (Rîpa Hămeiosului), Rășcani (La Rîpă), Scinteia (Vatra satului), Șurănești (Vatra satului), Tufeștii de Jos (La Hîrtop), Valea Satului (Dealul Huțupenilor), Zăpodeni (La Țintirim).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea*: Bîrlăești (La Arie), Blăgești (Crețana I), Epureni (La Iaz), Găgești (Valea Șesului), Ghermănești (Pe Dop), Mălușteni (În Răzoare), M. Kogălniceanu (Dealul cimitirului), 23 August (Dealul Mihoani).

f. *Subcarpați*: Borlești (Gălbeaza), Comănești (Podu lui Mitache), Dușești (La Săliște), Ghilăești (Nedeia).

g. *Cîmpia Siretului*: Olteni (Vatra satului), Țifești (La Grigorești).

Din această listă de răspîndire a punctelor cu resturi de locuire din sec. XVII—XVIII, identificate prin recunoașteri arheologice, rezultă că pînă în prezent se cunosc mai bine, ca și în etapele anterioare, așezările din jumătatea nordică a Moldovei, datorită cercetărilor mai intense efectuate în această regiune. Astfel, din cele 224 de descoperiri, 187 provin din următoarele subunități din nordul acestei provincii: 100 din Bazinul Bahluiului, 67 din Cîmpia Jijiei Superioare și 20 din Podișul Sucevei. În jumătatea de sud a Moldovei se cunosc numai 37 de descoperiri în următoarele subunități: 23 în Podișul Moldovei Centrale, 8 în Depresiunea Huși-Elan-Horincea, 4 în Subcarpați și 2 în Cîmpia Siretului.

Din punct de vedere al formelor de teren pe care sînt situate aceste așezări, se constată că majoritatea se află de asemenea pe terasele inferioare și de luncă, puține dintre ele ocupînd poziții ceva mai înalte, pe margini de podișuri joase și în cuprinsul hîrtoapelor.

Totuși, față de etapele anterioare ale feudalismului dezvoltat, numărul așezărilor, procentual, este dublat și uneori chiar aproape triplat, cum este cazul în Cîmpia Jijiei Superioare. Se observă de asemenea o tendință de amplasare a așezărilor în cadrul reliefurilor ceva mai înalte, pe cîmpurile cu aspect de podiș, pe pante și în hîrtoapele din rama podișurilor.

Pe lîngă așezările acestea s-au mai semnalat alte 121 de puncte cu resturi de locuire din feudalismul târziu (a doua jumătate a sec. XVIII); dintre acestea 40 sînt situate în Bazinul Bahluiului, 36 în Cîmpia Jijiei Superioare, 13 în Podișul Sucevei, 13 în Podișul Moldovei Centrale, 13 în Depresiunea Huși-Elan-Horincea și 6 în Subcarpați.

Întrucît aceste descoperiri, menționate în text, nu prezintă un interes deosebit din punct de vedere arheologic, nu au fost luate în considerație în mod special, prezentîndu-se doar lista lor.

a. *Bazinul Bahluiului*: Bălțați (La Podet), Belcești (În Sărături), Brătuleni (Dealul Holm), Ciurea (Lunca Ciurei, Tinoasa), Cîrjoaia (Vatra satului), Bucium (Gostat „Petrărie”), Cotnari (Vatra satului), Crivești (Interfluviul Criva-Hăina, Valea Cireșului), Cuza Vodă (Vatra satului, Valea Șipoțelului), Dorobanțu (Coadă Iazului), Doroscani (Dealul Viei), Galata (Crucea armenească), Găureana (Dealul Găureana), Hlincea (Poala vestică a dealului Cetățuia), Hodora (Săliștea Mircea), Iași (Cartierul Frumoasa, Ceairu lui Peretz, Str. George Enescu, Tîrgușorul Nicolina, Cartierul Moara de Vînt, Cartierul Abator), Lețcani (Valea Ilenii, Marginea sud-estică a satului, Iazul Bulgăriei, La Lutărie), Miroslava (La Bulgării), Mogoșești (Piscul Bordeielui, Dealul Șanta), Munteni (Cartierul Bădărău), Podu Iloaie (Terasa Bahluiului), Polieni (La Odaie), Rediu-Tătar (Dealul Bursucăriei, Valea Ursulea), Scobilțeni (Dealul Budăi, În dosul cimitirului), Spinoasa (Conul de dejecție de la nordul stației C.F.R., La Podul de Fier).

b. *Cîmpia Jijiei Superioare*: Albești (La Pod), Bălteni (Marginea sud-estică a satului, Dealul Unchetea), Bobulești (La Curte), Borșa (Movila din jos de sat), Botoșani (În seliște-La Ruși), Brăești (Vatra satului), Cotu Morii (Grindul de la pod), Eșanca (Vatra satului), Ghireni (Iazul de Jos), Golăești (Rîpa spînzuratului), Hudum (Hudumul Vechi), Iacobenii

Vlădeni (Terenul Gostat — la E de sat), Larga-Jijia (Podișul Misesți), Lătăi-Cîmpenii (Vatra satului-La Han, La vest de sat, La Standoală), Liveni (Valea Ciociului), Lupăria (La școală), M. Kogălniceanu (La Hatie), Mihălășeni (În Siliște), Mitoc (La Pisc, Între Vii), Orășeni-Deal (Marginea nordică a satului), Popricanii de Jos (La Lutărie II), Răuseni (Marginea nordică a satului), Rediu-Mitropoliei (În Islaz), Ripiceni (La Odăi), Slobozia-Hănești (Dealul Hodoroaia, Marginea sudică a satului, Hîrtopul Țințărenilor), Stîncă (Marginea sudică a satului), Stîncești (Vatra satului, Marginea nord-estică a satului, Coasta Rediului), Șipote (Dimbul de la Șesul Poștei).

c. *Podișul Sucevei* : Darabani (Iazul Bălășescu — la Cotul Țigănimii), Doljești (Gostat), Fotin Enescu-Dumbrava (Marginea sudică a satului), Gîdiinți (Dealul Tunica-La Preventoriu), Hapăi-Alunișul (La podul Siretului), Heleștieni (Dealul Cotoc), Obîrșia (La sud-vest de sat), Oboroceni (La Cetățuie), Sagna (La Vie), Satu Nou (La est de sat), Secueni (La Budăiele Sîrbilor), Șcheia (La Izvoare), Valea Seacă (Dealul Movilei).

d. *Podișul Moldovei Centrale* : Banca (La Conac), Bereasa (La Șipot, Gîsca, La Siliște), Bîrlad (În Trestiana, Valea Seacă), Curteni (La Odaie), Lunca Rateșului (Vatra satului), Podu Pietriș (Grădina de la drumul Iveștilor, Terasa dintre Pietriș-Ciocani), Strîmba-Cetățuia (Cetățuia), Țibănești (Terasa Sacovățului), Vaslui (Biserica Sf. Ioan).

e. *Depresiunea Huși-Elan-Horincea* : Bursuci (Valea Cărmizii), Epureni (Fîntîna Șol denilor), Ghermănești (Sud-vest de sat, Valea Lupului, Barahoi I), Giurcani (Argeaua, -Lupești (Pe Țarină), M. Kogălniceanu (La drumul Drînceni-Rîpi), Mînzătești (La est de sat), Rîșești (Vatra satului), Ruginești (La Gospodărie), Sărășeni (Vatra satului), Valea Lupului (Lotul școlar).

f. *Subcarpați* : Borlești (La Horga), Conțești (La crucile drumului), Hîrtop (La Cîni-părie), Șerbești (La Rateș), Unguri (Pietroasele), Vlădiceni (La Izvor).

Dintre resturile de cultură materială din această perioadă, descoperite cu prilejul recunoașterilor, se remarcă în primul rînd fragmentele de oale, căni, castroane, străchini, talere, tigăi, ulcioare, capace și alte forme de vase de factură rurală sau urbană, lucrate din pastă cenușie, cenușie-negricioasă, negricioasă, galben-roșcată, brun-gălbuie sau albă, mai mult sau mai puțin nisipoasă, și decorate cu dungi adîncite orizontal sau învâluit, caneluri înguste orizontale, benză de scurte linii incizate vertical, șiruri orizontale de impresiuni aplicate cu roțița, smălțuri verzi, albe, sau gălbui, precum și prin dungi de humă albă, brun-roșcată sau brună. Spre deosebire însă de perioadele anterioare, produsele orășenești sau de import sînt mai frecvente în mediul rural. În afară de fragmentele ceramice, cu ocazia cercetărilor s-au găsit și resturi de cahle cu decor geometric sau floral, adeseori cu smălțuri verzi sau albe la Lețcani (Marginea sud-estică a satului), Iași (Crucea lui Ferentz), Cotnari (Șesul Țiglăului), Ciurea (Piciorul Grani), Ionășeni (La Țintirim), Cătămărești (La Țintirim); plăci decorative cu decor în relief și smălțuri verzi, galbene sau albastre, la Prigorenii Mici (La Cimitir), Ionășeni (La Țintirim); conducte pentru apă, la Golăești (Rîpa Spînzuratului), Totoești (La Odaie); sfeșnice de lut la Țigănași (Valea Odăii), Aroneanu (Vatra satului) și Iași (Crucea lui Ferentz), diferite fragmente din vase de sticlă, precum și lulele de lut de tip otoman, întregi și fragmentare, la Miclăușeni (300 m vest de palat), Ibănești (La Curte), Ciurea (Movila lui Ștefan Vodă), Iași (Crucea lui Ferentz), Galata (Valea lui Ștefan Vodă) și în numeroase alte locuri. Prezența în mediul rural a acestor obiecte de factură orășenească și de import este importantă pentru înțelegerea unor aspecte ale structurii social-economice a satului medieval din Moldova în această fază timpurie a feudalismului dezvoltat.

ÎNCHEIERE

În lucrarea de față s-au inclus 1299 de puncte cu resturi de locuire din așezări satești, identificate în 542 de localități din Moldova cu prilejul recunoașterilor recente, accentuîndu-se asupra contribuțiilor aduse de aceste cercetări la problema satului din istoria veche și medie a

Moldovei. În acest scop, s-a avut în vedere stadiul de cercetare a problemelor privind aşezările fiecăreia din perioadele acestui lung interval de timp, precum şi datele publicate sau inedite ale cercetărilor de suprafaţă din Moldova, efectuate mai de multă vreme sau mai recent, atât de către colaboratorii muzeelor, cât şi de unii cercetători locali.

În cele ce urmează prezentăm concluziile care se desprind în legătură cu aşezările săteşti din Moldova, din paleolitic şi pînă la sfîrşitul feudalismului dezvoltat (prima jumătate a sec. XVIII), pe baza studiului arheologic al descoperirilor din aşezările de acest fel, mai sus menţionate.

Numărul aşezărilor paleolitice de terasă a sporit mult în NE şi centrul Moldovei (179 de descoperiri în 121 localităţi), neidentificîndu-se pînă în prezent nici o grotă cu urme de locuire paleolitică. În genere, în această epocă se constată o urcare treptată a aşezărilor, de pe terasele joase pe reliefuri ceva mai înalte, determinată probabil atât de factorii fizico-climatici, cât şi de condiţiile istorice. Astfel, cele cîteva aşezări din paleoliticul inferior (clactonian şi levalloisian) sînt situate pe terasele joase de la confluenţele râurilor din preajma Prutului. Aceleaşi terase joase au fost ocupate şi de către aşezările din vremea paleoliticului mijlociu (musterian), dintre care unele s-au extins şi pe terasele medii sau pe margini de podiş. În schimb, majoritatea aşezărilor din paleoliticul superior, aparţinînd îndeosebi aurignacianului mijlociu şi tîrziu (gravettian), se dispersează pe promontoriile teraselor mai înalte şi ale podişurilor, pătrunzînd spre vest pînă în regiunile depresionare ale Carpaţilor.

Puţinele aşezări mezolitice (5 descoperiri sigure şi 1 îndoielnică în 6 localităţi) din tarde-noisian ocupă atât formele joase de teren, în şesul Bahluiului şi culoarul Prutului, cât şi unele înălţimi dominante din cîmpia nord-estică a Moldovei.

Numeroasele aşezări din neolitic (456 de descoperiri sigure şi 131 îndoielnice), răspîndite pe aproape întreg teritoriul Moldovei, sînt situate pe forme de teren mai joase sau mai înalte, altitudinea lor variînd nu numai de la o perioadă la alta, ci uneori chiar în fazele aceleiaşi culturi. Astfel, în protoneolitic (6 descoperiri îndoielnice, în 5 localităţi) ele se află de obicei pe marginile înalte ale podişurilor. În schimb, în neoliticul timpuriu, majoritatea aşezărilor aparţinînd culturilor Criş (77 de descoperiri în 55 de localităţi) şi ceramicii liniare (24 descoperiri în 21 de localităţi) se găsesc şi în locuri joase, pe grinduri şi pe terasele de luncă, numai unele dintre ele fiind amplasate pe cîmpuri ceva mai înalte, în podişuri, ca şi în zone colinare. De obicei ele se concentrează în cîmpiile depresionare în preajma silvostepii şi sînt mai rare în depresiunile subcarpatice. Extinderea acestor aşezări pe suprafeţe mari este în legătură cu felul nomad de cultivare a plantelor, determinat de caracterul primitiv al uneltelor. La fel şi în faza precucuteni (34 de descoperiri în 31 de localităţi) din neoliticul dezvoltat, majoritatea aşezărilor ocupă poziţii joase, fiind situate pe terase inferioare sau pe grinduri şi martori de eroziune din cuprinsul luncilor. În comparaţie cu acestea, foarte puţine au o poziţie înaltă, ocupînd terasele medii sau promontoriile din marginile podişurilor. Întrucît aşezările din faza Izvoare I₁ se întîlnesc numai în locuri joase, iar cîteva din faza Izvoare I₂ se amplasează şi pe terenuri mai înalte, se poate presupune, pînă la proba contrarie, o extindere parţială în înălţime a aşezărilor din această din urmă fază. De abia în faza Cucuteni A (146 de descoperiri în 114 localităţi) se generalizează folosirea pentru aşezări a locurilor mai înalte de pe promontoriile teraselor şi de pe marginile podişurilor, precum şi de pe holmurile atât din regiunea de silvostepă cât şi din cîmpia cu caracter stepic din NE Moldovei, grupîndu-se de obicei în jurul şesurilor şi a cîmpiilor cu caracter depresionar. Numai în extrem de puţine cazuri aşezările din această fază a culturii Cucuteni au poziţie joasă, cînd sînt situate pe grindurile din cuprinsul şesurilor largi. Rar pe acelaşi loc au fost constatate resturi de aşezare din fazele precucuteni şi Cucuteni A, întrucît majoritatea aşezărilor din faza precucuteni sînt situate pe locuri joase, iar cele mai multe aşezări din faza Cucuteni A ocupă poziţii înalte.

Spre deosebire de aşezările de înălţime din faza Cucuteni A, majoritatea acelor din faza Cucuteni A—B (23 de descoperiri în 21 de localităţi) au o poziţie joasă, coborînd către terasele inferioare şi de luncă, doar cîteva dintre ele fiind situate şi pe terase mai înalte sau pe marginile

hîrtopite ale podişurilor. În continuarea, faza Cucuteni B este ilustrată prin foarte multe descoperiri de aşezări (127 de descoperiri sigure în 88 de localităţi), la care se mai adaugă alte 132 de descoperiri mai puţin sigure, care, ca şi în faza Cucuteni A, sînt răspîndite atît pe locuri joase, cît şi pe altele mai înalte, din jurul şesurilor largi. Aceste aşezări, localizate în regiuni cu caracter mai mult stepic, spre deosebire de acelea din faza Cucuteni A, sînt mai frecvente în bazinul Bahluiului şi în Cîmpia Jijiei Superioare.

Aceeaşi concentrare de aşezări în cîmpia nord-estică a Moldovei se constată şi în vremea culturii Horodiştea-Folteşti (75 de descoperiri în 63 de localităţi) şi a mormintelor cu ocră din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului, fiind probabil în legătură cu condiţiile mai prielnice din această regiune pentru dezvoltarea creşterii vitelor, precum şi a cultivării plantelor. Astfel, aşezările în formă de sălaşe ale culturii Horodiştea-Folteşti din această regiune, precum şi din podişurile Sucevei şi al Moldovei Centrale ocupă cu predilecţie marginile platformelor şi ale teraselor înalte şi mult mai rar unele suprafeţe proeminente ale teraselor inferioare, exceptînd culoarul Prutului, pentru care sînt caracteristice aşezările cu poziţie joasă.

În bronzul timpuriu (5 descoperiri în 5 localităţi) şi mijlociu (22 de descoperiri în 20 de localităţi) aşezările continuă să se menţină pe relieful înalte, terase sau margini de podiş, ca şi în perioada de tranziţie de la neolitic la epoca bronzului, în timp ce în bronzul tîrziu ele ocupă cu predilecţie terasele inferioare. Aşezările din bronzul timpuriu (cultura Folteşti II-Schneckenberg) şi tîrziu (culturile Costişa şi Noua) au formă de sălaşe, recte cenuşare în bronzul tîrziu, ocupaţia de bază a locuitorilor fiind creşterea vitelor, spre deosebire de acelea din bronzul mijlociu (îndeosebi din cultura Monteoru), care sînt aşezări întinse, uneori cu aspect de cetăţui, populaţia respectivă îndeletnicindu-se în aceeaşi măsură cu creşterea vitelor şi cultivarea plantelor. În ceea ce priveşte aşezările grupului Noua, care sînt foarte numeroase (193 de descoperiri sigure în 148 de localităţi şi 66 îndoelnice în 58 de localităţi), cele mai multe sînt situate în cîmpia stepică din NE Moldovei, datorită condiţiilor prielnice de dezvoltare a creşterii vitelor. Rareori aceste aşezări sînt situate pe terasele mai înalte sau pe marginile podişurilor.

Tipul de aşezare în formă de sălaş cu poziţie joasă, pe terasele inferioare din preajma şesurilor largi, de la sfîrşitul epocii bronzului continuă să predomine şi în Hallstatt-ul timpuriu (40 de descoperiri în 34 de localităţi), ocupaţia de bază fiind tot creşterea vitelor. Cele mai multe aşezări din această etapă au fost identificate în zona cu caracter stepic din Bazinul Bahluiului şi Cîmpia Jijiei Superioare, ca şi majoritatea aşezărilor grupului Noua, fiind mai rare în restul Moldovei. Aceste caracteristici ale aşezărilor hallstattiene timpurii, ca şi ocupaţia de bază a locuitorilor, creşterea vitelor, şi frecvenţa unor elemente de cultură materială de tip Noua în cuprinsul acestor aşezări ale Hallstatt-ului timpuriu constituie dovezi evidente de legăturile etnico-culturale dintre purtătorii acestor culturi hallstattiene timpurii şi aceia ai grupului Noua. La fel, în Hallstatt-ul mijlociu, vreme din care s-au identificat pînă în prezent foarte puţine aşezări (5 descoperiri în 5 localităţi), locuirea nu s-a limitat numai la terasele inferioare, ci s-a extins şi pe cele mai înalte, ca şi pe promontoriile podişurilor, în stadiul actual al cercetărilor fiind greu de precizat raportul numeric dintre aceste două tipuri de aşezări.

În schimb, pentru perioada următoare, a Hallstatt-ului tîrziu, mai bine documentată prin recunoaşterile arheologice (65 de descoperiri sigure în 54 de localităţi şi 175 de descoperiri îndoelnice în 153 de localităţi), sînt dovezi evidente că pentru aşezări sînt preferate locurile mai înalte din Cîmpia nord-estică a Moldovei, Podişul Sucevei şi Depresiunea Elan-Horincea, în timp ce în culoarele Prutului şi Siretului, ca şi în Podişul Moldovei Centrale, majoritatea aşezărilor ocupă poziţii joase, în lunci şi pe terasele inferioare.

În genere aşezările neîntărite din această vreme par să nu aibă întinderi mari, spre deosebire de acelea întărite cu valuri şi şanţuri din sec. V—III î.e.n. de pe înălţimi, identificate pînă în prezent la Cotnari, Horodiştea, Stînceşti şi în alte locuri din jumătatea nordică a Moldovei. Aceste din urmă aşezări, amplasate în zona de contact a podişurilor Sucevei şi Moldovei Centrale cu cîmpia depresionară din nord-estul Moldovei şi orientate către E, reprezintă locuri de apărare şi de refugiu în cazul atacurilor dinafară sau dinăuntru, nefiind deloc exclusă posibilitatea ca ridicarea lor să fie în legătură şi cu presiunea dinspre est, exercitată direct sau indirect

de către sciți. În același timp ele pot fi considerate și ca centre ale unor uniuni tribale, ilustrând, prin descoperirile făcute, stadiul mai înaintat de dezvoltare social-economică a societății traco-getice, în cadrul căreia se accentuaseră diferențierile sociale.

S-au identificat numeroase resturi de locuire din La Tène-ul II (72 descoperiri sigure în 52 localități și 28 descoperiri îndoielnice în 28 localități) și III (55 descoperiri sigure în 43 localități și 32 descoperiri îndoielnice în 30 de localități), care sînt răspîndite pe aproape tot teritoriul Moldovei.

Așezările din La Tène-ul II provin în cea mai mare parte din Bazinul Bahluiului (Coasta Iașilor), Podișul Moldovei Centrale, Depresiunea Elan-Horincea și regiunea subcarpatică și numai în număr cu totul redus din Podișul Sucevei și Culoarul Prutului. Se remarcă lipsa, pînă în prezent, a acestor așezări în Cîmpia Jijiei Superioare și în Cîmpia Bahluiului pînă în preajma Coastei Iașilor. În schimb, se constată două grupări mai mari de așezări din această vreme în jurul Iașilor, dintre care una în mica depresiune a Nicolinei, la Ciurea, și o a doua în sectorul Iași-Holboca-Tomești-Vlădiceni și Chiperești, precum și asocierea în unele locuri dintre așezările hallstattiene tîrzii și celea din La Tène-ul II.

În Podișul Moldovei Centrale și Depresiunea Elan-Horincea numărul așezărilor cu poziție joasă este aproape egal cu acela al așezărilor de înălțime, în timp ce în Bazinul Bahluiului și Culoarul Prutului predomină așezările cu poziție joasă de pe terasele inferioare și de luncă, iar în Subcarpați așezările înalte.

În La Tène-ul II, spre deosebire de Hallstatt-ul tîrziu, lipsesc așezările întărite de înălțime, ceea ce indică o eventuală slăbire a puterii populației autohtone, prin supunerea ei de către bastarni, a căror stăpînire în Moldova încetează în sec. I î.e.n., în urma evenimentelor istorice din această vreme de la Dunărea de Jos.

În cuprinsul așezărilor cercetate s-au găsit resturi ceramice de tip Lunca Ciurei, lucrate cu mîna, de tradiție hallstattiană, precum și altele lucrate de asemenea cu mîna, de tip bastarnic. Acestea din urmă sînt de culoare neagră cu lustru, sau cenușie, au analogii în spațiul dintre Carpați-Marea Baltică și Nipru și sînt asociate uneori cu resturi de amfore grecești. Majoritatea fragmentelor ceramice de tip bastarnic provin din așezări joase și mai rar înalte, situate în Podișul Moldovei Centrale și Coasta Iașilor.

Pentru faza următoare, a La Tène-ului III, se constată o oarecare intensitate de locuire în Coasta Iașilor, în Depresiunea Elan-Horincea la contactul cu Podișul, ca și în regiunea subcarpatică, și o mai slabă frecvență a așezărilor în Cîmpia Jijiei Superioare, Podișul Sucevei, Culoarul și Cîmpia inferioară a Siretului. Multe dintre așezările din această vreme situate în Coasta Iașilor și în Podișul Moldovei Centrale continuă pe aceleași locuri, joase sau mai înalte, în proporții aproape egale, pe celea din La Tène-ul II și chiar din Hallstatt-ul tîrziu. În regiunea subcarpatică însă, unde se cunosc puține așezări din La Tène-ul II, se întâlnește acum o importantă concentrare de așezări, dintre care unele de caracter *oppidan*, cum este cazul pe Bîtea Doamnei de la Piatra Neamț, așezare care prezintă o deosebită importanță pentru cunoașterea stadiului avansat de dezvoltare social-economică, politică și culturală a triburilor geto-dacice de la E de Carpați. Tipul acesta de așezare întărită din La Tène-ul III, deosebit prin caracteristicile lui de acela hallstattian tîrziu întîlnit în nord-estul Moldovei, apare imediat după încetarea stăpînirii bastarnice în Moldova, în condițiile istorice determinate de pătrunderea romană la Dunărea de Jos.

În ceea ce privește resturile de cultură materială din La Tène-ul III, se remarcă ceramica cenușie lucrată la roată, care se răspîndește acum pentru prima dată în nordul Moldovei, exceptînd cîmpia din nord-estul acestei regiuni, unde nu a fost încă identificată.

Din vremea corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.) datează numeroase puncte de descoperire cu resturi de locuire (51 descoperiri sigure în 46 de localități și 35 descoperiri îndoielnice în 32 localități), răspîndite în aproape întreaga Moldovă, exceptînd teritoriul roman din sud cu centrul la Barboși.

Grupări mai mari de asemenea așezări, corespunzătoare probabil unor uniuni tribale, au fost constatate în cîmpia din nordul Moldovei și în Podișul Sucevei, pentru care sînt puține

dovezi în La Tène-ul târziu, în Podișul Moldovei Centrale, de unde provin multe tezaură monetare romane din a doua jumătate a sec. II e.n. și de la începutul sec. III e.n., precum și în regiunea subcarpatică, în care continuă pe acelea din La Tène-ul târziu. Prin descoperirea unui mare număr de așezări dacice din sec. II—III și III e.n. în nordul și centrul Moldovei, pe de o parte se confirmă, pentru sec. II e.n., ipoteza bazată pe datele descoperirilor monetare romane relativ la prezența aici a triburilor geto-dacice, recte a costobocilor, iar pe de alta, pentru sec. III e.n., se completează informația de ordin arheologic privitoare la carpicii din această regiune. De asemenea, prin neidentificarea descoperirilor geto-dacice din această vreme în sudul Moldovei, ceea ce corespunde și cu lipsa descoperirilor monetare romane din acest teritoriu, exceptând zona din jurul Galaților, se confirmă ipoteza privind prezența aici a populației sarmate roxolane, care nu folosea moneda romană pentru schimburile de produse.

Majoritatea așezărilor din vremea corespunzătoare provinciei Dacia, ca și acelea din sec. IV e.n., au poziții joase, ocupând terasele inferioare în preajma cîmpurilor prielnice pentru agricultură și creșterea vitelor. De asemenea, necropolele sarmate și carpice, contemporane cu aceste așezări, sînt situate și ele pe relieful joase. Această poziție joasă a așezărilor carpice, precum și a necropolelor carpice și sarmate din vremea corespunzătoare provinciei Dacia, a fost determinată probabil de legăturile economice și politice dintre triburile carpice sedentare și semințiile sarmate în trecere. Prin aceste legături se explică și influențele culturale reciproce dintre carpi și sarmați, documentate îndeosebi prin descoperirile din necropole carpice sau sarmate.

Prin recunoașterile recente s-au procurat noi dovezi potrivit cărora cultura locală carpică, deosebită în primul rînd prin caracteristicile ceramicii cenușii lucrate la roată, a venit în contact prin legături economice și culturale atît cu produsele sarmate, cît și cu cele de tip roman, ultimele ilustrate îndeosebi prin resturile de amfore romane, mai numeroase în jumătatea sudică decît în cea nordică a Moldovei. Atît prin aceste dovezi, cît și prin altele de ordin arheologic și numismatic, se atestă că influența romană nu s-a limitat numai la teritoriul roman din sudul Moldovei, ci s-a extins și mai spre nord, între Carpați și Prut.

Începuturile perioadei de trecere la feudalism, corespunzătoare culturii Sîntana-Cerniahov (sec. IV e.n.), sînt foarte bine ilustrate pe teritoriul Moldovei printr-un număr de 419 așezări, identificate prin recunoașterile recente. Aceste așezări sînt răspîndite aproape pretutindeni pe teritoriul Moldovei, atît în zona silvestică, cît și în cîmpiile cu caracter stepic. Cele mai multe dintre ele se găsesc în cîmpia nord-estică a Moldovei, în podișurile Sucevei și Moldovei Centrale, în culoarul Prutului, ca și în Depresiunea Huși-Elan-Horincea, regiuni mai mult sau mai puțin locuite și în perioada corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.). În schimb, aceste așezări sînt mai puțin numeroase în regiunea subcarpatică din centrul Moldovei, intens locuită în sec. II—III e.n. și în La Tène-ul târziu, precum și în Cîmpia Siretului Inferior, datorită probabil cercetărilor mai restrînse. În genere, majoritatea așezărilor din vremea acestei culturi se masează între Siret și Prut, fiind în legătură directă cu descoperirile corespunzătoare de așezări dintre Prut și Nistru. Prezența în număr mare a așezărilor culturii Sîntana-Cerniahov între Siret și Prut poate constitui un indiciu cu privire la slăbirea puterii carpilor către sfîrșitul sec. III e.n. în urma extinderii aici a supremației militare și politice a goților. Pe de altă parte numărul redus al acestor așezări în regiunea subcarpatică s-ar putea să fie în legătură cu menținerea în continuare a puterii carpilor în acest important centru de locuire geto-dacică. Deseori sînt folosite pentru așezările sec. IV e.n. din Moldova aceleași puncte locuite și în perioada corespunzătoare provinciei Dacia, îndeosebi în cîmpia nord-estică a Moldovei, de unde provin cele mai multe descoperiri cu resturi de locuire din sec. II—III și IV e.n. Tipul de așezare din sec. IV e.n., ca și acela din perioada anterioară, a sec. II—III e.n., se caracterizează prin poziția joasă din lungul teraselor inferioare și de luncă, din cîmpia nord-estică a Moldovei, din Podișul Moldovei Centrale, din Depresiunea Huși-Elan-Horincea, ca și din Cîmpia Siretului. Numai unele așezări din cîmpia nord-estică a Moldovei, din Podișul Moldovei Centrale, precum și cele mai multe din Podișul Sucevei, au o poziție mai înaltă, pe margini;

i

de podişuri şi foarte rar pe terase medii. Majoritatea aşezărilor, ca şi necropolele contemporane cu ele, caracterizate printr-un amestec cultural şi etnic, ocupă de asemenea reliefuri joase, fiind amplasate pe pantele teraselor din faţa sau din spatele aşezărilor. Poziţia joasă a celor mai multe aşezări şi a necropolelor din Moldova aparţinând culturii Sîntana-Cerniahov se explică prin condiţiile mediului natural, prielnic pentru ocupaţiile de bază ale purtătorilor acestei culturi, precum şi prin alte cauze mai complexe, de ordin economic şi politic, în legătură cu dominaţia goţilor din această vreme. În ceea ce priveşte creşterea numerică şi teritorială a acestor aşezări, trebuie avut în vedere atât agricultura extensivă, determinată de gradul de perfecţionare a uneltelor agricole şi de caracterul obştii săteteşti, cât şi de sporirea numerică a familiilor din această fază a obştii săteteşti, către care se presupune că s-a trecut în această etapă a democraţiei militare, în teritoriile neocupate de romani. Resturile de cultură materială, identificate cu prilejul recunoaşterilor în aşezările şi necropolele culturii Sîntana-Cerniahov, se caracterizează atât prin elementele de tradiţie locală, cât şi prin altele de factură gotică, sarmatică şi romană. Deocamdată este dificil să se precizeze varianta locală din Moldova a culturii Sîntana-Cerniahov căreia îi aparţin aceste descoperiri.

Spre deosebire de etapa culturii Sîntana-Cerniahov, aceea care urmează, a sec. V—VI e.n., corespunzătoare invaziei hunilor şi gepizilor, este mult mai puţin cunoscută. În afară de descoperirile de morminte de la Conceşti, N. Bălcescu, Valea Lupului şi Botoşani şi de aşezările de la Botoşani şi Botoşana, cercetate mai mult sau mai puţin prin sondaje şi săpături arheologice, se mai cunosc câteva aşezări identificate prin recunoaşteri, a căror datare în sec. V sau V—VI e.n., în mod exclusiv pe baza ceramicii, este provizorie, urmînd să fie verificată prin cercetările viitoare. Majoritatea acestor aşezări ocupă terasele inferioare din jumătatea nordică a Moldovei, fiind amplasate pe locurile aşezărilor mai vechi, din sec. IV e.n. Aceste aşezări se întîlnesc însă în număr redus în jumătatea sudică a Moldovei şi lipsesc deocamdată cu totul în cîmpia joasă a Siretului, care, prin caracterul ei de culoar de trecere, prezintă nesiguranţă pentru o locuire mai îndelungată. Continuitatea de locuire în cuprinsul aceluiaşi aşezări în sec. IV şi V sau V—VI, atestată şi prin forme de cultură materială derivate din acelea ale culturii Sîntana-Cerniahov, face probabilă ipoteza relativ la persistenţa, pe aceleaşi locuri, a populaţiei autohtone, în condiţiile înfrîngerii şi emigrării goţilor, în urma tulburărilor produse de invazia hunilor. Din punct de vedere cronologic, pe baza descoperirilor arheologice, îndeosebi ceramice, se pot deosebi două etape în evoluţia culturii materiale din această vreme. Prima dintre acestea, de la sfîrşitul sec. IV şi începutul sec. V e.n., corespunzătoare invaziei hunilor, se caracterizează atât prin elemente locale (ceramică cenuşie de aspect cimentos, lucrată la roată), derivate din cultura Sîntana-Cerniahov, identificate recent şi care urmează să fie mai bine precizate, cât şi prin altele străine, de origine răsăriteană, răspîndite în Moldova prin huni sau ostrogoţi (fibule de bronz cu capul triunghiular şi piciorul rombic, cercei de bronz, măргеle din pastă de sticlă ş.a.). Cea de-a doua etapă, datată în a doua jumătate a sec. V şi prima jumătate a sec. VI, corespunzătoare stăpînirii gepizilor pe teritoriul unei părţi a Daciei, se caracterizează printr-o frecvenţă mai mare a ceramicii grosiere lucrate cu mîna, care, prin particularităţile ei, se deosebeşte de categoriile ceramice lucrate cu mîna din vremea culturilor Cerniahov (sec. IV e.n.) şi Şipot-Suceava (sec. VI—VII e.n.). În ceea ce priveşte specia ceramică cenuşie fină sau cu aspect de ciment, lucrată la roată, identificată în cuprinsul unor aşezări din această vreme, cu toate că sînt încă dificultaţi de încadrare culturală şi cronologică, nu ar fi exclus să aparţină populaţiei locale dintr-o perioadă imediat anterioară pătrunderii slavilor pe teritoriul Moldovei.

Perioada sec. VI—X, în care s-a desăvîrşit procesul formării poporului şi a limbii române, în urma convieţuirii îndelungate a populaţiei daco-române cu slavii şi a asimilării treptate a acestora din urmă de către localnici, este mult mai bine cunoscută în Moldova, atât prin sondaje şi săpături arheologice, cât şi prin numeroase recunoaşteri. Prin aceste cercetări s-au obţinut date preţioase relativ la caracteristicile aşezărilor şi ale culturii materiale din principalele etape ale acestei perioade.

Prima etapă, corespunzătoare pătrunderii slavilor în sec. VI, atestată istoric, este mai mult postulată decît dovedită arheologic. Astfel, resturile de locuire identificate pînă în prezent prin recunoașteri, pe locul de descoperire a fibulei digitate de la Iași (Crucea lui Ferentz), nu datează de la mijlocul sec. VI e.n., cînd se plasează în timp fibula respectivă, ci cel mai curînd din etapa imediat următoare (sec. VI—VII). De asemenea, descoperirile de ceramică lucrată la roată, din pastă zgrunțuroasă cu nisip, de la Rediu-Tatar, cu analogii în grupul Ciurel-Ipotești-Cîndești, nefăcîndu-se săpături pe locul respectiv, nu sînt încă suficiente pentru lămurirea problemei genezei lor.

Mai bine cunoscută este etapa Șipot-Suceava, de la sfîrșitul sec. VI și din prima jumătate a sec. VII. Acesteia îi aparțin 15 descoperiri din cîmpia nord-estică a Moldovei, Podișul Sucevei și Depresiunea Elan-Horincea, toate fiind situate pe locuri joase, în cuprinsul teraselor inferioare și de luncă, avînd în față șesuri mocirloase, iar în spate dealuri împădurite. Majoritatea acestor așezări, ca și cele corespunzătoare dintre Prut și Nistru, se situează în zona silvostepică la contactul dintre cîmpiile depresionare sau lunci și podișuri sau dealurile împădurite, spre deosebire de Muntenia, unde cele mai multe așezări ale populației autohtone, influențate de slavi, se găsesc în lungul luncilor din Cîmpia Română. Resturile de locuire slavă din aceste așezări din zona de silvostepă a Moldovei se explică prin legăturile cu slavii de la est de Prut, stabilite probabil prin vadurile principale ale acestui rîu și „porțile” de la Tg. Frumos și Bucecea, după cum rezultă din gruparea pe hartă a așezărilor din această vreme în jurul orașelor Iași și Suceava. Așezările din această vreme, constituite din șiruri mai mult sau mai puțin regulate de semibordeie cu vetre de piatră într-unul din colțuri, sînt de tip adunat, corespunzător marilor familii patriarhale. Din punct de vedere al culturii materiale în cuprinsul lor, alături de ceramica grosieră lucrată cu mîna, din pastă cu șamotă, de aspect slav, s-a identificat o altă lucrată la roată înceată, din pastă cu nisip și microprundișuri, care poate fi pusă pe seama populației autohtone.

Etapa următoare, cunoscută sub denumirea de cultura Hlincea și datată între sec. VII—VIII, este mult mai bine cunoscută, prin numeroasele descoperiri de așezări din Moldova.

Faza timpurie a acestei culturi (Dorobanțu), caracterizată printr-o folosire frecventă a ceramicii lucrate cu mîna, este deocamdată slab atestată. În schimb, din faza mijlocie a acestei culturi datează numeroase așezări de tipul seliștilor din Bazinul Bahluiului, Podișul Moldovei Centrale și Cîmpia Jijiei Superioare, care se concentrează aproximativ în aceleași zone ca și acelea din etapa anterioară Șipot-Suceava, în lungul căilor de pătrundere a slavilor, dinspre Prut. În multe cazuri aceste așezări s-au stabilit pe locurile altora mai vechi, din sec. IV și chiar V—VI e.n. din zona de silvostepă. Spre deosebire însă de așezările din sec. IV e.n., acelea din cultura Hlincea sînt mai puțin numeroase, datorită cultivării mai îndelungate a aceluiași terenuri, ca urmare a perfecționării uneltelor agricole. Aceste așezări, situate cu predilecție pe locuri joase, în mijlocul terenurilor fertile din preajma bălților și pădurilor, ocupă suprafețe mai mari ca în etapa anterioară, aparținînd tipului de așezare împrăștiată, cu grupuri mici de cîteva locuințe, corespunzătoare unor familii patriarhale din perioada de tranziție la obștea teritorială.

În ceea ce privește cultura materială din epoca respectivă, pe lîngă ceramica lucrată cu mîna, de aspect arhaic, de tip slav, înrudită cu specia mai veche din faza Șipot-Suceava, s-a putut identifica și o altă, lucrată la roata înceată, care prin particularitățile de pastă, forme și decor poate fi pusă pe seama elementului băștinaș. Pînă în prezent această specie ceramică, cu analogii mai apropiate la Bezid și Sălașuri (sec. VII—VIII e.n.) din sud-estul Transilvaniei, a fost identificată în mai multe așezări din faza mijlocie a culturii Hlincea din Moldova, din nordul și pînă în sudul acestei provincii, exceptînd deocamdată regiunea dintre Siret și Carpați și Cîmpia Siretului. Este foarte probabil ca fenomenul de generalizare a acestei specii ceramice lucrate la roată, de caracter autohton, și în același timp de dispariție treptată a ceramicii de tip slav, lucrate cu mîna, să corespundă procesului asimilării culturii materiale a slavilor de către autohtoni. Procesul acesta este și mai evident în etapa următoare, proto-dridu, din sec. VIII—X, în care se face trecerea către cultura străromânească de tip Dridu.

Această etapă determinată pe baza săpăturilor de la Dănești și Spinoasa este atestată printr-un număr relativ mare de descoperiri de așezări (40 de descoperiri sigure în 32 de localități și 7 descoperiri îndoielnice în 6 localități), dintre care numai câteva pot fi socotite de tipul horodiștilor (Fundu Herței, Baranca-Alba Hudești și eventual Poiana cu Cetate). Așezările acestea, răspândite pe terenuri joase, în silvostepa din Bazinul Bahluiului, Podișul Moldovei Centrale, Depresiunea Elan-Horincea și Subcarpați, se grupează în zonele depresionare, unde se constată o frecvență mai mare a așezărilor din această etapă. Ele aparțin tipului de așezare împrăștiată, prezentînd caracteristici asemănătoare cu celea ale așezărilor din etapa anterioară.

Din punct de vedere al culturii materiale, acum este mai frecventă ceramica slavă lucrată la roata înceată și influențată de ceramica locală, precum și ceramica de caracter protodridu, care, prin caracteristicile ei de pastă, formă și decor, continuă specia corespunzătoare din cultura Hlincea și precede imediat pe aceea a culturii Dridu, fiind răspândită, deocamdată, mai larg în nordul Moldovei. Aceste constatări, în legătură cu preliminarile culturii Dridu în Moldova, care vin în sprijinul tezei autohtonismului acestei culturi în regiunea carpato-dunăreană, urmează să fie verificate și completate prin cercetările viitoare.

În evoluția perioadei feudale timpurii din Moldova s-au deosebit, prin cercetările recente, următoarele cinci etape : Dridu (sec. X—XI), Răducăneni (sec. XI—XII), sec. XII, sec. XII—XIII și sec. XIII—XIV.

Etapă Dridu (sec. X—XI), denumită astfel după cultura Dridu, este atestată printr-un număr relativ mare de așezări deschise de tip împrăștiat (27 de descoperiri sigure și 8 îndoielnice), dintre care majoritatea provin din zona de silvostepă din Depresiunea Elan-Horincea și valea Bahluiului, fiind caracterizate prin poziția lor joasă din preajma terenurilor fertile, de lângă ape și păduri. Ele nu lipsesc însă din Cîmpia Jijiei Superioare, Subcarpați și nici din stepa propriu-zisă din sudul Moldovei. În silvostepă ele se găsesc deseori pe locurile așezărilor mai vechi din fazele mijlocie și tîrzie ale culturii Hlincea. Asocierea, în unele cazuri, pe aceleași locuri, a resturilor de locuire de caracter protodridu cu altele de tip Dridu este foarte semnificativă pentru problema genezei variantei culturii Dridu la nord de Dunăre, cît și a continuității de locuire a elementului autohton din această regiune în sec. VIII—XI. În legătură cu aceste probleme, un interes deosebit îl prezintă ceramica lucrată la roata cu turație rapidă, care continuă specia locală de tip protodridu, mai mult sau mai puțin influențată în evoluția ei de cultura Dridu. Alături de aceasta se deosebește ceramica lucrată la roata mai înceată, din pastă argilo-nisipoasă, care continuă în parte tradiția ceramicii slave, influențată doar de ceramica culturii Dridu. În fine, specia ceramică cenușie cu decor de linii lustruite, prin prezența ei în complexele culturii Dridu, poate fi considerată ca aparținînd populației străromânești.

Etapă Răducăneni (sec. XI—XII) este atestată printr-un număr relativ mare de așezări (45 de descoperiri sigure și 6 îndoielnice), în cea mai mare parte fiind localizate în silvostepa din centrul și sudul Moldovei, lipsind aproape cu totul în Cîmpia Jijiei Superioare, ca și în culturile anterioare Dridu și Hlincea. În genere, slaba locuire în sec. XI—XII din silvostepă și stepa din nordul Moldovei, de altfel ca și în sec. X—XI, face puțin probabilă ipoteza privind împopularea acestei regiuni în etapele respective dinspre Transilvania. În schimb, suprapunerea ariilor de răspîndire a așezărilor feudale timpurii din silvostepa din centrul și sudul Moldovei, în vremea culturii Dridu și a etapei Răducăneni (sec. XI—XII), poate fi invocată în sprijinul tezei continuității de locuire din aceste regiuni în fazele respective ale feudalismului timpuriu.

Tipul de așezare, prin caracteristicile sale, continuă pe acela din etapa anterioară. La fel și în ceea ce privește ocupațiile de bază ale locuitorilor, neputîndu-se preciza cît de avansat era procesul separării meșteșugurilor de agricultură. Aceeași continuitate este atestată și prin câteva elemente caracteristice ale pastei, formelor și decorului unor vase de argilă, alături de care se întîlnesc, acum, pentru prima dată, formele de cazane lucrate după modelele de metal și introduse la populația autohtonă româno-slavă prin contactul cu valul migratoriu peceneg sau eventual cuman, în momentul sedentarizării acestor nomazi.

Etapă sec. XII este ilustrată numai prin cinci descoperiri din așezări din zona silvostepică din nordul Moldovei, a căror ceramică prezintă analogii în descoperirile din R.S.S. Moldovenească și R.S.S. Ucraineană. Atît pe baza ceramicii, cît și a altor elemente de inventar caracteristice, ca de exemplu fusaiole de ardezie roșie de tip Ovruți și unele piese de podoabă de argint, din așezarea de la Hlincea și tezaurul de la Voinești, se poate deduce influența culturii statului kievian în perioada expansiunii lui spre vest.

Etapă sec. XII—XIII este ilustrată printr-un număr mai mare de puncte cu resturi de locuire (24 descoperiri sigure și 12 îndoielnice), care se masează de asemenea în silvostepa din centrul și sudul Moldovei, fiind situate de obicei pe terasele inferioare și de luncă. În unele din aceste puncte, îndeosebi din zona de contact dintre Coasta Iașilor și depresiunea de pe cursul inferior al Bahluiului, sînt dovezi de continuitate de locuire, cu unele întreruperi, din sec. VIII pînă în sec. XIII inclusiv.

În ceea ce privește ceramica descoperită în aceste puncte, se remarcă specia cenușie de tradiție locală și cu influențe străine neprecizate, precum și aceea roșie cu lustru de origine sudică.

Etapă sec. XIII—XIV este reprezentată prin mai multe descoperiri de așezări (26 puncte de descoperire), majoritatea aflîndu-se în silvostepa din jumătatea de nord a Moldovei. Asemenea așezări sînt mai rare la vest de Siret, pînă la Subcarpați, și lipsesc în Cîmpia Jijiei Superioare, exceptînd sectorul sudic, la contactul cu bazinul Bahluiului. În comparație cu acestea, mai numeroase sînt punctele cu resturi de locuire din prima jumătate a sec. XIV (32 descoperiri), corespunzătoare etapei care a premers formarea statului de sine stătător al Moldovei. Împopularea mai slabă în sec. XIII—XIV a regiunii dintre Siret și Carpați, precum și a sudului Moldovei, s-ar putea să fie în legătură cu marea invazie tătară.

Ceramica cenușie din această etapă se perfecționează, continuînd în forme mai evolute specia corespunzătoare din fazele anterioare ale feudalismului timpuriu.

În faza de început (a doua jumătate a sec. XIV și prima jumătate a sec. XV), atestată prin foarte multe puncte cu resturi de locuire (135 de descoperiri), se constată o împopulare mai accentuată a Moldovei, în urma condițiilor social-economice și politice din etapa respectivă. Majoritatea așezărilor din această vreme ocupă poziții joase în silvostepa din jumătatea de nord a Moldovei, uneori pe locurile așezărilor din etapa anterioară, concentrîndu-se în regiunea localităților Baia, Suceava, Botoșani și Iași.

Pe lîngă specia ceramică de uz casnic, mai evoluată față de aceea corespunzătoare din etapa anterioară, se mai întîlnește în unele așezări și o categorie ceramică de factură orășenească cu decor ștanțat.

Faza mijlocie a feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVII) este documentată printr-un număr mare de așezări (275 de descoperiri, dintre care 144 din sec. XV—XVI și 131 din sec. XVI—XVII). Majoritatea așezărilor din această vreme, identificate prin recunoașteri, se află tot în jumătatea nordică a Moldovei. Ele ocupă de obicei terenurile joase și mai puțin pe cele înalte, întîlnindu-se atît în silvostepă, cît și în stepă, ca și în depresiunile submuntoase, fiind amplasate uneori pe locurile așezărilor mai vechi din etapa anterioară sau în altele noi, menționate în documente ca locuri „pustii”.

Din punctul de vedere al culturii materiale, pe lîngă ceramica rurală, de culoare cenușie sau brun-roșcată, din sec. XV—XVI, cu unele tangențe față de produsele ceramice orășenești, se află și o altă specie, fină, de factură orășenească, precum și unele resturi de cahle. La fel și în sec. XVI—XVII, ceramica rurală, mai puțin bine precizată, este asociată uneori în cuprinsul unor așezări cu resturi sporadice de ceramică orășenească sau otomană de import, cu analogii la Iznik (Niceea), precum și cu unele fragmente de cahle sau de plăci decorative.

Faza tîrzie a feudalismului dezvoltat este mai bine cunoscută prin numeroase descoperiri de așezări (224 de puncte), în cea mai mare parte provenind din aceeași jumătate de nord a Moldovei. Aceste așezări ocupă de obicei terasele inferioare și de luncă și mai puțin marginile podișurilor joase, ca și hîrtoapele.

Cultura materială din această perioadă este ilustrată atât prin resturi ceramice de caracter rural, cât și prin altele de factură orășenească sau de import, mai frecvente acum în comparație cu produsele similare din celelalte etape ale feudalismului dezvoltat.

Alături de acestea din urmă se mai întâlnesc resturi de cahle, plăci decorative, conducte de apă, sfeșnice de lut, vase de sticlă și lulele de lut, produse orășenești sau de import, care prezintă un real interes pentru înțelegerea unor aspecte ale structurii social-economice a satului medieval din această fază târzie a feudalismului dezvoltat.

Pe lângă acestea, s-au mai identificat alte 121 puncte cu resturi de locuire din a doua jumătate a sec. XVIII.

BAZINUL BAHLUIULUI

1. Aroneanu (jud. Iași)

a) *La Rîpă*. Pe marginea ripoasă a platoului situat la NV de sat s-au cules mai multe fragmente ceramice corodate, cu slabe urme de pictură caracteristică culturii din faza Cucuteni B, precum și câteva lame fragmentare, din silex vinăt și negricios¹.

Cercetare N. Zaharia, 1960.

b) *Vatra satului*. În jurul mănăstirii lui Aron Volă și în grădinile învecinate, în raza unor mamelonări ale solului, s-au adunat resturi de vase din sec. XVII (pl. I/1,4—7,10).

Numeroasele bucăți de cahle subțiri din pastă nisipoasă de culoare gălbuie sau roșcată și de cele mai multe ori nesmălțuite cu gardinile scunde, iar fețele decorate cu motive florale sau în solzi (pl. I/2—3,8,9,11). Acest tip de cahle este în general întâlnit în așezările din sec. XVII atât în cuprinsul Iașilor cât și în nordul Moldovei. Un număr foarte mic dintre aceste fragmente, diferind prin grosimea mai mare a plăcilor și prin smalțul verde închis, ar putea aparține unei perioade imediat anterioare sec. XVII.

Atât fragmentele ceramice lucrate într-o tehnică îngrijită și decorate în mod deosebit, cât și prezența cahleur în număr mare, scot în evidență legăturile strînse ale acestei așezări rurale cu orașul medieval Iași.

Singurul obiect metalic găsit pe acest loc este o verigă de fier (pl. I/12).

Cercetare N. Zaharia, 1960.

2. Banu (Cicărăzeni), com. Dumești (jud. Iași)²

a) *Dealul Crucii (D. Rușilor)*. Pe un promontoriu tabular situat în marginea sud-estică a Dealului Crucii, la jumătatea distanței dintre satul Banu și Iazul Cucuteni, aproape de cărarea care duce din stația C.F.R. Cucuteni spre Cogeașca Veche, s-au cules fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A), din La Tène-ul III (pl. I/13, 18), probabil din sec. III e.n. (pl. I/14—16), probabil din etapa Șipot-Suceava (sec. VI—VII), din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII, pl. I/17), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

¹ Alte fragmente ceramice din faza Cucuteni B au fost descoperite în 1950 de către Al. Obreja, la circa 100 m S de plantația de salcîmi, situată la 1,5 km SE de sat. Pentru cercetarea monumentului vezi Alex. Lapedatu, *Mănăstirea lui Aron Vodă din țarina Iașilor*, în *BCMI*, 1909, p. 5 și urm.

² În punctele menționate în textul de față, s-au mai identificat și alte resturi de tip Horodiștea-Foltești pe panta

estică a Dealului Crucii, la 2,5 km SE de sat (N. Zaharia, *Cercetările de suprafață efectuate în Moldova în cursul anului 1954*, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 903, 37 b). În ceea ce privește locuirea din epoca migrațiilor, semnalată pe panta estică a Dealului Crucii, este mai probabil că aparține perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. III e.n.).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3-4, p. 903, 37 b.

b) *Vatra satului*. În vatra satului, pe piscul dealului din dreptul bisericii, s-au găsit fragmente ceramice corodate aparținând unei faze neprecizate a neoliticului timpuriu.

Alte fragmente ceramice din sec. XVII-XVIII s-au descoperit în sectorul dinspre marginea sud-estică a satului (pl. I/19-22).

Cercetare N. Zaharia, 1954-1956, *SCIV*, VI, 1955, 3-4, p. 903, 37 d (pentru perioada feudală).

c) *La Lutărie*. Pe panta nord-estică a Dealului Crucii, în dreptul hîrtopului situat la 1 km SE de sat, s-au descoperit câteva fragmente ceramice neolitice din faza Cucuteni A, precum și altele din perioada feudală timpurie (sec. XI-XIII).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3-4, p. 903, 37 c.

3. Bădeni, com. Scobinți (jud. Iași)

a) *Movila Grădiștei*. La 3 km nord-est de sat, în jurul movei denumite Grădiște, situată pe marginea podișului, s-au cules fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (precucuteni de tip Izvoare, pl. I/24-27), de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, sec. IV e.n.) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII, pl. I/28)³. Două fragmente de topoare plate din marnă silicioasă, reutilizate mai târziu drept unelte de tăiere (pl. I/23), au fost descoperite pe același loc împreună cu o mărgică mare de calcedonia (pl. I/29).

Cercetare N. Zaharia, 1953-1954, *SCIV*, VI, 1955, 1-2, p. 290, XIII, 1; *SCIV*, VI, 1955, 3-4, p. 900, 17.

b) *Dealul Vișinului*⁴. La 500-600 m sud-vest de Movila Grădiștei, pe pantele hîrtopite ale Văii Rusului, s-au descoperit două stațiuni paleolitice documentate prin așchii și lame de silex alb patinat, care după tehnica de desprindere lamelară aparțin paleoliticului superior.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1-2, p. 290, XIII, 3; *AM*, I, 1961, p. 28, 24 b.

c) *Rîpa Strîmbului*⁵. La circa 6 km nord de Bădeni, pe muchia rîpoasă a Podișului Gurguiței (Dealul Grădiștei), în dreptul Iazului Strîmbu, s-a descoperit o întinsă stațiune neolitică din faza Cucuteni A, din care s-au cules resturi ceramice corodate, o așchie de topor plat din marnă silicioasă, precum și o figurină antropomorfă fragmentară, prevăzută cu suport plat (pl. CLVI/1).

La circa 200 m nord de această așezare, în lungul și la poalele aceleiași deal, pînă aproape de malurile Iazului Strîmbu, s-au descoperit fragmente ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII-XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1-2, p. 290, XIII, 4.

4. Bălțați (jud. Iași)

a) *Cantonul C.F.R. nr. 38*. Pe terasa inferioară din stînga Bahluețului, în dreptul cantonului C.F.R. nr. 38, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (cultura Criș), din neoliticul dezvoltat (fazele Cucuteni A și B, pl. II/1-2,4), din Hallstatt, de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. II/3,5-10), din etapele Șipot-Suceava și protodridu, precum și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI-XIII, pl. II/11).

Semnalară I. Șandru, 1950. Cercetare N. Zaharia, 1955.

b) *La Podeț*. Pe terasa inferioară a Bahluețului, la sud de sat și de podețul C.F.R., spre rîpa situată la estul liniei ferate, s-a descoperit o întinsă așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu

³ Pe lângă aceste resturi de locuire, pe locul respectiv s-au mai găsit și altele din paleolitic și din vremea culturii ceramicii liniare (*ibidem*, p. 900, 17). Pentru ceramica liniară vezi și Eug. Comșa, *Betrachtungen über die Linearbandkeramik auf dem Gebiet der Rumänischen Volksrepublik und der angrenzenden Gebiete*, în *Dacia*, N.S., III, 1959, p. 44.

⁴ În acest punct la primele cercetări s-au descoperit resturi de unelte de silex din paleoliticul superior, N. Zaha-

ria, *Descoperiri paleolitice în Moldova efectuate între anii 1952-1957*, în *AM*, I, 1961, p. 28, 24 b. Eronat s-a afirmat despre prezența în acel punct și a elementelor neolitice (*op. cit.*, în *SCIV*, VI, 1955, 1-2, p. 290, XIII, 3), care se află în punctul Rîpa Strîmbului.

⁵ În prelungirea acestei așezări este și aceea publicată anterior sub denumirea Dealul Țelina (*op. cit.*, în *SCIV*, VI, 1955, 1-2, p. 290, XIII, 2).

(cultura Criș, pl. II/13), sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. II/12, 14), Hallstattului (pl. II/15), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniaș, pl. II/16—20; III/1—11; IV/2—3). Pe partea interioară, uneori neagră, a unora dintre aceste fragmente, se observă urmele unei roți cu turații neregulate, probabil de la — și după — sfârșitul sec. IV e.n. (pl. III/9). Resturile de amfore sînt lucrate din pastă densă de culoare roșcată, uneori decorate cu benzi orizontale adîncite în trepte (pl. III/8—10; IV/1).

Perioada prefeudală este reprezentată prin cîteva resturi de vase din etapa protodridu (pl. IV/4).

În continuare, perioadei feudale timpurii îi aparțin resturi ceramice din sec. XII—XIII (pl. IV/5—6).

Din perioada feudalismului dezvoltat sînt fragmente de vase din sec. XV—XVI și XVII (pl. IV/7—9), iar din feudalismul tirziu resturi de oale din sec. XVIII.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

c) *Sud-est de sat*. Pe terasa inferioară din stînga Bahluețului, la sud-est de sat, s-a descoperit o siliște, din care s-au adunat cîteva fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Majoritatea acestor fragmente au suprafața acoperită cu firnis cenușiu-negricios sau cu slip negru și provin din vase din pastă fin-nisipoasă și zgrunțuroasă (pl. IV/10—13, 15—16; V/1; CLVI/2).

Un fragment de *dolium* din pastă nisipoasă brun-roșcată, cu margine lățită convexă și trasă mult spre interior, datat în sec. IV e.n. (pl. IV/14).

Pe același loc s-a găsit și o cutie de gresie (pl. IV/17).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

d) *Confluența Bahlui-Pîrluțului*. Pe suprafața conului de dejecție situat pe terasa inferioară a Bahluiului, la confluența acestuia cu Pîrluțul, s-au cules fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fazele Cucuteni A și B, pl. V/3), de la sfârșitul epocii bronzului și eventual din Hallstatt, de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. V/2), din cultura Hlincea (pl. V/4) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV).

Cercetare N. Zaharia, 1955 și Boambă Leon, 1959.

e) *Livada Gospodăriei de stat*. De pe arătura făcută cu tractorul în livada Gospodăriei de stat, situată pe terasa inferioară a Bahluiului, s-au adunat cîteva unelte și lame fragmentare din silex, aparținînd paleoliticului superior (pl. V/5) și probabil și neoliticului (pl. V/6—8), precum și fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. V/9, și B), din Hallstatt-ul timpuriu (?) (pl. V/10—14) și de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniaș, sec. IV e.n.).

Cercetare N. Zaharia și Boambă Leon, 1955.

•

5. Belecești (jud. Iași) ⁶

a) *La Budăie*. La cîrca 2 km sud-est de sat, între viile de pe panta vestică a dealului Hucu, în apropierea Budăielor, s-au descoperit cîteva fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (culturile Criș și a ceramicii liniare) și dezvoltat (fazele Cucuteni A și B), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din perioada feudală timpurie (sec. XI—XIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 289, XII, 2.

b) *Dealul Hucului*. La 5 km sud-est de sat, pe suprafața interfluvială determinat de confluența Bahluiului cu Pîrluțul Hucu, s-au descoperit cîteva așchii lamelare de silex patinat din paleoliticul superior, precum și fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (din fazele precucuteni, pl. V/15 și Cucuteni B, pl. V/16), sfârșitul epocii

⁶ Ceramica pictată descoperită pe teritoriul acestei comune, cunoscută anterior și prin sondajele lui Gr. Buțureanu și N. Beldiceanu, este menționată în *AI*, VII, 1896, p. III (materialul arheologic adunat de Gr. Buțureanu); în *Arh. st. Buc.*, Min. Instr. Publ. Dir. II, Dos. 38/1897, fil. 46, se relatează săpături făcute de Gr. Buțureanu și N. Beldiceanu în 1895, iar la p. 15 se referă la unele obiecte neolitice de la Belecești ajunse în colecția Buțureanu; C. Moisil, *Privire asupra antichităților preistorice ale României. Stațiunile preistorice din Moldova și Dobrogea*, în *BCMI*, III, 14, 1911, fasc. 12, p. 172; idem, *Produsele*

industrii preistorice, în *BCMI*, IV, 1911, fasc. 13. În *AI*, XXV, XV se menționează prezentarea de către Gr. Buțureanu la expoziția din 1906 a unor obiecte de la Belecești, vezi *Raport MNA*, 1915(1916), 12. Asupra aceleiași stațiuni se referă I. Andrieșescu și Vl. Dumitrescu, în *ED*, IV, 1930, p. 260, fig. 1. Vezi și BSRG, LIX (1940), p. 354, nota 1. În bibliografie sînt menționate mai multe movile, printre care și Movila lui Andrei situată la cîrca 2 km de sat, movila care a fost săpată în 1892 de către Gr. Buțureanu și N. Beldiceanu (*AI*, VI, 1895, p. 54 și urm.) și Movila Dornei (*Cest.*, V, p. 359 și urm., în manuscris).

bronzului (cultura Noua, pl. V/17—18; CLVI/3—6), Hallstatt-ului timpuriu (pl. V/19), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV, pl. V/20).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 900, 18 a; *AM*, I, 1961, p. 28, 26.

c) *La Fintina Mocanului*. La nord-vest de sat, pe Dealul Bosie, în locul denumit La Fintina Mocanului s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. VI/1—2) și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 289, XII, 6.

d) *La Coșere*. La 1 km vest de sat, pe locul denumit La Coșere, în dreptul unei ieșături vechi, s-au descoperit mai multe cenușare deosebit de mari și bine păstrate, din jurul cărora s-au adunat fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. VI/3—8; CLVI/7,10—14; CLVII/2) dintre care câteva vădesc o tradiție mai veche legată de faza Costișa-Belopotok (pl. CLVI/8—9), din Hallstatt-ul timpuriu (pl. CLVI/15), din La Tène-ul III (pl. CLVII/1,3) dintre care unele vopsite în alb, și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV, pl. CLVII/4, și sec. XVII).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 900, 18 b.

e) *Dealul Rușilor — La Imaș*⁷. În marginea estică a satului, pe panta dealului Hucu, în locul denumit La Imaș, ca și în grădinile din marginea sudică a satului, s-au cules fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (cultura Criș), de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. VI/9—19,21—23; CLVII/5—6) și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII) și dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 901, 27.

f) *Dealul Scarchilor*. Pe marginea unui segment din terasa inferioară a Bahluiului, denumit Dealul Scarchilor, situat la circa 3—4 km sud-est de sat, lângă Șesul Boroilui, s-a descoperit o așezare din care s-au cules mai multe fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. VII/1—7,9, și B, pl. VII/8); și sfârșitului epocii bronzului (culturile Costișa-Belopotok, pl. VII/10, și Noua, pl. VII/11).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 289, XII, 4.

g) *La Sărături*. La circa 0,5 km vest de Dealul Scarchilor, pe locul denumit La Sărături în Valea Morii, pe suprafața unui podiș delimitat de pante abrupte și mocirloase, s-a descoperit o așezare din care s-au adunat fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. VII/12), din La Tène-ul III sau eventual sec. II—III e.n. (pl. VII/13—14), din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XII, pl. VII/15—17,22) și dezvoltat (sec. XV și XVI—XVII, pl. VII/18—21), ca și din perioada feudalismului târziu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 289, XII, 5.

h) *Pe Huc*⁸. În viile de pe muchia nordică a Dealului Hucu, situat în marginea sudică a satului, pină la terasa drumului de fier care taie poala acestui deal, s-a descoperit o așezare cu foarte multe resturi ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. VII/23). Suprafața dealului este acoperită cu masări de lipituri arse, rezultate din pereții locuințelor.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 289, XII, 2.

i) *Vatra satului*. În jurul școlii elementare, săpăturile șanțurilor șoselei au pus în evidență un sol negru-cenușos în care sînt incluse fragmente ceramice dintr-o fază neolitică neprecizată și din faza Cucuteni B. Alte câteva fragmente aparțin culturii Sintana de Mureș-Cerniașov (sec. IV e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Pe lângă așezările precizate de noi, cercetările vechi mai prevăd un punct de descoperire la Movila lui Andrei a cărei localizare nu s-a putut preciza.

Cercetare N. Zaharia, 1953.

6. Birlești, com. Erbiceni (jud. Iași)

a) *La Pepinieră*. Pe terasa joasă din stînga Bahluiului, la poala Dealului Țintei, în cuprinsul unei pepiniere situate la circa 1 km sud de sat, prin lucrările de desfundare a terenului s-a descoperit o așezare din care s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (faza precucuteni, pl. VIII/1—7 și de tip Cucuteni C (pl. VIII/8—9), perioadei de tranziție de la neolitic la începutul epocii bronzului (cultura Horodiștea-Foltești, pl.

⁷ Punct prezentat anterior ca aparținînd satului Ruși (N. Zaharia, *op. cit.*, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 901, 27); ulterior satul a fost înglobat cartier al comunei Belcești.

⁸ C. Moisil, *op. cit.*, în *BCMI*, ianuarie-martie, 1909, p. 116—117; idem, *op. cit.*, în *BCMI*, III, 1910, 4, fasc. 12, p. 172.

VIII/10), sfârșitul epocii bronzului sau eventual Hallstatt-ului (pl. VIII/11), începutului epocii migrațiilor (pl. VIII/12) și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII).

Pe același loc s-a descoperit și partea inferioară a unei greutăți de argilă, de formă prismatică (pl. VIII/14). Cercetare N. Zaharia, 1955.

b) *La Moară*. În lutăria din punctul denumit *La Moară*, situat pe terasa inferioară a Bahluiului la circa 1/2 km est de sat, s-au descoperit așchii de cremene neagră din paleoliticul mijlociu și fragmente de oase de mamifere, printre care și de mamut. Din ravinările de la suprafața terasei, s-au cules fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (fazele Cucuteni A, A—B și B, pl. VIII/15—16, 20, 24), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș—Cerniașov, sec. IV e.n., pl. CLVII/7—9) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV, pl. VIII/23 și sec. XVI—XVII, pl. VIII/22).

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 30, 29.

c) *La Rîpă*. În ripa din vatra satului, situată la vest de biserică, s-au descoperit fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului sau eventual de la începutul Hallstatt-ului (pl. IX/1), de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș—Cerniașov, sec. IV e.n., pl. IX/2—4), precum și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XII, pl. IX/5) și dezvoltat (sec. XVII, pl. IX/6).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

d) *La Curtea boierească*. Pe terasa inferioară a Bahluiului, între localitățile Birleşti și Erbiceni, pe suprafața ușor înclinată spre șes, la poala Dealului Zăvirca, pe locul denumit *la Curtea Boierească*, s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu (un toporaș în formă de calapod din marnă calcaroasă, pl. CLVII/10) și dezvoltat (faza Cucuteni B; pl. IX/9), sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. IX/10), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș—Cerniașov, pl. IX/8, 11, 13; CLVII/11—12, 14; CLVIII/1—18), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII, pl. CLVII/13).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1955.

e) *Pe Loturile Totoeștilor*. Pe terasa inferioară a Bahluiului, aproape de movila situată în marginea sudică a satului, șanțurile șoselei au secționat două gropi de bordeie dintr-o perioadă neprecizată, paturile de depuneri fiind deranjate. Din țărina săpăturii s-au cules câteva fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu (fază neprecizată, pl. IX/15) și dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni) și începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș—Cerniașov, sec. IV e.n., pl. IX/17—21, 23—24; CLVII/15 și CLIX/1). Aceași stațiune se întinde și la sud de sat, pe dreapta șoselei Podu Iloaie-Iași, loc pe care s-au descoperit fragmente ceramice cucuteniene din faza A—B (pl. X/1), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e. n., pl. X/2—3), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

7. Bogonos, com. Lețcani (jud. Iași)⁹

a) *Vatra satului*. În primăvara anului 1954, secționându-se o movilă situată în perimetrul de construcție a noii școli generale, s-a descoperit o amforă fragmentară, datînd din sec. III e.n. Fragmentele adunate sînt lucrate dintr-o pastă nisipoasă de culoare roșcată, iar pe suprafața lor internă se află o pojghiță neagră, formată probabil prin descompunerea materiilor organice din interiorul amforei (pl. X/5—7).

Alte vase similare au rămas *in situ* în peretele unui șanț.

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 900, 19 a.

b) *Platoul de la SE de sat*. De pe platoul din marginea sud-estică a satului, pe poala vestică a dealului Coroiu, ca și din apropierea școlii generale, s-au cules fragmente ceramice care aparțin sfârșitului epocii bronzului sau eventual începutului Hallstatt-ului, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. X/4), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

În apropierea acestui punct, în 1944 s-a dezvelit un mormînt din complexul înmormîntărilor tumulare cu ocru, iar în 1949 s-a efectuat un sondaj.

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 900, 19 b.

⁹ Într-una din movilele de pe teritoriul satului s-a descoperit întimplător un mormînt din grupa înmormîntărilor cu ocru (M. Petrescu-Dimbovița, *Raport asupra săpăturilor*

arheologice din județele Covurlui și Tutova, în *SCIV*, I, 1950, 2, p. 110 și urm.).

c) *Dealul din Mijloc*. La circa 2,5 km nord de sat, pe un promontoriu cuprins între Pirîul Siliștei și o gîrlă seacă, loc denumit Dealul din Mijloc, la nord de Dealul Horincea, s-a descoperit o așezare din care s-au cules numeroase fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (cultura Criș, pl. X/10,12) și dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. X/13; XI/1–11).

În cuprinsul unor pete de arsură s-au găsit numeroase sfere de lut ars, de întrebuințare neprecizată (pl. CLXXXIII/5–6). Diametrul acestor piese variază între 0,06 și 0,10 m și dintre ele circa 20 s-au găsit masate într-un singur loc. Un percutor și numeroase fragmente lamelare de silex vinețiu, uneori cu patină albă sau albăstrie, descoperite pe același loc aparțin de asemenea neoliticului.

Alte fragmente de vase aparțin sfîrșitului epocii bronzului sau eventual Hallstatt-ului timpuriu (pl. X./8–9' 11, 15–16; XII/1), ca și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII, pl. X/14).

Cercetare M. Petrescu-Dîmbovița, *SCIV*, I, 1950, 2, p. 114 și N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1–2, 1955, p. 290, XVII.

8. Brătuleni, com. Miroslava (jud. Iași)

a) *Dealul Holm* (D. Brătuleni)¹⁰. La 1,5 km nord-vest de sat, sub poala nordică a Dealului Brătuleni, către șesul Bahluiului s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. XII/2), de la sfîrșitul epocii bronzului sau eventual de la începutul Hallstatt-ului, precum și din perioada feudală timpurie (sec. XVIII).

Pe suprafața cercetată s-au descoperit foarte multe oase de animale și îndeosebi de cabaline.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 903, 38 a.

b) *La Rîpă*¹¹. La circa 1 km nord de sat, într-o ravină deschisă sub poala Dealului Brătuleni, în dreptul unor canale vechi săpate în șesul Bahluiului, s-au cules fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (pl. XII/6–11) însoțite de resturi de amfore din pastă roșie și gălbuie, altele din etapa Șipot-Suceava cu resturi de vase din pastă grosieră cu pietricele și cioburi pisate (pl. XII/3–4), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV, pl. XII/5), ca și din sec. XVII.

Pe același loc s-a descoperit și un fragment de fusaiolă plată (pl. XII/12).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 288, VI.

c) *Șesul Bahluiului*. Într-o ravină deschisă în șesul Bahluiului, la est de sat, în dreptul unei gîrle care înaintază spre Dealul Uricanilor, în argilele loessoide, la 2,5 m sub nivelul solului actual s-au descoperit două așchii mari și atipice de silex slab patinat, probabil din paleoliticul final și mai multe oase de animale, dintre care unele calcinate, masate în jurul unei vetre de foc, cu pietre și urme de arsură.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

9. Budăi (Frîncești), oraș Podu Iloaie (jud. Iași)

a) *La NV de sat*. Pe terasa joasă din stînga Bahluețului, la nord-vest de sat și la 0,5 km distanță de cantonul C.F.R. situat la vest de Valea la Budăi, s-au cules mai multe fragmente ceramice aparținînd probabil sec. II–III (pl. XII/16, 20–21, 25–26; CLIX/3,6) și începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniaș, sec. IV e.n.: pl. XII/13–15, 17–19, 22–24, 27; CLIX/2,4–5; XIII/1).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

b) *Marginea sudică a satului*. În sectorul sudic al satului s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor de tip Sintana de Mureș-Cerniaș (sec. IV e.n.). Toate fragmentele sînt mărunțite și provin din vase lucrate din pastă fină și zgrunțuroasă.

Cu ocazia construcției temeliei casei învățătorului Const. Grigoraș s-au descoperit două morminte de înhumare cu schelete în poziție alungită.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 900, 20, b.

¹⁰ Prin cercetările anterioare în acest punct s-au descoperit și resturi ceramice din sec. IV e.n. (N. Zaharia, *op. cit.*, în *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 903, 38 b), probabil împrăștiate dintr-o așezare învecinată.

¹¹ Unele resturi ceramice cucuteniene și din faza Horodiștea-Foltești de la Rîpa dinspre șesul Bahluiului (*op. cit.*, în *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 903, 38 b.) par a aparține aceleiași așezări.

c) *Rîpa din marginea vestică a satului*. Pe pantele râpii din marginea satului, în dreptul viaductului care traversează linia ferată, s-au descoperit fragmente ceramice hallstatt-iene atipice și corodate.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 900, 20 a.

10. Buhalnița, com. Ceplenița (jud. Iași)

Cetățuia. Pe o mică platformă situată în marginea sudică a satului, la circa 200 m nord de Pîrîul Buhalnița și la o înălțime relativă de 20—25 m, s-a descoperit o cetățuie întărită cu val și șanț, care, în sectoarele mai bine păstrate, ating adâncimi și înălțimi de 3 m. Forma acestei cetățui este ovală, cu diametrul mic de 128 m orientat V—E; nu se poate preciza lungimea diametrului mare, perpendicular pe direcția pîrîului, deoarece în acest sector pantele sînt ripoase și lipsesc indiciile că ar fi existat vreo întăritură. Cetățuia fiind situată pe proprietățile locuitorilor, aceștia au nivelat terenul distrugînd fortificațiile pe o lungime de 116 m, scoțînd din inima valului o cantitate apreciabilă de piatră de construcție. Actualmente valul și șanțul se mai păstrează pe 160 m lungime.

În curțile locuitorilor din marginea sudică a satului, către Pîrîul Buhalnița, cu ocazia diverselor săpături, s-au descoperit schelete în poziția întinsă, cu brațele pe lîngă corp și, după relatările acestora, și urme de incinerare.

În cuprinsul Cetățuiei s-a descoperit un gratoar cu partea activă convexă, din silex patinat, aparținînd paleoliticului superior, precum și mai multe resturi de vase din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A; pl. XIII/2—5; CLIX/7—8).

Numeroase sînt fragmentele de vase din Hallstatt-ul tîrziu sau eventual din La Tène-ul II de tip Poiana (pl. XIII/6—8,10,12; XIV/2; CLIX/9—11).

Secolului III e.n. îi aparțin: o toartă zoomorfă cu urme de vopsea roșie, provenind de la un vas sarmatic¹² și alte cîteva fragmente de vase din pastă fină (pl. XIII/9,11; XIV/1).

Din perioada prefeudală (cultura Hlincea) este o margine alveolată de borcan.

Perioada feudalismului dezvoltat e reprezentată prin mai multe fragmente de vase din sec. XV și XVII și probabil și un toporaș miniatură, lucrat din fier (pl. XIII/13).

În cuprinsul aceleiași cetățui s-a mai descoperit o aplică de bronz cu decor incizat (pl. XIV/14), un fragment de topor-ciocan din rocă dură cenușie, prevăzută cu gaură de înmănunchere, precum și lipituri de pereți și vetre, pietre și oase de animale.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

11. Buțuluc, com. Românești (jud. Iași)

a) *În Țarnă*. Pe panta ușor înclinată spre sud a înșeuării cîmpului din marginea estică a satului, pe o distanță de circa 300 m, s-au cules numeroase fragmente ceramice, oase crestate și ceața unui topor-ciocan de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. XIV/4—13) și de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cernăbov (pl. XV/1—4,6,8,10,14—15,20; XVI/2—4,6—8,10) și urne din pastă cenușie sau gălbuie.

Foarte multe din resturile ceramice descoperite în această așezare prezintă unele particularități de tehnică și formă prin care se datează la sfîrșitul sec. IV și în sec. V e.n. (pl. XV/5,12—13,16—19, 21; XVI/5, 17—18).

Resturile de amfore sînt din pastă gălbuie cretoasă, roșcată sau cenușie (pl. XV/7,9,11; XVI/1,12).

Pe același loc s-a descoperit și un mic brăzdar de plug, lucrat din fier (pl. XV/22) cu oarecare analogii la Bratei în Transilvania¹³, precum și o gresie de ascuțit de formă prismatică, prevăzută cu șanțuri lungi pe două din fețele opuse.

Cercetare N. Zaharia, 1960.

b) *În Cățălu*. Pe suprafața interfluviului cuprins între două iazuri, la 1 km sud-vest de sat, în dreptul satului Românești, loc denumit . În Cățălu, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (faza Noua cu elemente de tradiție Costișa-Belopotok (pl. XVI/15), secolului III e.n. (tip Poieniști, uneori cu urme de

¹² Pentru prima mențiune a torților de acest fel, vezi C. Cihodariu, *Contribuțiuni pentru fixarea unei hărți preistorice a Daciei (stațiuni preistorice din județul Vaslui)*, în *AArh*, 1931—1932, 7—8, p. 51 și R. Vulpe, în *Materia-*

le, I, 1953, p. 374, fig. 241.

¹³ Pentru analogii vezi Eugenia Zaharia, *Sondajele de la Bratei din 1959*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 627, fig. 7/3.

culoare roșie, pl. XVI/11,13—14; CLX/5,10), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. XVI/9, 16, 19; CLX/1 — 4,7—9), precum și de la sfârșitul aceluiași secol, din care este o toartă din pastă fină nisipoasă cenușie, prevăzută cu semne incizate intenționat (pl. CLX/6).

Cu ocazia cercetărilor de suprafață executate ulterior, în cuprinsul acestei așezări s-a descoperit un pandantiv de bronz reprezentînd masca unei fețe omenești (pl. XVI/27)¹⁴. Acest pandantiv, cu inelul de suspensie rupt din vechime, este lucrat masiv prin turnarea metalului într-un tipar și se apropie de tipurile descoperite în Ungaria și în R.S.S. Ucraineană.

Cercetare N. Zaharia, 1960.

12. Bucium—Iași (jud. Iași)¹⁵

a) *Dealul Socola*. Pe Dealul Socola, în dreptul proprietății locuitorului Const. Mitrofan, în apropierea drumului care duce spre Schitul Tărlăț, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice cu urme de pictură caracteristică culturii Cucuteni din faza A (pl. XIV/3) și altele aparținînd probabil La Tène-ului II de tip Lunca Ciurei. Numeroase lipituri provin din pereții calcinați ai locuințelor.

Semnalare I. Gugiuman, 1952. Cercetare N. Zaharia, 1954.

b) *Gostat „Petrărie”*. În taluzul șanțului de pe stînga șoselei Iași-Vaslui, în dreptul Gospodăriei agricole de stat, secția Petrărie, într-o depunere de sol cenușos, s-au descoperit cîteva fragmente de vase mari hallstattiene, precum și din perioada feudalismului tîrziu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

13. Capu Rediului, com. Rediu (jud. Iași)¹⁶

La Gunoște. Pe un monticul situat pe panta vestică a Dealului Breazu, la 1 km sud-est de sat, s-au descoperit așchii lamelare de silex patinat din paleoliticul superior, precum și fragmente ceramice care aparțin neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. XVI/21, 26), sec. III sau IV e.n. și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 899, 2, a.

14. Cereu, com. Birnova (jud. Iași)

*La Țintirim*¹⁷. La vest de sat, în preajma unor case izolate, ca și la sud-est de cimitirul satului Zane, s-au cules fragmente ceramice, dintre care unele din La Tène-ul II, lucrate cu mîna din pastă grosieră gălbuie sau roșcată, precum și cîteva fragmente de amfore grecești, analoge celor descoperite la Lunca Ciurei, în asociere cu fragmente ceramice de tip bastarnic (pl. XVI/20, 22), precum și cu altele din sec. III e.n., din urne de tip Poenești din pastă galben-rozie, acoperite cu o culoare roșie (pl. XVI/23, 25), și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII, pl. XVI/24).

Această stațiune este situată la 1/2 km est de punctul în care s-a efectuat sondajul de la Lunca Ciurei.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 903, 39.

¹⁴ Această piesă prezintă unele analogii pe un lacăt descoperit în Ungaria și considerat ca provincial-roman (Párducz M., *A szarmatkor emlörkei Magyarérszág*, II, în *ArchHung.*, XXVIII, p. 67 și pl. LIII/13 a, b).

¹⁵ De pe teritoriul acestei comune provine și o sabie de la sfîrșitul epocii bronzului (I. Andrieșescu, *Nouvelles contributions sur l'âge du bronze en Roumanie*, în *Dacia*, II, 1925 și M. Petrescu-Dîmbovița, *Contribuții la problema sfîrșitului epocii bronzului și începutului epocii fierului în Moldova*, în *SCIV*, IV, 1953, 3—4, p. 463 și fig. 12). Tot în cuprinsul acestei comune se localizează și o altă descoperire mai veche (N. N. Moroșan, *Un topor neolitic de dimensiuni particulare*, în *Buletinul Muzeului național*

de istorie naturală ..., fasc. 7, 1936, p. 76 și urm.)

¹⁶ În jurul satului s-au mai menționat și alte descoperiri aparținînd comunei Rediu-Tatar (N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița și Em. Zaharia, *Cercetări arheologice în orașul Iași și împrejurimi*, în *SCȘ Iași*, VII, 1956, 2, p. 34, 45—48; N. Zaharia, *op. cit.*, în *AM*, I, 1961, p. 31, 35), puncte neincluse în textul acestei lucrări.

¹⁷ La limita nordică a acestei așezări s-au descoperit și resturi de cultură materială din neoliticul timpuriu (cultura Criș) și din secolul IV e.n. (N. Zaharia, *Recunoașteri arheologice executate de colectivul Muzeului de Antichități din Iași, în anul 1953 în cuprinsul Moldovei*, în *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 287 și urm.

a) *Confluența Jijia-Bahlui I*. Pe o mică suprafață dreptunghiulară de la poala nord-estică a Dealului Doamnei izolată din podul terasei inferioare a Jijiei, aproape de confluența acesteia cu Bahluiul, în stînga șoselei Iași-Țuțora, pe proprietatea locuitorului Petrache Miron s-a descoperit o stațiune din care s-au adunat numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. XVII/1), Hallstatt-ului (pl. XVII/2,4; CLIX/12—13,15), La Tène-ului II de tip Lunca Ciurei (pl. XVII/3) cu elemente bastarnice, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), perioadei prefeudale (etapa protodridu, pl. CLIX/14,16—19,20—23; CLXI/1—7), precum și altele care prezintă analogii cu ceramica din cultura Dridu (sec. X—XI).

Pe același loc, în cuprinsul unui bordei distrus prin arătură adîncă, s-au descoperit mai multe bucăți din gardinile unor vetre.

Cercetare N. Zaharia și Em. Zaharia, 1956.

b) *Confluența Jijia-Bahlui II*. Pe suprafața circulară a unui martor de eroziune, desprins din terasa inferioară de pe dreapta Jijiei, la nord de confluența acesteia cu Bahluiul, la poala nordică a Dealului Doamnei, pe proprietatea locuitorului Mihai Lungu, s-au descoperit fragmente ceramice din perioada feudalismului timpuriu (sec. X—XI, pl. XVII/5—8; CLXI/10—19; sec. XI—XII și, în parte, probabil și din sec. XII—XIII: fragmente de borcane, pl. XVII/9,13—14,16,20—21; CLXI/20—23,25) și resturi de cazane caracteristice (pl. XVII/10—12,15,25; CLXI/24, 28), precum și resturi de vase din sec. XIII—XIV (pl. XVII/23).

Din perioada feudalismului dezvoltat sînt cîteva resturi de vase analoge celor de la Suceava, Piatra Neamț și alte localități cunoscute în sec. XV (pl. XVII/19,22,24; CLXI/31, 34—35), sec. XV—XVI și sec. XVI—XVII (pl. XVII/17—18,26—32; CLX/11—16; CLXI/26, 32—33).

În cuprinsul acestei stațiuni s-a descoperit un fragment dintr-un obiect de fier a cărui utilizare este neprecizată (pl. XVII/33) și foarte multe oase, printre care și colți de mistreți.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1956.

c) *Confluența Jijia-Bahlui III*. Sub panta din dreapta șoselei Iași-Țuțora, în dreptul unei rîpi care taie terasa inferioară a Jijiei, la 300 m sud-est de ogorul locuitorului Trîncă, între două ravine care coboară din Dealul Doamnei, s-au descoperit mai multe fragmente ceramice din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII, pl. XVII/36), cu elemente analoge cu cele descoperite la Hlincea precum și cu cele rezultate din săpăturile de la Sîncrăieni din Transilvania¹⁸, și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV, pl. XVII/34—35, 37—40; CLXI/29—30, și sec. XVI și XVII).

Este de amintit că cele trei stațiuni descoperite la Chiperești reprezintă trei etape distincte de locuire în succesiune normală; distanțele dintre cele trei puncte în care sînt documentate aceste centre de locuire nu depășesc 300—500 m. Acest fapt evidențiază o locuire neîntreruptă între secolele IX—XV și chiar mai tîrziu.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1956.

16. Ciurbești, com. Miroslava (jud. Iași)

a) *La Răchiți (Valea Bobocului)*. La circa 2 km sud-vest de sat, pe panta ușor înclinată a Dealului Ciurbeștilor, în punctul denumit La Răchiți, și mai ales în jurul budăielor, s-au cules cîteva fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu (fază neprecizată, dar caracterizată, prin existența în pastă a unor păioase), La Tène-ului III (pl. CLXIII/1), perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XII) și dezvoltat (sec. XIV—XV, pl. CLXIII/2).

Cercetare N. Zaharia, 1953, SCIV, VI, 1955, 1—2, p. 293, XXXIV/1.

b) *Dealul Ciurbeștilor — spre Cornești*. Pe panta sud-vestică a Dealului Ciurbeștilor, către Cornești, în apropierea izvoarelor, s-au cules fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Pe același loc s-a descoperit o margine de cahlă și o bucată de minereu de fier, cu suprafața zgurificată.

Cercetare N. Zaharia, 1953.

c) *Dealul Bîrca (Bîrsanul) I*. La circa 2 km sud-vest de sat, pe suprafața plată a Dealului Bîrsanul, numit în mod curent Dealul Bîrca, s-a descoperit o stațiune foarte bogată în resturi arheologice. Aceasta este situată pe marginea

¹⁸ Const. Preda, *Săpăturile arheologice de la Sîncrăieni*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 846, fig. 20/3, și p. 848, fig. 22.

podişului şi e cuprinsă între două ravănări care, prin pantele răpăscăse de pe cele trei laturi, îi imprimă înfăţişarea unei cetăţi, dominând şesurile adiacente.

Fragmentele ceramice descoperite în cuprinsul acestei aşezări aparţin îndeosebi La Tène-ului II (?) şi La Tène-ului III (cu forme de vase de tip Poiana şi Calu aparţinând tipului getic şi resturi de amfore de import, pl. XVIII/1—17; CLXII/1—15,17; XIX/1—12,14—33, 35).

În acelaşi complex s-au descoperit şi câteva fragmente ceramice cu datare nesigură, putând aparţine La Tène-ului III dar eventual şi perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.; pl. XIX/13,34; CLXII/16,18).

Pe acelaşi loc s-au găsit câteva bucăţi de pietre de răşniţă de formă conică, lucrate din tufuri vulcanice, o mărgică mare de lut, precum şi numeroase fragmente de lipituri de perete. În urma unor cercetări repetate în cuprinsul acestei aşezări s-au descoperit câteva mărgice de sticlă albastră cu decor oclar, o cătuie dacică, precum şi resturi de urne şi de oase umane calcinate.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 293, XXXIV, 6.

d) *Dealul Bîrca II*. La circa 300—400 m E de aşezarea din punctul denumit Bîrca I, pe suprafaţa podişului în uşoară pantă, ca şi deasupra marginilor răpoase ale dealului, s-au descoperit câteva fragmente ceramice aparţinând neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A cu pictură în maniera benzii înguste, pl. XX/1—2 şi din faza Cucuteni B), începutului epocii migraţiilor (cultura Sintana de Mureş-Cerniaşov, pl. XX/3—5), precum şi perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV şi XV—XVI).

Cercetare N. Zaharia, 1953—1956, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 293, XXXIV, 7.

e) *La Iaz*. În dreptul unor uşoare mamelonări ale Şesului Bîrca, spre limita nordică a vetrei fostului iaz, şi la circa 500 m sud de sat, în săpătura unui şanţ de drenaj, s-au descoperit foarte multe fragmente ceramice mărunţite şi corodate. Unele dintre acestea provin din vase lucrate dintr-o pastă grosieră cu pleavă şi aparţin neoliticului timpuriu (cultura Criş şi a ceramicii liniare)¹⁹.

În aceeaşi ţărnă aruncată din săpătura şanţului s-au descoperit şi câteva resturi de vase aparţinând perioadei prefeudale (etapa protodridu, pl. XX/9) şi din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII, pl. XX/10).

Dintre cele câteva unelte de silex, găsite pe acelaşi loc, se remarcă două gratoare pe vîrf de lamă lată şi o lamă fragmentară (pl. XX/6—8), probabil neolitice.

Cercetare N. Zaharia, 1953—1955, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 293, XXXIV, 2.

f) *La Prisacă*²⁰. La circa 2 km sud-vest de sat, pe Dealul Recea, în locul denumit la Prisacă, situat lângă un izvor, s-au descoperit fragmente ceramice din Hallstatt, de la începutul epocii migraţiilor (sec. IV e.n.) şi probabil şi dintr-o fază imediat următoare, precum şi din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV şi XV—XVI, pl. XX, 12—19, 24—26).

Cercetare N. Zaharia, 1953—1955, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 293, XXXIV, 3.

17. Ciurea (jud. Iaşi)

a) *Podişul spre Ciurbestii*²¹. La vest de staţia C.F.R. Ciurea, în marginea podişului dinspre Ciurbestii (Dealul lui Vodă), de pe suprafaţa ogoarelor s-au cules numeroase fragmente ceramice aparţinând perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV, pl. XX/20,22—23, 27—33).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

b) *Dealul Cetăţuia*²². Pe poala vestică a dealului Cetăţuia în faţa Fabricii de parchete, deasupra mamelonărilor din preajma Şesului Sturzoaiei s-a descoperit o aşezare din care s-au cules fragmente ceramice din perioada pre-

¹⁹ Aceste descoperiri sînt menţionate şi de Eug. Comşa, *Betrachtungen über die Linearbandkeramik auf dem Gebiet der Rumänischen Volksrepublik und der angrenzenden gebiete*, în *Dacia*, N.S., III, 1959, p. 43.

²⁰ Aceluiaşi punct îi aparţin şi alte două descoperiri publicate anterior ca puncte aparte (*SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 293, XXXIV, 4—5) sub denumirile de Dealul din Faţa Prisăcii şi Fundul Văii de la Prisacă.

²¹ Pe acelaşi podiş se localizează şi aşezările care anterior au fost atribuite satelor Lunca Ciurei (N. Zaharia,

op. cit., în *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 292, XXXIII, 1; idem, în *AM*, I, 1961, p. 33, 48) şi Dumbrava cu Baba Nicula (idem, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 904, 45 b, c, d).

²² Pe panta sud-vestică a Dealului Cetăţuia, denumită şi Dealul Lunca, în faţa staţiei C.F.R. Ciurea se cunoaşte un punct în care s-au descoperit resturi de vase de la începutul epocii migraţiilor (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 904, 49 a); acesta pare să fie o continuare a aşezării pe care o prezentăm în textul acestui corpus.

feudală (cultura Hlincea pl. XX/34, 39), a feudalismului timpuriu (sec. XI—XII și XIII, pl. XX/35—38, 40—41; XXI/1) și a feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV, XV—XVI și XVII—XVIII, pl. XXI/2,4).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

c) *Movila lui Ștefan Vodă*. Pe terasa inferioară a Pîrului Nicolina, în dreptul vechii ieșături din fața satului Hlincea, de pe ogoarele din jurul Movilei lui Ștefan Vodă s-au adunat fragmente ceramice aparținând Hallstatt-ului (pl. XXI/3), secolului III (?) cu resturi de amfore galben-rozii, secolului IV e.n. (pl. XXI/5—6), perioadei prefeudale (etapa protodridu, sec. VIII—IX, pl. XXI/7—8) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV, pl. XXI/9—11 și sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia și Em. Zaharia, 1951, *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 39—40, ⁷⁶.

d) *La Chihan*. Pe panta nord-estică a Dealului lui Vodă, pe promontoriul denumit La Chihan, la 1 km S de stația C.F.R., în marginea cartierului Lunca Ciurei, s-au descoperit câteva fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.; pl. CLXIII/3,8) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Semnalare I. Gugiuman, 1951. Cercetare N. Zaharia, 1954.

e) *Poiana din marginea pădurii*. În marginea drumului care traversează poiana situată la SE de sat, s-au găsit câteva fragmente ceramice din pastă gălbuie, albă și cenușie, aparținând perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1955, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 903, 40.

f) *Mamelonul din fața stației C.F.R.* Pe o mamelonare circulară situată pe panta sudică a Dealului Cetățuia, în fața stației C.F.R. Ciurea, s-au cules câteva fragmente ceramice aparținând perioadei feudale timpurii (sec. XI—XII, pl. XXI/14) și feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953.

g) *Podișul de la Canton*. Pe podișul Ciurea, la 1,5 km nord-vest de stația C.F.R., între canton și cariera de nisip din apropiere, s-au descoperit câteva fragmente de vase aparținând probabil La Tène-ului III, analoge celor din așezarea dacică de pe dealul Bîrca-Ciurbești, situată la o distanță de 2,5 km, și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

h) *Baba Nicula*²³. La circa 1 km NV de stația C.F.R. Ciurea și la 1 km N de satul Dumbrava, în lungul malurilor rîpoase ale Pîrului Roșă, care trece pe lângă cele câteva case ale satului Baba Nicula, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu (cultura Criș), Hallstatt-ului timpuriu (pl. XXI/17, 26), La Tène-ului II de tip Lunca Ciurei cu resturi de vase bastarnice și amfore stampilate grecești, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n. (?), pl. XXI/12,15—16; 18—19; CLXIII/4), perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII, pl. XXI/20; CLXIII/5—6) și feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII, pl. XXI/13).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 904, 45, b.

i) *Tinoasa*. Pe o mică frîntură din terasa de 5—6 m dominînd malurile rîpoase ale Pîrului Nicolina, în dreptul șoselei Tinoasa, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (cultura Criș, pl. XXI/21—24 și a ceramicii liniare de tip cu „capete de note muzicale”, pl. XXII/1), din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A), din La Tène-ul II de tip Lunca Ciurei (pl. XXI/25; XXII/2—7), în asociere cu o categorie de resturi ceramice din specia bastarnică (pl. XXII/8,13), din La Tène-ul III (pl. XXII/9—12) și din perioada feudalismului tîrziu (sec. XVIII, pl. XXII/14—16).

Este de notat că acest punct se află la 1 km distanță de Lunca Ciurei, pe malul opus al Pîrului Nicolina, dincolo de Șesul Sturzoaei.

Cercetare N. Zaharia, 1951—1954, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 292, XXXIII, 1.

j) *Zane*²⁴. În jurul cimitirului din sud-estul localității Zane, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (fazele Cucuteni A și B), Hallstatt-ului timpuriu (pl. XXII/17—18), La Tène-ului II cu fragmente de vase mari de factură hallstattiană și bastarnice, în asociere cu resturi de amfore grecești din pastă rozie cretoasă, analoge celor din așezarea de la Lunca Ciurei (pl. XXII/19—20), La Tène-ului III

²³ Probabil tot pe acest loc, în 1874, cu ocazia amenajării șoselei județene, s-a descoperit un obiect de aur, neprecizat ca formă și epocă, din care trei fragmente au fost trimise la MNA (Dos., MNA, 1874, f. 12; Arh. st. Buc., Min. Instr. Publ., dos. 2587/1874, f. 11—13).

²⁴ Așezare localizată anterior pe teritoriul micului nucleu de sat Zane (N. Zaharia, *op. cit.*, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 905, 59).

(?) (pl. XXII/28), începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniahov, pl. XXII/21—25,29), perioadei prefeudale (etapa protodridu pl. XXII/26), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Din cuprinsul așezării provin și numeroase lipituri de perete cu urme de nuiiele.

Cercetare N. Zaharia și Em. Zaharia, 1951, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 905, 59; *SCȘ Iași*, VII, 2, 1956, p. 45. Așezare semnalată ulterior și în *Dacia*, NS, III, p. 43.

k) *Rîpa și Fîntîna de pe Podiș*. La circa 1/2 km SV de stația C.F.R., în lungul ripii din preajma unei fîntîni, s-au cules fragmente ceramice din neolitic (fază neprecizată a culturii Cucuteni), de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. XXII/27,30), de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniahov, pl. XXIII/1,20), din perioada feudalismului timpuriu (sec. XII—XIII, pl. XXIII/18; CLXIII/7) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI, pl. XXIII/3—17, 19, 22).

Pe același loc s-au descoperit lipituri de pereți, resturi de vetre și pietre arse.

Cercetare N. Zaharia, 1951, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 904, 45, c.

l) *Picioru Grani*. În lutăria de la poala Dealului Ciurei, situată în punctul denumit Picioru Grani, s-a descoperit o silîște cu resturi ceramice probabil din sec. IV e.n. și din sec. XVII—XVIII (pl. XXIII/21).

Semnalare I. Gugiuman, 1951. Cercetare N. Zaharia, 1955, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 904, 45, d.

m) *Lunca Ciurei*. La circa 1,5 km S de stația C.F.R. Ciurea, pe locul denumit Botul Chihanului, situat pe rama nordică a Dealului lui Vodă, între Șesul Tinoasa și marginea nord-estică a satului Lunca Ciurei, în 1952, ca rezultat al cercetărilor arheologice de suprafață, s-a descoperit o întinsă așezare din care s-au cules cîteva resturi de inventar litic, probabil paleolitic, și foarte multe fragmente ceramice aparținînd La Tène-ului II de aspect hallstattian (pl. XXIII/23—25, 27—29, 31; XXIV/3—16; XXV/1—22; XXVI/2—4; CLXIII/9—11, 14), în asociere cu resturi de vase bastarnice analoge celor descoperite în necropola de la Poenești²⁵, ca și din alte părți ale Moldovei și ale R.S.S. Moldovenești (pl. XXV/5; XXVI/6—19, 21—25, 27, 30; CLXIII/12—13,15).

O categorie ceramică aparte o formează fragmentele de amfore asociate în același timp și cu resturi de amfore grecești, cu mînușile stampilate (pl. XXIV/17—18; CLXIII/19)²⁶. Din cele 145 de fragmente culese de pe suprafața cercetată, 139 provin din amfore rhodiene și numai 6 aparțin altor centre de producție, necunoscute. Resturile acestor amfore sînt lucrate din pastă cretoasă, de culoare galben-rozic sau alb-gălbui, un singur fund diferind prin pasta densă nisipoasă și prin culoarea roșie-violacee.

Ceramicii de import îi aparțin și trei fragmente de vase grecești din pastă fină, neagră cu luciu metalic.

Un aspect cu totul deosebit îl prezintă cele cîteva fragmente de vase în a căror pastă intră o mare proporție de grafit. Pereții acestora sînt groși, de culoare plumburie, și cu exteriorul decorat cu striuri verticale neregulate (pl. XXVI/1).

Printre resturile ceramice descoperite în această așezare se găsește și un fragment de obiect din argilă, de secțiune rectangulară și prevăzut cu o perforație incompletă (pl. CLXIII/17), neprecizat ca utilizare.

La Tène-ul III este reprezentat prin puține fragmente de vase lucrate la roată, din pastă cretoasă cenușie sau gălbui (pl. XXIII/26; XXVI/26, 28—29; CLXIII/16,18), asociate cu resturi de amfore (pl. XXVI/20).

Din perioada prefeudală este un singur rest dintr-o margine de borcan cu buza alveolată, aparținînd probabil culturii Hlincea.

Perioada feudalismului timpuriu este reprezentată printr-un fragment de borcan de tip Răducăneni (sec. XI—XII, pl. XXVI/31), iar perioada feudalismului tîrziu prin fragmente de vase din sec. XVIII.

Pe același loc s-a mai descoperit și o fusaiolă plată fragmentară, lucrată dintr-un ciob roșu (pl. CLXIII/20), bucla unei cataramă de fier (pl. XXVI/32), precum și fragmente dintr-un cuțit (pl. XXVI/33). Numeroase lipi-

²⁵ Radu Vulpe, *op. cit.*, în *Materiale*, I, 1953, p. 310 și urm.; idem, *Le problème des bastarnes à la lumière des découvertes archéologiques en Moldavie*, în *Nouvelles études d'histoire*, 1955, p. 103 și urm.; G. B. Fedorov, *Arheologia din R. S. S. Moldovenească privind mileniul I al e.n.*, în *SCȘ Iași*, VIII, 1957, 1, p. 160; idem, *Rezultatele și problemele principale ale cercetărilor arheologice din nord-vestul U.R.S.S. referitoare la primul mileniu al e.n.*, în *SCIV*, X, 1959, 2, p. 375; idem, *Население Прутско-Днестровского междуречья*, în *MIA*, 89, 1960, p. 54; vezi și

M. A. Romanovskaia, *Селище Лукашевка*, în *SA*, 3, 1962, p. 296.

²⁶ Așezarea și în special această categorie ceramică au fost prezentate într-o comunicare la Filiala Iași a Academiei în 1953 de către D. Tudor în colaborare cu N. Zaharia și Emilia Zaharia; în același an D. Tudor a comunicat Academiei însemnătatea acestei descoperiri (D. Tudor, *Amfore elenistice descoperite în adîncul teritoriului R.P.R.*, în *SRIR*, I, 1954, p. 81—88).

turi de perete, pietre, oase și bucăți de zgură, dintre care unele metalice, sînt împrăstiate pe suprafața ogoarelor, în cuprinsul unor pete ovale, de culoare cenușie. Pe acest loc în 1954 s-a efectuat un sondaj stratigrafic ²⁷.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 292, XXXIII, 1.

18. Cîrjoaia, com. Cotnari (jud. Iași)

a) *La Bivolărie*. Din ripa de pe stînga Pîrîului Cîrjoaia, aproape de debușeul acestuia în Bahlui, lîngă Gospodăria din marginea estică a satului, loc denumit *La Bivolărie*, s-au cules fragmente ceramice din Hallstatt, din *La Tène-ul II* și eventual din *La Tène-ul III*, uneori cu urme de pictură roșie (pl. XXVII/1–4), dintre care unele analoge cu cele descoperite pe Dealul Bîrca-Ciurbestî, din perioada prefeudală (etapa protodridu), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV–XVI, pl. XXVII/5–7, și sec. XVII).

Pe același loc s-a descoperit și un fragment din lama unui cuțit de fier (pl. XXVII/10).

Cercetare N. Zaharia și Dan Teodor, 1958.

b) *Pe pîrîu, în vatra satului*. În marginea sudică a satului, în malul înalt din stînga Pîrîului Cîrjoaia, s-au identificat două gropi de bordie sectionate de o ripă. De pe fundul uneia din aceste gropi, adîncă de 1,5 m, s-au cules cîteva resturi de borcane lucrate la roată, din sec. XII–XIII (pl. XXVII/8); din dărîmăturile aceluiași maluri provin și alte cîteva fragmente ceramice din pastă cenușie și cenușie-negricioasă din sec. XV (pl. XXVII/9, 11) și sec. XVIII (pl. XXVII/12).

Cercetare N. Zaharia și Dan Teodor, 1958.

19. Cîrlig, com. Popricani (jud. Iași)

a) *Vatra satului* ²⁸. Pe suprafața interfluviului format de Pîrîul Cîrlig cu Pîrîul Cîric, la circa 100 m sud de biserică, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice, dintre care unele în cuprinsul unor cenușare, iar altele în porțiunea mai joasă, dinspre șes. Aceste fragmente aparțin neoliticului timpuriu (cultura Criș, pl. XXVII/13,17), sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. XXVII/14–16, 18–23; CLXIII/21–23; CLXIV/1–5) și probabil *La Tène-ul II*.

Verificare N. Zaharia, 1954, *SCȘIași*, Secț. III, VII, 1956, fasc. 2, p. 10.

b) *La N de sat*. Pe pantele estice ale Dealului Cîrlig, la 1 km nord de sat, s-au cules cîteva fragmente ceramice care par să aparțină sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua), precum și un fragment dintr-o lamă de silex albăstrui patinat. Aceste resturi se găsesc sub formă de împrăstieri distanțate, fără a se putea preciza locul unei așezări.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

c) *Dealul lui Popa Ioan*. La nord-est de sat, pe o frîntură de podiș de sub muchia nordică a Dealului Cîrlig, într-o poziție dominantă, în țărîna rezultată din săpăturile unor tranșee vechi s-au descoperit așchii și lame de silex patinat, aparținînd paleoliticului final și fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (fază neprecizată), de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV–XVI).

Cercetare N. Zaharia, 1958.

20. Cogeasca Vechie, com. Lețcani (jud. Iași) ²⁹

a) *La Lutărie*. Pe poala sudică a Dealului Crucii, denumit și Dealul Rușilor, în lutăria de lîngă Iazul Cogeasca, s-a descoperit o așezare din care s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș) și dezvoltat (fazele Cucuteni A și B, pl. XXVIII/1–8), secolului III e.n. și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII).

²⁷ M. Petrescu-Dîmbovița și colaboratori, *Șantierul arheologic Trușești*, capitolul *Lunca Ciuriei* redactat de A. Nițu, în *SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 183 și urm.

²⁸ Pentru cercetările de suprafață de pe acest loc vezi: C. Cihodaru, R. Vulpe, R. Petre, Șt. Kiss, *Cercetările arheologice de la Șuletea și Bîrlălești (r. Murgeni)*, în *SCIV* II, 1951, 1, p. 228; *Recunoașteri arheologice în Valea Jijiei și a Bahluiului*, capitol redactat de A. Nițu, în *SCIV*,

III, 1952, p. 32. Pentru descoperirile de la sfîrșitul epocii bronzului de pe acest loc vezi și M. Petrescu-Dîmbovița, *Contribuții la problema sfîrșitului epocii bronzului și începutul epocii fierului în Moldova*, în *SCIV*, IV, 1953, 3–4, p. 445 și fig. 3, 1–2).

²⁹ M. Petrescu-Dîmbovița (*op. cit.*, IV, 1953, 3–4, p. 446) menționează descoperiri de la sfîrșitul epocii bronzului la sud de sat, fără alte precizări.

În cuprinsul aceleiași lutări s-au mai găsit : un fragment dintr-o lamă de silex nepatinat, un împungător de os, un corn de bovidu, precum și un fragment din cutia craniană a unui schelet omenesc, cu aspect de vechime.

Semnalare I. Gugiuman, 1950. Cercetare N. Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 903, 41, b.

b) *La Moară (Dealul Rușilor)*. La jumătate km est de sat, pe suprafața în pantă a unui hîrtop cu largă deschidere spre fostul iaz Cogeasca, loc denumit La Moară, s-au descoperit fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua), dintre care unele par să indice legături cu grupul Costișa-Belopotok anterior culturii Noua (pl. XXIX/1—2,4), din Hallstatt (pl. XXIX/3), probabil din La Tène-ul II (pl. XXIX/10; CLXIV/6), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. XXIX/5—9,12,14—16,18), printre care și unele care par să aparțină unei perioade mai noi (sec. V e.n.), din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XII) și dezvoltat (sec. XVII—XVIII, pl. XXIX/17, 19—30).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 903, 41, e.

c) *Poarta Hăsnășenilor*. Pe suprafața netedă a platoului din marginea sud-vestică a satului, în stînga drumului care duce spre Hăsnășeni, s-a descoperit o așezare din care s-au adunat fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei feudale timpurii (sec. XI—XIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 903, 41, a.

d) *La Coșere*. Pe muchia dealului situat la sud-vest de sat, în locul denumit La Coșere, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. XXIX/31) și de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. XXX/1—5).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

e) *La Bedreag*. La Țarina din vestul satului, în livada de lîngă pădurea Bedreag, s-au descoperit cîteva fragmente ceramice, dintre care unele provenind din vase de la începutul Hallstatt-ului.

Semnalare I. Gugiuman, 1951.

f) *La Podiș*. Pe o suprafață dreptunghiulară cu pante rîpoase, izolată oarecum din podișul de pe Dealul Cruci (Dealul Rușilor), aproape de cărarea care duce de la Lețcani spre Cogeasca Veche, s-au cules numeroase fragmente ceramice din La Tène-ul III, analoge celor descoperite la Dealul Bîrca-Ciurbestî (pl. XXIX/13; XXX/6, 11, 13, 14), și din perioada corespunzătoare provinciei Dacia (sec. III e.n., pl. XXX/7—10, 15, 19; CLXIV/7—9).

O gresie prismatică este prevăzută cu cîte o șanțuire îngustă pe două din suprafețele active (pl. XXX/18)

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 903, 41, d.

g) *La Fîntîna Lungului*. Pe panta sud-estică a Dealului Crucii, aproape de Fîntîna Lungului, la circa 10 m înălțime față de șesul Bahluiului, pe suprafața unor mamelonări produse prin alunecările de pantă, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (cultura Criș, pl. XXX/16—17), de la sfîrșitul bronzului sau eventual de la începutul Hallstatt-ului (pl. XXX/12), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din vremea culturii Hlincea (pl. XXX/20).

Numeroasele lipituri de perete descoperite în cuprinsul acestei așezări păstrează urme de nuiele subțiri.

Cercetare N. Zaharia, 1953.

h) *Dealul Movilenilor*. Pe panta vestică a Dealului Movilenilor, nu departe de Țazul Cogeasca, s-au descoperit cîteva așchii de silex; dintre acestea, una cu vernis gălbui și rețușe laterale ar putea aparține paleoliticului mijlociu, iar altele cu ușoară patină albăstrie sînt din paleoliticul superior (aurignacian final).

Cercetare N. Zaharia, 1953.

21. Cornești, com. Miroslava (jud. Iași)³⁰

a) *Boaghea*. La nord-vest de sat, pe pantele nord-estice ale piciorului Dealului Cotomănoaei, care se detașează din Dealul Podișului către sud-est, spre valea Boaghea, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice corodate de la sfîrșitul Hallstatt-ului, de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), ca și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 293, XXXV, 1—2; *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 903, 42, a.

³⁰ Un alt punct cunoscut în preajma acestei localități din sec. XVII—XVIII, atribuit anterior localității Dancaș este cel din coada iazului Ezăreni, cu resturi de locuire (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 904, nr. 44).

b) *Vatra Satului*. La gura văii Boaghea, larg deschisă în marginea nord-estică a satului, prin desfundarea șanșurilor șoselei s-a scos la iveală o pătură de depuneri cenușoase cuprinzând numeroase fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII). Resturile arheologice se găsesc dispersate până în marginea vetrei unui fost iaz (Iazul Vetrei) din care nu au rămas decât urmele ieșăturii.

Cercetare N. Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 293, XXXV, 3; *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 903, 42, b/

22. Costești-Tg. Frumos (jud. Iași)

a) *Pietrăria din Valea Halnei*³¹. La 1 km nord-est de Crivești, pe pantele estice ale Dealului Pietrăriei (D. Viei), în apropierea carierelor de piatră s-au cules fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (cultura Criș), din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A), de la sfârșitul epocii bronzului și eventual începutul Hallstatt-ului (pl. XXX-21—25; XXX/1), în asocierie cu un fragment de cosor (Krummesser) din șist verzui și probabil, din perioada cores. punzătoare provinciei Dacia (sec. II—III, pl. XXXI/2—8).

Anterior în cuprinsul carierei de piatră de pe acest loc s-au descoperit două tezaure de monede romane imperiale de argint³².

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 903, 43, e.

b) *La Cier*³³. În locul denumit Cier, situat în preajma satului, s-au descoperit numeroase lipituri și resturi de vase aparținând neoliticului dezvoltat (fază cucuteniană neprecizată).

Cercetare Corneliu Mateescu și N. Zaharia, 1954.

c) *Vatra satului*. Atât pe terenul din jurul Școlii generale, cât și pe pantele estice ale dealului, în lungul văii și mai ales în grădina de zarzavat a școlii, s-au cules numeroase fragmente de vase cucuteniene din fazele A și B, precum și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.). În aceeași așezare, în 1943 s-a efectuat o săpătură într-o necropolă de incinerare, dezvelindu-se un număr de morminte din sec. IV—V e.n.

Cercetare Corneliu Mateescu și N. Zaharia, 1953.

23. Cotnari (jud. Iași)³⁴

a) *Vatra satului*. Pentru stabilirea vechimii așezării feudale de la Cotnari, s-au cercetat sectoarele satului din preajma bisericii lui Ștefan cel Mare, din jurul ruinelor bisericii catolice și ale curții lui Despot Vodă, precum și ripa de la poala vestică a Dealului lui Baltă.

În preajma bisericii lui Ștefan Vodă s-au descoperit fragmente de vase și cahle, din sec. XV—XVI (pl. XXXI/9—11, 13—15, 17, 20; XXXII/7, 10), analoge celor descoperite la Curtea Domnească-Iași și Suceava, sau în așezările de la Galata, Aroneanu, Podu Iloaie etc., și din sec. XVII—XVIII (pl. XXXI/12, 16, 18, 22—23; XXXII/1, 5, 8, 11).

Numeroase lipituri de perete cu urme de pari și de nuiile, fragmente din conducte de apă cu interiorul uneori smălțuit, precum și bucăți de zgură metalică completează inventarul descoperit în acest punct al așezării.

³¹ Așezarea publicată anterior ca aparținând localității Crivești (N. Zaharia, *op. cit.*, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 903). Pentru cercetările mai vechi de pe teritoriul acestei localități vezi: C. Mătasă, *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 37; C. Mateescu, în *RPAN*, II—III, 1940, p. 63 și urm.; V. Ciurea, *Muzeul Fălticeniilor. Contribuții la preistoria jud. Baia, stațiunea Costești, Fălticeni*, 1938.

³² O parte dintr-unul din aceste tezaure s-a publicat anterior (D. Tudor, *Tezaurul de denari imperiali romani de la Muntenesti*, în *SCȘIași*, III, 1954, 3—4, p. 386).

³³ În această așezare s-au efectuat sondaje de către V. Ciurea în 1937 și 1939 și de către C. Mătasă în 1939. Săpături sistematice au avut loc în 1943 sub conducerea Ec. Vulpe. Toate aceste lucrări sint menționate, *op. cit.*, în *RPAN*, 1942 și 1943, p. 37—38.

³⁴ Pentru unele descoperiri de la Cotnari vezi Th. Burada, *Satul Cotnari*, în gazeta *Evenimentul*, 11. IV. 1938; Const. Moisil, *Produsele industriei preistorice*, în *BCMI*, 1911, IV, 13, p. 84; O. Tafrali, în *AARh*, 9—10, 1933—1934, p. 54 (un vas de bronz cu capac); B. Slătineanu, *Ceramica de la Cotnari*, în *Revista Fundațiilor*, octombrie 1938; *Repertoriul monumentelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare*, București, 1958; Corina Nicolescu, *La céramique roumaine émaillée du moyen-âge à la lumière des dernières recueilles byzantines*, în *Byzantino-Slavica*, XXXI, 1960, 2, p. 14, pl. 11. De asemenea, pentru valul de pământ ce trece pe lângă această localitate vezi V. Christescu, *Istoria militară a Daciei romane*, p. 164 și P. Polonic, *Acad. Rom., ms., nr. 22/1940*, vol. III, caet 3, fila 12, iar pentru descoperirea de monede și bulgări stampilați de aur, cf. Const. Moisil, *BSNR*, XVII, 41—42, 1922, p. 59.

În sectorul din jurul ruinelor bisericii catolice și al curții lui Despot Vodă³⁵, ca și în rîpă deschise pe aceeași pantă a dealului, în jurul acestor ruini s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. XXXI/21; XXXII/2—3,6), Hallstatt-ului, începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. XXXII/4) și perioadelor feudalismului timpuriu (sec. XIII—XIV, pl. XXXII/9) și dezvoltat (sec. XV—XVI și XVII—XVIII).

b) *Țiglele lui Baltă*. Pe dealul denumit Țiglele lui Baltă și Dealul Țiglăelor, de pe cele trei mamelonări înșiruite pe culmea sa s-au adunat așchii de menilit și silex patinat, precum și numeroase lame microlitice aparținînd probabil paleoliticului final, precum și resturi ceramice de la începutul epocii bronzului (faza Foltești-Schneckenberg, pl. XXXII/15,17) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI). Pe lîngă acestea s-au găsit și bucăți mari sau mărunțite de lipituri de perete și din vetre, uneori sub formă de plachete, împrăștiate sporadic pe suprafața dealului.

În deschiderile unor săpături de carieră, prin care s-a distrus temelia unei zidării de piatră, dintr-o vreme neprecizată, s-au putut identifica două pături de depuneri cu resturi arheologice corespunzînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A și B) și sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua), depuneri separate prin lespezi plate de piatră și printr-o slabă depunere de sol negru nisipos.

Pe versantul vestic al aceluiași deal, s-au cules fragmente de vase și de cable din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI, pl. XXXIII/2,6), analoge celor descoperite la Hîrlău, și din sec. XVII—XVIII (pl. XXXII/14).

În preajma unor gropi de lut s-a descoperit un capăt de femur omenesc cu aspect de vechime.

Cercetare N. Zaharia și Em. Zaharia, 1957. Pentru resturile paleolitice vezi N. Zaharia, *op. cit.*, AM, I, 1961, p. 32, a.

c) *Șesul Țiglăului*³⁶. Pe poala sudică a Dealului lui Baltă, la 0,5 km SE de sat, în marginea șesului Bahluiului, pe locul denumit Șesul Țiglăului, în săpăturile unor tranșee vechi din apropierea drumului care duce spre sat, s-au descoperit cîteva fragmente ceramice aparținînd perioadei de tranziție de la neolitic la începutul epocii bronzului (faza Horodiște-Foltești), Hallstatt-ului (pl. XXXII/17; XXXIII/5, 7, 12), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n. pl. XXXIII/1) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV, XV—XVI și XVII—XVIII). Se pare că acesta este punctul în care, anterior, s-au descoperit două culturi și două săgeți de bronz cu trei muchii.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1957.

d) *La Podul de Lemn*. În malul stîng al Bahluiului și în apropierea podului de lemn situat la 200 m nord de stația C.F.R., la o adîncime de 0,20 m, în solul ars, amestecat cu cărămizi și oase de animale, s-au descoperit resturi de vase din pastă portocalie din sec. XV—XVI (pl. XXXII/12—13).

La 100 m spre sud de acest punct, în același mal, și la 1,60 m adîncime, sub nivelul șesului, s-a descoperit o parte din scheletul unui animal de talie mare (probabil cerb), sub care s-au găsit fragmente de vase atipice din vremea orînduirii comunei primitive.

Cercetare N. Zaharia și I. Gugiuman, 1957.

e) *La Via Veche*. În partea nord-estică a satului, pe terenul Gospodăriei viticole, loc denumit La Via Veche, s-au descoperit fragmente ceramice din neolitic (fază neprecizată), din Hallstatt (pl. XXXIII/3), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV și XVII—XVIII, pl. XXXIII/4).

Cercetare Al. Andronic și Emilia Zaharia, 1957.

f) *Podul lui Ștefan Vodă*. În dreapta drumului ce duce spre satul Buhalnița, pe ogoarele din apropierea Podului lui Ștefan Vodă, s-au cules cîteva fragmente ceramice dintr-o fază neprecizată a comunei primitive (pl. XXXIII/8) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV, pl. XXXIII/10, și sec. XVII).

Cercetare Al. Andronic și Emilia Zaharia, 1958.

g) *Dealul Cătălina*³⁷. La 1 km vest de sat, pe platoul cu margini abrupte situat pe dealul Cătălina de unde privirea domină întreaga regiune, s-a descoperit o așezare întărită, întinzîndu-se pe o suprafață de circa 4,5 hectare, Atît valul cît și șanțul sînt relativ bine păstrate, denivelările lor atîngînd pe alocuri circa 3 m înălțime.

³⁵ Unele informații asupra altor vechi zidării au fost aduse de către V. N. Drăghiceanu, *Antichitățile din Cotnari*, în *BCMI*, XXVII, 1934, p. 37—38; idem, *Cercetări noi la Cotnari* (*BCMI*, XXVIII, 1935, 84, p. 77).

³⁶ Pentru aceste descoperiri cf. Const. Moisil, *BCMI*, IV, 1911, fasc. 13, p. 84, precum și unele informații transmise de I. Nestor și D. Berciu pentru repertoriul arheologic al Academiei.

³⁷ Este posibil ca de pe acest loc să provină și o statueta de bronz a lui Apollon, descoperită în 1834 sau 1835 în fosta vie a lui Statakiu, precum și alte resturi de locuire

cucuteniană, din a doua etapă a fierului și din perioada feudală timpurie, dintre care unele s-au găsit prin sondajele lui D. Butculescu, 274/D *MMB* și 274/B, 54—55; V. Tufescu, în *BSRG*, LVI, 1937, p. 184; *Epoca*, 3 iunie 1911; P. Polonic, *Acad. Rom.*, ms. nr. 22/940, vol. III, caiet 2, fila 57. Vezi, de asemenea, pentru descoperirile cucuteniene de pe Dealul Zlodica, M. Herovanu, *CNA*, XVII, 1943, p. 183 și urm. În afară de aceste sondaje, tot pe teritoriul comunei Cotnari, s-au făcut unele cercetări mai vechi și la Ceplenița (Const. Moisil, *op. cit.*, în *BCMI*, 1909, ianuarie-martie, p. 118).

În afara de la interiorul acestui loc întărit, s-au cules piese litice din paleoliticul superior și fragmente ceramice neolitice (faza Cucuteni A), masate în lungul marginii estice a podișului și mai puține în cuprinsul așezării. Aceleași vremi i se pot atribui și câteva podine de locuințe, descoperite în parte prin exploatarea nisipului, la adâncimi variind între 0,20 și 0,25 m.

Alte numeroase resturi de vase aparțin perioadei târzii a epocii halstattiene (pl. XXXIII/11,13—18,20; XXXIV/1—7).

Fragmentele ceramice de tradiție hallstattiană, descoperite în această așezare întărită, aparțin unei faze de locuire anterioare celei de la Lunca Ciurei și prin analogie cu resturile ceramice corespunzătoare din așezarea de la Butuceni (R.S.S. Moldovenească) datează probabil din sec. IV—III î.e.n.³⁸.

Ceramica de import este reprezentată prin fragmente de amfore mari cu corpul globular (pl. XXXIII/21). Din aceeași grupă și perioadă pare să facă parte și un fragment de vas fin de culoare neagră, avînd exteriorul acoperit cu lustru negru intens, probabil de origine grecească. La Tène-ului III îi aparțin puține fragmente de vase analoge celor descoperite la Costești și datate la sfîrșitul La Tène-ului III (pl. XXXIII/22).

La circa 300—400 m sud de această așezare, pe suprafața plată a unei trepte mai coborîte a dealului, într-o groapă din care s-a dezrădăcinat un arbore, s-au descoperit câteva fragmente de vase din pastă poroasă, de culoare gălbuie, precum și altele din pastă fină olive, care aparțin La Tène-ului III, iar din țărîna săpăturii s-au cules câteva fragmente de oase calcinate.

Pe ogoarele din cuprinsul așezării s-au descoperit și fragmente de vase aparținînd sec. XVII—XVIII.

În pămîntul aruncat din săpăturile carierelor de nisip și piatră s-au descoperit bucăți mari de zgură metalică, numeroase lipituri arse de pereți, precum și o mare cantitate de oase de animale.

Semnalare I. Gugiuman și N. Barbu, 1950. Cercetare N. Zaharia, 1956. Verificat de colectivul Muzeului de istorie a Moldovei, 1957. Pentru resturile paleolitice, *AM*, I, 1961, p. 32,38, b.

24. Cristești, com. Holboca (jud. Iași)

a) *În Braniște*. Pe întinsul șes al Braniștei, la circa 1,5 km SE de sat, în Lunca Țuțorei, pe unul din grindurile dintre Bahlui și Jijia, acoperit prin aluvionări recente (după sec. XVI), cu ocazia săpării canalului pentru conducta de alimentare a Iașilor cu apă din Prut s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A), din La Tène-ul III sau eventual din perioada corespunzătoare provinciei Dacia și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII).

În țărîna rezultată din săpăturile pentru conductă s-au găsit numeroase fragmente de lipituri arse și pietre.

Din informațiile lucrătorilor de pe șantier, reiese că în același loc s-au distrus și câteva morminte cu schelete în poziție creștină. Într-unul din aceste morminte s-a descoperit o monedă de argint de la Sigismund al III-lea, din emisiunea anului 1590.

Ulterior, pe unele grinduri cuprinse între meandrele de divagare răsfirate pe mari distanțe în Șesul Vladnicului, s-au descoperit și alte trei siliști din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1956.

b) *La Podul de Fier, canton 202*. La circa 300—400 m sud de sat, într-o ravină care secționează terasa inferioară a interfluviului Jijia-Bahlui, s-au descoperit două vetre distruse și câteva fragmente ceramice hallstattiene atipice, unul singur din specia brun-cărmăzie avînd analogii cu cele descoperite în așezarea Cătălina-Cotnari și datate în sec. IV—III î.e.n., precum și din sec. III e.n., dintre care se remarcă o margine de urnă de tip Poenești, cu vopsea roșie pe ambele fețe.

Ulterior, la circa 400 m de acest punct, în cuprinsul unei movile plate, distruse prin arătură adîncă, s-au descoperit trei amfore romane din aceeași vreme.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

c) *Dealul Zăvoiului*. Pe un promontoriu al terasei inferioare din stînga Bahluiului, la 2 km E de Holboca și la 1,5 km SV de Cristești, promontoriu care poartă numele de Dealul Zăvoiului, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A), din secolul III e.n., cu resturi de amfore cu vopsea roșie, de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), dintre care unul cu decor stampilat în formă de palmete.

³⁸ G. B. Fedorov, *op. cit.*, în *MIA*, 89, 1960, p. 25.

Pe aceeași loc, în malurile unei ripi deschise, între Dealul Zăvoiului (Dealul Cristești) și Dealul Covaș, încă din anul 1943, cu ocazia nivelării șoselei Iași-Ungheni, s-au distrus câteva morminte, despre care abia după trecere de câțiva ani s-au obținut oarecare informații.

În 1955, în aceeași ripă, în mod întâmplător s-a descoperit un mormint sarmatic³⁹. În urma unei săpături de salvare s-a constatat că scheletul era orientat NNW 345°—SSE 165°, întins pe spate, cu brațele pe lângă corp, conținând un inventar redus, constând dintr-un ulcior mic de argilă lucrat cu mîna, situat la dreapta craniului, o mărgică prismatică de agat de culoare cafenie, în dreptul vertebrelor cervicale, patru perle de calcit alb-vinețiu, în dreptul coastelor, la cot și falangele mîinii, alături de o perlă de sticlă verde și o fusaiolă lângă laba mîinii drepte (pl. XXXIV/15; CLXIV/18). În lungul gangurilor rozătoarelor s-a mai descoperit o mărgică tubulară din sticlă verde, imitație bună de smarald, alta rotundă din aceeași pastă sticloasă și o perlă din carneol.

Este de remarcat că resturile unei așezări foarte bogate în materiale arheologice din aceeași vreme se găsesc la circa 300 m mai spre vest, în raza satului Holboca.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953.

d) *La N de Stația C.F.R.* Pe terasa inferioară a Jijiei, la 200 m nord de stația C.F.R., cu ocazia unor săpături pentru nivelarea șoselei executată în 1942, s-au distrus mai multe morminte aparținînd începutului epocii migrațiilor. Sesizîndu-se Muzeul de antichități din Iași, s-a putut salva în parte un singur mormint conținînd un schelet orientat N—S. Din inventarul acestui mormint făcea parte, printre altele, un vas din pastă fină (pl. XXXIV/11), aparținînd grupului Sintana de Mureș-Cerniașov.

Cercetare colectivul șantierului Valea Jijia 1951. Raport A. Nițu, *SCIV*, III, 1952. Verificare N. Zaharia, 1956.

25. Crivești, com. Strunga (jud. Iași)

a) *Rîpa de la Șipot*⁴⁰. În marginea nordică a satului, atît pe platoul din dreptul bisericii și a Curților Buhușoai cît și pe un pînten al dealului, care pătrunde în sat, în dreptul unui șipot cu debit mare, s-au cules foarte multe fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu⁴¹ (cultura Criș, pl. XXXIV/9—10, 12—13), Hallstatt-ului (pl. XXXIV/17—18) și începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. XXXIV/16).

Resturi de locuire din fazele mai sus menționate se observă și în depunerile de mluri din malurile ripii deschise de apele torențiale la circa 200 m N de Șipot, unde, în livezile și grădinile fostei curți a Buhușoai se află biserica satului, monument din sec. XVII, cu morminte acoperite cu pietre funerare, pe care se mai păstrează inscripțiile slavone. În jurul acestui monument s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu și dezvoltat, Hallstatt-ului, La Tène-ului cu elemente de tip bastarnic (pl. XXXIV/14) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII, pl. XXXV/1,3; CLXIV/15).

În același loc s-a descoperit și o fusaiolă fragmentară (pl. XXXV/2).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

b) *Pe pîrîu*. În marginea sud-estică a satului, în urma unui puhoi, în albia Pîrîului Criva s-a descoperit o cruce de piatră cu inscripție slavonă și decorată cu motive astrale. Locuitorii au înfipt această cruce lângă șosea, aproape de locul unde a fost găsită.

Cercetare N. Zaharia, 1954.

c) *La Cetate*⁴². În marginea sud-vestică a satului, pe un picior plat al podișului denumit Dealul Cetății, izolat în parte și prin eroziune, se află o mică întăritură de pămînt, înconjurată cu val și șanț. Forma acesteia este oval-alungită, cu tendința de a deveni poligonală, cu axul mare de circa 80—90 m și cu cel mic de aproximativ 40—50 m. Șanțurile sînt destul de evidente și au o întrerupere spre sud-est, unde se face legătura cu podișul.

³⁹ Descoperire semnalată de către I. Donisă și A. Saraiman de la Secția de geografie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași.

⁴⁰ Acest punct, sub denumirea de Podișul de deasupra satului Găureana, cu mențiunea în plus că cuprinde și resturi de vase din La Tène-ul II, a fost atribuit anterior teritoriului satului Găureana (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 903, 43 a).

⁴¹ În afară de resturile ceramice de tip Criș, pe acest loc s-au mai semnalat și altele aparținînd culturii ceramicii liniare (cf. N. Zaharia, *op. cit.*, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 903). Semnalat ulterior și de Eug. Comșa, în *Dacia*, N.S., III, 1959, p. 44.

⁴² Pentru această „cetate” vezi Odobescu, *Cest.*, VII, 94; VI. Dumitrescu și colaboratori, *Hăbășești*, 1950, în *SCIV*, II, 1951, p. 93.

O ravină care a surpat o porțiune din valul și șanțul de pe latura estică a scos la iveală o săpătură de bordei de pe vatra căruia s-au cules fragmente ceramice din Hallstatt sau eventual din La Tène-ul II (pl. XXXV/4—5, 7, 10—11).

Mai multe fragmente de lipituri arse, pietre dispuse sub formă de pavaj, cărbuni, oase și cenușă indică o pătură de cultură bine individualizată.

Un tranșeu vechi, traversind în lung suprafața delimitată prin șanțuri, a scos la iveală câteva fragmente ceramice aparținând perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII), zăcind într-o pătură adâncă de 0,25—0,35 m față de suprafața solului.

După elementele ceramice descoperite, se poate presupune că această cetate face parte din seria cetăților de pământ hallstattiene tirzii de pe teritoriul Moldovei.

Cercetare C. Cihodariu, 1951 și N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 903, 43, b.

d) *La Holm*⁴³. În marginea sud-estică a satului, pe Holmul cuprins între pârâiele Criva și Găureana, terminat cu un mic platou, distrus în cea mai mare parte prin exploatarea nisipului și a pietrei de carieră, s-au cules două fragmente de lame microlitice din rocă menilitică, aparținând probabil sfârșitului paleoliticului, și foarte multe fragmente ceramice din faza Cucuteni A—B (pl. XXXVI/1—4, 6—9), pictate în stilurile α_1 , β_1 , γ_1 și γ_2 , în asociere cu elemente ceramice de tip Cucuteni C (pl. CLXIV/13), precum și din Hallstatt.

Cercetare H. Dumitrescu, 1950 și N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 903, 43, c.

e) *Interfluviul Criva-Hațna*. La jumătate km est de sat, pe poala pantei cuprinsă în interfluviul format din pârâiele Criva și Hațna, de pe suprafața ogoarelor s-au cules mai multe fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu (cultura Criș și a ceramicii liniare), sfârșitului epocii bronzului și eventual începutului Hallstatt-ului, precum și perioadei feudale tirzii (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

f) *La Hirtop-spre Budăi*. În partea dreaptă a drumului care duce din Crivești spre Movileni, la vest de carierele de piatră, pe mamelonările unui hirtop cu mai multe etaje de alunecare, ca și pe marginea podișului din stînga pîrfului Criva, s-au descoperit câteva așchii din silex cu patină și vernis avansat, probabil din paleoliticul mijlociu, precum și mai multe fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (fazele Cucuteni A (?): pl. XXXV/17 și A—B, stilurile α_1 și β_1 : pl. XXXVI/5; CLXIV/12). Altele aparțin fazei Cucuteni B și speciei Cucuteni C (pl. CLXIV/13).

Numeroase sînt resturile de vase din perioada de trecere de la neolitic la începutul epocii bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. XXXV/13) și de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua).

În afară de acestea, altele aparțin sec. III (cultura Poienestii, pl. XXXV/12), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. XXXV/8; CLXIV/10) și culturii Hlincea (pl. XXXV/6, 9, 18; CLXIV/14). Printre obiectele descoperite se află și o cute de gresie (pl. CLXIV/17).

Cercetare N. Zaharia, 1955. Pentru resturile paleolitice vezi *AM*, I, 1961, p. 32, 42.

g) *Valea Cireșului*. La 2 km NE de sat, pe Valea Cireșului, aproape de deschiderea acesteia în pîrîul Hațna, în săpăturile carierelor de nisip, în cuprinsul unei întinse așezări s-au descoperit fragmente ceramice din Hallstatt-ul timpuriu, din sec. III sau IV e.n. și din perioada feudală tirzie (sec. XVIII).

Resturile arheologice mărunțite, împrăștiate pe suprafața podișului, sînt mai frecvente către pantele ripoase ale văii.

Cercetare N. Zaharia, 1960.

26. Cucuteni, com. Lețcani (jud. Iași)⁴⁴

a) *Dealul Cucuteni*. Pe suprafața unei mici platforme situate pe vîrfurile Dealului Cucuteni, înclinată spre SE și avînd marginile ripoase pe două laturi, s-au descoperit mai multe fragmente ceramice puternic corodate, aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A) și probabil și unei alte faze neprecizate ale aceleiași culturi, precum și resturi de figurine antropomorfe de tip Cucuteni A și B (pl. XXXV/15; CLXIV/16).

⁴³ Din informațiile lui H. Dumitrescu, de pe acest loc, la SE de sat, în prelungirea Dealului Viilor, mai provin și resturi de locuire din faza Cucuteni B, păstrate la MNA.

⁴⁴ Din această localitate provine și un tezaur conținînd

obiecte de podoabă din secolul XVII, vezi Eug. Neamțu, *Tezaurul de obiecte din secolul al XVII-lea descoperit la Cucuteni-Lețcani (v. Iași)*, în *AM*, IV, 1966, p. 327 și urm.

Din jurul aceleiași sat provine și un tezaur de obiecte din argint din sec. XVII, aflat în colecția Muzeului de istorie a Moldovei.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 900, 21, a.

b) *Terasa din sudul satului*. Pe terasa joasă de la S de sat, sub poala vestică a Dealului Cucuteni, s-a descoperit o așezare cu resturi de vase de la sfârșitul epocii bronzului și eventual începutul Hallstatt-ului (pl. XXXV/14).

Semnalare I. Gugiuman 1950. Cercetare N. Zaharia, 1955.

c) *Terasa din nord-estul Dealului Cucuteni*. Pe terasa inferioară, cu margini abrupte, spre fosta vatră a Iazului Cucuteni, la poala nord-estică a dealului cu același nume, s-au descoperit fragmente de vase de tip Sintana de Mureș-Cerniașov lucrate din pastă bună și zgrunțuroasă. Se remarcă fragmente mari de *dolia*.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 900, 21, b.

27. Cucuteni—Băiceni (jud. Iași)

a) *Cetățuia*⁴⁵. Din cuprinsul cunoscutei așezări de pe Dealul Cetățuia, cercetată prin săpături sistematice de către Hubert Schmidt, s-a cules un bogat material arheologic, care a fost scos la suprafață prin săpături militare efectuate în timpul ultimului război mondial. Materialul adunat constă din numeroase fragmente creamice cu pictura păstrată, aparținând culturii Cucuteni din fazele A și B, fragmente de figurine antropomorfe (pl. XXXVIII/1) și zoomorfe, greutăți de argilă, fusaiole (pl. XXXVIII/9), topoare plate din rocă marnoasă, precum și din numeroase fragmente de lame și așchii de silex cu urme de întrebuințare.

Se remarcă în mod deosebit un fragment care provine dintr-un vas cu corpul de formă rectangulară (pl. XXXVIII/12).

În afară de resturile de vase pictate s-au descoperit și altele din specia ceramică denumită Cucuteni C (pl. XXXVIII/2—5), precum și unele care aparțin perioadei de trecere de la neolitic la începutul epocii bronzului (faza Horodiștea-Foltești (pl. XXXVIII/6—8, 10).

În 1961, cu ocazia reluării săpăturilor arheologice pe Cetățuia, de către un colectiv al Muzeului de istorie a Moldovei, s-a achiziționat un tezaur traco-getic de obiecte de aur, datînd din sec. IV î.e.n. Acesta a fost găsit de către doi locuitori pe o arătură adîncă, pe Podișul Laiu, la circa 300 m sud de Cetățuia.

Verificare N. Zaharia, 1954 și 1960.

b) *Dimbul Morii*⁴⁶. În locul denumit Dimbul Morii, situat pe Coasta Nucului, în dreptul Pîrului Recea din marginea sud-estică a satului, s-au descoperit resturi de vase neolitice, aparținînd culturii cucuteniene din faza A (pl. XXXVIII/13), precum și din faza A—B (stilurile α_1 , β_1 , β_2 și γ_2 : pl. XXXIX/1—13).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

c) *În Siliște*⁴⁷. În cuprinsul grădinăriei situate în marginea estică a satului, pe terasa joasă de luncă din dreapta Pîrului Recea, s-au descoperit fragmente de vase aparținînd culturii Sintana de Mureș-Cerniașov.

⁴⁵ Al. Odobescu, *Stations préhistoriques de Cucuteni-Bailcheni, Rădășeni et autres, situées dans le Nord de la Moldavie*, Congrès d'Anthr. et d'Arch. Préhist., 11 session, p. 294—297, Paris, 1889. Pentru cercetările anterioare de pe acest loc vezi: I. Nădejde, *Antichitățile de la Cucuteni*, în *Contemporanul*, IV, 1885, 15 și 17, p. 587; Gr. C. Butureanu, *op. cit.*, în *Compte-rendu du Congrès International d'Anthropologie et d'Archéologie préhistorique*, Paris, X, 1889, p. 299 și urm.; Th. Burada, *Antichitățile de la Cucuteni*, în *Arhiva Societății științifice și literare din Iași*, XII, 1901, p. 270 și urm.; H. Schmidt, *Săpăturile de la Cucuteni*, în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, vol. XI, partea a II-a, 1910, p. 381 (traducere de I. V. din *Bukarester Tagblatt*, nr. 280 și 281 (1910); idem, *Conferința finută la Soc. antropologică din Berlin*, în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, vol. XII, partea I, 1911, p. 145—147; idem, *Cucuteni in der oberen Moldau Roumânien*, Berlin—Leipzig, 1932. Pentru unele obiecte descoperite aici cu prilejul săpăturilor mai vechi și păstrate în colecțiile fostului Muzeu de Antichități din Iași, vezi

Șt. Bujoreanu, *Diombria*, în *AArh*, XIII—XIV, 1937—1938, 13—14 și N. Berlescu, *Plastica cucuteniană din vechile colecții ale Muzeului de istorie a Moldovei*, în *AM*, II—III, 1964, p. 67 și urm. Pentru alte obiecte descoperite ulterior aici vezi M. Heroveanu, *Cîteva piese inedite din stațiunea neolitică de la Cucuteni*, în *CNA*, anul XVII, nr. 127—128, 1943, p. 187 și urm. Pentru rezultatele recente vezi și notele 148—149 din partea I a lucrării și A. C. Florescu, în *AM*, IV, 1966, p. 23, și urm.

⁴⁶ Vezi M. Petrescu-Dîmbovița, A. C. Florescu și Dinu Marin, *Săpăturile arheologice de la Cucuteni-Băiceni din 1961* (manuscris).

⁴⁷ Primele cercetări au fost efectuate de Vl. Dumitrescu, H. Dumitrescu și M. Petrescu-Dîmbovița în 1949; acestea au fost continuate apoi de colectivul șantierului Valea Jijiei (raport A. Nițu, în *SCIV*, III, 1952, p. 27). Săpăturile arheologice din acest loc dintre anii 1963—1968 au fost conduse de către I. Ioniță, descoperindu-se resturi de locuire din sec. II—III e.n. și din sec. VIII—X.

Pe același loc s-a descoperit și un fragment de borcan decorat cu o bandă de linii adâncite în val, aparținând etapei protodridu (sec. IX).

Cercetare N. Zaharia, 1954 și 1960. În acest punct au urmat săpături efectuate de I. Ioniță între anii 1963 și 1968, descoperindu-se și resturi de cultură materială din sec. II—III e.n.

d) *Dealul Gosanu*. Pe promontoriul platformei Dealului Gosanu, în marginea sudică a satului Băiceni, s-au cules fragmente ceramice aparținând sfârșitului epocii bronzului sau eventual începutului Hallstatt-ului ⁴⁸ (pl. XXXVIII/11).

Cercetare N. Zaharia, 1954 și 1960.

28. Cuza Vodă, com. Popricani (jud. Iași)

a) *Vatra satului*. Atît în vatra satului, cit și pe tăpșanul din marginea sudică a acestuia, între proprietățile locuitorilor Gheorghe Cojbuș și Milo Bărbieru, s-au descoperit fragmente aparținînd sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. XL/3—4), secolului III e.n., reprezentat prin resturi ceramice cu lustru și vopsea roșie la exterior și de amfore din pastă nisipoasă roșcată (pl. XL/5, 7, 9), precum și perioadei feudalismului tîrziu (sec. XVIII) căreia îi aparține și o verigă din sîrmă de fier (pl. XL/8).

Din informațiile locuitorilor rezultă că la 200 m vest de sat, în săpăturile pentru plantarea vicii, s-au găsit uneori *oale cu cenușă*.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

b) *Valea Șipoșelului*. La 1 km nord de pădurea Cîrlig, 2 km în amont pe Valea Șipoșelului (afluent al Văii Neagra), în jurul izvoarelor de la poala pantei, pe ogoarele din jurul proprietății locuitorului Iordache Caunic din Capu Dealului (com. Vinători), s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținînd La Tène-ului II, reprezentat prin fragmente de vase analoge celor de la Lunca Ciurei-Iași (pl. XL/10), precum și prin altele evidențiînd o tradiție mai veche, hallstattiană (pl. CLXV/4), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov) cu elemente de la sfîrșitul sec. IV e.n. (pl. XL/10—13, CLXV/1—11), etapei protodridu cu resturi de borcane decorate cu dungi orizontale adîncite, perioadei feudale timpurii (sec. XI—XII și sec. XIII—XIV), precum și perioadei feudalismului tîrziu (sec. XVIII).

Pe același loc s-a descoperit și o greutate conică cu virful rotunjit și perforat.

Cercetare N. Zaharia, 1955, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 291, XXIII.

29. Dancu, com. Holboca (jud. Iași)

a) *Iazu lui Chiriță*. La 1 km NV de sat, pe valea Pîrlului Lunga, deasupra unui promontoriu al terasei inferioare a Bahluiului, situat la sud-vestul dealului Podișu lui Chiriță, dominînd șesul și iazul cu același nume, s-a descoperit o așezare din care s-au cules numeroase fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. XL/14—18; XLI/1—2, 4, 7—8; CLXV/12—13, 15; CLXVI/1—3), de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. XLI/3, 5—6), la care se asociază și unele elemente de import (pl. XLI/9—10), din perioada prefeudală (etapa protodridu) și din feudalismul timpuriu (sec. XI—XII) și dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Pe suprafața cenușarelor din această așezare s-au găsit foarte multe oase de animale și pietre, cele mai multe arse, extrem de puține fragmente de lipituri de perete, cîțiva omoplați de bovine și cabaline cu marginile cavităților de articulație crestate și un fragment de percutor sferic lucrat dintr-o rocă de mare duritate.

O așezare cu resturi de locuire din sec. XVII—XVIII este situată sub muchia terasei, la vest de Iazu lui Chiriță, în apropierea deschiderii unei ravine.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 28, 20.

b) *La Căramidărie*. În căramidăria situată la 0,5 km vest de sat, în taluzurile unei săpături întîmplătoare, practicate pe poala sudică a dealului Șapte Oameni, spre gura văii Lunga, s-au descoperit cîteva resturi de vase lucrate cu mîna dintr-o pastă grosieră, consistentă și arsă neuniform, care par să aparțină La Tène-ului II (pl. XLI/11).

⁴⁸ Pentru materialul de la sfîrșitul epocii bronzului în *SCIV*, IV, 1953, 3—4, p. 445, 2. . . .
din această așezare, vezi M. Petrescu-Dimbovița, *op. cit.*,

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3-4, p. 899, 4, a; *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 13-14, A, 4.

c) *Marginea estică a satului*. Pe pantele ușor înclinate spre S ale terasei inferioare de pe partea stângă a Bahluiului, în marginea estică a satului, s-a descoperit o așezare cu locuințe dispuse pe trei și chiar patru șiruri pe o lungime de aproape 0,5 km.

Micul sondaj efectuat aici în anul 1954⁴⁹ a scos în evidență existența unor semibordeie adâncite în escarpă și înconjurate de pături groase de cenușă. Deosebit de importantă este descoperirea într-unul din aceste semibordeie a unei podine arse, construită din argilă amestecată cu nisip, a cărei utilitate deocamdată rămâne nelămurită.

Resturile ceramice descoperite aici prin cercetările de suprafață aparțin sfârșitului epocii bronzului și eventual Hallstatt-ului (pl. XLII/8), cărora li se mai adaugă un ac de bronz cu capul globular ajurat, precum și un fragment de cuțit arcuit, de rocă șistoasă de culoare negricioasă.

Majoritatea fragmentelor ceramice aparțin însă începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. XLI/12-27; XLII/1-4, 6-7, 9-13, 16-18, 21, 23; CLXVI/4-13, 15-18, 21-23, 25; CLXVII/2, 5-17; CLXVIII/1-7, 9-11, 14-18; CLXIX/1-21; CLXX/1-6, 8-19).

Se remarcă în mod deosebit câteva resturi din marginile unor castroane din pastă cu rezonanță, cu lustru sticlos de culoare neagră sau brun-cenușie. Aceste fragmente provin uneori din vase cu marginea mai mult sau mai puțin îngroșată, trasă în afară și puternic cutată (pl. CLXIX/7) și nu au afinități cu ceramica de tranziție de tip La Tène din Moldova. De asemenea se evidențiază un fragment de castron cu umărul arcuit și dublu carenat (pl. CLXVII/1).

În mod deosebit atrag atenția resturile de *dolia* din pastă brun-roșcată cu marginile îngroșate și rotunjite sau convexe, prezentînd adesea la exterior o culoare roșie, care sînt caracteristice perioadei de la sfârșitul sec. IV e.n. (pl. XLII/2, 20; CLXVI/24).

Dintre fragmentele vaselor de import se remarcă o margine arcuită și repliată de străchini cu urme de vopsea brun-roșcată la exterior (pl. XLII/5), câteva fragmente de amfore dintre care una din pastă alb-rozie, decorată cu caneluri late, prezentînd urme de culoare brun-roșcată, precum și altele din pastă rozie, prevăzute cu manșon inelar (pl. CLXX/7, 20-21, 23).

Din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII-XVIII) sînt resturi de vase descoperite într-o movilă, pe podul terasei de la nord-estul satului (pl. CLXVI/19).

În cuprinsul așezării principale, cu prilejul cercetărilor de suprafață, s-a descoperit o fibulă de bronz de tipul „cu piciorul îndoit pe dedesubt”, câteva fusaiole plate și bitronconice (pl. XLII/19; CLXX/22, 24-27), o bulină de argilă arsă la roșu (pl. CLXVI/20) și numeroase bucăți de zgură metalică.

Cercetare N. Zaharia și Em. Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 3-4, p. 899, 4, b; *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 13, A, 1-3.

d) *Terasa spre Holboca*⁵⁰. Pe pantele terasei inferioare din stînga Bahluiului, la circa 0,5 km est de Holboca, pe suprafețele desfundate pentru plantarea viilor, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd probabil Hallstatt-ului (pl. XLII/27; XLIII/2-4) și începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.; pl. XLII/24-26; XLIII/1, 5-6).

S-ar părea că așezarea din acest punct este o continuare a celei precedente.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

30. Dorobanțu, com. Aroneanu (jud. Iași)

a) *La Lutărie (La ieșătură lîngă sat)*. În marginea sudică a satului, pe micul interfluviu cuprins între Pîraele Ciric și Sărături, s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fazele Cucuteni A și B), asociate cu resturi din specia denumită Cucuteni C (pl. XLIII/8-9), sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua I - Costișa - Belopotok, pl. XLIII/7, 10-14; XLIV/1; CLXXI/2), sfîrșitului epocii bronzului sau eventual începutului Hallstatt-ului (pl. XLIII/15), La Tène-ului II cu elemente de tip bastarnic analoge celor de la Lunca Ciurei (pl. XLIII/16), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. XLIII/17-24, 26-30; XLIV/7), cu elemente care par să păstreze unele caractere de o tradiție mai veche.

În săpătura șanțului șoselei, ale cărei taluzuri externe sînt distruse de lutărie, s-a descoperit o groapă de bordei secționată transversal. Săpată în escarpă pe terenul în pantă, aceasta avea o lățime de 2,44 m și o adîncime variînd

⁴⁹ Sondajul a fost executat în cadrul șantierului Trușești (*SCIV*, VI, 1955, 1-2; p. 180-188).

⁵⁰ S-ar putea ca așezarea din acest punct să fie o continuare a aceleia din marginea estică a satului.

între 0,50 m pe latura estică și 0,08 m pe cea vestică. În apropierea peretelui vestic, pe o lățime de 0,70 m s-au descoperit resturile unui cuptor cu boltă, distrus în parte. Sub *podium*-ul acestui cuptor, format dintr-un pavaj de pietre plate și lut ars, s-au descoperit câteva fragmente ceramice din pastă galben-roșcată cu aspect granulos. O margine slab evazată, provenind dintr-o oală cu pereții groși, descoperită printre aceste fragmente, pare să aparțină unei perioade anterioare fazei Hlincea I (pl. XLIV/8). Din cuprinsul cuptorului s-au scos numeroase fragmente de borcane, ca formă apropiate de tipul Praga (sec. VII), dintre care unul a fost reconstituit (pl. XLIII/31–32; XLIV/2, 5; CLXXI/1–5, 9).

Printre fragmentele ceramice din cuptor s-au descoperit și câteva conuri mari, neperforate, lucrate din pastă roșcată cu aspect de cărămizi⁶¹ (pl. CLXXI/4).

O cercetare în jurul gropii acestui bordei a dus la descoperirea și a altor resturi de borcane, dintre care unele cu pereții mai groși și decorați cu benzi de linii adâncite orizontale (pl. CLXXI/5), asociate uneori cu benzi de linii învâlmite, resturi de căstroane cu pereții oblici și de tipsii cu marginile arcuite și alveolate, sau cu pereții drepți, marginile nealveolate și fundurile profilate (pl. XLIV/3–4, 6).

Din perioada feudalismului dezvoltat fac parte câteva resturi de vase din sec. XVII–XVIII, și un cuțit de os cu nituri de bronz.

Două percutoare și câteva spărturi de silex, precum și o cute (?) prismatică din rocă marnoașă (pl. XLIII/25) au fost descoperite pe același loc.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953.

b) *Poala Dealului Șorogari (La Iezătură)*. La poala estică a Dealului Șorogari, către Piriul Cîric, pe suprafețele terasei inferioare tăiate de ravine, în dreptul iezăturii din marginea sud-vestică a satului, pe o suprafață de circa 4 hectare, arată cu tractorul, în cuprinsul a numeroase pete de sol cenușiu, cu lipituri de perete, pietre și multe oase de animale, s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținând Hallstatt-ului, La Tène-ului II de tip Lunca Ciurei cu elemente provenind din vase de tip bastarnic și începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. XLIV/9, 15, 18–24; XLV/1–13, 16). Dintr-o categorie ceramică deosebită fac parte resturi de vase nisipoase, lucrate la roată din pastă brună cu granule de calcită și cu scoică pisată în compoziție, datînd din sec. IV–V sau eventual din sec. V e.n. Alte fragmente sînt din perioada prefeudală (etapa protodridu, pl. XLV/15) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI–XVIII).

În cuprinsul aceleiași așezări s-au descoperit și greutăți de plasă conice sau în formă de piramidă, lucrate din argilă.

Cercetare N. Zaharia, 1954.

c) *Panta nord-estică a Dealului Șorogari*. Pe suprafața plană a terasei cu pante ripoase, din dreptul Gospodăriei viticole, situată la poala nord-estică a Dealului Șorogari, s-au descoperit câteva fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat, reprezentat prin specia cu decor adîncit din faza Cucuteni A (pl. XLV/14, 19) și Cucuteni B pictate în stil ε (pl. XLV/17), precum și perioadei de tranziție de la neolitic la epoca bronzului (cultura Horodiștea-Foltești, pl. XLV/19).

Pe același loc s-a descoperit și un topor plat, din marnă gălbuie, dintr-o fază neprecizată a neoliticului dezvoltat (pl. XLV/20).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

d) *Coadă Iazului*. Pe suprafața ușor înclinată a micului interfluviiu din coada Iazului Dorobanțu, către Valea Neagra, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu de tipul cu decor adîncit în „capete de note muzicale”, neoliticului dezvoltat (fazele Cucuteni A și B, asociate cu specia ceramică Cucuteni C, pl. XLVI/7), sfîrșitului epocii bronzului și eventual începutului Hallstatt-ului (pl. XLVI/1, 9), La Tène-ului II, în asociere cu resturi de vase de tip bastarnic (pl. XLVI/2–6, 8), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), perioadei prefeudale (cultura Hlincea) și perioadei feudale timpurii (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953.

e) *Dealul Sărături*. Pe ușoarele pante sudice și nord-estice ale Dealului Sărături, în marginea sud-estică a satului, s-au descoperit așchii solzoase microlitice din silex cenușiu, uneori patinat, care ar putea aparține unei perioade de la sfîrșitul paleoliticului.

⁶¹ Aceste piese, după părerea exprimată de Gr. Tocilescu, erau folosite la sprijinirea vaselor cînd erau puse la copt în cuptoare deschise (vezi Gr. Tocilescu, *Dacia înaintea*

de romani, p. 873, nr. 21). Greutăți asemănătoare s-au descoperit în cuptoare prefeudale la Dorobanțu și la Spînoasa.

Pe panta estică a aceluiași deal la circa 1 km N de acest din urmă punct, s-au descoperit lame microlitice, un gratoar și un vîrf de săgeată cu baza ușor arcuită, din silex negru, probabil din același paleolitic superior final. Cercetare N. Zaharia, 1958.

f) *Sud de Iezătură*. Pe un mic promontoriu situat în dreapta văii Ciricului, pe poala estică a Dealului Șorogari, la circa 400—500 m sud de sat, în dreptul fostului iaz al satului Aroneanu, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. XLVI/13—14), sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. XLVI/10—12), Hallstatt-ului timpuriu, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n. sau eventual sec. V e.n., pl. XLVI/15—17) și perioadei prefeudale (etapa protodridu).

Pe suprafața unor pete de sol cenușos sînt răspîndite cantități mari de lipituri, pietre și resturi de oase de animale. Cercetare N. Zaharia, 1953.

31. Doroșcani, com. Popești (jud. Iași)

a) *Dealul Viei*⁵². La 1,5 km N de actualul sat Doroșcani, pe panta sud-estică a Dealului Viei, în vatra fostului sat Doroșcanii Vechi, s-a descoperit o așchie microlitică de silex din paleoliticul superior și fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), sfîrșitului epocii bronzului sau eventual Hallstatt-ului timpuriu, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat și tîrziu (sec. XV, pl. XLVI/20 și sec. XVIII, pl. XLVI/21—22).

Cercetare N. Zaharia, 1953.

b) *Vatra Satului Nou*. În vatra actualului sat Doroșcani, strămutat aici de pe Dealul Viei, s-au cules cîteva fragmente ceramice atipice, databile în sec. IV (?) e.n., printre care unele cu urme de vopsea roșie, precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII și sec. XVII—XVIII, pl. XLVI/19; CLXXI/6).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 293, XXXVIII, 2.

c) *Fîntîna Cazacului*. La circa 400—500 m NE de așezarea descoperită pe Dealul Viei, pe suprafața unui promontoriu al terasei inferioare, tăiat de drumul Doroșcani-Scobilțeni, în locul denumit Fîntîna Cazacului, s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș, pl. XLVI/24—25), neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), sfîrșitului epocii bronzului sau eventual Hallstatt-ului (pl. XLVI/18) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV, pl. XLVI/23).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 293, XXXVIII, 1.

32. Dumbrava — Satu Nou, com. Ciurea (jud. Iași)

Marginea sud-estică a satului. Pe panta Dealului Dumbrăvii, în marginea sud-vestică a satului, atît din rigolele săpate de apele de șiroire, cît și din săpăturile unor tranșee, s-au cules fragmente ceramice aparținînd Hallstatt-ului timpuriu, La Tène-ului III (?) reprezentat prin resturi de vase din pastă fină de culoare măslinie și din amfore nisipoase gălbui și rozii, precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII, pl. XLVI/26).

Pe același loc s-a descoperit și un pinten ajurat de fier care aparține sec. XV (pl. XLVI/27).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

33. Dumești (jud. Iași)⁵³

a) *Între Lanurile Cogenilor*. Pe ogoarele din marginea sudică a satului, în apropierea pîniișului de pe locul denumit Între Lanurile Cogenilor, s-au cules fragmente ceramice care aparțin neoliticului timpuriu (cultura Criș),

⁵² Pentru prima dată această așezare a fost cercetată de colectivul șantierului Valea Jijiei (raport A. Nițu, în *SCIV*, III, 1952, p. 27), fiind atribuită comunei Popești. Punctul semnalat în via alăturată face parte din aceeași așezare.

⁵³ Un alt punct de descoperire asupra căruia informează I. Gugiuman în 1950, cu resturi ceramice cucuteniene (faza A), este situat pe promontoriul nordic al Dealului Dumeștilor.

sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. XLVII/2—6; CLXXI/7, 10), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII).

Pe același loc s-a descoperit și un vîrf de săgeată din silex, cu baza arcuită (pl. XLVII/1).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 904, 46, a.

b) *Valea Osînzenei*⁵⁴. La circa 1 km est de sat, pe o suprafață plată, delimitată de cotul Pîrului Osînzana, s-au cules fragmente ceramice din Hallstatt, din sec. III sau IV e.n. și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI, XVI—XVII și XVII—XVIII, pl. XLVII/8).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 904, 46, c.

c) *Panta nord-vestică a Dealului Cogeasca*. La circa 1 km E de sat, sub poala nord-vestică a Dealului Cogeasca, către Valea Osînzenei, sub depunerile iluviale secționare de o ripă, s-au descoperit resturi dintr-o groapă de bordei. În cuprinsul acesteia, sub o pătură de cenușă, s-au descoperit câteva fragmente ceramice, printre care o margine de *dolium* (pl. XLVII/7) și un fragment de amforă din pastă nisipoasă de culoare roșcată, aparținînd începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

34. Erbiceni (jud. Iași)

a) *Dealul Cimitirului*⁵⁵. Pe terasa inferioară a Bahluiului, la poala Dealului Cimitirului, situată în marginea nordică a satului, în jurul unei lutării, s-au descoperit câteva obiecte de inventar din silex aparținînd paleoliticului superior, precum și fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului și eventual începutul Hallstatt-ului (pl. XLVII/9—18; XLVIII/1—2; CLXXI/11), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), din perioada prefeudală (etapa protodridu, pl. XLVIII/20, 21) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

În malurile lutăriei situate pe același loc s-au semnalat două morminte, dintre care unul distrus aproape total, iar al doilea numai de la genunchi în jos. Prin dezvelirea acestuia din urmă, la adîncimea de 1,35 m s-a descoperit un schelet orientat N—S, întins pe spate și avînd brațul drept în lungul corpului, iar pe cel stîng adus pe umărul drept. Lipseau oasele membrelor inferioare, de la genunchi în jos, fiind tăiate prin săpăturile din lutărie.

Obiectele de inventar descoperite în acest mormînt au fost : patru străchini lucrate la roată din pastă fină cenușie (pl. XLIX/2, 6, 8; L/20; CLXXII/4; CLXXXIII/3—4, 7), două amforete, dintre care una de formă fusoidală de un tip puțin cunoscut (pl. XLIX/9; L/16; CLXXXIII/1—2), precum și două resturi de vase lucrate cu mîna din pastă poroasă (pl. XLIX/1; L/15; CLXXII/14—15) stricate din vechime. În afară de ceașca din pastă poroasă descoperită la dreapta craniului, celelalte șapte vase se aflau grupate în două șiruri pe latura stîngă a mormîntului, în dreptul membrelor inferioare. Inventarul acestui mormînt mai cuprinde și o cataramă de fier de tip Cerniașov (pl. L/9).

Prin ritul înhumării, prin orientarea scheletului pe direcția N—S, ca și prin inventarul său, acest mormînt se încadrează în grupul cultural Sintana de Mureș-Cerniașov, datîndu-se la sfîrșitul secolului IV e.n. și prima jumătate a sec. V e.n.

Ulterior, stabilindu-se existența în acest loc a unei necropole, s-au efectuat două sondaje, dezvelindu-se 21 de morminte de la începutul epocii migrațiilor, dintre care două de incinerare.

Inventarul rezultat din aceste sondaje se compune din vase din pastă fină (pl. XLIX/2—5, 7; L/19; CLXXII/1—3, 6—9, 12; CLXXXIII/6), nisipoasă (pl. L/18; CLXXII/5; CLXXXIII/5) și poroasă (pl. CLXXII/13—15), precum și din obiecte de podoabă (pl. L/1—11, 13—14) și de uz casnic (pl. L/12).

Stratigrafic s-a stabilit că pe acest loc au existat două perioade de locuire : prima la sfîrșitul epocii bronzului, iar a doua între sfîrșitul sec. III e.n. și sfîrșitul sec. IV e.n., prelungindu-se pînă la mijlocul sec. V e.n.

⁵⁴ Pe aceeași suprafață a terasei denumite Dealul Cogeasca, situată în Cotul Osînzenei, sînt menționate numeroase resturi ceramice cucuteniene din fazele A și B (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 904, b, d).

⁵⁵ Așezarea din acest punct s-a localizat pe Dealul Cimitirului, denumit și D. Standoalei și D. Podișului. De același punct ține și descoperirea semnalată anterior sub denumirea de Ripă, din terasa inferioară a Bahluiului (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 900, 22). În acest punct s-a

dezvelit un mormînt de la sfîrșitul secolului IV e.n. (Em. Zaharia și N. Zaharia, *Un mormînt din epoca migrațiilor la Erbiceni*, în *AM*, I, 1961, p. 211 și urm.), iar ulterior s-au efectuat sondaje în necropolă (A. Nițu, Em. Zaharia și Dan Teodor, *Sondajul din 1957 de la Spinoasa-Erbiceni*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 536 și urm.; D. Gh. Teodor și Em. Zaharia, *Sondajele de la Spinoasa și Erbiceni*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 38 și urm.). Săpătura din 1958 este menționată și în *SCIV*, X, 1959, 1, p. 151.

Unul dintre mormintele dezvelite, precum și câteva fragmente de vase aparțin perioadei feudale timpurii (sec. X—XIII).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1955.

b) *Lutăria din Valea Doroșca*. La 1 km est de sat, în apropierea viilor de pe muchia Dealului Nucșorul, pe pantele înclinate spre Valea Doroșca, s-au descoperit fragmente ceramice mărunte și corodate, aparținând unei faze neprecizate a culturii Cucuteni și începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

c) *Pe Pisc*. La 4 km NNV de sat, pe Dealul Piscului, cuprins între piraiele Lunga Veche și Lunga Nouă, pe ogorul locuitorului Lupu Constantin s-au cules fragmente ceramice neolitice (faza Cucuteni B, pl. LI/1).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

d) *Vatra satului, la Curtea Veche*. Pe promontoriul terasei inferioare a Bahluiului, pe care se află biserica satului și ruinele vechiului han de poștă, precum și Curtea Veche, din depunerile cenușoase ale solului care în unele locuri depășesc grosimea de 1 m, s-au cules fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu (cultura Criș), neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), Hallstatt-ului, cu resturi de vase analoge celor descoperite în așezarea întărită de pe dealul Cătălina-Cotnari (pl. LI/2—3), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.; pl. LI/4—11), dintre care unele caracteristice perioadei de la sfârșitul sec. IV e.n.), perioadei prefeudale (cultura Hlincea), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV și sec. XVII—XVIII).

Pe același loc s-a descoperit și o bucată de tablă groasă de fier, tăiată sub forma unui vîrf de lance (pl. LI/14).

Cercetare N. Zaharia, A. Nițu și Emilia Zaharia, 1956.

e) *Iazul Spinoasei*. Pe Valea Lunga, la 5 km N de sat, aproape de fosta vatră a Iazului Spinoasei, pe suprafața unui mator de eroziune care depășește cu 6—7 m nivelul șesului, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. LI/12—13, 15—16).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

f) *Sub Pisc — La Dumitru Babei*. Pe poala sudică a dealului numit Pisc, lângă căsuța din via lui Dumitru Babei, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice cucuteniene din faza B, cu pictură neagră sau brun închisă pe fond alb, ori aplicată direct pe fondul vasului (pl. LII/1, 3, 6).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

g) *La Zecime*. La 1 km nord de Dealul Cimitirului, pe valea Lunga, în locul denumit La Zecime, pe ogoarele de la poala pantei s-au descoperit resturi de vase de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

h) *Iazul Ursului*. La circa 4 km nord de sat, la est de Iazul Ursului, pe dealul denumit În Curcan s-au descoperit resturi ceramice corodate din neoliticul dezvoltat (probabil faza Cucuteni A).

Pe pantele spălate de șiroire s-au găsit fragmente lamelare de silex nepatinat, precum și numeroase bucăți de lut ars provenind din podinele locuințelor.

Pe istmul care face legătura cu podișul sînt evidente resturile unui șanț de apărare.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

i) *Dealul La Buci*. Pe partea stîngă a văii Lunga, de pe suprafața plată a piscului denumit La Buci, s-au cules fragmente ceramice corodate din faza Cucuteni A, câteva fragmente lamelare de silex nepatinat, precum și un topor plat din rocă marnoasă.

Mica suprafață ocupată de această așezare, distrusă în cea mai mare parte prin eroziuni superficiale, prezintă urmele a două valuri de întărire, situate pe istmul prin care se face legătura cu platforma podișului.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

j) *Dealul Sărăturilor*. În stînga pîrului Doroșca, la circa 3 km est de sat, pe platoul din marginea Dealului Sărăturilor, la poala căruia se află o vale suspendată și un izvor artezian, s-a descoperit o întinsă și bogată așezare din perioada de trecere de la sfârșitul neoliticului la începutul epocii bronzului (cultura Horodiștea-Foltești), precum și din epoca bronzului timpuriu (faza Foltești II-Schneckenberg).

Unele dintre resturile descoperite provin din vase din pastă fină cretoasă, uneori pictate cu trăsături de culoare brun-roșcată sau negricioasă (pl. LIII/1—2, 4—10, 12—15), precum și din pastă grosieră (pl. LIII/3, 11; CLXXII/11).

Pe aceeași suprafață s-a descoperit o greutate conică din argilă cu pleavă (pl. LIII/16), mai multe așchii de silex și lame subțiri cu retușe marginale, nuclee neregulate cu urme de desprinderi neregulate, precum și lipituri arse de perete și oase de animale. Spre nord, la o distanță de circa 200—300 m, cîmpul este presărat cu mici pete de sol

galben, dispuse cu oarecare regularitate, în cuprinsul cărora pe alocuri se găsesc resturi de oase omienești, învederînd existența unei necropole. Cu începere din 1966 s-au început săpături metodice de către M. Dinu în această așezare. Cercetare N. Zaharia, 1957.

35. Ezăreni — Miroslava (jud. Iași)

a) *La NV de fermă*⁵⁶. Pe dreapta șoselei Balciu-Cornești, la circa 1 km nord de Ferma Ezăreni, la confluența dintre Pîrîul Ursului cu Pîrîul Ezăreni, s-au cules fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului sau eventual Hallstatt-ului, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 293, XXXVI, 2.

b) *Dealul Cotomănoaei (Valea Ursului)*. Pe valea Pîrîului Ursului, în capătul nordic al Dealului Cotomănoaei, lîngă podul de lemn din fața Fermei Ezăreni, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (cultura Criș), din Hallstatt (pl. LII/11) și probabil și de la începutul epocii migrațiilor.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 293, XXXVI, 1.

36. Făcuți-Podișul, com. Bălțați (jud. Iași)

*Dealul Boghiului*⁵⁷. Pe suprafața plată a promontoriului cu pante rîpoase, denumit Dealul Boghiului, încercuit de trei părți de Pîrîul Valea Oilor și legat de restul podișului printr-un istm îngust, la circa 600—700 m NV de sat, s-a descoperit o așezare de înălțime, aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A). Suprafața cercetată, pe care s-a găsit un idol plat de tipul *en violon* (pl. CLXXIV/1), este presărată cu fragmente ceramice pictate tricrom, cu resturi din podine de lut ars, precum și cu pietre în cea mai mare parte arse.

În cuprinsul aceleiași așezări s-au descoperit și numeroase așchii microlitice de silex patinat, de la sfîrșitul paleoliticului superior.

Verificarea acestei așezări s-a făcut în 1955 de către N. Zaharia și N. Berlescu (vezi N. Berlescu, *Așezările cucuteniene de la Războeni și Prigornei Mici*, în *SCȘIași*, VI, 1955, 3—4, p. 153 și urm.).

37. Galata-Iași (jud. Iași)⁵⁸

a) *Valea Seacă (Valea Fîntînilor)*. Pe podișul de la nord-vestul mănăstirii Galata, în jurul fîntîinii din Valea Seacă, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului și eventual începutului Hallstatt-ului (pl. LII/4—5, 7), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII, pl. LII/2, 10).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 898, 1, e; *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 37, 59.

b) *Valea lui Ștefan Vodă*. În stînga Vălii lui Ștefan Vodă, la 300 m înainte de debușarea acesteia în șesul Bah-luiului, s-a descoperit o siliște din care s-au cules fragmente ceramice dintr-o fază neprecizată a neoliticului dezvoltat, de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII, pl. LII/9, 13—14; CLXXIV/2—4, 6—7), printre care și un fragment de lulea (pl. CLXXIV/5).

Podișul Galata. Pe marginea podișului Galata, la circa 300—400 m vest de Valea lui Ștefan Vodă, s-au descoperit trei lame aurignaciene lucrate din silex vinețiu, precum și resturi de oale și talere din sec. XVII—XVIII, cu sau fără smalt și decorate cu benzi de linii adîncite orizontal sau în val.

Din același loc provine și o lucernă romană și un fragment de taler vopsit în roșu, cu lustru la interior, obiecte donate Muzeului de istorie a Moldovei de către Arhivele statului din Iași.

⁵⁶ Acest punct include și pe cel publicat anterior sub denumirea de Dealul Ezărenilor și atribuit teritoriului satului Ciurbești (*SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 293, pl. XXXIV, 8).

⁵⁷ Această așezare, legată la început de Tg. Frumos, a fost descoperită anterior și sondată în 1935 de către O. Tafrali (*AArh*, 11—12, 1935—1936, p. 51 și urm.). O

mențiune asupra acestei așezări este făcută și de geograful V. Tufescu (*BSRG*, LIX, 1940, p. 354).

⁵⁸ De aceeași localitate ține și punctul publicat anterior sub denumirea de Trei Calici (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 899, 5, h).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 36, 54, 56. Pentru paleolitic vezi N. Zaharia, *op. cit.*, AM, I, 1961, p. 33, 45.

c) *Crucea Armenească*. În marginea Podișului Galata, la circa 1 km nord-est de mănăstire, în jurul monumentului denumit Crucea Armenească, s-au cules câteva fragmente ceramice care aparțin Hallstatt-ului și perioadei feudale târzii (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 36, 58.

d) *Podiș — La Giușcă*. Între vile de pe podișul Galata, la circa 1,5 km vest de mănăstire, în preajma locului denumit La Giușcă, s-a descoperit o așezare din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII și XVII—XVIII), din care s-au cules fragmente de vase din pastă albă, cenușie sau roșcată, decorate cu humă brună sau cu smălțuri divers colorate (pl. LII/8).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 36, 67.

38. Găureana-Gura Văii, com. Strunga (jud. Iași)

a) *La Lutărie*. În lutăria din marginea sud-estică a satului s-a descoperit un fragment de lamă de silex cu patina albă, precum și epifiza unui os lung de mamut, probabil din paleoliticul superior. Lângă drumul Strunga-Crivești s-au cules fragmente ceramice de aspect hallstattian (probabil din La Tène-ul II, din La Tène-ul III (pl. LII/15) și din perioada prefeudală (cultura Hlincea).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 904, 47, c.

b) *Dealul Găureana*⁵⁹. Pe suprafața unei frânturi din platoul denumit Dealul Găureana, cu pante ripoase, situat lângă pădurea ce se află la 2 km SV de sat, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B) și din perioada feudalismului dezvoltat.

c) *La Pîrtiu*. Pe pantele dinspre Pîrtul Găureana, la nord de sat, s-au cules fragmente ceramice de aspect hallstattian târziu și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

39. Găureni, com. Miroslava (jud. Iași)⁶⁰

a) *Vatra Satului*. Pe poala nordică a Dealului Găurenilor, situat în centrul satului și mai cu seamă în jurul școlii, pe terenul cu aspect cenușos, conținând un mare număr de lipituri arse, s-au cules fragmente ceramice mărunțite aparținând Hallstatt-ului și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1955, *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 35, 51.

b) *Dealul Miroslava*. La 200—300 m sud-est de sat, pe pantele vestice ripoase care înconjură promontoriul Dealului Miroslava, s-au descoperit fragmente mărunte și corodate de vase cu pereții subțiri, aparținând perioadei de trecere de la neolitic la începutul epocii bronzului (faza Horodiștea-Foltești), lucrate din pastă negricioasă, uneori cu scoică pisată, precum și numeroase așchii și fragmente solzoase de silex slab patinat.

Cercetare N. Zaharia, 1956, *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 35, 52.

40. Hîrlău (jud. Iași)⁶¹

a) *Curtea Domnească*. În jurul vechilor săpături efectuate mai demult la Curtea Domnească din această localitate, s-au cules fragmente ceramice aparținând sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua) și perioadei feudalismu-

⁵⁹ Punctul publicat anterior sub numele de Podișul de sub Holmul din marginea sudică a satului (N. Zaharia, *op. cit.*, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 904, a) a fost inclus în această așezare (D. Găureana).

⁶⁰ Acest punct de descoperire figurează și în harta arheologică întocmită de Gr. Tocilescu (C. Moisil, *op. cit.*, *BCMI*, 1909, ianuarie-martie, p. 173).

⁶¹ Dintre cercetările mai vechi din jurul acestui monument cităm săpăturile lui V.N. Drăghiceanu cu rezultate

nepublicate; din acest material Barbu Slatineanu a reprodus doar 3 plăci decorative (*Trei plăci de ceramică românească din sec. XVI-lea*, în *RIR*, V—VI, 1935—1936, p. 183 și 185, fig. 1 și 186, fig. 2 și nota 2). Pentru plăcile decorative de la Hîrlău vezi și capitolul *Ceramica*, în *Reper-toriul monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare*, figurile 7—9, 58, 66. Între fragmentele ceramice descoperite la curtea lui Ștefan cel Mare se găsesc unele provenind din vase turcești din categoria ceramicii

lui dezvoltat, căreia îi aparțin numeroase resturi de cahle și de plăci decorative din sec. XV—XVI (pl. LIV/1,4), precum și resturi de vase din sec. XVII—XVIII, dintre care unele din talere turcești de import (pl. LII/12; LIV/2).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1—2, 1955, p. 290, XV, 2.

b) *Vatra Țirgului*. Pe pantele ușor înclinate ale terasei din jurul construcției noii școli medii, în solul negru care depășește pe alocuri 1,5 m grosime și în care se pot vedea resturi masive din temelii de piatră, s-au descoperit fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua), precum și câteva resturi de borcane din pastă nispooasă cu scoică, aparținând perioadei feudalismului timpuriu (sec. XIII—XIV).

Cercetare N. Zaharia, 1959.

c) *La Cărmidărie*. Pe terasa inferioară a Bahluiului, în săpăturile cărămidăriei situate în sud-vestul Țirgului, s-au descoperit câteva fragmente ceramice care aparțin La Tène-ului II (?), secolului III e.n., probabil cu resturi de urne de tip Poienestii (pl. LIV/13) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

În același loc s-a descoperit și un obiect de fier (pl. LIV/14) a cărui utilizare, pentru moment, este neprecizată.

Cercetare N. Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 290, XV, 1.

d) *Valea Nicolinei*. La circa 1 km nord de Țirg, pe un promontoriu aproape șters al terasei inferioare, precum și în albia Pîrului Nicolina, s-au cules câteva fragmente ceramice aparținând sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua, LIV/5—6,9), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. LIV/7—8,10,15), feudalismului timpuriu (sec. XII, pl. LIV/11—12) și dezvoltat (sec. XV și XVII—XVIII, pl. LIV/3).

În preajma Pîrului Nicolina, pe dealul Gurgueta, s-au descoperit resturi de lame de silex aparținând probabil paleoliticului superior (*SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 290, XV, 3).

Cercetare N. Zaharia, 1953.

41. Hlincea, com. Ciurea (jud. Iași)

a) *Poala vestică a Dealului Cetățuia*. Pe poala vestică a Dealului Cetățuia, prin cercetările de suprafață efectuate în 1951 s-au descoperit câteva silexuri din paleoliticul superior final și fragmente ceramice din perioada prefeudală (cultura Hlincea și etapa protodridu, sec. VII—IX, pl. LV/14; CLXXIV/8—12), precum și din feudalismul timpuriu (sec. XI—XII, pl. LV/1,3,5; CLXXIV/13—15; CLXXV/1—6, 8—9) și sec. XII—XIII, pl. LV/2, 6, 11; CLXXV/7,10—12) și dezvoltat, căruia îi aparțin resturi de vase din sec. XIV—XV, printre care și unele din pastă neagră-cenușie cu decor ștanțat de tip orășenesc (pl. LV/9,12), ca și din sec. XVII—XVIII (pl. LV/4, 7—8,10).

Din săpăturile unui șanț militar, prin care s-a distrus o groapă de bordei din sec. VII—VIII, sub Dealul Cetățuia, s-au cules un împungător mare din corn de cerb (pl. LV/13), două cuțite de fier, bucăți de zgură metalică, un fragment de placă decorativă (?) prevăzută cu mici perforații, precum și un *falus* de argilă arsă.

Cercetare N. Zaharia, 1951, *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 39, C, 73.

b) *Șesul Nicolinei*. Pe șesul Pîrului Nicolina, în sectorul cuprins între ieșătura de la Hlincea și cantonul C.F.R., s-au descoperit câteva puncte cu resturi arheologice.

În aluviunile nisipoase din cotul pîrului, în dreptul podului de fier, s-a descoperit un nucleu de silex, alb patinat, precum și un gratoar pe capăt de lamă, aparținând paleoliticului superior.

În malurile ripoare de pe dreapta pîrului s-a precizat existența unei necropole cu morminte de înhumatie din perioada feudală, iar în apropiere s-a descoperit o groapă de bordei din umplutura căreia s-au cules fragmente ceramice din sec. XV—XVI, un *solidus* polonez de argint, o lamă de cuțit din fier, cuie cu rozeta convexă lucrate de meșteri, fragmente de obiecte de fier, zgură metalică, o plăsea de os fragmentară, decorată cu mici cerculețe gravate (pl. LV/15; CLXXV/14) și un pieptănuș de os pentru ornamentarea ceramicii (pl. LV/16).

Pe șesul din fața cantonului C.F.R. s-au descoperit fragmente ceramice aparținând sec. XVII—XVIII, dintre care se remarcă unul din pastă albă, decorat cu humă brun-roșcată asociată cu o culoare albastruie, culoare întâlnită pînă acum pe un singur alt fragment descoperit la Galata.

de Iznik (Niceea), din secolul XVI (Corina Nicolescu, *Ceramica otomană de Iznik din secolele XVI—XVII găsită în Moldova*, în *AM*, V, 1967, p. 287 și urm. Pentru ceramica monumentală și decorativă de fațadă, aflată în colecțiile Muzeului de artă feudală, vezi Corina Nicolescu, *Începuturile ceramicii monumentale în Moldova*, în *Omagiu lui George Oprescu* cu ocazia împlinirii a 80 de ani. Desco-

periri monetare semnalează Oct. Iliescu, *Însemnări privitoare la descoperiri monetare*, în *SCN*, I, 1957, p. 465. Pentru interpretarea istorică a curților domnești din Moldova, vezi I. D. Marin, *Contribuții la studierea curților domnești din Moldova*, în *Studii și articole de istorie*, IX, 1967, p. 25 și urm.

Cercetare N. Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 3-4, p. 898, 1, i; *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 39, C, 74 și 75; *AM*, I, 1961, p. 33, 47.

c) *Marginea nord-vestică a satului*. Pe dimburile aplatizate, înșiruite etajat între șesul Pîrfului Nicolina și drumul de coastă care duce în sat, s-au descoperit fragmente ceramice din perioada prefeudală (sec. VII-IX), precum și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI-XII, pl. LV/17-19).

În mod deosebit se remarcă o margine de vas mare, lucrat cu mîna din pastă cenușie, cu alveole pe buză și cu intens lustru brun-roșcat la exterior, analog unora dintre fragmentele descoperite la Prodana în valea Bîrladului și atribuite sec. XII-XIII.

Din sec. XIII-XIV sînt fragmente de borcane cu margini înalte și evazate (pl. LVI/5,7), cu corpul decorat cu striuri orizontale (pl. LVI/1-2,4) sau cu linii învîlurite, în asociere cu împunsături oblice (pl. LVI/3,6).

Din perioada feudalismului dezvoltat sînt mai multe fragmente de borcane și oale din sec. XIV-XV (pl. LVI/9), din sec. XVII (pl. LVI/8) și din sec. XVIII.

În afară de resturile ceramice, în acest sector s-au mai descoperit și alte obiecte, dintre care : un cuțit de cojocărie cu mînerul torsionat (pl. CLXXV/15), o lamă fragmentară de cuțit (pl. LVI/16), un rest de furculiță (pl. LVI/20), diverse obiecte din bronz (pl. LVI/11,19), o cataramă de bronz pentru curea (pl. LVI/13), două monede de argint, zgură metalică, lulele (pl. LVI/10; CLXXV/13), o mărgică albastră și fusaiole plate din argilă etc.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1952.

d) *Între vii*. În viile din marginea nordică a satului s-au cules cîteva fragmente ceramice corodate și bucăți de lipituri arse dintr-o fază neprecizată a neoliticului dezvoltat, un fragment de vas prevăzut cu o proeminență plată, bilobată, aparținînd Hallstatt-ului, un fragment ceramic cu suprafața acoperită cu perforații incomplete și o lamă de cuțit (pl. LVI/12,14-15).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

c) *La Cantonul Ciurea*. Pe șesul Nicolinei, în apropierea celui de-al doilea canton C.F.R. și a fabricii Ciurea, într-un cot al pîrfului s-a descoperit o așezare din neoliticul timpuriu.

Din cuprinsul celor două gropi de bordeie, secționare de apele în revărsare, s-au cules cîteva fragmente ceramice de aspect Criș, dintre care unele cu urme de pictură roșie, precum și numeroase lipituri arse de perete. Pete de cenușă, cărbuni și oase marchează alte amplasamente de bordeie.

Cercetare N. Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 3-4, p. 904, 49 b.

42. Hodora, com. Cotnari (jud. Iași) ⁶²

a) *Dealul Calafat* ⁶³. Pe podișul numit Dealul Calafat, situat între localitățile Hodora și Belcești, loc delimitat prin pante rîpoase pe două laturi, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice de forme și mărimi diferite aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. LVI/17-18; LVII/1-9; CLXXVI/1).

Printre resturile numeroase de podină arsă s-au găsit fragmente de silex calcinat, precum și un topor plat fragmentar, lucrat din marnă cenușie cu dungi negricioase, iar la piciorul pantei, în preajma izvoarelor, s-au descoperit resturi de amforă din pastă rozie cu nisip negricios din perioada corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II-III e.n.), provenite probabil din răspîndiri întîmplătoare, dintr-o stațiune învecinată.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1-2, 1955, p. 290, XVIII, 3.

b) *Dealul Morii*. Pe panta nord-vestică a Dealului Morii (Dealul Hodora), într-o plantație tînă de salcîmi, s-a descoperit o așezare din neoliticul timpuriu, din care s-au cules cîteva fragmente ceramice corodate. Unele dintre acestea sînt lucrate dintr-o pastă neomogenă, de culoare neagră, cu fețele acoperite cu angobă cenușie și cu lustru la exterior, din neoliticul timpuriu (cultura Criș și a ceramicii liniare), iar altele aparțin neoliticului dezvoltat (fază tîrzie Cucuteni B, pl. LVIII/1).

⁶² În legătură cu această localitate mai sînt menționate și alte două puncte de descoperire care aparțin aceleiași așezări : Vatra satului și Terasa medie a Bahluiului (*SCIV*, VI, 1955, 1-2, p. 290, XVIII, 5-6), precum și un alt punct cu resturi ceramice cucuteniene, descoperit pe Dealul Catarg = D. Hotar (*SCIV*, VI, 1955, 3-4, p. 900, 24 a) cu o prelungire a punctului de la 24 b din aceeași

lucrare. Pentru descoperiri mai vechi vezi Oct. Iliescu, *op. cit.*, în *SCN*, I, 1957, p. 464.

⁶³ În jurul movilei situate pe platoul acestui deal se cunoaște o așezare cu resturi ceramice de la începutul epocii migrațiilor și din sec. XVIII (*SCIV*, VI, 1955, 1-2, p. 290, XVIII, 4).

Un singur rest dintr-o margine de oală din pastă nisipoasă cenușie (pl. LVIII/2) aparține sec. XV.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1-2, p. 290, XVIII, 2; *AM*, I, 1961, p. 28, 25.

c) *La Movilă*. Pe podișul Dealului Hodora, în apropierea celor două movile, s-au descoperit resturi de silexuri din paleoliticul mijlociu, precum și fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B), din perioada de trecere de la neolitic la începutul epocii bronzului (cultura Horodiștea-Foltești, pl. LVIII/3-4), de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua) și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Pe același loc s-a descoperit și un obiect de fier de întrebuințare neprecizată (pl. LVIII/5).

Pe șesul din apropiere, în locul denumit Săliștea Mircea⁶⁴, s-au găsit resturi de vase din sec. XVIII (pl. LVIII/6).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1-2, p. 290, XVIII, 1.

43. Hoisești, com. Dumești (jud. Iași)

Dealul Podișu. Pe Dealul Podișu situat la sud-vestul satului s-au descoperit câteva așchii și lame microlitice din silex patinat, caracteristice paleoliticului final.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *AM*, I, 1961, p. 30, 31.

44. Holboca (jud. Iași)

a) *Peste Baltă (Pîrliți)*. La est de sat și de vatra fostului iaz Baloș, pe panta nord-vestică a Dealului Covaș, în locul denumit Peste Baltă, ca și pe suprafața podișului dinspre Movila cea Mare, s-a descoperit o întinsă așezare cu resturi arheologice din perioada de tranziție de la sfârșitul neoliticului la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. LVIII/7; CLXXVI/2), de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua I-Costișă-Belopotok, pl. LVIII/9-10; CLXXVI/7 și Noua, pl. LVIII/8, 12-13; LIX/1-2, 4-8, 13-14, 16; LX/18, 20; CLXXVI/3-6), din Hallstatt (pl. LIX/3; CLXXVI/9-10), din La Tène-ul II cu elemente bastarnice analoge celor de la Lunca Ciurei (pl. LIX/9-12, 15; LX/2) și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. LX/3-7, 9-16, 21-22; LXI/4; CLXXVI/18; CLXXVII/4-6, 11; CLXXVIII/1). Din aceeași vreme sînt și resturi de amfore (pl. LX/17; CLXXVII/3) cu exteriorul decorat prin dungi adîncite orizontale (pl. LX/17). Tot din import provine și un rest de vas din pastă roșie, care are fundul prevăzut cu soclu înelar înalt. Alte câteva resturi sînt din vase din pastă semifină cu impurități, ori nisipoasă sau zgrunțuroasă cu aspect poros, avînd uneori în compoziție microprundișuri, și par să aparțină unei perioade de la finele sec. IV e.n. și eventual din sec. V e.n. (pl. LX/1; LXI/3; CLXXVI/8, 12-14, 17; CLXXVII/1-2); unele dintre acestea, după forme, tehnica de lucru și decor, pot fi atribuite unei perioade și mai tîrzii.

Din perioada feudală timpurie (cultura Dridu, sec. X-XI, ?), sînt fragmente de vase din pastă cenușie cu fețele brune și decorate cu dungi și benzi de linii învîlurite (pl. LX/19, 23; LXI/5-6).

Alte fragmente provin din vase aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV și XV, pl. CLXXVII/8 și sec. XVII-XVIII, pl. LVIII/11; LXI/7-8; CLXXVII/7, 9-10).

Pe același loc, în jurul amplasamentului unei locuințe distruse, s-au descoperit patru fragmente de tipare pentru turnatul obiectelor de bronz, aparținînd probabil perioadei de la sfârșitul epocii bronzului. Două dintre acestea provin din tipare pentru celturi, iar celelalte două din lame de pumnal (pl. LXI/1-2, 9-10). Toate cele patru piese sînt lucrate dintr-o pastă densă de consistența șamotei, pregătită din argilă brun-roșcată cu degresant fin.

În cuprinsul acestei stațiuni s-au mai găsit: zgură de bronz și fier, pietre arse, oase de animale și omoplați cu marginile articulare crestate, lîpitudini de pereți, un fragment dintr-o greutate de plasă de argilă, o rondelă neperforată tăiată dintr-un fragment de amforă din pastă rozie, un pinten de fier (pl. LXI/13) din perioada feudalismului dezvoltat, precum și o monedă rusească de aramă, din emisiunea anului 1757. Resturi de cenușare plate se găsesc spre est, către Movila cea Mare.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 1-2, p. 288, II, 1; *SCIV*, VI, 1955, 3-4, p. 901, 25, c.

⁶⁴ Această săliște a fost publicată ca făcînd parte din XII, 1). teritoriul localității Belcești (*SCIV*, VI, 1955, 1-2, p. 289,

b) *Cimitirul animalelor*. Pe pantele vestice ale dealului care delimitează dinspre nord-est Iazul Baloș, pe locul în care s-a săpat cimitirul animalelor, s-a descoperit o lamă de silex patinat, cu urme de desprinderi crucișe și rețușe de uzură pe latura stângă (pl. LXI/14), aparținând paleoliticului mediu, câteva așchii și un percutor din silex calcinat din paleoliticul superior, precum și câteva fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului sau eventual de la începutul Hallstatt-ului, din sec. III sau IV e.n. și numai unul din pastă fină galben-roșcată, decorat cu linii adâncite orizontale și învârlit (pl. LXI/18), dintr-o fază neprecizată a perioadei feudale timpurii (sec. XI—XIII).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1952.

c) *Movila cea Mare*. În jurul movilei situate la 1 km sud-est de sat, denumită Movila cea Mare, s-au descoperit fragmente ceramice din Hallstatt, dintre care unele cu impresiuni de torques (pl. LXI/11—12, 15, 17, 19; LXII/1), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. LXI/16) cu elemente care aparțin perioadei de la sfârșitul sec. IV e.n., din perioada prefeudală (etapa protodridu), cu resturi de borcane din sec. VIII (pl. LX/8) și a feudalismului dezvoltat, resturi din vase din sec. XIV—XV (pl. LXI/20).

De pe același loc provine și o piatră rotundă perforată, de utilizare neprecizată (pl. LXI/21), iar de la poala movilei o rondelă lucrată dintr-un fragment de amforă (pl. CLXXVII/17) și o mărgică de fildeș.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 901, 25, d.

d) *Izvorul Pîndarului*. În lutăria din marginea vestică a satului, în preajma tumulului cercetat prin săpături arheologice în anii 1949—1950⁶⁵, lângă Șipotul denumit Izvorul Pîndarului, cu ocazia unor săpături în lutărie sătenii au scos adesea așchii de cremene și resturi de oase de elefantide.

În vara anului 1956 locuitorul Topciu Ion a secționat un fragment din defensiva bine păstrată a unui mamut. Acest fapt a determinat săpături de salvare, executate imediat cu concursul Filialei din Iași a Academiei.

Cu prilejul acestor săpături s-a descoperit craniul unui mamut care, după forma defenselor și conformația măselelor, aparține speciei *Elephas trogontherii*. Craniul acesta reprezintă un rest dintr-o piesă de vinat, în mijlocul unui complex de oase fosilizate (mamut, rinocer lînos ș.a.) și de așchii de silex de tip mustertian târziu, care urmează să se precizeze mai bine prin cercetări ulterioare.

Pe traseul șanțului conductei pentru alimentarea Iașilor cu apă de Prut, în vecinătatea aceleiași izvor, s-au descoperit câteva așchii de silex patinat din paleoliticul superior, precum și oase de mamifere cuaternare, printre care și o bucată dintr-un maxilar de rinocer lînos.

În urma sesizărilor unora dintre locuitorii de pe șantier, într-unul din pereții prăbușiți ai vechilor săpături, efectuate în movila de la sud-vest de sat, la o adîncime neprecizată, s-au descoperit resturile unui mormînt de înhumăție, în mare parte distrus recent, din perioada de trecere de la neolitic la începutul epocii bronzului.

Puținele fragmente de oase păstrate în groapa lungă de 2,35 m și lată de 0,73 m aparțineau unui schelet întins pe spate cu brațele în lungul corpului și orientat NV—SE. În partea dreaptă a craniului se afla un mic vas tronconic (pl. CLXXVIII/6), iar la picioare, în mijlocul unei arsuri cu multă cenușă și cărbune de lemn, s-au găsit fragmentele unui alt vas de talie mică (pl. CLXXVIII/9).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

e) *La Moară*. În marginea sudică a satului, aproape de locul unde Pîrîul Bulgăriilor deșeuzează în șesul Bahluiului, la poala terasei acestui rîu, atît prin cercetările de suprafață, cît și cu ocazia săpării șanțurilor conductei pentru aprovizionarea Iașilor cu apă din Prut, s-au cules numeroase fragmente ceramice, dintre care unele din Hallstatt-ul târziu sau eventual din La Tène-ul II (pl. CLXXVII/16) căruia îi aparțin și două cătui fragmentare (pl. CLXXVII/13, 15), de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov, pl. LXII/4—9, 11—16; CLXXVII/12) cu elemente care pot fi considerate ca ulterioare sec. IV e.n. (pl. LXII/2—3, 10, 17), precum și din perioada prefeudală (cultura Hlincea) și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XIV).

Pe același loc s-au mai descoperit: o greutate de plasă perforată orizontal, cu virful crestă prin două adîncituri crucișe (pl. CLXXVII/14), un fragment de sticlă groasă, intens irizată, precum și un vîrf de sulită din fier (pl. CLXXVII/18).

Resturi ceramice din sec. IV e.n., s-au găsit și mai departe, în prelungire, sub poala Dealului Covaș, la E de S.M.T. (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 901, 25, b).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

f) *Cantonul 283*. La 2,5 km E de sat, pe panta sudică a Dealului La Covaș, deasupra terasei inferioare din stînga Bahluiului, în dreptul Șesului Braniștei, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice de la

⁶⁵ Vlad Zirra, *op. cit.*, *SCIV*, III, 1952, p. 94 și urm.

începutul epocii bronzului (faza Foltești II-Schneckenberg, pl. LXII/21), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. LXII/18—20, 22), mai multe fragmente de vase cu elemente de la sfârșitul acestui secol (pl. CLXXVIII/2—3) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV și XVII—XVIII).

În taluzurile șoselei dinspre poala pantei s-au observat două pături de cultură, una la 0,75 m adâncime, cores-punzînd sfârșitului epocii bronzului, și o a doua la adâncimea de 0,30 m—0,40 m, marcînd începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

g) *La Cantonul 282*⁶⁶. Pe panta dinspre Șesul Braniștei, în dreptul cantonului 282, cu ocazia construirii șoselei Iași-Ungheni s-a distrus un mare număr de morminte de înhumatie, care după relatările lucrătorilor par să fi aparținut începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Într-unul din malurile care delimitează șoseaua, în cursul lunii iunie 1960, s-a descoperit un cuptor, abia atins de săpături, în jurul căruia se aflau numeroase lipituri arse, pietre și oase.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 901, 25, a.

45. Holm, oraș Podu Iloaie (jud. Iași)⁶⁷

a) *Panta nord-estică a Dealului Holm*. La circa 500 m sud de fîntina de la poala dealului, într-o rezervație de pepinieră, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (cultura Criș, p. LXIII/1), din Hallstatt (pl. LXIII/2), din perioada feudalismului timpuriu, cu resturi de vase de aspect Dridu (sec. X—XI, pl. LXIII/3), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV, pl. LXIII/4 și sec. XV—XVI, pl. LXIII/5, 28—29; CLXXVIII/14).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

b) *Panta sudică a dealului Holm*. Pe panta sudică, ușor înclinată a dealului Holm, orientată spre cotul Bah-luiului, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș, pl. LXIII/6—7, 10, 19, 24) și un topor fragmentar de tip *calapod*, din marnă silicioasă cenușie din aceeași vreme (pl. LXIII/27), neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. LXIV/1), epocii bronzului, din care face parte și un topor de piatră, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. LXIII/8—9, 11—17, 23) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV și XVII—XVIII, pl. LXIII/18, 20, 22, 25—26; LXIV/2—3).

Verificare N. Zaharia, 1955.

c) *Podișul de deasupra pădurii Țiclău*⁶⁸. Pe fruntea teșită a Dealului Holm (Țiclău), în marginea vestică a pădurii, s-au descoperit așchii microlitice de silex patinat, prevăzute cu vernis gălbui, aparținînd probabil paleoliticului superior final.

Pe aceeași suprafață, spre marginile nord-vestice ale podișului s-au descoperit numeroase fragmente de vase corodate, care după resturile de pictură monocromă aparțin neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B), precum și res-turi din specia ceramicii denumite de tip Cucuteni C. Probabil aceleași culturi li aparține și un toporaș plat, lucrat din rocă marnoasă (pl. LXIV/4).

Verificare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 30, 33.

46. Horlești, com. Rediu (jud. Iași)⁶⁹

a) *Dealul Bursucului*. În lutăriile din marginea nord-estică a satului, pe locul denumit Dealul Bursucului, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd sfârșitului Hallstatt-ului (pl. LXIV/8), La Tène-ului II sau III cu resturi de cățui de tip dacic (pl. LXIV/9, 13—14, CLXXVI/11, 16), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei

⁶⁶ În această așezare, pe lângă resturile de cultură materială din sec. IV e.n. menționate de Colectivul șan-tierului Valea Jijiei (*op. cit.*, *SCIV*, III, 1952, p. 35), s-au mai descoperit și resturi de vase cucuteniene dintr-o fază neprecizată (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 901, 25, a).

⁶⁷ Din această localitate provin obiectele de podoabă fragmentare de aur, descoperite în curtea locuitoarei Ana Rumpel (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 900, 24, a).

⁶⁸ În acest punct prin cercetarea colectivului șantieru-lui Valea Jijiei (*SCIV*, III, 1952, p. 29, II) s-au descoperit

resturi de vase din faza Cucuteni A, din sec. IV e.n. și din perioada feudală.

⁶⁹ În manuscrisul lui Tocilescu 5144/66, se specifică existența unui șanț între localitățile Horodiștea și Cîrjoaia (com. Băiceni), figurat și pe harta M.St.M. la scara 1 : 50000 seria IV, col. T, după Ms. P. Polonic, 22, 940, vol. III, caiet. 3, fila 12. Probabil că este vorba de valul care încon-jura cetățuia semnalată de noi în cuprinsul satului Horodiștea.

feudalismului dezvoltat (sec. XV, XV—XVI și XVII—XVIII). Resturile arheologice din La Tène-ul II zac într-o depunere la adâncimea de 0,50—0,60 m față de solul actual și în gropi adânci de 1,40 m și late de 2 m.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 904, 50, b.

b) *Vatra Satului*. Pe Dealul Bursucului, în lungul pârului care străbate satul dinspre SV spre NE, și mai cu seamă în grădina locuitorului Joja lui Iancu Andrieș, s-au cules fragmente ceramice care aparțin sfârșitului Hallstatt-ului (pl. LXIV/5), unei perioade neprecizate dintre sec. III—IV e.n. (pl. CLXXVI/15), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI și XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 904, 50, c.

c) *Dealul Boțeștii cu Viișoara*. Pe panta vestică a Dealului Viișoara, la 1 km nord de sat, în apropierea unui șipot situat pe locul denumit Boțești cu Viișoara, s-au descoperit fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului sau eventual de la începutul Hallstatt-ului și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII, pl. LXIV/7,11).

Pe același loc s-au descoperit resturi de cabluri nesmălțuite, cu decor floral și o monedă feudală de argint (pl. CCLIX/4).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 904, 50, a.

47. Horodiștea, com. Cotnari (jud. Iași) ⁷⁰

Vatra satului. Pe Dealul Bozia, în sectorul sud-estic al satului, delimitat spre S și E prin pante ripoase, se află un loc întărit (Horodiște?), de formă hexagonal-alungită, cu diametrul mare de 250 m și împrejmuit cu val și șanț.

Atât șanțul cit și valul în cea mai mare parte sînt bine păstrate. În micile porțiuni de val, distruse de către locuitorii care își au gospodăriile în incinta întărită, s-au găsit, după informațiile lor, lespezi de piatră. Valul mai păstrează o înălțime medie de 3m față de suprafața solului, șanțul fiind adînc de 2—3m.

În interiorul acestei horodiști (?), prin desfundarea locului pentru vii, s-au scos la suprafață resturi ceramice aparținînd sfârșitului Hallstatt-ului (pl. LXIV/10, 12), care au o vechime mai mare decît cele de la Lunca Ciurei, putînd fi datate în sec. IV—III î.e.n., ca și specia ceramică înrudită descoperită recent în incinta Cetățuiei de la Stîlcești (Botoșani). Aceleași perioade îi aparține și un fragment de amforă (pl. LXIV/15) și probabil și un rest dintr-o rondelă plată de lut.

Din același loc provin și alte resturi de vase care aparțin perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV, pl. LXIV/6 și sec. XVII—XVIII), descoperite în sectorul sud-vestic al Horodiștei.

În marginea sud-vestică a satului, în ravinările produse de apa de șiroire în lungul drumului care a tăiat valul, s-au semnalat depuneri de cenușă, groase de 1—1,5 m, în care se găsesc fragmente ceramice, lipituri arse și oase de animale. În aceeași secțiune se văd și resturi dintr-un pavaj din lespezi de piatră care par să indice un canal pietruit.

În cele două margini extreme ale acestei horodiști se află cîte o movilă înaltă de 4—5 m, cu diametrul de circa 20 m, bine conservate. În jurul acestor tumuli s-au găsit resturi ceramice hallstattiene.

Această așezare întărită, împreună cu celelalte două de pe Dealul Cătălina și de la Buhalnița, constituie un centru puternic întărit, la contactul cu stepa ce se desfășoară spre E, dincolo de valea Bahluiului.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

48. Hăsnășeni, com. Lețcani (jud. Iași)

Rîpa Bărboșilor ⁷⁰. La 2 km S de sat, pe panta nord-vestică a dealului La Coșere, deasupra unei rîpi bogate în izvoare, la limita sud-estică a Pădurii Bărboșilor, s-a descoperit o întinsă așezare din cuprinsul căreia s-au cules fragmente ceramice aparținînd Hallstatt-ului, începutului epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov,

⁷⁰ Această așezare a fost publicată ca făcînd parte din 3—4, p. 903, 41, f).
teritoriul localității Cogeasca Veche (*SCIV*, VI, 1955,

pl. LXV/1-2,4-5,9), printre care se află și o seceră de fier (pl. LXV/10), și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV-XVI, pl. LXV/3,6-8).

Cercetare N. Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 3-4, p. 903, 41. f.

49. Iași

a) *Sectorul : Curtea Domnească-Hala-str. Costache Negri*⁷¹. Pe promontoriul terasei inferioare din stînga Bahluiului, unde astăzi se află Palatul Culturii, prin cercetările de suprafață efectuate anterior, ca și prin sănțuiri ocazionale, dar mai ales prin săpăturile arheologice de salvare din vara anului 1960⁷², s-au descoperit numeroase resturi de cultură materială aparținînd neoliticului dezvoltat (resturi de vase precucuteniene, pl. LXV/11-12; LXVI/1-2,4-7,8-10) și din faza Cucuteni B (pl. LXVI/11; CLXXVIII/12), La Tène-ului II cu resturi de vase bastarnice analoge celor descoperite în așezarea de la Lunca Ciurei (pl. LXVI/12-13), începutului epocii migrațiilor (sec. III și IV e.n.), perioadei prefeudale (etapa Șipot-Suceava) și feudalismului dezvoltat (sec. XIV-XV, pl. LXVII/1 și sec. XV-XVI, pl. LXVI/14, LXVII/2-4,14-15, sec. XVI-XVII, pl. LXVII/5-10,16, 18-21; LXX/1,9) cu numeroase produse ceramice de import (pl. LXVII/11, 13,17).

O altă săpătură ocazională, practică la vest de Curtea Domnească, a scos la iveală resturi ceramice din sec. XV, precum și un fragment de cahlă cu decor geometric.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953.

Dealul Plevnei. Pe un alt promontoriu al aceleiași terase, situat la est de Curtea Domnească, pe locul denumit Dealul Plevnei, s-au cules fragmente ceramice corodate aparținînd unei faze neprecizate a culturii Cucuteni, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVI-XVII, pl. LXVIII/1 și sec. XVII-XVIII), acestea din urmă întru totul asemănătoare celor descoperite prin cercetările de la Curtea Domnească.

Cercetare N. Zaharia, 1953.

Str. Costache Negri. În continuarea aceleiași terase, spre E, în străzile Anastasie Panu și Costache Negri, prin unele lucrări de săpătură cu caracter edilitar s-au descoperit resturi de vase și un fragment dintr-o bară de vas-binoclu cu decor incizat (pl. LXIX/9); bucăți de cahle din sec. XV-XVI decorate cu grifoni în relief și din sec. XVI-XVII cu decor floral (pl. LXX/2, 5), precum și resturi de lemnărie din „podul vechi”, care pînă în sec. XIX constituia pavajul străzilor principale. În același sector, în preajma halelor, s-au descoperit resturile unor temelii de piatră și o mare cantitate de fragmente ceramice aparținînd sec. XV-XVI și mai tîrziu, cu mare varietate de forme și decor (pl. LXVIII/2-15; LXIX/1-8, 10-12; LXX/3-4, 6-8,10-13; CLXXVIII/4-5). Pe lângă numeroase obiecte metalice de uz casnic și gospodăresc, printre care și un cui de fier lucrat de meșter (pl. LXVIII/16), descoperite în acest punct, se găsește și o monedă turcească de aur. Dintre obiectele de os se remarcă un perforator lucrat dintr-o ramură de corn de cerb (pl. LXIX/13).

Cercetare Em. Bold și Emilia Zaharia, 1958.

b) *Sectorul Teatrul „V. Alecsandri”⁷³-str. Ștefan cel Mare*. Cu ocazia săpăturii efectuate pentru conducta de apă în fața bisericii Trei Ierarhi din str. Ștefan cel Mare, s-au descoperit fragmente de sfeșnice și numeroase resturi ceramice cu smalt verde-gălbui, aparținînd sec. XVII-XVIII.

Pe traseul aceleiași săpături, la întretăierea străzii Ștefan cel Mare cu str. Dobrogeanu Gherea, s-au descoperit fragmente ceramice din sec. XVII-XVIII. Dintre acestea se remarcă margini de oale decorate cu dungi de humă brun-gălbui, funduri de străchini cu smalt verde la interior, precum și un recipient de lulea, decorat cu impresiuni de puncte.

Pe același traseu, într-o săpătură din curtea Teatrului „V. Alecsandri”, pe locul unde altădată se înălța biserica Dancu, s-au descoperit fragmente ceramice din sec. XVII-XVIII, iar cu prilejul unor săpături mai mari

⁷¹ Dintre informațiile mai vechi privind descoperirile arheologice din sectorul Curții Domnești, vezi manuscrisul lui Gr. Tocilescu 5144/2a aflat la Academie. În corpus-ul acestei lucrări, în sectorul Curtea Domnească s-au concentrat și punctele Hala și Dealul Plevnei-Biserica Sf. Lazăr (SCȘIași, VII, 1956, 2, p. 21, 15); Bejenaru C. N., *Originile Iașilor*, în *Analele Moldovei*, II, 1942, 1-2, Iași; V. M. Dim.-Iași, *Istoricul orașului Iași*, în *Ziarul căldătorilor și al științelor populare*, XIII (1913), 31, p. 488; vezi

și I. D. Marin, *op. cit.*, în *Studii și articole de istorie*, IX, 1967, p. 25 și urm.

⁷² Vezi Al. Andronic, *Contribuții arheologice la istoricul orașului Iași în perioada feudală*, în *AM*, I, 1961, p. 271 și urm.

⁷³ În acest sector s-a inclus și un alt punct descoperit în str. Maior Popescu Irîmia, nr. 7 (N. Zaharia, M. Petrescu-Dimbovița și Em. Zaharia, *op. cit.*, SCȘIași, VII, 1956, 2, p. 26-27, 29).

s-au dezvoltat bolțile unei pivnițe din piatră, distrugându-se și câteva morminte, dintre care unul a conținut o monedă argintată de cupru, cu efigia lui Sigismund al III-lea al Poloniei.

Teatrul „V. Alecsandri”. Tot în apropierea teatrului, la întretărirea străzilor Dobrogeanu Ghinea și Cuza Vodă, prin prăbușirea unui beci, a ieșit la iveală una din construcțiile subterane ale Pescăriei vechi. Cu această ocazie s-au cules fragmente de vase caracteristice secolului al XVII-lea. Puțin mai spre sud-est, la întretărirea străzii Dancu cu str. Cuza Vodă, în dreptul Maternității, printr-o săpătură ocazională s-au scos la iveală resturi de cultură materială din aceeași vreme (sec. XVII–XVIII).

Str. Golia. Pe traseul unei săpături din dreptul bisericii Golia au apărut de asemenea fragmente de vase și de cahle cu decor floral stilizat din sec. XVII–XVIII, precum și numeroase resturi de conducte de apă, probabil în legătură cu fântina turcească din fața turnului bisericii.

Str. 9. Mai. În săpătura fundațiilor unui bloc din str. 9 Mai, în care s-au distrus resturile unor locuințe și a unor pivnițe pietruite, s-au cules numeroase fragmente de oale, străchini, talere (pl. LXXII/2–5, 8, 10), cahle și sfeșnice (pl. LXXII/1, 6–7, 9, 11–12) din sec. XVII–XVIII.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1955–1957.

Str. Elena Doamna. În săpăturile temelilor unei construcții din str. Elena Doamna nr. 19 s-au identificat depuneri arheologice corespunzătoare unor faze de locuire, separate prin pături de arsură și cenușă. Din taluzurile șanțurilor s-au scos fragmente ceramice din sec. XV–XVI (pl. LXXI/2–5) și din sec. XVII–XVIII (pl. LXXI/1; CLXXVIII/8, 11).

Cercetare Emilia Zaharia, N. Zaharia și Eugenia Neamțu, 1955–1957.

Str. Horia. Cu ocazia săpăturilor pentru fundațiile blocului de la încrucișarea străzii Ștefan cel Mare cu str. Horia, s-au descoperit resturi de locuire de la sfârșitul sec. XIV, continuate până în zilele noastre. Dintre acestea, cele mai vechi mărturii au fost atestate prin descoperirea unui semibordei, în interiorul căruia s-au găsit fragmente ceramice smălțuite de tip orășenesc, lucrate la roata de picior și decorate în tehnica *sgraffito* și *champ-levé*, alături de resturi de oale datînd de la finele secolului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea. În acest semibordei s-au descoperit și 19 monede de aramă anepigrafe, de la Alexandru cel Bun.

În aceeași săpătură s-au descoperit și resturile unor locuințe de suprafață din sec. XV–XVI, conținînd diverse teracote și mai ales un material ceramic din sec. XVII (pl. LXXI/6–8), de cînd datează și o conductă de apă. În aceleași împrejurări au fost găsite și câteva lulele (pl. LXXI/9), precum și o garafă de sticlă (pl. LXXI/10).

Complexele respective sînt o dovadă a extinderii tirgului Iași pe podul terasei inferioare a Bahluiului, între Mitropolie și Rîpa Galbenă.

Cercetare Al. Andronic și Eugenia Neamțu, 1959.

Str. George Enescu. Cu ocazia amenajării terenului de sport, în curtea Școlii nr. 6 din str. George Enescu, s-au descoperit câteva fragmente ceramice aparținînd perioadei feudale tirzii (sec. XVIII).

Cercetare Emilia Zaharia, 1955.

c) *Cartierul Frumoasa.* Pe pîntenul terasei de luncă din jurul mănăstirii Frumoasa, care în trecut a constituit o insulă în mijlocul șesului acoperit de iazuri și bălți, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd perioadei feudalismului timpuriu, probabil sec. XII și XII–XIII (pl. LXXI/11–12; CLXXVIII/7), perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV, pl. LXXI/13–21, 23–24 și sec. XVII–XVIII, pl. LXXI/22, 25).

Pe același loc s-a descoperit și un cuțit de fier cu lama neascuțită de tipul celor utilizate la măcelărie (pl. LXXIII/1).

Cercetare N. Zaharia, 1954, SCIV, VI, 1955, 3–4, p. 898, 1, d; SCȘIași VII, 1956, fasc. 2, p. 39, c, 71.

d) *Crucea lui Ferentz.* Sub poala estică a dealului Galata, pe terasa inferioară din stînga Pîrluii Nicolina, în grădinile din apropierea monumentului denumit Crucea lui Ferentz, s-au descoperit fragmente ceramice care aparțin Hallstatt-ului timpuriu (pl. LXXIII/2–3; CLXXVIII/13), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov), unei faze avansate a perioadei prefeudale (etapa Șipot-Suceava sau Hlincea), etapei protodridu (sec. VIII–IX, pl. LXXIII/4), precum și feudalismului timpuriu (sec. XI–XIII) și dezvoltat (sec. XVII–XVIII: pl. LXXIII/5–7; și CLXXVIII/10).

Din imediata vecinătate a acestui punct provine fibula digitată din bronz, parțial aurită (pl. LXXIII/31), descoperită întîmplător înainte de 1930, precum și alte două fibule găsite cu prilejul sondajului din 1963.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1956 și sondaje D. Teodor, 1963.

e) *Tîrgușorul Nicolina.* Pe suprafața interfluviului cuprins între pîraele Nicolina și Valea Adîncă, pe panta sud-vestică a Dealului Nicolina, lîngă șoseaua Iași-Ciurea, s-au cules fragmente de vase cu urme de pictură tricromă aparținînd fazei Cucuteni A.

De pe același loc provin și alte resturi ceramice din sec. XVII—XVIII.

Verificare N. Zaharia, 1953.

Imașul Țirgului. Pe pantele estice ale aceleiași deal, în apropierea liniei ferate Iași-Ciurea, loc denumit Imașul Țirgului, s-a identificat o așezare din care s-au adunat numeroase fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. LXXIII/8—9, 11—20, 23—30) și probabil de la sfârșitul sec. IV e.n., căreia îi aparțin resturi de vase din pastă nisipoasă neagră sau cenușie și mai rar brună, cu microgranulații albe de calcită (pl. LXXIII/10, 21—22), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII).

Verificare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953.

Cartierul Nicolina. Al treilea punct de descoperire din acest sector se află pe panta estică a aceleiași deal, în cuprinsul cartierului Țirgușorul Nicolina, de unde s-au cules fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului sau eventual începutul Hallstatt-ului și din perioadele feudalismului timpuriu (sec. XI—XII, pl. LXXIV/1—2), dezvoltat (sec. XVI—XVII) și târziu (sec. XVIII).

Pe suprafața cercetată sînt vizibile unele pete asemănătoare cenușarelor, pe care se găsesc lipituri de pereți, pietre și oase de animale, vizibile mai cu seamă spre NV, pe terasa din fața M-rii Frumoasă, către punctul denumit Crucea lui Ferentz.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCȘIași*, VI, 1955, 3—4, p. 898, 1, f; *SCȘIași*, VII, 1953, fasc. 2, p. 39, 72.

f) *Cartierul Păcureș.* În lungul terasei Bahluiului din marginea nord-vestică a Iașilor, denumită aici Dealul Pastia sau Dealul Hanului Beldiman, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (cultura ceramicii liniare), de la sfârșitul epocii bronzului sau eventual începutul Hallstatt-ului, în asociere cu omoplați crestați de bovine (pl. LXXIV/3; CLXXIX/3), din Hallstatt (pl. LXXIV/5), de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov (pl. LXXIV/6—17; CLXXIX/1—2, 4), printre care și o cătuie fragmentară, unele fragmente pîrînd să aparțină unei perioade ulterioare sec. IV e.n., și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV, pl. LXXIV/18, sec. XV—XVI și sec. XVII—XVIII, pl. LXXIV/19); acestei din urmă perioade îi aparțin și câteva obiecte de fier, descoperite în cuprinsul așezării (pl. LXXIV/20, 21).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953, *SCȘIași*, VI, 1955, 3—4, p. 898, 1, b; *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 33, 39—40.

g) *Ceairu lui Peretz*⁷⁴. Pe suprafața micului platou de pe terasa Bahluiului, în marginea nordică a cimitirului izraelit, loc denumit Ceairu lui Peretz, în raza unor cenușare, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice datînd din neoliticul timpuriu (cultura Criș) și dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua I) cu elemente analoge celor din necropola de la Trușești și din așezarea de la Movila Șesul Jijiei (pl. LXXV/1—3, 5—11, 13—18; LXXVI/1—4, 6—7, 9; LXXVII/1, 15), din Hallstatt (pl. LXXV/4), din La Tène-ul II (pl. LXXV/12) și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. LXXVI/10; LXXVII/2—4, 6, 8, 11—14, 16, 22; LXXVIII/1—11).

Nu se poate preciza în ce măsură s-ar putea ca aceleiași perioade să-i aparțină și unele resturi de vase din pastă cretoasă, de culoare olive, cenușie sau brun-cenușie, acoperite uneori cu o angobă prăfoasă neagră sau cenușie închis, dintre care se remarcă o margine îngroșată de castron cu lustru roșu la exterior (pl. LXXVI/5), margini slab evazate și îngroșate de oale (pl. LXXVII/5, 10), precum și funduri profilate plate sau prevăzute cu suporturi inelare joase. La această categorie de vase, care par să fie de tradiție mai veche, se mai pot adăuga fragmente de amfore din pastă alb-rozice sau gălbuie, dintre care se remarcă o margine îngroșată la exterior printr-un manșon inelar, fragmente cu exteriorul vopsit în roșu, precum și resturi de mînuși cu secțiunea rotundă, prevăzute cu creastă asimetrică și șanțuri longitudinale (pl. LXXVI/8; LXXVII/9).

Puținele fragmente din pastă poroasă sau nisipoasă, de culoare brun-cenușie ori neagră, par să aparțină unei perioade ulterioare sec. IV e.n.

Alte resturi de vase aparțin feudalismului dezvoltat (sec. XIV și XVII—XVIII) și feudalismului târziu (sec. XVIII).

Pe același loc s-au descoperit lipituri arse de pereți cu urme de fățuială și spoială albă, rozeta unui corn de cert secționată cu fereștrăul, fragmente de ocră galben și de zgură metalică, iar la marginea nordică a așezării, pe un cenușar în formă de monticul plat, s-a găsit o mică seceră de bronz de tipul cu buton.

Cercetare N. Zaharia, 1951, *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 32, fig. 23.

⁷⁴ În acest sector al orașului Iași s-au făcut și unele descoperiri mai vechi (*Arhiva Muzeului Național de Antichități*, 1894, 35, fig. 6).

Cartierul Crucea Roșie. La circa 1 km sud de Ceaurlui lui Peretz, pe aceeași pantă a dealului din marginea cartierului Crucea Roșie, s-au descoperit două așezări din care s-au cules lame, gratoare și fragmente de silex albăstrui patinat, aparținând aurignacianului mijlociu.

Cercetare N. Zaharia, 1951, *SCȘ Iași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 30, 32–33; *AM*, I, 1961, p. 31, a–b.

Cartierul Bogdan. Pe panta estică a Dealului În Lungul Vântului în vile din Cartierul Bogdan, s-au descoperit fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 287, I, c, 1; *SCȘ Iași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 30, 34–35.

h) *Bariera Cîrlig.* Pe suprafețele plate ale alunecărilor de coastă din marginea nordică a Iașilor, la circa 200–300 m distanță de bariera Cîrlig, către Pîrlul Cacaina, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând Hallstatt-ului, La Tène-ului II (pl. LXXVIII/13–14), sec. III–IV e.n. (?) din care sînt fragmente de vase lucrate din pastă cretoasă cenușie (pl. LXXVIII/15), secolului V e.n. și eventual sec. V–VI e.n. pe lângă care s-a găsit și un fragment de pieptene bilateral de os cu nituri de bronz (pl. CLXXIX/6), secolului al VIII-lea, cu resturi de borcane din etapa protodridu (pl. LXXVIII/16), perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI–XII) și dezvoltat (sec. XVII–XVIII).

Pe același loc s-a găsit și o lamă de silex cu marginile retușate (pl. LXXVIII/12).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953, *SCȘ Iași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 28, 29.

i) *Valea Căcainei la sud de Poligonul de tragere.* La 0,5 km S de poligonul de tragere, pe stînga Pîrlului Cacaina, către Groapa lui Vodă, în săpătura unor tranșee, s-au descoperit cîteva fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), sfîrșitului epocii bronzului sau eventual începutului Hallstatt-ului (pl. LXXVII/17–19) și începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.?), etapei protodridu cu elemente analoge celor descoperite în așezarea de la Dănești-Vaslui (pl. LXXVIII/20–21) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV, pl. CLXXIX/5 și sec. XVII–XVIII).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953, *SCIV*, V, 1955, 1–2, p. 287, I, c, 2; *ibidem*, p. 288, III, 2; *SCȘ Iași*, VII, fasc. 2, 1956, p. 30.

j) *Cartier Moara de Vînt-Salhana.* În sectorul estic al orașului Iași, cuprins între Bariera Moara de Vînt, cimitirul Eternitatea și cartierul Rufeni, s-au stabilit puncte cu resturi de locuire mai vechi. Astfel, în marginea nord-estică a cimitirului Eternitatea s-au descoperit fragmente ceramice și tăvi de tuci din sec. XVIII și mai tîrzii, precum și cîteva morminte în care s-au găsit monede din aceeași perioadă, iar pe panta vestică a Dealului Cimitirului, către Pîrlul Cacaina, în jurul locului unde odinioară se înălța construcția de lemn a bisericii Rufeni s-au cules fragmente ceramice caracteristice sec. XVII și mai tîrzii.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1954 și 1957, *SCȘ Iași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 29, 23–25.

k) *Cartierul Abator.* În sectorul sud-estic al orașului, denumit cartierul Abator, s-au precizat următoarele puncte cu resturi de așezări vechi:

Str. Aurel Vlaicu. Pe terasa inferioară din stînga Bahluiului, în grădina proprietății din str. Aurel Vlaicu nr. 43, s-au cules fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. LXXVIII/25–26) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII–XVIII). Pe același loc s-a descoperit și un virf de lance din fier, prevăzut cu o nervură mediană proeminentă și cu tub de înmănușare pe care se mai păstrează resturile a două cuie pentru fixare (pl. LXXIX/9 :CXCI/16).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCȘ Iași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 14, 6.

La Nicolau. La circa 1 km NV de cîmpul de aviație, într-o plantație de pomi, s-au descoperit fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. LXXIX/1–7), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. LXXIX/10) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII–XVIII), acestea din urmă asemănătoare celor descoperite în curtea Școlii generale nr. 18 din vecinătate.

Pe același loc s-a mai descoperit un perforator de os, fragmente de oase crestate și pietre, în majoritate arse.

Într-o lutărie situată la circa 200 m sud de acest punct s-a descoperit un fragment dintr-un nucleu de silex alb patinat, aparținînd paleoliticului superior.

Cercetare N. Zaharia, 1954 și 1955, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 898, I, a; *SCȘ Iași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 14, 7; *AM*, I, 1961, p. 31, 36, c.

Fabrica de Cărmăzi și Țigle. În nisipăria fabricii de țigle, la 200 m vest de cărmădărie, s-au descoperit resturi scheletice de mamut, precum și așchii de cremene cu urme de desprinderi crucișe, caracteristice paleoliticului mijlociu.

Pe terasa inferioară a Bahluiului, în marginea sud-estică a orașului, între fabrica de țigle și cărmădă și Atelierele auto, ca și în grădinile locuitorilor din cartierul Abator, dar mai ales în cariera de lut a fabricii de țigle s-au descoperit resturi de vase aparținînd Hallstatt-ului tîrziu sau eventual La Tène-ului II, începutului epocii migrațiilor (cultura

Sîntana de Mureș-Cerniașov, pl. LXXVIII/22—24, 27, 30; LXXX/1—11) cu elemente de la sfîrșitul sec. IV e.n. și chiar de la începutul sec. V e.n., precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI și XVII—XVIII).

În cuprinsul lutăriei fabricii, pe fundul gropii unui bordei distrus s-a descoperit un pieptene de os cu trei plăci și nituri de bronz (pl. LXXIX/13).

Pe același loc, în care în 1960 s-a efectuat un sondaj⁷⁵, s-au mai descoperit resturi de cahle nesmălțuite, lulele și două discuri de fier, late și perforate la mijloc.

Verificare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953 și 1960, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 287, a, 1.

Cîmpul de Aviație. În unele săpături făcute în vederea nivelării terenului, la circa 300—400 m est de oraș, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei feudale tîrzii (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1952—1956, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 287, I, a, 3; *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 14, 5.

1) *Cartierul Ciurchi*. Pe suprafața terasei Bahluiului, între străzile Smîrdan-Ciurchi și Vasile Lupu, s-au descoperit cîteva puncte cu resturi de locuire veche.

Str. Smîrdan. În str. Smîrdan nr. 22 s-au cules fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din sec. XVIII.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953, *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 19, 14.

Str. Ciurchi. În lutăria din str. Ciurchi nr. 51 s-au găsit resturi de vase dintr-o fază neprecizată a culturii Cucuteni, de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din sec. XVII—XVIII.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCȘIași*, VII, fasc. 2, p. 19, 13.

Han-Tătar. În str. Ciurchi, colț cu str. Han-Tătar, precum și în preajma movilei din dosul bisericii Sf. Neculai din str. Vasile Lupu, s-au adunat fragmente ceramice din sec. XVIII. De pe acest loc provine probabil și o tîpsie de argint, pe marginile căreia, în medalioane aurite, sînt reprezentate, după tehnica *au repoussé*, chipurile unor împărați romani; piesa se află în tezaurul Mitropoliei din Iași.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 19, 11.

m) *Str. Ciurchi nr. 134*. Pe suprafața plană a terasei din stînga Bahluiului, cuprinsă între străzile Ciurchi, Hațașul Vitelor și Grădinari, din marginea sud-estică a Iașilor, atît în curtea locuitorului Ene Agape, din str. Ciurchi nr. 134, cît și în împrejurimi, în urma plantării unor vii, s-a descoperit un micronucleu din silex vinețiu patinat, cu urme de desprinderi lamelare și o așchie microlitică din paleoliticul superior final, precum și un foarte mare număr de fragmente ceramice și resturi de unelte din neoliticul dezvoltat (cultura precucuteni, pl. LXXX/12—15, 17), din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. LXXXI/1), din Hallstatt-ul tîrziu sau eventual La Tène-ul II (pl. LXXX/16; LXXXI/2—3, 6—12, 18; LXXXII/1—4, 12), din secolul II—III e.n. (pl. LXXXI/15, 17, 19; LXXXII/10; LXXXIII/12—14; LXXXVI/7, 15; LXXX/1, 6, 9, 12; CLXXIX/20), precum și un vas miniatural (pl. CLXXX/8), și în număr mai mare de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.). Dintre acestea din urmă, unele provin din străchini, castroane și oale din pastă fină (pl. LXXXI/5, 13—14, 16, 20; LXXXII/9, 14, 18—21; LXXXIII/3, 5, 11, 15; LXXXIV/4, 8—9, 10—14, 16; LXXXV/6, 8, 11; LXXXVI/2, 6, 8, 12, 14; LXXXVII/9—10, 15—16; CLXXX/5; CLXXX/2; CLXXIX/17, iar din sondaj pl. LXXXVII/5, 19, 21), ornamente cu dungi în relief sau lustruite, simple sau dispuse metopic, ori stilizînd ramura de brad (pl. LXXXI/20; LXXXIII/1—2, 6, 18—19; LXXXIV/7, 15, 17; LXXXV/7, 10; LXXXVI/1, 5; CLXXXI/1), sau cu motive unghiulare (pl. LXXXIII/7, CLXXIX/11, 14; CLXXX/3).

Un aspect deosebit îl prezintă un număr relativ redus de fragmente care provin din vase cu lustru intens negru-brun sau brun-gălbui, decorate cu motive triunghiulare din linii de puncte imprimate cu roțița, asociate cu caneluri, alveole rotunde și dungi orizontale în relief, în paralel cu linii de puncte (pl. LXXXIII/8, 10; CLXXIX/16, 19; CLXXX/2, 10).

De asemenea, restrîns este numărul de fragmente provenind din vase nisipoase sau fin-zgrunțuroase cu pietricele în pastă, ori din categoria ceramicii fine negricioase și cu impurități sau cu aspect poros, cu umerii decorați cu dungi în relief sau cu benzi în trepte, prevăzute cu suporturi inelare rudimentare sau funduri concave (pl. LXXXI/20—21; LXXXII/6—8, 11, 13, 16—17; LXXXIII/7—14, 17, LXXXIV/2—4, 6, 18—14, 18; LXXXV/1—5,

⁷⁵ Sondajul a fost executat de I. Ioniță, *Așezarea de tip Sîntana de Mureș de la Iași-Fabrica de cărămizi*, în *AM*, VII, 1972

12; LXXXVI/3—4, 6, 10—11, 13; LXXXVII/7, 11, 13—23—25, 15, 16; LXXXIX/7—8, 12, 15; LXXX/4) care aparțin unei perioade ulterioare sec. IV e.n., încadrându-se în sec. V e.n. și, în parte, chiar în sec. V—VI e.n.⁷⁶

O datare, pentru moment incertă, se poate aplica și unora dintre numeroasele fragmente de amfore din pastă fină sau nisipoasă roșcată, mai rar rozie, și acoperite cu o angobă gălbuie (pl. LXXXII/1—2, 5, 12, 15; LXXXIII/4, 16; LXXXV/9, 13—15; LXXXVI/9; CLXXXI/4).

Aceleași perioade îi mai aparțin : un vas miniatură (pl. CLXXX/8), câteva greutăți de plasă (pl. CLXXX/7), o gresie de ascuțit, o mărgică tubulară de sticlă albastră (pl. CLXXXI/7), precum și un fragment de cărămidă cu inscripție cursivă grecească (pl. LXXXVI/16), două cuțitoaie de fier, de tipuri diferite, cu spatele aplatisat prin loviri repetate (pl. CLXXXI/13—14), o verigă de bronz (pl. CLXXXI/3), precum și un cuțit de fier (pl. CLXXXI/11), obiecte care zăceau în depunerea de sol cenușos corespunzătoare probabil secolului IV e.n.

Din perioada feudalismului dezvoltat sînt : o ulcică (pl. CLXXXI/5—6), mînere de capace de formă tronconică (pl. LXXXVII/8; CLXXX/11), mai multe fragmente de vase din sec. XVII—XVIII, precum și câteva obiecte de fier (pl. CLXXXI/8—10, 12, 15).

Tot prin cercetări repetate de suprafață, într-o groapă, s-a descoperit și o monedă seleucidă (pl. CCLIX/3).

Un mic sondaj efectuat în cuprinsul acestei așezări în anul 1955 a dus la descoperirea unor resturi ceramice din Hallstatt (pl. LXXXVII/1—2) și a două locuințe de suprafață. Acestea aveau forma dreptunghiulară, iar resturile pereților prăbușiți zăceau la nivelul de 0,35—0,43 m, într-un sol brun, cenușos, corespunzător depunerilor din sec. III și sec. IV e.n. Sub resturile de pereți s-au găsit puține fragmente de vase (pl. LXXXVII/3—4, 18, 20; CLXXXIX/20), urme de pari groși și o fusaiolă bitronconică, elemente identice cu cele descoperite prin cercetările de suprafață.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1952—1956. *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 287, 1, b; *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 898, 1, c; *SCȘ Iași*, VII, fasc. 2, p. 14—19.

În str. Smîrdan, pe aceeași terasă inferioară a Bahluiului, la jumătatea distanței dintre Palatul Culturii și cartierul Ciurchi, s-a descoperit un pinten de fier din perioada feudalismului dezvoltat (pl. LXXXVIII/1).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 191; *SCȘ Iași*, VII, fasc. 2, 1956, p. 10, 14.

n) *Mănăstirea Cetățuia*⁷⁷. Pe suprafața podișului, la 200 m SE de mănăstire, s-au cules fragmente de străchini, talere, oale, cahle și lulele din sec. XVII—XVIII (pl. LXXXVIII/3, 5).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 899, 3, a; *SCȘ Iași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 37, 68.

Platoul din fața porții. În profilul unui șanț săpat pe platoul din fața intrării principale în mănăstire s-au observat două straturi de depunere, dintre care unul pînă la adîncimea de 0,40 m cu fragmente ceramice din sec. XVII—XVIII, iar al doilea între 0,60—0,70 m cu resturi de vase aparținînd probabil sec. IV e.n.

Anterior, în același loc s-a găsit o monedă macedoneană.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 899, 3; *SCȘ Iași*, VII, fasc. 2, 1956, p. 37, 67.

Spre „Manta Roșie”. Pe cornișa nord-estică a dealului Cetățuia, către panta dinspre Preventoriul „Manta Roșie”, la circa 500 m SE de mănăstire, apele de șiroire au scos în evidență câteva gropi puțin adînci din cuprinsul cărora s-au cules numeroase fragmente ceramice din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodisțea-Foltești, pl. LXXXVIII/2, 4, 7), precum și un toporaș plat de silex vinețiu, șlefuit aproape în întregime și fragmente de lame și așchii solzoase din aceeași rocă (pl. LXXXVIII/6, 11).

Cercetare N. Zaharia, 1955, *SCȘ Iași*, VII, 1956 fasc. 2, p. 39, 70.

50. Lețcani (jud. Iași)

a) *Vatra satului — terasa de la biserică*⁷⁸. Pe terasa inferioară a Bahluiului, din dreptul curții locuitorului Neculai Rusu, pînă la circa 100 m sud de biserică, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu (cul-

⁷⁶ Mai multe exemplare din această categorie ceramică au fost verificate și datate în această perioadă de către I. Nestor, care le consideră ca „aparținînd secolului V e.n., fără puțință de a le atribui fazei posthunice, sau celei de a doua jumătăți a sec. V e.n.”, putînd aparține unor grupuri de ostrogoți. Unele dintre aceste elemente ceramice trag spre sec. VI e.n., în orice caz spre sfîrșitul sec. V, depășind în timp faza Bratei-cimitir.

⁷⁷ Barbu Slătineanu, *Ceramica românească*, București,

1938, p. 50 și urm.; D. Tudor, *Monete antice descoperite în Moldova*, în *SCȘ Iași*, II, 1951, 3—4, p. 558; Virgil Drăghiceanu, *Cetățuia din Iași*, în *BCMI*, VI, 1913, p. 145 și urm.

⁷⁸ În acest punct este inclusă și descoperirea publicată izolat sub denumirea Marginea sud-estică a satului (*SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 291, XIX, 2), precum și cea denumită Slobozia Lețcani (*SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 291, XX, 1), ca o continuare directă a acestei așezări.

tura Criș și a ceramicii liniare cu capete de note muzicale, pl. LXXXVIII/9, 13—14, 16; LXXXIX/1, 3), neoliticului dezvoltat (fazele Cucuteni A și B însoțite de specia ceramică denumită Cucuteni C, pl. LXXXIX/2, 5, 8), sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. LXXXIX/7, 9—10), Hallstatt-ului (pl. LXXXVIII/8, 12; LXXXIX/4; 6), probabil secolului III e.n., începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. LXXXVIII/10, LXXXIX/11) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Pe același loc s-a descoperit și un fragment dintr-un brăzdar lucrat dintr-un corn de cerb (pl. LXXXVIII/15). Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 291, XIX, 3.

b) *Marginea sud-estică a satului*. În săpăturile șanțului șoselei din marginea sud-estică a satului, în care au apărut depuneri groase de sol cenușos, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu (cultura Criș) și dezvoltat (faza Cucuteni B), sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua, faza Costișa-Belopotok, pl. LXXXIX/12, 15), secolului III e.n. (pl. XC/1), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. LXXXIX/13, 16—17; XC/2) și perioadei feudale timpurii (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1956, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 291, XIX, 1.

La școală. Pe aceeași terasă, în curtea Școlii generale, cu ocazia unor săpături s-au descoperit fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), resturi de temelii de piatră, cărămizi și lemne provenind din construcții aparținând sec. XVII—XVIII, precum și un fragment ceramic din aceeași perioadă. Un singur fragment rezultă dintr-un vas din sec. XV. Acest punct este probabil în legătură cu așezarea din marginea sud-estică a satului.

Cercetare M. Petrescu-Dimbovița, Al. Andronic și Emilia Zaharia, 1959.

c) *La Lutărie*. În lutăria din marginea nord-vestică a satului, situată în dreptul stației C.F.R. Cucuteni, pe promontoriul plat și rotunjit al terasei inferioare din stînga Bahluiului, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. XC/4—6) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVIII, pl. XC/8).

În cuprinsul săpăturilor lutăriei sînt împrăștiate numeroase fragmente de oase de animale, în mare majoritate falange de cal.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 291, XX, 2.

d) *La Movilă*. Pe panta sudică a dealului din marginea nord-vestică a satului, la circa 50—60 m depărtare de o movilă aproape aplatizată, situată în spatele locuinței lui Victor Dram, cu ocazia desfundării solului, s-au descoperit cîteva morminte de înhumăție cu schelete în poziție chirchită, în preajma cărora erau așezate oale bitronconice (pl. CLXXXIII/1—2) de la sfârșitul epocii bronzului, analoge celor din necropola de la Trușești.

În aceleași împrejurări s-au distrus cîteva morminte sarmatice, dintre care unul a fost dezvelit metodic. Acesta conținea un schelet orientat N—S, întins pe spate cu brațele în lungul corpului. Inventarul acestuia a constatat dintr-o căniță lucrată la roată din pastă cenușiu-gălbuie cu urme de slip negru la exterior, două borcanele în miniatură, luate cu mina din pastă poroasă cenușie-negricioasă și gălbuie (pl. CLXXXIII/3—4), doi cercei fragmentari din sîrmă de bronz, precum și nouă mărgelă, dintre care una din bronz, iar celelalte din pastă de sticlă de culoare verde și brună.

Pe baza acestui inventar mormîntul se poate atribui sec. IV e.n.

Cercetîndu-se mantaua movilei s-au descoperit fragmente ceramice din pastă bună cenușie-cegricioasă, printre care și unele decorate cu incizii unghiulare (pl. XC/7), aparținînd sfârșitului epocii bronzului (faza timpurie Costișa-Belopotok-Noua I, precum și din faza Nouă propriu-zisă), iar altele din sec. IV e.n.*

Pe același loc, la poala movilei, s-a descoperit un fragment dintr-o coroană de fier (pl. XC/9) cu suprafața aurită, precum și fragmente de oase omenești.

După relatările locuitorilor, în mantaua acestei movile, cu prilejul numeroaselor săpături anterioare s-au distrus mai multe morminte.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1956.

e) *La Holm*. La nord de sat, sub poala sud-vestică a Dealului Holm, în dreptul celui de-al doilea canton C.F.R., s-au descoperit resturi de vase din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. XC/10), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. XC/11—13) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

f) *Iazul Bulgăriei*. Pe terasa inferioară a Bahluiului, la circa 2,5 km nord-vest de sat, într-un loc unde, sub poala dealului, se adună torenții unei ravini, loc denumit Iazul Bulgăriei, s-au descoperit cîteva fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (cultura Criș) și dezvoltat (faza Cucuteni B în asociere cu specia denumită Cucuteni C), de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. XC/14; CLXXXII/1—4), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și din perioada feudalismului dezvoltat și timpurie (sec. XV—XVI și sec. XVIII).

Printre numeroasele resturi de oase de animale s-a descoperit și vîrfurile unui împungător lucrat dintr-un corn de bovid (pl. CLXXXII/5).

Cercetare N. Zaharia, 1952.

g) *Movila din șes*⁷⁹. Pe terasa joasă a Bahluiului, tăiată de terasamentul liniei ferate, la 2 km vest de sat, în apropierea unei movile, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu (cultura ceramicii liniare), neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. XC/15–16; XCI/1–2, 5–6), sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. XC/17; XCI/7, 13), Hallstatt-ului, uneori cu impresiuni de *torques* (pl. XC/18; XCI/3–4, 9–11; CLXXXII/10), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. XCI/12, 14–18; CLXXXII/12, 14–15) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII, pl. XCI/8).

Cîteva așchii de silex nepatinat prezintă retușe pe una din laturi (pl. CLXXXII/13).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 288, VII, 2.

h) *Valea Ilenii*. Pe panta sudică a interfluviului cuprins între șesul Bahluiului și Valea Ilenii, în dreptul bifurcării liniei ferate Dorohoi și Pașcani, de pe suprafața unor cenușare s-au cules resturi de cultură materială din paleoliticul mijlociu, precum și fragmente de vase aparținând neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B în asociere cu specia Cucuteni C), sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. XCII/2, 4–5, 8–9; CLXXXII/6–7), Hallstatt-ului (pl. XCII/1, 3, 6–7, 10–12) și perioadei feudalismului târziu (sec. XVIII).

Pe același loc s-au descoperit lipituri arse de perete, pietre și oase de animale, dintre care unele crestate (pl. CLXXXII/8).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

i) *La Nisipărie*. În gropile nisipărilor situate la circa 400–500 m nord-vest de Valea Ilenii, pe terasa inferioară a Bahluiului, s-au descoperit fragmente ceramice din pastă fină de culoare galben-roșcată, dintre care unele cu urme de pictură brună, aparținând culturii Cucuteni B.

Cercetare N. Zaharia, 1954.

j) *La Damian*. Pe terasa în evantai din stînga Bahluiului, în dreptul unor ruine situate pe locul denumit La Damian (Hanul Poștei), la circa 3 km nord de sat, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. XCII/14–16, 18), din Hallstatt (pl. XCII/17) și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. XCII/13, 19–20).

Cercetare N. Zaharia, *SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 288, VII, 1.

51. Miroslava (jud. Iași)⁸⁰

La Bulgării. În marginea nord-estică a satului, pe terasa de luncă din dreapta Bahluiului, în apropierea instalației de pompare a apei, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice din perioada de tranziție de la neolitic la începutul epocii bronzului (faza Horodiștea-Foltești), din perioada prefeudală (aspectele Șipot-Suceava, pl. XCIII/1, 5 și etapa protodridu, pl. XCIII/2–4, 11–12; CLXXXIII/9); din perioada feudalismului timpuriu (cultura Dridu, pl. XCIII/8, 10, 13–14; CLXXXIII/7–8, 10–12, 18) și unele fragmente de tip Răducăneni (sec. XI–XII, precum și eventual din sec. XIII (pl. XCIII/6–7, 9, 15, 18, 26; CLXXXIII/13–14) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV–XV, pl. XCIII/16–17, 19, 21; CLXXXIII/15–17, sec. XV, pl. XCIII/22–25 și sec. XVII–XVIII, pl. CLXXXIII/29), precum și din perioada feudalismului târziu (sec. XVIII, pl. XCIII/19–20, 27–28).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 41, 80.

52. Mogoșești (jud. Iași)

a) *Dealul Băfului*⁸¹. În sectorul nordic al satului, denumit cartierul Galata, pe Dealul Băfului, în jurul căruia se mai observă urme de întăritură prin șanțuiri, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținând perioadei de trecere de la neolitic la începutul epocii bronzului (faza Horodiștea-Foltești), Hallstatt-ului (pl. XCIII/29; XCV/1–3, 5–6, 8–10, 12, 14; XCV/1–2) și Hallstatt-ului târziu și eventual La Tène-ului II (pl.

⁷⁹ Anterior pentru această localitate s-a aplicat denumirea de Cogeasca Nouă. Elementele ceramice care fuseseră atribuite începutului epocii migrațiilor aparțin de fapt culturii ceramicii liniare.

⁸⁰ Printr-o cercetare făcută anterior în preajma acestui loc s-a descoperit și un alt punct, neinclus în lucrarea de față, cu resturi ceramice neolitice dintr-o fază neprecizată (*SCȘIași*, VII, 1956, II, p. 41, 81).

⁸¹ Punct semnalat în 1951 de Al. Brăteanu (informație MAIași). Asupra existenței pe acest loc a unei cetăți ne informează D. Fotino (*Istoria Daciei*, 1859, p. 67, 1), care o identifică cu Marcodava. Ca o descoperire mai veche de pe teritoriul acestei comune se citează un pumnal de bronz cu mineral ajutat (M. Petrescu-Dimbovița, *op. cit.*, în *SCIV*, IV, 1953, 3–4, p. 463, 7).

XCIV/4-5; CXCV/4-5; CLXXXIII/21-22; CLXXXIV/1), probabil aceleași perioade putându-i-se atribui torți și fragmente de cătuie (afumătoare) cu pereții oblici (pl. XCIV/7, 15, 17) și de tipii plate (pl. CLXXXIV/2, 7).

Din La Tène-ul III fac parte resturi de castroane și cești, fructiere (pl. XCV/7-12, 14, 17, 21, 23-24; CLXXXIV 3-4, 6, 22), de vase din pastă grosieră și bună, analoge celor din La Tène-ul II (pl. XCIV/11; XCV/20; XCVI/1-2; CLXXXIV/9), ca și resturi ceramice de import.

Este de remarcat că fragmentele ceramice din La Tène-ul II din această stațiune aparțin unei faze tardive și au analoii directe și cu cele care aparțin La Tène-ului III din așezarea de la Ciurbești (Dealul Birca I).

Începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) îi aparțin doar câteva fragmente (pl. XCV/3, 6, 13, 15-16, 18-19, 22, 25-30; XCVI/5).

Alte câteva fragmente de vase, prin analogiile pe care le prezintă cu ceramica de la Bandu de Cîmpie și Cîndești, datează în sec. V sau V-VI și par să aparțină populației băștinașe.

Perioada feudalismului timpuriu este reprezentată printr-un fragment de vas din cultura Dridu (sec. X-XI, pl. CLXXXIV/8), precum și printr-o margine de borcan lucrat la roată din pastă nisipoasă cenușie cu fețele brune, din sec. XII (pl. XCVI/3). O bucată dintr-o gardină de vatră portativă aparține probabil etapei protodridu.

Din perioada feudalismului dezvoltat sînt fragmente de vase din sec. XVII-XVIII (pl. XCVI/4).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953, 1957.

b) *Dealul Șanta*. În apropierea celor câteva case care alcătuiesc nucleul satului Șanta, pe panta Dealului Budului, denumit și Dealul Suroaei, lângă drum, s-au cules fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului și eventual Hallstatt-ului timpuriu, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. XCVI/6-10), precum și perioadei feudale tîrzii (sec. XVIII).

Cercetare Emilia Zaharia și N. Zaharia, 1956.

c) *Piscul Bordeiului*. Pe suprafața unui martor de eroziune, de formă alungită, cu laturile rîpoase, desprins din terasa de 5 m, situat la estul satului și la 200 m nord de pădure, s-au descoperit câteva fragmente de vase din La Tène-ul II (?) și III (pl. XCVI/11-12), precum și din perioada feudală tîrzie (sec. XVIII, pl. CLXXXIV/5).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1956.

d) *Sub Pisc*. În sectorul de la vestul bisericii satului, în punctul denumit Sub Pisc s-au descoperit fragmente ceramice, printre care o toartă de vas hallstattian, precum și fragmente de vase din sec. XVII-XVIII.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

e) *Piscu lui Toader (La Catarg)*. Pe pantele repezi ale Dealului Tocii, lângă Piscu lui Toader (La Catarg), situat în marginea sud-estică a satului, s-au cules fragmente microlitice lamelare de silex patinat, aparținînd unei faze neprecizate a paleoliticului de sfîrșit. De pe suprafața podișului situat la vest de Dealul Tocii, s-au adunat minuscule fragmente ceramice din pastă cenușie-negricioasă și așchii atipice de silex nepatinat, care datează din perioada de trecere de la neolitic la începutul epocii bronzului (faza Horodiștea-Foltești).

Cercetare N. Zaharia, 1955, AM, I, 1961, p. 34, 49.

f) *Fîntîna lui Onuț (Oniță)*. La circa 2 km sud-vest de localitatea Ciurea, pe panta nord-estică a Dealului Calu, în locul denumit Fîntîna lui Onuț (Oniță), pe ogoarele din jurul fîntîinii vechi - după tradiția locală zidită pe locul unui budăi - s-au cules numeroase resturi de vase aparținînd probabil secolului III e.n., începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), printre care și altele caracteristice sec. V și VI e.n. (pl. CCLVI/1, 5).

Atît în ravinările drumului de căruță care traversează această așezare, cît și pe ogoarele din jurul fîntîinii se găsesc multe resturi de vetre și de pereți cu urme de pari și de nuiele, vîdînd existența unor locuințe de suprafață.

Pe liziera pădurii din preajma așezării, în țărîna scoasă de bursuci în marginea ripii, s-au găsit resturi de oase omenești.

Pe panta sud-vestică a aceluiași deal, cu expunerea către Mogoșești, pe locul denumit Dealul Țintirimului, cu ocazia săpării șanțului pentru protecția pădurii s-au distrus câteva morminte, care, după relatările locuitorilor, prezentau caractere de vechime.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

53. Munteni-Iași⁸²

a) *Cartierul Bădărău*. În marginea sud-vestică a satului, pe pantele acoperite de vii, ca și pe cornișa dealului situat în dreptul locului denumit Via Bădărău, s-au descoperit fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului (pl.

⁸² În acest punct sînt incluse și alte trei descoperiri apropiate între ele: Botul sudic al dealului către Valea Mută (SCIV, VI, 1955, 3-4, p. 898, 1, h) și Munteni între vii, cu Biserica Munteni (SCȘIași, VII, 1958, 2, p. 34, 44 și p. 33, 38).

XCVI/13—19, 21), de la începutul Hallstatt-ului (pl. XCVI/22, 25—26, 29—30), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV, XV—XVI și XVII, pl. XCVI/24, 27, 28, 31 și din sec. XVII—XVIII, pl. XCVI/23, 32).

Cercetare N. Zaharia, 1952.

b) *Fintina de la Rîpa Ceairului*. La circa 300 m sud de sat, lângă fântina situată pe panta vestică a dealului Podgoria Copou, s-a descoperit un fragment ceramic atipic dintr-o fază neprecizată a neoliticului timpuriu. Acesta provine dintr-un vas cu pereții groși, lucrat cu mîna dintr-o pastă densă de culoare neagră, cu ambele fețe galben-rozii și cu lustru puternic obținut prin frecare.

Cercetare N. Zaharia, 1952, *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 33, 36.

c) *Valea Mută*. Pe micul interfluviu determinat pe pîrlul Rediu-Tatar și Valea Mută, la 600—700 m sud de sat, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (aspectul ceramicii liniare, pl. XCVII/1), de la sfîrșitul epocii bronzului sau eventual începutul Hallstatt-ului (pl. XCVII/2—4, 7—8), Hallstatt-ului (pl. XCVII/6), probabil de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. XCVII/5, 9), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 898, 1, h; *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 33, 37.

54. Păușești, com. Dumești (jud. Iași)⁸³

a) *La Bulgărie*. În lungul pîrlului care traversează grădina situată la 1,5 km sud de sat, s-au cules fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua) și probabil unele din faza finală a culturii Noua sau eventual din Hallstatt (pl. XCVII 10—12, 30), din perioada prefeudală (cultura Hlincea, pl. XCVII/13 și protodridu, sec. VIII), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 905, 53, a.

b) *În fața cantonului silvic*⁸⁴. La sud-est de sat, în cuprinsul unei pepiniere situate în fața cantonului silvic, s-au descoperit fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. XCVII/14, 20), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și dintr-o fază mai tîrzie corespunzătoare sec. V sau V—VI (pl. XCVII/15—16, 22), din perioada prefeudală (etapa Șipot-Suceava (?), pl. XCVII/17—18) și din perioadele feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII, pl. CLXXXIV/10) și dezvoltat (sec. XVI, pl. XCVII/21, 24 și sec. XVII—XVIII, pl. XCVII/19, 23).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 905, 53, b.

c) *Pe pîrlu (La Fîntînă)*. La circa 1,5 km sud-est de sat, în lungul pîrlului care se varsă în Iazul Dumeștilor și mai ales în preajma fîntinii, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Din aceeași vreme datează și resturile de vase descoperite în punctul denumit Poiana la Cantonul silvic (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 905, 53, c).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

55. Picioru Lupului, com. Ciurea (jud. Iași)

a) *Măgura Oiței*. În apropierea fîntinilor din marginea sud-estică a satului, nu departe de pîrnișul Dealului Repede, pe suprafața unei mamelonări denumite Măgura Oiței, s-au descoperit mai multe fragmente ceramice care aparțin unei faze neprecizate a Hallstatt-ului (pl. XCVII/25—29; XCVIII/1—2), La Tène-ului III și eventual perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (pl. XCVIII/3).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

b) *Dealul Banilor*. Pe panta nordică a Dealului Banilor, la vest de sat, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice corodate și atipice, aparținînd Hallstatt-ului.

Semnalare I. Gugiuman, 1951.

⁸³ O altă așezare în preajma acestei localități este semnalată de I. Gugiuman pe panta sud-estică a Dealului Ciritei, cu resturi ceramice neolitice și din Hallstatt.

⁸⁴ În această așezare nu s-au descoperit resturi cera-

mice din cultura ceramicii liniare, cum s-a presupus (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 905, 53, b) și cum s-a admis de către Eug. Comșa (*Dacia*, N.S., III, 1957, p. 43).

a) *La Sîngeap*. Pe panta sudică a dealului Cetățuia, pe locul unde a fost vatra satului Sîngeap, s-au descoperit, câteva fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII), precum și o fusaiolă bitronconică din argilă cenușie (pl. XCVIII/4).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 290, XVI, 2—3.

b) *Vatra satului*. În taluzul șanțului care delimitează drumul lângă podul din mijlocul satului, s-au descoperit fragmente ceramice din Hallstatt, de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 290, XVI, 1.

57. Podu Iloaie (jud. Iași) ⁸⁶

a) *Dealul Henciu*. Pe panta vestică a dealului Henciu, în lutăria imășului, cu prilejul unei verificări s-au descoperit fragmente ceramice care aparțin neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. XCVIII/22), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. XCVIII/5, 7) și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XII, pl. XCVIII/6).

Semnalare D. Bîrsan, 1951; verificare N. Zaharia, 1955.

b) *Dealul Țintei*. Pe dealul Țintei, atît pe locul numit Roata cit și în punctul denumit La Deal de Sat, s-au descoperit câteva fragmente ceramice aparținînd culturii Noua de la sfîrșitul epocii bronzului (pl. XCVIII/8) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI).

Semnalare D. Bîrsan, 1951; verificare N. Zaharia, 1955.

c) *Terasa Bahluiului*. La circa 2 km est de tîrg, pe terasa de luncă din stînga Bahluiului, la sud de linia ferată Lețcani-Podu Iloaie, s-au descoperit fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. XCVIII/11—16, 18—20) și din perioada feudalismului tîrziu (sec. XVIII, pl. XCVIII/17).

Pe același loc s-a descoperit și un fragment de topor-ciocan din rocă dură cenușie-negricioasă, care aparține epocii bronzului (pl. XCVIII/21).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

d) *Movila de la drumul Totoeștilor*. Pe dreapta drumului Erbiceni-Podu Iloaie, la circa 1 km distanță de tîrg, în jurul unei movile situate aproape de bifurcarea drumului spre Totoești, s-au descoperit fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV).

Punct semnalat de I. Gugiuman, M. Safca și M. Dănilă în 1950; verificare N. Zaharia, 1960.

58. Polieni-Ulmi, com. Belcești (jud. Iași)

a) *La Odaie* ⁸⁷. Pe terasa inferioară din dreapta Bahluiului, în marginea nord-estică a satului, pe locul denumit La Odaie sau La Curțile Boierești, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fazele Cucuteni A și B, pl. XCIX/1; CLXXXIV/15), de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. XCIX/2—9; CLXXXIV/11—14, 16), de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV, pl. XCIX/10) și tîrziu (sec. XVIII).

Ulterior, pe același loc s-a descoperit un depozit de obiecte de bronz ⁸⁸.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 289, XII, 3.

⁸⁵ La SSV de această localitate, pe teritoriul comunei Frumușica, se cunoaște și o așezare paleolitică, descoperită în 1936, la vest de satul Sticlăria, de către geograful Victor Tufescu (*BSRG*, LVI, 1937, p. 166, nota 1).

⁸⁶ În jurul acestei localități se mai cunosc următoarele puncte de descoperire: Dealul Podiș la SE de tîrg, Grădina lui Poloșescu, Marginea nordică a Dealului Hoișești și Poala nord-estică a Dealului Popești, Dealul Țintei,

cercetate de colectivul șantierului Valea Jijiei în 1951 (*SCIV*, III, 1952, p. 29—30).

⁸⁷ Punct legat anterior de comuna Belcești (*SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 289, XII, 3).

⁸⁸ Marilena Florescu, *Depozitul de obiecte de bronz de la Ulmi-Liteni (raion Hîrlău, regiunea Iași)*, în *AM*, I, 1961, p. 115 și urm.

b) *La Țiclău*. Pe muchia nordică a dealului Țiclău, la sud-vest de sat, în stînga drumului Belcești-Tg. Frumos, prin săparea unor gropi într-o plantație de salcîmi s-au scos la suprafață mai multe fragmente ceramice atipice foarte corodate, dintr-o fază neprecizată a orînduirii comunei primitive, probabil faza Horodiștea-Foltești, și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

59. Popești (jud. Iași) ⁸⁹

a) *În Țigăname*. La 3 km sud-vest de sat, pe marginea podișului de deasupra Pîrului Sineștilor, în locul denumit În Țigăname s-a descoperit o întinsă așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu (cu elemente aparținînd culturii ceramicii liniare) și neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. XCIX/11–16, 18).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

b) *În Sărături*. La 300 m nord de sat, între șosea și Pîrîl Dudău, pe locul denumit În Sărături, s-au descoperit fragmente ceramice care aparțin neoliticului timpuriu (cultura Criș), sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. C/1–3, 5; XCIX/19–20; CLXXXIV/19–20), probabil perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II–III e.n., pl. C/4, 10, 12), perioadei prefeudale (cultura Hlincea și etapa protodridu, pl. C/6, 11) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV–XVI, pl. C/7–9).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 293, XXXVII.

60. Popricani (de Sus) (jud. Iași) ⁹⁰

a) *Dealul Vultur*. Pe suprafața terasei inferioare din dreapta Pîrîului Neagra, la confluența acestuia cu Pîrîl Plopilor, la circa 3 km est de sat, la poala Dealului Vultur, s-a descoperit o întinsă așezare, din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș, pl. C/15), neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. C/13–14, 16–19), precum și începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. C/20).

Cercetare N. Zaharia, 1953.

b) *Coasta Ciriteilor Mari*. Pe poala vestică a Dealului Stîncă, denumit și Dealul Rusului, în apropierea pîrîului Valea Neagra, în punctul denumit Coasta Ciriteilor Mari s-au descoperit fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. C/21–26; CI/1–3), din sec. II–III e.n. (pl. CI/5, 9, 17, 19), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. C/27; CI/4, 6–8, 10–16, 18, 20–25) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV–XVI și XVII–XVIII).

Un fragment de os provenind din curbura unui maxilar de animal, cu urme de șlefuire, provine dintr-o seceră.

Cercetare N. Zaharia, 1955, 1956, *SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 292, XXVIII, 4.

c) *Ciriteiul Mic*. Pe suprafața ușor înclinată spre est a dealului cuprins între Pîrîl La Plopi și Valea Neagra, loc denumit Ciriteiul Mic, la circa 3 km est de sat, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (cultura precucuteni și fazele Cucuteni A și B, pl. CII/1–4, 6–8, 11–12) și din Hallstatt (pl. CII/5).

Pe același loc s-au descoperit un topor din marnă silicioasă (pl. CII/9) și un fragment de fusaiolă plată din pastă cenușie-negricioasă, conținînd sfîrșimituri de scoică (pl. CII/10).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 292, XXVIII, 2.

d) *Coasta Delenilor*. Pe panta vestică a Dealului Stîncă, denumit și Dealul Rusului, la circa 1 km sud de Ciriteiul Mare, pe Coasta Delenilor, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. CII/20), Hallstatt-ului (pl. CII/19) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII–XVIII).

⁸⁹ Vezi și rezultatele cercetărilor colectivului de la șantierul Valea Jijiei (*SCIV*, III, 1952, p. 27–28).

⁹⁰ Din punct de vedere geografic, prin poziția ei, această localitate se împarte într-un sector nordic, mai vechi, al

satului, sub numele de Popricanii de Jos, înglobîndu-se bazinului Jijiei, și un sector sudic, mai nou, sub denumirea de Popricanii de Sus, considerat ca ținînd de bazinul Bahluiului.

Cercetare N. Zaharia, 1951, 1956, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 292, XXVIII, 3.

e) *Dealul lui Humă*. La circa 3,5 km est de sat, în stînga pîrîului Valea Neagra, pe pantele micului platou situat la poala sudică a Dealului lui Humă, s-a descoperit o întinsă și bogată așezare din care s-au cules fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului sau eventual de la începutul Hallstatt-ului și începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov, pl. CII/13—18; CIII/1—4, 6—9, 11—17, 19; CLXXXIV/17—18, 21; CLXXXV/1—7, 9—10, 12—13).

Destul de numeroase sînt și resturile de vase, care, prin forme și tehnica de lucru, fac legătura cu perioada imediat anterioară, sec. IV e.n., ca și cu aceea de la sfîrșitul aceleiași secol (pl. CIII/5, 10, 18, 20—21, 28).

Pe același loc s-a descoperit și un fragment de unealtă (?) dintr-un corn de bovidu aplatisat prin tocire pe două fețe diametral opuse, obiect care prezintă și un început de găurire (pl. CLXXXV/8).

Cercetare N. Zaharia, 1952, 1955, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 292, XXVIII, 1.

61. Prigoreni Mici—Ion Neculee (jud. Iași)

La Cimitir. În lîtura din marginea nordică a cimitirului satului, situată pe un martor din terasa inferioară de pe dreapta Bahluețului, s-au cules fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. CIII/22) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII, pl. CIII/24, 26—27). Un fragment de placă decorativă prezintă un decor în relief și cu smălțuri verzi, galbene și albastre (pl. CIII/25).

Cercetare colectivul șantierului Valea Jijiei, raport A. Nițu (*SCIV*, III, 1952, p. 27).

Verificare N. Zaharia *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 901, 26) și N. Berlescu (*SCȘ Iași*, VI, 1955, fasc. 3, p. 156 și urm.).

62. Proselnici, com. Miroslava (jud. Iași)

a) *Săliștea Nedeieni*. Pe terasa din stînga Pîrului Nedeieni, în locul denumit La Siliște, s-au descoperit fragmente ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV și XV—XVI, pl. CIII/23; CIV/1—5, 7—11, 13—16; CLXXXV/11 și sec. XVII, pl. CIV/2, 6, 8, 14), printre care și un rest dintr-o cahlă cu smălț verde-gălbui și decor floral (pl. CIV/12).

Cercetare N. Zaharia, 1952.

b) *Dealul Telefului*. Pe panta nordică a Dealului Telefului, în dreptul bisericii satului, s-au descoperit cîteva fragmente ceramice aparținînd La Tène-ului III sau eventual sec. II—III e.n., dintre care se remarcă îndeosebi un fragment dintr-o toartă din bandă lată, prevăzută cu un briu median aplicat, decorat cu șiruri unghiulare de impresiuni punctate (pl. CIV/17—19).

Cercetare N. Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 905, 54.

c) *Dealul Belcea*. Pe pantele Dealului Belcea situat în marginea satului, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A), din Hallstatt-ul mijlociu (pl. CIV/21) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII, pl. CIV/20).

Semnalare I. Gugiuman, 1954. Cercetare N. Zaharia, 1954.

63. Războieni — Tg. Frumos (jud. Iași)

a) *Sud-estul Dealului Buznei*. Pe panta sud-estică a dealului Buznei, către valea Bahluiului, la vest de Gospodăria agricolă de stat Războeni, în apropierea drumului care duce spre Prigoreni Mici, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (cultura precucuteni și faza Cucuteni A, pl. CIV/26), Hallstatt-ului (pl. CIV/25), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CIV/22—24) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953.

b) *Cantonul 28*. La sud de sat și de cantonul C.F.R. 28, pe terasa inferioară a Bahluețului, s-au descoperit cîteva fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B), sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua),

Hallstatt-ului (pl. CLXXXVI/1), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVI, pl. CLXXXVI/2).

Punct semnalat de Leon Boambă, 1958.

c) *Sud de sat*. Pe terasa inferioară a Bahluețului, în plantația de protecție din lungul liniei ferate, la circa 600 m sud de promontoriul rotund al terasei, s-au descoperit resturi de cultură materială din paleoliticul superior, căruia îi aparține un talon de lamă cu retușe de uzură pe latura stângă (pl. CIV/27), resturi ceramice din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. CIV/28) și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare N. Zaharia, 1953.

64. Rediu Aldei, com. Aroneanu (jud. Iași)

a) *La Hîrtop*. Pe muchia hîrtopului din marginea sud-estică a satului s-au descoperit fragmente ceramice aparținând perioadei de trecere de la neolitic la începutul epocii bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. CIV/30; CV/1), precum și perioadelor prefeudală (etapa protodridu, sec. IX, pl. CIV/29) și feudală timpurie (cultura Dridu, sec. X–XI, pl. CIV/31).

Pe același loc s-a descoperit și un fragment dintr-o unealtă de silex patinat, tăiat în formă de virf microlitic, care, după patina dublă, se poate presupune că a fost reutilizată la începutul epocii bronzului.

Cercetare N. Zaharia, 1953.

b) *Holmul cel Mare*. Pe podișul de la 2 km est de sat și în jurul movilei aplatizate care se găsește în marginea rîpei, s-au descoperit așchii și fragmente lamelare de silex patinat din paleoliticul superior, precum și fragmente ceramice neolitice dintr-o fază neprecizată și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI–XVII).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 902, 33; *AM*, I, 1961, p. 32, 43, a.

c) *Dealul Coadă Stîncii*. Deasupra podișului, în dreptul înșeuării dintre Dealul Comanului și Dealul Coadă Stîncii, s-au adunat câteva așchii de silex albăstrui cu patina albă, care aparțin unei faze neprecizate a paleoliticului superior.

De asemenea, la 1 km est de sat, pe suprafața ogoarelor, în porțiunile unde solul negru a fost lavat, s-au descoperit așchii de cremene de același tip, precum și un nucleu epuizat, cu patină avansată.

Cercetare N. Zaharia, 1952, *AM*, I, 1961, p. 32, 43, b.

65. Rediu Tătar (jud. Iași)⁵¹

a) *Dealul Breazu — La Salcîmi*. Pe panta sudică a Dealului Breazu, la est de sat și la circa 1 km nord de izvoarele minerale, pe locul denumit La Salcîmi, s-a descoperit o întinsă așezare din care s-au cules fragmente ceramice din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești) cu multe elemente litice, de la sfîrșitul La Tène-ului III sau eventual din perioada corespunzătoare provinciei Dacia (pl. CV/2), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII–XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1958, *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 34, c. 43.

b) *Dealul Bursucăriei*. Pe panta sudică a Dealului Bursucăriei, în stînga Piriului Breazu, la circa 2 km est de sat, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CV/3–8) și perioadei feudale tîrzii (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 34, 43.

c) *Via Teodorescu*. Pe terasa inferioară a Bahluiului, în sectorul din marginea sud-vestică a satului, la sud de locul denumit Moara Beldiman, între vile din apropierea izvorului, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CV/9–11), probabil sec. VI, resturi de vase lucrate la roată din pastă zgrunțuroasă sau nisipoasă, cu pietricele în compoziție, uneori decorate cu dungi adîncite orizontal, prezentînd unele analogii cu ceramica complexurilor Brătei-Ipotești-Cîndești, și feudalismului dezvoltat (sec. XVII–XVIII).

⁵¹ Pe teritoriul acestei comune s-a semnalat de către de sat, Al. Obreja o așezare din sec. IV e.n., la circa 800 m NV

Raport A. Nițu, 1951, *SCIV*, III, 1952, p. 32, 1.

Verificare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1—2, 1955, p. 288, I, d; *SCȘIași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 24, 16.

d) *Valea Ursulea*. Pe dreapta Piriului Breazu, în fosta livadă a Școlii Pedagogice, pe Valea Ursulea, s-au descoperit fragmente ceramice din perioada de trecere de la neolitic la începutul epocii bronzului (faza Horodiștea-Foltești), din Hallstatt-ul târziu și din perioada feudală târzie (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 898, 1, b.

66. Rusenii Noi, com. Holboea (jud. Iași)

a) *Valea Satului*. În marginea nordică a satului, pe panta estică a Podișului Chiriță, către piriul Valea Satului, pe ogoarele și în grădinile locuitorilor s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținând sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. CV/12—13, 15—17, 19; CLXXXVI/4—6, 8—9), Hallstatt-ului timpuriu (pl. CV/14) și târziu, La Tène-ului III sau eventual sec. II—III e.n. (pl. CV/18) și probabil începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CLXXXVI/3).

Cercetare N. Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 291, XXIV, 1.

b) *Sub Pădure*. În fundul hîrtopului situat la circa 1 km nord-vest de sat, în punctul denumit Sub Pădure, pe pantele ușor hîrtopite ale dealului, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice care aparțin epocii bronzului (fază neprecizată, pl. CV/22—23) și începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CV/20—21; CVI/1, 6).

Două fragmente de amfore din pastă rozie cu nisip roșcat ar putea aparține unei faze anterioare sec. IV e.n. Pe același loc s-au descoperit o mărghiță rotundă din pastă sticloasă rozie (pl. CLXXXVI/7), mărgelile din argilă (pl. CV/24), fragmente din lame microlitice din silex nepatinat, precum și o piatră perforată (pl. CVI/2).

Cercetare N. Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 291, XXIV, 2.

67. Scobinți (jud. Iași)

a) *Dealul lui Vodă*. Pe interfluviul situat pe panta sud-vestică a Dealului lui Vodă, s-au descoperit câteva resturi atipice din vase aparținând probabil începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI, pl. CVI/3—5, 7—10).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

b) *La Lutărie*. În malurile lutăriei din marginea sud-estică a satului, la 0,35 m adâncime față de suprafața solului, s-au descoperit câteva fragmente ceramice din perioada de trecere de la neolitic la începutul epocii bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. CVI/33).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

c) *Dealul Basaraba*⁹³. Pe ogoarele de la poala nordică a Dealului Basaraba, către pîriu, s-au descoperit fragmente ceramice dintr-o fază neprecizată a neoliticului și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII, pl. CVI/11—12).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

68. Scobilțeni, oraș Podu Iloaie (jud. Iași)

a) *Dealul Buddi*. Pe poala Dealului Budăi, în marginea nord-vestică a satului, către Iazul Scobilțenilor, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B), Hallstatt-ului (?), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CVI/13—15, 17—18) sau etapei ulterioare sec. IV e.n. (pl. CVI/16) și perioadei feudalismului timpuriu cu elemente care prezintă analogii cu materialul ceramic din sec. XII—XIII din așezarea de la Prodana, din apropierea cetății de pământ de la Bîrlad, precum și feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII) și târziu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955 1—2, p. 289, X.

⁹³ După informațiile lui Radu Vulpe acest punct ar fi fost menționat de C. Fedeleș în 1910.

b) *În dosul Cimitirului*. La 1 km nord-vest de sat, pe podișul din apropierea actualului cimitir, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținând începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CVI/19–22; CLXXXVI/10), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII) și târziu (sec. XVIII, pl. CVI/23).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 905, 55.

c) *Dealul Juganului*. La circa 3 km sud-vest de sat, pe un rest de terasă cuprins între două iazuri, la poala dealului Juganului și mai cu seamă în dreptul ieșăturilor, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV–XVI și XVII–XVIII), printre care se află și o bucată de cahlă cu decor floral și smalt verde.

Cercetare N. Zaharia, 1953.

69. Scopoșeni, com. Horlești (jud. Iași) ⁹³

a) *Dealul Cheșcului*. Pe un pînten de terasă joasă, de formă patrulateră, cu trei laturi rîpoase, denumit Dealul Cheșcului, situat pe poala sudică a Dealului La Coșere, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. CVI/32), perioadei de tranziție de la sfîrșitul neoliticului la începutul epocii bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. CVI/26, 31), Hallstatt-ului tîrziu, sfîrșitului La Tène-ului III sau eventual începutului perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II–III e.n., pl. CVI/27; CVII/2, 7), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CVI/24–25, 28–30; CVII/1, 3–6, 8–15, 28; CLXXXVI/11, 15–16; CLXXXVII/1–3) și dintr-o fază ulterioară sec. IV e.n., printre care sînt cîteva fragmente de vase din pastă semifină sau nisipoasă cu aspect poros, de culoare brun-roșcată, cu analogii la Ciurchi-Iași (pl. CLXXXVI/12, 18–19), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI–XVII).

Cercetare N. Zaharia, 1954, 1956, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 905, 56, b.

b) *La Coșere*. Pe panta vestică a Dealului Cheșcului, la 1 km sud-vest de sat, în viile din jurul casei locuitorului Ion Miclăuș, și îndeosebi în lungul ripei situate la sud-est de această locuință, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), Hallstatt-ului (pl. CVII/16, 19, 21), secolului II–III e.n., începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), printre care și un obiect ceramic de formă neprecizată (pl. CVII/18, 20), și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV–XVI, pl. CVII/17, și sec. XVII).

Cercetare N. Zaharia, 1955, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 905, 56, a.

c) *Peste Baltă – La Fîntînele*. Pe panta estică a Dealului La Coșere, peste pîrtul de la vest de sat, pe locul denumit la Fîntînele și La Iezătură, s-au cules resturi de unelte din epoca neolitică și fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CVII/24) și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XIII–XIV, pl. CVII/23) și dezvoltat (sec. XV, pl. CVII/22, și sec. XV–XVI).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 905, 56, f; *AM*, I, 1961, p. 34, 50.

d) *Iazul Glodului (Iazu lui Virnav)*. Pe pantele nord-vestice ale Dealului Viișoara, către Iazu lui Virnav, denumit și Iazul Glodului, lîngă șesul smîrcos dinspre Iazul Cucuteni, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd Hallstatt-ului (?) și începutului epocii migrațiilor (sec. IV (?) e.n.).

Cercetare N. Zaharia, 1953, 1956, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 905, 56, i.

e) *Dealul Viișoara*. La 2 km VSV de sat, pe pîntenul de terasă situat la poala Dealului Viișoara, lîngă fosta vatră a iazului lui Virnav, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), sfîrșitului epocii bronzului sau eventual începutului Hallstatt-ului (pl. CVII/25), secolului II–III e.n. (pl. CVII/26; CLXXXVI/13), precum și perioadei prefeudale (cultura Hlincea, pl. CVII/27; CLXXXVI/17).

Cercetare N. Zaharia, 1953, 1956, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 905, 56, c–d, g–h.

70. Sîrca, com. Bălțați (jud. Iași) ⁹⁴

a) *La Buddie*. Pe terasa inferioară din stînga Bahluețului, la circa 2 km sud-est de halta C.F.R., în apropierea locului denumit La Budăie, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș, pl. CVIII/1), perioadei de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. CVIII/2), sfîrșitului epocii bronzului

⁹³ Cercetările ulterioare au impus unificarea teritorială a celor 4 puncte de descoperire publicate anterior ca izolate (*SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 905, 56, c–d, g–h).

⁹⁴ Vezi și unele puncte de descoperire mai vechi (Const.

Moisil, *op. cit.*, în *BCMI*, 1909, ianuarie-martie, p. 116) în afară de punctul Geamăna semnalat de noi anterior (*SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 901, 28, e) și neînclîș în lucrarea de față.

(cultura Noua, pl. CVII/29; CVIII/3), secolului III e.n. (pl. CVIII/5), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CVIII/4; CLXXXVII/5–7), precum și dintr-o fază neprecizată a feudalismului dezvoltat.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 901, 28, d.

b) *Cantonul C.F.R. nr. 40*. Pe terasa inferioară din stînga Bahluiului, în dreptul cantonului nr. 40, la 1 km vest de halta C.F.R., s-au descoperit mai multe fragmente de vase din faza Cucuteni B.

Cercetare N. Zaharia, 1958.

c) *Valea Oilor*. Pe sectorul meandric al terasei joase din stînga Bahluețului, la 1 km NV de gura Văii Oilor s-au descoperit fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CVIII/6–7).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

d) *La Lutărie*. Pe terasa inferioară din stînga Bahluețului, la circa 2 km sud-est de stația C.F.R., în lutăria din dreptul ieșăturii vechi, în apropierea gropilor de lut s-au găsit cîteva resturi de inventar paleolitic și fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș) și dezvoltat (faza Cucuteni B), Hallstatt-ului, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), dintre care unele prezintă analogii cu ceramica de la sfîrșitul sec. IV e.n. descoperită la Cipău și în unele stațiuni din Moldova și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV–XV, pl. CVIII/9, sec. XVII, pl. CVIII/8, 10 și sec. XVII–XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1954, 1956, *SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 289, IX; *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 901, 28, c.

e) *La Movilă*. Pe podișul din jurul movilei situate la sud de sat, s-au cules fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B), din Hallstatt și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII–XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 901, 28, b.

f) *Sud de Valea Oilor*. Pe terasa inferioară din stînga Bahluețului, la circa 1 km sud de confluența acestuia cu pîrîul Valea Oilor, în dreptul unor ruini, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CVIII/11–12, 15), precum și feudalismului dezvoltat (sec. XV–XVI, pl. CVIII/13–14 și sec. XVII).

Cercetare N. Zaharia, 1954, 1956, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 901, 28, a.

71. Slobozia, com. Deleni (jud. Iași)

Vatra satului. În șanțurile șoselei care traversează în lung satul și mai cu seamă în jurul ruinelor vechii fabrici de spirt, s-au descoperit fragmente de vase din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII–XVIII).

De asemenea și în lungul pîrîului din sectorul sudic al satului, ca și pe ogoarele dinspre Deleni s-au descoperit resturi de vase din aceeași perioadă.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

72. Spinoasa, com. Erbiceni (jud. Iași)

a) *Poala Catargului (Coasta Budei)*. La circa 1 km sud-vest de halta C.F.R. Spinoasa, la poala estică a Dealului Catarg denumit și Dealul Budăielor, într-un vechi cot meandric al șesului Bahluiului, cu prilejul unor mari lucrări de săpătură s-au distrus total două așezări bogate în materiale arheologice din paleoliticul superior, protoneolitic (?) și din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. CVIII/17, 19; CIX/1–4, 6, 8–11; CX/3; CLXXXVII/8, 10–13; CLXXXVIII/1, 3–6, 8, 10–11), în asociere cu mai multe figurine antropomorfe și zoomorfe, dintre care una cu partea superioară plată (pl. CX/6) și toporașe din marnă silicioasă (pl. CVIII/18; CLXXXVIII/12).

Într-una din locuințele cucuteniene distruse s-au descoperit numeroase sfere de lut ars, analoge celor găsite în stațiunea de la Bogonos-Dealul din Mijloc, deosebindu-se prin aceea că în fiecare din sferele de aici se găsește înfipit cîte un ciob de vas, așezat cu un colț ascuțit în afară (pl. CLXXXVIII/2).

Alte resturi ceramice de pe acest loc aparțin fazei Cucuteni B, cu ceramică pictată (pl. CIX/5, 7; 12–13; CX/1; CLXXXVII/9; CLXXXVIII/9) și cu specia Cucuteni C (pl. CLXXXVIII/13) și sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua de tradiție Costișa-Belopotok, pl. CX/4–5, 16), acestea din urmă în asociere cu mai mulți omoplați de bovidae cu marginile crestate, precum și cu o măciucă de bronz, prevăzută cu trei proeminențe laterale și gaură de înmănunchere (pl. CLXXXVIII/7).

La circa 200—300 m est de sectorul în care s-au cules aceste materiale arheologice, prin mari lucrări de săpătură și nivelare, s-au distrus doi tumuli plăți, conținând morminte de înmormântare cu schelete în poziție chirchită și alungită, atît în mantaua tumulilor, cît și în jurul lor.

Numeroase alte fragmente aparțin Hallstatt-ului (pl. CX/10), La Tène-ului III, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CX/8, 11; CXI/6) și perioadei prefeudale (etapa protodridu⁹⁵, pl. CX/2, 7, 9, 12—15; CXI/1—5; CVIII/16), căreia îi aparțin și resturi din margini de vetre portative, dintre care una cu impresiuni alveolare pe partea superioară și cu o bandă de impresiuni aplicate cu scoica spre interior.

Pe același loc s-au mai descoperit o mărgică bitronconică de lut (pl. CXI/7), împungătoare din corn de cerb, precum și numeroase fragmente de frecătoare și percutoare din silex patinat.

În cuprinsul acestei așezări s-au efectuat sondaje (vezi *Materiale*, V, 1959, p. 485 și urm.; *Materiale*, VI, 1959, p. 531 și urm.; *Materiale*, VIII, 1962, p. 35 și urm.).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 289, XI, 6.

b) *Conul de defecție la NV de halta C.F.R.* La circa 2 km NV de halta C.F.R., în dreptul conului de defecție situat la gura unei văiugi de lângă șosea, în șesul Bahluiului, s-au descoperit o lamă de silex vinețiu cu marginile retușate și fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului sau eventual de la începutul Hallstatt-ului și din perioada feudală tîrzie (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 289, XI, 3.

c) *Movila de la nordul haltei C.F.R.* În movila tăiată de terasamentul liniei ferate la circa 2 km nord de halta C.F.R., s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) cu elemente de la sfîrșitul acestui secol, precum și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XIII?, pl. CXI/8).

Pe același loc s-au mai găsit un fragment din fundul unui pahar de sticlă, două lame de cuțite de fier (pl. CXI/9—10) și resturi de schelete omenești.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 289, XI, 4.

d) *Pe Huc.* La circa 3 km nord-vest de halta C.F.R., pe prelungirea nordică a Dealului Sircei, în punctul denumit Trestianul și Pe Huc, în săpătura unor tranșee, s-au descoperit resturi de vase aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. CXI/11), printre care unele cenușii de aspect precucutenian, decorate cu motive de linii adîncite, în asocieri cu motive punctate (pl. CXI/12). În afară de acestea, pe același loc s-au mai descoperit fragmente de figurine antropomorfe și zoomorfe (pl. CXI/13—16), precum și două sule lucrate din oase de pasăre (pl. CXI/17—18).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 289, XI, 1.

e) *La Podul de Fier.* Pe movila de la Podul de Fier, situată la 2 km sud de halta C.F.R., s-au descoperit cîteva fragmente ceramice corodate, datînd dintr-o fază neprecizată a culturii Cucuteni și din perioada prefeudală (cultura Hlincea cu elemente protodridu), precum și din perioada feudală tîrzie (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953.

f) *Dealul Catarg.* La 2 km vest de halta C.F.R. Spinoasa, pe partea cea mai înaltă a podișului denumit Dealul Sirca și Dealul Catarg, s-au descoperit fragmente ceramice corodate aparținînd perioadei de tranziție de la sfîrșitul neoliticului la începutul epocii bronzului (faza Horodiștea-Foltești), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI).

În cuprinsul aceleiași așezări în anul 1945 s-a descoperit un tezaur de monete și obiecte de podoabă din argint și aur. Din totalul pieselor, care după aprecierea descoperitorilor depășea greutatea de 4—5 kg, în cea mai mare parte vîndute negustorilor din Podu Iloaie și Tg. Frumos, s-au regrupat următoarele piese:

O limbă de curea (pl. CXI/19) turnată din argint masiv; o agrafă rotundă și două aplice ajurate de modă ungurească, turnate din argint masiv; trei piese decorative din argint, cu găuri la capete, nouă monede ungurești din argint, dintre care una datată 1518 și 22 monede mici turcești de argint (pl. CLXXXIX/1).

Se pare că piesele care au alcătuit acest tezaur, aparținînd unor epoci diferite, au constituit obiectul unei tezaurizări tîrzii în secolul al XVI-lea.

⁹⁵ Descoperirea corespunzătoare acestei perioade a fost menționată în *SCIV*, X, 1959, 1, p. 151. În această așezare au avut loc 3 sondaje (*Materiale*, V, 1959, p. 485 și urm.; *Materiale*, VI, 1959, p. 531 și urm.; *Materiale*, VIII, 1962, p. 35 și urm.). Prin verificări ulterioare s-a precizat că cele trei puncte de descoperire situate pe panta estică a Dealului Spinoasei, la N de stația C.F.R.

(*SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 289, XI, 2—3, 5), fac parte dintr-o așezare foarte extinsă. Punctul de la nr. 6 este greșit redat ca fiind situat la 6 m N de stația C.F.R. Ulterior, așezarea descoperită în acest punct a fost publicată și în cadrul cercetărilor colectivului șantierului Suceava (*SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 314).

Cercetare N. Zaharia, 1953.

g) *Pe Canal (Spinoasa I)*. La circa 1 km sud de stația C.F.R. Spinoasa, în șesul colmatat de la poala Dealului Catarg (Dealul Budăi), pe traseul săpăturii unui canal de drenaj s-au secționat mai mulți martori de eroziune, care fiind situați în cuprinsul luncii au fost complet acoperiți prin iluvionare o dată cu șesul. În țărina unora din acești martori s-au descoperit unelte microlitice din silex patinat. Dintre acestea se remarcă în mod deosebit câteva unelte tăiate în formă de trapez, aparținând culturii tardenoisiene din mezolitic, cultură semnalată și mai înainte în Moldova. Aceste piese tipice sînt asociate cu produse menilitice sau gresoase, precum și cu multe fragmente de oase mărunțite, de animale.

Deasupra păturii bine individualizate, care conțin aceste produse, s-a stabilit existența unei alte depuneri, cu sporadice resturi de ceramică primitivă și numeroase așchii și lame de silex vinăt, foarte slab patinate, aparținând probabil neoliticului timpuriu. În vara anului 1960, în acest punct s-a practicat un mic sondaj stratigrafic, continuat apoi pe o scară mai mare în 1961.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 289, XI, 6; *AM*, I, 1961, p. 28.

h) *Spinoasa II*. În lungul aceluiași canal, la circa 400 m sud de punctul denumit Spinoasa I, în depunerile de argile loessoide ale șesului, s-au descoperit câteva piese litice care aparțin paleoliticului superior.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 289, XI, 6; *AM*, I, 1961, p. 28, b.

73. Sprinceana (Bîrlești-Ungureni), com. Erbiceni (jud. Iași)

La Via Bîrleștilor. Pe suprafața în formă de podiș a Dealului Sprinceana, pe locul denumit La Via Bîrleștilor, loc situat în marginea nord-estică a satului, s-a identificat o așezare în cuprinsul căreia s-au descoperit fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), Hallstatt-ului, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Pe același loc s-a descoperit și un fragment din oasele parietale ale unui craniu omenesc, cu aspect de vechime.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

74. Sticlăria, com. Scobinți (jud. Iași)

Holm. Pe suprafața platformei Dealului Mare, denumit Holm, între localitățile Sticlăria și Feredieni, s-au descoperit așchii și lame microlitice de silex patinat aparținând paleoliticului superior final.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *AM*, I, 1961, p. 32, 39.

75. Șorogari, com. Aroneanu (jud. Iași)

a) *Poligonul de tragere*. Pe panta nord-estică a Dealului Șorogari, în șiroirile apei pe cărarea care duce din Valea Căcainei spre Șorogari, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținând feudalismului dezvoltat.

Cele mai multe dintre aceste fragmente provin din oale aparținând sec. XIII—XIV, XIV—XV și XVI (pl. CXI/20—28; CXII/1—3, 7) și sec. XVII—XVIII.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCȘ Iași*, VII, 1956, fasc. 2, p. 30, 31.

b) *Grădina lui Gh. Lupu*. Pe suprafața unui pînten al terasei joase, situat pe interfluviul format de pîriul Căcaina cu un pîriaș ce iese din vatra satului, în grădina locuitorului Gh. Lupu, prin săparea unui beci s-au descoperit resturile a două bordeie suprapuse în parte.

Din bordeiul inferior, a cărui săpătură atinge adîncimea de 1,05 m, distrus aproape în întregime, s-au cules doar câteva fragmente de vase lucrate cu mina și o bucată de vatră portativă, din etapa protodridu.

Cel de-al doilea bordei, rămas intact pe jumătate, avea forma rectangulară, cu laturile lungi orientate în direcția NV—SE, iar săpătura lui atinge adîncimea de 0,45 m față de suprafața solului actual. Din jurul vetrei situate în colțul nord-estic al bordeiului, în care se afla o mare cantitate de cenușă și cărbuni de lemn, s-au cules fragmente ceramice aparținând culturii Dridu (sec. X—XI, pl. CLXXXIX/2—12, 14). În cenușa vetrei s-au descoperit numeroase fragmente de oase de animale, un împungător lucrat dintr-un corn de cerb (pl. CLXXXIX/15—16), un al doilea fragmentar, resturi

de coarne de câprior de o mărime neobișnuită (pl. CLXXXIX/13), o măsea umană și una probabil de cerb, precum și câteva bucăți de zgură metalică.

În țărâna rezultată din săpătura beciului s-au descoperit și resturi de vase neolitice.

Cercetându-se întreaga suprafață din jurul acestui punct, s-au descoperit numeroase fragmente de vase de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua), din Hallstatt și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare N. Zaharia, 1958.

c) *Vatra satului*. Pe platoul îngust al dealului situat în marginea estică a satului, atît în grădina locuitorului Const. Coroi, cît și în vilele învecinate s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd Hallstatt-ului, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CXII/4) cu elemente lucrate după o tehnică caracteristică sec. III e.n., precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

La circa 100 m distanță de acest loc sînt indicii despre existența unei necropole cu morminte de înhumatie, care, după informațiile locuitorilor și după constatările directe, conțin schelete chircite sau în poziție întinsă, însoțite de vase de lut.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

d) *Panta vestică a dealului Șorogari*⁹⁶. Pe panta vestică a Dealului Șorogari, în stînga drumului de țară Copou-Aroneanu, la 0,5 km distanță de poligonul de tragere, s-au descoperit fragmente ceramice din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CXII/5) cu elemente dintr-o fază anterioară culturii Hlincea, precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV, pl. CXII/6, 8, 12 și sec. XVII—XVIII, pl. CXII/9, 22).

Pe același loc s-au descoperit lipituri arse de perete, un rest de șamotă (?) din pastă albă cu incluziuni de marnă colorată într-o tentă albastră-verzuie, precum și un fragment de fier provenind dintr-un obiect nedeterminat (pl. CXII/10).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

e) *La Nisipărie*. Pe podișul din marginea nord-vestică a satului, pe locul vechilor cariere de nisip din livada locuitorului Ilie Sirbu, s-au descoperit câteva fragmente lamelare din silex alb, puternic patinat și cu vernis gălbui, aparținînd probabil paleoliticului mediu. Locuitorii relatează că, în urmă cu 25 de ani, în timpul cînd lucrau la scosul nisipului din carieră, au găsit adesea așchii de cremene și oase de mamifere mari.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

f) *Imașul Tîrgului*. Pe panta vestică a dealului Șorogari, către valea Ciricului, la nord de porțiunea păstrată din vechiul șanț al Iașilor, în dreptul barierei Abator, s-au descoperit fragmente ceramice din faza de tranziție de la neolitic la începutul epocii bronzului și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII, pl. CXII/11).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

76. Tăutești, com. Rediu (jud. Iași)⁹⁷

a) *Hîrtopu Lingurarului*. La nord-vestul Pădurii Tăutești, pe suprafețele boltite ale terenului din Hîrtopu Lingurarului, situat în dreapta drumului Tăutești-Horlești, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B), sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. CXII/13—15; CXC/1—2), Hallstatt-ului, precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV, pl. CXII/17).

De pe același loc provin fragmente de amfore mari din pastă nisipoasă.

Cercetare N. Zaharia, 1953, SCIV, VI, 1955, 1—2, p. 291, XXII.

b) *Vatra Apăreștilor*. La 1 km nord-est de suprafața unui pînten de deal înconjurat de smîrcuri, denumit Vatra Apăreștilor, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice care aparțin unei faze neprecizate a neoliticului dezvoltat,

⁹⁶ Cu multă probabilitate această așezare este mult mai extinsă, cuprinzînd și punctele cunoscute anterior sub denumirea de Bariera Șorogari și Gospodăria de stat, prezentate ca puncte izolate (SCIV, VI, 1955, 1—2,

p. 288, III, 1, 3).

⁹⁷ Pe teritoriul acestei localități s-a mai semnalat de către Al. Obreja un punct situat la 1 km nord de sat, cu resturi arheologice din secolul IV e.n.

perioadei de tranziție de la neolitic la începutul epocii migrațiilor (faza Horodiștea-Foltești, pl. CXII/18—19), sfârșitului epocii bronzului sau eventual începutului Hallstatt-ului (pl. CXII/16, 20—21; CXIII/1; CXC/3—6, 8), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CXC/7), precum și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XII și XII—XIII, pl. CXIII/2—5) și dezvoltat (sec. XV—XVI și XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 291, XXII.

c) *Coasta Hindeiului*. La sud-est de sat și de Pîrlul Bogonos, în cuprinsul hîrtopului de la Fîntîna lui Baltag, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CXIII/6, 8—13; CXC/10—11, 14), cu unele elemente de tradiție mai vechi (pl. CXIII/7; CXC/9), printre care și resturi de amfore din pastă rozie.

Pe același loc s-a descoperit și o măciucă lucrată dintr-o rocă eruptivă de culoare cenușie⁹⁸; aceasta are forma unui elipsoid și este prevăzută cu gaură de înmănușare. Pe acest obiect, căruia îi lipsește o margine, ruptă din vechime, se află o gravură cruciformă ușor adîncită (pl. CXIII/19; CXC/12).

Fragmente ceramice asemănătoare cu cele de pe Coasta Hindeiului se găsesc și pe Dealul Împutîta, la 300 m sud de acest punct.

Cercetare N. Zaharia, 1953.

d) *Un km nord-est de sat*. Pe panta nordică a hîrtopului denumit Vatra Apăreștilor, s-au descoperit fragmente ceramice prefeudale (etapa protodridu, pl. CXIII/15) și din perioada feudalismului timpuriu (probabil sec. XI—XII), ca și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI, pl. CXIII/16).

Cercetare N. Zaharia, 1953.

e) *În Zof*. La 300—400 m nord-est de sat, pe suprafața unui pînten oval al terasei de 3—5 m, în locul denumit În Zof, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținînd Hallstatt-ului tîrziu, secolului II—III e.n., din care fac parte resturi de vase cu suport și altele cu exteriorul vopsit în roșu (pl. CXIII/23), precum și de la începutul epocii migrațiilor aparținînd culturii Sintana de Mureș-Cerniașov (pl. CXIII/17—18, 20—21, 24—27) și de la sfîrșitul sec. IV, eventual și începutul sec. V e.n. (pl. CXIII/14, 22).

În cuprinsul aceleiași așezări s-a descoperit și un fragment dintr-o mărgică de sticlă neagră, decorată ocelar și cu dungi verzi, cenușii și galbene pe un fond de culoare brun-roșcat (pl. CXIII/28); această piesă este identică cu o alta, descoperită într-unul din mormintele din necropola de înhumăție de pe Dealul Cărmidăriei de la Botoșani și datată în sec. V e.n.

Cercetare N. Zaharia, 1958.

f) *Vatra satului*. În sectorul sud-estic al satului, ca și dincolo de limitele lui, pînă în marginea rupturii de pantă pe care o prezintă terasa joasă, tăiată unghiular, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice corodate, aparținînd fazei Cucuteni A.

Cercetare N. Zaharia, 1958.

77. Tîrgu Frumos (jud. Iași)

a) *Terasa Bahlueșului*. În dreapta șoselei Iași-Roman, pe terasa joasă din stînga Bahlueșului, la jumătatea distanței dintre pietrele de marcaj km 23—24 s-au cules fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CXCI/1), cu elemente de la începutul sec. V e.n., analoge cu cele descoperite la Ciurchi-Iași, datate în sec. V și V—VI e.n.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) *Dealul Buznei*. Pe două din suprafețele plate situate pe panta estică a Dealului Buznei, în dreptul Stațiunii experimentale agricole Tîrgu-Frumos, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice corodate aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, p. 901, 3—4, 29, b.

c) *Siliștea Schitului*. Pe panta nord-estică a Dealului Buznei, la 1 km nord de Prigoreni Mici, s-au descoperit fragmente ceramice din Hallstatt-ul tîrziu, de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) printre care unele resturi de vase cu exteriorul vopsit într-o culoare roșie (pl. CXIV/1—2, 6; CXC/13, 15—17; CXCI/5), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI și XVI—XVII, pl. CXCI/2).

⁹⁸ Măciuca a fost descoperită de Const. Mîndru, de la Muzeul de istorie naturală din Iași.

d) *Dealul Beci*. Pe panta nordică a Dealului Beci, situat în marginea sudică a tirgului, s-au descoperit fragmente de vase cucuteniene dintr-o fază neprecizată.

Semnalare I. Gugiuman, 1952.

78. Tomești (jud. Iași)

a) *Opinca (Vatra Satului)*. În sectorul sudic al satului, pe suprafața plată și aproape orizontală a terenului din stînga Pîrfului Opinca, s-a descoperit o bogată siliște, din care s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. CXCI/4), La Tène-ului II cu fragmente de vase bastarnice (pl. CXCI/13), și de vase de import lucrate la roată din pastă fină negricioasă cu lustru intens de culoare neagră, precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Pe aceeași suprafață, în curtea locuitorului Const. Baran, prin desfundarea terenului s-a descoperit un cuptor de ars oale, datînd de la sfîrșitul sec. XVII și începutul sec. XVIII.

Partea bazală a acestui cuptor era amenajată într-o cameră de foc cu pilon central. Între camera de foc și cea de ardere se interpuneau o serie de bare dispuse radiar între pilon și pereții cuptorului. Pe interspațiile dintre bare erau așezate vase fragmentare, lucrate din pastă densă, caracteristică sfîrșitului sec. XVII și începutul sec. XVIII și decorate cu benzi de dungi adîncite învîlurit sau prin ștanțare (pl. CXCI/3, 6—12).

Ulterior cuptorul a fost încadrat într-o săpătură sistematică.

Cercetare N. Zaharia, 1960.

b) *Între Vii*. Atît în vatra satului, cît și pe pantele vestice ale Dealului Murgului, la sud-est de sat, ca și pe pantele nord-estice dinspre Dealul Cioroiaia, s-au descoperit fragmente ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII), grupate sporadic în cîteva puncte îndepărtate unele de altele.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

c) *Valea Lupului*. Pe pantele nordice ale Dealului lui Miron, la circa 1 km sud-est de sat, în lungul Văii Lupului, în grădina locuitorului Mihai Paisvant și în viile învecinate s-au descoperit fragmente de oale mari și străchini cu marginile arcuite, lucrate din pastă grosieră cenușie sau rozie și decorate cu briuri alveolate sau crestate, aparținînd La Tène-ului II. Un singur fragment mic, din pastă cenușie, provine dintr-un vas lucrat la roată.

Cercetare N. Zaharia, 1958.

79. Totoești, com. Erbiceni (jud. Iași)

a) *La Odaie*. În jurul izvorului situat aproape de coada Iazului Totoești, între Dealul Totoești și Dealul Soci, la circa 2 km nord de sat, pe locul denumit La Odaie, de pe cenușarele care pătează suprafața ogoarelor s-au cules fragmente ceramice aparținînd perioadei de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești) din care face parte și o figurină antropomorfă fragmentară (pl. CXIV/10), sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. CXIV/3—5, 7—9; CXCI/1—3) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

La circa 0,5 km sud de acest punct, în apropierea iezăturii s-au descoperit cîteva fragmente lamelare de silex aparținînd probabil paleoliticului de sfîrșit.

Cercetare N. Zaharia, 1952.

b) *Dealul Podiș*. Sub cornișa abruptă a Dealului Totoeștilor, din malurile unei ripi situate la sud-est de sat s-au cules numeroase fragmente ceramice și lipituri de pereți, dintr-o depunere a cărei adîncime este cuprinsă între 0,50—0,60 m față de suprafața solului actual.

Toate fragmentele culese din această pătură, ca și cele descoperite în jurul celor trei tumuli înșiruiți pe marginea podișului, provin din vase aparținînd perioadei de trecere de la neolitic la începutul epocii bronzului (faza Horodiștea-Foltești).

În marginea sudică a rîpei s-a descoperit groapa unui mormînt de înhumăție în care zăceau cîteva resturi de oase și un con neperforat de argilă.

Cercetare N. Zaharia, 1952.

a) *Dealul Cimitirului*. Pe suprafața unui tapșan înclinat, situat la circa 200 m nord de cimitir, s-au descoperit fragmente ceramice din Hallstatt, de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CXCII/4–5) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV–XVI și XVII–XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 288; *SCȘIași*, VII, 1956, p. 34, 50.

b) *Panta estică a Dealului Uricani*, în direcția satului Brătuleni, în jurul unei fîntîni situate la circa 600–700 m sud de acest din urmă sat, s-au descoperit fragmente ceramice care aparțin probabil perioadei de trecere de la neolitic la începutul epocii bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. CXIV/11–12). În cuprinsul acestei așezări s-au găsit și mici lipituri de perete de formă solzoasă, păstrînd urme de nuiile care nu depășesc grosimea unui creion.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 288, V, 4.

c) *Dealul Uricanilor*. Pe suprafața ușor înclinată a podișului de pe Dealul Uricanilor, ca și în secțiunea prezentată de ripa care delimitează podișul dinspre sat, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice din perioada de tranziție de la neolitic la începutul epocii bronzului.

Pe lângă resturile de vase caracteristice acestei culturi, pe acest loc s-au mai găsit o figurină antropomorfă cu corpul plat, o piatră de rîșniță de formă naviculară, cioplită din gresie silicioasă de culoare cenușie, și numeroase așchii și microlame din silex patinat în alb sau albastrui.

În cuprinsul acestei așezări s-a efectuat un sondaj de mici proporții ¹⁰⁰.

Semnalare I. Guguman, 1951. Cercetare N. Zaharia, 1954.

81. Valea Adîncă, com. Miroslava (jud. Iași)

Dealul Nucului. Pe panta nord-estică a Dealului Nucului, către pîrful Valea Adîncă, în via Elenei Ponici, la 100 m sud de casa lui Ion Cioitan, prin săparea unei gropi s-a descoperit un mic depozit de topoare de silex, probabil în legătură cu un atelier de prelucrare a acestor unelte.

Depozitul constă din două topoare și o daltă, cioplite și pregătite pentru șlefuire, două topoare șlefuite parțial și o așchie mare de silex vinețiu. Unelte, analoge celor descoperite în unele stațiuni din Podolia și din cuprinsul Moldovei, aparțin neoliticului timpriu.

Ulterior, pe locul descoperirii s-au făcut cercetări de amănunt și un sondaj.

Cercetare N. Zaharia și Adrian C. Florescu, 1955. Sondaj 1955 A. C. Florescu, în *Omagiu lui Constantin Daicoviciu*, București, 1960, p. 215 și urm.

82. Valea Lupului, com. Rediu (jud. Iași) ¹⁰¹

a) *La Canton* ¹⁰². Pe partea stîngă a șoselei Iași-Tîrgu Frumos, la 2,5 km nord de Fabrica Chimică și la 100 m sud-est de cantonul din marginea șoselei, prin săparea în anul 1958 a unei mari gropi de împrumut din terasa de luncă a Bahluiului, s-a secționat și distrus în parte o groapă veche, cu diametrul de 0,60 m, avînd aceeași adîncime, din care s-au cules fragmente ceramice din epoca bronzului și oase calcinate.

Fragmentele ceramice provin dintr-un vas lucrat cu mîna, din pastă cenușie-negricioasă cu exteriorul brun, ale cărui margini sînt evazate iar fundul plat și profilat. În acest vas se aflau fragmente dintr-un alt vas din pastă roșcată, cu fundul șters, în care se găseau fragmente mărunte dintr-un schelet de copil, cenușă și cărbuni.

În pătura de sol negru care acoperă terasa joasă, se găsesc numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu (faza Criș).

⁹⁹ Printr-o verificare ulterioară s-a dovedit că punctele Vatra satului și La nord de cimitir, publicate ca descoperiri izolate (*SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 288, V, 1–2), fac parte din așezarea de pe Dealul Cimitirului. Se mai cunoaște o altă așezare pe promontoriul terasei dintre Uricani și Gropnița (*SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 899, 6).

¹⁰⁰ M. Dinu, *Șantierul arheologic de la Valea Lupului. Sondajul de pe dealul Uricani*, în *Materiale*, V, 1959, p. 252.

¹⁰¹ Fără a se preciza locul, se semnalează descoperirea în jurul acestei localități a unor obiecte paleolitice (?) (Em. Protopopescu Pache, în *Comptes rendus des séances*, I.G. al R., t. XIX, 1930–1931, p. 76).

¹⁰² Se pare că acesta ar fi punctul denumit Grindul Uricani, în care în 1951 s-a descoperit un fragment ceramic de tip Criș, fără altă precizare.

Cercetare N. Zaharia, 1958.

b) *Dealul La Coșere*¹⁰³. Pe panta vestică a dealului La Coșere, la 2 km nord de sat, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (cultura Criș, pl. CCII/9), precum și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

c) *La Căprița, 1,5 km nord de Fabrica Chimică*¹⁰⁴. Pe un promontoriu scund al terasei de luncă de pe stînga Bahluiului, în marginea șoselei Iași—Tirgu-Frumos, la circa 1,5 km nord de Fabrica Chimică, în jurul unei movile, prin săpăturile din 1957 pentru nivelarea șoselei s-au descoperit numeroase resturi arheologice aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș, pl. CXCI/7—17; CXCI/1—2, 4—7, 12).

În cuprinsul acestei așezări s-au descoperit fragmente de vase suport, percutoare de gresie și de silex, lame și gratoare din silex slab patinat, precum și numeroase resturi de oase și pietre.

Movila care a existat pe acest loc a fost distrusă total o dată cu mormintele de înhumăție din epoca bronzului, care se aflau în cuprinsul ei.

Aceeași distrugere se constată și într-o altă movilă, la circa 700—800 m sud de această așezare, în care, prin exploatarea lutului și a nisipului, s-au distrus morminte mai vechi, precum și de la începutul epocii migrațiilor.

Cercetare N. Zaharia, 1953—1962.

d) *Fabrica Chimică*. Pe promontoriul terasei inferioare din stînga Bahluiului, în dreptul satului Valea Lupului, s-au descoperit fragmente de vase din neoliticul timpuriu (cultura Criș) și dezvoltat (faza Cucuteni B), din Hallstatt, de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), ca și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Ulterior pe acest loc s-au efectuat săpături arheologice atît în așezare cît și în marele tumul cuprinzînd morminte cu ocru, de pe promontoriul terasei¹⁰⁵.

Cercetare N. Zaharia, 1952.

La cîteva sute de metri sud-est de acest loc, în fața Pepinierii Direcției Drumurilor, cu ocazia desfundării terenului pentru plantații s-au descoperit resturi de vase hallstattiene din pastă cărămizie cu exteriorul negru, precum și resturi de schelete omenești.

Nu departe de acest punct, în nisipăria de pe marginea terasei, prin săpături întîmplătoare în 1955 s-au descoperit resturi de faună veche și un vîrf de mină din silex fumuriu aparținînd paleoliticului inferior¹⁰⁶.

Cercetare N. Zaharia, 1954.

83. Valea Ursului, com. Miroslava (jud. Iași)

La N de sat. În dreptul șoselei Iași-Voinești, sub poala dealului situat la 300—500 m nord de sat, în cuprinsul unei întinse așezări, s-au descoperit fragmente ceramice din perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului (pl. CXIV/11—12), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CXIV/13; CXCI/3, 11), din perioada prefeudală (cultura Hlincea, pl. CXCI/9—10, 13) și din perioada feudalismului timpuriu (cultura Dridu, pl. CXCI/8).

Pe același loc s-au descoperit numeroase lîpitudini arse de perete și bucăți de vetre portative din etapa protodridu.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

¹⁰³ Pe versantul vestic al Dealului La Coșere, la 300 m vest de sat, se semnalează descoperirea în 1944 a unei monede dacice de argint.

¹⁰⁴ În acest punct, cunoscut anterior în cadrul cercetărilor șantierului Valea Jijiei, Vlad Zirra a efectuat o săpătură (*SCIV*, II, 1951, I, p. 58 și urm.). Se mai cunosc și alte descoperiri ulterioare, menționate în acest punct (*Materiale*, VI, 1959, p. 209).

¹⁰⁵ Pentru rezultatele obținute prin săpăturile efectuate în această așezare vezi: *SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 246 și

urm.; *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 701 și urm.; *Materiale*, III, 1957, p. 161 și urm.; *Materiale*, V, 1959, p. 247 și urm.; *Materiale*, VI, 1959, p. 203 și urm.; *AȘUIași*, III, t. I, 1955, 1—2.

¹⁰⁶ M. Dinu, *op. cit.*, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 701 și urm.; N. Zaharia, M. Petrescu-Dimbovița și Em. Zaharia, *op. cit.*, în *SCȘIași*, VII, 1956, 2, p. 11 și 44; C. S. Nicolăescu-Plopșor, *op. cit.*, în *Materiale*, III, 1957, p. 385 și urm.

Vatra Satului. În vilele din sectorul estic al satului și mai cu seamă în dreptul bisericii s-au descoperit fragmente ceramice din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești), fragmente lamelare de silex slab patinat, ca și numeroase fragmente solzoase de lipituri arse.

La 0,5 km vest de acest punct, în grădina locuitorului Paraschiva Butnaru, la desfundarea terenului pentru plantarea viei s-au descoperit două morminte aparținând aceleiași culturi. Într-unul din aceste morminte scheletul zăcea la 0,40 m adâncime, în poziție întinsă, orientat N—S și cu brațele în lungul corpului.

Inventarul mormintului a constatat dintr-un vas de formă sferică cu fundul șters și turtit în sens vertical; acesta era acoperit cu un căpăcel conic prevăzut cu două urechiușe, la fel cu cele de pe corpul lui. Ambele piese sînt lucrate cu multă finețe, din pastă cărămizie, și pictate cu trăsături negricioase în perfectă analogie cu vasul descoperit la Brăilița și cu fragmentele de capac de la Foltești.

Este de remarcat că mormintele descoperite aici nu sînt tumulare, necropola fiind plană, iar scheletele nu au urme de ocră.

Cercetare N. Zaharia, 1956, *AM*, II—III, 1964, p. 439.

85. Vinători (Capu Dealului), com. Popricani (jud. Iași)¹⁰⁷

a) *Dealul Frasinului.* În partea stîngă a drumului Vinători-Sculeni, la sud de Dealul Vultur, pe un clin înconjurat din trei părți de pîrae și smîrcuri, denumit Dealul Frasinului, arăturile au pătruns în pătura de cultură a unei așezări din fazele Cucuteni A (pl. CXV/7) și Cucuteni B (pl. CXV/1—6, 8; CXCIV/1—6), scoțînd la iveală un număr de circa 18—19 locuințe marcate prin lipituri arse, vetre și un abundent material ceramic. Părțile mai joase ale așezării sînt încă neatînse. Specia ceramică denumită Cucuteni C este foarte bine reprezentată (pl. CXCIV/7—8, 10; CXCV/1—7).

Pe marginea vestică rîpoasă a acestei așezări s-au descoperit cîteva lame de silex patinat probabil din paleoliticul superior final, pietre și rîșnițe întregi și fragmentare, numeroase lame neolitice din silex fumuriu, precum și un phalus de argilă (pl. CXIV/23; CXCIV/9).

Pe panta sud-vestică a aceluiași deal, la 200—300 m vest de așezarea neolitică, s-au descoperit resturi ceramice aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI, pl. CXIV/15—18).

Cercetare N. Zaharia, 1952.

b) *Dealul Rufeni (D. Bursucului).* În stînga șoselei Iași-Popricani, pe suprafața degradată a terasei de luncă din lungul Pîrlului Breazu și spre confluența acestuia cu Pîrlul Cacaina, s-a descoperit o întinsă așezare, din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (cultura precucuteni și fazele Cucuteni A și B) printre care și o frumoasă figurină antropomorfă (pl. CXIV/14, 19—20; CXVII/28; CXCV/10—11), sfîrșitului epocii bronzului sau eventual Hallstatt-ului (pl. CXIV/21; CXCV/8, 12; CXCVI/1—2, 5), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CXCVI/3—4, 6—18), unei faze ulterioare sec. IV e.n. din care sînt cîteva resturi de vase din pastă fină (pl. CXVI/2—3) sau nisipoasă cu aspect poros, de culoare cenușie cu fețele gălbui, analoge celor descoperite la Ciurchi-Iași (pl. CXCVII/2) și datate în sec. V eventual și în sec. VI e.n., precum și cîteva fragmente de amfore din pastă gălbuie sau brun-roșcată, decorate cu caneluri late (pl. CXVI/1, 6). Alte fragmente aparțin etapei protodridu (pl. CXIV/22; CXVI/5) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV și XV—XVI, pl. CXVI/4, 7—9 și sec. XVII—XVIII, pl. CXCV/9).

Semnalare Al. Obreja, 1950. Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1952.

c) *Panta sud-vestică a Dealului Bursucăriei.* În stînga Pîrlului Breazu, pe panta înaltă din sud-vestul Dealului Bursucăriei, în săpăturile unor tranșee, s-au descoperit cîteva fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov).

Cercetare N. Zaharia, 1953.

d) *La sud de sat.* În stînga Pîrlului Cacaina, la deschiderea unei mici ravine situate la 1,5 km sud de sat, în dreptul văii Pîrlului Breazu, s-au descoperit fragmente ceramice din pastă fină, zgrunțuroasă sau nisipoasă, de culoare cenușie ori roșcată, care aparțin probabil începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare N. Zaharia, 1958.

¹⁰⁷ Sub denumirea veche a acestei localități, Capu Dealului, se mai cunosc și alte două puncte de descoperire (*SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 291, XXI, 1—2).

4) *Dealul Vultur*. Pe panta sud-vestică a Dealului Vultur, în apropierea cotelui pe care-l face șoseaua Iași-Sculeni, în săpăturile unor vechi tranșee s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținând începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CXVI/10—13, 15—18, 20; CXC VII/5), printre care se află și un rest dintr-un pahar de sticlă cu corpul decorat prin suprafețe concave de formă lenticulară, iar pe gît cu dungi mate orizontale (pl. CXVI/14).

Alte cîteva fragmente prezintă un aspect mai grosier și aparțin probabil perioadei de la sfîrșitul sec. IV.

Dintre numeroasele lipituri de perete, învederînd existența unor locuințe de suprafață, unele păstrează amprente de pari strujiți, cu diametre între 7—10 cm, iar altele urmele despicăturilor de lemne utilizate la construirea pereților. Cercetare N. Zaharia, 1954.

86. Vlădiceni, com. Tomești (jud. Iași)

a) *Fundoaia de la Drumul Florilor*. La circa 700 m sud-vest de sat, sub muchia unui picior al Holmului cel Mare, pe locul denumit Fundoaia de la Drumul Florilor, s-au descoperit fragmente ceramice de aspect Lunca Ciurei din vremea orînduirii comunei primitive (Hallstatt ?).

Pe același loc s-au descoperit și cîteva resturi de vase lucrate la roată din pastă fin-nisipoasă de culoare cenușie, care datează probabil din La Tène-ul III sau eventual dintr-o perioadă imediat ulterioară.

Numeroase lipituri de perete, resturi de vetre și cenușă fac dovada existenței pe acest loc a unei așezări de înălțime.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) *Dealul Bucium*. Pe panta estică, mai înaltă a Dealului Bucium, la bifurcarea drumului Țuțora-Bucium, în dreptul schitului Vlădiceni, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținînd perioadei de trecere de la neolitic la începutul epocii bronzului (faza Horodiștea-Foltești) și din Hallstatt.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

c) *Schitul Vlădiceni*. Pe suprafața unui mamelon orientat N—S, încercuit pe trei părți de terenurile de cultură ale Schitului Vlădiceni, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice, care aparțin sfîrșitului epocii bronzului sau eventual începutului Hallstatt-ului (pl. CXC VII/6—7, 12; CXVI/19; CXC VIII/2, 4—5), La Tène-ului II cu resturi de vase de tip bastarnic (pl. CXVI/22; CXC VII/14), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CXC VII/9, 16; CXC VIII/3, 13), printre care și un fund plat prevăzut cu două găuri (pl. CXC VII/11), culturii Hlincea (pl. CXC VII/8, 10), perioadelor feudalismului timpuriu (cultura Dridu, pl. CXC VII/13, 15; CXC VIII/6—12), sec. X—XIII și XIII—XIV (pl. CXC VIII/1), precum și feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV, pl. CXVI/21).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

CÎMPIA JIJIEI SUPERIOARE ¹⁰⁸

87. Albești (jud. Botoșani) ¹⁰⁹

a) *Cotul Nagîț*. La circa 2 km de sat, pe un rest din terasa de 3—4 m, în marginea sud-estică a iazului, loc denumit Cotul Nagîț, în cuprinsul unei grădinării, s-au cules un topor plat cu ceafa lată și rotunjită din marnă silicioasă galben-cenușie și un gratoar pe lamă de silix cenușiu-negricios (pl. CXC VIII/15—16, 22) și fragmente ceramice, aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI și XVII—XVIII, pl. CXVII/1—3).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

¹⁰⁸ În prezenta lucrare Cîmpia Jijiei Superioare este privită ca unitate aparte, limitele sale depășesc pîntenul deluros Copălău-Cozancea prin înglobarea sectorului nordic al Cîmpiei Jijiei Inferioare. În ceea ce privește Culoarul Prutului, dată fiind importanța sa deosebită din punct de vedere arheologic, în corpus-ul acestei lucrări se prezintă separat, în vederea intensificării cercetărilor viitoare care vor trebui să formeze un capitol aparte.

¹⁰⁹ Pe teritoriul acestei comune, prin cercetările colectivelor șantierelor Valea Jijiei și Trușești, s-au descoperit și alte așezări: La Nordul satului, Pe Toloacă, la Siliște-Ostrov și pe locul denumit Șendreanu din marginea satului Petrești (SCIV, III, 1952, p. 22, 38—39; SCIV, IV, 1953, p. 39).

b) *Dealul Mierești*¹¹⁰. Pe panta sudică a Dealului Mierești, situat în stînga Jijiei, la circa 1,5 km nord-vest de satul Măscăteni și la 2 km nord de Albești, s-au descoperit cîteva așchii și lame de silex albăstrui patinat din paleoliticul superior și fragmente ceramice din sec. XV—XVI, probabil în legătură cu așezarea de la Cotul Nagiț.

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 26, 16.

c) *La Urzicărie*. Pe un promontoriu al terasei inferioare din lunca Jijiei, la circa 1 km nord de Podul de Fier, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV, pl. CXVII/4—5; CXCVIII/17 și din sec. XVII—XVIII, pl. CXCVIII/18).

Cercetare, colectivul șantierului Trușești, 1954, *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 39, a.

d) *La Pod*. Pe un promontoriu al terasei joase din stînga Jijiei, la circa 700—800 m în amonte de podul situat la nordul satului, s-a descoperit o așezare din cuprinsul căreia s-au recoltat numeroase fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. CXVII/6; CXCVIII/19), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniahov, pl. CXVII/7—8, CXCVIII/20), în asociere cu un vîrf de secere de fier (pl. CXCVIII/28), perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV, pl. CXVII/9—11, 12—18; CXCVIII/23—24) și tîrziu (sec. XVIII, pl. CXCVIII/21, 29).

Pe același loc s-a găsit și o sulă lungă de os (pl. CXCVIII/30).

Cercetare, colectivul șantierului Trușești, 1954.

88. Andrieșeni (jud. Iași)¹¹¹

a) *La Odaie*. La circa 1,5 km nord-est de sat, pe locul denumit La Odaie, situat sub panta dealului, s-au cules fragmente ceramice aparținînd Hallstatt-ului (pl. CXVII/24), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniahov), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare Adrian C. Florescu, 1949.

b) *Dealul din Față*. Pe panta sudică a Dealului Ariilor, martor izolat din terasa inferioară a Jijiei, pe locul denumit Dealul din Față, situat în marginea nordică a satului, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniahov, pl. CXVII/20—22; CXCVIII/25—27).

Cercetare I. Ioniță, 1958.

c) *La Pătrimi — Cracalia*. În partea sudică a dealurilor Cracalia și Calabatina, pe locul cunoscut sub denumirea de Pătrimi și la 0,5 km sud de punctul denumit La Iaz, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni) și sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. CXVII/19; CXCIX/1—2).

Pe același loc s-a descoperit și un obiect de formă semisferică, cu o perforație centrală, lucrat dintr-o epifiză de os humeral (pl. CXCIX/5).

Cercetare I. Ioniță, 1958.

d) *Dealul Ariilor*. În lungul terasei inferioare a Jijiei, sub panta Dealului Ariilor de pe stînga șoselei Glăvăneștii Noi-Andrieșeni, s-au cules fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fazele Cucuteni A și B asociate cu resturi de tip Cucuteni C, pl. CXCIX/4, 6—8) și de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. CXCIX/9).

În cuprinsul acestei așezări s-a descoperit și o figurină antropomorfă fragmentară, precum și mai multe așchii de silex, dintre care unele lamelare cu început de patinare (pl. CXCIX/3).

Cercetare I. Ioniță, 1958.

89. Băiceni, com. Curtești (jud. Botoșani)

a) *În Săliște — La Rai*. Pe terasa din dreapta Pîrului Miletin, la încrucișarea drumurilor Rai-Băiceni-Orășenii din Deal și la circa 100 m depărtare de șoseaua principală Iași-Botoșani, pe locul denumit În Săliște, s-au descoperit

¹¹⁰ În publicația anterioară (*AM*, I, 1961, p. 26, 16) acest punct a fost considerat ca făcînd parte din Măscăteni.

¹¹¹ În această localitate, în vatra satului, s-au făcut săpături într-o așezare din neoliticul timpuriu (A. Florescu, *Săpăturile de la Andrieșeni*, în *Materiale*, V, 1959, p. 329 și urm.; idem, *Săpăturile de salvare de la Andrieșeni* în *Materiale*, VI, 1959, p. 117 și urm.). Pe terenul satului

Buhăeni, pendinte de această comună, s-au identificat anterior trei puncte de descoperire cu resturi arheologice: două în Vatra satului (*SCIV*, III, 1952, p. 39) și un al treilea la nord de sat (A. Florescu, *op. cit.*, în *Dacia*, N.S., IV, 1960, p. 561 și urm.) și *Materiale*, V, 1959, p. 329 și urm.).

fragmente ceramice aparținând începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), culturii Hlincea (pl. CXVII/33), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) *La Canton*. Prin săparea drumului care duce din Șoseaua Iașilor spre Orășenii din Deal, la 1 km distanță de Pădurea Rai, dezvelindu-se o mare suprafață din pîntenul scund al dealului situat în marginea pîrului, s-au scos la iveală resturi din gropile unor bordeie, din care s-au cules fragmente ceramice lucrate cu mîna aparținînd perioadei prefeudale (aspectul Șipot-Suceava) și printre care este și un rest de tîpsie.

Cercetare N. Zaharia, 1960.

c) *Malul Iazului*. În marginea nord-estică a satului, pe suprafața unor mamelonări scunde ce delimitează vatra fostului iaz, ca și în vatra satului, s-au descoperit fragmente de vase aparținînd Hallstatt-ului și La Tène-ului II.

Cercetare N. Zaharia, 1960.

90. Belcea, com. Leorda (jud. Botoșani)

La Fîntîna Popii. Pe șesul din fruntea unui promontoriu desprins din terasa Pîrului Corhana, la 1 km vest de sat, în stînga șoselei Bucecea-Leorda, într-o săpătură de lutărie, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. CXCIX/13).

Este de remarcat că această așezare este situată în cuprinsul șesului, la fel cu așezările de la Spinoasa și de la Cristeștii din șesul Vladnicului.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

91. Bobuleștii de Sus, com. Ștefănești (jud. Botoșani) ¹¹²

a) *Dealul Botcilor*. Pe platoul dealului din stînga Pîrului Corogea, platou denumit Dealul Botcilor, la circa 5 km vest de sat și la 200—300 m est de stîmile stabilite acolo, s-a descoperit o întinsă și bogată așezare de înălțime aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. CXVII/23,25) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII), în cuprinsul căreia s-a găsit și o mărgică de dimensiuni mici, din pastă de sticlă albastră (pl. CXVII/31).

Cercetare N. Zaharia, Emilia Zaharia și Elvira Balica, 1959.

b) *La Stîni*. La circa 0,5 km sud-est de stîmile de pe platoul neted al Botcilor, ca și pe pantele rîpoase ale acestora, s-au cules numeroase fragmente de silex și menilit, în genere puternic patinate, de la sfîrșitul paleoliticului (aurignacianul tîrziu, pl. CXVII/29), din mezolitic (pl. CXVII/26—27) și eventual și din neolitic. De pe același loc mai provin un vîrf de os (pl. CXVII/30) și cîteva gratoare pe vîrf de lamă din silex.

Cercetare N. Zaharia și Elvira Balica, 1959.

c) *La Odaie*. Pe suprafața plată, rîpoasă pe trei laturi, a Dealului La Odaie, la circa 4 km vest de sat, ca și pe pantele dinspre Pîrul Corogea, s-au cules lame de silex, uneori patinate, precum și foarte multe fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. CXCIX/10—12, 14, 16, și B, pl. CXCIX/15).

Pe suprafața cercetată se găsesc numeroase platforme de lipituri arse, fragmente de rîșnițe din lespezi de gresie, precum și așchii de silex nepatinat, de forme și mărimi variate.

Cercetare N. Zaharia, Emilia Zaharia și Elvira Balica, 1959.

d) *La Pietroi*. La circa 300 m sud de punctul La Odaie, pe muchia rîpoasă a dealului numit La Pietroi (după o lespede cu inscripție deteriorată care se găsește pe acel loc), s-a descoperit o lamă de silex patinat, cu retușe pe latura stîngă, aparținînd paleoliticului superior.

La 200 m sud de locul în care s-a descoperit această lamă, pe panta vestică a dealului, s-au cules foarte multe piese microlitice din silex patinat, printre care se află un nucleu, lame, un burin, două gratoare și un trapez (pl. CXCIX/17—23).

¹¹² Așezările descoperite pe teritoriul acestei comune, în vatra satului Bobulești, din punct de vedere geografic au fost considerate ca făcînd parte din lunca Prutului și ca

atare în text au fost grupate separat; cele situate în cîmpia mai înaltă, de la cîțiva km vest de sat, s-au considerat ca făcînd parte din Cîmpia Jijiei Superioare.

Pe suprafața cercetată s-a descoperit un vîrf de săgeată din silex, cu baza ușor concavă și laturile fin retușate (pl. CXCI/24), precum și un fragment atipic de vas din pastă neagră cu fețele cenușii, fără amestec de cioburi pisate, dintr-o fază neprecizată a neoliticului timpuriu.

Cercetare N. Zaharia, Emilia Zaharia și Elvira Balica, 1959.

e) *Valea Corogea*. La circa 1 km vest de dealurile La Pietroi și La Odaie, pe pantele sudice ale unui mic interfluviu orientat spre Valea Corogea, s-au cules fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. CXVII/32; CXVIII/1—2) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII, pl. CXVIII/3 și sec. XVII—XVIII).

Pe același loc s-au descoperit și numeroase așchii atipice de cremene.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

92. Bodeasa, oraș. Săveni (jud. Botoșani)

a) *Fundul Bodesei*. La circa 300—400 m sud-vest de sat, pe panta domoală din stînga Pîrîului Bodeasa, s-a descoperit o întinsă așezare, din cuprinsul căreia s-au cules cîteva așchii de silex prezentînd caracteristicile paleoliticului inferior, mijlociu și superior, precum și fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. CXCI/25) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 23, 11.

b) *La Holm*. Pe suprafața unui mic platou înclinat spre sud-est, aproape de confluența pîraielor Bodeasa și Glăvănăasa, pe locul denumit La Holm, situat la 200 m nord-vest de sat, se află un mare număr de movile plate în formă de cenușare cu diametre de 20—30 m și înălțimi cuprinse între 0,80 m și 0,90 m. După cît se pare acestea sînt dispuse pe trei șiruri paralele, etajate către confluența celor două pîraie.

Suprafața cercetată este presărată cu numeroase fragmente ceramice corodate, din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), precum și cu fragmente de vase de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua).

Pe întreaga suprafață a Holmului se găsesc foarte multe lipituri de pereți arși și numeroase oase de animale.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

c) *La Movile*. Pe podișul de la 2,5 km vest de sat, pe locul denumit La Movile s-au găsit fragmente lamelare de silex slab patinat, uneori cu retușe de uzură, dintre care unele aparțin paleoliticului final, iar pe muchia podișului, la 200 m est de movile, pe suprafața în pantă, s-au cules resturi ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

93. Borșa, com. Vlădeni (jud. Iași)

Movila din jos de sat. Pe movila situată la sud de sat s-au descoperit cîteva fragmente ceramice provenind din vase aparținînd sec. XVIII, precum și bucăți de lipituri de pereți.

Cercetare N. Zaharia, 1954.

94. Botoșani (jud. Botoșani)

a) *Cartierul Popăuți*¹¹³. În jurul bisericii Popăuți, ctitoria voievodului Ștefan cel Mare, situată în marginea nordică a orașului și îndeosebi la 200 m nord de acest monument, pe marginile rîpoase ale Pîrîului Luizoia s-au cules

¹¹³ Dintr-o informație particulară rezultă că în curtea locuinței din str. Hatmanul Arbore nr. 30, în dosul bisericii Sf. Neculai-Popăuți, prin săparea unui beci s-au descoperit temelii groase de piatră, care par să aibă legătură cu unele

construcții vechi din jurul acestui monument. Cf. și I. D. Marin, *op. cit.*, în *Studii și articole de istorie*, IX, 1967, p. 33.

numeroase fragmente ceramice aparținând perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV, pl. CXVIII/4, sec. XIV—XV, XV—XVI și sec. XVII—XVIII, pl. CXVIII/6—11).

Muzeul din Botoșani posedă plăci decorative cu smălțuri galbene și verzi, precum și bucăți de vitraj din sec. XV (pl. CCLVII/8) provenind de la biserica Popăuți.

Cercetare Emilia Zaharia și N. Zaharia, 1956.

b) *Bariera Agafton*. Sub panta vestică a podișului din stînga Pîrului Dresleuca, la vest de poligonul de tragere situat în marginea vestică a orașului, în săpăturile unor tranșee vechi s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd secolului III e.n., de tip Poenești (pl. CXVIII/12—13,15), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n. și probabil începutului sec. V, pl. CXVIII/16), precum și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII).

Pe aceeași suprafață s-a descoperit și un rest dintr-un pieptene unilateral de os, cu dinți neregulați, tăiați după două grosimi diferite (pl. CXVIII/14).

Cercetare N. Zaharia, 1957 și 1960.

c) *Între Vii*. Pe Dealul Curteștilor, pe locul denumit Între Vii, situat în dreapta Pîrului Dresleuca, în urma unei arături făcute în dosul păduricii, s-a descoperit un ulcior din pastă brun-gălbuie, decorat cu dungi orizontale de lustru, care conținea un tezaur compus din monede mari turcești și rusești de argint datate între 1760 și 1779.

Informație obținută la muzeul din Botoșani.

d) *Bariera Curtești (Imașul Boianului)*. Pe suprafața unor mamelonări cu boltiri largi, situate pe stînga Pîrului Dresleuca, în marginea nordică a șoselei de la bariera Curteștilor, în săpăturile unei lutării și a unor tranșee vechi, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd unei faze neprecizate a Hallstatt-ului.

În asociere cu aceste resturi s-au mai găsit și altele lucrate la roată din pastă fină cenușie sau gălbuie, care aparțin sec. IV (?) e.n.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

e) *Str. Filimon Sirbu*. În săpătura practică prin tăierea unui dîmb din strada Filimon Sirbu (fostă Roșiori), între proprietățile cu numerele 69 și 71, s-au descoperit fragmente de vase lucrate cu mîna din pastă grosieră cenușie cu fețele brune, aparținînd probabil Hallstatt-ului tîrziu.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

f) *Dealul Cărmidăriei*¹¹⁴. Pe terasa inferioară joasă din dreapta Pîrului Sitna, în punctul denumit Dealul Cărmidăriei, situat în marginea estică a orașului, lîngă Bariera Răchiților, s-a descoperit o întinsă și deosebit de bogată așezare din care s-au adunat numeroase resturi arheologice aparținînd paleoliticului mijlociu (o lamă masivă și un racloar de tip La Quina, lucrate din silex albăstrui patinat, precum și citeva așchii și oase de mamifere mari, toate descoperite în lutării, la adîncimi variînd între 6 și 11 m), La Tène-ului III final sau eventual perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (pl. CCIII/2,7—18) cu elemente care prezintă unele analogii cu ceramica de același tip de la Dealul Bîrca-Ciurbești, perioadei corespunzătoare provinciei Dacia cu elemente de tip sarmatic (pl. CC/11) și începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov (pl. CC/1, 5, 7, 9—10,12, 14,16—18; CCI/1—3, 5—15, 18—19; CCII/2—19).

Cîteva dintre aceste fragmente, provenind din vase diferențiate prin tehnica de lucru cit și prin unele forme (pl. CC/2—3, 4, 6, 8, 13; CCI/4,16—17,20—21; CCII/20; CCIII/1,3—5), prin analogiile stabilite cu ceramica din epoca hunică din Ungaria, ca și cu cea descoperită în necropola din aceeași perioadă de la Nichiteni-Coțușca, se poate presupune că aparțin sec. al V-lea e.n. Pe suprafața unuia dintre aceste fragmente se observă urmele unor zgîrieturi adînci în formă apropiată de a runelor, făcute cu un corp ascuțit (pl. CC/6).

Într-un alt sector al cărămidăriei s-au descoperit resturile unui cuptor de ars oale, distrus parțial. Acesta avea forma rotundă, înălțimea de 1,55 m pe un diametru de 1,75 m și era compus dintr-o cameră de foc despărțită în două printr-un perete median și o cameră suprapusă de ardere, între care se interpunea o placă groasă de lipituri aplicate pe o leasă de nulele împletită radier.

În sectorul nord-vestic al așezării, într-o săpătură veche s-au descoperit cîteva resturi de vase zgrunțuroase și o piatră de formă ovală, desprinsă probabil de pe un obiect de podoabă.

¹¹⁴ În acest punct au avut loc sonde arheologice atît în așezare cit și în necropola din sec. V e.n. (*Materiale*, VII, 1960, p. 461 și urm.). Vezi și raportul în manuscris

semnat de N. Zaharia, Em. Zaharia și I. Ioniță, pentru lucrările din 1960.

În toamna aceluiași an, la circa 100 m depărtare de această așezare, s-a descoperit o necropolă cu morminte de inhumatie datînd din sec. V e.n., distrusă în mare parte, în care au urmat apoi săpături sistematice. Datarea materialului arheologic descoperit în necropolă și atribuirea lui secolului V e.n. s-a făcut pe baza celor două fibule de tipul cu placă triunghiulară (pl. CXVIII/20) și a altor obiecte de inventar, descoperite în morminte.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1958.

g) *Dealul Dresleuca*. Pe imașul tîrgului din marginea nord-vestică a orașului, în dreapta barierei Agafton și la poala Dealului Dresleuca, lîngă pîrîul cu același nume, prin săpăturile militare s-au descoperit fragmente ceramice corodate aparținînd fazei tîrzii din vremea orînduirii comunei primitive (Hallstatt ?), precum și exemplare lucrate la roată care aparțin sec. IV e.n.

Pe suprafețele de decapare ale săpăturilor militare, se găsesc numeroase lipituri din pereți arși, precum și resturi de vetre și gropi de bordeie.

Cercetare N. Zaharia, 1952.

h) *Podișul Cucorânilor*. Pe valea Pîrîului Sitna, la 3 km nord de satul Cucorâni și la sud de Iazul Urechioaei, ca și pe malul sudic al Iazului Balașei, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice cu pictură bicromă și tricromă, aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. CCIV/1–3).

Semnalare I. Marin, 1956. Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia 1960.

1) *La Săliște*. Pe platoul situat la circa 2 km nord de oraș, la distanță de 500 m de linia ferată Botoșani-Leorda, în dreptul cantonului C.F.R., pe suprafața unui interfluviu format de Pîrîul Velniței, cu o ravină larg deschisă, loc denumit La Săliște, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice din perioada prefeudală (cultura Hlincea), din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV–XV, pl. CXVIII/17–19, 21–25; CCIV/5,7,9), cu unele elemente ce-și găsesc analogii în ceramica din aceeași vreme de la Suceava, Baia și Dărmănești-Piatra Neamț, din sec. XVII–XVIII (pl. CCIV/4,6), precum și din perioada feudală tîrzie (sec. XVIII, pl. CCIV/8).

Pe același loc, în cuprinsul unor săpături vechi, au apărut urmele unor temelii de piatră, care, după tradiția păstrată, ar proveni dintr-o biserică. De asemenea, s-au mai descoperit și unele morminte acoperite cu lespezi de piatră, distruse în cea mai mare parte, pietrele fiind utilizate la construcții. În morminte s-au găsit monede de argint ungurești și polone din secolul al XVI-lea.

Semnalare I. Marin, 1957. Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1960.

j) *Str. Pîrîului*. Pe suprafața interfluvialului cuprins între str. Cișmelei și str. Pîrîului, în malurile săpăturilor unei arii de cărămidă, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și probabil și mai tîrzii.

În secțiunile acelorași săpături se profilează două gropi de bordeie puțin adînci, umplute cu lipituri de pereți, cenușă, pietre și puține fragmente ceramice.

Cercetare N. Zaharia, 1960.

k) *Str. Dobrogeanu Gherea*. Pe locul viran din str. Dobrogeanu Gherea nr. 54 s-au descoperit, în mai multe rînduri, monede imperial-romane de argint și de bronz (pl. CCLVIII/7–10), precum și un solidus de argint (pl. CCLIX/8).

Cercetare N. Zaharia, 1952.

95. Brăești (jud. Botoșani) ¹¹⁵

a) *La Velniță*. În sectorul nordic al satului, aproape de vatra unui iaz desecat, denumit Iazul de la Velniță, în solul negru cu numeroase fragmente de oase și lipituri arse, de pe suprafața unor ușoare mamelonări, s-au cules fragmente de vase mari cu corpul bombat, lucrate cu mîna din pastă cenușie cu exteriorul gălbui sau roșcat, aparținînd Hallstatt-ului tîrziu (pl. CXVIII/28–29; CCIV/10, 14).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) *La Movilă*. Pe ogoarele din marginea estică a satului, între linia ferată și movilă, s-au cules fragmente ceramice din sec. XV–XVI (pl. CXVIII/5) și din secolul XVII–XVIII. Un vîrf dintr-o lance de fier, descoperit pe Movila Cazacului, are forma semilunară și e prevăzut cu tub de înmănușare.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

¹¹⁵ În preajma acestei localități Al. Odobescu informează despre existența unor movile: M. Bortoasă, M. Jidanului și M. Cazacului (*op. cit.*, p. 130). După informațiile lui R. Vulpe, consemnate în *Repertoriu*, în 1952 în vatra

satului s-au descoperit niște zale medievale. Se citează de asemenea și descoperirea în 1952–1953 a unui tezaur monetar compus din 105 piese de aur, din sec. XIV (SCN, I, 1957, p. 463).

c) *Vatra satului*. De-a lungul Piriului Brăiasca, în grădinile din vatra satului, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (fazele Cucuteni A și B, pl. CXVII/27) și perioadelor feudalismului timpuriu (sec. XIII—XIV), printre care se află și un engolpion ce se găsește în muzeul din Dorohoi¹¹⁶, precum și feudalismului dezvoltat și târziu (sec. XVIII).

Pe același loc s-a descoperit și un virf de undiță (?) de fier (pl. CXVIII/26).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

d) *Iazul de pe Piriul de la Moară*. La circa 2 km est de sat, în dreptul iazului denumit Iazul de pe Piriul de la Moară, în săpăturile din care s-a scos pământul necesar noii ieșături, într-un strat cenușos, conținând multe oase și pietre, s-au descoperit câteva fragmente ceramice, dintre care unele aparțin neoliticului timpuriu (cultura ceramicii liniare cu capete de note muzicale).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

96. Buhai, com. Șendriceni (jud. Botoșani)

Dealul Roșu. În muzeul din Dorohoi se află două topoare plate de silex, cu tăișul lustruit, unul de formă dreptunghiulară, iar celălalt triunghiular, provenite dintr-un punct nedeterminat, situat în pădurea Buhai.

Prin cercetările și tatonările repetate s-a stabilit că punctul de descoperire se află în pădurea de pe Dealul Roșu, în dreapta șoselei care duce spre Dorohoi. În imediata apropiere a acestui punct, pe lângă care trece un drum de care, pentru transporturi în pădure, în unele ravinări s-au descoperit numeroase și minuscule fragmente ceramice dintr-o fază neprecizată a culturii Cucuteni, asociate cu lipituri de pereți, precum și cu resturi dintr-o vatră de foc cu cărbuni și cenușă.

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 906, 69.

97. Buhăceni, com. Trușești (jud. Botoșani)

La Lutărie. Pe suprafața unui martor de eroziune situat pe șesul din dreapta Jijiei, la circa 300—400 m sud de halta C.F.R., s-au cules fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului sau eventual din Hallstatt, printre care o lingură și un disc plat (pl. CCIV/12—13) din argilă cenușie cu lustru galben-roziu pe una din fețe, și de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov). Malul unei săpături din lutărie prezintă secționarea unei gropi cu fundul oval, adâncă de 1,20 m, în umplutura căreia s-au găsit numeroase oase, pietre și cenușă.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

98. Bulbucani, com. Gropnița (jud. Iași)¹¹⁷.

a) *La Țarina Veche*. Pe podișul denumit Țarina Veche, situat pe valea Piriului Boziana, la 3 km nord-est de sat, se găsesc numeroase cenușare foarte bine păstrate, de pe suprafața cărora s-au cules fragmente de vase aparținând sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. CXVIII/30—32; CXIX/1—9).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 292, XXXII; *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 899, 8.

b) *Bostănăria lui Roibu*. Pe pantele repezi ale podișului din stînga Piriului Boziana, în dreptul unei văi situate pe locul denumit Bostănăria lui Roibu, s-au cules câteva fragmente ceramice, dintre care unele cu decor adîncit, aparținînd fazei Cucuteni A de tradiție mai veche (pl. CXIX/10—11), precum și așchii lamelare de silex patinat.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 292, XXX, 2.

¹¹⁶ D. Teodor, *Engolpioane kievienne pe teritoriul Moldovei* (manuscris).

¹¹⁷ Ambele așezări descoperite pe teritoriul acestei

localități au fost publicate anterior ca aparținînd satului Gropnița (*SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 292, XXX, 1—2).

Pîrlul Fortuna. Pe panta domoală din stîna Pîrlului Fortuna s-au descoperit fragmente ceramice care aparțin începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CXIX/12) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare I. Ioniță, 1959.

100. Cătămărești, com. Ipotești (jud. Botoșani)

a) *La Podul spre Brăiasca.* La 2 km nord de sat, între iazul Brăiasca și podul de peste Pîrlul Dresleuca, s-a identificat o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CXIX/16—17), perioadei prefeudale (cultura Hlincea), precum și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII).

Cîteva resturi de amfore alb-rozii (pl. CXIX/20) par să aparțină perioadei anterioare sec. IV e.n.

Semnalare I. Marin. Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1960.

b) *La Țintirim (La Ocoale).* Pe versantul sudic al dealului din dreapta Pîrlului Dresleuca, la circa 200 m vest de pod, pe locul denumit La Țintirim, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice din Hallstatt-ul tîrziu (pl. CXIX/13, 15, 19), dintr-o perioadă neprecizată a feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI și XVII—XVIII, pl. CCLVI/6,9—10).

Pe același loc s-a descoperit un pahar de sticlă venețiană, topit prin temperatura mare produsă de un incendiu, precum și numeroase fragmente de cahle cu decor geometric și floral, dintre care unele cu smalt verde închis, caracteristic sec. XVI—XVII (pl. CCLVI/3—4).

Semnalare I. Marin, 1955. Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1956.

c) *În Luncă (Luncani).* În lunca unui pîrlu scurt, tributار Pîrlului Dresleuca, la circa 0,5 km nord-vest de sat, s-a descoperit o așezare din care s-au cules numeroase fragmente de vase aparținînd Hallstatt-ului tîrziu, La Tène-ului III, probabil perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (pl. CXIX/14), cu resturi de urne de tip Sintana-Arad, începutului epocii migrațiilor (pl. CXIX/14; CCLIII/16—17) și feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV și XVII—XVIII).

Semnalare I. Marin, 1955. Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1956.

d) *La Salcîmii lui Cramă.* Pe panta ușoară a dealului situat la sud-vestul satului Cătămărești, pe locul denumit La Salcîmii lui Cramă, s-au descoperit fragmente de vase aparținînd unei faze neprecizate a culturii Cucuteni, sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Semnalare I. Marin, 1955. Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1956.

101. Cișmea, com. Răchiți (jud. Botoșani)

a) *Botoșanca* ¹¹⁹. În stînga Pîrlului de la Velniță (P. Luizoaia), la circa 1 km sud-est de Gostat și de Iazul Velniței, pe terenul în pantă slabă la 3 km nord-vest de sat, s-a descoperit o întinsă așezare, din care s-au recoltat numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată), perioadei de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești) sau eventual începutului epocii bronzului (faza Foltești II, pl. CXIX/18; CXX/1—4; CCIV/16, 18), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CCIV/19; CCV/10; CXX/5—11, 13—14, 16—20; CXX/1—2), cu elemente care par să aparțină perioadei de la sfîrșitul sec. IV e.n., precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII, pl. CXX/15).

De pe același loc provin o fusaioleă tronconică de tip sarmatic (pl. CCIV/11), un fragment de gresie îngustă de ascuțit, un os tubular prelucrat în fluier (pl. CCIV/15), oase de cabaline și lipituri de perete.

Cercetare N. Zaharia, 1953.

¹¹⁸ Pe teritoriul acestei comune se mai cunosc și alte două așezări în punctele Bulgăria lui Gîlcă și Dealul Pogoroaia (A. Florescu, *op. cit.*, *AȘUIași*, t. I, 1955, 1—2, p. 57 și urne).

¹¹⁹ Această așezare a fost publicată anterior ca făcînd parte din teritoriul orașului Botoșani, sub denumirea de Pîrlul Luizoaia (*SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 292, XXVII).

b) *La Movile*. La 2 km nord de sat, pe monticulii produși de alunecările din marginea podișului către șesul Pîrlului Sitna, la circa 1 km nord de podul de lemn peste care trece șoseaua Botoșani-Costești, s-a descoperit o foarte întinsă așezare din care s-au cules numeroase fragmente de vase aparținând începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n. și eventual și începutului sec. V e.n.).

De pe același loc mai provin și câteva resturi de amfore rozii decorate cu caneluri orizontale, care împreună cu câteva funduri de urne de tip Poenești aparțin unei faze anterioare sec. IV e.n.

Cercetare N. Zaharia, 1960.

102. Coarnele Caprei (jud. Iași)

Iazu lui Pais. Pe suprafața unui promontoriu plat al terasei cuprinse între Valea Burlacului spre vest și cotul făcut de Iazu lui Pais spre est, s-au descoperit numeroase fragmente de vase din epoca bronzului târziu sau eventual a Hallstatt-ului timpuriu. Împreună cu acestea s-au găsit și două topoare-ciocane, dintre care unul întreg și altul fragmentar lucrate din rocă dură, de natură eruptivă (pl. CXXI/4,6).

Semnalare Georgeta Mahalu. Cercetare N. Zaharia, 1958.

103. Cobila, com. Șendriceni (jud. Botoșani)

a) *Gîrla la Stejari*. Pe pantele vestice ale dealului situat la est de sat, în locul denumit Gîrla la Stejari, s-au descoperit câteva fragmente ceramice și un toporaș-calapod din marnă gălbuie din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), precum și mai multe resturi de vase din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII). Tot de pe același loc mai provine o paftă arhierască, compusă din două piese decorate cu pietre semiprețioase divers colorate, analogă aceleia găsite la Schițișor-Neamț.

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1954.

b) *La Temnic*. Pe ogorul locuitorului I. Cuciureanu, situat pe panta Dealului Cobila, în locul denumit Temnic, s-au descoperit câteva fragmente ceramice corodate aparținând unei faze neprecizate a culturii Cucuteni, un fragment de topor plat din piatră dură (pl. CLV/7), precum și numeroase greutateți conice de lut ars, de dimensiuni mari, cu virful alveolat și perforat la partea superioară.

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 906, 67, b.

c) *La Cetate*. La vest de Dealul Viei și la circa 3—4 km nord-vest de sat, s-a descoperit o așezare întărită, denumită „Cetate”, izolată de restul platoului printr-un șanț al cărui val astăzi este aproape aplatizat. Lățimea maximă a valului este de 10 m, iar a șanțului, la gură, de circa 7 m, diferența de nivel dintre fundul șanțului și coama valului fiind azi de 1,80 m. Întreaga suprafață a cetății este acoperită de imaș, în afară de marginile ripoase care sînt plantate cu arboret tinăr.

Pe de suprafața cetății, ca și din afara ei, s-au cules puține resturi ceramice corodate și mărunțite, care aparțin perioadei de trecere de la sfîrșitul neoliticului la începutul epocii bronzului (faza Horodiștea-Foltești). Pe același loc s-au descoperit și câteva așchii și lame fragmentare din silex slab patinat.

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 906, 67, a.

d) *La Cariere*. Prin cercetările continuate ulterior în jurul cetății de pe Dealul Viei, de către colectivul muzeului din Dorohoi, în cariera de piatră din apropierea iazului s-au descoperit resturi osteologice de mamut, mai ales fragmente mari de epifize și măsele. În asociere cu acestea s-a descoperit și un gratoar circular din silex cenușiu, cu patină și vernis, care pare să aparțină paleoliticului mijlociu.

La suprafața solului s-au descoperit câteva fragmente de vase aparținînd perioadei prefeudale (cultura Hlincea). Informație obținută la muzeul Dorohoi, 1958.

La Cimitir. Pe un rest din terasa inferioară a Jijiei, în cuprinsul cimitirului situat la 300 m nord de sat, s-a descoperit o așezare din care s-au cules resturi de cultură materială aparținând paleoliticului superior final, neoliticului timpuriu (cultura Criș) și sfârșitului epocii bronzului (faza târzie Costișa-Belopotok, pl. CXXI/3, 5, 7–9).

Pe același loc s-a descoperit și un fragment dintr-o rotulă de os, transformată în fusaiolă (?) prin găurire verticală (pl. CXXI/10).

Cercetare I. Ioniță, 1958.

105. Corlăteni (jud. Botoșani) ¹²¹.

Vatra satului-Grădina lui Aurel Țucu. Într-o săpătură ocazională executată în curtea locuitorului Aurel Țucu, la o adâncime de 0,5 m s-a descoperit un tezaur alcătuit din circa 6500 monede moldovenești de argint, datînd din secolul al XIV-lea.

Cu ocazia recunoașterilor arheologice făcute ulterior pe locul descoperirii, în pămîntul gropii tezaurului s-au găsit doar cîteva fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV, pl. CXXI/11 și sec. XVII–XVIII, pl. CXXI/12; CXXII/1).

Cercetare Al. Andronic și N. Grigoraș, *SCȘ Iași*, VIII, 1957, 1.

106. Coșula (jud. Botoșani)

La Măndăstire. Într-o săpătură făcută în apropierea Mănăstirii Coșula s-a descoperit o groapă de mormînt cu scheletul așezat după rîitul creștin. În același loc, la 3 m adâncime, s-a găsit o săpăligă lucrată dintr-un corn de cerb, asemănătoare celor întîlnite în neoliticul timpuriu și dezvoltat.

Semnalare Simion Rață, 1960.

107. Coțușca (jud. Botoșani) ¹²².

a) *Hîrtopul Bodronului.* Pe rama vestică a podișului cuprins între Valea Volovățului și Valea Ghirenilor, la circa 2 km sud de satul Ghireni, pe locul denumit Hîrtopul Bodronului, ca și pe suprafața alunecată în trepte a hîrtopului, și în jurul unei movile, s-au cules numeroase fragmente de silex așchiat sau prelucrat lamelar, din paleoliticul superior. De asemenea, de pe același loc s-au adunat fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. CXXII/2) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII–XVIII).

Semnalare Temistocle Malec. Cercetare N. Zaharia, *AM*, I, 1961, p. 22, 9, a.

b) *La Observator.* În jurul movilei de pe Dealul Bodronului, în punctul denumit Observator și în special pe marginea podișului către Piriul Ghireni, s-au descoperit numeroase fragmente de silex patinat, cu tăietura lamelară caracteristică paleoliticului superior, precum și fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fazele Cucuteni A și A–B, pl. CXXII/3).

Cercetare N. Zaharia, *AM*, I, 1961, p. 23, 9, c.

¹²⁰ Pe teritoriul acestei localități s-a semnalat existența unei siliști, fără a se preciza locul descoperirii (*Cest.*, ms. II, 152), iar în apropierea satului s-a presupus existența unui val de pămînt (Gr. Tocilescu, ms. 5144/61).

¹²¹ Pe teritoriul acestei comune s-au efectuat cercetări de suprafață (*SCIV*, I, 1950, p. 30 și urm.; *SCIV*, II, 1951, I, p. 74 și urm.; *SCIV*, IV, 1953, I–2, p. 415 și urm.), precum și săpături sistematice în punctul Pe Țarnă (*SCIV*,

III, 1952, p. 84 și urm.; *SCIV*, IV, 1953, I–2, p. 394 și urm.).

¹²² În jurul acestei localități, pe Valea Calului, sint menționate mai multe movile (Al. Odobescu, *Dorohoi*, p. 130 sq.). Cele două puncte de descoperire din preajma acestei localități au fost considerate ca făcînd parte din teritoriul satului Nichiteni (*AM*, I, 1961, p. 22, 9).

La Iaz. Pe terasa inferioară a Pirtului Miletin, în preajma iazului vechi, s-au descoperit fragmente ceramice corodate dintr-o fază neprecizată a comunei primitive, precum și un topor plat de silex așchiat cu tăișul șlefuit.

Informație obținută la muzeul din Botoșani.

109. Cucorăni, com. Ipotești (jud. Botoșani)

a) *Vatra satului.* În vatra satului și mai cu seamă pe lotul experimental al Școlii generale s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), din perioada corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.) și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

b) *La Șleahul Dorohoiului.* Pe suprafața ușor înclinată a pantei dintre Hanul Urechioaei spre nord și Iazul Balașei spre sud, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținând sfârșitului epocii bronzului sau eventual începutului Hallstatt-ului, precum și începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CXXXII/4, 6—10).

Din același loc provine și o monedă de la Sigismund III (pl. CCLV/2).

Semnalare I. Marin. Cercetare Emilia Zaharia, 1956.

c) *Iazul Balașei.* La 1 km est de Șleahul Dorohoiului, pe aceeași frunte de deal și de aceeași parte a Iazului Balașei, s-a descoperit o așezare cu resturi de locuire din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești), din Hallstatt și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Semnalare I. Marin. Cercetare Emilia Zaharia, 1956.

110. Dersea (jud. Botoșani) ¹²³

În Săliște. În săliștea din marginea nordică a satului, cu ocazia unei arături adânci, pe lângă fragmente ceramice din sec. XVI—XVII, s-a descoperit o monedă de la Ștefan Lăcustă (1538—1540).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

111. Dimăcheni, com. Corlăteni (jud. Botoșani) ¹²⁴

Vatra Satului. În vatra satului, pe locul de depozitare a semințelor la C.A.P., amenajându-se un teren de sport, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice mărunțite aparținând începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și un urciur din pastă fină de culoare cenușie care a fost distrus.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

112. Dingeni (jud. Botoșani)

Vatra Satului. În preajma locului denumit La Curte, la est de stația C.F.R., s-au descoperit resturi ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare Emilia Zaharia și N. Zaharia, 1953.

Pe marginea ripoasă a terasei inferioare a Jijiei, la sud de Curte, în marginea nord-vestică a satului, în anul 1958, în urma unor săpături pentru amenajarea șoselei, s-a descoperit și distrus un mormint de înhumare din sec.

¹²³ Pe teritoriul acestei comune s-au descoperit mai multe obiecte de bronz menționate în Arhiva Muzeului Național de Antichități, 1886, nr. 45, p. 129. Vezi și Const. Moisil, în *BCMI*, 1910, III, p. 174; I. Andrieșescu,

Asupra epocii de bronz din România, p. 362; I. Nestor, *Stand...*, p. 138.

¹²⁴ Pentru descoperirile anterioare vezi și *SCIV*, II, 1951, 1, p. 75; *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 427 și urm.

III e.n. După relatările lucrătorilor care au executat această săpătură rezultă că lângă scheletul în poziție întinsă și orientat aproximativ pe direcția nord-sud, la o adâncime care nu depășea 1 m, se aflau două vase de lut (pl. CCV/1), precum și un obiect de fier, de formă neprecizată, care a fost distrus o dată cu scheletul.

După ritul înhumării, ca și după forma și tehnica de lucru a vaselor, se pare că acest mormânt aparține unui grup sarmatic.

Cercetare I. Ioniță, 1960, *AM*, II—III, 1964, p. 311.

113. Dobireni (jud. Botoșani) ¹²⁵

La Hilboci. La sud-est de sat, pe botul dealului din apropierea Tarlalei Hilboci, în lungul unor tranșee vechi, s-a descoperit o așchie masivă din silex patinat cu una din laturile laterale retușate și cu urme de utilizare, care datează dintr-o fază neprecizată a paleoliticului superior. De pe același loc provin și resturi ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

Semnalare Gh. Vasiliu, 1959. Cercetare N. Zaharia, 1960.

114. Doina, com. Răuseni (jud. Botoșani)

a) *Valea Doinei.* În interfluviul de la confluența Văii Doina cu Valea Domnească, la circa 2 km sud-vest de sat, s-au descoperit câteva fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu (cultura Criș și a ceramicii liniare) și dezvoltat (fazele Cucuteni A și B, pl. CXXII/5), sfârșitului epocii bronzului sau eventual începutului Hallstatt-ului, precum și începutului epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniahov).

Cercetare I. Ioniță, 1960.

b) *Călugăra.* La confluența unei văi secundare cu Valea Domnească, la 2,5 km vest de satul Doina, pe locul denumit Călugăra, s-au descoperit câteva fragmente atipice de vase aparținând perioadei feudalismului dezvoltat (fază neprecizată).

Cercetare I. Ioniță, 1960.

115. Dorohoi (jud. Botoșani) ¹²⁶

a) *Vatra târgului.* În preajma bisericii Sf. Gheorghe, ctitoria voievodului Ștefan cel Mare, lângă Centrul de însămînțări artificiale, s-au descoperit fragmente ceramice și cahle caracteristice secolelor XV și XV—XVI, precum și mici plăci decorative de formă triunghiulară, cu marginile răsfrînte și avînd în centru cîte o proeminență de formă spatulară, acoperite cu smalț verde sau galben, care serveau la umplerea golurilor rămase între discurile ornamentale.

Pe același loc s-a descoperit și un vîrf de săgeată din fier în formă de frunză, prevăzută cu tub de înmănășur.

¹²⁵ Pe teritoriul comunei, în punctul denumit Curtea Veche, s-a descoperit o așezare cucuteniană din faza B și 4 monede imperial-romane de argint (*SCIV*, III, 1952, p. 35—37, 1—2).

¹²⁶ Cea mai veche mențiune asupra primelor descoperiri din Dorohoi este făcută de Al. Odobescu (*Cercetări asupra așezămintelor antice din România. Notițe despre localitățile însemnate prin rămășițele antice, în districtul Dorohoiu*, în *Monit. ofic. al Rom.*, nr. 152, 1871, 13 (25) iulie, p. 825—827). Același autor menționează mai târziu și alte monumente (*Opere complete*, vol. III, 1909, p. 118—166). Dintre descoperirile menționate în acest capitol, *Repertoriul arheologic* redă pe aceea privind o movilă situată în cartierul

Trestiana (*ibidem*, p. 130). O altă informație veche privește descoperirea la nordul orașului, în șesul Ezerului, a unei spade de fier cu lama încrustată cu aur (*MNA*, dos. 1885, nr. 55, 246). În ceea ce privește resturile arheologice descoperite în acest oraș, vezi și C. Moisil, *op. cit.*, în *BCMI*, IV, 1911, 17, p. 143. Material asemănător se găsește în colecțiile muzeului din Dorohoi. Din unele informații mai noi rezultă descoperirea în vatra târgului a 5 monede dacice din bronz, într-un punct neprecizat (Const. Moisil, *AR Desb*, LXIV, 1943—1945, p. 299), precum și a altor 4 monede imperial-romane de bronz în curtea bisericii Sf. Neculai (informație Eug. Comșa). Vezi și I. D. Marin, *op. cit.*, în *Studii și articole de istorie*, IX, 1967, p. 37-38.

Tot în vatra târgului, în săpăturile practicate în ultimii ani pentru temeliile unor construcții, s-au descoperit fragmente de vase și lulele din secolele XVII—XVIII și în unele cazuri chiar și morminte cu schelete aparținând probabil aceleiași vremi.

Semnalare I. Cerneleanu. Cercetare N. Zaharia, 1959.

b) *Depoul C.F.R.* Pe șesul Jijiei, în dreptul unui scruntar din apropierea depoului C.F.R. Dorohoi, s-au descoperit fragmente de oale cu pereții groși, din pastă nisipoasă de culoare cenușie-negricioasă și mai rar brun-roșcată, care aparțin perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV și XVI—XVII).

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1954.

c) *Poala vestică a Dealului Beldiman*¹²⁷. În lungul liniei ferate Dorohoi-Botoșani, pe poala vestică a Dealului Beldiman, unde după tradiție ar fi fost satul dispărut al Trăbujenilor, s-au descoperit câteva fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), perioadei prefeudale cu resturi de vase din secolul al VIII-lea (etapa protodridu, pl. CXXII/13), precum și perioadelor feudalismului timpuriu (sec. XIII—XIV) și dezvoltat (sec. XIV, pl. CXXII/11,14).

În șanțurile de pe același loc s-au găsit numeroase lipituri provenind din pereți calcinați.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 906, 71, c.

d) *Bariera Broscăuți*¹²⁸. Pe marginea podișului și pe panta nord-estică a Dealului Beldiman, la sud de Bariera Broscăuților din marginea sud-estică a Dorohoiului, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând perioadei de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești) și Hallstatt-ului.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, 1955, 3—4, p. 906, 71, b.

e) *Gura Urlei*. Pe terasa inferioară din stînga Jijiei, în sectorul denumit Dealul Urlei, de o parte și de alta a Pîrului Gura Urlei, pe malul nordic și nord-estic al Iezerului Dorohoi, prin arături adînci s-au scos la suprafață numeroase fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (fazele Cucuteni A, A—B și B).

Pe întinsa suprafață a așezării se află pete de culoare cărămizie, în care abundă lipituri de pereți, pietre și resturi de vase.

În 1958, cu ocazia reluării cercetărilor de către colectivul muzeului din Dorohoi, pe lîngă fragmente de vase din neoliticul dezvoltat s-au descoperit și resturi de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua).

Numeroasele figurine antropomorfe descoperite în acest loc, prin tehnica de execuție și ornamentație, trădează unele note specifice fazei Cucuteni A—B.

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 907, 72, c.

f) *Dealul Vătașului*. Pe dîmbul denumit Dealul Vătașului, dominînd șesul Trestiana, în apropiere de Pîrîul Zahorna, s-au descoperit cîteva fragmente mărunte de vase aparținînd începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov).

Cercetare N. Zaharia, 1958.

116. Dracșani, com. Sulița (jud. Botoșani)

Iazul Sulița. Pe terasa din preajma ieșăturii marelui iaz Dracșani (Iazul Sulița) s-au descoperit fragmente ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI, pl. CXXII/12 și sec. XVII—XVIII, pl. CXXII/16), printre care și un fragment de lulea (pl. CXXII/15).

Cercetare Colectivul șantierului Valea Jijiei, A. Nițu, *SCIV*, III, 1952, p. 22.

117. Dragalina, com. Cristinești (jud. Botoșani)

Movila Urișului. La nord-vest de sat, între Pîrîul Dragulea și șoseaua Dragalina-Cristinești, la sud de Iazul Bajura și de Balta Urișului se află un segment de val de pămînt, lung de circa 200 m, cu orientare V—E, însoțit

¹²⁷ Se menționează și descoperirea unei așezări din La Tène-ul II, pe poala nord-estică a aceluiași deal (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 906, 71, b) și o alta pe Dealul Criva (*ibidem*, p. 906, a).

¹²⁸ Vezi și descoperirea unei necropole sarmatice (I. Ioniță, *Noi descoperiri sarmatice pe teritoriul Moldovei*, în *AM*, II—III, 1964, p. 311 și urm.).

spre nord de un șir de movile, dintre care două mai apropiate. Acest val, pe a cărui suprafață nu s-a descoperit nici o mărturie arheologică, denumit Movila Urieșului (Dragulea), pare a fi o construcție relativ recentă.

După relatările locuitorilor, în preajma acestui loc, pe panta joasă a dealului, la estul bălții Jidovina, situată la mai bine de 1 km nord-est de Dealul Urieșului, se găsesc resturi ceramice și de locuire omenească veche. Informația nu a fost verificată.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

118. Drăgănești, com. Andrieșeni (jud. Iași)

a) *Coasta Drăgăneștilor*. La nord de sat, pe panta dealului denumit Coasta Drăgăneștilor, s-a identificat o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținând Hallstatt-ului (?) și începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CXXII/17–18; CXXIII/1–7).

Numeroase lipituri de pereți cu urme de nule groase scot în evidență prezența unor locuințe de suprafață.

Cercetare I. Ioniță, 1958.

b) *La Lutărie*. În luturile loessoide de culoare galbenă, săpate de către locuitori în marginea satului, s-a descoperit un gratoar de silex vinețiu lucrat pe vârful unei lame curbe. Acesta aparține paleoliticului superior și a fost reavivat probabil la sfârșitul neoliticului, după cum o dovedește patina dublă de pe partea activă a uneltei.

În același sol s-a descoperit și un mic fragment ceramic, aparținând probabil sfârșitului epocii bronzului.

Cercetare I. Ioniță, 1958.

119. Drislea, com. Trușești (jud. Botoșani)

*În Siliște*¹²⁰. La confluența Pîrlului Ciolpan cu Pîrlul Drislea, în marginea vestică a satului, pe suprafața terasei inferioare, s-a descoperit o așezare relativ întinsă, din cuprinsul căreia s-au cules fragmente ceramice aparținând Hallstatt-ului și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV–XV și sec. XVI–XVII, pl. CXXIII/8–12).

Pe același loc s-au găsit câteva lipituri de perete, precum și zgură de sol vitrificat.

Cercetare N. Zaharia, 1956 și I. Ioniță, 1958.

120. Dumbrăvița, com. Ibănești (jud. Botoșani)

Ghilauca. Pe valea Pîrlului Ghilauca, în apropierea satului s-a descoperit o seceră fragmentară de bronz, de tipul *cu cîrlig*.

Informație I. Cerneleanu, 1959.

121. Durnești, com. Ungureni (jud. Botoșani)

a) *Pe Holm*. Pe suprafața Holmului situat pe terasa inferioară a Jiliei și tălat parțial de către rîu, în marginea nordică a satului, s-a descoperit o siliște, din care s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținând sec. XVI–XVII (pl. CXXIII/14–20). Pătura de cultură în grosime de aproape 1 m este mai evidentă în secțiunile lutărilor din sectorul nordic al așezării.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

b) *La Țiclău*. La circa 1,5 km vest de sat, în ogorul lui Vasile Vorniceanu, situat pe suprafața netedă a Dealului Țiclău, ca și pe suprafața ogoarelor învecinate, s-au cules fragmente ceramice corodate care aparțin unei faze neprecizate a neoliticului dezvoltat.

¹²⁰ Vezi și așezarea descoperită de colectivul șantierului Trușești (SCIV, VI, 1955, 1–2, p. 187, 2, a).

Pe aceeași suprafață s-au descoperit lipituri de perete, precum și mai multe așchii și fragmente lamelare de silix cenușiu cu slabă patină albăstruie, dintre care unele trecute prin foc.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

122. Epureni, com. Popricani (jud. Iași)

a) *Dealul Orzăriei*. În marginea nord-vestică a satului, pe Dealul Orzăriei, aproape de cimitir, s-au descoperit fragmente ceramice care aparțin perioadei de trecere de la neolitic la epoca bronzului (pl. CXXIII/13), începutului epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

b) *Dealul lui Dumnezeu*¹³⁰. La circa 1,5 km nord-vest de sat, pe terasa de 5 m din dreapta Jijiei și la poala estică a Dealului lui Dumnezeu, s-au descoperit câteva fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu (faza Criș sau a culturii ceramicii liniare).

În dreptul unei ravinări situate la 400 m vest de acest deal, pe suprafața unui dîmb scund s-au descoperit câteva resturi de vase și un toporaș plat din marnă cenușie (pl. CXXIV/1), aparținând aceleiași culturi, indicînd probabil o legătură directă cu așezarea cercetată prin săpăturile efectuate anterior la Larga Jijia.

Sub muchia estică a aceluiași deal, într-o poziție dominantă, în depunerile loessoide galbene s-au descoperit microlame de silix patinat, întregi și fragmentare, aparținînd paleoliticului superior.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

c) *Dealul Cazacului*. Pe Dealul Cazacului, la nord de moara situată în marginea estică a satului, de o parte și de alta a Pîrfului Ponoarele de Sus, de pe suprafața solului cenușos s-au adunat numeroase fragmente ceramice care aparțin Hallstatt-ului, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CXXIV/10), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV, pl. CXXIV/5 și sec. XVI—XVII).

Pe suprafața cercetată s-au găsit lipituri de perete, pietre și oase de animale, precum și câteva greutăți de lut de mari dimensiuni.

După relatările locuitorilor, în Lutăria de la Moară s-au descoperit morminte de înhumăție cu schelete în sicrie, însoțite de un inventar compus din monede, cercei, inele etc., afirmații care nu au fost verificate.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

123. Epureni, com. Ungureni (jud. Botoșani)

Vatra Satului. Atît în grădina Școlii generale, cît și pe terenurile din împrejurime s-au descoperit numeroase fragmente ceramice dintre care unele exemplare mărunte aparțin Hallstatt-ului, iar altele perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

124. Eșanca, com. Darabani (jud. Botoșani)

a) *Vatra Satului*¹³¹. În sectorul sudic al satului, pe micul interfluviu cuprins între Pîrful Eșanca și un mic afluent venit din stînga, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B), sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. CCV/2—4,6), Hallstatt-ului timpuriu (pl. CCV/5),

¹³⁰ Acest punct este menționat anterior de colectivul șantierului Valea Jijiei, fiind legat însă de localitatea Larga Jijia (SCIV, III, 1952, p. 43).

¹³¹ Această așezare a fost menționată, fără precizarea

locului, și de către Al. Odobescu, în *Scrisori literare și istorice*, II, p. 227. În apropiere se cunoaște descoperirea de la Concești, vezi Const. Moisil, *Mormîntul crăiesc din Concești*, în *CNA*, 58—59/1925.

începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniaș, pl. CCV/8), precum și perioadei feudalismului târziu (sec. XVIII, pl. CCV/7).

De pe același loc provin mai multe fragmente de oase cu marginile crestate și lipituri de pereți.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) *La Fintina Nouă*. În jurul fântinii care se află la circa 200 m nord-vest de sat, în țărina rezultată dintr-o săpătură proaspătă, s-au descoperit câteva fragmente mărunte și atipice de vase dintr-o fază neprecizată a neoliticului timpuriu.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

125. Focuri (jud. Iași)

Podu lui Grunzu. Pe suprafața interfluviului cuprins între Valea Bucșoia și Valea Filiorenilor, ca și pe terasa joasă (4–5m) din dreptul Podului lui Grunzu, s-au cules fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului sau eventual din Hallstatt (pl. CXXIV/2–3, 9) și de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniaș, pl. CXXIV/6–8,26).

Unele dintre aceste din urmă exemplare, lucrate dintr-o pastă microgranulară nisipoasă de culoare negricioasă cu fețele brun-roșcate, ornamentate uneori cu striuri orizontale superficiale, par să aparțină unei perioade ulterioare sec. IV e.n. (pl. CXXIV/4). De pe același loc mai provine și un fragment de amforă cu caneluri orizontale, de imitație romano-bizantină.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

126. Găureanca-Vilcelele, com. Brăești (jud. Botoșani) ¹³²

Dealul Găureanca. Pe pantele Dealului Găureanca, situat la 2 km sud de Brăești, s-au descoperit numeroase așchii și unelte de silex din paleoliticul final cu tendințe de microlitizare (pl. CXXIV/11–17, 20–22) și din mezolitic (pl. CXXIV/18–19), precum și fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu (cultura Criș și a ceramicii liniare cu capete de note muzicale, pl. CXXIV/23–24, CXXV/1–4), neoliticului dezvoltat (cultura precucuteni, pl. CXXV/6–8), sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. CXXV/9–10, 12–13) și secolului III sau IV e.n.

Pe aceeași suprafață s-au descoperit două resturi de obiecte lucrate din os (pl. CXXIV/25; CXXV/5), fragmente de lipituri și bucăți de zgură metalică.

Cercetare N. Zaharia, 1960.

127. Găureni-Vilcelele (jud. Iași)

a) *Podișul de deasupra Hîrtopului*. În apropierea celor două movile situate pe suprafața netedă a Podișului de Deasupra Hîrtopului, la 1 km vest de sat, s-a descoperit o deosebit de întinsă așezare din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. CXXVI/1–10; CCV/9) cu resturi de tip Cucuteni C și o greutate masivă de lut ars (pl. CXXV/11).

Sub muchia loessică a unui promontoriu detașat din același podiș, înaintînd spre vest la un nivel mai coborît cu 8–10 m, s-au descoperit numeroase așchii, spărturi și unelte de silex din paleoliticul superior, seria încheindu-se cu elemente de caracter microlitic care probabil fac legătura cu neoliticul timpuriu.

Pe porțiunea denivelată a dealului, ravinările au scos în evidență suprafețe de sol ars, resturi de cărbuni și cenușă, precum și foarte rare fragmente ceramice lucrate cu mîna dintr-o pastă neagră, fără degresant, cu pregnante caractere de primitivitate, care ar putea aparține protoneoliticului.

Cercetare N. Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 899, 9; *AM*, I, 1961, p. 27, 21, a.

¹³² Pe teritoriul satului Brăești, la Găureanca-Vilcelele, primitive, care a rămas necercetată (Const. Moisil, *op. cit.*, s-a semnalat o așezare din vremea orînduirii comunei în *BCMI*, 14, 1910, p. 173).

b) *Dealul Săliștii*. Pe o porțiune plată a Dealului Săliștii, situată la est de sat, printr-o ravinare a terenului, urmată de deschiderea unei lutării, s-a scos în evidență o depunere de sol cenușos, în grosime de circa 0,80—0,90 m, care se găsește la baza solului vegetal.

În toată această depunere, secționată pe o lungime de circa 8—10 m, se găsesc mari cantități de cenușă, oase calcinate și numeroase lipituri de perete, fără resturi ceramice. Fragmente asemănătoare de lipituri se găsesc și pe pantele dealului, în locurile unde apa de șiroire a deschis mici ravinări.

Cercetare N. Zaharia, 1953.

c) *Coasta Săliștii (Dealul Uluci)*. La circa 1 km sud-est de Dealul Săliștii, pe pantele vestice povîrnite, spălate de apa de șiroire, s-au cules fragmente lamelare și așchii atipice de silex patinat, care aparțin unei faze timpurii a paleoliticului superior.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *AM*, I, 1961, p. 27, 21, b.

128. Ghilănești-Cristești (jud. Botoșani)

Dumbrăvița. În marginea satului, pe locul denumit Dumbrăvița, s-au descoperit puține fragmente ceramice neolitice corodate și atipice, precum și câteva toporase de mînă. Unele dintre acestea au dimensiuni mici și aparțin probabil neoliticului dezvoltat (fază neprecizată), altele sînt mai mari, au muchia rotunjită, tăișul transversal și sînt prevăzute cu gaură pentru înmănușare și datează de la începutul epocii bronzului.

Semnalare S. Rață, 1959.

129. Ghireni (Ignăteni), com. Coțușea (jud. Botoșani)

a) *Vatra satului*. În sectorul nordic al satului, etajat pe treptele de alunecare desprinse din Dealul Cotului, ca și pe pantele de la nord de sat, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice care aparțin neoliticului dezvoltat, sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua), Hallstatt-ului, precum și începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

În micile rupturi de pantă din vatra satului, într-un sol cenușos, s-au descoperit așchii de cremene cu urme de prelucrare după o tehnică de tradiție clactono-musteriană și aurignaciană, ca în cazul descoperirii din dreptul casei locuitorului Ștefan Bîzgan. În același sector al satului s-au descoperit și fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

Pe terasa inferioară din stînga Pîrului Ghireni, în marginea sudică a satului, pe ogorul locuitorului Costache Chelărescu s-au identificat numeroase fragmente ceramice aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII), precum și o lespede de mormînt cu inscripție slavonă, datînd din anul 1634 (pl. CCV/11). Lespezi asemănătoare s-au mai găsit de către locuitori, însă au fost utilizate la pietruirea fîntinilor.

Semnalare Temistocle Malec. Cercetare N. Zaharia, 1955—1957, *AM*, I, 1961, p. 19, 8, d.

b) *Îmașul de la Sîtnă (Sîtna din Îmaș)*. În hîrtopul situat pe panta estică a Dealului lui Chitic, la sud-vest de sat, loc denumit Îmașul de la Sîtnă, s-au descoperit mai multe așchii și fragmente de unelte microlitice. De pe același loc s-au adunat și resturi ceramice neolitice dintr-o fază neprecizată a culturii Cucuteni, bucăți de vase hallstattiene decorate cu brîuri orizontale alveolate, precum și fragmente de amfore din sec. IV e.n.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

c) *Lanu de la Balta Lată*. La circa 1,5 km nord-vest de sat, pe suprafața podului terasei cu margini rîpoase, dominînd șesul cu circa 15—20 m, pe locul denumit Lanu la Balta Lată, s-au descoperit așchii musteriene și fragmente lamelare de silex, uneori patinate, aparținînd paleoliticului superior, precum și fragmente ceramice mai mult sau mai puțin corodate din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A).

Pe același loc s-au descoperit și câteva mii de așchii de silex nepatinat, provenind dintr-un atelier neolitic, un fragment de percutor din silex cenușiu, precum și virful unui topor din șist menilitic de culoare cenușie-negricioasă.

Semnalare Temistocle Malec. Cercetare N. Zaharia, 1955.

d) *Dealul Balta Lată*. Pe clina sudică a Dealului la Balta Lată, în prelungire către Dealul Livezii, între ogoarele locuitorilor I. Nestorică și Dumitru Hăisan, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov, pl. CXXXVII/1—2, 4) cu elemente care ar putea aparține perioadei de la sfîrșitul sec. IV e.n. (pl. CXXXVII/3).

Semnalare Temistocle Malec. Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 19, 8, f.

e) *Dealul Livezii (La Livadă)*¹³³. La vest de sat, pe poala Dealului Livezii, pe locul denumit În Livadă, și La Moară, aproape de drumul care duce spre Coțușca, s-au descoperit așchii și lame de silex albăstrui din paleoliticul superior și fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A), de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov, pl. CXXVII/12, cu elemente ce par a aparține sec. V e.n.), din perioada feudalismului timpuriu (etapa protodridu (?), pl. CXXVII/9) și a feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV și XVI—XVII, pl. CXXVII/5—8, 10—11, 13—14, 18—19).

Semnalare Temistocle Malec. Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 22, 8, i.

f) *Balta lui Filip*. La circa 1 km nord-est de sat, pe suprafața unei trepte de alunecare în dosul căreia a existat o baltă, loc denumit Balta lui Filip, s-au cules fragmente lamelare de silex patinat din paleoliticul superior și fragmente ceramice corodate din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni) și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CXXVII/15).

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 19, 8, c.

g) *La Hîrtop*. Pe panta sudică a dealului aparținînd Planului Hîrtop, la circa 2 km sud de sat, într-un sol cenușos cu pietre și oase, s-au descoperit așchii și lame de silex aparținînd paleoliticului mijlociu și superior, precum și fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. CXXVIII/1, 4, 7), de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. CXXVIII/2, 5, în asociere cu un cosor lucrat din silex negricios, pl. CLV/10) și din perioadele feudalismului timpuriu (cultura Dridu, pl. CXXVII/16) și dezvoltat (sec. XIV—XV, pl. CXXVII/17).

Semnalare Temistocle Malec. Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 19, 8, c.

h) *Iazul de Jos (Iazul Buznea)*. În jurul șesului în care odinioară se întindea vatra fostului Iaz de Jos, pe ogoarele în pantă s-au precizat cîteva puncte cu resturi arheologice.

Pe suprafața unui promontoriu al terasei de 4—6 m, situat în marginea estică a șesului, la circa 1 km sud-est de Hîrtop, s-au descoperit așchii, lame și un gratoar de silex aparținînd paleoliticului superior, precum și fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov) și din perioada feudală tirzie (sec. XVIII).

Pe pantele terasei de luncă din stînga șesului s-au descoperit fragmente lamelare de silex din paleoliticul superior, precum și numeroase resturi de vase aparținînd neoliticului dezvoltat (fazele Cucuteni A—B și B) și începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

În preajma conacului în care se află administrația gospodăriei locale s-au descoperit resturi de vase din perioada feudală tirzie (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 19, 8, a.

i) *Coasta Țigănimii*. Pe podișul de deasupra Coastei Țigănimii, la egală distanță între punctele Bodron și La Budacă, pe ogorul locuitorului Ilie Pascal s-au descoperit cîteva silexuri cu patina albăstruie, cu urme de desprinderi crucișe, probabil din paleoliticul mijlociu, precum și fragmente ceramice corodate și numeroase așchii și fragmente lamelare masive de silex cenușiu, ușor patinat din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

Lîngă o mică livadă situată pe promontoriul dintre două hîrtoape, în stînga Văii lui Chitic, s-au descoperit resturi de silex, ca produse ale unui atelier din paleoliticul superior, cu piese de aspect microlitic.

Pe aceeași suprafață s-au găsit și fragmente ceramice corodate din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni) și de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov).

Semnalare Temistocle Malec. Cercetare N. Zaharia, 1955.

j) *În hotar cu Crasnaleuca*. Sub muchia estică a podișului dinspre valea Prutului, în jurul unei fîntîni situate pe locul denumit În hotar cu Crasnaleuca, pe ogorul locuitorului I. Bujniță, la circa 3,5 km est de sat, s-au descoperit cîteva așchii și fragmente lamelare de silex patinat, aparținînd probabil paleoliticului superior, un toporaș plat din silex alb, lucrate prin cioplire și șlefuire, precum și cîteva fragmente ceramice din pastă galben-rozie, fără urme de pictură, din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

Semnalare Temistocle Malec, 1954. Cercetare N. Zaharia, 1955.

¹³³ Se pare că aceasta este Siliștea Slăvitenilor, consemnată de Al. I. Odobescu, *op. cit.*, p. 227. În 1962, cu ocazia desfundării terenului prin arătură adîncă, s-au descoperit numeroase resturi arheologice, printre care și un pieptene de os, mărgel și monede romane izolate, toate

de la începutul epocii migrațiilor, distrugîndu-se și mai multe morminte din perioada feudalismului dezvoltat (probabil din sec. XV—XVI) în cuprinsul unei necropole situate în marginea vestică a așezării.

a) *Terasa joasă a Jijiei*¹³⁴. Pe suprafața terasei din ~~dreapta~~ ^{stânga} Jijiei, lângă mobilele în preajma cărora au fost efectuate săpături arheologice¹³⁵, s-au descoperit întâmplător câteva piese de silex patinat din paleoliticul superior, precum și fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (fază neprecizată), împreună cu două toporașe plate din rocă marnoasă (pl. CXXVIII/3, 6).

Cercetare Adrian C. Florescu, 1949 și N. Zaharia, 1959.

b) *La Bulgărie*. Pe un promontoriu al terasei scunde de pe dreapta Jijiei, loc denumit La Bulgărie, după grădina care de multă vreme se menține în acel punct, s-au cules fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. CXXVIII/10, 15), precum și din perioada feudalismului dezvoltat.

Cercetare Adrian C. Florescu, 1949 (*AȘUIași*, t. I, 1955, fasc. 1—2, p. 52) și I. Ioniță, 1958.

131. Gropnița (jud. Iași)¹³⁶

Marginea sud-estică a satului. Pe dîmbul din sud-estul satului, în pantă către vatra fostului iaz al Vlădenilor în țărîna scoasă din săpătura unor tranșee care au secționat câteva cenușare, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului sau eventual Hallstatt-ului (pl. CXXVIII/8), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII, pl. CXXVIII/9).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

132. Guranda, com. Durnești (jud. Botoșani)¹³⁷

La Răchiși. La vestul iazului din preajma satului s-a descoperit o întinsă siliște din care s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV, XV—XVI și sec. XVII—XVIII, pl. CXXIX/7—8, 12—14).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

133. Hăleenii, com. Șipote (jud. Iași)¹³⁸

Dealul La Movila Mămăligii. La 1 km sud de sat, pe un tăpșan cu înclinare vestică, în stînga drumului care vine de la Vlădenii, loc situat pe Dealul La Movila Mămăligii, s-au descoperit așchii de silex patinat caracteristice paleoliticului mijlociu, precum și un *burin d'angle* pe lamă, aparținînd paleoliticului superior. Pe același loc s-a identificat și o așezare de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua), cu cenușare secționate de către marginea unei rîpi, așezare continuată și la începutul Hallstatt-ului (p. CXXIX/15—16).

La circa 100 m SSE de această așezare se află o movilă aproape ștearsă, denumită Movila Mămăligii, pe suprafața căreia s-au cules fragmente ceramice asemănătoare celor descoperite în așezare, precum și fragmente de oase omenești, deranjate prin arături.

Cercetare N. Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 899, 10; *AM*, I, 1961, p. 26, 18.

¹³⁴ O menționare mai veche a acestei localități o face Em. Protopopescu Pache (în IG al R., *Comptes rendus des séances*, t. XIX, 1930—1931, Buc., 1933, p. 76). Pe teritoriul acestei comune s-au descoperit anterior și alte două așezări La Iaz și La Staniște (*AȘUIași*, t. I, 1955, 1—2, p. 53 și urm.).

¹³⁵ Pentru obiectivele de săpătură vezi *SCIV*, I, 1950, p. 27 și urm.; *SCIV*, II, 1951, 1, p. 51 și urm.

¹³⁶ O altă descoperire de pe teritoriul acestei comune

nemenționată în această lucrare este aceea din marginea sudică a satului Mălăești (*SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 292, XXXI; *AM*, I, 1961, p. 26, 20).

¹³⁷ Acest punct a fost descoperit prin cercetările colectivului șantierului Trușești (*SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 28).

¹³⁸ În vatra satului Șipote se cunoaște descoperirea unei monede dacice (V. Bude, *CNA*, VI, 1925, 40; B. Mitrea, *ED*, X, 1945, 35).

a) *Vatra satului*. În vatra satului, pe terasa inferioară a Bașeului și mai cu seamă în preajma bisericii și pe proprietatea locuitorului Gh. Calancea, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII).

De asemenea, în curtea locuitorului Costache Rotaru, prin săparea unui beci s-au descoperit și distrus trei mor-minte cu schelete în poziție chirchită, însoțite de vase hallstattiene așezate în apropierea craniilor.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 902, 34 a-b.

b) *La Iezătură*. În marginea estică a satului, pe pîntenul terasei inferioare a Bașeului în dreptul ieșăturii Iazului Hăneștilor, s-a descoperit o așezare din care s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov (pl. CXXIX/17, 19—23, 25—26, 28—29, 31—32; CXXX/1—3, 5), dintre care unele aparțin probabil sec. V e.n. (pl. CXXIX/18, 21, 24, 27, 30).

În vatra iazului, la circa 20 m depărtare de ieșătură, într-o săpătură întîmplătoare, la 0,60 m adîncime s-a descoperit un vas mare (pl. CCV/12), în care, după relatările descoperitorului, s-ar fi găsit resturi dintr-un schelet omenesc.

Cîteva fragmente ceramice provin din vase aparținînd sec. XVII—XVIII.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953; *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 902, 34, d.

c) *La Budăi*. La circa 3 km nord-vest de sat, lîngă izvoarele cu budăie, situate sub muchia dealului, pe ogorul locuitorului Constantin Grădinaru, ca și pe ogoarele vecine, s-au descoperit fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B), cele mai multe corodate și fără urme de pictură, precum și din Hallstatt.

Cercetare Emilia Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 902, 34, c.

d) *La Hîrtop*. În hîrtopul de pe podișul situat la 2 km sud-est de pădure și la 2 km sud de sat, s-a descoperit o siliște din care s-au cules cîteva fragmente ceramice caracteristice sec. XVII—XVIII.

Cercetare Emilia Zaharia, 1945.

e) *La Movilișă*. Pe suprafața unui martor de eroziune izolat în șesul Bașeului, sub forma unei movile, cunoscut sub denumirea de Movilișă, s-au descoperit cîteva resturi ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fazele Cucuteni A—B și B, pl. CXXX/4), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CXXX/6), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (resturi atipice).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 902, 34, e.

f) *Pe Scruntar*. Pe suprafața scruntarului situat în șesul Bașeului la circa 1 km S de sat, s-au descoperit cîteva fragmente ceramice corodate aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CXXX/7), cu unele elemente care aparțin unei faze anterioare sec. IV e.n.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 902, 34, f.

135. Hilișeu-Cloșca (Hilișeu Gafencu), com. Hilișeu-Horia (jud. Botoșani)

a) *La Hîrtop (Petrosu I)*. Sub rîpa nordică a Dealului Petrosu, în locul denumit la Hîrtop, pe panta dinspre Iezer, în lungul șiroirilor ca și în depunerile loessoide ale podișului, s-au descoperit numeroase fragmente lamelare de silex patinat, printre care și cîteva unelte finite. Toate elementele descoperite aici prezintă o puternică tendință de microlitizare, caracteristică ultimelor etape ale paleoliticului superior, reprezentînd un aurnignacian întîrziat sau eventual chiar un magdalenian.

Pe lîngă inventarul de silex, în această stațiune s-au mai descoperit și cîteva frînturi mărunte de vase lucrate cu mîna dintr-o pastă neagră friabilă și fără urme de cioburi sau pleavă, probabil în legătură cu un neolitic timpuriu.

În marginea nordică a micului platou ce se întinde în marginea satului se află o movilă (Movila Bortoașă) cu diametrul de 40—50 m, care a fost săpată din vechime și din care se mai păstrează marginile, sub forma unui val circular. În construcția movilei a fost utilizată o mare cantitate de piatră de carieră, din care o parte se mai păstrează ca figuri gata de a fi transportate.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 907, e; *AM*, I, 1961, p. 24, 14, a.

¹³⁹ O altă așezare este aceea de pe Dealul Viei (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 902, 34, 9).

b) *În Hîrtop (Petrosu II)*. Într-o așezare situată în mijlocul hîrtopului de sub ripa nord-vestică a Dealului Petrosu, s-au cules numeroase așchii și fragmente lamelare de silex patinat, marcînd o a doua așezare din paleoliticul superior final, probabil în legătură directă cu stațiunea descrisă mai sus.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 907, 72, f; *AM*, I, 1961, p. 24, 14, b.

c) *Galați*¹⁴⁰. În marginea sud-estică a fostului sat Galați, înglobat azi în com. Hilișeu, pe terasa inferioară din stînga Jijiei s-a descoperit o siliște, din care s-au cules numeroase fragmente ceramice provenind din vase lucrate din pastă cenușie sau roșcată și aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 906, 72, a-b.

136. Hilișeu-Horia (jud. Botoșani)

Vatra satului. Cu ocazia săpăturii pentru temeliile școlii noi s-a descoperit un mormînt de înhumăție al cărui inventar a constat dintr-un pumnal de fier, mai multe virfuri de săgeți din bronz prevăzute cu cîte trei aripioare, precum și din cîteva fragmente dintr-un vas lucrat cu mina din pastă semifină cenușie, toate aparținînd Hallstatt-ului.

Informație obținută la muzeul din Dorohoi, 1960.

137. Hilișeu Crișan (Hilișeu Virnav), com. Hilișeu-Horia (jud. Botoșani)

La Movilă. La nord de sat, în stînga drumului Dorohoi-Fundul Herței, în dreptul unui rest din terasa Piriului lui Martin, în hotar cu proprietatea Școlii agricole din Pomirla, prin secționarea unei movile situate pe traseul drumului în construcție, în mantaua movilei s-au descoperit cîteva mormînte de înhumăție. După relatările unuia dintre cantonierii care au luat parte la săpături, în acele mormînte s-au descoperit obiecte de inventar care au fost distruse sau irosite. Puținele fragmente ceramice mărunte și atipice, descoperite în imediata apropiere a movilei, par să aparțină sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua).

Este de notat că la 2 km vest de acest loc se află marea movilă denumită Mormîntul Urieșului¹⁴¹, în care de asemenea s-au găsit mormînte cu resturi de schelete omenești.

Cercetare N. Zaharia, 1958.

138. Hlipiceni-Slobozia (jud. Botoșani)

Moara Veche. În sectorul nordic al satului, la circa 150 m sud-est de fosta Școală generală, pe suprafața promontoriului format de terasa joasă a Jijiei, în locul unde altădată a fost o instalație industrială, printre pietre și cărămizi s-au descoperit și cîteva fragmente ceramice, din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

139. Horlăcenii, com. Șendriceni (jud. Botoșani)

Marginea Satului. De o parte și de alta a șoselei Dorohoi-Suceava, aproape de intrarea în sat, către Cobila, s-a descoperit o întinsă așezare din care s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu (fază neprecizată) în asocierie cu un toporaș scurt din marnă gălbuie și mai multe fragmente lamelare de silex cenușiu nepa-

¹⁴⁰ Se pare că așezarea menționată anterior la punctul 72 a (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 906) face corp comun cu aceea prezentată în corpus.

¹⁴¹ Această movilă, necercetată, a fost menționată de Al. Odobescu (*Dorohoi*, p. 129) și în *MDG*, IV, 1901, p. 392.

tinat, cu lustru de uzură, dintre care unul cu rețușe pe latura dreaptă, precum și neoliticului dezvoltat (fazele Cucuteni A și B). La acestea se mai adaugă câteva figurine antropomorfe, dintre care una cu picioarele semiflexionate, rîșnițe, greutăți mari de argilă arsă și numeroase oase de animale.

Informație obținută la muzeul din Dorohoi. Cercetare N. Zaharia, 1960.

140. Hudum, com. Curtești (jud. Botoșani)

a) *Iazul Hudumului*¹⁴². În stînga șoselei Botoșani-Suceava, la 2 km sud de satul Stîncești, în lungul Iazului Hudumului, situat în marginea sudică a satului cu același nume, s-a descoperit o întinsă așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd unei faze neprecizate a neoliticului dezvoltat, sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. CXXX/8–9; CCVI/1–3), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI–XII, pl. CCVI/7, 9, 12, 14 și sec. XII–XIII, pl. CCVI/4–6, 8, 10–11, 25) cu unele elemente de aspect Răducăneni, precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV, pl. CCVI/16–17, sec. XIV–XV, pl. CCVI/20–22 și sec. XV–XVI, pl. CXXX/11; CCVI/13, 15, 18–19, 24).

De pe același loc mai provin o fusaiolă din pastă nisipoasă cu scoică, de culoare cenușie (pl. CCVI/23) și un obiect de fier cu capetele răsucite în formă de verigă deschisă (pl. CCVI/26).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 907, 75.

b) *Dealul Hudumu*. Pe micul platou situat deasupra muchiei nordice a dealului Hudumu, la circa 200–300 m est de așezarea din perioada prefeudală și feudală timpurie de lângă Iazul Hudumului, pe circa 1 hectar de arătură, s-au descoperit două mici fragmente lamelare de silex patinat în alb, care ar putea aparține paleoliticului superior, precum și numeroase fragmente de oase omenești cu caracter de vechime. Puținele și măruntele fragmente de vase descoperite pe acest loc nu prezintă forme tipice, fiind databile între sec. I și IV e.n. (pl. CCLVI/7; CCLVII/1–2) și probabil și mai tirziu.

Cercetare N. Zaharia, 1960.

c) *Hudumu Vechi*. Pe panta estică a hîrtopului din fața celor citeva case care alcătuiesc cătunul Hudumu Vechi, pe o așezătură situată sub muchia podișului, s-au descoperit fragmente ceramice din perioadele feudalismului timpuriu (sec. XI–XII, pl. CXXXII/10) și tirziu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1960.

141. Hulub, com. Dîngeni (jud. Botoșani)

Dealul Strahotin. Pe panta înclinată spre sat a Dealului Strahotin s-au cules fragmente ceramice corodate din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), precum și două lame de silex, probabil contemporane cu așezarea.

Cercetare N. Zaharia, 1954.

142. Iacobenii, com. Dîngeni (jud. Botoșani)

a) *Valea Grădinelor*. Pe panta de sub muchia podișului de la vest de sat, către Valea Grădinelor, prin șiroirile de pantă din lungul șoselei, cu ani în urmă a ieșit la iveală o margine din suportul unui cazan de bronz, care a fost săpat apoi de către descoperitor și ascuns într-un pod. De curînd acest cazan scitic cu torți zoomorfe a fost achiziționat de către muzeul din Botoșani (pl. CXXX/10; CCV/13).

Cercetare S. Rață, 1960, *AM*, IV, 1966, p. 351–353.

b) *La Săliște*. Pe suprafața terasei inferioare din dreapta Jijiei, în cotul făcut de aceasta în locul denumit La Săliște, s-au descoperit fragmente de vase din pastă cenușie și roșcată, aparținînd sec. XIV–XV și XVII–XVIII.

Semnalară S. Rață, 1960.

¹⁴² Acest punct a fost menționat anterior sub denumirea Dealul Hudumului și atribuit localității Minăstirea Doamnei (*SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 907, 75).

a) *Dealul Podișului*. În gropile lutăriilor și ale tranșeelor militare de la est de sat, sub poala vestică a Dealului Podișului, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B) și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

b) *Terenul Gostat, la est de sat*. Pe suprafața terasei de luncă, pe care este situată Gospodăria, s-au descoperit câteva fragmente ceramice aparținând sfârșitului epocii bronzului și eventual începutului Hallstatt-ului, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și perioadei feudale timpurii (sec. XVIII).

În șanțul drumului s-a găsit și o fusaiolă bitronconică. Pe același loc, ulterior s-a descoperit o necropolă cu morminte de înhumăție, de la sfârșitul epocii bronzului și din vremea culturii Sintana de Mureș-Cerniașov, cercetată apoi în 1962 printr-un mic sondaj condus de I. Ioniță.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

c) *La Șipoșel*. Pe terasa inferioară din dreapta Jijiei, la circa 2 km sud-est de sat, pe pantele smîrcoase din jurul unei fîntîni situate pe locul numit La Șipoșel, s-a descoperit o așezare din neoliticul timpuriu (cultura Criș), din cuprinsul căreia s-au cules numeroase fragmente ceramice pictate sau cu decor adîncit ori în relief (pl. CXXX/12—13, 15; CXXXI/4, 8).

În mod deosebit se remarcă un fragment din suportul ajurat al unui vas din pastă mai bună cenușie, pe marginea căreia este mulată fața unei figurine antropomorfe (pl. CXXX/14; CCVII/1).

Pe același loc s-au descoperit și câteva fragmente lamelare de silex, precum și lipituri din pereții locuințelor.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 899, 11, a.

d) *Pe Grind*¹⁴³. Pe suprafața mai ridicată a grindului din marginea vestică a satului, în săpăturile unor vechi tranșee, s-au descoperit foarte multe fragmente ceramice care aparțin neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. CXXXI/1—2), sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua), Hallstatt-ului timpuriu (pl. CXXXI/3, 5, 9, 12; CCVII/4), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CXXXI/7, 10, 13; CCVII/5) dintre care unele prezentînd caracteristici de o tradiție mai veche (pl. CCVII/2—3) sau din perioada de la sfârșitul sec. IV e.n. (pl. CXXXI/6, 14), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII, pl. CXXXI/16—17).

Pe aceeași suprafață s-au descoperit numeroase lipituri de perete, pietre, oase de animale, precum și partea activă (tăișul) a unui topor din gresie compactă.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 899, 11, b.

e) *Movila de sub deal*. La jumătatea distanței dintre satele Iacobeni și Găureni, la 3 km sud-est de sat, în stînga Jijiei și în apropierea unei movile situate pe pantă, s-au descoperit câteva fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

144. Iehimenii Mari, com. Avrămeni (jud. Botoșani)¹⁴⁴

La Iaz. La sud-est de sat, în preajma Iazului Drăgușenilor, s-au descoperit fragmente de vase de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI).

La sud de această așezare s-a descoperit o piatră funerară cu inscripția slavone (pl. CCVIII/15), datînd din secolul al XV-lea.

Informație Aristotel Crișmaru, 1956, transmisă prin C. Turcu.

Cercetare N. Zaharia, 1958, care a transportat lespeda la Muzeul de istorie a Moldovei, în 1960.

¹⁴³ În acest punct ulterior s-a făcut un sondaj, ale cărui rezultate sînt deocamdată inedite.

¹⁴⁴ Prin cercetări mai vechi s-a descoperit o așezare neolitică în vatra satului, sondată de Gr. Buțureanu și N. Beldiceanu în 1895 (Gr. Tocilescu, ms. 5144/202; Vl. Dumitrescu, *ED*, IV, 1926, 260, harta, *AS*, dos. MIP, Dir. II, 38/1897, f. 51), iar într-un tumul s-a săpat un

mormînt din epoca fierului, conținînd un bogat inventar din obiecte de fier (Gr. Tocilescu, *loc. cit.*; Const. Moisil, *BCMI*, III, 1910, p. 173; *AI*, XXV, 1914, XV; V. Părvan, *Getica*, 1926, p. 511, 515, nota 3; I. Nestor, *Stand...*, p. 156 (nota); V. Canarache, *SCIV*, I, 1950, 2, p. 99). Pentru descoperirea unei urne bastarnice vezi R. Vulpe, *Nouvelles études d'histoire*, Buc., 1955, p. 106, nota 2.

La Țintirim. Pe terasa inferioară din stînga Jijiei, la est de Ionășeni, în preajma cantonului C.F.R. situat în fața Dealului Țuguieța, prin cercetările colectivului șantierului Trușești¹⁴⁶ s-a descoperit o așezare din care provin fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CXXXI/18) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV, pl. CXXXI/11 și sec. XVII—XVIII).

Pe același loc s-au descoperit și fragmente de cahle cu decor floral, dintre care unele cu smalt verde și alb (pl. CXXXI/15, 19), precum și un rest dintr-o placă de perete cu smalt alb și albastru.

Cercetare colectivul șantierului Trușești.

I. Ioniță, într-o săpătură sistematică efectuată în acest loc în 1961, a descoperit un mormînt de înhumatie din sec. IV—III î.e.n., resturi de locuințe din sec. IV e.n. și un bordei din sec. XI.

146. Larga, com. Movileni (jud. Iași)¹⁴⁷

a) *Movila Bașceauș*¹⁴⁸. În cuprinsul unor șanțuri vechi, săpate pe proprietatea G.A.S. Movileni la nord de Movila Bașceauș, s-au descoperit citeva fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (cultura precucuteni), de la sfîrșitul epocii bronzului sau eventual de la începutul Hallstatt-ului și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

b) *Ghiolu la Bulhac.* Pe panta nordică a Podișului Mîseștilor, către balta numită Ghiolu la Bulhac, s-au descoperit fragmente lamelare de silex patinat aparținînd unei faze microlitice a paleoliticului final, precum și fragmente ceramice din perioada feudalismului timpuriu (sec. XII—XIII) și dezvoltat (sec. XIV—XV).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 900, 12, d-e.

c) *Podișu Mîsești*¹⁴⁹. Pe suprafața ușor înclinată a Podișului Mîsești, în dreptul stației C.F.R. Larga Jijia, s-au cules numeroase fragmente ceramice care aparțin perioadei de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiște-Foltești, pl. CCVII/8), din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV), precum și din perioada feudalismului tîrziu (sec. XVIII).

Pe același podiș, pe suprafața Movilei de la Vlad, s-au descoperit puține resturi de amfore din pastă gălbuie cu nisip brun, aparținînd probabil sec. IV e.n., precum și citeva fragmente de oase omenești, dintre care unele provenind din cutiile craniene ale scheletelor distruse prin arături.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 900, 12, b-c.

d) *La Moara Pottingenilor.* Pe suprafața unui scruntar înalt situat în stînga Piriului Miletin, denumit La Moara Pottingenilor, s-au descoperit citeva așchii atipice de silex patinat și fragmente ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Pe același loc s-au găsit un zdrobitor de gresie de formă prismatică, un împungător fragmentar lucrat din vîrfurile unei ramuri de corn de cerb, precum și mai multe oase de animale.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 899, 12, a.f.

¹⁴⁵ În 1953, în cuprinsul așezării de la începutul epocii migrațiilor, I. Ioniță a efectuat un sondaj (*SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 177 și urm.).

¹⁴⁶ Vezi și punctul La Pivniță, descoperit de colectivul șantierului Trușești (*SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 39; *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 188).

¹⁴⁷ Un alt punct este cunoscut în Vatra satului (*SCIV*, III, 1952, p. 44).

¹⁴⁸ Unele mențiuni asupra acestui punct de descoperire privesc materialul paleolitic (C. S. Nicolăescu-Plopșor, *op. cit.*, *SCIV*, VII, 1956, 1—2, p. 27); idem, *Dacia*,

N.S., III, 1959, p. 44. Pentru neolitic vezi Eug. Comșa, *Quelques données relatives à la civilisation de Boian, Dacia*, N.S., I, 1957, p. 72, iar pentru sfîrșitul epocii bronzului vezi M. Petrescu-Dimbovița, în *SCIV*, IV, 1953, p. 447.

¹⁴⁹ Pe același podiș prin cercetările anterioare s-au menționat și alte citeva puncte de descoperire (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 900) care, dată fiind mica distanță dintre ele și similitudinea materialului arheologic, în lucrarea de față s-au asociat cite două la un loc; a, f = Moara Pottingenilor; b-c = Podișul Mîsești; d-e = Ghiolu la Bulhac.

a) *Vatra satului — La Han*¹⁵⁰. În via din marginea nordică a satului, pe proprietatea locuitorului Teodor Mihalciuc, situată pe locul denumit la Holm, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A—B), printre acestea și un capac de tipul *cască suedeză* cu pictură caracteristică (pl. CXXXIII/1), precum și alte numeroase din feudalismul tirziu (sec. XVIII), probabil în legătură cu fostul han de poștă care a existat pe acest loc.

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1956.

b) *La Iezătura Veche (Sub Culmea Dealului)*. Pe șesul din marginea sudică a satului, în dreptul iezăturii vechi, în albia majoră a Pîrîului Leahu, s-au descoperit 4 morminte constînd din 4 vase mari de tip *dolia*, conținînd schelete omenești, înhumate sub albia pîrîului (pl. CXXXII/5).

Aceste morminte au fost descoperite întîmplător de către locuitorii care, obișnuit, traversau pîrîul prin acel loc. După relatările acestora, la circa 1,60 m adîncime sub nivelul șesului, în milul de la fundul pîrîului s-au găsit cliduri de cîte trei pietre rotunde (pl. CCLVII/9), asemănătoare celor de moară, dar lipsite de gîrlici. Sub fiecare clid de pietre se afla cîte un *dolium* sfărîmat prin presiunea pietrelor, în care se găseau resturile de schelete omenești distruse de către descoperitori, păstrîndu-se numai cîteva aruncate sub gardul locuitorului Gh. Clipaciuc. Alte pietre din acestea au fost utilizate în rosturi gospodărești.

Pe baza acestor descoperiri, în octombrie 1958 s-a întreprins o mică săpătură prin care s-a precizat, la baza solului vegetal, existența unei pături de depuneri cu resturi de locuire din sec. II—III e.n., iar în cuprinsul solului negru, a unei alte pături, cu resturi arheologice din sec. IV e.n., sec. XI—XII și XVI—XVII (pl. CCV/14). Din milul de la fundul pîrîului s-au mai scos și alte resturi de *dolia*, precum și o piatră la fel cu cele descoperite anterior de către locuitori.

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1956.

c) *Interfluviul Miletin — Pîrîul Leahu*. Pe suprafața interfluviului din stînga Pîrîului Leahu, aproape de confluența acestuia cu Pîrîul Miletin, s-au cules fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniahov) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1955.

d) *La vest de sat*. Pe aceeași terasă din stînga Pîrîului Leahu, la circa 500—600 m vest de sat, pe ogoarele din jurul unei fîntîni părăsite, s-au adunat numeroase fragmente ceramice documentînd o siliște din perioada feudalismului tirziu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

e) *La Cimitir*. Pe muchia terasei Miletinului, în rîpile din preajma cimitirului actual, situat la nordul satului, s-au găsit cîteva fragmente de vase de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), în asociere cu mărunte fragmente de oase omenești.

După relatările locuitorilor, în malurile estice rîpoase ale dealului, uneori s-au dezvelit morminte cu schelete întinse, orientate N—S, cu brațele în lungul corpului și însoțite de inventar ceramic, care documentează existența pe acel loc a unei necropole din sec. IV e.n.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

f) *Dealul Struna*. În muchia nordică a Dealului Struna, la circa 2 km sud-est de sat, în cuprinsul unui tranșeu vechi s-au descoperit resturi dintr-un mormînt de înhumare distrus de săpătură. Cele două bucăți de vase, descoperite împreună cu fragmentele de oase omenești, datează mormîntul la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniahov).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

g) *La Dodolea*. În jurul unei mici suprafețe depresionare, asemenea unei vetre de iaz, situate pe podișul din preajma drumului Lătăi-Rădeni, în locul denumit La Dodolea, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), feudalismului timpuriu (etapa protodridu, pl. CCVII/9—12), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV și XVII—XVIII).

¹⁵⁰ Pe teritoriul satului s-au descoperit în 1903 obiecte de podoabe din argint și aur și 32 denari romani de argint (*MNA*, dos. 1903, 46 și 134); vezi și Const. Moisil, *op. cit.*, în *BSNR*, XVII, 41—42, 1922, p. 58, nr. 93. Tot în vatra satului în 1903 s-a descoperit un tezaur de monede

de argint de la Sigismund al III-lea al Poloniei, dintre care 32 exemplare emise între anii 1585—1601 se găsesc la Academia Republicii Socialiste România (Const. Moisil, *Monede și tezaure monetare găsite în România și în ținuturile românești învecinate*, în *BSNR*, X, 1913, 20, p. 64).

Pe același loc se găsesc și slabe resturi de zidărie de piatră, care după relatările locuitorilor ar proveni dintr-un vechi han de poștă, situat pe drumul de șleah al Hîrlăului.

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1956.

h) *Dealul Picioroganului*. Pe Coasta Miletinului, la 4 km nord-vest de sat, pe locul denumit Picioroganul, situat pe poala dealului cu același nume, s-a descoperit o întinsă așezare, din care s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (cultura precucuteni, pl. CCVII/16, 19) asociate cu două topoare plate din marnă cenușie, dintre care unul fragmentar, perioadei de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. CCVII/15, 17—18, 20—23) în asociere cu numeroase fragmente de silex vinețiu nepatinat, printre care și două gratoare pe lamă lată (pl. CCVII/13—14), Hallstatt-ului târziu (pl. CXXXII/7), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CXXXII/2—4; CCVII/24) cu elemente care, după analogiile stabilite la Botoșani (Dealul Cărmădăriei) și Iași (str. Ciurchi nr. 134), aparțin sfîrșitului sec. IV e.n. și începutului sec. V e.n. și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Un percutor de silex trecut prin foc, avînd o margine desprinsă, pare să provină dintr-un topor fragmentar.

În cuprinsul acestei stațiuni s-a descoperit amplasamentul unui cuptor de ars oale, de formă ovală cu diametrul mare de 1,87 m și două camere de foc despărțite printr-un perete median distrus în întregime.

Cercetare N. Zaharia, 1960.

i) *Pîrtiu Lupăria*. În lungul ravinei de pe cursul superior al Pîrului Lupăria, s-au cules cîteva fragmente ceramice neolitice corodate, rulate probabil din marginea podișului, unde există o stațiune aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

j) *La Standoală (Dealul Bosia)*. La circa 1,5 km vest de sat, pe suprafața unui interfluviu determinat de confluința unei ravine cu valea Pîrului Leahu, pe locul denumit La Standoală, la întretărirea drumurilor Frumușica-Rădeni-Prăjeni, s-a descoperit o lamă fragmentară din silex cenușiu cu patina pronunțată, aparținînd probabil paleoliticului final, precum și fragmente ceramice din Hallstatt, din secolul III e.n. (cîteva fragmente de vase cu pereții groși, lucrate din pastă fin nisipoasă cenușie fără lustru și bucăți de vase din pastă gălbuie vopsite la exterior cu o culoare brun roșcată), precum și perioadei feudale timpurii (sec. XVIII).

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1956.

148. Leorda (jud. Botoșani)

Vatra Satului. În taluzul șoselei din dosul stației C.F.R. la intrarea în sat, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd Hallstatt-ului, începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov), precum și perioadei feudalismului timpuriu (probabil sec. XI—XII, pl. CCVII/26) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII, pl. CCVII/25).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

149. Liveni Virnav, com. George Enescu (jud. Botoșani)

Vatra Satului. Cu ocazia unor săpături întimplătoare practicate pe locul Cooperativei satești s-au descoperit numeroase fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A).

Punct semnalat de colectivul muzeului din Dorohoi; neverificat.

150. Lupăria, com. Plugari (jud. Iași)

La Școală. Pe terasa inferioară a Miletinului, în grădina Școlii generale din Lupăria Veche, s-au descoperit fragmente ceramice corodate, din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B), din Hallstatt-ul târziu și din perioada feudalismului târziu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

La Podiș. Pe marginea podișului situat la vestul satului, în șiroirile de pantă s-au descoperit câteva piese lamelare din silex cenușiu slab patinat, printre care se află și un gratoar pe virf de lamă, piese aparținând unei faze neolitice neprecizate.

Semnalare colectivul muzeului din Dorohoi.

152. Mășcăteni, com. Albești (jud. Botoșani)¹⁵¹

a) *La Iaz.* Pe terasa inferioară din dreapta Jijiei, la sud-est de sat, s-a descoperit o siliște din care s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținând perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV, pl. CXXXII/6 și sec. XV—XVI, pl. CXXXII/8—9).

Cercetare N. Zaharia, 1958.

b) *Dealul Mierești.* Pe panta sud-vestică a Dealului Mierești s-au descoperit câteva așchii de silex vinăt-albăstrui, puternic patinat, aparținând paleoliticului superior, precum și un gratoar discoidal din silex alb dintr-o fază mai târzie.

Cercetare N. Zaharia, 1958, *AM*, I, 1961, p. 26, 16.

153. Mihail Kogălniceanu (Bășeni), com. Țigănași (jud. Iași)

a) *Sub Coastă*¹⁵². Într-un tranșeu din apropierea drumului care duce spre Țigănași, la 0,5 km nord-vest de sat, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând unei faze neprecizate a neoliticului dezvoltat, secolului III (?) e.n., începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV și XVII—XVIII).

Semnalat N. Macarovici. Cercetare N. Zaharia, 1955.

b) *La Hatie*¹⁵³. Pe un pînten al terasei inferioare din stînga Jijiei, la circa 1,5 km nord-vest de sat, într-un sol cenușos cu multe lipituri de pereți și oase de animale, s-au cules numeroase așchii, lame și unelte de silex din paleoliticul mijlociu (piese musteriene și bifaciale lucrate prin detașări crucișe) și din paleoliticul superior (mai multe lame late și groase, precum și gratoare pe lame scurte). În afară de acestea, s-au descoperit numeroase resturi ceramice din neoliticul dezvoltat (cultura precucuteni de tip Larga Jijia), asociate cu resturi din faza Cucuteni A, din Hallstatt-ultimipuriu (aspectul Corlăteni), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV ? e.n.), din perioada prefeudală târzie (etapa protodridu), precum și din perioada feudală târzie (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1955, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 900, 13; *AM*, I, 1961, p. 27, 22.

154. Mihălășeni (jud. Botoșani)

În Săliște. Pe panta ușor înclinată a Dealului Brătenilor, aproape de pîriu, la 1 km vest de sat, s-a descoperit o siliște din secolul al XVIII-lea.

La circa 1 km est de sat, în dosul unei stîne de vite mari, pe pantele abrupte de pe locul denumit La Odăi, s-au cules fragmente ceramice dintr-o fază neprecizată a culturii Cucuteni, precum și fragmente de silex cenușiu și așchii menilitice aparținând probabil aceleiași culturi.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

¹⁵¹ Cercetări mai vechi au fost efectuate de colectivul șantierului Valea Jijiei (*SCIV*, III, 1952, I—II, p. 37) și de colectivul șantierului Trușești (*SCIV*, IV, 1953, I—2, p. 39, 3 a-b; *SCIV*, IV, 1953, 3—4, p. 447, 20, a-b).

¹⁵² În preajma acestui punct, în 1951 s-a semnalat de către Dr. D. Petre un fragment ceramic din Hallstatt.

¹⁵³ În *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 899, 7, materialul paleolitic din acest punct a fost legat de localitatea Borșa.

*Dealul Cotului-Locul Osindei*¹⁵⁴. Pe panta vestică a podișului denumit Dealul Cotului (Dealul Răcari), pe ogoarele din marginea unei plantații de salcimi, aproape de drumul care duce spre satul Cotul Miculinți, pe Locul Osindei, s-au descoperit așchii de silex, care prin patină, formă, masivitate și urmele de desprinderi crucișe aparțin paleoliticului mijlociu, precum și fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B) și de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CXXXIII/1) cu elemente de la sfârșitul sec. IV e.n. (pl. CXXXIII/2—5).

Pe același podiș, la circa 300—400 m nord de această așezare, s-a descoperit o tabără feudală, de formă pătrată cu laturile de 53 m, întărită cu val și șanț, elemente astăzi aproape nivelate prin arăturile cu tractorul.

Locul pe care este situată această tabără întărită poartă denumirea La Batalion, iar reduta păstrează denumirea de Reduta Zamca. În cuprinsul și în jurul acestei tabere s-au găsit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. CXXXIII/6) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII), precum și un mic tezaur de 25 monede de aur, din această din urmă perioadă.

Cercetare N. Zaharia, 1955. Nu departe de Dealul Cotului, într-un punct situat la sud-est de Miorcani, în 1966-1967 I. Ioniță a dezvelit 64 de morminte într-o necropolă de tip Sintana de Mureș-Cerniașov.

156. Moara Jorei (Țințăreni), com. Hănești (jud. Botoșani)

Pe Grind. Pe suprafața grindului din șesul Bașeului, situat în dreptul unei vechi iezături, s-a descoperit o siliște din care s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (probabil faza Cucuteni A), Hallstatt-ului și începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CXXXIII/7—11, 13—14; CCVIII/2—8, 13).

Un aspect intrucitva deosebit îl prezintă unele fragmente de vase care aparțin probabil perioadei de la sfârșitul sec. IV e.n., eventual și mai târzii (pl. CXXXIII/12; CCVIII/1—14).

Pe același loc s-au mai descoperit o fusaiolă (pl. CCVIII/14), câteva așchii de cremene și lipituri arse de perete. Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 902, 35, 1.

157. Movileni (jud. Iași)

a) *Vatra Satului*. În marginea vestică a satului, dinspre halta C.F.R. Pottingeni, în taluzurile șanțului șoselei s-au descoperit fragmente ceramice aparținând începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Toate aceste fragmente sînt mărunțite și zac într-o depunere groasă de sol cenușiu cu multă arsură, pietre și oase.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 900, 14.

b) *La Arie (Halta Pottingeni)*¹⁵⁵. Pe suprafața podișului care se întinde la 0,5 km nord-vest de halta C.F.R. Pottingeni, teren proprietatea Cooperativei agricole de producție „23 August”, s-au descoperit resturi corodate de vase din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), un fragment de topor-ciocan (pl. CXXXIII/16) aparținând probabil Hallstatt-ului, un fragment dintr-o mănășă de amforă probabil din sec. III e.n. (pl. CCIX/1), precum și câteva fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.)

Această așezare pare a fi în legătură cu aceea din marginea estică a Dealului Șanț.

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1954.

¹⁵⁴ Tabăra denumită Zamca a fost semnalată de Al. Odobescu (*Dorohoi*, p. 131, 162—163) și de Gr. Tocilescu (*DIR*, 899, *MDG*, V, p. 782) și în *Dicționarul Dorohoiului*. Se mai menționează și versiunea privind existența, în apropiere, a unui «cimitir străvichi» cu «pietre mari nescrise» (N. Densușianu, *Dacia preistorică...*, 167, nr. 1); vezi și C. S. Nicolăescu-Plopșor, *AO*, II (1923), 201. Așez-

zarea, menționată într-o lucrare anterioară (*AM*, I, 1961, p. 19, 8, b), a fost socotită ca făcînd parte din teritoriul satului Ghireni.

¹⁵⁵ Punct publicat anterior în legătură cu localitatea Pottingeni (*SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 291, pl. XXV), atribuit apoi localității Movileni (*ibidem*, p. 291, pl. XXVI).

a) *Pîrîul Calului*. Pe proprietatea S.M.T. Coțușca, la podul de peste Pîrîul Volovăț și la confluența acestuia cu Pîrîul Calului, loc denumit În Mîrzic, situat la 300 m nord de sat, s-a descoperit o bogată așezare din care s-au cules numeroase așchii și fragmente de unelte de silex din paleoliticul mijlociu și superior, precum și fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. CXXXIX/3; CCIX/2, 7, 21), de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. CCIX/3—6, 8—11, 19), dintre care unele de tradiție Costișa-Belopotok tirzie (pl. CXXXIII/22; CCIX/10, 12—13). O patină de os, lucrată dintr-o falangă de cal (pl. CCIX/22), și un rest dintr-o seceră de os, cu lustru intens obținut prin utilizare (pl. CCIX/20), găsite în cuprinsul așezării, pe cenușare, par să aparțină aceleiași epoci. Alte resturi de vase aparțin Hallstatt-ului tirziu (pl. CCIX/15), începutului epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov tirziu, pl. CXXXIII/25), mai numeroase fiind resturile de vase din pastă semifină cu impurități și pete negre la exterior caracteristice începutului sec. V e.n. (pl. CXXXIII/24; CCIX/14, 16—18) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

În marginea vestică a acestei așezări, pe panta joasă dinspre Pîrîul Volovăț, în toamna anului 1961, practicîndu-se o mare săpătură pentru construirea unei iezături, s-a distrus o necropolă de înhumatie cu un mare număr de morminte. Acestea au conținut schelete întinse, cu brațele pe lîngă corp, orientate N—S, precum și numeroase obiecte de inventar, dintre care cele mai multe au fost vase de argilă și din pastă nisipoasă, lucrate la roată. Parte din formele acestor vase se datează la sfîrșitul sec. IV e.n., ca și în perioada dintre sec. V și VI e.n. Printre obiectele metalice descoperite și salvate de la distrugere figurează și trei fibule, dintre care una din bronz de tipul cu placă semicirculară (pl. CXXXIII/23).

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 23, 10.

b) *Hîrtopu Livezii*. La circa 3 km vest de sat, în Valea Puțurenilor, pe suprafețele săpate pentru vii de către locuitorii Toader Fluieraru și vecinii săi, s-au descoperit cîteva fragmente ceramice corodate și resturi de platforme de chirpic, aparținînd neoliticului dezvoltat (fazele Cucuteni A și B).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

159. Orășeni Deal, com. Curtești (jud. Botoșani)

a) *În Săliște*. La circa 0,5 km sud-est de sat, pe locul denumit În Săliște s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV, cu elemente de factură orășenească, sec. XIV—XV, XV—XVI, pl. CXXXIII/21 și sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) *Marginea nordică a satului*. Pe panta nordică a Dealului Orășenilor, către sat și în apropierea drumului, s-au descoperit fragmente ceramice din perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. CXXXIII/18), de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov, pl. CXXXIII/17, 19) și din perioada feudalismului dezvoltat (probabil sec. XIV, pl. CXXXIII/15, sec. XV—XVI, pl. CXXXIII/20, 26 și sec. XVII—XVIII) și tirziu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

160. Pădureni-Brăteni (jud. Botoșani)

Vatra Satului. În sectorul cel mai înalt al podișului din vatra satului, în curtea locuitorului Grigore Repca, prin săparea unui beci pe o suprafață de 14 m², s-au descoperit numeroase fragmente ceramice și lipituri din pereții unei locuințe din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B). Cea mai mare parte dintre fragmente sînt corodate și nu păstrează urmele picturii.

Resturi de vase din neoliticul dezvoltat au fost descoperite și în alte puncte ale podișului, precum și în vatra satului.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

¹⁵⁶ Vezi nota 122.

a) *Terasa de la Biserică*. Pe terasa inferioară din stînga Pîrfului Stejarului, în curtea bisericii satului, ca și în aceea a locuitorului Petrache Iacob s-au cules fragmente ceramice din feudalismul dezvoltat (sec. XVI și XVII—XVIII).

Pe același loc, către marginea rîpei s-a descoperit și o bucată de os, sculptată sub forma unui tipar (pl. CXXXIV/1).

Pe terasa joasă din dreapta pîrului, în șanțurile șoselei din dreptul locului denumit La Curte, s-au descoperit câteva fragmente de vase aparținînd începutului epocii migrațiilor, probabil culturii Sintana de Mureș-Cerniașov, și un rest dintr-o amforă dintr-o perioadă anterioară secolului al IV-lea e.n.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1956.

b) *Vatra satului la Vasile Terenteac*. În sectorul nordic al satului și în imediata apropiere de izvoarele din marginea podișului, pe terenul din jurul casei locuitorului Vasile Terenteac s-a descoperit o așezare din care s-a cules un bogat material arheologic aparținînd neoliticului dezvoltat (cultura precucuteni, pl. CCX/1), Hallstatt-ului timpuriu, perioadei prefeudale (etapa protodridu, sec. VIII—IX, pl. CCX/2—6) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV, XIV—XV, pl. CCX/7—10 și sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1956.

c) *Rîpa Porcului*. În rîpa deschisă sub muchia estică a Dealului Porcului din marginea sud-estică a satului, s-au descoperit numeroase fragmente de lame microlitice (pl. CXXXIV/2).

În cuprinsul unor pete de arsură situate în lutul galben de la baza solului vegetal s-au descoperit câteva fragmente corodate de vase din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), din perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului (cultura Horodiștea-Foltești) și din perioada prefeudală (cultura Hlincea, pl. CCLVI/8).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

d) *Hîrtopul de sub pădure*. În hîrtopul situat sub poala nordică a pîrului de la sud-estul satului, în jurul singurului izvor care se găsește în acea parte a podișului, s-au cules câteva fragmente ceramice atipice și mărunțite din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

162. Pirlita, com. Bălușeni (jud. Botoșani)

Est de sat. Pe dealul de la estul satelor Pirlita și Blîndești, într-o ravină produsă de apele de șiroire, locuitorul Gh. Cozma a descoperit un topor de mîină de tip neolitic, lucrat din silex cenușiu cu așchieri plate pe ambele fețe. Piesa a fost achiziționată de către muzeul din Botoșani. Locul descoperirii nu a fost încă cercetat.

Informație obținută la muzeul din Botoșani.

163. Pleșani, com. Călărași (jud. Botoșani)¹⁶⁷

a) *Gîrla la Ruși*. La nord de Valea Cracaliei, în locul denumit Gîrla la Ruși, pe ogoarele locuitorului Dumitru Boicu din satul Libertate și Ghiță Maican din Călărași, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd Hallstatt-ului târziu și începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov).

Cercetare I. Ioniță, 1958.

b) *La Iaz*. La circa 1,5 km nord-est de sat, pe locul denumit La Iaz, proprietatea locuitorului Vasile Prodan din Andrieșeni, s-au cules resturi de vase din Hallstatt. De pe același loc provine și un ac de bronz găsit în grădina parohiei din Stolniceni de către locuitorul Gh. Bouțu din Glăvăneștii Vechi.

În imediată apropiere, în punctul denumit Pogoroaia, s-au descoperit fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (fazele Cucuteni A, A—B și B, pl. CCX/11—12), din Hallstatt, de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. CCX/13), din La Tène-ul III sau eventual din perioada imediat următoare (sec. II—III e.n.) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV și XVII—XVIII).

¹⁶⁷ Pe teritoriul acestei localități se cunoaște și o altă descoperire în punctul Puturosul (A. Florescu, *op. cit.*, în *AȘUIași*, III, t. I, 1955, 1—2, p. 56).

Pe același loc s-a descoperit un topor plat fragmentar, din marnă cenușie, și un fragment dintr-un frecător de rîșniță, lucrat din gresie scoicoasă.

Cercetare I. Ioniță, 1958.

c) *Cracalia*¹⁵⁸. La circa 3,5 km nord-est de sat, pe proprietatea locuitorilor Bulgheanu și Valița Mandric din satul Pleșani s-au descoperit fragmente ceramice din Hallstatt, iar pe ogorul lui Doboș Ilie s-a găsit un topor plat.

La Movilă. La circa 4 km est de sat, pe movila situată pe proprietatea lui Toader Romaniuc din Glăvăneștii Noi s-au descoperit resturi de vase din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B).

Hopai. Pe aceeași vale a Cracaliei, între Gîrla la Ruși și Hopai s-au descoperit cîteva fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniahov) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV și XVII—XVIII).

Cercetare I. Ioniță, 1958.

164. Plopenii Mari, com. Ungureni (jud. Botoșani)

La Gostat. Pe terasa inferioară a Jijiei, în cuprinsul proprietății Gostat-ului, în apropierea crescătoriei de porci, s-au descoperit cîteva fragmente ceramice din Hallstatt.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

165. Plopenii Mici, com. Ungureni (jud. Botoșani)

a) *Terasa Jijiei*. Pe pîntenul terasei inferioare a Jijiei, la 0,5 km sud de biserica satului, teren tăiat în parte de terasamentul liniei ferate, s-a descoperit o siliște din care s-au cules resturi ceramice aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

b) *La Grind*. Pe suprafața unui grind de formă triunghiulară, situat în șesul Jijiei, la 1 km sud de sat, într-o așezare distrusă în cea mai mare parte de tranșee militare și lutării, s-au cules numeroase fragmente ceramice din Hallstatt.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

166. Plugari (jud. Iași)

În Cot. În șesul de la confluența Pîrîului Miletin cu Pîrîul Leahu, pe locul denumit În Cot, la circa 1,5 km vest de sat, în săpăturile unor tranșee de pe suprafața unui martor de eroziune, s-au adunat așchii de silex patinat, probabil din paleoliticul mijlociu și mai multe fragmente ceramice din feudalismul dezvoltat (sec. XVI—XVII).

La circa 0,5 km vest de acest punct, Pîrîul Leahu trece pe sub un pod de piatră aproape în întregime colmatat, situat pe traseul vechiului drum de poștă, azi inexistent, care odinioară lega Iașii cu părțile nordice ale Moldovei.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

167. Pogorăști, com. Răuseni (jud. Botoșani)

a) *Ceargău*. Pe panta sudică a Dealului Ceargău, de o parte și de alta a drumului Pogorăști-Victoria și la sud de locul denumit Via Popii, s-au descoperit fragmente ceramice care aparțin Hallstatt-ului, începutului epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniahov, pl. CXXXIV/3—4) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI, pl. CXXXIV/5—6).

De pe același loc provin și lipituri de pereți care conțin o foarte mare cantitate de paie de cereale.

Cercetare I. Ioniță, *AM*, I, 1961, p. 301.

¹⁵⁸ În acest punct s-au efectuat săpături (*SCIV*, I, 1950, I, p. 30).

b) *Cimitirul de animale*. La circa 0,5 km nord-vest de Pogorăștii Noi, pe terasa inferioară a Jijiei, cu prilejul săpării cimitirului de animale, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu (cultura Criș), precum și doi nuclei din silex fumuriu slab patinat, cu urme de desprinderi neregulate.

Cercetare I. Ioniță, 1958.

c) *La Șosea*. De o parte și de alta a șoselei Răuseni-Călărași, spre poata dealului și în apropierea podișului, s-au descoperit fragmente mărunte de vase aparținând neoliticului timpuriu (cultura ceramicii liniare) și resturi de vase din pastă albă nisipoasă din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare I. Ioniță, 1958.

d) *La Hultur*. Pe stînga Pîrîului Hultur, care curge dinspre nord spre sud, pe locul denumit Pogorîștea, s-au cules câteva fragmente ceramice dintr-o fază neprecizată a orînduirii comunei primitive, de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din feudalismul dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare I. Ioniță, 1958.

e) *Movila lui Țîțu*. Pe suprafața Movilei lui Țîțu, accident reliefal situat pe Dealul Hultur, la circa 1,5 km nord-vest de sat, s-au descoperit așchii și lame de silex patinat aparținând paleoliticului superior, precum și minuscule fragmente ceramice, dintre care unele din Hallstatt, iar altele provenind din vase sarmate din sec. III e.n.

Pe suprafața aceleiași movile s-au descoperit și câteva bucăți de fier provenind dintr-un obiect nedeterminat, precum și vertebre și oase lungi omenești cu urme de arsură, scoase la suprafață din unele morminte distruse prin lucrările agricole.

Cercetare I. Ioniță, 1958.

f) *La Movilă*¹⁵⁹. În jurul movilei situate la vest de Pogorăștii Noi, s-a descoperit o siliște din care s-au cules câteva așchii printre care și o lamă de silex cenușiu cu vernis gălbui și patină dublă, prezentînd unele a nune oase reavivări și cioplitori ulterioare, care pare să aparțină Levalloisianului, precum și fragmente ceramice din Hallstatt (pl. CXXXIV/9), de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov, pl. CXXXIV/7—8, 10—11), dintre care unele vădesc o tradiție mai veche decît sec. IV e.n., precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare I. Ioniță, 1958.

g) *Cotu Nou*. În sectorul satului denumit Cotu Nou sau Pogorăștii Noi, pe loturile locuitorilor Gh. Lungu și Trofin, s-au descoperit câteva fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov) cu unele elemente ulterioare sfîrșitului sec. IV e.n., și perioadei feudale tîrzii, căreia îi aparțin două monede rusești de aramă din 1790.

Cercetare I. Ioniță, 1958, *AM*, I, 1961, p. 298, 4.

h) *La Lutărie*. În punctul denumit La Lutărie, printr-o descoperire întîmplătoare mai veche, s-a semnalat o necropolă sarmată din sec. III e.n., în care ulterior s-a făcut o săpătură¹⁶⁰.

Cercetare I. Ioniță, 1958, *AM*, I, 1961, p. 299 și urm.

168. Popeni, com. Brăești (jud. Botoșani)

a) *În Islaz*. Pe suprafața islazului din jurul stînei situate în marginea nord-vestică a satului, s-au descoperit fragmente lamelare de silex și numeroase fragmente ceramice corodate și fără urme de pictură, din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) *Coasta Popenilor*. La nord-vest de sat, pe stînga Pîrîului Brăiasca și la 300 m distanță de linia ferată Leorda-Dorohoi, s-a descoperit o întinsă siliște, din care s-au cules fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov, pl. CXXXIV/14) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

¹⁵⁹ Punct cunoscut și publicat anterior (A. Florescu, *op. cit.*, *AȘUIași*, III, t. I, 1955, 1—2, p. 59).

¹⁶⁰ În punctul denumit La Lutărie, printr-o descoperire întîmplătoare (*AM*, I, 1961, p. 299), s-a scos în

evidență existența unei necropole sarmate din sec. III e. n., în care s-a făcut o săpătură în anii 1961—1962 de către I. Ioniță (*AM*, II—III, 1964, p. 312 și urm.).

a) *Coasta Popricanilor*¹⁶¹. Pe conul de dejecție al unei ravine care taie Coasta Popricanilor în direcția satului, s-au descoperit câteva fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. CXXXIV/13) și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XII, pl. CXXXIV/12) și târziu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1958.

b) *Rîpa din Cot*. În țărîna unor tranșee săpate pe terasa inferioară a Jijiei, în locul denumit Rîpa din Cot, s-au descoperit fragmente ceramice din perioada prefeudală (cultura Hlincea, pl. CXXXIV/15, 19), precum și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XII—XIII) și dezvoltat (sec. XVI—XVII, pl. CXXXIV/16—18, 20—25).

Cercetare N. Zaharia, 1958.

c) *La Lutărie I*. La circa 200—300 m sud-vest de cotul pe care-l face șoseaua Iași-Bivolari la ieșirea în șesul Jijiei, într-o lutărie de pe terasa inferioară a acestui rîu, s-au descoperit resturi de bordeie distruse prin săpături. Dintr-unul din ele s-au adunat câteva fragmente de vase hallstattiene (pl. CXXXIV/26—27) și un gratoar pe lamă lată (pl. CXXXIV/28) din silix alb-vinețiu nepatinat.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

Pe aceeași terasă inferioară a Jijiei, în lutăriile din stînga aceluiași drum s-au distrus gropi și amplasamente de locuințe neolitice. Din săpăturile lutăriei s-au cules numeroase fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. CXXXV/1—6) și din Hallstatt (pl. CXXXVI/1—3, 5).

Cercetare N. Zaharia, 1954, SCIV, VI, 1955, 3—4, p. 900, 15, a.

d) *Sub Muchia Dealului*. În dreptul curburii pe care o face Coasta Popricanilor spre sud-est către Cotu Morii, pe suprafața terasei inferioare a Jijiei, într-un sol cenușos de culoare închisă, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd perioadei de tranziție de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. CXXXVI/6—7), Hallstatt-ului și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII, pl. CXXXVI/4).

Cercetare N. Zaharia, 1958.

e) *În Țarină*. În țărîna șanțului pentru protecția pădurii, pe podul terasei de la poala Coastei Popricanilor și la circa 200 m est de șosea, s-au descoperit fragmente ceramice corodate dintr-o fază neprecizată a Hallstatt-ului, iluviionate de pe Dealul Popricanilor, precum și câteva resturi de vase din secolul al XVII-lea.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

f) *La Lutărie II*. În lutăria deschisă pe podișul din marginea nord-estică a satului, s-au descoperit câteva fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), din Hallstatt și din perioada feudală târzie (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

g) *La Curmătură*. În înșeuarea podișului situat la circa 1,5 km nord-est de sat, în apropierea unei fîntîni din cuprinsul plantației de pomi, s-au recoltat câteva fragmente ceramice mărunte din Hallstatt-ul târziu. Fragmente asemănătoare se găsesc și în jurul fîntîinii, ca și pe marginile ripoase ale podișului.

La circa 200 m sud-est de această plantație se află o tabără întărită cu val și șanț, de formă pătrată, cu laturile de circa 100 m.

Cercetare N. Zaharia, 1958.

170. Prăjeni (jud. Botoșani)

a) *Vatra Satului*. Atît în grădinile din marginea vestică a satului, cît și la 150 m distanță de sat, pe proprietatea parohiei, s-a identificat o așezare din care s-au cules fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. CXXXV/7) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) *Nilipești*. La circa 3 km nord-vest de sat, în punctul în care șoseaua Prăjeni-Plugari traversează Pîrful Nilipești, s-au descoperit fragmente de vase din Hallstatt, de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CXXXVI/8) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV și XVI—XVII).

¹⁶¹ Acest punct s-a publicat anterior sub denumirea 15, b) de Coasta Popricanilor (SCIV, VI, 1955, 3—4, p. 900,

Cercetare I. Ioniță, 1958.

c) *Valea Alimîndrei*. La 3 km sud-est de sat, în locul denumit *Valcea Alimîndrei*, către Valea Miletinului, în lungul pantei s-au cules câteva fragmente ceramice din Hallstatt și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV–XVI și XVII–XVIII).

Cercetare I. Ioniță, 1958.

171. Pristesti, com. Brăești (jud. Botoșani)

*La Temelii*¹⁶². În marginea vestică a satului, pe panta nord-estică a dealului de lângă cimitirul actual, pe locul denumit Temeliile, se află o suprafață de teren care prezintă o boltire rezultată din dărîmături de pereți, cărămizi și tencuieli, acoperite de o pătură de sol vegetal. Dintre aceste sfărîmături s-au cules câteva fragmente ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV, XIV–XV și XVII, pl. CXXXVI/9).

Este de remarcat că locul în care se află dărîmăturile, se mai numește și *La Sași*, precum și *La Biserica Săsească*.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

172. Răchiți (jud. Botoșani)

a) *Dealul Lipovanului*. La circa 1 km nord-est de Stațiunea experimentală zootehnică (SEZ) Popăuți, pe panta sudică a interfluviului determinat de Pîrîul Teișoara cu un alt pîrîu care vine dinspre nord, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntăna de Mureș-Cerniașov, pl. CXXXVI/10–11, și unele elemente care par să dateze la sfîrșitul sec. IV e.n., pl. CXXXVI/12).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

b) *Dealul Armeneasca*. La circa 1 km sud-est de Stațiunea experimentală zootehnică, pe fruntea rotunjită și pe pantele oable ale Dealului Armeneasca, la nord de Iazul Gospodăriei, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd La Tène-ului III. Cele mai multe dintre acestea provin din vase lucrate cu mina din pastă grosieră (pl. CXXXVI/13–15) și numai puține din vase lucrate la roată (pl. CXXXVI/16).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

c) *Rîpa de la Fermă*. Într-o săpătură de lutărie la 0,5 km vest de Stațiunea experimentală zootehnică Popăuți, aproape de șoseaua care duce spre Botoșani, într-o secțiune deschisă către baza solului vegetal, s-au descoperit fragmente ceramice provenind din vase de factură hallstattiană tirzie și un topor de mină, din silex cenușiu.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

173. Răuseni (jud. Botoșani)

a) *La Hallă*. Pe terasa inferioară a Jijiei, în dreptul haltei C.F.R. Răuseni, s-au descoperit câteva fragmente ceramice, dintre care unele de aspect hallstattian tirziu.

Cercetare I. Ioniță, 1958.

b) *La Odaie*. La circa 1 km nord-vest de sat, pe terasa în eventai din dreapta Jijiei, s-a descoperit o întinsă siliște, din care s-au cules câteva așchii lamelare de silex, probabil de la sfîrșitul paleoliticului, și numeroase fragmente ceramice care aparțin sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. CXXXVI/23), Hallstatt-ului mijlociu (pl. CXXXVI/17), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CXXXVI/29) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV,

¹⁶² Acest loc este menționat în *MDG*, I, p. 609 (împreună cu o tabără (palancă) situată în pădurea din apropiere) și de către Gr. Tocilescu, ms. 5244/41, ambele fiind considerate ca aparținînd localității Brăești. *Dicționarul Dorohoiului* menționează Movila Cetățuia de la Prăstești, denumită *Ridicătura Mare*, iar I. G. Leca

(*Dicționar istoric, arheologic și geografic al României*, București, 1937, p. 419) citează o movilă cu urme de întărituri și zidării. După informațiile localnicilor, acest Ocop este o întăritură cu valuri de pămînt, iar jos în poiană este locul Tabăra, pe care o leagă de localitatea Bosinceni.

pl. CXXXVI/19, sec. XV—XVI, pl. CXXXVI/18, 20—22, 24, sec. XVI—XVII, pl. CXXXVI/25—28). În cuprinsul acestei aşezări se remarcă un punct situat spre limita nordică a siliştei, unde, într-un pătrat împrejmuat cu lilioci se găsesc urme de zidărie, cărămizi şi cahle din sec. XVI—XVII (pl. CXXXVII/2—8), foarte puţine fragmente ceramice, însă mai multe resturi de sticlă colorată, provenind probabil din candelă. La circa 500 m distanţă, în partea sudică a siliştei, se găseşte un al doilea punct în care sînt urme de zidărie, cahle smălţuite şi foarte multe resturi ceramice, dintre care unele de import. Prin cercetările viitoare se va lămurii caracterul diferit al acestor complexe.

Cercetare N. Zaharia, 1956 şi I. Ioniţă în 1957, *AM*, I, 1961, p. 302, 3.

c) *Movila lui Rădulescu*. La 2 km sud-vest de satul Doina, pe poala movilei din stînga drumului, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni) şi dintr-o fază a epocii fierului.

Cercetare I. Ioniţă, 1958.

d) *La cele Două Movile*. În preajma aceleiaşi localităţi, în punctul denumit La cele Două Movile, după accidentele topografice locale, s-a descoperit un fragment ceramic din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), alte două din Hallstatt, precum şi un minuscul rest dintr-un vas de la începutul epocii migraţiilor (sec. IV e.n.). De pe acelaşi loc mai provin şi cîteva resturi de oase omeneşti.

Cercetare I. Ioniţă, 1957, *AM*, I, 1961, p. 303.

e) *Ruptura*. În lutăria situată la 1 km nord-vest de sat, pe locul denumit La Ruptură, s-au descoperit fragmente ceramice corodate fără urme de pictură din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

Într-una din săpăturile lutăriei, în cuprinsul unei pături loessoide roşcate, la adîncimea de 4,5 m, s-au descoperit resturi de faună şi un mic fragment de silex, indiciu al existenţei unei depuneri din paleoliticul superior.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

f) *Marginea nordică a satului*¹⁶³. Pe terasa rîpoasă de la nordul satului s-au cules numeroase fragmente ceramice aparţinînd neoliticului dezvoltat (fazele Cucuteni A şi B, pl. CXXXVII/9, 12) în asociere cu resturi care aparţin speciei ceramice denumite Cucuteni C, sfîrşitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. CXXXVII/14—15; CXXXVIII/1, 3), Hallstatt-ului (pl. CXXXVIII/2), începutului epocii migraţiilor (cultura Sintana de Mureş-Cerniaşov, pl. CXXXVIII/5—6) cu resturi de amfore ce aparţin perioadei imediat anterioare secolului al IV-lea e.n. (pl. CXXXVIII/4) şi de alte vase din perioada de la sfîrşitul secolului al IV-lea e.n. (pl. CXXXVII/11), precum şi din perioada feudală tîrzie (sec. XVIII).

Pe acelaşi loc s-au găsit şi cîteva aşchii şi lame de silex nepatinat, vineţiu sau negricios, uneori trecute prin foc, printre care şi un rest dintr-un cosor (pl. CXXXVII/13) şi o greutate de lut ars (pl. CXXXVIII/7).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

174. Reditu, com. Răuseni (jud. Botoşani)

a) *La Movilă*. La circa 1 km sud de staţia C.F.R., în dreptul semnalului de intrare în staţie, s-au descoperit cîteva fragmente ceramice aparţinînd sfîrşitului epocii bronzului sau eventual Hallstatt-ului, precum şi perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI).

Cercetare I. Ioniţă, 1958.

b) *După Gară*. La circa 300 m de moara satului, pe suprafaţa unui scruntar situat în şesul din dreapta Jijiei şi la 300 m est de staţia C.F.R. Reditu, s-a descoperit o silişte din care s-au cules fragmente ceramice din feudalismul dezvoltat (fază incertă) şi din secolele XVII—XVIII.

Cercetare I. Ioniţă, 1958.

c) *În Ponoare*. În dreptul liniei ferate Reditu-Şoldana, la 500 m sud de staţia C.F.R. Reditu, s-a descoperit o silişte, din care s-au cules fragmente ceramice din Hallstatt (pl. CXXXVIII/8—9), din La Tène-ul III cu analogii la D. Bîrca I-Ciurbeşti (pl. CXXXVIII/10) şi din sec. III e.n. de tip Poeneşti.

Cercetare I. Ioniţă, 1958.

¹⁶³ Punct cercetat şi publicat anterior (A. Florescu, *AŞUIaşi*, III, t. I, 1955, 1—2, p. 59).

175. Rediu Mitropoliei, com. Popricani (jud. Iași)

a) *În Islaz*. În punctul denumit Islaz, situat pe terasa tăiată în lung de o ripă profundă care traversează vatra satului, s-a descoperit o întinsă siliște, din care s-au cules fragmente ceramice din Hallstatt-ul târziu, din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XII) și din perioadele feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV, pl. CXXXVIII/12—13 și sec. XVII—XVIII), precum și din aceea a feudalismului târziu (sec. XVIII, pl. CXXXVIII/11).

Întregul cimp cercetat este presărat cu cenușare, oase și resturi de pereți calcinați.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) *Marginea nord-estică a satului*. În grădinile de pe terasa de luncă a Jijiei, precum și în gropile de lut din marginea satului, s-au cules fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. CXXXIX/1), din Hallstatt-ul târziu și din perioada prefeudală (cultura Hlincea, pl. CXXXVIII/14).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

176. Roșcani (jud. Iași)

Dealul Roșcanilor. Pe panta sudică a Dealului Roșcanilor, către Găureni, pe suprafețele șiroite și erodate în adâncime pînă la pătura de depuneri loessoide, s-au cules fragmente de silex patinat, care aparțin unei faze neprecizate a paleoliticului superior.

Cercetare N. Zaharia, 1960.

177. Sărata Greacă, com. Drăgușeni (jud. Botoșani)

Dealul Calancea. În cimitirul actual din vatra satului, situat pe Dealul Calancea, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A—B, pl. CXXXIX/2, 4), păstrate în condiții excepționale, și de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CXXXVIII/15—16; CXL/1—3).

Pe același loc s-au descoperit și resturi din podine de lut, pietre de rîșnițe de dimensiuni mari, precum și fragmente lamelare de silex alb-vinețiu repatinat.

Cercetare N. Zaharia, 1953.

178. Saucenița, com. Văculești (jud. Botoșani)

La Vie. În apropierea satului, pe locul denumit La Vie, s-au descoperit în mod întîmplător cîteva resturi de vase corodate și un topor-ciocan din neolitic (?), lucrat din marnă silicioasă de culoare gălbuie. Toporul are corpul plat, de formă aproape triunghiulară și este prevăzut cu gaură de înmănușare.

Informație obținută la muzeul din Botoșani.

179. Săveni (jud. Botoșani) ¹⁶⁴

a) *Vatra Tîrgului*. În vatra tîrgului, cu ocazia amenajării stadionului s-au descoperit resturi de vase grosiere și un topor-ciocan aparținînd Hallstatt-ului. Piesa este lucrată din rocă neagră cu lustru și prevăzută cu gaură de înmănușare, iar drept decor are cîte patru proeminențe mici pe ambele fețe laterale.

¹⁶⁴ Se cunoaște descoperirea făcută de colectivul șantierului Corlăteni la Sîrbi (*SCIV*, I, 1950, 1, p. 27, 32), precum și o altă mai veche a cazanului scito-sarmatic

din Movila Făgădău, piesă care se găsește în Muzeul de istorie a Moldovei (A. Nițu, *op. cit.*, în *Materiale*, I, p. 9).

Informație obținută la muzeul din Botoșani. Locul necercetat.

După unele informații locale, în cuprinsul tirgului, printr-o săpătură din inițiativă particulară, s-au distrus câteva morminte, de deasupra cărora s-au ridicat 3 lespezi funerare cu inscripții slavone din secolul al XV-lea.

Informație din presa locală, neverificată.

b) *Cotul Podrizei*. La circa 700–800 m nord de tirg, pe botul dealului din apropierea movilei din Cotul Podrizei, s-au descoperit fragmente ceramice din Hallstatt (pl. CXL/8) și probabil și din perioada corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II–III e.n., pl. CXL/4, 9), dintre acestea din urmă, unele, din pastă gălbuie, prezintă urme de augobă roșie pe ambele fețe.

Cercetare N. Zaharia, 1954.

180. Slobozia, com. Hănești (jud. Botoșani)¹⁶⁵

a) *Rîpa Turcului*. Pe dealul Mălăiește, de o parte și de alta a Rîpei Turcului, s-au descoperit așchii, lame și unelte de silex, întregi și fragmentare, printre care și un vîrf triunghiular bifacial de tehnică solutrenă grosieră și un *burin d'angle* pe lamă frîntă.

Pe aceeași suprafață s-au descoperit și numeroase fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. CXL/13).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 902, 36, c; *AM*, I, 1961, p. 23, 12, a.

b) *Dealul Mălăiește*. La circa 1,5 km sud de sat, pe terasa stîngă a Bașeului, la poala Dealului Mălăiește, s-a descoperit o siliște din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), Hallstatt-ului tîrziu, începutului epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov, pl. CXL/5–7, 10–11) cu unele elemente databile în sec. V e.n., perioadei feudalismului timpuriu (cultura Drîdu, pl. CXL/12), și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV–XV, XV–XVI, XVI–XVII și XVII–XVIII).

Pe același loc s-au descoperit numeroase fragmente și așchii de silex nepatinat, precum și o cutie prismatică de gresie aparținînd neoliticului.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 902, 36, a–b.

c) *Dealul Hodoroaia (La Țilică)*¹⁶⁶. Pe panta sudică a Dealului Hodoroaia, în via locuitorului Grigore Țilică, s-au cules unelte fragmentare și așchii de silex divers colorat, uneori puternic patinat, cu urme de prelucrare după o tehnică mai veche, aparținînd paleoliticului mijlociu. Pe același loc s-au descoperit și fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CXL/14), din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI–XII, pl. CXL/15–16), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV–XV, pl. CXL/17–20) și tîrziu (sec. XVIII, pl. CXL/21).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 902, 36, d; *ibidem*, p. 902, 35, a.

d) *Dealul Viei*. Pe muchia nord-vestică a dealului Hodoroaia, către șesul Bașeului, în punctul denumit Dealul Viei, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B) și Hallstatt-ului timpuriu (pl. CXL/22–24).

Pe aceeași suprafață, în cuprinsul unor cenușare plate, s-au descoperit numeroase lipituri de pereți, percutoare de silex, bucăți de roci arse și oase de animale.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1954.

e) *Dealul Hodoroaia (La Popan)*¹⁶⁷. La circa 200 m nord de via locuitorului Gh. Popan, pe o suprafață mai reliefată a podișului, s-a descoperit o așezare de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. CCX/17–18; CCXI/1–5, 7).

Pe suprafața cenușarelor s-au cules și oase humerale de vite mari, cu marginile crestate, prezentînd însă particularitatea că în cea mai mare parte nu au decît 4–5 dinți. De asemenea, s-au găsit coaste de animale cu marginile ascuțite, precum și rondele pregătite prin tăierea transversală a oaselor tubulare.

În Via lui Gh. Popan. În cuprinsul viei lui Gh. Popan s-au descoperit resturi de vase din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. CCXI/6), din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din perioada feudalismului tîrziu (sec. XVIII).

¹⁶⁶ De această localitate tin și așezările de pe stînga Bașeului, publicate anterior ca făcînd parte din teritoriul localității Moara Jorei (*SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 902, 35).

¹⁶⁸ Așezare inclusă ca făcînd parte din teritoriul localității Moara Jorei (*SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 902, 35, a).

¹⁶⁷ *Ibidem*.

Panta vestică a Dealului Hodoroaia. Pe panta vestică a Dealului Hodoroaia, la sud de via lui Gh. Popan s-au descoperit resturi de vase din fazele Cucuteni A—B și B.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 902, 35 b—c.

f) *Troianul*¹⁶⁸. Pe panta sudică a Dealului Hodoroaia, la circa 6 km sud de Hănești, se află un val de pământ, care își are începutul în șesul Bașului și continuă spre nord-est pînă în movila Geamăna și Pădurea Zahorenilor, de unde se continuă spre est pînă în valea Prutului la Manoleasa și mai departe peste Prut. Acest val, astăzi aproape șters, mai păstrează în unele locuri înălțimi de 0,5 m și pe el s-a stabilit un drum de țară. Lățimea valului se mai menține între 10 și 12 m; aceeași lățime o are și șanțul aproape complet nivelat care însoțește valul dinspre latura sudică.

La circa 100—200 m sud de acest val se găsesc movile de talie mică și mijlocie, înșiruite în lungul lui la distanțe inegale.

Pe terasa de la capătul vestic al valului s-au descoperit fragmente ceramice corodate aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

La circa 2 km est de val, în preajma unei movile, s-au găsit fragmente lamelare de silex patinat din paleoliticul superior, precum și un vîrf triunghiular de săgeată cu baza arcuită, aparținînd probabil neoliticului timpuriu.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 902, 35 d—e.

g) *Marginea sudică a satului.* Pe panta ușoară a Dealului Mălăiește, în marginea sudică a satului, s-au descoperit mai multe fragmente și așchii de silex, dintre care unele cu patină puternică, aparținînd unei perioade neprecizate a paleoliticului superior. În același loc s-au găsit și fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A), de la începutul epocii migrațiilor (sfîrșitul sec. IV c. n.) și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1954.

h) *Hirtopul Țînfărenilor.* Deasupra hirtopului situat în marginea podișului dintre Dealul Mălăiește și Dealul Hodoroaia, în dreptul satului Moara Jorei, s-au descoperit așchii de silex de tip musterian și fragmente ceramice corodate, cu vagi urme de pictură, caracteristice fazei Cucuteni B, precum și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1954.

181. Stîncești, com. Ipotești (jud. Botoșani)¹⁶⁹

a) *Bobeica (Dealul cel Mare)*¹⁷⁰. Pe suprafața podișului situat în marginea sud-vestică a satului, pe locul denumit „Deasupra Șanțului”, la 200 m depărtare de carierele de piatră și nisip, s-a descoperit o cetate de pământ, întinsă pe o suprafață de circa 22 hectare, protejată dinspre sud printr-un val întărit cu șanț, spre nord muchia ripoasă a podișului alcătuind o întărire naturală.

În situația actuală valul se menține la o înălțime medie de 4 m față de podiș, pe o lățime care pe alocuri atinge circa 20 m, ca și șanțul care, în tot lungul lui are o lățime de circa 20 m și o adîncime de 3,5—4 m.

În interiorul acestei cetăți se mai observă încă două movile aproape aplatizate; pe una dintre acestea, în timpul unei săpături ocazionale, s-a descoperit un vas mic de fier, în formă de cupă cu gura largă și cu fundul prevăzut cu o șanțuire inelară (pl. CCXI/17), vas a cărui datare este dificilă.

Pe ogoarele din cuprinsul acestei cetăți s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), Hallstatt-ului (pl. CCXI/8—16), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI și XVII—XVIII).

¹⁶⁸ Valul situat pe teritoriul acestei localități, continuîndu-se pînă dîncolo de Prut, este descris ca aparținînd Hăneștilor (Al. Odobescu, *Dorohoi*, p. 133—134, c); Schuchardt, *AEM*, IX (1885), 221; *MDG*, III, 968; Gr. Tocilescu, ms. 5139/30; P. Polonic, ms. 22/940, D, 16 și 2; III, 2, 2 și III, 3, 2 și 4; C. Zagoriț, *Valurile din Panonia, Dacia și Peninsula Balcanică*. De asemenea, unele cercetări mai vechi privesc tumulii din preajma acestei localități (Al. Odobescu, *op. cit.*, *Dorohoi*, 134; *MDG*, III, 698.

¹⁶⁹ De această localitate se leagă și așezările de la Iazul Velniței și La Huci, neincluse în lucrarea de față și publicate anterior ca făcînd parte din teritoriul satului Manolești (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 907, 74, a—b).

¹⁷⁰ În cetatea de pe Dealul Bobeica (D. cel Mare) s-au efectuat săpături, vezi A. Florescu și Simeon Rață, *Complexul de cetăți traco-getice (sec. V—III î.e.n.) de la Stîncești-Botoșani*, Suceava, 1969, p. 9 și urm.

În interesele deosebite îl prezintă descoperirea, în marginea nordică a podişului, a unei amfore arhaice provenind din insula Chios şi datată, prin analogie, la sfîrşitul sec. VI î.e.n. sau începutul sec. V î.e.n. (pl. CXL/29).

În cuprinsul acestei cetăţi s-au găsit adesea monede romane, dintre care ne-a parvenit una de argint, de la Antoninus Pius (pl. CCLIV/11), cu greutatea de 2,24 g şi diametrul de 18 mm. Alte monede romane de bronz şi de argint au fost descoperite în lungul pîrului care traversează satul (pl. CCLIV/8).

Din relatările locuitorilor rezultă că pe acest loc întărit s-au găsit şi săcri de bronz, precum şi alte obiecte metalice, dispărute în timpul ultimului război mondial.

În pădurea din marginea sud-vestică a acestei cetăţi s-a precizat existenţa unei a doua întărituri, în legătură directă cu cea amintită mai sus, ambele sprijinindu-se pe acelaşi val, pe o apreciabilă distanţă.

După ceramica descoperită în cantităţi mai mari se pare că aceste cetăţi datează de la sfîrşitul hallstatt-ului (sec. IV—III î.e.n.).

Cercetare N. Zaharia şi Emilia Zaharia, 1952—1953; N. Zaharia şi A. Niţu, 1954; SCIV, VI, 1955, 1—2, p. 333 şi urm.; SCIV, VI, 1955, 3—4, p. 907, 77, f.

b) *La Ciocan*. La circa 600—700 m nord de capela situată în marginea estică a satului, pe o suprafaţă mai boltită a terenului, denumită La Ciocan, s-a descoperit o întinsă silişte, din care s-au cules următoarele fragmente ceramice aparţinînd Hallstatt-ului mijlociu cu elemente decorate cu impresiuni de torques (pl. CCXII/10), începutului epocii migraţiilor (sec. IV e.n.), probabil perioadei feudalismului timpuriu (sec. XII—XIII, pl. CCXII/1) şi perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV şi XIV—XV, pl. CCXII/2—9).

Pe acelaşi loc s-au descoperit şi cîteva fragmente de cahle.

Semnalat I. Marin. Cercetare N. Zaharia, 1954.

c) *Marginea nord-estică a satului*. În marginea nord-estică a satului, pe ogoarele în pantă cu orientare spre sud, s-au descoperit fragmente ceramice provenind din oale aparţinînd feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV şi XVII—XVIII).

La circa 300 m nord de capela situată în marginea nord-estică a satului, pe suprafaţa unui promontoriu al podişului, s-au descoperit fragmente ceramice aparţinînd Hallstatt-ului tîrziu (pl. CCXII/11), începutului epocii migraţiilor (cultura Sîrtara de Mureş-Cerniahov) şi perioadei feudalismului tîrziu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953.

d) *Vatra satului*. Aproape de iazul din vatra satului, cu ocazia unor săpături efectuate în curtea Căminului cultural, s-au descoperit fragmente ceramice aparţinînd Hallstatt-ului tîrziu (pl. CXL/26—28), precum şi perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV, pl. CXL/25 şi sec. XVII—XVIII).

Semnalare I. Marin. Cercetare N. Zaharia, 1953.

În grădina locuitorului N. Sandovici, din vatra satului, s-au găsit fragmente ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI şi XVI) şi tîrziu (sec. XVIII).

În curtea locuitorului Ştefan Chiriac, s-au găsit fragmente ceramice provenind din tigăi cu trei picioare, caracteristice feudalismului tîrziu (sec. XVIII).

Din aceeaşi perioadă sînt şi fragmentele de vase descoperite pe Coasta Rediului, în via locuitorilor D. Lazăr, Luca Călin şi Ştefan Călu.

Tot din vatra satului provin şi trei monede de bronz, dintre care două romane de la Antoninus Pius, descoperite cu mult înainte de 1960 (pl. CCLV/1) şi una bizantină de la Justinian, găsită în 1961 (pl. CCLV/3).

Semnalare I. Marin. Cercetare N. Zaharia, 1954.

e) *La Salcîmi*. În marginea estică a satului, pe locul denumit La Salcîmi, proprietatea locuitorului Romulus Ailuţoaci, cu ocazia plantării unor butuci de vie pe o mică suprafaţă uşor boltită a grădinei, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparţinînd Hallstatt-ului sau eventual La Tène-ului II, începutului epocii migraţiilor (probabil sec. IV e.n., pl. CXLI/1—2; CCLIV/4, 6), printre care şi unele de la începutul sec. V e.n. (pl. CCLIV/7, 9). Din acelaşi context fac parte şi cîteva fragmente de vase din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII) şi tîrziu (sec. XVIII).

Pe acelaşi loc s-a găsit şi o monedă romană de argint de la Antoninus Pius (pl. CCLIV/10).

Cercetare N. Zaharia, 1953, SCIV, VI, 1955, 3—4, p. 907, 77, c.

f) *După Grădini*. În sectorul din marginea vestică a satului, denumit După Grădini, ca şi pe întregul parcurs dintre proprietăţile locuitorilor Mănăstireanu şi Tărchilă pînă aproape de Pîrîul Ioanei, s-au descoperit fragmente

atipice de vase aparținând probabil Hallstatt-ului, probabil începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV și XVII—XVIII) și târziu (sec. XVIII).

O mărgică de argilă, arsă la brun, datează probabil din Hallstatt.

Semnalare I. Marin. Cercetare Emilia Zaharia, 1958.

g) *La Patrașcu*. La nord-est de sat, pe panta vestică a dealului denumit La Patrașcu, s-a descoperit o siliște, din care s-au cules fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII, pl. CXLI/3).

Semnalare I. Marin. Cercetare N. Zaharia, 1955, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 907, 77, d.

h) *Coasta Rediului (Dealul la Ulmi)*. Sub muchia nordică a dealului situat la sud-est de sat, către Manolești, loc denumit Coasta Rediului sau Dealul la Ulmi, s-au adunat fragmente ceramice din perioada feudală târzie (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1955, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 907, 77, a—b.

i) *Dealul Mălăești*. Pe panta sudică a Dealului Mălăești, la circa 1 km nord-vest de sat, în dreptul vechii ieșături, s-a descoperit o siliște, din care s-au cules fragmente de vase din sec. XVII—XVIII.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

j) *Valea Ulmului*. Pe versantul nordic al girlei Valea Ulmului, în punctul denumit La Răchita cu Putină, situat în marginea drumului care coboară spre Podul Casian (circa 2 km sud-est de sat), s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținând Hallstatt-ului târziu. Pe pantele erodate ale dealului se văd secțiunile unor gropi de bordeie pline cu lipituri mărunte și cenușă.

Cercetare N. Zaharia, 1960.

k) *Pîrîul Ioanei*. La 1 km vest de sat, în cuprinsul unei siliști situate pe dreapta Pîrîului Ioanei, s-au cules fragmente ceramice aparținând neoliticului (fază neprecizată a culturii Cucuteni), Hallstatt-ului târziu și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI, pl. CXLI/4,6 și sec. XVII—XVIII, pl. CXLI/5).

Semnalare I. Marin. Cercetare N. Zaharia, 1956, 1958.

182. Stolnicieni, com. Răuseni (jud. Botoșani)

Pe Scruntar. La circa 0,5 km vest de sat, pe un scruntar situat în albia majoră de pe dreapta Jijiei, s-au descoperit câteva fragmente ceramice din pastă fină sau semifină cenușie, aparținând culturii Sintana de Mureș-Cerniaș (pl. CCXII/12—14).

În același loc s-au găsit și fragmente de oase craniene umane.

Cercetare I. Ioniță, 1958.

183. Șendriceni (jud. Botoșani)

La Șanțuri. Pe spinarea plată a dealului dintre Șendriceni și Ghilia, s-a descoperit o tabără medievală întărită pe trei laturi cu val și șanț, cea de a patra latură, din direcția satului Ghilia, rămânând deschisă. Tabăra aceasta, de formă dreptunghiulară, măsoară circa 60 × 50 m pe culmea valului.

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 907, 76.

184. Șipote (jud. Iași) ¹⁷¹

a) *Dîmbul de la Șesul Poștei*. Sub muchia terasei care delimitează spre sud Șesul Miletinului, loc denumit Dîmbul de la Șesul Poștei, s-au cules fragmente ceramice aparținând sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua) și perioade feudalismului târziu (sec. XVIII).

De pe același loc provine și un fragment de amforă alb-rozie, de datare incertă.

¹⁷¹ Pe teritoriul acestei comune s-au făcut unele descoperiri de monede și ceramică veche (Gh. Valentin Bude, *Cîteva monede antice găsite în România*, în *CNA*, VI, 1925, p. 55 și urm.; Barbu Slătineanu, *Trei plăci de ceramică*

românească din sec. XVI, în *RIR*, V—VI, 1935—1936 p. 186, nota 3; idem, *Ceramica de la Coțnari*, în *Revista Fundațiilor*, octombrie, 1938).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

b) *La Movilă*. La vest de movila situată în apropierea șoselei Bivolari-Șipote s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B) și din perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. CCXII/23).

Cercetare I. Ioniță, 1958.

185. Șoldana, com. Spineni (jud. Iași)¹⁷²

a) *Gostat, la Mănăstire*. Pe terenul Gostat, în apropiere de mănăstire, s-au descoperit două fragmente ceramice dintre care unul din pastă densă cenușie-negricioasă, de aspect hallstattian tîrziu și un altul din pastă nisipoasă cenușie, provenind dintr-un castron din sec. IV e.n. (pl. CXLI/22).

Se pare că este cazul unor răspîndiri de resturi arheologice.

Verificare I. Ioniță, 1958.

b) *La Budăi*. Sub coasta dealului, pe locul denumit Budăi, s-au cules fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CCXII/16–18; CCXIII/4), precum și unele de la sfîrșitul sec. IV e.n. și eventual de la începutul sec. V e.n. (pl. CCXII/19–22; CCXIII/1–2,6).

Numeroase fragmente provin din amfore (pl. CCXIII/3–5).

Cercetare I. Ioniță, 1958.

c) *Movila de lîngă cimitir*. La est de movila situată în preajma cimitirului s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B) și dintr-o fază neprecizată a orînduirii comunei primitive (Hallstatt?).

Cercetare I. Ioniță, 1958.

186. Todireni (jud. Botoșani)

a) *Lutăria de la Școală*¹⁷³. Pe suprafața interfluviului cuprins între șesul Jijiei și Pîrîul Sitna, în lutăria deschisă pe terenul Școlii generale, ca și pe ogoarele învecinate, s-au descoperit un gratoar pe virf de lamă, un micronucleu și numeroase așchii și fragmente de silex aparținînd paleoliticului superior, precum și fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fazele Cucuteni A, A–B și B, pl. CCXIII/7–8,10–11), în asociere cu fragmente din specia ceramică denumită Cucuteni C (pl. CCXII/15), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV–XV, pl. CCXIII/9 și sec. XVII, pl. CCXIII/12–14).

Într-unul din malurile tăiate ale lutăriei s-a observat secțiunea unei gropi de mormînt, în care scheletul omenesc ocupa o poziție centrală, fiind tăiat de lutărie în dreptul regiunii lombare, iar de o parte și de alta a lui se aflau resturile a două schelete de cal. Tot complexul zăcea la o adîncime de 2,60 m, într-o groapă lată de 2,35 m.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

b) *La Pod*. Extinzîndu-se cercetarea în amonte în lungul șoselei, pe dreapta acesteia, lîngă mira de etiaj (de nivel) situată lîngă Podul Sitnei, s-au descoperit resturi lamelare de silex patinat și un nucleu prismatic din aurignacianul superior.

Cercetare N. Zaharia, 1961.

187. Trușești (jud. Botoșani)¹⁷⁴

a) *La Capac*¹⁷⁵. Printr-o verificare făcută în punctul denumit La Capac, în care anterior a avut loc un sondaj arheologic, s-au cules fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B), Hallstatt-ului și începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov).

¹⁷² Pentru punctele a, b, c, cunoscute prin cercetările colectivului șantierului Valea Jijiei, vezi raport A. Nițu (SCIV, III, 1952, p. 39 și urm.).

¹⁷³ Pe lîngă punctele de descoperire de la Stăuceni, Sulița, Dracșani, Cernești și Satu-Nou, din Valea Sitnei, se pare că colectivul de cercetări al șantierului Valea Jijiei a semnalat și așezarea menționată aici (SCIV, III, 1952, p. 22 și urm.). Recent (1967) în punctul Ceir-Malul Negru

s-au săpat 5 morminte într-o necropolă de tip Sintana de Mureș, de către I. Ioniță și S. Rață.

¹⁷⁴ Pe lîngă descoperirile menționate în această lucrare, se mai cunosc și așezările de la Drislea și Bîrșănești (SCIV, VI, 1955, 1–2, p. 187 și urm.).

¹⁷⁵ Punct cercetat de colectivul șantierului Valea Jijiei (SCIV, III, 1952, p. 37).

Verificare I. Ioniță, 1958.

b) *Movila Șesul Jijiei*. Făcându-se o recunoaștere la locul denumit *Movila Șesul Jijiei*, unde în 1951 au avut loc săpături arheologice sistematice¹⁷⁶, s-au cules fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua).

Recunoaștere I. Ioniță, 1958.

c) *Țuguieța*¹⁷⁷. În marginea sud-estică a așezării neolitice de pe Dealul Țuguieța, s-au descoperit numeroase silexuri lamelare cu patină pronunțată aparținând paleoliticului superior (aurignacian mijlociu), analoge celor descoperite prin săpăturile din așezarea cucuteniană (*SCIV*, V, 1954, 1–2, p. 172).

Cercetare N. Zaharia, 1956, *AM*, I, 1961, p. 26, 15. În punctul Pe Cuha, unde au fost extinse săpăturile de pe Țuguieța în 1957, s-au continuat săpături și în 1961 sub conducerea lui I. Ioniță.

188. Tudor Vladimirescu, com. Avrămeni (jud. Botoșani)

Lîngă Sat. În imediata apropiere a satului, într-o poziție dominantă, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B), în asociere cu alte câteva de tip Cucuteni C.

Alte resturi aparțin Hallstatt-ului (fază neprecizată).

Cercetare Gr. Foit, 1960.

189. Tigănași (jud. Iași)

a) *Movila Stînei*¹⁷⁸. Sub poala vestică a Dealului Șubatu Mare, la sud-vest de sat, pe un promontoriu al terasei de luncă situat în stînga Jijiei, s-au descoperit așchii, lame și unelte de silex negru sau cenușiu, puternic patinat, din paleoliticul mediu și superior, precum și numeroase fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (faza pre-cucuteni, pl. CXLI/7,9–12), Hallstatt-ului timpuriu (pl. CXLI/8,15) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVI–XVII, pl. CXLI/13–14).

În cuprinsul tranșelor săpate în solul cenușos se găsesc numeroase resturi de oase de animale, pietre și lipituri de perete.

Cercetare N. Zaharia, 1953. Pentru paleolitic vezi *AM*, I, 1961, p. 27, 22.

b) *Dealul din Mijloc*. La 2 km nord de sat, pe suprafața unui interfluviu delimitat de pîrîul Pochilor și o văiușă seacă, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu (cultura Criș, pl. CCXIII/15–16,20) și dezvoltat (faza Cucuteni B în asociere cu unele elemente de tip Cucuteni C, pl. CCXIII/19), Hallstatt-ului timpuriu (pl. CCXIII/17), perioadei prefeudale (cultura Hlincea, pl. CCXIII/18) și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI–XIII, pl. CCXIII/22) și dezvoltat (sec. XIV–XV, pl. CCXIII/21).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

c) *Valea Odăii*. La circa 3 km nord-vest de sat, pe suprafața ușor înclinată a unei văiușe denumite Valea Odăii, cu deschidere către șesul Jijiei, s-au cules fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu (cultura Criș) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV–XV, XV–XVI și XVII–XVIII), printre care se află un fragment din suportul unui sfeșnic, un fragment de vas din sticlă verzuie puternic irizată, precum și o cutie prismatică din gresie brun-cenușie.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

¹⁷⁶ În acest punct au avut loc săpături într-o așezare de la sfârșitul epocii bronzului (*SCIV*, IV, 1953, 1–2, p. 29 și urm.; *SCIV*, V, 1954, 1–2, p. 19 și urm.; *SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 172 și urm.).

¹⁷⁷ În acest punct s-au efectuat săpături de mare amploare (*SCIV*, III, 1952, p. 56 și urm.; *SCIV*, IV, 1953, 1–2, p. 7 și urm.; *SCIV*, V, 1954, 1–2, p. 7 și urm.; *SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 165 și urm.; *Materiale*, III, 1957, p. 203 și urm.; *Materiale*, V, 1959, p. 184 și

urm.; *Materiale*, VI, 1959, p. 147 și urm.; *Materiale*, VII, 1961, p. 79 și urm.; *Materiale* VIII, 1962, p. 227 și urm.; M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, în *PZ*, XLI, 1963, p. 172 și urm.

¹⁷⁸ Așezare publicată anterior ca făcînd parte din teritoriul localității Mihail Kogălniceanu (*SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 900, 13). Punct semnalat ulterior pentru paleolitic și de C. S. Nicolăescu-Plopșor (*SCIV*, VII, 1956, 1–2, p. 29).

Imașul Ciuleienilor. Pe panta hirtopită din dreapta Jijiei, pe locul denumit Imașul Ciuleienilor, atît în ravinările deschise în muchia terasei cît și în săpăturile lutăriilor, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CXLI/19) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

191. Văculești (jud. Botoșani) ¹⁷⁹

Rediu. La jumătatea distanței dintre satele Văculești și Brăești, pe locul denumit Rediu, în apropiere de șosea, s-au descoperit cîteva fragmente de vase aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat și o săgeată de arbalet cu ambele aripi rupte parțial.

Informație muzeul din Dorohoi.

192. Vlădeni (jud. Iași) ¹⁸⁰

a) *La Iaz* ¹⁸¹. Pe un tapșan situat pe malul nord-vestic al Iazului Vlădeni, la 2 km nord de sat, s-au cules de pe ogoare fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (cultura precucuteni), perioadei corespunzătoare provinciei Dacia sau eventual începutului epocii migrațiilor (sec. III sau IV e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII).

Cercetare N. Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 292, XXIX, 4; *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 900, 16.

b) *Movila Gării.* Pe fragmentul de terasă inferioară din dreapta Jijiei, denumit La Pisc, în apropiere de Movila din dosul Gării, într-un strat de nisip situat la adîncimea de 6 m s-a descoperit un vîrf musterian din silex negru cu vernis obținut prin rulare.

Pe ogoarele din jurul movilei s-au descoperit fragmente ceramice minuscule, dintre care unele aparținînd unei faze neprecizate a neoliticului timpuriu, iar altele sfîrșitului epocii bronzului și eventual începutului Hallstatt-ului.

Cercetare N. Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 292, XXIX, 2—3, *AM*, I, 1961, p. 26, 17, a.

c) *Scrunțarul Iazului Vechi* (Scrunțarul Vlădoaei). La circa 2 km vest de Movila Gării, în locul denumit Scrunțarul Iazului Vechi (Scrunțarul Vlădoaei, sau Movila Borosoaei) în valea Miletinului, s-a descoperit un gratoar de silex puternic patinat, așchii și un nucleu cu urme de desprinderi crucișe aparținînd paleoliticului mijlociu.

Cercetare N. Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 292, XXIX, 1; *AM*, I, 1961, p. 26, 17, b.

d) *Gitu Lupului.* Pe un promontoriu al terasei de luncă în coada Iazului Vlădeni s-au descoperit numeroase fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza precucuteni, pl. CCXIII/23; CCXIV/1).

Semnalat Al. Obreja, 1951 Cercetare colectivul șantierului Valea Jijiei, 1951 (*SCIV*, III, 1952, p. 42) și N. Zaharia, 1953.

193. Vlăsinești (jud. Botoșani)

a) *La Iaz.* Cu ocazia săpăturilor pentru amenajarea iazului C.A.P., s-au descoperit fragmente de vase din Hallstatt-ul tirziu, precum și un vîrf de săgeată din fier, prevăzută cu două aripi laterale, aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat.

¹⁷⁹ Pentru recunșterile sumare din jurul acestei localități vezi *SCIV*, I, 1950, 1, p. 32; *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 428—429.

¹⁸⁰ De pe teritoriul acestei localități s-au menționat an-

terior o descoperire în vatra satului și o alta la cantonul nr. 16 (*SCIV*, III, 1952, p. 42).

¹⁸¹ Punct cunoscut probabil din 1951 (*SCIV*, III, 1952, p. 41, I).

Informație obținută la muzeul din Dorohoi, 1960.

b) *Dealul Viei*. În depozitul muzeului din Dorohoi se găsesc câteva fragmente de vase aparținând sfârșitului epocii bronzului, descoperite în apropierea satului, pe locul denumit Dealul Viei. Se remarcă o toartă cu buton înalt caracteristică sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua).

Informație obținută la muzeul din Dorohoi.

c) *La Iezătură*. Pe panta lină a terasei joase situate în dreptul digului care zăgăzuiește iazul, s-a descoperit o necropolă de înhamție aparținând grupului sarmatic din sec. III e.n. (?). Dintre obiectele descoperite în acel loc se remarcă un vas mic cu corpul rotund și cu marginile drepte, lucrat din pastă fin nisipoasă de culoare brun-cenușie. Acest vas se află la muzeul din Dorohoi.

Alte vase și obiecte de podoabă, descoperite în același loc, au fost achiziționate de muzeul din Suceava.

Informație obținută la muzeul din Dorohoi, 1960.

CULOARUL PRUTULUI

194. Bălteni, com. Probota (jud. Iași)

a) *Dealul Unchetea (D. Moșanca)*. Pe terasa Prutului, extinsă sub forma unui podiș în marginea vestică a satului, sub denumirea de Dealul Unchetea sau Dealul Moșanca, din dreptul Cooperativei și pînă aproape de biserica satului s-au descoperit câteva așchii de silex vinăt-albicios cu început de patinare, printre care și o piesă în formă de trapez, aparținând probabil mezoliticului, precum și resturi de lame, cu retușe de uzură, dintr-o vreme neprecizată a comunei primitive.

În preajma unei movile plate, aproape complet nivelată, s-a descoperit un fragment ceramic și virful unui topor-ciocan de secțiune pătrată, din rocă marnoasă gălbuie (pl. CCXIV/2) aparținând probabil sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua).

La circa 200 m mai spre sud de acest loc, într-o ravină care a pătruns între vîi, s-a descoperit un fragment din marginea unui vas din pastă fină cretoasă și fragmente de amfore rozii, precum și resturi de oase calcinate provenind probabil dintr-un mormînt de incinerare.

Alte câteva resturi de vase descoperite pe aceeași suprafață aparțin secolului al XVIII-lea.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) *Marginea sud-estică a satului*. Pe suprafața plată a unui rest din terasa de luncă a Prutului, situat în marginea sud-estică a satului, în preajma locuinței lui Ilie Lupașcu, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând Hallstattului (pl. CXLI/17—18), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CXLI/20—21; CCXIV/3) și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XVIII).

Întreaga suprafață a terasei este presărată cu numeroase lipituri arse, pietre și oase.

Fragmente ceramice aparținând aceluiași culturi se găsesc și pe terasa de 7—8 m, îndeosebi pe pantele dinspre biserica satului.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

c) *Marginea sudică a satului*. Pe suprafața tabulară a terasei situate la 200 m sud de sat (Dealul Unchetea), în apropierea șipotului de lîngă șoseaua Iași-Bivolari, cu prilejul plantării unei vîi, într-una din gropile săpate s-a descoperit un vas de formă globulară, din pastă fină gălbui-roșcată, pictat în maniera caracteristică perioadei de tranziție de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești). În banda decorului principal de pe acest vas se remarcă în mod deosebit reprezentarea estompată a două figuri antropomorfe (pl. CCXIV/4). Din aceeași groapă adîncă de circa 1 m, s-a scos și un fragment de vas cucutenian din categoria denumită Cucuteni C, precum și câteva bucăți de lipituri arse.

Cercetare N. Zaharia, 1956, *AM*, II—III, 1964, p. 439 și urm.

d) *Marginea nord-estică a satului*. În marginea nord-estică a satului, atît pe grindul din Lunca Prutului, pe care se află un grup de case izolate, cît și pe pantele dinspre șosea, s-a descoperit o întinsă așezare din cuprinsul căreia s-au cules fragmente ceramice aparținând începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CXLI/16).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

e) *La Pietriș*. Pe suprafața etajată ale terasei inferioare a Prutului la sud de încălzirea șoselei cu drumul Hermeziu-Rădeni, loc denumit Pietriș, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B) și de la sfârșitul epocii bronzului sau eventual din Hallstatt-ul timpuriu.

Prin deschiderea recentă a unei riپی în muchia terasei inferioare a Prutului, la circa 50–60 m vest de șosea, la circa 1 km nord de sat, apele de șiroire au distrus două morminte dintr-o necropolă situată pe locul numit La Pietriș. Cele două schelete, orientate N–S, au fost distruse de torenți și nu s-au păstrat decât doar câteva oase și resturi de vase din pastă bună și poroasă, aparținând probabil sec. III e.n.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

f) *La Grădinărie*. Sub muchia estică a Dealului Unchetea, la vest de grădina de zarzavat a C.A.P., în săpătura unui vechi bordei militar s-au descoperit câteva așchii și lame de silex patinat din paleoliticul de sfârșit și resturi de faună mammologică, cu *Elephas primigenius*.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

195. Bobulești (jud. Botoșani)

a) *Via din Deal*. În via de pe podișul situat în marginea sudică a satului, pe locul denumit La Serghie, într-o poziție de înălțime dominantă, s-a descoperit o întinsă așezare, din care s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), secolului III e.n. (pl. CCXV/3,5,8–9), printre care unele cu urme de vopsea roșie la exterior și resturi dintr-un vas mare de provizie și de amfore gălbui, precum și începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CCXV/2,4,6–7; CXLII/2–15).

În afară de acestea, unele datează de la sfârșitul sec. IV e.n. și eventual începutul sec. V e.n. (pl. CXLII/1; CCXV/1), iar altele, analoge celor de la Ciurchi-Iași, sînt din sec. V–VI e.n.

Pe același loc s-a descoperit și un gratoar din silex vinăt cu latura activă prevăzută cu două scobituri mari, simetrice față de axul longitudinal al piesei.

Cercetare N. Zaharia, Emilia Zaharia și Elvira Balica, 1959.

b) *La Lutărie*. Pe terasa inferioară a Băseului, la jumătatea distanței dintre punctele La Curte și Marginea nord-vestică a satului, distanțate la circa 1 km unul de altul, în preajma lutăriei satului s-au descoperit fragmente ceramice care aparțin începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n. ?) cu resturi de vase de aspect cu totul primitiv (pl. CCXIV/5–8,12), perioadei prefeudale (etapa protodridu, pl. CCXIV/21), perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI–XIII, pl. CCXIV/10, 13) și dezvoltat (sec. XIV–XV, pl. CCXIV/9,14–15,17).

Cercetare N. Zaharia, Emilia Zaharia și Elvira Balica, 1959.

c) *La Curte*. Într-un punct mai ridicat al terasei inferioare, situat pe dreapta Băseului, în marginea nordică a satului, pe locul denumit La Curte s-au descoperit numeroase fragmente ceramice care aparțin neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. CCXIV/18) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV–XV, pl. CCXIV/11,19, sec. XV–XVI, pl. CCXIV/16) și tirziu (sec. XVIII, pl. CCXIV/22).

Pe același loc s-a descoperit și un fragment de cahlă din pastă cărămidie cu decor floral și urme de culoare brun-roșcată (pl. CCXIV/20).

Cercetare N. Zaharia, Emilia Zaharia și Elvira Balica, 1959.

d) *Marginea nord-vestică a satului*. La marginea nord-vestică a satului, pe terasa inferioară a Băseului, lângă șoseaua Bivolari-Ștefănești, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), din Hallstatt (?), probabil de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CCXVI/2) cu unele elemente de tradiție anterioară, precum și cu altele dintr-o perioadă mai tirzie (pl. CCXVI/1), și din feudalismul dezvoltat (sec. XIV–XV, pl. CCXVI/3 și sec. XVI, pl. CCXVI/4).

Cercetare N. Zaharia, Emilia Zaharia și Elvira Balica, 1959.

196. Bold, com. Mănoleasa (jud. Botoșani)

*Malul Galben-Volovăț*¹⁸². Pe stînga Prutului Volovăț, în deschiderea terasei din dreptul riپی denumite Malul Galben, aproape de șoseaua Mănoleasa-Ripiceni, ca și într-o săpătură făcută în vile din vatra satului, s-au descoperit așchii atipice de silex patinat din paleoliticul mediu, precum și fragmente ceramice hallstattiene.

¹⁸² Punct menționat și de Dimitrie Frunzescu (*Dictionaru topografic și statistic al României*, Buc., 1872, p. 54) ca fiind lângă biserică satului, unde „se văd șanțurile astupate ale unei cetăți vechi”. Cu multă probabilitate, punctul publicat în *AM*, I, 1961, p. 15,3, b face corp comun cu cel prezentat în lucrarea de față.

Resturi de cultură materială din paleoliticul mediu și superior au fost descoperite și pe dreapta pârului Volovăț, la 1,5 km nord-vest de podul șoselei Ripicenilor.

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 15, 3, a—b.

197. Cinghine, com. Ripiceni (jud. Botoșani)

a) *La Lutărie*. În lutăriile din marginea nord-vestică a satului, pe Dealul Cinghine-Movilă, în stînga șoselei Movila Ruptă-Ripiceni, în săpăturile recente ale lutăriei, la o adîncime de 0,30—0,40 m s-a precizat existența unei slabe pături de cultură în care s-au găsit fragmente lamelare de silix cu patină albicioasă.

Lipsa totală a ceramicii pare să indice un nivel de locuire de la sfîrșitul paleoliticului superior.

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 15, 1, c.

b) *La Hîrtop*. La est de sat, sub marginea podului terasei de pe panta vestică a Hîrtopului Sărăturilor, la 0,60 m adîncime, s-a descoperit o slabă pătură de depuneri conținînd așchii și produse lamelare de silix alb patinat, probabil de la sfîrșitul paleoliticului, iar la 0,10—0,15 m adîncime o altă depunere cu fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), în asociere cu produse lamelare și așchii de silix cenușiu nepatinat, precum și cu ghiulele de piatră din perioada feudală.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

c) *Dealul Urișului*¹⁸³. La circa 1 km sud-est de sat, între Valea Găinăriei și Valea Cinghine, în depunerile loessoide care se sprijină pe sîturile argiloase și pe nisipurile roșcate de la poala Dealului Urișului, rupt din terasa inferioară a Prutului, s-au cules așchii atipice de silix albăstrui cu patina albă din paleoliticul superior, precum și numeroase resturi de oase de animale cu început de silicificare. Roca loessoidă în care se găsesc aceste resturi are o culoare brun-roșcată, cu mici pigmentații cărbunoase.

În solul vegetal s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 13, 1, b.

198. Ciulinești, com. Probota (jud. Iași)

a) *Dealul Porcului*. Pe panta sudică a Dealului Unchetea (D. Moșanca), pînten rîpos la limita dintre satele Probota și Ciulinești, s-a descoperit o întinsă așezare neolitică aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. CCXVI/5—7) cu elemente din specia ceramică denumită Cucuteni C.

Pe pantele vestic ale aceluiași deal, către Pîrîul Fagului, la circa 1 km nord-vest de această așezare s-au găsit fragmente de vase din Hallstatt-ul tîrziu (pl. CXLII/21) și probabil și din sec. III e.n.

Cercetare N. Zaharia, 1958.

b) *La Ballă*. Pe șesul Pruteșului, în marginea sud-estică a satului, la circa 100 m distanță de șosea, prin săparea unui șanț de drenaj s-au scos cîteva fragmente de vase lucrate cu mîna din pastă grosieră, care aparțin perioadei prefeudale (cultura Hlincea).

Cercetare N. Zaharia, 1959.

199. Cîrniceni, com. Țigănași (jud. Iași)

a) *Cîmîtirul Vechi*. Pe suprafața terasei inferioare a Prutului, în jurul cîmîtirului vechi din sectorul estic al satului, s-au cules numeroase fragmente de vase aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B), din perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești), printre care și o figurină antropomorfă (pl. CXLII/17), probabil din sec. III e.n., precum și de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov, pl. CXLII/19—20; CXLIII/1—3, 5—7).

Multe dintre fragmentele de vase descoperite în această așezare aparțin sfîrșitului sec. IV e.n. sau chiar sec. V—VI e.n., prezentînd analogii cu resturile ceramice descoperite la Ciurchi-Iași, datate în sec. V—VI e.n. (pl. CXLII/16, 18, 22; CXLIII/4).

¹⁸³ Punct publicat anterior ca fiind situat pe teritoriul localității Movila Ruptă (*AM*, I, 1961, p. 13, 1, b).

În cuprinsul acestei aşezări s-au descoperit resturile a două cuptoare de ars oale, distruse în cea mai mare parte de lutăriile din marginea terasei. Dintr-unul din aceste cuptoare s-au scos două vase întregi şi altele în stare fragmentară. Acestea sînt lucrate din pastă nisipoasă sau grosieră cu prundiş de rîu şi granule de calcită, de culoare cenuşie sau roşcată.

În cel de-al doilea cuptor, distanţat la 3 m de primul, s-au descoperit numeroase resturi de amfore lucrate din pastă bună de culoare brun-cărmăzie şi, ca aspect exterior, se deosebesc de cele provenite din vasele de import şi aparţin producţiei de amfore locale din sec. V şi eventual din sec. V—VI e.n.

Printre numeroasele fragmente de oase de animale descoperite în această aşezare se află şi o vertebră de peşte cu apofize tăiate, prevăzută cu o perforaţie pe discul central (pl. CXLI/8), probabil în vederea purtării în colier.

În podişul de deasupra lutăriei s-au secţionat gropi de morminte cu resturi de schelete omeneşti şi de vase hallstattiene.

Cercetare N. Zaharia, 1958.

b) *Şcoala Veche*. În grădinile din marginea estică a satului, în jurul locului denumit La Şcoala Veche, situat pe marginea terasei inferioare din dreapta Prutului, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparţinînd perioadei de tranziţie de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiştea-Folteşti, pl. CXLIII/9—11; CXLIV/1—2,4), probabil Hallstatt-ului, începutului epocii migraţiilor (sec. IV e.n., pl. CXLIV/5) şi perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI, pl. CXLIV/3,7—8).

De pe acelaşi loc provine şi o fusaiolă bitronconică fragmentară (pl. CXLIV/6), precum şi o monedă mare de aramă.

Cercetare N. Zaharia, 1958.

c) *Pe Holm*. La nord de movila situată în dreptul hîrtopului deschis între Ciulineşti şi Cîrniceni, s-au descoperit numeroase aşchii, lame microlitice şi gratoare de silex, precum şi un nucleu fragmentar din paleoliticul superior (pl. CXLIV/9—17), fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (cultura precucuteni de tip Izvoare I₂ şi de vase din faza Cucuteni B), precum şi din Hallstatt-ul timpuriu (pl. CXLIV/18—19).

Pe acelaşi loc s-au descoperit şi resturi de schelete omeneşti, alături de fragmente de vase de tip hallstattian.

Cercetare N. Zaharia, 1958.

200. Cîrpiţi-Victoria (jud. Iaşi)

Dealul Stîncă. Pe poala nord-estică a dealului Stîncă, Roznovanului, nu departe de sat, s-a descoperit o aşezare din care s-au cules fragmente ceramice aparţinînd Hallstatt-ului (pl. CXLIV/20; CXLV/1—2), precum şi perioadei feudalismului dezvoltat (probabil sec. XIV şi XVII—XVIII).

Din acelaşi loc provine şi un tezaur de monede tătarăşti.

Cercetare M. Dinu, 1958.

201. Coada Stîncii, com. Bosia (jud. Iaşi)¹⁸⁴

a) *La Şcoală*. Pe terasa inferioară a Prutului, atît în cuprinsul grădinii Şcolii generale, cît şi în ravinările de pe ogoarele învecinate, s-au cules numeroase fragmente ceramice aparţinînd sfîrşitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. CXLV/10; CCXVI/8, 11, 14—15; CCXVII/1—8, 10—12; CCXVIII/6), Hallstatt-ului timpuriu (pl. CXLV/3; CCXVI/16; CCXVII/13, 16, 18), La Tène-ului II, în asociere cu resturi de vase de tip bastarnic (pl. CXLV/11) şi începutului epocii migraţiilor (cultura Sintana de Mureş-Cerniahov, pl. CXLIV/21—22; CXLV/4—9, 13; CCXVI/9—10, 12—13, 17—19; CCXVII/9, 14—15, 17, 19—20; CCXVIII/2—4, 10).

Unele resturi ceramice din această din urmă epocă pot aparţine perioadei de la sfîrşitul sec. IV e.n. şi eventual de la începutul sec. V e.n. (pl. CXLV/12, 14; CCXVIII/1, 5).

Pe suprafaţa cercetată s-au găsit numeroşi omoplaţi de animale cu marginile crestate.

Cercetare N. Zaharia, 1952, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 901, 31.

b) *Dealul Zăvoiului*. Pe versantul vestic al Dealului Zăvoiului, la jumătatea distanţei dintre Pîrlul Bulgarilor şi culmea dealului din dreptul satului, s-au descoperit fragmente ceramice din Hallstatt şi de la începutul epocii migraţiilor (sec. IV e.n.).

Semnalare I. Gugiuman, 1950. Cercetare N. Zaharia, 1952.

¹⁸⁴ În preajma acestei localităţi, pe teritoriul satului Bosia s-au descoperit resturi ceramice neolitice şi monede din perioada cuprinsă între anii 745 şi 1312 (*SCN*, I, 1957, p. 462 şi *SCN*, III, 1959, p. 771 şi urm.).

a) *Grindul de la Pod*. În dreapta Jijiei, pe suprafața unor depuneri iluviale de la picioarele pantei, sub podișul înalt al Popricanilor, în punctul denumit La Pod, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând sfârșitului epocii bronzului sau eventual Hallstatt-ului, precum și perioadei feudale târzii (sec. XVIII).

Cîteva așchii plate și lamelare de silex vinăt nepatinat și o lamă microlitică fragmentară, găsite în cuprinsul așezării, aparțin probabil sfârșitului epocii bronzului.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) *Gostat, La Pod*. În stînga Jijiei, pe terenul Gostat-ului Popricani, aproape de pod s-au descoperit cîteva fragmente ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV).

Cercetare I. Ioniță, 1958.

c) *Nord-vest de sat*. Pe marginile rîpoase ale unui segment din terasa inferioară a Jijiei, la 200 m nord-vest de sat, s-au cules fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni târzii), perioadei de trecere de la neolitic la începutul epocii bronzului (faza Horodiștea-Foltești) și Hallstatt-ului târziu.

Cercetare N. Zaharia, 1958.

d) *La Șanț*. În săpătura șanțului pentru protecția pădurii, sub panta de la circa 600—700 m nord-vest de sat, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua) și din Hallstatt (pl. CXLVI/1).

La aceeași distanță de sat, în capătul șanțului, pe un promontoriu mamelonar care abia atinge înălțimea de 1 m față de șes, s-au descoperit fragmente de vase din perioada prefeudală (cultura Hlincea, pl. CXLV/15—16).

La circa 100 m vest de această mamelonare s-a identificat o siliște din care s-au cules fragmente ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI, pl. CXLV/17, și sec. XVII).

Cercetare N. Zaharia, 1958.

203. Crasnaleuca, com. Coțușca (jud. Botoșani)

La vest de sat. Pe muchia terasei din dreapta Prutului, la vest de sat, s-au descoperit așchii și fragmente lamelare de silex patinat aparținînd paleoliticului superior, precum și fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

204. Crăiniceni (jud. Botoșani)

Vatra satului. În 1935, pe teritoriul satului s-a descoperit un vas lucrat la roată din pastă fină cenușie cu lustru la exterior, avînd forma unei căni cu gura largă și fără toartă, înaltă de 0,30 m. În acest vas s-au descoperit circa 600 de monede imperial-romane de argint și de bronz. Atît vasul cît și un număr din acele monede au intrat în posesia muzeului școlar din Brăești (jud. Botoșani) de unde apoi s-au pierdut în timpul războiului, păstrîndu-se doar cinci monede de la Antoninus Pius, dintre care trei de bronz și două de argint (pl. CCLV/4—11; CCLIX/1—2).

În același sat și în aceeași vreme, săpîndu-se o pivniță în curtea locuitorului Costache Agache, la adîncimea de 2 m, s-a descoperit o cămașă de zale, care a fost distrusă de către săteni.

Informație Adrian Dohotaru. Cercetare N. Zaharia, 1955.

205. Golăești (jud. Iași)

a) *Marginea sud-estică a satului*. La circa 400—500 m nord-est de sat, pe marginea terasei inferioare a Jijiei către Lunca Prutului, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd Hallstatt-ului (pl. CCXVIII/7,9) și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XII, pl. CCXVIII/17), cu resturi analoge celor descoperite în așezarea feudală timpurie de la Răducăneni.

¹⁸⁸ De pe teritoriul acestei localități provine și un depozit de obiecte medievale de podoabă (Eug. Neamțu, *op. cit.*, AM, I, 1961, p. 283 și urm.).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 901—902, 32, b—c.

b) *Rîpa Spînzuratului*. La sud-vest de sat, pe un platou mic situat în marginea podișului, denumit Rîpa Spînzuratului, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând perioadei de tranziție de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. CXLVI/2—3; CCXVIII/8,11—12), de la sfîrșitul epocii bronzului și eventual de la începutul Hallstatt-ului, de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV ? e.n.), din perioada prefeudală (etapa protodridu, pl. CXLVI/5—6; CCXVIII/13—14) și din perioada feudalismului tîrziu (sec. XVIII, pl. CXLVI/4,7).

Pe același loc s-au descoperit și așchii de silex patinat, zgură vitroasă, lipituri de perete cu urme de spoire cu mal, precum și fragmente de oase omenești și de animale, cu caractere de vechime.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 901, 32, a.

206. Horia (Ghireni Curt), com. Mitoc (jud. Botoșani) ¹⁸⁶

La Lutărie. La circa 1 km sud-est de sat, pe ogoarele din apropierea drumului Horia-Mitoc, sub muchia ușor hîrtopită a terasei Prutului, s-au descoperit numeroase așchii și unelte de silex negru sau vinețiu, uneori patinat, aparținînd paleoliticului mijlociu și superior. Dintre acestea se remarcă cîteva nuclee, gratoare pe capete de lame (pl. CXLVI/9—10,12), precum și mai multe lame întregi și fragmentare printre care și unele de caracter neolitic.

Pe suprafața aceluiași ogoare s-au mai descoperit resturi din podinele unor locuințe, un toporaș plat, din marnă cenușie (pl. CCXVIII/16) și fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fazele Cucuteni A, pl. CCXVIII/15 și A—B, pl. CXLVI/14), precum și cîteva fragmente ceramice din Hallstatt (pl. CXLVI/15; CCXIX/1).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

207. Horodiștea, com. Păltiniș (jud. Botoșani) ¹⁸⁷

a) *În Bîtcă*. Pe micul pînten de deal cu laturile povîrnite, denumit Bîtcă, izolat din terasa Prutului în marginea nord-vestică a satului, loc cercetat prin săpături regulate în anul 1929, printr-o sumară cercetare de suprafață, s-au descoperit fragmente lamelare din silex patinat din paleoliticul superior și resturi ceramice aparținînd perioadei de tranziție de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești), probabil răsîndiri din stațiunea de pe Dealul Mălăiște, începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, din faza de la sfîrșitul sec. IV e.n. și începutul sec. V e.n., pl. CXLVI/8,11, 13), perioadei prefeudale (etapa protodridu), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV, pl. CXLVI/16 și sec. XV).

În șanțurile vechi, săpate pe mica suprafață plată a acestei horodiști întărite natural și prin palisade, dar legate de podiș printr-un istm îngust, s-au descoperit resturi de oase omenești cu caracter de vechime, zgură metalică, precum și resturi de pari și grinzi calcinate.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) *În Mălăiște*. Pe dealul Horodiștei, situat la vest de sat, atît pe platoul denumit Mălăiște cît și în Hîrtopul din Ponoare, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținînd unei întinse așezări din perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. CXLVII/1; CCXIX/2—3). În perimetrul așezării s-au descoperit unelte finite din paleoliticul superior, precum și numeroase așchii neregulate și neretușate din silex cenușiu nepatinat, din perioada corespunzătoare culturii de tip Horodiștea-Foltești.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

208. Ilișeni, com. Santa Mare (jud. Botoșani)

Holm. Pe suprafața ușor înclinată a Dealului Holm, situat în stînga Piriului Corogea, teren în proprietatea actuală a C.A.P. din comuna Ringhilești, s-au descoperit cîteva resturi de vase aparținînd sfîrșitului epocii bronzului și eventual începutului Hallstatt-ului.

Ulterior pe același loc s-a descoperit un depozit de obiecte de bronz de la sfîrșitul epocii bronzului ¹⁸⁸.

Descoperire întîmplătoare. Cercetare Gr. Foit, *AM*, II—III, 1964, p. 461 și urm.

¹⁸⁶ Se cunosc cercetări mai vechi făcute la Stîncă de N. N. Moroșan (*MS Șt. Ac.*, Ser. III, t. IV, 358; idem, *op. cit.*, *AIG*, XIX (1938), 60, menționate și în *Dacia*, V—VI, 1935—1938, p. 4 și în *Dacia*, N.S., I, 1957, p. 44).

¹⁸⁷ Ambele așezări sînt menționate de Hortensia Dumitrescu (*La céramique de la station préhistorique de Horodiștea*, în vol. *În memoria lui Vasile Părvan*, Buc., 1934, p. 112 și urm.).

La Stîncă. În prundișurile din cariera de gips de la Stîncă s-au descoperit resturi de oase de mamifere și așchii de silex patinat aparținând paleoliticului superior. Se remarcă un gratoar pe lamă lată.

Semnalare N. Macarovici. Verificare N. Zaharia, 1958.

210. Liveni, com. Manoleasa (jud. Botoșani)

a) *La Stîncă.* Pe ogoarele din jurul stîncilor toltriene din marginea satului, pe locul denumit La Stîncă, situat pe terasa inferioară a Prutului, s-au descoperit numeroase așchii neregulate și fragmente lamelare de silex patinat aparținând paleoliticului mijlociu și superior, precum și resturi ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), probabil din La Tène-ul II, cu torțile în X (pl. CCXIX/4), din sec. III e.n. (pl. CXLVII/2; CCXIX/5–6) și de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov) cu elemente care par să aparțină unei perioade ulterioare sec. IV e.n. (pl. CXLVII/3).

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 16, 5.

b) *Vatra satului.* În preajma scheletului calcaros de stînci toltriene din cuprinsul satului și pe ogoarele înconjurătoare s-au descoperit așchii și lame de silex patinat din paleoliticul mijlociu și superior.

Cercetare N. Zaharia, 1956, *AM*, I, 1961, p. 16, 6.

c) *Valea Ciocoiului*¹⁸⁹. Pe terasa inferioară a Prutului, în punctul în care acesta confluează cu Pîrîul Ciocoiului, pe rușurile de pantă ca și pe arătura fișiei de frontieră, pe lângă bucățile lamelare de silex patinat din paleoliticul superior, s-au descoperit și fragmente ceramice care aparțin neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), Hallstatt-ului timpuriu, probabil perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II–III e.n., pl. CCXIX/7), perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV–XV, XV–XVI, pl. CXLVII/8–10), precum și perioadei feudalismului târziu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

d) *La Bîlci*¹⁹⁰. Pe dunele nisipoase de pe terasa inferioară a Prutului, la circa 3 km sud de Mitoc, în dreptul punctului denumit La Bîlci, între Pîrîul lui Istrati și Valea Ciocoiului, s-au descoperit așchii și lame de silex întregi sau fragmentare aparținând paleoliticului mijlociu și superior, precum și fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. CCXIX/8), din Hallstatt-ul timpuriu, de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov, pl. CXLVII/4–5; CCXIX/9–12), cu elemente ce par să aparțină unei perioade ulterioare sec. IV e.n., precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV–XV, pl. CXLVII/6–7).

Cercetare N. Zaharia, 1956, *AM*, I, 1961, p. 19, 7, f.

211. Manoleasa (jud. Botoșani)

a) *Rîpa de la Bulgărie.* Pe terasa loessoidă a Pîrîului Volovăț, la circa 0,5 km vest de stîncile denumite La Bou Roșu, s-a descoperit o așezare aparținând neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A).

La circa 2 m adîncime față de suprafața solului actual s-au descoperit așchii patinate de silex albastrui, cu rețușe laterale, aparținând probabil unei faze de la sfîrșitul paleoliticului superior.

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 16, și 4, b.

b) *Bou Roșu.* În jurul stîncilor denumite La Bou Roșu, situate în albia și pe dreapta Pîrîului Volovăț, s-au descoperit numeroase fragmente de lame și resturi din unelte de silex patinat aparținând paleoliticului superior, precum și fragmente foarte mărunțite de vase din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 16, 4, a.

¹⁸⁸ Vezi Grigore Foit, *Depozitul de obiecte de bronz de la Ilișeni (r. Botoșani, reg. Suceava)*, în *AM*, II–III, 1964, p. 461 și urm.

¹⁸⁹ Punct cunoscut anterior din cercetările lui N. N. Moșan, *MS Șt Ac.*, Ser. III, t. IV, 356; idem, *AIG*, XIX

(1938), 60. Vezi și D. Berciu, *RARh*, IV, 1941, 2, 287; idem, *BIRS*, I, 1941, 2, 586.

¹⁹⁰ Punct publicat anterior ca aparținând localității Mitoc (*AM*, I, 1961, p. 19, 7, f).

a) *La Izvor*¹⁹². În sectorul sud-vestic al satului, denumit Mitoce Nou, în jurul stîncilor toltriene de la poala sudică a dealului Sisiacu Leahului, în preajma Izvorului situat la circa 500 m distanță de albia Prutului, s-a descoperit o întinsă așezare paleolitică, din cuprinsul căreia s-au cules numeroase așchii neregulate sau lamelare de silex patinat, precum și unelte întregi sau fragmentare aparținînd paleoliticului mijlociu și superior, fără a lipsi însă și indiciile despre prezența în acest loc și a paleoliticului inferior. În anul 1956 în această stațiune s-a efectuat un mic sondaj stratigrafic. Cu această ocazie, din păturile superioare ale săpăturii s-au cules și cîteva fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B, printre care și un toporaș, pl. CCXIX/14), probabil Hallstatt-ului tîrziu (pl. CCXIX/15), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CCXIX/13; CCXX/1-4, 7, 10), cu un rest de cană ce prezintă unele elemente daco-sarmatice (pl. CCXX/6), precum și perioadei prefeudale (etapa protodridu, pl. CCXX/5,8-9,11).

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 18, 7, a.

b) *Malul Galben*¹⁹³. În rîpa din marginea sudică a satului, denumită Malul Galben, pe proprietatea locuitorului Gh. Abănăresii, rîpă cercetată anterior de N. N. Moroșan, pe lîngă nivelul de locuire aurignaciană stabilit de acesta, printr-o verificare mai atentă s-au precizat și alte orizonturi loessoide în care zăceau resturi de cultură materială paleolitică.

O taluzare a malului și un șanț-sondă adîncit pînă la baza terasei (-16,35 m) au dus la stabilirea unei stratigrafii a cărei interpretare este încă în discuție. Prin aceste lucrări continuate și în 1957 s-au descoperit 12 niveluri de locuire paleolitică, desfășurate între paleoliticul inferior și cel superior de sfîrșit.

Pe lîngă resturile de cultură materială paleolitică s-au mai descoperit și alte niveluri cu depuneri arheologice, dintre care unul aparținînd neoliticului timpuriu (fază neprecizată), altul din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A), iar ultimul de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua).

O descoperire întîmplătoare în cuprinsul acestei săpături o constituie un mormînt sarmatic găsit la adîncimea de 2,45 m, însoțit de obiecte de inventar datînd din sec. IV e.n.

Cercetare N. Zaharia, 1955, *Materiale*, V, 1959, p. 36 și urm.; *Materiale*, VI, 1959, p. 11 și urm. O mențiune în *Dacia*, NS, I, 1957, p. 48.

c) *La Izvorul Satului*¹⁹⁴. Pe terasa inferioară a Prutului, situată în marginea nord-estică a satului, în apropierea celor trei izvoare deschise pe locul denumit La Izvorul Satului, în argilele loessoide ale malului rîpos s-au descoperit așchii și fragmente lamelare de silex patinat aparținînd paleoliticului superior, precum și cîteva fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CCXX/14,16).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

d) *La Pisc*. Pe pantele abrupte ale unei formațiuni toltriene denumite Pisc, situate la confluența Pîrfului Ghireni (Apa Giurgiului) cu Prutul, în jurul stîncilor calcaroase eflorînd din mantaua solului vegetal, s-au descoperit numeroase fragmente și așchii de silex puternic patinat, dintre care prea puține au o formă lamelară. Se pare că aceste stînci au fost locuri privilegiate pentru fixarea atelierelor de prelucrarea silexului în paleoliticul mijlociu și superior.

Pe mica suprafață plată a acestei formațiuni, delimitată de pante rîpoase spre vest și est, s-au cules numeroase fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A).

La poala nordică a acestui dîmb s-au descoperit cîteva fragmente de vase din perioada feudală tîrzie (sec. XVIII), probabil în legătură cu o așezare din aceeași vreme situată în marginea sudică a satului, precum și în jurul celor două izvoare dinspre nord-vestul Piscului.

Este de remarcat că aici Pîrfiul Ghirenilor își continuă cotul de captură curgînd pe o pătură masivă de depuneri silicioase sub forma unei plăci de silex.

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 16, 7, a.

e) *Între vii*. Pe ogoarele dintre viile situate la circa 2,5 km vest de sat s-au descoperit mai multe fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fazele Cucuteni A și B) și din perioada feudalismului tîrziu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

¹⁹¹ Cele două puncte de descoperire menționate anterior (*AM*, I, 1961, p. 16, 7, b și 7, d) pot fi considerate ca unul și același punct

¹⁹² N. N. Moroșan, *Le Pléistocène...*, p. 60.

¹⁹³ Idem, *Contribuții la cunoașterea paleoliticului din*

Moldova de Nord (Malurile Prutului), *ARMS Șt. Ac.*, seria III, t. IV, 1927, 7, p. 358 (16); idem, *Le Pléistocène...*, p. 59 și urm.

¹⁹⁴ *Ibidem*.

f) *Pîrtul Hîrtopolului*. Într-un hîrtop situat la circa 3 km vest de sat, în apropierea unei grădinării, s-au descoperit câteva fragmente lamelare de silex patinat aparținînd probabil paleoliticului superior, precum și fragmente ceramice corodate din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

g) *Cotul Mic (Bîlca la Bolovani)*¹⁹⁶. Pe un promontoriu al terasei inferioare a Prutului, ocolit pe trei părți de o meandă a riului, s-au descoperit numeroase fragmente lamelare de silex patinat aparținînd paleoliticului superior.

Pe suprafața acestui promontoriu, în solul negru-cenușos s-au descoperit numeroase fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B, în asociere cu resturi din specia denumită Cucuteni C), din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. CXLVII/11), de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CXLVII/12; CCXX/12—13) dintre care unul analog amforetei descoperite în mormîntul nr. 1 de la Erbiceni (sec. V e.n.).

Pe suprafața cercetată se găsesc numeroase oase de animale. La circa 300 m vest de Bîlca la Bolovani, spre Cotul Mare, în locul denumit La Moara Neamțului, în malurile loessoide secționare de rișe s-au precizat două niveluri de locuire paleolitică, marcate prin silexuri, valve de lamelibranchiate și cochilii de gasteropode, precum și prin resturi de faună mammologică.

Pe aceeași terasă a Prutului, pe locul denumit La Pichetul Vechi, la circa 1 km nord de zona de frontieră, pe ogorul locuitorului Gh. Onofrei zis Angheluș, într-o carieră de pietriș, s-au găsit numeroase așchii de silex, dintre care unele cu retușe regulate, aparținînd paleoliticului superior.

Cercetare N. Zaharia, 1956, *AM*, I, 1961, p. 18, 7, c.

h) *La Mori (Moara Popei)*. În secțiunea malului Prutului, în dreptul bisericii satului, pe locul denumit La Moara Popei (La Mori) pe lîngă pătura cu depuneri arheologice stabilită de N. N. Moroșan¹⁹⁶, la 2 m adîncime s-a precizat o a doua depunere, groasă de 0,20—0,30 m, situată la nivelul de 3—4 m adîncime. Această depunere din paleoliticul superior este marcată prin numeroase așchii și fragmente de silex patinat, resturi de oase, cochilii și valve de moluște, care se mențin pe același nivel în tot lungul rișei.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

i) *Pîrtiu lui Istrate*¹⁹⁷. În malul stîng al Pîrtiului lui Istrate, aproape de vărsarea acestuia în Prut, la circa 2 km sud de sat, aproape de fișa de frontieră, s-au descoperit fragmente lamelare de silex patinat aparținînd paleoliticului superior, precum și resturi de vase dintr-o fază neprecizată a culturii Cucuteni, din Hallstatt, precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

213. Movila Ruptă, com. Ripiceni (jud. Botoșani)

La Hîrtop. În marginea podișului din nordul satului, deasupra hîrtopolului care se deschide în apropierea șoselei Movila-Ripiceni, s-au descoperit așchii și lame de silex albăstrui din paleoliticul superior, precum și fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B), în asociere cu resturi din specia ceramică denumită Cucuteni C.

Pe panta hîrtopolului din marginea podișului, la circa 50—60 m mai spre nord s-a descoperit un vas de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. CCXX/15).

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 13, 1, a.

214. Probota (jud. Iași)

a) *Dealul Unchetea (D. Moșanca)*. Pe podul terasei inferioare a Prutului, denumit Dealul Unchetea (D. Moșanca), în dreptul Școlii generale, s-au descoperit numeroase așchii și fragmente lamelare de silex cenușiu cu patina albă și într-un caz din silex menilitic, aparținînd probabil paleoliticului de sfîrșit, și numeroase alte piese din neoliticul timpuriu (pl. CCXX/17—19), în asociere cu fragmente ceramice de tip Criș (pl. CCXX/20).

Cercetare N. Zaharia, 1959.

¹⁹⁶ Se pare că și acest punct a fost cunoscut de N. N. Moroșan sub denumirea La Stîncă (*ibidem*).

¹⁹⁶ N. N. Moroșan, *Le Pléistocène...*, *AIGR*, vol. XIX, 1938, p. 56 și urm.

¹⁹⁷ *Ibidem*, p. 55.

b) *La Movila Vieti*. Pe același podiș, la circa 200 m mai spre sud, în dreptul unei movile aplatizate, s-au descoperit așchii de silex alb patinat și câteva fragmente de vase din perioada feudalismului dezvoltat (fază neprecizată).

Cercetare N. Zaharia, 1959.

c) *În Baie*¹⁹⁸. În marginea nordică a satului, pe Dealul Unchetea s-au descoperit următoarele puncte cu resturi arheologice:

În cariera (baia) de nisip și prundiș s-au cules resturi scheletice de elefantide și în special de mamut, iar în imediata apropiere a băii, din loessurile spălate de ape s-au recoltat așchii și unelte tăiate din nuclee de silex patinat aparținând paleoliticului superior, printre care se află și un frumos virf de mină protosolutrean tăiat în formă de frunză.

În lutăria ce se află pe podișul din marginea nord-vestică a satului s-a descoperit un rest dintr-o necropolă de înhumare, cu morminte de la începutul epocii bronzului (pl. CCXXI/1–2) și de la sfârșitul aceleiași epoci (cultura Noua), precum și morminte sarmatice cu vase și obiecte de podoabă care se datează în perioada dintre sec. II și sec. IV e.n. (pl. CXLVII/13–25).

Cea mai mare parte a necropolei a fost distrusă prin săpăturile din carieră între anii 1912 și 1920, o dată cu așezarea, din care n-au mai rămas decât mici suprafețe sub formă de martori, de pe care s-au adunat minuscule fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului, din Hallstatt (fază neprecizată) și din sec. II–III e.n.

Sub aceeași muchie a dealului, în vatra satului lângă pod, s-au descoperit resturi de vase aparținând sfârșitului epocii bronzului (fazele Costișa-Belopotok și Noua).

În șesul Pruteșului, la circa 1 km nord de sat, pe un grind înconjurat de o meandă părăsită a râului, loc denumit La Grădinărie, s-a descoperit o întinsă așezare în cuprinsul căreia s-au găsit resturi ceramice și un cosor din silex fumuriu, din aceeași vreme.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1959, *Materiale*, VIII, 1962, p. 599 și urm. Mențione în SCIV, XI, 1960, I, p. 186.

d) *Dimbul Colacului*. În marginea estică a satului, pe suprafața unui grind ocolit de o meandă veche, loc denumit Dimbul Colacului, s-au descoperit resturi de vase din perioada de sfârșit a epocii bronzului și din sec. II–III (?) e.n., asemănătoare celor din necropola de pe Dealul Unchetea. Dat fiind că acest dîmb ocupă un punct obligat de trecere spre valea Prutului, punct bine apărat pe cale naturală, s-ar putea presupune că aici a avut loc o așezare contemporană cu necropola de pe Dealul Unchetea.

Cercetare N. Zaharia, 1960.

215. Ripicenii Noi (jud. Botoșani)

a) *La Stîncă*¹⁹⁹. Pe stîncă toltriană care barează apele Prutului, la circa 1 km nord-est de sat, sub firava pătură de sol foios de culoare neagră, s-au descoperit numeroase deșeuri de silex, cu resturi de ateliere subaerene, precum și câteva fragmente de unelte finite din paleoliticul mijlociu și final. O piesă discoidală din silex puternic patinat și acoperit cu vernis caracteristic produselor levalloisiene pare să indice o fază tîrzie a paleoliticului timpuriu.

În săpăturile de la nordul stîncii, pătrunse în depunerile terasei, se pot urmări trei dungi de sol negru, iluvionat de pe suprafața formațiilor toltriene, la circa 200–300 m distanță de locul în care N.N. Moroșan a cercetat adăpostul din stîncă, astăzi total distrus prin săpăturile din carieră.

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 15, 2, c.

b) *Rîpa de la Monument*. Pe terasa inferioară a Prutului în apropierea fișiei de frontieră, pe locul denumit La Monument, s-au cules lame și burine din silex vinețiu patinat, aparținând paleoliticului superior, și resturi ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A–B).

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 15, 2, d.

c) *Rîpa la Sărături*. Pe terasa inferioară a Prutului, la circa 4 km sud de sat, pe locul denumit Rîpa la Sărături, loc situat sub muchia Dealului La Odăi, s-a descoperit o foarte bogată și întinsă așezare cuprinzînd resturi ceramice

¹⁹⁸ În acest punct s-au efectuat săpături în anul 1959 (*Materiale*, VIII, 1962, p. 599 și urm.) și în anii 1960–1961 (manuscris). Lucrările au fost menționate și în SCIV, XI, 1960, I, p. 186.

¹⁹⁹ I. Simionescu și N. N. Moroșan, *Une station aurignacienne en Moldavie*, în BSS, X, 1926, 3; N. N. Moroșan, *Le Pléistocène...*, p. 8 și urm.

din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. CCXXI/3 și B, în asociere cu resturi din specia denumită Cucuteni C, pl. CCXXI/9), din perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului (pl. CCXXI/4), de la sfârșitul epocii bronzului (pl. CCXXI/5—6) și din Hallstatt-ul timpuriu.

Pe același loc s-a mai descoperit o mănășă de amforă incertă ca datare, un rest dintr-o figurină antropomorfă de dimensiuni mari (pl. CCXXI/8), un fragment dintr-un topor plat din rocă marnoasă cenușie, un frecător, precum și o sferă din piatră, probabil ghiulea feudală (pl. CCXXI/7).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

d) *La Izvor*. Pe terasa inferioară a Prutului, la circa 300—400 m nord de masivul toltrian al Stinței Ripiceniilor și în apropierea izvorului lângă care N. N. Moroșan a efectuat un sondaj stratigrafic²⁰⁰ s-au cules numeroase așchii și fragmente lamelare de silex patinat aparținând paleoliticului mijlociu și superior, precum și fragmente ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII, pl. CXLVIII/1—3; CCXXI/10,12,13) în asociere cu un cuțit de fier (pl. CCXXI/11), și din perioada feudalismului târziu (sec. XVIII).

Uterior în acest punct s-au efectuat săpături de mare amploare de către colectivul Sectorului paleolitic al Institutului de arheologie din București, cu rezultate publicate în parte. Vezi Al. Păunescu, *Sur la succession des habitats paléolithiques et post-paléolithiques de Ripiceni-Izvor, în Dacia*, NS, IX, 1965, p. 5—31.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

e) *Dealul Lipovanului*²⁰¹. În dreptul celor două movile situate pe marginea platoului denumit Dealul Lipovanului și Șleahul Popoaei, la circa 4 km sud de sat, s-au descoperit așchii lamelare și plate de silex cu patina avansată, aparținând probabil paleoliticului superior, iar în apropierea izvorului s-au găsit fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

La circa 300—400 m est de movile, pe ogorul locuitorului Vasile Valdan din Ripiceni Noi, se află un rest dintr-o temelie de piatră, de formă ovală cu diametrul de 30 m. Cea mai mare parte din piatra acestor ziduri, groase de 0,70 m, a fost scoasă de către proprietar și utilizată la fântini și alte construcții.

Este de notat că acestui loc i se mai spune și La Calea Hotinului, după denumirea drumului care trecea pe aici, legind între ele localitățile Rădăuți-Miorcani-Mitoc-Ștefănești.

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 15, 2, a, c.

f) *La Odăi*. Pe Piriul Badului, la 2 km sud-vest de sat, pe locul denumit La Odăi s-a descoperit o siliște din care s-au cules fragmente ceramice aparținând feudalismului târziu (sec. XVIII). Pe același loc se găsesc dărâmături de pereți și de vetre.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

g) *La Podul Ripiceniilor*. La circa 2 km nord de sat și la 1 km nord-vest de Stîncă, pe podișul din dreapta Piriului Volovăț, lângă Podul Ripiceniilor, s-a descoperit o așezare din care s-au cules așchii și o lamă de silex patinat aparținând paleoliticului superior, precum și fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

h) *Odăile*. Pe locul denumit Odăile, situat sub muchia hîrtopului din stînga Piriului Volovăț, în preajma șoselei care duce spre Mitoc, într-o pătură de prundiș s-au descoperit așchii de silex patinat aparținând paleoliticului superior.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

i) *La Pichetul Vechi*. Pe locul denumit Pichetul Vechi, situat pe terasa inferioară a Prutului, la jumătatea distanței dintre Ripiceni Vechi și Ripiceni Noi, s-au descoperit fragmente lamelare și unelte de silex din paleoliticul superior.

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 15, 2, b.

216. Rîșea, com. Ripiceni (jud. Botoșani)

a) *Terasa Prutului*. Pe marginea terasei inferioare a Prutului dinspre Dealul Punar, terminată ripos spre luncă la circa 1,5 km sud-est de sat, s-au descoperit așchii și spărturi neregulate de silex, uneori patinat, probabil din paleoliticul superior, precum și fragmente de vase din Hallstatt-ul târziu și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII).

²⁰⁰ În acest punct se cunoaște săpătura mai veche, efectuată de N. N. Moroșan în 1929—1930 (*Le Pléistocène...*, p. 33 și urm.). Recent săpăturile s-au reluat de către Sectorul paleolitic al Institutului de arheologie din

București.

²⁰¹ În acest punct s-au contopit două din descoperirile anterioare, Dealul Lipovanului și La Șleahul Popoaei (*AM*, I, 1961, p. 15, a, c).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

b) *Dealul Punar*. Pe terasa inferioară a Prutului, la circa 2,5 km sud-est de sat, pe locul denumit În Cot și în apropierea Movilei dintre Ogoare, în malul de loess, la circa 3 m adâncime s-au descoperit mai multe așchii de silex patinat, printre care se găsesc și două gratoare pe virfuri de lamă (pl. CXLVIII/4,6) aparținând aurignacianului mijlociu. În așezarea de pe suprafața terasei s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B) și din Hallstatt-ul mijlociu (pl. CXLVIII/5).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

c) *Scruntarul din Lunca Prutului*. Pe suprafața unui scruntar situat în lunca Prutului la circa 2 km nord de Dealul Punar s-a descoperit o unealtă trapezoidă de silex cenușiu cu patina albă, aparținând culturii mezolitice, și un fragment de vas lucrat la roată din pastă fină cenușie-negricioasă, aparținând începutului epocii migrațiilor (probabil sec. IV e.n.)

Cercetare N. Zaharia, 1956.

217. Românești (Boscoteni) (jud. Botoșani)

La Rîpă. Pe terasa inferioară a Prutului, în marginea sudică a satului, în ripa de pe dreapta șoselei Bivolari-Stefănești s-a descoperit o așezare aparținând neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

218. Santa Mare (jud. Botoșani)²⁰²

Valra satului. În sectorul nord-estic al satului, pe terasa din lungul Piriului Roșu prin săparea unei gropi de lut în curtea locuitorului Costache Olaru, la circa 1,50 m adâncime, în pătura loessoidă de culoare slab roșcată s-au descoperit mai multe fragmente masive de silex cenușiu puternic patinat, tăiate lamelar. Dintre acestea se remarcă o lamă aurignaciană lată cu retușe, avînd virful trunchiat.

Cercetare N. Zaharia, 1959.

219. Stîncea, com. Ștefănești (jud. Botoșani)

a) *Valra satului*. Cu prilejul săpării unei fîntîni, pe terasa inferioară din sectorul sud-estic al satului, la adîncimea de 4 m s-a descoperit un cuib fosilifer cu numeroase fragmente de oase și defense de mamut, precum și cîteva așchii de silex patinat, care aparțin probabil paleoliticului mijlociu și superior.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

b) *La Stîncă*²⁰³. Pe suprafața stîncilor toltriene care barează Valea Prutului la circa 2,5 km sud-est de sat, s-au descoperit numeroase așchii neregulate de silex patinat, produse ale unor ateliere paleolitice subaeriene, dintre care unele cu marginile retușate.

În vara anului 1960, săpîndu-se un drum de acces la stîncă, în pătura loessoidă a terasei s-au descoperit așchii și fragmente lamelare de silex patinat, printre care și un virf bifacial de tip szeletian (pl. CXLVIII/30), precum și resturi de vase din neoliticul dezvoltat.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

²⁰² La nordul acestei localități se semnalează Movila Lată, alături de alte două movile mai mici, precum și urmele a două șanțuri (*MDG*, vol. IV, fasc. III, p. 405).

²⁰³ N. N. Moroșan, *Le Pléistocène...*, p. 60.

a) *Vatra Tîrgului*. În curtea locuitorului Gh. Vasiliu din str. Botoșanilor, cu ocazia săpării unui beci, în 1957, la 1,60 m adîncime s-a descoperit un mormînt sarmatic aparținînd sec. II—III e. n., precum și un grup de morminte cu schelete întinse, probabil din perioada feudalismului timpuriu.

Mormîntul sarmatic a conținut un schelet orientat V—E, în poziție chirchită, culcat pe dreapta, cu brațele aduse pe abdomen.

Inventarul acestui mormînt a constat din următoarele piese: o căniță bitronconică (pl. CXLVIII/28; CCXXIII/10) din pastă fină cenușie, găsită lingă craniu; o oglindă mică de metal alb, fără minier și fără ornamentație (pl. CXLVIII/23), un clopoțel campanular (pl. CXLVIII/29), mărgelile diferite ca formă și pastă (pl. CXLVIII/7, 11, 14, 18—19, 21—22); două amulete reprezentînd un scarabeu și o broscuță (pl. CXLVIII/8,15), asemănătoare celor descoperite într-unele dintre mormintele sarmate de la Ust-Labinskaia (Kuban); patru cochilii de ghioc specia *Cyprea tigris* (pl. CXLVIII/9, 16, 20, 24); o fusaiolă bitronconică (pl. CXLVIII/31) și un obiect neprecizat (pl. CXLVIII/12).

În sondajul efectuat în anul următor pe locul mormintelor sarmate s-a descoperit un număr de trei morminte duble și două simple, cu scheletele alungite, orientate V—E, mîinile aduse pe abdomen, în aceeași situație ca și în săpăturile făcute în 1957 de către proprietarul locului pentru o groapă de cartofi.

După puținele obiecte de inventar descoperite în trei din aceste morminte, este dificil să se facă precizări asupra datării și apartenenței etnice a acestei necropole, cu oarecare probabilitate putînd fi doar atribuite perioadei feudalismului timpuriu.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1957.

b) *Rîpa La Burci*. Pe terasa inferioară a Bașeului, lingă lutăria și cărămidăria de pe locul denumit La Burci, ca și peste rîpa de la Cimitirul Vechi, situată în nord-estul tîrgului, s-au descoperit așchii de silex din paleoliticul mijlociu și numeroase fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. CCXXII/1—2), din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea Foltești, pl. CCXXII/3,5; CCLVII/5), de la sfîrșitul epocii bronzului sau eventual începutul Hallstatt-ului (pl. CXLIX/1; CCXXII/4) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV, pl. CXLVIII/13, 25—27; sec. XV—XVI, sec. XVI—XVII, pl. CXLVIII/10, 17, sec. XVII, pl. CCXXII/7, și sec. XVII—XVIII, pl. CXLIX/2,4). Printre acestea din urmă sînt și unele produse de import sau din centrele orășenești locale (pl. CCXXII/8).

În cuprinsul aceleiași așezări s-au descoperit resturi din vase de sticlă, printre care și unul dintr-un pahar cu suportul crestat (pl. CXLVIII/27), fragmente nesmălțuite din plăci decorative de perete cu decor floral (pl. CCXXI/14; CCXXII/6,9—10), precum și numeroase lipituri de pereți și oase de animale.

La circa 200 m est de tîrg, în lunca Bașeului, aproape de podul de lemn, se găsesc numeroase movile alungite dispuse în cîte două sau trei șiruri, încadrînd mici suprafețe dreptunghiulare cu laturile de circa 25/40 m. Aceste movile înalte pînă la 4—5 m, late de 8—10 m și lungi pînă la 10 m fiecare, cărora localnicii le-au atribuit denumirea de *burci*, sînt construite cu pămînt conținînd resturi ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1956.

c) *Bulboana lui Stîrcea*. În lutăria deschisă în terasa inferioară a Bașeului între Ștefănești și Bidiuți, în locul denumit Bulboana lui Stîrcea, situată în apropierea podului de lemn, s-a descoperit o așezare din care s-au cules numeroase resturi de vase aparținînd neoliticului dezvoltat (fazele Cucuteni A și B, pl. CL/1—6).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1956.

d) *Baia Veche*. În albia minoră a Pîrlului Bașeu, la circa 200 m sud-est de Baia Veche a tîrgului, pe un mator de eroziune tăiat în argilele galbene de sub nivelul actual, în dreptul unui promontoriu al terasei de luncă, s-a descoperit un atelier de prelucrare a silexului. Dintre cele cîteva mii de piese litice culese de pe locul descoperirii, numai cîteva se deosebesc printr-o patină albă, pătrunsă pînă în masa centrală a silexului. Se remarcă cîteva lame masive și gratoare simple sau duble, lucrate pe lame.

Prin aspectul lor microlitic cele mai multe piese aparțin paleoliticului final. Dintre acestea se deosebesc nuclee cu suprafața de lovire oblică și cu urme de desprinderi microlamelare unilaterale; lame și virfuri din silex alb sau ne-

²⁰⁴ În preajma acestei localități s-au făcut unele cercetări mai vechi, tîrgul fiind trecut ca punct arheologic în harta arheologică a lui Gr. Tocilescu (Const. Moisil, *Privire asupra antichităților preistorice din România*, în

BCMI, ian.-mart., 1909, p. 173). Unele cercetări au fost făcute și de N. N. Moroșan (*Le Pléistocène...*, p. 60). Vezi și I. D. Marin, *op. cit.*, în *Studii și articole de istorie*, IX, 1967, p. 37.

gricos, ori din gresie silicioasă și menilit, precum și cîteva fragmente de lame à dos rabattu și un burin lateral pe lamă lată.

Cercetare Emilia Zaharia, Elvira Balica și N. Zaharia, 1959.

e) *La Brăhărie*. Pe șesul Bașeului, între Bidiuți și Bobulești, pe un grind de 1–2 m înălțime, între grădinile noului sat Prosia, loc denumit La Brăhărie, s-au descoperit resturi de inventar paleolitic final de aspect microlitic și fragmente ceramice din sec. III e.n. (pl. CCXXIII/4), de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov, pl. CXLIX/3; CCXXII/11–13, 15–16; CCXXIII/1–3), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI–XVII).

Pe același loc s-au descoperit două fusaiole bitronconice (pl. CCXXII/17; CCXXIII/5), partea bazilară a unui corn de bour (pl. CCXXII/14), precum și așchii de silex trecute prin foc.

Semnalat Gh. Vasiliu. Cercetare N. Zaharia, 1956.

f) *Grindul de la Pichet*. La 2 km est de țîrg, pe suprafața unui grind plat situat în apropierea pichetului de grăniceri, în săpăturile pentru amenajarea cimitirului de animale, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd perioadei feudalismului timpuriu (sec. XII–XIII, pl. CXLIX/5,8) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV–XVI, pl. CXLIX/6–7,9–10 și sec. XVII–XVIII, pl. CXLIX/11).

Pe aceeași suprafață s-au găsit numeroase lipituri de pereți și oase de animale.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

g) *Dealul Horodiuca*. La circa 2 km nord-vest de Ștefănești, pe muchia nordică a Dealului Horodiuca, orientată către hîrtopul cu același nume, în cuprinsul unor tranșee vechi, s-a descoperit un vîrf de mină din paleoliticul mijlociu, din silex albăstrui-închis (pl. CXLIX/12), precum și piese litice cu patină avansată aparținînd unei faze de sfîrșit a paleoliticului superior (pl. CXLIX/14–15), cîteva gîtoare de silex din neoliticul timpuriu (pl. CXLIX/13), fragmente ceramice aparținînd perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II–III) sau începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV–XV, pl. CXLIX/18–19; CCXXIII/6 și sec. XVI–XVII).

O sulă din bronz (pl. CXLIX/17) și un vas fragmentar din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. CXLIX/16) au fost descoperite în cuprinsul aceleiași așezări cu ocazia unei cercetări ulterioare.

Cercetare N. Zaharia, Emilia Zaharia și Elvira Balica, 1956.

h) *Dealul Boboc*. Pe terasa inferioară situată la poala estică a Dealului Boboc, pe dreapta Bașeului la circa 3 km nord de Ștefănești, s-a descoperit o așezare extinsă pe circa 6–7 hectare, din care s-au cules cîteva așchii de silex cu caracter mustertian, fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. CCXXIII/7–8) în asociere cu resturi din specia ceramică Cucuteni C, de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua), din perioada prefeudală (sec. VIII, etapa protodridu, pl. CCXXIII/9), precum și din perioada feudalismului dezvoltat sec. XV–XVI).

Cercetare N. Zaharia și Elvira Balica, 1957.

i) *Ominteanca*. În jurul izvorului situat în locul denumit Ominteanca, la circa 2 km sud-vest de țîrg, în lungul pantei monocline ravinate, s-au descoperit cîteva fragmente și lame de silex azuriu patinat, aparținînd probabil paleoliticului superior, și fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e. n.) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI–XVII).

Semnalare Gh. Vasiliu. Cercetare N. Zaharia, Emilia Zaharia și Elvira Balica, 1956.

221. Trifești (jud. Iași)

a) *Dealul Curții*. În marginea terasei inferioare a Prutului, către șesul Toloaca Mică, loc situat în vatra satului și denumit Dealul Curții, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B) și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XII–XIII, pl. CXLIX/20; CCXXIII/12), și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV, XIV–XV, pl. CXLIX/21; CCXXIII/15 și sec. XVI–XVII, pl. CCXXIII/11,13–14,16).

Cercetare N. Zaharia, 1958.

b) *La Curte*²⁰⁵. Pe aceeași terasă a Prutului, la circa 150 m vest de ripă, pe locul denumit La Curte, descoperindu-se întîmplător niște morminte vechi, s-a efectuat o săpătură, dezvelindu-se 23 de morminte, dintre care 3 din

²⁰⁵ În acest punct s-a efectuat un sondaj (I. Ioniță, 1962, p. 733 și urm.). Materialul din secolul XIII este Săpăturile de salvare de la Trifești, în *Materiale*, VIII, menționat în *SCIV*, XI, 1960, I, p. 188.

Hallstatt-ul timpuriu și 20 de la sfârșitul perioadei feudalismului timpuriu (sec. XIII—XIV). Se pare că pe acel loc a existat un tumul funerar care a fost probabil netezit anterior, așa că mormintele au rămas la o foarte mică adâncime, aproape de suprafață.

Descoperire semnalată de colectivul muzeului etnografic din Iași. Săpături I. Ioniță, 1961.

c) *Marginea estică a satului*. În malul lăzii de pe Piriul Cinoasa situat în marginea estică a satului, ca și pe ogoarele învecinate din Lunca Pruteului, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând Hallstatt-ului, perioadei prefeudale (cultura Hlincea, pl. CXLIX/24) și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII, pl. CXLIX/22) și dezvoltat (sec. XV—XVI, pl. CXLIX/23).

Cercetare N. Zaharia, 1959.

d) *La Iezătura*. La est de sat, în lunca Prutului, pe locul cuprins între pârâele Gîrla de la Pădurărie, Gîrla Hucului și Gîrla Cinoasă, loc situat în mare parte pe ogorul locuitorului Mihai Nechifor și denumit La Iezătura și La Pădure, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules resturi ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV, pl. CXLIX/25—29).

Fragmentele de cahle, dintre care unele ajurate, sînt nesmălțuite și decorate geometric ca și cahleele de la Suceava, Cotnari și din alte așezări moldovenesti din aceeași vreme. Cercetare N. Zaharia, 1959.

e) *Gura Roșcanilor*. La 0,5 km sud de sat, pe podul terasei de la gura Piriului Roșcani, în dreapta șoselei Bivolari-Iași, s-a descoperit o întinsă așezare din care s-au adunat numeroase fragmente de vase din neoliticul timpuriu (cultura Criș, pl. CCXXIII/17) și de la începutul epocii migrațiilor (probabil cultura Sîntana de Mureș-Cernișor). În cuprinsul acesteia s-a descoperit și un bogat inventar litic, reprezentat prin lame masive sau micro-

litice, gratoare și virfuri de săgeată din silex nepatinat, care pot fi atribuite neoliticului timpuriu.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

f) *Terasa Trifești-Bălteni*. La jumătatea distanței dintre Gura Roșcanilor și Pietriș, pe panta terasei inferioare a Prutului, între Trifești și Bălteni, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua I, pl. CCXXIV/1 și Noua II și de aspect Comarovo tîrziu), precum și cîteva resturi de vase care aparțin perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Pe aceeași suprafață s-au mai descoperit și numeroase produse litice din silex nepatinat, printre care un lustritor din rocă silicioasă și numeroase fragmente de oase de animale, de coarne de cerb și dinți de mistreț.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

g) *Dealul Unchetea*. Pe muchia terasei Prutului care aici poartă denumirea de Dealul Unchetea, în lungul șoselei Bălteni-Trifești, în dreptul pietrei kilometrice nr. 35, în locul unde se detașează drumul spre Hermeziu, s-au descoperit cîteva așchii de silex patinat aparținînd probabil paleoliticului mijlociu.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

PODIȘUL SUCEVEI ²⁰⁶

222. Agafton, com. Curtești (jud. Botoșani)

Dealul Crivăț ²⁰⁷. În văile Cărpinișului și a Humăriei, situate pe Dealul Crivăț, la vest de Agafton, s-au descoperit cîteva așchii atipice de silex patinat dintr-o fază neprecizată a paleoliticului superior.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

223. Alba, com. Hudești (jud. Botoșani) ²⁰⁸

La Cetățuie. La circa 4 km nord-nord-vest de sat, pe promontoriul din marginea platformei care domină șesul Prutului, se află o Cetățuie întărită natural. Aceasta are forma trapezoidă, cu o suprafață de 1 ha și este legată de terasa propriu-zisă printr-un istm de 14—15 m lățime tăiat printr-un șanț adînc. De jur împrejur cetățuia are mar-

²⁰⁶ În vederea intensificării și îndrumării viitoarelor cercetări pe teren în cadrul unor subunități naturale cu caractere specifice, în corpus-ul lucrării de față Podișul Sucevei se prezintă compartimentat în mai multe sectoare, după culoarele principalelor cursuri de apă și ale micilor bazine depresionare care se țin în lungul lor și care întot-

deauna au influențat coeficientul de împopulare a regiunii.

²⁰⁷ Punct menționat anterior (Victor Tufescu, *Dealul Mare Hîrlău*, BSRG, LVII, 1937, p. 123 și p. 125 în notă).

²⁰⁸ Se cunoaște descoperirea unei așezări cucuteniene între satele Alba și Comănești (SCIV, I, 1950, I, p. 32).

ginile ripoase, pe adâncimi variind între 5 și 10 m. Solul arat din cuprinsul cetății este nisipos, puternic lavat și cu prea puține resturi arheologice. Un al doilea istm este orientat spre sud și prezintă alte două șanțuri de apărare spre podiș.

Pe suprafața solului din cuprinsul cetății s-au descoperit o lamă de silex patinat și deșeuri de rocă menilitică, întâlnite în mod obișnuit în paleoliticul superior, precum și câteva fragmente ceramice mărunte, de dată nesigură, cu multă probabilitate din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII).

Alte resturi provin din vase aparținând perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia și D. Teodor, 1957.

224. Bîra (jud. Neamț)

La sud de sat. Pe terasa inferioară a Siretului, la circa 1 km sud de sat, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. CCL/7), sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. CCL/8), secolului III (?) e.n., începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CCL/12), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

De pe același loc provine și o greutate de plasă de formă prismatică, perforată la partea superioară (pl. CCL/9).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

225. Brătulești, com. Strunga (jud. Iași) ²⁰⁹

Piriul Stîrcea. Într-un cot al Piriului Stîrcea, pe proprietatea parohiei, la vest-nord-vest de sat, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținând începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CCXXIV/2) și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XII—XIII, pl. CCXXIV/3).

Cercetare N. Zaharia, Marilena Florescu și Eugenia Neamțu, 1957.

226. Bucecea (jud. Botoșani) ²¹⁰

a) *La Uluc.* La circa 4,5 km distanță de stația de pompare pe terenul conductei pentru alimentarea Botoșanilor cu apă din Siret, pe suprafața distrusă a unui promontoriu al terasei inferioare, pe locul în care în anul 1900 s-a descoperit o necropolă sarmată, s-au mai găsit mici fragmente de vase aparținând sec. III și IV e.n.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

b) *La Șipoșele.* La circa 1 km sud de podul de fier de peste Siret, pe marginea terasei din dreapta acestui riu, în jurul unor șipote situate lângă o turbărie, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (?) și dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), precum și din Hallstatt (pl. CCXXIV/4).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

227. Ciprian Porumbescu (Stupca) (jud. Suceava)

La Mașină. La circa 3 km est de sat și la 700 m depărtare de fosta fabrică de amidon, pe locul denumit La Mașină, s-au descoperit fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din perioada feudalismului dezvoltat (fază neprecizată).

Informație obținută la muzeul din Botoșani.

²⁰⁹ Punct menționat de colectivul șantierului Hăbășești (SCIV, II, 1961, 1, p. 93—94).

²¹⁰ În apropierea de punctul La Uluc se citează o necro-

polă feudală cu morminte conținând monede și obiecte de podoabă (AS, dos. MPI, Dir. II, 116 (1900), 14, 16 și 29, MNA, dos. 1900, 53).

a) *La Șosea*. În timpul unei sumare cercetări de suprafață, atît în vatra satului cît și pe terasele din jurul lui, în dreptul locuinței sătenței Verona Roșca, s-a descoperit o urnă de incinerare de tipul celor de la Poieniști și Virteșcoi și datate în sec. III e.n. Vasul zăcea la o adîncime de 0,80 m într-o groapă practică în solul negru al unei așezări neolitice pe o podină amenajată din chirpic ars, avînd drept capac un fragment de vas pictat din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A).

Urna, lucrată din pastă fină, are formă amforeică (pl. CCXXIV/13), iar în interiorul ei s-au găsit resturi din oasele calcinate ale unui copil, în amestec cu pămînt, cărbuni mărunți și cenușă, fără nici un obiect de podoabă.

Din relatările sătenilor rezultă că vase asemănătoare s-au mai descoperit cu ocazia desfîndării viilor și mai ales în grădina Veronei Roșca și că în unele din aceste vase se aflau uneori mărgelile și resturi de obiecte din fier sau bronz.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1955.

b) *Cetățuia*. Pe un promontoriu situat pe muchia nord-vestică a Dealului Ruja, cu pante ripoase pe trei laturi, în cotul Pîrlului Conțașca, aproape de Rateșul Conțești, s-a verificat o așezare din neoliticul dezvoltat, cunoscută anterior. Cu această ocazie s-au cules mai multe fragmente ceramice din faza Cucuteni A, precum și un topor plat lucrat prin așchiere din silex de culoare neagră (pl. CCXXIV/5).

Verificare C. Mateescu și N. Zaharia, 1953.

c) *Marginea estică a satului*. La circa 200 m nord-est de Cetățuia s-au descoperit fragmente ceramice lucrate la roată, aparținînd probabil așezării din sec. III e.n. care corespunde necropolei de incinerare de lîngă șosea.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953.

d) *Dealul Ruja*²¹¹. La sud de sat, pe panta sudică a Dealului Ruja, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza precucuteni sau eventual Cucuteni A) și din perioada prefeudală (cultura Hlincea și etapa protohidridu).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

229. Cristinești (jud. Botoșani)

a) *Dealul Muchiosu*. La circa 1 km est de sat, pe cele două suprafețe plate și etajate ale Dealului Muchiosul, cuprins între Piraale Dragulea și Ghilauca, s-au descoperit numeroase așchii și lame de silex patinat din paleoliticul superior (pl. CCXXIV/9—10,12), precum și fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), perioadei de trecere de la sfîrșitul neoliticului la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești) și începutului epocii bronzului (Foltești II, pl. CCXXIV/6—8,11).

Pe panta sud-estică a dealului, într-o carieră de nisip s-a secționat un bordei adînc de 1,30 m, pe a cărui vatră s-au descoperit fragmente de vase cu pictură brună și cîteva lame neregulate de silex de culoare cenușie-negricioasă cu slabe urme de patinare.

Cercetare N. Zaharia și Dan Teodor, 1957.

b) *Cotul Brumă-Dragulea*. Pe dealul din Cotul Brumă-Dragulea într-o poziție înaltă, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice care aparțin perioadei de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. CCXXV/1—2) și de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Nouă, pl. CCXXV/3—4,6).

Numeroase oase de animale și în special de cabaline sînt împrăștiate pe toată suprafața așezării.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

c) *Fînașul Popii*. Pe panta oablă a dealului situat la vest de sat, către Ibănești, pe locul denumit Fînașul Popii, s-au descoperit fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua), în asociere cu o seceră de bronz de tip hallstattian și un toporaș plat din silex cenușiu, un topor-ciocan de diorit, cu tăiș plat și gaură de înmănunchiere și un lustruitor din marnă silicioasă gălbuie. Tot pe același loc s-a descoperit și un pumnal de fier de tipul *akinakes*-ului scitic.

Informație obținută la muzeul din Dorohoi, 1957.

²¹¹ Punct legat anterior de localitatea Valea Seacă (SCIV, VI, 1955, 3—4, p. 906, 66, b).

a) *Iazul Bălășescu-Cotul Țigănimii*. La circa 2 km sud de Țirg, pe panta dealului situat la vestul iazului Bălășescu, pe locul denumit „Spre Cotul Țigănimii de lângă ieșătură”, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov, pl. CCXXV/5, 7–11,13) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI–XVII) și Țirziu (sec. XVIII).

Pe același loc s-a mai descoperit o lamă microlitică din silex cenușiu, o potcoavă de botină femeiască (pl. CCXXV/12) și un corn de oaie cu caracter de vechime (pl. CCXXV/14).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) *Coadă iazului Bălășescu*. Pe panta ușor înclinată dinspre Coadă iazului Bălășescu s-au descoperit fragmente ceramice din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI–XIII) și dezvoltat (sec. XVII–XVIII).

Împreună cu materialul ceramic s-au descoperit lipituri de pereți și resturi din gardinile unor vetre portative. Cercetare N. Zaharia, 1957.

c) *La Lulărie*. Sub muchia și pe pantele vestice ale platoului situat în marginea nord-estică a iazului Bălășescu, s-au descoperit câteva așchii și lame fragmentare de silex patinat aparținând paleoliticului superior, precum și fragmente ceramice din Hallstatt, de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI).

Dintre resturile de oase de animale se remarcă un fragment de corn de căprior (?).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

d) *Panta dinspre nord-vestul iazului Bălășescu*. Pe ogoarele de pe suprafața unui promontoriu al podișului situat la nord-vestul iazului Bălășescu s-a descoperit o siliște din care s-au cules fragmente ceramice din perioada prefeudală (probabil sec. V e.n.) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV, pl. CCXXVI/1–2,4 și sec. XV, pl. CCXXVI/3,8–9).

Cele câteva fragmente de cahle sînt decorate cu motive florale (pl. CCXXVI/7), unul singur fiind acoperit cu smalț verde.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

e) *Terasa Prutului*. În rîpa pe care o prezintă terasa inferioară a Prutului, în dreptul Țirgului Darabani s-au descoperit câteva fragmente lamelare de silex patinat din paleoliticul superior, precum și numeroase resturi de oase de mamut, provenind de la indivizi de talie mare. Se remarcă o mandibulă inferioară, pe care se menține o masea masivă, piesă care se află în depozitul muzeului din Botoșani.

Informație obținută la muzeul din Botoșani.

231. Doljești (jud. Neamț) ²¹²

a) *Gostat*. La 5 km sud-est de Butea, pe interfluviul din sudul satului, în cuprinsul proprietății C.A.P., s-au cules fragmente de vase aparținînd începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat și Țirziu.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

b) *Lisca*. La sud-vest de sat, în punctul La Dănilă, pe proprietatea locuitorilor Ilie Gribincea și Gr. Ciomonghel, pe malul stîng al Pîrfului Lisca, s-au descoperit fragmente ceramice din Hallstatt-ul timpuriu.

Cercetare M. Dinu, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 294, XLII, 2.

c) *Albiia*. Pe promontoriul dintre Pîrful Albiia și șoseaua Doljești-Rotunda, la est de șosea, pe proprietatea locuitorului Costache Bălăucă din Rotunda, s-au descoperit fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din perioada prefeudală (etapa protodridu) și a feudalismului dezvoltat.

Cercetare M. Dinu, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 294, XLII, 4.

²¹² Se mai cunoaște și o altă așezare în vatra satului (*SCIV*, VI, 1955, 1–2, p. 294, XLII, 1). Din același sat provin un depozit de bronzuri de la sfîrșitul epocii bronzului, (I. Testiban, *SCS Iași*, VIII, 1957, 1, 221 și urm.)

un vîrf de lance și unul de săgeată de fier din perioada feudalismului dezvoltat, precum și un topor de piatră, obiecte care se găsesc la muzeul din Roman.

a) *Vatra Satului*. Pe suprafața împrejmuită a proprietății Școlii generale s-au descoperit fragmente de vase aparținând probabil perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1957.

b) *În Siliște*. În apropierea șoselei care duce spre Piatra Neamț, la intrarea în sat dinspre vest, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând probabil perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.) ca o continuare a așezării din vatra satului, precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1957.

c) *La Bursucărie*. Pe podișul înalt, situat pe Dealul Corni, între satele Hlăpești și Unghi s-au descoperit fragmente ceramice corodate din neoliticul dezvoltat (probabil faza Cucuteni A).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1957.

233. Dumbrăvița, com. Ruginoasa (jud. Iași)

La Bulhac. Pe pantele de la nord-estul Iazului Bulhacu s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

Semnalat I. Gugiuman, 1952.

234. Fărcășeni, com. Strunga (jud. Iași)

La Soci. Pe panta estică a dealului situat la circa 2 km sud de Oboroceni, pe văiuga denumită La Soci, s-au descoperit fragmente ceramice din Hallstatt-ul târziu, din La Tène-ul III (?) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1955.

235. Fundul Herței, com. Cristinești (jud. Botoșani) ²¹⁴

La Reduță. Pe suprafața unei frânturi de podiș ce are o formă pentagonală neregulată, la 600—700 m sud-est de sat, dominând valea cu circa 80—90m, se află un loc întărit cu trei valuri și șanțuri, denumit La Reduță sau La Cetățuie. Această suprafață se leagă cu hinterlandul printr-un istm relativ îngust care a fost tăiat prin trei șanțuri paralele distanțate unul de altul la 25 și 35 m. Atât valurile cât și șanțurile mai păstrează în medie o denivelare de 3—4 m. Suprafața plană delimitată prin ripi prăpăstioase atinge circa 1 ha și include către latura sudică o mamelonare plată cu diametrul de 30 m și înălțimea de 1 m.

Prin plantarea puieților de arbori pe acest loc s-au scos din pătura de cultură numeroase pietre, pământ ars, resturi de pereți, precum și câteva fragmente ceramice din pastă cenușie, de aspect neolitic (Cucuteni A), precum și numeroase fragmente de vase din perioada prefeudală târzie (sec. VIII—X).

Se pare că această cetățuie face parte dintr-un sistem de apărare situat la contactul dintre cîmpia stepică a Jijiei superioare și Podișul Sucevei.

Cercetare N. Zaharia și D. Teodor, 1957, verificată și de colectivul Muzeului de istorie a Moldovei în 1963.

Săpături 1967—1969, efectuate de M. Petrescu-Dîmbovița, D. G. Teodor și V. Spinei.

²¹³ În jurul acestei localități se cunosc descoperirile de la Lupărie, Dealul Cheșchet și Dealul Târnița, semnalate de C. Mătasă (*op. cit.*, în *BCMI*, XXXI, fasc. 97, 1938, p. 109 și 128).

²¹⁴ Pentru descoperirile mai vechi vezi Paul Verona, *Memoriu relativ la descoperirile arheologice și istorice făcute în regiunea Herței din județul Dorohoi*, în *RIR*, V—VI (1935—1936), p. 633—737.

*Vatra Satului*²¹⁵. Atît în vatra satului cit și în marginea nord-estică a acestuia s-au descoperit numeroase fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A), precum și o fusaiolă globulară.

Cercetare C. Mateescu și N. Zaharia, 1953.

237. Hăbășești, com. Strunga (jud. Iași)²¹⁶

La Siliște. Pe ogoarele din sudul satului, în punctul denumit La Siliște s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), Hallstatt-ului tîrziu, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI, pl. CCXXVI/5—6 și sec. XVII—XVIII). Fragmentele de cahle sînt ornamentate cu motive florale sau geometrice și uneori acoperite cu smalt verde.

Cercetare N. Zaharia, Marilena Florescu și Eugenia Neamțu, 1957.

238. Hărmănești Vechi, com. Hărmănești (jud. Iași)

La Ruină (La Temelii). În imajul de pe Dealul Hărmăneștilor, între Hărmănești și Boldești, în apropierea șoselei care duce spre Băiceni, se mai pot observa resturi dintr-o zidire veche năpădită de buruieni și arbuști degenerați. După tradiția locală în acest loc ar fi fost o veche biserică săsească.

Minusculele fragmente ceramice descoperite în apropierea ruinelor par a proveni din vase de la sfîrșitul secolului al XIII-lea și începutul secolului al XIV-lea.

Punct semnalat anterior de V. Tufescu (*Dealul Mare, Hîrlău*, în *BSRG*, XLVII, 1937, p. 138).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

239. Heleșteni (jud. Iași)

a) *Dealul Cotoc*. Pe suprafața ușor concavă a unui mic podiș situat pe Dealul Cotoc, la 1 km nord de sat, către Dealul Drăghici, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CCXXVI/10—12), precum și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII) și tîrziu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

b) *Dealul Hărmănești*. Pe poala nord-vestică a dealului Hărmănești, pe o mică suprafață de podiș cu marginile rîpoase, delimitată de cotul pîrîului, s-au adunat fragmente de vase aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), precum și perioadei de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești).

Semnalat I. Gugioman, 1952.

240. Hlăpești, com. Dragomirești (jud. Neamț)

*În Siliște*²¹⁷. În apropierea satului, pe locul denumit În Siliște s-au descoperit numeroase fragmente ceramice corodate, cu slabe urme de pictură, aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A).

Cercetare I. Zamoșteanu, 1957.

²¹⁵ Pe Dealul Mănăstirii, din marginea pădurii de la nord-estul satului, în 1943 s-a efectuat un sondaj de către Ecaterina Vulpe (*Raport asupra săpăturilor din comuna Costești-Baia din august—septembrie 1943*, în *Raport MNA*, 1944, p. 38 și urm.).

²¹⁶ Așezarea cucuteniană de pe Holm a fost dezvelită în întregime, vezi Vl. Dumitrescu și colaboratori, *Hăbășești. Monografie arheologică*, Buc., 1954.

Pentru perieghezele din jurul acestei localități vezi și *SCIV*, II, I, 1951, p. 93—94.

²¹⁷ În jurul acestei localități, se mai cunosc descoperirile de la Țibucanii de Sus (Cetățuia, Băluțeni și Poiana din Deal), Uscăți (Dealul Morii), Chirilași, Poeni (La Păr), Borșeni (Dealul Ghețau) publicate în *BCMI*, XXXI, fasc. 97, p. 125, 128.

241. Hociungi, com. Moldovenii (jud. Neamț)

Văduș. În muzeul școlar al comunei Moldovenii, ca și în depozitul muzeului din Roman se găsesc fragmente ceramice adunate dintr-o așezare denumită Siliștea din Văduș. Aceste fragmente aparțin La Tène-ului II, unul singur provenind dintr-un vas bastarnic. Alte fragmente rezultă din vase de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.). Informație C. Porcescu, 1955.

242. Homiceni, com. Bîrgăuani (jud. Neamț)

*În Siliște*²¹⁸. Pe locul denumit Siliște, situat în spatele Școlii generale, s-au descoperit fragmente ceramice, dintre care unele de tip Cursești, aparținând sfârșitului La Tène-ului III (sec. I—II e.n.), precum și altele din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI).

Cercetare I. Zamoșteanu, 1956—1959.

243. Ibănești (jud. Botoșani)

a) *Cetatea Măgurei (În Cetățuie)*. Pe promontoriul vestic al platformei care constituie Măgura Ibăneștilor se află o cetățuie întărită cu val și șanț, cuprinzând o suprafață de aproape 2 ha.

În punctul cel mai nordic, cu pante ripoase, se găsesc resturi dintr-o movilă în cea mai mare parte distrusă, denumită Rotunda. Atît valul cît și șanțul, orientate NE—SV, sînt distruse în sectorul vestic și se mai păstrează în porțiunea estică pe o lungime de 80—90 m. Din trei părți cetățuia este apărută în mod natural prin pantele abrupte pe care le prezintă terenul.

Atît în mantaua movei distrusă de carieră, cît și de pe arăturile din cetățuie, s-au cules numeroase fragmente ceramice care aparțin Hallstatt-ului final sau eventual La Tène-ului II (pl. CCXXVI/ 14—15). Unele resturi par a proveni din urne.

Pe același loc s-a găsit și o fusaiolă ovală (pl. CCXXVI/13).

Cercetare N. Zaharia și D. Teodor, 1957.

b) *La Curte*. Pe podișul din sectorul mai înalt al satului, pe locul denumit Cimitirul Vechi și La Curte, șanțul drumului a secționat groapa unui bordei din cuprinsul căreia s-au cules fragmente ceramice aparținând perioadei prefeudale.

Toate aceste fragmente, lucrate într-o tehnică primitivă, provin din borcane cu pereții groși și aparțin etapei Șipot-Suceava. Un singur fragment minuscul prezintă impresiuni făcute prin apăsarea cu un vîrf bont, ornament întîlnit și pe vasele din pastă fină de la Bandul de Cîmpie. Un rest dintr-o tîpsie din pastă nisipoasă cu fundul îngroșat și rotunjit spre exterior are marginea subțiată și foarte scundă.

În vatra satului, la circa 200 m sud de acest punct, în același taluz al drumului, s-a descoperit o pătură de sol cu depuneri de culoare cenușie, cuprinzând numeroase fragmente ceramice din Hallstatt (pl. CCLIII/18—19). În același loc s-a descoperit un percutor din silex cenușiu și bucăți de zgură metalică.

Aproape în tot cuprinsul satului, pe ogoare și prin grădinile locuitorilor s-au cules și numeroase fragmente ceramice provenind din vase din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII, pl. CCXXVI/16—21).

Cercetare N. Zaharia și D. Teodor, 1957.

c) *În Siliște*. La circa 1 km sud de sat, pe o prispă mai înaltă a terasei din dreptul pietrei kilometrice nr. 10, s-a descoperit o siliște din care s-au cules fragmente ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV, XV și XV—XVI).

La circa 100—150 m sud de acest loc, pe un promontoriu mai înalt al terasei, în marginea drumului de țară, s-au descoperit oase omenești cu caracter de vechime, precum și un engolpion din sec. al XIII-lea²¹⁹.

²¹⁸ *Ibidem*.

²¹⁹ D. G. Teodor, *Engolpioane kieviane pe teritoriul Moldovei* (manuscris).

Cîteva fragmente lamelare de silex nepatinat, găsite pe același loc, par să indice și o fază de locuire mai veche.

Cercetare N. Zaharia și D. Teodor, 1957.

d) *Dealul Crucii*. La circa 1 km sud-est de sat, pe pantele etajate ale Dealului Crucii, s-au cules așchii, lame și fragmente din unelte de silex mai mult sau mai puțin patinat, aparținînd paleoliticului superior și neoliticului dezvoltat (pl. CCXXVI/22—23).

Pe aceeași suprafață s-au descoperit și numeroase fragmente ceramice corodate, provenind din vase din neolitic dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. CCXXVII/1) și din perioada feudalismului timpuriu (probabil sec. XII—XIII).

Din același punct provine un topor așchiat din silex alb-vinețiu și două fragmente de vase mari sferice.

Cercetare N. Zaharia și D. Teodor, 1957.

e) *La Mocirlă*. În pătura situată la 4 km nord-vest de sat, în lungul unei ravine de pe locul denumit La Mocirlă, în rigola săpată de apă în lungul drumului s-au descoperit cîteva așchii de silex puternic patinat, dintre care două de formă triunghiulară cu marginile retușate, din paleoliticul superior, precum și fragmente de oase calcinate. În jurul aceluiași loc se găsesc multe pietre, dintre care unele trecute prin foc.

Cercetare N. Zaharia, 1958.

244. Lozna, com. Dersea (jud. Botoșani) ²²⁰

a) *La Turbărie*. La circa 15 km vest de Dorohoi, pe șesul Pîrului Bahna se află cunoscuta turbărie de la Lozna, care este o întinsă mlaștină eutrofă. Depozitul de turbă din acest loc este foarte vechi, deoarece în păturile de la baza lui se găsesc grăunțe de polen de conifere. Alternarea unor pături de turbă cu altele care conțin depuneri argiloase este indiciul unei variații în iluvionările locale, cu faze în care suprafața turbăriei suferă o desecare parțială.

Încă din anul 1952 pe traseul canalului deschis în vederea drenării apelor din turbărie, s-au descoperit construcții, distruse cu ocazia exploatării turbei, în forma unor platforme de lemn, analoge cu construcțiile similare din regiunile mlaștinoase ale Pripetului. Tot atunci, la baza păturilor de turbă, s-au găsit bucăți din trunchiurile unor arbori, oase de animale și coarne de cervide, inventar în parte intrat în posesia muzeului din Dorohoi.

Exploatarea turbei continuînd, ulterior s-au descoperit alte resturi de podine și grinzi de lemn semicarbonizate, care au fost păstrate o bucată de vreme. Din preajma acestor construcții, situate la o adîncime de 2 m față de suprafața solului actual, într-o pătură de depuneri argiloase s-au descoperit cîteva fragmente de vase de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

În preajma aceleiași construcții s-a descoperit și o plută (flotor) de undiță, lucrată din coajă de pin; aceasta este tăiată în formă triunghiulară și prevăzută cu o gaură de fixare la sfoara undiței. Un os sacral de castor a fost descoperit în aceleași împrejurări.

În anul 1959, în turbărie s-a descoperit o monoxilă din care în 1960 au mai rămas doar resturi.

Pe ogoarele din marginea estică a turbăriei, ca și în lutăria situată la circa 1 km vest de ea, s-au descoperit cîteva așchii lamelare de silex patinat, care ar putea fi puse în legătură cu resturile faunistice descoperite atît în curtea locuitorului Chifiriuc din vatra satului, cît și în turbărie, precum și cu fragmentele de defense de mamut descoperite anterior în aceeași lutărie.

Pe aceleași ogoare din marginea estică a turbăriei s-a descoperit un brăzdar de plug din fier, precum și un topor-ciocan caracteristic sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua).

Cercetare N. Zaharia, 1953, 1955.

b) *Sub Tioc*. Pe ogoarele în pantă ușoară, la circa 200—300 m sud de turbărie, pe locul denumit Sub Tioc s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), precum și cîteva resturi corodate de vase dintr-o perioadă incertă, lucrate la roată din pastă fină cenușie, brun-cenușie sau roșcată.

Pe suprafața cercetată se găsesc numeroase lipituri de pereți, oase și pietre, dintre care unele calcinate.

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1954.

²²⁰ Localitate care figurează în harta arheologică a ianuarie—martie, p. 173).
lui Gr. Tocilescu (Const. Moisil, *op. cit.*, în *BCMI*, 1909,

c) *La Răchiți*. La circa 3 km sud-est de turbărie, la poala Dealului Tiocu, în dreptul unei văi secundare de pe partea dreaptă a drumului, în apropierea unei plantații de răchită, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1954.

245. Maxut, com. Deleni (jud. Iași)

Vatra Satului. Pe locul terasei din marginea sud-estică a satului, în curtea locuitorului Vasile Cotnăreanu, prin desfundarea viei s-a distrus o mare parte dintr-o așezare din neoliticul dezvoltat. Cu numeroasele fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (fazele Cucuteni A și B), ca și cu lipiturile locuințelor s-a pavat o parte din drumul din fața casei.

Pe terasa înaltă din dreptul confluenței Pîrului Strimbu cu un altul care vine dinspre Făgădău-Deleni, în marginea nord-estică a Maxutului, s-au descoperit fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua).
Cercetare N. Zaharia, 1956.

246. Mielăușeni, com. Butea (jud. Iași)

La 300 m vest de Palat. Pe panta vestică a dealului din lungul pîrului de la vest de Palat s-a descoperit o siliște, din care s-au cules fragmente ceramice din Hallstatt și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI, pl. CCXXVII/2—7,9,11,14—18 și sec. XVII—XVIII, pl. CCXXVII/8,12—13,19).

Pe aceeași suprafață s-au mai descoperit lulele întregi și fragmentare (pl. CCXXVII/10), o mărgică de sticlă albastră, un fragment dintr-un lanț de fier (pl. CCXXVII/20), precum și o monedă feudală de argint cu două perforații, învederînd utilizarea în salbă.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

247. Movileni, com. Heleștieni (jud. Iași) ²²¹

a) *La Movile*. Pe podișul din marginea nord-vestică a satului se află trei movile, dintre care două de formă rotundă cu diametrul de circa 100 m și înălțimea de 16—18 m, distanțate între ele la 200 m, dar unite printr-un val de circa 60 m și înalt de 10—12 m. Cea de a treia movilă, de formă plată, este situată la 200 m est de primele două.

Pe suprafața celor două movile mari, unite prin valul de pămînt, s-au cules fragmente ceramice din secolul al XVII-lea. Pe cea de-a treia, de formă plată, s-au descoperit numeroase resturi de vase din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

b) *Marginea nord-estică a satului*. Pe podișul din marginea nord-estică a satului, la circa 0,5 km est de cele trei movile, în lungul drumului care duce spre carierele de piatră de la Pietriș, pe o întindere de 700—800 m, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

c) *În Răzășie*. Pe locul denumit La Răzășie, de pe pantele rîpoase ale micului podiș situat în partea sud-estică a satului, s-au descoperit numeroase așchii și lame microlitice întregi și fragmentare, lucrate din silex puternic patinat, precum și din rocă menilitică, un microburin și mai multe micronuclee aparținînd Gravettianului.

Pe acest loc ulterior s-a efectuat un mic sondaj stratigrafic, determinîndu-se atît existența gravettianului final, cît și a unei alte locuiri dintr-o fază neprecizată a comunei primitive, reprezentată prin minuscule și puține resturi ceramice rudimentare la care se adaugă discordant și o sulă de aramă. Sondajul a fost făcut de către Al. Păunescu.

²²¹ O așezare cu resturi arheologice, situată la E de sat, 52, b).
a fost menționată anterior (SCIV, VI, 1955, 3—4, p. 904,

Cercetare N. Zaharia, 1956.

d) *Dealul Fintînilor*. Pe panta vestică a Dealului Fintînilor, la sud-sud-vest de sat, în lungul traseului unor vechi șanțuri antitanc s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

Semnalare I. Gugiuman, 1952.

248. Obîrșia, com. Tupilați (jud. Neamț)

La sud-vest de sat. Pe terasa loessoidă ravinată, situată la sud-vestul satului spre Mastacăn, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), de la sfîrșitul La Tène-ului III și eventual din perioada corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III ante Poenești) și din perioada feudală timpurie (sec. XVIII).

Cercetare I. Zamoșteanu, 1960.

249. Oboroceni, com. Heleștieni (jud. Iași)

a) *La Nucăria din Grochilă*. Cu prilejul unei săpături la rădăcina unui nuc în Nucăria din Grochilă, situată la 2 km est de sat doi locuitori din Oboroceni au descoperit un tezaur de monede romane imperiale ²²².

Vasul în care s-a făcut tezaurizarea aparține tipului vaselor sarmatice din sec. III e.n.; acesta are forma unui urciur cu corpul bombat, fără toartă și este lucrat la roată din pastă cretoasă galben-roșcată, cu slabe urme de culoare roșie.

Din conținutul acestui urciur, în care a intrat o mare cantitate de denari romani, s-au recuperat 735 de exemplare, precum și o fibulă romană de tip *cu balama*. În același vas s-au descoperit și fragmente din pînza de in îmbrăcată cu ceară (pl. CCXXVIII/3—4), în care au fost înfășurate monedele.

O sumară cercetare de suprafață în jurul locului descoperirii a dus la stabilirea în imediata apropiere a unei așezări din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd sec. I—II e.n. și perioadei prefeudale (cultura Hlincea).

Printr-un mic sondaj executat ulterior pe acel loc s-au determinat două niveluri de depuneri arheologice, corespunzînd celor două faze de locuire stabilite prin cercetările de suprafață.

Dintre fragmentele descoperite prin sondaj se remarcă o margine de vas din pastă fin-nisipoasă, cu analogii în ceramica din sec. I—II e.n. descoperită la Cursești și două fragmente de tepsie din etapa protodridu (sec. VIII—IX), din pastă grosieră, dintre care una cu marginile alveolate.

Cercetare N. Zaharia, Emilia Zaharia și M. Dinu, 1955.

b) *La Cetățuie*. Pe un mic platou cu marginile ripoase, denumit Cetățuie, situat pe stînga Pîrului Sturzei, la circa 200 m est de punctul în care s-a descoperit tezaurul de la Nucărie, s-au găsit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni) și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1955.

c) *La Salcîmi*. În marginea sudică a plantației de salcîmi de pe panta dinspre Pîrîul Țiganului, pe locul denumit Siliște, s-au descoperit fragmente ceramice provenind din vase aparținînd sec. XVII—XVIII, precum și un topor de fier.

În capătul sudic al rîpei care străbate plantația din marginea lutăriei, s-a găsit un toporaș plat din marnă gălbuie, aparținînd unei faze neolitice neprecizate, probabil în legătură cu așezarea cucuteniană de la Cetățuia Grochilei.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1955.

d) *Dealul Barcu*. Pe un martor de eroziune tăiat în platforma levantină a podișului denumit Dealul Barcu, în care s-a deschis o carieră de prundiș, în slaba pătură de sol vegetal s-au descoperit cîteva fragmente microlamelare de silex alb, uneori patinat, precum și fragmente de galeți menilitici cu urme de așchiere sau roadere, care par să documenteze o așezare de la sfîrșitul paleoliticului superior.

²²² Cf. Bucur Mitrea și Emilia Zaharia, *Descoperire tanța sa istorică*, în *AM*, V, 1967, p.8 și urm.
monetară de la Oboroceni (r. Pașcani, reg. Iași) și împor-

Pe aceeași suprafață s-au descoperit și puține fragmente ceramice din pastă cenușie-negricioasă cu prundiș colțuros și impurități, care-i dau aspectul de mare primitivitate (pl. CCXXVIII/5–6).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

e) *Reduta la Silistri*. Pe șesul din stînga Siretului, la circa 2 km sud-est de halta C.F.R. Oboroceni, s-a precizat existența unor întărituri de pămînt cu șanțuri și valuri patrulaterale care, după denumire, ca și după cantitățile mari de sol ars, cenușă și zgură vitroasă par să aparțină unei stații de fabricare a silitrei sau unui depozit de păstrare a prafului de pușcă. Puținele și neînsemnatele resturi ceramice descoperite în jurul acestor fortificații aparțin sfîrșitului secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

250. Porcești-Moldovenii (jud. Neamț)

a) *Dealul Gabăra* ²²³. Pe un promontoriu al terasei inferioare de pe dreapta Siretului, la poala Dealului Gabăra în dreptul satului Hîrlești, s-a descoperit o bogată și întinsă așezare, din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B), sfîrșitului epocii bronzului (pl. CCXXVIII/8), secolului III e.n. (pl. CCXXVIII/12 a–b), începutului epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov, pl. CCXXVIII/9–10).

Resturi de același tip s-au găsit și pe partea mai înaltă a dealului în apropierea drumului spre Porcești.

Cîteva dintre fragmentele din pastă fină cu impurități, provenind din vase cu pereții subțiri, cu neregularități și cu exteriorul mat, par să aparțină unei faze de la sfîrșitul sec. IV e.n., perioadei prefeudale (etapa Șipot-Suceava, cultura Hlincea, pl. CCXXVIII/11), perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI–XIII), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV–XV).

Semnalat I. Teștiban, 1953. Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1955.

b) *Dealul Bolocan (La Fîntînile lui Cioiniagă)*. Pe terasa inferioară din dreapta Siretului, în jurul sectorului denumit Dealul Bolocan (Pe Nicoriță), printr-o arătură adîncă pentru desfundarea solului s-a descoperit o groapă de cuptor pentru reducerea minereurilor din secolul al XIII-lea. Aceasta avea formă rectangulară, pereții calcinați pînă la vitrificare, iar pe fundul ei, sub depunerile iluvionate zăceau resturi dintr-un cazan de tablă de fier, pietre arse, cuie de fier cu capul lățit lucrate de meșter, precum și cîteva fragmente de oale din secolele XVII–XVIII. În jurul acelei gropi, pe ogorul locuitorului Toader Olaru din Porcești, s-au descoperit fragmente de vase de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1955.

c) *La Budăie*. Într-un mic hîrtop situat sub poala terasei inferioare din dreapta Siretului, în locul denumit La Budăie, la circa 300 m nord de Dealul Gabăra, se găsesc numeroase izvoare cu budăie amenajate, fapt care a impus și topicul local. Din cînd în cînd unele dintre aceste izvoare se renovează de către locuitori prin săpături și instalări de budăie noi. Într-o asemenea săpătură s-au descoperit patru fragmente ceramice provenind din umărul unui vas din pastă fină, cretoasă, de culoare cenușie, decorat cu semne ștanțate, aplicate în banda de decor pe un fond de linii fin-reliefate întretîindu-se într-un reticul neregulat, delimitat de două caneluri înguste ²²⁴.

Scoțîndu-se apa din groapa săpată pentru budăi și adîncindu-se săpătura, în depunerile argilo-nisipoase de culoare albastră-negricioasă s-au descoperit o fusaiolă ovală lucrată din pastă fin-nisipoasă brun-cenușie și bucăți de grinzi carbonizate parțial prin zacerea îndelungată în apă. Din analiza acestor resturi lemnoase, făcută în laboratorul Institutului de cercetări forestiere Iași, reiese că aceste tîlpoaie provin dintr-un lemn de esență tare (în specie de stejar).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

d) *Biserica Vechi*. În jurul vechii biserici de lemn din vatra satului s-au descoperit cîteva resturi de vase din secolul al XV-lea (pl. CCXXVIII/7), precum și trei lespezi funerare cu inscripții slavone, dintre care două datează din secolul al XVI-lea.

Cercetare Emilia Zaharia, 1955.

e) *În Săliște*. În locul denumit Pe-a Bisericii și La Săliște, situat în marginea sudică a satului, lingă drumul ce duce în Țarnă, precum și în jurul unor pietre așezate probabil la temelia unei construcții vechi, s-au descoperit frag

²²³ În această așezare au avut loc săpături efectuate de către Muzeul din Bacău (*Materiale*, VI, 1959, p. 474 și urm.; *Materiale*, VII, 1961, p. 449 și urm.).

²²⁴ După N. V. Daniilenko (Kiev) semnele ar reprezenta

probabil începutul și sfîrșitul unei inscripții creștine ștanțate pe un vas vizigotic de la finele sec. IV e.n. sau chiar din sec. V e.n. Nu este însă exclus să aparțină perioadei feudale (sec. XIV–XV).

mente ceramice aparținând epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov), perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI și XVII—XVIII).

Cercetare Emilia Zaharia și N. Zaharia, 1956.

f) *Vatra satului*. În curtea locuitoarei Vera Ionașcu s-au descoperit câteva fragmente dintr-un *dolium* din sec. IV e.n.

Cercetare Emilia Zaharia, 1955.

g) *Pîrlul Bahnei*. Pe panta nord-estică a Dealului lui Vodă, loc situat în preajma Iazului lui Solomon, în lungul unei gîrle denumite Pîrlul Bahnei, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente de vase din pastă grosieră din Hallstatt-ul târziu, de la sfîrșitul sec. II sau începutul sec. III e.n. și dintr-o fază neprecizată a perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

251. Rușii Mănăstioarei, com. Răuseni (jud. Suceava)

Vatra Satului. În sectorul nordic al satului, pe terasa inferioară a Rîului Suceava, s-au descoperit fragmente de vase de tip Șcheia și Sintana-Arad, aparținînd perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.).

Cercetare Gr. Foit, 1961.

252. Sarafinești, com. Corni (jud. Botoșani)

a) *Cetățuia Corni (Cetatea Turcească)*. Pe un promontoriu al terasei Miletinului denumit Malu Mare, la 4 km est de localitatea Corni, se află un amplasament de tabără medievală în suprafață de circa 1 ha. Aceasta are forma unui trapez cu laturile rîpoase și înalte pînă la 7—8 m, legată fiind de restul terasei doar printr-un istm de 7 m lățime, tăiat printr-un șanț de apărare dublat de un val ce mai păstrează înălțimea de 1,30 m.

Nu s-a găsit nici un fragment ceramic, solul este însă amestecat cu pietre și pămînt ars, pînă la adîncimea de 1 m. Cuibarele de argile arse sînt exploatate de către gospodinele din satele vecine, din ele preparîndu-se culori roșii pentru vopsitul pereților.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) *La Hîrtlop*. Pe panta nord-estică a hîrtlopului din stînga Pîrlului Miletin, în dreptul Cetățuiei Corni s-au descoperit câteva fragmente lamelare de silex patinat aparținînd paleoliticului superior de sfîrșit.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

253. Satu Nou, com. Bîra (jud. Neamț)

La est de sat. La 3 km est de sat, pe traseul șoselei Iași-Roman, în lungul terasei inferioare a Siretului, s-au descoperit fragmente de vase aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), Hallstatt-ului, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei feudale timpurii (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, M. Florescu și Eug. Neamțu, 1957.

254. Secuieni (jud. Neamț)

La Budăiele Sîrbilor. La jumătatea distanței dintre Secuieni și Dealul Gabăra, într-o ravină deschisă în terasa inferioară a Siretului, s-au descoperit fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului sau eventual din Hallstatt-ul timpuriu și din perioada feudală timpurie (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

a) *Dealul Dîrmoxa*. În lungul șoselei Tg. Frumos-Strunga, sub poala estică a Dealului Dîrmoxa, în dreptul pietrei de marcă nr. 156, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu (cultura Criș), precum și câteva așchii și fragmente lamelare de silex nepatinat.

Cercetare N. Zaharia, 1954.

b) *Cornișa dealului Dîrmoxa*. Pe platoul Dealului Dîrmoxa, ca și sub cornișa care se întinde în plantația de pomi de la 1 km nord de Strunga, s-au descoperit așchii de silex patinat cu urme de desprinderi lamelare caracteristice paleoliticului superior, precum și fragmente ceramice corodate aparținând neoliticului dezvoltat (fazele Cucuteni A și B).

c) *Piatra de marcă 152*. Pe dreapta șoselei Tg. Frumos-Strunga, sub poala nord-estică a Dealului Dîrmoxa, în dreptul pietrei de marcă nr. 152, situată în apropierea șesului smîrcos al Bahluețului, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov) și mai cu seamă din perioada de la sfîrșitul secolului al IV-lea e.n. (pl. CCXXVIII/1-2; CCXXIX/1-4).

Cercetare N. Zaharia, M. Florescu și Eug. Neamțu, 1957.

d) *În dreptul pietrei kilometrice nr. 23*. În stînga șoselei Tg. Frumos-Strunga, în malul rîpos din dreptul pietrei kilometrice nr. 23, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B), sfîrșitul epocii bronzului și eventual Hallstatt-ului (pl. CCXXIX/5-7), precum și începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CCXXIX/8-9, 11-13), în asocieră cu o gresie de ascuțit (pl. CCXXIX/10).

Cercetare N. Zaharia, M. Florescu și Eug. Neamțu, 1957.

e) *Marcă 156*. Pe traseul șoselei Tg. Frumos-Roman, la circa 100-150 m nord-vest de piatra de marcă nr. 156 s-au descoperit fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu (cultura Criș), neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov) și perioadei feudalismului dezvoltat sec. XV).

Cercetare N. Zaharia, M. Florescu și Eug. Neamțu, 1957.

f) *Pîrîul Bogdănești*. În lungul șoselei Strunga-Roman, în dreptul pietrei kilometrice nr. 15, pe ogoarele din stînga Pîrîului Bogdănești, s-au descoperit fragmente ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV-XVI, pl. CCXXX/1-3).

Cercetare N. Zaharia, M. Florescu și Eug. Neamțu, 1957.

256. **Talpa, com. Birgăuani** (jud. Neamț)

Dealul din Mîjloc. Pe terasa joasă situată pe versantul sudic al Dealului din Mîjloc, către pîrîul din apropierea Homicenilor, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fazele precucuteni, protocucuteni (?) și Cucuteni A).

Cercetare I. Zamoșteanu, 1960.

257. **Tirzia, com. Brusturi-Drăgănești** (jud. Neamț)

Terasa Pîrîului Tirzia. Pe terasa Pîrîului Tirzia, în apropierea satului, s-au descoperit numeroase fragmente de vase, figurine antropomorfe și zoomorfe, precum și un topor plat de piatră, aparținând neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A).

Cercetare I. Zamoșteanu, 1960.

258. **Tupilați** (jud. Neamț)

Valea Albă. În șanțul șoselei care duce spre Văleni, în lungul terasei Moldovei, la ieșirea din sat, s-au descoperit resturi de vase aparținând Hallstatt-ului tirziu sau eventual La Tène-ului II.

Cercetare C. Hălăucescu, 1958.

Fîntîna Popii. Aproape de sat, pe pantele de pe locul denumit La Fîntîna Popii, s-au descoperit fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni) și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.). Cercetare I. Zamoșteanu, 1960.

260. Unsa, com. Frumușica (jud. Botoșani)

Nord-est de sat. Pe platforma dintre satele Rădeni și Unsa, situată pe panta estică a Dealului Mare, în marginea drumului din nord-estul satului, s-au descoperit așchii și fragmente lamelare de silex patinat aparținând fazei microlitice de la sfîrșitul paleoliticului superior.

Ținînd seama și de alte mici semnalări făcute pe pantele vestice ale Dealului Mare, se pare că acest deal constituie o unitate morfologică promițătoare pentru cercetările paleolitice.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

261. Vascani, com. Ruginoasa (jud. Iași)

a) *La Lutărie.* În lutăria din marginea sudică a satului, situată între Pîrîul Răgoazei (P. Lunca) și Pîrîul Drăgoteni, s-a descoperit o așezare neolitică din care s-au cules fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B, pl. CCXXX/4). Lutăria a secționat mai multe gropi care conțin resturile unui bogat material arheologic.

Cercetare C. Mateescu și N. Zaharia, 1953.

b) *Vatra satului.* În vatra satului, pe suprafața din jurul cooperativei sătești și mai cu seamă pe proprietatea locuitorului Ion Iorgu s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fazele Cucuteni A și B).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

262. Văleni, com. Boțești (jud. Neamț) ²²⁵

a) *Vatra satului.* În grădinile proprietăților din centrul satului s-au cules fragmente ceramice corodate din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni) și din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești).

Cercetare V. Ursache, 1959.

Tot în vatra satului, pe locul denumit La Bolocan, s-au descoperit fragmente de vase din Hallstatt (fază neprecizată), din perioada corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.) și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare I. Zamoșteanu, 1959.

b) *Dealul Cetățuii.* La circa 2 km sud de sat, pe pantele superioare ale Dealului Cetățuii, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules cîteva așchii atipice de menilit și silex ușor patinat din paleoliticul final (?), precum și fragmente ceramice corodate aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată), sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua) și începutului Hallstatt-ului.

Cercetare V. Ursache, 1959.

Pe același deal, la cota 395, la sud de sat, s-a descoperit un loc întărit cu val și șanț. Acesta are formă semicirculară cu raza de 25 m, deschiderea sprijinindu-se pe malul ripos și abrupt al cornișei dealului, către nord. Șanțul

²²⁵ În preajma acestei localități, într-o așezare din perioada provinciei Dacia (sec. II—III e.n.), s-au făcut săpături de către muzeul din Roman în colaborare cu Muzeul de istorie a Moldovei. Vezi I. Ioniță și V. Ursache, *Noi date arheologice privind rîturile funerare la carpo-daci*,

în *SCIV*, 19, 1968, 2, p. 211 și urm.; idem, *Nouvelles données archéologiques concernant les carpo-daces*, comunicare la *Al VII-lea Congres internațional de științe pre- și protoistorice*, Praga, august, 1966.

are lăţimea de 10 m şi se mai păstrează pe toată lungimea lui. Locul fiind înţelenit şi acoperit de o vegetaţie bogată, nu s-au putut descoperi resturi arheologice, care să ne dea putinţa datării monumentului. Se pare că acesta are valoarea unei întărituri din perioada feudalismului dezvoltat, drept punct de pază a vechiului drum care, în lungul văii Moldovei, lega Romanul cu Tîrgu Neamţ.

Obiectiv semnalat de N. Macarovici, 1957.

c) *Dealul lui Dănilă*. La 0,5 km sud-vest de sat, peste Piriul Şarpelui, s-a descoperit o aşezare din care s-au cules resturi de vase aparţinînd sfîrşitului epocii bronzului (faza Costişa-Belopotok, anterioară fazei Noua).

Alte fragmente provin din vase caracteristice Hallstatt-ului şi numai foarte puţine aparţin feudalismului dezvoltat (sec. XVII).

Cercetare V. Ursache, 1959.

d) *Între Adîncăşi*. Pe suprafaţa interfluviului determinat de confluenţa Moldovei cu un pîriu primit de pe terasa din dreapta sa, la 500 m est de sat, s-a descoperit o aşezare din care s-au cules fragmente corodate de vase şi o daltă din marnă cenuşiu-gălbuie din neoliticul dezvoltat (probabil faza Cucuteni A).

Cercetare V. Ursache, 1958.

263. Vlădenii din Vale, com. Frumuşica (jud. Botoşani)

Vatra satului. Pe platforma din jurul bisericii satului şi mai cu seamă în grădina dascălului Gh. Cojocaru, cu prilejul desfundării solului pentru plantarea viei, s-au descoperit numeroase vase întregi şi fragmentare din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B stilul ζ).

În asociere cu acestea s-au găsit vase-miniatură şi figurine antropomorfe, dintre care una cu atribute masculine, un topor-ciocan de aramă cu două braţe, precum şi numeroase dărîmături din pereţii şi podinele locuinţelor.

Pe aceeaşi suprafaţă s-au descoperit numeroase fragmente de vase de la sfîrşitul epocii bronzului (cultura Noua) şi de la începutul epocii migraţiilor (sec. IV e.n.).

Prin desfundarea terenului s-au distrus trei morminte cu scheletele în poziţie întinsă, probabil de la începutul epocii migraţiilor.

În stînga Pîrlului Varniţa din sectorul nord-vestic al satului s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B).

O aşezare din aceeaşi vreme, în care se găsesc resturi ceramice asemănătoare, se află pe suprafaţa celei de-a treia platforme, dispuse sub forma unei terase mai înalte între cele două pirae care străbat sectorul sudic al satului. Şi aici s-au descoperit resturi de vase din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B cu motive zoomorfe în stilul γ).

Punct semnalat de N. Macarovici în 1948 şi cercetat de N. Zaharia şi A. Niţu în 1954.

CULOARUL SIRETULUI

264. Al. I. Cuza (jud. Iaşi)

a) *Pe Holm*. Pe suprafaţa unui martor de eroziune situat în lunca din stînga Siretului, denumit Dealul Holm, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice care aparţin neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), sfîrşitului epocii bronzului şi eventual Hallstatt-ului timpuriu (pl. CCXXX/5—6), perioadei corespunzătoare provinciei Dacia sau eventual începutului epocii migraţiilor (sec. III—IV e.n.) şi perioadei feudalismului dezvoltat (probabil sec. XIV şi sec. XVI—XVII).

Cercetare N. Zaharia, M. Florescu şi Eug. Neamţu, 1957.

265. Blăgeşti-Paşcani (jud. Iaşi)

La nord de sat. Într-o plantaţie situată pe panta dealului la circa 4 km nord de sat, s-au descoperit aşchii şi fragmente lamelare de silex patinat din paleoliticul superior.

Pe terasa inferioară din stînga Siretului, în cotul pe care acest rîu îl face la 2 km nord de sat, s-a descoperit o aşezare, din care s-au cules fragmente ceramice din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII) şi dezvoltat.

Pe muchia erodată a terasei apele de şiroire torenţială au distrus o necropolă de înhumăţie. Unul dintre craniile culese de pe teren prezintă caractere protoeuropoide primitive.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

266. Brehueşti, com. Vlădeni (jud. Botoşani)

Marginea sudică a satului. Cu ocazia săpării unei fântini pe un tapşan din marginea sudică a satului, într-o depunere de nisipuri şi argile negricioase de la baza terasei inferioare a Siretului s-a descoperit un cuib fosilifer, din care s-au selecţionat numeroase fragmente de oase, câteva măsele de mamut, una de rinocer lînos, precum şi câteva aşchii de silex.

Pe ogoarele de lingă drumul din marginea nordică a satului s-au descoperit câteva resturi de vase de la începutul epocii migraţiilor (sec. IV e.n. şi probabil sec. V—VI).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

267. Butea (jud. Iaşi)

a) *La Iulărie.* În lutăria deschisă pe muchia terasei Siretului în marginea estică a satului, s-a surprins secţiunea unei gropi cucuteniene în formă de pîlnie, din care s-au scos fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (fazele Cucuteni A, A—B şi B, pl. CCXXX/7—9). În aceeaşi groapă s-a descoperit şi o mică verigă de lut ars.

La sud de acest loc, în vile situate pe pantele terasei s-au descoperit numeroase fragmente ceramice din Hallstatt-ul tîrziu (pl. CCXXX/11—14) şi din La Tène-ul III (pl. CCXXX/15), printre care şi un fragment de vas fin de import, lucrat la roată din pastă neagră cu lustru intens pe faţa externă.

La circa 200 m nord-est de acest punct, în malul ripei care străbate marginea sudică a satului, s-a descoperit un punct fosilifer cu numeroase resturi de faună mammologică.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

b) *La Porcărie.* Pe Pîrlul Porcăriei, la circa 1,5 km nord de sat, lingă o fîntină situată sub muchia terasei, în apropierea unei iezături deteriorate, s-a descoperit o aşezare din care s-au cules fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (probabil faza Cucuteni A), de la sfîrşitul epocii bronzului sau eventual din Hallstatt (pl. CCXXXI/1,4) şi din sec. III e.n. (pl. CCXXXI/2,7).

Pe acelaşi loc s-a descoperit şi o piesă de întrebuintare neprecizată, dintr-o bară de fier de formă cvasi rectangulară, perforată la mijloc care ar fi putut servi drept măciucă.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

c) *La Podul Siretului.* În tăietura drumului practică în terasa din stînga Siretului, la circa 200 m est de pod, pe stînga şoselei Mirceşti-Miclăuşeni, s-au descoperit numeroase fragmente de vase aparţinînd la Tène-ului II (pl. CCXXXI/3), precum şi perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII), dezvoltat (sec. XV—XVI, pl. CCXXX/10; CCXXXI/5—6 şi sec. XVII—XVIII, pl. CCXXXI/8) şi tîrziu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

d) *Dealul Găureana.* La 1,5 km sud-est de sat, pe sectorul din terasa Siretului denumit Coasta Doljeştilor, în punctul Găureana, în solul vegetal din preajma şipotului cu apă potabilă s-au descoperit fragmente ceramice din pastă fină cenuşie, aparţinînd începutului epocii migraţiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

e) *Drumul Neagului.* Pe o fişie din terasa Siretului izolată spre nord-est printr-o ripă, pe locul în care „colnicul” se numeşte La Drumul Neagului — altădată loc împădurit — în cuprinsul proprietăţii locuitorului Ianoş Blaj şi a vecinilor săi, s-au descoperit resturi ceramice şi o necropolă cu morminte de înhumăţie. În diferitele săpături făcute aici ocazional s-au descoperit scheletele în poziţie întinsă, cu minile în lungul corpului. Puţinele şi măruntele fragmente ceramice descoperite pe acest loc, printre care şi unul provenind dintr-o căuie, par să aparţină sec. IV e.n.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

La Hrubă. În marginea ripoasă a terasei din stînga Siretului, pe locul denumit La Hrubă, situat la 3 km sud-sud-vest de sat, s-a descoperit o sabie celtică de fier, a cărei lungime atinge 0,86 m. Arma este prevăzută cu două tășuri și lipsită de gardă, lama fiind întreruptă în dreptul minierului.

Informație obținută la muzeul din Botoșani.

269. Dealu, com. Zvoriștea (jud. Suceava)

a) *Pîrîu Leahu.* În malurile Pîrîului Leahu, situat în marginea sud-estică a satului, s-au descoperit două gropi de bordeie secționare de ripă, din care s-au cules un topor neolitic și câteva fragmente de vase din perioada prefeudală (cultura Hlinea) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Pe fundul acelor gropi de bordeie se găsesc lipituri solzoase și numeroase pietre arse, precum și resturi de oase de animale.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) *La Temelii*²²⁶. Pe un martor izolat din terasa inferioară, situat în lunca de pe dreapta Siretului, la circa 3 km nord de sat, pe locul denumit La Temelii, s-au descoperit trei așchii de silex patinat aparținînd probabil paleoliticului superior final și câteva mici fragmente ceramice atipice din neoliticul dezvoltat (cultura Cucuteni, fază neprecizată).

În același loc s-a găsit și un topor plat din rocă marnosă.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

c) *La Cimitir.* Pe muchia nord-estică a terasei Siretului, denumită Dealul Zvoriștea, lângă cimitirul actual din marginea estică a satului, s-au descoperit fragmente ceramice din sec. XIII—XIV (?), precum și din sec. XVII—XVIII.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

270. Fotin Enescu-Dumbrava, com. Lespezi (jud. Iași)

Marginea sudică a satului. La sud de Lespezi, pe terasa din stînga Siretului în marginea sud-estică a satului, prin tăierea unui drum s-a descoperit o întinsă așezare, din care s-au cules fragmente ceramice din Hallstatt-ul târziu, de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), din perioada prefeudală (cultura protodridu), precum și din perioadele feudalismului timpuriu (sec. XI—XII), dezvoltat (sec. XIII—XIV și XV, pl. CCXXXI/9—12) și târziu (sec. XVIII).

Pe aceeași suprafață se găsesc numeroase pietre, în majoritate calcinate, aglomerate pe suprafețe restrînse. Printre ele s-a găsit un fragment dintr-o lamă de cuțit și bucăți mari de zgură metalică.

Cercetare N. Zaharia, 1954.

271. Gîdînți (jud. Neamț)

a) *Celatea Smirodava* (Smiderova)²²⁷. Pe unul din martorii de eroziune situat în lunca de confluență a Moldovei cu Siretul, la circa 2 km sud-vest de sat, se găsesc ruinele cetății feudale Smirodava, zidită probabil la 1483 de Ștefan cel Mare. Zidurile groase de piatră ale cetății, ca și ale turnurilor și contraforților, se ridică la circa 0,5 m deasupra solului actual, care aici ia forma unei mari movile, îngropînd monumentul înconjurat cu șanț de jur împrejur.

Fragmentele ceramice descoperite în jurul acestui complex medieval provin din vase aparținînd sec. XV—XVI (pl. CCXXXI/19).

²²⁶ Acest punct este semnalat în *Dicționarul Dorohoiului* sub denumirea de Șesul Temeliei.

²²⁷ Cercetări sumare au fost făcute anterior de către Ecaterina Vulpe (*op. cit.*, în *Raport MNA*, p. 82). După 1959 și 1960 s-au executat săpături de dezvelire a zidurilor cetă-

ții, de către muzeul din Roman, lucrările fiind conduse de Mircea Matei. Cu această ocazie s-au descoperit resturi ceramice din sec. XIV—XV. Vezi și nota 716 de la partea I a lucrării.

Pe același loc s-a descoperit și un cui de fier cu capul lăfiț, lucrat de meșter.

În 1959 și 1960 s-au executat de către muzeul din Roman săpături de dezvelire a zidurilor cetății, lucrările fiind conduse de Mircea Matei. Cu această ocazie s-au descoperit și resturi ceramice din sec. XIV—XVI.

Cercetare N. Zaharia și I. Teștiban, 1955.

b) *Dealul Tunica (La Preventoriu)*. Pe terasa din dreptul Preventoriului situat în stînga Siretului, în grădina locuitorului Răducanu Gh. Constantin, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice din perioada de trecere de la neolitic la începutul epocii bronzului (faza Horodiștea-Foltești) și din perioada feudalismului târziu (sec. XVIII).

Pe aceeași suprafață s-au descoperit numeroase așchii subțiri și neregulate de menilit și de silex cenușiu nepatinat. Cercetare N. Zaharia, 1955, și V. Ursache, 1959.

272. Hapăi, com. Virfu Cîmpului (jud. Botoșani)

La Podul Siretului. La vest de sat, în malurile terasei de luncă de lîngă podul peste Siret, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului și eventual Hallstatt-ului timpuriu, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CCXXXI/14—15), precum și perioadei feudalismului timpuriu (cultura Dridu, sec. X, pl. CCXXXI/13), cu analogii în așezarea de la Dănești, feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI, pl. CCXXXI/17—18) și târziu (sec. XVIII, pl. CCXXXI/16).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

273. Hirtoapele, com. Crivești (jud. Iași) ²²⁸

La Moara Popii. Pe terasa de lîngă Podul Sirețelului, pe locul denumit La Moara Popii, s-au descoperit fragmente ceramice din Hallstatt-ul târziu și eventual din La Tène-ul II, analoge celor de la Lunca Ciurei, și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

274. Hrișcani, com. Vlădeni (jud. Botoșani)

Pe Corneț. Pe suprafața unui ogor situat la vest de sat, în locul denumit Pe Corneț, într-o arătură adîncă s-a descoperit un topor de mină eneolitic, din silex alb-vinețiu cu suprafața așchiată. Pe locul descoperirii nu s-a găsit nici un fragment ceramic.

Informație obținută la muzeul din Botoșani.

275. Ionășeni, com. Virfu Cîmpului (jud. Botoșani)

La Temelii. În islazul comunal din lunca Siretului, pe un martor de eroziune de formă alungită s-a descoperit un loc întărit prin val și șanț denumit La Temelii; acesta este situat la circa 300 m distanță de sat, aproape pe Pîrîul Tăbăreșul, la 2 km est de Virfu Cîmpului. De pe suprafața de formă pătrată a acestei întărituri, care pare a fi o tabără veche, s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), Hallstatt-ului târziu și eventual La Tène-ului II, cu elemente de tip bastarnic (sec. II î.e.n.), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV, XV—XVI).

Din această din urmă perioadă mai fac parte un fragment dintr-o cahlă cu smalț verde (pl. CCXXXII/1) și o monedă feudală de argint din sec. XVI (pl. CCXXXII/2).

Cercetare N. Zaharia, și D. Teodor, 1957.

²²⁸ Pentru un alt punct descoperit în preajma acestei localități vezi ȘCIV, VI, 1955, 3—4, p. 906, 63 b.

La sud de țîrg. Pe marginea terasei Siretului, la circa 1 km sud de țîrg, s-a descoperit o siliște din care s-au cules fragmente ceramice din Hallstatt, de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

277. Lunca, com. Vîrfu Cîmpului (jud. Botoșani)

La Cotul Hapăilor. Pe marginea terasei de 8—10 m a Siretului, cuprinsă în cotul dintre satele Hapăi și Lunca, s-a descoperit o foarte întinsă siliște, din care s-au cules fragmente ceramice din Hallstatt-ul tîrziu, din sec. III e.n. și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XIII—XIV, pl. CCXXXIII/1—11) și dezvoltat (sec. XIV—XV, pl. CCXXXIII/12—13 CCXXXII/6—7, și sec. XV, pl. CCXXXII/4—5,8; CCXXXIII/14—15).

Pe același loc s-a descoperit și o piesă de argilă, de secțiune rectangulară și prevăzută cu cite un șanț longitudinal pe două din fețele opuse (pl. CCXXXII/9), care se pare că provine dintr-un tipar pentru turnat bronzul, analog celor descoperite la Holboca-Iași.

Cercetare N. Zaharia, 1957. Săpături D. Teodor, E. Neamțu și V. Spinci, 1966—1967.

278. Mircești (jud. Iași)

La Bulboacă. Pe suprafața unui grind situat în șesul Siretului în dreapta drumului Mircești-Miclăușeni, la circa 2 km est de sat, pe locul denumit Dealul la Bulboacă (La Plochi), nu departe de cei doi stejari îngemănați, denumiți de poetul V. Alecsandri „doi frați”, s-a descoperit o siliște cu bogat material arheologic, din care s-au cules fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov) și elemente de la începutul sec. V e.n. și din perioada feudalismului dezvoltat.

Solul care conține pătura de cultură are o grosime variind între 0,50 și 1 m.

Pe un martor de eroziune situat la 300 m spre vest de acest punct se găsesc fragmente ceramice de la sfîrșitul secolului al XVII-lea.

Cercetare N. Zaharia, 1954.

279. Pașcani (jud. Iași) ²³⁰

La Fîntînele. Pe terasa inferioară din dreapta Siretului, la circa 0,5 km distanță de marginea nordică a țărgului în jurul șipotelor permanente de la baza terasei, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd Hallstatt-ului tîrziu (pl. CCXXXII/11—12) și începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CCXXXII/3,10,14), cu elemente din etapa imediat următoare secolului IV e.n. (pl. CCXXXII/13).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

280. Roman (jud. Neamț) ²³¹

a) *Str. Jora.* În sectorul vestic al orașului, extins pe terasa inferioară din stînga Rîului Moldova și în special în rîpa din capătul vestic al străzii Jora, într-o pătură groasă de cultură și în numeroase gropi, s-au descoperit resturi ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV și XVI—XVII, pl. CCXXXIV/1—9), precum și numeroase altele din jumătatea a doua a secolului al XVII-lea.

²²⁰ Pentru cercetările mai vechi vezi V. Ciurea, *op. cit.*, în *Dacia*, 3—4, 1927—1932, p. 52 și 53. Din acest punct provine un lot de materiale arheologice din perioada feudală, publicat anterior (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 905, 60). Vezi și Corina Nicolescu și Florentina Dumitrescu, *Despre vechimea M-rei Probota*, în *SCIA*, 1954—1955.

²³⁰ Pe teritoriul comunei se cunosc și unele descoperiri anterioare, vezi V. Ciurea, *op. cit.*, *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 53, pentru malul drept al Siretului; *ibidem*,

p. 53 pentru Ruginoasa, în care s-au efectuat apoi săpături (Hortensia Dumitrescu, *La station préhistorique de Ruginoasa*, în *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 56 și urm.).

²³¹ Orașul este menționat în *Harta arheologică* a lui Gr. Tocilescu. VI. Dumitrescu, *Une tombe de l'époque des migrations des peuples près de Roman (Moldavie)*, în *RIR*, IV, 1934, p. 71—84. Vezi și I. D. Marin, *op. cit.*, în *Studii și articole de istorie*, IX, 1957, p. 25 și urm.

Cercetare Emilia Zaharia și N. Zaharia, 1956.

b) *Lutăria de la Episcopie*²³². În lutăria de pe terasa Moldovei, situată în dosul palatului episcopal, s-au descoperit câteva fragmente de vase din pastă grosieră de culoare cenușie cu fețele brune aparținând Hallstatt-ului, precum și altele din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1956.

281. Sagna-Roman (jud. Neamț)

La Vie. La circa 6 km nord-est de Roman, într-o vie situată pe un deal tăiat în terasa din stînga Siretului, spre Poenița, s-a descoperit o așezare din care s-au adunat resturi de vase aparținînd neoliticului timpuriu (cultura ceramicii liniare), neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), precum și feudalismului timpuriu (sec. XVIII).

Cercetare V. Ursache, 1959.

282. Stînea, com. Zvoriștea (jud. Suceava)

Marginea sudică a satului. Pe promontoriul dealului Zvoriștea, situat la marginea sudică a satului, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd sec. XVIII și un fragment de cahlă cu caneluri circulare.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

283. Șcheia, com. Al. I. Cuza (jud. Iași)

a) *Marginea sudică a satului*. Pe terasa inferioară din stînga Siretului, în capătul sudic al satului, s-a descoperit o siliște din care s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV, pl. CCXXXIV/10—12, sec. XV—XVI) și o cute prismatică prevăzută cu o perforație laterală, din șist vinăt de mare duritate (pl. CCXXXIV/14).

Cercetare N. Zaharia, M. Florescu și Eug. Neamțu, 1957.

b) *Vatra satului*. În muchia ripoasă a terasei din stînga Siretului, aproape de dispensar, s-a descoperit o siliște foarte întinsă și bogată în fragmente ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI, pl. CCXXXIV/13).

Cercetare N. Zaharia, M. Florescu și Eug. Neamțu, 1957.

c) *La Izvoare*. În jurul izvoarelor situate pe terasa Siretului la nord-vest de sat, în marginea șoselei Șcheia — Al. I. Cuza s-au descoperit fragmente ceramice din Hallstatt (pl. CCXXXV/1), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CCXXXV/2—3) și din perioada feudală timpurie (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, M. Florescu și Eug. Neamțu, 1957.

284. Tămășeni-Roman (jud. Neamț)

a) *Fîntîna Hirzului*. Pe un grind situat în șesul din dreapta Siretului, în locul denumit Fîntîna Hirzului, s-a descoperit o așezare, din care s-au recoltat fragmente ceramice aparținînd fazei timpurii a La Tène-ului III (sec. I e.n.) și perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.).

Cercetare V. Ursache, 1958.

²³² Recent în acest punct s-au efectuat săpături de către colectivul șantierului Suceava, cu rezultate inedite.

b) *Imaş pe Deal*. La circa 3—4 km nord-vest de Roman şi la 3 km sud de sat, pe locul denumit *Imaş pe Deal*, la noua fabrică de cărămidă, s-a descoperit o aşezare, din care s-au adunat fragmente de vase hallstattiene timpurii şi din La Tène-ul getic, eventual şi din sec. III sau IV e.n.

Cercetare V. Ursache, 1958.

c) *La Tufe*. Pe terasa inferioară din lunca Siretului, la sud de punctul *Imaş pe Deal* şi la 3 km sud de sat, pe locul denumit *La Tufe*, s-a descoperit o aşezare din care s-au adunat fragmente ceramice neolitice corodate dintr-o fază neprecizată, precum şi din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiştea-Folteşti).

Cercetare V. Ursache, 1959.

285. Topile, com. Valea Seacă (jud. Iaşi)

La Topile. La circa 3,5 km nord de Paşcani, pe terasa din dreapta Siretului, în lungul Pîrului *La Topile* s-au descoperit fragmente ceramice de la începutul epocii migraţiilor (sec. IV e. n.) şi din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

286. Valea Seacă (jud. Iaşi)

a) *La Rîpdă*. În vatra satului, pe terasa de prundiş din dreapta Pîrului *Ruja*, la vest de biserică s-au adunat fragmente lamelare de silex patinat şi un gratoar caracteristic paleoliticului superior (Aurignacian).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

b) *Dealul Movilei*. Pe terasa inferioară a Siretului, la nord de sat, în punctul denumit *Dealul Movilei*, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparţinând Hallstatt-ului (pl. CCXXXV/4—5), începutului epocii migraţiilor (sec. IV e.n.) şi perioadei feudalismului târziu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1954.

c) *Movila La Boul Movilei*²³³. Pe *Dealul Movilei*, în jurul movilei denumite *Movila La Boul Movilei*, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B) şi din Hallstatt.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

287. Vlădeni (jud. Botoşani)²³⁴

La Silişte. Pe ogoarele situate în lungul pîrului situat la est de sat, în locul denumit *La Silişte*, s-au descoperit fragmente ceramice de la sfîrşitul epocii bronzului (cultura Noua), de la începutul epocii migraţiilor (sec. IV e.n.) şi din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV şi XV—XVI).

Atît fragmentele ceramice cît şi doi denari de argint din epoca imperial romană, precum şi o monedă de la Alexandru cel Bun, descoperite pe acelaşi loc, alcătuiesc un început de muzeu şcolar local.

Cercetare N. Zaharia, 1955.

CULOARUL SUCEVEI

288. Lisaura, com. Ipoteşti (jud. Suceava)

a) *Vatra satului*. Pe un promontoriu de terasă cu marginile ripoase pe trei laturi, situat în vatra satului, pe proprietăţile locuitorilor Slivnici şi Oghinciuc, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B), din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV), precum şi bucăţi de zgură metalică.

²³³ Cele trei descoperiri publicate anterior (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 906, 66, c, e-f) ca puncte izolate s-au dovedit a face parte din una şi aceeaşi aşezare mai întinsă.

²³⁴ Pentru cercetări mai vechi pe teritoriul comunei, efectuate de Gh. Iamandi, vezi Const. Moisil, *op. cit.*, în *BCMI*, 1909, ianuarie-martie, p. 117.

Cercetare Al. Andronic, 1957.

b) *Cîmpul Lisaurei*. Pe ogoarele situate la circa 500 m est de Cetatea de Scaun s-au descoperit câteva fragmente de vase din sec. XV. Acestea provin probabil din răspîndirile legate de locuirea de pe platoul Cetății de Scaun.

Cercetare Al. Andronic, 1957.

289. Nimerceeni, com. Bosanei (jud. Suceava)

La Siliște. În apropiere de moara și de Iazul Nimercenilor, pe locul denumit La Siliște s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd probabil începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniahov) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV și sec. XV—XVI, pl. CCXXXV/6—7,9—10), precum și bucăți de zgură metalică.

Cercetare Al. Andronic, 1957.

290. Șcheia (jud. Suceava) ²³⁵

La Siliște. La circa 4 km sud-vest de oraș, pe terenul cuprins între șoseaua națională, Pîrîul Șcheia și marginea comunei Șcheia, în 1959—1960, cu prilejul amenajării terasamentului liniei ferate s-a descoperit o așezare din care s-au adunat numeroase resturi de vase aparținînd perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV, pl. CCLVII/6, sec. XV, pl. CCLVII/3 cu elemente de tip orășenesc și sec. XV—XVI, pl. CCLVI/11).

Cercetare Mara Nicolăescu, 1960.

291. Tisăuți, com. Ipotești (jud. Suceava)

a) *Vatra satului*. În grădina locuitorului Samuil Ghivnici poreclit Liber, pe suprafața unei trepte de terasă înclinată spre sud-vest, s-au descoperit fragmente ceramice corodate aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B).

Cercetare V. Neamțu și Al. Andronic, 1957.

b) *La Pichet*. La circa 50 m est de actuala școală generală, pe locul fostului pichet austriac de grăniceri, sub molozul provenit din dărîmăturile vechii construcții, s-a descoperit un fragment de vas din secolul al XV-lea, cu analogii în ceramica de pe platoul Cetății de Scaun.

Cercetare Al. Andronic, 1957.

c) *La Magda*. La circa 50 m nord-est de biserica satului, pe Dealul La Magda, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI și XVII—XVIII, pl. CCXXXV/8,11—12) și resturi de cahle din pastă brun-cenușie, decorate cu motive geometrice (pl. CCXXXV/13), care în unele cazuri au fețele acoperite cu o culoare albă.

Cercetare V. Neamțu, 1951. Verificare Al. Andronic, 1957.

292. Volovăț (jud. Suceava)

a) *La Siliște*. Pe malul stîng al Pîrîului Volovăț, în apropiere de cimitir, pe locul denumit La Siliște, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), de la sfîrșitul epocii bronzului

²³⁵ În jurul acestei localități și mai cu seamă pe teritoriul cetății și a județului Suceava se cunosc numeroase cercetări Cf. K. A. Romstorfer, care în 1896 publică *Tumuli, alte Ansiedlungen und Verschanzungen im Bezirke Suceava și Cetatea Sucevii*, ediția Academiei Române, 1913. În urma săpăturilor de mare amploare la Cetatea Sucevii s-au publicat rapoarte de săpături și note în *SCIV*, III,

1952, p. 424 și urm.; *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 335 și urm.; *SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 257 și urm.; *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 753 și urm.; *SCIV*, X, 1959, 2, p. 409 și urm.; *Materiale*, IV, 1957, p. 239 și urm.; *Materiale*, VI, 1959, p. 679 și urm. și p. 913 și urm. Pentru rezultatele săpăturilor de la Șcheia vezi Gh. Diaconu și N. Constantinescu, *Cetatea Șcheia*, București, 1960.

(cultura Noua), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI și XVII—XVIII), acestea din urmă în asociere cu resturi de cable și un fragment dintr-un cuțit curb din silex cenușiu.

Cercetare Al. Andronic, 1958.

b) *Vadul Rădăușilor*. Pe ogoarele dinspre Vadul Rădăușilor, în punctul denumit La Siliște, s-au descoperit fragmente ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare Al. Andronic, 1957.

CULOARUL ȘOMUZULUI²³⁶

293. Buciumeni (jud. Suceava)

Rîpa Sîngereiilor. În malurile rîpoase și înalte ale Pîrlului Buciumenilor, în marginea vestică a satului, s-a descoperit o siliște din care s-au cules fragmente ceramice din secolul al XV-lea (pl. CCXXXV/14) și din secolele XV—XVI.

În același loc s-a descoperit și o gresie din marnă compactă cenușie.

Cercetare N. Zaharia și Dan Teodor, 1958.

294. Fălticeni (jud. Suceava)²³⁷

a) *Vatra Țîrgului*. În dreapta șoselei Fălticeni-Dolhasca, în apropierea gării C.F.R., s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII) și mai tîrziu.

Cercetare N. Zaharia, D. Teodor și Silvia Iacob-Teodor, 1958.

b) *Rîpa Buciumenilor*. La circa 100 m sud-est de cimitirul izraelit, pe promontoriul dintre terasa Pîrlului Buciumeni și rîpa ce străbate orașul, într-una din săpăturile lutăriei s-a descoperit o groapă de bordei adîncă de 1,25 m față de solul actual.

De pe podina acestui bordei s-au cules mai multe fragmente ceramice care aparțin perioadei de la sfîrșitul secolelor XIV—XV.

Cercetare N. Zaharia, D. Teodor și Silvia Iacob-Teodor, 1958.

c) *Coasta Spătăreștilor*. La est de oraș, pe pantele ușor înclinate către Dealul Spătăreștilor și spre calea ferată, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII) și un topor plat din rocă marnoasă gălbuie (pl. CCXXXV/15).

Cercetare N. Zaharia, D. Teodor și Silvia Iacob-Teodor, 1958.

d) *După Heidiș*. Pe marginea ripei de la sud-estul cimitirului evreiesc și pe panta opusă Spătăreștilor s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XIII—XIV) și dezvoltat (sec. XIV—XV).

Cercetare N. Zaharia, D. Teodor și Silvia Iacob-Teodor, 1958.

e) *Bariera Buneștilor, La Pod*. La circa 1 km nord de Fălticeni, în dreapta șoselei Fălticeni-Bunești, pe terasa de lîngă podul care traversează Șomuzul Mare, s-au descoperit fragmente ceramice mărunțite, provenind din vase de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (fază neprecizată). Aceste fragmente prezintă aceleași caracteristici de primitivitate ca în mai toate așezările din valea Șomuzului.

Cercetare D. Teodor, 1960.

²³⁶ Pe culoarele Șomuzului Mare și a Șomuzului Mic se cunosc cercetări efectuate de N. Beldiceanu și Gr. Buțureanu (Const. Moisil, *BCMI*, III, 1910, p. 173) și V. Ciurea (*op. cit.*, în *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 48 și urm.).

²³⁷ Pe teritoriul județului sînt de amintit cercetările

de la Drăgușeni (V. Ciurea, *op. cit.*, *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 54 și urm. unde au urmat săpăturile efectuate de Vl. Dumitrescu) și de la Dolheștii Mari (*ibidem*, p. 51), ca și săpăturile efectuate de M. Dinu (*op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 214 și urm.; *idem*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 122 și urm. și în *AM*, I, 1961, p. 42 și urm.).

f) *În Siliște*. Pe terasa din dreapta Fălticeni-Rotopănești, la circa 1—1,5 km nord-vest de bariera orașului, pe terasa Șomuzului Mare, în locul denumit În Siliște, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua; pl. CCXXXV/16—17) și din perioada feudalismului dezvoltat (sfârșitul sec. XIV și sec. XVII).

Cercetare D. Teodor, 1959.

295. Huși, com. Preuțești (jud. Suceava)

La Epărie. Pe terasa din stînga Șomuzului Mare, în locul denumit La Epărie, situat în dreapta așezării de la Ciorsaci și în stînga căii ferate Fălticeni-Dolhasca, s-au descoperit cîteva fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (sec. V e.n., pl. CCXXXV/19—20) și un rest de vas din pastă nisipoasă, cu dungi dese adîncite orizontal (pl. CCXXXV/18) care poate fi ulterior sec. IV e.n. În același loc s-a descoperit și talonul unui fier de plug.

Cercetare D. Teodor, 1959.

296. Mihăești, com. Rotopănești (jud. Suceava)

Siliștea Borghinești. La interfluviul cuprins între Șomuzul Mare și Pîrful Brădățel, la nord-est de sat, pe locul denumit Siliștea Borghinești, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd La Tène-ului III cu elemente analoge celor de la Bîrca-Ciurbești și D. Căramidăriei-Botoșani (pl. CCXXXVI/1), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CCXXXVI/2), sub același aspect primitiv caracteristic sectorului nordic al Moldovei, probabil dintr-o fază ulterioară sec. IV e.n., precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII).

Cercetare D. Teodor, 1959.

297. Pleșești (jud. Suceava)

Terasa Șomuzului Mic. Dintr-o așezare neolitică situată pe terasa din dreapta Șomuzului Mic provin cîteva topoare plate lucrate din marnă gălbuie, unul singur fiind dintr-o rocă brună de mare duritate, dintr-o fază neprecizată a neoliticului dezvoltat.

Informație obținută la muzeul din Botoșani.

298. Preuțești (jud. Suceava) ²³⁸

a) *Ciorsaci (Mîndstioara)*. Pe terasa inferioară din stînga Șomuzului Mare, în dreptul șoselei Fălticeni-Dolhasca și a cantonului C.F.R. 20, pe locul denumit Ciorsaci și Mîndstioara, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd sec. III sau IV (?) e.n. (pl. CCXXXVI/3) și perioadei feudalismului dezvoltat (fază neprecizată).

Cercetare D. Teodor, 1959.

²³⁸ În această comună, ca și în localitățile învecinate se cunosc cercetări mai vechi (V. Ciurea, *op. cit.*, în *Dacia*, III—IV, p. 50 pentru Pleșești și p. 51 pentru Basarabi, ca și pentru Dolhești Mari și Mici), dintre care și aceea a unui celt descoperit pe Cetățuia (M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, *SCIV*, IV, 1953, 3—4, p. 465). Vezi în *Raportul asupra activității Muzeului de Antichități în cursul anului 1915*, București, 1916, I. Andrieșescu, *Raport special nr. 1*, p. 10—13, unde se menționează descoperirile mai vechi de la Preuțești, Dolhești, Rădășeni și Basaraba din Suceava. În același sector se cunosc și alte cercetări mai vechi, în legătură cu Cetatea Neamțului (*BCMI*, VI, 1913, p. 85 și urm. Fakler I. Arh., *Comunicări. Cîteva note despre Cetatea Neamțului*), pentru ale cărei cercetări primul inițiator a fost Ilie Minea (D. Constantinescu, *Campația de săpături din anul 1940 la Cetatea Neamțului*, în *ACMI*, 1943, p. 15.

Un alt sondaj în interiorul acestui monument este prezentat în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 797 și urm. Vezi și N. Constantinescu, *op. cit.*, *SCIV*, XI, 1960, I, p. 81 și urm. Cercetări vechi din preajma Cetății Neamțului sînt de amintit în cartierul Pometea, ca rezultat al sondajului efectuat de Radu Vulpe (*BCMI*, XXXI, p. 126), în Răucești la punctele Pîrful Herlei și Pîrful Sărata (*ibidem*, p. 128), precum și la Vînătorii Neamțului pe Dealul Osoiului (*ibidem*, p. 128). În acest sector sînt menționate punctele La Petricani (Lotul școlii), Uricheni (Movila Găunoasă), Ingărești (?), Rădeni (Capu Dealului, Islaz, Dealul Comorii), Grumăzești (?) (*BCMI*, XXXI, 97, p. 126 și urm.), ca și la Tîrpești (*ibidem*, p. 116), unde s-au făcut săpături (Silvia Marinescu-Bîlcu, *Sondajul de la Tîrpești*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 235 și urm.).

b) *Țarna Mare*. Pe terasa inferioară din stînga Șomuzului, la circa 300—400 m nord-est de sat, în locul denumit Țarna Mare de pe Dealul Holm, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov, pl. CCXXXVI/4, probabil dintr-o perioadă ulterioară sec. IV e.n.) și perioadelor feudalismului dezvoltat (sec. XVI) și tîrziu (sec. XVIII).

Cercetare D. Teodor, 1959.

c) *Dealul Siliștei*. Pe Dealul Siliștei, situat în marginea vestică a satului, pe porțiunea din terasa inferioară din stînga Șomuzului Mare, în dreptul șoselei care vine de la Fundoaia și a pietrei de marcaj 17+3 de pe traseul căii ferate Fălticeni-Dolhasca, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului La Tène-ului III, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVI).

Cercetare D. Teodor, 1959.

299. Rotopănești (jud. Suceava)

a) *La Siliște*. De o parte și de alta a șoselei Rotopănești-Horodniceni, la confluența Pîrului Brădățel cu Pîrful Ghiol, pe locul denumit La Siliște, s-a descoperit o așezare din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XVII), Cercetare D. Teodor, 1959.

c) *La Rîpi*. În dreptul șoselei Rotopănești-Horodniceni, pe suprafața unui mic platou în pantă ușoară spre Pîrful Brădățel, la nord de sat, în locul denumit La Rîpi, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (probabil sec. IV—V e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI).

Cercetare D. Teodor, 1959.

300. Valea Glodului (jud. Suceava)

La Pruni. Pe terasa inferioară din dreapta Șomuzului Mic, între satele Valea Glodului și Giurgești, pe locul denumit La Pruni s-a descoperit o așezare din perioada feudalismului dezvoltat, din care s-au adunat cîteva fragmente ceramice aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV, pl. CCXXXVI/5 și sec. XV—XVI).

Cercetare D. Teodor, 1959.

CULOARUL MOLDOVEI²³⁹

301. Baia (jud. Suceava)²⁴⁰

a) *Biserica Albă*. Pe suprafața terasei cuprinsă între șoseaua Rădășeni-Baia și Biserica Albă, ca și pe o întin-dere destul de mare în jurul acestui monument se întinde o siliște din care s-au cules fragmente ceramice din perioada feudalismului timpuriu (sec. XIII) și dezvoltat (sec. XIV, pl. CCXXXVI/7—12, sec. XV, pl. CCXXXVI/6, 13—17, CCXXXVII/6, sec. XV—XVI, CCXXXVI/18—23, CCXXXVII/1—5 și sec. XVI—XVII, pl. CCXXXVII/7—10, 14), printre care sînt și resturi de cahle din sec. XV—XVII (pl. CCXXXVII/11—13, 15).

Cercetare N. Zaharia, Dan Teodor și Silvia Iacob-Teodor, 1958.

b) *Episcopia Catolică*. Cu ocazia cercetărilor de suprafață întreprinse în jurul localității Baia, profitînd de săpătura a două gropi de însilozare efectuate în preajma ruinelor vechii episcopii catolice, s-a adunat un bogat material arheologic făcîndu-se totodată și observații de ordin stratigrafic asupra condițiilor de zacere a acestui material.

²³⁹ În acest sector, pe lângă cercetările mai vechi ale lui N. Beldiceanu se mai cunosc și acelea semnalate de V. Ciurea, *Aperçu des antiquités préhistoriques du département de Baia*, în *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 53 și urm.).

²⁴⁰ Pentru această localitate, N. Beldiceanu remarcă

afirmația lui Narcis Crețulescu că „există la Baia un burg” în ruinele căruia a găsit „multe pietre cu inscripții latine, iar printre ele una din anul 1209” (*CNA*, XII, 105, 1936, p. 171). Vezi și Alex. Lapedatu, *Antichitățile de la Baia*, în *BCMI*, 1909, aprilie—iunie, p. 53 și urm.

Unul din principalele rezultate ale participării la săpătura acestor gropi se evidențiază în descoperirea unui semi-bordei din secolul al XIV-lea, care deja fusese distrus în cea mai mare parte. Pe suprafața lutuită a fundului acestuia, pe un soclu puțin înălțat, s-a descoperit o vatră din jurul căreia s-au cules resturi de vase și de obiecte metalice, mai ales din fier.

Cîteva dintre resturile ceramice descoperite în cele două gropi de însilozare provin din vase care pot aparține sfîrșitului perioadei feudalismului timpuriu (sec. XIII, pl. CCXXXVIII/1).

Alte fragmente aparțin perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV) cu elemente vădind caracterul urban al acestei așezări (pl. CCXXXVIII/5—6, 8—12, 16). Resturile care provin din vase aparținînd sec. XV—XVI sînt de tipul deja bine cunoscut atît la Suceava, cît și în celelalte așezări din aceeași vreme de pe cuprinsul Moldovei (pl. CCXXXVIII/2—4, 7, 13—15, 17—20). Este de remarcă numărul mai mic al fragmentelor care provin din vase caracteristice secolului al XVI-lea.

Dintre obiectele metalice se remarcă un lacăt (pl. CCXXXVII/16), un pinten, un sfredel (pl. CCXXXVII/17), lame de cuțit (pl. CCL/10—11; CCLIII/1—3, 7), cuie (pl. CCLIII/5—6), precum și șuvițe de piele (pl. CCLIII/8) prevăzute cu un feston metalic, probabil margini din decorul unei cingători ori a carimbilor unor cizme; acest inventar se completează cu un obiect neprecizat (pl. CCLIII/9), o verigă de fier (pl. CCLIII/4) și o mărgică de argilă (pl. CCXXXVIII/21).

Cercetare N. Zaharia, Dan Teodor și Silvia Iacob-Teodor, 1958.

c) *Cetățuia*²⁴¹. La circa 2 km sud-vest de sat, pe un mamelon izolat din terasa de pe dreapta Rîului Moldova se află o așezare fortificată natural, pe care localnicii o denumesc Cetățuia. Pe pantele rîpoase ale acesteia s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (cultura ceramicii liniare) și din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

Numărul mare de unelte neolitice lucrate prin cioplire și șlefuire (pl. CCXXXIX/1—2), din marnă, șisturi maroase sau silex, precum și prezența a numeroase așchii menilitice și din gresie silicioasă, dovedesc existența unui atelier pentru prelucrarea topoarelor și a celorlalte unelte de piatră.

De pe același loc provin și două vîrfuri de săgeată de formă triunghiulară cu marginile prevăzute cu retușe plate, lucrate din silex cenușiu.

Cercetare N. Zaharia și Dan Teodor, 1958.

302. Bogata, com. Baia (jud. Suceava)

Dealul Colacului. La circa 4 km sud de sat, pe spinarea rotundă a unui promontoriu al terasei din dreapta Moldovei, loc denumit Dealul Colacului, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni) și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII), dezvoltat (sec. XVI—XVII) și tîrziu (sec. XVIII).

Din tradiția locală rezultă că pe platoul acestui deal ar fi fost locul pentru cantonarea taberelor de oști ale tîrului Baia.

Cercetare N. Zaharia și Dan Teodor, 1958.

303. Moțea (jud. Iași)²⁴²

Vatra satului. Printr-o săpătură ocazională pe teritoriul satului, la o adîncime de 3 m, s-au descoperit resturi dintr-un *dolium* lucrat la roată din pastă fină cenușie. Fragmentele descoperite provin din partea dinspre fundul vasului, care este prevăzut cu un suport inelar scund și rotunjit. Se pare că piesa aparține unui vas din sec. III e.n.

Semnălare Ovidiu Gavrilescu, 1958. Punct neverificat.

²⁴¹ Monument cunoscut de N. Beldiceanu (*Revista cultura*, nr. 1 din 5 ianuarie 1888) și de V. Ciurea (*op. cit.*, în *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 55). De acest ținut al Băii se mai leagă și alte două descoperiri, una la Boureni (G. I. Brătianu, *Le poignard scythe de Boureni (Moldavie)*, în *Dacia*, II, 1925, p. 417 și urm.) și a doua la Broșteni, unde în 1920 s-a descoperit un mormint din categoria

mormintelor cu ocră (M. Petrescu-Dîmbovița, *Date noi asupra înmormintărilor cu ocră în Moldova*, în *SCIV*, II, 1950, p. 111).

²⁴² În apropierea acestei localități se cunosc descoperiri la Cristești-Baia, din care se păstrează o amforă la Muzeul din Piatra Neamț (*BCMI*, XXXI, 97, p. 131).

*Cetățuia*²⁴³. Pe promontoriul nord-vestic al Dealului Cetățuiei, situat la circa 1 km sud-est de sat, pe platoul întărit cu val și șanț, cunoscut mai de multă vreme sub numele de Cetățuia, s-au descoperit câteva fragmente de vase aparținând neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), precum și perioadei de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești).

Cercetare N. Zaharia, Dan Teodor și Silvia Iacob-Teodor, 1958.

305. Butnărești, com. Secuieni (jud. Neamț)²⁴⁴

a) *La Neaga*. În raza satului, pe locul denumit La Neaga, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând perioadei corespunzătoare provinciei Dacia, o daltă de silex și două pietre de rîșniță de tip neolitic.

Informație obținută la muzeul din Roman.

b) *Cucoși* (sat contopit cu Butnăreștii). În curtea locuitorului Neculai Chioară din vatra satului, s-au descoperit întimplător câteva urne de incinerare, dintre care una a fost salvată prin săpături sistematice și depusă la muzeul din Piatra Neamț.

Informație obținută la muzeul din Piatra Neamț.

c) *La Moară*. Pe terenul din jurul morii I. C. Frimu locuitorul Mihai Ștefan a descoperit un denar de argint pe care l-a înstrăinat.

Informație obținută la muzeul din Piatra Neamț.

306. Traian, com. Zănești (jud. Neamț)

La Buddie. În dreapta șoselei Roman-Iași, la circa 8 km nord de Roman, pe locul denumit la Budăie, situat în dreptul satului Traian, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules fragmente ceramice aparținând Hallstatt-ului tirziu și perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.).

Cercetare V. Ursache, 1959.

PODIȘUL MOLDOVEI CENTRALE²⁴⁵

307. Albești (jud. Vaslui)²⁴⁶

Est de sat. La est de sat, în stînga drumului Albești-Tîlhărești, lângă ogoarele locuitorilor Dumitru și Gheorghe Popescu, s-au descoperit numeroase fragmente de vase aparținând neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

Informație Florentina Banu. Cercetare M. Petrescu-Dimbovița, M. Dinu și Em. Bold (*AȘU Iași*, III, t. IV, 1958, p. 15—34).

²⁴³ Cercetări anterioare în acest punct s-au făcut de către Gr. Buțureanu și apoi de către V. Ciurea, care menționează manuscrisul acestuia, *La préhistoire en Roumanie, Jassy 1898*, în *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 47.

²⁴⁴ Pentru această localitate vezi descoperiri anterioare (R. Vulpe, *Îzvoare*, 1957, p. 314, nota 3) și săpături recente (Gh. Bichir, *La civilisation des Carpes (II-e—III-e siècle de n.è.) à la lumière des fouilles archéologiques de Poiana Dulcești, de Butnărești et de Pădureni*, în *Dacia*,

N.S., XI, 1967, p. 177 și urm).

²⁴⁵ Podișul Moldovei Centrale, sub forma adoptată de noi, cuprinde și Colinele Bîrladului și micile depresiuni locale Huși, Elan și Horincea, situate la limita vestică a culoarului Prutului. Acestea din urmă au fost socotite ca o singură zonă depresionară (Huși-Elan-Horincea), care fiind cercetată mai în amănunt este tratată aparte.

²⁴⁶ Punct semnalat anterior (M. Petrescu-Dimbovița, M. Dinu și Em. Bold, *AȘU Iași*, III, t. IV, 1958, p. 15, 34),

a) *Cetățuia Mogoșești*. Pe platoul înclinat spre est al Dealului Cetățuiei Mogoșești, situat la nord de sat, în cuprinsul unei suprafețe de formă pătrată, întărită cu val și șanț, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând Hallstatt-ului tirziu și eventual La Tène-ului II, perioadei prefeudale (etapa protodridu, pl. CCXXXIX/4), perioadei feudalismului timpuriu (cultura Dridu, sec. X—XI și sec. XII—XIII, pl. CCXXXIX/3, 6—8), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII, pl. CCXXXIX/5, 9), în asociere cu un vîrf de săgeată de fier (pl. CCXXXIX/14).

Prin arătura adîncă făcută pe panta terasei, într-un loc în care s-au găsit resturi de temelii din piatră, locuitorii au descoperit și trei morminte din perioada feudală tirzie (sec. XVIII). Cu această ocazie au mai fost găsite inele de bronz (pl. CCXXXIX/13, 15), o pereche de cercei de bronz lucrați în tehnica filigranului (pl. CCXXXIX/11—12), precum și o monedă rusească de aramă din anul 1743 (pl. CCXXXIX/10).

Cercetare Const. Cihodaru, 1949. Verificare N. Zaharia, Al. Andronic și Dan Teodor, 1958.

b) *La Ruptură*. Pe Dealul Poiana Mare, într-o poziție dominantă, la vest de Cetățuia Mogoșești în locul denumit *La Ruptură*, s-au descoperit fragmente ceramice corodate aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), precum și resturi de vase lucrate la roată din pastă fin-nisipoasă, datate incert în sec. III sau IV e.n.

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea, 1960.

c) *Pribasca*. Pe terasa Pîrlului Ruginosu, situată la vest de sat lîngă Pădurea Pribasca și în special în via locuitorului Costache Dumitriu, s-au descoperit fragmente de vase din Hallstatt și din La Tène-ul II.

Cercetare N. Zaharia, 1957 și Gh. Poenaru-Bordea, 1960.

d) *La nord-vest de sat*. La nord-vest de sat, pe panta orientată spre Cetatea Mogoșești și mai cu deosebire în via locuitorului Țoncu Constantin, s-au descoperit numeroase fragmente de vase care aparțin Hallstatt-ului tirziu și eventual La Tène-ului II (?), La Tène-ului III, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și perioadei prefeudale (etapa protodridu).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

e) *Mogoșoaia*. La sud de Cetatea Mogoșoaia, pe panta văii cu același nume, situată la nord-vest de Șipoțel, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), Hallstatt-ului, perioadei prefeudale (cultura Hlincea), perioadei feudalismului timpuriu (sec. X—XI, cultura Dridu și sec. XII—XIII), precum și feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV și XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1957 și Gh. Poenaru-Bordea, 1960.

f) *Ruginosu I*. La stînga Pîrlului Ruginosu, circa 300—400 m sud-est de sat, pe interfluviul format de acest pîrîu cu o ravină ce se deschide dinspre nord-est, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), Hallstatt-ului, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XII—XIII) și dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea, 1960.

g) *Ruginosu II*. La circa 2 km sud-est de sat, pe ambele maluri ale Pîrlului Ruginosu, s-au descoperit resturi de vase aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș și a ceramicii liniare), precum și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XII—XIII).

Cercetare N. Zaharia, 1957 și Gh. Poenaru-Bordea, 1959.

h) *La Șipoțel*. La circa 300—400 m est de sat, pe poala pantei de pe locul denumit *La Șipoțel*, s-au descoperit fragmente de vase din Hallstatt (probabil și mai vechi), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XII).

Cercetare N. Zaharia, 1957 și Gh. Poenaru-Bordea, 1959.

309. **Banca** (jud. Vaslui) ²⁴⁷

a) *La Canton*. La cantonul din apropierea satului s-au cules fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII).

Cercetare I. Ioniță, 1958.

²⁴⁷ În imediata apropiere de această localitate sînt cului superior (AM, I, 1961, p. 34, 54).
semnalate resturi din unelte de silex aparținînd paleoliți-

b) *La Conac*. În preajma conacului vechi s-au descoperit fragmente de vase din Hallstatt, din perioada prefeudală (aspectul protodridu ?) și a feudalismului târziu (sec. XVIII, pl. CCXXXIX/19).

Cercetare I. Ioniță, 1958.

c) *La Chira*. La poala pantei cu expunere sudică, pe locul denumit La Chira, s-a descoperit o margine de vas din etapa protodridu.

În același loc s-au găsit și câteva așachii de silex nepatinat.

Cercetare I. Ioniță, 1958.

d) *G.A.S.* Pe proprietatea G.A.S. s-au cules câteva fragmente minuscule de vase aparținând probabil Hallstatt-ului și un alt fragment din cultura Hlincea.

Cercetare I. Ioniță, 1958.

e) *La Imăș*. În cuprinsul imașului de pe șes, într-o ravinare recentă, s-au descoperit o fusaiolă plată din pastă nisipoasă de culoare roșcată (pl. CCXXXIX/16) și două fragmente minuscule și atipice de vase aparținând probabil feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII).

Cercetare I. Ioniță, 1958.

f) *La Pod*. În ripa de lângă podul situat la nord-vest de sat, s-au descoperit câteva fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CCXXXIX/18).

Cercetare I. Ioniță, 1958.

310. Bazga, com. Răducăneni (jud. Iași)

Dealul Bazga. Pe culmea Dealului Bazga, aproape de intrarea în sat dinspre Cozia-Bazga, în săpăturile citorva gropi pregătite pentru parii unui gard s-au descoperit câteva fragmente microlitice de silex patinat, aparținând probabil perioadei de la sfârșitul paleoliticului. În jurul locului cercetat nu s-a descoperit nici un fragment ceramic.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *AM*, I, 1961, p. 34, 53.

311. Băleni, com. Virlezi (jud. Galați)

Șipotul lui Enache. La circa 700—800 m vest de remiza și clădirile G.A.S. Băleni, pe dreapta Văii Sohului, în punctul denumit Șipotul lui Enache, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules fragmente ceramice aparținând începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XIII—XIV).

Cercetare V. Palade, 1958.

312. Băneasa (jud. Galați)

a) *Vatra satului*. În vatra satului, pe suprafața interfluviului cuprins între piraie Băneasa și Chineja, loc în ușoară pantă spre sud, s-a descoperit o întinsă așezare din care s-au cules numeroase fragmente ceramice din epoca bronzului (pl. CCXL/1—3), din Hallstatt (pl. CCXL/4—5, 7), din perioada prefeudală (etapa protodridu, pl. CCXL/6) și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII).

În imediată apropiere de acest punct în săpătura unui beci s-a distrus un mormânt, care, după informațiile descoperitorului, conținea un schelet întins pe spate și orientat N—S. Din acel mormânt provine o sabie de fier fără gardă, cu un singur tăiș, lungă de 0,55 m în porțiunea păstrată (pl. CCXL/20).

Cele mai multe resturi ceramice se găsesc în porțiunile cu sol cenușos dintre proprietățile locuitorilor N. Brudiu, Gh. Istrate și Alecu Șerban. Necropola așezării se află în cuprinsul proprietății locuitorului T. D. Șerban, loc pe care s-au găsit numeroase urne, vase și oseminte omenești.

Cercetare Brudiu Mihalache, 1956 și N. Zaharia, 1965.

b) *Fîntînile Roșiei*. La circa 3 km sud-est de sat, pe suprafața tabulară, mai înaltă, a unui promontoriu situat pe versantul vestic al Văii Roșia, dincolo de Dealul Holm, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice de la

sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. CCXL/8—9, 12) și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII).

Cercetare Brudiu Mihalache, 1956.

c) *La Spulberătură*. La circa 2 km nord-est de sat pe suprafața unei dune situate lângă Pădurea lui Macri, s-a descoperit partea bazilară a unui corn de căprior, precum și o așchie dintr-un corn de cerb, cu urme de tăiere veche (pl. CCXXXIX/17, 20). Ambele piese prezintă caractere de mare vechime prin puternica mineralizare și pot fi un indiciu de existența unei așezări paleolitice.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

313. Benești, com. Tanaeu (jud. Iași)

Știubeeni. La circa 2 km est de sat, pe poala sudică a Dealului Știubeenilor, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules numeroase fragmente de vase de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniahov).
Semnalare Florentina Banu.

314. Bereasa, com. Dănești (jud. Vaslui)

a) *La Râvnic*. Pe suprafața interfluviului format de Pîrîul Bereasa cu o ripă deschisă dinspre nord, la circa 2,5 km nord de sat și la 700 m sud-est de satul Râșcani, lângă iazul situat pe terenul C.A.P. „Unirea” din Râșcani, loc denumit în vechime La Râvnic, s-au descoperit numeroase fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), din perioada prefeudală (etapa protodridu) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI).

Semnalare C. Buraga, 1956. Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) *Cracul Șipotului*. Pe promontoriul sudic al Dealului Cracul Șipotului, izolat în mijlocul șesului Pîrîului Bereasa, la circa 2 km sud de sat, s-au descoperit resturi ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A), precum și o rîșniță plată și lipituri din pereții arși ai locuințelor.

Semnalare C. Buraga, 1960. Cercetare N. Zaharia, 1961.

c) *La Șipot*. La circa 30—40 m vest de șipotul situat pe coasta nordică a Dealului Cracul Șipotului, pe înșeuarea prin care acest deal se leagă de podiș, la 400 m nord de așezarea precedentă, s-au descoperit numeroase fragmente de vase aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș) și dezvoltat (faza Cucuteni A), Hallstatt-ului, perioadei prefeudale (cultura Hlincea), precum și feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII), dezvoltat (sec. XV—XVI) și tîrziu (sec. XVIII).

Această așezare este situată în apropierea vechiului drum al Vasluiului, care aici coboară în lungul văii, trecînd pe la o mică distanță de șipot.

Semnalare C. Buraga, 1960. Cercetare N. Zaharia, 1961.

d) *La Siliște*. Pe panta nord-vestică a Dealului Zarea Râșcanilor, aproape de pîrîul cu același nume, pe suprafața învîlurită prin alunecări, la 1 km nord-vest de sat, pe traseul proprietatea C.A.P., s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținînd Hallstatt-ului, începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniahov), cu elemente de la sfîrșitul sec. IV și eventual începutul sec. V e.n., din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XII), dezvoltat (sec. XV) și tîrziu (sec. XVIII).

Semnalare C. Buraga, 1956. Cercetare N. Zaharia, 1960.

e) *Gîsca*. La circa 3 km nord de sat, în dreptul fîntînii și a stufărișului de pe Pîrîul Râșcanilor, pe poala pantei de pe locul denumit Gîsca, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (cultura Criș și a ceramicii liniare), din Hallstatt, de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI) și tîrziu (sec. XVIII).

Semnalare C. Buraga, 1956. Cercetare N. Zaharia, 1961.

315. Birlad (jud. Vaslui)

a) *Cinematograful Victoria*. Cu ocazia săpăturilor necesitate de construirea noului local al cinematografului Victoria din centrul orașului, clădire terminată în 1960, s-au descoperit numeroase resturi de vase din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI și sec. XVII—XVIII).

Supravegherea archeologică a săpăturii s-a făcut de către colectivul Muzelui „V. Pârvan” din Birlad.

b) *Cetatea de pământ*²⁴⁸. Cu ocazia unor cercetări de suprafață efectuate în cuprinsul cetății de pământ, situate pe șesul Birladului la circa 1 km est de oraș, s-au descoperit fragmente de vase aparținând perioadei feudalismului timpuriu (sec. XII—XIII) și dezvoltat (sec. XV—XVI).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

c) *Prodana*²⁴⁹. Pe terasa de luncă din dreapta râului Birlad, la circa 300—400 m sud de Cetatea de pământ și la circa 1,5 km sud-est de oraș, s-a descoperit o așezare din care s-au adunat resturi ceramice aparținând sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua), perioadei prefeudale (etapa protodridu, pl. CCXLI/8, 9, 16, 19) și perioadei feudalismului timpuriu (cultura Dridu, sec. X—XI, pl. CCXLI/2, 5, 13—14, 23—24, 26 și sec. XII—XIII, pl. CCXLI/13—4, 6—7, 10—12, 15, 17—18, 20—22, 25, 27).

Cercetare N. Zaharia, 1958.

d) *Fabrica de cărămidă*²⁵⁰. Pe terenul fabricii de cărămidă din șesul Birladului s-a distrus, în parte, o așezare cu numeroase complexe de locuire din care s-au cules fragmente ceramice aparținând sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua), Hallstatt-ului și probabil La Tène-ului II.

În acest punct s-a efectuat un sondaj de către colectivul muzeului din Birlad, 1958.

e) *Podu Negru (Podul Palermo)*. Pe un interfluviu tăiat în terasa inferioară din dreapta Birladului, la circa 2,5 km sud-est de oraș, pe terenul G.A.S. Birlad, s-a descoperit o așezare din care s-au adunat fragmente ceramice aparținând Hallstatt-ului, începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CCXL/16), precum și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XIII—XIV, pl. CCXL/10, 14—15, 17) și dezvoltat (sec. XVII, pl. CCXL/11, 13 și sec. XVII—XVIII).

De pe același loc provine și o fibulă de bronz de tipul cu placă înaltă, caracteristică pentru sec. III e.n.

La circa 1 km sud de această așezare, pe terasa joasă din imediata apropiere a râului Birlad, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice de la sfârșitul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov).

Cercetare colectivul șantierului Suceava-Cetatea Neamțului (SCIV, V, 1—2, 1954, p. 314) și V. Palade, 1957.

f) *Valea Țărnii*. În sectorul sud-vestic al orașului, pe un promontoriu situat în spatele Complexului școlar, s-au descoperit câteva fragmente de vase, dintre care unele de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua), iar altele de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare V. Palade, 1959.

g) *În Trestiana*. Pe terasa de la poala Dealului Mare, situat la stînga Birladului, pe locul denumit În Trestiana, s-au descoperit fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua) un singur fragment din pastă grosieră densă de culoare brun-cenușie prezentînd un profil deosebit, și din perioada feudală tirzie (sec. XVIII).

Cercetare V. Palade, 1958 și săpturi E. Popușoi 1964 — 1969.

h) *Valea Seacă*. Pe terasa de la gura văii denumită Valea Seacă s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CCXL/18—19; CCXLII/1—2) și perioadei feudalismului tirziu (sec. XVIII).

Cercetare V. Palade, 1958.

i) *La Podul de Fier*. Pe poala sud-estică a Dealului lui Ilie, lîngă Podul de Fier, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua), secolului II—III (?) e.n. cu resturi de urne de tip Poenești, perioadei prefeudale (cultura Hlincea și etapa protodridu, pl. CCXLII/3—7) și perioadei feudalismului tirziu (sec. XVIII).

Cercetare V. Palade, 1957.

²⁴⁸ Punct asupra căruia a atras atenția Al. Papadopol-Calimah (*Notiță istorică despre Birlad*, Birlad, 1889, p. 5). Cercetări vechi (I. Antonovici, *Cetatea de pământ de la Birlad*, în *BCMI*, 1914, VII, 25, p. 13 și urm.) și cercetări recente de suprafață (SCIV, V, 1954, 1—2, p. 314 și urm.), precum și săpături în cetate (Mircea D. Matei, *op. cit.*, *Materiale*, VII, 1961, p. 645 și urm.; idem, *op. cit.*, SCIV, X, 1959, 1, p. 119 și urm.). Vezi și I. D. Marin, *op. cit.*,

în *Studii și articole de istorie*, IX, 1967, p. 25 și urm.

²⁴⁹ În 1960—1961 aici au efectuat săpături D. G. Teodor, V. Palade și Eug. Păpușoi, *Săpăturile arheologice de la Prodana-Birlad* (manuscris).

²⁵⁰ În 1960 în acest punct a avut loc un mic sondaj efectuat de colectivul muzeului din Birlad, cu rezultate inedite.

316. Bîrnova-Sanatoriu (jud. Iași)

a) *Poiana Schitului*. La circa 2 km vest de satul Poiana cu Cetate (Cinghinea), în Poiana Schitului, denumită astfel după ruinele unei mici biserici de pe acel loc, pe ogoarele din jurul monumentului s-au descoperit fragmente ceramice din secolele XVII—XVIII.

Puținele inscripții de pe cele câteva cruci de piatră care s-au mai păstrat în cimitirul schitului poartă date ulterioare anului 1830.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 294.

b) *Dealul Rusului*. Pe unul din picioarele pantei nordice a Dealului Bîrnova, la circa 300 m nord de cabană și la 300—400 m est de tunel, s-a descoperit o așezare de înălțime, din care s-au cules fragmente ceramice corodate, cu slabe urme de pictură, aparținând neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1957.

317. Bîrzești (jud. Vaslui) ²⁵¹

La Haltă ²⁵². La circa 100 m sud-vest de stația de cale ferată, pe terasa inferioară a Bîrladului, cu ocazia unor săpături executate în legătură cu amenajarea șoselei, în afară de unele resturi de vase din Hallstatt-ul timpuriu, la adîncimea de 1,5 m, într-un sol nederanjat, s-a descoperit o urnă bitronconică aproape întreagă; aceasta este lucrată din pastă grosieră brun-cărmizie cu exteriorul negru și e ornamentată cu caneluri orizontale. Pe partea superioară a umerilor acestei urne se găsesc patru proeminente plate dispuse cruciș, alternînd cu patru butoni plați fixați pe mijlocul mai proeminent (pl. CCXLII/16).

Cercetare M. Petrescu-Dîmbovița, M. Dinu și Em. Bold (*AȘUIași*, III, t. IV, 1958, p. 8, 24). N. Zaharia și Elvira Balica, 1959.

318. Bogdana (jud. Vaslui)

Dealul Taberei. Pe panta vestică a Dealului Porcului (D. Taberei), pe locul siliștii vechiului sat Șerbănești s-au descoperit resturi de vase din perioada feudalismului dezvoltat.

Anterior, pe același loc s-au găsit virfuri de săgeți de tip scitic, precum și virfuri de săgeți și de sulite feudale, azi în colecția muzeului din Bîrlad.

Informație obținută la muzeul din Bîrlad.

319. Borosești, com. Scînteia (jud. Iași)

a) *La Picior (Dealul Lessu)* ²⁵³. Capătul nordic al dealului Cujba se termină printr-un crîmpei de podiș de formă triunghiulară, înalt de 50—60 m, cu două laturi ripoase orientate spre cantonul silvic. Pe locul denumit La Picior și Dealul Lessului s-a descoperit o așezare întărită în mod natural, din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd neoliticului (fază neprecizată, pl. CCXLII/9 și probabil culturii ceramicii liniare, pl. CCXLII/8, 13) și îndeosebi La Tène-ului II (pl. CCXLII/10—12) în asociere cu resturi de vase de tip bastarnic, analoge cu cele descoperite în așezarea de la Lunca Ciurei, precum și cu fragmente de amfore rhodiene.

²⁵¹ Pentru cercetări mai vechi vezi *MDG*, vol. I, p. 461 și Gr. Tocilescu, ms. 5144/65, Secția manuscrise a Academiei. În aval pe Bîrlad, la sud de Bîrzești se cunosc alte puncte de descoperire în jurul localităților: Brăhășoia (Sub Pădure); Ștefan cel Mare (Marginea sudică a satului, La Poștă, Capu Dealului); Mărășeni (La NE de gară); Bălteni (Dealul Siliștea); Răduștii

(Dealul Hirboanelor), care au fost deja date publicității (*AȘUIași*, III, t. IV, 1958, p. 8 și urm.).

²⁵² Punct semnalat anterior (M. Petrescu-Dîmbovița, M. Dinu și Em. Bold, *op. cit.*, *AȘUIași*, III, t. IV, 1958, p. 8, 24).

²⁵³ Acest punct a fost publicat anterior (*SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 294 și *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 908, 79).

Foarte puține dintre resturile ceramice descoperite în această așezare sînt lucrate la roată, distingîndu-se fragmente din pastă fină brun-cenușie sau brun negricioasă cu fețele lustruite, care par să aibă afinități cu ceramica celtică.

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 3-4, p. 908, 79.

b) *Cujba*. Pe pantele vestice rîpoase ale dealului Cujba, situat la est de satul Lunca Rateșului și la 300 m nord de Borosești, într-o depunere de sol negru-cenușos s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd perioadei de tranziție de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești, pl. CCXLII/14-15; CCXLIII/2), cu unele elemente decorative întîlnite în faza Foltești II (pl. CCXLIII/1), și perioadei feudalismului timpuriu (aspectul Răducăneni, sec. XIII, pl. CCXLIII/3).

Din același loc provin și două monede feudale de argint (pl. CCLIX/6, 9), descoperite de Const. Ciudin.

Cercetare N. Zaharia, 1953.

c) *Dealul Boroseștilor*²⁵⁴. Pe clina sudică a Dealului Cujba (Dealul Boroseștilor) s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII-XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1958.

320. Boțoaia, com. Dănești (jud. Vaslui)

a) *Dumbrăvița*. Pe terenul C.A.P. Boțoaia, situat în marginea vestică a satului, pe locul în ușoară pantă denumit Dumbrăvița, s-a descoperit o siliște, din care s-au cules fragmente de vase aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII-XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1958.

b) *Pe Pîrtiu (La Stuhărie)*. La circa 1,5 km NV de așezarea Dumbrăviței, pe ogoarele și fînețele din lungul pîriului, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII-XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1958.

321. Bozieni (jud. Vaslui)²⁵⁵

Vatra satului. La circa 0,5 km est de școală, în dreptul grădinilor lui N. Arghiropol și Gh. Pătrăuceanu, s-au descoperit resturile unei fortificații feudale din interiorul căreia s-au cules fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov) și din perioada prefeudală (etapa protodridu, pl. CCXLIII/4).

Cercetare N. Zaharia și Em. Bold, 1958, *SCIV*, VI, 1955, 3-4, p. 908, 82, a-b; vezi și *AȘUIași*, III, t. 1, fasc. 1-2, 1955, p. 13, 4.

322. Brădești, com. Docani (jud. Vaslui)

Ursoaia. În apropierea punctului denumit Lacul Ursoaia, la cota 318, s-au descoperit fragmente ceramice neolitice corodate asociate cu o daltă de aramă cu tăișul lătit și muchia curbă, aparținînd probabil perioadei eneolitice, obiecte aflate în păstrarea învățătorului C. Balaban din Berești.

Semnalară Înv. Tirian. Cercetare N. Zaharia, 1947.

323. Brăhășești (jud. Galați)²⁵⁶

a) *Rîpa Mare*. În depunerile loessoide din Rîpa cea Mare situată în marginea satului, s-au descoperit numeroase oase de mamifere fragmentare, precum și două așchii plate de rocă menilitică, indicînd probabil o așezare din paleoliticul final.

²⁵⁴ În acest punct s-a inclus și descoperirea publicată separat, de pe Dealul Boroseștilor (*SCIV*, VI, 1955, 3-4, p. 294, XXXIX, 3).

²⁵⁵ În apropierea acestei localități s-au mai descoperit și punctele: Ciubota Roșie (Cetățuia și La E de Cetățuia), Cucu (Gostat Cucu și La 0,5 km V de Gostat), Buda

(La Cenușărie), vezi *AȘUIași*, III, t. IV, fasc. 1-2, 1955, p. 8-13.

²⁵⁶ Pe teritoriul acestei comune s-au efectuat cercetări de către C. Solomon (*Un muzeu regional la Tecuci*, 1932, p. 10) și de către colectivul șantierului Poiana (*SCIV*, III, 1952, p. 213).

inclusa:

Semnalare N. Macarovici. Cercetare N. Zaharia, 1958.

b) *Toflea*. În punctul denumit Toflea, situat la nord de sat, s-a descoperit o așezare din care s-au cules mai multe resturi de vase aparținând neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), precum și începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare colectivul șantierului Poiana, *SCIV*, III, 1952, p. 214 și Const. Florea, 1958.

c) *Tănăsoaia*. În punctul denumit Tănăsoaia, situat la vest de sat, s-au descoperit resturi de vase documentind o așezare din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni) și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Semnalare Const. Florea, 1958.

324. Buhăești (jud. Vaslui) ²⁵⁷

a) *Dealul Buhăești*. Pe pantele udice și estice ale dealului Buhăeștilor, la circa 300–400 m vest de stația C.F.R. s-au descoperit numeroase fragmente ceramice care aparțin neoliticului timpuriu (cultura ceramicii liniare), Hallstatt-ului târziu și eventual La Tène-ului II, începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov), cu unele elemente lucrate într-o tehnică mai veche, probabil a secolului III e.n., perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI–XIII), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV–XVI și XVII–XVIII).

Pe întreaga suprafață cercetată s-au descoperit numeroase lipituri de perete.

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 908, 84, a; vezi și *AȘUIași*, III, t. 1, fasc. 1–2, 1955, p. 37, 20.

b) *Dealul Bălăești* ²⁵⁸. Pe panta vestică a Dealului Bălăești, la circa 1 km nord-vest de stația C.F.R. Buhăești, aproape de șes, s-au descoperit numeroase fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (cultura precucuteni cu decor adâncit și cu impresiuni de împunsături și din faza Cucuteni A), din Hallstatt-ul târziu, din La Tène-ul II, precum și de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov).

Cercetare N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 908, 84, b; vezi și *AȘUIași*, III t. 1, fasc. 1–2, p. 37

325. Butucărie, com. Telejna (r. Vaslui, reg. Iași)

Childești. La circa 2 km est de sat, pe panta vestică a locului denumit Childești (Dealul Mare, D. Buna), pe suprafața ogorului locuitorului Gh. Stoian s-a descoperit o întinsă siliște, din care s-au cules fragmente ceramice provenind din vase care aparțin începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV–XVI și XVII).

Semnalare Florentina Banu, 1957.

326. Căuești, com. Drăgușeni (jud. Galați)

a) *Cetățuia*. La circa 0,5 km sud-sud-est de sat, pe panta ușoară a Dealului Cetățuia, s-a descoperit o întinsă așezare, din care s-au cules numeroase fragmente ceramice corodate aparținând unei faze neolitice neprecizate.

Cercetare I. T. Dragomir, 1957.

b) *Pădurea Fundeana*. Pe panta sud-sud-vestică a Dealului Cetățuia, în marginea pădurii Fundeana, s-au descoperit câteva resturi ceramice aparținând Hallstatt-ului, La Tène-ului getic, probabil secolului al III-lea e.n. și începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare I. T. Dragomir, 1957.

²⁵⁷ Între localitățile Drăgești și Buhăești sînt semnalate următoarele puncte arheologice: Căzănești (Malul Înalt Dealul Siliștei), Vulturești (Marginea satului, Spre Gară, Vatra satului, La I. G. Zaharia), Buhăești (Podișul Pogoreni, Dealul Căldărușa și Vatra satului). Vezi M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Bold și M. Dinu, *op. cit.*, *AȘUIași*, III, t. I, 1955, 1–2, p. 37, 20. Din satul Muntenesti, teritoriul aceleiași comune, provine și un tezaur de monede

imperial-romane (D. Tudor, *op. cit.*, *SCȘIași*, III, V, 1954, 3–4, p. 386; M. Petrescu-Dîmbovița, M. Dinu și Em. Bold, *op. cit.*, *AȘUIași*, III, t. IV, 1958, p. 22). În preajma acestei comune se mai citează și alte două descoperiri neincluse în această lucrare (*SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 908, 84, c-d).

²⁵⁸ Pentru acest punct vezi M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Bold și M. Dinu, *op. cit.*, *AȘUIași*, III, t. I, 1955, 1–2, p. 37, 20, a.

327. Cîrleşti-Rebricea (jud. Vaslui)

Deasupra Cîrleştilor. Pe marginea podişului situat într-o poziție înaltă, la 200 m sud de sat și la 200 m vest de două pietre mari de hotar, s-au descoperit fragmente ceramice corodate de aspect neolitic, precum și altele din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII), în asociere cu numeroase fragmente de cable de sobă cu decor floral, ajurat, sau în solzi.

Semnalare C. Buraga, 1958. Cercetare N. Zaharia, 1960.

328. Chircești, com. Miclești (jud. Vaslui)

La Dumbravă. În urma semnalării locuitorului Clement Florescu din acest sat, s-a întreprins o cercetare de suprafață pe locul denumit La Dumbravă, situat la 200 m est de sediul C.A.P. „30 Decembrie” din Chircești. Prin săpături pînă la 0,60 m adîncime s-au scos la suprafață resturi arheologice documentînd prezența neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), a Hallstatt-ului și a perioadei feudalismului timpuriu (sex. XI–XII, pl. CCLIII/10–14).

Cercetare Adrian Florescu, 1959.

329. Comarna (jud. Iași) ²⁵⁹

Vatra Satului. În sectorul nordic al satului, pînă la circa 400 m nord de acesta, și cu deosebire pe ogorul locuitorului Vasiliu Mihai, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd Hallstatt-ului final, precum și secolului III sau IV e.n.

Cercetare N. Zaharia, 1954.

330. Corbu, com. Lipovăț (jud. Vaslui)

Dealul Timoftei. Pe suprafața ogorului locuitorului Vasile Gruia, pe panta ușor înclinată a Dealului Timoftei, s-au descoperit numeroase resturi de vase lucrate cu mîna din pastă grosieră cenușie ori gălbuie, aparținînd Hallstatt-ului timpuriu și eventual La Tène-ului II.

Semnalare Florentina Banu.

331. Corni-Albești, com. Albești (jud. Vaslui) ²⁶¹

Valea Velniței. Pe Valea Velniței s-a descoperit un fragment de amforă din pastă nisipoasă alb-gălbuie care aparține probabil sec. III e.n., precum și cîteva resturi de vase de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cernișohov).

Cercetare Dan Teodor, 1959.

332. Cozia, com. Costuleni (jud. Iași)

a) *La Nisipărie.* La poala Dealului Voloaca Mică din Șesul Braniștei, la 1,5 km nord de sat, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua, pl. CCXLIII/5-9).

La circa 300–400 m sud de locul acestei descoperiri, în timpul desfîndării terenului pentru vie s-a distrus un mormînt de înhumăție în care s-a găsit un schelet omenesc și cîteva vîrfuri de săgeți de tip scitic.

²⁵⁹ Pe teritoriul acestei localități colectivul șantierului Valea Jijiei a descoperit așezări cu caracter arheologic în punctele: Vatra satului, Dealul Andrieșului, Dealul Plopilor și Dealul Stîncă (SCIV, III, 1952, p. 44). Vezi

și A. Nițu, *Pumnul de fier de la Comarna*, în *Materiale* I, 1953, p. 8.

²⁶⁰ Localitate cercetată anterior de colectivul șantierului Poiana (SCIV, II, 1951, I, p. 210).

Semnalare preot Gaspar. Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) *Nisipărie*. În nisipăria din șesul Braniștei s-au găsit oase de animale, în parte fosilizate, unele cu urme de tăiere, la circa 3 m adâncime. Depozitul aparține probabil paleoliticului final.

Semnalare preot Gaspar. Cercetare N. Zaharia, 1957.

333. Curteni, com. Olteștești (jud. Vaslui)

a) *Vatra satului*. Pe proprietatea locuitorului Mihai Cîșu din vatra satului, prin săparea unei gropi pentru beci s-au descoperit numeroase lame de silex cenușiu patinat, întregi și fragmentare, aparținând paleoliticului superior (Aurignacian final). Întregul depozit zăcea într-o depunere loessoidă de culoare brun-roșcată, inclusă între depuneri loessoide de culoare gălbuie.

Verificare Adrian C. Florescu în 1959 și N. Zaharia în 1961.

b) *La Odaie*. Pe locul denumit La Odaie, în apropierea iazului lui Solomon, s-au descoperit fragmente ceramice care aparțin începutului epocii migrațiilor (sec. IV ? e.n.), perioadei feudalismului timpuriu (sec. XIII—XIV), dezvoltat (sec. XVI—XVII) și târziu (sec. XVIII).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

c) *Construcția G.A.S.* În apropierea șoselei Crasna-Huși, de o parte și de alta a construcției G.A.S. Curteni, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând Hallstatt-ului târziu, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

334. Dădești, com. Lichitișeni (jud. Bacău)

Dealul Blăjierilor. În preajma satului, pe poala Dealului Blăjierilor, s-au cules numeroase fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni) și din secolul II—III (?) e.n., precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI).

Cercetare V. Căpitanu și M. Florescu.

335. Dănești (jud. Vaslui)

a) *Vatra satului*. Diversele săpături ocazionale, ca și cercetările de suprafață, au dat posibilitatea fixării unor puncte de descoperire chiar în vatra satului. Dintre acestea cităm :

— Prin săparea unei pivnițe în curtea locuitorului C. Rotaru și a unor gropi în apropierea Căminului cultural din centrul satului, s-au descoperit resturi de vase de la sfârșitul epocii bronzului, din Hallstatt și eventual din La Tène-ul II de aspect hallstattian, precum și din perioada feudalismului târziu (sec. XVIII).

Semnalare C. Buraga, 1956. Cercetare N. Zaharia, 1958.

— În același sector, la circa 200 m sud de centrul satului, pe proprietatea locuitorului Gh. Luiz, s-au cules fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (cultura Criș) și din perioada feudalismului târziu (sec. XVIII).

Locul în care se află acest punct face parte dintr-un interfluviu care domină cu circa 10—12 m în înălțime cele două văi.

Cercetare N. Zaharia, 1958.

— În sectorul nordic al satului, pe proprietatea locuitorului Vasile Ciudin s-a descoperit un vîrf de suliță din fier aparținând perioadei feudalismului timpuriu, iar în taluzul șoselei, la circa 150 m nord de școala din Dănești, în dreptul casei locuitorului Vasile Ciudin s-a descoperit o brățară de bronz.

Semnalare C. Buraga, 1957. Cercetare N. Zaharia, 1960.

— În același sector nordic, în grădina locuitorului Costache Roșu s-au descoperit fragmente ceramice neolitice (fază neprecizată) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV și XVII—XVIII).

Alte resturi ceramice din secolele XV—XVI s-au semnalat și în grădină la Tăcușanu, asociate cu resturi de olane, bucăți de zgură metalică și o mărgică de argilă.

Semnalare C. Buraga, 1956. Cercetare N. Zaharia, 1958.

— În marginea nordică a satului, în șanțul șoselei care duce spre Șurănești, în dreptul proprietății locuitorului I. Furnică, s-au descoperit fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A) și un rest de figurină antropomorfă decorată cu striuri înguste și regulate.

Din același loc mai provin câteva măgele rotunde din argilă cenușie, o mică sferă de rășină (?) și câteva lulele de argilă caracteristice secolului al XVIII-lea.

Semnalare C. Buraga, 1956. Cercetare N. Zaharia, 1958.

— În livada din marginea estică a satului, proprietatea C.A.P. „1 Mai” s-au găsit de către Ștefan Ciudin resturi de vase de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și câteva monede romane și feudale. Din aceleași informații rezultă că, săpându-se o groapă pe proprietatea C.A.P. s-a dezvelit parțial un mormânt de înhumatie cu scheletul întins, însoțit de o căniță cenușie de tip sarmatic, caracteristică sec. III e.n. (pl. CLV/8).

Semnalare C. Buraga, 1955. Cercetare N. Zaharia, 1961.

b) *Brehnacea*. Pe platoul situat la circa 400—500 m nord-est de sat, pe locul denumit Brehnacea, unde după tradiția locală au existat ruinele unei biserici vechi, s-a descoperit un engolpion cu brațele laterale rupte, datînd din perioada feudală timpurie (probabil sec. XIII).

Semnalare C. Buraga, 1954.

c) *La Cimitir*. La circa 300 m vest de sat, în apropierea cimitirului și mai cu deosebire în săpătura drumului Dănești-Bereasa s-au descoperit fragmente de vase aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), La Tène-ului II de aspect hallstattian, ca și La Tène-ului III.

Semnalare C. Buraga, 1956. Cercetare N. Zaharia, 1961.

În taluzul nordic al drumului, la circa 100 m sud-vest de cimitir s-a descoperit un pandantiv de bronz reprezentînd o figurină antropomorfă. Aceasta are brațul stîng adus la spate, cel drept alungit pe lingă corp, iar picioarele, cu labele alăturate, sînt redată în poziție de flexiune accentuată. Acest obiect, utilizat probabil drept amulet, este lucrat prin turnare. Singura analogie cunoscută se găsește în R. S. S. Moldovenească.

În același taluz al șoselei, la circa 400—500 m sud de cimitir s-a descoperit o oală din secolul al XVII-lea.

Semnalare C. Buraga, 1954. Cercetare N. Zaharia, 1959.

d) *La Islaz*²⁶¹. Pe suprafața învîlurită prin alunecări de teren a imasului situat la 500 m sud de sat, pe locul denumit Islaz lingă vatra unui iaz vechi, în taluzul șanțului drumului s-au descoperit fragmente de vase aparținînd Hallstatt-ului, perioadei prefeudale, precum și perioadei feudalismului timpuriu și dezvoltat.

Pe baza acestei descoperiri, pe acest loc s-a efectuat un sondaj descoperindu-se urmele unor locuințe cu resturi ceramice din neoliticul timpuriu (culturile Criș și liniar), din Hallstatt-ul timpuriu, din perioada prefeudală (etapa protodridu, sec. IX), precum și din perioada feudalismului timpuriu (cultura Dridu și etapa Răducăneni, sec. X—XIII), dezvoltat (sec. XV—XVI) și tîrziu (sec. XVIII).

Semnalare C. Buraga, 1956. Cercetare M. Petrescu-Dîmbovița, 1956 și N. Zaharia, 1957.

e) *Dealul Șurăneștilor*. Pe panta domoală a Dealului Șurăneștilor, la circa 0,5 km nord de sat și la 150 m depărtare de drumul Dănești-Șurănești s-a descoperit un brăzdar din fier, care pare să aparțină unei perioade apropiate de sec. IV e.n.

Semnalare C. Buraga, 1956.

f) *Iazul Buragăi*. La circa 200 m nord-vest de Iazul Buragăi s-au descoperit fragmente ceramice din sec. IV e.n., din perioada prefeudală (cultura Hlincea) și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XII) și dezvoltat (sec. XVII).

În același loc s-au descoperit și 4 monede dacice (pl. CCLV/12—14), o mărgică de argilă cenușie, o fusaioală de ardesie (de tip Ovruci?) și un împungător lucrat dintr-o ramură de corn de cerb.

Semnalare C. Buraga, 1938. Cercetare M. Petrescu-Dîmbovița și N. Zaharia, 1957.

g) *La Meri*²⁶². La circa 200 m nord-vest de punctul Iazul Buragăi, pe versantul sud-estic al Dealului Zarea Rășcanilor, în locul denumit La Meri, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice din La Tène-ului II, din perioada prefeudală (etapa protodridu), ca și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XII) și dezvoltat (sec. XVI—XVII).

²⁶¹ Pentru sondajul de aici vezi M. Petrescu-Dîmbovița și Emilia Zaharia, *op. cit.*, *Materiale*, VIII, 1962, p. 47 și urm.

²⁶² Punct publicat anterior ca aparținînd localității Rășcani (*SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 295, XIV, 2).

Pe același loc s-au descoperit o fibulă de bronz, fragmente dintr-o brățară tubulară, două cuțite de fier și un fragment dintr-o mărgică de argilă galben-cenușie, precum și un fragment dintr-un obiect de formă inelară, lucrat din chihlimbar.

Semnalare C. Buraga, 1955. Cercetare M. Petrescu-Dîmbovița, 1956 și N. Zaharia, 1957.

h) *La Tufari*. Pe panta din stînga Văii Fundătura, la circa 700 m nord de sat, pe locul denumit La Tufari, din ogrorul locuitorului Neculai Didilescu, prin săparea unui șanț s-au distrus două morminte, dintre care unul conținea o urnă de incinerare de tip Poenești (sec. III e.n.), iar al doilea un schelet înhumat în poziție întinsă. Din inventarul însoțitor s-au păstrat doar cîteva mărgele.

Fragmentele ceramice culese în așezarea din jurul acestui punct provin din vase caracteristice sec. III e.n. și sec. IV e.n.

Pe același loc s-au găsit și două monede romane de argint (pl. CCLVIII/5—6).

Semnalare C. Buraga, 1952. Cercetare N. Zaharia, 1958.

Pe marginea pîrului situat la circa 100 m vest de acest din urmă punct, s-au descoperit un fragment dintr-o mînușă de amforă de tip hallstattian și fragmente de vase din sec. III e.n., din sec. IV e.n., precum și din pastă poroasă analogă celor de la Ciurchi-Iași și datate în sec. V—VI e.n.

Semnalare C. Buraga, 1952. Cercetare N. Zaharia, 1958.

i) *Șipotul lui Mantu*. La circa 1 km nord de sat în jurul Șipotului de pe dreapta văii Fundătura, ca și în jurul locului denumit Spinii Radului, s-au descoperit fragmente de vase de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XII).

Pe același loc s-a găsit și un brăzdar de plug din fier, păstrat parțial, care pare să aparțină La Tène-ului III. Nu departe de această așezare, pe panta dealului s-a descoperit o lamă de cuțit și un vîrf de săgeată din fier, care aparțin perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Semnalare C. Buraga, 1955. Cercetare N. Zaharia, 1958.

j) *Fundătura*. În hîrtopul de la obîrșia Văii Fundătura la circa 3 km nord de sat, pe locul denumit Golia de Sus, s-a descoperit o siliște, din care s-au cules fragmente de vase aparținînd La Tène-ului II de aspect hallstattian.

Așezarea se întinde pe o lungime de 300—400 m și pe o lățime care depășește 100 m, mai cu seamă lîngă cele două izvoare.

La circa 300—400 m vest de acest punct, în urma arăturilor s-a descoperit un celt de tip transilvănean, într-un mediu lipsit de ceramică sau de alte resturi arheologice.

Semnalare C. Buraga, 1956. Cercetare N. Zaharia, 1957.

k) *Între Dealuri*. La 1 km sud de Pădurea Dăneștilor, pe ogrorul locuitorului Petre Stamate, situat pe locul denumit Între Dealuri, s-au descoperit așchii, lame fragmentare și gratoare din silex patinat, aparținînd paleoliticului superior (Gravettian).

Semnalare C. Buraga, 1955. Cercetare N. Zaharia, 1960.

l) *La Chirtoacă (Pădurea Boușorilor)*. Pe suprafața îngustă a podișului de la vest de sat, denumită „Zare”, la jumătatea drumului dintre Dănești și Bereasa, în marginea estică a Pădurii Boușorilor, s-au descoperit fragmente de vase aparținînd probabil unei faze neprecizată a neoliticului timpuriu, precum și perioadei de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești).

Semnalare C. Buraga, 1955. Cercetare N. Zaharia, 1960.

m) *La Podiș*. Pe suprafața podișului din marginea vestică a satului, s-au descoperit fragmente ceramice de la sfîrșitul Hallstatt-ului. Tot aici s-au găsit și un obiect de fier în formă de spatulă, o monedă austriacă de aramă, tocită, iar în ogrorul locuitorului Vasile Ciudin o daltă de fier.

Pe aceeași pantă a podișului, pe locul denumit Huciul lui Nistor, s-a descoperit și un vîrf de lance de fier.

În același punct, în 1949 locuitorul Costache Nistor a descoperit un vas cu monede de aur, care au fost preluate de autoritățile locale.

Semnalare C. Buraga, 1956.

n) *Zlătărești I*. Pe botul dealului Zlătărești, cuprins în interfluviul determinat de Pîrîul Dăneștilor dinspre vest și Pîrîul Fîntîna Floarei dinspre est, la circa 3 km sud-est de sat, pe proprietatea C.A.P. „1 Mai”, s-au descoperit fragmente ceramice care aparțin neoliticului dezvoltat (fazele precucuteni și Cucuteni A), sfîrșitului epocii bronzului, Hallstatt-ului tîrziu, secolului III e.n., începutului epocii migrațiilor (sec. IV—V e.n.), perioadei prefeudale (etapa protodridu, sec. VIII—IX), feudalismului timpuriu (sec. X—XIII) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII).

Dintre fragmentele de vase din sec. III e.n. se remarcă o toartă de afumătoare (cățuie), iar din perioada

ulterioară sec. IV e.n. resturi de vase din pastă bună cu porozități și culoare brun-roșcată la exterior, analoge cu cele descoperite la Ciurchi-Iași și datate în sec. V—VI e.n.

Semnalare C. Buraga, 1956. Cercetare N. Zaharia, 1958.

o) *Zlătărești II*. Pe panta lină de peste Pîrîul Dăneștilor, opusă Dealului Zlătăreștilor, s-au descoperit un fragment de vas de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua, probabil răspîndire din așezarea vecină) și alte cîteva resturi ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Pe suprafața cercetată s-au găsit mai multe bucăți de vase din tablă de bronz (?) și foarte multe bucăți de zgură metalică cu oxizi de culoare verzuie, fapt care este de acord cu topicul locului.

Semnalare C. Buraga, 1956. Cercetare N. Zaharia, 1958.

336. Dobrovăț (jud. Iași)

Dealul Buda. Pe Dealul Buda, între satele Dumasca și Buda, în parcela de pădure nr. 18, cantonierul David Constantin din Lunca Ciurei, săpînd un pâr sălbatec a descoperit un vas mic, conținînd un număr de monede turcești de argint (guruși și irmilici) din secolul al XVIII-lea.

Punct necercetat.

337. Docăneasa, com. Vinderei (jud. Vaslui)

Talașmani. Pe malurile și în albia Pîrîului Jiravăț, în dreptul haltei C.F.R. Talașmani, s-au cules numeroase fragmente de vase aparținînd La Tène-ului getic (?), precum și începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Semnalare C. Buraga, 1955.

338. Drăxeni (jud. Vaslui)

a) *La Vie*. În lungul drumului de șleau care însoțește liziera vestică a pădurii de pe culmea Dealului Ulciorului, în locul denumit La Vie (La Ciunga), la 100 m sud de răscrucea drumului, s-au descoperit fragmente de vase din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești). Pe același loc s-au mai descoperit un topor plat din marnă gălbuie și fragmente lamelare de silex slab patinat.

Semnalare C. Buraga, 1953. Cercetare N. Zaharia, 1958.

b) *La Tei (Pe Golia)*. În stînga drumului Drăxeni-Rășcani, aproape de liziera estică a pădurii, pe proprietatea C.A.P. Drăxeni, în locul denumit La Tei, s-au descoperit fragmente de vase, așchii și lame de silex nepatinat din epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești).

Semnalare C. Buraga, 1955. Cercetare N. Zaharia, 1959.

339. Ghergheleu, com. Codăești (jud. Vaslui)

Pîrîu Luncii. Pe suprafața în ușoară pantă a Dealului Vîntului, la circa 800 m de sat și la 1,5 km sud-est de Șurănești, în unghiul format de Pîrîul Fundătura cu o ravină, s-au descoperit numeroase resturi de locuire din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A).

Pe același loc s-a găsit și un vîrf de săgeată de formă triunghiulară din silex.

Semnalare C. Buraga, 1958. Cercetare N. Zaharia, 1958.

Cetățuia. Pe suprafața triunghiulară a unui martor de eroziune, izolat de platforma podișului la circa 6 km nord de Dagîța, loc denumit Cetățuia Gîrbești, în jurul unui mic schit, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A), de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII), acestea din urmă fiind masate mai cu deosebire în sectorul din jurul schitului și a cimitirului acestuia.

Cercetare N. Zaharia și Emilian Bold, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 909, 91; *AȘUIași*, III, t. I, fasc. 1—2, 1955, p. 18, 11.

341. Gîrbovăț, com. Ghidigeni (jud. Galați) ²⁶⁴

a) *La Gîrlă*. De o parte și alta a gîrlei Pîrfului Gîrbovăț, în dreptul satului cu aceeași denumire, ca și pe Dealul Zaharoaia, în repetate rânduri s-au descoperit topoare de piatră, întregi sau fragmentare, unelte de piatră cu mîner de din os, fibule și diferite resturi ceramice.

O cercetare amănunțită pe locul indicat a dus la descoperirea a numeroase fragmente de vase aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș), Hallstatt-ului tîrziu, La Tène-ului II cu elemente bastarnice, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și perioadei prefeudale (cultura Hlincea) și feudale timpurii (sec. XII—XIII).

Pe același loc s-a găsit și o seceră feudală fragmentară.

Un sondaj restrîns a avut loc într-un punct în care s-au descoperit resturi materiale din Hallstatt.

Cercetare V. Palade, 1958.

b) *Sud de sat*. La circa 2 km sud de sat s-a descoperit o așezare din care s-au cules numeroase fragmente de vase aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua). Materialul arheologic a fost recoltat de pe suprafața unor cenușare împreună cu multe pietre și oase de animale.

Cercetare Const. Florea. Săpături A. C. Florescu, S. Rugină și D. Vicoveanu, în *Danubius*, I, 1967, p. 75 și urm.

342. Gîreeni (jud. Vaslui) ²⁶⁵

Coadă Plopilor (Lunca Plopilor, La Plopi). În marginea nord-vestică a satului, pe terenul în ușoară pantă la circa 1,5 km sud-vest de Giurcăneni, peste Podu Luncii, în locul denumit Lunca Plopilor (La Plopi), cu ocazia unei arături adînci cu tractorul s-a descoperit o grupă de trei morminte în cutii de piatră.

²⁶³ Descoperire publicată anterior sub denumirea de Dagîța-Cetățuia Gîrbești (*SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 909, 91). La vest de acest punct, pe cursul superior al Bîrladului, între Bozieni și Țibăneștii Buhlei, sînt cunoscute așezările: Capu Dealului (Dealul Capu Dealului), Băcești (La V de Iezăr, La NV de Iezăr și Piscul Corhana), Bălușești (La Biserică), A treia parte (1 km NV de piscul Corhana), Vovriești (1,5 km NE de sat), Țibăneștii Buhlei (La Școală), care au fost semnalate în *AȘUIași*, III, t. I, 1955, 1—2, p. 13—18.

²⁶⁴ Aici s-au efectuat săpături de către colectivul muzeului din Tecuci (A. C. Florescu, Ștefan Rugină și D. Vicoveanu, *Săpăturile de la Gîrbovăț*, în *Danubius*, I, 1968, p. 75 și urm.

²⁶⁵ La E de această localitate s-au descoperit numeroase așezări care formează două grupe, una între Bîrlad și Stemnic: Buda (Dealul Bisericii, Dealul Alba, între Buda și Oșești), Cozmești (Capu Dealului, Grama, Vizavi de Grama), Muntenești (Dealul Motuș), Oșești (Hăstăroaia, Dealul Luncii, La Țintirim), Plopoasa (La SSV de sat), Rafaila (Iezer și Piciorul Hîrbului), aceasta din urmă

cercetată de N. Beldiceanu și Gr. Buțureanu în 1892 și 1895 și în 1933 de C. Cihodaru (*Stafiunea neolitică de la Rafaila*, p. 200 și urm.). O altă grupare a punctelor de descoperire este aceea cuprinsă între Stemnic și Racova: Albești (Drumul Țîlhăreștilor), Armășoia (Vatra satului, La Loturi), Bălești (Coadă Siliștii), Capu Rediului (Dealul Cîrlanului), Coșești (La Cișmea și Dealul Făgăraș, loc sondat în 1931 de O. Tafrali și C. Cihodaru (O. Tafrali, *Inscriptions néolithiques en Roumanie*, *AArh*, 7—8, 1931—1932, p. 36 și urm.; C. Cihodaru, *Contribuții pentru fixarea unei hărți preistorice a Daciei*, p. 43 și urm.), Cursești (cu mai multe puncte), Dumbrăveni (Hrisob, Dealul Chițcani, Capu Dealului Chițcani), Hirsova (Marginea sudică a satului), Ivănești (Răspintia Coșești-Hirșoveni, La Cișmea), Laza (G.A.S. Laza), Pungești (La Canton, Dealul Recea, Dealul Bătrîna), Toporăști (Borcutul Toporăștilor), Trohan (Lîngă șosea, Dealul Alba). Pentru aceste puncte vezi M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Bold și M. Dinu, *op. cit.*, în *AȘUIași*, III, t. I, 1955, p. 1 și urm. și *AȘUIași*, III, t. IV, 1958, p. 1 și urm.

O dată cu verificarea pe teren a acestei descoperiri, stabilindu-se existența mormintelor între lespezi mari de piatră, fără tumuli, s-a procedat la o sumară cercetare arheologică de suprafață, prin care s-au descoperit fragmente ceramice corodate aparținând neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni) și Hallstatt-ului.

Cercetare C. Cihodaru și Emilia Zaharia, 1956.

343. Gologofta-Ivănești (jud. Vaslui) ²⁶⁶

Vatra Satului. În cuprinsul viei locuitorului Vasile Vină și pe proprietățile învecinate s-au descoperit fragmente ceramice care aparțin secolului III e.n. și începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), în asocierie cu o fusaiolă plată și numeroase lipituri de pereți.

Pe același loc, prin desfundarea viei, s-au distrus cinci urne de incinerare de tip Poenești, dintre care s-au păstrat două exemplare. Într-una din aceste urne, pe lângă cenușă și resturi de oase calcinate, s-a descoperit un inventar compus dintr-o fibulă de bronz și una de fier, o brățară fragmentară de bronz, precum și mărgelile de forme variate. Cel de-al doilea vas a conținut lama unui mic cuțitaș de fier.

Cercetare M. Petrescu-Dimbovița, M. Dinu și Em. Bold (*AȘUIași*, III, t. IV, 1958, p. 21, 44).

344. Goruni, com. Tomești (jud. Iași) ²⁶⁷

La Dadus. Pe pantele unui promontoriu al dealului situat la vest de sat, denumit Dealul lui Dadus, s-a descoperit o așezare din La Tène-ul II, din care s-au cules fragmente ceramice de tradiție hallstattiană de tip Lunca Ciurei (pl. CCXLIII/10; CCLVII/7).

Semnalare I. Gugiuman, 1951. Cercetare N. Zaharia, 1955.

345. Griești, com. Țibănești (jud. Iași)

Iazul Mucului. La vest de sat, pe panta vestică a dealului, către Iazul Mucului și spre șesul smîrcos din jurul lui, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A), resturi din podinele arse ale locuințelor, precum și numeroase resturi de vase lucrate la roată din pastă fină cenușie, aparținând probabil sec. III e.n.

Cercetare N. Zaharia, 1959.

346. Ivănești (jud. Vaslui) ²⁶⁸

a) *La Cișmea.* În stînga șoselei ce trece pe lângă Dealul Morii, pe locul denumit La Cișmea, situat la est de sat, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținând probabil vremii corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II–III, pl. CCXLIII/11–12).

Cercetare M. Dinu, 1955.

²⁶⁶ Pentru cercetări mai vechi efectuate în cadrul șantierului Poienești vezi *Materiale*, I, 1953, p. 482. În același sector se cunoaște și descoperirea de la Avrămești-Tutova în punctul Pe Porniturile Scăuele (Corneliu Mateescu, *op. cit.*, în *Raport MNA*, p. 52). Pe dreapta Racovei și la E de această localitate sint menționate și alte descoperiri: Poenești (Dealul Teilor) unde au avut loc săpături efectuate de Radu Vulpe (*op. cit.*, *Materiale*, I, 1953, p. 213 și urm.), Oprișița (Gostat Laza), Lingurari (Piciorul Grosului), punct menționat de R. Vulpe (*SCIV*, I, 1950, p. 43; *Materiale*, I, 1953, p. 479) și Hirșova (Marginea sudică a satului) citată de asemenea de R. Vulpe

(*Materiale*, I, 1950, p. 479). Pentru punctul din vatra satului vezi Al. Andronic, I. Ioniță și Fl. Banu, *Șantierul arheologic de la Vaslui*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 800, 3.

²⁶⁷ Se menționează descoperirea pe teritoriul acestei localități a unei cupe de argint a marelui postelnic Drăgan (Const. Moisil, *CNA*, II, 1–2, București, mai-iulie, 1921, p. 9 și urm.).

²⁶⁸ Localitate cercetată anterior de C. Cihodaru, *op. cit.* Cercetare repetată și de colectivul șantierului Poenești (*Materiale*, I, 1953, p. 483 și urm.). Vezi și M. Petrescu-Dimbovița, M. Dinu și Em. Bold, *op. cit.*, *AȘUIași*, III, t. IV, 1958, p. 20, 43.

b) *La nord de sat*. La nord de sat, dincolo de Pîrîul Racova, pe suprafața în pantă cuprinsă între pîriu și drumul Coșești-Hîrșoveni, s-a descoperit o siliște din care s-au cules multe fragmente ceramice aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI și XVII), precum și numeroase bucăți de cahle decorate cu motive florale. Informație Florentina Banu.

347. Ivești (jud. Vaslui)

a) *La Grădinărie*. Pe unul din grindurile din dreapta Tutovei, la circa 2 km nord-vest de sat și la 50 m distanță de drumul Pietriș-Ivești, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente de vase de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), din perioada prefeudală tîrzie (etapa protodridu), precum și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII). Cele mai multe dintre aceste resturi sînt masate pe spinarea grindului care are forma unei dune.

Cercetare N. Zaharia, 1959.

b) *La Via Veche*. În dreptul grădinăriei situate pe prispa ravinată a terasei Tutovei de lîngă păduricea de salcîmi situată la 2 km distanță de sat, s-au descoperit două gropi de morminte de înhumatie și oase omenești răvășite de către viiturile torenților. Muncitorii de pe ogoare relatează că în acel loc s-au găsit uneori morminte cu schelete în poziție necreștină.

Cercetare N. Zaharia, 1959.

c) *G.A.S. Ivești*²⁶⁹. Pe prelungirea nord-vestică a dealului pe care se află G.A.S. Ivești s-au descoperit resturi de vase din neoliticul timpuriu (cultura Criș) și de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov), printre care se găsesc și unele care par să aparțină și sec. V e.n.

Cercetare N. Zaharia și V. Palade, 1959.

348. Laza (jud. Vaslui)²⁷⁰

C.A.P. Laza. Deschizîndu-se un șanț pentru conducta de alimentare cu apă a cooperativei, la circa 1,5 m adîncime, pe panta dealului s-au descoperit morminte de înhumatie cu schelete care uneori zăceau suprapuse.

În afara unor fragmente de vase din sticlă irizată, în preajma acestor morminte nu s-au observat resturi ceramice.

Semnalare Ing. Gh. Macarie, 1956. Cercetare M. Petrescu-Dîmbovița, M. Dinu și Em. Bold (*AȘUIași*, III, t. IV, 1958, p. 21, 45).

349. Lichitișeni, com. Vultureni (jud. Bacău)

La Moara de Apă. Pe terenul C.A.P. Rogoaza, în locul denumit La Moara de Apă, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente de vase aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI).

Cercetare M. Florescu și V. Căpitanu (*Carpica*, I, 1968, p. 35, și urm.).

350. Lunca Rateșului, com. Scînteia (jud. Iași)

Vatra Satului. Pe terasa joasă din stînga Pîrîului Rebricioara, care străbate satul în lungime de la nord spre sud, ca și pe suprafețele de alunecare desprinse din dealul Boroseștilor, ravinate puternic de apele torenților, s-au descoperit fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII) și tîrziu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1953, *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 294, XL.

²⁶⁹ În acest loc s-a dezvelit un mormînt sarmatic (I. Ioniță, *op. cit.*, *AM*, II—III, 1964, p. 324).

M. Dinu și Em. Bold, *op. cit.*, *AȘUIași*, III, t. IV, 1958, p. 21, 45).

²⁷⁰ Punct menționat anterior (M. Petrescu-Dîmbovița,

La nord-est de sat. Cu ocazia lucrărilor agricole, pe suprafața unuia dintre ogoarele situate la nord-est de sat s-au descoperit câteva fragmente de vase hallstattiene și un pumnal de fier de tipul *akinakes*.

Cercetare V. Palade, 1958, *AM*, II—III, 1964, p. 487 și urm.

352. Micești-Gherghești (jud. Vaslui)

Podul Scopiișilor. În punctul denumit Podul Scopiișilor situat la Fundul Văii s-a descoperit o așezare din care s-au adunat resturi ceramice corodate din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), precum și un vîrf de săgeată din fier aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat.

Informație obținută la muzeul din Bîrlad.

353. Mircești, com. Tăcuta (jud. Vaslui)

a) *Șanțul Mirceștilor.* Pe panta estică a Dealului Mare (D. Crucea lui Ilie), în ravinele produse de apele de șiroire din jurul locului denumit Șanțul Mirceștilor (La Monument), după punctul geodezic instalat pe acest deal, în solul arenaceu de culoare gălbuie s-au descoperit numeroase așchii, lame, gratoare și burine din silix patinat. După lamele microlitice, dintre care unele *à dos rabattu*, ca și după lamele mari, mai puțin patinate și lipsite de retușe, întregul material litic se poate atribui aurignacianului mijlociu, precum și gravettianului.

La circa 500 m sud-est de Șanțul Mirceștilor, în locul denumit La Nisipărie s-au descoperit lame și așchii de silix patinat aparținînd paleoliticului superior.

Semnalare Ștefan Ciudin și C. Buraga, 1956. Cercetare N. Zaharia, 1958.

b) *Dealul Miclea (Dealul Mare).* În urma unei arături adînci făcute cu tractorul pe Dealul Mare, în lungul Piriului Recea, în preajma Observatorului la circa 400—500 m vest de satul Tăcuta, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A) și sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua).

În marginea vestică a acestei așezări, închisă cu val și șanț de apărare pe o suprafață de circa 4—5 ha, în 1946 s-a descoperit un căzanel de bronz, alături de un vîrf de lance din fier cu tub de înmănunchiere, piese care par să aparțină sec. II e.n.

Tot din acest punct provin și trei monede imperial-romane de argint (pl. CCLVIII/2—4),

Semnalare Șt. Ciudin și C. Buraga, 1959. Cercetare N. Zaharia, 1960.

c) *La Siliște.* În preajma satului, în locul denumit Siliște, săpîndu-se o groapă pentru amenajarea unui beci, la adîncimea de 2 m s-a descoperit un mormînt de înhumăție. Scheletul a fost distrus, fără a se face observații asupra condițiilor de zacere, păstrîndu-se doar un vas aparținînd începutului epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniahov).

De asemenea, pe înălțimea denumită Grui, după relatările locuitorilor se găsesc fragmente de vase răspîndite la suprafața solului.

Semnalare Șt. Ciudin, 1960.

354. Moșna (jud. Iași) ²⁷¹

a) *La Moara Veche.* În locul denumit După Moară (La Moara Veche), situat în vatra satului lîngă niște izvoare, s-au descoperit fragmente ceramice din sec. III e.n. de tip Poenești. Unul dintre acestea provine dintr-o amforă din pastă nisipoasă rozie decorată cu caneluri orizontale.

Cercetare N. Zaharia și Alex. Brăteanu, 1954.

b) *Între Vii.* Pe pantele domoale din vile situate pe poala sud-estică a Dealului Cetățuia s-au descoperit fragmente de vase aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni) și La Tène-ului II (cu resturi de amfore grecești).

²⁷¹ În preajma acestei localități se cunoaște și o așezare cucuteniană. Informație Al. Brăteanu.

Cercetare N. Zaharia și Alex. Brăteanu, 1954.

c) *Cetățuia*²⁷². La circa 2 km vest de sat, pe Dealul Cetățuia care domină toată regiunea, se află o suprafață de 10—15 ha fortificată prin încercuirea cu val și șanț. Spre nord și spre est atît valul cît și șanțul sînt bine păstrate, în timp ce spre sud și vest apărarea este lăsată pe seama ripelor profunde și inaccesibile. În marginea sudică a acestui loc întărit se află resturile unei movile înalte de circa 6 m cu mijlocul săpat din vechime, pămîntul rezultat din săpătură fiind depozitat spre poala nord-vestică a movilei.

Toată suprafața cercetată fiind acoperită cu frunzar și bălării, abia în lungul cărării spălate de șiroiri s-au găsit cîteva fragmente de oale, dintre care, după tehnica pastei și forme, două par să provină din vase de tip bastarnic, iar altele din vase aparținînd La Tène-ului II de tip Lunca Ciurei.

Cercetare N. Zaharia și Alex. Brăteanu, 1954. Săpături Adrian C. Florescu, 1966.

d) *Dealul Stroia*. Pe Dealul Stroia din marginea sud-vestică a satului s-au descoperit numeroase fragmente ceramice și resturi de teracotă aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII, pl. CCXLIII/13—16; CCXLIV/1—3).

Cercetare N. Zaharia și Alex. Brăteanu, 1954.

355. Năzăroaia, com. Liehitișeni (jud. Bacău)

a) *Dealul Blăjeștilor*. Pe ogorul locuitorului Alex. Cîrlan, situat în preajma satului, pe Dealul Blăjeștilor, s-a descoperit o așezare, din care s-au recoltat numeroase fragmente de vase din epoca bronzului (cultura Monteoru).

Cercetare V. Căpitanu și M. Florescu.

356. Negrești (jud. Vaslui)²⁷³

a) *La Pod*. Pe promontoriul terasei de luncă din dreapta Bîrladului, aproape de pod, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (cultura precucuteni). Cîteva vase de talie mică, cu decor spiralic adîncit, au fost prezentate într-o lucrare specială.

Semnalare Dr. D. Petrea, 1933. Cercetare A. Nițu, N. Zaharia și M. Dinu, 1954. Vezi A. Nițu, *Așezarea cu ceramică de factură precucuteniană de la Tg. Negrești*, în *SCȘIași*, VI, 1955, 1—2, p. 1—28.

b) *În Țigănie*²⁷⁴. În lutăriile din cartierul denumit Țigănie, situat la marginea vestică a tirgului, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice provenind din vase din neoliticul dezvoltat (fazele Cucuteni A, pl. CCXLIV/4—7 și A—B, pl. CCXLIV/8).

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1954.

c) *Coasta Sacovățului*. Pe pantele ușor înclinate către Pîriul Sacovăț din marginea nord-vestică a tirgului, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș), secolului III e.n. (pl. CCXLIV/9—10) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII).

Pe suprafața cercetată s-au descoperit lipituri de pereți, pietre de diverse dimensiuni, dintre care unele calcinate, precum și oase de animale cu caracter de vechime.

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 909, 97, d.

²⁷² Punct întărit cunoscut de multă vreme și menționat în harta lui V. Pârvan ca aparținînd La Tène-ului II (?). Menționat și de O. G. Lecca în *Dicționar istoric, arheologic și geografic al României*, Buc. 1947, p. 351, ca așezare preistorică scită. Sondaj efectuat în 1966 de A. C. Florescu și Gh. Melinte (*SCIV*, 19, 1968, 1, p. 129 și urm.).

²⁷³ Cercetări sistematice în 1953—1955 între Țibăneștii Buhlei și Negrești au dus la descoperirea următoarelor puncte: Dumeștii Noi (La E de sat pe valea Hodorani, La Troiță, Dealul Pietroasa și Prisoasa, Pe Pîriul Găureanca, La Jitnițe, Dealul Izvorului), Dumeștii Vechi

(Valea Mare), Todirești (Pîriul Izvorului, Vatra satului La postul de miliție, La E de sat, Nistoroia, G.A.S. Todirești, La Canton), Siliște (Întovărășirea agricolă, Corlate), Drăgești (La Loturi, Dealul Bisericii, Mera) și Negrești (Cimitirul evreiesc), neincluse în lucrarea de față dar menționate de M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Bold și M. Dinu, *op. cit.*, *AȘUIași*, III, t. I, 1955, 1—2, p. 20—30.

²⁷⁴ Pentru acest punct vezi și M. Dinu, *op. cit.*, *AȘUIași*, III, t. I, 1955, 1—2, p. 32, 17 b.

d) *Terasa Sacovățului*. La circa 300–400 m vest de tîrg, pe terasa Pîrului Sacovăț, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV și XVI).

Pe același teren s-au găsit numeroase pietre, lipituri, oase, precum și un corn fragmentar de bour (?).

Cercetare A. Nițu și N. Zaharia, 1954, *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 909, 97.

e) *C.A.P.* Pe terasa inferioară a Stavnicului, la 1 km vest de tîrg, în jurul unui promontoriu și a unei fîntîni din fața C.A.P., pe terenul desfundat cu tractorul s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (pl. CCXLIV/11–13) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV).

Cercetare N. Zaharia, 1955.

357. Oltenești (jud. Vaslui)

a) *La Stație*. La circa 200 m distanță de stația C.F.R. Oltenești, în direcția Curtenilor, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (faza precucuteni), Hallstatt-ului timpuriu și începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

b) *Balta Oltenești*. Pe malul nordic al Băltii Oltenești la circa 150 m de Oloinița Vicol, în dreapta drumului Oltenești-Curteni, la nord-estul satului, s-au descoperit fragmente de vase aparținînd probabil vremii corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II–III e.n.).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

358. Oniceni (jud. Neamț)

Moșia Onicenilor. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, pe tapșanul de pe moșia Onicenilor, între Roman și Băcești s-a descoperit un depozit alcătuit din 18 brăzdare de plug, lucrate din fier, care, luate drept virfuri de sulită, prin Departamentul Treburilor din Lăuntru, în anul 1839, au fost repartizate Muzeului de istorie naturală din Iași. Acest depozit a fost predat Secției feudale a Muzeului de istorie a Moldovei, în 1956.

Informație în arhiva Muzeului de istorie naturală Iași.

359. Osoi (jud. Iași)

Terasa Prutului. Pe terasa de luncă din dreapta Prutului, la circa 1 km sud-est de sat, s-a identificat o siliște întinsă pe o lungime de circa 400 m, de pe suprafața căreia s-au cules fragmente ceramice aparținînd Hallstatt-ului târziu, începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, cu unele elemente ulterioare sec. IV e.n. (pl. CCXLIV/14–16) și perioadei prefeudale târzii (etapa protodridu).

Cercetare N. Zaharia, 1956.

360. Parpanița, com. Negrești (jud. Vaslui)

În Siliște. Pe terasa inferioară a Pîrului Stavnic la est de sat, s-a descoperit o siliște din care s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua) și începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov).

Semnalare I. Gugiuman, 1953. Cercetare M. Dinu, 1955.

a) *Rîpa Roșcanilor*. Pe pantele ravinat către ripa și Pîrul Roșcanilor s-au descoperit fragmente de oase silificate și măsele de Hipparion din meoțian, scoase la suprafață de către apele de șiroire, precum și o lamă microlitică din silex negricios nepatinat.

Se pare că nu departe de locul acestei descoperiri există o așezare de la sfîrșitul paleoliticului superior, care a fost secționată parțial de către ravinări.

Cercetare D. Teodor, 1955.

b) *Valea Roșcanilor* ²⁷⁶. Pe Valea Roșcanilor, pe teritoriul comunei Perieni, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XII—XIII).

În apropierea acestui punct, cu cîțiva ani în urmă, s-au efectuat săpături într-o așezare cu resturi de locuire din cultura Criș și a ceramicii liniare.

Cercetare V. Palade, 1957.

c) *Valea Babei*. În marginea nord-estică a satului, pe locul denumit Valea Babei, s-au descoperit numeroase resturi de vase aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș).

Cercetare V. Palade, 1957.

362. Podu Pietriș, com. Perieni (jud. Vaslui)

a) *Dealul Balauru*. În șesul Tutovei, la poala vestică a Dealului Balauru, deasupra unor grinduri scunde, precum și în ravinările din lungul drumului ce duce spre sat, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua) și începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

La 300 m est de sat, în stînga Pîrului Tutova, pe panta nord-vestică a Dealului Balauru, în solul nisipos și adînc ravinat s-au descoperit două morminte de înhumatie de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Pe baza acestei descoperiri în 1959 s-a deschis un mic sondaj, care s-a soldat cu dezvelirea a 14 morminte, dintre care 12 de înhumatie și două de incineratie, descoperite pe o suprafață săpată de 100 m².

Cele 12 morminte de înhumatie, cu excepția mormîntului nr. 8, au conținut schelete întinse, orientate N—S, zăcînd în gropi a căror adîncime a variat între 0,35 și 1,35 m.

Atît inventarul ceramic, cît și obiectele de podoabă și de uz casnic ne îndreptățesc să atribuim aceste morminte începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), aparținînd tipurilor reprezentative ale culturii Sintana de Mureș-Cerniaș cu excepția mormîntului nr. 8 care ar putea aparține unei perioade mai tîrzii, după cum cele două morminte de incineratie par să aparțină unei perioade anterioare sec. IV e.n.

Cercetare V. Palade, 1957 și N. Zaharia, 1959.

b) *La Hîrtop*. La circa 0,5 km nord de necropola de pe Dealul Balauru, sub muchia terasei din stînga Tutovei, în tăietura unei ravine s-a descoperit un mormînt de înhumatie cu scheletul în poziție șezîndă. Craniul zăcea pe oasele bazinului, iar oasele membrilor inferioare și superioare erau întinse spre nord-est.

Singurul obiect de inventar descoperit în acest mormînt a fost o căniță din pastă fină cretoasă, caracteristică pentru sfîrșitul La Tène-ului III.

Cercetare Emilia Zaharia, N. Zaharia și Elvira Balica, 1959.

c) *Terasa dintre Pietriș-Ciocani*. La jumătatea distanței dintre Pietriș și Ciocani, pe terasa inferioară din dreapta Tutovei, în cuprinsul unei așezări s-au descoperit numeroase fragmente ceramice provenind din vase care aparțin Hallstatt-ului, începutului epocii migrațiilor (?) și perioadei feudalismului tîrziu (sec. XVIII).

Cercetare V. Palade, 1959.

²⁷⁵ În preajma acestei localități, pe Dealul Cișmelei, Crîngul Perieni, se cunoaște o altă descoperire (*Raport MNA*, 1942—1943).

²⁷⁶ În așezarea din Valea Roșcanilor, în 1955 M. Petrescu-Dîmbovița a efectuat un sondaj stratigrafic într-o

așezare din neoliticul timpuriu (*Sondajul stratigrafic de la Perieni*, în *Materiale*, III, 1957, p. 65 și 67, nota 1); idem, *Contributions au problème de la culture Criș en Moldavie*, în *Acta Arch*, 9(1958), p. 53 și urm.

d) *Marginea vestică a satului*. Pe muchia terasei din marginea vestică a satului, tăiată de un firav curs de apă alimentat de numeroase fântini, s-au descoperit morminte hallstattiene conținând schelete chircoite, precum și o întinsă așezare, din care s-au cules fragmente ceramice aparținând perioadei prefeudale (etapa protodridu, sec. IX) și feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII).

Cercetare N. Zaharia și V. Palade, 1959.

e) *C.A.P. Ciocani*. La circa 800 m sud-est de sat, pe terenul C.A.P. Ciocani, situat în stînga Tutovei, în apropierea drumului Ciocani-Ivești, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules fragmente de vase aparținând neoliticului dezvoltat (faza protocucuteni).

Cercetare V. Palade, 1959.

f) *La nord-est de sat, spre Mireni*. În marginea nord-estică a satului, pe un mamelon scund situat la nord de proprietatea locuitorului Arion Dumitru, spre Mireni, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu (cultura Criș și a ceramicii liniare), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVI).

Semnalare Elvira Balica, 1959.

g) *Grădina de la Drumul Iveștilor*. Pe terasa din dreapta Tutovei, în cuprinsul unei grădini de zarzavat situate la 1,5 km sud de sat, aproape de drumul Iveștilor, s-au descoperit fragmente de vase aparținând Hallstatt-ului, perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI) și feudalismului târziu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1959.

h) *Marginea estică a satului*. Pe suprafața unui promontoriu al terasei inferioare din stînga Tutovei, în marginea estică a satului spre Ivești, s-au descoperit resturile unei așezări din care s-au cules fragmente ceramice aparținând sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua), o urnă fragmentară din sec. III e.n., precum și resturi atipice de vase din perioada feudalismului dezvoltat.

Cercetare N. Zaharia și V. Palade, 1959.

i) *La 2 km sud de sat*. Pe un fragment de terasă din dreapta Tutovei, la circa 2 km sud de sat s-a descoperit o întinsă și bogată așezare, din care s-au cules resturi de vase aparținând sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua) și Hallstatt-ului.

Cercetare N. Zaharia și V. Palade, 1959.

363. Poiana cu Cetate (Cinghinea), com. Grajduri (jud. Iași)

a) *La Cetate*. În marginea vestică a Poienii cu Cetate, lângă izvoarele Piriului Cuțigna, s-a descoperit o așezare întărită din care s-au cules resturi de vase aparținând neoliticului dezvoltat. Aceasta ocupă o suprafață triunghiulară de circa 0,5 ha fiind delimitată de două ripi prăpăstioase și izolată pe podiș printr-un val și un șanț care și astăzi mai păstrează încă denivelări de 3—4 m, pe lățimi ce ating 8—10 m. În interiorul cetății, aproape de mijlocul valului, se găsește o scufundătură de teren de formă circulară cu diametrul de 6—7 m, prezentînd o denivelare actuală de 2 m, sub forma unei fântini părăsite și năpădite de vegetație spontană.

Dintre numeroasele fragmente ceramice descoperite în malurile rîpoase ale acestei așezări se remarcă unele din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A) pictate în maniera benzii înguste, precum și un rest dintr-o masă-suport și câteva figurine antropomorfe întregi și fragmentare, unele miniaturale atîngînd lungimea de 2 cm (pl. CCXLV/14-15).

În solul superficial al acestei așezări neolitice s-au descoperit și câteva fragmente ceramice din perioada prefeudală (cultura Hlincea și etapa protodridu, pl. CCXLV/4), precum și din perioada feudală timpurie (sec. XI—XII).

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1951.

b) *Biserica Veche*. În sectorul sudic al Poienii cu Cetate se află ruinele unei biserici mari, construită din piatră și cărămidă, care pare a data din secolul al XVII-lea, după cum atestă și puținele fragmente ceramice descoperite în jurul ei și care aparțin secolelor XVII—XVIII. Unele dintre crucile de piatră care străjuiesc mormintele din preajma monumentului se datează în jurul anului 1830.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1951.

c) *Poiana de la Pădurărie*. În sectorul nordic al poienei, aproape de izvoarele Piriului Cuțigna, la circa 200 m nord de cetățuia cucuteniană și la 100 m sud de cantonul silvic, în punctul cel mai înalt al podișului, s-au descoperit

fragmente ceramice din perioada prefeudală tirzie (etapa protodridu), dintre acestea remarcându-se unul lucrat la roată și decorat cu dungi adâncite orizontale.

Se pare că între această așezare deschisă și cetățuia întărită din pădure au existat legături directe.
Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1953.

364. Popești, com. Miclești (jud. Vaslui)

Dealul Vasluiului. Pe locul denumit Dealul Vasluiului din preajma satului, cu ocazia unei arături adinci făcute pe ogorul locuitorului Gh. Canța s-a descoperit un mormint de înhumatie cu scheletul zăcînd în poziție necreștină. Din mormintul distrus s-a păstrat o fibulă de tipul cu placă înaltă (pl. CCXLV/3) și un vas din pastă fină lucrat într-o tehnică superioară (pl. CCXLV/1), aparținînd probabil unei faze imediat anterioare sec. IV e.n.

Dintr-un alt punct, probabil apropiat, care nu s-a putut identifica, provine un vas medieval de formă rotundă (pl. CCXLV/2).

Semnalare Florentina Banu, 1957.

365. Pungești (jud. Vaslui) ²⁷⁷

Dealul Bătrîna. La nord-nord-est de sat, în stînga Pîrului Racova, sub poala Dealului Bătrîna, cu ocazia lucrărilor agricole s-au descoperit mai multe fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului sau eventual din Hallstatt, precum și un denar imperial roman (pl. CCXLV/16).

Materialul arheologic prezentat de ing. Gh. Macarie provine, probabil, dintr-o așezare cunoscută anterior.

366. Rateșu Cuzii, com. Rebricea (jud. Vaslui)

a) *Gostat* ²⁷⁸. Pe un fragment de terasă de formă triunghiulară, situat la circa 200 m sud de reședința Gostatului, într-un sol negricios cu multe resturi de pietre, oase și lipituri de pereți, s-au descoperit fragmente ceramice care aparțin perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVI).

Cercetare Dan Teodor, 1954.

b) *Vatra satului.* În vatra satului, atît din grădinile locuitorilor, cît și din ravinările drumului, s-au adunat fragmente corodate de vase aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș) și neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A).

Cîteva resturi de vase de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) par să provină din răspîndiri.

Cercetare N. Zaharia, 1959.

367. Răducăneni (jud. Iași)

Rîpa Hămeiosului ²⁷⁹. Pe dreapta Pîrului Hămeiosului, la 1,5 km sud de tirgușorul Răducăneni, atît pe dreapta cît și pe stînga cărării care duce spre Moșna, în ravinările de pantă ca și pe mamelonările produse de alunecări la poala dealului, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținînd La Tène-ului II cu resturi de vase de tip bastarnic și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI–XIII, pl. CCXLVI/1–4).

²⁷⁷ Pe teritoriul acestei localități se mai cunosc și alte două descoperiri menționate de M. Petrescu-Dîmbovița, M. Dinu și Em. Bold (*op. cit.*, în *AȘUIași*, III, t. IV, 1958, p. 18, 39, a-b).

²⁷⁸ Printr-o cercetare anterioară pe același loc s-au descoperit resturi de vase precucuteniene (*SCIV*, VI, 3–4, 1955, p. 909, 101).

²⁷⁹ Din sondajul efectuat de D. Teodor ulterior pe acest loc (*Materiale*, VIII, 1962, p. 723 și urm.) provin vase întregi și fragmentare din sec. XI–XII (pl. CCLVII/1–6), un virf de săgeată (pl. CCLVI/13), o brățară de bronz (pl. CCLVI/7), o undiță fragmentară și un obiect neprecizat de fier (pl. CCLVI/9, 12).

Caracteristic pentru această așezare este marea frecvență și varietate a resturilor de cazane de lut cu decor imitând niturile, ca și când vasul ar fi fost lucrat din foi metalice, ori cu reprezentări parțiale de cai, fapt care ar constitui un indiciu că vasul avea o utilizare rituală.

Citeva dintre fragmentele descoperite provin de la vase din sec. XIII.

În timpul cercetării de suprafață, în umplutura gropii unui bordei s-au descoperit: o seceră (pl. CCXLVI/14) și un cuțit fragmentar de fier (pl. CCXLVI/8), fusaiole (pl. CCXLVI/5–6), precum și o mărgică de argilă lucrată din trei segmente de diametre deosebite și o sferă de lut. În același loc s-a găsit și un împungător mare de corn de cerb, a cărui suprafață este fațetată prin ciochire, precum și cuie de fier (pl. CCXLVI/10–11).

Numeroasele pietre și oase fragmentare se găsesc în solul negru al mamelonărilor produse de alunecările de pantă.

Din perioada feudalismului dezvoltat sînt citeva fragmente ceramice din secolele XVII–XVIII.

Din sondajul efectuat ulterior pe acest loc provin vase întregi și fragmentare din secolele XI–XII (pl. CCXLVII/1–3, 5–6), un vîrf de săgeată (pl. CCXLVI/13), o brățară de bronz (pl. CCXLVI/7), o undiță fragmentară și un obiect de fier neprecizat (pl. CCXLVI/9, 12).

Cercetare N. Zaharia, 1954, repetată de N. Zaharia, C. Cihodaru, Al. Andronic și Dan Teodor în 1958.

368. Rășcani, com. Dănești (jud. Vaslui)

a) *La Rîpă*. În depunerile unei ravinări de pe panta vestică a Dealului Zarea Rășcanilor, la jumătatea distanței dintre Rășcani și Bereasa, s-au descoperit fragmente ceramice provenind din vase care aparțin sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua), precum și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XII–XIII) și dezvoltat (sec. XVII–XVIII). Tot pe acest loc s-a mai găsit un rest dintr-o cahlă ajurată din sec. XIV–XV.

Semnalare C. Buraga, 1956. Cercetare N. Zaharia, 1958.

b) *Zarea Rășcanilor*²⁸⁰. Pe un crîmpei de podiș situat pe spinarea Dealului Zarea Rășcanilor, la 2 km nord-vest de sat, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules așchii și fragmente lamelare de silex patinat din paleoliticul de sfîrșit, precum și un mare număr de fragmente ceramice cu pictură tricromă din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A, pl. CCXLV/5). Unele dintre fragmente par să evidențieze o tradiție mai veche, precucuteniană.

Dintre figurinele antropomorfe descoperite pe acest loc (pl. CLI/1), unele sînt reprezentări bărbătești, cu picioarele desfăcute.

Semnalare C. Buraga, 1955. Cercetare N. Zaharia, 1957.

369. Satu Nou, com. Pocreaca (jud. Iași)

Sud-est de sat. Pe marginea terasei de luncă din dreapta Prutului, la sud-est de sat, în lungul drumului care duce spre Costuleni, s-au cules fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), Hallstatt-ului tîrziu și eventual La Tène-ului II, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CCXLVII/4), precum și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XII–XIII ?).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

370. Schitu Duca (jud. Iași)²⁸¹

La nord-est de sat. Pe panta ușoară de la nord-est de sat s-au descoperit fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor aparținînd probabil culturii Sîntana de Mureș-Cerniașov (pl. CCXLV/6–9).

În acest loc s-a efectuat un sondaj de proporții reduse.

Cercetare N. Zaharia, 1954.

²⁸⁰ Anterior acest punct a fost publicat sub denumirea La Meri, sub care este însă prezentată o altă descoperire din

localitatea Dănești (SCIV, VI, 1955, 1–2, p. 295, XIV, 2).

²⁸¹ Sondaj efectuat de către I. Ioniță, rezultate inedite.

Vatra satului. Pe terasa din stînga Pîrului Rebricea, în sectorul cel mai înalt al satului Scînteia și mai ales la est de biserică, în solul cenușos din săpătura șanțurilor drumului s-au descoperit fragmente de vase aparținînd La Tène-ului II, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XII) și dezvoltat (sec. XV—XVI și XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1959.

372. Secuia, com. Muntenii de Jos (jud. Vaslui)

Ponoare. La sud-vest de sat, către Valea Bîrladului, pe locul denumit Ponoare s-a descoperit un vîrf de săgeată din silex fumuriu nepatinat, care ar putea aparține perioadei de trecere de la neolitic la începutul epocii bronzului.

Semnalare Florentina Banu.

373. Simila, com. Zorleni (jud. Vaslui)

a) *Gîrla Simila.* În dreptul confluenței Gîrlei Simila cu Bîrladul, pe un promontoriu situat pe malul drept, în spatele Fabricii de rulmenți, s-a descoperit o așezare din care s-au adunat fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (cultura precucuteni cu resturi analoge celor descoperite la Negrești-Vaslui și din fazele Cucuteni A—B și B), din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești), din epoca bronzului și din Hallstatt.

Cercetare V. Palade, 1957.

b) *Confluența Simila-Bîrlad.* La circa 30—40 m distanță de confluența Bîrladului cu Gîrla Simila, în unghiul cuprins între apele confluențe, s-au descoperit fragmente de vase precucuteniene și de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua).

Cercetare V. Palade, 1957.

374. Sofronești, com. Todirești (jud. Vaslui)

La Pîriu. În ripa din marginea terasei inferioare de pe dreapta Pîrului Sacovăț, lingă podul din marginea nord-vestică a satului, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținînd La Tène-ului II de tip Lunca Ciurei cu resturi de vase bastarnice și de amfore grecești cu mînușile stampilate, precum și perioadei prefeudale tîrzii (etapa protodridu, pl. CCXLV/12—13).

Pe același loc s-au găsit și numeroase bucăți de zgură metalică.

Cercetare N. Zaharia, 1959.

375. Stietești, com. Adam (jud. Galați)

Dealul Bisericii. În islazul comunal de pe Dealul Bisericii, la circa 1 km sud de sat, în apropierea drumului Adam-Cotoroia s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd Hallstatt-ului.

Cercetare I. T. Dragomir.

²⁸² Cercetarea făcută la biserica satului a dus la descoperirea de resturi ceramice din sec. XVIII (SCIV, VI, 1955, 3—4, p. 909, 102).

Cetățuia. În cuprinsul Cetățuii situate în preajma satului, într-o poziție dominantă, s-au cules fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), din La Tène-ul III, de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și din perioada feudalismului târziu (sec. XVIII).

Din același loc mai provin un topor-ciocan din rocă șlefuită, un vîrf de sulică feudal, precum și o cămașă de zale datată în sec. XV.

Informație obținută la muzeul din Birlad.

377. Stroe Beloescu-Trestiana, com. Grivița (jud. Vaslui) ²⁸³

La Movilă. De pe suprafața unei movile de formă ovală, aplatizată, situată la circa 100 m nord-vest de sat și la 4 km est-sud-est de oraș, pe șesul din stînga Birladului s-au cules fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua).

Cercetare V. Palade, 1960.

378. Șcheia (jud. Iași) ²⁸⁴

a) **Muncelu.** La circa 1 km nord de sat, într-un mal abrupt de pe locul denumit Muncelu, s-au descoperit fragmente ceramice din La Tène-ul II, de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI și XVII).

În colecția Școlii generale din acel sat se găsesc un denar roman imperial, o altă monedă mică de argint perforată, probabil de proveniență arabă, precum și vîrfuri de săgeată din bronz, prevăzute cu trei aripioare.

Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) **Movila Faurului.** Pe suprafața și în săpăturile din jurul Movilei Faurului, situată la est de sat, într-o poziție dominantă s-au cules cîteva fragmente lamelare de silex patinat care par să ateste prezența paleoliticului superior, fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și numeroase bucăți de zgură metalică.

Cercetare N. Zaharia, 1953.

379. Șurănești-Emil Racoviță, com. Dănești (jud. Vaslui)

Vatra satului. Pe proprietatea locuitorului Gh. Vieru din marginea vestică a satului s-au descoperit mai multe resturi de vase, dintre care unele din Hallstatt, altele de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniaș) și mai puține din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Semnalare C. Buraga, 1957. Cercetare N. Zaharia, 1959.

380. Tanacu (jud. Vaslui)

Chiscul Ulucilor. Pe suprafața pintenului de deal numit Chiscul Ulucilor, pierdut în Șesul Pîrtăneștilor, s-a descoperit o întinsă așezare din care s-au cules fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua, pl. CLI/2—4), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CLI/5) și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XIII, pl. CCXLV/10—11) și dezvoltat (sec. XVII).

Cercetare V. Căpitanu, 1955 și N. Zaharia, 1957.

²⁸³ La podul Palermo s-a descoperit o așezare cu resturi ceramice feudale timpurii (SCIV, V, 1954, 1—2, p. 314, IX, 2).

²⁸⁴ Pe teritoriul comunei se cunosc și alte descoperiri :

La Humărie (SCIV, VI, 1955, 1—2, p. 294, XLIV și SCIV, VI, 1955, 3—4, p. 909, 104, b) și Valea Găunoaia (SCIV, VI, 1955, 3—4, p. 910, 104, c).

381. Tăvădărești (jud. Bacău)

Vatra satului. Pe proprietatea locuitorului Mizgă Gheorghe, în vatra satului, s-a descoperit o așezare din care s-au cules mai multe fragmente corodate provenind din vase lucrate din pastă grosieră, aparținând probabil perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.).

Cercetare M. Florescu și V. Căpitanu (*Carpica*, I, 1968, p. 35).

382. Tîrzii, com. Oltenești (jud. Vaslui)

Vatra satului. În grădinile din vatra satului, ca și în săpătura șanțului șoselei s-au descoperit resturi de vase lucrate la roată din pastă cenușie, nedatabile prin starea lor de mărunțire.

Semnalare Gh. Poenaru-Bordea.

383. Tufeștii de Jos (Pirliți), com. Rebricea (jud. Vaslui)

La Hîrtop. La circa 800 m nord-vest de sat, pe suprafața unei mamelonări largi situate în stînga pîrîului, sub forma unui promontoriu, s-au descoperit fragmente ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1959.

384. Țibănești (jud. Iași) ²⁸⁵

a) *Terasa Sacovățului.* La circa 1 km sud de sat, pe terasa din dreapta Pîrîului Sacovăț, prin desfundarea terenului pentru plantarea unei vii s-a descoperit o necropolă de incinerare din perioada corespunzătoare provinciei Dacia (sec. III e.n.), din care s-au distrus un număr de 20—25 de morminte împrăștiate pe o suprafață de circa 2 000 m². Toate urnele zăceau la adîncimea de 0,50—0,60 m, exact la adîncimea săpăturii practicate.

Fragmentele ceramice recuperate provin din urne și capace de tip Poenești (pl. CLI/6—8, 11, 15), din vase lucrate cu mîna din pastă fină sau grosieră și-și găsesc analogii în ceramica din așezarea de la Șcheia-Suceava, datată în sec. III e.n.

De pe același loc provine și bucla unei cataramă de fier (pl. CLI/10) și o lulea' (pl. CLI/9), precum și cîteva fragmente de vase caracteristice sec. XVIII.

Semnalare Moga-Florea Doina, 1959. Cercetare N. Zaharia, 1960.

b) *La Vie.* Pe muchia terasei din stînga Sacovățului, la 1 km est de sat, în dreptul bifurcării drumului din șoseaua Țibana-Todirești, în viile situate deasupra unei lutării, s-a descoperit o întinsă și bogată așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua). Pătura de cultură conține multă cenușă, oase de animale și pietre și are o grosime care în unele locuri depășește 0,60 m. În secțiunile deschise de lutării se păstrează resturi din gropile unor bordeie care au circa 2—2,10 m lățime și o adîncime medie de 1,20 m față de solul actual.

Cercetare N. Zaharia, 1960.

385. Valea Satului, com. Grajduri (jud. Iași)

Dealul Huțupenilor. Pe marginea sudică a podișului denumit Dealul Huțupenilor, la circa 400—500 m nord de șipotele situate la nord-vest de sat, în șiroirile de pantă s-au cules fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (cultura precucuteni) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

²⁸⁵ Cercetări mai vechi pe teritoriul comunei au fost făcute de P. Polonic (Acad. Rom., ms. cu nr. provizoriu 22/940, vol. I, caiet 16, punctul 18). Se mai cunosc și alte 2 așezări descoperite anterior în vatra satului (*SCIV*,

VI, 1955, 3—4, p. 910, 106, a—b; *SCȘIași*, III, t. I, 1955, 1—2, p. 16, 10). Vezi I. D. Marin, *op. cit.*, în *Studii și articole de istorie*, IX, 1967, p. 25 și urm.

Pe același loc s-a descoperit și o lamă de tip Gravette, lucrată din silex cu patină albăstruie.

Terenul din jurul șipotelor și a treucilor în care se adapă vitele este pavat cu pietre de rîșnițe din diferite faze ale feudalismului dezvoltat.

Cercetare N. Zaharia și Emilia Zaharia, 1952.

386. Vaslui ²⁸⁶

a) *La Biserica Sf. Ioan*. În rîpa deschisă în terasa de la sud-est de biserica Sf. Ioan, la baza solului vegetal s-au descoperit fragmente de vase din pastă cenușie-negricioasă cu fețele brun-roșcate, sau din pastă cenușie aparținînd feudalismului dezvoltat (sec. XVI–XVII) și tîrziu (sec. XVIII).

Semnalare N. Macarovici, 1954.

b) *Iazul Șubinoaei*. Pe terenul Gostat-ului situat la 2 km nord-est de oraș, în dreptul Iazului Șubinoaei din Valea Vaslușului, s-au descoperit fragmente ceramice și un vas întreg (p. CCXLVIII/1, 4–5) din Hallstatt-ul tîrziu.

Semnalare N. Macarovici, 1960. Cercetare N. Zaharia, 1960.

387. Zăpodeni (jud. Vaslui)

La Țintirim. Pe terenul C.A.P. „1 Mai” Zăpodeni, situat pe panta vestică a Dealului Satului, prin cercetări de suprafață determinate de descoperirea întîmplătoare a unei urne din epoca bronzului, s-au adunat fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fazele precucuteni și Cucuteni A), sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua), Hallstatt-ului timpuriu (pl. CCXLVIII/6), secolului III sau IV e.n., precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV–XV și sec. XVII–XVIII, pl. CCXLVIII/2–3).

După repetate cercetări de suprafață la intervale diferite, în cursul anului 1959 în cuprinsul acestei așezări s-a efectuat un sondaj de către Adrian Florescu cu rezultate încă inedite.

Cercetare Al. Andronic și N. Zaharia, 1958.

388. Zorleni (jud. Vaslui)

La nord de sat. Pe terasa inferioară din stînga Bîrladului, la nord de sat, către Pîrîul Bujorenilor, s-au descoperit trei așchii și o lamă de silex albăstrui patinat, aparținînd paleoliticului superior final.

Cercetare N. Zaharia, 1956.

DEPRESIUNEA HUȘI-ELAN-HORINCEA

389. Albița, com. Drînceni (jud. Vaslui)

La Podul vechi. La circa 3 km sud-vest de sat, în carierele de prundiș de pe terasa de luncă a Prutului, în dreptul locului unde a fost un pod vechi, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd Hallstatt-ului (fază neprecizată) și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI–XII).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

²⁸⁶ În legătură cu această localitate sînt transmise unele informații de I. Andrieșescu, *Raport special nr. 1*, în *Raport MNA*, 1915 (1916), p. 12. Din orașul Vaslui sînt menționate unele descoperiri monetare și aceea a unei așezări neolitice cercetate de C. Cihodaru (M. Petrescu-

Dimbovița, M. Dinu și Em. Bold, *op. cit.*, în *AȘUIași*, III, t. IV, 1958, p. 24 și notele 53 și 54).

Pentru cercetările de la Curtea domnească vezi *Materialie*, VIII, 1962, p. 795 și urm.

390. Buda, com. Epurenii (jud. Vaslui)

La Iaz. Pe terasa Pîrului Valea Grecului, situată la vestul iazului din preajma satului, la sud-sud-vest de clădirile C.A.P. Duda, s-au adunat fragmente ceramice din Hallstatt și din perioada feudalismului timpuriu (fază neprecizată, sec. XI—XIII).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

391. Fundătura, com. Arsura (jud. Vaslui)

a) *Vatra satului.* În curtea locuitorului Păduraru din sectorul nord-estic al satului, prin săparea unui beci, s-au descoperit câteva fragmente ceramice aparținând Hallstatt-ului (?).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

b) *Rîpa Onosoaei.* Pe malul vestic al hîrtopului denumit Rîpa Onosoaei, situat la est de sat, s-au cules câteva resturi de vase corodate și atipice, aparținând unei faze neprecizate a culturii Cucuteni.

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

392. Ghermănești (jud. Vaslui)

a) *Sud-vest de sat.* La circa 250 m sud-vest de sat, pe Dealul Barboși, în via locuitorului Iuliu Iordasca, ca și la vest de drum, în ogrorul locuitoarei Turcu Anica, pe panta dinspre Dealul Budăi, s-au descoperit fragmente de vase de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua) și eventual din Hallstatt-ul timpuriu, și din perioada feudalismului târziu (sec. XVIII).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

b) *Valea Lupului.* În via locuitorului Mihai Manolache, situată în marginea nord-estică a satului, spre rîpa denumită Valea Lupului, s-au cules fragmente mărunte provenind din vase aparținând Hallstatt-ului și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XII) și feudalismului târziu (sec. XVIII).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

c) *Pe Dop.* La circa 0,5 km sud de sat, în dreapta drumului Ghermănești-Drînceni-Băi, pe panta Dealului Pe Dop, la nord-vest de spital s-au descoperit fragmente ceramice aparținând Hallstatt-ului, La Tène-ului II și III, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

d) *Barahoi I.* La circa 1 km sud-vest de sat, pe malul vestic al drumului Ghermănești-Arsura, s-au cules fragmente de vase aparținând sec. III e.n., începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XII ?) și târziu (sec. XVIII).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

e) *Barahoi II.* Pe panta lină a dealului din stînga drumului Ghermănești-Arsura, pe malul estic al Pîrului Barahoi, la circa 1 km vest de sat, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând epocii bronzului, Hallstatt-ului timpuriu, La Tène-ului II și III, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

393. Mihail Kogălniceanu (Rîpi), com. Arsura (jud. Vaslui)

a) *Dealul Cimitirului.* Pe panta Dealului Cimitirului din marginea nord-estică a satului, spre Valea Tatarului, s-au descoperit fragmente de vase în cea mai mare parte atipice și corodate aparținând sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua), La Tène-ului II (?), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

b) *Rîpa Șopîrleni*. Sub ripa vestică a Podișului lui Zaharia, din stînga Pîriului Șopîrleni, lîngă iazul situat la sud-est de sat, s-au descoperit fragmente de vase lucrate cu mîna și la roată din pastă fin-nisipoasă caracteristice secolului IV e.n.

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

c) *La Drumul Drănceni-Rîpi*. La circa 1—1,5 km sud-est de sat, și la sud de drumul Dănceni-Rîpi, pe ambele maluri ale Pîriului Barahoi s-au descoperit resturi de vase de la sfîrșitul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din perioada feudalismului tîrziu (sec. XVIII).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

d) *Între Ghermănești și M. Kogălniceanu*. Pe malul drept al văii Barahoi, la jumătatea distanței dintre Ghermănești și M. Kogălniceanu, s-au descoperit fragmente de vase aparținînd perioadei prefeudale tîrzii (etapa protodridu).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

394. Pîhnești, com. Arsura (jud. Vaslui)

a) *Vatra satului*. Pe malul estic al Văii Pîhnești (Valea Grecului), la circa 500 m sud-est de biserică din vatra satului s-au descoperit fragmente de vase de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

b) *Dealul Henciu I*. Pe suprafața unui mic platou înconjurat de rîpi pe trei laturi, situat pe Dealul Henciu în marginea vestică a satului, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu (cultura ceramicii liniare ?), neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), pictate în maniera benzii înguste, în asociere cu fragmente de tip Cucuteni C, sau eventual din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului (cultură Horodiștea-Foltești).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

c) *Dealul Henciu II*. În stînga drumului Pîhnești-Averești, la circa 2 km vest de sat, pe poala sudică a Dealului Henciu, în via locuitorului I. Manolache s-au descoperit fragmente de vase aparținînd Hallstatt-ului tîrziu și începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

d) *La Uluci*. Pe panta vestică a dealului Henciu, înclinată spre Dealul Lohanului, pe locul denumit La Uluci, în via locuitorului Ploaie Vasile, din marginea vestică a satului, s-au cules fragmente de vase care aparțin sfîrșitului epocii bronzului și eventual începutului Hallstatt-ului și probabil începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

395. Șopîrleni, com. Epureni (jud. Vaslui)

Valea Hîrtopului. În stînga văii Șopîrleni, la confluența acesteia cu Valea Hîrtopului, lîngă iazul situat la circa 2 km est de sat, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

396. Rîșești, com. Drînceni (jud. Vaslui)

Vatra satului. Atît în margine, cît și în sectorul estic al satului, în preajma bisericii și la sudul Movilei Răblia s-au adunat fragmente ceramice aparținînd La Tène-ului III (?), începutului epocii migrațiilor (sec. IV—V e.n.), precum și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XII) și tîrziu (sec. XVIII).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

397. Valea Grecului, com. Epureni (jud. Vaslui)

La nord de sat. Pe terasa joasă, în pantă ușoară, situată pe malul estic al văii, la circa 300—400 m nord est de sat, s-au descoperit fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e. n.).

Cercetare G. Poenaru-Bordea.

Lotul școlar. Pe terasa joasă a Pîrului Valea Lupului, la nord-est de sat, în cuprinsul fostului lot școlar, s-au descoperit resturi de vase aparținînd Hallstatt-ului timpuriu, începutului epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov), precum și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XVIII).

Cercetare Gh. Poenaru-Bordea.

399. Aldești (jud. Galați) ²⁸⁷

a) *Valra satului.* În taluzurile șoselei s-au descoperit fragmente de vase din pastă cenușie, dintre care unele cu decor adîncit unghiular de la sfîrșitul epocii bronzului (faza Costișa-Belopotok).

Semnalare Gh. Coman, 1959. Verificare N. Zaharia, 1961.

b) *Cojocari I.* Pe șesul din marginea sud-vestică a satului, în locul denumit Cojocari, de pe o mică suprafață cu aspect de scruntar s-au cules fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A).

Semnalare Gh. Coman, 1959.

c) *Cojocari II.* În același loc, pe terasa care constituie ambele maluri ale Pîrului Aldești, la sud-vest de sat, s-au descoperit resturi ceramice aparținînd La Tène-ului II, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și perioadei feudalismului timpuriu (cultura Dridu).

Semnalare Gh. Coman, 1960.

d) *La Căușani.* La circa 600 m sud de sat, pe poala nordică a Dealului Căușani, s-au descoperit fragmente ceramice din pastă cenușie cu pietricele, cu fețele roșcate și decorate cu benzi de dungi adîncite orizontal, care par să aparțină perioadei prefeudale timpurii (etapa protodridu).

Semnalare Gh. Coman, 1960.

400. Băsești-Viișoara, com. Todirești (jud. Vaslui)

La Sîrmă. La încrucișarea drumurilor Tămășeni-Gura Idrici-Băsești, în marginea nord-vestică a satului, pe locul denumit La Sîrmă, s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținînd Hallstatt-ului timpuriu.

Semnalare Gh. Coman, 1959.

401. Berești (jud. Galați) ²⁸⁸

a) *Bîzanul.* În interfluviul format de pîraele Meria și Bîzanul, la confluența acestora în dreptul unui iaz situat la circa 2 km est-nord-est de țîrg, s-a descoperit o așezare din care s-au cules numeroase fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fazele Cucuteni A și B), cu numeroase figurine antropomorfe, din Hallstatt sau eventual din La Tène-ul II, și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Pe același loc s-au mai găsit monede de argint de la Constantiu, o alta de la Marc Aureliu, un inel de bronz și o rozetă de la un pînten din fier, probabil din secolul al XV-lea.

În mantaua unei mici movile care se află pe acest loc, în 1954 s-a descoperit un mormînt de înhumare cu scheletul întins, avînd drept inventar un vas metalic turtit care a fost distrus îndată după descoperire.

Semnalare C. Balaban. Cercetare N. Zaharia, 1957.

²⁸⁷ Localitate menționată pentru resturile de cultură materială geto-dacică (I. T. Dragomir, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 468).

²⁸⁸ Cercetări anterioare în preajma localității Berești s-au făcut la Balintest-Cioinagi, Gănești (Stejar și Fîntina Mare), Cavadinești (Valea Glodului, Rîpa Glodului), Rîpa Sîrbilor și Piscul Porcului (M. Petrescu-Dîmbovița,

op. cit., în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 434 și urm.; idem, în *Studii*, an. 2, 1949, I, p. 100). Vezi și C. Cihodaru, R. Vulpe și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, II, 1951, I, p. 220. Săpături s-a efectuat de către colectivul muzeului din Galați (I. T. Dragomir, *Săpăturile arheologice de la Cavadinești*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 468); idem, *Materiale*, VII, 1961, p. 151 și urm.

b) *Dealul Bulgarului*. Pe Dealul Bulgarului, la nord-nord-est de țîrg și la circa 250 m nord de Pîrlul Chineja, pe proprietatea C.A.P. Berești, lângă șoseaua Galați-Iași s-a descoperit o așezare din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A), din care s-a adunat un bogat material ceramic care se află la muzeul din Galați.

Cercetare I. T. Dragomir.

c) *Dealul Voineștilor*. Pe panta vestică a Dealului Voineștilor, la circa 2 km vest de țîrg, s-a descoperit o întinsă așezare, din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd unei perioade neolitice neprecizate, Hallstatt-ului, precum și începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov).

Cercetare I. T. Dragomir.

402. Bîrlălești, com. Epureni (jud. Vaslui)

a) *La Arie*²⁸⁹. La circa 0,5 km nord-est de sat, pe interfluviul determinat de Valea Florenta cu Valea Bîrlăleștilor, s-a descoperit o așezare din care s-au adunat numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (de tip Gumelnița, pl. CCLII/1 — 6; CCLII/1), Hallstatt-ului tîrziu (pl. CCLII/9), începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov, pl. CCLII/2 — 3, 5; CCLII/7 — 12), perioadei pref feudale timpurii (sec. V — VI e.n., pl. CCLII/4, 6 — 8, 10), dintre care unele cu analogii la Bratei, precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII — XVIII).

Pe același loc s-au descoperit mai multe figurine antropomorfe cu corpul rotund sau aplatisat, ca și unele figurine zoomorfe, un topor-ciocan din rocă dioritică, prevăzut cu gaură de înmănușare, greutăți conice de argilă, plăci decorative, fusaiole, mărgelile, un vîrf de sulită din fier, precum și numeroase așchii, lame și gratoare din silex nepatinat.

Semnalare Gh. Coman, 1958. Verificare N. Zaharia, 1961.

b) *Sub pădure*. Sub poala pădurii situate la circa 1 km sud-sud-vest de sat, pe botul dealului de la încrucișarea drumurilor Bîrlălești-Ghireasa și Bursuci-Mălușteni, s-au descoperit fragmente ceramice corodate aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș sau a ceramicii liniare) și un toporaș de tip *calapod*.

Semnalare Gh. Coman, 1959.

c) *Cetățuia (Foișor)*²⁹⁰. Pe versantul nord-vestic al dealului Ciomaga, la 1 km sud de sat, în locul denumit La Cetățuia, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A), în asociere cu topoare plate din rocă marnoașă, cu așchii și lame din silex, aparținînd probabil neoliticului și epocii bronzului, printre care se remarcă și unele cu patină albă, care ar putea aparține paleoliticului superior.

Pe pantele sud-vestice ale aceluiași deal s-au descoperit resturi de vase aparținînd La Tène-ului II și III, fusaiole din argilă, mărgelile ocelare galbene și albastre, precum și numeroase obiecte metalice, dintre care o fibulă de bronz romano-bizantină (sec. VI e.n.), cercei, o aplică de curea, vîrfuri de săgeată cu trei muchii și bucăți de tablă, toate din bronz, precum și un mic tub de fier.

Cîteva fragmente de oală aparțin perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII).

Semnalare Gh. Coman, Cercetare N. Zaharia, 1958 — 1960.

d) *Valea Baba lui Tudor*. La sud de punctul denumit La Arie, pe muchia prelungită spre nord a Dealului Ciomaga, la circa 700 m est de sat, în lungul Văii Baba lui Tudor, s-au descoperit fragmente de vase din pastă groșieră aparținînd La Tène-ului II și altele lucrate la roată din pastă fină cenușie din La Tène-ul III.

Pe aceeași suprafață s-au descoperit și fusaiole bitronconice, cuțite și obiecte din fier, precum și un tipar de piatră pentru turnat obiecte de podoabă din bronz.

Semnalare Gh. Coman, 1960.

e) *Rîpa Baba lui Tudor*. La 2 km sud-est de sat, pe o prelungire nordică a Dealului Ciomaga, la circa 0,5 km distanță de Ripa Baba lui Tudor, s-au descoperit resturi ceramice din La Tène-ul II de tip Poiana, un fragment de amforă brun-roșcată de formă sferică, precum și fusaiole și mărgelile de argilă.

Semnalare Gh. Coman, 1961.

²⁸⁹ În acest punct a avut loc un sondaj în cadrul șantierului Poiana (SCIV, I, 1951, 1, p. 223 și urm.). Același punct a fost semnalat apoi sub denumirea de Stanția (SCIV, II, 1951, 1, p. 222).

²⁹⁰ O cercetare anterioară a dus la descoperirea unui alt punct arheologic pe Dealul Ciomaga (*Raport MNA, 1942 — 1943*, p. 54).

f) *Moșnegei*. În marginea pădurii situate la 2 km vest de sat, aproape de drumul Bursuci-Mălușteni, pe locul denumit Moșnegei, s-a descoperit o așezare cu resturi de vase din La Tène-ul II în asociere cu fragmente de amfore stampilate.

Pe același loc s-au găsit și fragmente ceramice aparținând probabil perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.), fusaiole de forme diferite, virfuri de săgeți din bronz prevăzute cu cîte trei aripioare, precum și mărgelile din pastă de sticlă albastră și verde.

Semnalare Gh. Coman, 1959.

g) *Dealul Tocarului*. Într-o poziție înaltă pe Dealul Tocarului, situat la 2 km vest de sat și la est de drumul Epureni-Ghireasca, s-au descoperit fragmente de vase care aparțin Hallstatt-ului târziu, precum și La Tène-ului II și III.

Pe același loc s-au găsit resturi de amfore cu mânuși unghiulare înalte, rîșnițe mici din piatră, fusaiole bitronconice, mărgelile oclare din sticlă ori din argilă și bucăți de coarne de căprior.

Semnalare Gh. Coman, 1959.

403. Blăgești (jud. Vaslui)

a) *Crețana I*. La confluența a două ravinări de pe valea Pîrîului Crețana, la circa 1 km est de sat, s-au descoperit cîteva fragmente de vase de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), din perioada prefeudală (etapa protodridu) și a feudalismului timpuriu (cultura Dridu), ceramică cu pietricele, decorată cu dungi orizontale adîncite, și din feudalismul dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Semnalare Gh. Coman, 1959.

b) *Crețana II*. Pe suprafața terasei care domină cu 40—50 m nivelul șoselei, la circa 200 m nord de punctul Crețana I, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua), din Hallstatt (?), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și din perioada prefeudală tîrzie (etapa protodridu).

Semnalare Gh. Coman, 1959.

c) *Brezina I*. La poala nord-estică a Dealului Brezina către Dealul Porcarul, nu departe de valea Crețana, spre șesul Elanului, s-a descoperit o așezare, din care provin un virf de lance cu marginile retușate plat, din silex de culoarea cerei, afectînd forma unei frumoase frunze de laur și fragmente de vase de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din perioada prefeudală tîrzie (etapa protodridu).

Semnalare Gh. Coman, 1960. Verificare N. Zaharia, 1961.

d) *Brezina II*. Pe platoul înalt al Dealului Brezina, cu pante repezi pe trei laturi, la 4 km sud-est de sat, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules resturi ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniahov) și sec. V—VI e.n.

O fusaiolă plată din rocă brună amintește tipul fusaiolelor de Ovruci.

Semnalare Gh. Coman, 1960. Verificare N. Zaharia, 1961.

e) *Podișul Vrăbiești*. Pe poala nord-estică a Podișului Vrăbiești, în poziție înaltă față de șesul Elanului, la 2 km nord-est de sat, aproape de drumul Blăgești-Cirja, s-a descoperit o siliște din care s-au cules fragmente de vase din sec. IV e.n. (cultura Sintana de Mureș-Cerniahov), precum și din perioada prefeudală tîrzie (etapa protodridu).

Semnalare Gh. Coman, 1961.

404. Bogdănești, com. Rînzesti (jud. Vaslui)

La stația C.F.R. La est de stația C.F.R. Bogdănești, situată la sud de sat, pe terasa joasă a Prutului, s-a descoperit o siliște din care s-au cules fragmente de vase de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniahov) cu unele elemente care prezintă analogii cu resturile de vase descoperite la Ciurchi-Iași și datate în sec. V—VI e.n., precum și din sec. VI—VII (?).

Semnalare Gh. Coman, 1961.

a) *Dealul Nucului*. Pe panta estică a Dealului Nucului, în unghiul cuprins între șoseaua Fălciu-Bozia și drumul din lunca Prutului, la 1,5 km nord de Fălciu, într-o poziție joasă lângă șosea, s-a descoperit o așezare din care s-au adunat resturi de vase aparținând începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), perioadei prefeudale târzii (etapa protodridu) și a feudalismului timpuriu (cultura Dridu).

Semnalare Gh. Coman, 1957. Cercetare N. Zaharia, 1958.

b) *Dealul Bălții*. Pe panta sud-vestică a Dealului Bălții, în dreptul văii Fundul Boziei, pe terasa medie cuprinsă în interfluviul dintre Pîrful Bozia și valea Prutului, la circa 300 m sud-est de sat, s-au descoperit fragmente ceramice de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua).

Semnalare Gh. Coman, 1960.

c) *Sub Cetățuie*. Sub poala estică a Dealului Cetățuiei s-au descoperit fragmente ceramice aparținând începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov), perioadei prefeudale târzii (etapa protodridu), precum și perioadei feudalismului timpuriu (cultura Dridu), în asociere cu resturi de vase din sec. al XIII-lea. Pe același loc s-a descoperit și un fragment dintr-un vas de sticlă, care prin irizare a căpătat o culoare albă mată.

Cercetare C. Cihodaru, 1953. Verificare N. Zaharia, Al. Andronic și D. Teodor, 1957.

406. Bozia ~~Noua~~, com. Fălciu (jud. Vaslui)

Gospodăria „16 Februarie”. Pe terasa inferioară a Prutului, în apropierea grajdurilor, s-a descoperit o siliște din cuprinsul căreia s-au adunat fragmente ceramice aparținând sfîrșitului epocii bronzului sau eventual începutului Hallstatt-ului, precum și o mînușă de amforă de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Semnalare Gh. Coman, 1956.

407. Bursuci, com. Epurenii (jud. Vaslui) ²⁹¹

a) *Sud de sat*. În viile situate la circa 400 m sud de sat, în preajma unei ravine deschise pe poala nordică a dealului Tocaru, în lungul Pîrului Mihoani, s-a descoperit o așezare cu resturi ceramice care aparțin La Tène-ului III (pl. CLI/14), precum și altele provenind din vase ce datează probabil din sec. III e.n.

Cercetare N. Zaharia și V. Palade, 1958.

b) *Nord de sat*. La nord de sat s-au semnalat fragmente ceramice lucrate cu mina și decorate cu dungi adîncite în val, aparținînd culturii Hlincea.

Cercetare N. Zaharia, 1958.

c) *Valea Cărămizii*. Pe panta înclinată spre Valea Cărămizii, la poala dealului situat la nord-estul satului lângă șoseaua Murgeniilor, s-au descoperit resturi din gropile unor bordeie și numeroase fragmente de vase aparținînd sfîrșitului Hallstatt-ului și eventual La Tène-ului II, mai puține din secolul III (?) e.n. (pl. CLII/10—11), precum și din perioada feudalismului târziu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1958.

d) *La Pod*. Pe panta sudică a dealului din stînga șoselei Bîrlad-Murgeni, în dreptul cantonului și a plantației de salcîmi de lângă confluența Pîrului Bursuci cu Pîrul Moașca, s-au descoperit fragmente de vase aparținînd La Tène-ului II (pl. CLII/8—9) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII, pl. CLII/7).

Cercetare N. Zaharia, 1958.

²⁹¹ Un alt punct descoperit anterior este cel denumit Tei (*Raport MNA, 1942—1943*, p. 54).

Bîrsana. Pe un pînten al terasei inferioare a Prutului cunoscut sub numele de Dealul Drăguna, situat în marginea nordică a satului, pe locul denumit Bîrsana, s-au descoperit fragmente de vase lucrate la roată din pastă nisipoasă cu scoică, de culoare negricioasă cu exteriorul brun, aparținînd începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n. și probabil și mai noi).

Semnalare M. Zamoșteanu, 1958 și Gh. Coman, 1959.

409. Cîrja de Jos, com. Cîrja (jud. Vaslui)

a) *Mața.* La poala estică a Dealului Butești, pe malul bălții Mața și pe terenul întreprinderii piscicole cu același nume, la 1,5 km sud de sat, s-a descoperit o siliște din care s-au cules resturi de vase de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua).

Semnalare Gh. Coman, 1961.

b) *La Baltă.* Pe terasa inferioară a Elanului, către balta Mața, la circa 2,5 km sud de sat, pe o întindere de aproape 1 km se desfășoară o așezare încercuită de cotul pe care-l face balta la debușeul Elanului. Din cuprinsul acestei așezări s-au cules numeroase fragmente de vase de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov).

Semnalare Gh. Coman, 1961.

410. Comănești, com. Cavadinești (jud. Galați)

a) *Deasupra Izvoarelor*²⁹². La circa 250 m nord-vest de sat, sub muchia podișului, în locul denumit Deasupra Izvoarelor (La Trei Case), s-au descoperit fragmente de vase din Hallstatt, precum și un rest din marginea unui vas mare lucrat la roata de mîna din pastă bună cenușie deschis cu fețele roșcate, care pare să aparțină perioadei prefeudale tirzii (etapa protodridu).

Semnalare Gh. Coman, 1961.

b) *La Virgolici.* Pe proprietatea locuitorului Gh. Virgolici, loc situat în marginea sudică a satului, s-au descoperit resturi de vase mari aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua).

Semnalare Gh. Coman, 1961.

411. Copăceana, com. Bozia (jud. Vaslui)

La Arie. Pe panta vestică a Dealului Copăceana, pîvnită către pîriul situat la circa 300 m sud-est de sat, s-au descoperit fragmente ceramice care, după tehnica pastei și decorurile caracteristice, aparțin culturii Noua de la sfîrșitul epocii bronzului. Pe același loc pe lîngă numeroase pietre, în majoritate arse, și resturi de oase, s-au găsit și cîteva humerus-uri de animale cu marginile crestate.

Semnalare Gh. Coman, 1961.

412. Cristești, com. Cavadinești (jud. Galați)

a) *Vatra satului.* Pe un loc viran situat în vatra satului, dominînd Pîrtului Horincea cu circa 100 m înălțime, s-au descoperit fragmente de vase din Hallstatt-ul mijlociu, precum și din perioada prefeudală tirzie (etapa protodridu) și probabil și din perioada feudalismului timpuriu (cultura Dridu).

Semnalare Gh. Coman, 1960.

b) *Marginea nordică a satului.* Sub muchia podișului din marginea nordică a satului, pe aceeași direcție cu așezările de la Comănești, s-au descoperit cîteva fragmente de vase aparținînd perioadei prefeudale tirzii (etapa protodridu), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV).

Semnalare Gh. Coman, 1960.

²⁹² Punct cunoscut prin cercetări anterioare, (M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 437).

a) *Călugăreasca*. În marginea nordică a satului, aproape de obârșia Pîrlului Jigălia (Găinari), pe locul denumit Călugăreasca, s-a descoperit o întinsă așezare din care s-au cules numeroase fragmente lamelare de silex patinat aparținînd paleoliticului superior și resturi de vase din neoliticul dezvoltat (aspectul Gumelnița-Ariușd) și de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua); multe dintre acestea din urmă sînt decorate cu cîte un șir orizontal de găuri sub margine, decor întîlnit mai ales în stațiunile din nordul Moldovei.

Semnalare Gh. Coman, 1960.

b) *Peste Rîpdă*. Peste Valea Jigăliei, în dreptul punctului în care este situată așezarea de la Călugăreasca, pe suprafața terenului în ușoară pantă, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente de vase de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov), precum și din etapa protodridu și cultura Dridu.

Semnalare Gh. Coman, 1960. Săpături Dan Teodor, A. Nițu și colectiv, 1967—1969.

414. Doniceasa-Fălciu (jud. Vaslui)

Piscicola Doniceasa. În sectorul Întreprinderii piscicole Doniceasa, la 2 km sud-est de Bozia și la 200 m distanță de sediul întreprinderii, pe Dealul Bălții, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), de la sfîrșitul epocii bronzului și eventual începutul Hallstatt-ului, din sec. III sau IV e.n., precum și din perioada feudalismului timpuriu (?).

Semnalare Gh. Coman, 1960.

415. Epureni (jud. Vaslui) ²⁹³

a) *Dealul Horgei*. Pe panta ușor înclinată a Dealului Horgei către Valea Florentei, pe un rest din terasa care domină șesul cu 10—12 m, la circa 2 km sud-est de sat, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd unei faze neprecizate a Hallstatt-ului, precum și din perioada feudalismului timpuriu (cultura Dridu, sec. X—XI, pl. CCXLVIII/11—12).

Cercetare N. Zaharia, 1958.

b) *Moașca I*. Sub poala sud-estică a dealului Bujoreni, în dreapta Pîrlului Moașca, la circa 1,5 km sud-vest de sat, pe suprafața unui promontoriu al terasei joase, avînd în spate dealul cu pante repezi și pădurea, s-a descoperit o întinsă așezare din care s-au cules fragmente de vase din pastă nisipoasă aparținînd perioadei prefeudale tîrzii (etapa protodridu) și un rest dintr-un vas din pastă brună cu pietricele și decor de dungi adîncite orizontal și învîlurit, de aspect Dridu (sec. X—XI).

Cercetare N. Zaharia, 1958 și Gh. Coman, 1961.

c) *Moașca II*. La circa 1/2 km nord de așezarea Moașca I, pe aceeași terasă s-a descoperit un alt punct cu resturi de locuire veche, din care s-au cules fragmente de vase aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua), secolului III (?), și perioadei prefeudale tîrzii (etapa protodridu).

Cercetare N. Zaharia, 1958, Gh. Coman, 1961.

d) *Sud de sat*. În preajma unei slabe așezări din care s-au cules puține resturi de vase de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), în taluzul drumului care face legătura cu șoseaua Bîrlad-Murgeni, la circa 500—600 m sud de sat, în timpul unei cercetări de suprafață s-a descoperit și dezvelit un mormînt sarmatic aparținînd secolului III e.n. Scheletul, cu craniul în parte distrus, zăcea întins pe spate cu brațele alungite pe lîngă corp, avînd o orientare N—S. Din inventarul mormîntului făcea parte o căniță bitronconică lucrată la roată din pastă fină cu impurități (pl. CLI/13), un borcanel mic lucrat cu mina din pastă grosieră brun-roșcată cu pete de fum la exterior (pl. CLI/12), o fusaiolă tronconică găsită lîngă falangele mîinii drepte (pl. CLII/3), o fibulă de bronz, de tipul cu placă înaltă (pl.

²⁹³ Pe teritoriul comunei se semnalează descoperirea probabilă a unui tezaur (*Raport MNA, 1942—1943*, p. 54). Din cercetări anterioare se mai cunoaște un punct

de descoperire în marginea nordică a satului (SCIV, II, 1951, I, p. 226).

CLII/2), o oglindă de metal alb plensită în mai multe bucăți, concavă și prevăzută cu o codiță perforată, iar pe revers cu o tamga (pl. CLII/1), precum și mărgelile mici din sticlă verde sau gălbuie (pl. CLII/4) descoperite în regiunea poalelor unei haine lungi ce va fi căzînd pînă la circa 15 cm deasupra pămîntului.

Localnicii relatează că în timpul cînd s-a săpat drumul, pe traseul săpăturii s-au distrus alte cîteva morminte.

Cercetare N. Zaharia și V. Palade, 1958.

e) *Fîntîna Șoldenilor*. Pe panta sudică a dealului din lungul șoselei Birlad-Murgeni, la confluența Pîriului Șoldeni cu Pîriul Bratu, s-au descoperit fragmente de vase din Hallstatt-ul tîrziu și probabil și din La Tène-ul II, precum și din perioada feudalismului tîrziu (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia și V. Palade, 1958.

f) *La Iaz*. Pe dreapta șoselei Birlad-Murgeni, în cotul pe care-l face Pîriul Bratu lîngă vatra unui iaz colmatat, la circa 2 km sud-est de sat, s-au descoperit resturi de vase de la sfîrșitul epocii bronzului (Cultura Noua), din perioada prefeudală (etapa protodridu), ca și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI, pl. CLII/6,22 și sec. XVII–XVIII).

Cercetare N. Zaharia și V. Palade, 1958.

g) *Florenta*. Pe terasa din marginea nord-estică a micului nucleu de sat denumit Florenta, pendinte de Epureni, în marginea șoselei, s-au descoperit resturi de vase aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (Cultura Noua), probabil La Tène-ul II (pl. CLII/12–16), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVI, pl. CLII/17).

Cercetare N. Zaharia și V. Palade, 1958.

416. Fedești, com. Șuletea (jud. Vaslui) ²⁹⁴

a) *La Moară*. În sectorul sud-vestic al satului, în jurul întreprinderii C.A.P., prin lucrări de săpătură întîmplătoare, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu (Cultura Criș), neoliticului dezvoltat (aspectul Gumelnița-Ariușd) și Hallstatt-ului tîrziu.

Pe același loc s-a semnalat și o necropolă de înhumatie cu schelete în poziție creștină, necropolă care a fost distrusă prin săpăturile ocazionale.

Semnalare Gh. Coman, 1960.

b) *Marginea sud-vestică a satului*. În cartierul sud-vestic al satului și în afara marginilor lui, de o parte și de alta a drumului Fedești-Horga, s-a descoperit o așezare în care s-au găsit un fragment dintr-o lamă de silex alb puternic patinat, aparținînd paleoliticului superior, și numeroase resturi de vase din neoliticul dezvoltat (fazele Cucuteni A și A–B, cu elemente de tip Cucuteni C).

Din același loc mai provin două fragmente de proeminențe în formă de bandă plată, analogă celor de la Dealul Botcilor-Bobulești, și un vîrf triunghiular de sulită din silex nepatinat.

Semnalare Gh. Coman, 1957.

c) *Sub pădure*. La liziera pădurii din marginea sud-vestică a satului, pe un picior al Dealului Stejarului, cuprins între drum și biserica satului, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules fragmente lamelare de silex cu patină albăstruie din paleoliticul superior, precum și numeroase resturi de vase aparținînd La Tène-ului II, dintre care se remarcă resturi de vase provenind din import, precum și din vase utilizate la turnarea bronzului topit, dintr-o fază hallstattiană neprecizată.

Pe aceeași suprafață s-au găsit numeroase fusaiole de forme variate, mărgelile și cercei din sîrmă de bronz.

Semnalare Gh. Coman, 1957.

d) *Pe Deal*. Pe un promontoriu al Dealului Stejarului, la circa 600 m vest de sat, loc denumit Pe Deal, s-a descoperit o așezare aparținînd Hallstatt-ului tîrziu și începutului La Tène-ului II. Pe lîngă materialul arheologic, asemănător celui din așezarea denumită Sub Pădure, s-au descoperit fragmente de amfore de Thassos, Sinope și Heraclea, din pastă nisipoasă gălbuie sau roșcată, și mînuși unghiulare de secțiune ovală.

Semnalare Gh. Coman, 1957.

e) *Cetățuia* ²⁹⁵. La circa 1,5 km sud-vest de sat, pe dealul denumit Virful Tăieturii, se află un loc de formă ovală,

²⁹⁴ Pe teritoriul acestei comune s-a adunat un bogat material arheologic de către Virgil Caraivan, dăruit apoi muzeului din Birlad,

²⁹⁵ Punct semnalat de Corneliu Mateescu (*Raport MNA 1942–1943*, p. 53) și apoi cercetat de C. Cihodaru și Radu Vulpe (*op. cit.*, în *SCIV*, II, 1951, 1, p. 226).

cu diametrul de 180 m, întărit de jur-împrejur cu val și șanț și cu urme de palisadă arsă, pe care localnicii îl cunosc sub numele de Cetățuia, de pe care s-au adunat numeroase fragmente ceramice aparținând sfârșitului Hallstatt-ului, probabil și începutului La Tène-ului, precum și fragmente de topoare plate din marnă gălbuie, un rest de topor-ciocan transformat în percutor și o săgeată de bronz în formă de prismă triunghiulară prevăzută cu trei aripioare laterale.

Se pare că această cetățuie are analogii cu cetățile descoperite pe Dealul Cătălina și la Horodiștea-Cotnari.
Cercetare N. Zaharia, și Gh. Coman, 1957.

417. Găgești (jud. Vaslui)

Valea Șesului. La circa 400 m sud de sat, pe suprafața unui martor de eroziune izolat din terasa inferioară a Elanului, cuprins între acest riu și Pîrîul Valea Șesului, s-a descoperit o siliște, din care s-au cules fragmente ceramice aparținând perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Semnalare Gh. Coman, 1960.

418. Ghermănești, com. Banca (jud. Vaslui)

a) *Dealul bisericii.* La poala sud-estică a dealului situat lângă biserica satului s-au descoperit fragmente de vase din pastă grosieră ori nisipoasă, aparținând Hallstatt-ului, precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII).
Semnalare Gh. Coman, 1959.

b) *Lacul Recea.* Sub muchia înaltă a dealului Ghermănești, la circa 700—800 m sud-vest de sat, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules resturi de vase de la sfârșitul epocii bronzului sau eventual din Hallstatt, precum și dintr-o fază neprecizată, mai târzie în asociere cu resturi de amfore grecești din pastă gălbuie.

De pe același loc mai provin virfuri de săgeți din bronz, prevăzute cu trei aripioare, un virf de lance din bronz de formă spatulară și un cercel din același metal, o brățară și lame de cuțite din fier, precum și mărgelile de sticlă albastră cu decor oclar, materiale care ar putea aparține La Tène-ului II.

Un virf de săgeată din fier, de formă bilobată, și o rîșniță plată lucrată dintr-o lespede de riu datează din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII).

Semnalare Gh. Coman, 1959.

419. Ghireasca, com. Mălușteni (jud. Vaslui)

a) *Budăiul Oii.* În marginea pădurii, pe malul Pîrîului Recea, la circa 1 km sud-est de sat, s-au descoperit fragmente de vase aparținând La Tène-ului II, în asociere cu resturi de amfore din pastă roșie.

Semnalare Gh. Coman. Cercetare N. Zaharia, 1960.

b) *Obîrșia Recei*²⁹⁶. În stînga Pîrîului Recea și aproape de obîrșia lui, la circa 1,5 km nord-nord-vest de sat, pe panta sudică ușor înclinată a Dealului Bîrlălești, s-au descoperit fragmente de vase care aparțin sec. III sau IV e.n.

Semnalare Gh. Coman. Cercetare N. Zaharia, 1960.

420. Giureani, com. Găgești (jud. Vaslui)

a) *Vatra satului*²⁹⁷. În sectorul sudic al satului, pe un loc viran situat pe terasa inferioară a Elanului, s-a descoperit o așezare de pe suprafața căreia s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținând sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua), omoplați de animale cu marginile crestate, precum și două patine de os lucrate din falange de cal și de bou.

Semnalare Gh. Coman, 1960.

²⁹⁶ Descoperire cunoscută anterior sub denumirea de Fundul Rece (M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 436).

²⁹⁷ Punct cunoscut anterior (C. Cihodaru, R. Vulpe și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, II, 1951, I, p. 226, 3).

b) *Pîrtul Jigălia*. În marginea nord-vestică a satului, de o parte și de alta a Pîrului Jigălia, pînă la circa 300 m depărtare de sat, pe terasa inferioară a Elanului, s-a descoperit o așezare din care s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținînd epocii bronzului mijlociu (faza Monteoru), perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II–III e.n.) cu fragmente de amforă roșie, începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), perioadei prefeudale tîrzii (etapa protodridu) și perioadei feudalismului timpuriu (cultura Dridu) și sec. XI–XIII.

Semnalare Gh. Coman, 1957.

c) *Argeaua*. Pe panta sudică a Dealului Giurcani, la 1 km sud de sat, aproape de șesul Elanului, pe terasa joasă a acestuia, lîngă un șipot, s-a descoperit o siliște, din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd perioadei prefeudale tîrzii (etapa protodridu) și din perioada feudalismului tîrziu (sec. XVIII).

Semnalare Gh. Coman, 1959.

d) *Dealul Săcii*. Pe panta sudică a Dealului Săcii, către Valea și Pîriul Jigălia, la circa 3 km nord-vest de sat, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd La Tène-ului III și eventual perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II–III e.n.) cu resturi de urne cenușii și de amfore gălbui.

Semnalare Gh. Coman, 1960.

421. Horga, com. Epureni (jud. Vaslui)

a) *Vatra satului*. În preajma bisericii satului, pe o suprafață plană a terenului ridicat cu 5–6 m deasupra Văii Horga, s-au descoperit cîteva fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

De pe același loc mai provine un fragment de topor-ciocan din rocă porfirică verzuie, datînd probabil din epoca bronzului, și resturi de vase de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Semnalare Gh. Coman, 1960.

b) *Dealul Odăii*. Într-o ravină deschisă de apele de șiroire în marginea nordică a satului, pe poala sud-vestică a Dealului Odăii, s-au descoperit fragmente dintr-o urnă mare din Hallstatt, lucrată din pastă grosieră brun-cenușie și decorată cu mari proeminențe plate.

Semnalare Gh. Coman, 1960.

c) *Dealul Fundăturii*. Pe panta nord-vestică a Dealului Fundăturii, la circa 2 km vest de sat, într-o poziție de înălțime, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd Hallstatt-ului tîrziu și La Tène-ului II (în asociere cu resturi de amfore de Thassos).

Tot pe același loc s-au mai găsit fusaiole plate și bitronconice, mărgelile ocelare, cuțite de fier cu lama curbă, vîrfuri de săgeți în trei muchii, prevăzute cu aripioare, talonul unui topor-ciocan și o gresie de ascuțit cu capătul perforat.

Semnalare Gh. Coman, 1958.

d) *Podul Horgei*. În taluzurile săpăturilor practicate pentru linia ferată, în locul în care acesta traversează Valea Horgei, în marginea sudică a satului, s-au descoperit fragmente de vase care aparțin La Tène-ului II de aspect hallstattan și începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Semnalare Gh. Coman, 1959.

422. Horinceni-Berezeni (jud. Vaslui)

La Arie. La poala sud-vestică a Dealului Săratei, în stînga Pîrului Mușata și la circa 1200 m nord-vest de sat, pe terasa joasă a Prutului s-au descoperit numeroase resturi de vase între care și de amfore gălbui aparținînd La Tène-ului III și începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov).

Semnalare Gh. Coman, 1958.

423. Igești, com. Blăgești (jud. Vaslui)

a) *Vatra satului*. Pe proprietatea învățătorului Roșu Constantin, aproape de o ripă prin care s-a stabilit un drum de acces în vatra satului, s-a descoperit o așezare din neoliticul dezvoltat (aspectul Gumelnița-Ariusd).

Semnalare Gh. Coman, 1959.

b) *Grădina G.A.S.* Pe terasa inferioară din dreapta piriului Lișcov, în grădina G.A.S. situată în marginea nord-estică a satului, lângă izvoare, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului, asociate cu un rest de cuțit din șist verde, din La Tène-ul III, de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sântana de Mureș-Cerniașov), din perioada feudală timpurie cu resturi de vase din sec. XI—XII din pastă nisipoasă cenușie cu exteriorul brun și două fusaiole, dintre care una din rocă roșcată de tip Ovruci, precum și din perioada feudalismului dezvoltat (resturi puține și atipice).

Semnalare Gh. Coman, 1956.

c) *La Cișmea*. La circa 600 m nord-est de sat, pe panta sud-vestică a Dealului Sărății, la jumătatea distanței dintre cele două drumuri care duc în lungul Lișcovului, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând probabil începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Semnalare Gh. Coman, 1960.

d) *La Stîna*. La circa 200 m vest de stîna situată la 1 km nord-vest de sat s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

În nisipurile de pe Dealul Stînei s-au găsit așchii și unelte din silex, dintre care unele cu patină avansată din paleoliticul superior, mărgelile cu decor oclar, virfuri de săgeți din bronz prevăzute cu trei aripioare, precum și altele din fier, aparținând perioadei feudalismului dezvoltat.

Semnalare Gh. Coman, 1959.

e) *Marginea sud-vestică a satului*. Între marginea sud-vestică a satului și drumul Blăgești-Țuscani, pe o suprafață arată cu tractorul, s-au descoperit fragmente lamelare și un gratoar circular din silex cu patina avansată, din paleoliticul superior final, precum și numeroase oase de animale în stare de ușoară fosilizare. Pe același loc s-au descoperit și fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu (cultura Criș), La Tène-ului II, probabil începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și perioadei feudalismului timpuriu (cultura Dridu) și probabil din sec. XII—XIII,

Semnalare Gh. Coman, 1959.

f) *Scîndureni*. Pe dîmbul denumit Scîndureni, cuprins între două ravini la circa 1 km nord de sat, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice din neoliticul timpuriu, în asociere cu un toporaș de tip „calapod”, din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A) în asociere cu numeroase figurine antropomorfe, coarne din argilă, plăci decorative, pintadere, un falus, toporașe plate și unelte de silex nepatinat și resturi de vase din epoca bronzului.

Semnalare Gh. Coman, 1960.

424. Jigălia (Găinari), com. Șuletea (jud. Vaslui)

a) *La luncă*. La 300 m nord-vest de moara satului, pe panta vestică a Dealului Rădaia, în apropierea drumului care duce pe valea Jigălia, într-un punct toponimic neprecizat, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând La Tène-ului II (?), secolului III (?) e.n., începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII).

Semnalare Gh. Coman, 1961.

b) *La Harbuji*. Pe panta sudică a Dealului Săcii către Piriul Jigălia, la circa 1,5 km est de sat și la 200 m sud-est de drumul Jigălia-Găgești, s-au descoperit fragmente de vase aparținând sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua) și probabil și sec. III e.n.

Semnalare Gh. Coman, 1959.

425. Lătești, com. Murgeni (jud. Vaslui) ²⁰⁸

a) *La C.A.P.* Pe un promontoriu de deal orientat spre Valea Săratei (Sărății), situat pe proprietatea C.A.P. în marginea sudică a satului, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (aspectul Gumelnița-Ariusd) cu un fragment de figurină antropomorfă cu capul plat, o placă decorativă rombică

²⁰⁸ Pe teritoriul satului se mai semnalează un punct de descoperire anterioară (Corneliu Mateescu, *op. cit.*, în *Raport MNA, 1942—1943*, p. 53).

cu colțurile la centrul perforat, decorată cu dungi adâncite circulare, și un mic toporaș plat, de formă trapezoidală din marnă gălbuie, precum și resturi de vase din epoca bronzului și din Hallstatt.

Cercetare N. Zaharia și Gh. Coman, 1961.

b) *La sud-est de sat*. Pe panta sudică a dealului Lățești, către Valea Sărății, la circa 1 km sud-est de sat, s-a descoperit o așezare din care s-au cules numeroase fragmente de vase aparținând probabil sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua) și secolului III e.n. (urne de tip Poenești).

Cercetare N. Zaharia și Gh. Coman, 1961.

c) *Dealul Ciubucăreasa*. La poala sudică a Dealului Ciubucăreasa, în apropierea Piriului Sărata, la circa 2 km sud-est de sat, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice din epoca bronzului (cultura Monteoru) și de la sfârșitul aceleiași epoci (cultura Noua), din perioada prefeudală târzie (etapa protodridu), ca și din perioada feudalismului timpuriu (cultura Dridu, sec. X–XI).

Cercetare N. Zaharia și Gh. Coman, 1960.

426. Lățești de Jos, com. Murgeni (jud. Vaslui)

Marginea estică a satului. În grădina locuitorului Sandu Curiman situată pe un dîmb cu pante domoale, la est de sat, s-au descoperit fragmente de vase din pastă grosieră aparținând La Tène-ului II.

Semnalare Gh. Coman, 1960.

427. Lupești, com. Mălușteni (jud. Vaslui) ²⁹⁹

a) *Marginea nordică a satului*. În marginea nordică a satului, pe suprafața unei mamelonări cuprinse între două ravine, s-au descoperit fragmente corodate de vase din neoliticul timpuriu (cultura Criș), precum și de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua).

Semnalare Gh. Coman, 1960.

b) *Dealul Carpenului*. Pe panta vestică a Dealului Carpenului, în apropierea unei ravine situate pe malul stîng al Piriului Horincea, la circa 1 km nord de sat, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules resturi de vase din neoliticul timpuriu (cultura Criș) și un toporaș de tip *calapod*, lucrat din marnă gălbuie.

Semnalare Gh. Coman, 1960.

c) *Piscul lui Isac*. În interfluviul delimitat de Piraie Horincea și Ghireasca, aproape de locul lor de confluență, la circa 1 km sud-est de sat, s-au descoperit fragmente de vase care aparțin sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), perioadei feudale timpurii (sec. XI–XII), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII).

Semnalare Gh. Coman, 1959.

d) *Pe Țarină*. În stînga șoselei Birlad-Galați, în marginea sudică a satului, s-a descoperit o siliște din care s-au cules fragmente ceramice aparținând începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV, pl. CLII/18).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

e) *La Fintîna Mare*. În preajma izvoarelor de la obîrșia Piriului Horincea, în cuprinsul unui hîrtop situat la circa 2 km nord de sat, s-au descoperit fragmente ceramice care aparțin neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), perioadei de trecere de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiște-Foltești), La Tène-ului III și sec. III și IV e.n.

Semnalare Gh. Coman, 1960.

f) *Marginea sud-estică a satului*. În grădina locuitorului I. Leonte, situată în sectorul din partea sud-estică a satului, s-au descoperit fragmente de vase aparținând sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua), precum și unei faze neprecizate a feudalismului timpuriu (sec. XI–XIII).

Semnalare Gh. Coman, 1960.

²⁹⁹ În preajma acestei localități se mai cunosc alte 2 și Drăghia (Corneliu Mateescu, *op. cit.*, în *Raport MNA*, descoperiri anterioare la Obîrșeni în punctele Cetățuia 1942–1943, p. 54).

a) *Vatra satului*. În grădina locuitorului Nică Ursu, sub muchia podișului din sectorul estic al satului, s-au descoperit fragmente de vase aparținând sfârșitului Hallstatt-ului și eventual La Tène-ului II și un topor-ciocan din rocă cenușie-negricioasă, prevăzut cu gaură de înmănunchiere.

Pe suprafața boltită a botului de deal situat în mijlocul satului s-au descoperit fragmente de vase din sec. III sau IV e.n., precum și unele care par a fi ulterioare sec. IV e.n.

Cercetare N. Zaharia, V. Palade și Gh. Coman, 1961.

b) *Grădina școlii*. Pe stînga Pîrîului Recea, în cuprinsul lotului școlar situat la circa 600 m nord-vest de sat, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente de vase din La Tène-ul II împreună cu resturi de amfore grecești din pastă cretoasă galben-roșcată și un singur fragment de vas din pastă nisipoasă cenușie, care aparține probabil începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare N. Zaharia, V. Palade și Gh. Coman, 1958.

c) *Recea*. Pe suprafața interfluviului determinat de confluența pîrîului Recea cu un afluent al său, între două rîpi ce delimitează un pînten de deal la circa 1,5 km est de satul Ghireasca, s-au descoperit resturi de vase din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A), din Hallstatt (pl. CLII/19–21), precum și din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI–XIII).

Cercetare N. Zaharia, V. Palade și Gh. Coman, 1958.

d) *C.A.P. Recea*. Pe un pînten de deal scund, cuprins între două rîpi care debușează în Pîrîul Recea, la circa 1 200 m nord-nord-vest de sat, în grădina C.A.P., s-au descoperit lame microlitice, dintre care unele patinate, de la sfârșitul paleoliticului, precum și numeroase fragmente de vase din neoliticul timpuriu (cultura Criș), împreună cu un toporaș din marnă cenușie de tip *calapod*, și resturi ceramice de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare N. Zaharia, V. Palade și Gh. Coman, 1958.

e) *Leaua I*³⁰⁰. Pe poala sudică a Dealului Ciomaga, în stînga Văii Leaua, la circa 1,5 km nord-est de sat, s-a descoperit o așezare în cuprinsul căreia s-au recoltat numeroase fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș), în asociere cu toporașe plate sau de tipul *calapod* și lame microlitice din silex, obsidiană și menilit, dintre care unele cu marginile retușate, resturi de vase aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A, în asociere cu figurine antropomorfe și zoomorfe, precum și cu o placă decorativă cu decor în relief) și La Tène-ului II, în asociere cu afumători dacice, cu o fibulă de bronz cu placa înaltă, cu o săgeată de bronz cu trei aripioare, și cu cîteva fusaiole rotunde și bitronconice, începutului epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniahov, pl. CLII/23), cu resturi de amfore rozii sau gălbui cu exteriorul vopsit în alb și cu elemente ulterioare sec. IV e.n., perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI–XII, pl. CLII/24, cu decor în maniera Dridu), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII).

O dată cu aceste resturi ceramice s-au mai descoperit fusaiole bitronconice sau discoidale, perforatoare de os, o limbă de curea din bronz, obiecte neprecizate din fier, o monedă romană din bronz de la Claudius și obiecte de podoabă (mărgelile de sticlă, de chihlimbar, de argilă, o piatră de inel și un cercel de bronz).

Pe locul în pantă din apropierea acestei așezări s-au descoperit numeroase așchii și lame microlitice din silex, jasp și menilit, dintre care unele cu patină avansată, putînd aparține paleoliticului final.

Cercetare N. Zaharia, V. Palade și Gh. Coman, 1958.

f) *Leaua II*. La circa 1 km nord-est de sat, între drumul Mălușteni-Sărățeni și Pîrîul Leaua, pe panta înclinată spre pîrîu, s-a descoperit o așezare din care s-au cules numeroase așchii și lame de silex, cele mai multe patinate în alb, aparținînd paleoliticului superior, precum și fragmente ceramice aparținînd La Tène-ului III, în asociere cu unele de proveniență grecească și cu două afumători (cățui) de tip dacic; altele aparțin începutului epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniahov).

O dată cu fragmentele ceramice, în acest loc s-au descoperit și diferite obiecte de podoabă.

Cercetare N. Zaharia, V. Palade și Gh. Coman, 1956.

g) *La Răzoare*. Pe terasa din marginea nordică a satului, pe locul denumit La Răzoare, s-a descoperit o silîște din care s-au adunat fragmente ceramice aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII–XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1957.

³⁰⁰ Așezare cunoscută și publicată anterior (M. Petrescu-Dîmbovița, în *Dacia*, VII–VIII, 1937–1940, p. 436).

h) *Cetățuia*³⁰¹. Pe suprafața înaltă a promontoriului dealului Cetățuia, situat la circa 500 m nord-vest de sat, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice care aparțin La Tène-ului II și La Tène-ului III.

Într-un alt punct, situat între Cetățuia și sat, s-au descoperit fragmente de vase din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI).

Cercetare N. Zaharia și Gh. Coman, 1958.

429. Meria-Berești (jud. Galați)

a) *Chineja*. La circa 0,5 km depărtare de ripa deschisă spre Valea Chinejei, situată la 3 km sud de sat, s-a descoperit o siliște, în care, dintr-un sol cenușos cu oase și pietre, s-au cules fragmente ceramice aparținând sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua) și La Tène-ului II.

Din malurile ripii s-au scos și câteva bucăți de oase de mamut.

Semnalare C. Balaban, 1955. Cercetare N. Zaharia, 1957.

b) *La Rîpdă*. În malurile abrupte ale Pîrului Meria, la sud-sud-est de sat, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice care provin din vase lucrate din pastă fină și nisipoasă, aparținând începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov).

Cercetare I. T. Dragomir.

430. Minăstirea, com. Mălușteni (jud. Vaslui)

a) *Marginea sud-estică a satului*. În vilele din marginea sud-estică a satului, într-o poziție înaltă, s-au descoperit câteva fragmente de vase de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua), provenind probabil din răspîndiri.

Cercetare N. Zaharia și Gh. Coman, 1958.

b) *La Bulgărie*. Pe pantele nordice ale dealului, în nisipul spălat de apele de șiroire către valea Lișcovului, în dreptul grădinariei din preajma Măluștenilor, s-a descoperit un gratoar aurignacian lucrat din cremene dobrogeană de culoarea cerei.

Semnalare I. Bujoreanu, 1957.

c) *Dealul Țușcanilor*. Pe Dealul Țușcanilor, la jumătatea distanței dintre Mălușteni și Minăstirea, în apropierea drumului ce face legătura între aceste două localități, s-au descoperit câteva fragmente ceramice corodate din pastă negricioasă, aparținând probabil epocii bronzului (cultura Monteoru), precum și bucăți de oase de animale în stare de fosilizare.

Cercetare N. Zaharia și Gh. Coman, 1956.

431. Mînzătești, com. Mălușteni (jud. Vaslui)

a) *Marginea nord-vestică a satului*. În marginea nord-vestică a satului, pe suprafața în ușoară pantă, delimitată de două ripi, s-au descoperit fragmente de vase din Hallstatt (pl. CCXLVIII/7-8) și din perioada feudalismului timpuriu (cultura Dridu).

Semnalare Gh. Coman, 1957.

b) *La est de sat*. La circa 1 km est de sat, pe ogoarele din dreapta drumului care duce din Șoseaua Bîrlad-Galați spre Mînzătești, s-au descoperit fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov), în asociere cu numeroase resturi de vase din perioada de la sfârșitul acestei epoci și din perioada feudală timpurie (sec. XVIII).

Cercetare N. Zaharia, 1958.

³⁰¹ Acest punct și probabil și cel denumit Rîpa Cetățuiei sînt cunoscute și publicate anterior (M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 436).

c) *Dealul Chiliană*. Pe panta estică a Dealului Chiliană către Pîrîul Horincea, punct situat la circa 1 km nord-est de sat, s-a descoperit o întinsă așezare, din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVIII).

Semnalare Gh. Coman, 1959.

432. Murgeni (jud. Vaslui) ³⁰²

a) *Vatra satului*. Lîngă piața tîrgului, săpîndu-se o groapă pentru un stîlp de telegraf, s-au descoperit mai multe obiecte, printre care și o strachină în miniatură, aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII).
Semnalare Gh. Coman, 1960.

b) *La G.A.S.* Pe terasa inferioară din dreapta Elanului, la 500–600 m sud-vest de tîrg, în lungul Pîrîului Bujoreni, între Dealul Comorii și Dealul Babinești, situat în dosul Gospodăriei de stat, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules fragmente ceramice din perioada prefeudală tîrzie (etapa protodridu, pl. CLIII/1–2; CLIV/4) și din perioada feudală timpurie (cultura Dridu și eventual și ceva mai tîrzie, pl. CLIII/3–8; CLIV/1–3, 5–8).

Semnalare Gh. Coman, 1958.

c) *Valea Țarinei (Valea Bujoreni)*. Pe panta sud-vestică a Dealului Babinești (Băbăneța), în preajma izvoarelor de la obîrșia Pîrîului Bujoreni, la circa 2 km vest de tîrg, de pe suprafața unei siliști s-au recoltat numeroase fragmente de vase aparținînd sec. III (aspectul Poenești) și eventual începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Semnalare Gh. Coman, 1958.

d) *Dealul Bisericii I*. Pe capătul sudic al interfluviului determinat de confluența Elanului cu Pîrîul Oîța, la 1,5 km nord-est de tîrg, s-a descoperit o așezare cu numeroase cenușare de pe suprafața cărora s-au recoltat fragmente de vase aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua), însoțite de lipituri de pereți și oase de animale, printre care și humerus-uri cu marginile crestate.

Semnalare Gh. Coman, 1956.

e) *Dealul Bisericii II*. Pe panta estică a Dealului Bisericii, spre Valea Oîța, la 50–60 m vest de linia ferată, în direcția movilei care se află pe acel deal, s-a descoperit o siliște din care s-au cules fragmente corodate provenind din vase din Hallstatt și probabil și din sec. III e.n.

Semnalare Gh. Coman, 1957.

f) *Băbăneța*. Pe dreapta Pîrîului Mihoani la circa 200 m vest de tîrg, lîngă cimitirul evreiesc situat pe panta estică a Dealului Băbăneța, s-au descoperit așchii și lame microlitice din silex alb patinat, printre care și un trapez trunchiat aparținînd probabil mezoliticului, precum și fragmente de vase din Hallstatt-ul tîrziu și din perioada feudalismului timpuriu (cultura Dridu).

Semnalare Gh. Coman, 1958.

g) *Sub Băbăneța*. Sub muchia Dealului Băbăneța, situat în marginea vestică a tîrgului, s-au descoperit fragmente de vase din pastă grosieră și nisipoasă de culoare cenușie-negricioasă cu fețele brune, aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua).

Semnalare Gh. Coman, 1961.

h) *Ursoaia*. Pe un promontoriu al terasei inferioare a Elanului, denumit Dealul Ursoaia, între cele două drumuri din apropierea grajdurilor Gospodăriei de stat, s-a descoperit o plăcuță de os cu găuri pe margini și la partea superioară, care sub forma unui pandantiv sugerează reprezentarea unei figurine antropomorfe.

Semnalare Gh. Coman, 1960.

433. Mușata, com. Berzeni (jud. Vaslui)

Vatra satului. Pe panta vestică a Dealului Todireasa din stînga Pîrîului Mușata, în jurul Școlii generale, s-au descoperit fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov).

Semnalare Gh. Coman, 1960.

³⁰² O altă descoperire este semnalată pe movila Traian 1942–1943, p. 54).
Lăzărescu (Corneliu Mateescu, *op. cit.*, în *Raport MNA*,

434. Pojorăni, com. Vetrișoia (jud. Vaslui)

Dealul Bumbăta. Pe dreapta șoselei Vetrișoia-Lunca, în lungul terasei inferioare a Prutului, sub poala esică a Dealului Bumbăta, s-au descoperit fragmente de vase care aparțin sfârșitului Hallstattului și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XII), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI).

Semnalare Gh. Coman, 1959.

435. Puricani, Berești - Meria (jud. Galați)

Rîpa Fagului. Pe un mamelon situat în dreptul satelor Săseni și Puricani în apropierea Rîpei Fagului, s-au cules fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A), de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua) și din La Tène-ul II.

Semnalare C. Balaban, 1956. Cercetare N. Zaharia, 1957.

436. Raiul-Vădeni, com. Murgeni (jud. Vaslui)

a) *Gura Hulubăfului I.* În preajma izvoarelor de la gura Pîrului Hulubăț, lângă hîrtopul spre care confluează mai multe ravine, la circa 1,5 km nord de sat, s-a descoperit o siliște, din care s-au recoltat fragmente de vase de la sfârșitul La Tène-ului III sau eventual din perioada corespunzătoare provinciei Dacia și din perioadele prefeudală timpurie (cultura Hlincea) și tîrzie (etapa protodridu) și feudală timpurie (cultura Dridu).

Cercetare N. Zaharia, V. Palade și Gh. Coman, 1961.

b) *Gura Hulubăfului II.* Pe promontoriul sudic al Dealului Peicani, extins sub forma unui interfluviu la confluența Elanului cu Pîrîl Hulubăț, la circa 2 km est de Giurcani, pe suprafața unor cenușare s-au descoperit fragmente ceramice de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua).

Semnalare Gh. Coman, 1960.

c) *La Movîlă.* La circa 100 m sud de movila situată între Dealul Raiului și Dealul Bisericii, în stînga Elanului și la 1 km sud-est de sat, s-a descoperit o așezare, din care s-au adunat numeroase fragmente ceramice aparținînd sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua) și perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. III e.n. sau eventual sec. II—III e.n.).

Semnalare Gh. Coman, 1960.

437. Rînceni, com. Berezeni (jud. Vaslui)

Vatra satului. Pe terasa în ușoară pantă de la poala sudică a Dealului Rînceni, în vatra satului s-au descoperit fragmente ceramice care aparțin Hallstatt-ului, secolului III sau IV e.n., precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII).

Semnalare Gh. Coman, 1959.

438. Rînzești, com. Fălcu (jud. Vaslui)

a) *La Cișmea.* Pe terasa inferioară a Prutului, cuprinsă între Valea Mihălceni și Valea Haneș, sub panta Dealului Murgeni către locul denumit La Cișmea, s-au descoperit cîteva fragmente de vase, probabil de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua).

Semnalare Gh. Coman, 1958.

b) *Pîrîl Belciugului.* Sub poala sudică a Dealului lui Marcu, situată pe terasa inferioară a Prutului, la circa 0,5 km nord de sat, către Pîrîl Belciugului, s-a descoperit o așezare, din care s-au adunat fragmente de vase aparținînd începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov).

Semnalare Gh. Coman, 1960.

a) *Dealul Mare*. În interfluviul determinat de confluența Pîrîului Oarba cu Pîrîul Horincea, la 1 km vest de sat, s-a descoperit o așezare de înălțime, din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd epocii bronzului (cultura Monteoru) și un topor plat din marnă silicioasă (pl. CCLIV/1).

Semnalare Const. Mindru, 1958.

b) *Dealul Mic*. Pe Dealul Mic s-a identificat o așezare din sec. III cu elemente ceramice de tip Poenești, în cuprinsul căreia s-a descoperit și o urnă de incinerare.

Cercetare I. T. Dragomir.

440. Ruginești, com. Gănești (jud. Galați)

G.A.S. „30 Decembrie”. Pe terenul G.A.S. „30 Decembrie” situat pe teritoriul satului Ruginești, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd începutului epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov) cu foarte multe elemente caracteristice perioadei de la sfîrșitul sec. IV e.n. și perioadei feudalismului tîrziu (sec. XVIII).

Pe același loc s-a mai descoperit un fragment dintr-o greutate de plasă din argilă roșcată, o cute din gresie fină tăiată în formă naviculară și prevăzută cu o șanțuire longitudinală, lipituri de perete și pietre calcinate.

Semnalare Giușcă Pompiliu, 1960. Cercetare N. Zaharia, 1961.

441. Sărățeni, com. Murgeni (jud. Vaslui)

a) *Vatra satului*. De o parte și de alta a ripei ce se deschide în valea Pîrîului Sărata, în jurul Școlii generale situate la poala podișului din vatra satului, s-au descoperit mai multe resturi de vase care aparțin epocii bronzului (aspect încă neprecizat), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), perioadei prefeudale tîrzii (etapa protodridu), perioadei feudalismului timpuriu (cultura Dridu) și feudalismului tîrziu (sec. XVIII).

Semnalare Gh. Coman, 1960.

b) *Podul Sărățenilor*. De o parte și de alta a Pîrîului Sărutei (Sărății), la podul care leagă Sărățenii cu Murgeni, între Sărățenii de Sus și Sărățenii de Jos, s-au descoperit fragmente de vase aparținînd perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV).

Pe același loc s-au găsit și fragmente de oase de mamifere mari, puternic fosilizate.

Semnalare Gh. Coman, 1959.

c) *Lișcov*. În apropierea satului, pe malul Pîrîului Lișcov s-a descoperit un gratoar din silex gălbui și o lamă de silex cenușiu-negricios aparținînd unei faze neprecizate neolitice.

Pe locul cercetat nu s-au găsit fragmente ceramice.

Cercetare N. Zaharia, 1959.

442. Sărățenii de Sus, com. Murgeni (jud. Vaslui)

a) *Via Mihordea*. La circa 300 m vest de sat, pe interfluviul de la confluența Lișcovului cu Pîrîul Leaua, într-o poziție joasă de la poala dealului, s-au descoperit numeroase fragmente de vase aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), La Tène-ului III (?) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII).

Semnalare Gh. Coman, 1956.

b) *La Mihordea*. La circa 200 m nord-vest de fosta vie Mihordea, pe suprafața slab boltită dintre pîraele Lișcov și Leaua, confluențe la 250 m spre sud, s-a descoperit o necropolă de incinerare cu cîmp de urne din sec. III e.n., dintre care unele distruse prin săpături ocazionale.

Semnalare Gh. Coman, 1961.

³⁰³ Vezi și descoperirea unui topor-ciocan din epoca cit., în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 439).
bronzului, cultura Monteoru (M. Petrescu-Dimbovița, *op.*

Rîpa Frasinului. La circa 0,5 km nord-vest de sat, sub muchia podișului, pe locul denumit Rîpa Frasinului, s-au cules fragmente ceramice de vase care aparțin sfîrșitului epocii bronzului sau eventual Hallstatt-ului timpuriu. Semnalare Gh. Coman, 1960.

444. Schineni, com. Murgeni (jud. Vaslui)

a) *Dealul Ciomaga.* La circa 500 m nord de sat, în marginea estică a pădurii de pe Dealul Ciomaga, către Dealul Ursoaia, pe o suprafață înaltă cu teren nisipos, în urma desfundării solului cu tractorul s-au descoperit fragmente de vase aparținînd Hallstatt-ului.

Cercetare N. Zaharia și Gh. Coman, 1957.

b) *La Cetățuie* ³⁰⁵. Pe podișul înalt al Dealului Bîrlăleștilor, rest erodat de platformă înaltă, în marginea nordică a pădurii, pe locul denumit Cetățuia Schineni, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice corodate și cu decor tricrom, aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A), sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua) și La Tène-ului II.

Cercetîndu-se pătura care suprapune o parte din suprafața cetățuiei, s-a descoperit un loc de formă dreptunghiulară întărit cu val și șanț, în cuprinsul căruia s-au cules resturi de vase din La Tène-ul II (pl. CLV/5).

Pe rama externă a așezării cucuteniene s-au descoperit figurine antropomorfe, cîteva vîrfuri de săgeată din silex și din bronz de tipul cu trei aripioare, pietre de rîșniță, mărgelile de argilă și diferite fusaiole. Urme de gropi și șanțuri indică unele săpături anterioare. Informații vechi în *Raport MNA, 1942—1943*.

Cercetare N. Zaharia și Gh. Coman, 1957.

445. Sipeni, com. Blăgești (jud. Vaslui) ³⁰⁶

Vatra satului. În marginea nord-estică a satului, la circa 100 m est de Școala generală, pe suprafața nisipoasă a podișului arat cu tractorul, s-a descoperit un nucleu de silex roziiu cu patină dublă, provenit dintr-o unealtă paleolitică, precum și fragmente ceramice din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XII).

În nisipăriile ravinate se găsesc numeroase resturi de oase de animale fosilizate.

Semnalare Gh. Coman, 1960.

446. Stoșești, com. Banea (jud. Vaslui) ³⁰⁷

Dealul Răduleț. Pe Dealul Răduleț, situat pe podul terasei Bîrladului între văile Petrișori și Bahna, la circa 1 km sud-vest de sat, s-au descoperit fragmente de vase aparținînd La Tène-ului II și probabil și din sec. III e.n.

Semnalare Gh. Coman, 1960.

447. Stuhuleț, com. Berezeni (jud. Vaslui)

Dealul Bozasca. Pe suprafața interfluviului delimitat de Pîrîul Bozasca și de un afluent al acestuia, venit dinspre sud-vest, la circa 300 m est de sat, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente de vase aparținînd culturii Sîntana de Mureș-Cernișov, precum și perioadei feudalismului timpuriu (cultura Dridu).

Semnalare Gh. Coman, 1959.

³⁰⁴ În jurul acestui sat se cunosc unele descoperiri semnalate anterior în punctele Teiul Mare, Prodănești, Horincea și Siliștea Cioanei (M. Petrescu-Dimbovița, *op. cit.*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 437).

³⁰⁵ Punct cunoscut prin cercetări locale semnalate de Corneliu Mateescu, împreună cu așezarea de la Lișcov (*Raport MNA, 1942—1943*, p. 53). Vezi și M. Petrescu-Dimbovița, *op. cit.*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940.

³⁰⁶ La est de sat pe valea Oanei se menționează și o altă descoperire mai veche (M. Petrescu-Dimbovița, *op. cit.*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 436 și urm.).

³⁰⁷ Cea mai veche cercetare pe teritoriul acestei comune este aceea a lui G. Diamandi, vezi Const. Moisil (*op. cit.*, în *BCMI*, III, 1910, p. 117). Vezi și cercetări recente în *SCIV*, II, 1951, 1, p. 226.

a) *Rîpa de la Biserică*. Pe o mamelonare a terenului, situată în dreptul bisericii, aproape de rîpa de la cotitura drumului din marginea sudică a satului, s-a descoperit o așezare din care s-au adunat fragmente de vase aparținînd La Tène-ului II.

Semnalare Gh. Coman, 1959.

b) *Marginea vestică a satului*. În marginea vestică a satului, pe pantele de sub muchia dealului, s-au descoperit resturi de vase din pastă grosieră sau mai bună, aparținînd unei faze neprecizate a orînduirii comune primitive.

Semnalare Gh. Coman, 1961.

c) *La Rîpă*. Pe pantele sudice ale dealului situat la vest de sat, pe ambele maluri ale rîpei și ale pîrîului, s-au descoperit fragmente de vase aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII).

Semnalare Gh. Coman, 1961.

449. Șuletea (jud. Vaslui) ³⁰⁸

a) *La Șipote*. Pe promontoriul înalt al terasei cuprinse între valea Rîului Șuletea și Valea Șipote, la circa 500—600 m sud-est de sat, s-a descoperit o întinsă așezare din care s-au adunat numeroase fragmente ceramice aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua), începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și perioadei prefeudale tîrzii (etapa protodridu).

Pe același loc s-au mai descoperit o fusaiolă tronconică și o piuă romană.

Cercetare N. Zaharia și Gh. Coman, 1958.

b) *Ivășcani*. Pe un promontoriu nord-estic al Dealului Glodului, către Pîrîul Jigălia, în cuprinsul proprietății C.A.P. Șuletea, la o depărtare de 3 km de sat, s-au descoperit resturi ceramice corodate de aspect hallstattian, un fragment de vas din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XII), precum și o necropolă de înhumăție cu schelete orînduite după rîitul creștin.

Semnalare Gh. Coman, 1959.

c) *Brăițenii de Jos*. Pe promontoriul cuprins în interfluviul determinat de confluența Văii Brăițeni cu Valea Glodului, la circa 2 km sud-vest de sat, de o parte și de alta a drumului Șuletea-Murgeni, s-au descoperit resturi de vase aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua) și Hallstatt-ului.

Semnalare Gh. Coman, 1960.

d) Cercetîndu-se un lot din materialele arheologice culese dintr-un punct neprecizat de la Șuletea și cedat muzeului din Bîrlad de către scriitorul Virgil Caraivan, s-a determinat existența următoarelor culturi: sfîrșitul epocii bronzului, La Tène-ul II (cu elemente bastarnice și grecești cu lustru negru), perioada corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.), începutul epocii migrațiilor (cultura Sintana de Mureș-Cerniașov), precum și perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII) și dezvoltat (sec. XV—XVI).

Materialul se află în depozitul muzeului din Bîrlad.

450. Tămășeni-Dodești (jud. Vaslui)

La Cimitir. De o parte și de alta a drumului care trece peste Dealul Bobocului, la 0,5 km distanță de pădurea Fagul și de șosea, în jurul actualului cimitir din marginea vestică a satului, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules numeroase așchii de silex, dintre care unele patinate putînd aparține paleoliticului superior, precum și fragmente ceramice din Hallstatt-ul mijlociu și tîrziu, din La Tène-ul II, din sec. III (?) e.n. și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII).

³⁰⁸ Punct cunoscut anterior și verificat de Corneliu Mateescu (*Raport MNA, 1942—1943*, p. 53). Pe teritoriul comunei se mai cunoaște și descoperirea de pe Dealul

Horgii (C. Cihodaru, R. Vulpe și colaboratori, *op. cit.*, în *SCIV*, II, 1951, 1, p. 226).

Pe același loc s-au găsit și câteva resturi din amfore de Thassos, fusaiole din argilă de forme și mărimi diferite, vîrfuri de săgeți de bronz cu trei aripioare, mărgelile de sticlă verzuie, un fragment de vas cu indicii probabile de scriere, oase, pietre etc.

Semnalare Gh. Coman, 1961.

451. Țifu, com. Arsura (jud. Vaslui) ³⁰⁹

a) *Vîlcioaia*. Pe un promontoriu situat pe panta nord-vestică a Dealului Șuletea, către Valea Vîlcioaia, în apropierea drumului Șuletea-Stoișești, la circa 1,5 km sud-vest de sat, s-au descoperit fragmente de vase aparținînd La Tène-ului II și probabil și La Tène-ului III.

Pe aceeași suprafață s-a descoperit și o rîșniță de piatră de formă naviculară.

Semnalare Gh. Coman, 1959.

b) *Teiul Butii*. Într-o poziție înaltă, la încrucișarea drumului Țifu-Stoișești cu cel dintre Dodești-Șuletea, lângă o baltă temporară situată la circa 200 m vest de sat, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules fragmente de vase din La Tène-ul II, din La Tène-ul III, precum și alte resturi arheologice din faze neprecizate.

Semnalare Gh. Coman, 1956.

452. Țuțcani, com. Mălușteni (jud. Vaslui)

a) *Vatra satului*. În taluzurile șanțurilor șoselei din vatra satului s-au descoperit fragmente ceramice corodate aparținînd probabil începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n., pl. CCXLVIII/9—10; CCXLIX/1, 4—5), perioadei prefeudale tirzii (etapa protodridu), precum și feudalismului timpuriu (cultura Dridu-Răducăneni). Acestei din urmă perioade îi aparține și un fragment de vas din pastă cenușie cu lustru.

În nisipăriile din marginea satului s-au descoperit resturi fosilizate din oasele unor vertebrate.

Cercetare N. Zaharia și Gh. Coman, 1958.

b) *Grădina C.A.P.* În grădina C.A.P. de pe panta estică a Dealului Țuțcanilor, aproape de hîrtopul situat la 2 km est de sat, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules fragmente de vase aparținînd Hallstatt-ului și La Tène-ului II, în asociere cu fusaiole bitronconice și ovale și cu două obiecte metalice.

Cercetare N. Zaharia și Gh. Coman, 1958.

c) *Dealul Țuțcani*. Pe panta nord-estică a Dealului Țuțcanilor la vest de Grădina C.A.P. s-au cules așchii și lame de silex, dintre care unele patinate aparținînd paleoliticului superior și fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (cultura Criș) și din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), pe același loc cu un fragment de cuțit curbat din șist verzui și un topor-ciocan fragmentar.

Cercetare N. Zaharia și Gh. Coman, 1958.

d) *La nord-est de sat*. În preajma drumului Mălușteni-Sipeni, în marginea nord-estică a satului s-au descoperit fragmente de vase din La Tène-ul II.

Semnalare Gh. Coman, 1961.

e) *La Grădină*. În cuprinsul unei grădini de zarzavat situată la circa 2 km sud-est de sat, către valea Horincei, în ravinările produse de apele de scurgere, s-au descoperit fragmente ceramice de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov) cu unele elemente ulterioare sec. IV e.n. și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV).

Cercetare N. Zaharia și Gh. Coman, 1958.

453. Urdești Tg. (jud. Vaslui)

Valea Plopului. Pe suprafața interfluvială determinată de confluența Pîrului Pelmeșeni cu Valea Plopului, de o parte și de alta a drumului Brăilei și la 200 m sud de sat, s-au descoperit resturi ceramice care aparțin perioadei de la sfîrșitul epocii bronzului (cultura Noua).

Semnalare Gh. Coman, 1960.

³⁰⁹ Localitate cunoscută prin cercetări mai vechi, (Raport MNA, 1942—1943, p. 53).
semnalate la MNA în 1928 și verificate de Corneliu Mateescu

La Pachete. Sub muchia dealului din marginea nordică a satului, pe locul denumit La Pachete, s-au descoperit resturi de vase aparținând sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua).

Semnalare Gh. Coman, 1959.

455. Vetrișoaia (jud. Vaslui) ³¹¹

Vatra satului. Pe terasa joasă a Prutului în sectorul sud-estic al satului s-au descoperit fragmente ceramice hall-stattiene, precum și resturi de amfore romane care ar putea aparține La Tène-ului III.

Semnalare Gh. Coman, 1961.

456. 23 August (Floreni), com. Murgeni (jud. Vaslui)

a) *Pîrîul Florenta.* Pe panta sudică a Dealului Murgeni, către Valea Mihoani, spre confluența pîraelor Florenta cu Brăițenii și cu Mărgeana, pe terasa joasă din marginea sud-estică a satului, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua), precum și multe oase de animale, printre care și humerus-uri crestate.

Cercetare N. Zaharia și Gh. Coman, 1958.

b) *Dealul Cioranilor.* La poala estică a Dealului Cioranilor, pe dreapta Văii Florenta și în stînga Pîrîului Mărgeana, la circa 1 200 m sud de sat, s-a descoperit o așezare din care s-au cules așchii și frînturi lamelare de silex, unele cu retușe de uzură și patină puternică putînd aparține paleoliticului superior, precum și numeroase fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), de la sfârșitul epocii bronzului (cultura Noua), din Hallstatt și din La Tène-ul II și III.

Semnalare Gh. Coman, 1960.

c) *Dealul Mihoani.* La poala nord-vestică a Dealului Mihoani, către valea Florentei, la circa 1 km sud de sat, s-au descoperit fragmente de vase și de cahle din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Semnalare Gh. Coman, 1960.

457. Galați ³¹²

Valea lui Tuluc. Pe marginea terasei care conturează lacul Brateș, pe Valea lui Tuluc, în dreptul km 7 de pe traseul liniei ferate Galați-Birlad, s-a descoperit o urnă de incinerare din sec. X, aparținînd culturii Dridu.

Cercetare I. T. Dragomir, 1957.

³¹⁰ Se cunoaște și o altă descoperire mai veche în punctul Stilpu la Gura Văii (M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 440).

³¹¹ O altă descoperire rezultată din cercetări recente a fost urmată de un sondaj condus de N. Gostar; rezultatele sînt încă inedite.

³¹² În legătură cu descoperirile din sectorul Galaților sînt mențiunile făcute de M. Petrescu-Dîmbovița (*op. cit.*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 429 și urm.): în interfluvial cuprins între lunca Prutului, pîrîul Chineja și Colinele Tutovei: Brănești (Capu Dealului, Drăculești), Virlezi

(Rîpa Lupeștilor), Smulți (Suhurluiul Sec și Lehani), Bursucani (Uliu, Brăești) și Lascăr Catargiu (Mormîntul Tătarului). La acestea se mai adaugă o altă grupare, mai nordică, cu descoperirile din următoarele localități: Ijdileni-Frumușița, Stoicani, Foltești (Gitul Cămilei), Puțichioaia, Umbrărești și Moscu (M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 431 și urm. La acestea se adaugă și descoperirile rezultate din cercetările colectivului Șuletea la Gara Roșiești, Gura Idrici, (cunoscută și de G. I. Iamandi, și la Idricii de Sus (*SCIV*, II, 1951, 1, p. 227 și urm.).

La nord de sat. Pe terasa inferioară din dreapta piriului Elan, la nord de satul Poșta-Elan, s-au descoperit fragmente ceramice din Hallstatt (pl. CCXLIX/2—3) și de la începutul epocii migrațiilor (cultura Sîntana de Mureș-Cerniașov, pl. CCXLIX/6).

Semnalare I. Gugiuan, 1955.

SUBCARPAȚI

459. Anghelești, com. Ruginești (jud. Vrancea)

a) *La Cetate.* Pe proprietatea locuitorului Guido Vornicu, în dreapta drumului de la intrarea în sat, s-au descoperit fragmente de vase corodate, dintr-o fază neprecizată a comunei primitive și din epoca bronzului (cultura Monteoru), precum și un ciocan de piatră.

Informație Gh. Constantinescu.

b) *Marginea satului.* Pe dealul din dreapta drumului Ruginești-Anghelești, aproape de intrarea în sat, s-au descoperit fragmente ceramice din perioada de trecere de la neolitic la începutul epocii bronzului (faza Horodiștea-Foltești).

Informație Gh. Constantinescu.

460. Birsești (jud. Vrancea) ³¹³

a) *Varnița.* La punctul de pe teritoriul comunei denumit Varnița s-au descoperit fragmente ceramice, în mare parte atipice, aparținând probabil perioadei de la sfârșitul La Tène-ului III sau eventual începutului perioadei corespunzătoare provinciei Dacia.

Semnalare Sebastian Morintz.

b) *Dealul Băhană.* Pe Dealul Băhană din apropierea satului s-au descoperit resturi de vase aparținând epocii bronzului (cultura Monteoru).

Semnalare Sebastian Morintz.

c) *Dealul Dumbrăvii.* Între anii 1955—1957 pe Dealul Dumbrăvii s-au cercetat prin săpături 22 de movile, în care s-au descoperit resturi arheologice hallstattiene.

Informație Sebastian Morintz

461. Blidari, com. Cîrligele (jud. Vrancea)

Pe teritoriul comunei s-a descoperit un tezaur de circa 500 de monede turcești de argint din secolul al XVIII-lea

Informație Gh. Constantinescu.

462. Bogdănești, oraș Gh Gheorghiu-Dej (jud. Bacău)

a) *Dealul Balica.* La circa 1 km sud de sat, pe Dealul Balica, în marginea terasei superioare a Oituzului, la o înălțime relativă de 90—100 m, s-a descoperit o așezare din cuprinsul căreia s-au cules numeroase resturi de vase aparținând epocii bronzului (cultura Monteoru I C₃).

Cercetare I. Șandru, *AȘUIași*, II, t. VII, 1961, fasc. 1, p. 215 și urm.

³¹³ În jurul acestei localități se cunosc descoperirile Vilcelei și Varnița (*op. cit.*, în *Materiale*, III, 1957, p. 219 și urm.).

b) *Todoscanu*. Pe aceeași terasă din dreapta Oituzului, la nord-estul așezării de pe Dealul Balica, pe locul denumit Todoscanu, s-au descoperit fragmente ceramice care aparțin epocii bronzului și perioadei prefeudale (cultura Hlincea).

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*

c) *Dealul Hirțânești*. Pe înălțimea pseudoterasei superioare, care se racordează cu platforma inferioară pe locul denumit Dealul Hirțânești (Dealul Buhoci), la circa 2 km nord de sat, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules (resturi de vase aparținând epocii bronzului și La Tène-ului getic.

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*

d) Pe traseul unui șanț săpat în raza comunei, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu cultura Criș) și sfârșitului epocii bronzului (cultura Noua).

Semnalare neprecizată, 1958.

463. Bălanu, com. Borlești (jud. Neamț)

La Podu-Bălanului. În dreapta drumului care duce spre Roznov, la circa 500 m distanță de podul ce traversează Pârful Bălan, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente de vase aparținând La Tène-ului II și III, precum și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XIII–XIV).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1958.

464. Bălănești, com. Birgăuani (jud. Neamț)

a) *Vatra satului*³¹⁴. În grădinile din vatra satului s-au descoperit fragmente de vase din epoca bronzului, de tipul Costișa-Belopotok.

Cercetare M. Zamoșteanu, 1960.

b) *La Cînipărie*. Pe pantele hîrtopului situat în apropierea satului, în locul denumit La Cînipăria de la Hîrtop, s-au descoperit fragmente ceramice care aparțin probabil perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II–III e.n.), precum și începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1960.

465. Bolotești (jud. Vrancea)

Vatra satului. În cuprinsul proprietăților din vatra satului s-au descoperit fragmente ceramice aparținând începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și perioadei feudalismului timpuriu (sec. XIII–XIV).

Semnalare Gh. Constantinescu.

466. Borlești (jud. Neamț)³¹⁵

a) *La Horga*. Pe terasa de luncă a Pîrului Nechidu, la intrarea în sat, s-a descoperit o așezare din care s-au adunat fragmente ceramice aparținând La Tène-ului III și eventual sec. II–III e.n., precum și perioadei feudalismului târziu (sec. XVIII).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1959.

³¹⁴ În aceeași localitate, în 1958 s-a descoperit un tezaur de monede imperiale romane. Un număr de 103 denari au fost achiziționați de către muzeul din Piatra Neamț (B. Mitrea, *Descoperiri recente de monede antice pe teritoriul R.P.R.*, în *SCIV*, X, 1959, 1, p. 158).

³¹⁵ Alte descoperiri mai vechi în jurul acestei localități

sînt menționate de C. Mătasă în *op. cit.*, în *BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97, p. 25 și urm.: Borlești (Dealul Mare), Mastacăn (Dealul Osoiului, Dealul Blancului, Dealul Gruului), Satu Nou (Dealul Cucului (?)), Ursești (?), Poloboc (?) și Rădeni (Dealul Viei).

b) *Gâlbeaza*. Pe terenul în pantă, situat la 1 km sud-sud-est de sat, vizavi de Valea Gâlbeaza, s-a descoperit o așezare din care s-au cules resturi de vase din La Tène-ul II, din La Tène-ul III și eventual din perioada corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

O unealtă discoidă din menilit albicios (?) cu urme de desprinderi plate poate constitui un indiciu despre existența prin apropiere a unei stațiuni probabil de la sfârșitul neoliticului.

Cercetare M. Zamoșteanu, 1960.

c) *Dealul Căftii*. Pe Dealul Căftii, la circa 300 m depărtare de sat, s-a descoperit o așezare, din care s-au recoltat resturi de vase din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1960.

d) *Smida*. Pe înșeuarea care se leagă de Dealul Fundatu, la circa 2 km sud de sat, s-a descoperit o așezare de la sfârșitul epocii bronzului, din care s-au cules fragmente ceramice de tradiție Costișa-Belopotok.

Cercetare M. Zamoșteanu, 1959.

e) *Dealul Cucului*³¹⁶. În sectorul din vatra satului denumit Dealul Cucului, situat în direcția Tazlăului și mai cu seamă pe proprietatea locuitorului Trifan Leonard, s-au descoperit resturi de vase din neoliticul timpuriu (cultura Criș).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1959.

f) *Dealul Runcu*³¹⁷. În înșeuarea de pe Dealul Runcu, la circa 1 km vest de Dealul Scaunelor, s-au cules numeroase fragmente ceramice din epoca bronzului (cultura Costișa-Belopotok).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1960. Vezi și *AM*, II—III, 1964, p. 453 (depozit de topoare de bronz).

467. Boțești, com. Girov (jud. Neamț)

La C.A.P. Pe terenul C.A.P. situat în marginea nordică a satului (terasa Cracăului), s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A), din Hallstatt-ul timpuriu, cu elemente analoge celor descoperite pe Dealul Cătălinade la Cotnari, și din perioada corespunzătoare provinciei Dacia (sec. III e.n., tipul Poenești).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1960.

468. Brășăuți, com. Dumbrava Roșie (jud. Neamț)³¹⁸

a) *La Luncă*. Pe terasa de luncă a Bistriței, situată la estul satului, s-au descoperit resturi de vase de aspect getic din La Tène-ul III și eventual de la începutul perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1959.

b) *La Șanț*. În săpătura șanțului de dren, deschis în lunca Bistriței, în dreptul Școlii generale, s-au descoperit fragmente ceramice corodate, aparținând probabil perioadei feudalismului timpuriu (sec. XIII—XIV) și dezvoltat (sec. XV—XVI).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1960. Săpături V. Spinei, 1969.

469. Buda, com. Blăgești (jud. Bacău)

La Șipote. În lungul unor ravini situate pe panta sud-estică a Dealului Viilor, pe locul denumit La Șipote, la circa 3 km sud-vest de satul Buda, s-a semnalat prezența unor depozite de oase de animale cuaternare, zăcînd în depunerile argilelor loessoide³¹⁹.

³¹⁶ Punct menționat anterior în *BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97, p. 127.

³¹⁷ *Ibidem*.

³¹⁸ Pentru cercetări mai vechi pe teritoriul acestei localități vezi C. Mătasă, *op. cit.*, în *BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97, p. 128 și 129. Se citează de asemenea și desco-

perirea unui mormînt în cutie de piatră, în Țarna satului; materialul se află la Muzeul din Piatra Neamț.

³¹⁹ Punct semnalat de Maria Capșa. Pentru săpături vezi *Materiale*, VII, 1961, p. 21 și urm. și *Materiale*, VIII, 1962, p. 141 și urm.

Cercetându-se în trei rânduri deschiderile produse pe pante prin ravinare, s-a constatat că în acel loc, pe lângă depozitele de oase așezate în ordine, în jurul unor vetre mari de foc se găsesc și unelte de cremene și menilit, care se pot încadra în două faze de locuire de la sfârșitul paleoliticului superior (Gravettian).

Cercetare N. Zaharia, 1955, *AM*, I, 1961, p. 35, 58.

470. Calu-Piatra Șoimului (jud. Neamț) ³²⁰

Pîrîul Calului. Cu ocazia unei cercetări de suprafață în regiune, pe locul în care anterior s-au făcut săpături arheologice, într-un mal răpos s-au descoperit resturi de vase aparținînd La Tène-ului III și probabil perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1960.

471. Cașin (jud. Bacău)

a) *Dealul Lăzii.* La circa 1 km vest de sat, pe versantul Dealului Lăzii, s-a descoperit o așezare, din cuprinsul căreia s-au adunat numeroase fragmente de vase aparținînd La Tène-ului getic.

În același loc, anterior, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules fragmente de vase aparținînd sfîrșitului epocii bronzului (cultura Noua), Hallstatt-ului și La Tène-lui getic.

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*, p. 215 și urm.

472. Căiuți (jud. Bacău)

Terasa Troțușului. Pe terasa superioară din dreapta Troțușului, în marginea sud-vestică a tirgului, s-a descoperit o așezare din care s-au adunat resturi ceramice provenind din vase aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni) și La Tène-ului II.

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*

473. Cindești (jud. Neamț) ³²¹

Cetățuia. În apropierea satului, pe promontoriul Dealului Cetățuia s-au cules fragmente ceramice din pastă bună sau grosieră, lucrate la roată și cu mina, aparținînd La Tène-ului getic.

Cercetare M. Zamoșteanu, 1960.

474. Clipicești, com. Țifești (jud. Vrancea)

Cetățuia. Pe terasă medie din dreapta Șușiței, într-un loc dominant denumit Cetățuia, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice din epoca bronzului (cultura Monteoru).

Semnalară Gh. Untaru și cercetare A. Nițu.

³²⁰ Sînt cunoscute cercetările de suprafață ale lui C. Mătasă (*op. cit.*, în *BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97, p. 119), cît și săpăturile sistematice ale lui Radu Vulpe (*op. cit.*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 13 și urm.).

³²¹ Punct cunoscut anterior împreună cu cel de pe Dealul Vărărilor și cu cele legate de localitatea Tazlău (Cetățuia și Dealul Fluturelui). Vezi C. Mătasă, *op. cit.*, în *BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97, p. 127.

Podu lui Mitache. Pe terasa inferioară a Troțușului, în locul denumit Podu lui Mitache, situat pe teritoriul comunei, s-au descoperit câteva fragmente ceramice aparținând La Tène-ului II (cu analogii la Lunca Ciurei, pl. CLV/1—4, 6), precum și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII). Pe același loc s-a găsit un toporaș din silex negru cu fețele așchiate, probabil din perioada de la sfârșitul neoliticului.

Cercetare Dan Teodor, 1957.

476. Conțești, com. Girov (jud. Neamț) ³²²

La Crucile Drumului. În dreapta șoselei Piatra Neamț-Șerbești, la circa 300 m distanță de punctul în care se desparte șoseaua Romanului, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținând probabil perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.) și perioadei feudalismului târziu (sec. XVIII).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1959.

477. Corbu, com. Valea Seacă (jud. Bacău) ³²³

La sud de sat. Pe un fragment din terasa de 40—45 m, izolat în stînga Troțușului la marginea sudică a satului, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente de vase din epoca bronzului și din La Tène-ul II (?).

Cercetare I. Șandru, *AȘUIași*, II, t. VII, 1961, fasc. 1, p. 225, planșă.

478. Costișa (jud. Neamț) ³²⁴

a) *Mănoaia.* Pe terasa inferioară a Bistriței, în apropierea drumului amenajat pentru accesul la barajul acestui riu, la intrarea în sat s-au descoperit numeroase fragmente ceramice provenind din vase care aparțin neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), precum și începutului epocii migrațiilor, perioada imediat următoare culturii Sintana de Mureș-Cerniașov (sec. V e.n.).

Cercetare M. Zamoșteanu. Sîpîțuri D. G. Teodor și I. Mitrea (*Carpica*, I, 1933, p. 233 și urm.).

b) *Dealul Cetățuii.* Pe una din treptele terasei din stînga Bistriței, la sud-est de sat, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (culturile precucuteni, protocucuteni și o fază neprecizată a culturii Cucuteni,) precum și sfîrșitului epocii bronzului (tipul Costișa-Bolopotok).

În acest loc s-a efectuat un sondaj ale cărui rezultate s-au publicat.

Cercetare M. Zamoșteanu. Sondaje Al. Vulpe (*Dacia*, N. S., V, 1961, p. 113 și urm.).

479. Cut, com. Dumbrava Roșie (jud. Neamț)

La Stîncă. Pe terasa Bistriței cuprinsă între Brășăuți și Cut, pe locul denumit La Stîncă, s-a descoperit o siliște din care s-au adunat resturi de vase din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII).

Cercetare M. Zamoșteanu.

³²² Altă descoperire în jurul acestei localități este cunoscută la Căciulești, unde s-a găsit un denar roman de la Vespasian și o așezare pe Dealul Găinăriei, unde s-a efectuat și un sondaj (*BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97, p. 109 și 122).

³²³ De această localitate se leagă și descoperirile din punctele Mirăuță și Floești (I. Șandru, *Contribuții geografice economice asupra evoluției așezărilor omenești în*

depresiunea subcarpatică Onești, în *AȘUIași*, II, t. VIII 1961, pl. I, p. 224).

³²⁴ La Sberești de Sus și Cetățuia, Radu Vulpe a făcut un sondaj (*BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97, p. 121), iar în așezarea de la Piciorul Moienei (Dealul Bisericii) a efectuat un sondaj Ecaterina Vulpe (*ibidem*). În acest punct au fost reluate săpături recente de către Alex. Vulpe și Mihai Zamoșteanu (*op. cit.*, *Materiale*, VIII, 1962, p. 309 și urm.).

Bîtca Doamnei ³²⁵. Prin revenirea asupra unor cercetări mai vechi, pe suprafaţa micului podiş situat pe virful bîticii din marginea satului Doamna, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (cultura Cucuteni), din La Tène-ul III şi din perioada feudalismului dezvoltat.

Pe acest loc au urmat şi mai sînt în curs unele săpături arheologice, ale căror rezultate sînt în curs de publicare.

481. Dochia, com. Girov (jud. Neamţ) ³²⁶

La Iaz. Pe panta lină a botului dealului situat în stînga iazului de la intrarea în sat, s-a descoperit o aşezare din care s-au adunat fragmente de vase aparţinînd neoliticului timpuriu (cultura Criş).

Cercetare M. Zamoşteanu, 1960.

482. Doina, com. Girov (jud. Neamţ) ³²⁷

Pe teritoriul comunei s-au descoperit o necropolă de la sfîrşitul epocii bronzului (cultura Noua) şi fragmente ceramice aparţinînd începutului epocii migraţiilor (sec. IV e.n.) şi perioadei feudalismului timpuriu (sec. XIII—XIV).

Cercetare M. Zamoşteanu, 1960.

483. Duşeşti, com. Ştefan cel Mare (jud. Neamţ)

La Silişte ³²⁸. Între Pîrîul Velniţei şi biserica satului s-a descoperit o aşezare, din care s-au cules resturi de vase din sec. III e.n. şi din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Cercetare M. Zamoşteanu, 1960.

484. Floreşti, com. Căiuţi (jud. Bacău)

Marginea nordică a satului. În marginea nordică a satului, pe fragmentul de terasă medie cuprinsă între confluenţa Pîrîului Floreşti cu Pîrîul Fătuţei, s-a descoperit o aşezare, din care s-au adunat resturi de vase aparţinînd epocii bronzului (cultura Monteoru Ic₃ şi E₂) şi perioadei feudalismului timpuriu (sec. X—XI).

În lutăriile de pe pantele aceluiaşi terase s-au descoperit oase de animale în stare de fosilizare.

Cercetare I. Şandru, *AŞUIaşi*, II, t. VII, 1961, fasc. 1, pl. I, fig. 1.

485. Ghigoeşti, com. Ştefan cel Mare (jud. Neamţ) ³²⁹

a) *La Mînjeşti*. Pe locul din preajma satului denumit La Mînjeşti, s-a descoperit o aşezare, din care s-au adunat resturi de vase din pastă semigrosieră cu nisip colţuros, precum şi din pastă fin-nisipoasă, lucrate la roată aparţinînd sec. III sau IV e.n.

Verificare M. Zamoşteanu, 1959.

³²⁵ Primele menţiuni asupra acestui punct sînt făcute de C. Mătasă (*BCMI*, XXXI, fasc. 97, p. 109, 127 şi urm.). Săpăturile s-au efectuat de către A. Niţu, I. Zamoşteanu şi M. Zamoşteanu, *op. cit.*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 364 şi urm.; C. Mătasă, I. Zamoşteanu şi M. Zamoşteanu, *op. cit.*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 339 şi urm. şi, mai recent, în cîteva campanii conduse de N. Gostar, *Cetatea dacică de la Piatra Neamţ-Bîtca Doamnei*, în *Omagiu lui P. Constantinescu-Iaşi*, p. 81 şi urm.

³²⁶ În preajma acestei localităţi se menţionează şi alte descoperiri, la Călimani pe terasa Cracăului (*BCMI*, XXXI, 1938, p. 127) şi la Mărgineni, pe Dealul lui Tănase, lîngă Moviţa Iucaşului (*BCMI*, XXXI, 1938,

fasc. 97, p. 124), precum şi o alta mai nouă, vezi C. Scorpan, *Necropola carpică de la Dochia (r. Piatra Neamţ, reg. Bacău)*, în *AM*, V, p. 331 şi urm.

³²⁷ Pe teritoriul acestei localităţi, pe aceeaşi terasă a Cracăului, este menţionată şi o altă aşezare (*BCMI*, XXXI, 1938, p. 128).

³²⁸ Punct cunoscut anterior (*BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97, p. 127).

³²⁹ Pe lîngă punctele La Silişte şi Dealul Unguraşului se mai menţionează şi alte trei puncte de descoperire: lîngă Iazul de la Mînjeşti, lîngă Iazul Cîrligi, lîngă Iazul Trudeşti (*BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97, p. 126).

b) Anterior, în apropierea aceleiași localități, pe Dealul Ungurașului s-a descoperit o altă așezare cu resturi de vase lucrate la roată, probabil din aceeași perioadă (sec. III sau IV e.n.).

Verificare M. Zamoșteanu, 1960.

486. Ghilăești, com. Bărgăuani (jud. Neamț)

Nedeia. Pe suprafața unui mic podiș denumit Nedeia, situat la circa 700—800 m est de sat, s-au descoperit câteva fragmente corodate provenind din vase hallstattiene, precum și numeroase resturi de oale, aparținând perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVI—XVII), în cea mai mare parte analoge celor descoperite în așezarea de pe terasa Moldovei la Roman (str. Jora).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1959.

487. Girov (jud. Neamț)

a) *Cărmidărie*. În dreapta șoselei Piatra Neamț-Roman, la cărmidăria situată la ieșirea din sat, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A—B) și din La Tène-ul III sau eventual din perioada corespunzătoare provinciei Dacia.

Cercetare M. Zamoșteanu, 1959.

b) *Vatra satului*³³⁰. În grădinile din vatra satului, s-au descoperit resturi ceramice aparținând perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1960.

488. Gîrcina (jud. Neamț)

Pe Balaure. Pe înălțimea cuprinsă în unghiul primei curbe a șoselei care traversează Dealul Balaureului, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente corodate de vase aparținând unei faze neprecizate a neoliticului dezvoltat.

Cercetare M. Zamoșteanu, 1960.

489. Gura Văii, oraș Gh. Gheorghiu-Dej (jud. Bacău)

Ciorlea. Pe suprafața unei popine înalte de 18 m, situate pe terasa inferioară din șesul Tazlăului Mare, în dreapta Piriului Gura Văii, pe locul denumit Ciorlea, la circa 1,5 km sud de sat, s-au descoperit resturi de vase aparținând La Tène-ului getic (?) și perioadei prefeudale (sec. VII?).

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*, pl. I, fig. 1. Sondaje C. Buzdugan (*Carpathica*, I, 1939, p. 107).

490. Hirtop, com. Bărgăuani (jud. Neamț)

La Cînipărie. Pe panta opusă Hirtopului de La Cînipărie s-a descoperit o așezare, din care s-au cules fragmente ceramice aparținând începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV) și târziu (sec. XVIII).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1959.

³³⁰ În vatra satului este menționată o altă așezare pe terenul școlii, iar pe valea Cracăului se cunosc unele descoperiri la Ghindăoani (Dealul Mogoei și Dealul Brașoveni) și Bălușești (În Staniște), rezultate din cercetările lui C. Mătasă (C. Mătasă, *op. cit.*, în *BCMI*, XXXI, 1938,

fasc. 97, p. 128). În Bodeștii Precistei se cunoaște punctul denumit Cetățuia Frumușica, descoperit prin cercetări de suprafață (*BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97, p. 123), în care au urmat săpături (C. Mătasă, *Frumușica*, București, 1946).

491. Livada, com. Valea Seacă (jud. Bacău)

Vatra satului. Pe ambele laturi ale Pîrîului Valea Seacă, în centrul satului, s-au descoperit resturi de vase care aparțin epocii bronzului (cultura Monteoru Ic₃) și La Tène-ului III.

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*, p. 224 și pl. I, fig. 1.

492. Malu, oraș Gh. Gheorghiu-Dej (jud. Bacău) ³³¹

La Cetățuie. Pe promontoriul terasei de 90 m, cuprins între Dealul Prisaca spre est și satul Malu, s-a descoperit o așezare întărită, din cuprinsul căreia s-au cules numeroase fragmente de vase aparținînd neoliticului dezvoltat (fazele Cucuteni A—B și B), epocii bronzului (cultura Monteoru Ic₃) și perioadei feudalismului timpuriu (cultura Dridu, sec. X—XI).

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*, tabl. și pl. I, fig. 1. Sondaje C. Buzdugan (*Carpica*, I, 1968, p. 103).

493. Marginea, com. Grozești (jud. Bacău) ³³²

Dealul Ștîborului. În imediată apropiere de sat, pe versantul sudic al Dealului Ștîborului, la nord-estul Izvo-ului de Slatină, s-au cules numeroase fragmente ceramice aparținînd epocii bronzului (cultura Noua).

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*

494. Mera (jud. Vrancea) ³³³

Valea Merei. Pe locul în care anterior s-au efectuat săpături, într-o stațiune din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A) s-au descoperit fragmente necaracteristice de vase aparținînd probabil perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.).

Pe panta dealului opus locului indicat mai sus, în aceeași vale a Merei, s-au descoperit fragmente de vase aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș), neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A de tip Ariușd), epocii bronzului (cultura Monteoru) și probabil sfîrșitului La Tène-ului III sau eventual perioadei corespunzătoare provinciei Dacia.

Informația Gh. Constantinescu, 1958.

495. Oituz (jud. Bacău)

Piciorul Humăriei. În cuprinsul pepinierii „Bîtea”, pe locul denumit La Ziduri și Humărie s-au descoperit numeroase fragmente ceramice care aparțin perioadei prefeudale (etapa protodridu, pl. CCXLIX/7—14, 16—18) și perioadei feudalismului timpuriu (cultura Dridu).

În același mediu s-a descoperit și un obiect de forma unei mărgeli tubulare, perforate incomplet (pl. CCXLIX/15), lucrat din argilă și ars pînă la brun-cenușiu, în asociere cu bucăți de zgură metalică și oase de animale.

Semnalare Gh. Caiter și C. Buzdugan, 1958.

496. Onești — Tg. Ocna (jud. Bacău)

Marginea sudică a tîrgului. La sud de oraș, pe terasa inferioară din dreapta Oituzului, în dreptul muchiei Dealului Cuciur, între șosea și Valea Riului, în poziție joasă, s-a descoperit o așezare de formă circulară cu urme de întărituri, din care s-au cules fragmente de vase aparținînd La Tène-ului getic și perioadei prefeudale (sec. VI—VII ? e.n.).

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*, p. 224.

³³¹ Pe teritoriul aceleiași localități se situează și descoperirile de la Hîrtănești și Varnița (I. Șandru, *op. cit.*, în *AȘUIași*, II, t. VII, 1961, I, tabel p. 224).

³³² Pe teritoriul aceleiași localități se mai cunosc și alte trei descoperiri mai vechi, la Fagani, la Cetățuie și

la Soci (*BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97, p. 128).

³³³ Pe locul denumit Mera, în care anterior s-au efectuat săpături într-o așezare din neoliticul dezvoltat (Cucuteni faza A).

Mirăușă. Pe terasa superioară din stînga Trotușului, la jumătatea distanței dintre satele Corbu și Pătrășcani, pe locul denumit Poiana Mirăușă s-a descoperit o așezare, din care s-au cules fragmente de vase aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), epocii bronzului (cultura Monteoru I c₂) și La Tène-ului II.

Cercetare I. Șandru, *op. cit.* Sondaj C. Buzdugan (*Carpica*, I, 1968, p. 107).

498. Piatra Neamț (jud. Neamț) ³³⁴

a) **Liceul Petru Rareș.** Încă din 1930, cu ocazia unor săpături în vederea reparației unor temelii ale școlii, s-au descoperit unele hrube cu zidării vechi, atribuite clădirilor vechilor Curți domnești. Totodată s-au adunat și cîteva resturi ceramice din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI). Ulterior pe acest loc s-au efectuat săpături arheologice dezvelindu-se o parte din temeliiile vechilor Curți domnești.

Cercetări C. Mătasă, *Șantierul arheologic Piatra Neamț*, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 819 și urm.

b) **Cozla** ³³⁵. Pe micul platou situat pe muchia sudică a dealului Trei Coline, în locul denumit Cercul Gospodinelor, cu ocazia amenajării drumului din parc s-au descoperit fragmente de vase aparținînd neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A) și La Tène-ului III getic.

Pe acest loc s-au practicat săpături arheologice prin care s-au dezvelit bordeie și un bogat material din aceeași perioadă getică.

Verificare N. Zaharia, 1933.

c) **Dărmănești** ³³⁶. Pe terasa din stînga Cuejdului, la circa 1,5 km nord de podul Dărmăneștilor, s-au descoperit numeroase fragmente ceramice aparținînd probabil perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.), precum și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV) din care vreme datează o necropolă de înhumăție (sec. XIV—XV).

În acest punct s-au făcut și două sondaje.

Verificare N. Zaharia, 1933.

d) **Lutărie** ³³⁷. În lutăria situată pe terasa din stînga Pîrfului Cuejdului la Coada Pietricicăi, s-au descoperit resturi de vase aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), bronzului mijlociu (faza Costișa-Belopotok), secolului II—III e.n., precum și începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.). Se cunosc în acest punct cîteva descoperiri de monede romane de argint, dintre care una publicată.

În anul 1956 în această așezare a avut loc un sondaj.

Verificare M. Zamoșteanu, 1959.

e) **Peste Vale.** Pe pătura loessoidă care îmbracă terasa inferioară din dreapta Bistriței, în capătul rîpilor deschise lîngă bufetul din dreapta podului, s-au descoperit cîteva așchii de menilit și silex auriu patinat, aparținînd probabil unei faze neprecizate a paleoliticului superior de sfîrșit.

Pe același loc ulterior s-au descoperit resturi ceramice dintr-o fază neprecizată a epocii bronzului și numeroase așchii de silex nepatinat.

Cercetare N. Zaharia, 1958, 1962.

³³⁴ În această localitate se cunoaște descoperirea unui engolpion într-un mormînt de la biserica Sf. Ioan (*BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97, p. 132). În preajma orașului se amintesc și două descoperiri mai vechi în sat la M-reă Bistrița (*ibid.*, p. 109, 128). Vezi și C. Mătasă, *Șantierul arheologic Piatra-Neamț*, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 819 și urm.; vezi și I. D. Marin, *op. cit.*, în *Studii și articole de istorie*, IX, 1967, p. 25 și urm.

³³⁵ Pentru primele semnalări privind acest punct vezi G. P. Grințescu în *Ziarul științelor populare și al călătorilor*, XV (1915), nr. 49 (9 decembrie), p. 776, și urm. și C. Mătasă (*BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97, p. 128). Pentru săpături vezi *Materiale*, VI, 1959, p. 361 și urm.

³³⁶ Punct semnalat de C. Mătasă (*BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97, p. 128) și în care au avut loc două sondaje (*Materiale*, VI, 1959, p. 370; *Materiale*, VII, 1961, p. 348).

³³⁷ În acest punct a avut loc un sondaj (A. Nițu și colaboratori, *Materiale*, VI, 1959, p. 366 și urm.). Se citează aici și descoperirea unei monede romane de argint, din anii 139—140 (*SCIV*, X, 1959, I, p. 158). Menționăm că monede mult mai vechi s-au găsit uneori cu ocazia cercetărilor de pe valea Bistriței, cum este cazul unor tetradrahme grecești (din care redăm una în planșa CCLXVIII/1), descoperite la Poiana Teiului în 1938 (col. inv. Ciudin din Tăcuta).

f) *Ciritei* (înglobat oraşului Piatra Neamţ). În cuprinsul unor gropi săpate pe terasa inferioară din stînga Bistriţei, la sud-estul Petricicăi, în cotul pe care-l face terasa în fundul culoarului Pîrlului Frăsinet s-au descoperit oase omeneşti fragmentare, precum şi resturi de vase aparţinînd sfîrşitului epocii bronzului (cultura Noua).

Pe acest loc, prin săpături arheologice regulate, începute în 1956, s-a stabilit existenţa unei necropole din această vreme.

Cercetare M. Zamoşteanu, 1956.

499. Pietroasa, com. Boloteşti (jud. Vrancea)

a) *Dealul înalt*. În apropierea Drumului Vechi, pe locul denumit Dealul Înalt, într-o poziţie dominantă, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A).

Semnalare Gh. Constantinescu, 1956.

b) *Dealul Bisericii*. Pe terasa joasă din faţa bisericii satului Găiceana, s-au descoperit fragmente de vase aparţinînd sfîrşitului epocii bronzului (cultura Noua), începutului epocii migraţiilor (sec. IV e.n.) şi perioadei feudalismului timpuriu (sec. XI—XII).

Semnalare Gh. Constantinescu, 1956.

500. Răcăuţi, com. Ştefan cel Mare (jud. Bacău)

a) *Nordul satului*. Pe marginea vestică a terasei înalte de la liziera nordică a satului, în dreapta Pîrlului Caşin s-a descoperit o aşezare, din care s-au cules numeroase resturi de vase aparţinînd epocii bronzului (cultura Monteoru).

Cercetare I. Şandru, *AŞUIaşi*, II, t. VII, 1961, fasc. 1, p. 224, tabel pl. I, fig. 1.

b) *Vest de sat*. La vest de sat, pe un fragment izolat din terasa înaltă de la poala sud-estică a Dealului Buhoci, în apropierea unui izvor de slatină, s-a descoperit o aşezare întărită natural prin laturile rîpoase din care s-au cules fragmente ceramice aparţinînd epocii bronzului, precum şi La Tène-ului II.

Cercetare I. Şandru, *op. cit.*

c) *La Rupturi*. Pe un promontoriu detaşat din terasa superioară din dreapta Cuejdinului, în locul denumit La Rupturi din preajma mănăstirii Horga, s-au descoperit fragmente ceramice aparţinînd epocii bronzului timpuriu şi mijlociu (cultura Monteoru).

Cercetare I. Şandru, *op. cit.*

501. Rîpile-Gura Văii, oraş Gh. Gheorghiu-Dej (jud. Bacău)

La Coşuri. La circa 1 km nord de sat, pe mamelonul denumit Dealul La Coşuri, detaşat din platforma inferioară, la o altitudine relativă de 252 m, s-a descoperit o aşezare cu resturi arheologice care aparţin epocii bronzului (cultura Monteoru), La Tène-ului getic şi perioadei prefeudale (etapa protodridu, sec. VIII—IX).

Cercetare I. Şandru, *op. cit.*

502. Români (jud. Neamţ) ³³⁸

Cetăţuia. În vatra satului, pe înălţimea denumită Petricica şi Cetăţuia, s-au descoperit fragmente ceramice aparţinînd epocii bronzului (fază neprecizată).

Semnalare V. Virgolici, 1956.

³³⁸ Descoperiri mai vechi în preajma acestui punct sînt menţionate de C. Mătasă pe teritoriul comunei la Rîpi, Goşmani, Orbic şi Birjoveni (Cetăţuia, În Branişte şi Poiana Mare), ca şi în sectorul Podoleni (Dealul Teiului, Dealul Mălăieşte, Movila Poieţilor şi Movila Flocoasă) (BCMI, XXXI, 1938, fasc. 97, p. 126 şi urm).

La Horaița. Pe suprafața celei de-a doua terase de pe dreapta Pîrîului Horaița, în dreptul satului, s-a descoperit o așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd La Tène-ului III și probabil și perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1957.

504. Săvinești (jud. Neamț)

Terasa Bistriței. Pe terasa inferioară a Bistriței, între Roznov și Săvinești, cu ocazia unor săpături întîmplătoare, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules fragmente de vase datînd probabil din perioada corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1959.

505. Slobozia, com. Bogdănești (jud. Bacău)

La Podiac. Pe malul Pîrîului Călugăriței, în apropierea izvorului de slatină din marginea nord-estică a satului, pe un fragment rotund de „podiac” detașat din terasa inferioară, la o altitudine relativă de 18 m, s-a descoperit o cetățuie întărită cu val și șanț, din care s-au adunat numeroase fragmente corodate de vase aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*, p. 224.

506. Slobozia Mielului-Oraș Gh. Gheorghiu-Dej (jud. Bacău) ³⁴⁰

a) *Chichilău.* În marginea nord-vestică a satului, pe un promontoriu al terasei situate la nord-vest de confluența Tazlăului cu Troțușul, pe locul denumit Dealul Chichilău (Dealul Chiórului), s-a descoperit o așezare cu resturi ceramice corodate aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni).

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*

b) *Dealul Bielci I.* Pe terasa înaltă din stînga Tazlăului, deasupra noului baraj din dreapta Dealului Bielci, s-a descoperit o așezare cu aspect de cetate întărită natural, din care s-au adunat resturi de vase din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), din epoca bronzului și din La Tène-ul getic.

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*

c) *Dealul Bielci II.* Pe același deal, la nord-estul punctului de pe Dealul Bielci I, s-au descoperit așchii și fragmente lamelare, precum și cîteva unelte din silex patinat, aparținînd paleoliticului superior.

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*

507. Șerbești, com. Ștefan cel Mare (jud. Neamț)

a) *La Stîncă.* În jurul Stîncii situate lîngă sat, pe ogoarele în pantă domoală, s-au adunat fragmente de vase aparținînd La Tène-ului III.

Cercetare M. Zamoșteanu, 1959.

³³⁹ În această localitate s-a precizat o așezare în vatra satului și o alta pe Dealul Cucului (*BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97, 1938, p. 127).

Dealul Chiórului, precum și aceea din punctul Ciorteia (I. Șandru, *op. cit.*, în *AȘUIași*, II, t. VII, 1961, 1, tabel 224).

³⁴⁰ Acestei localități îi aparține și descoperirea de pe

b) *La Bahnă*. Pe suprafața aproape plană din preajma locului denumit La Bahnă, s-au descoperit resturi de vase aparținând neoliticului dezvoltat (cultura precucuteni).

c) *Piciorul Stîncii*. Pe suprafața mai înaltă a Stîncii, ca și pe piciorul acesteia, s-au descoperit resturi de vase aparținând sfîrșitului epocii bronzului și eventual începutului Hallstatt-ului.

d) *La Rateș*. În jurul curților lui Vasile Lupu, ca și în preajma Atelierelelor C.A.P. de pe locul denumit Rateș, situat în vatra satului, s-au descoperit fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni A) și din perioadele feudalismului dezvoltat (sec. XIV—XV) și tîrziu (sec. XVIII).

Tot în vatra satului, în grădinile locuitorilor, s-au descoperit resturi de vase probabil din perioada corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1957.

e) *La Vie*. La circa 500 m distanță de sat, între acesta și Stîncă Șerbeștilor, s-au cules de pe ogoare numeroase fragmente de vase corodate aparținând neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii cucuteniene).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1957.

f) *La Slatină*. În lungul Pîrului Slatina din preajma satului, s-au descoperit fragmente de vase care aparțin probabil sec. IV e.n.

Semnalare C. Buzilă, 1957.

508. Tichiriș, com. Vidra (jud. Vrancea)

Vatra Satului. Pe terasa Putnei, în cuprinsul satului, s-au descoperit numeroase așchii și lame de silex puternic patinat, aparținând paleoliticului superior. Se pare că inventarul este asemănător cu acela descoperit anterior în satul Colacu, situat în imediata apropiere.

Semnalare Gh. Constantinescu, 1958.

509. Tîrgu Ocna (jud. Bacău)

a) *Podei* ³⁴¹. În dreapta Troțușului, pe suprafața unui promontoriu al terasei superioare, denumit Podei, care înaintază în cartierul Tisești din vatra tîrgului, s-au descoperit resturi de vase aparținând neoliticului dezvoltat (fazele Cucuteni A și B), precum și epocii bronzului (cultura Monteoru Ic₃).

Cercetare recentă I. Șandru, *op. cit.*

b) *Titelca* ³⁴². La 1,5 km sud-est de satul Tisești (cartier al Tîrgului Ocna), pe monticulul plat denumit Titelca, situat în Poiana Chichilăului, s-a descoperit o cetățuie, din care s-au recoltat numeroase fragmente de vase aparținând La Tène-ului III.

În acest punct s-a efectuat o săpătură de A. Nițu și M. Zamoșteanu (*Materiale*, VI, 1959, p. 375 și urm.).

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*

c) *Dealul Coșna*. La circa 1 km sud de Titelca, pe muchia nord-estică a Dealului Coșna, s-au descoperit așchii lamelare și fragmentare de unelte de silex patinat, aparținând paleoliticului superior.

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*

510. Turturești, com. Căciulești (jud. Neamț) ³⁴³

La Porcărie. Pe proprietatea locuitorului Nicu Marian de pe dealul de la est de Porcărie, s-au descoperit numeroase așchii lamelare din silex nepatinat și fragmente de vase din pastă grosieră, dintr-o fază neprecizată a comunei primitive.

Cercetare M. Zamoșteanu, 1957.

³⁴¹ Punct cunoscut din 1933 și în care s-a făcut un sondaj (C. Mătasă, *op. cit.*, în *AM*, II—III, 1964, p. 11, nota 3).

³⁴² Punct cunoscut anterior (C. Mătasă, *op. cit.*, în *AM*, II—III, 1964, p. 11 și urm.) și sondat de A. Nițu,

I. Zamoșteanu și M. Zamoșteanu (*Materiale*, VI, 1959, p. 375 și urm.).

³⁴³ În preajma acestei localități, pe Dealul Bisericii se cunoaște o așezare descoperită anterior (*BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97, p. 128).

La Vărrărie. Pe suprafața interfluviului determinat de confluința Pîrîului Valea Seacă cu Pîrîul Rădeana, în punctul numit La Vărrărie, situat pe terasa din dreapta Trotușului, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd neoliticului dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni) și La Tène-ului III.

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*

512. Văleni, înglobat orașului Piatra Neamț (jud. Neamț) ³⁴⁴

La nord-est de sat. Pe terasa din dreapta Bistriței, la circa 1,5 km nord-est de sat, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules fragmente ceramice din neoliticul dezvoltat (faza Cucuteni B), de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.) și din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVI).

Verificare recentă M. Zamoșteanu, 1960.

513. Viișoara (jud. Neamț)

a) *Podul Bisericanilor.* Pe terasa medie din stînga Bistriței, în apropierea podului vechi dinspre Bisericiani, s-au descoperit resturi de vase aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș) și neoliticului dezvoltat, un singur fragment păstrînd pictura caracteristică fazei Cucuteni B.

Semnalare C. Hălăucescu, 1958.

b) *La Podul Bistriței.* Pe terasa stîngă a Bistriței, la circa 50 m sud de pod, în vatra satului, s-au descoperit fragmente de vase aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș).

Semnalare C. Hălăucescu, 1956.

514. Viișoara-Tg. Trotuș (jud. Bacău)

Docmana. Sub poala Dealului Docmana, în via situată la marginea nordică a satului, s-a descoperit o așezare din cuprinsul căreia s-au adunat resturi de vase aparținînd epocii bronzului (cultura Monteoru), Hallstatt-ului (?) și La Tène-ului getic.

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*, p. 224. și pl. I, fig. 1.

515. Vlădiceeni, com. Bîrgăuani (jud. Neamț)

a) *La Bîtcă.* În stînga drumului de la intrarea în sat, pe o mică înălțime denumită Bîtca, s-au descoperit puține fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (fază neprecizată a culturii Cucuteni), precum și mai multe altele aparținînd La Tène-ului III (?) și perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.)

Cercetare M. Zamoșteanu, 1958.

b) *La Izvor.* Pe terasa din stînga Pîrîului Pietrelor, la circa 500 m distanță de sat, pe locul denumit La Izvor, s-au descoperit fragmente ceramice din La Tène-ul III și din perioada feudalismului tîrziu (sec. XVIII).

Cercetare M. Zamoșteanu.

³⁴⁴ Asupra acestui punct a atras atenția Gh. Asachi (*BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97, p. 98 și 116). Primele cercetări au fost efectuate de C. Mătasă (*Călăuza județului Neamț*, Buc., 1929, p. 6; idem, *Boabe de grîu*, V, 1934, Buc., p. 146). În preajma aceleiași așezări s-a descoperit o

alta pe Dealul Bolovoia (*ibidem*, p. 117), punct verificat ulterior de Em. Zaharia, N. Zaharia și Const. Turcu. La Văleni s-a efectuat o săpătură de către Hortensia Dumitrescu (*Raport MNA*, 1942—1943, p. 16 și urm.). Pentru rezultatele săpăturii vezi *SCIV*, II, 1950, 2, p. 19 și urm.).

Dealul Viei. Pe panta estică a Dealului Viei, în preajma bogatelor izvoare de pe locul denumit Dealul Morii, s-au adunat fragmente ceramice aparținând neoliticului timpuriu (cultura Criș) și dezvoltat (cultura precucuteni), precum și din epoca bronzului.

Cercetare C. Mătasă, Hortensia și Vladimir Dumitrescu ³⁴⁵.

CÎMPIA SIRETULUI

517. Adjulul Vechi (jud. Vrancea) ³⁴⁶

Lutărie. La circa 700–800 m est de Adjulul Vechi, pe terasa inferioară a Siretului, în punctul denumit Lutărie, s-au descoperit fragmente de vase aparținând epocii bronzului (cultura Monteoru, pl. CCL/1–2).

Materialul informativ ne-a fost pus la dispoziție de către I. Botezatu. Cercetări 1960 M. Florescu.

518. Călimănești-Mărășești (jud. Vrancea) ³⁴⁷

La Budăele cele multe. În cuprinsul unei suprafețe ponorite, pe locul denumit La Budăele cele multe, s-a descoperit o așezare, din care s-au adunat fragmente ceramice din epoca bronzului (cultura Monteoru) și din secolul III e.n. Cercetarea colectivului șantierului Poiana, 1950, *SCIV*, II, 1951, p. 21. Verificare A. Nițu și N. Zaharia, 1957.

519. Ciorani, com. Pufești (jud. Vrancea) ³⁴⁸

La Țintirim. Pe terasa de luncă din dreapta Siretului, în apropierea șoselei naționale Mărășești-Adjul, la circa 2 km sud-vest de sat, în cuprinsul unei așezări de tip Monteoru, cunoscută anterior, situată în punctul denumit La Țintirim, printr-o arătură adâncă s-a descoperit un depozit conștind din opt seceri și un celt de bronz de tip transilvănean. Cinci dintre aceste seceri, dintre care patru de tipul cu cîrlig și una de tipul înmănunchiat, împreună cu celtul (pl. CCL/3–6) au fost cedate Muzeului de istorie a Moldovei; celelalte trei piese au fost trimise de către descoperitor școlii medii din Adjul și școlii tehnice metalurgice din Moinești pentru muzeele școlare.

Printr-o cercetare la fața locului s-au adunat de pe teren câteva fragmente de vase din epoca bronzului, de tip Monteoru.

Întreaga suprafață cercetată este presărată cu numeroase pietre, lipituri și oase de animale.

Cercetarea colectivului șantierului Poiana, 1950, *SCIV*, II, 1, 1951, p. 210. Verificare A. Nițu și N. Zaharia, 1957. Vezi și M. Petrescu-Dîmbovița, *Date noi relativ la descoperirile de obiecte de bronz de la sfîrșitul epocii bronzului și începutul Hallstatt-ului din Moldova*, în *AM*, II–III, 1964, p. 255.

³⁴⁵ Primele cercetări din acest punct au fost efectuate de C. Mătasă, legînd așezarea de localitatea Traian (*BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97 p. 124). Cu ocazia aceasta a cercetat și așezările de la Botu Morii (sondată) și de la Dealul Fîntînilor. În aceste puncte de descoperire ulterior s-au făcut săpături sistematice de către Hortensia și Vladimir Dumitrescu (*SCIV*, III, 1952, p. 121 și urm.; *SCIV*, IV, 1953, I, 2, p. 45 și urm.; *SCIV*, V, 1954, I–2, p. 35 și urm.; *SCIV*, VI, 1955, 3–4, p. 459 și urm.; *Materiale*, III, 1957, p. 115 și urm.; *Materiale*, V, 1959, p. 189 și urm.; *Materiale*, VI, 1959, p. 157 și urm.; *Materiale*, VII, 1961, p. 91 și urm.; *Materiale*, VIII, 1962, p. 245 și urm.).

³⁴⁶ Primele cercetări din sectorul Adjulului Vechi au fost făcute de C. Solomon, care a descoperit punctele

de la Cornii de Sus și Cornii de Jos (*BCMI*, XX, 51, 1927, p. 98). Au urmat apoi cercetările colectivului șantierului Poiana care a stabilit următoarele puncte de descoperiri arheologice: Bodeasa, Domnești, Șisăcani, Momocă, Ocheni, Căuia de Jos, Recea, Căpotest, Palanca, Băcioiu și Porcăreț (*SCIV*, III, 1952, p. 214–216). În 1960 a avut loc un sondaj condus de Marilena Florescu (rezultate inedite).

³⁴⁷ Un al doilea punct cunoscut anterior este cel descoperit de colectivul șantierului Poiana în vatra satului (*SCIV*, III, 1952, p. 217).

³⁴⁸ Un alt punct cercetat în preajma acestei localități este la Fîntina din Cîmp, care de asemenea a fost sondat în 1951, descoperindu-se și o necropolă (*SCIV*, III, 1952, p. 211).

Terasa Milcovului. Pe terasa inferioară din creapta Milcovului, între două ravine profunde, s-a descoperit o așezare din care s-au cules resturi de vase din epoca bronzului.

Semnalare Gh. Constantinescu și Lenco Alecu, 1960.

521. Focșani (jud. Vrancea) ³⁴⁹

Pe teritoriul orașului s-au făcut unele descoperiri întâmplătoare, dintre care se menționează una în marginea vestică a orașului, în cuprinsul terasei Milcovului, o altă lingă biserica armenescă, precum și aceea a unui mic tezaur de monede imperial romane de argint, găsit cu ocazia unor săpături de ordin edilitar în centrul orașului.

Semnalare Gh. Constantinescu, 1960.

522. Ghidigeni (jud. Galați) ³⁵⁰

Confluența Bîrladului cu Pîrîul Paraschiv. Sub muchia ponorită a terasei de confluență a Bîrladului cu Pîrîul Paraschiv, s-au descoperit fragmente corodate de vase aparținînd sfîrșitului epocii bronzului, precum și un vîrf de săgeată de bronz prevăzută cu trei aripioare.

Semnalare V. Palade, 1958.

523. Olteni, com. Vîrteșcoi (jud. Vrancea)

Vatra satului. Pe proprietatea locuitorului Gheorghe Romașcanu, în vatra satului, s-a descoperit o siliște din care s-au adunat resturi de vase din perioada feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Semnalare Gh. Constantinescu, 1960.

524. Șendreni (jud. Galați) ³⁵¹

Terasa Siretului. La circa 10 km sud-vest de Galați, pe terasa de luncă a Siretului și la circa 6 km distanță de vărsarea acestuia în Dunăre, cu prilejul unei săpături într-o așezare cu ceramică romană, s-au descoperit resturi de vase din perioada feudalismului timpuriu (cultura Dridu, pl. CCLIV/2—3,5).

525. Tîfești (jud. Vrancea)

La Grigorești ³⁵². Pe terasa Putnei, în locul denumit La Grigorești, s-a descoperit o siliște, din care s-au cules fragmente de vase aparținînd perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XVII—XVIII).

Semnalare Gh. Constantinescu, 1960.

³⁴⁹ Pentru alte descoperiri, vezi Gh. Untaru și Sebastian Morintz, *Mormînt sarmatic descoperit în orașul Focșani*, în SCIV, XIII, 1962, 1, p. 157 și urm.

³⁵⁰ În apropierea acestei localități se cunosc rezultatele cercetărilor întreprinse de colectivul șantierului Șuletea la Sălceni pe Bîrzota și Ciortolom pe Bîrlad (SCIV, II, 1951, 1, p. 228).

³⁵¹ Cercetările din Cîmpia Siretului în preajma acestei

localități au dus la descoperirea cîtorva puncte de interes arheologic la Vameș, Traian, Tudor Vladimirescu, Știoborâni, Slivna (M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, Dacia VII—VIII, 1937—1940, p. 439 și urm.). Se menționează și descoperirea în această localitate a unor obiecte de pozoabă (*ibidem*, p. 442).

³⁵² În acest punct s-a efectuat și o săpătură (*Materiale*, VIII, 1962, p. 521 și urm.).

526. **Negrești, com. Dobreni (jud. Neamț)** ³⁵⁴

a) *Vatra satului*. În vatra satului, atît în grădina locuitorului Toader Grozavu, cit și în grădinile vecine, s-au descoperit fragmente ceramice aparținînd perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.) și perioadei feudalismului dezvoltat (sec. XV—XVI).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1958.

b) *La Vasile Grozavu*. În pădurea situată pe interfluviul determinat de confluența Pîrului Bordeielor cu Pîriul Călugăriței, pe suprafața unui tăpșan proprietatea lui Vasile Grozavu s-au descoperit fragmente ceramice corodate din neoliticul timpuriu (cultura Criș și a ceramicii liniare) din specia grosieră.

Cercetare M. Zamoșteanu, 1957.

c) *La Izvoare*. La circa 700—800 m nord-est de sat, la obirșia Pîrului Șchiopului de pe terasa de deasupra izvoarelor, s-au descoperit fragmente de vase aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș și a ceramicii liniare, specia grosieră).

Cercetare M. Zamoșteanu, 1957.

527. **Lunca-Arini, com. Găiceana (jud. Bacău)**

Finta. Pe terasa din dreapta Pîrului Găiceana, în locul denumit Finta, s-a descoperit o așezare datînd probabil din perioada corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.)

Semnalare Gh. Constantinescu.

528. **Oglinzi, com. Răucești (jud. Neamț)**

Dealul Zăneasa. În păturile loessoide din depunerile roșcate de la adîncimea de 1,25 m, s-au cules cîteva fragmente de oase și o așchie plată de silex cu slabe urme de retuș mărunt pe una din laturi, aparținînd paleoliticului final.

Semnalare N. Macarovici, 1957.

529. **Cosițeni, com. Brăhășești (jud. Galați)** ³⁵⁵

a) *La Braniște*. Pe teritoriul satului, la nordul localității Brăhășești, în punctul denumit Braniște, s-au descoperit resturi de vase aparținînd La Tène-ului III, precum și fragmente de rîșnițe romane din tuf vulcanic.

Semnalare Const. Florea, 1958.

b) *La Salcie*. Pe teritoriul satului în locul denumit La Salcie, s-au găsit numeroase fragmente de vase din pastă fină cretoasă de culoare cenușie, precum și din pastă grosieră roșcată, documentînd o așezare aparținînd La Tène-ului III.

Semnalare Const. Florea, 1958.

c) *Valea Popii*. Sub muchia terasei joase situate în locul denumit Valea Popii, prin cercetări de suprafață s-a descoperit o așezare cu bogat material ceramic aparținînd La Tène-ului III.

Semnalare Const. Florea, 1958.

³⁵³ În acest capitol sînt prezentate cîteva așezări omise din clasificarea geografică și ordinea alfabetică, ele fiind înscrise la întîmplare.

³⁵⁴ În preajma acestei localități sînt cunoscute așezările menționate la Popești, Dobreni-Mătăhuia, Poiana Negreștilor, Pîriul Bordeielor, Piciorul Crucii și Cetățuia de pe

Dealul Almaș (*BCMI*, XXXI, 1938, fasc. 97, p. 23—28).

³⁵⁵ Pe teritoriul comunei se cunoaște săpătura lui C. Solomon la Cetățuia din Valea Berheciului (*BCMI*, XXII, 1929, p. 34 și urm.) și acelea ale colectivelor Șuletea la Vladnic-Curătura (*SCIV*, II, 1, 1951, p. 228) și Poiana (*SCIV*, III, 1952, p. 213—214).

Piscul Elenei ³⁵⁶. Pe pantele promontoriului situat în preajma satului și denumit Piscul Elenei, s-au descoperit numeroase resturi de vase documentind o așezare din La Tène-ul III.

Semnalare Const. Florea, 1958.

531. Drăgănești (jud. Galați) ³⁵⁷

Malul Alb. În punctul Malul Alb din preajma satului, cu ocazia lucrărilor agricole s-a descoperit o monedă din emisiunea anului 1504.

Semnalare Const. Florea, 1958.

532. Negrilești (jud. Galați)

Confluența Bîrladului cu Pîrîul Berheci. Sub muchia terasei joase a Bîrladului, în apropiere de confluența acestuia cu Pîrîul Berheci, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules fragmente de vase aparținînd neoliticului timpuriu (cultura Criș) și mai multe morminte de înhumăție lipsite de inventar și neprecizate cronologic.

533. Tecuci (jud. Galați) ³⁵⁸

a) *Centrul orașului*. Cu ocazia unor săpături pentru canalizarea orașului, în dreptul Casei de cultură, s-a descoperit un tezaur monetar cuprinzînd un număr de circa 20 000 de piese de aramă din secolul al XVII-lea, aparținînd emisiunilor lui Eustratie Dabija. Întregul tezaur a intrat în proprietatea muzeului din Tecuci.

Semnalare Const. Florea, 1958.

b) *Cîmpul de aviație*. Într-o săpătură întimplătoare efectuată pe cîmpul de aviație, la circa 400 m depărtare de locul în care anterior s-a descoperit un mormînt de înhumăție sarmatic, s-a găsit o fibulă de bronz cu ciocul rupt și fără ac, precum și un ulcioraș mic lucrat la roată din pastă fină, aparținînd probabil începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Informație veche J. Vendelin (vezi nota 269 de la p. 63). Mormîntul a fost socotit sarmatic de către Emilia Zaharia, atribuire admisă și de I. Ioniță.

Semnalare Const. Florea, 1958.

c) *Rateș*. În punctul denumit Rateș, situat în fosta albie a Bîrladului, la circa 0,5 km est de oraș, s-a descoperit o așezare, din care s-au adunat resturi de unelte de silex aparținînd paleoliticului superior, însoțite de resturi de faună mamino logică, precum și fragmente de vase din La Tène-ul III și de la începutul epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Semnalare Const. Florea, 1958

³⁵⁶ Punct cunoscut prin cercetările efectuate de colectivul șantierului Poiana în 1951 (SCIV, III, 1952, p. 213).

³⁵⁷ În jurul acestei localități se cunosc și alte două așezări, una spre NV și alta spre sud, menționate de M. Petrescu-Dimbovița (*op. cit.*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 443).

³⁵⁸ În cuprinsul județului Galați, în cetățuia geto-dacică de la Poiana s-au efectuat săpături sistematice (R. Vulpe, *La civilisation dace et ses problèmes à la lumière des dernières fouilles de Poiana, en Basse-Moldavie*, în *Dacia*, N.S., I, 1957, p. 143 și urm.), precum și unele sondaje în apropiere. Cercetările extinse în jurul localității Poiana au stabilit noi puncte de interes arheologic la : Hulești,

Diaconi, Ciorani, Mîndrișca, Răcăciuni-Bacău, Buciumeni, Vizurești, Brăhășești, Brănești, Cosîteni și Toflea (SCIV, II, 1951, p. 214 și urm.; SCIV, III, 1952, p. 210 și urm.). Prin cercetări similare s-au inventariat și determinat topografic 4 tumuli la N de Cetățuia (Movila la Hîrtop, Movila cu Spini, Movila Plată și Movila cu Pietre) și alți 5 tumuli în vatra satului Poiana. Unii dintre acești tumuli au fost săpați sau distruși între 1928 și 1936 (SCIV, III, 1952, p. 209). În cadrul aceleiași șantier s-au extins cercetările și asupra Valului din Moldova de Jos, între Ploscuțeni și Stoicani (SCIV, III, 1952, p. 218 și urm.; vezi și nota 469 din partea întâi a acestei lucrări).

534. Brătulești, com. Corod (jud. Galați)

Valra satului. Pe teritoriul satului s-a descoperit o așezare din cuprinsul căreia s-au adunat resturi de vase aparținând probabil perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (sec. II—III e.n.), multe lipituri de perete, precum și o monedă de argint de la Hadrian (117—138).

Semnalare Const. Florea, 1958.

535. Unguri, com. Găiceana (jud. Bacău)

Pietroasele. În punctul Pietroasele din apropierea satului s-au descoperit fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni A, varianta Ariușd) și perioadei feudalismului târziu (sec. XVIII).

Semnalare V. Căpitanu, 1958.

536. Răcăciuni (jud. Bacău) ³⁵⁹

Dealul Vrabie. Pe suprafața ușor înclinată a terasei din dreapta Siretului denumită Dealul Vrabie, la sud-est de sat, s-a descoperit o așezare de înălțime, din care s-au cules fragmente ceramice aparținând perioadei de tranziție de la neolitic la epoca bronzului (faza Horodiștea-Foltești).

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*, pl. I, fig. 1. Sondaje Al. Vulpe (*AM*, I, 1961, p. 69 și urm.).

537. Răcătău, com. Horgești (jud. Bacău)

Cetățuia Șoimu. Aproape de sat, pe promontoriul decupat din terasa superioară din stînga Siretului sub forma unei cetăți întărite cu val și șanț, s-au descoperit fragmente ceramice aparținând neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B).

La nord de acest pînten, pe alte proeminențe ale terasei, s-au descoperit fragmente de vase din neoliticul dezvoltat (cultura Cucuteni) și din epoca bronzului, precum și resturi de podine și vetre de arsură, indicii ale unor așezări din această vreme, înșiruite în lungul teraselor Siretului.

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*

538. Brad, com. Berești-Bistrița (jud. Bacău)

La Schit. Pe un promontoriu al terasei din stînga Siretului, sprijinit de depuneri de gresie, lângă Schitul Bradu, s-a descoperit o așezare, din care s-au cules numeroase resturi de vase aparținând începutului epocii migrațiilor (sec. IV e.n.).

Cercetare I. Șandru, *op. cit.*

539. Deleni (jud. Iași) ³⁶⁰

Comuna N. Beldiceanu. Într-un punct neprecizat din preajma comunei, N. Beldiceanu a descoperit câteva obiecte de fier aparținând perioadei feudalismului dezvoltat. Pînă în 1930 aproape toate piesele s-au pierdut, dintre ele păstrîndu-se la Muzeul de istorie naturală din Iași doar un pînten de fier, care în 1958 a fost cedat Muzeului de istorie a Moldovei.

³⁵⁹ Localitatea aceasta figurează ca punct arheologic în harta lui Gr. Tocilescu (*BCMI*, 1909, ianuarie-martie, p. 173). Pe teritoriul acestei comune se cunosc și alte așezări descoperite prin cercetările colectivului șantierului Poiana : Cetățuia, în care s-au executat sondaje în 1950 și 1951, Dealul Delurenilor, Pietroasa, Dealul Vrabie,

precum și Dealul Dîneș, com. Păncești (*SCIV*, III, 1952, p. 216).

³⁶⁰ Localitatea Deleni figurează ca punct arheologic în harta lui Gr. Tocilescu (*BCMI*, 1909, ianuarie-martie, p. 173).

În preajma satului. Într-un dîmb din preajma satului s-a descoperit un tezaur de monede poloneze de argint, dintre care unele din emisiunile anului 1571.

Semnalare Temistocle Malec din Ghireni, care păstrează una din acele piese.

541. Unțești, com. Bogdănești (jud. Vaslui)

G.A.S. Unirea. Pe pantele domoale ale dealului din stînga Piriului Horaeța, pe proprietatea Gospodăriei „Unirea”, cu ocazia săpăturilor efectuate pentru construcții și gropi de însilozare s-au descoperit 11 morminte sarmate, distanțate între ele la 4—5 m. Scheletele, orientate N—S, zăceau la o adîncime de 0,60—0,70 m, avînd ca inventar vase și obiecte de găteală.

Aproape toate mormintele descoperite au fost distruse o dată cu tot materialul arheologic conținut. În timpul ultimei săpături sesizîndu-se însemnătatea descoperirii, s-au păstrat resturi dintr-un schelet și o parte din inventarul mormîntului respectiv.

Dintre obiectele care ne-au parvenit se distinge un fragment dintr-o căniță din pastă fină gălbuie, cu exteriorul vopsit într-o culoare brun-roșcată, un cerceț din sîrmă de bronz (pl. CCLVII/11), o oglindă de metal alb purtînd pe revers o tamga (pl. CCLVII/10), precum și cîteva mărgel, dintre care una ovală din chihlimbar, două tubulare dintr-o rocă zaharoidă, altele în formă de prismă hexagonală din pastă de sticlă roz-violacee, o perlă albă din pastă de sticlă, precum și o alta cu dungi adîncite, din pastă verde-albăstruie (pl. CCLVII/4).

Această necropolă, după obiectele descoperite în acest mormînt, datează probabil din sec. III e.n.

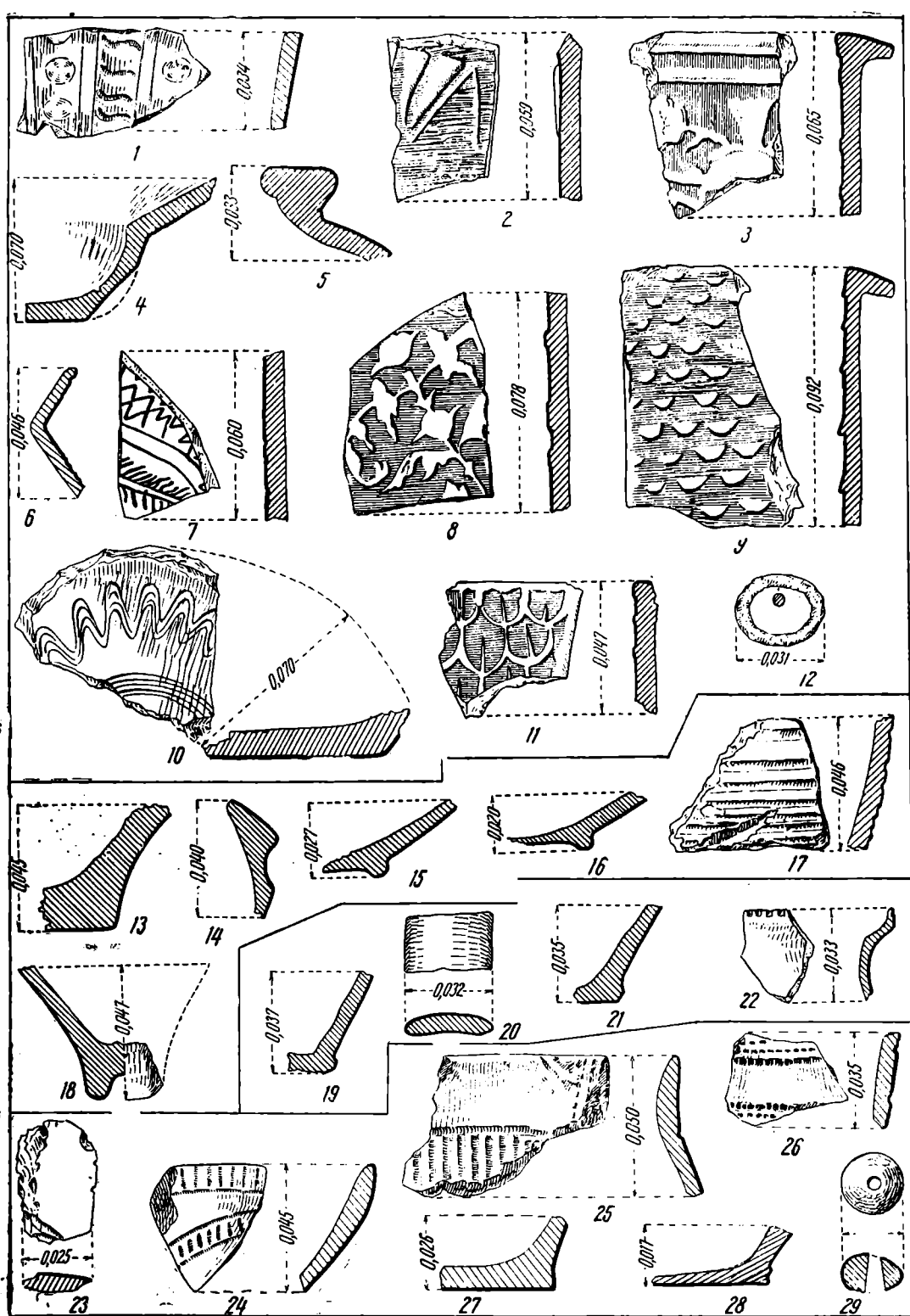
Semnalare prof. Ing. Roșca, 1961.

542. Satu Nou-Panciu (jud. Vrancea)

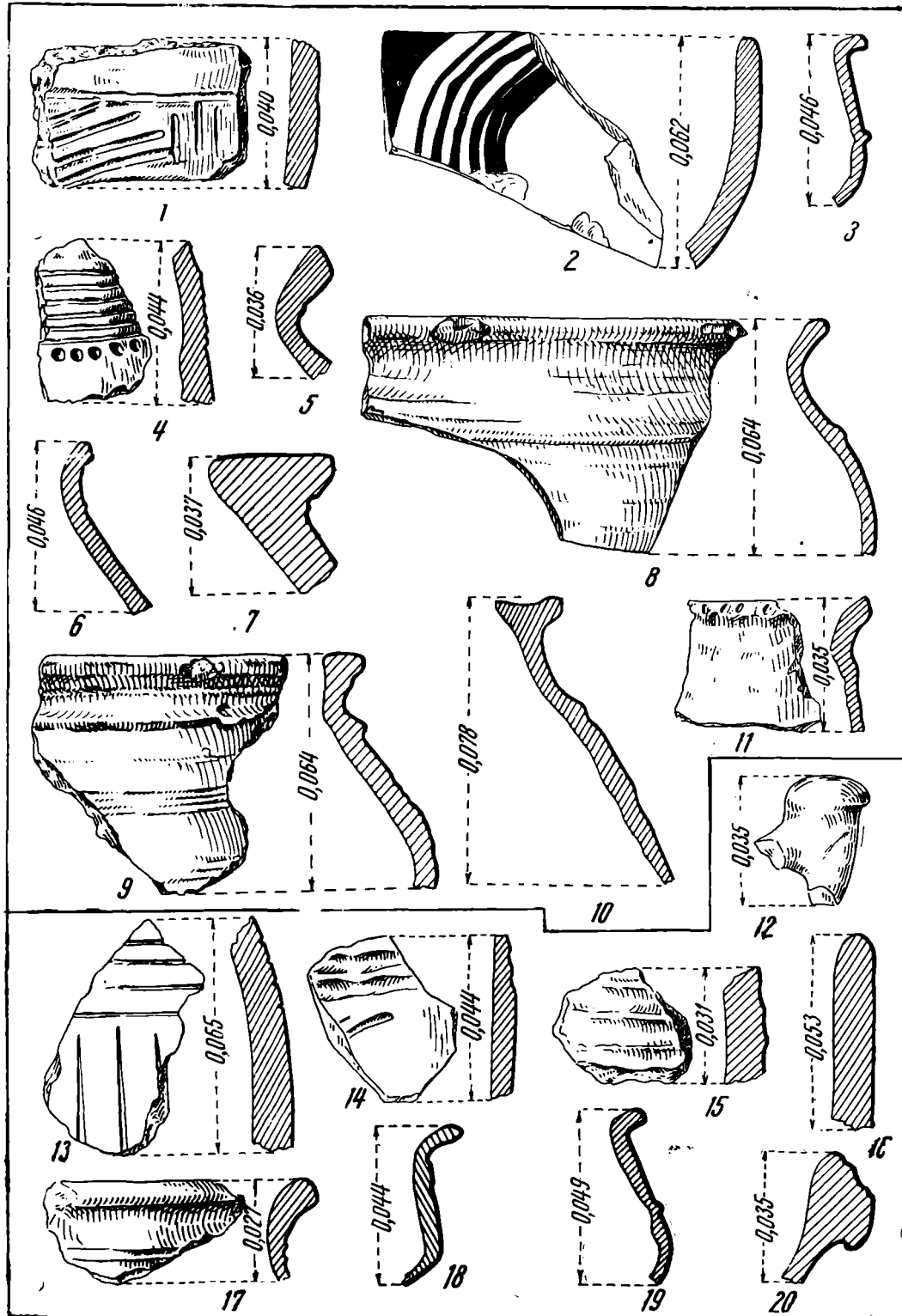
La Drumul Vechi. Pe marginea vestică a terasei de confluență dintre Șușița și pîrîul Zăbrăuți, la jumătatea drumului dintre Panciu și Satu Nou, care se desfășoară pe terasa inferioară a Șușiței, s-a descoperit o așezare din care s-au recoltat numeroase fragmente ceramice aparținînd epocii bronzului (cultura Monteoru).

Semnalare N. Macarovici și Natalia Paghida. Cercetare M. Florescu, 1959.

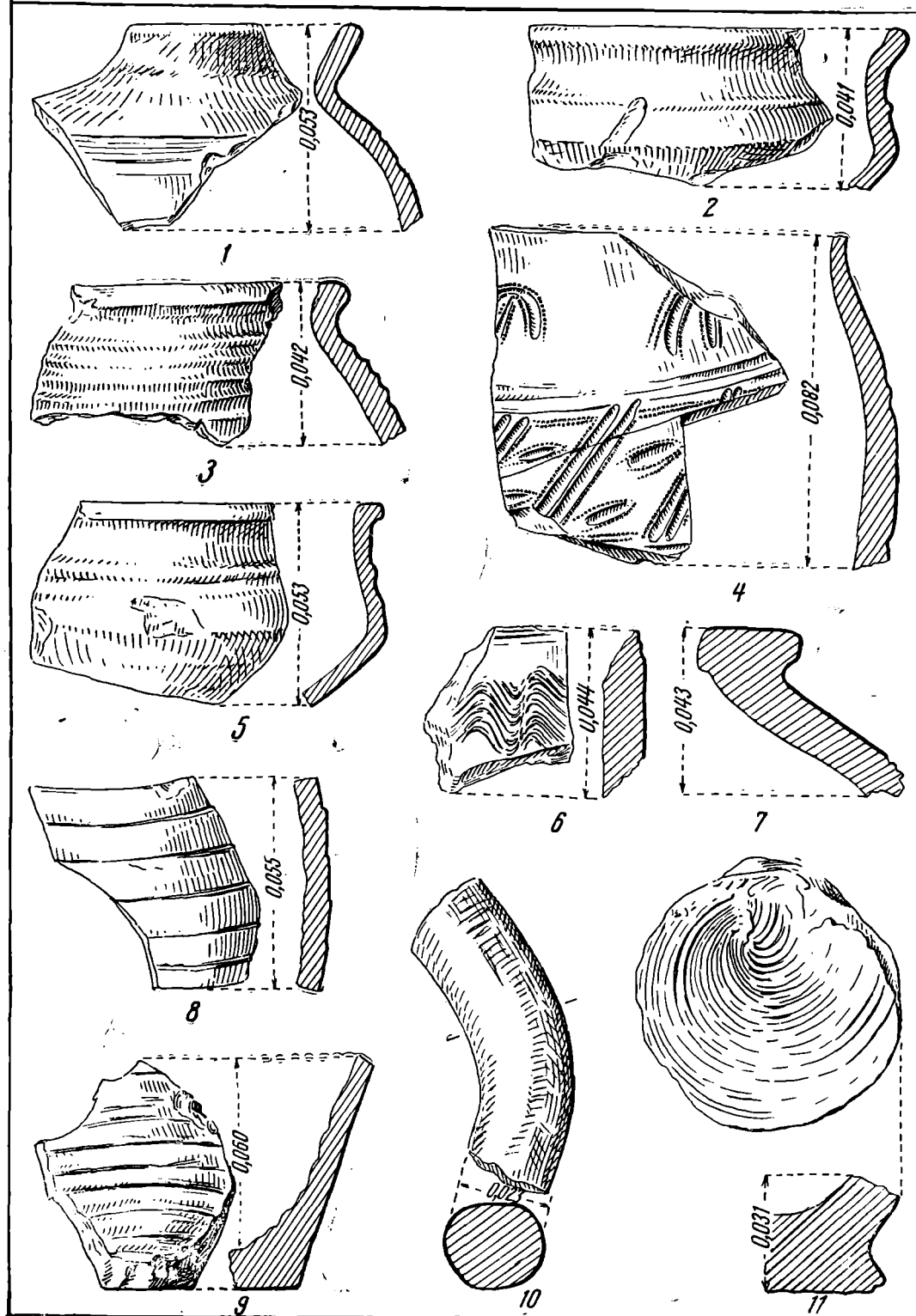
³⁶¹ Dintr-o descoperire întîmplătoare în preajma aceluiași sat, aflat azi în colecția Muzeului de istorie a Moldovei (A. Nițu, *op. cit.*, în *Materiale*, I, p. 9).

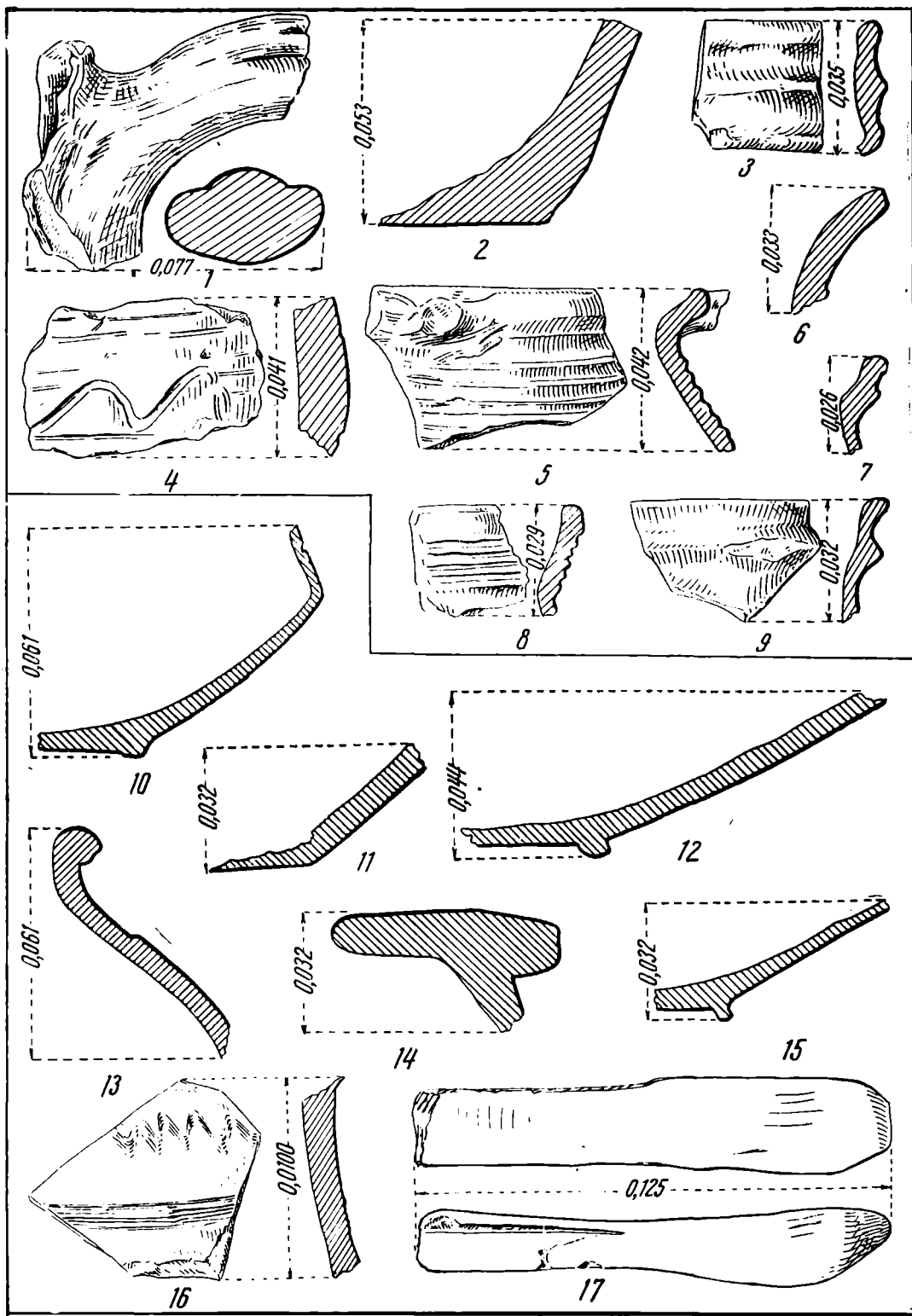
Pl. I. —1—12: *Aroneanu* (Vatra satului); 13—22: *Banu* (13—18 Dealul Crucii, 19—22 Vatra satului, 23—29: *Bădeni* (Movila Grădiștei).
<https://biblioteca-digitala.ro>

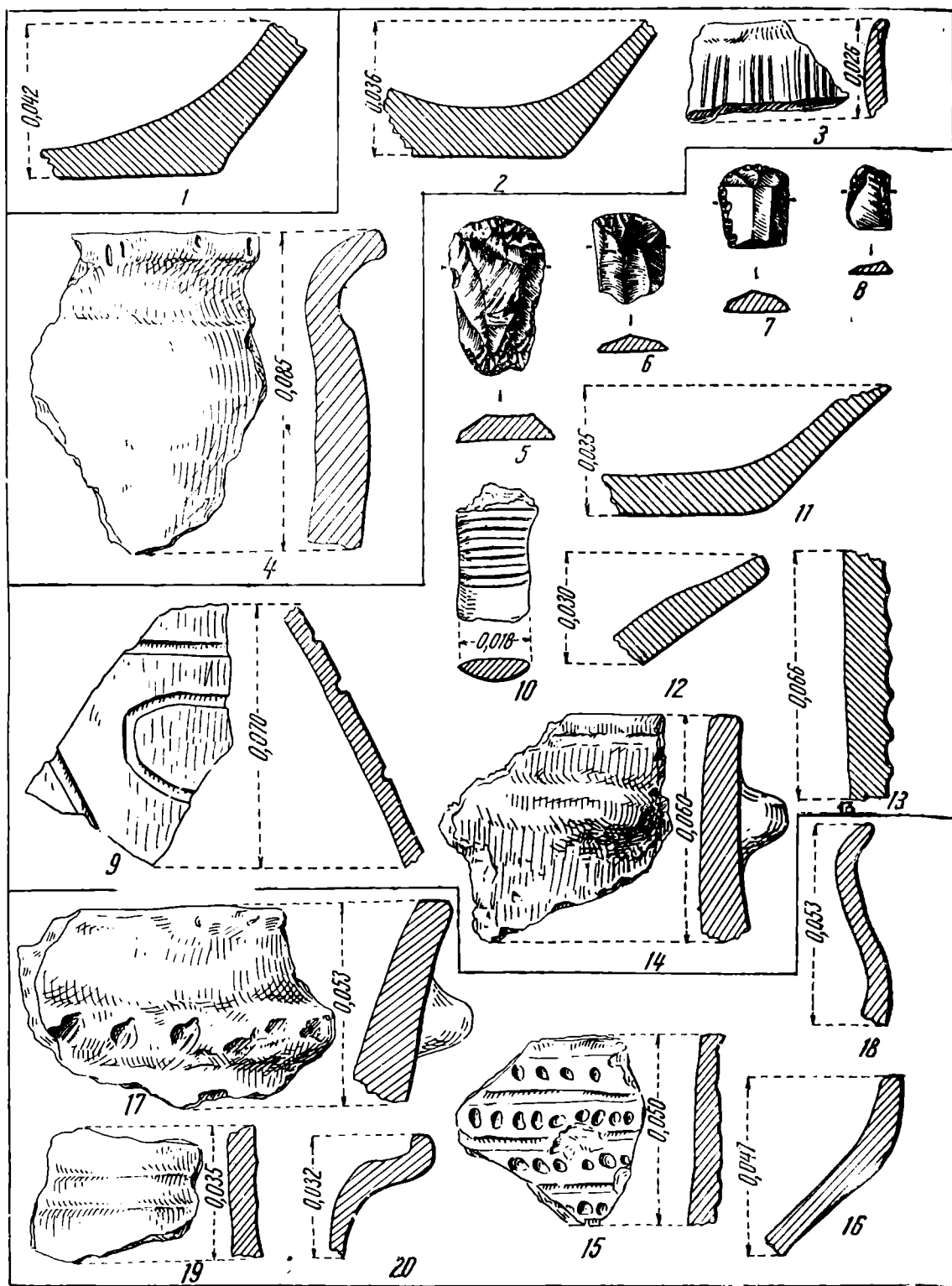
Pl. II. — 1—20 : Bălfați (1—11 Canton C.F.R. nr. 38, 12—20 La Podet).

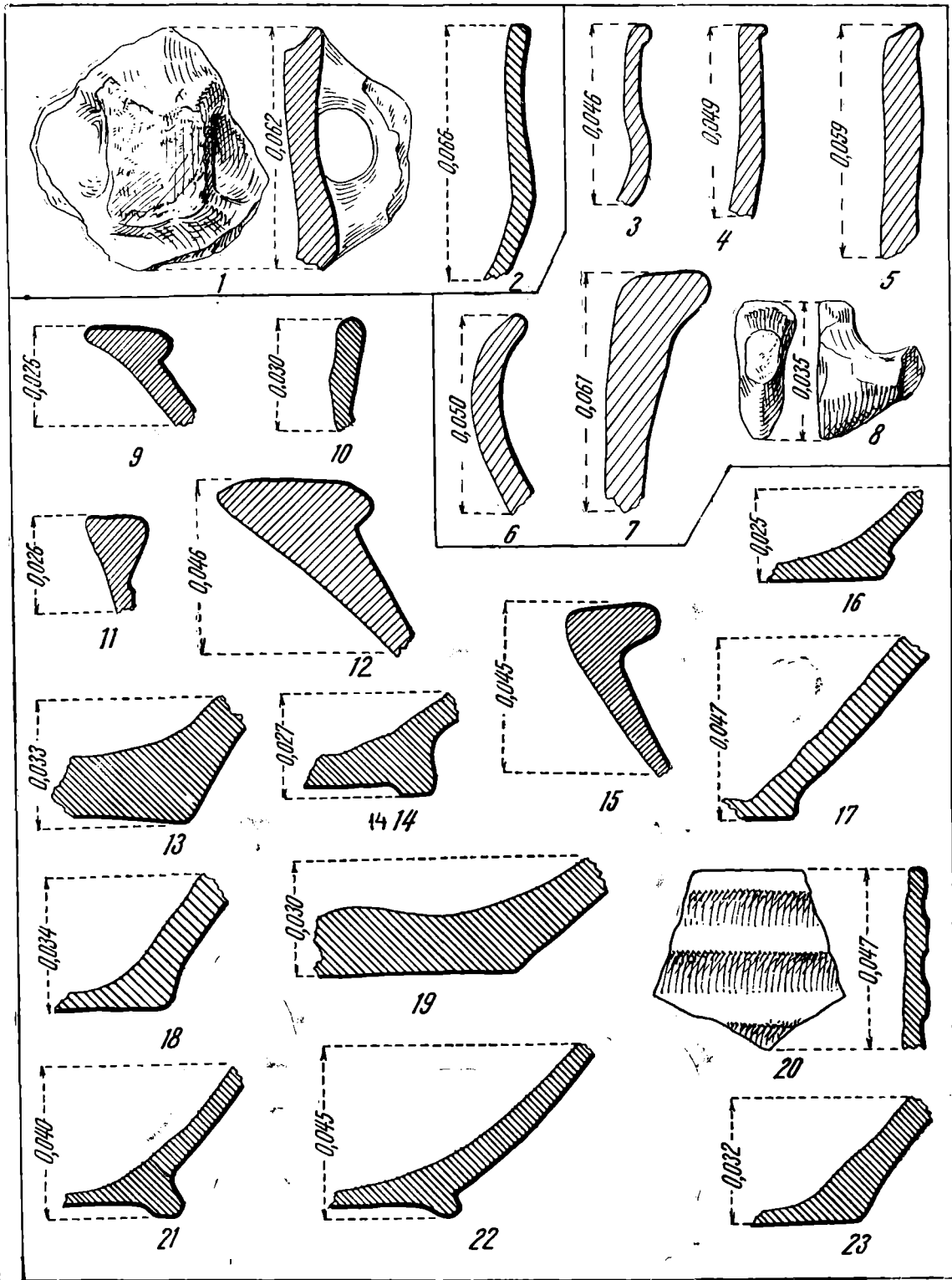
Pl. III. — 1—11 : Bălțați (La Podet).

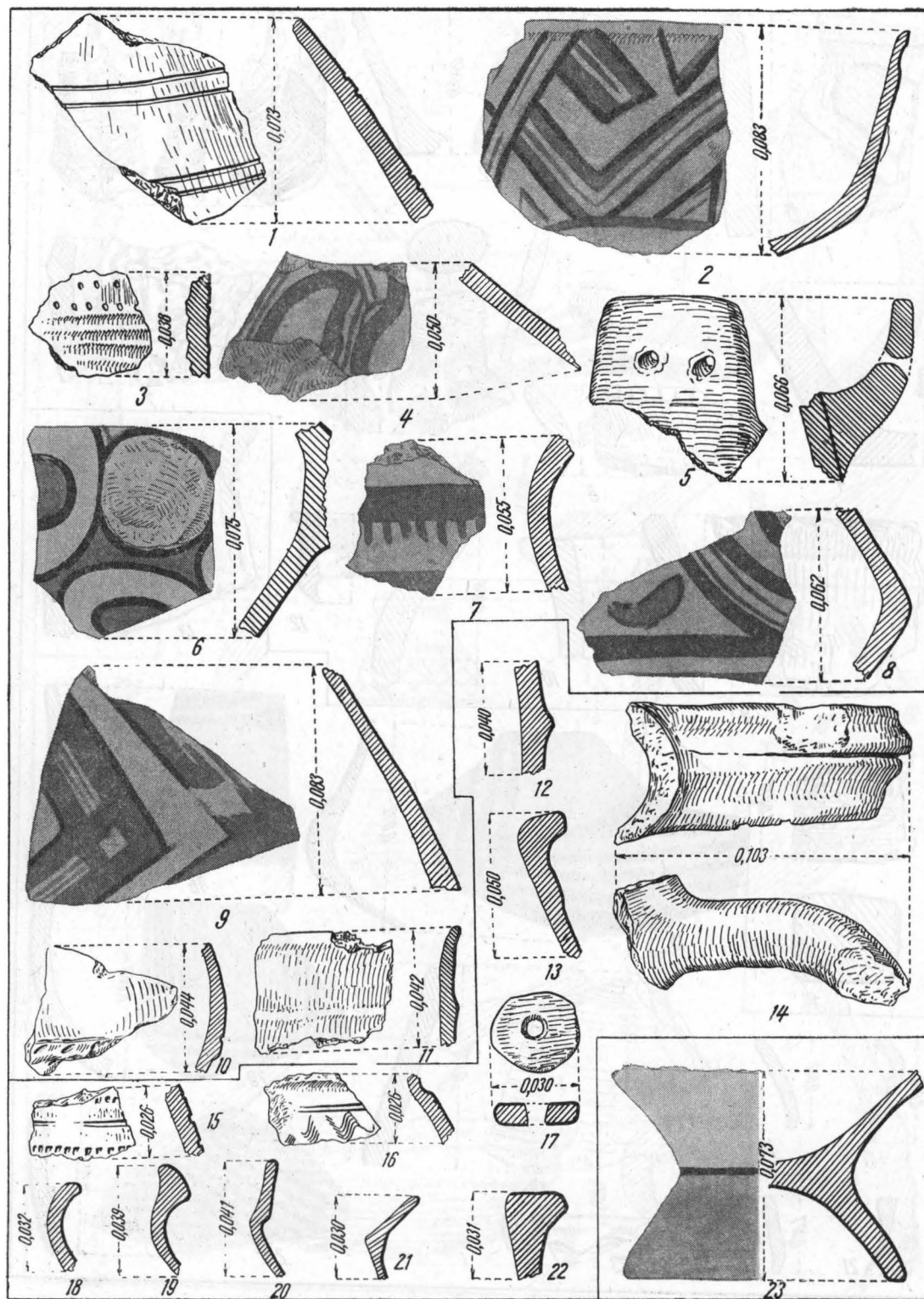

Pl. IV. — 1—17: Bălțați (1—9 La Podeț, 10—17 Sud-est de sat).

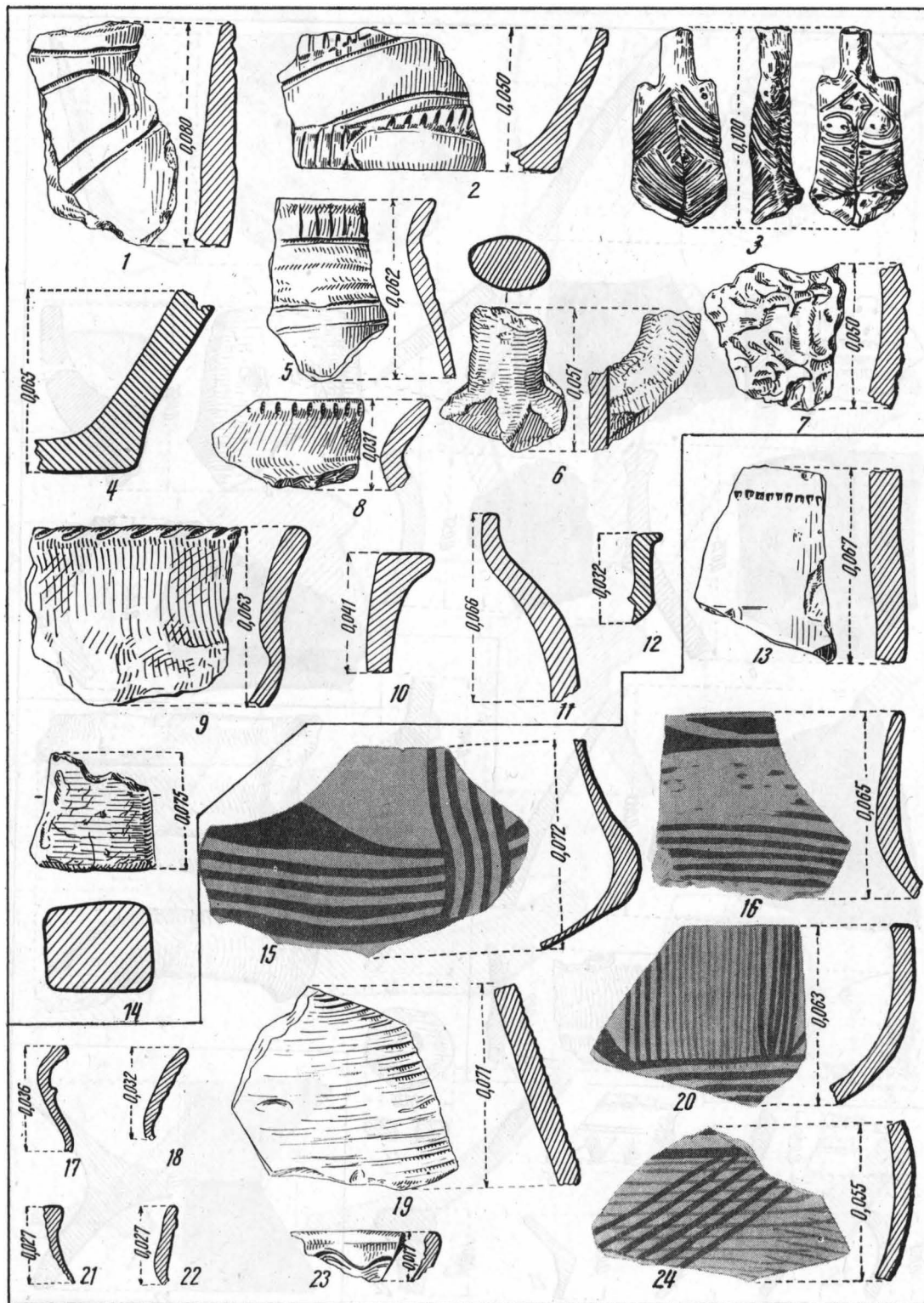

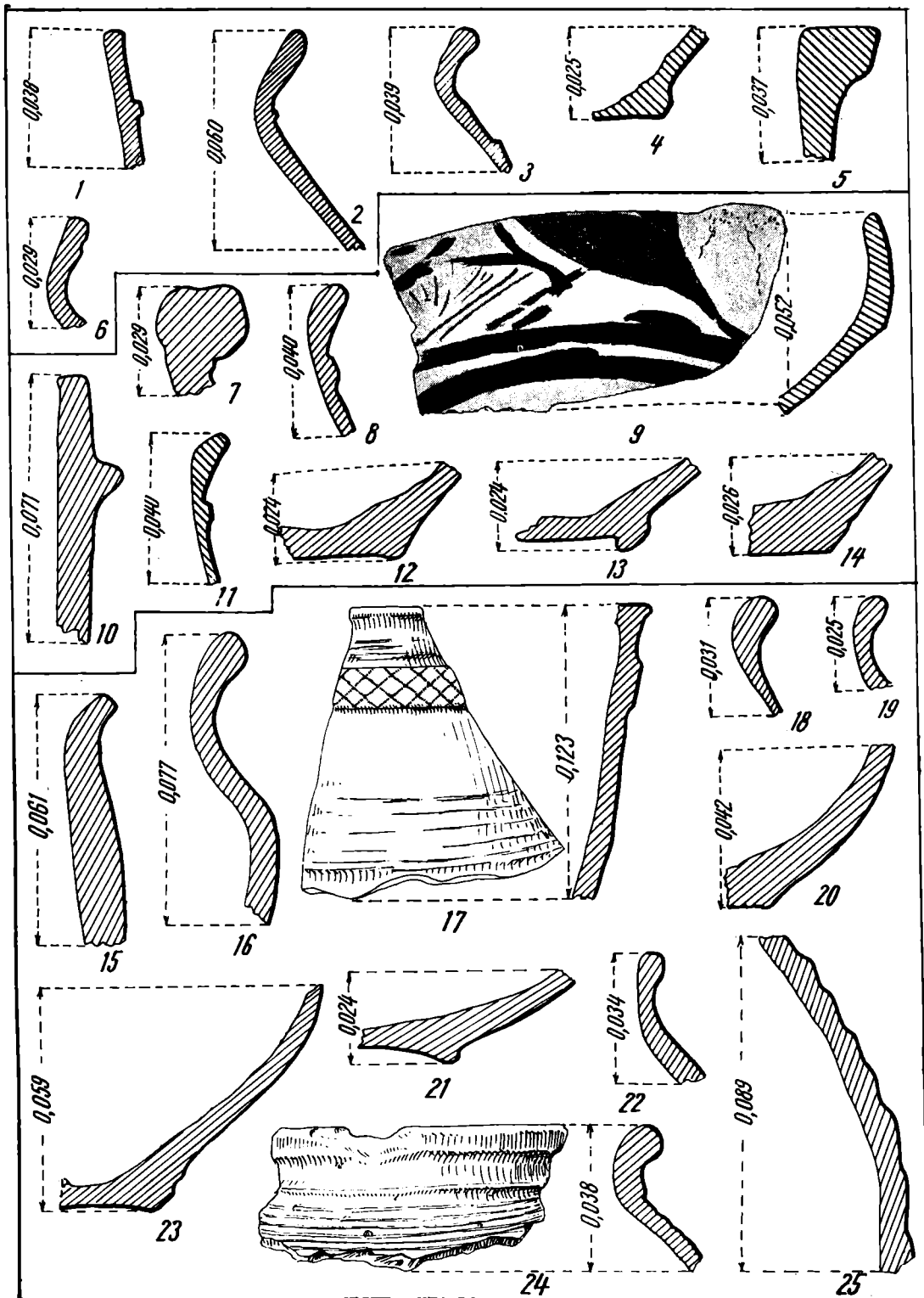
Pl. V. — 1—14 : Bălțați (1 Sud-est de sat, 2—4 Confluența Bahlui-Pirul Gugii, 5—14 Livada Gostat);
15—20 : Belcești (Dealul Hucului).

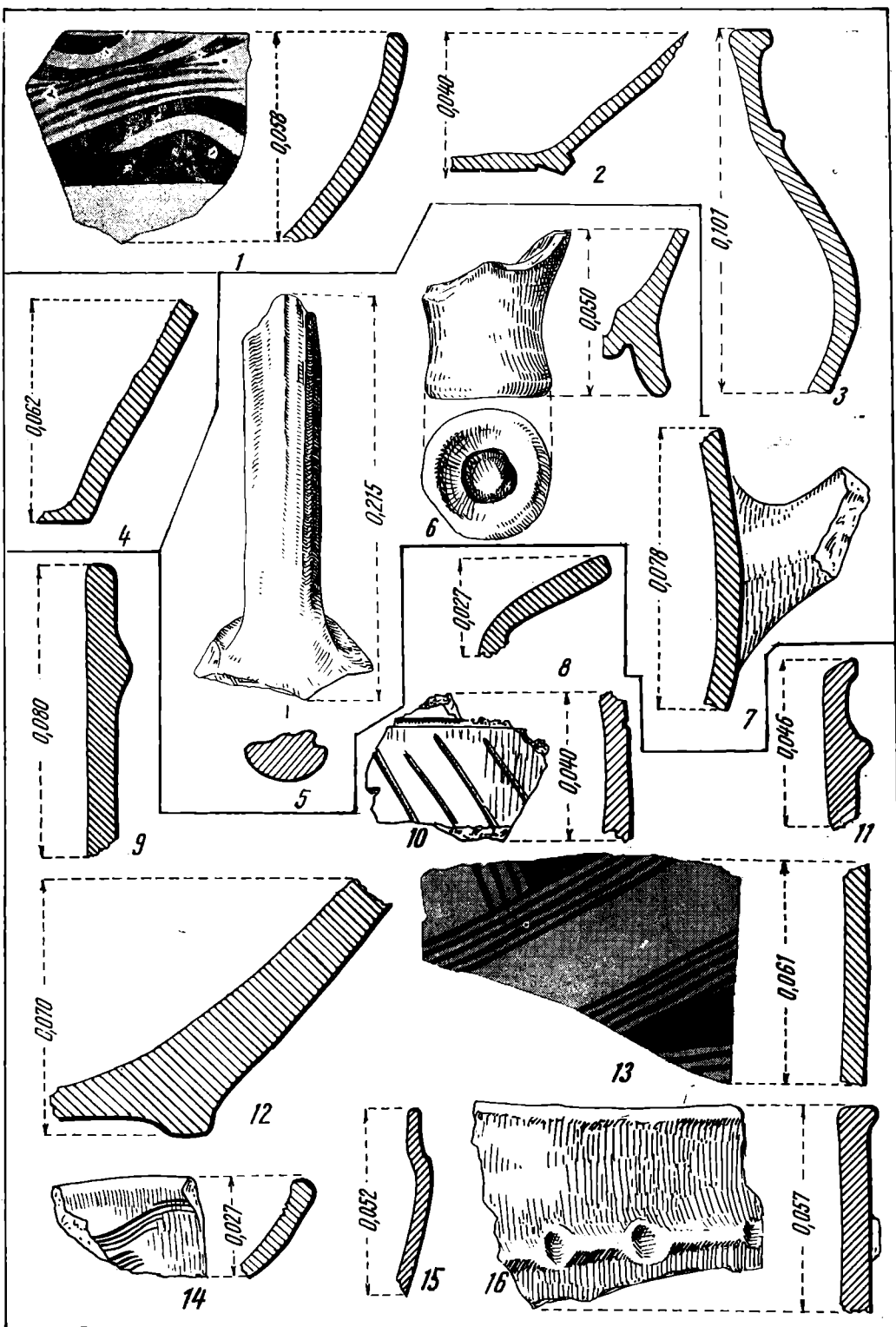

Pl. VII. — 1—23 : *Belcești* (1—11 Dealul Scarchilor, 12—22 La Sărături, 23 Pe Huc).

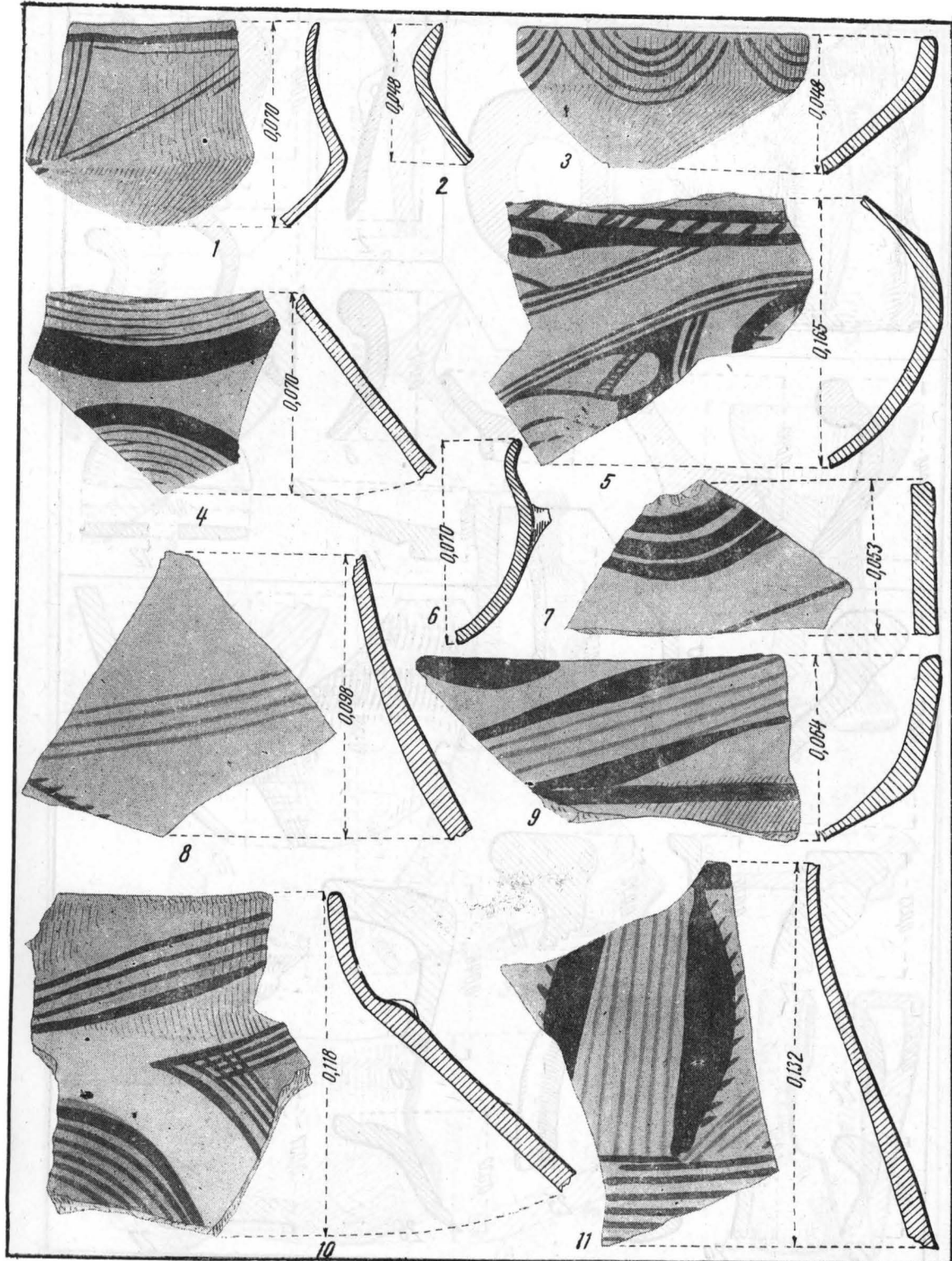

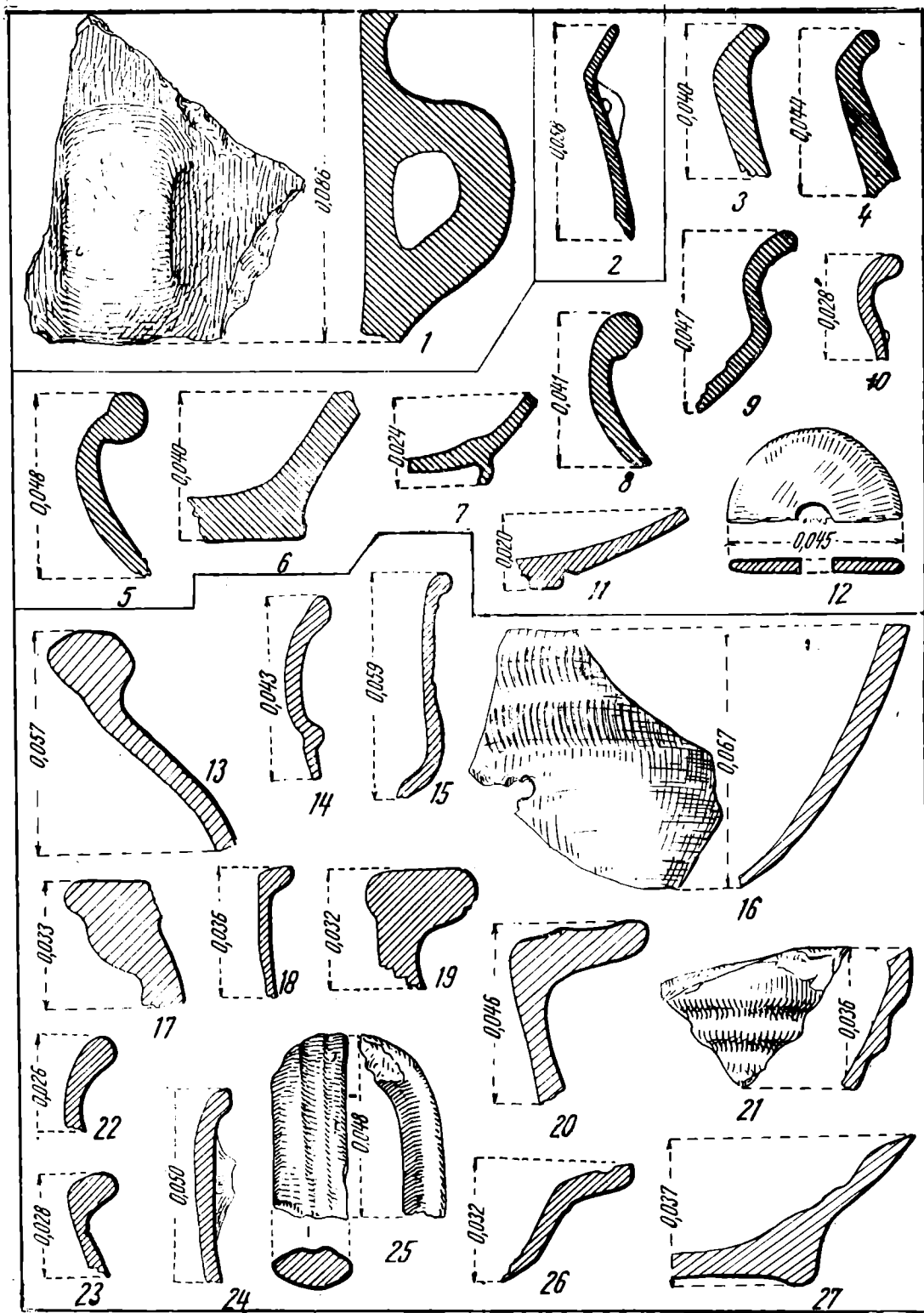

Pl. IX. — 1—25 : Bîrleşti (1—6 La Rîpă, 7—14 La Curtea Boierească, 15—25 Pe loturile Totoeștilor).

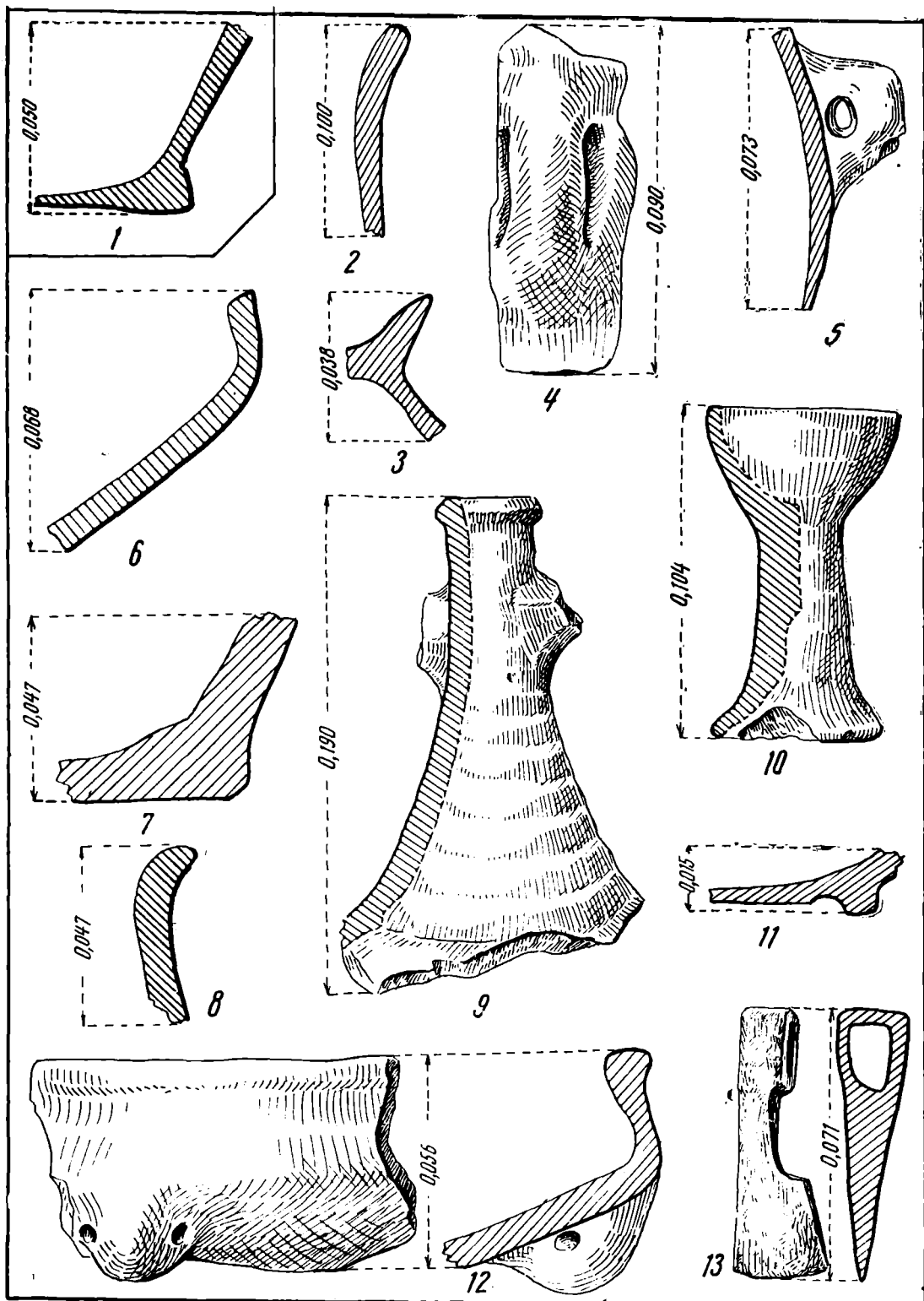

Pl. X. — 1—3: *Birleşti* (La sud de sat); 4—16: *Bogonos* (4 Platoul de la sud-est de sat, 5—7 Vatra satului, 8—16 Dealul din Mijloc).

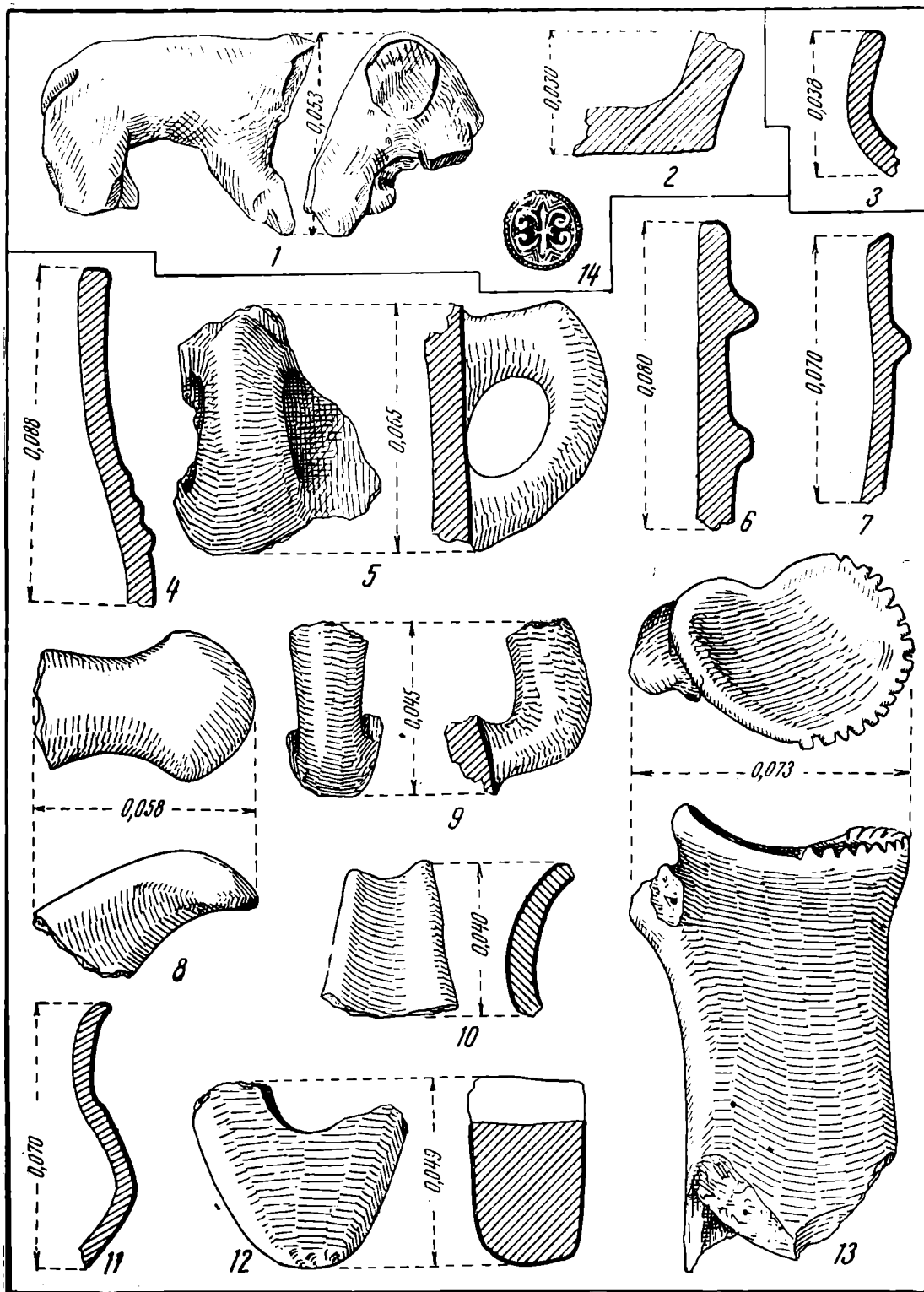

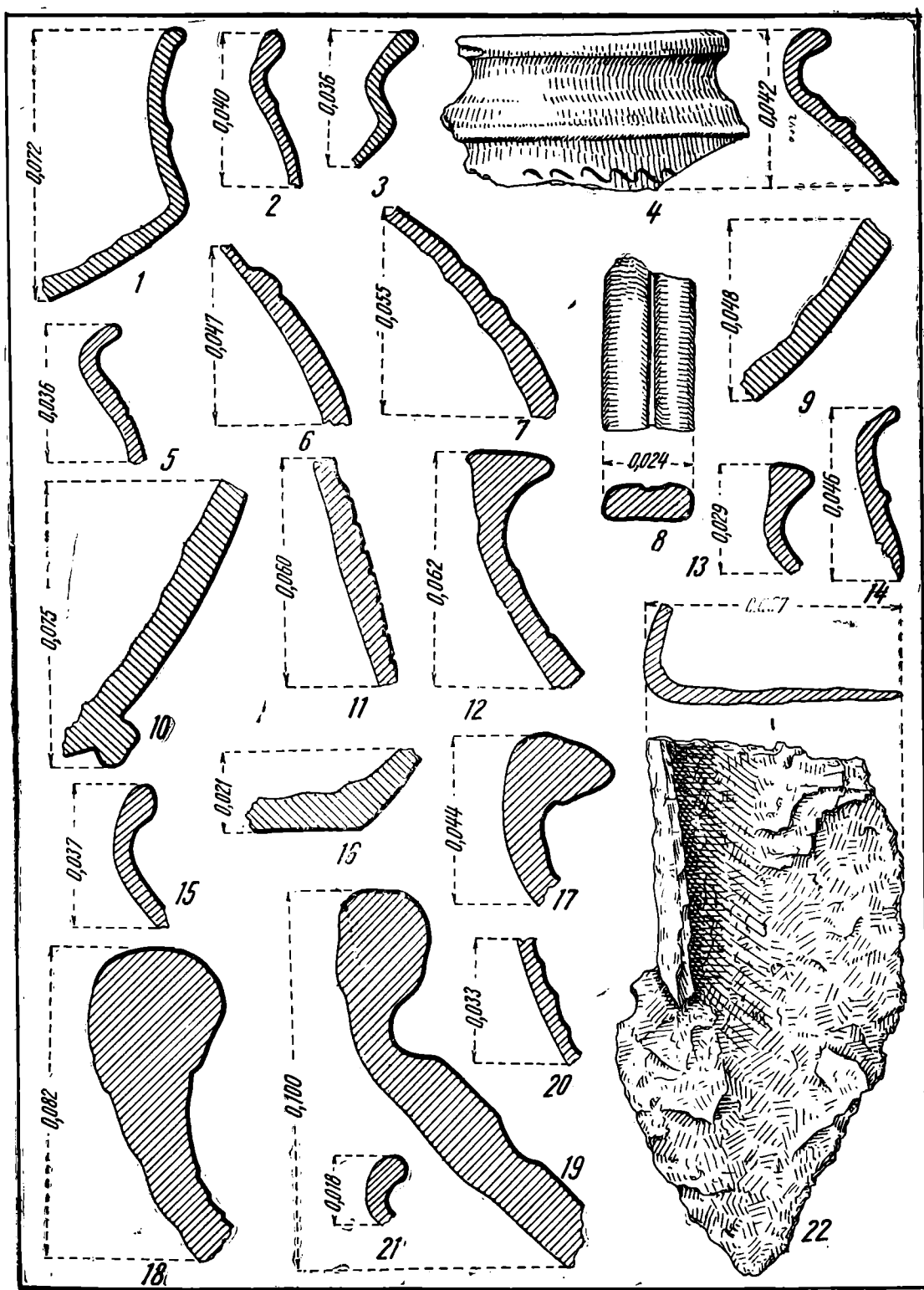
Pl. XII. — 1: *Bogonos* (Dealul din Mijloc); 2–12: *Brătuleni* (2 Dealul Holm, 3–12 La Rîpă);
<https://biblioteca-digitala.ro>.

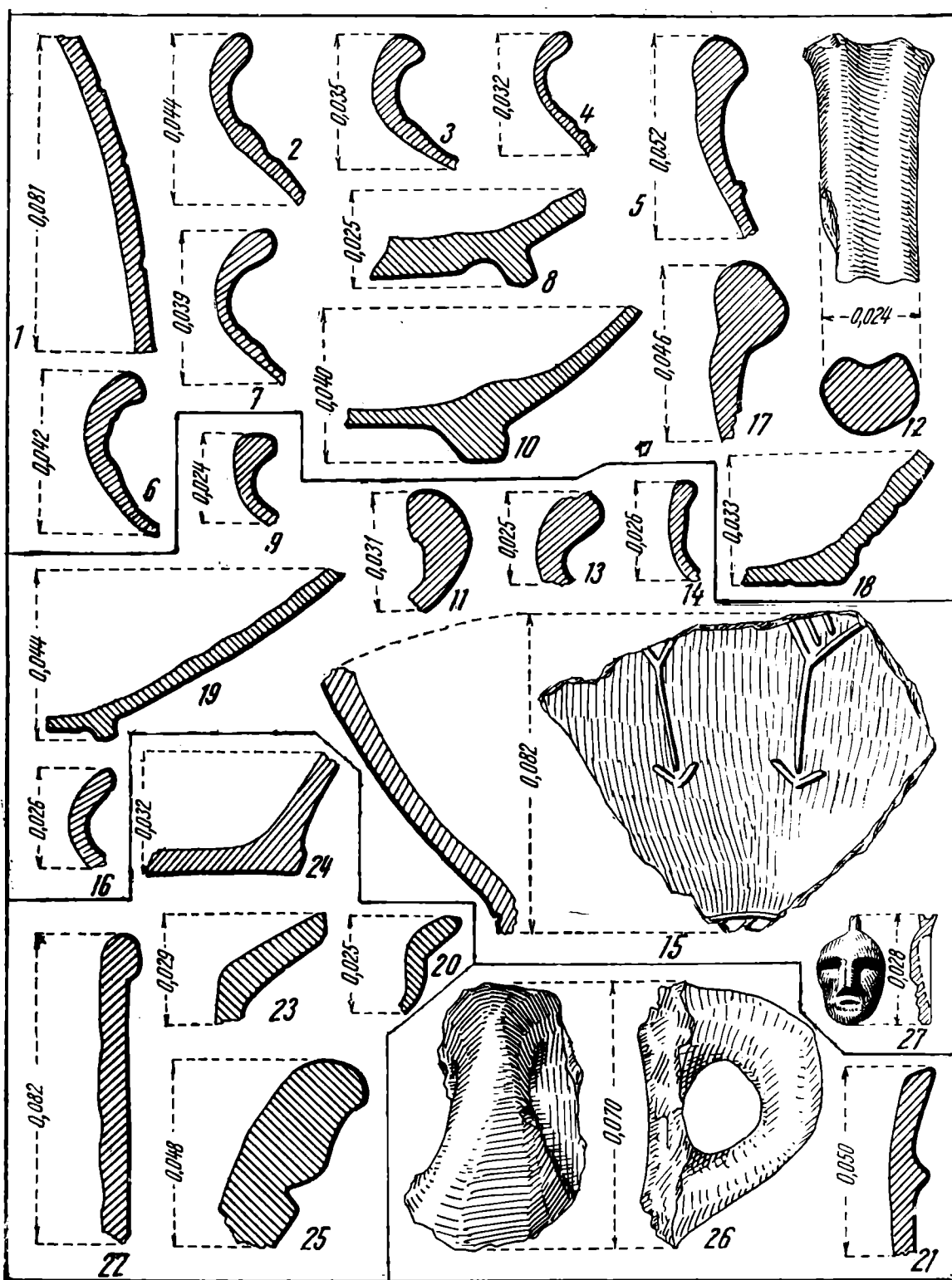
Pl. XIII. — 1: *Budăi* (La NV de sat); 2—13: *Buhalnișa* (Cetățuia).

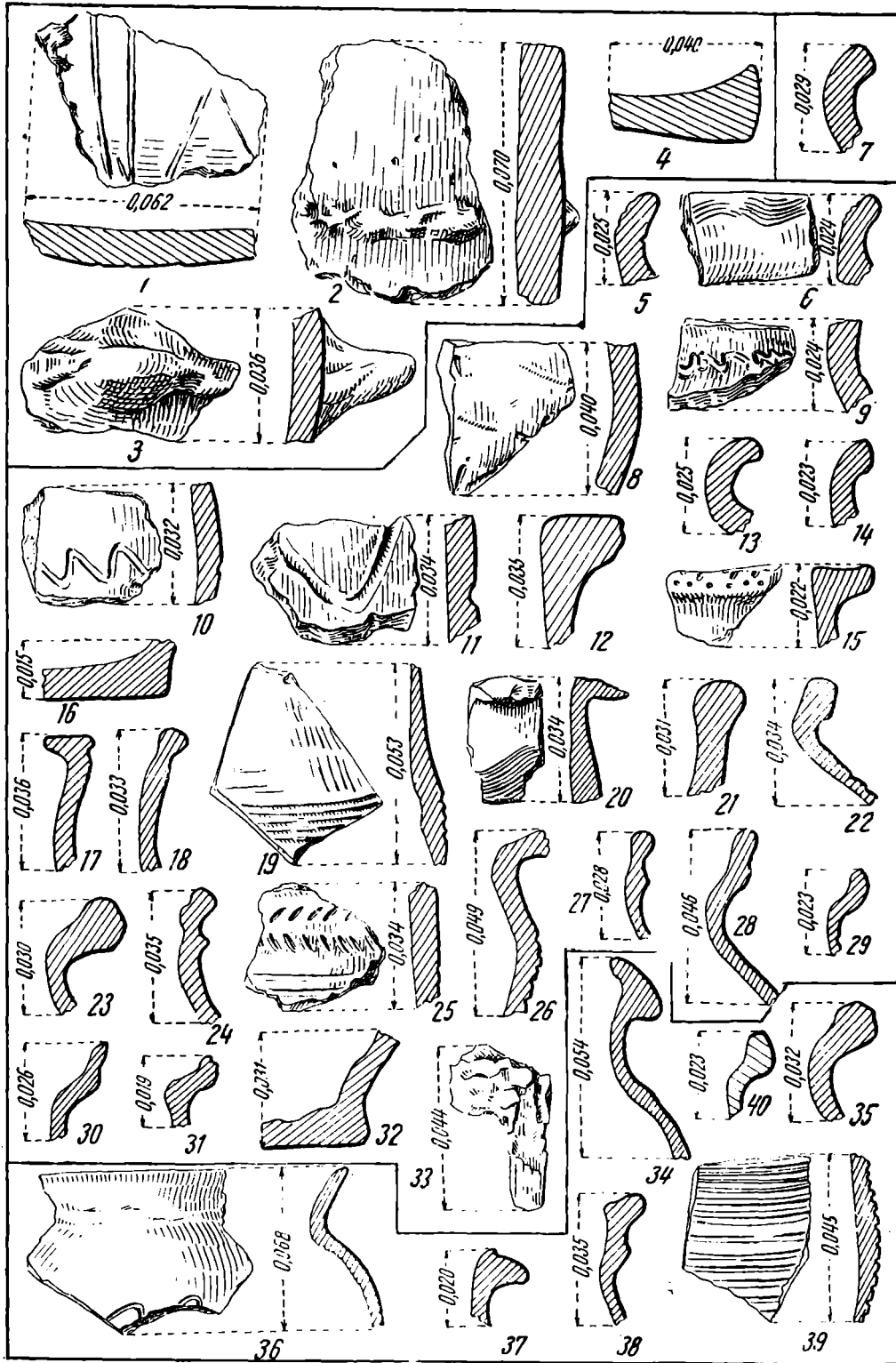
Pl. XIV. — 1–2, 14 : *Buhalnișa* (Cetățuia) ; 3 : *Bucium* (Dealul Socola) ; 4–13 : *Bufuluc* (În Țarnă).

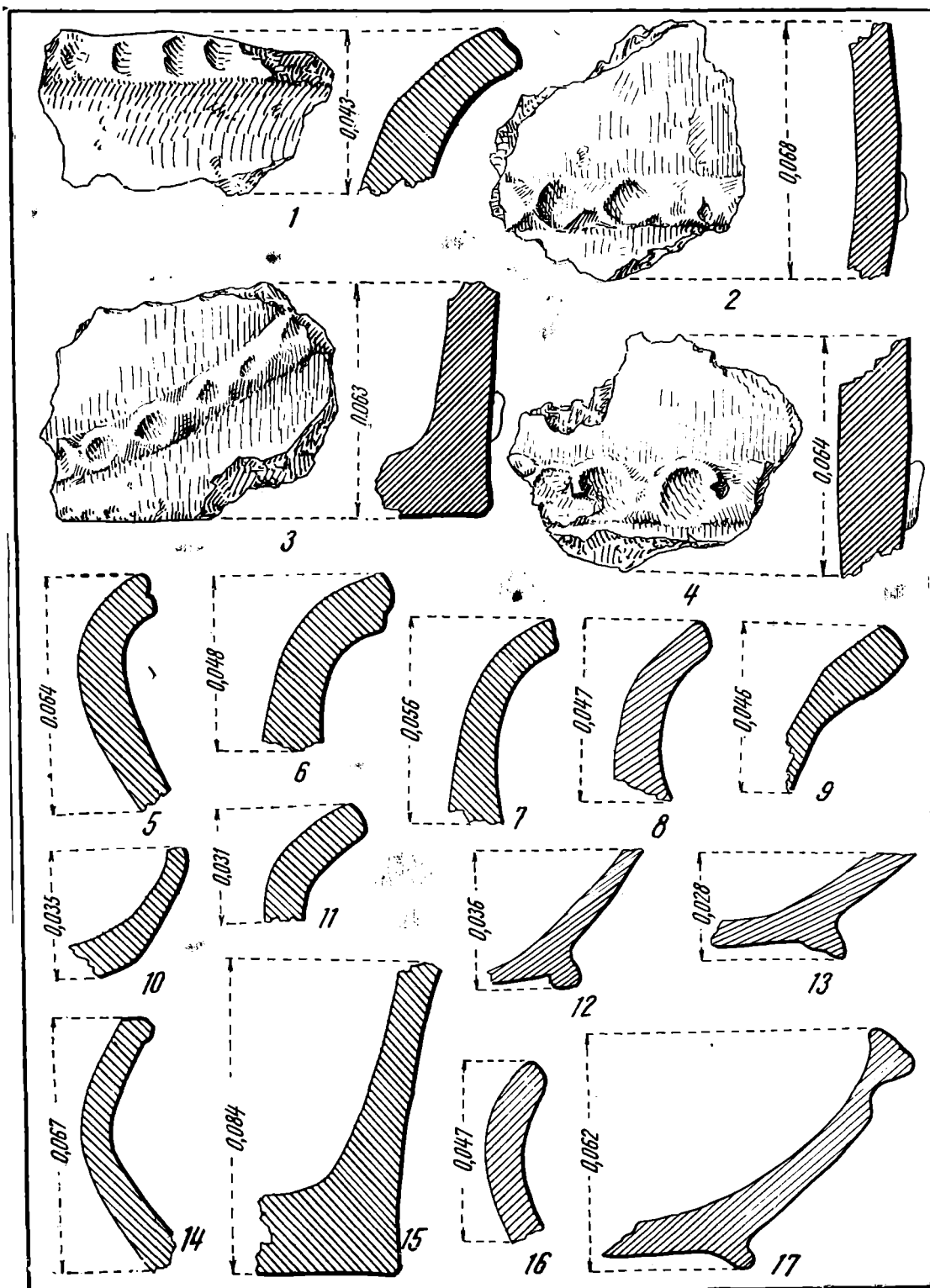
Pl. XV. — 1-22: *Brachiopoda* (În Țarnă).

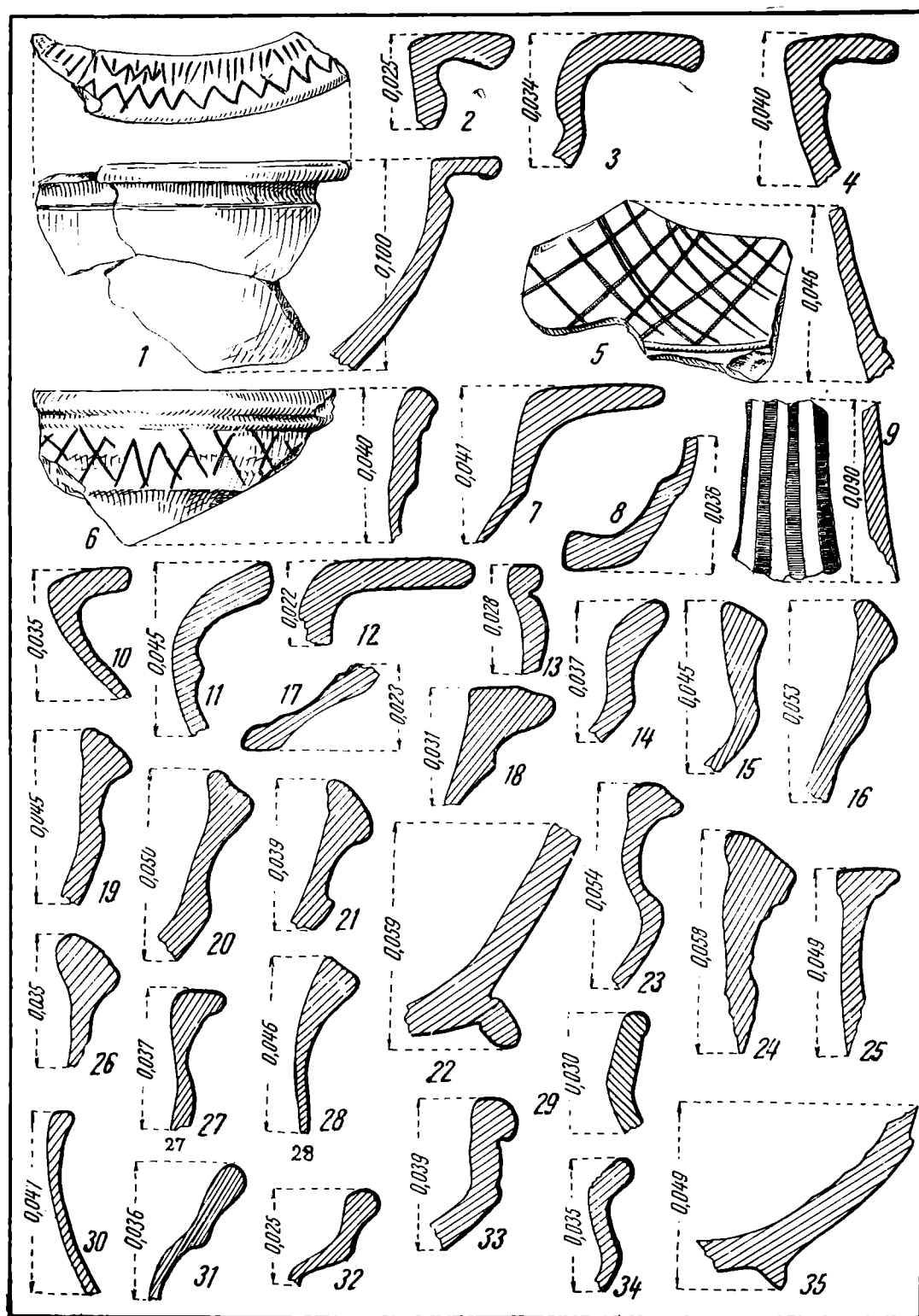

Pl. XVI. — 1—19, 27 : *Bufuluc* (1—8, 10, 12, 17—18 În Țarnă; 9, 11, 13—16, 19, 27 În Cățalu); 21, 26 : *Capu Rediului* (La Gunoște); 20, 22—25 : *Cercu* (La Țintirim).

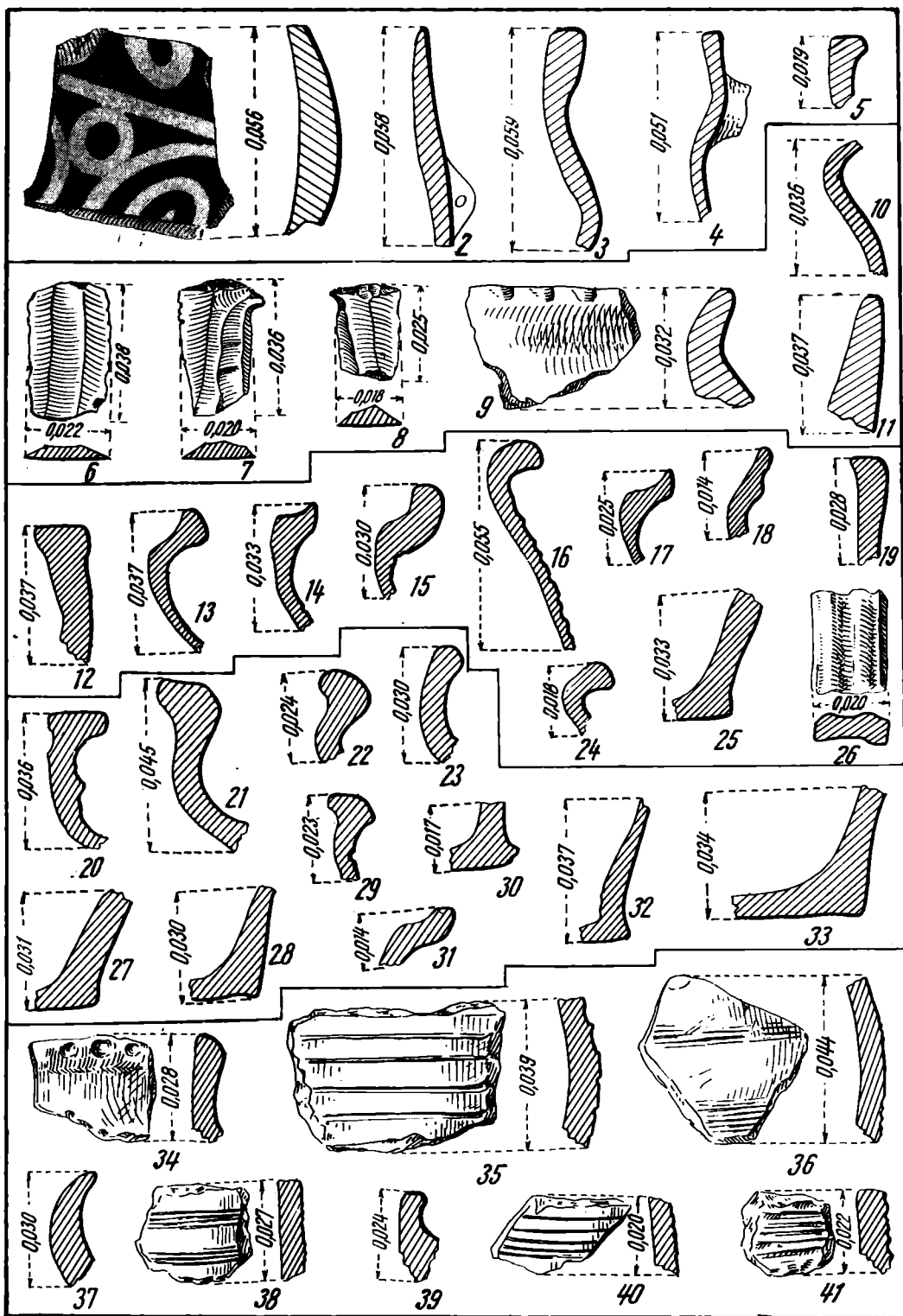

Pl. XVII. — 1—40: *Chiperești* (1—4 Confluența Jijia-Bahlui, 5—33 Confluența Jijia-Bahlui II, 34—40 Confluența Jijia-Bahlui III).

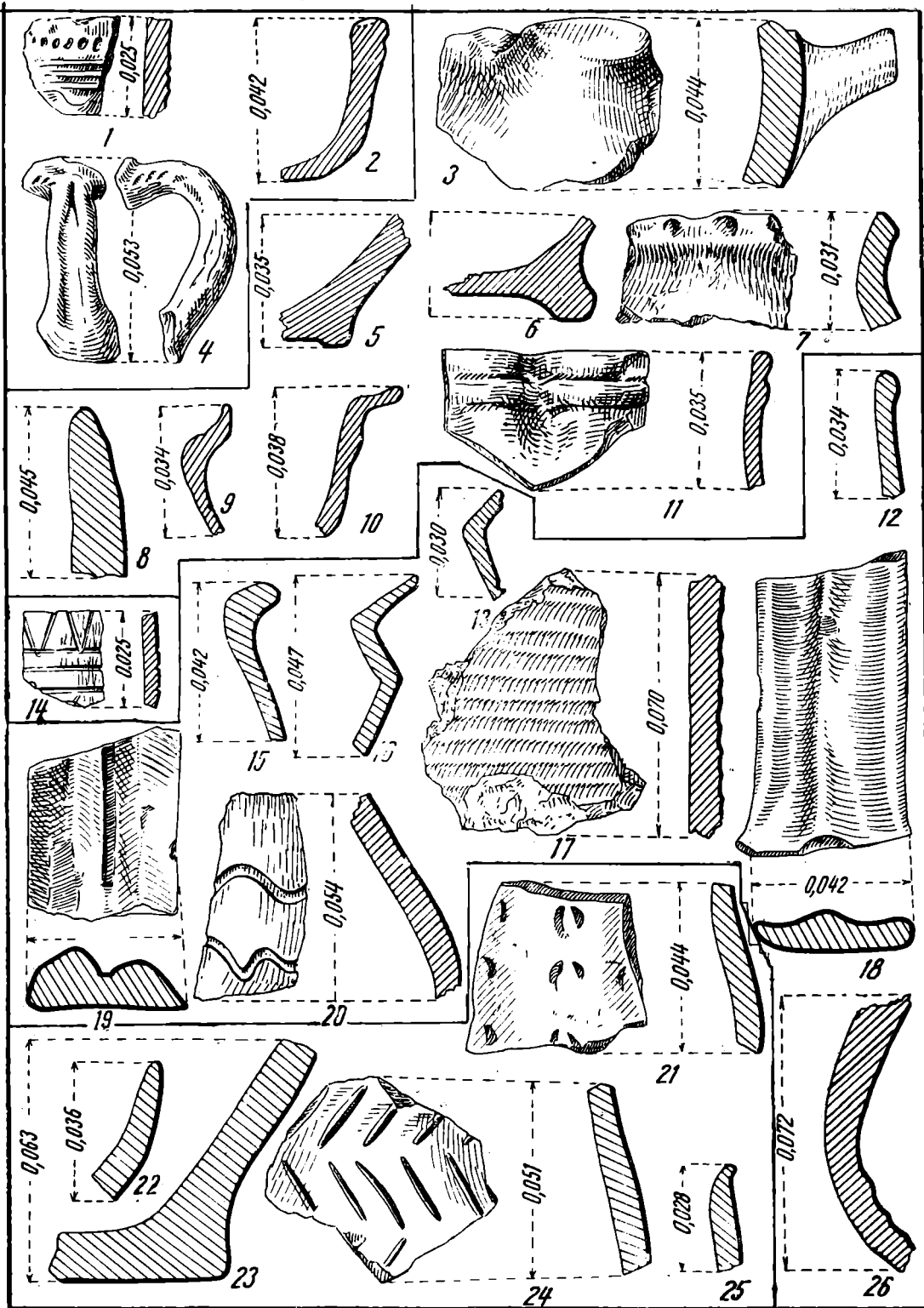

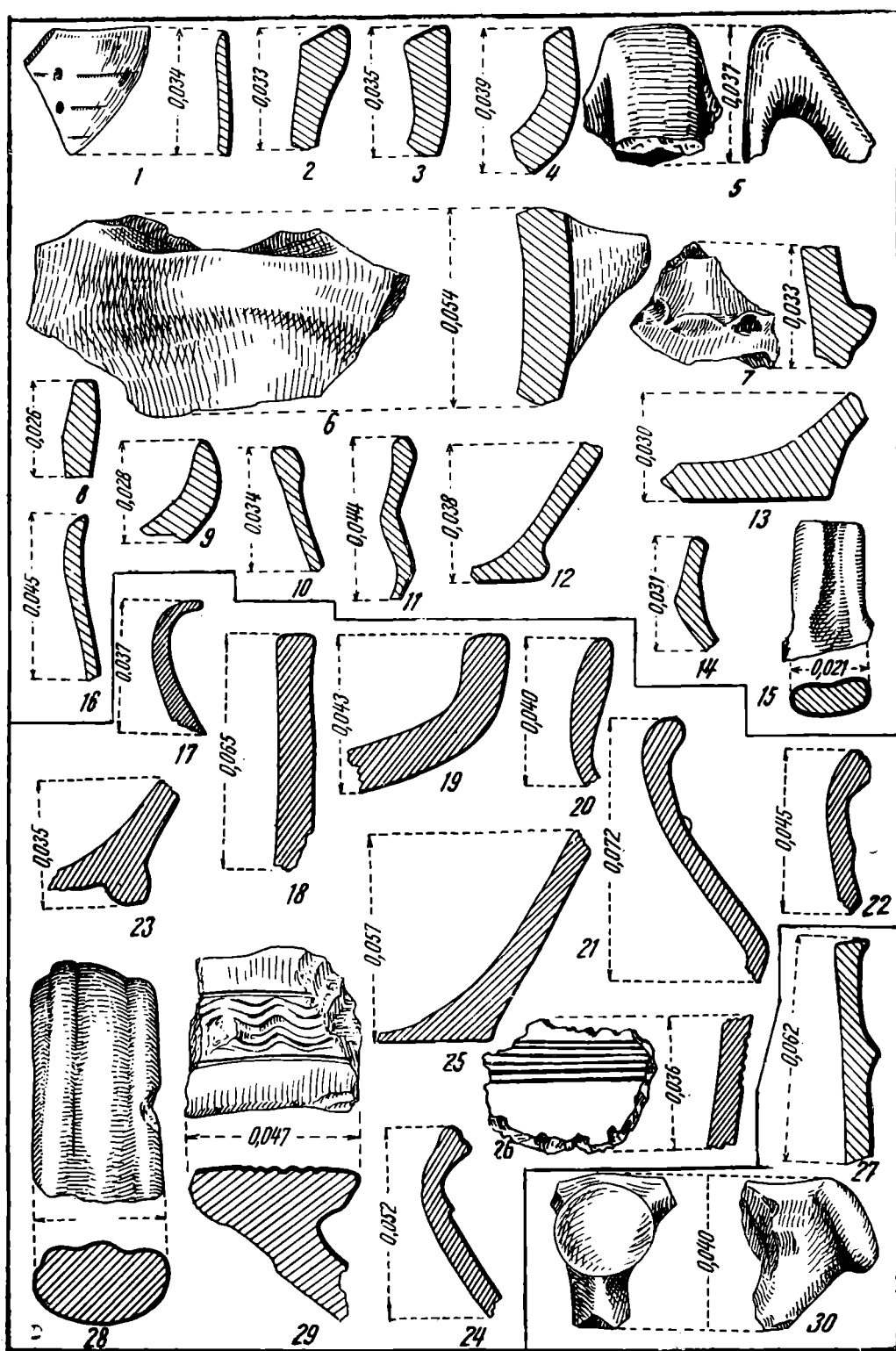
Pl. XIX. — 1—35: Ciurbesti (Birca I).

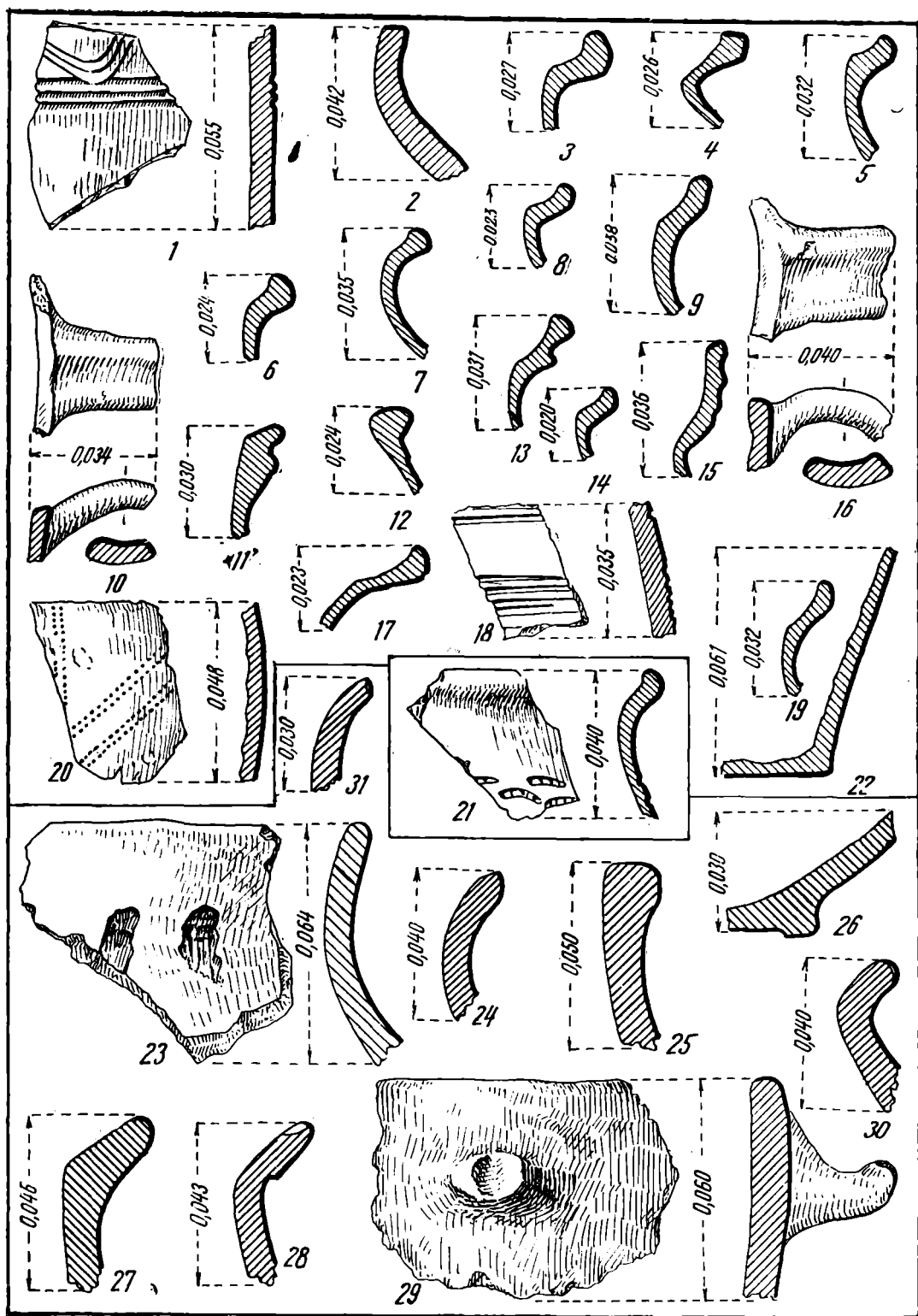

Pl. XX. — 1—19, 24—26 : Ciurbești (1—5 Birca II, 6—11 La Iaz, 12—19, 24—26 La Prisacă) ;
20—23, 27—41 : Ciurea (20—23, 27—33 Podișul spre Ciurbești, 34—41 Dealul Cetățuia).

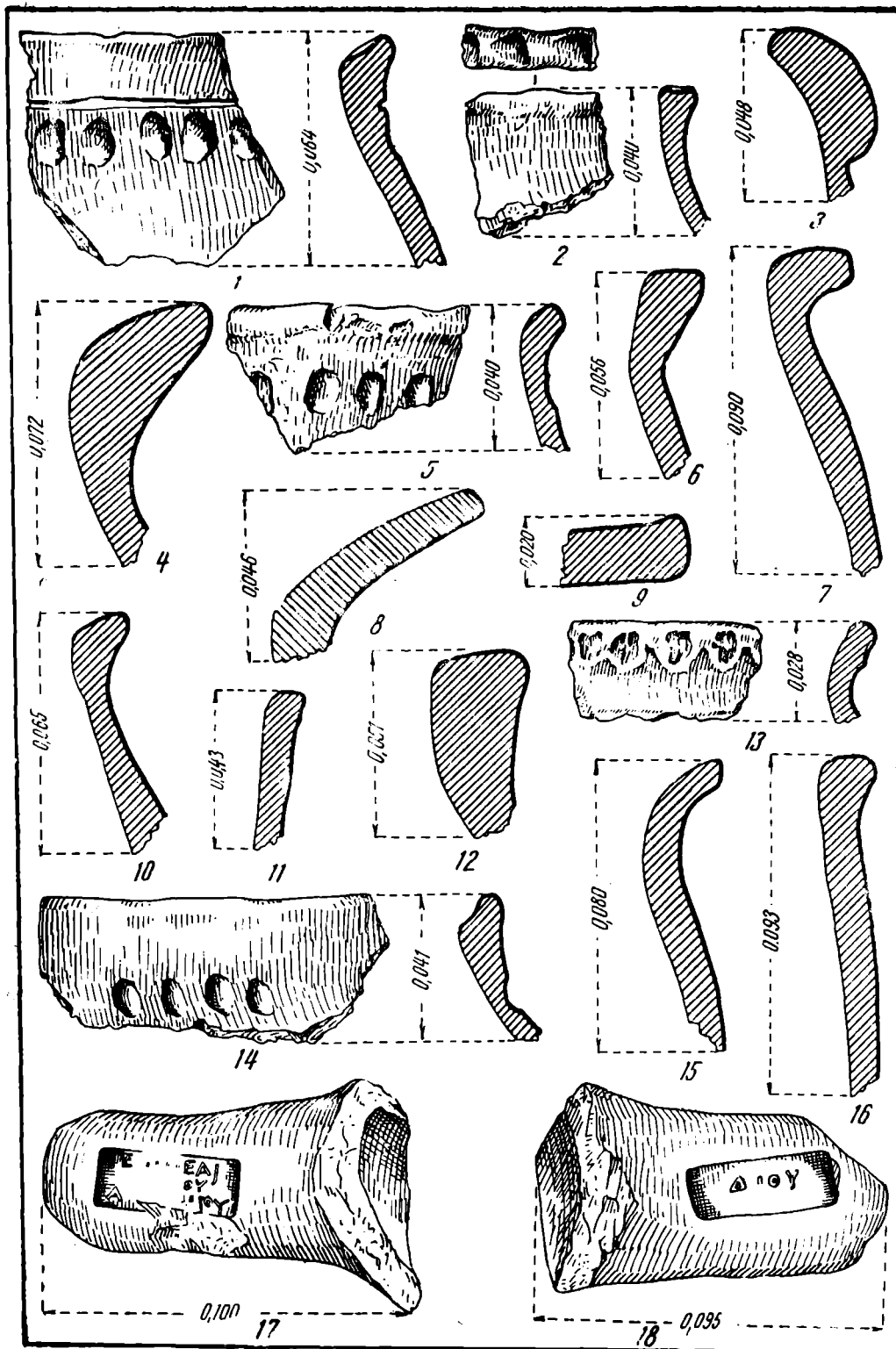

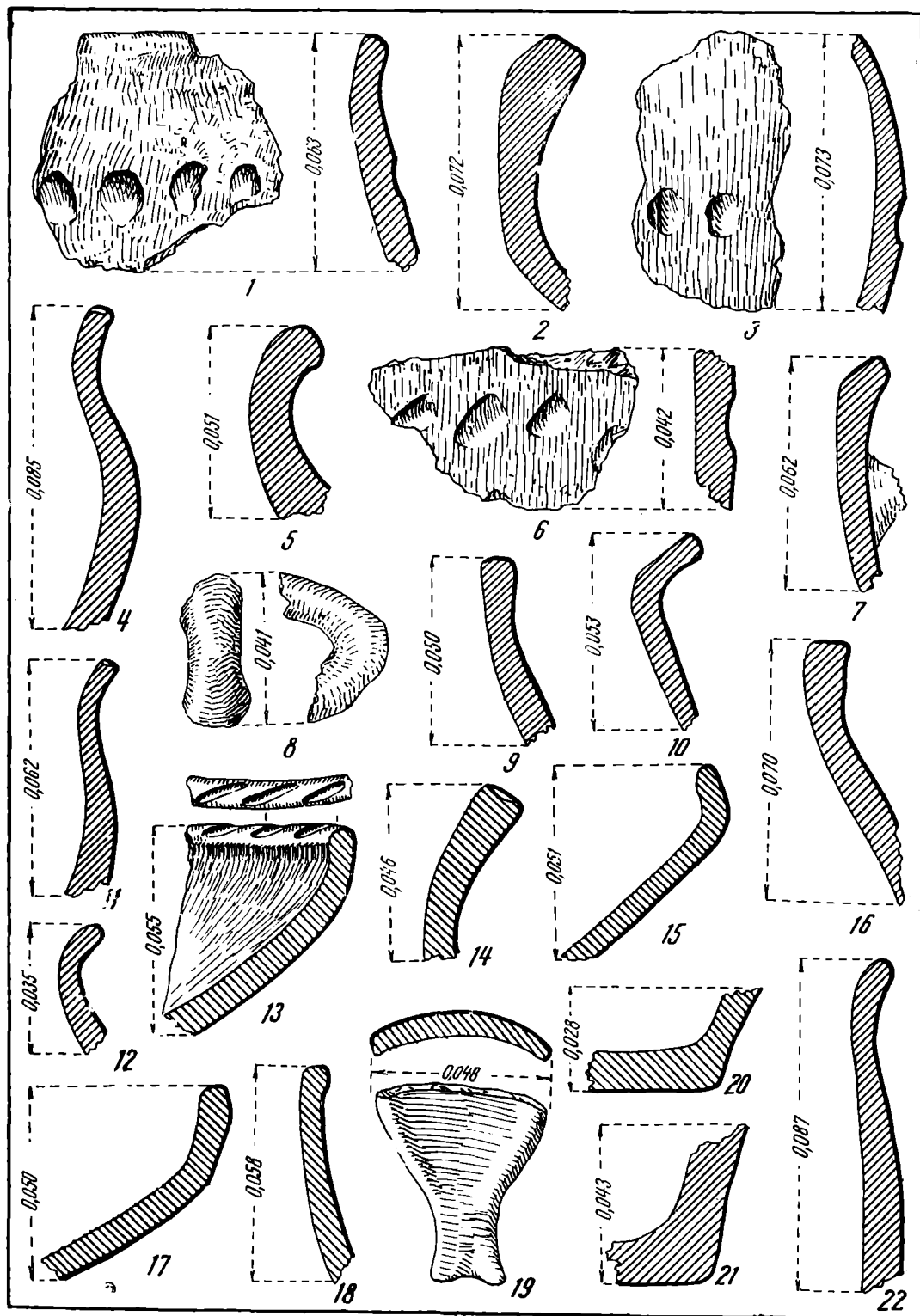
Pl. XXI. — 1—26: Ciurea (1—2, 4 Dealul Cetățuia, 3,5—11 Movila lui Ștefan Vodă, 14 Mamelonul din fața stației C.F.R., 12—13, 15—20, 26 Baba Nicula, 21—25 Tinoasa).

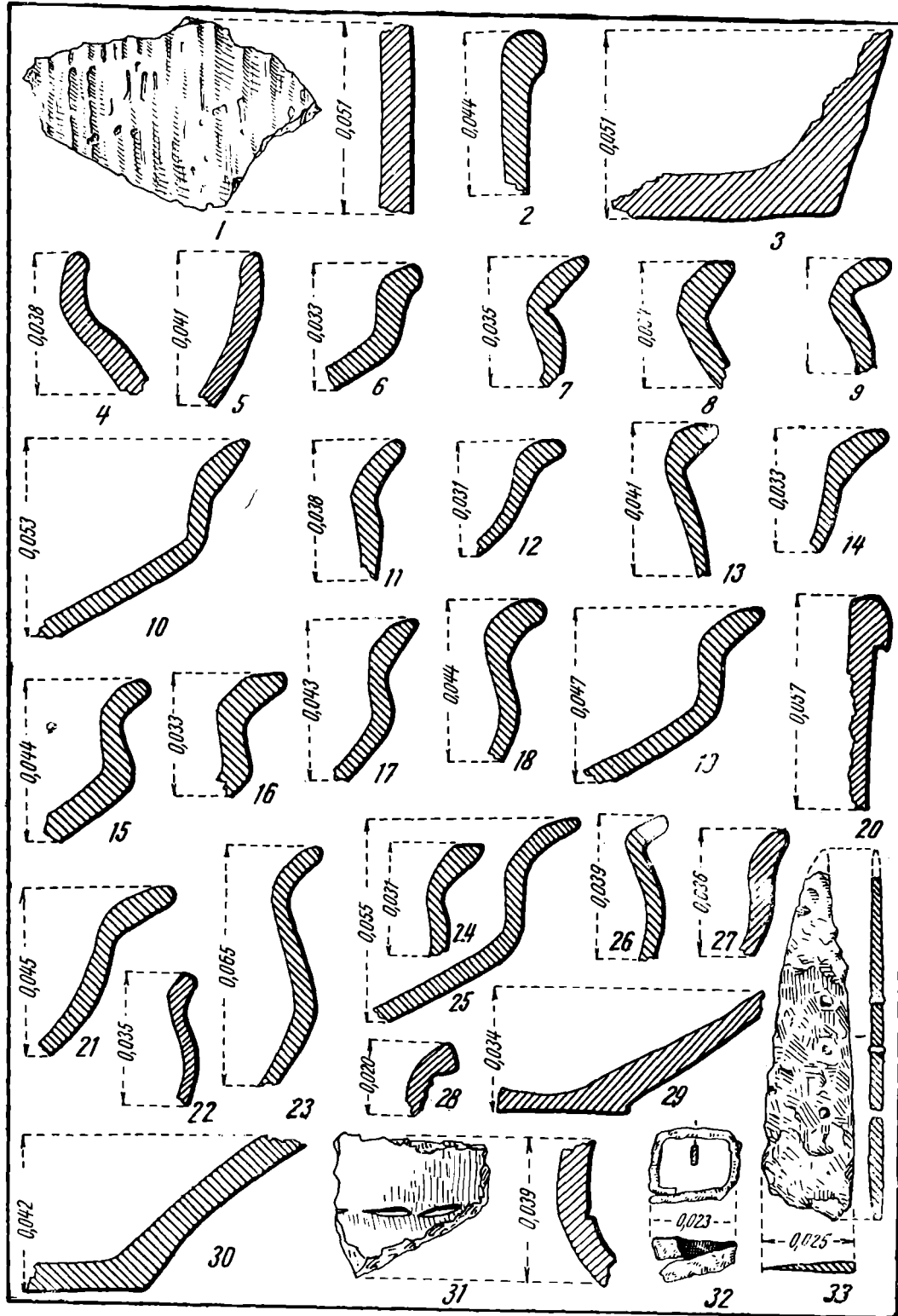

Pl. XXIII. — 1—31 : Ciurea (1—20, 22 Rîpa și Fintina de pe podiș, 21 Piciorul Grani, 23—31 Lunca Ciurei).

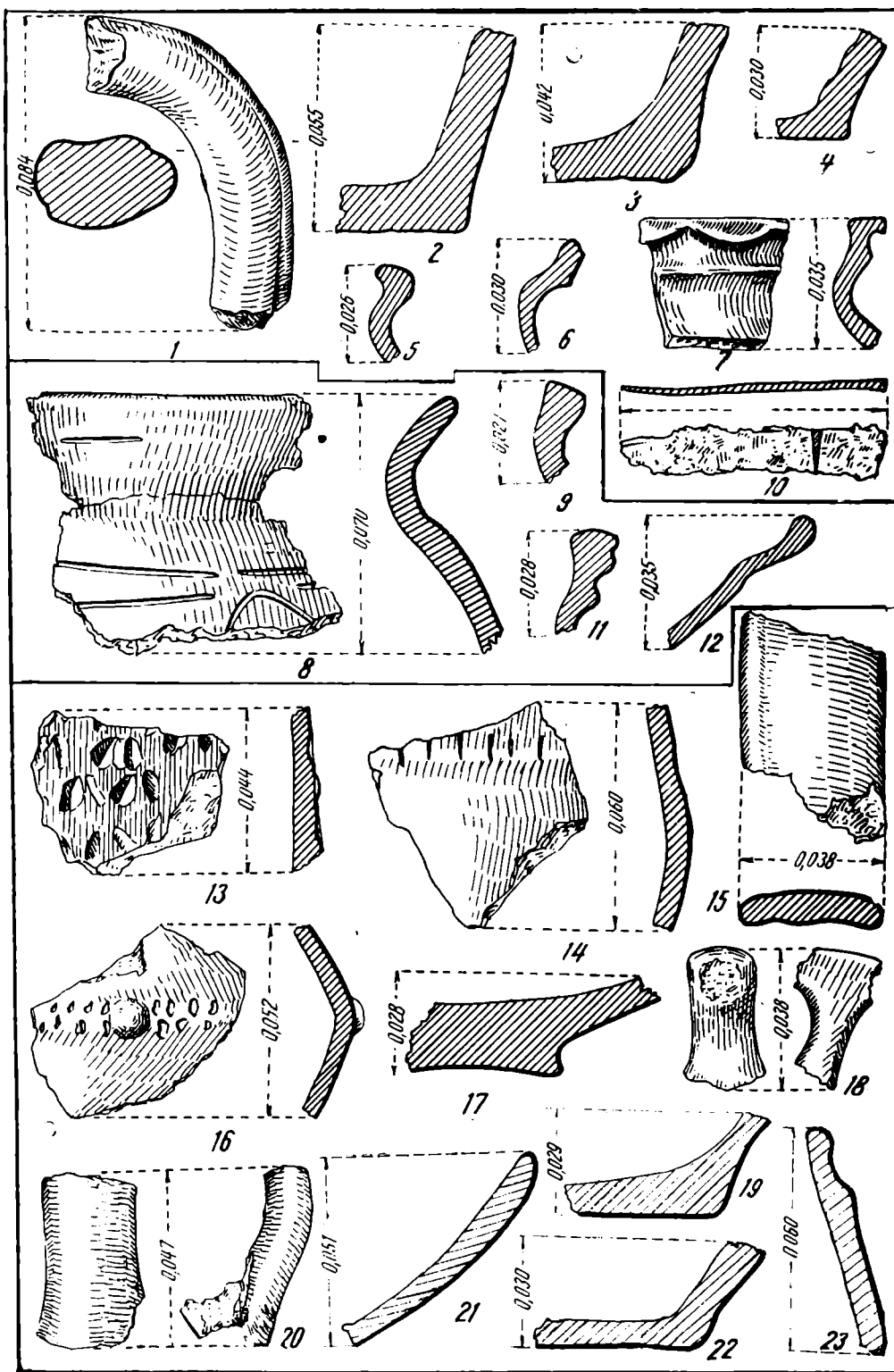

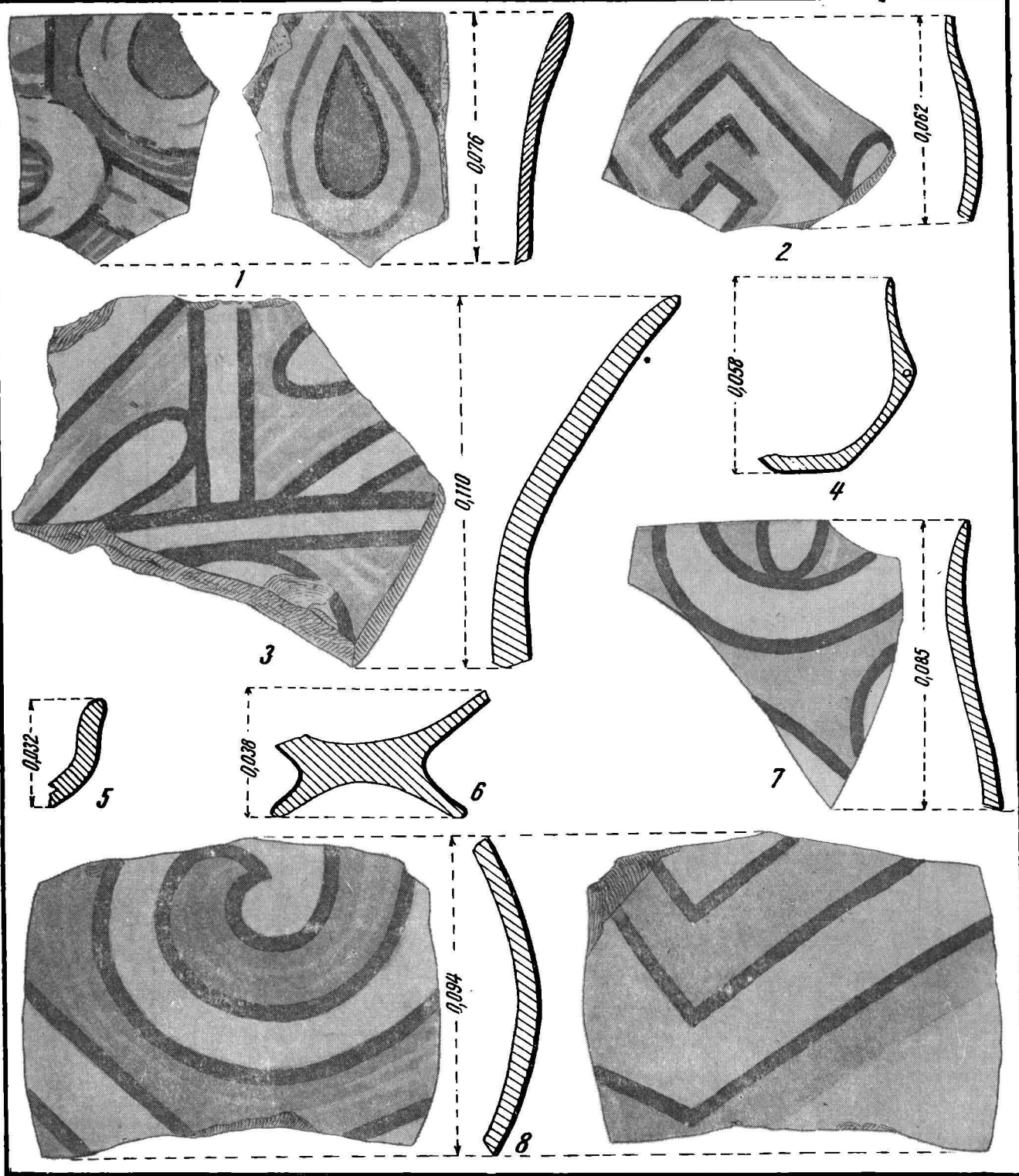
Pl. XXV. — 1—22 : Ciurea (Lunca Ciurei).

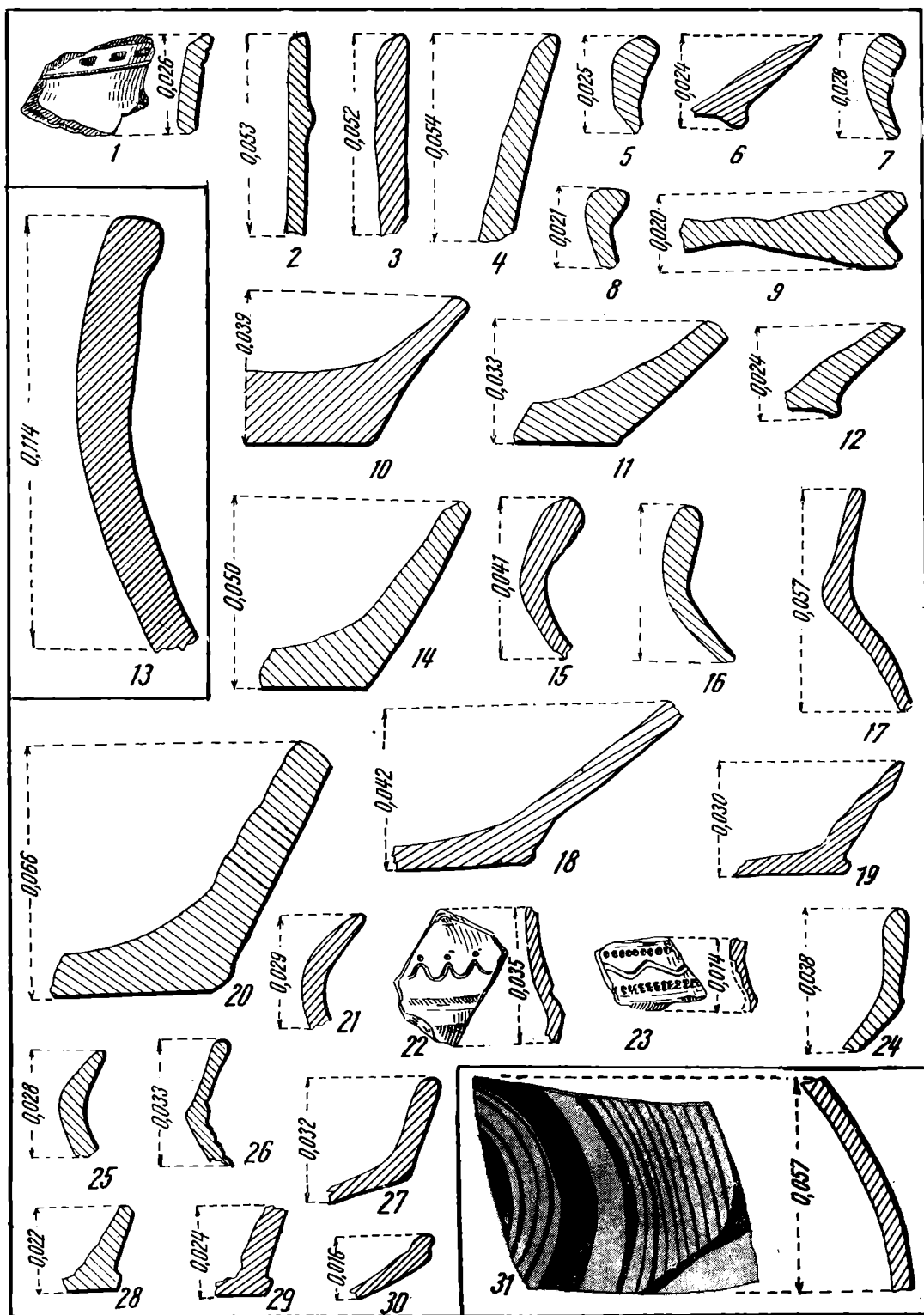
Pl. XXVI. — 1—33 : Ciurea (Lunca Ciurei).

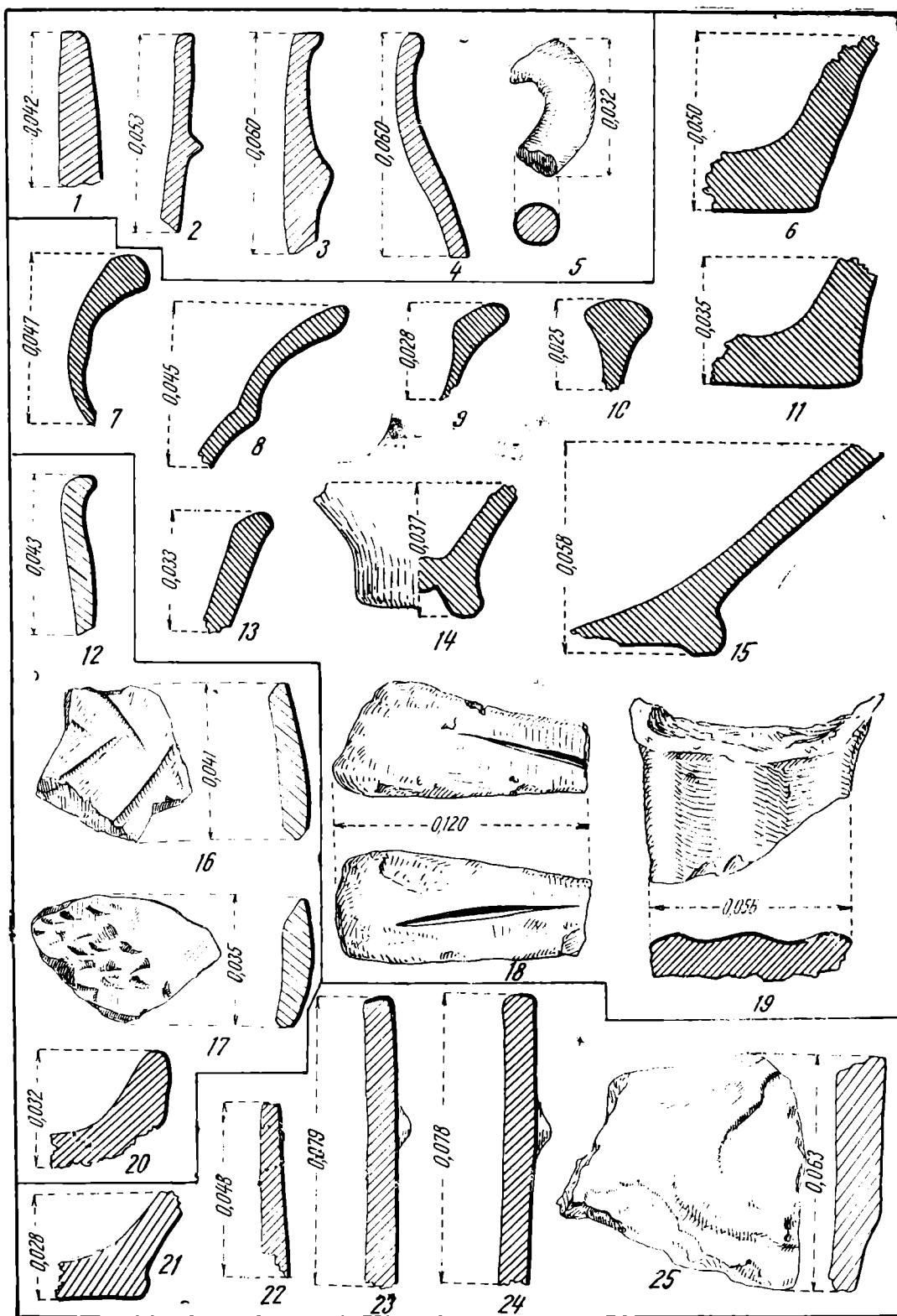
Pl. XXVII. — 1—12 : *Cîrjoaia* (1—7, 10 La Bivolărie, 8—9, 11—12 Pe Pîriu, în vatra satului);
13—23 : *Cîrlig* (Vatra satului).

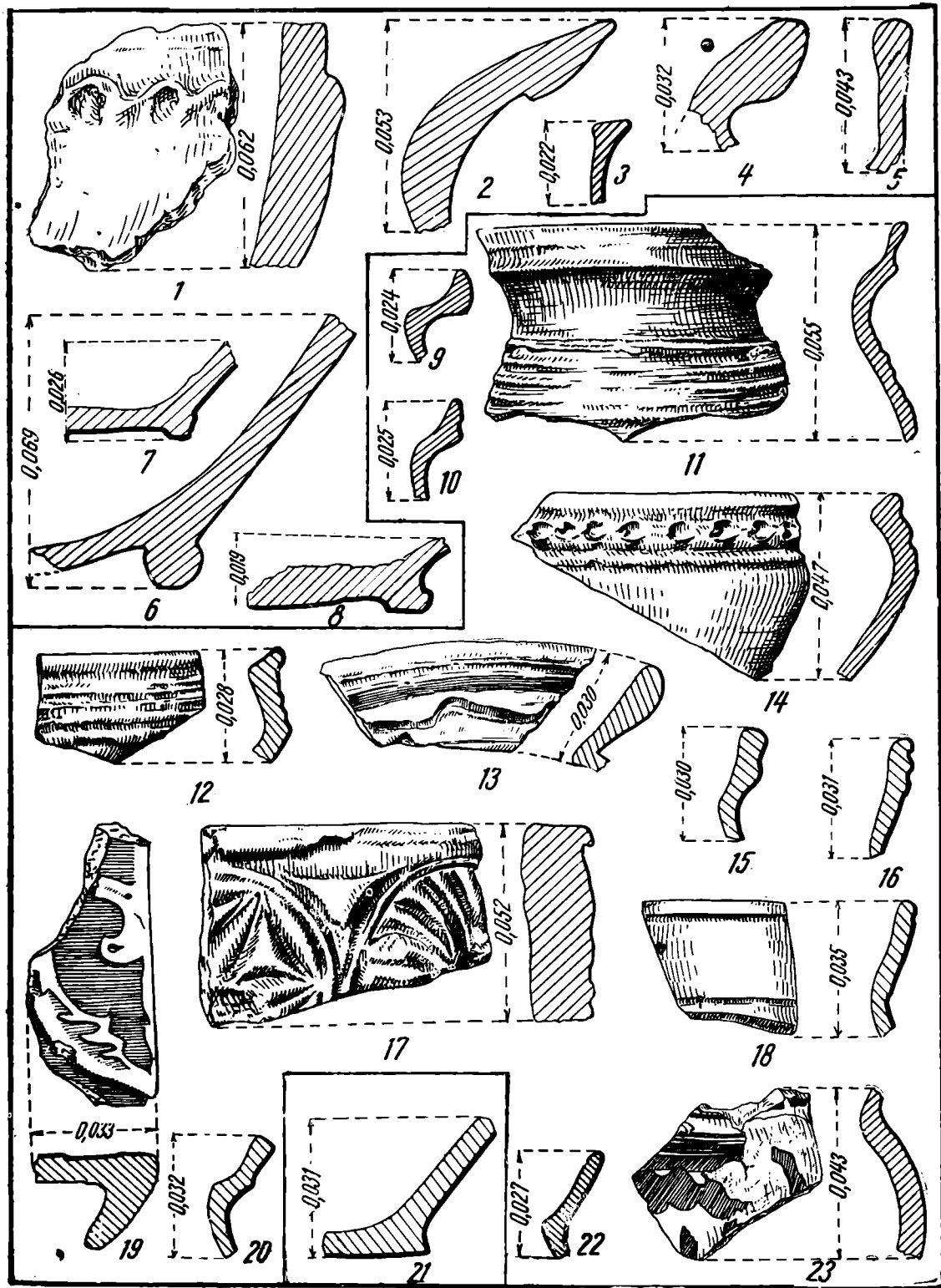
Pl. XXVIII. — 1-8: *Cogeașca Veche* (La Lutărie).

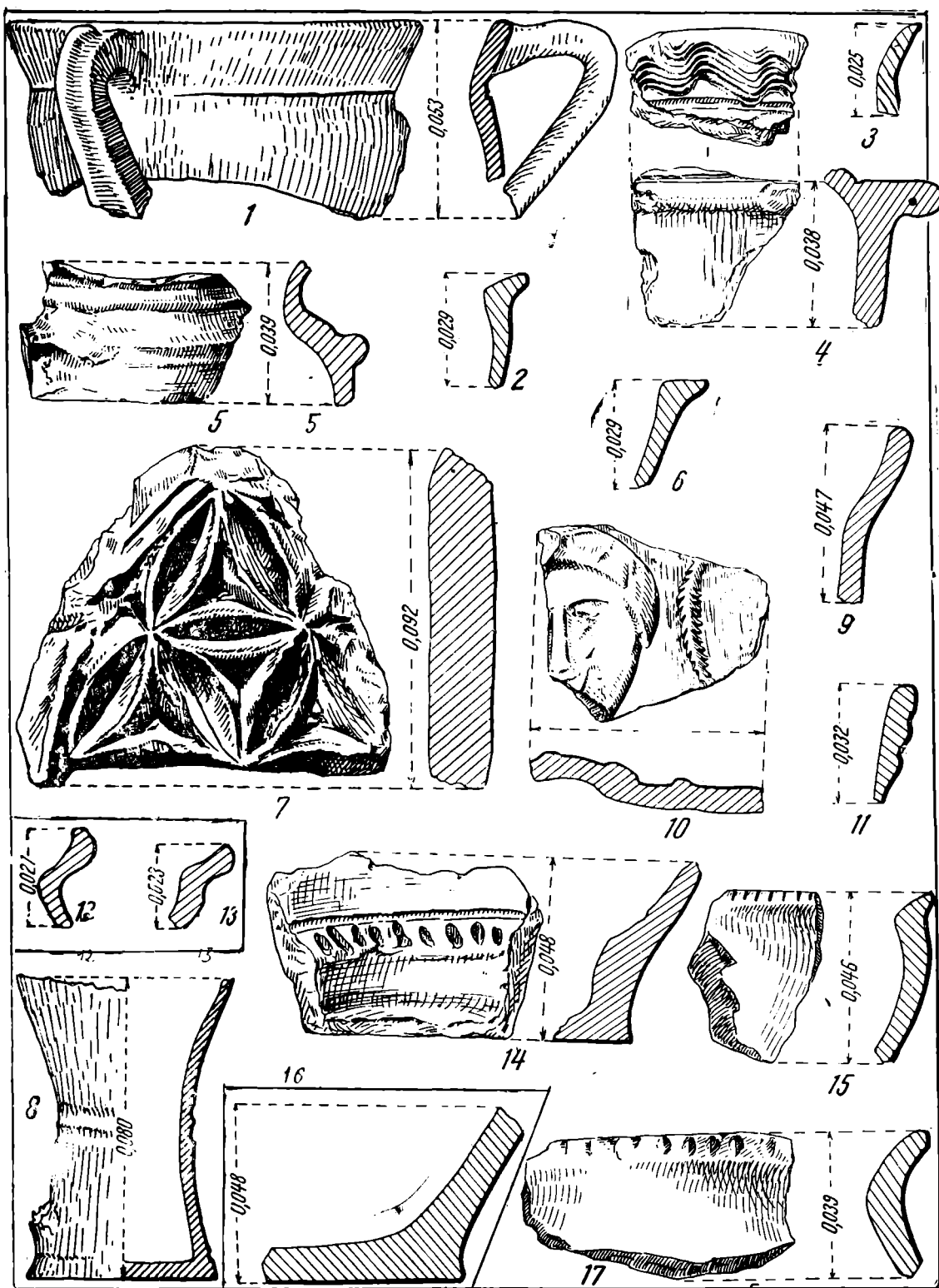
Pl. XXIX. — 1–31: Cogeasca Veche (1–12, 14–30 La Moară, 13 La Podiș, 31 La Coșere).

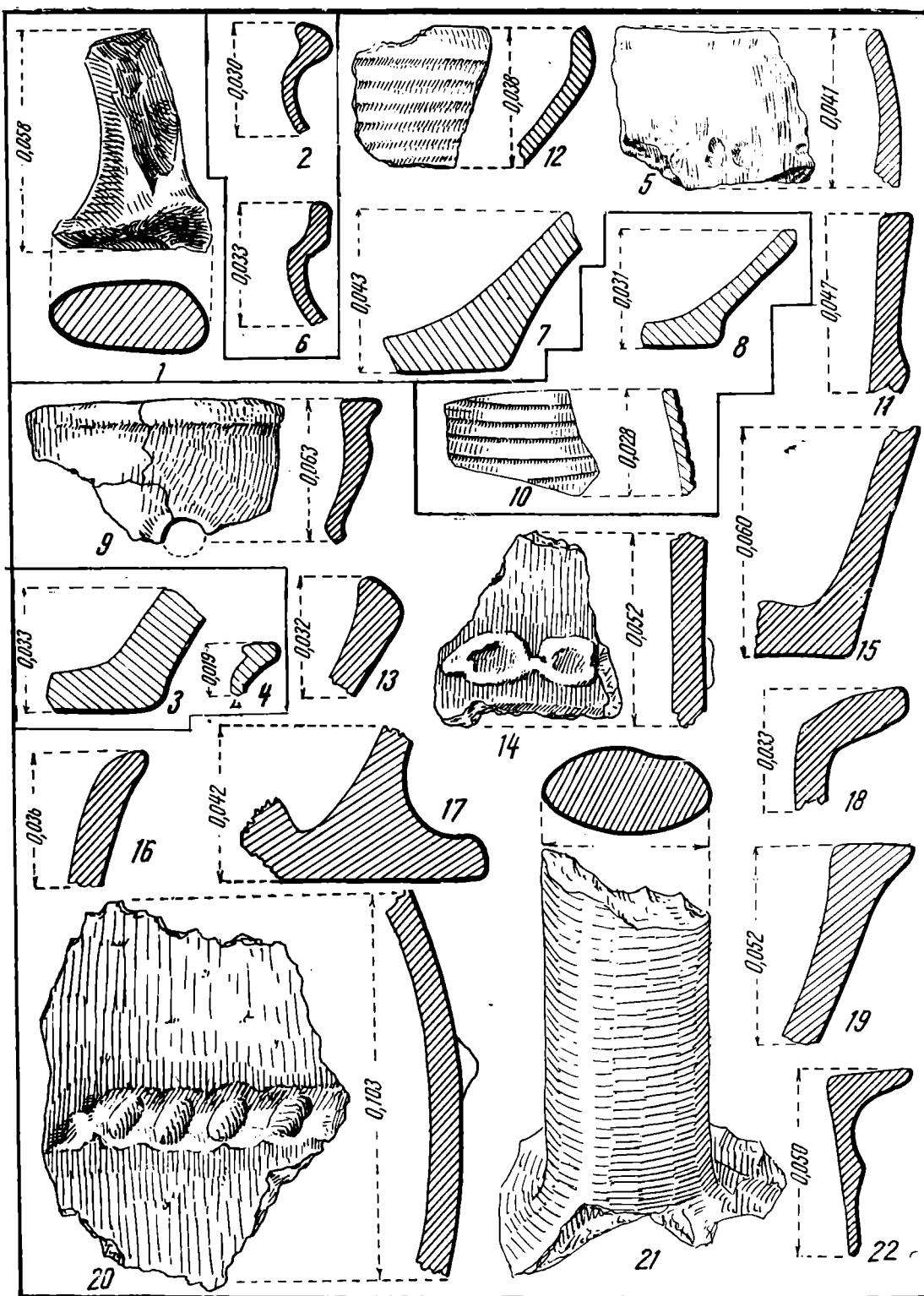
Pl. XXX. — 1—20 : Cogeasca Veche (1—5 La Coșere, 6—11, 13—15, 18—19 La Podiș, 12, 16—17, 20 La Fintina Lungului), 21—25 : Coșești, Pietrăria din Valea Hărnei).

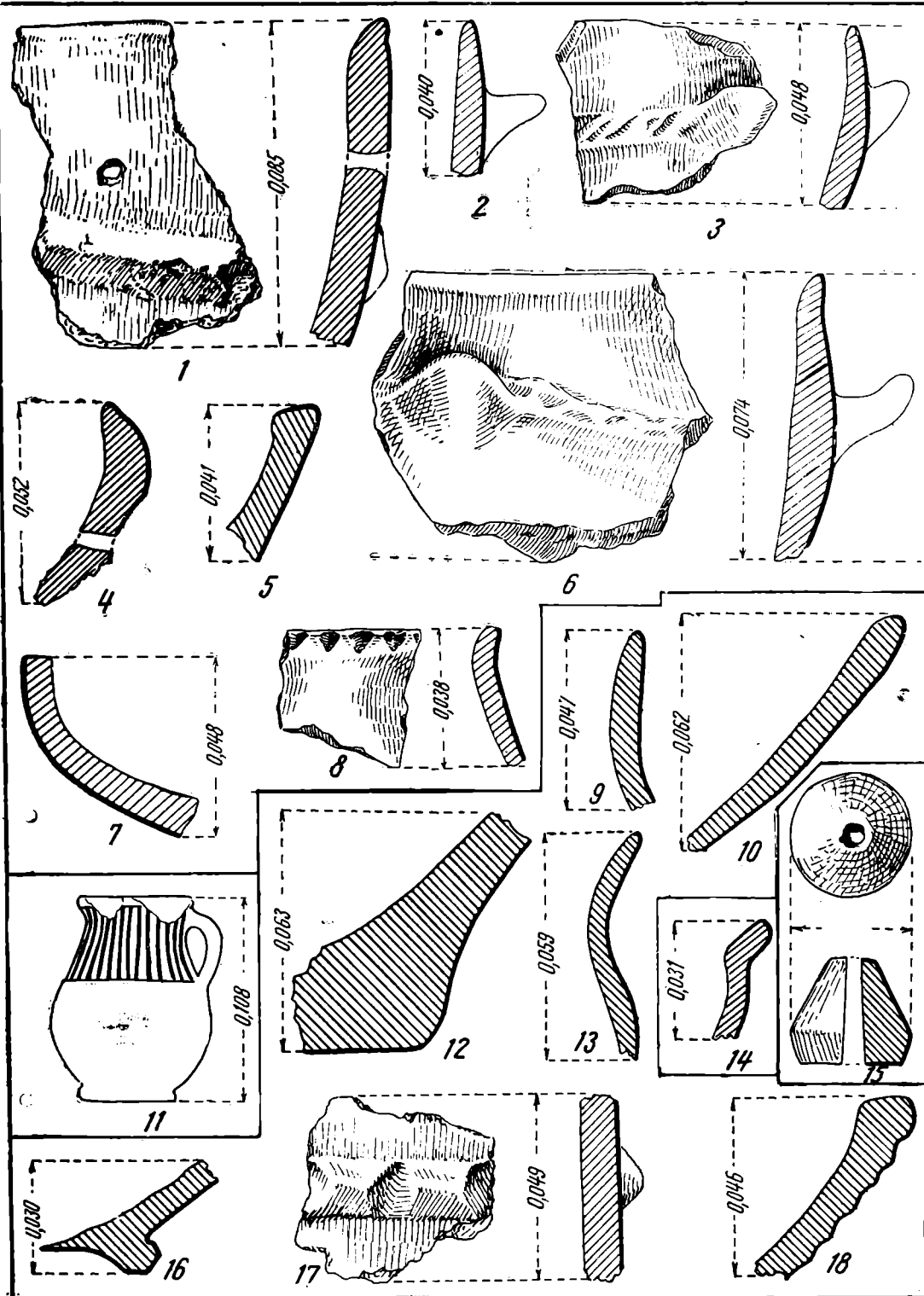
Pl. XXXI. — 1–8: Costești (Pietrăria din Valea Hălnei); 9–23: Cotnari (Vatra satului).

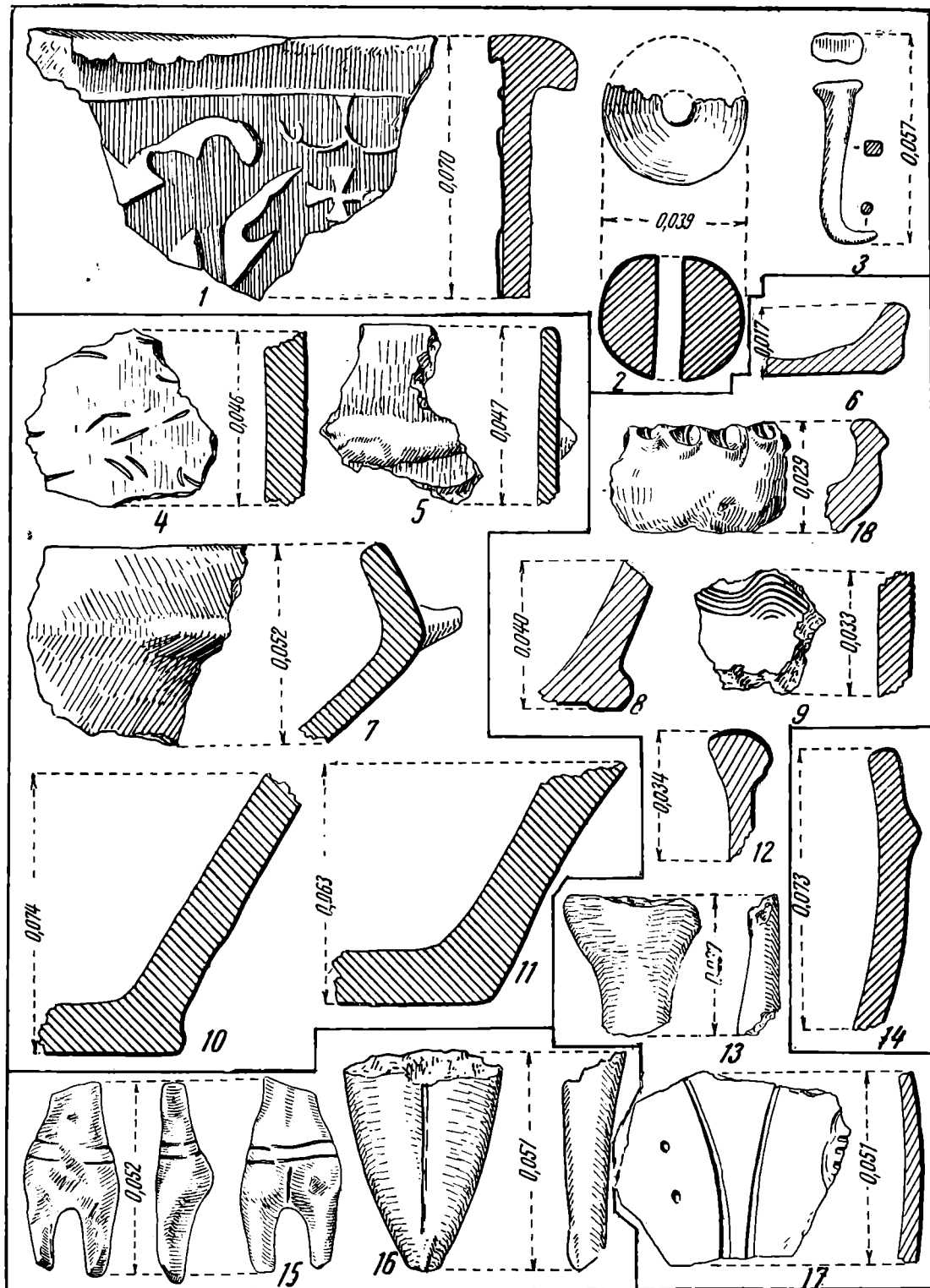

Pl. XXXII. — 1—17 : Cotnari (1—11 Vatra satului, 14—15, 17 Țiglele lui Baltă, 16 Șesul Țiglăului, 12—13 La Podul de lemn).

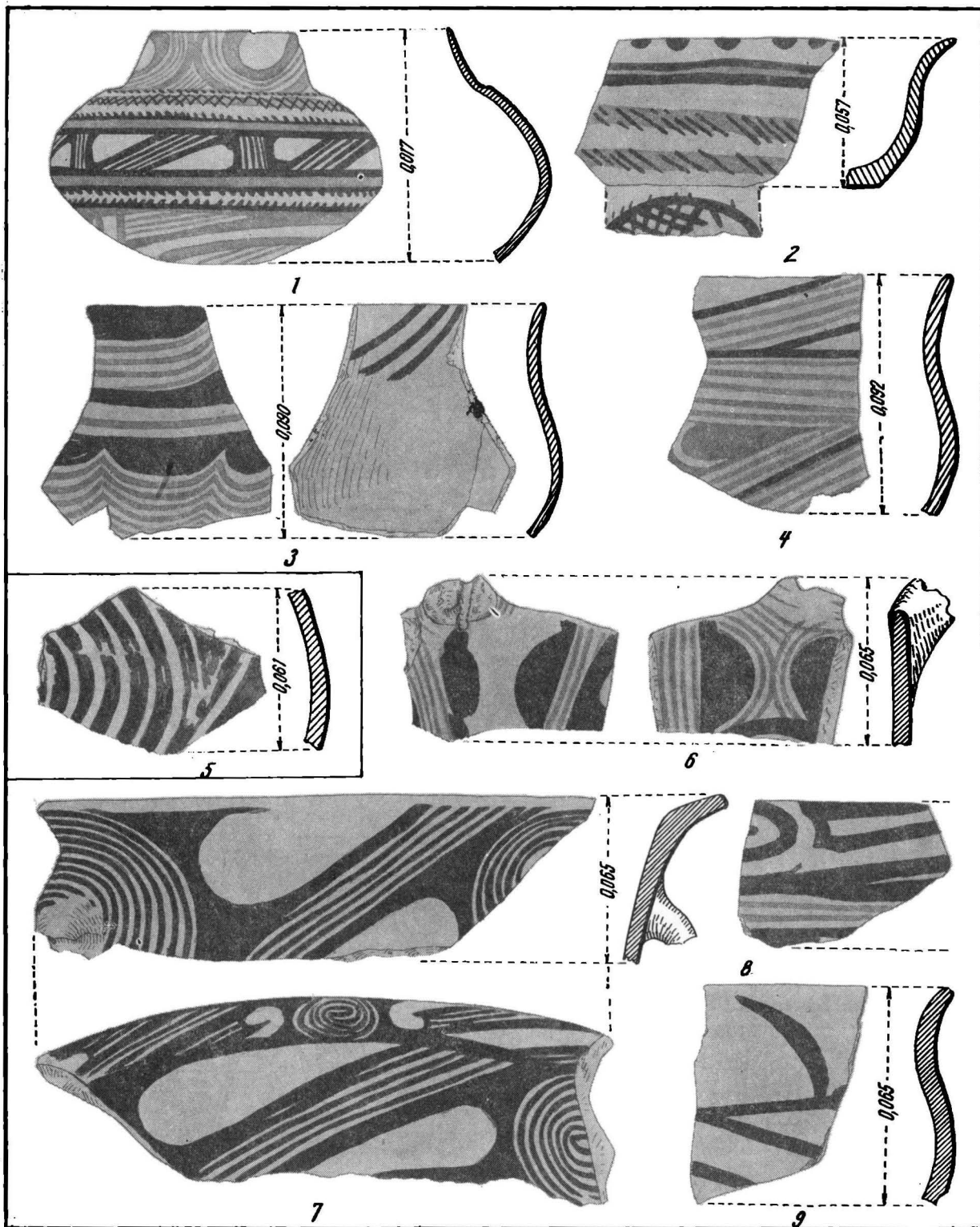

Pl. XXXIII. — 1—22: Colnari (2, 6 Țiglele lui Baltă, 1, 5, 7, 12 Șesul Țigăului, 3—4 Via Veche, 8, 10 Podu lui Ștefan Vodă, 9, 11, 13—22 Dealul Cătălina).

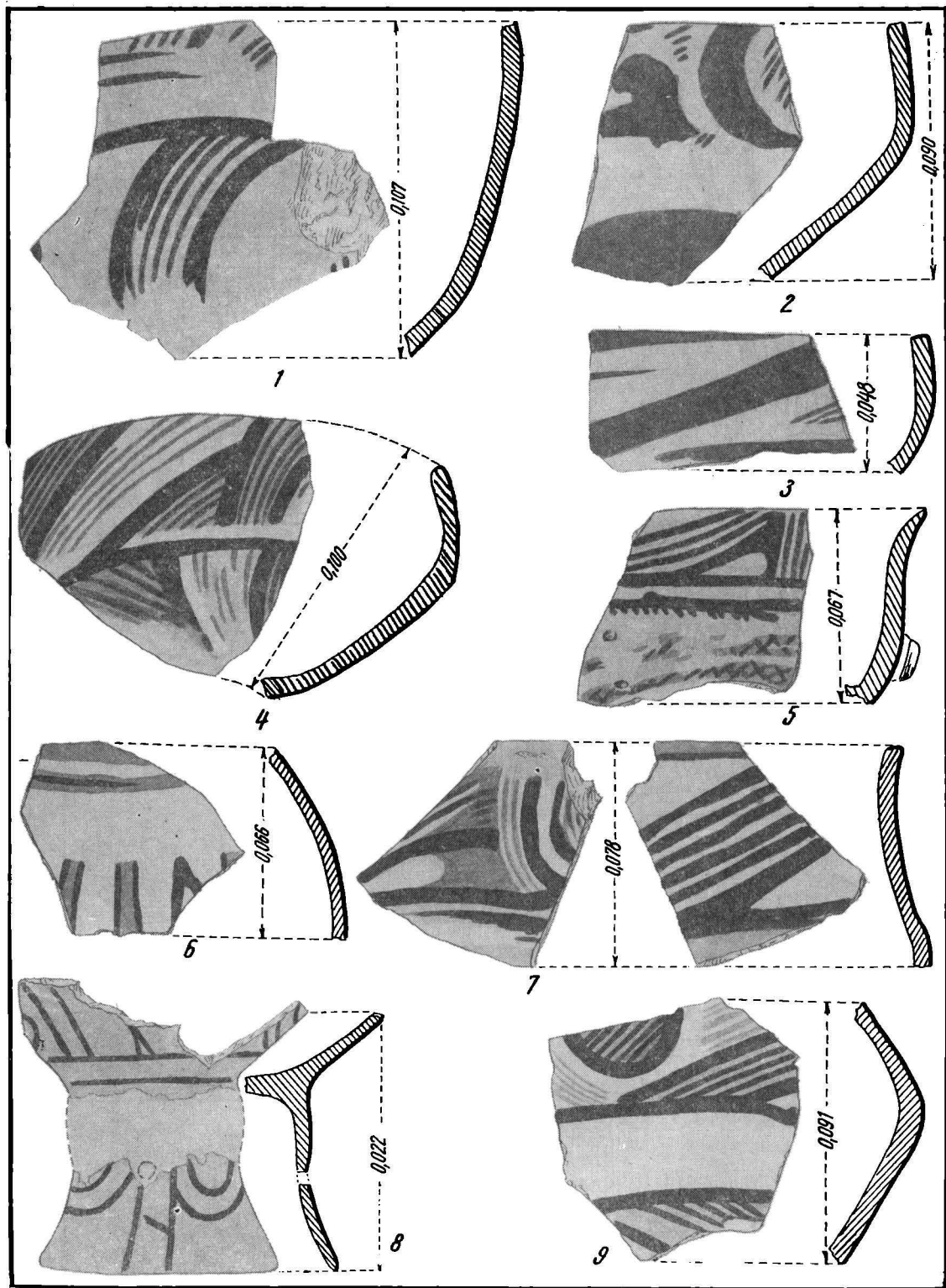

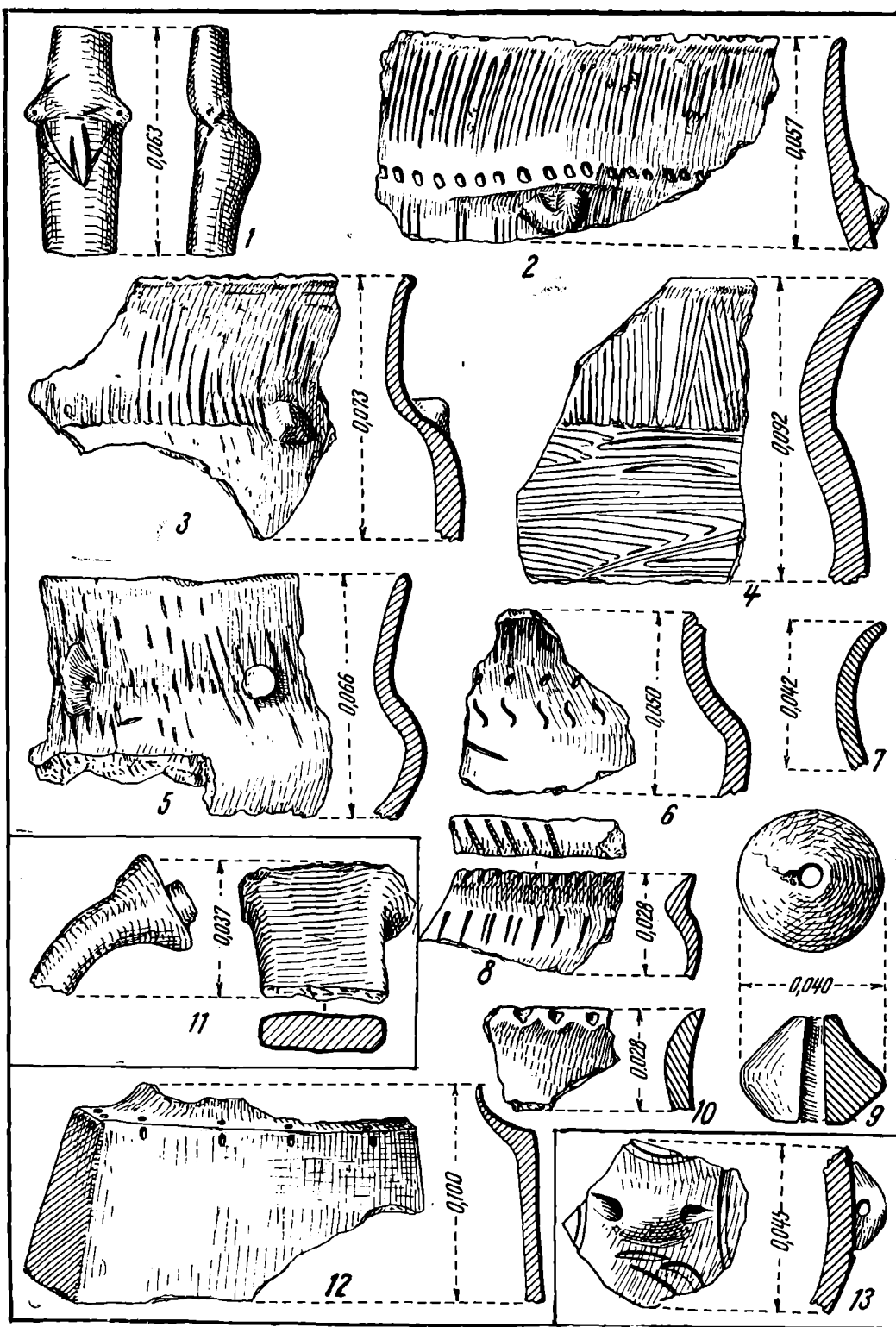
Pl. XXXV. — 1–13, 17–18: *Crivești* (1–3 Curtea Buhușoaci, 4–5, 7, 10–11 La Cetate, 6, 8–9, 12–13, 17–18 La Hirtop); 14–16: *Cucuteni* (15–16 Dealul Cucuteni, 14 Terasa din sudul satului).

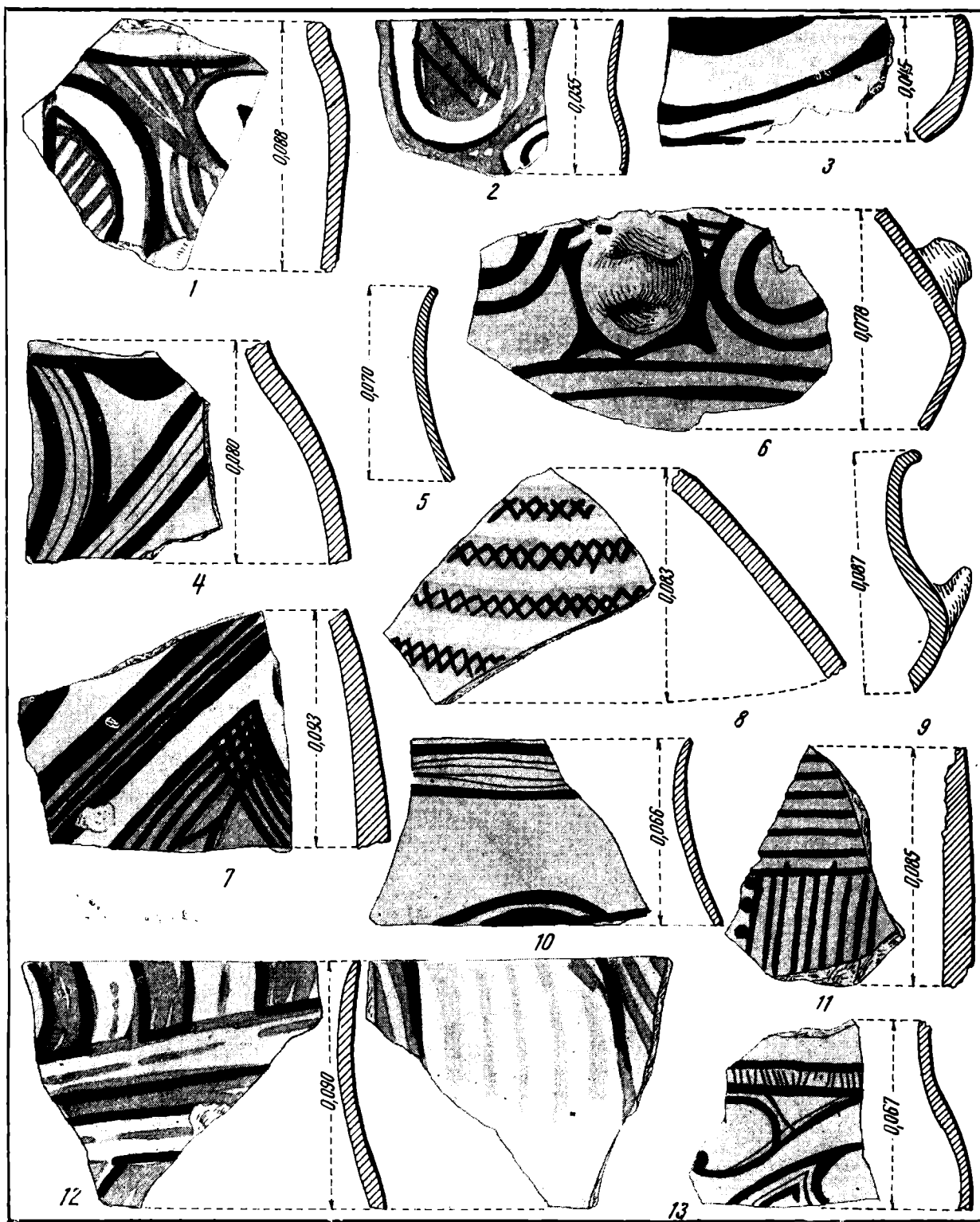

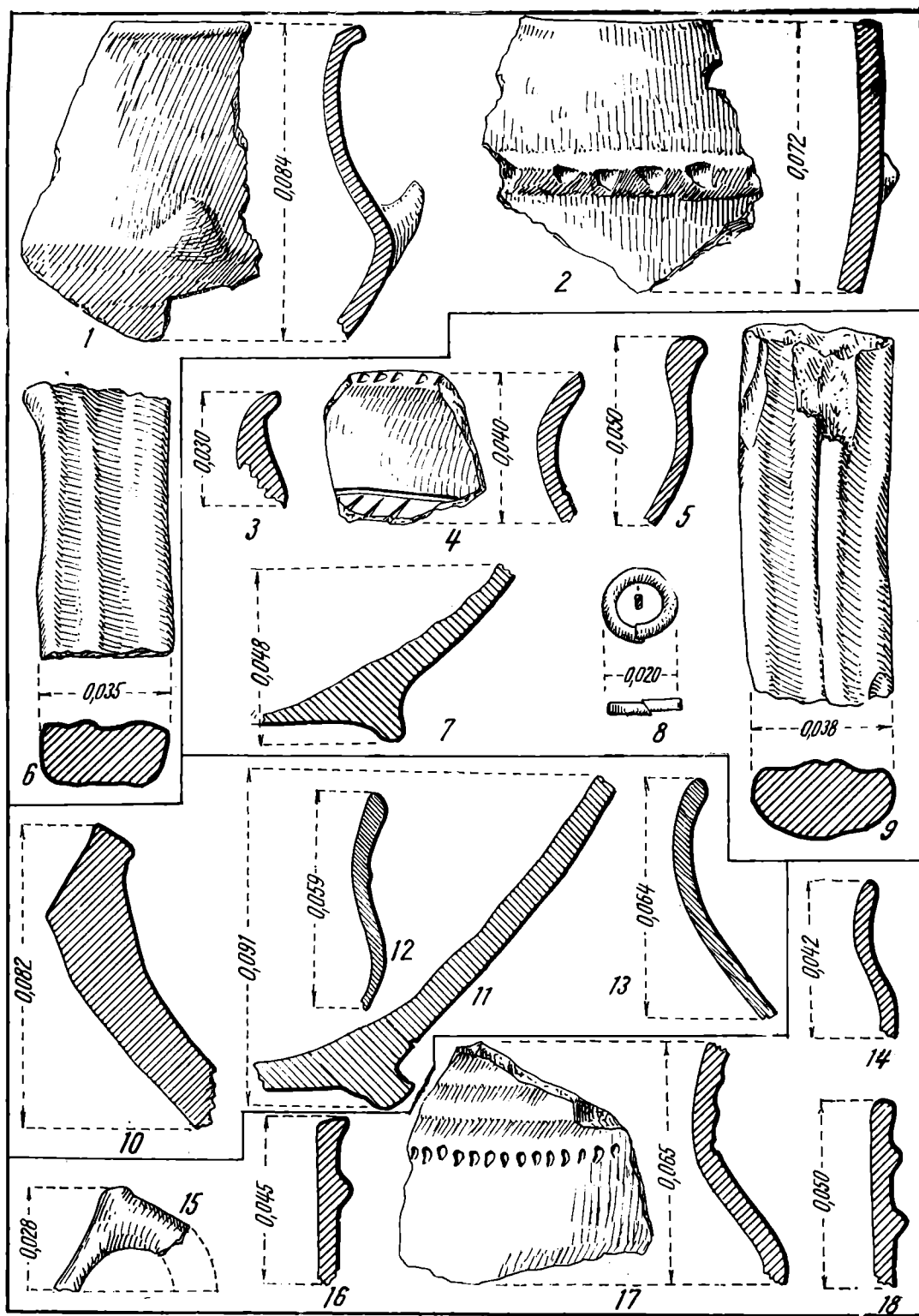
Pl. XXXVI. — 1–9: Crivești (1–4, 6–9 La Holm, 5 Hirtop).

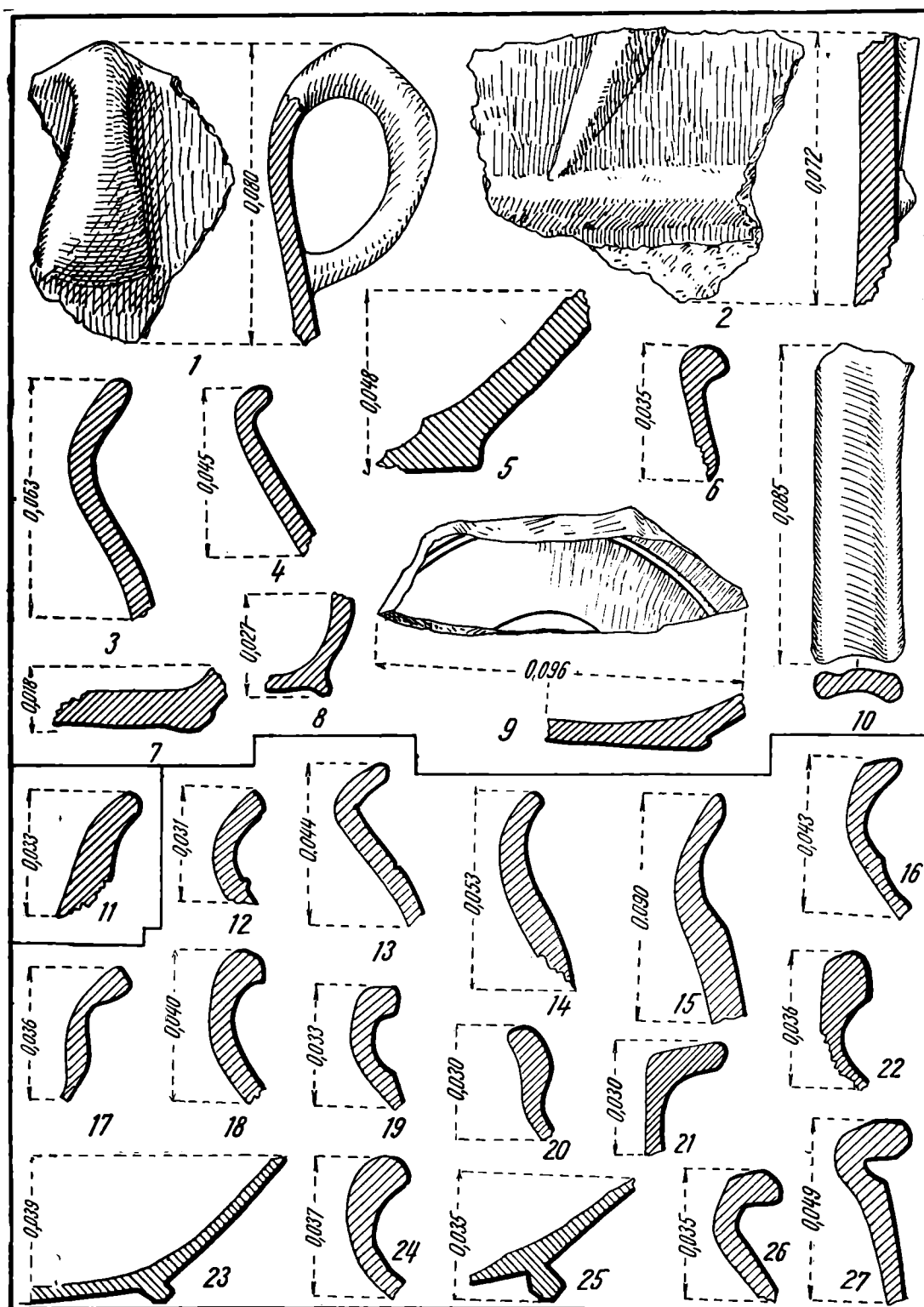
Pl. XXXVII. — 1—9: Crivești (La Holm).

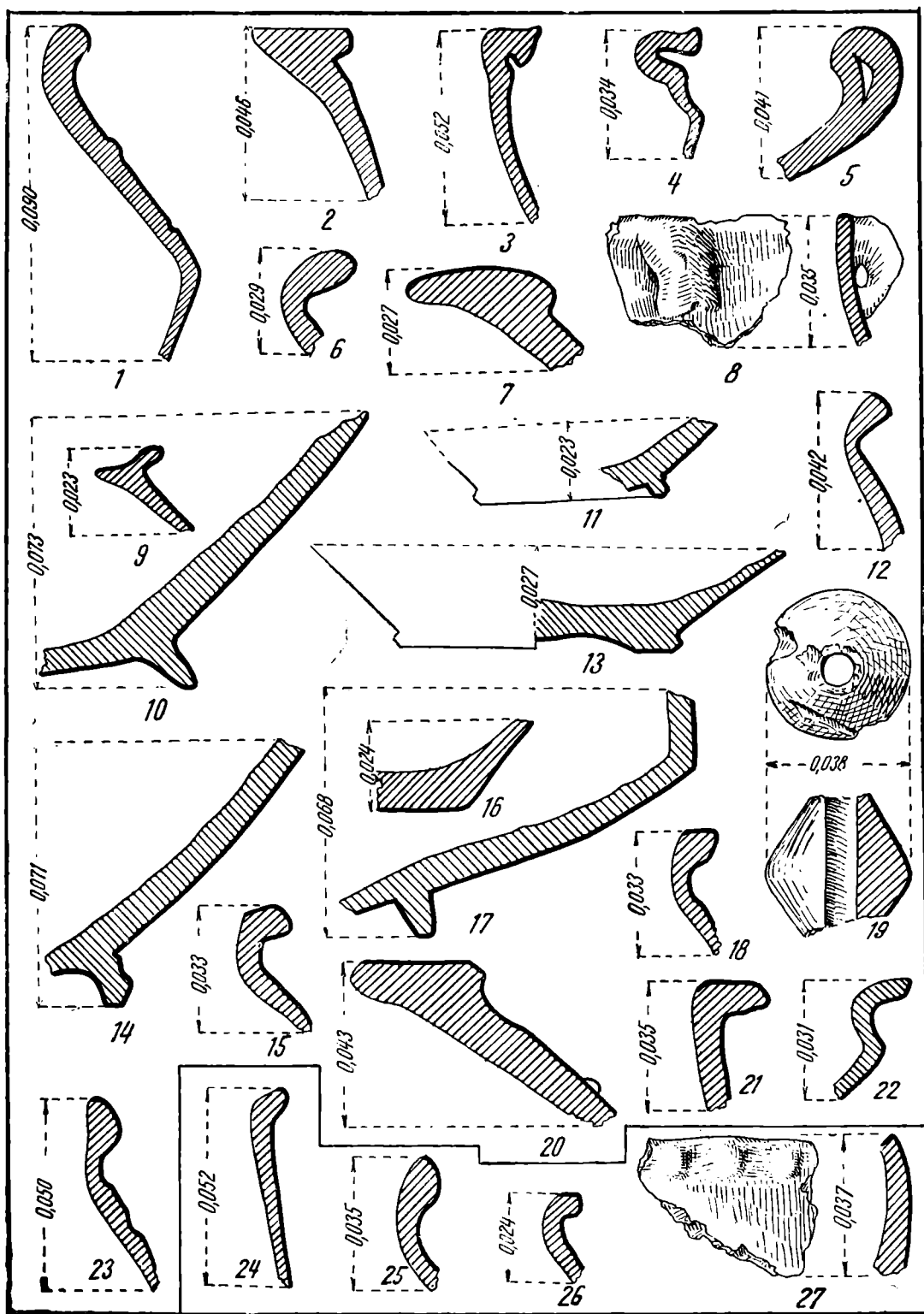

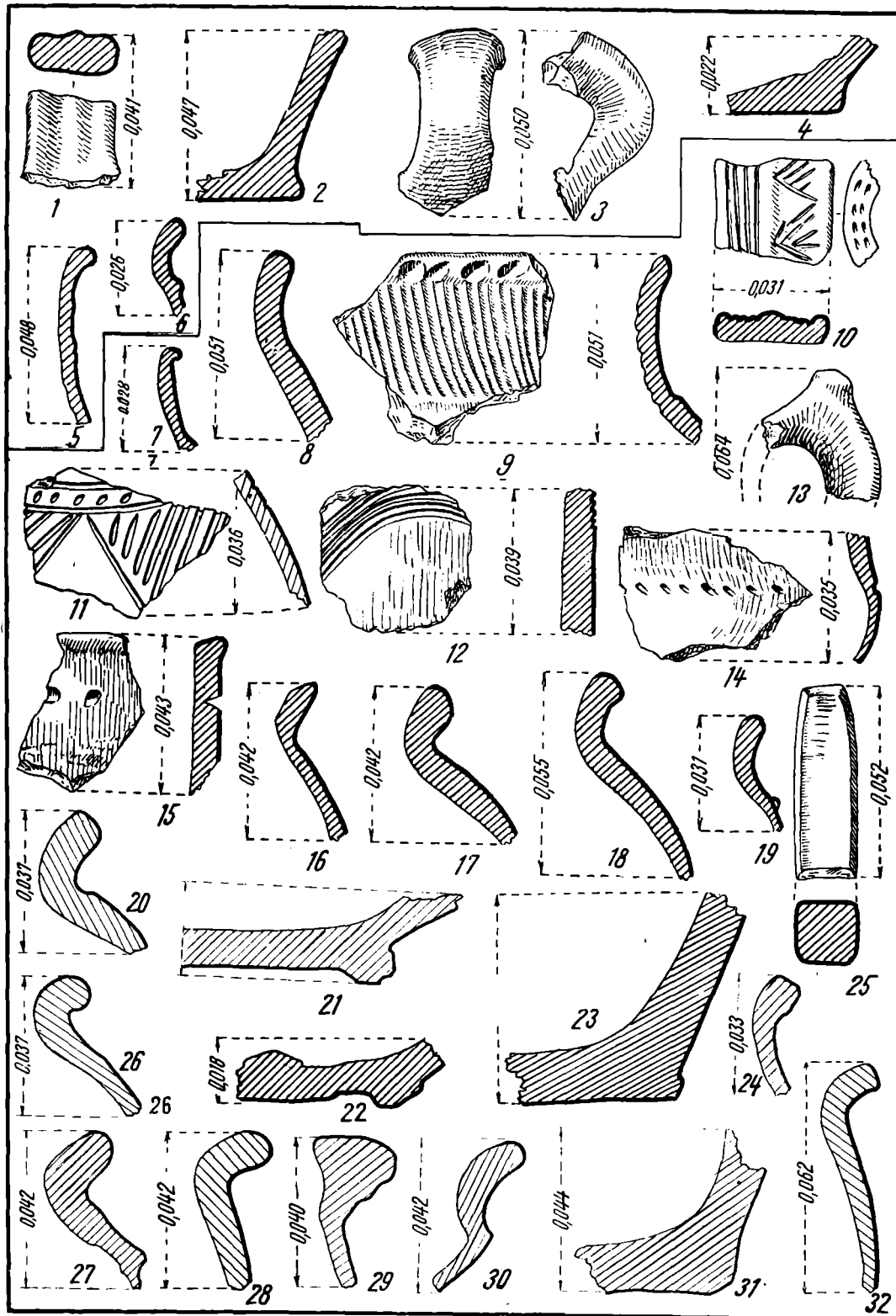

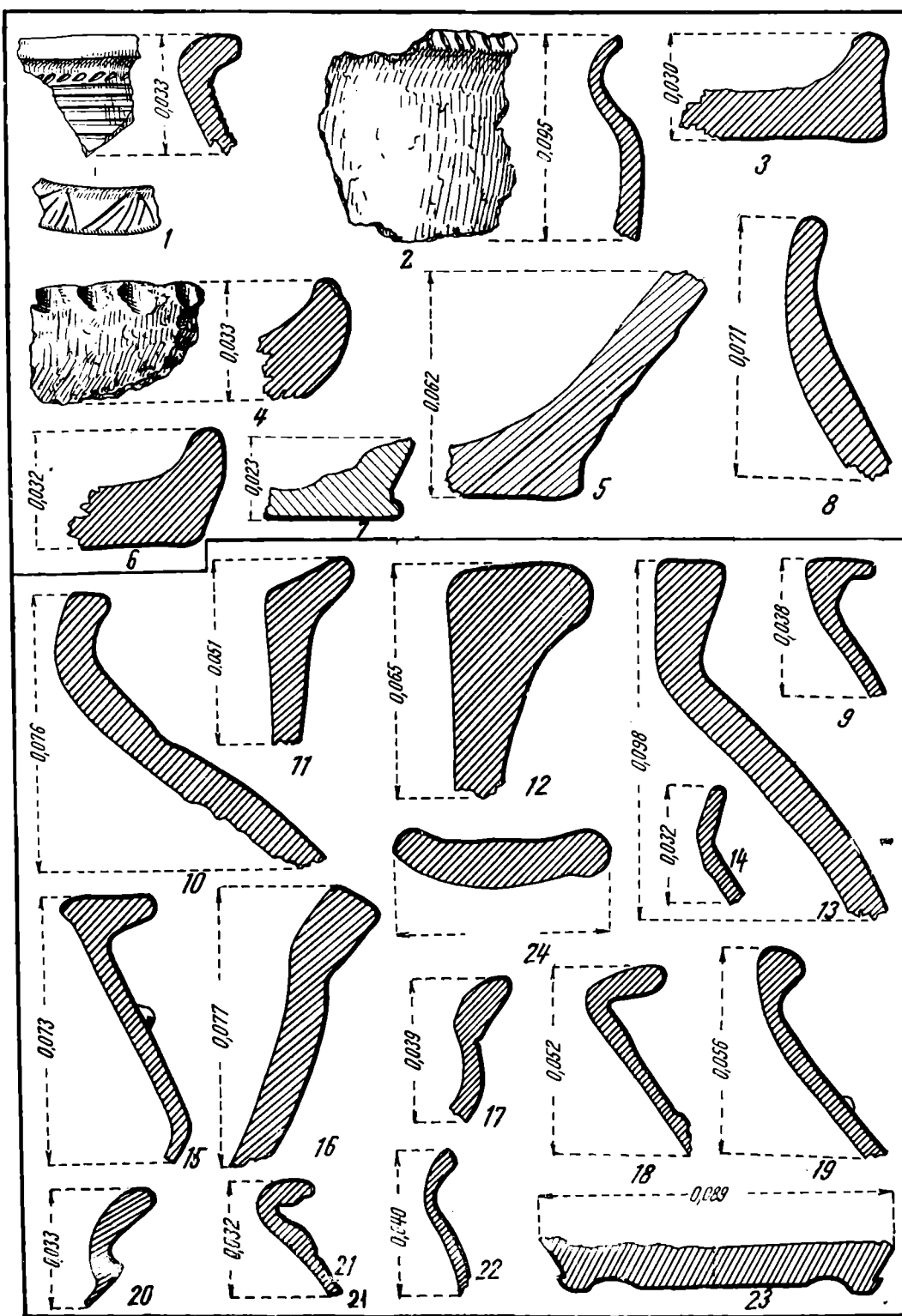
Pl. XL. — 1–2, 6: Cucuteni (Dealul Gosanu); 3–5, 7–13: Cuza Vodă (3–5, 7–9 Vatra satului, 10–13 Valea Șipoțelului); 14–18: Dancu (Iazu lui Chiriță).

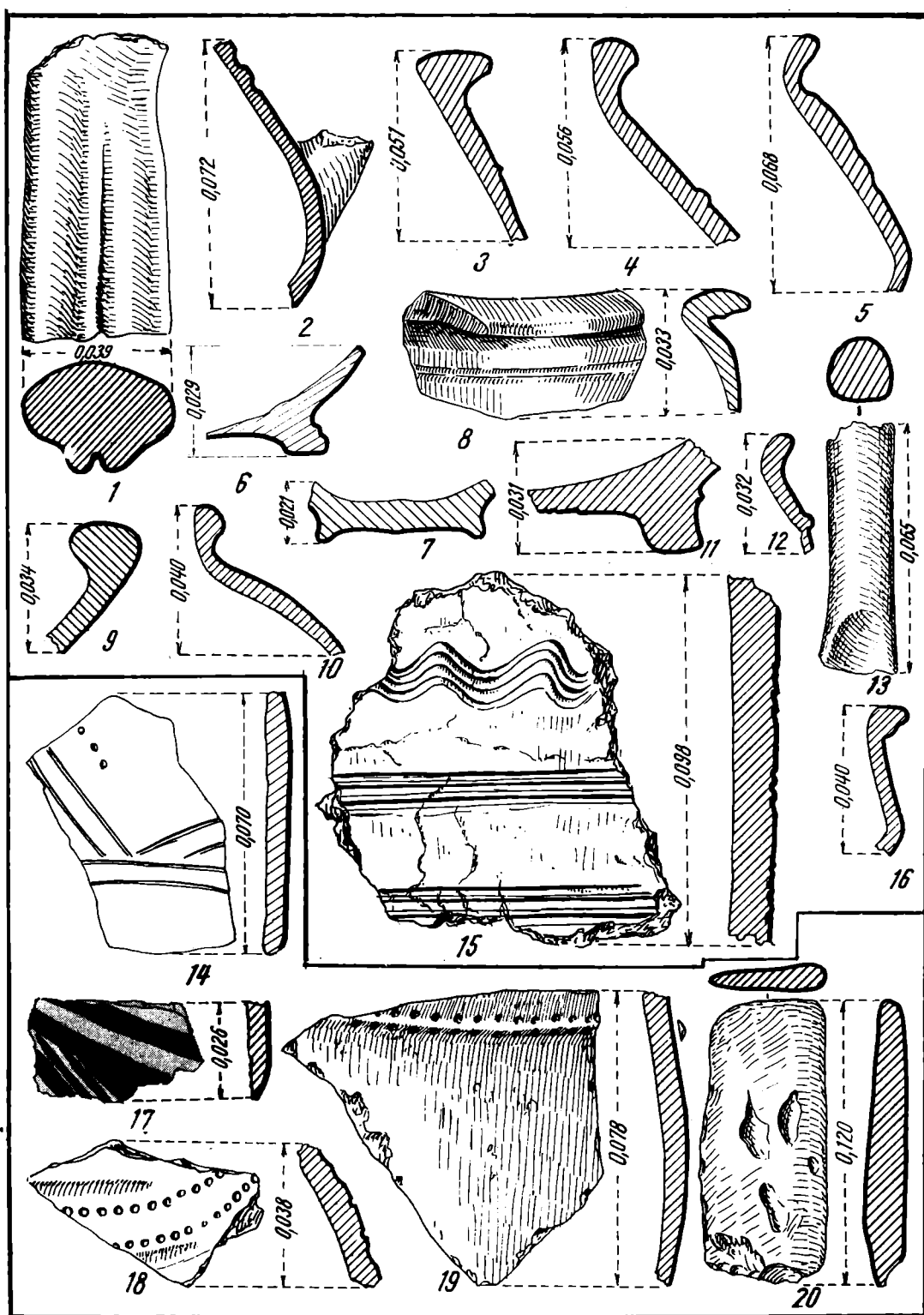

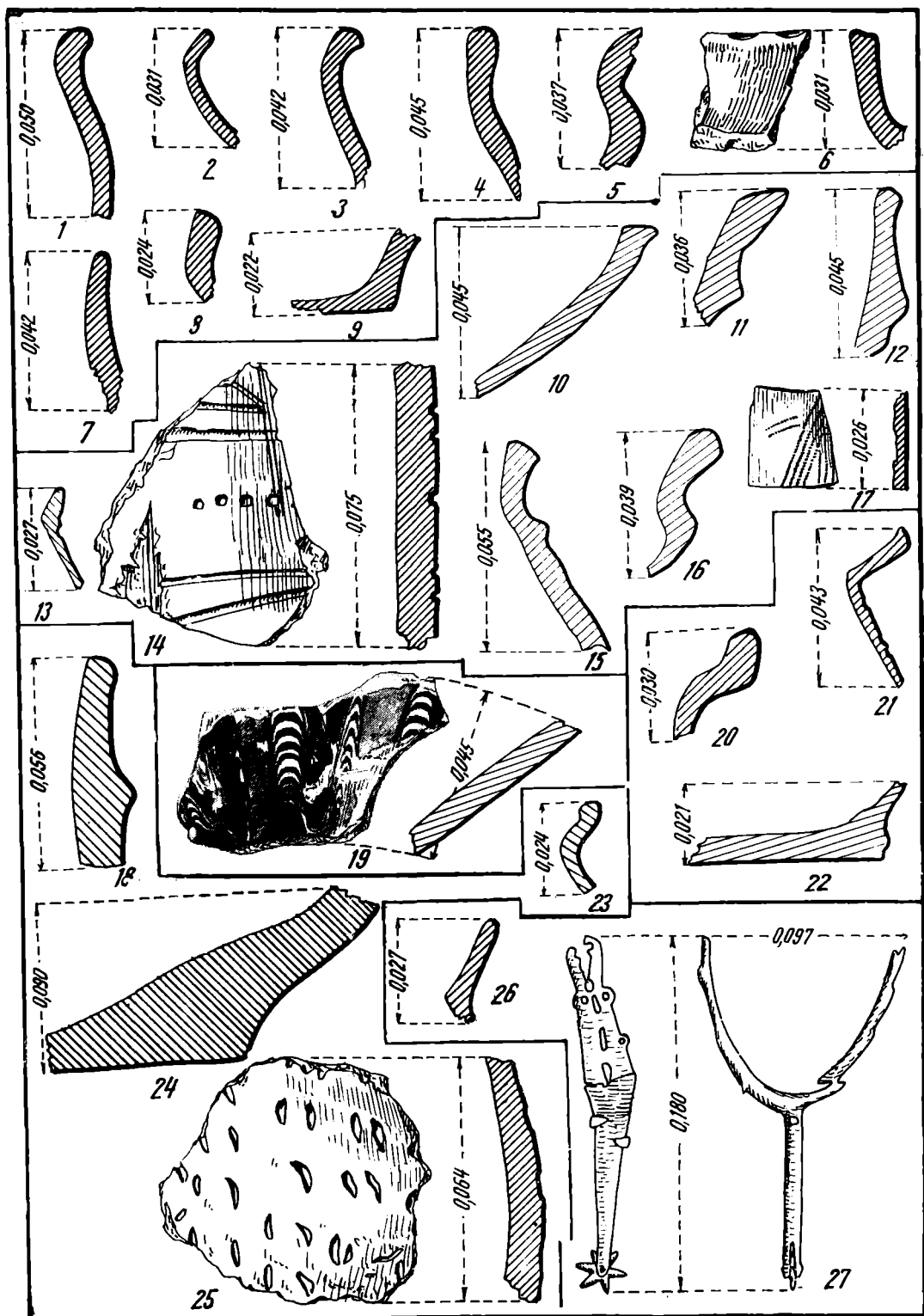
Pl. XLIII. — 1–6: *Dancu* (Terasa spre Holboca); 7–32: *Dorobanșu* (La Lutăric).

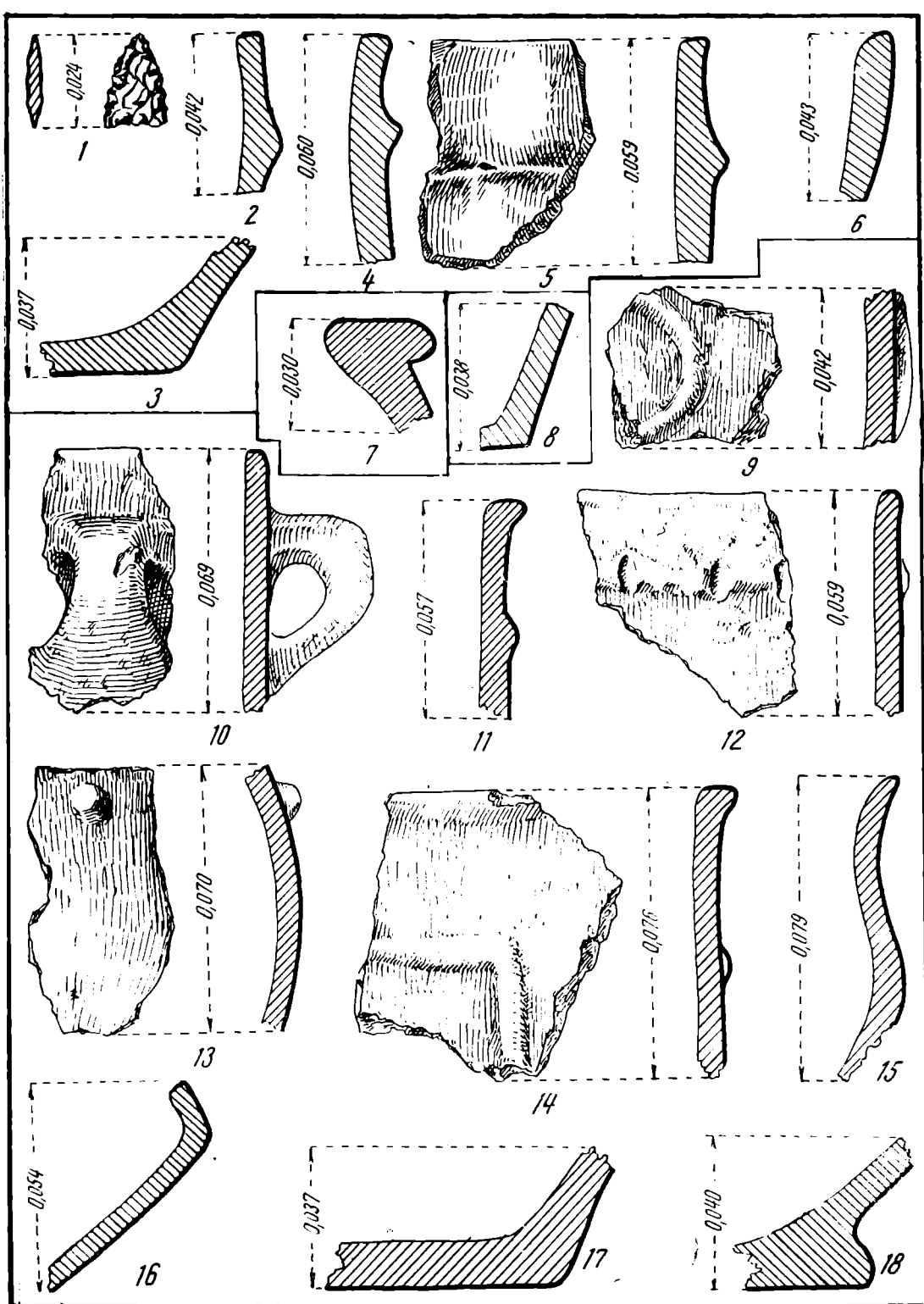

Pl. XLIV. — 1—24 : *Dorobanțu* (1—8 La Lutărie, 9—24 La Iezătură, pe poala Dealului Șorogari către pîrful Cîric).

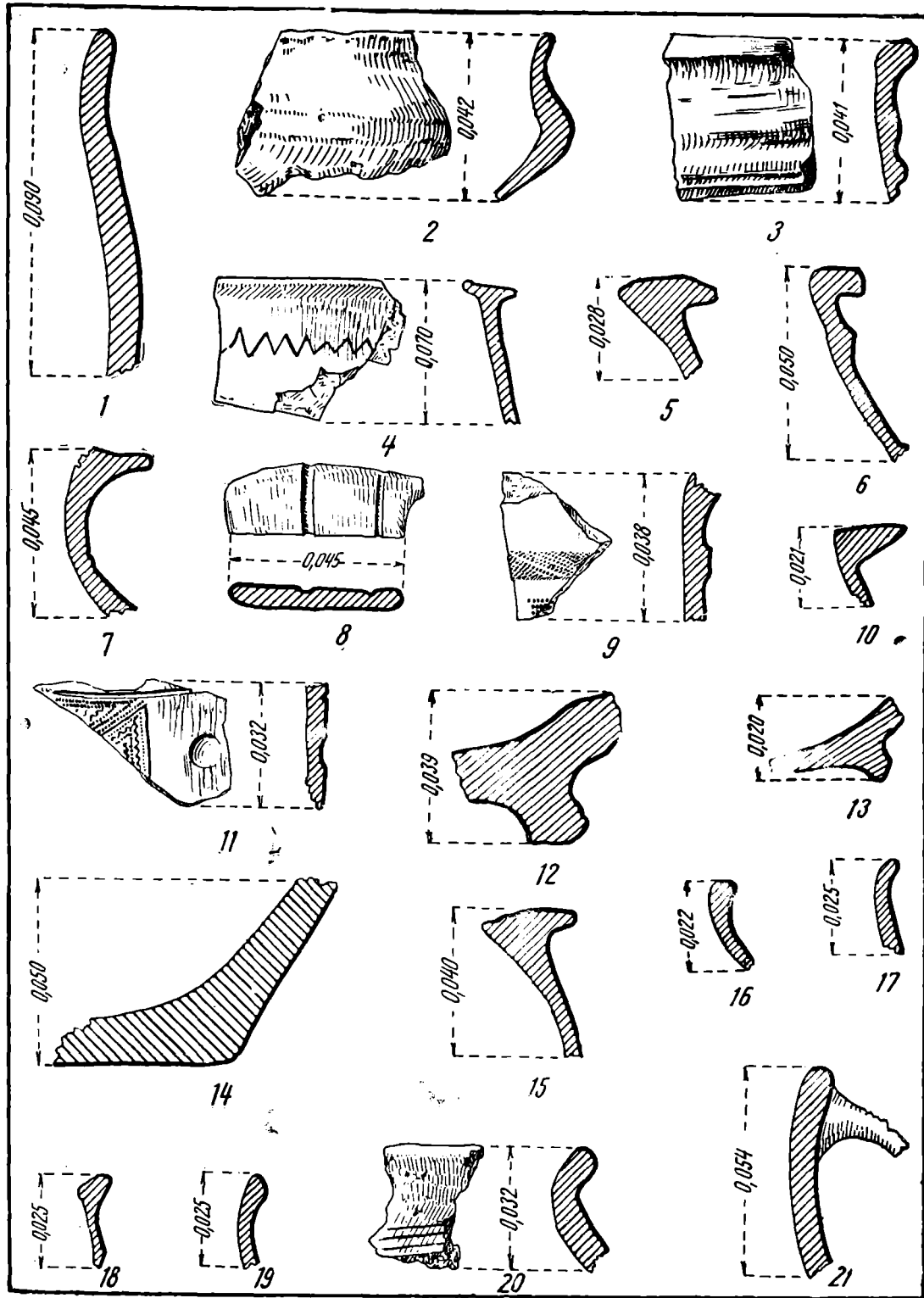

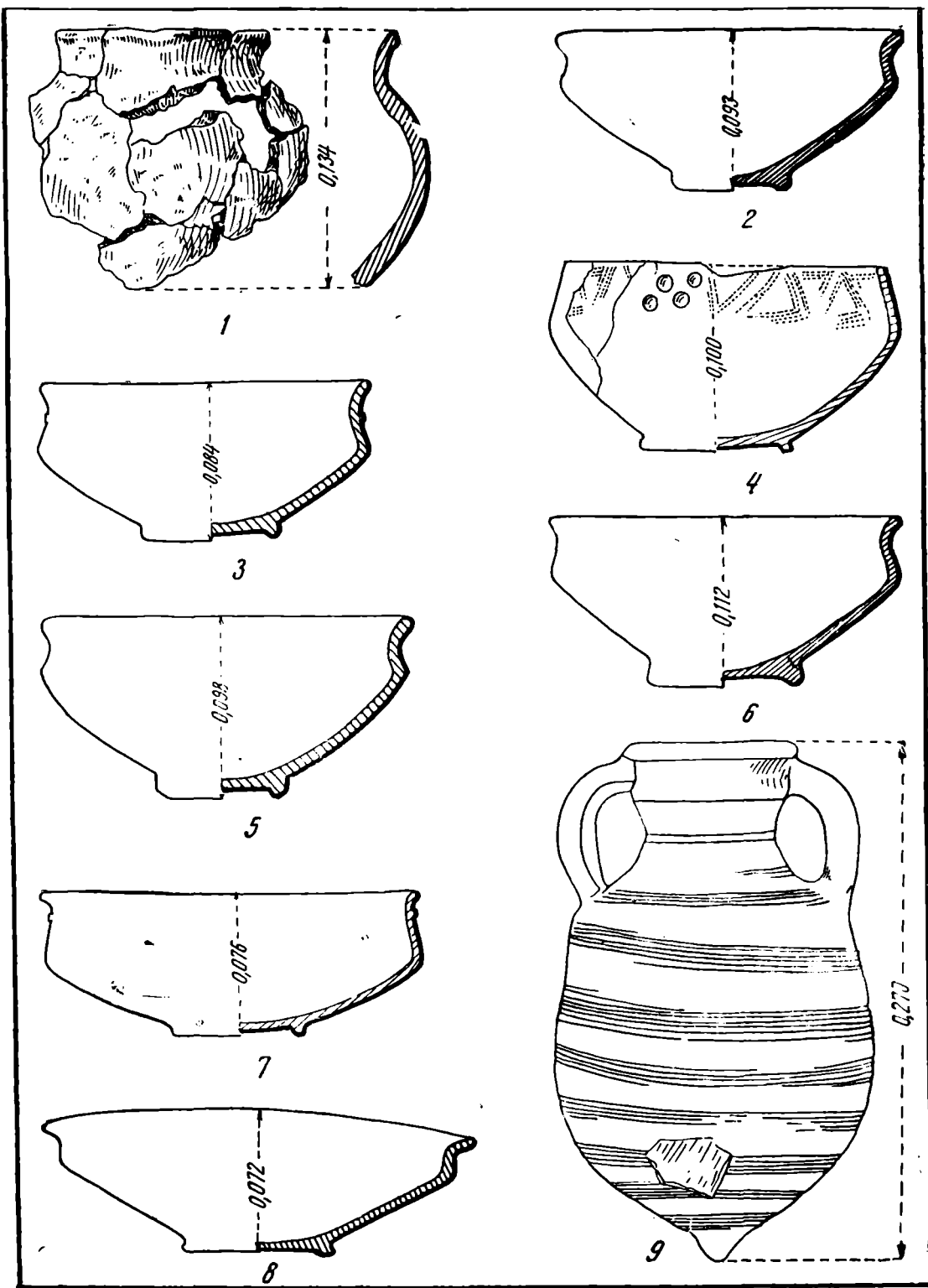
Pl. XLV. — 1—20 : *Dorobanțu* (1—13, 15—16 Poala dealului Șorogari — La Iezătură, 14, 17—20 Panta nord-estică a dealului Șorogari).

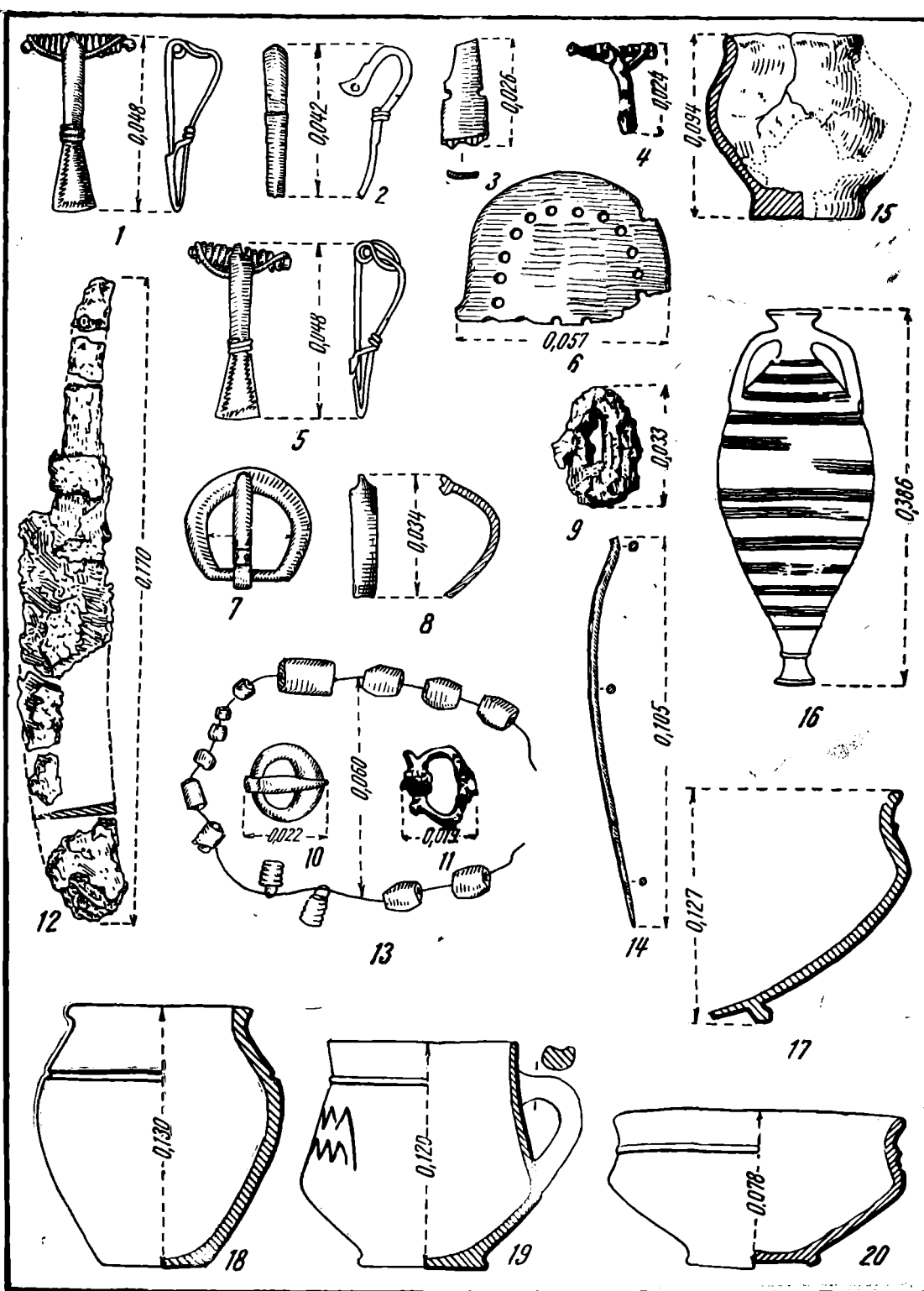

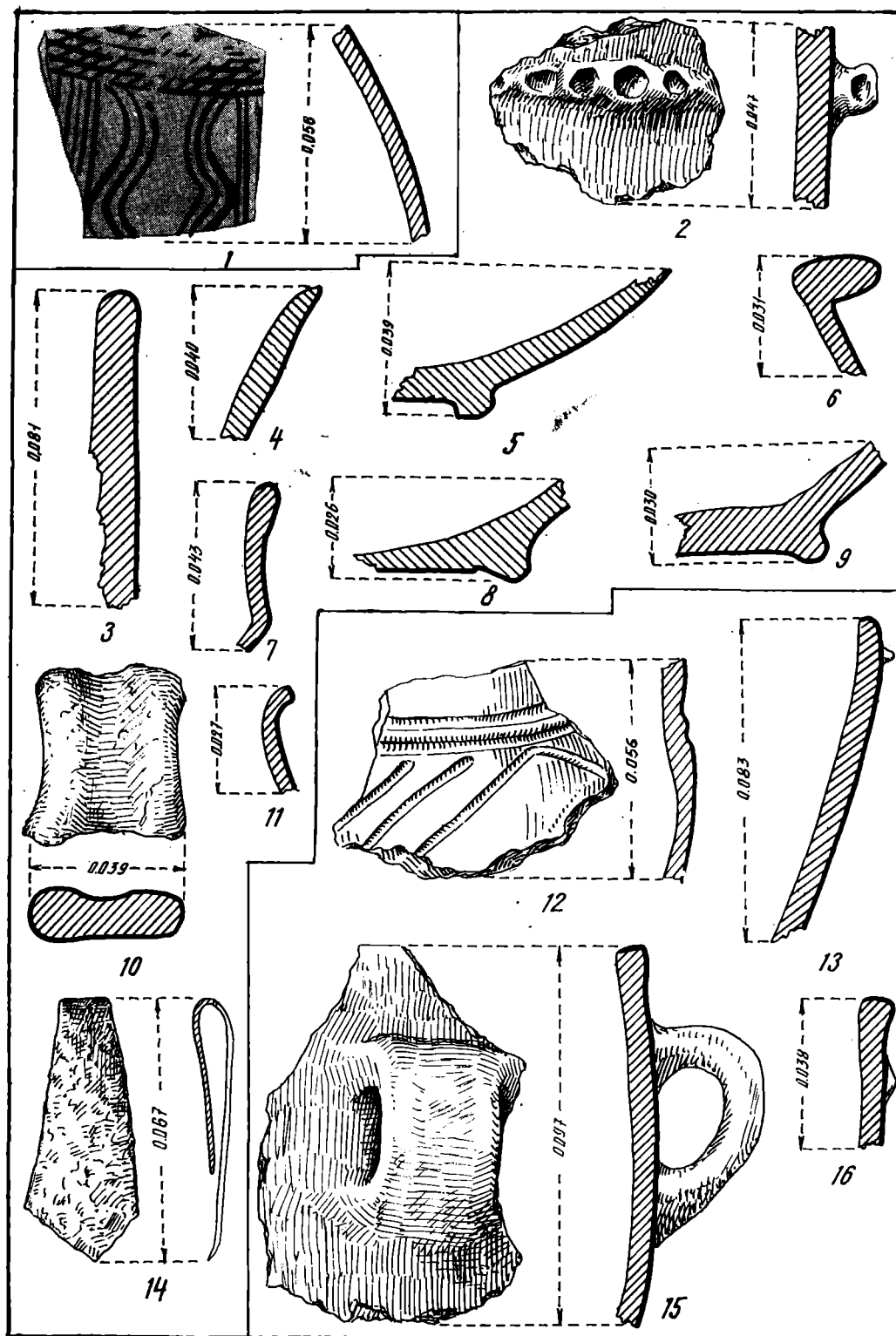
Pl. XLVII. — 1—8: *Dumești* (1—6 între Lanurile Cogenilor, 8 Valea Osînzenei, 7 Panta nord-vestică a Dealului Cogeasca); 9—18: *Erbiceni* (Dealul Cimitirului).

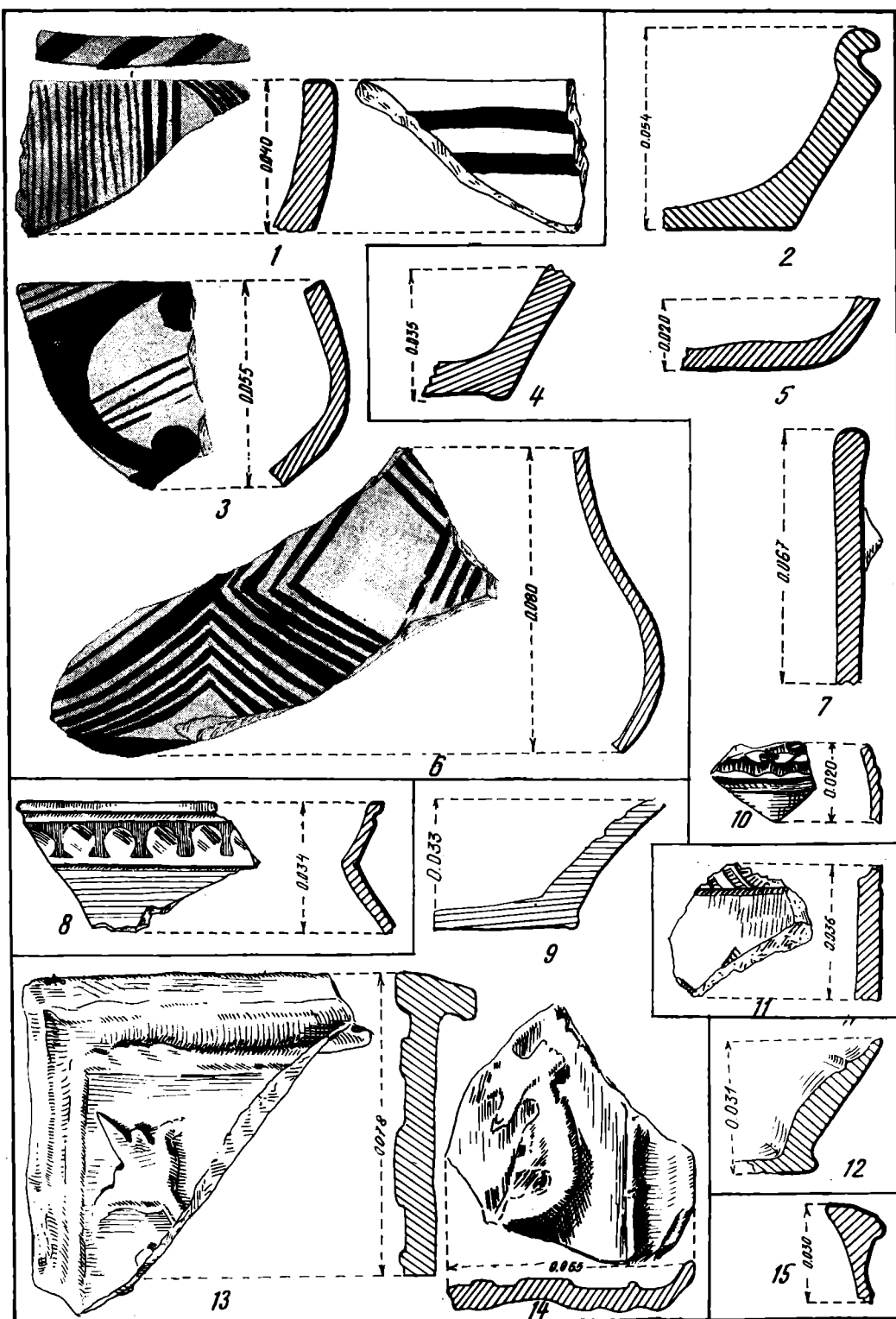

Pl. XLIX. — 1—9 : *Erbiceni* (Dealul Cimitirului).

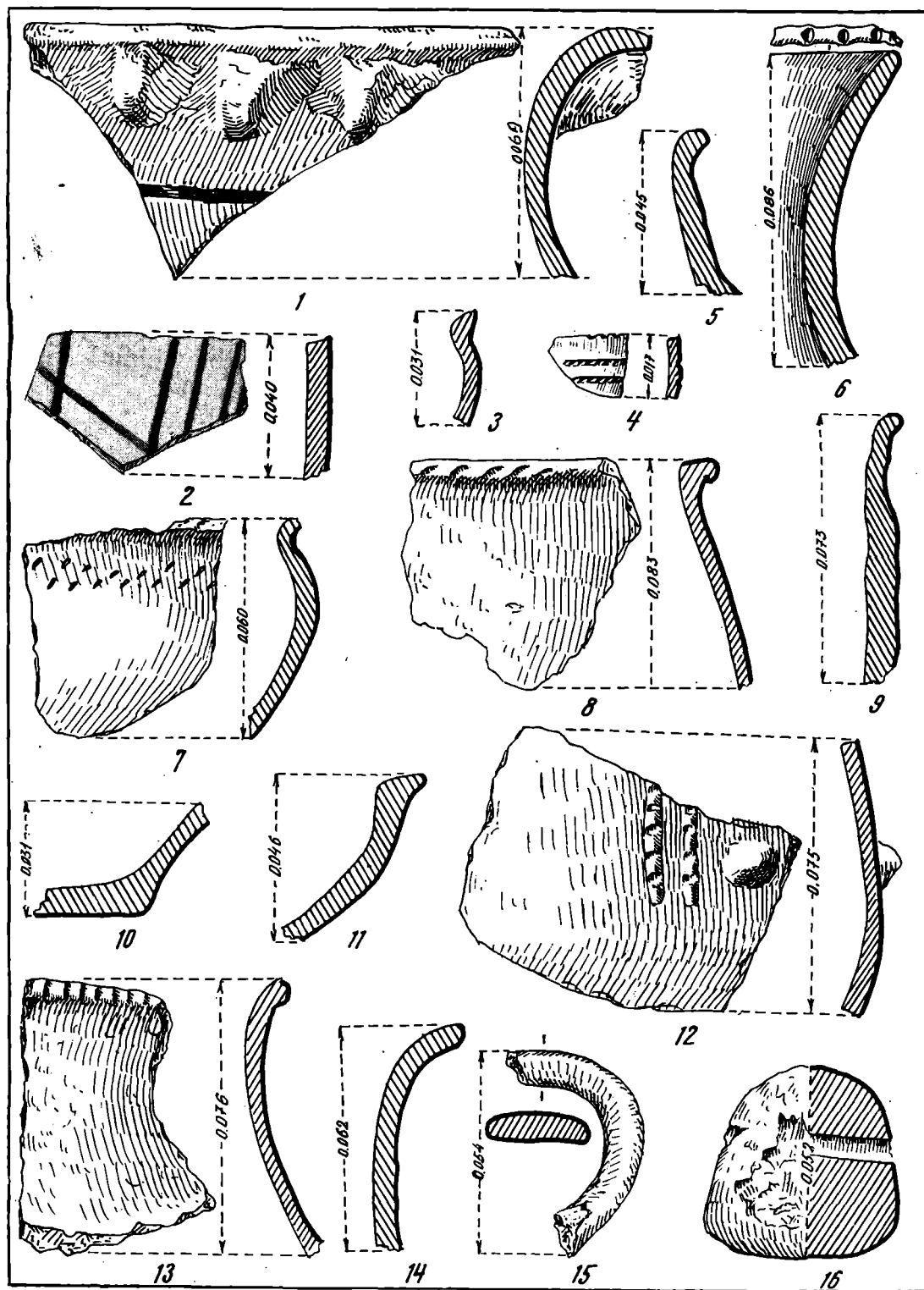

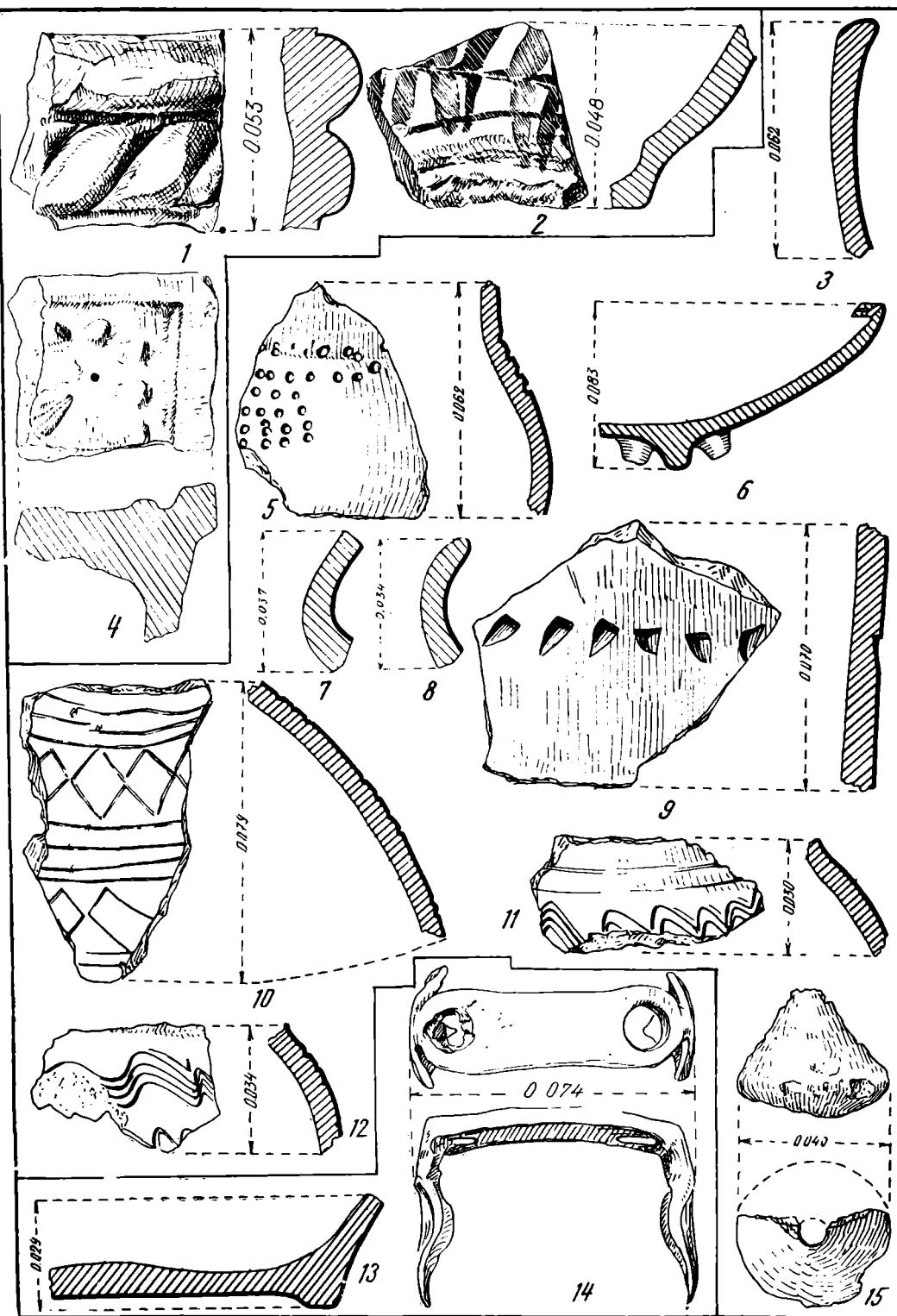

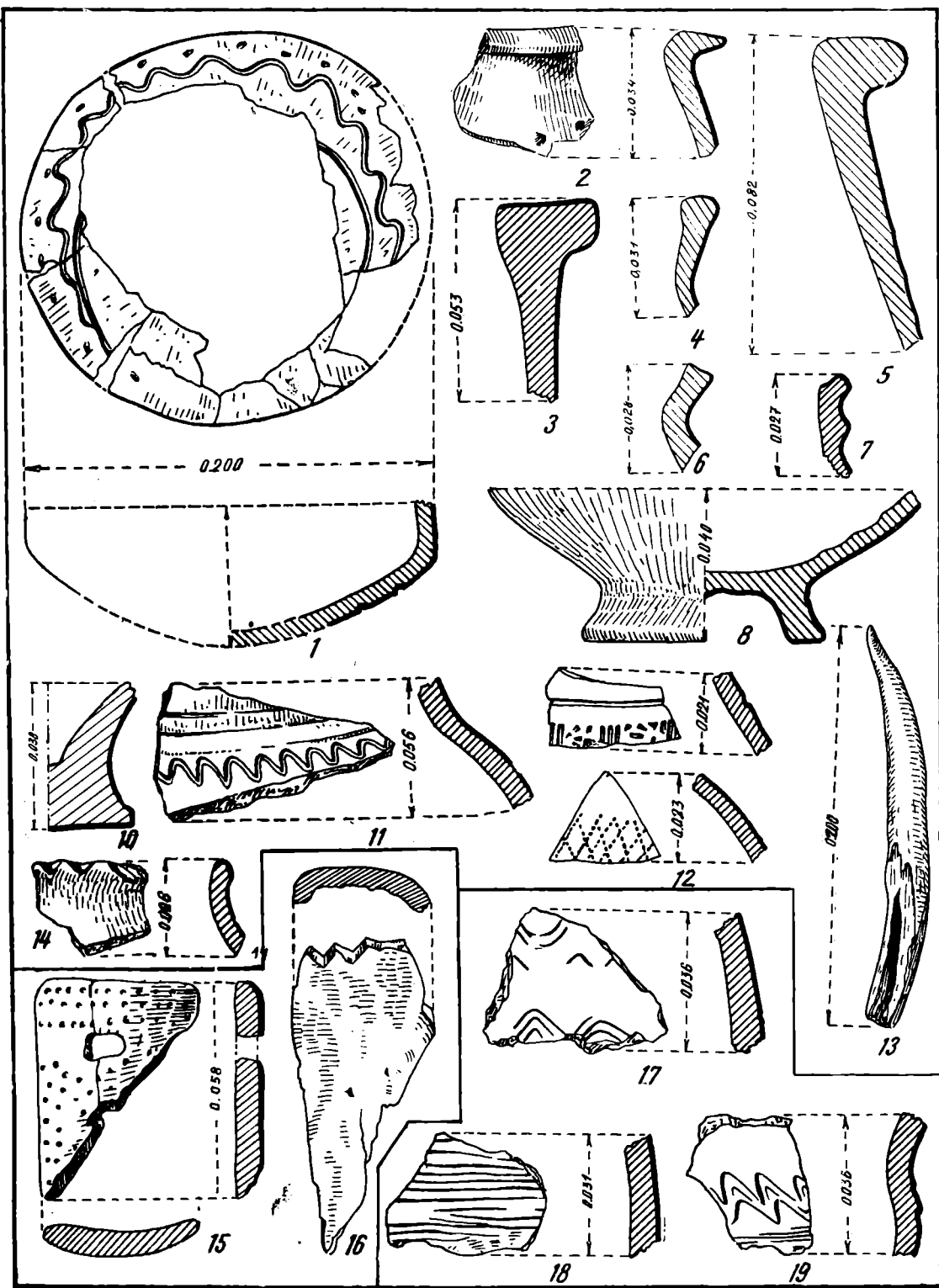
Pl. LI. — 1–16: *Erbiceni* (1 Pe Pisc, 2–11, 14 La Curtea Veche, 12–13, 15–16 Iazul Spinoasei).

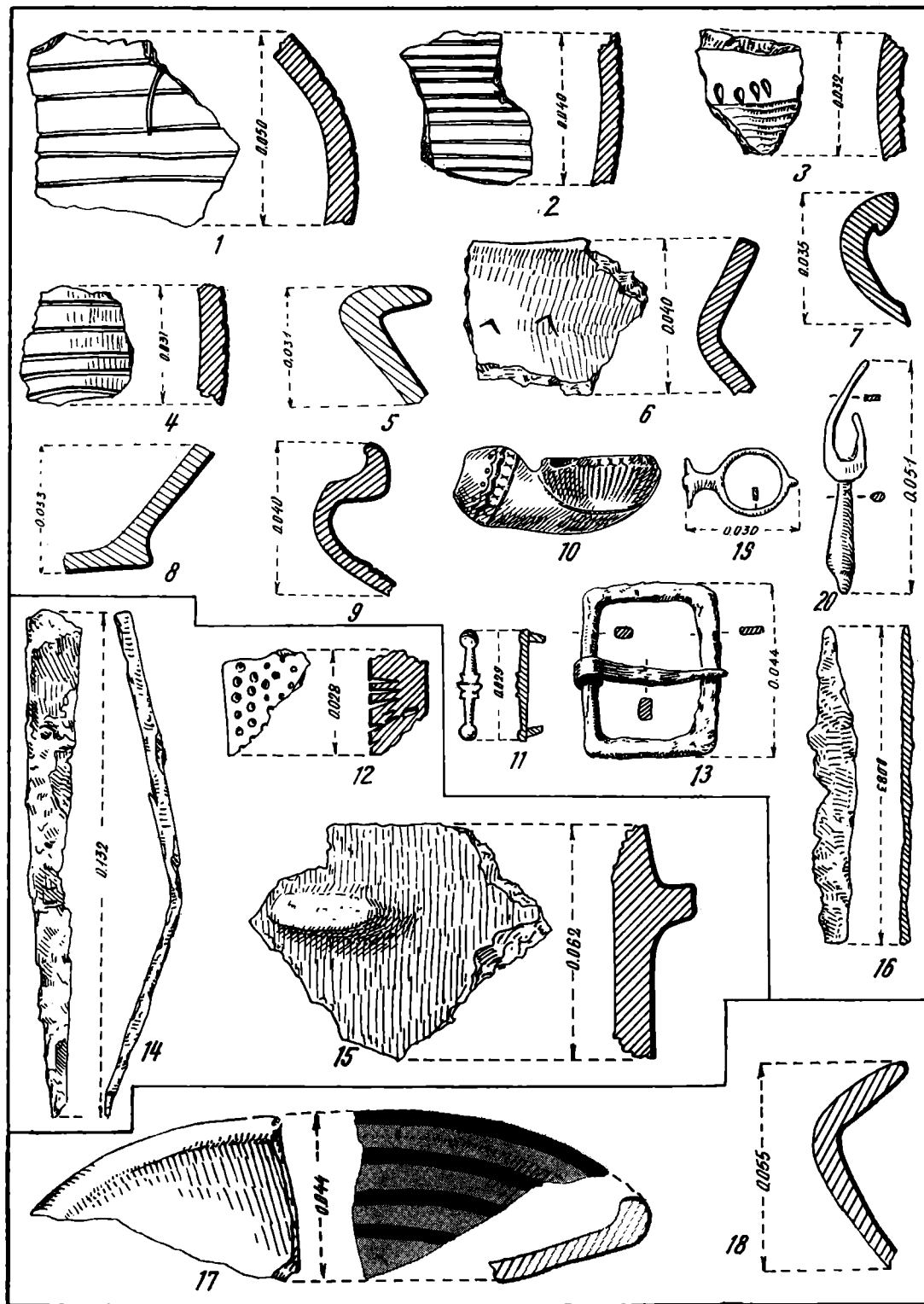
Pl. LII. — 1, 3, 6: *Erbiceni* (Sub Pisc); 11: *Ezăreni* (Dealul Cotoamnăoaci); 2, 4–5, 7–10, 13–14: *Galata* (2, 4–5, 7, 10 Valea Seacă, 9, 13–14 Valea lui Ștefan Vodă, 8 Podiș La Giușcă); 15: *Găureana Gura Văii* (La Lutărie); 12: *Hîrlău* (Curtea Domnească).

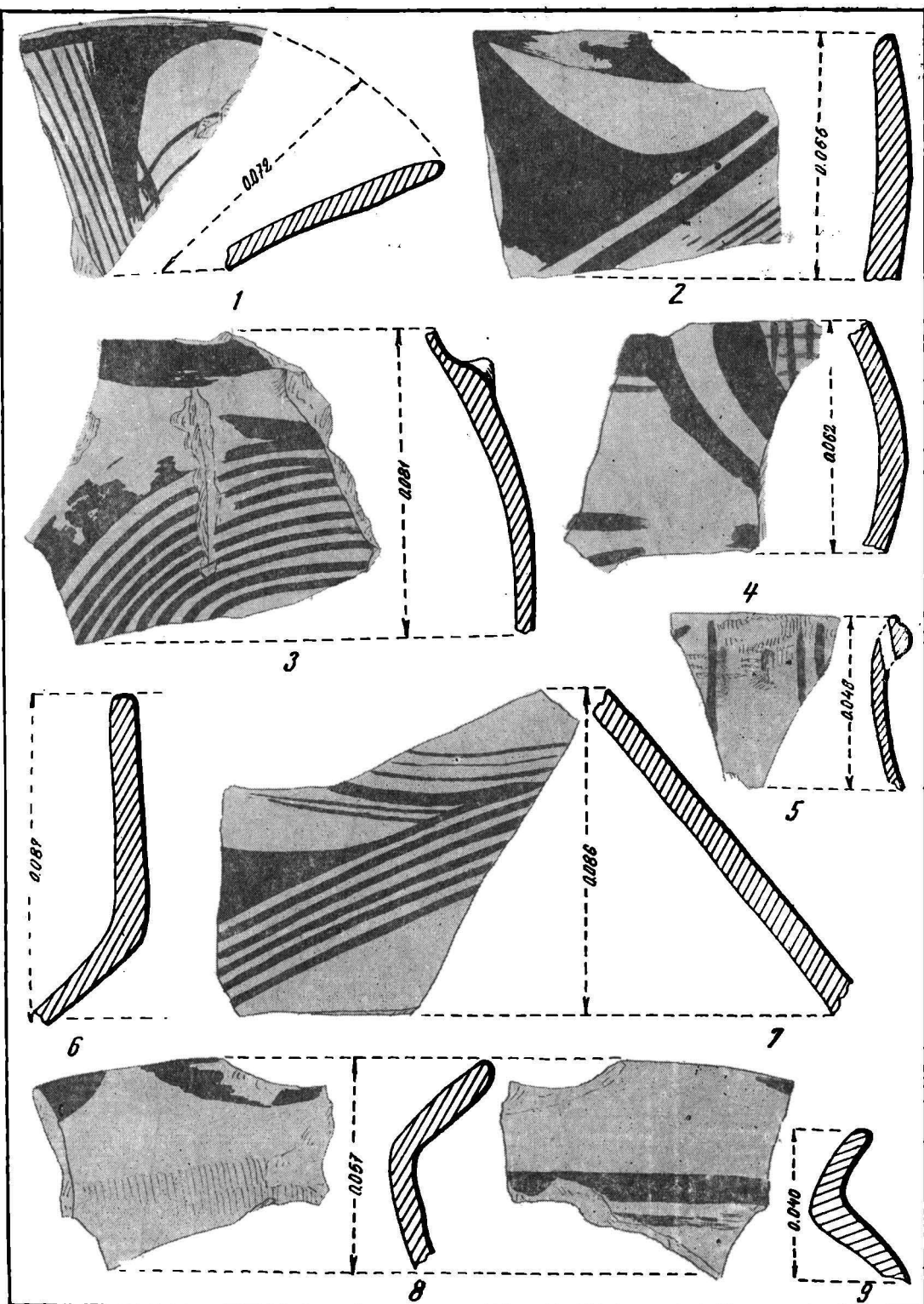

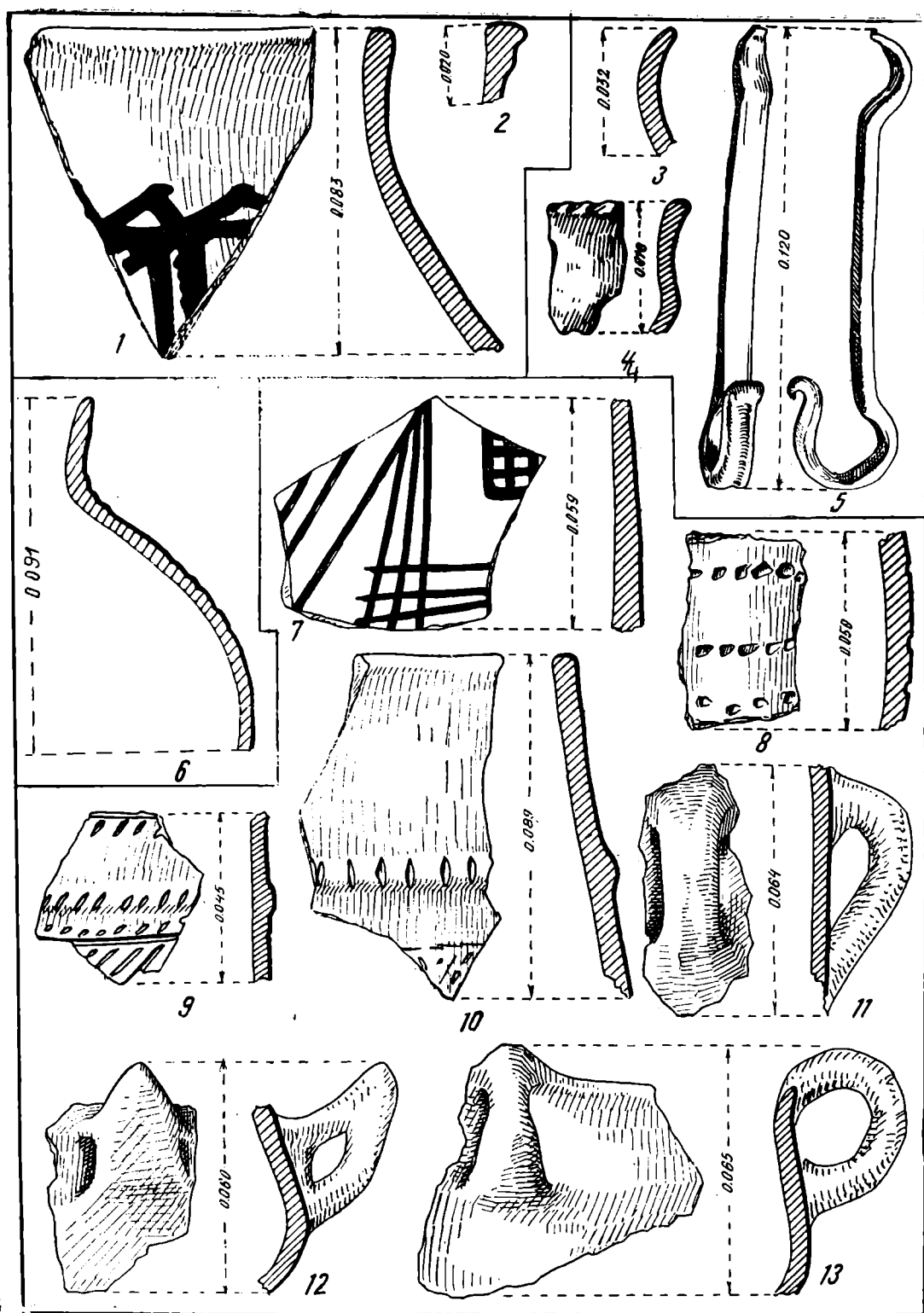

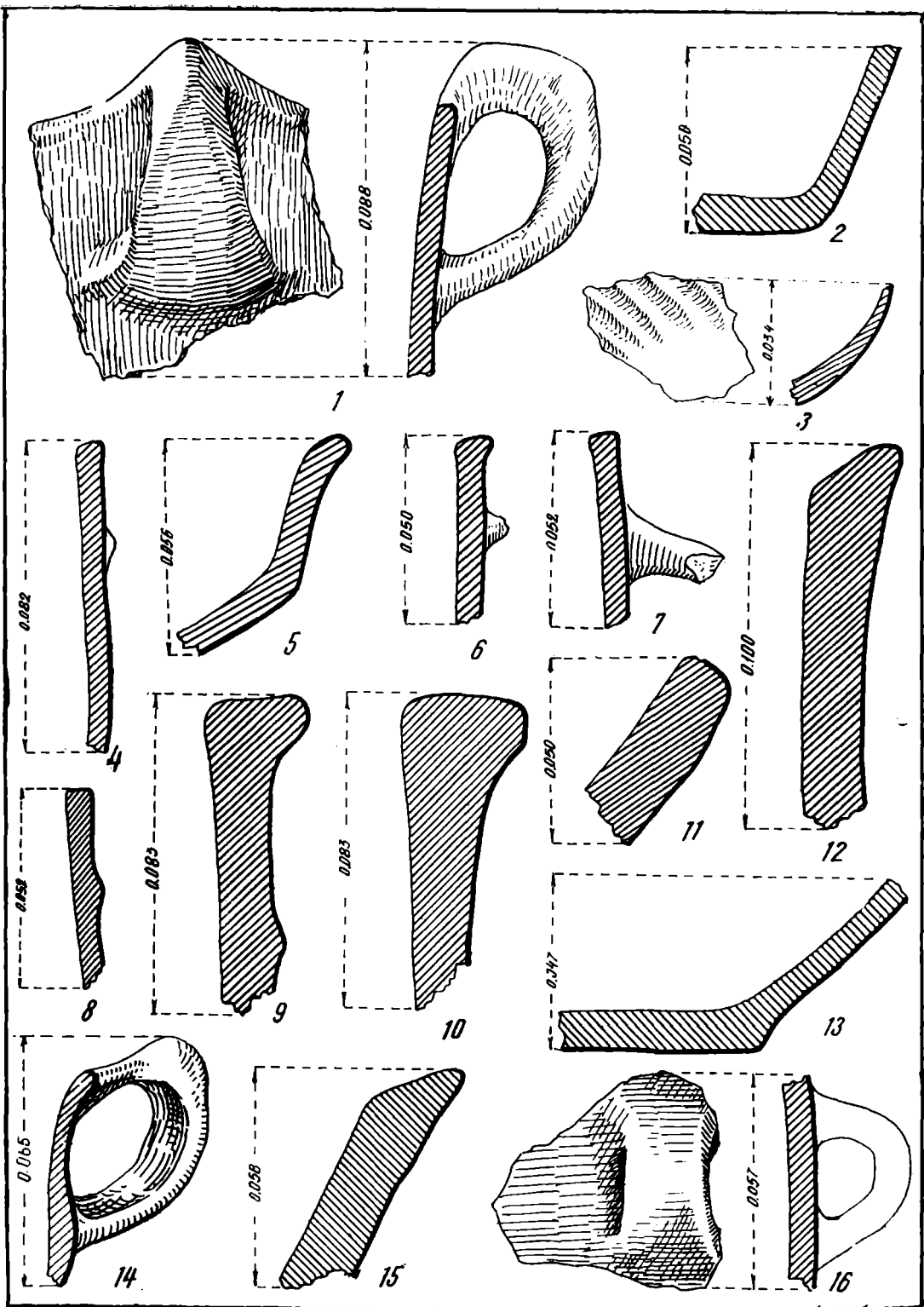
Pl. LV. — 1—19: *Hlincea* (1—14 Poala vestică a Dealului Cetățuia, 15—16 Șesul Nicolinei, 17—19 Marginea nord-vestică a satului).

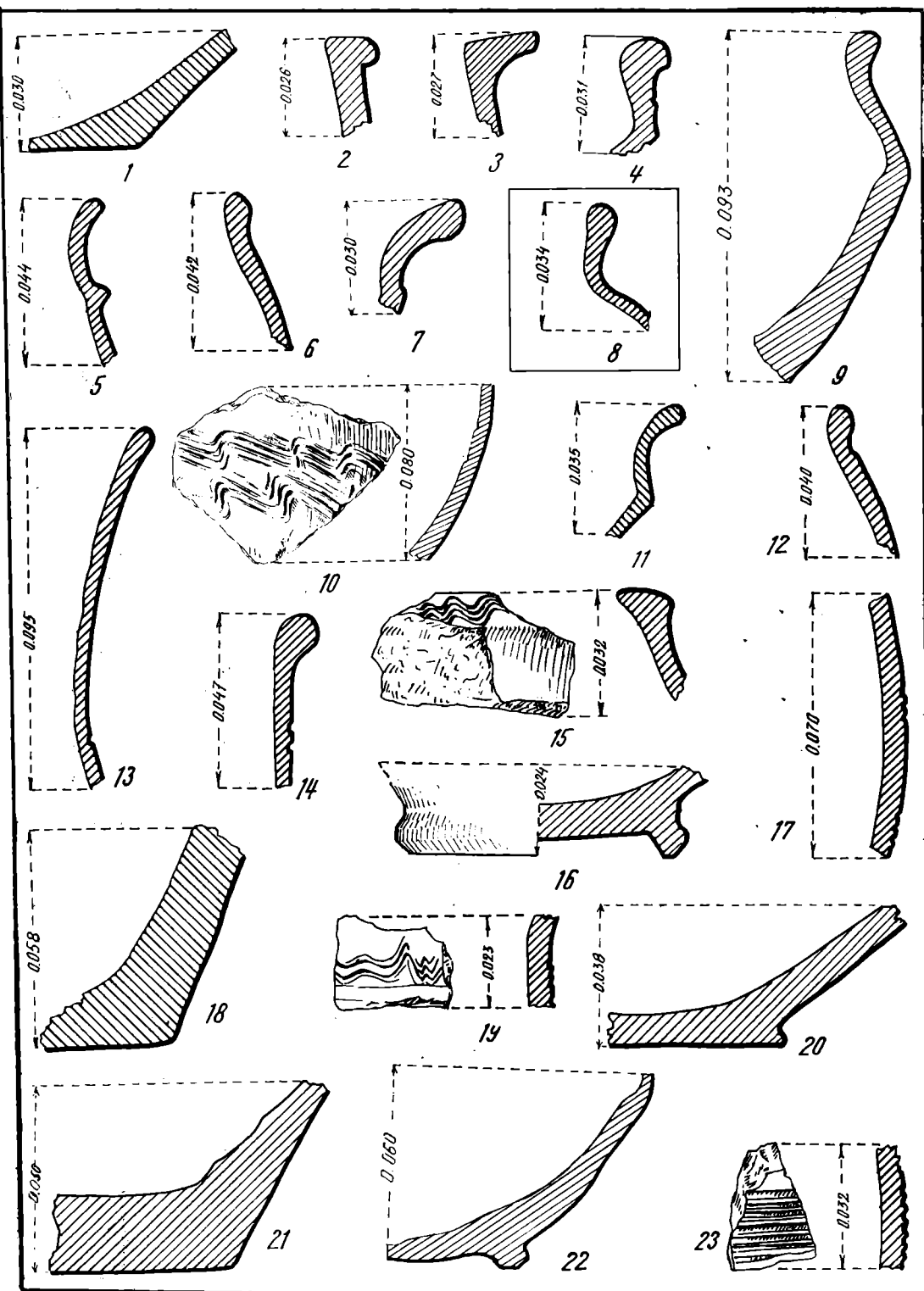

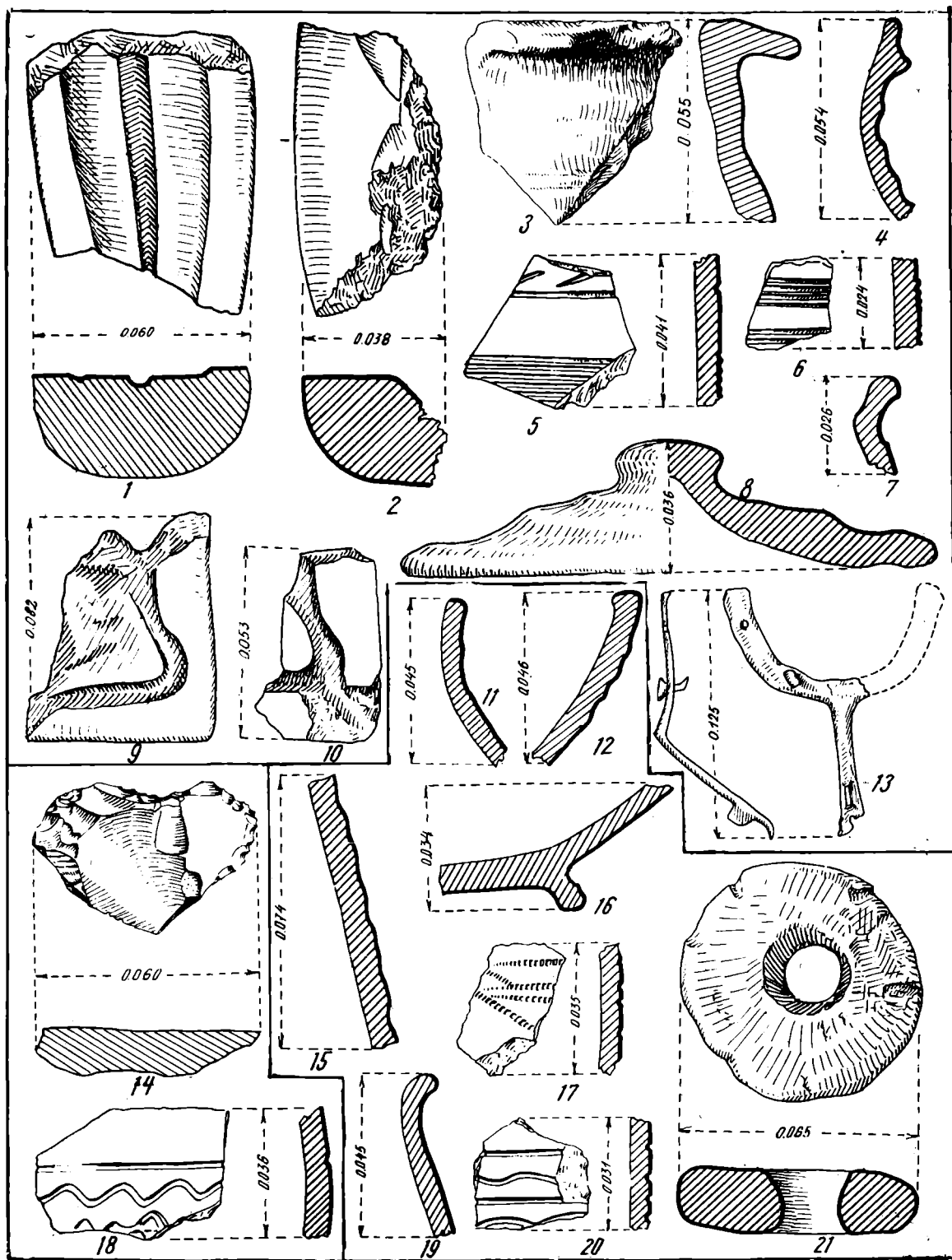

Pl. LVII. — 1-9: *Hodora* (Dealul Calafat).

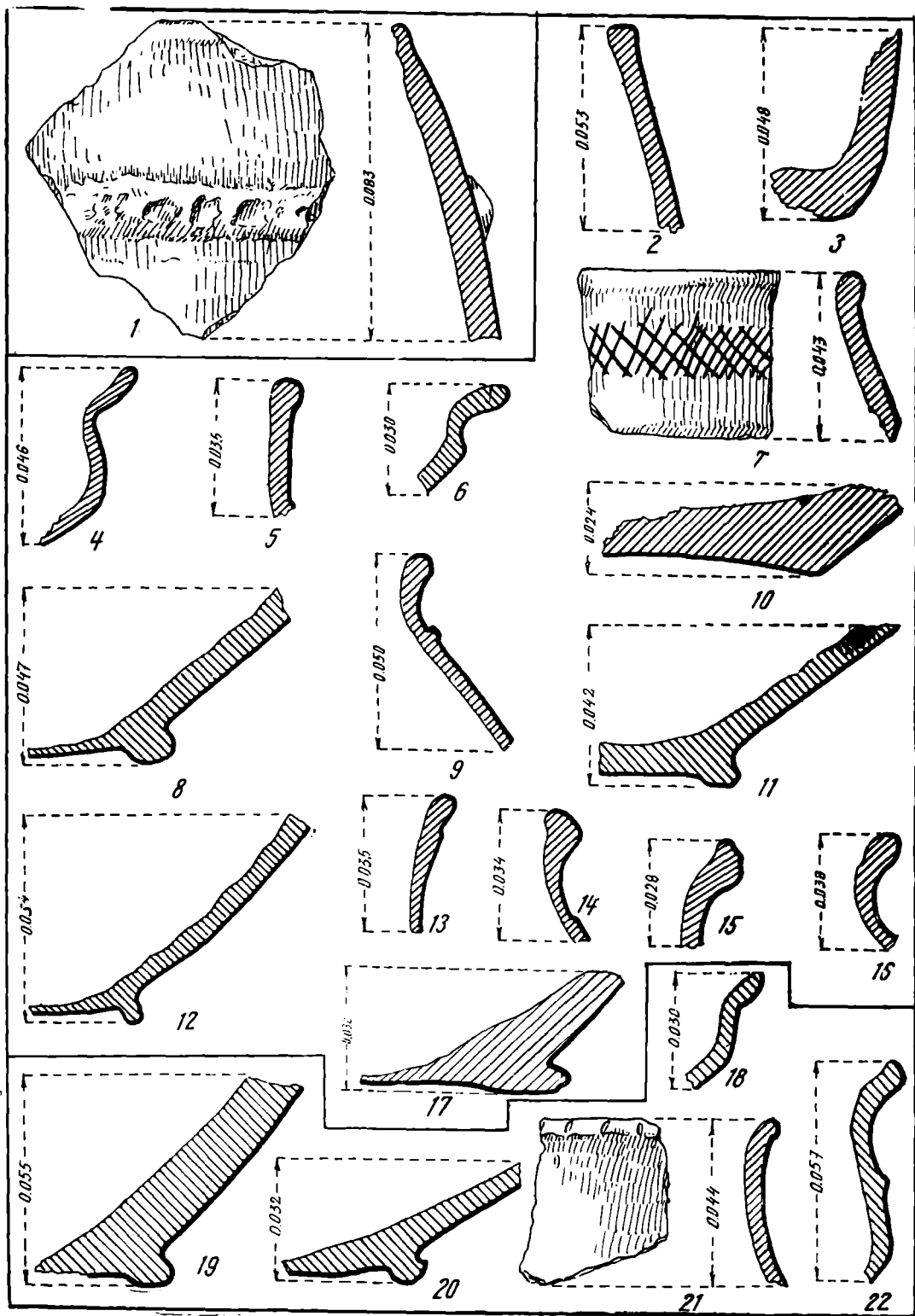

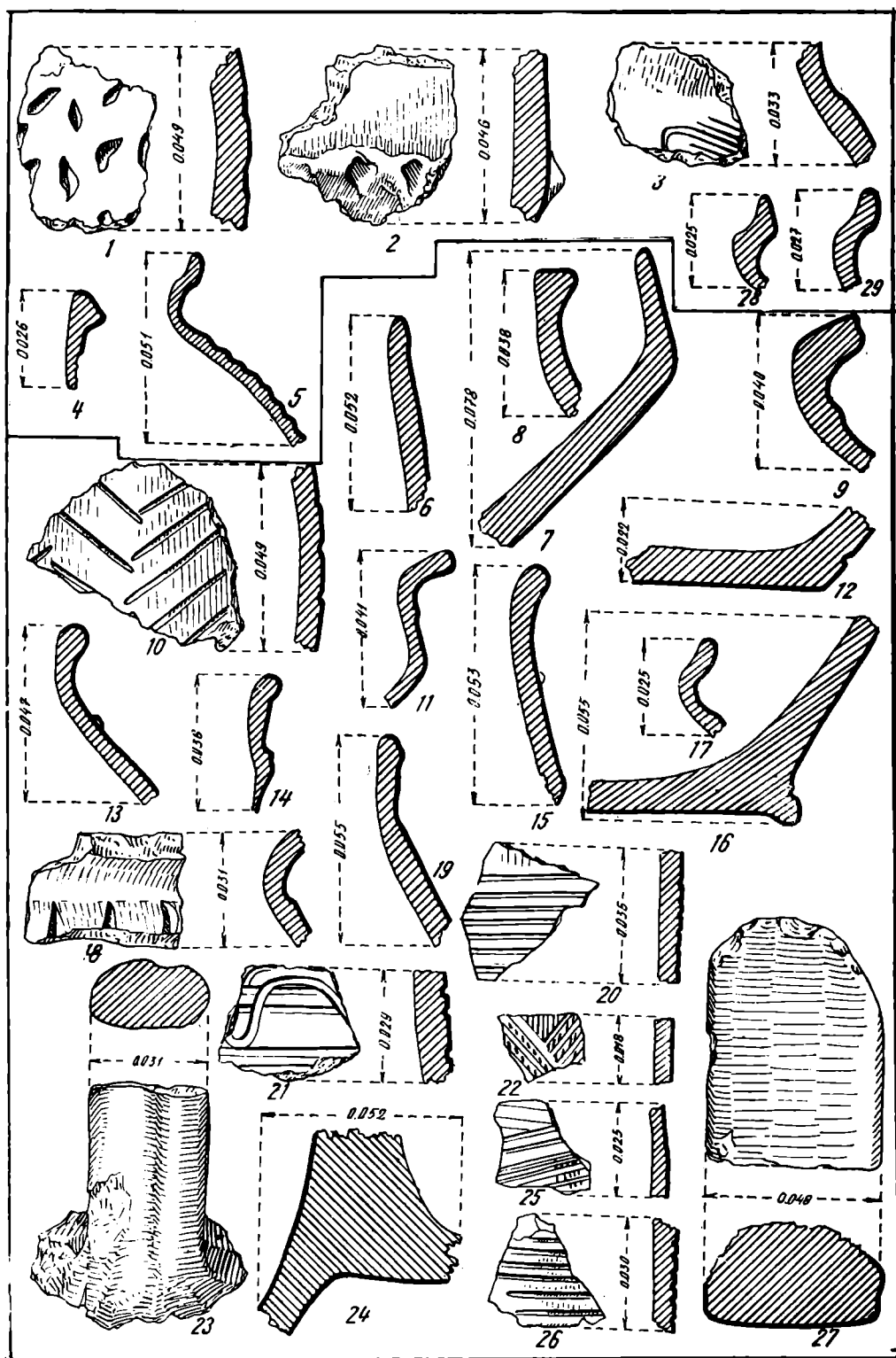

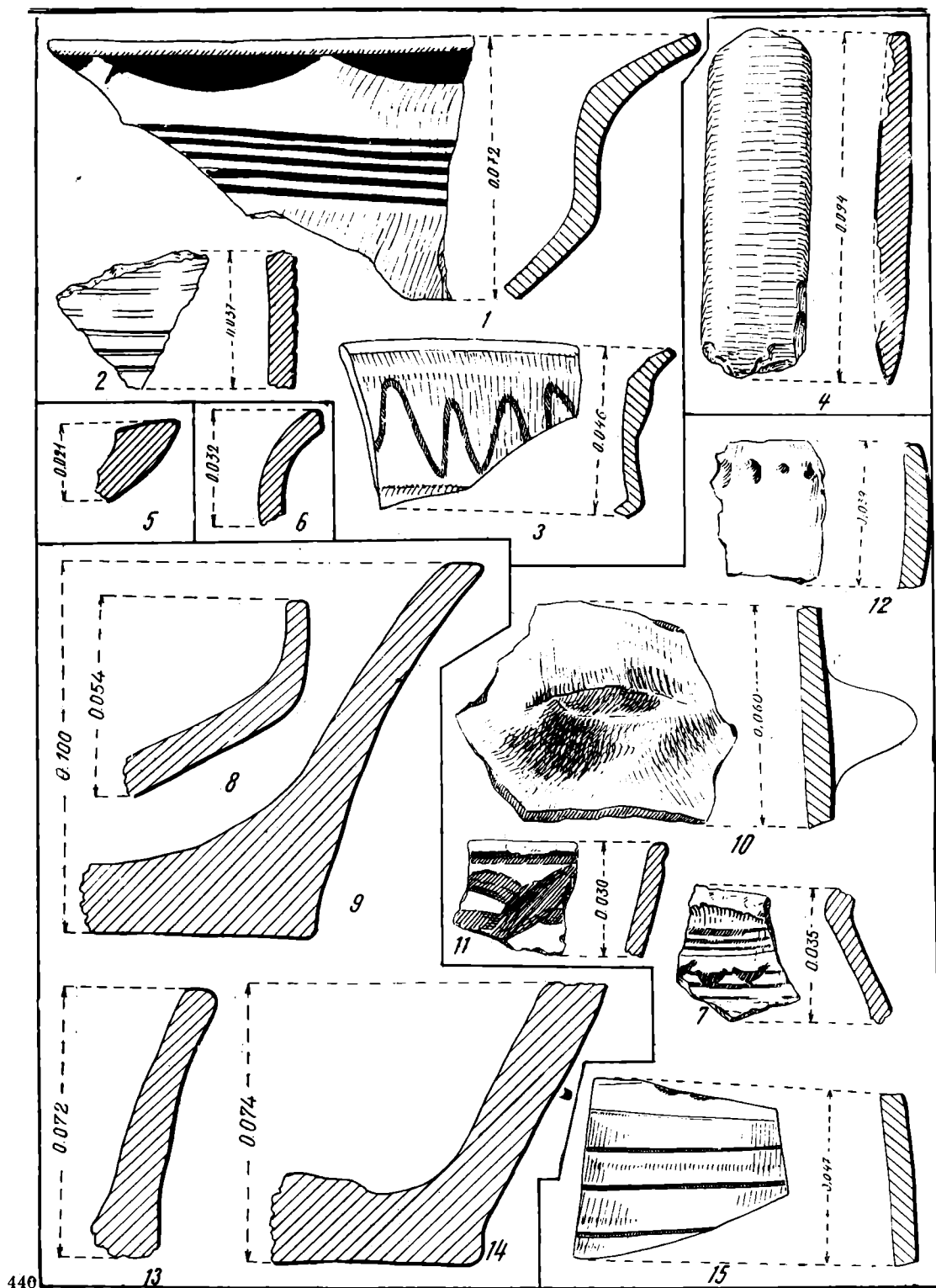
Pl. LXI. — 1–21: *Holboca* (1–10, 13 Peste Baltă, 14, 18 Cimitirul animalelor, 11–12, 15–17, 19–21 Movila cea Mare).

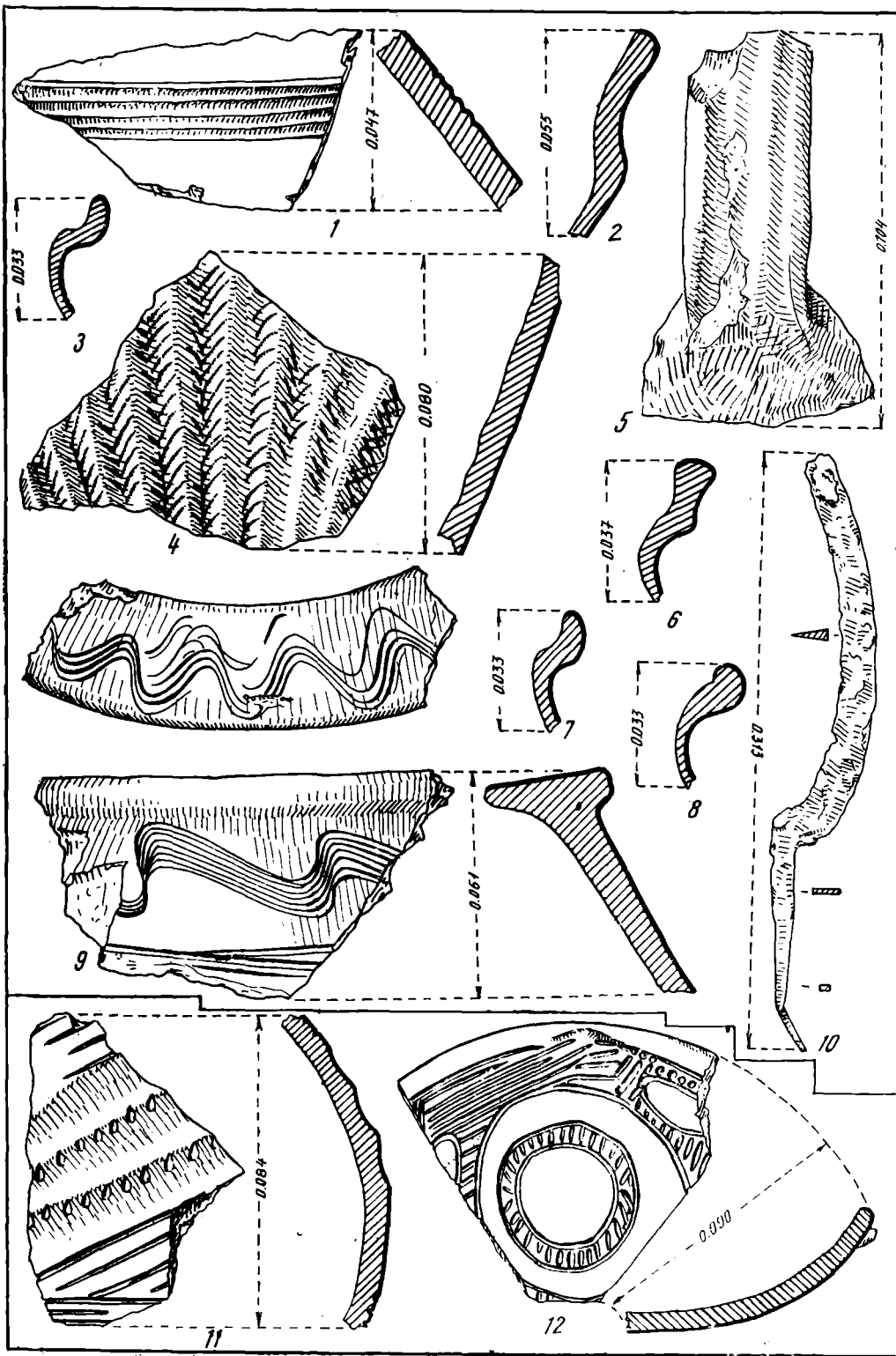
Pl. LXII. — 1–22 : *Holboca* (1 Movila cea Mare, 2–17 La Moară, 18–22 Cantonul 283).

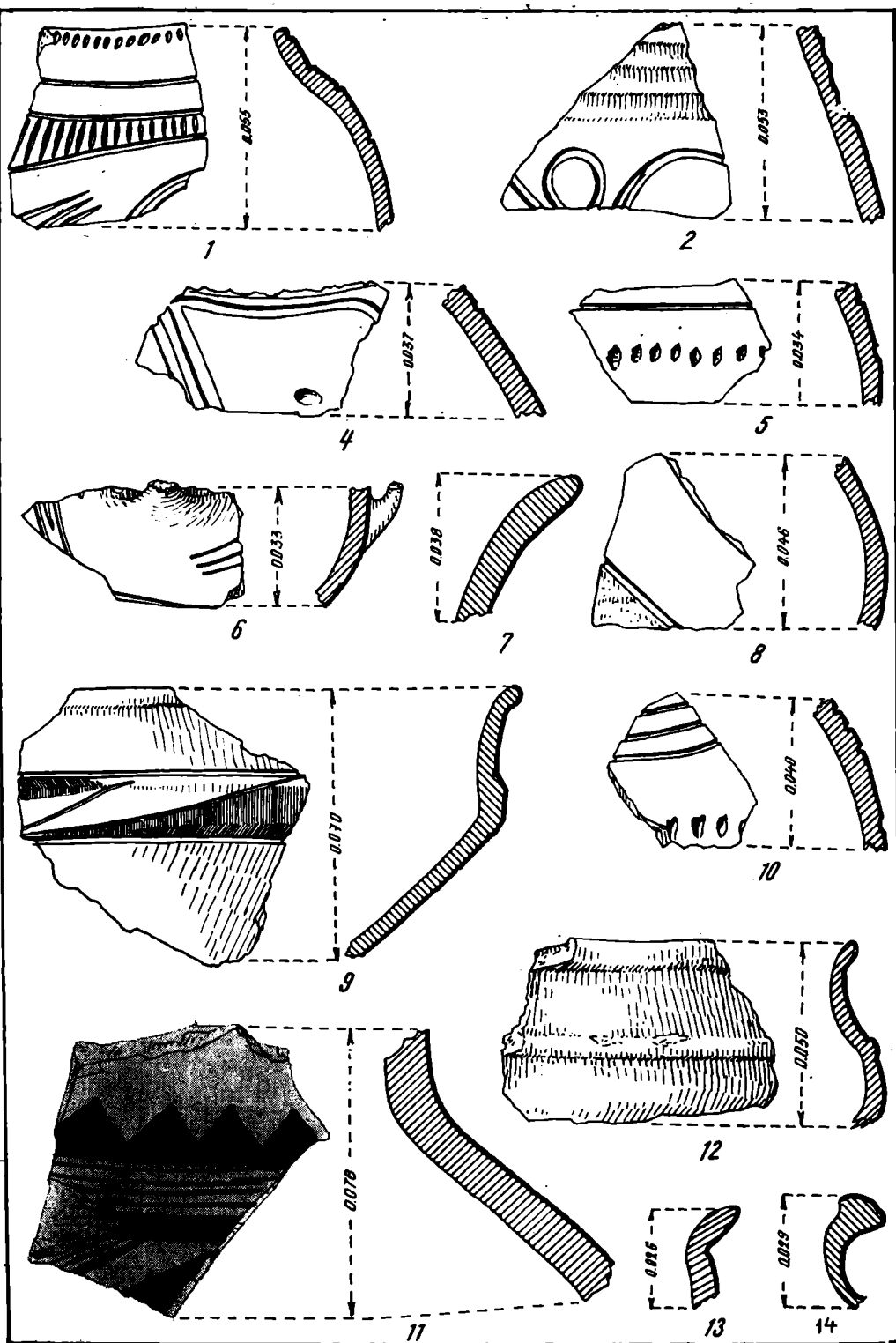
Pl. LXIII. — 1-29: *Holm* (1-5, 28-29 Panta nord-estică a dealului Holm, 6-27 Panta sudică a dealului Holm).

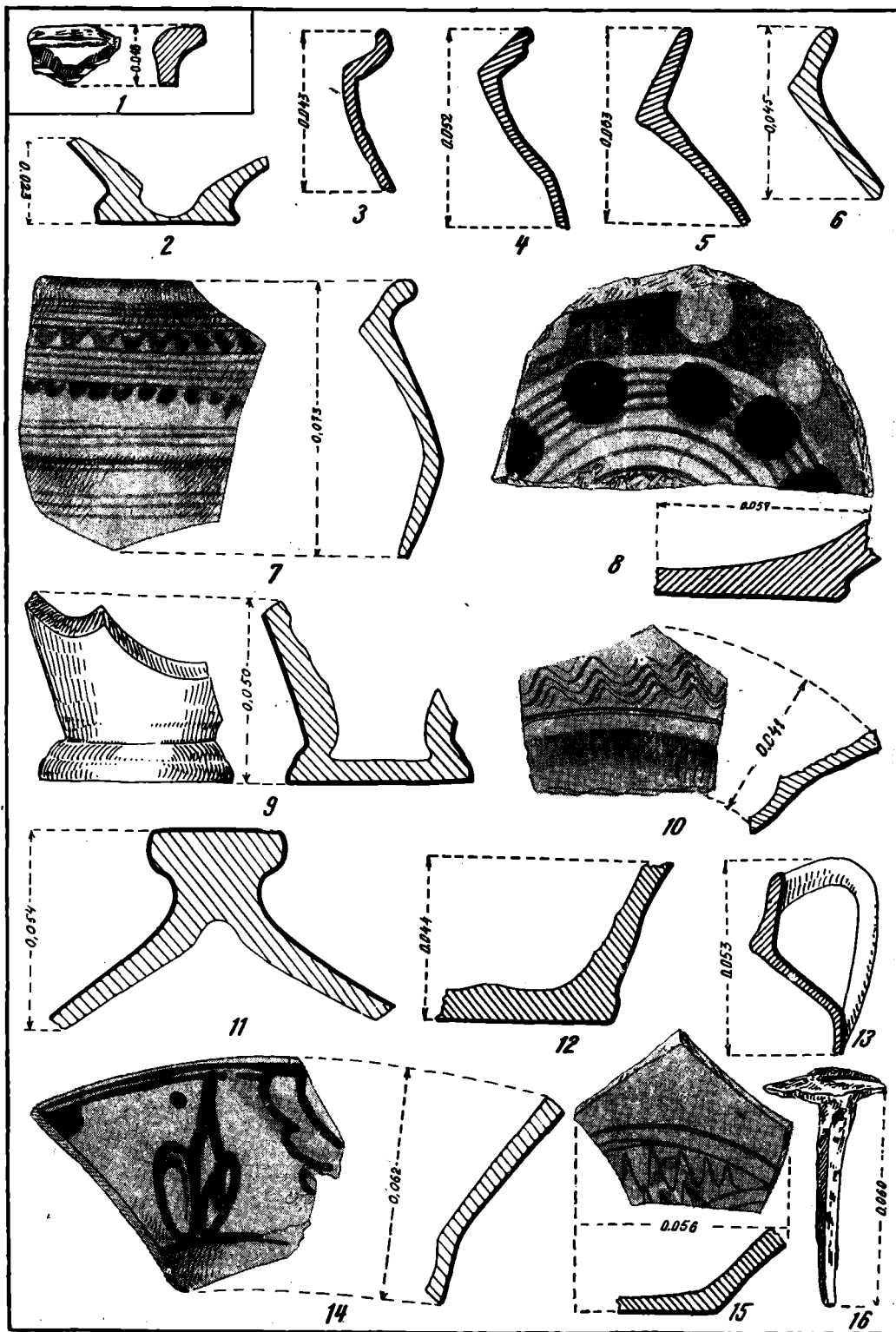

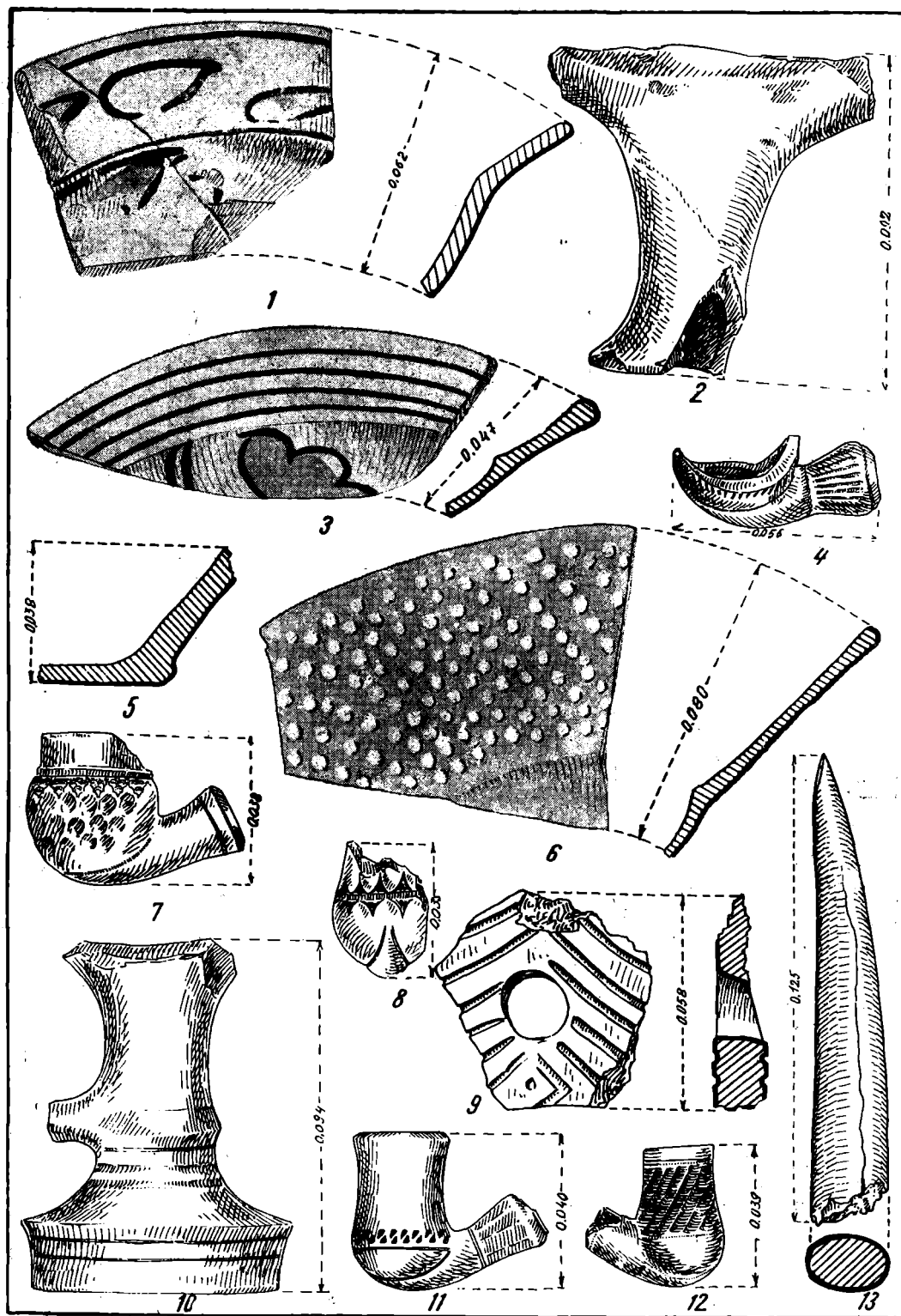
Pl. LXIV. — 1—4: *Holm* (1—3 Panta sudică a dealului Holm, 4 Podișul de deasupra pădurii Țiclău); 5, 7—9, 11, 13—14: *Horlești* (8—9, 13—14 Dealul Bursucului, 5 Vatra satului, 7, 11 Boțeștii cu Vișoara); 6, 10, 12, 15: *Horodiștea* (Vatra satului).

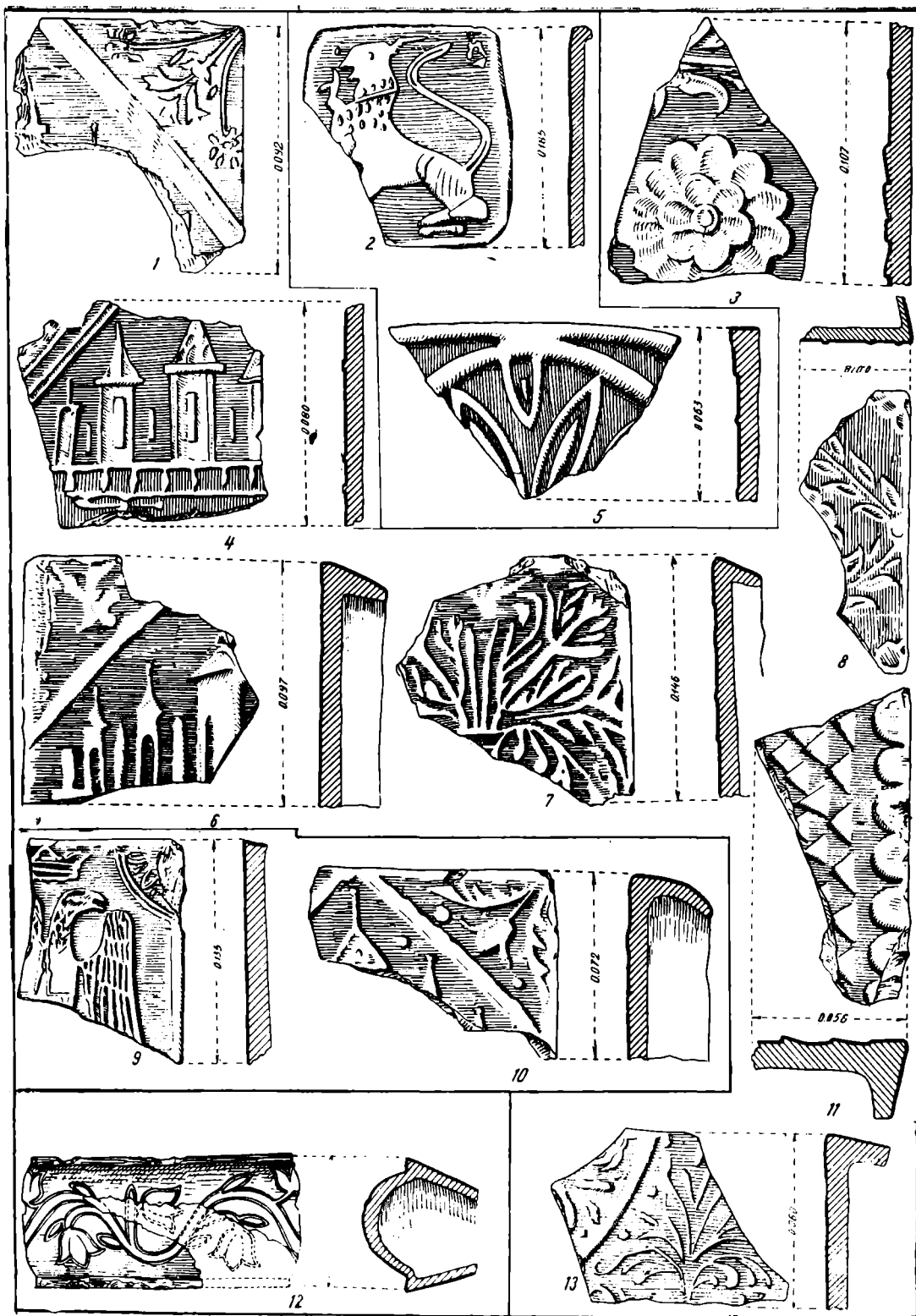
Pl. LXV. — 1—10 : Hăsnășeni (Rîpa Bărboșilor) ; 11—12 : Iași (Curtea Domnească).

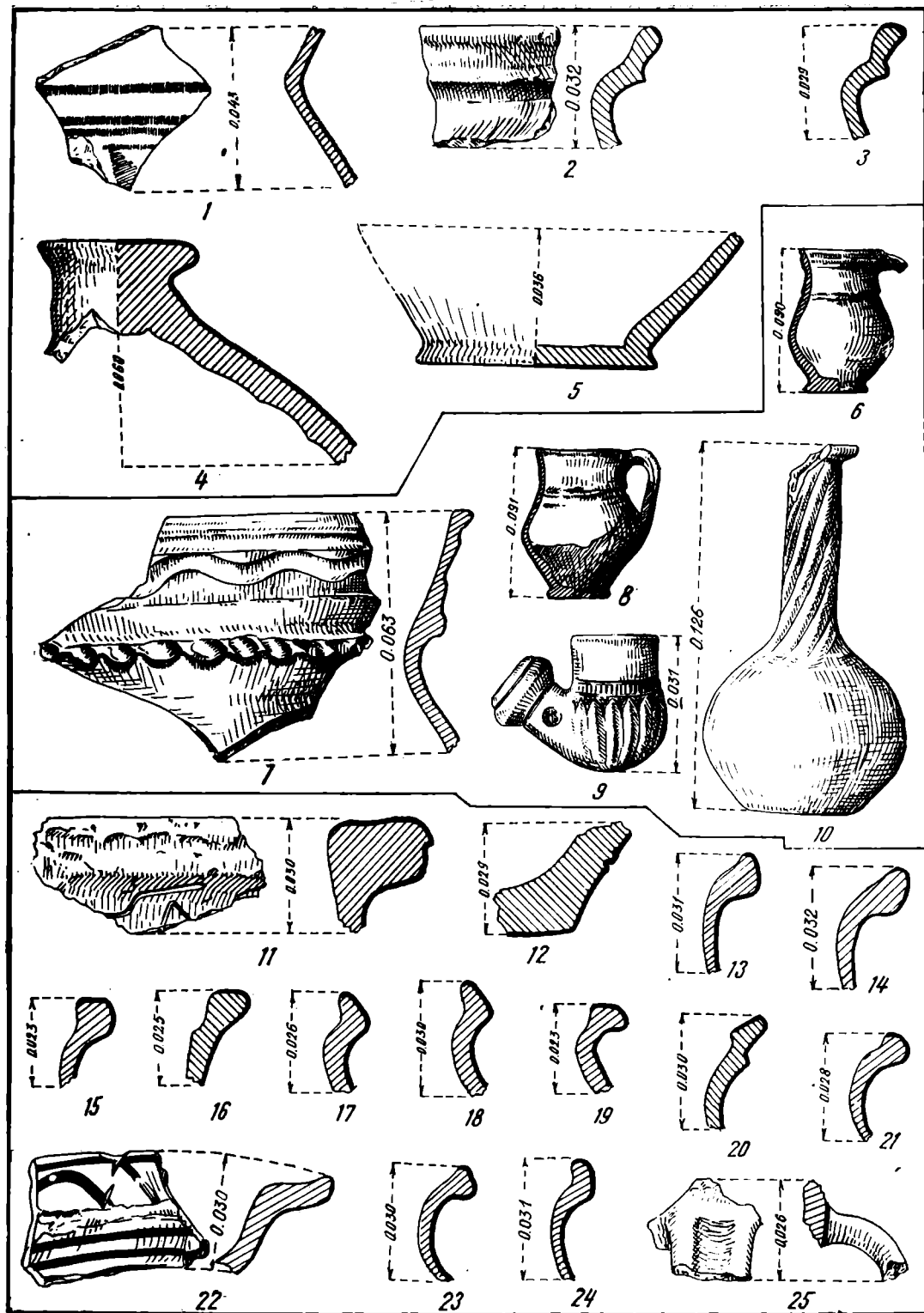

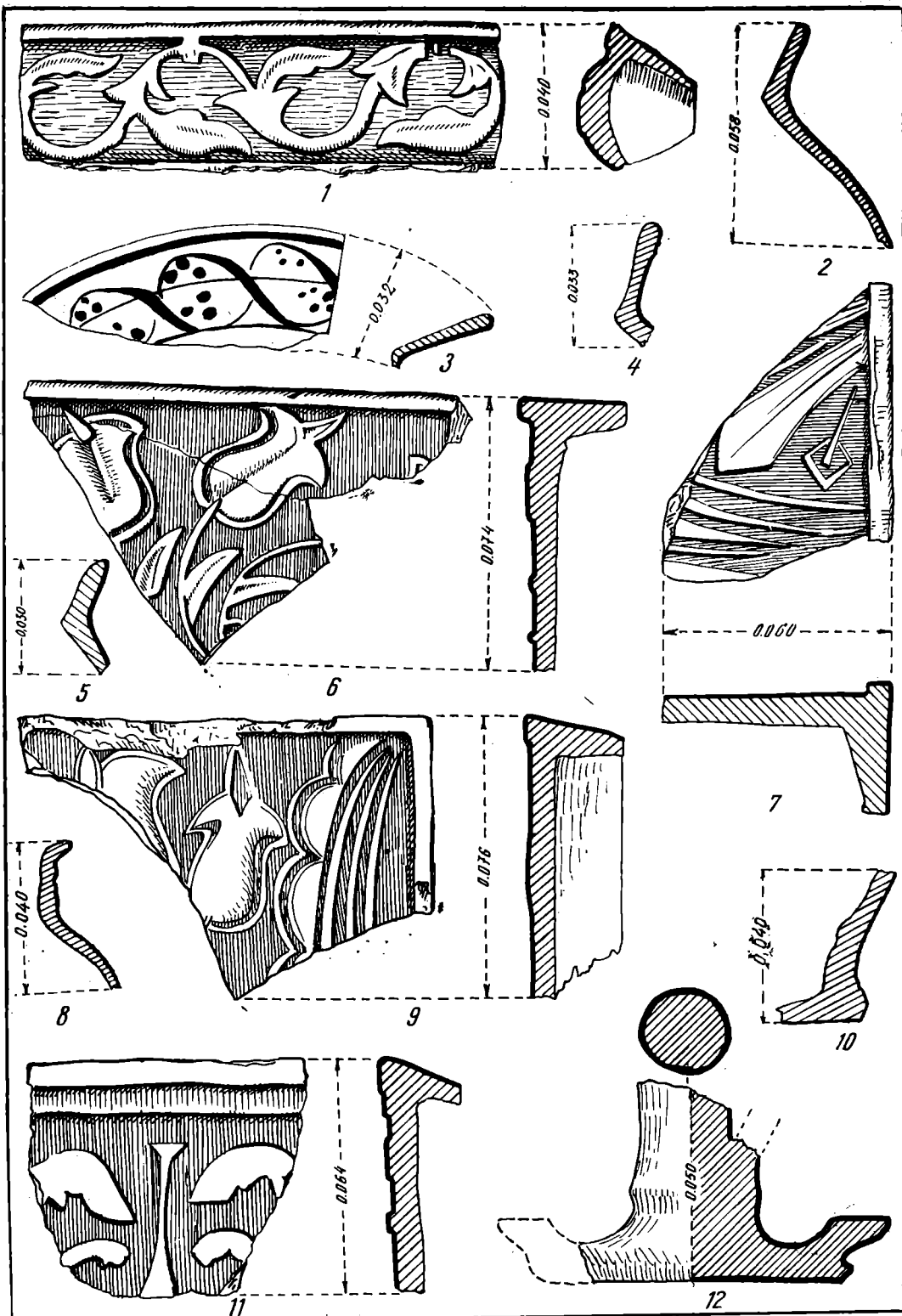

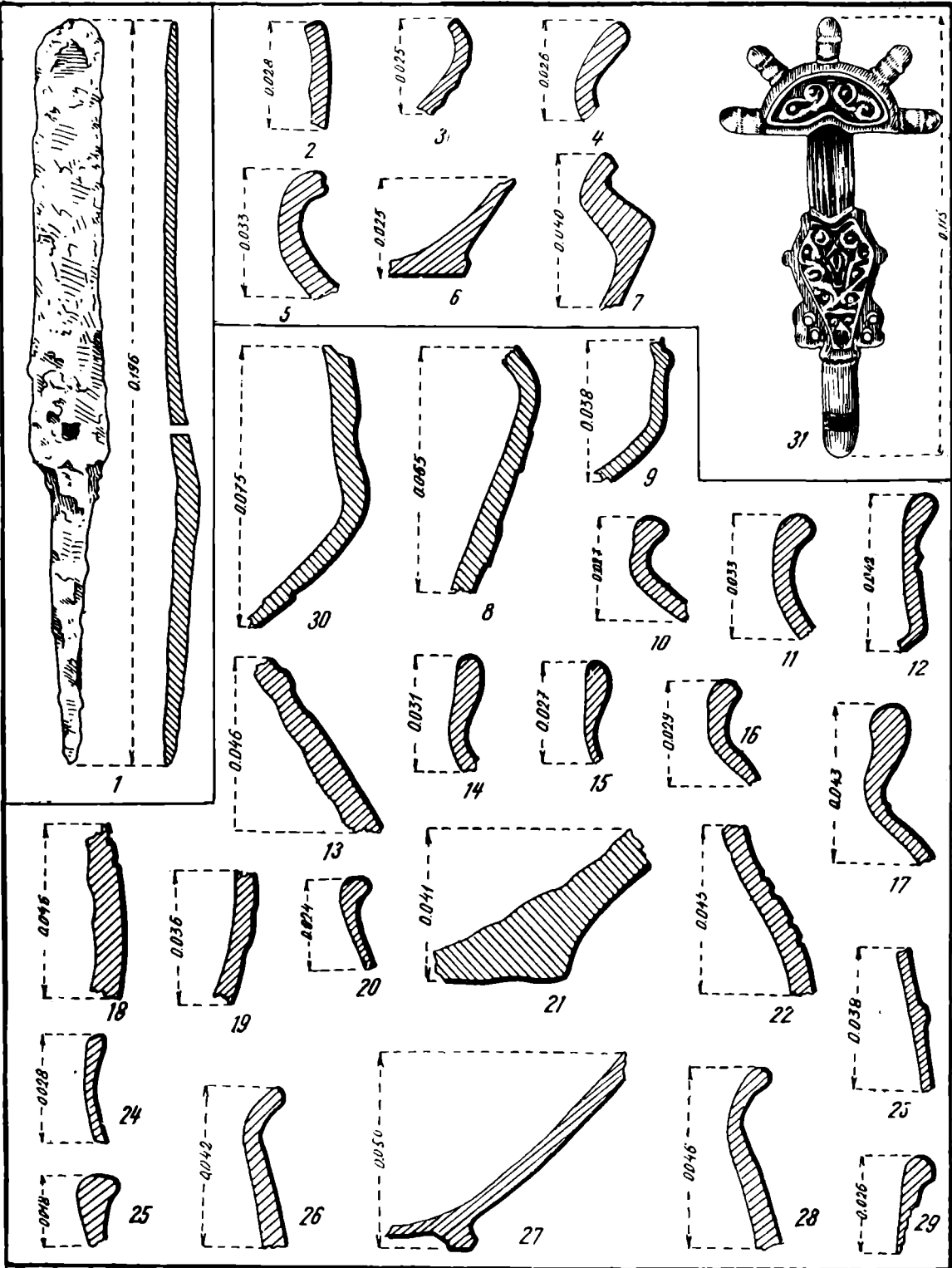
Pl. LXIX. — 1-13 : Iași (Str. Costache Negri).

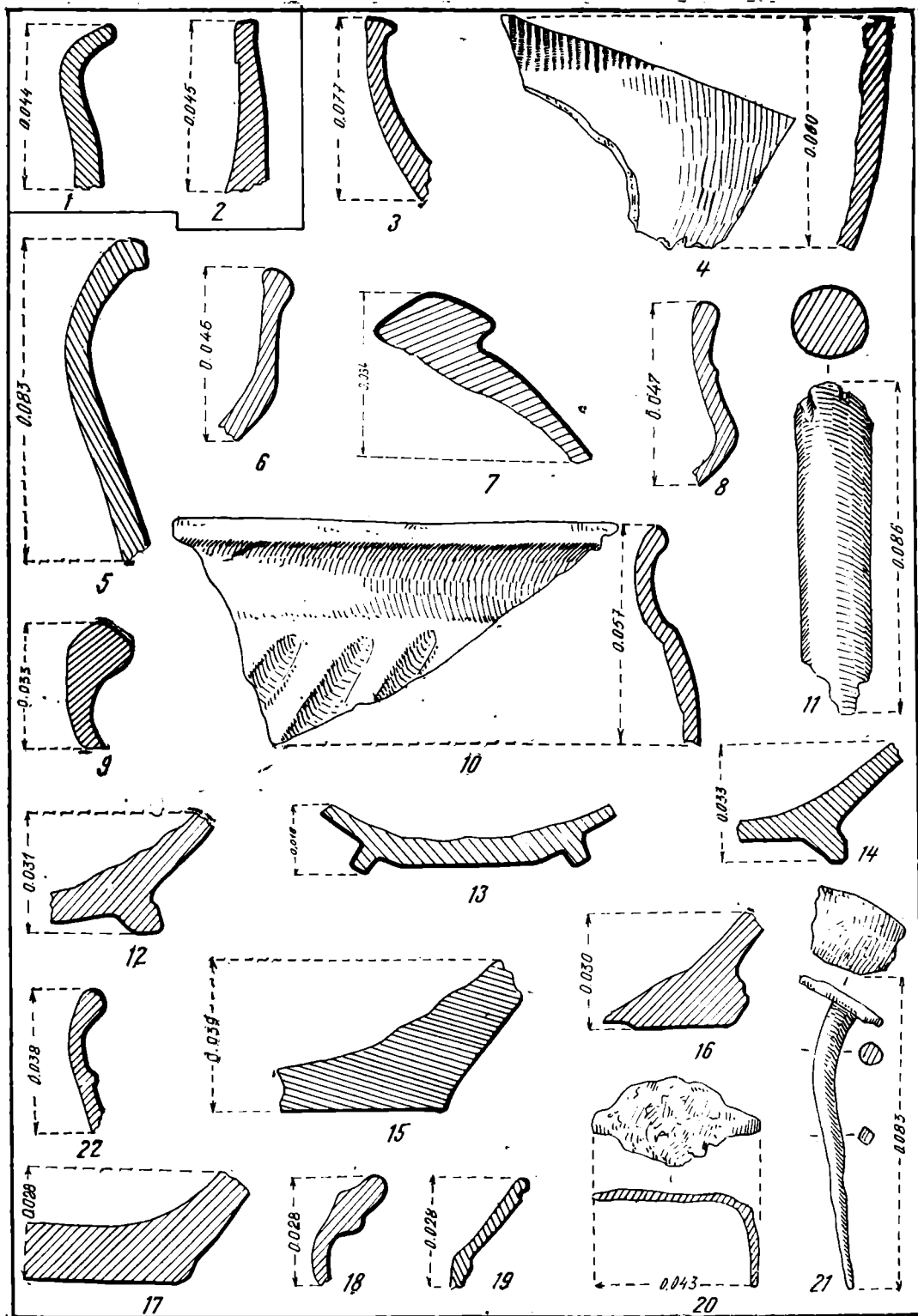

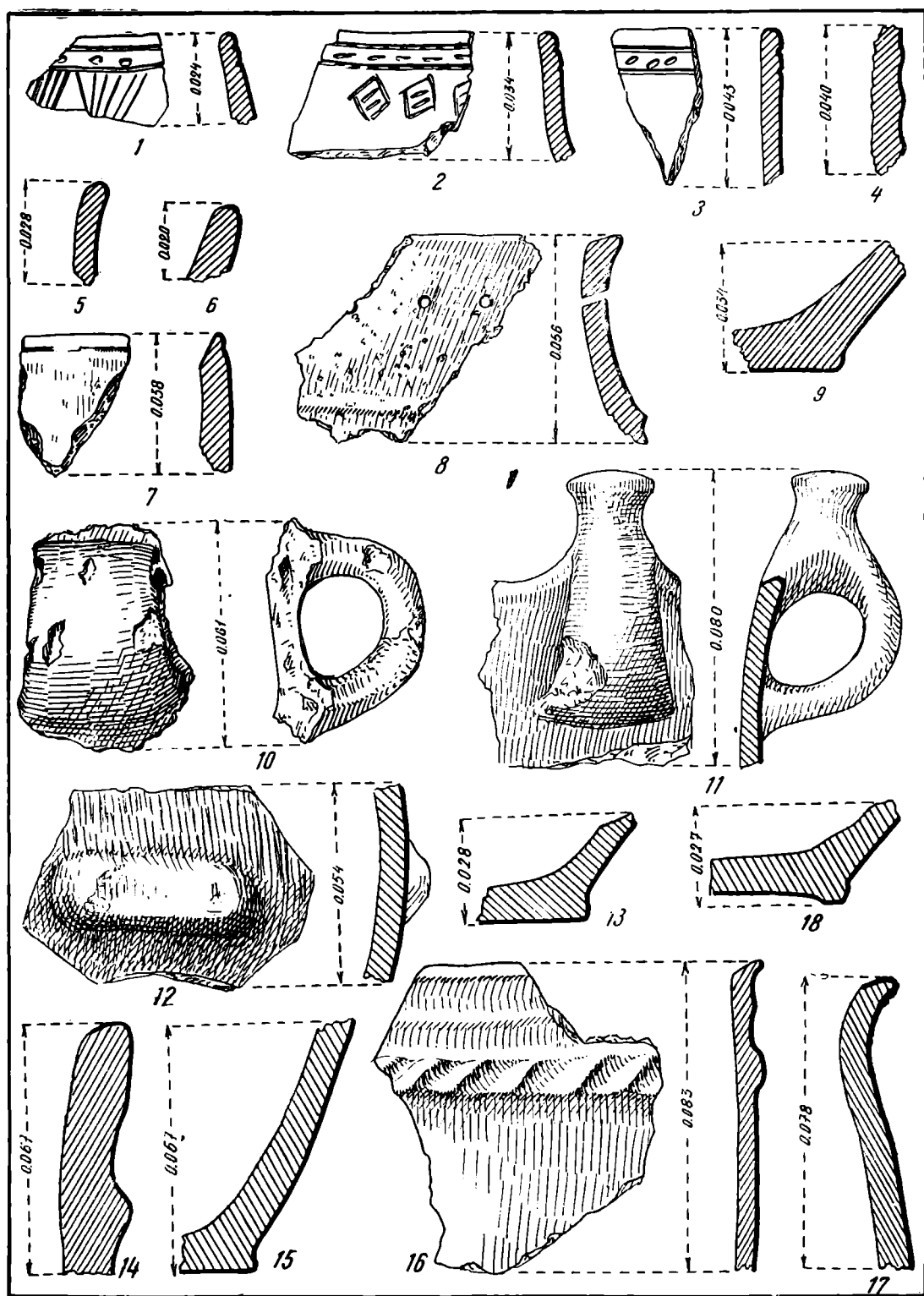
Pl. LXXI. — 1—25 : Iași (1—5 Str. Elena Doamna, 6—10 Str. Ștefan cel Mare colț cu str. Horia, 11—25 Cartierul Frumoasa).

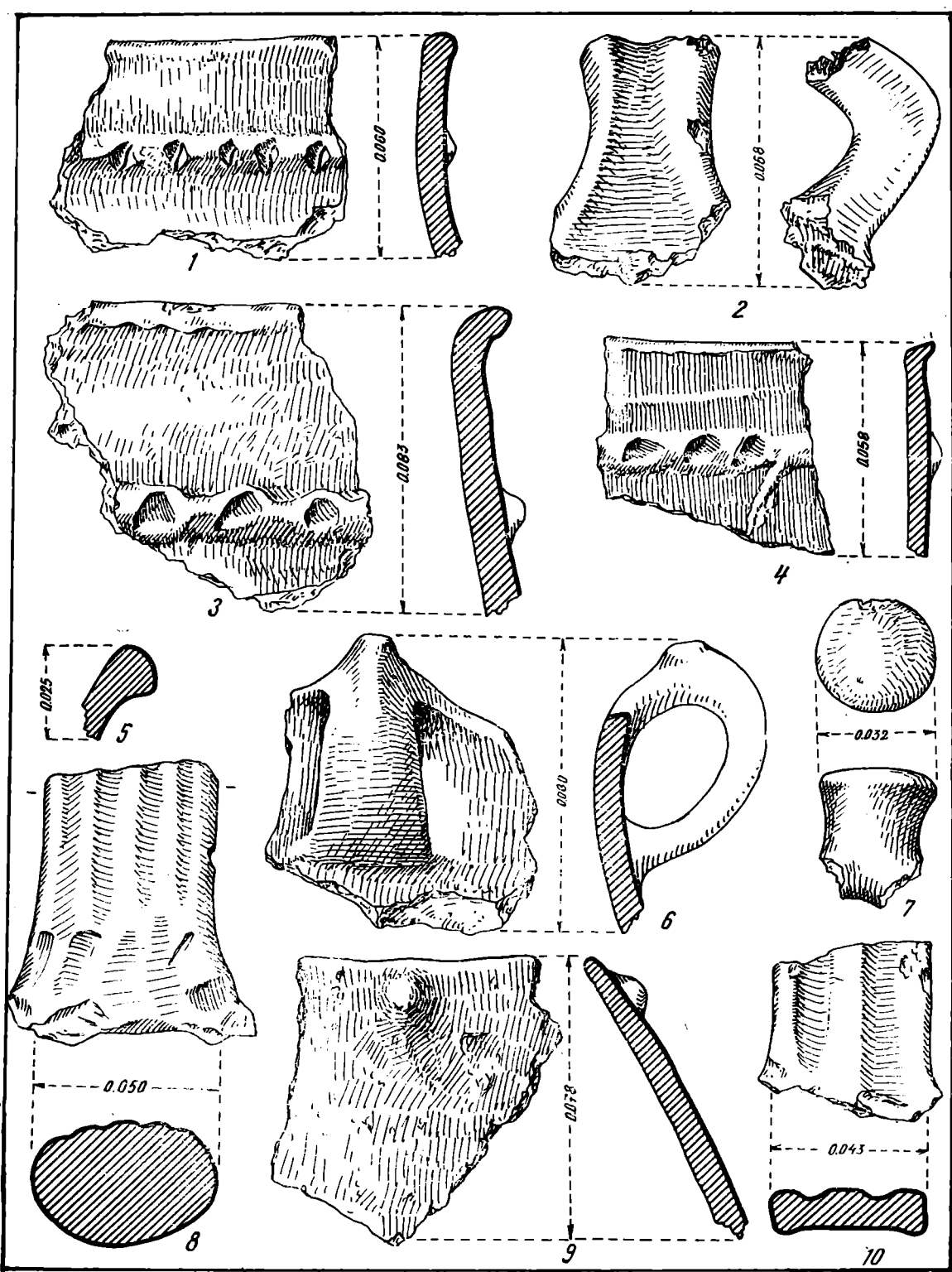

Pl. LXXIII. — 1—31 : Iași (1 Cartierul Frumoasa, 2—7, 31 Crucea lui Ferentz, 8—30 Tîrgușorul Nicolina).

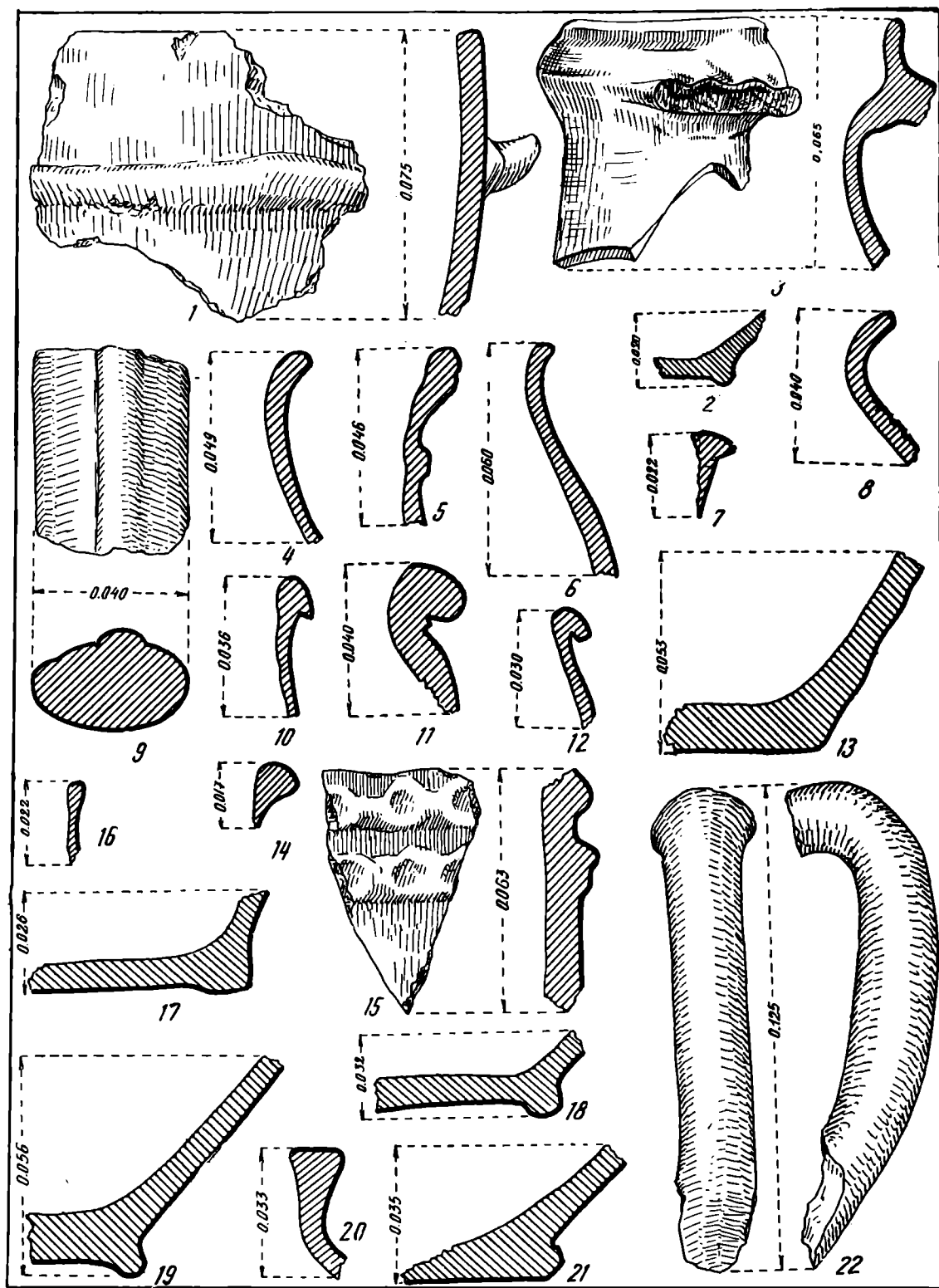

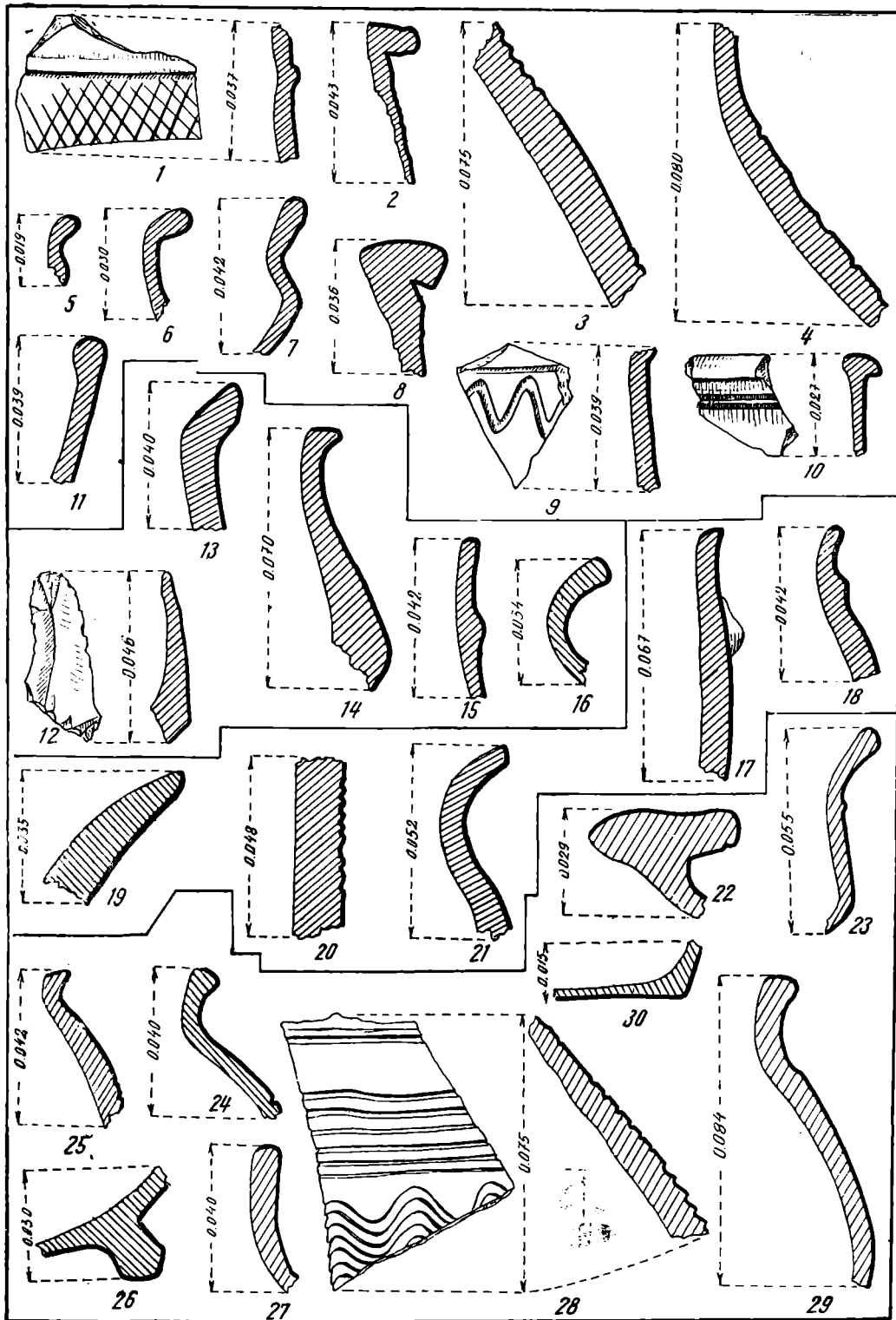
Pl. LXXV. — 1—18: Iași (Cairu lui Peretz).

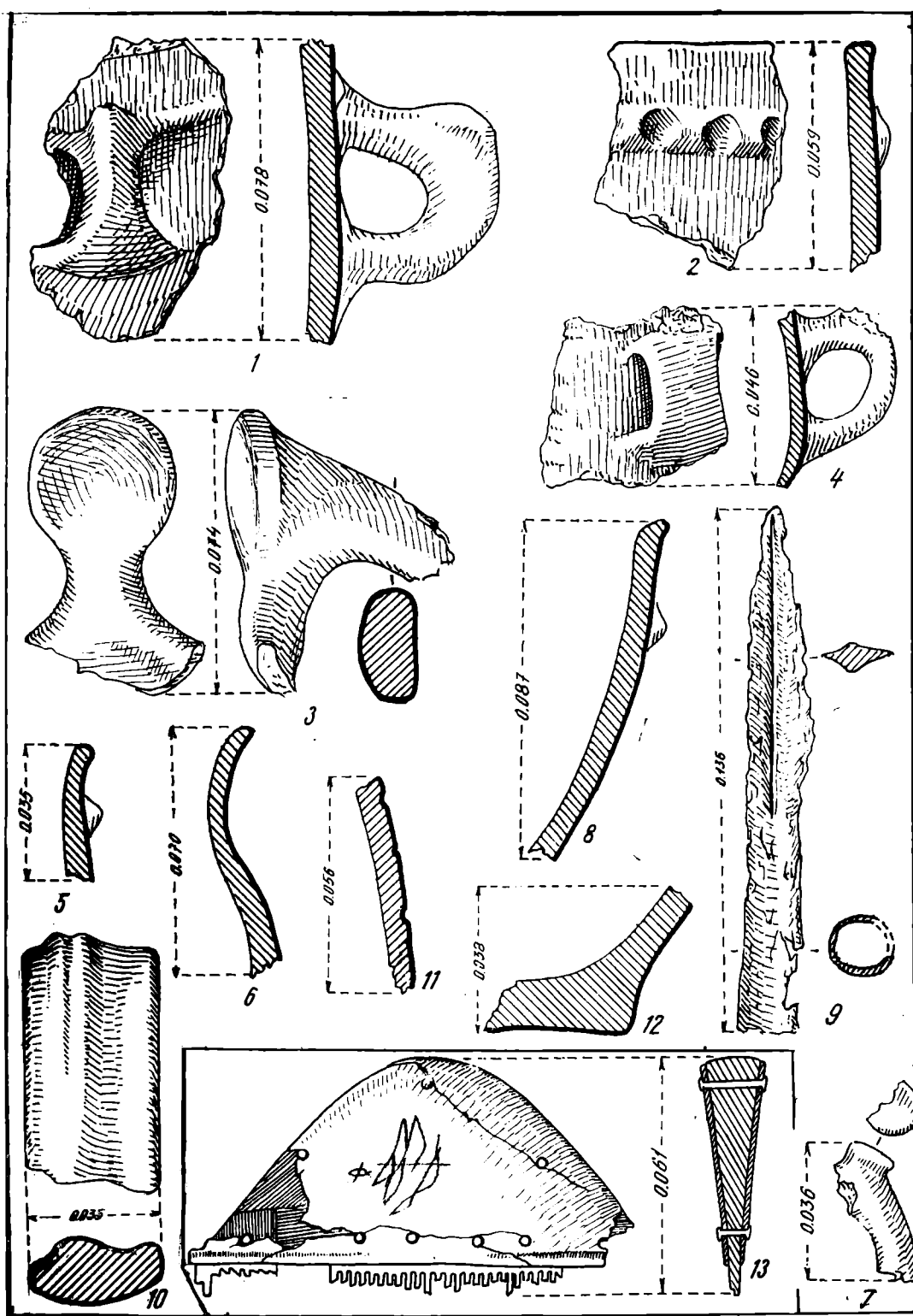

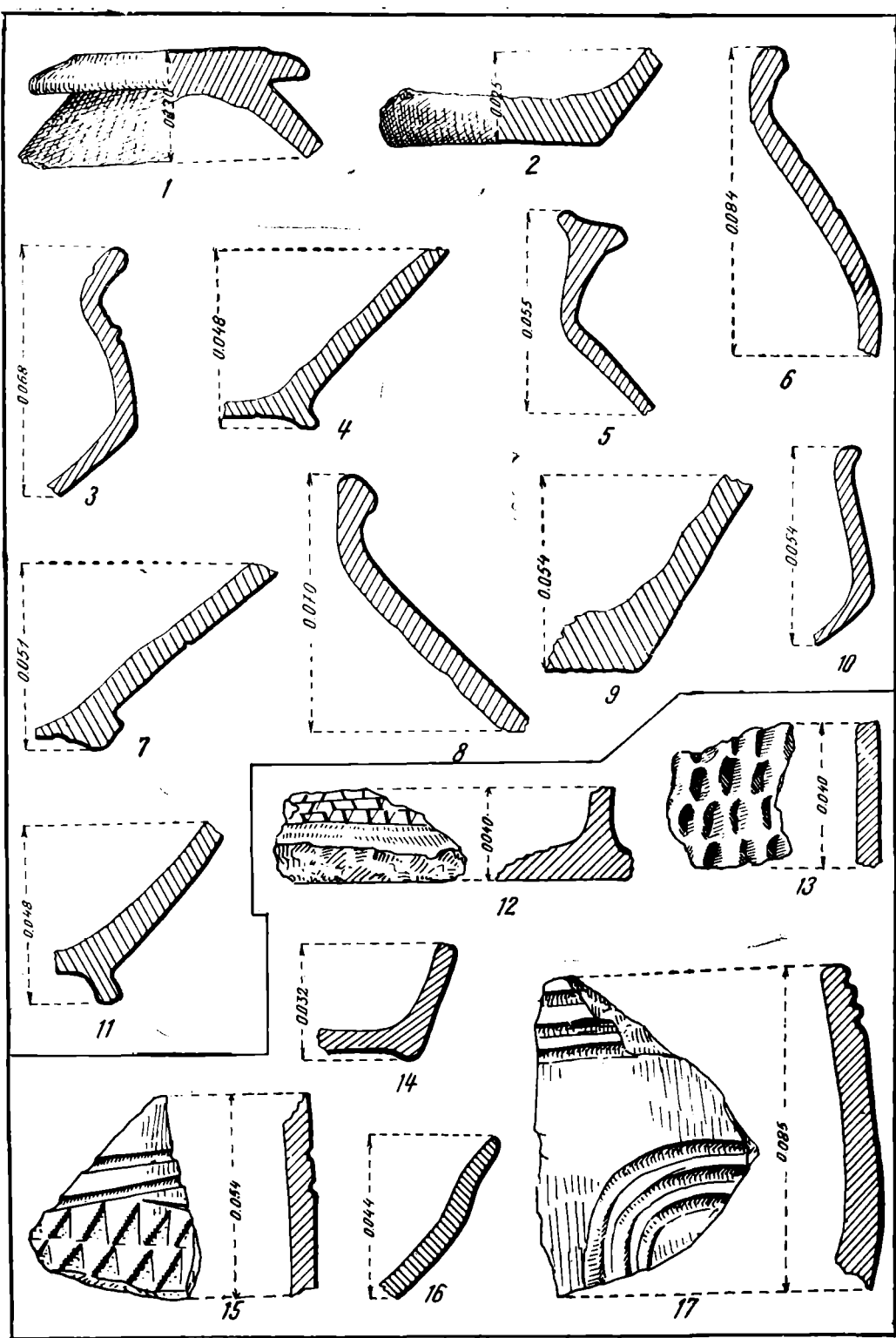
Pl. LXXVI. — 1—10: Iași (Cairu lui Peretz).

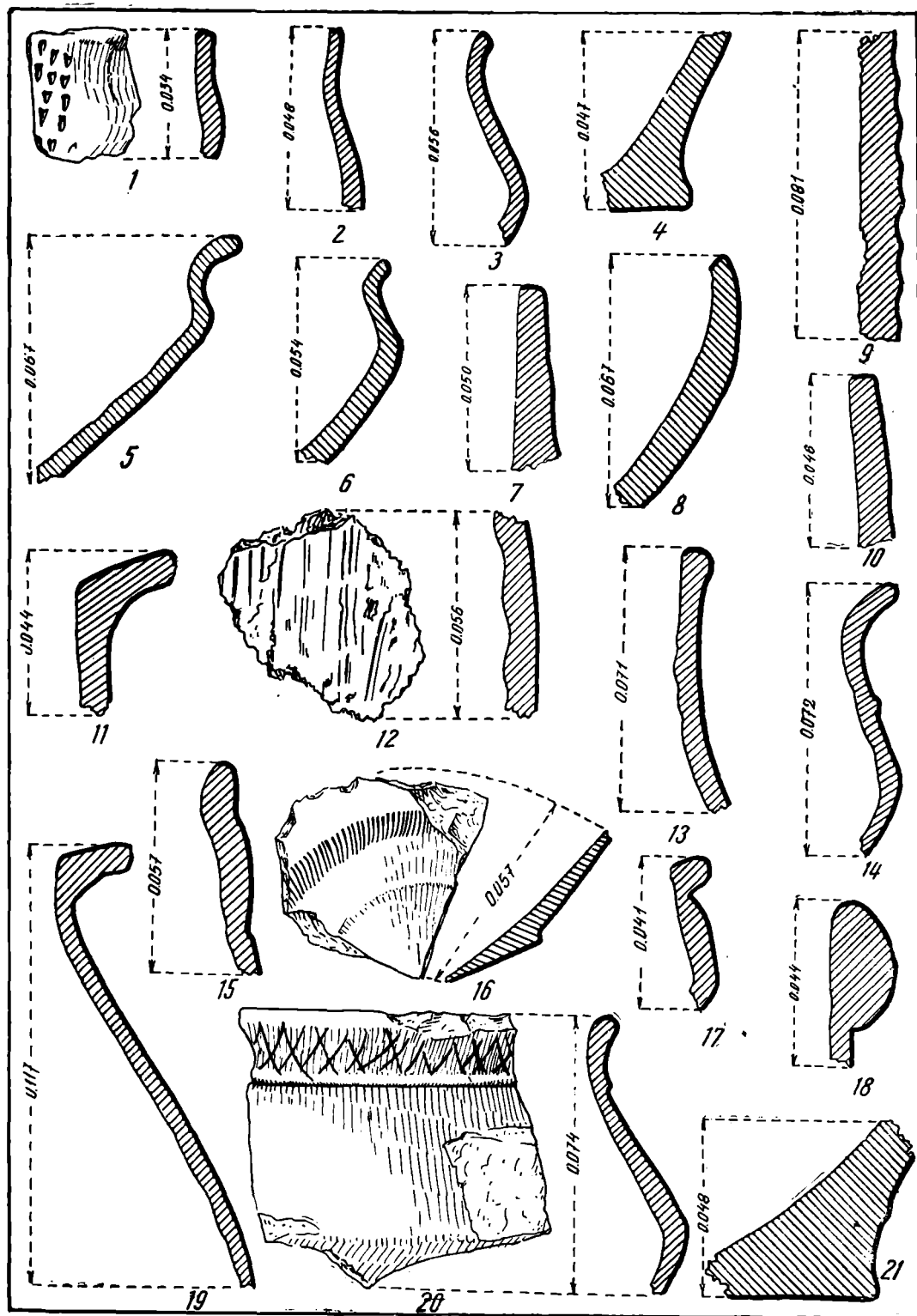

Pl. LXXVII. — 1—22 : Iași (Ceairu lui Peretz).

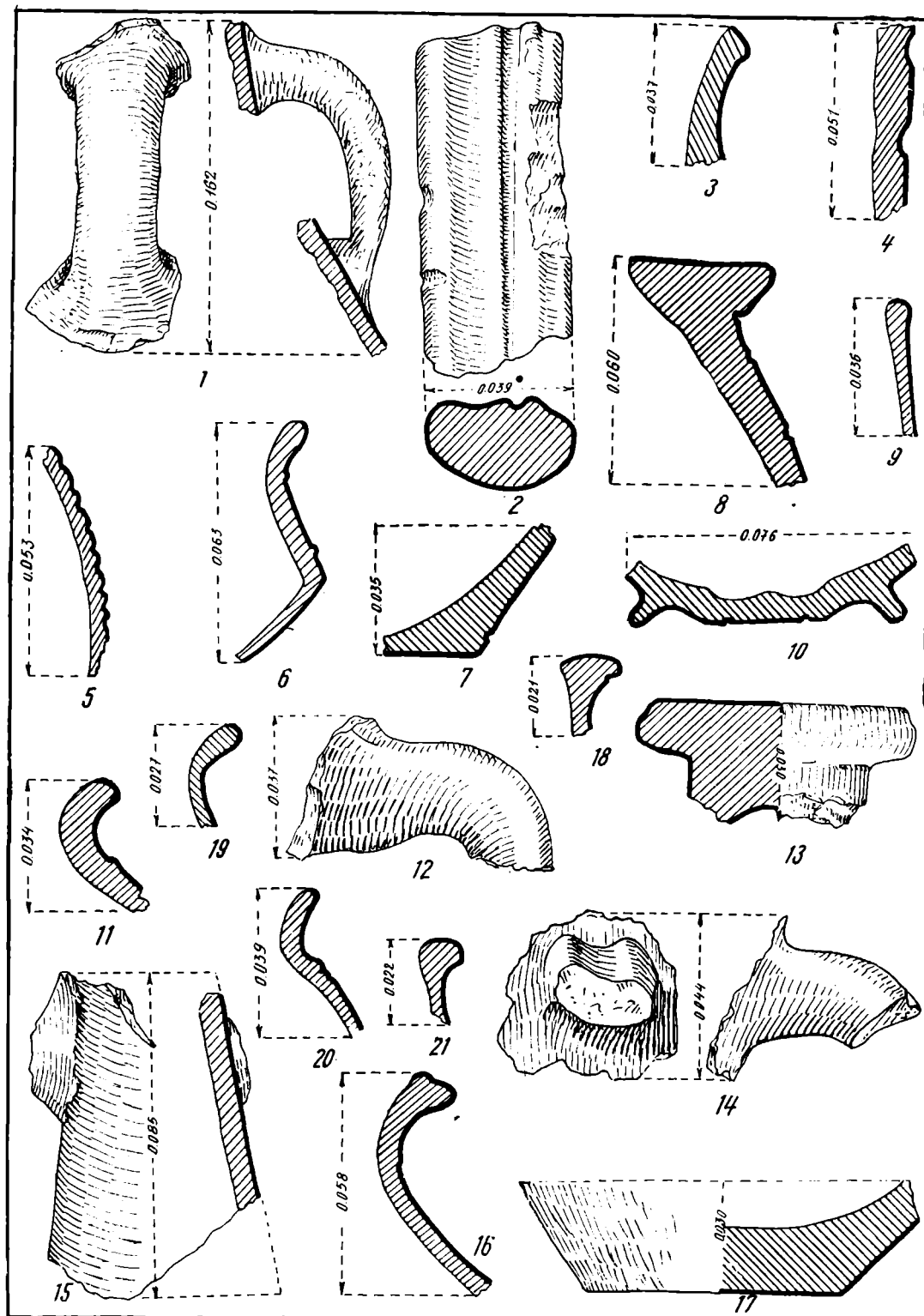

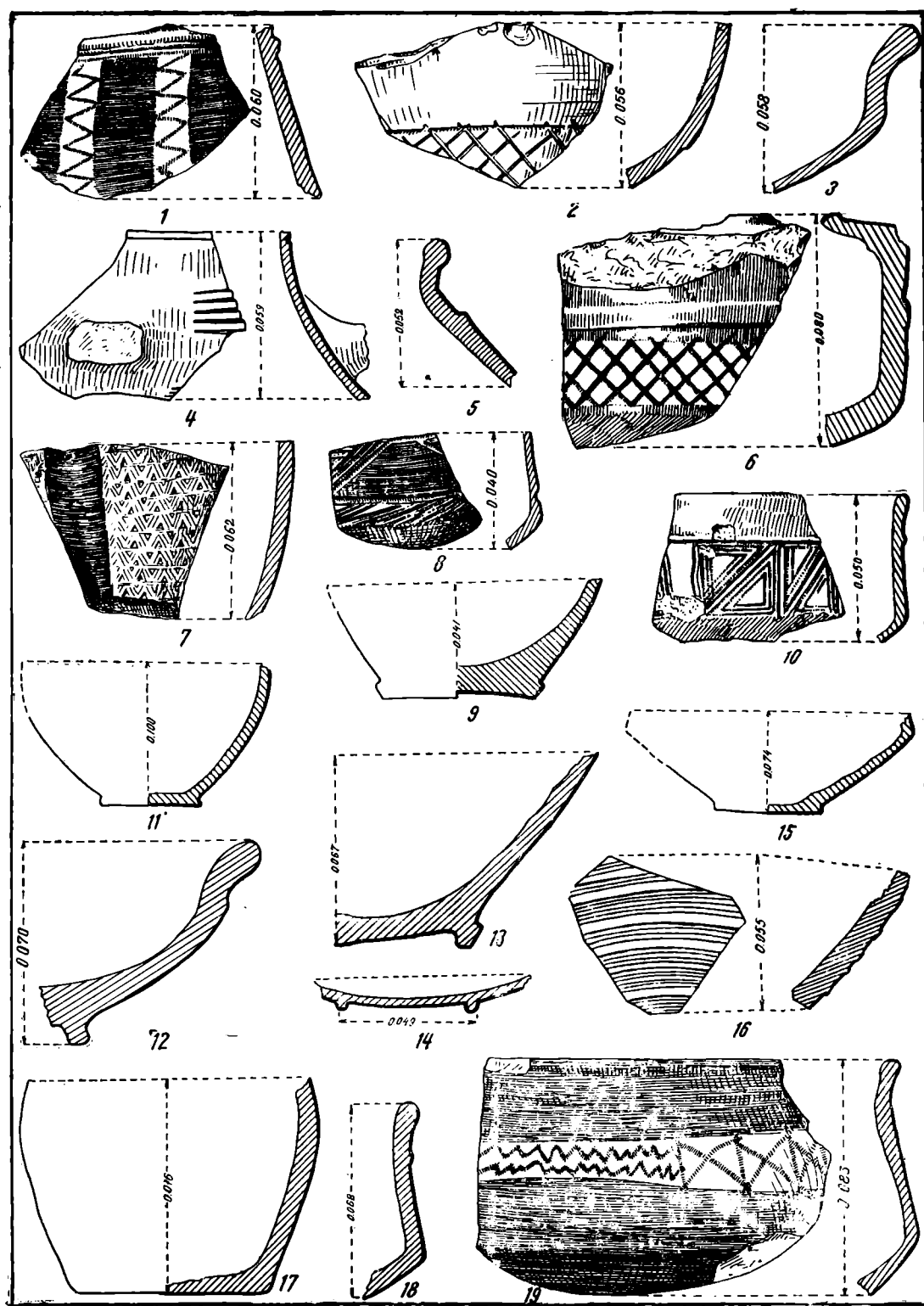

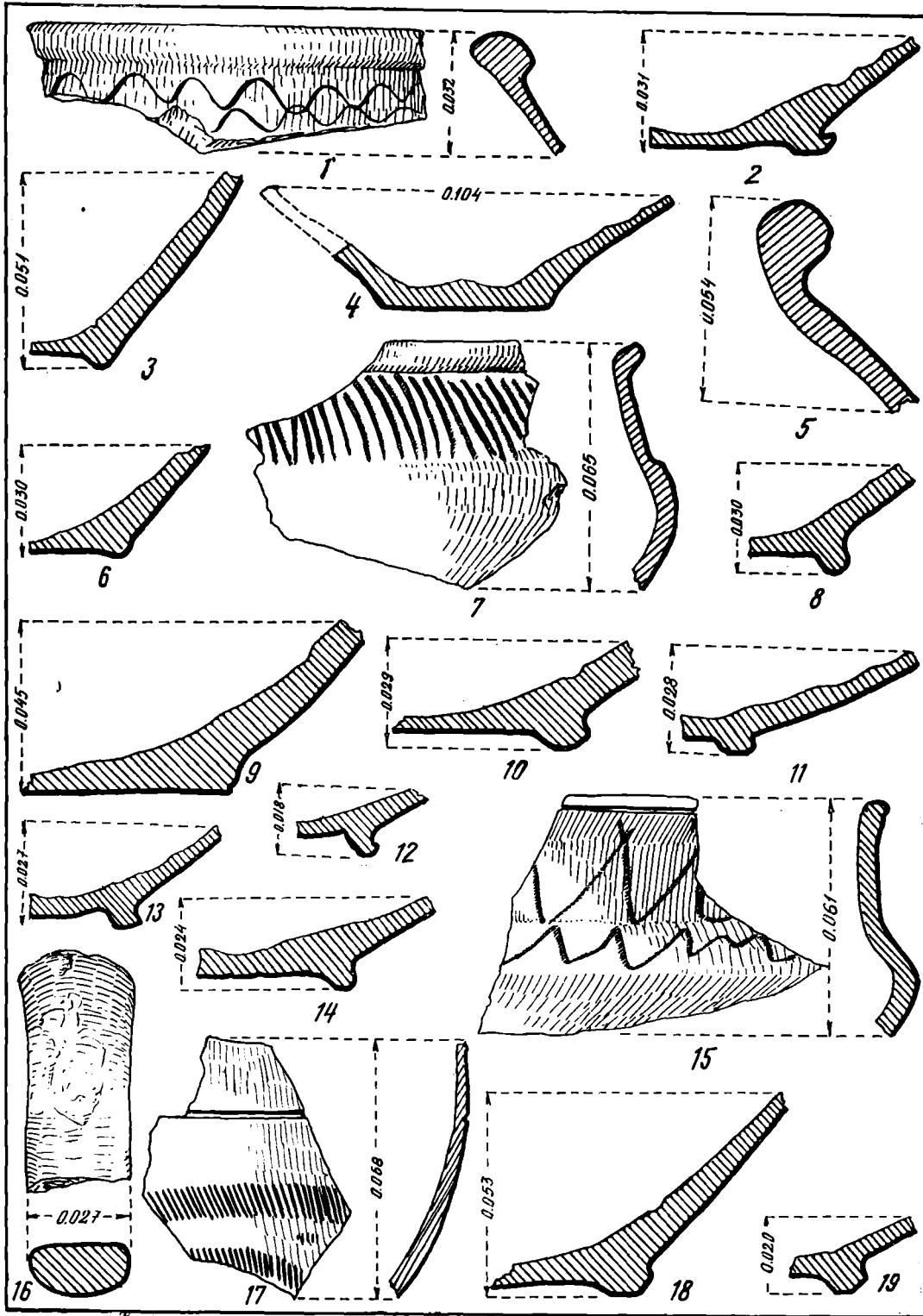

Pl. LXXXI. — 1—21 : Iași (Str. Ciurchi nr. 134).

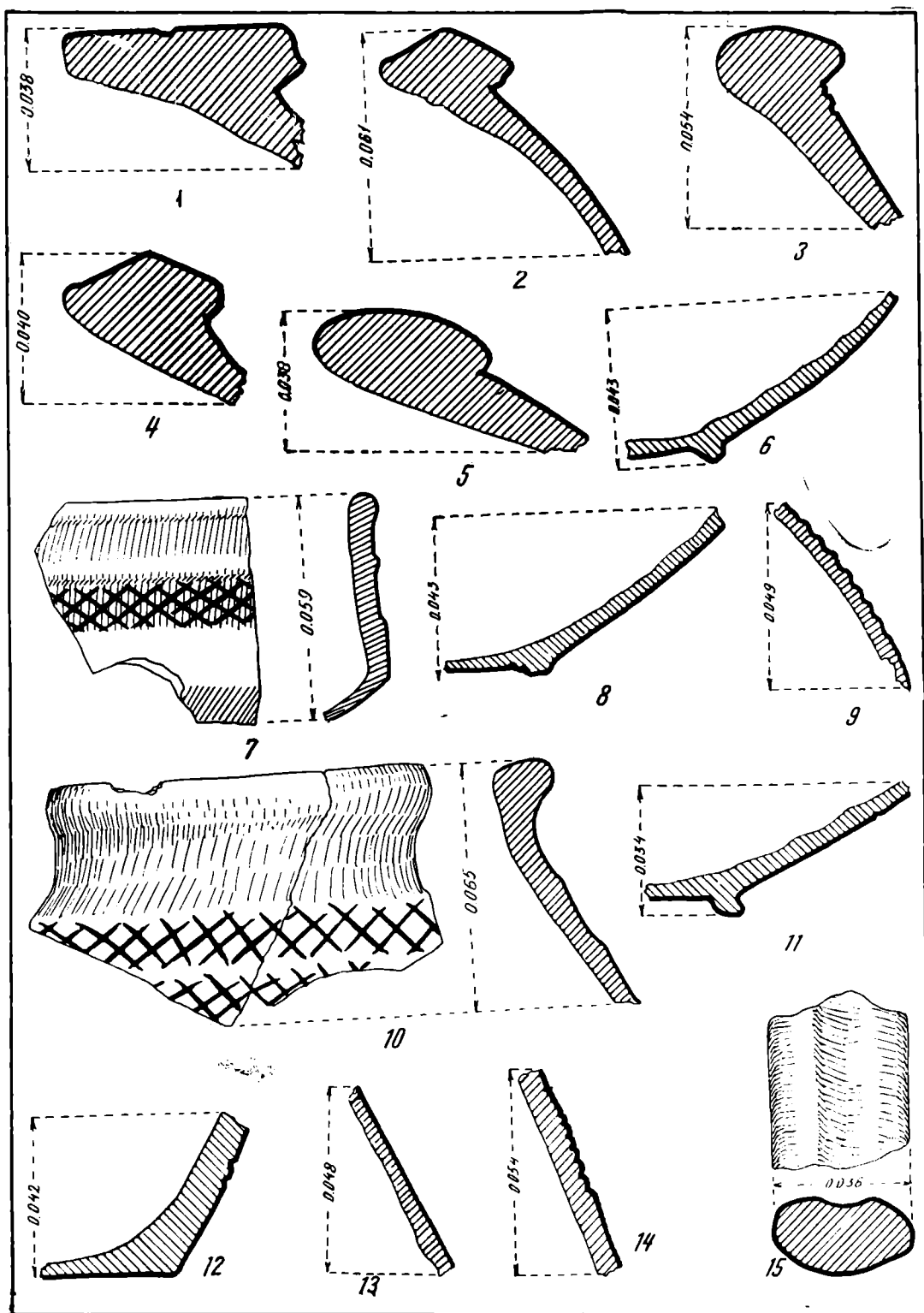

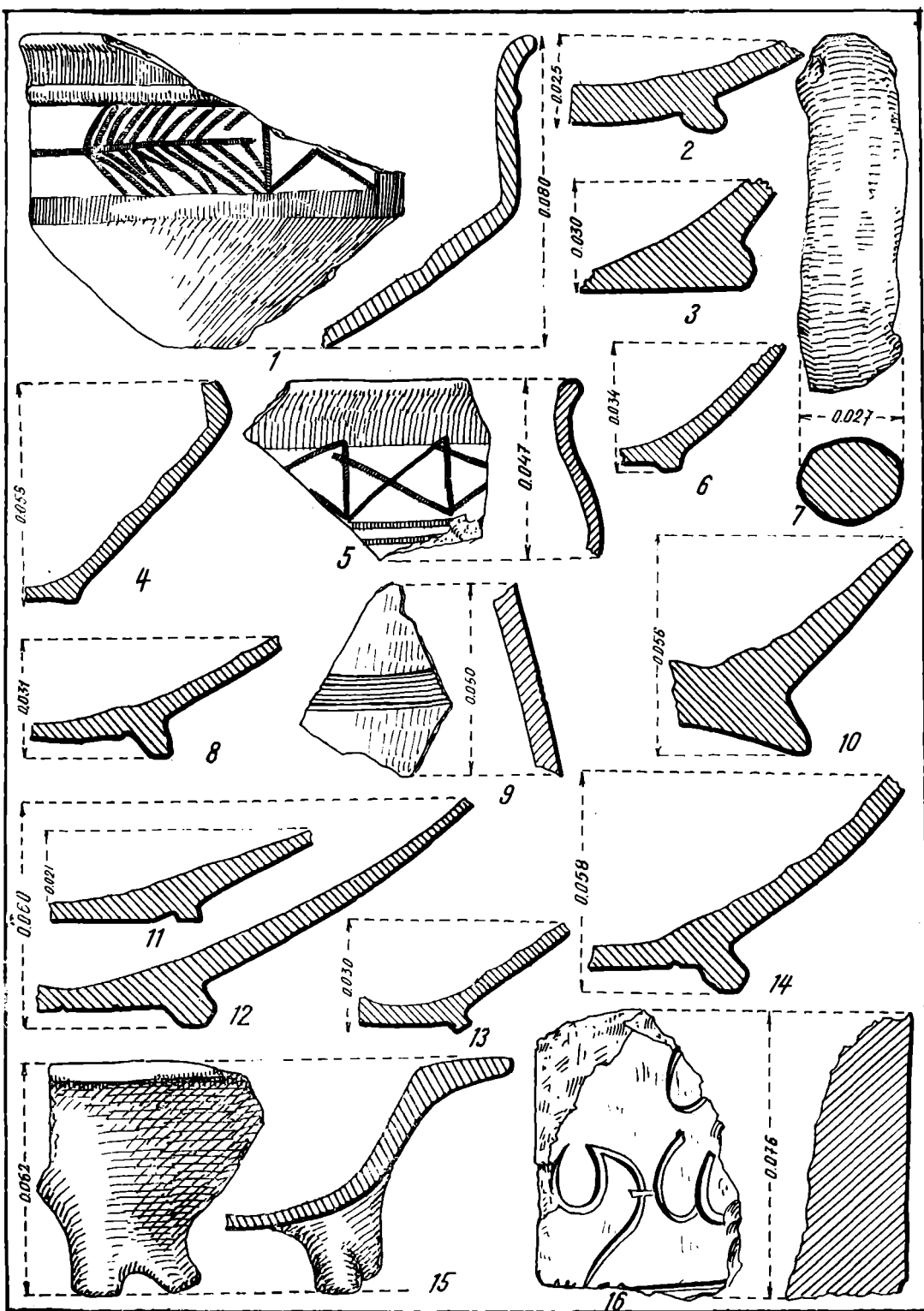
Pl. LXXXIII. — 1—19: Iași (Str. Ciurchi nr. 134).

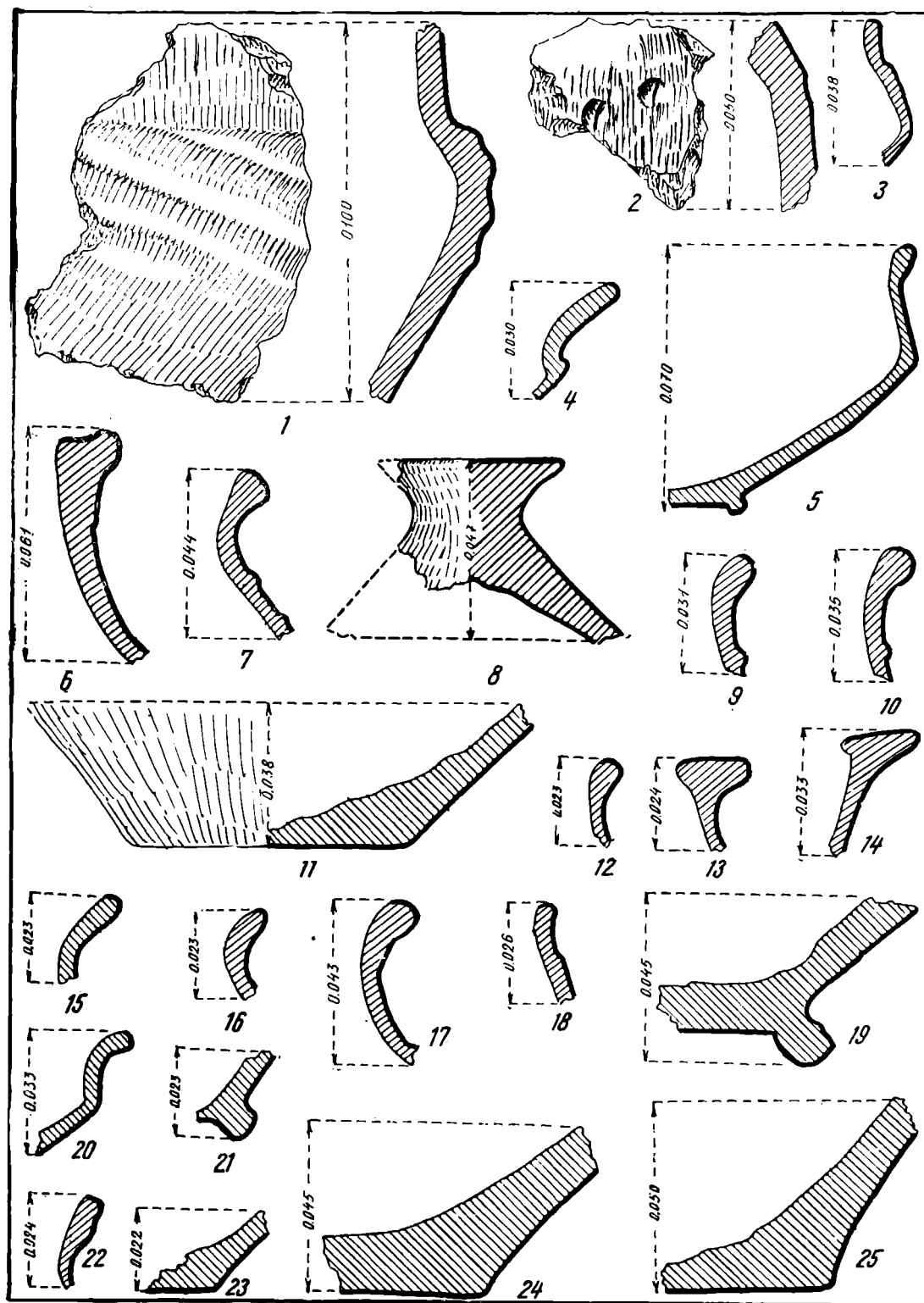
Pl. LXXXIV. — 1—19: Iași (Str. Ciurchi nr. 134).

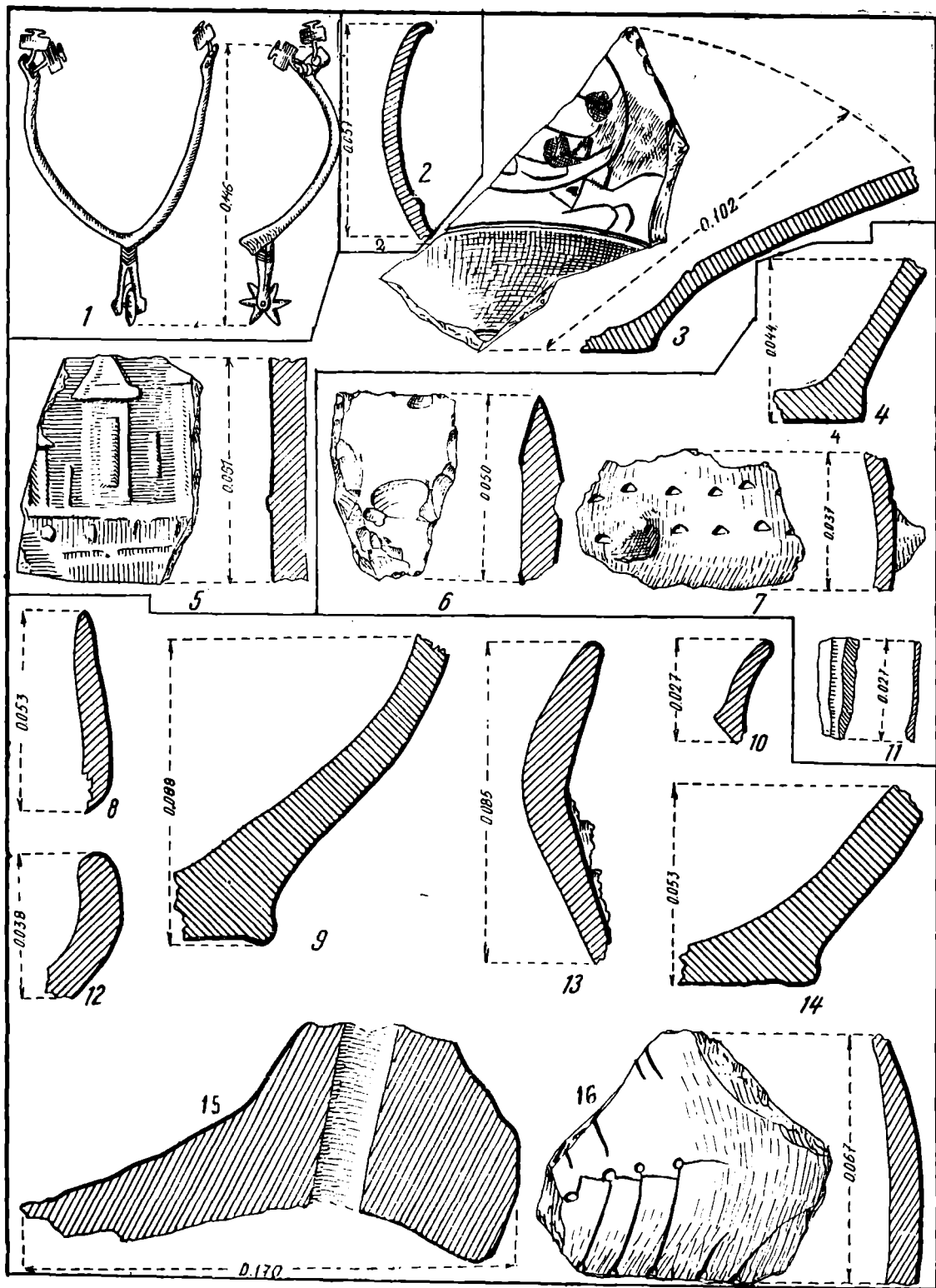
Pl. LXXXV. — 1—15: Iași (Str. Ciurchi nr. 134).

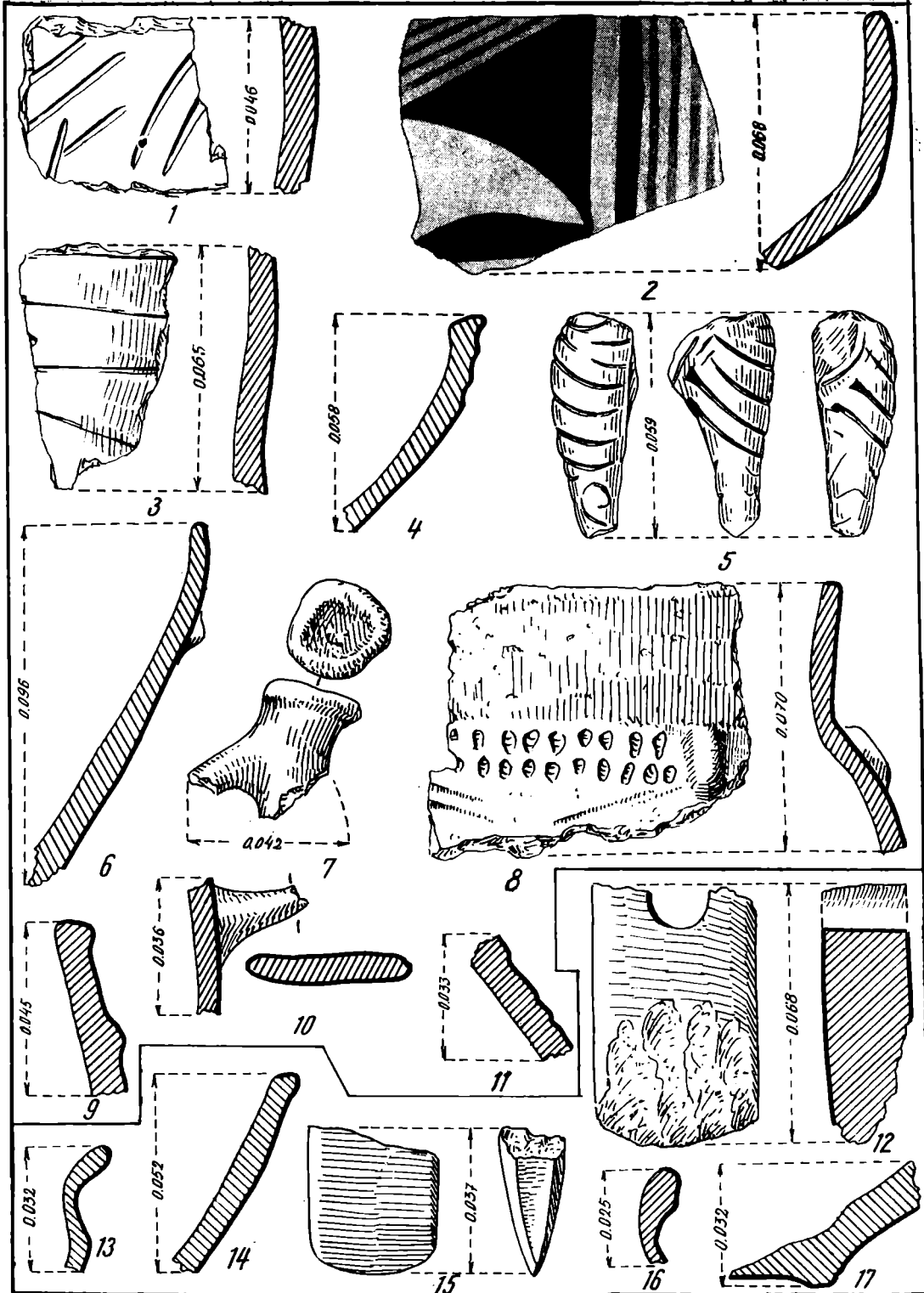
Pl. LXXXVI. — 1—16: Iași (Str. Ciurchi nr. 134).

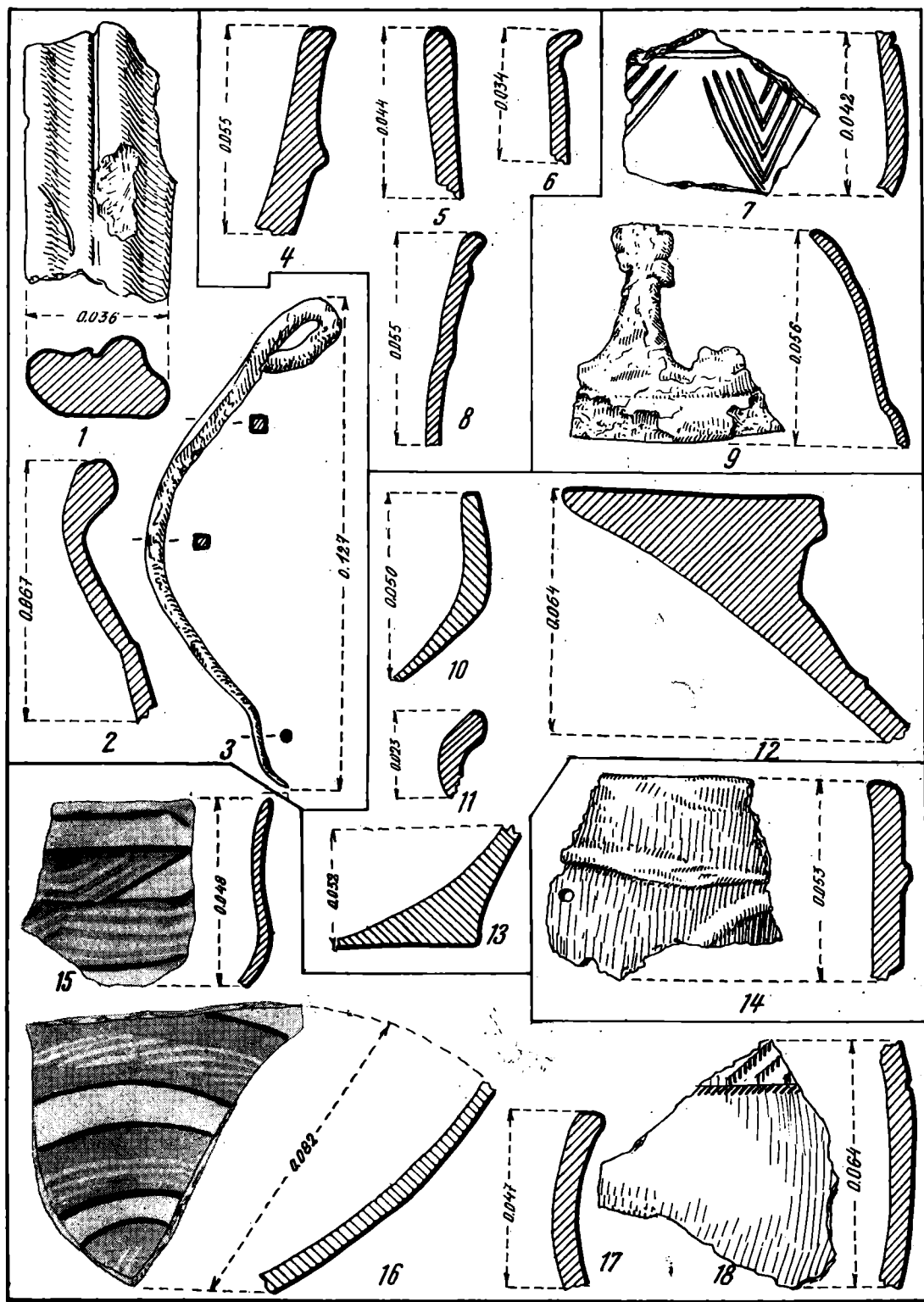
Pl. LXXXVII. — 1—25 : Iași (Str. Ciurchi nr. 134).

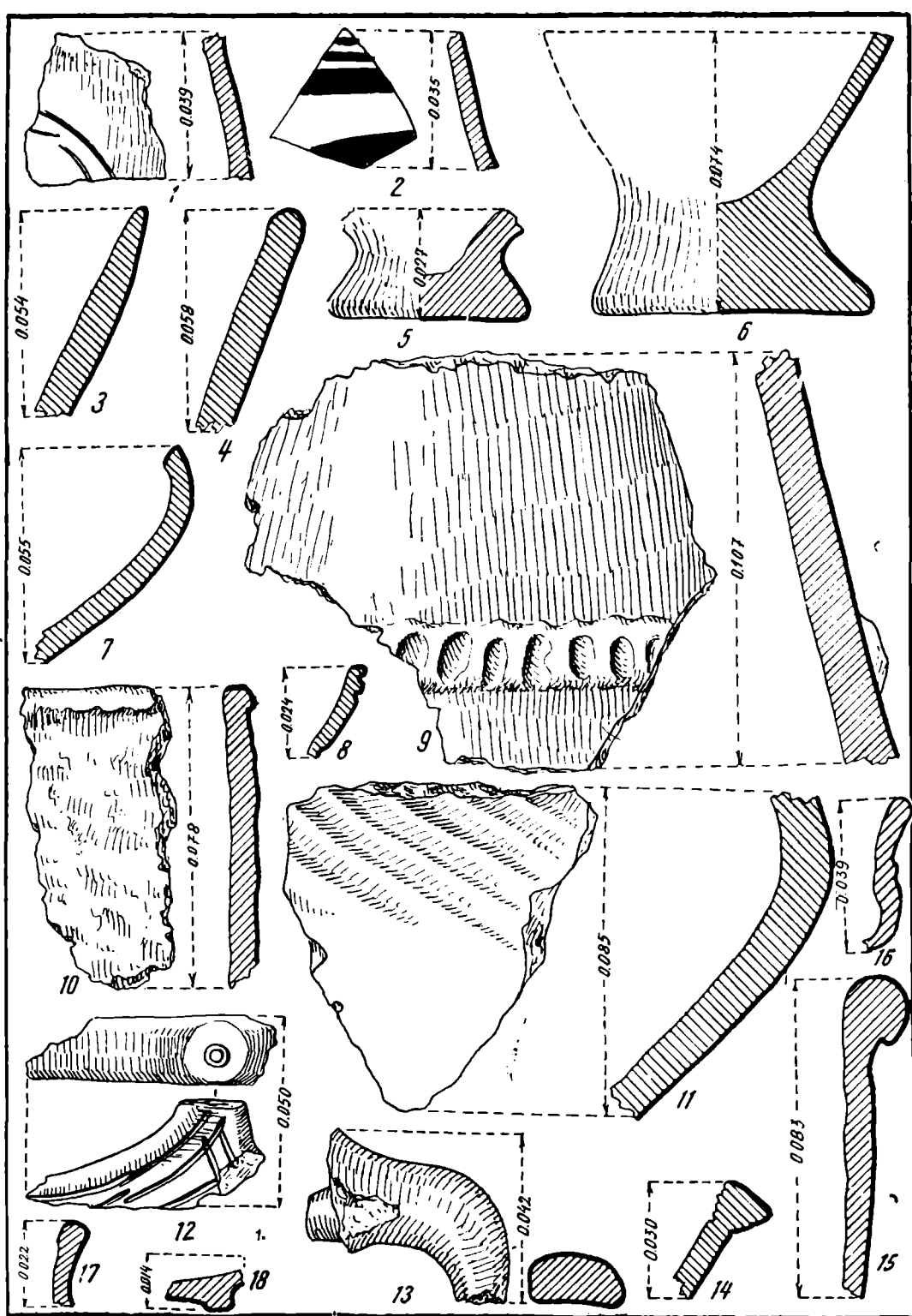
Pl. LXXXVIII. — 1—7, 11: Iași (1 Str. Smîrdan, 3, 5 Mănăstirea Cetățuia, 2, 4, 6—7, 11 Preventoriul „Manta Roșie”); 8—10, 12—16: Lețcani (Vatra satului).

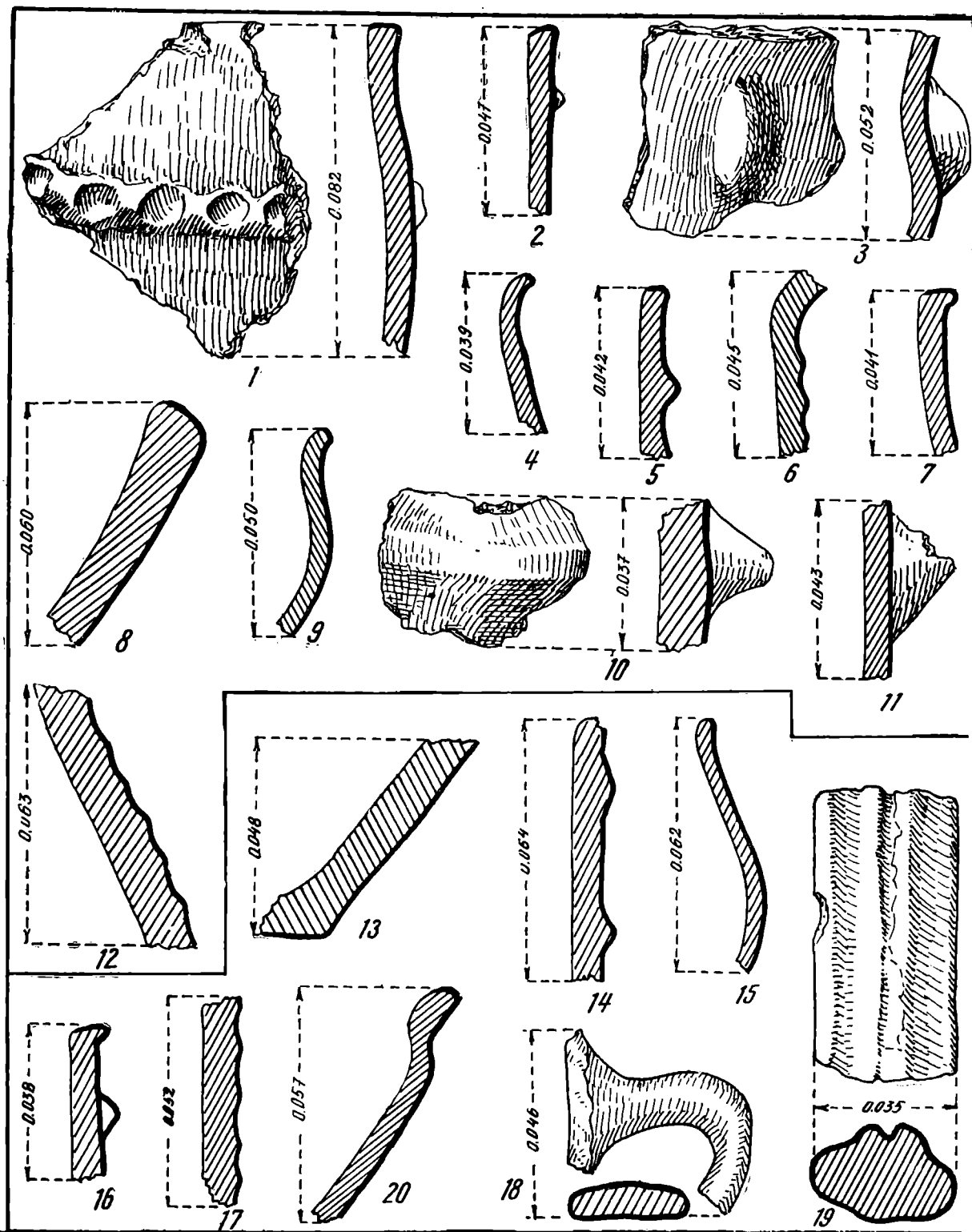

Pl. LXXXIX. — 1—17: *Lețcani* (1—11 Vatra satului, 12—17 Marginea sud-estică a satului).

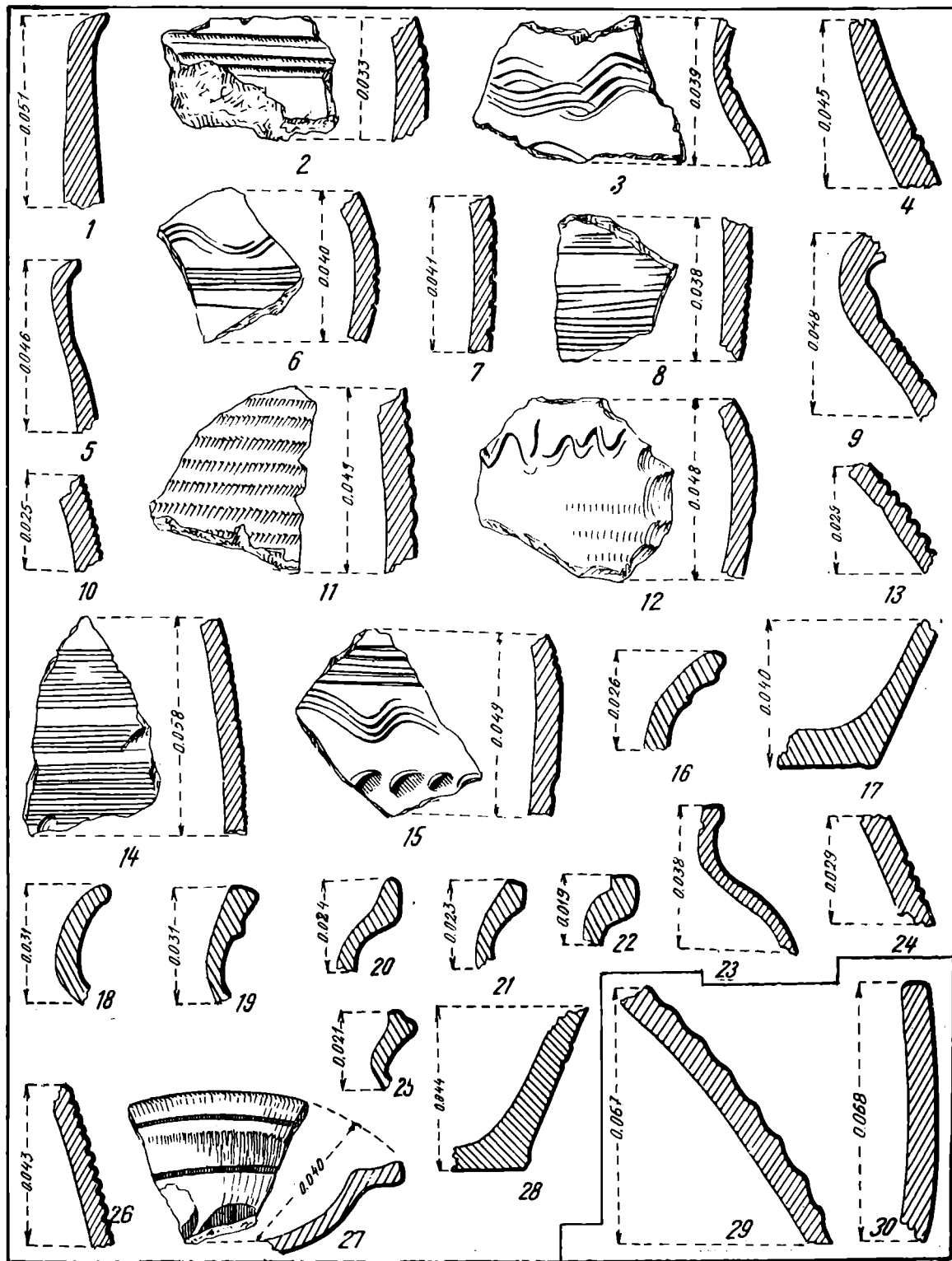

Pl. XC. — 1—18: *Leșcani* (1—3 Marginea sud-estică a satului, 4—6, 8 La Lutărie, 7, 9 La Movilă, 10—13 La Holm, 14 Iazul Bulgăriei, 15—18 Movila din șes).

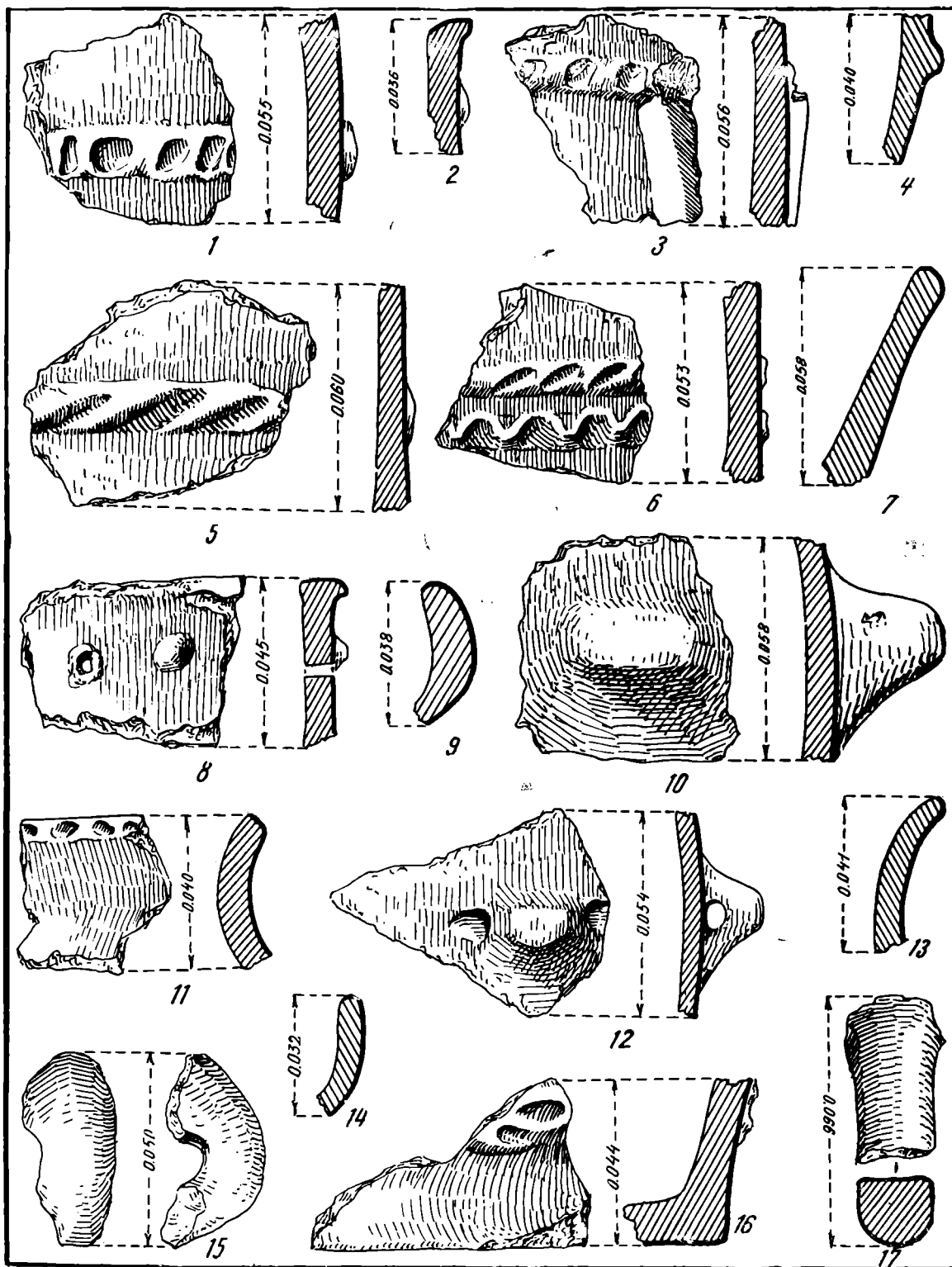

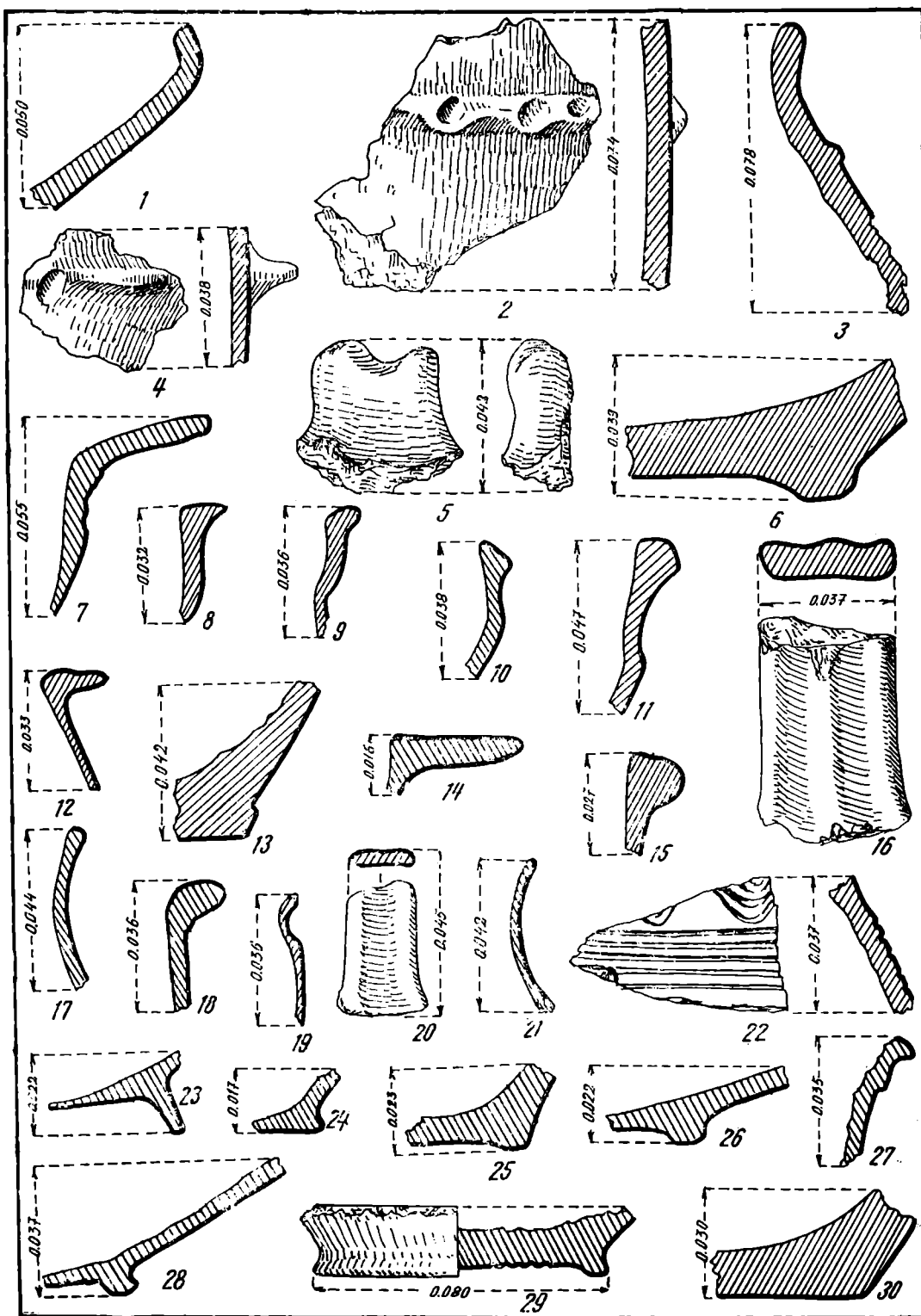
Pl. XCII. — 1–20: *Leșani* (1–12 Valca Ilenii), 13–20 La Damian).

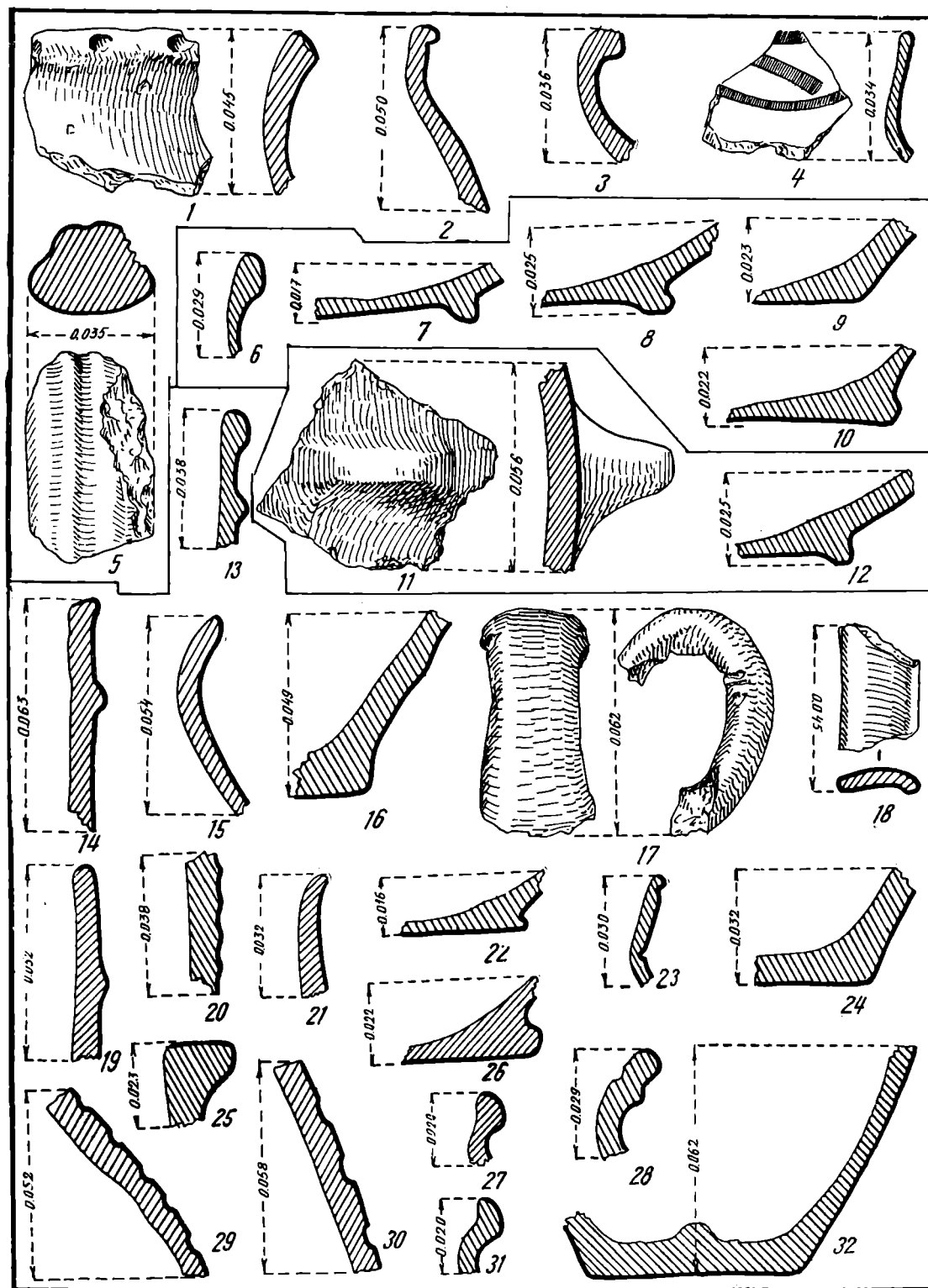

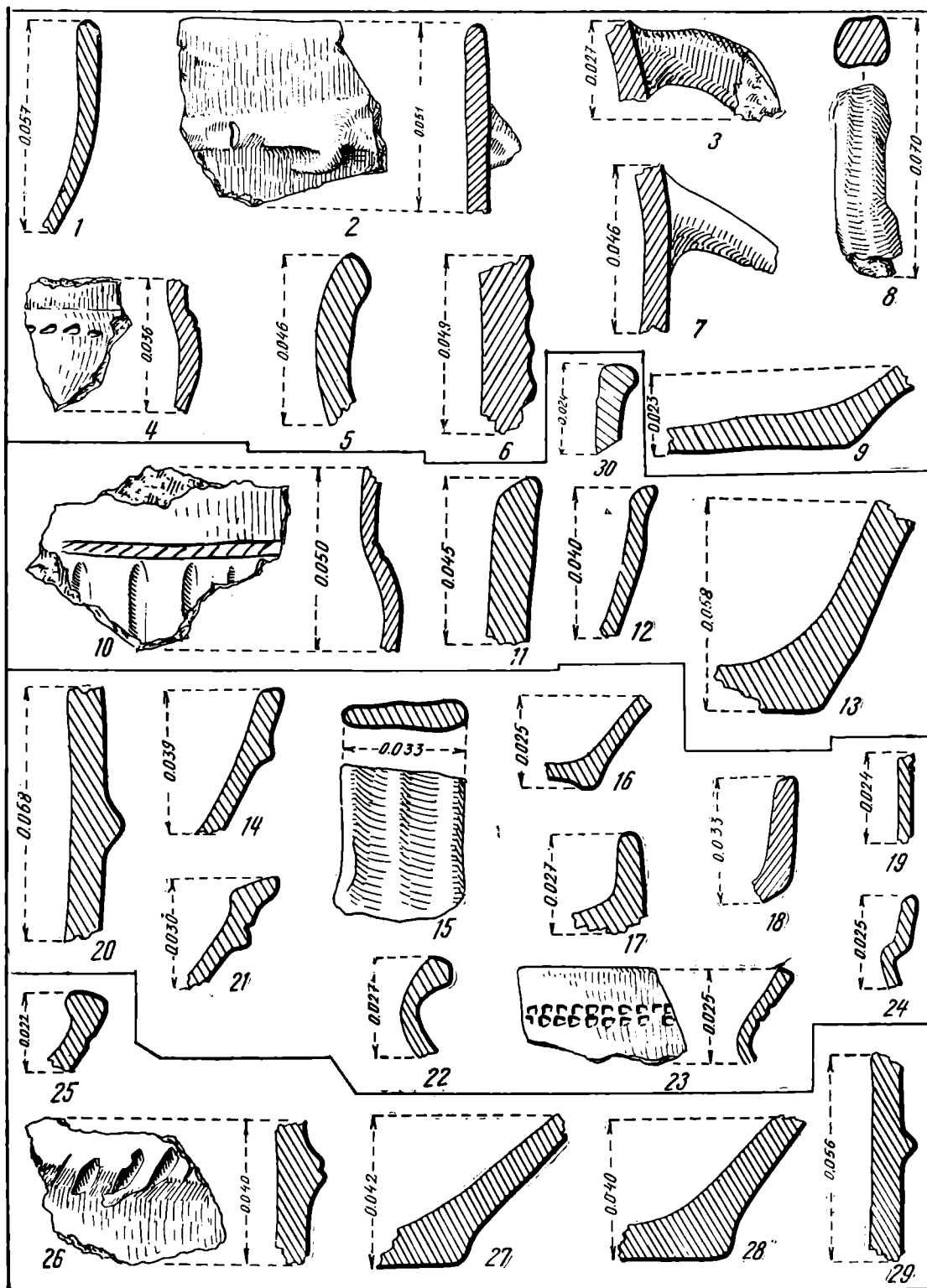
Pl. XCIII. — 1—28 : *Miroslava* (La Bulgării) ; 29—30 : *Mogoșești* (Dealul Băului).

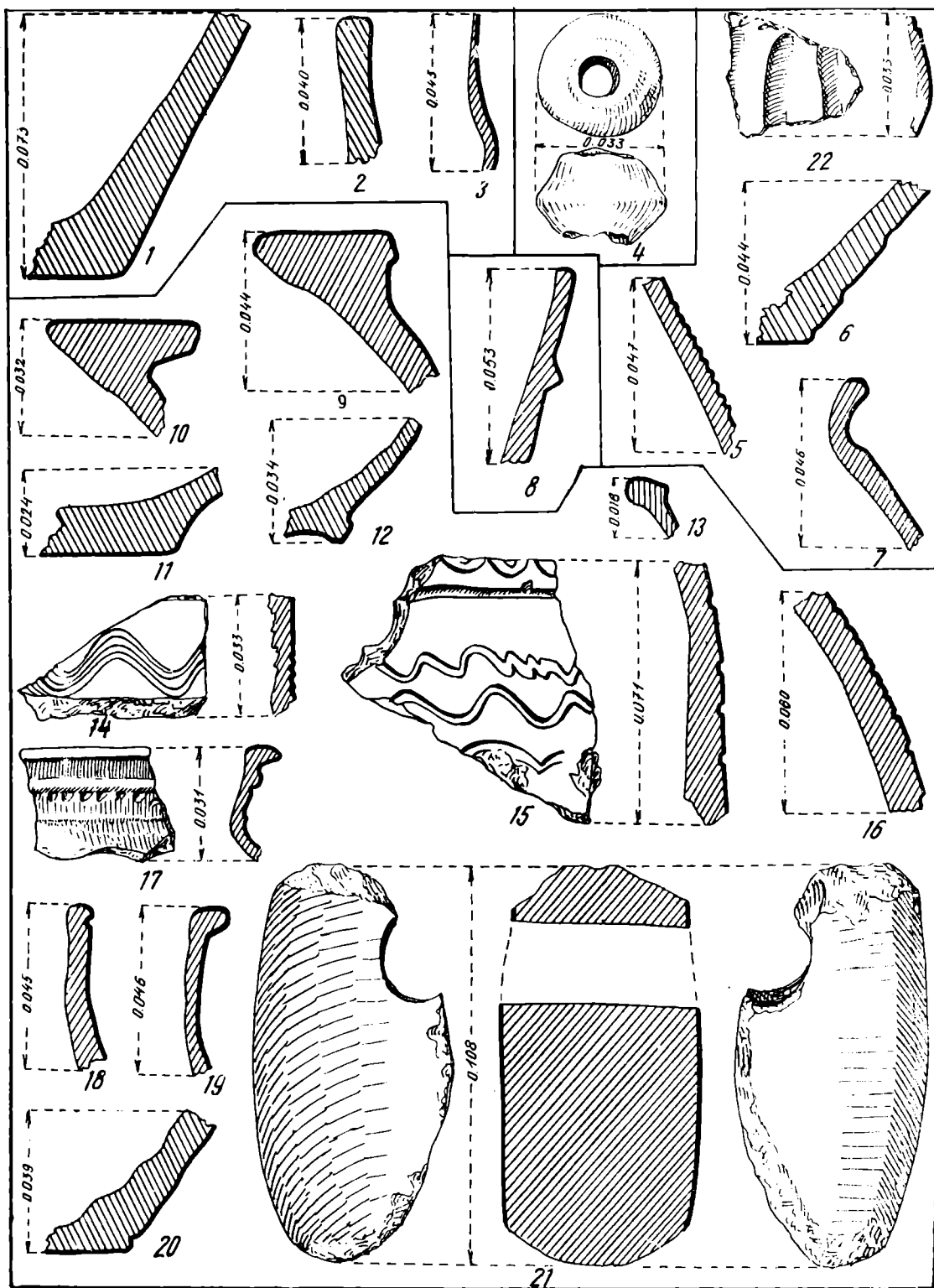
Pl. XCIV, — 1—17: *Mogoșești* (Dealul Bățului).

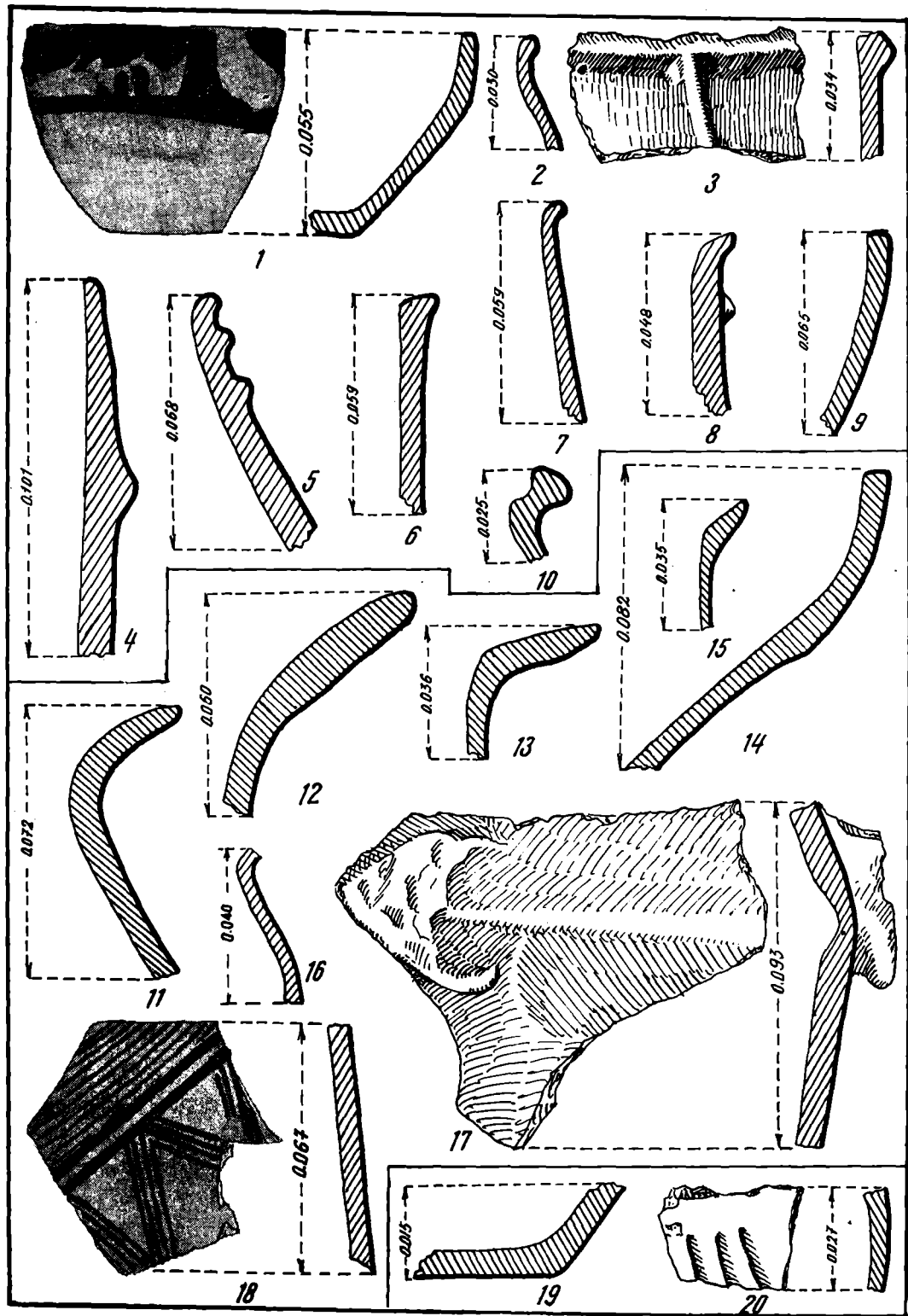

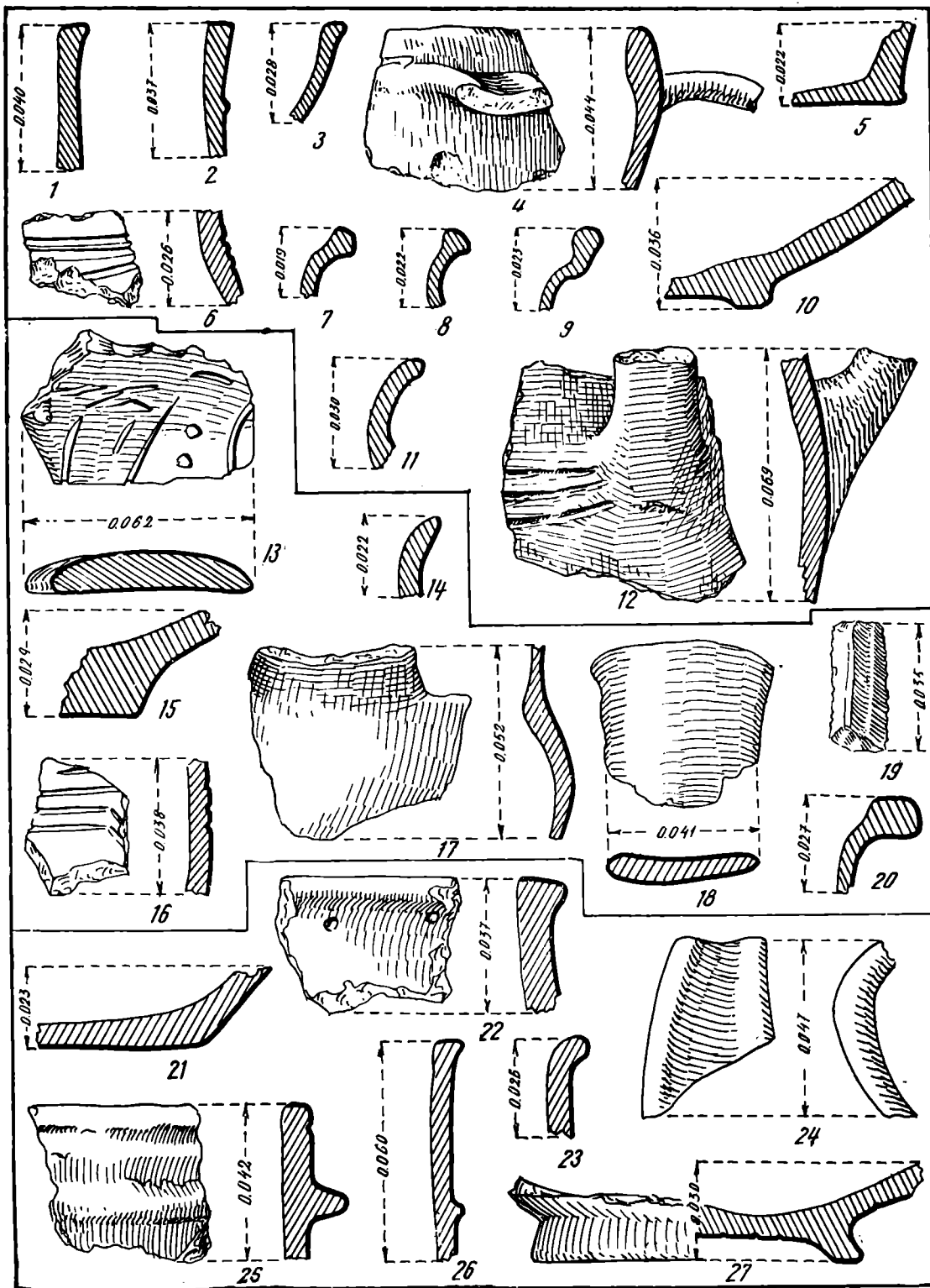

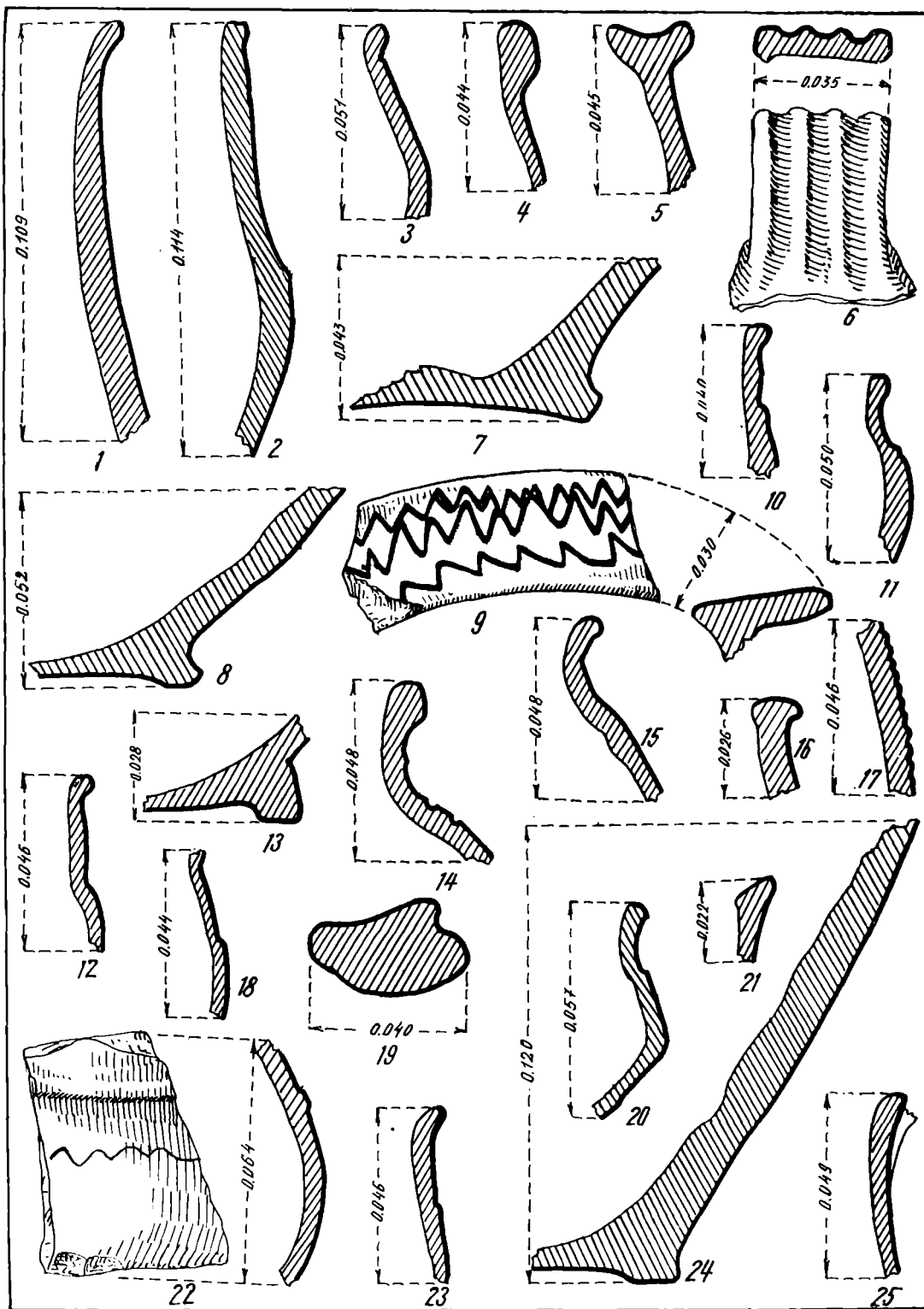
Pl. XCVII. — 1—9: *Munteni* (Valea Mută); 10—24, 30: *Păușești* (10—13, 30 La Bulgărie, 14—24 în fața cantonului silvic); 25—29: *Pictoru Lupului* (Măgura Oiței).

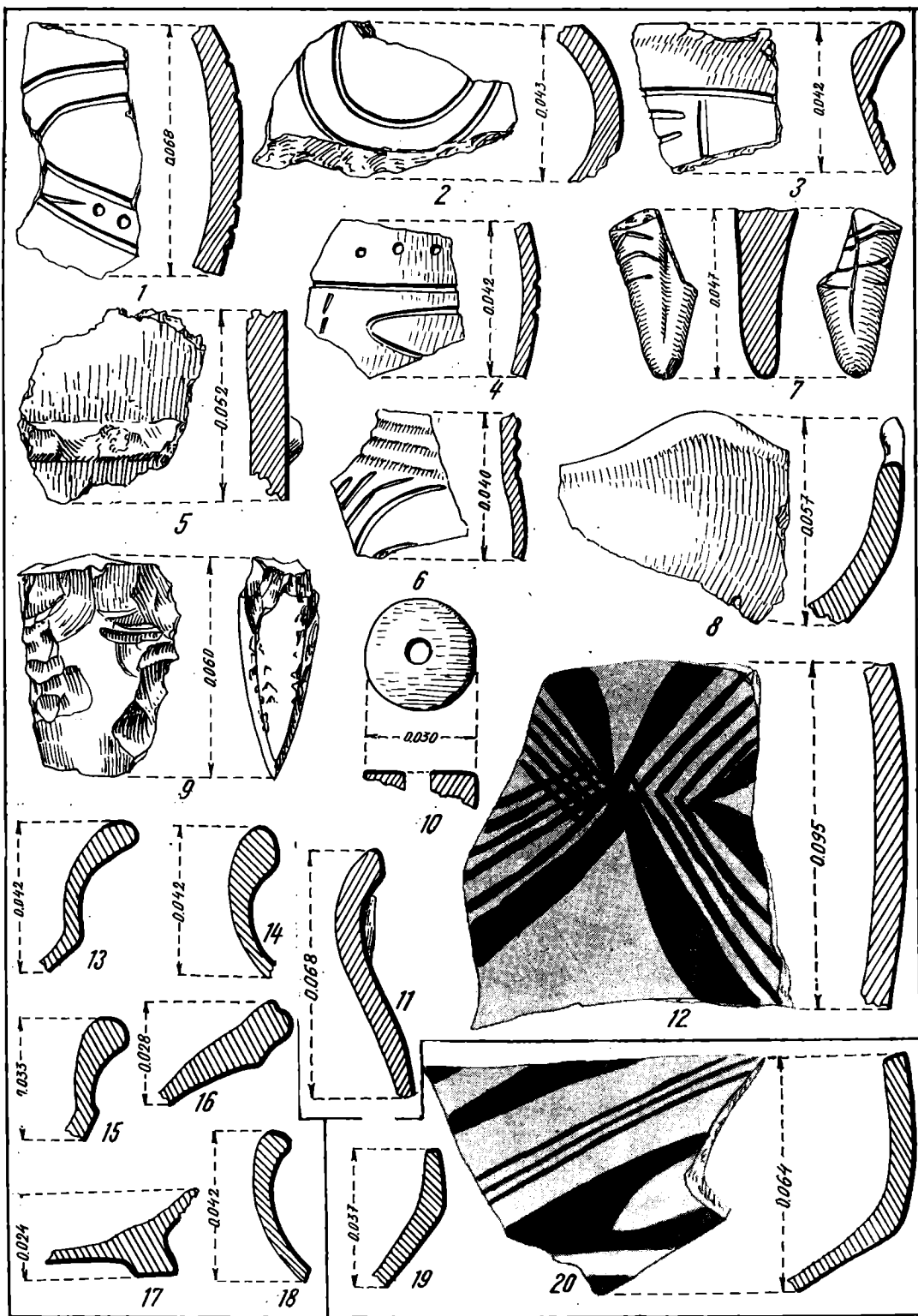

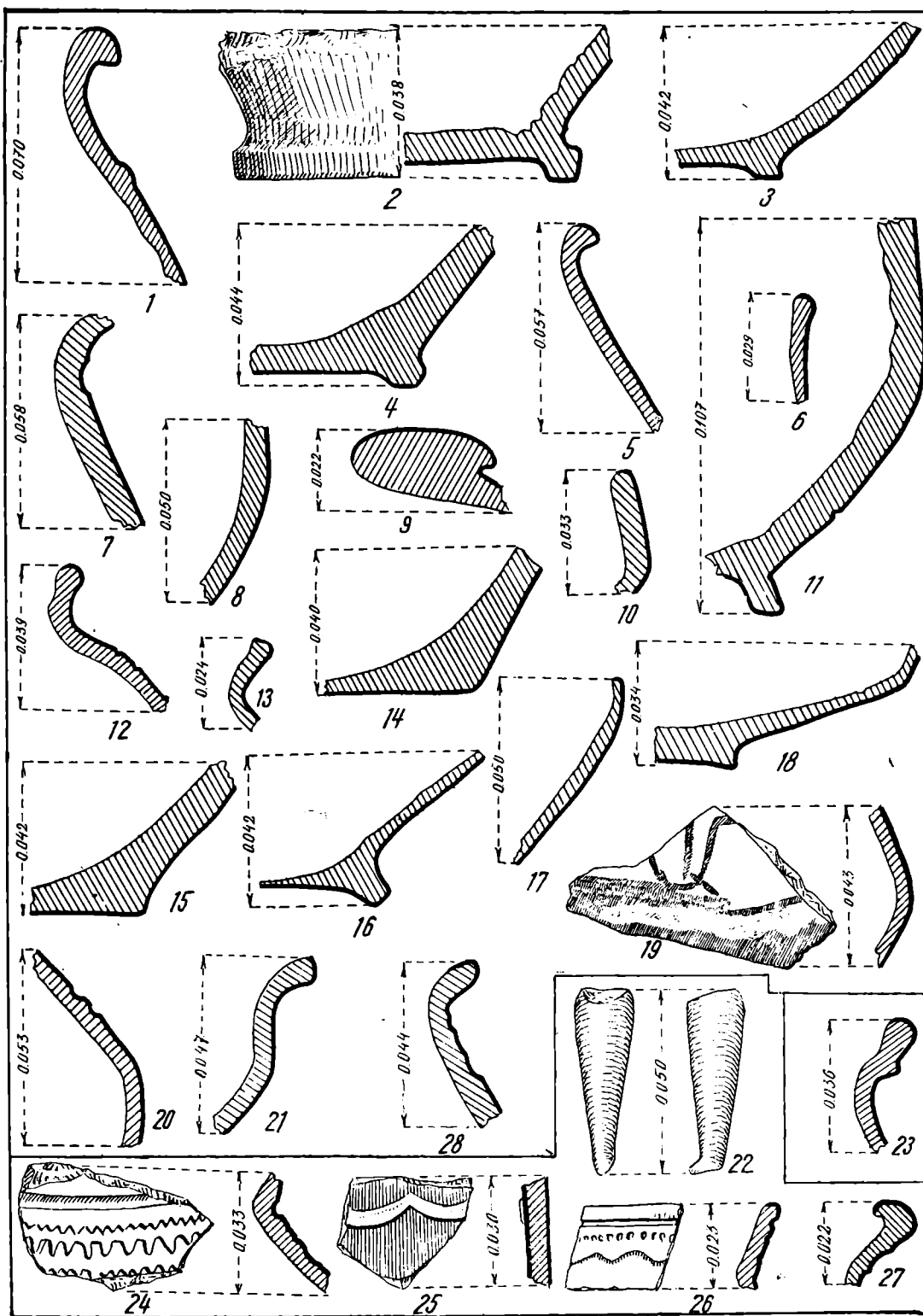

Pl. C. — 1—12 : *Popești* (În Sărături) ; 13—27 : *Popricani* (13—20 Dealul Vultur, 21—27 Coasta Ciriteilor Mari).

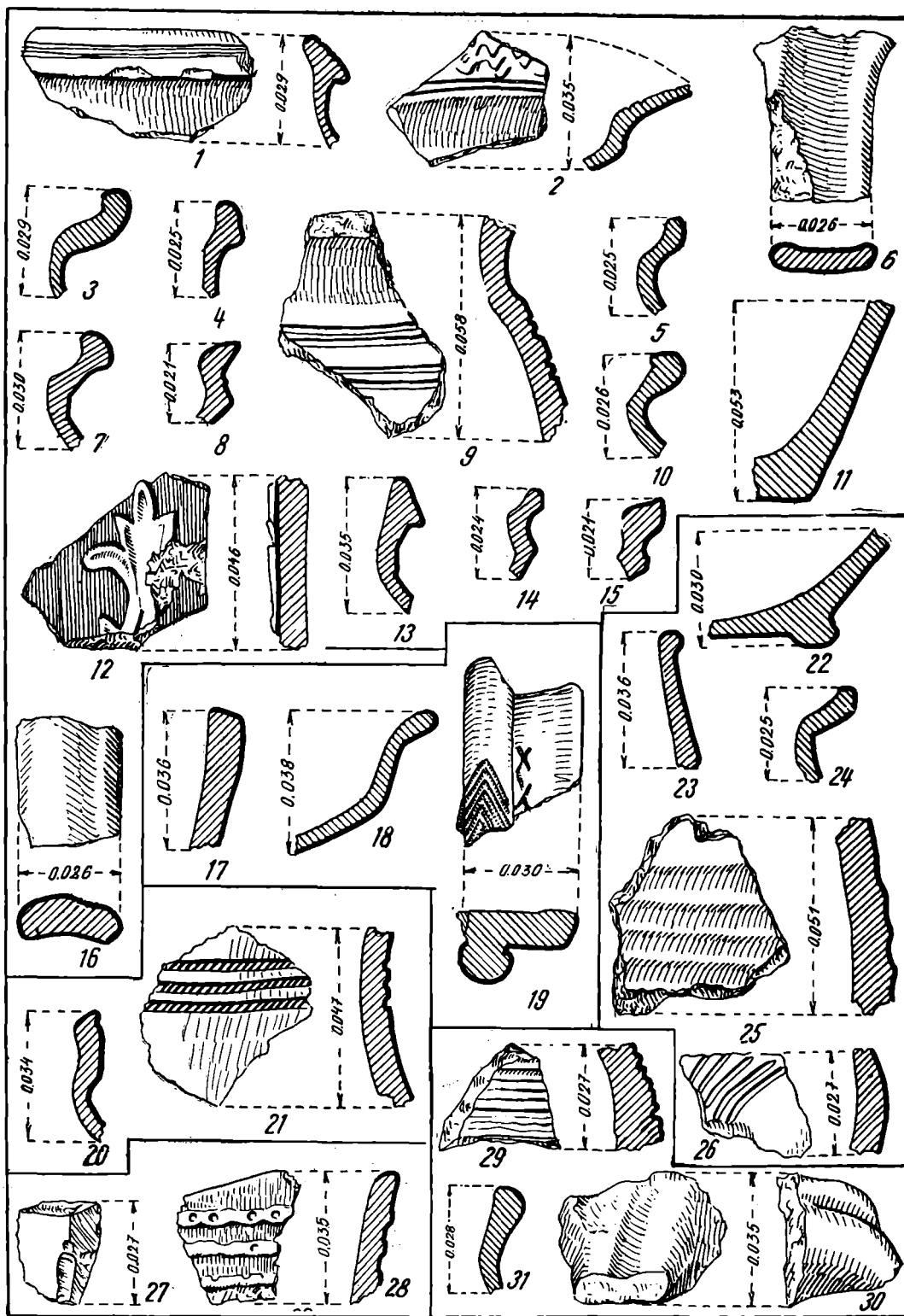

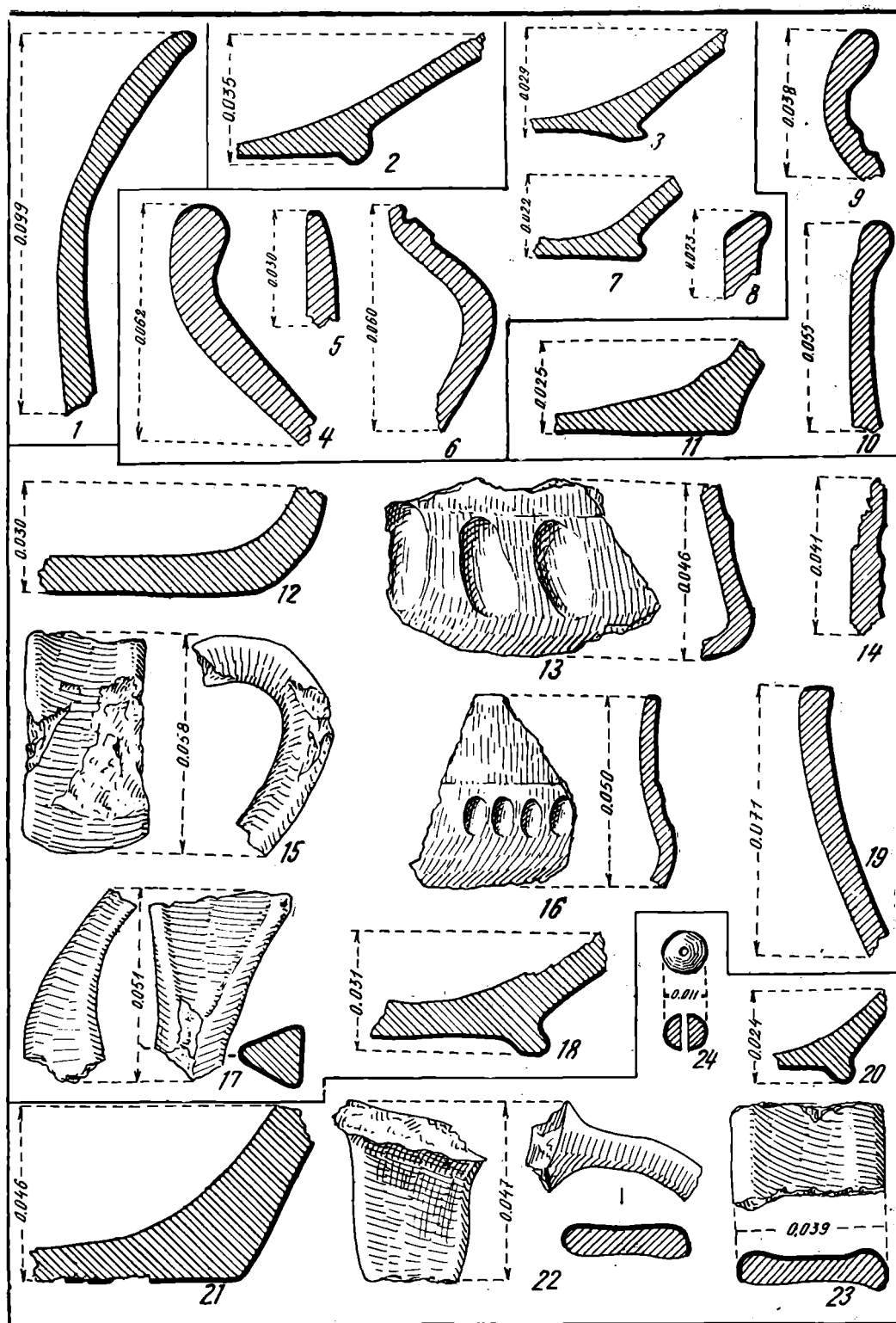
Pl. CI. — 1–25 : *Popricani* (Coasta Ciriteilor Mari).

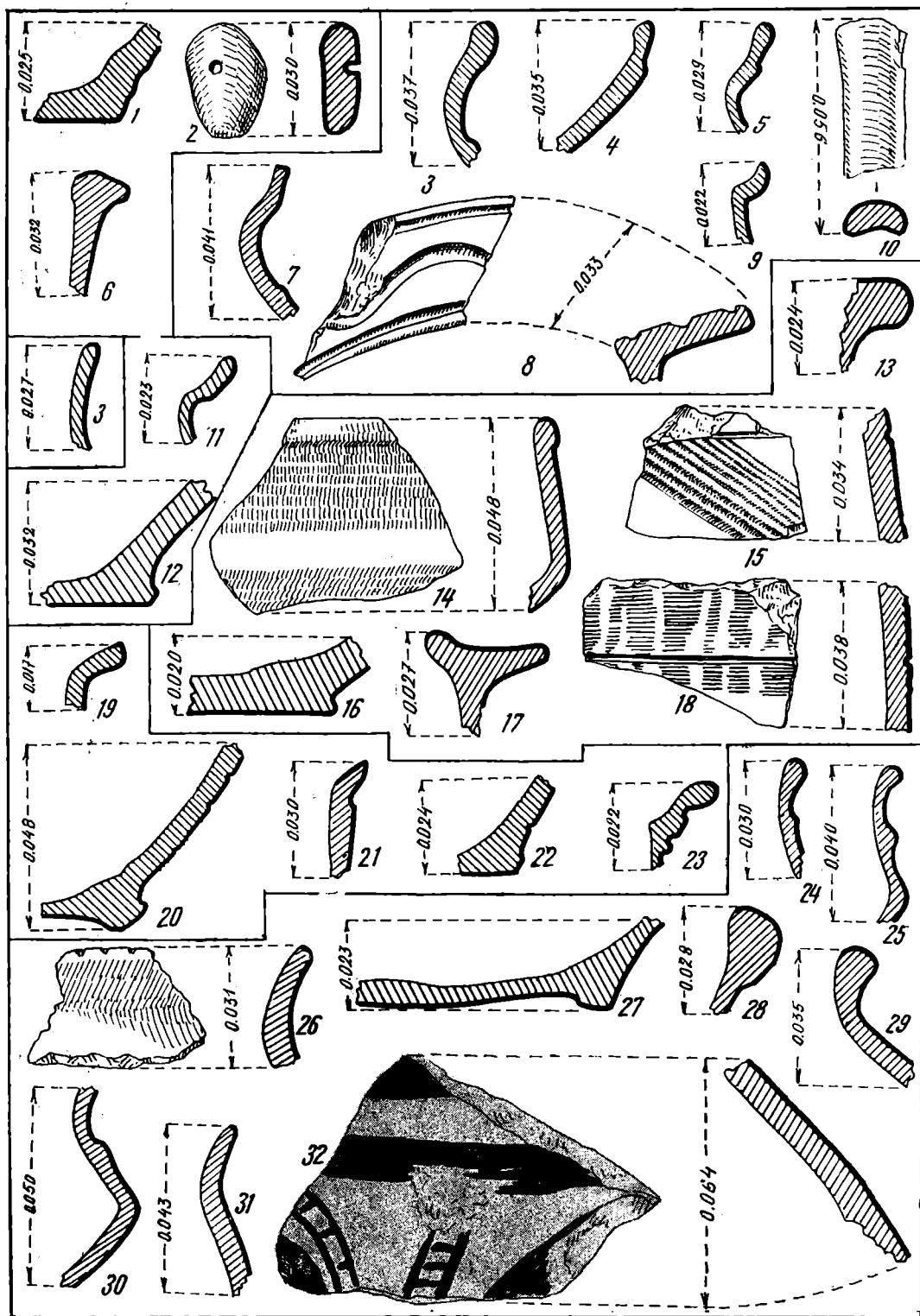

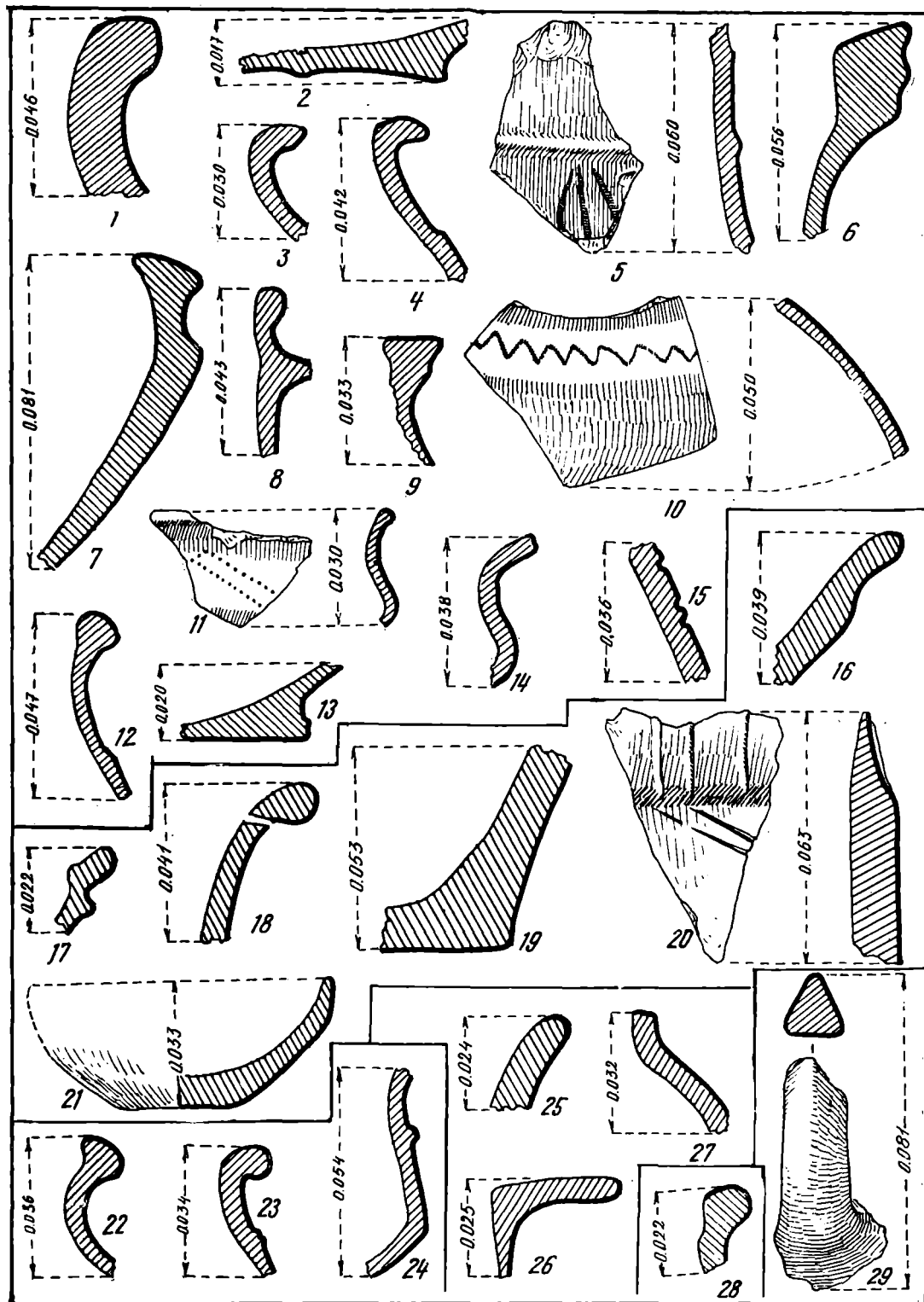
Pl. CIII. — 1–21, 28: *Popricani* (Dealul lui Humă); 22, 24–27: *Prigoreni Mici* (La Cimitir); 23: *Proselnici* (Săliștea Nedeieni).

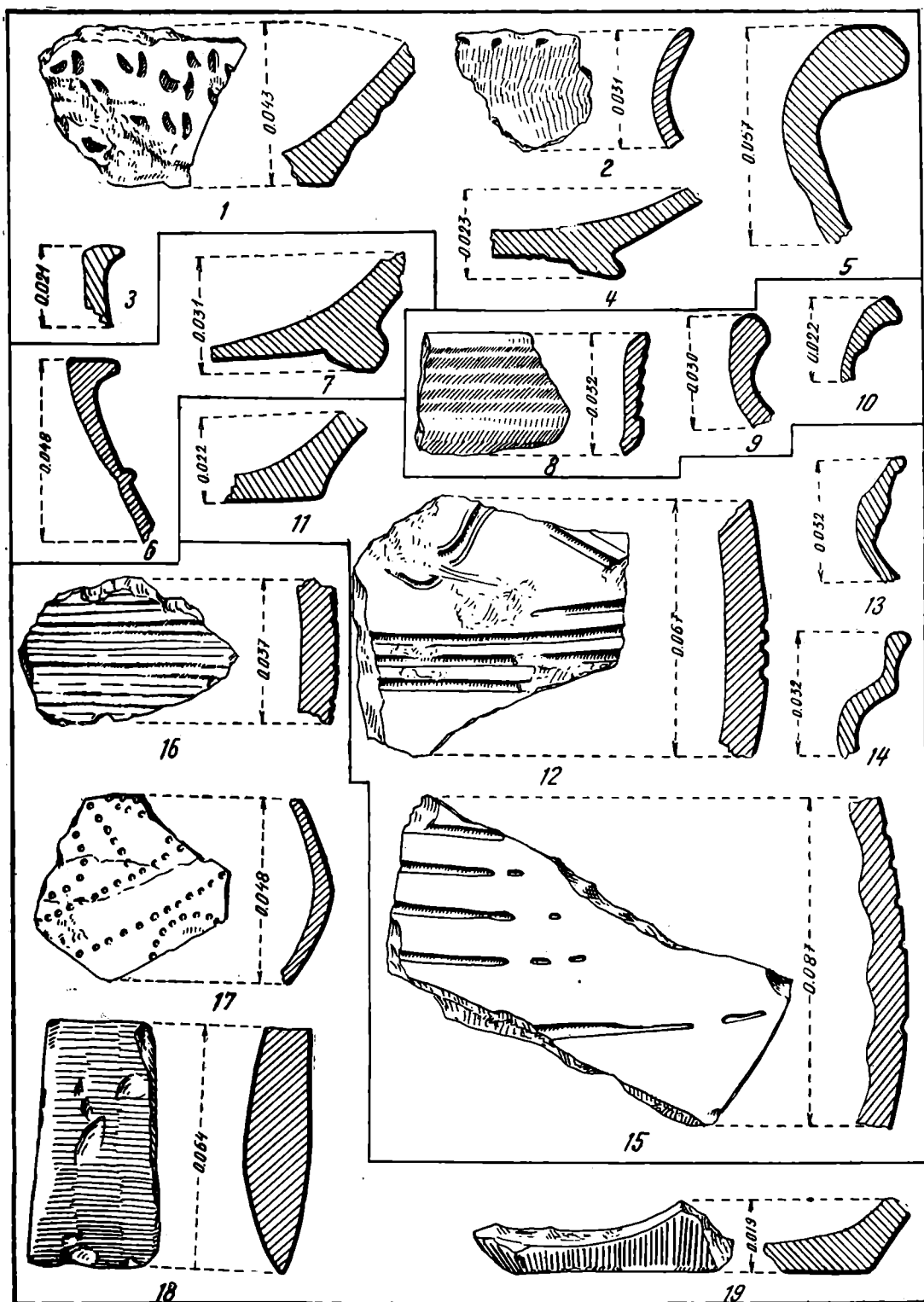

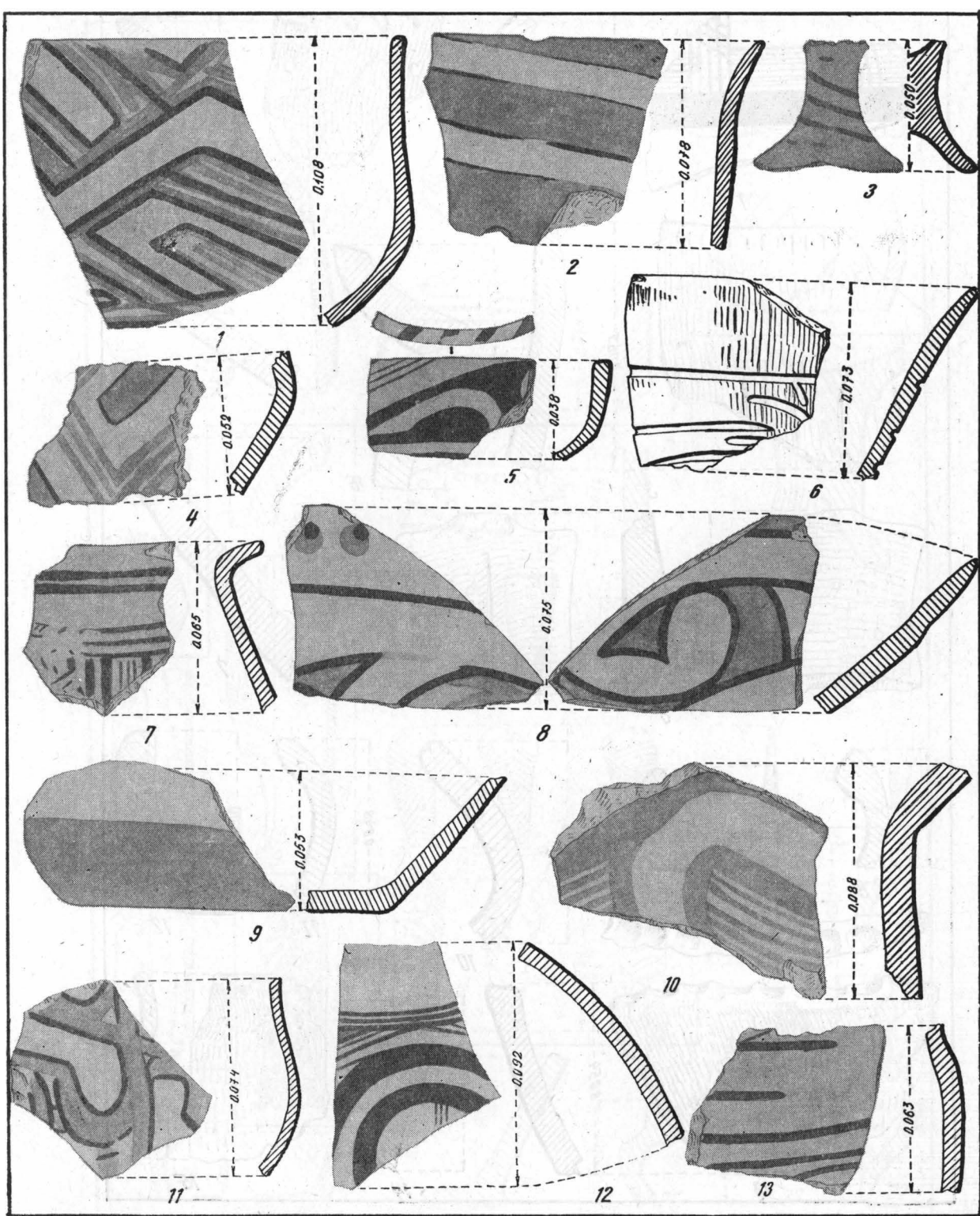
Pl. CV. — 1 : *Rediu Aldei* (La Hîrtop) ; 2–11 : *Rediu Tătar* (2 Dealul Breazu-La Sălcimi, 9–11 Via Teodorescu, 3–8 Dealul Bursucăriei) ; 12–24 : *Rusenii Noi* (12–19 Valea Satului, 20–24 Sub Pădure).

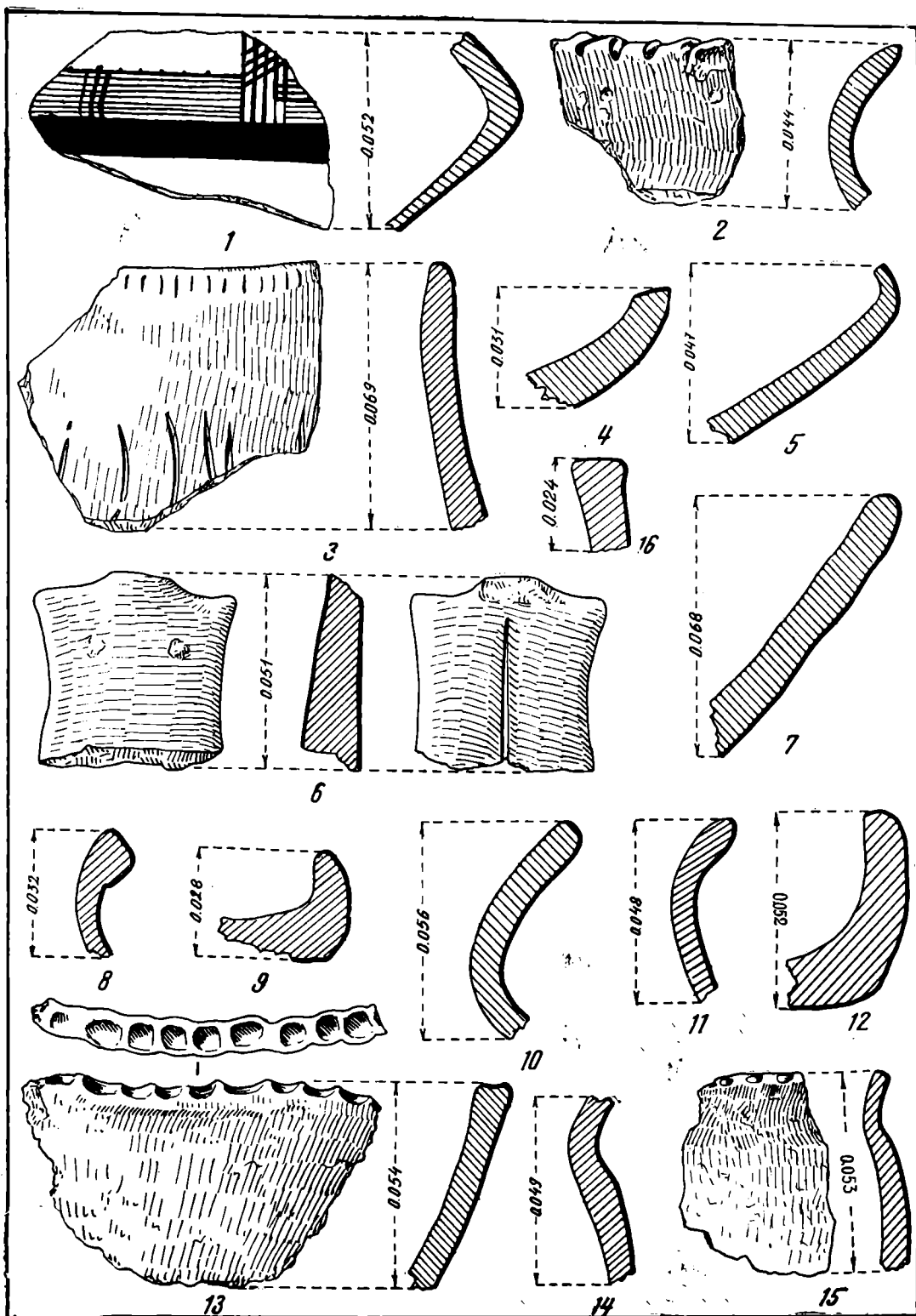

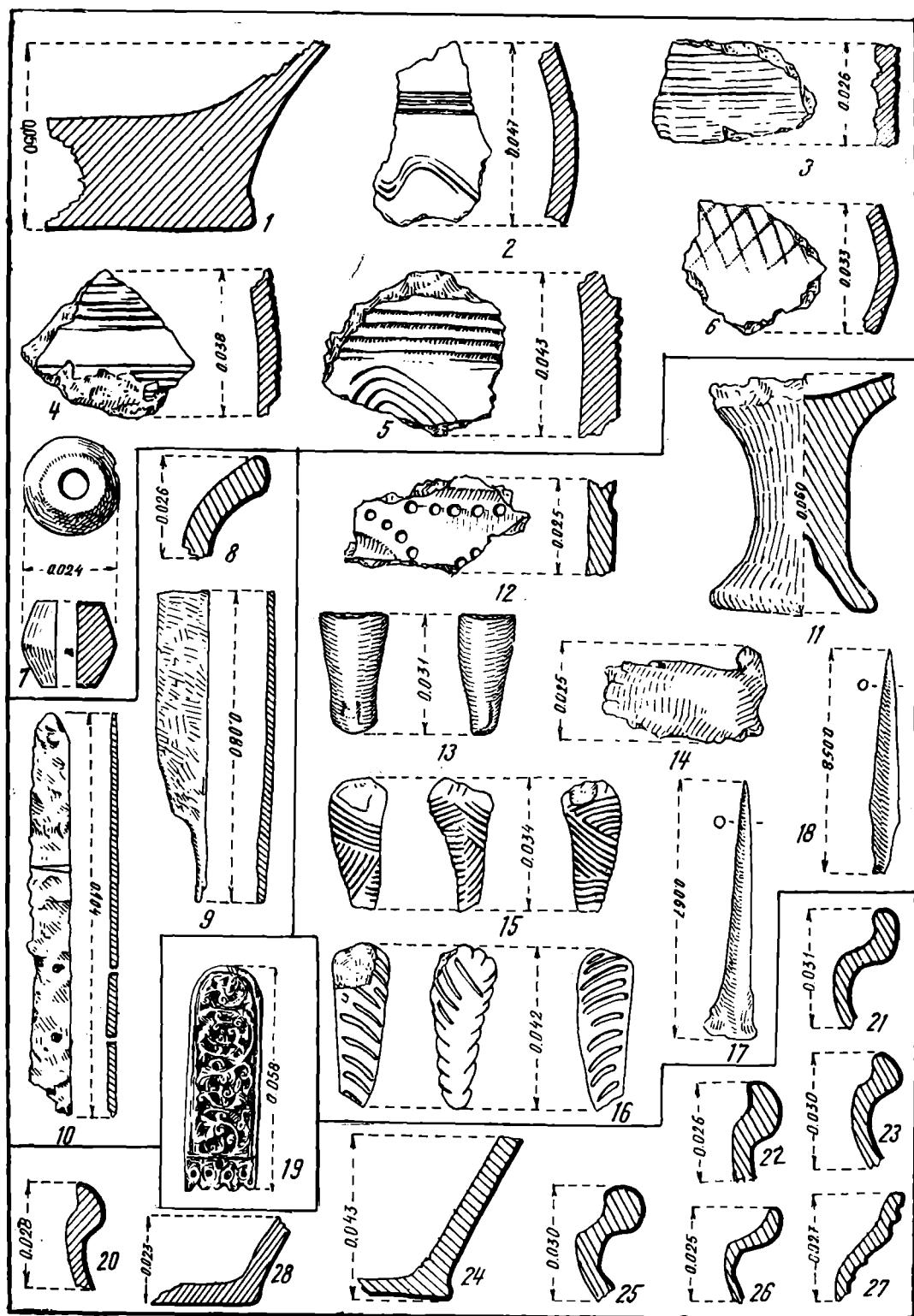
Pl. CVII. — 1—28: *Scoposeni* (1—15, 28 Dealul Cheșcului, 16—21 Ia Coșere, 22—24 Peste Baltă — La Fintinele, 25—27 Dealul Vișoara); 29: *Sîrca* (La Budăie).

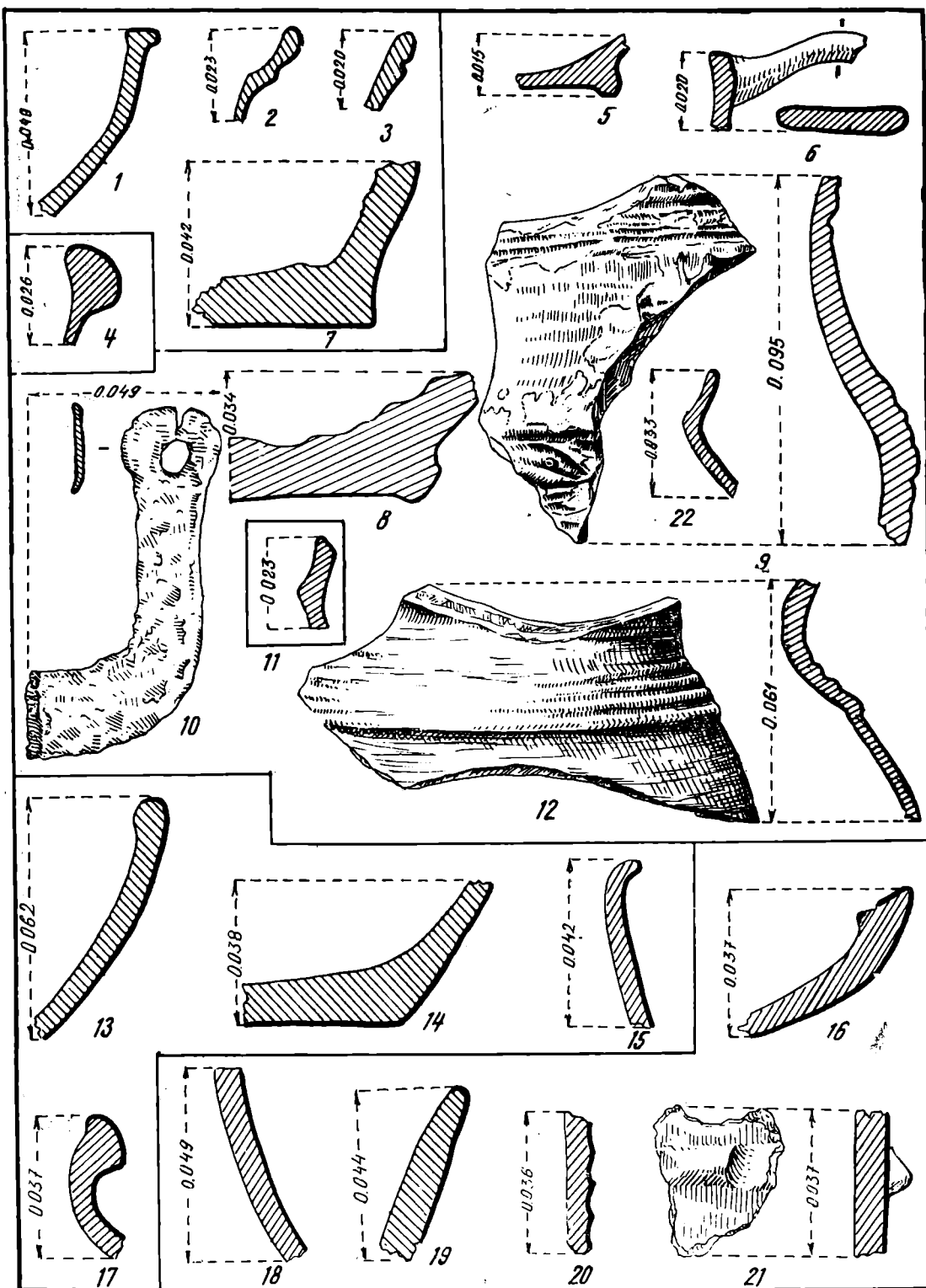

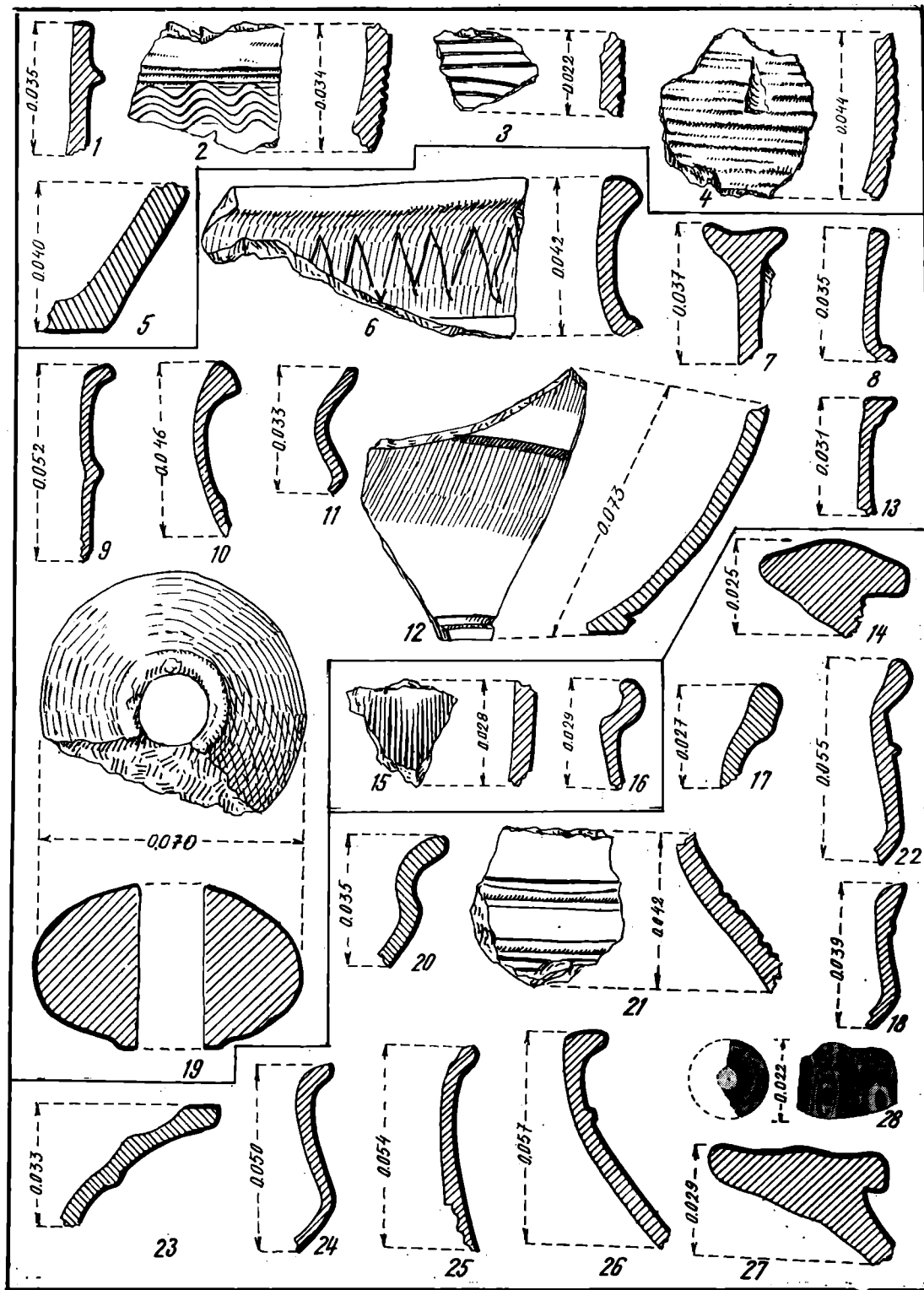
Pl. CIX. — 1–13: *Spinoasa* (Poala Catargului — Coasta Budei).

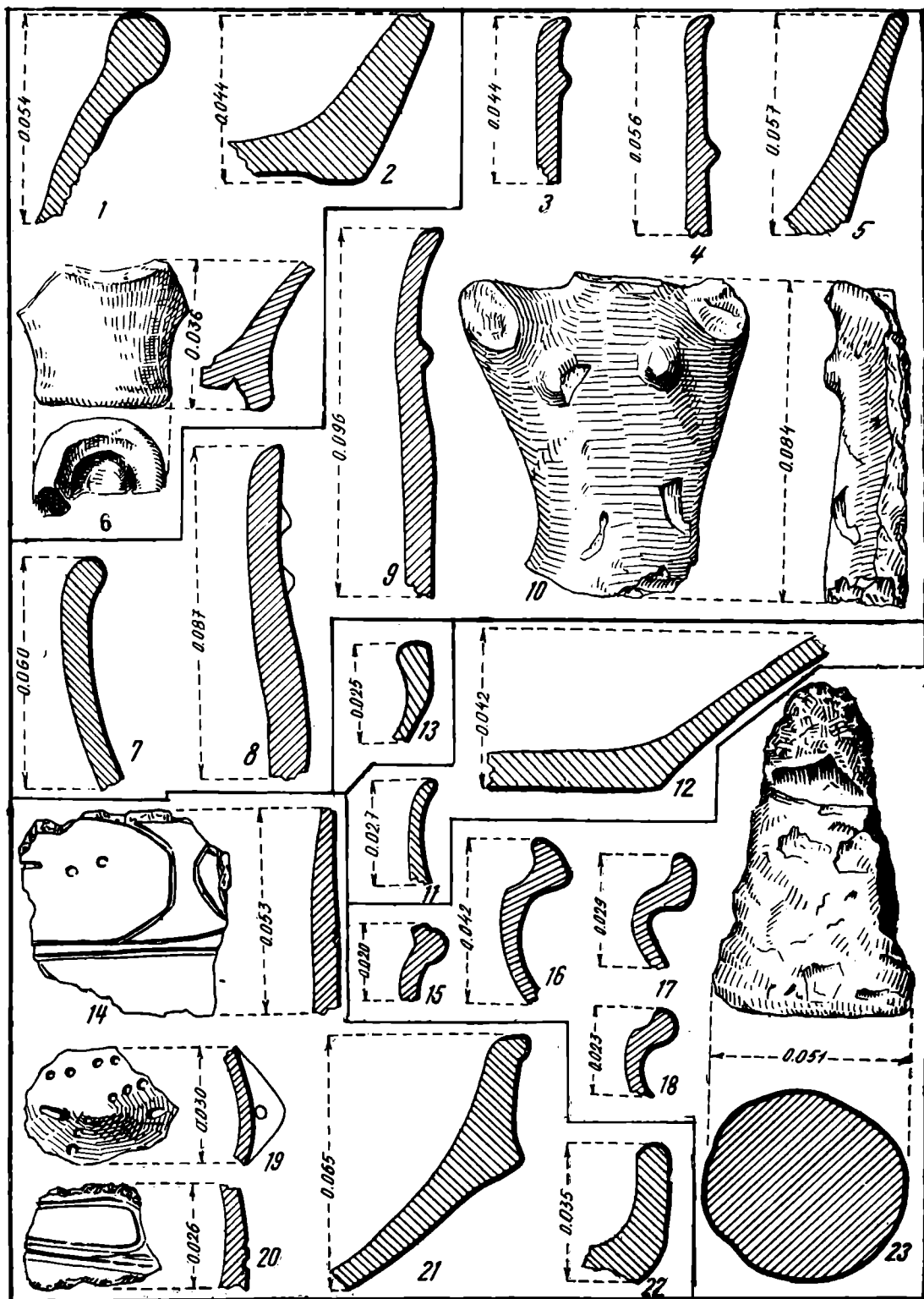

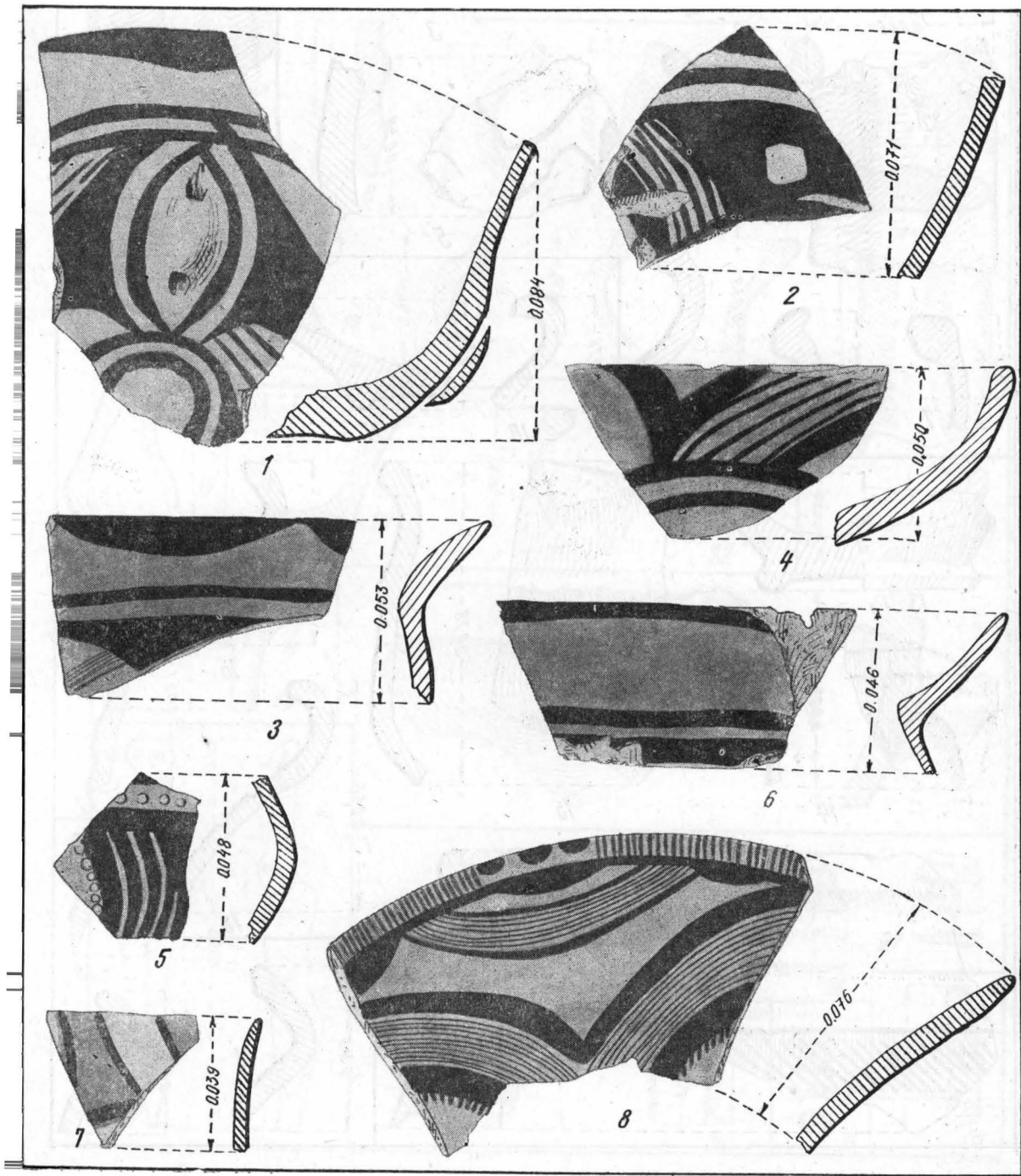
Pl. CXI. — 1—19: *Spinoasa* (1—7 Poala Catargului — Coasta Budei, 8—10 Movila de la nordul Haltei C.F.R., 11—18 Pe Huc, 19 Dealul Catarg); 20—28: *Șorogari* (Poligonul de tragere).

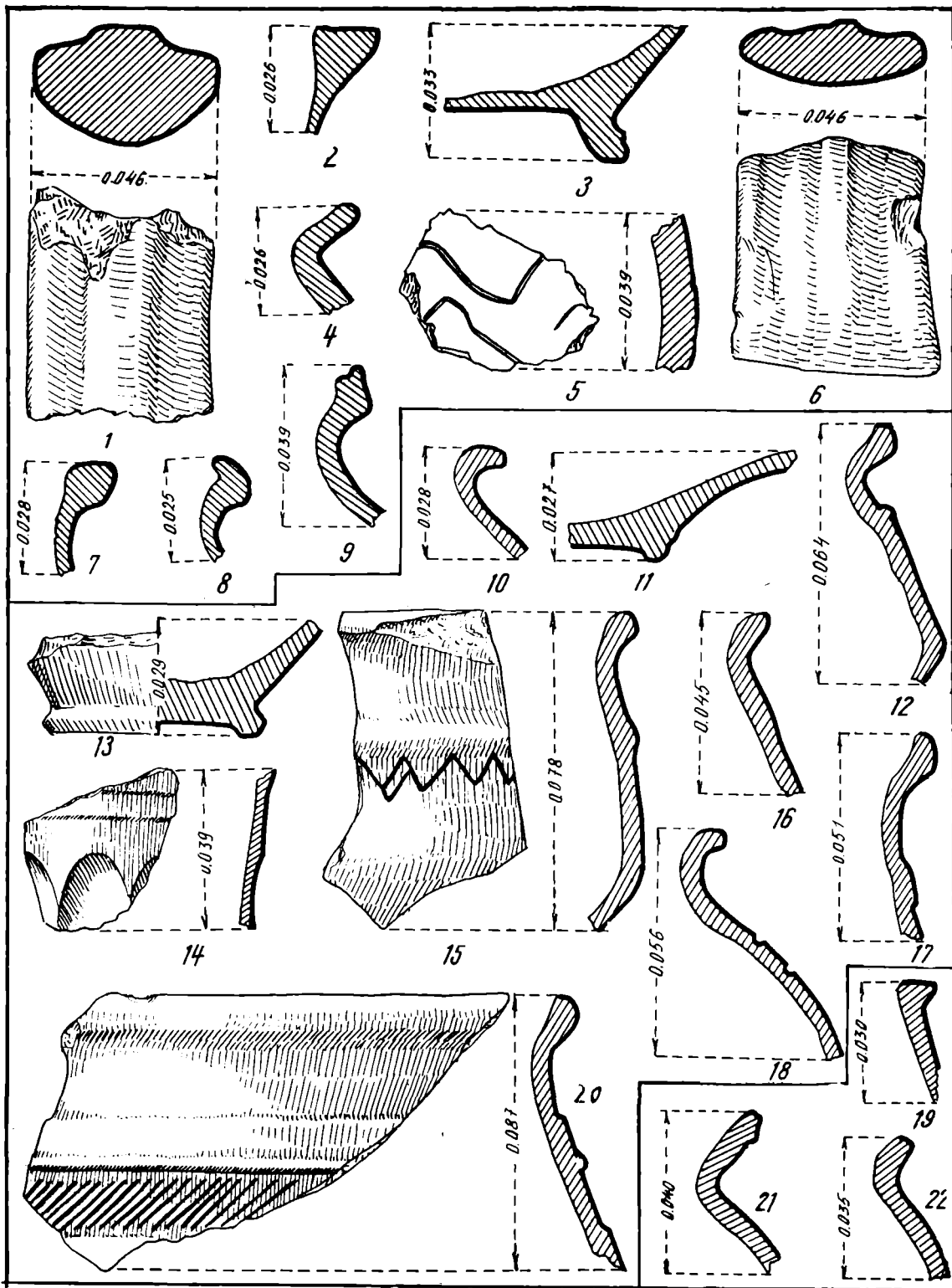

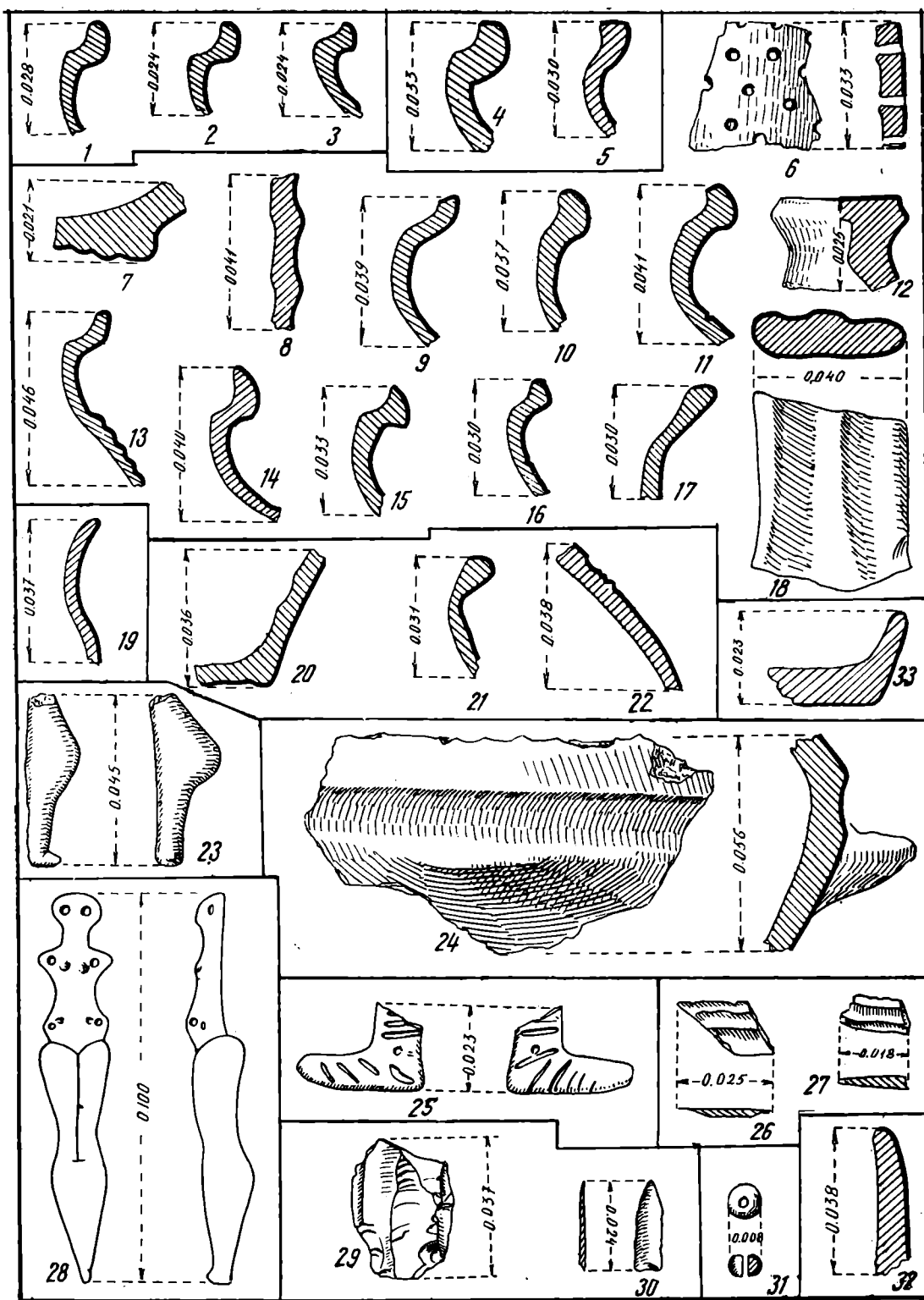
Pl. CXIII. — 1–28: *Tăutești* (1–5 Vatra Apăreștilor, 6–13, 19 Coasta Hindeului, 15–16 Un km nord-est de sat, 14, 17–18, 20–28 în Zof).
<https://biblioteca-digitala.ro>

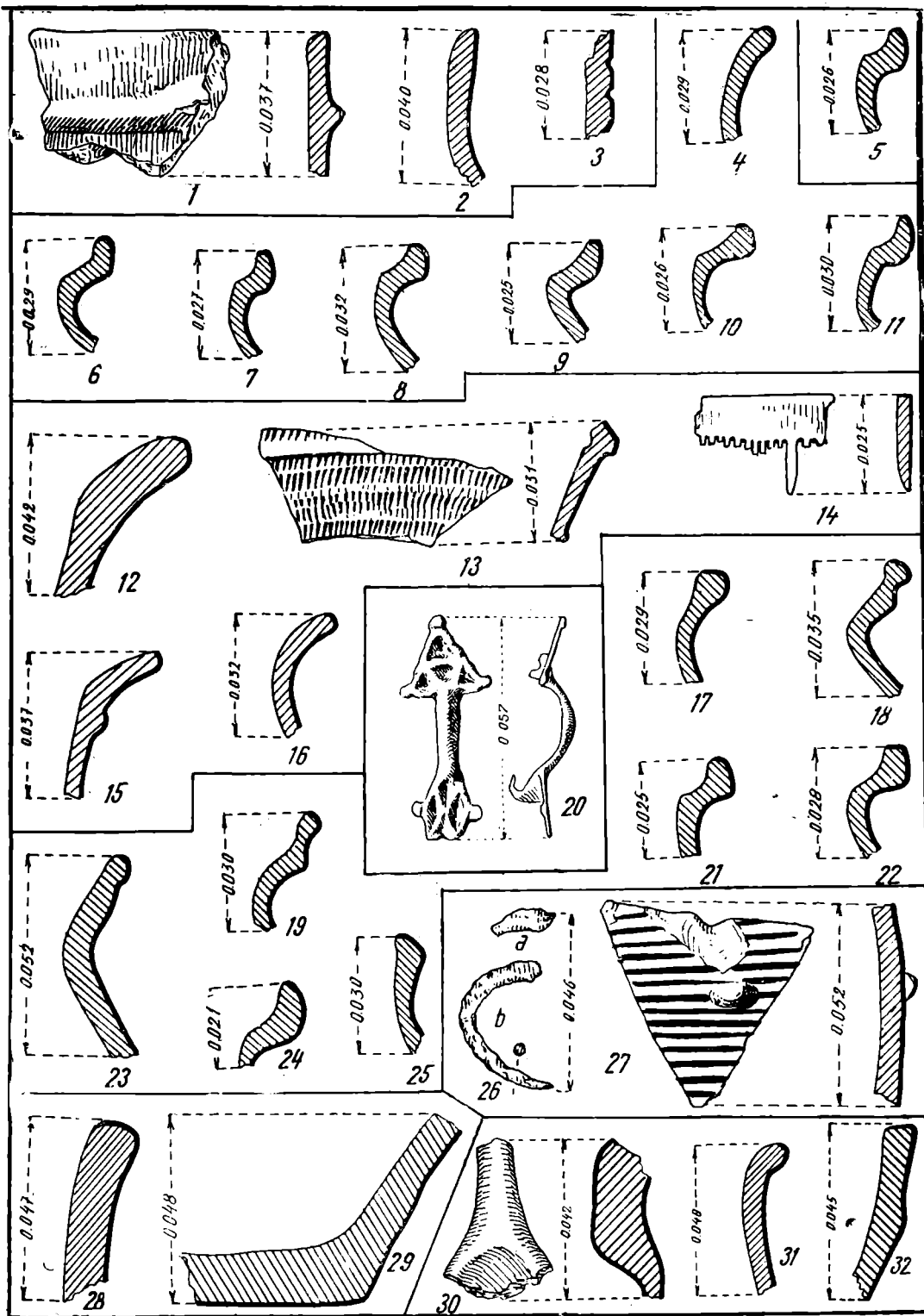

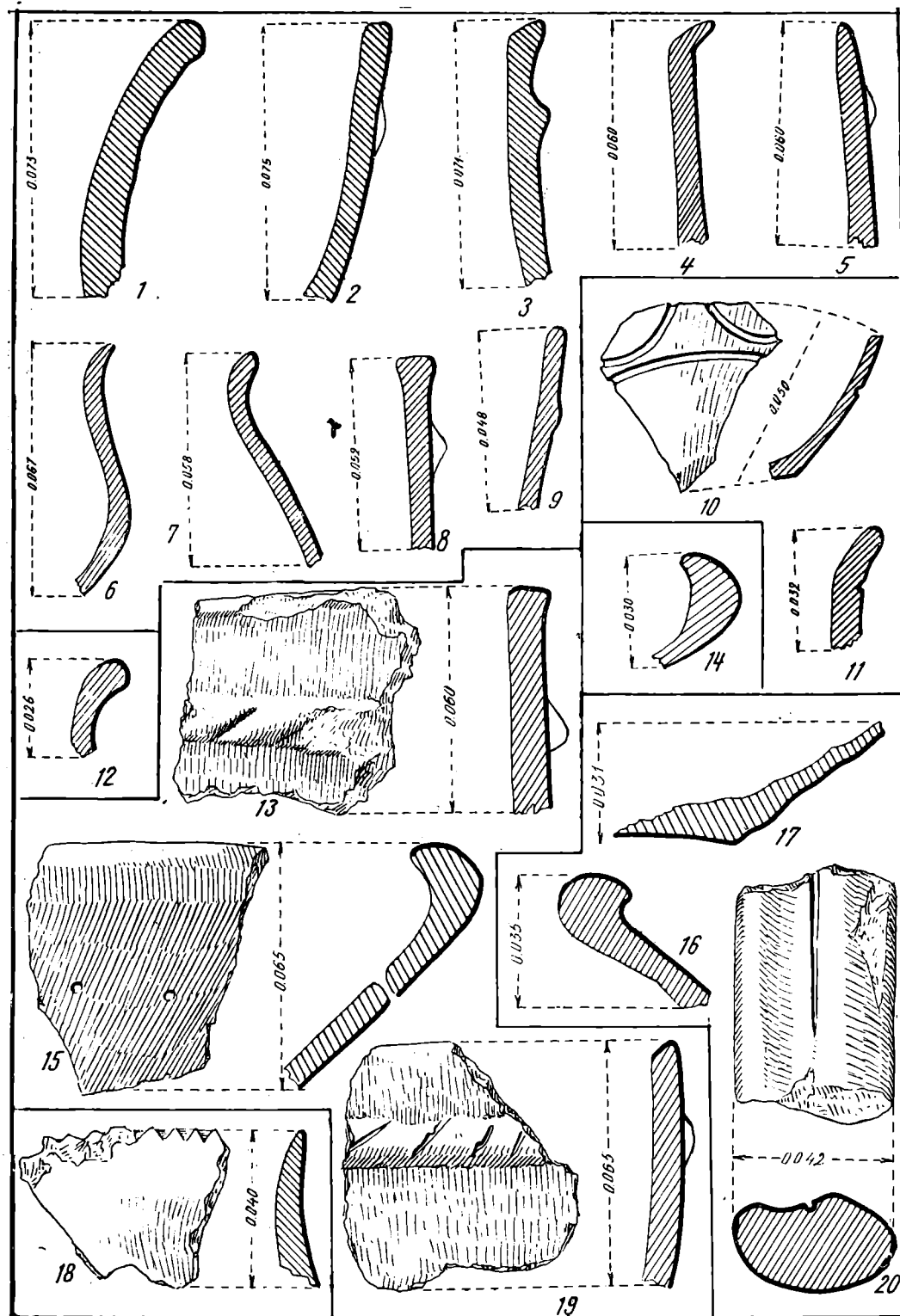
Pl. CXV, — 1—8; *Vînători* (Dealul Frasin),

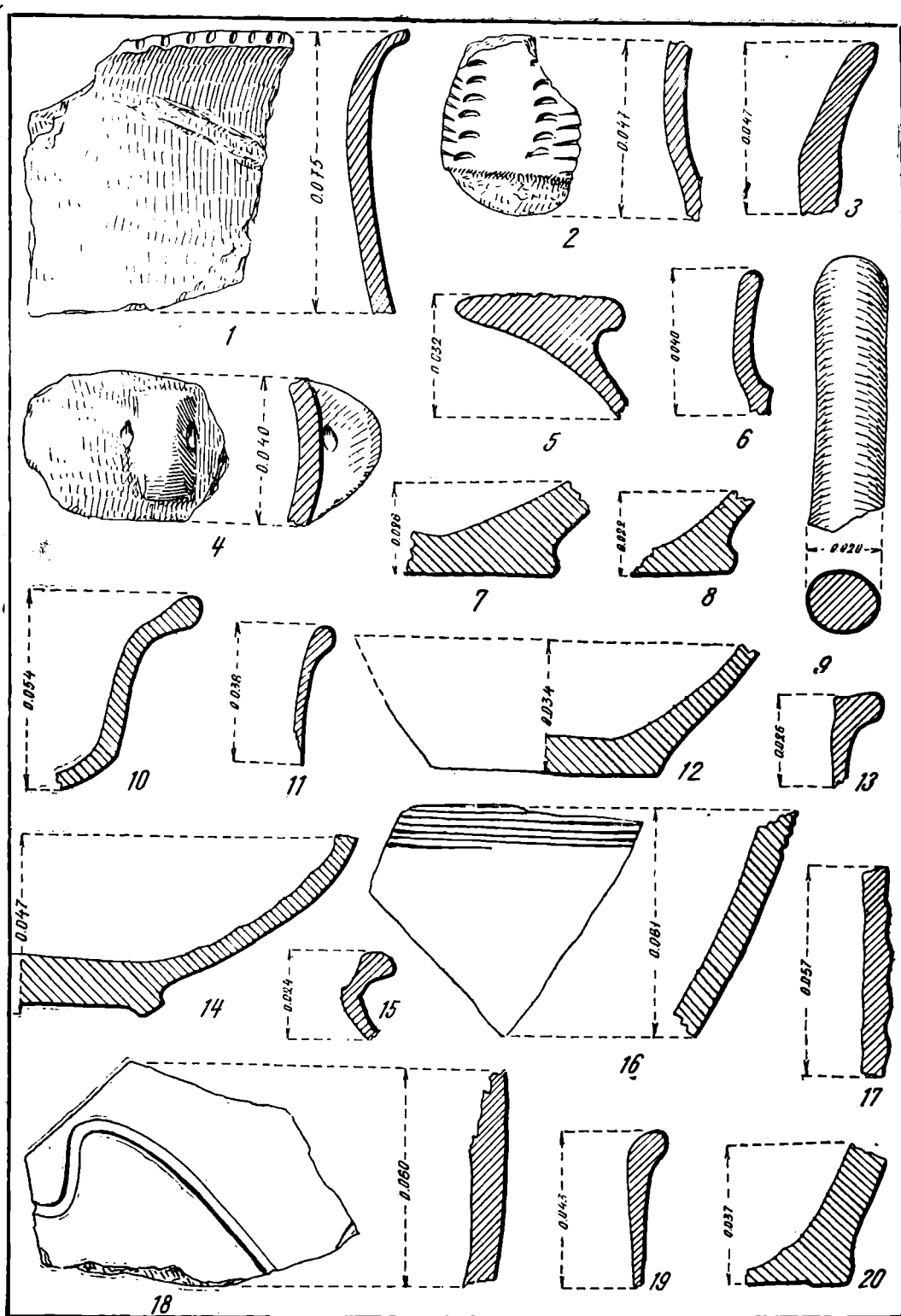

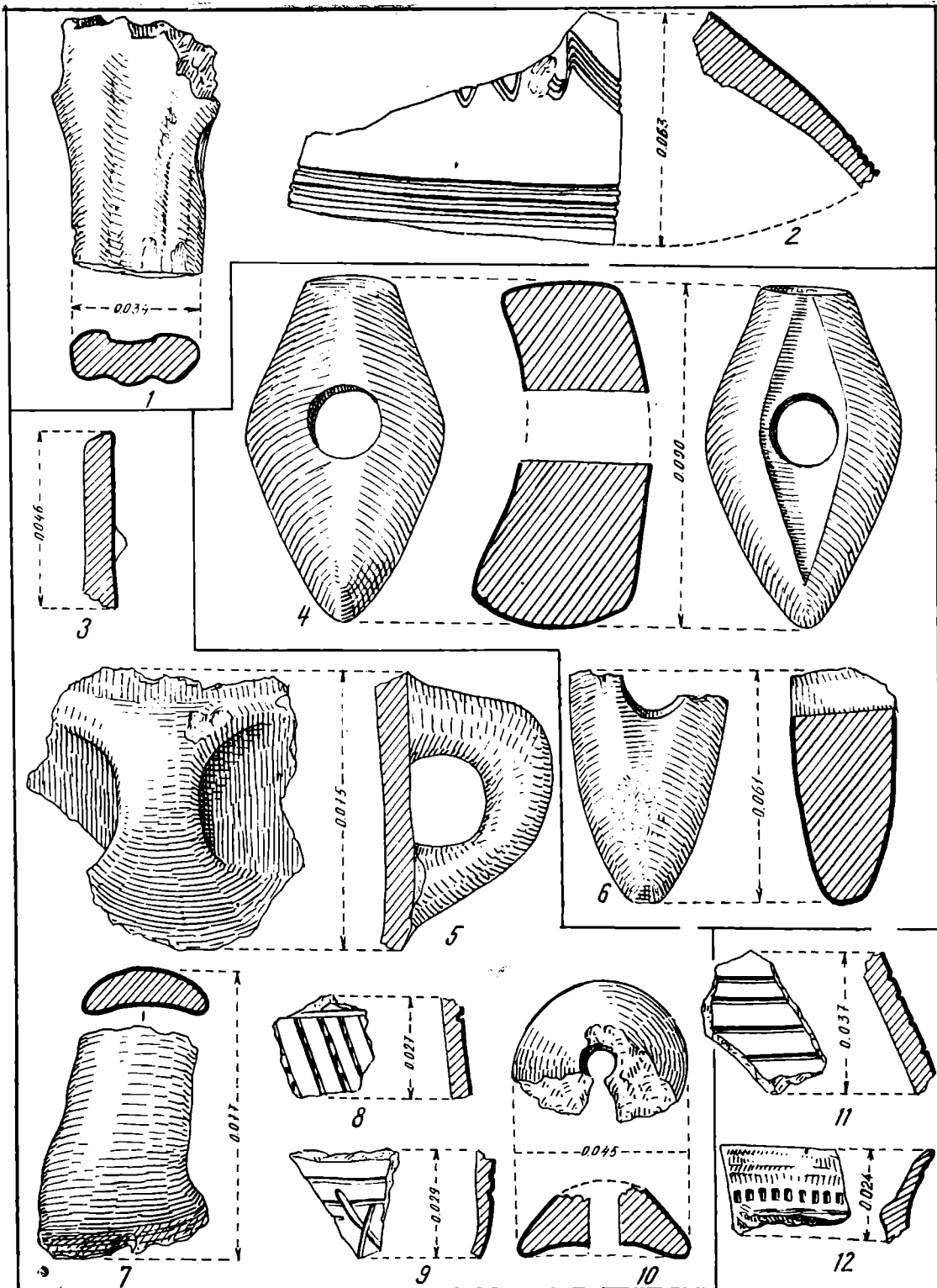
Pl. CXVII.—28 : *Vânători* (Dealul Rufeni) ; 1—18 : *Albești* (1—3 Cotelui Nagiț, 4—5 La Urcicărie, 6—18 La Pod) ; 19—22, 24 : *Andrieșeni* (24 La Odaie, 20—22 Dealul din Față, 19 La Pătrimi) ; 33 : *Băiceni* (În Săliște —La Rai) ; 23, 25—27, 29—32 : *Bobulești* (23, 25, 31 Dealul Botcilor, 26—27, 29—30 La Stini, 32 Valea Corogea).

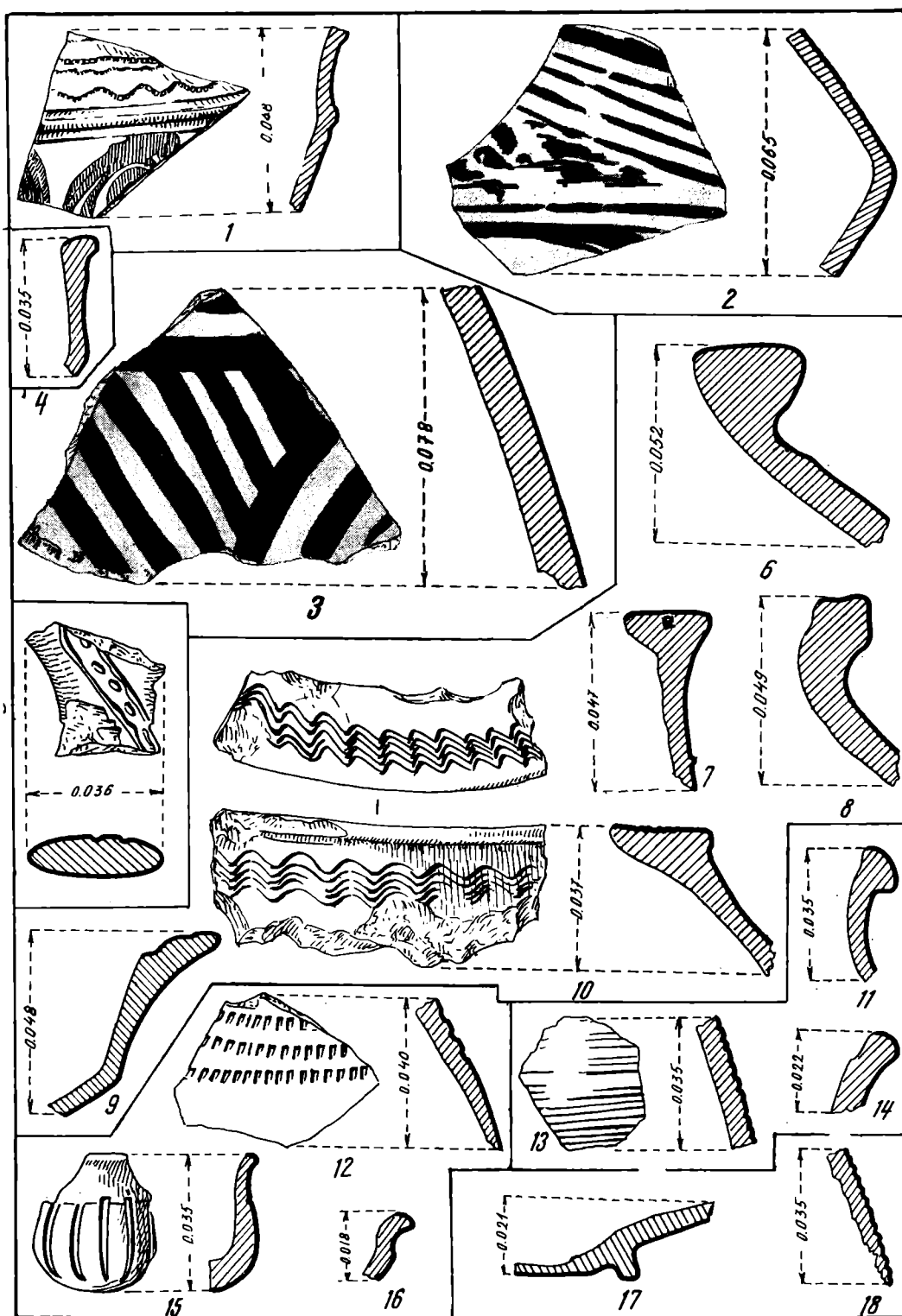

Pl. CXIX. — 1–11: *Bulbucani* (1–9 La Țarina Veche, 10–11 Bostănăria lui Roibu); 12: *Călărași* (Piriul Fortuna); 13 – 17, 19 – 20: *Călămărești* (16 – 17, '20 La Podul spre Brăiasca, 13, 15, 19 La Țintirim, 14 În Lunca Cărmănașului).

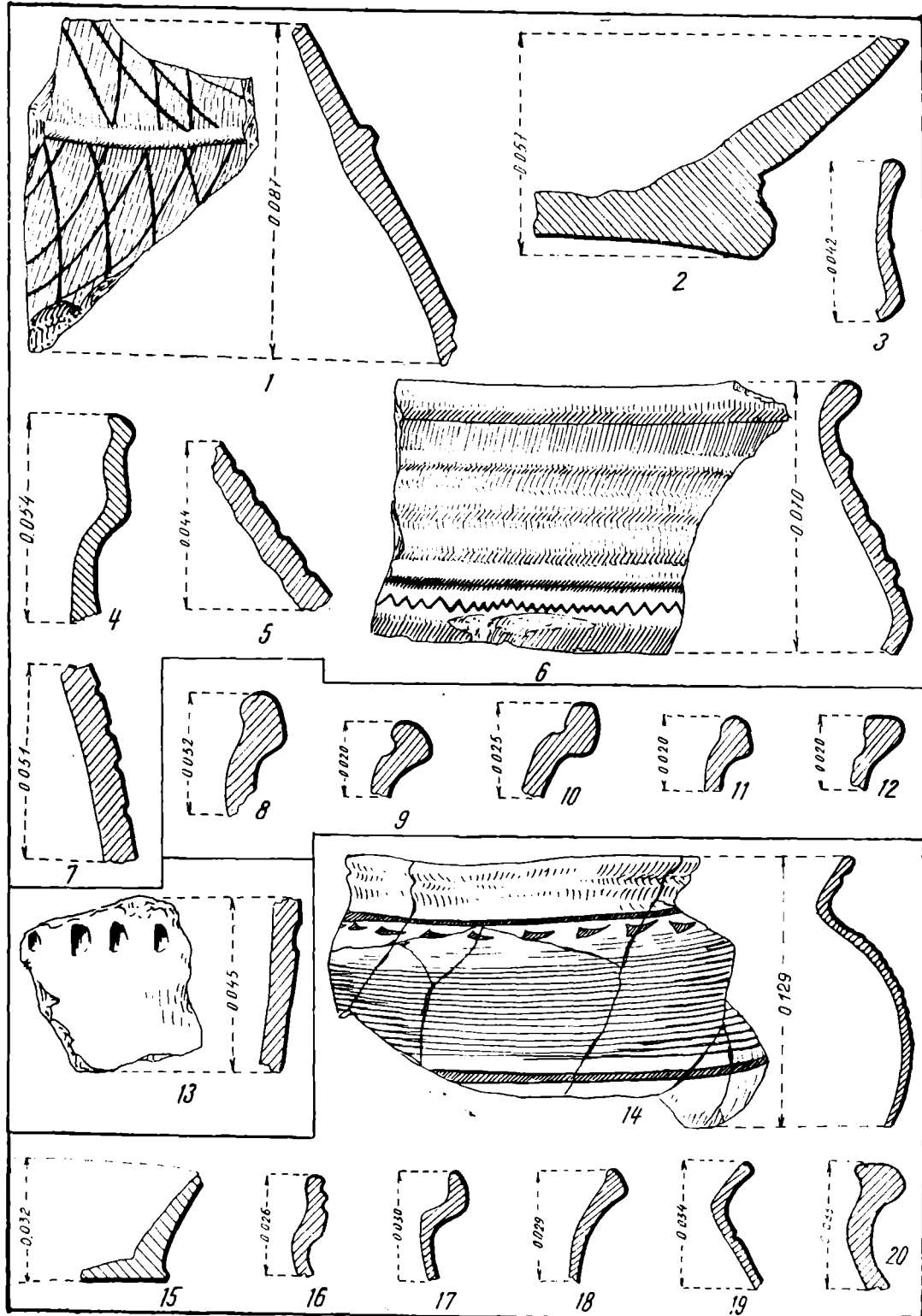

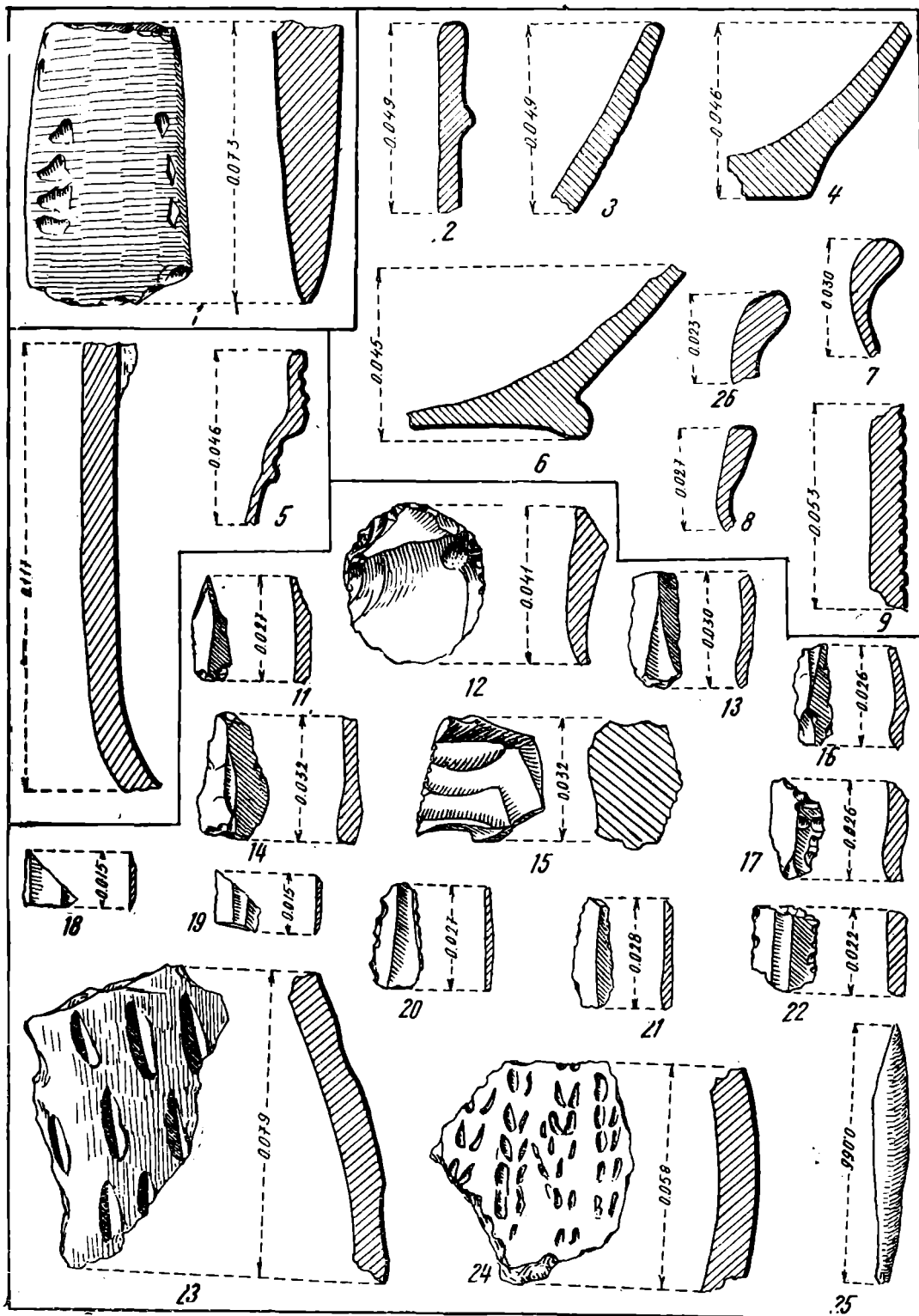
Pl. CXXI — 1—2: *Cișmea* (Botoșanca); 4, 6: *Coarnele Caprei* (Iazu lui Pais); 3, 5, 7—10: *Comîndărești* (La Cimitir); 11—12: *Corlăteni* (Vatra satului).

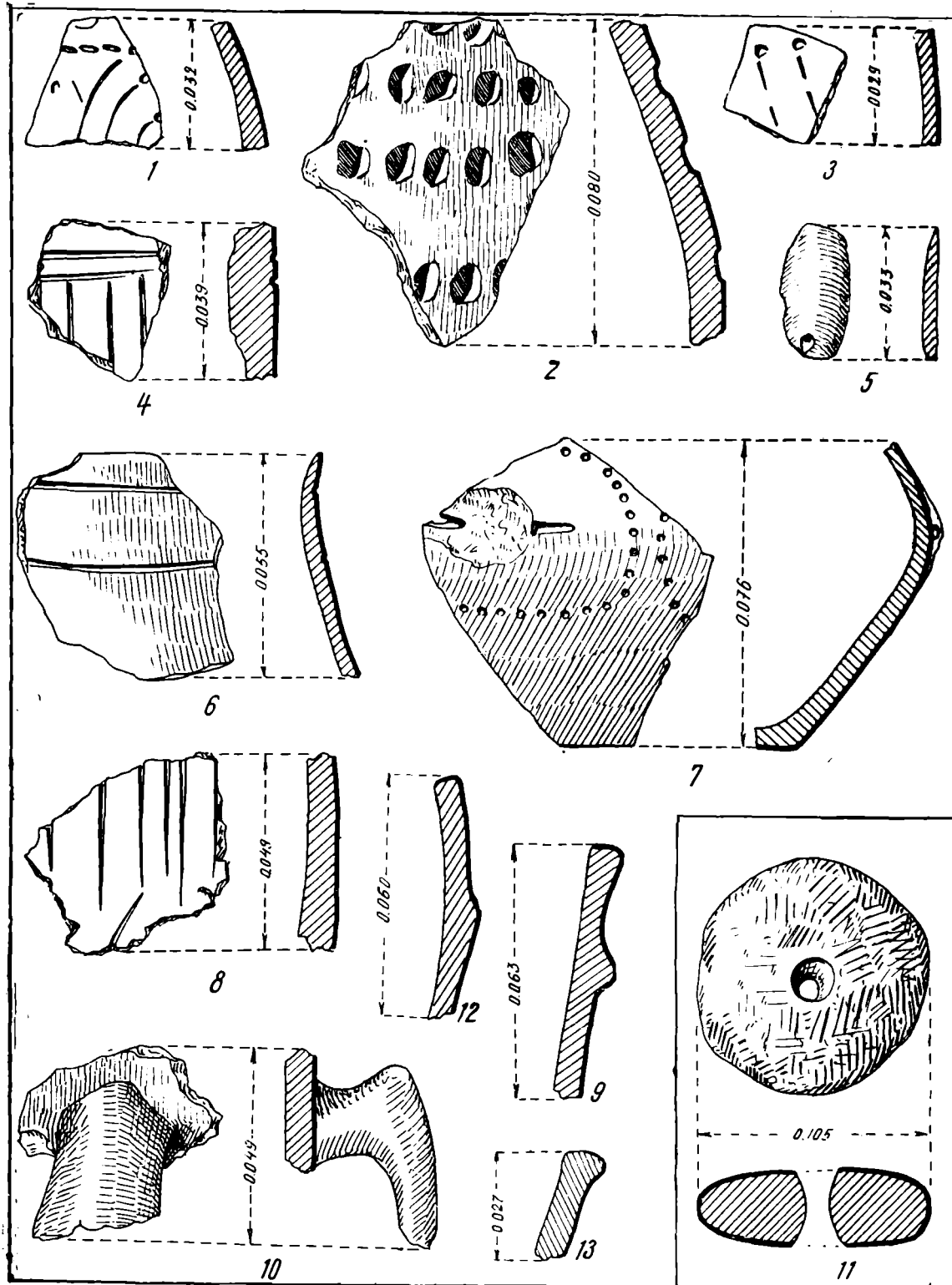
Pl. CXXII — 1: *Corlăteni* (Vatra satului); 2–3: *Coșușca* (2 Hirtopul Bodronului, 3 La Observator); 4, 6–10: *Cucorâni* (La Șleahul Dorohoiului); 5: *Doina* (Valea Doinei); 11, 13–14: *Dorohoi* (Poala vestică a Dealului Beldiman); 12, 15–16: *Drăcșani* (Iazul Sulița); 17–18: *Drăgănești* (Coasta Drăgăneștilor).

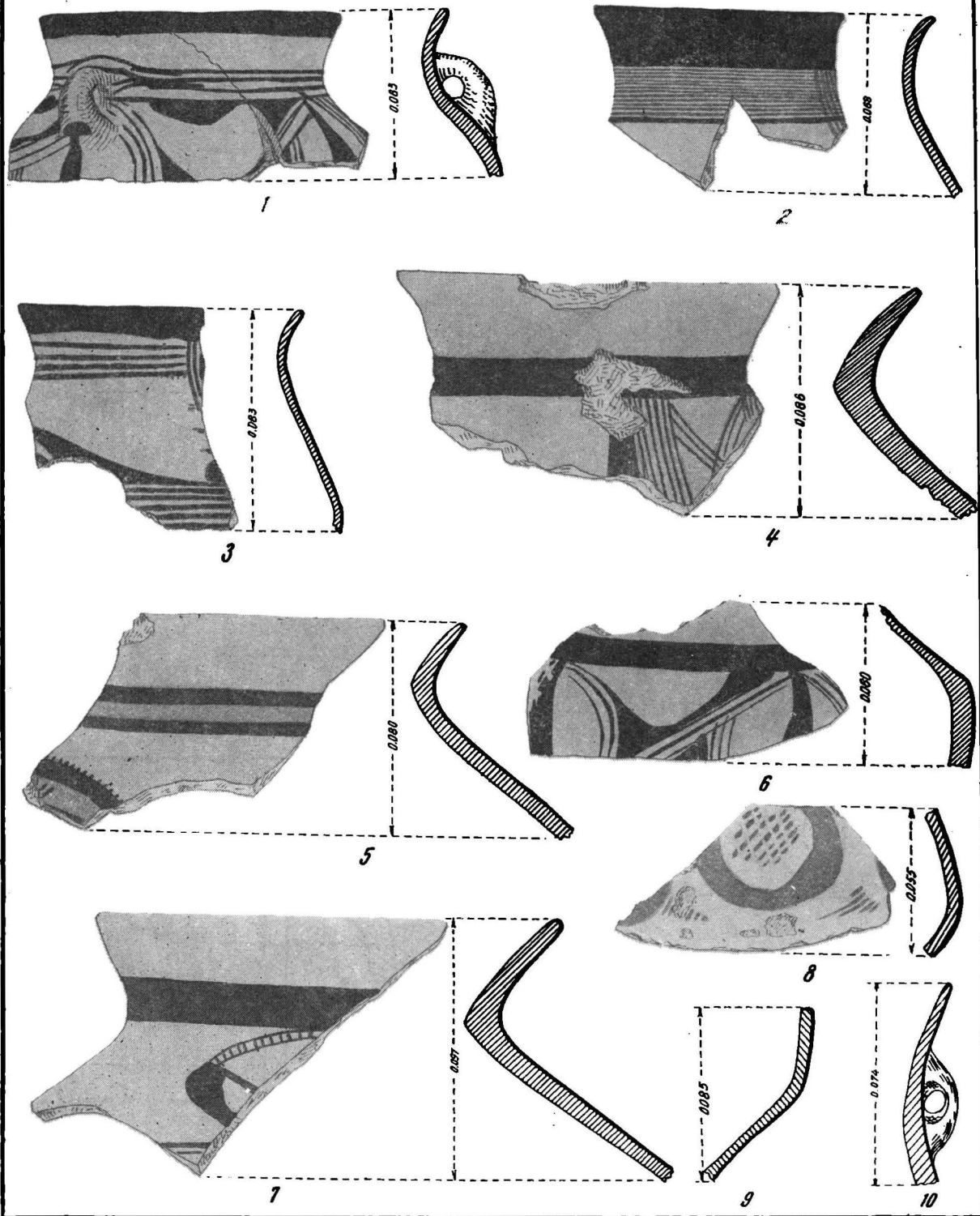
Pl. CXXIII. — 1—7: *Drăgănești* (Coasta Drăgăneștilor); 8—12: *Drislea* (În Siliște); 14—20: *Durnești* (Pe Holm); 13: *Epureni* (Dealul Orzăriei).

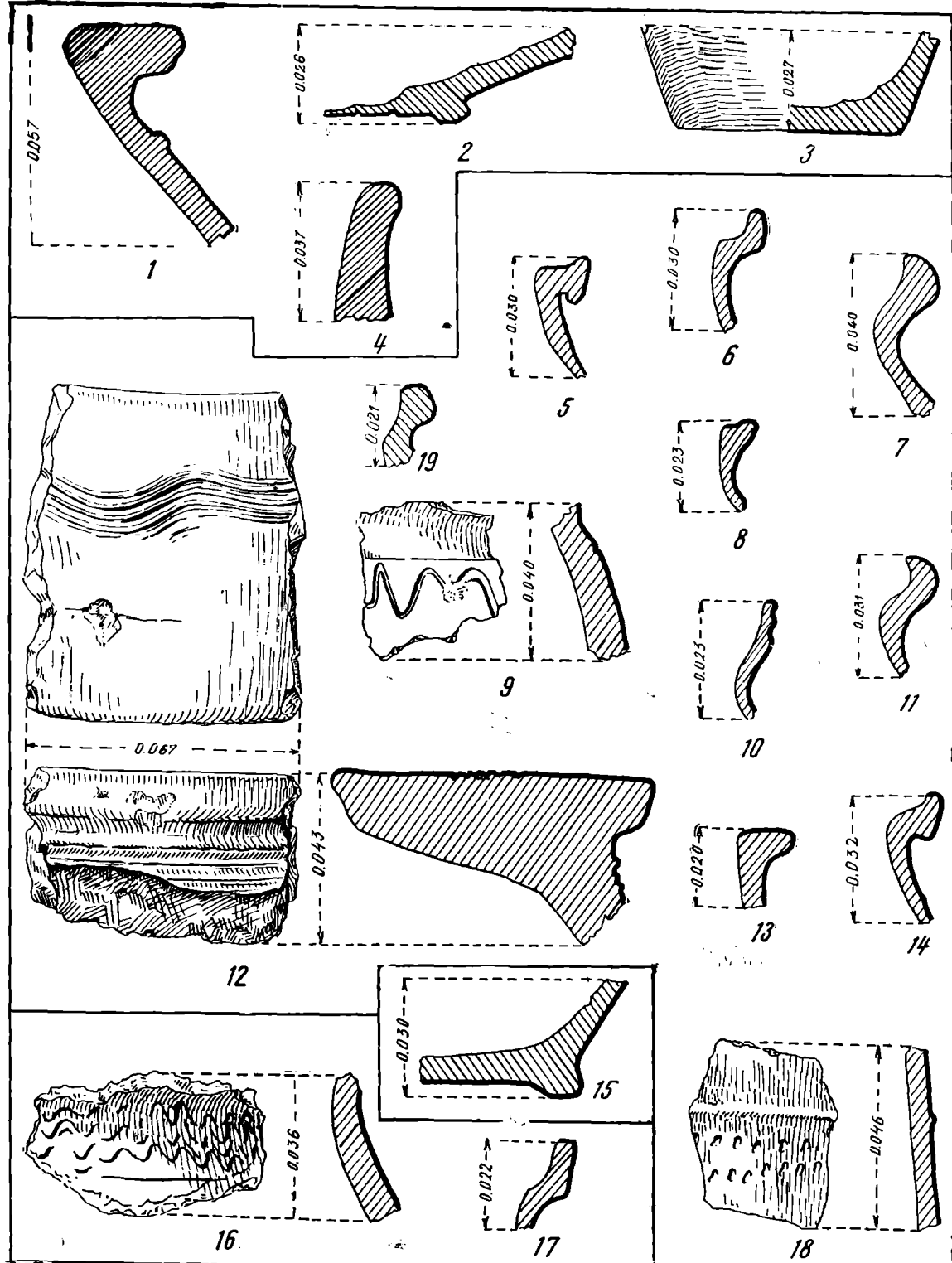
Pl. CXXIV. — 1, 5, 10: *Epureni* (1 Dealul lui Dumnezeu, 5, 10 Dealul Cazacului); 2–4, 6–9, 26; *Focuri* (Podul lui Grunzu); 11–25: *Găureanca-Vilcelele* (Dealul Găureanca).

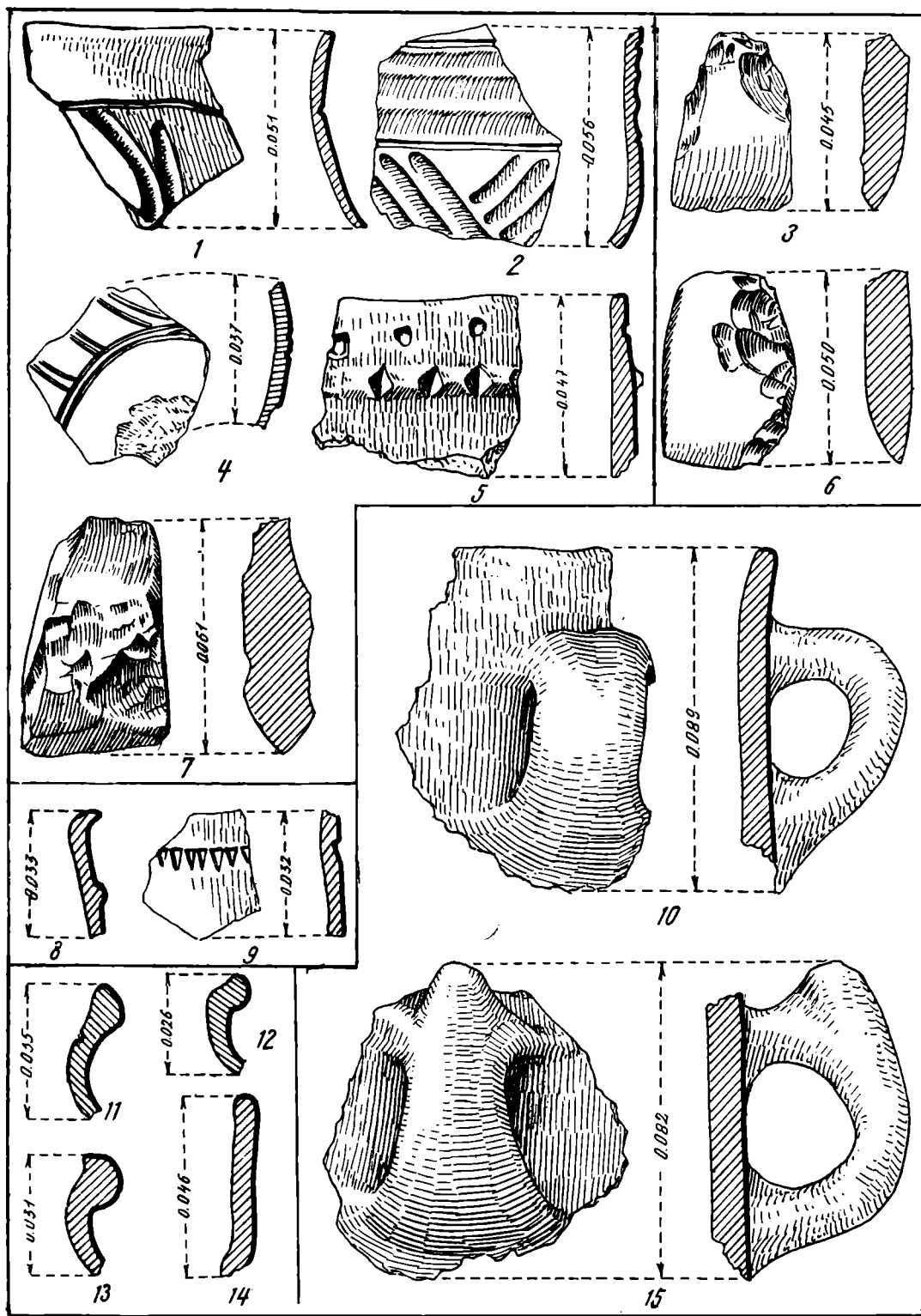

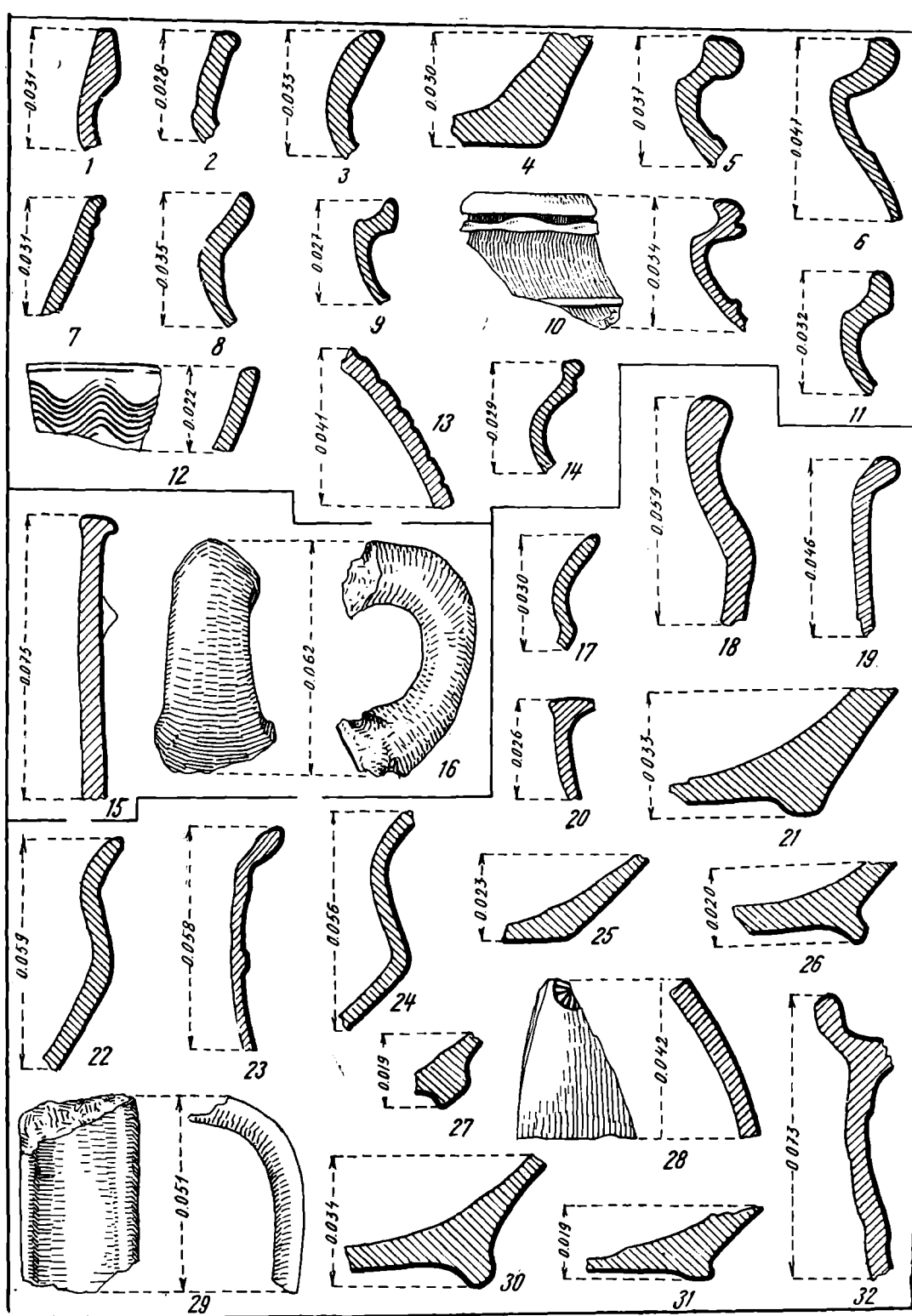
Pl. CXXV. — 1–10, 12–13: Găureanca-Vâlcelele (Dealul Găureanca); 11: Găureni-Vâlcelele Vlădeni (Podișul de deasupra Hîrtopului).

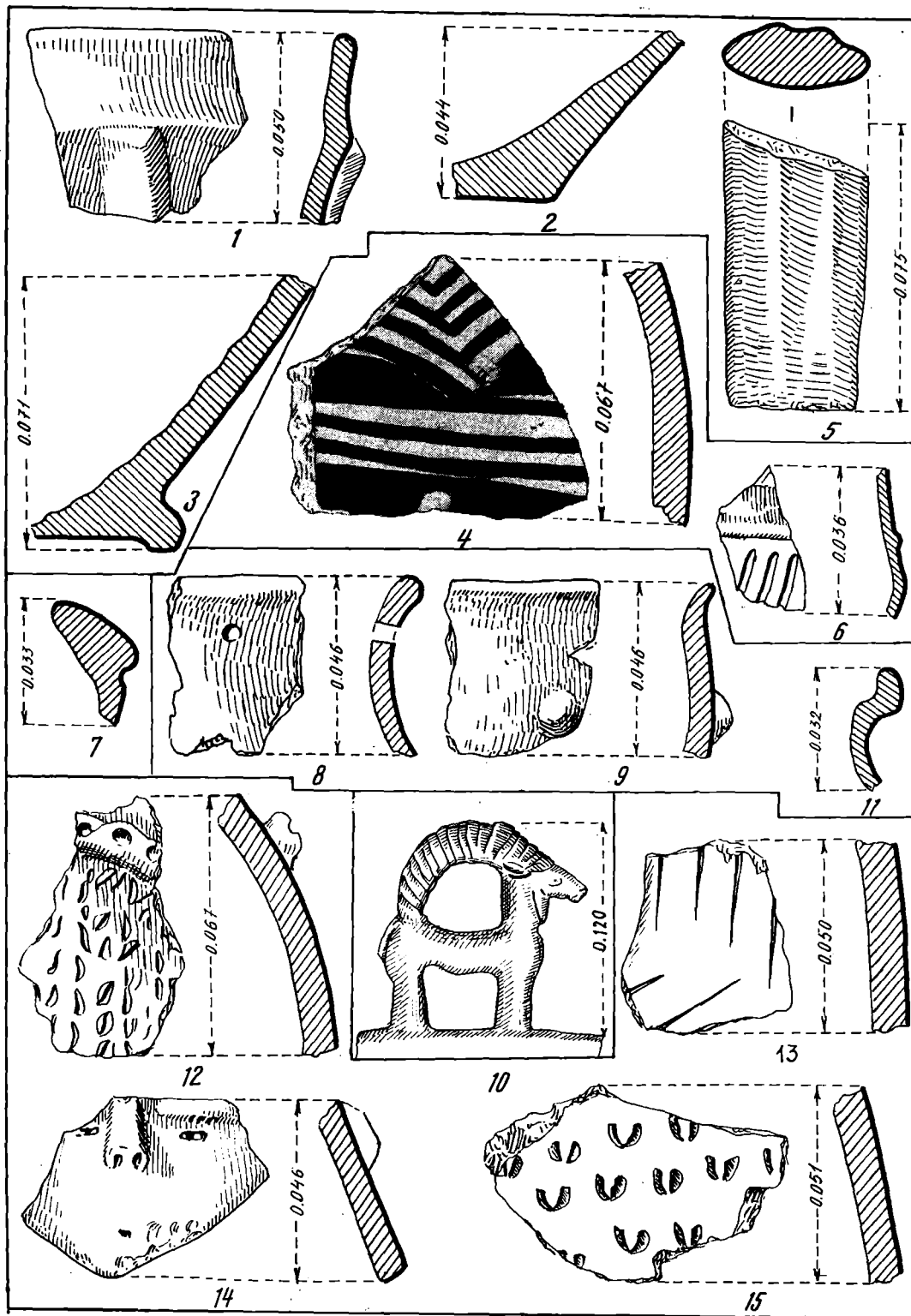

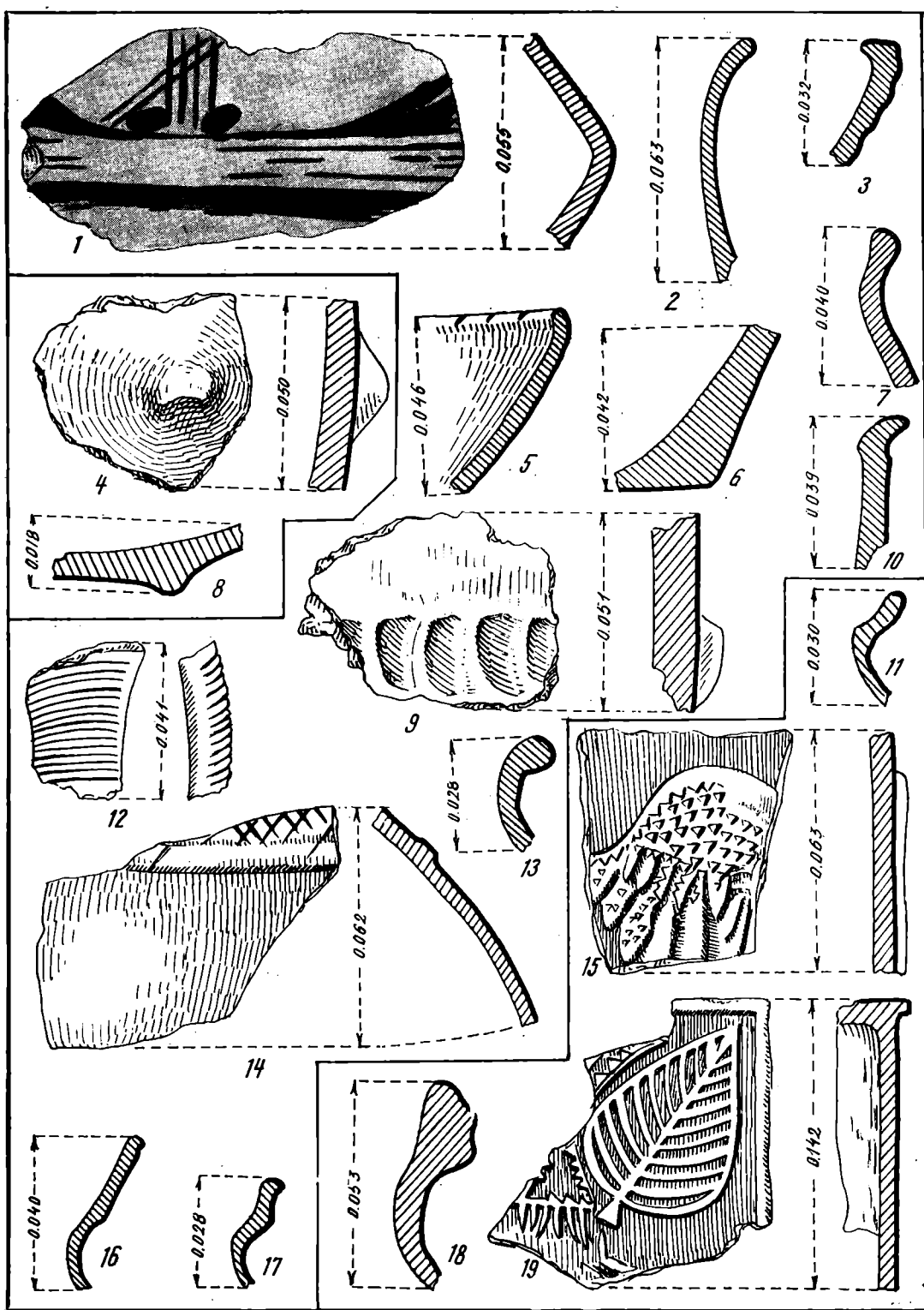
Pl. CXXVI. — 1—10 : Găureni-Vîlcelele Vlădeni (Podișul de deasupra Hîrtopului).

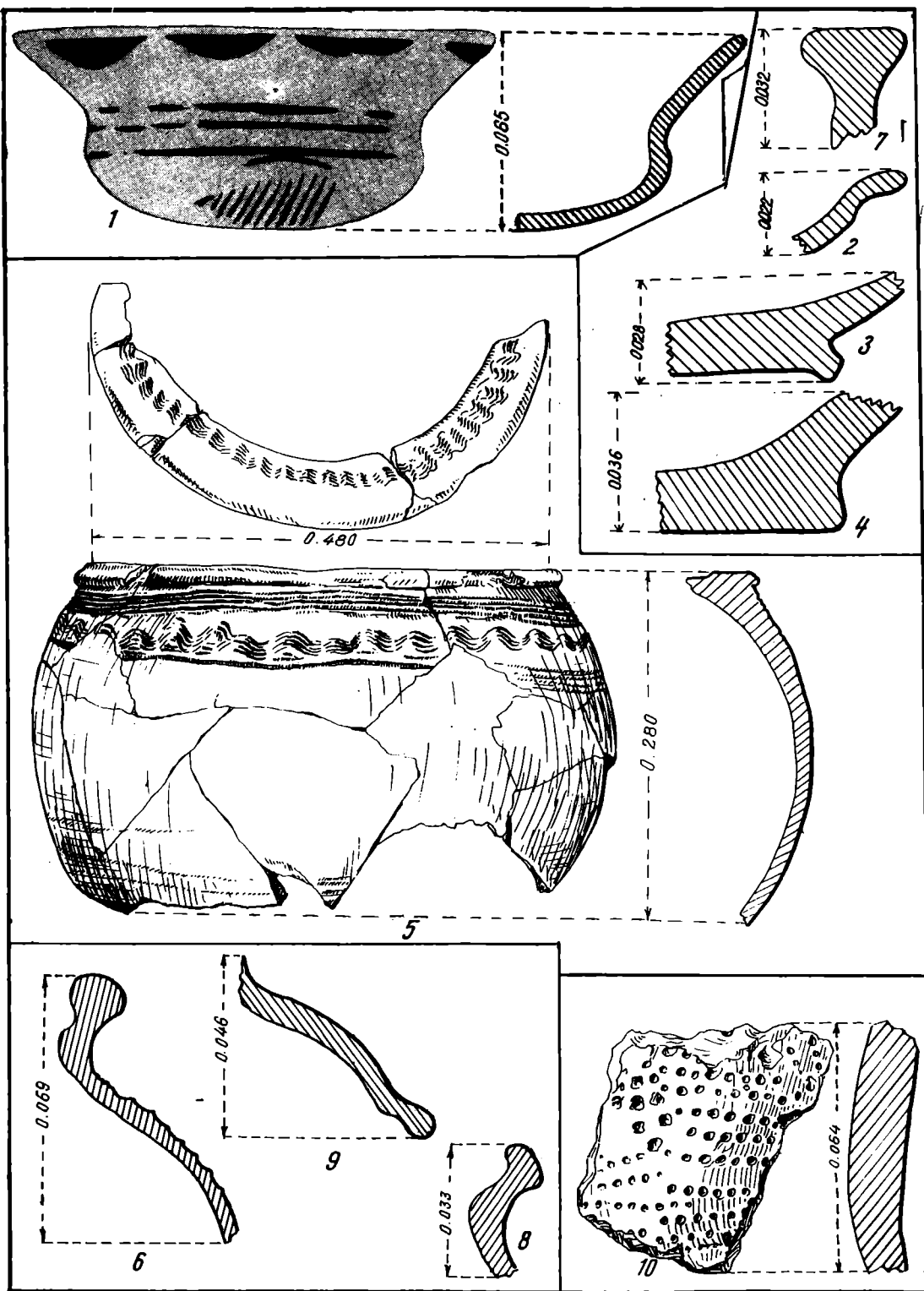

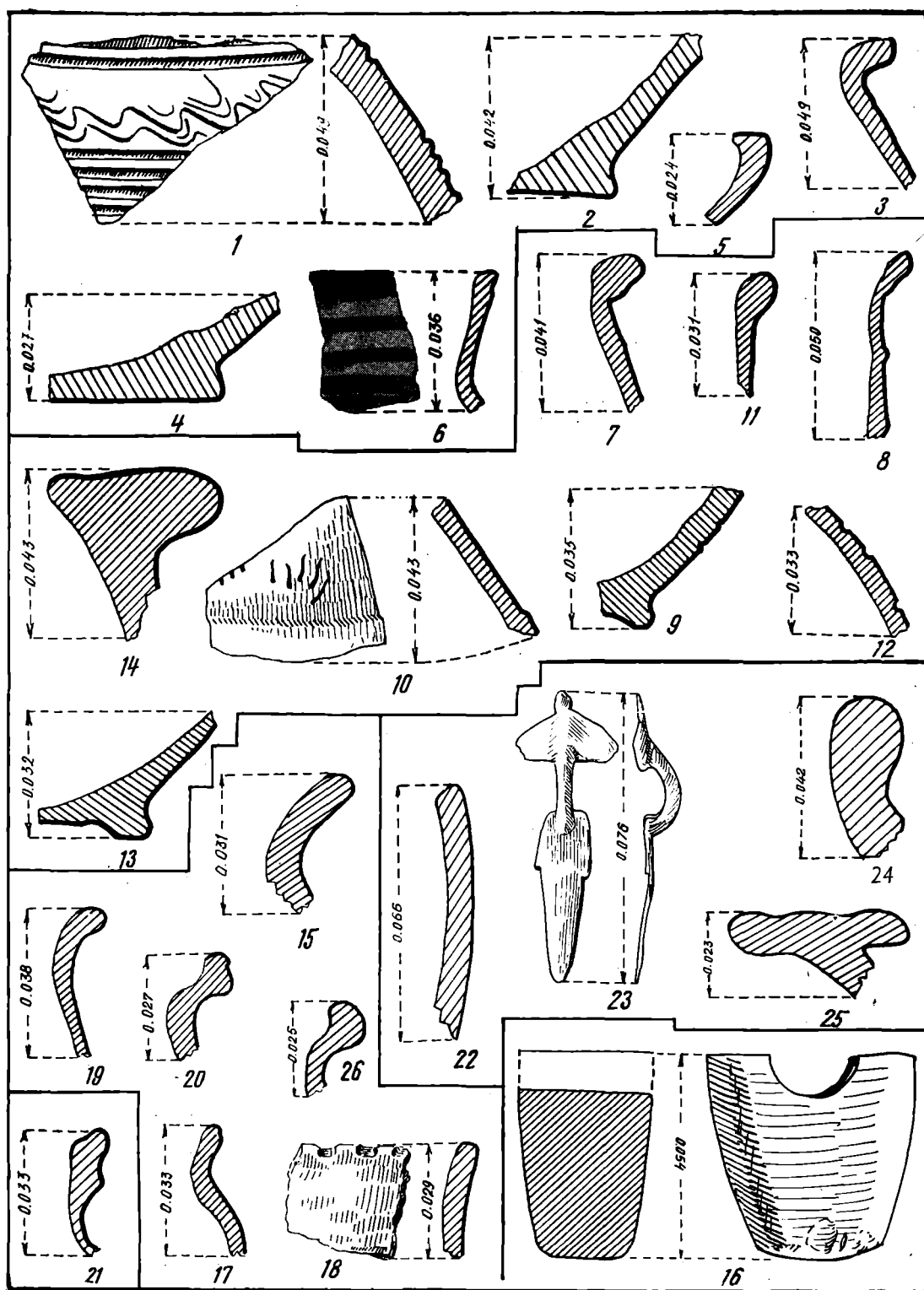

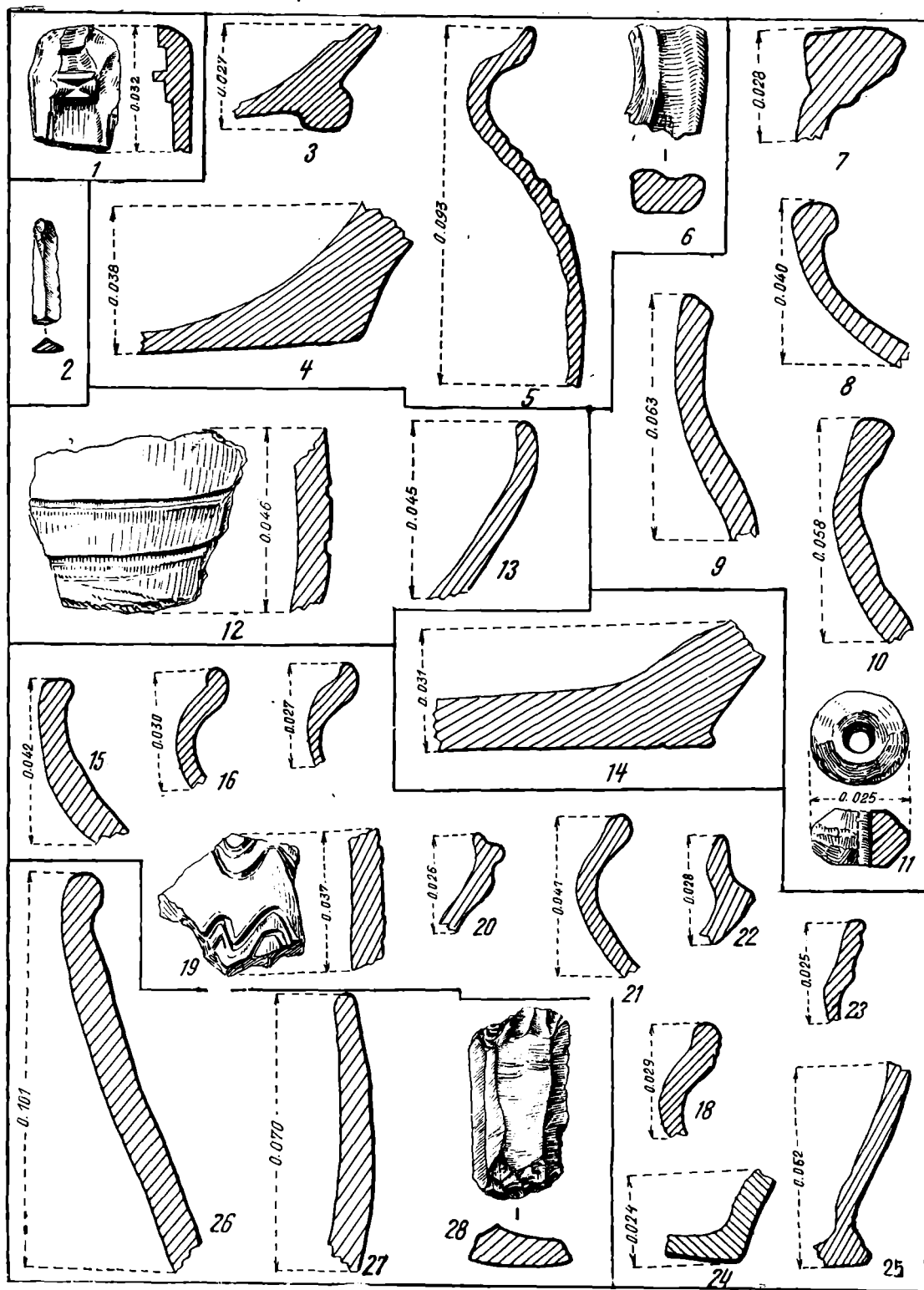
Pl. CXXXI. — 1–10, 12–14, 16–17 : *Iacobeni* (4, 8 La Șipotel, 1–3, 5–7, 9–10, 12–14, 16–17 Pe Grind); 11, 15, 18–19 : *Ionășeni* (La Țintirim).

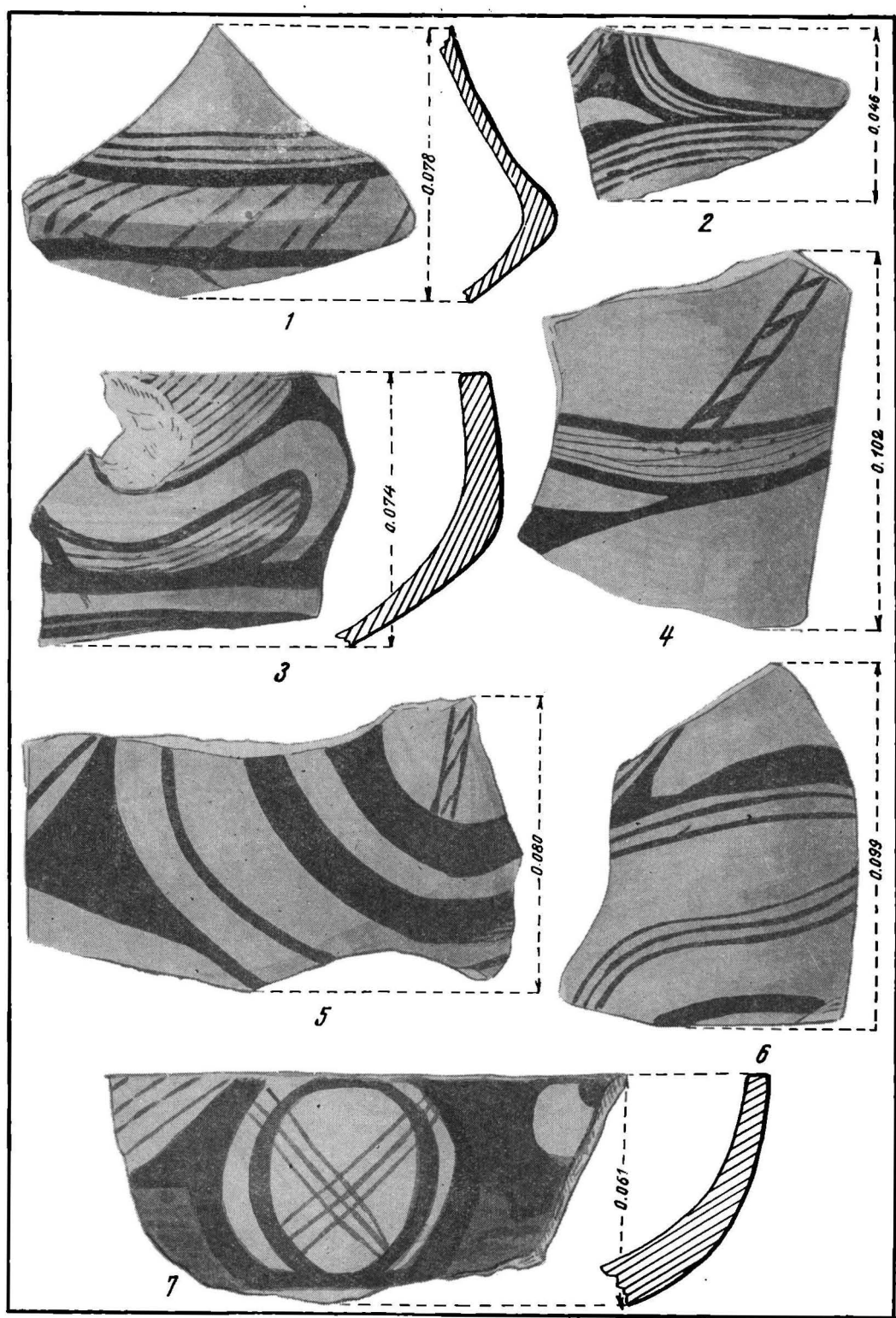

Pl. CXXXII. — 1—5, 7: *Lătăi-Cîmpenii* (1 Vatra satului, 5 La Iezătura Veche, 2—4, 7 Dealul Piciorogănului); 6, 8—9: *Mășcăteni* (La Iaz); 10: *Hudum* (Hudumu Vechi).

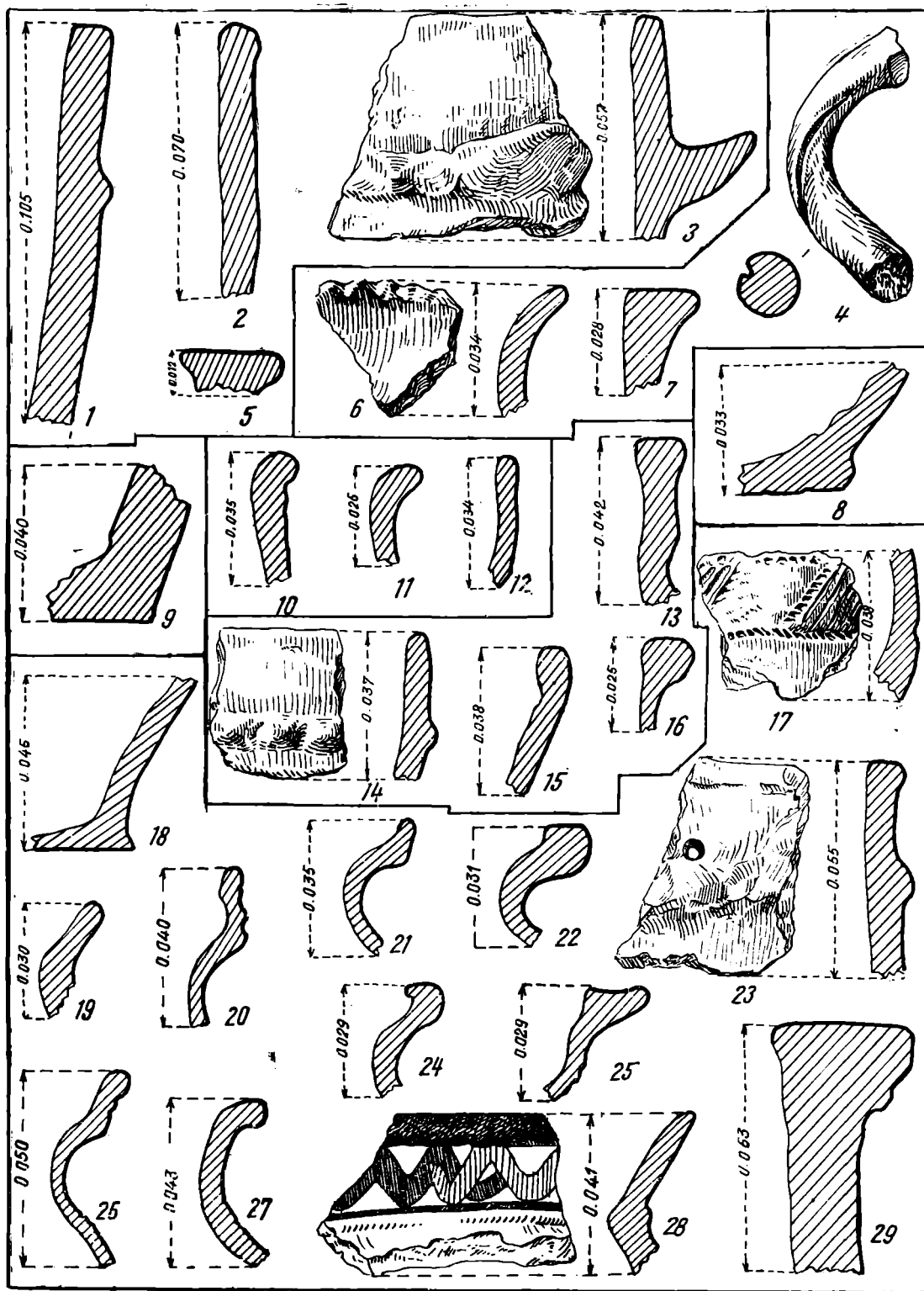

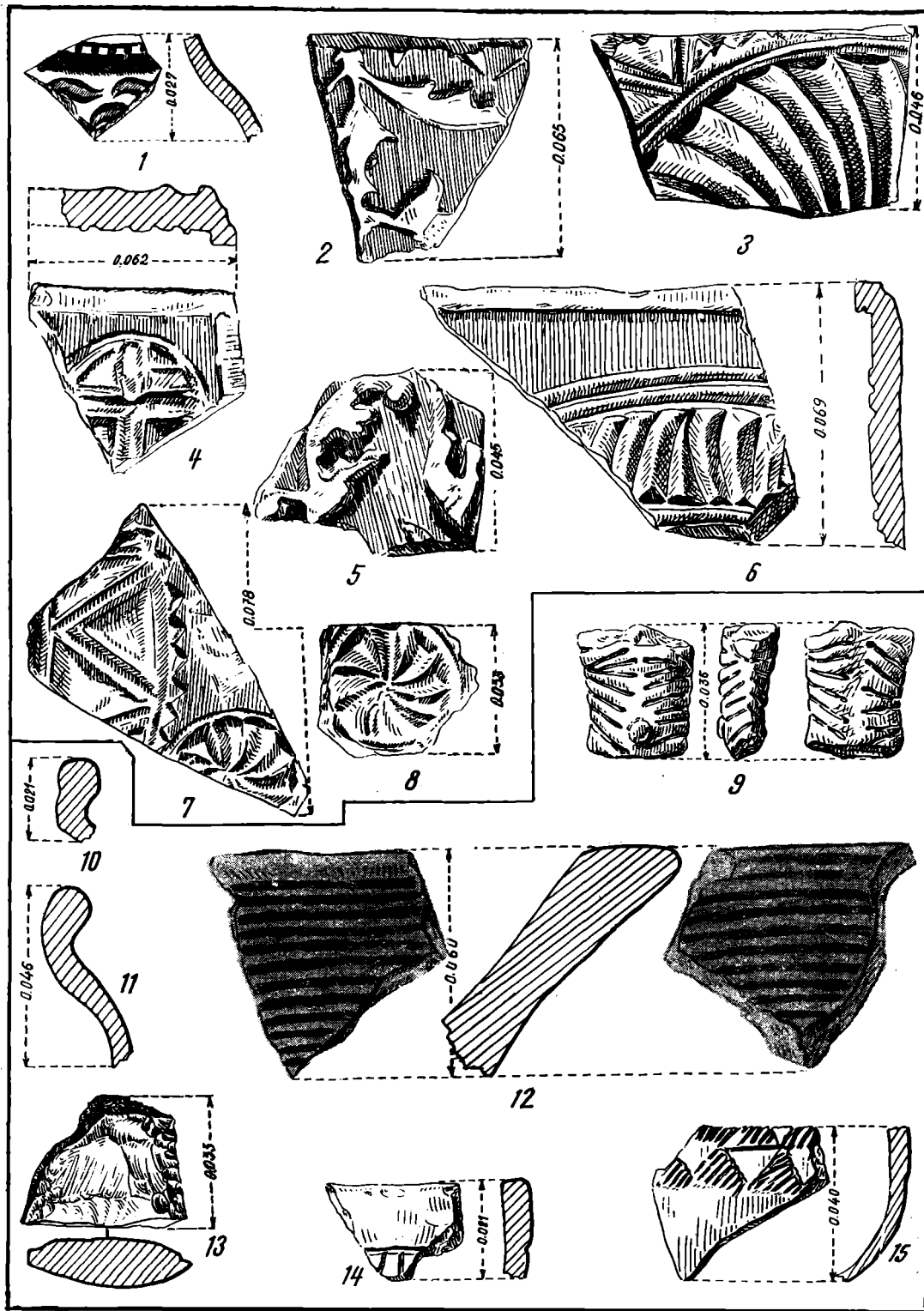
Pl. CXXXIII. — 1–6: *Miorcani* (Dealul Cotului — Locul Osîndei); 7–14: *Moara Jorei* (Pe Grind); 16: *Movileni* (La Arie-Halta Potîngeni); 22–25: *Nichiteni* (Pîrîul Calului); 15, 17–21, 26: *Orăşeni-Deal* (21 În Sălişte, 15, 17–20, 26 Marginea nordică a satului).
<https://biblioteca-digitala.ro>

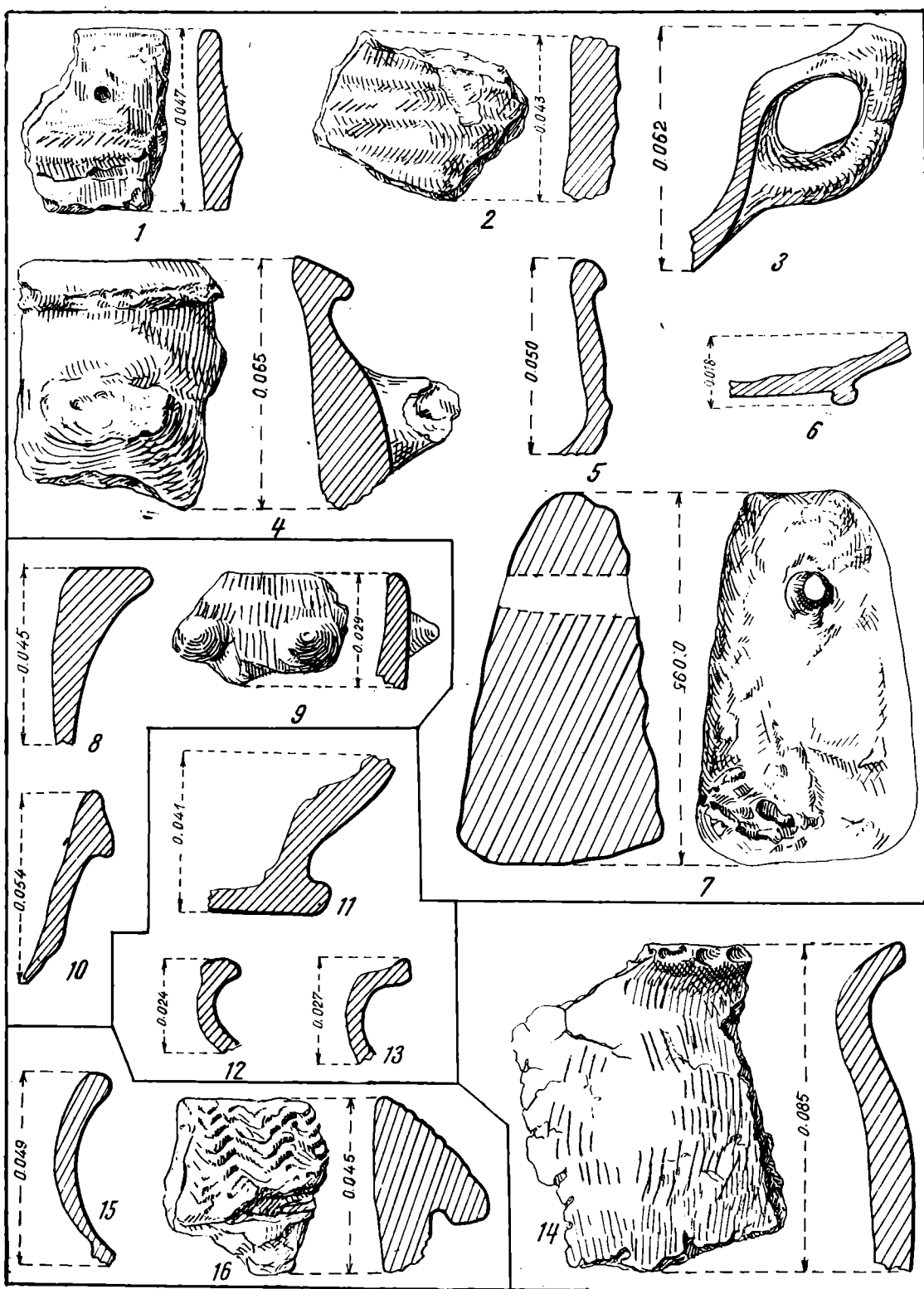

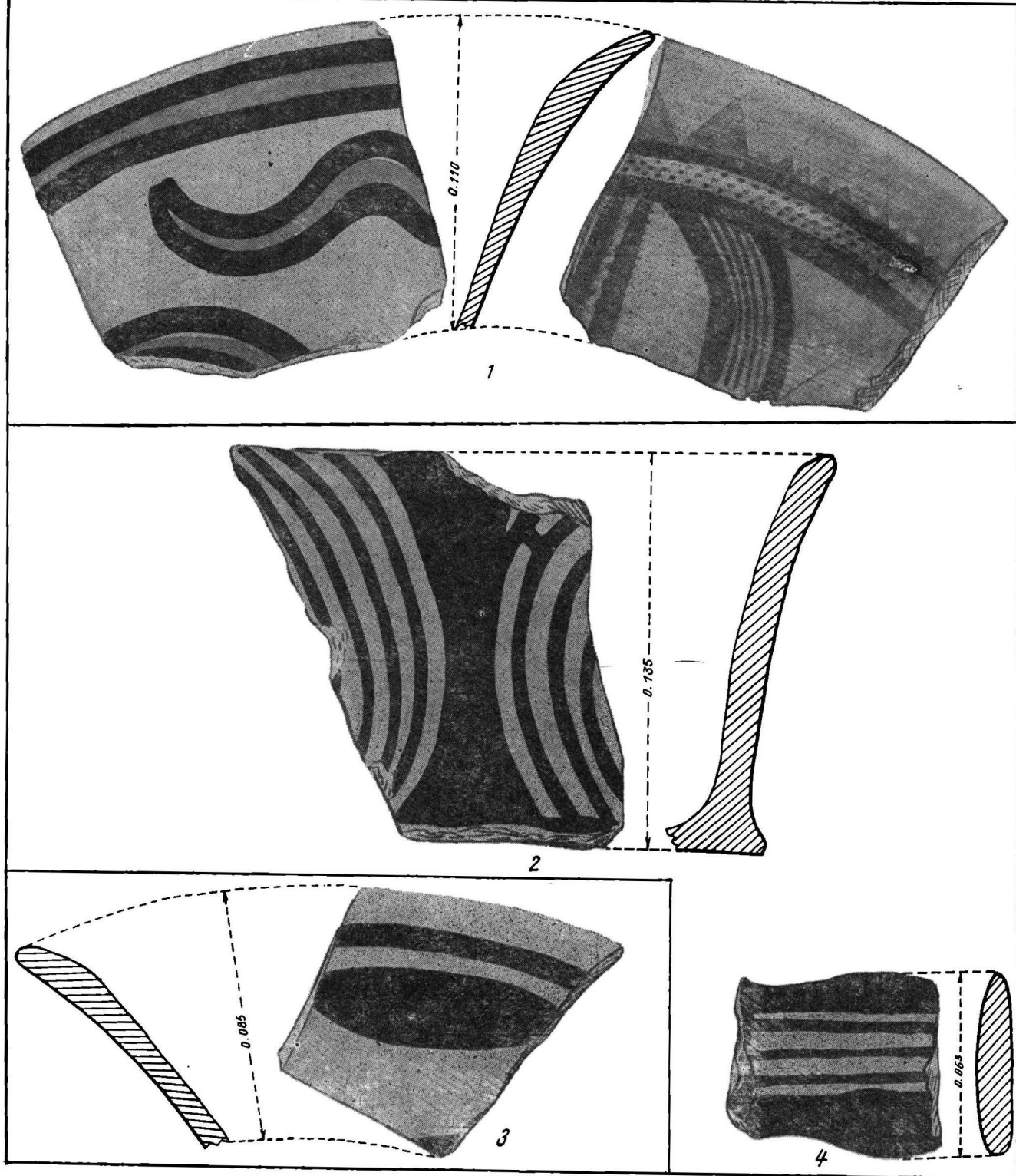
Pl. CXXXV. — 1—6: *Popricanii de Jos* (La Lutărie); 7: *Prăjeni* (Vatra satului).

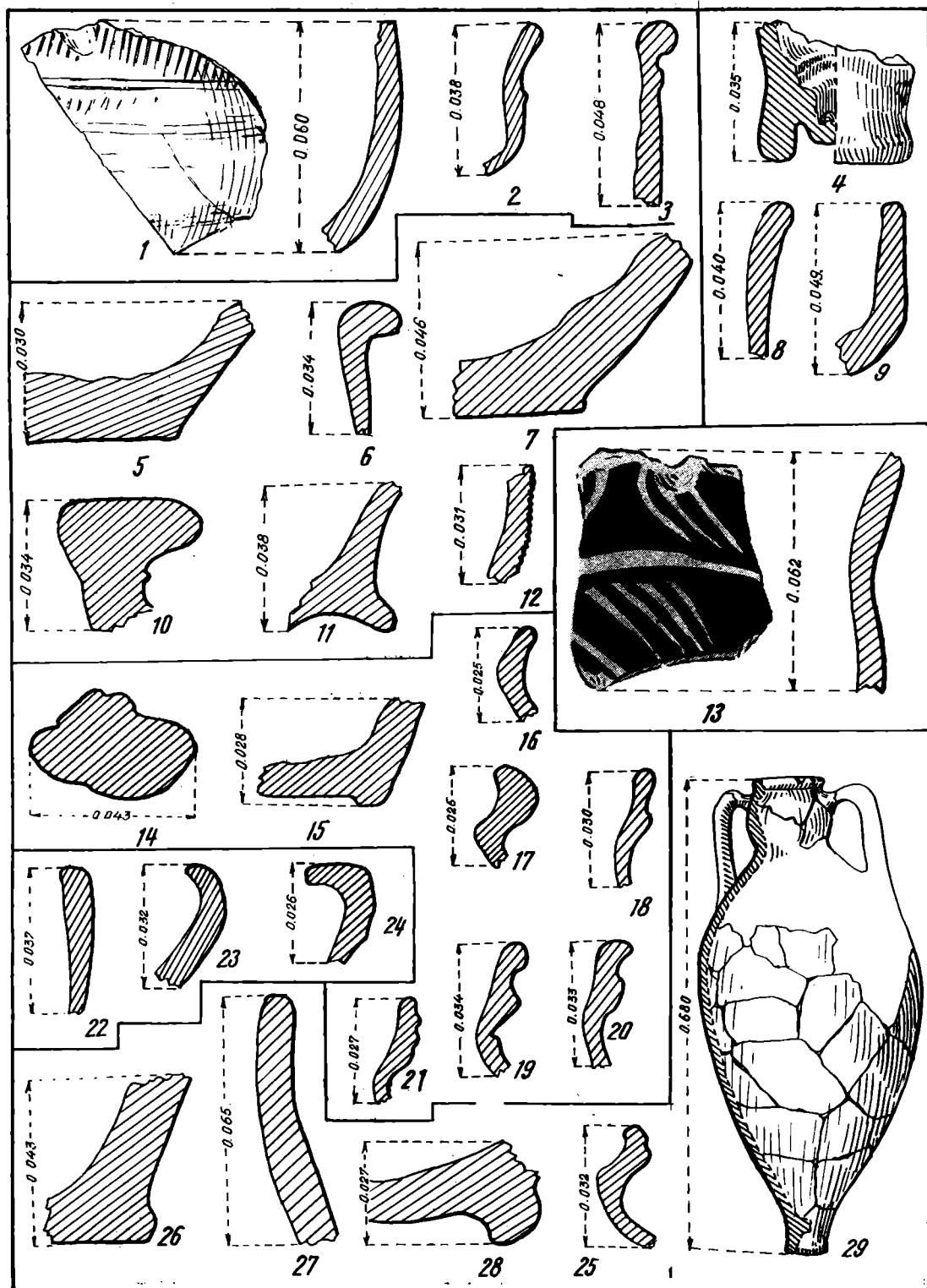

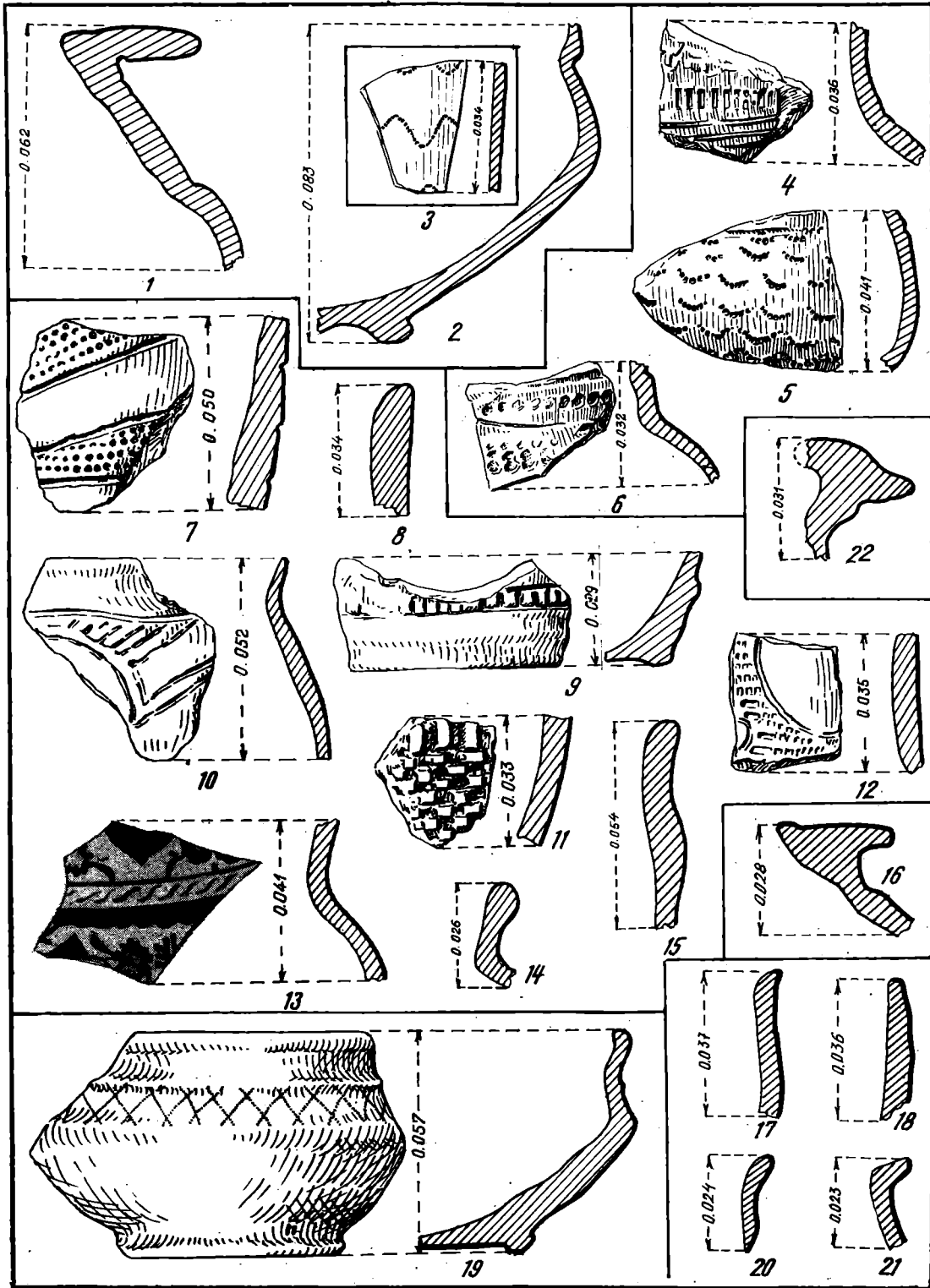
Pl. CXXXVII. — 1–15 : Răuseni (1–8 La Odaie, 9–15 Marginea nordică a satului).

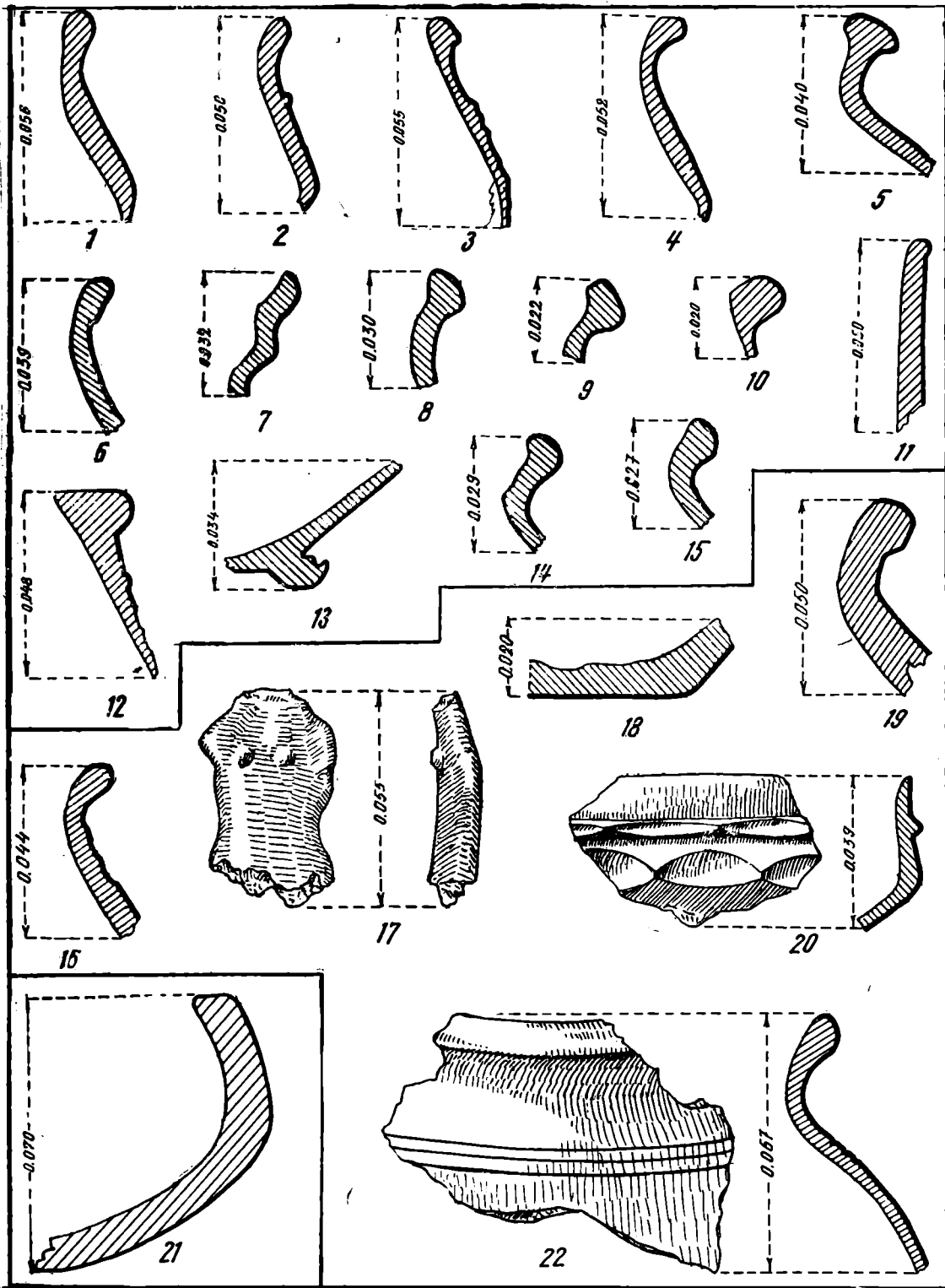

Pl. CXXXIX. — 3 : Nichiteni (Pirul Calului); 1 : Rediu Mitropoliei (Marginea nord-estică a satului); 2, 4 : Sărata-Greacă (Dealul Calancea).

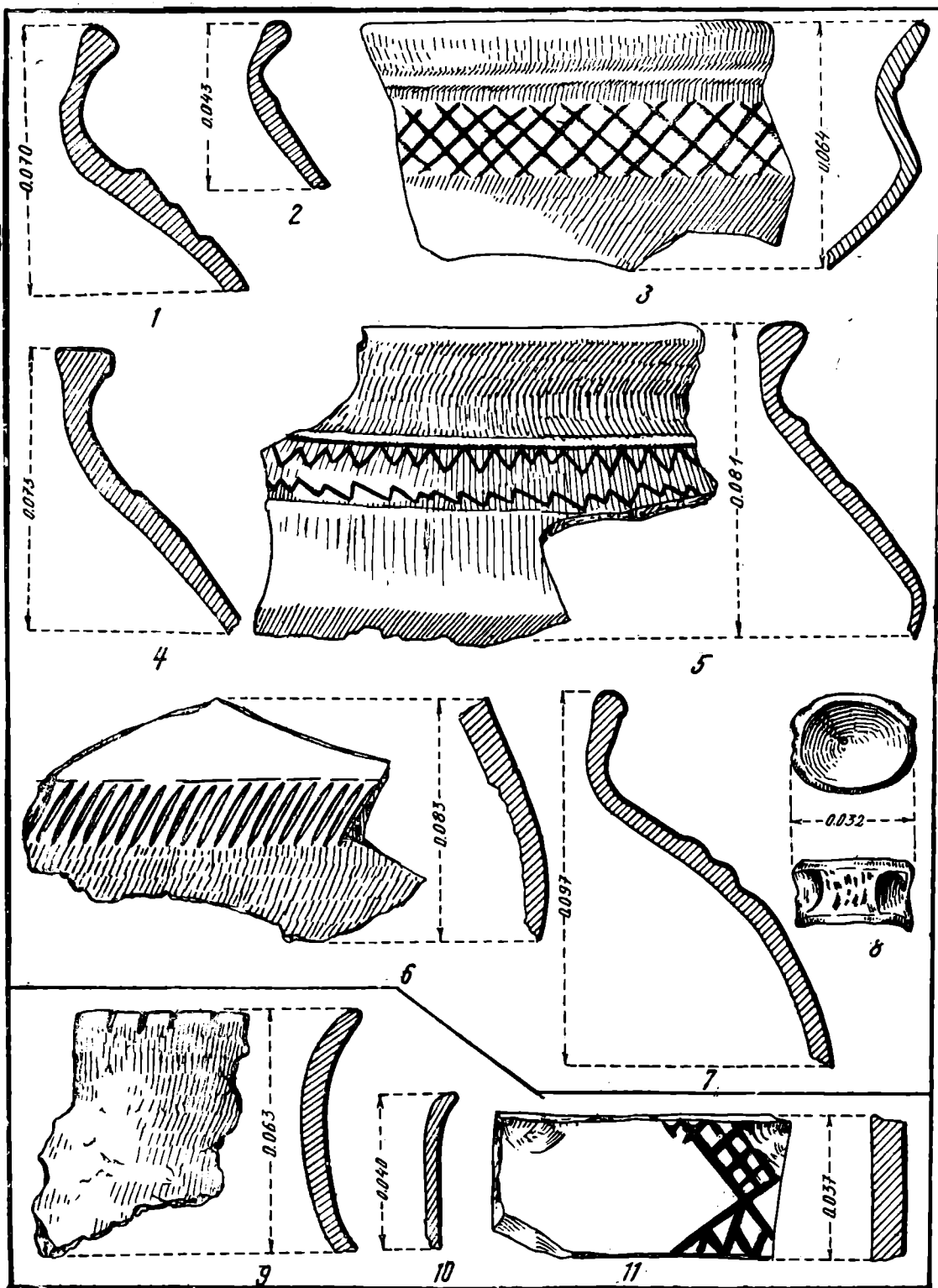

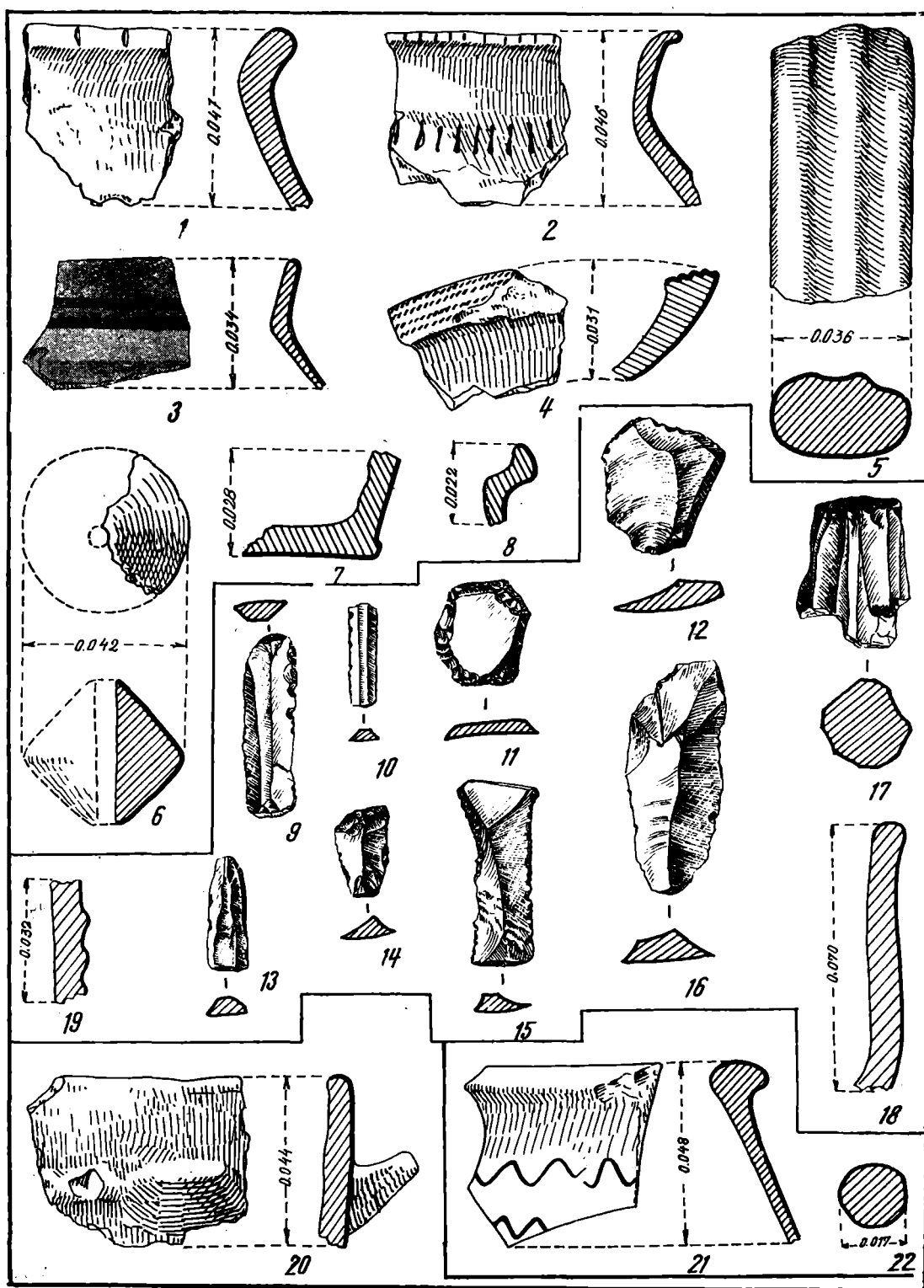

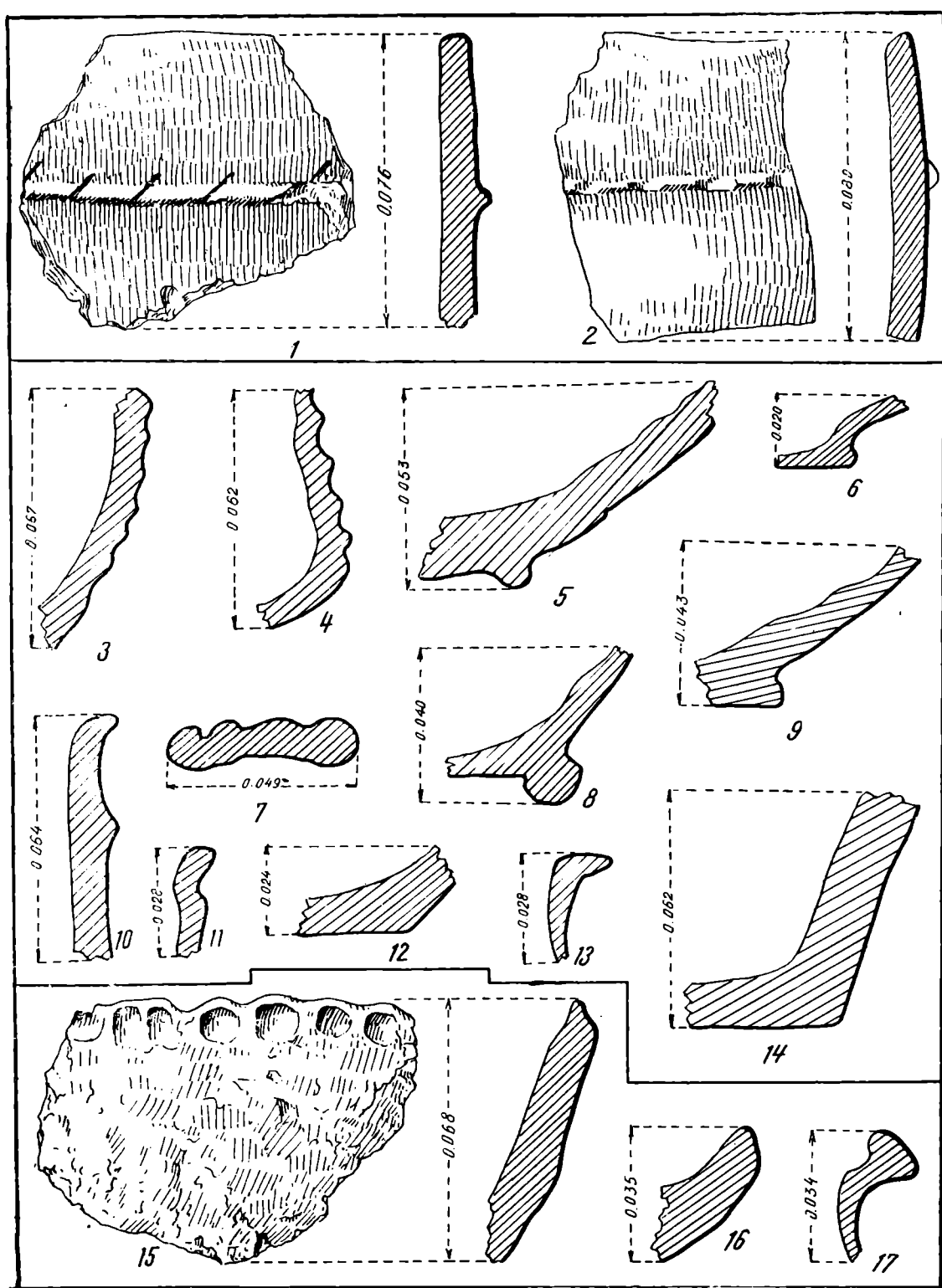
Pl. CXLI. — 1—6: Stîncuști (1—2 La Sălcimi, 3 La Pătrașcu, 4—6 Pîrîul Ioanei); 22: Șoldana (Gostat); 7—15: Țigănași (Movila Stînei); 19: Ungureni-Cloșca (Imașul Ciuleienilor); 16—18, 20—21: Bălteni (17—18, 20—21 Marginea sud-estică a satului, 16 Marginea nord-estică a satului).

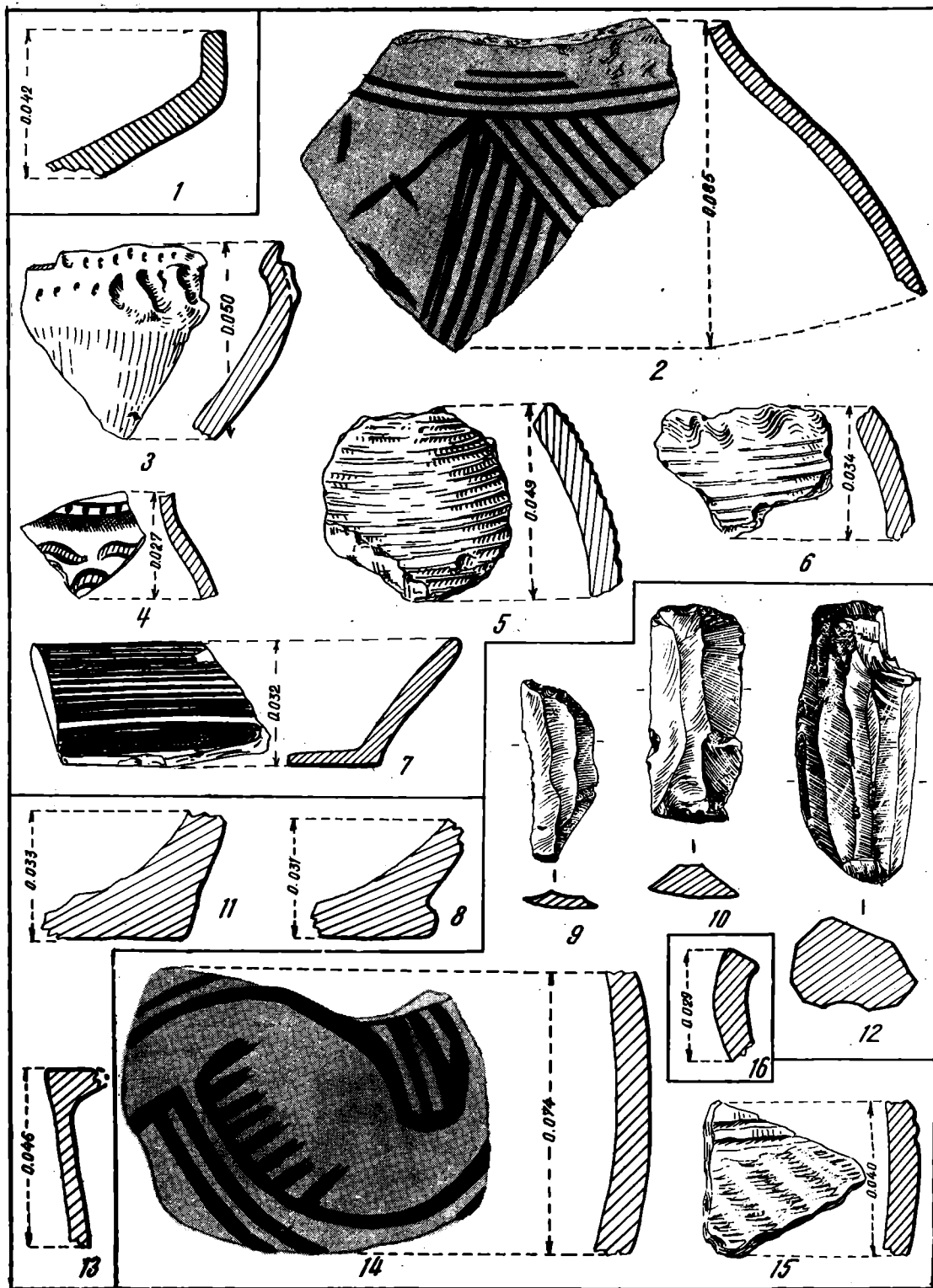

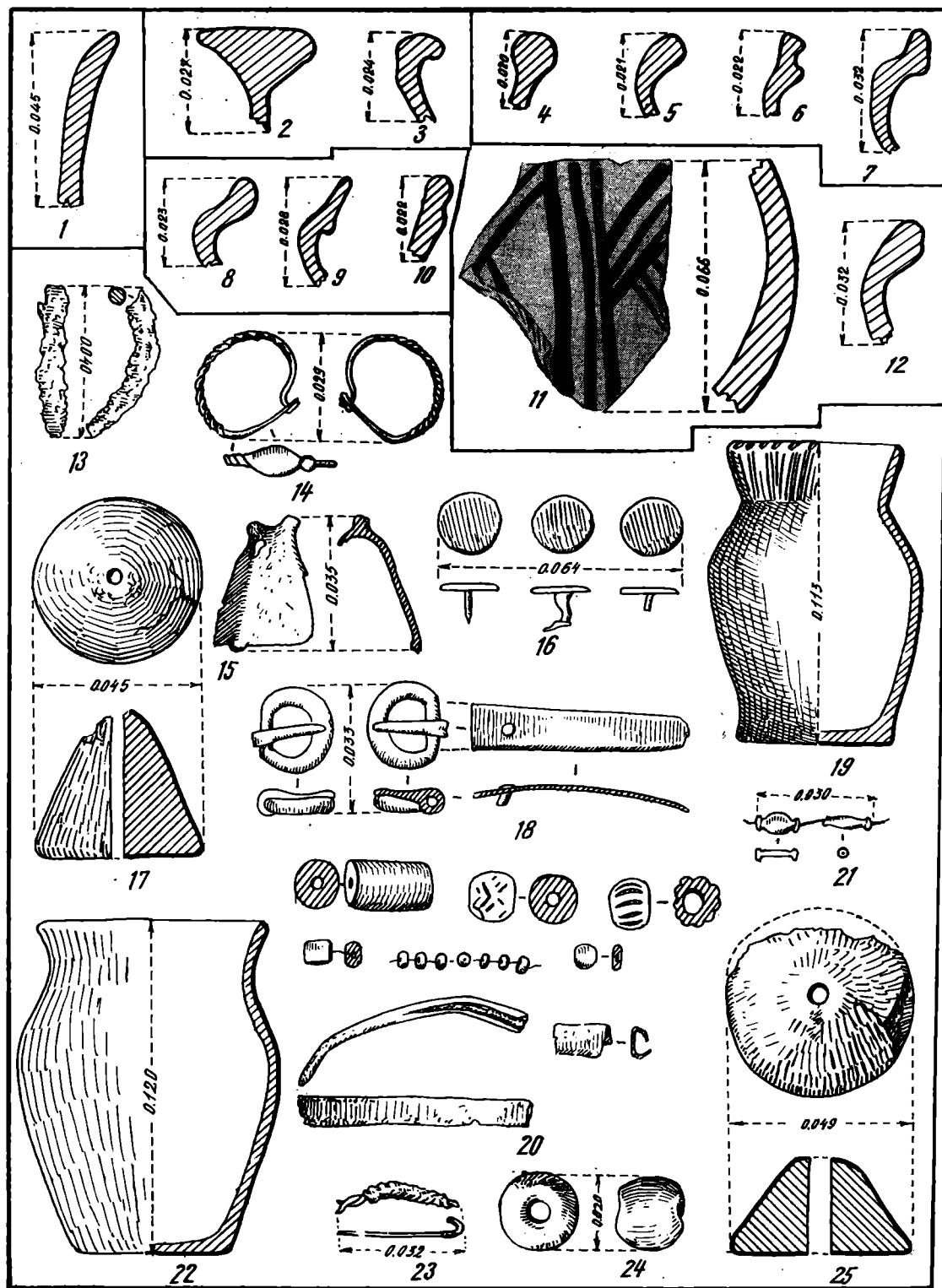
Pl. CXLII. — 1—15 : *Bobulești din Vale* (Via din Deal) ; 21 : *Ciulinești* (Dealul Porcului) ; 16—20, 22 : *Cîrniceni* (Cimitirul Vechi).

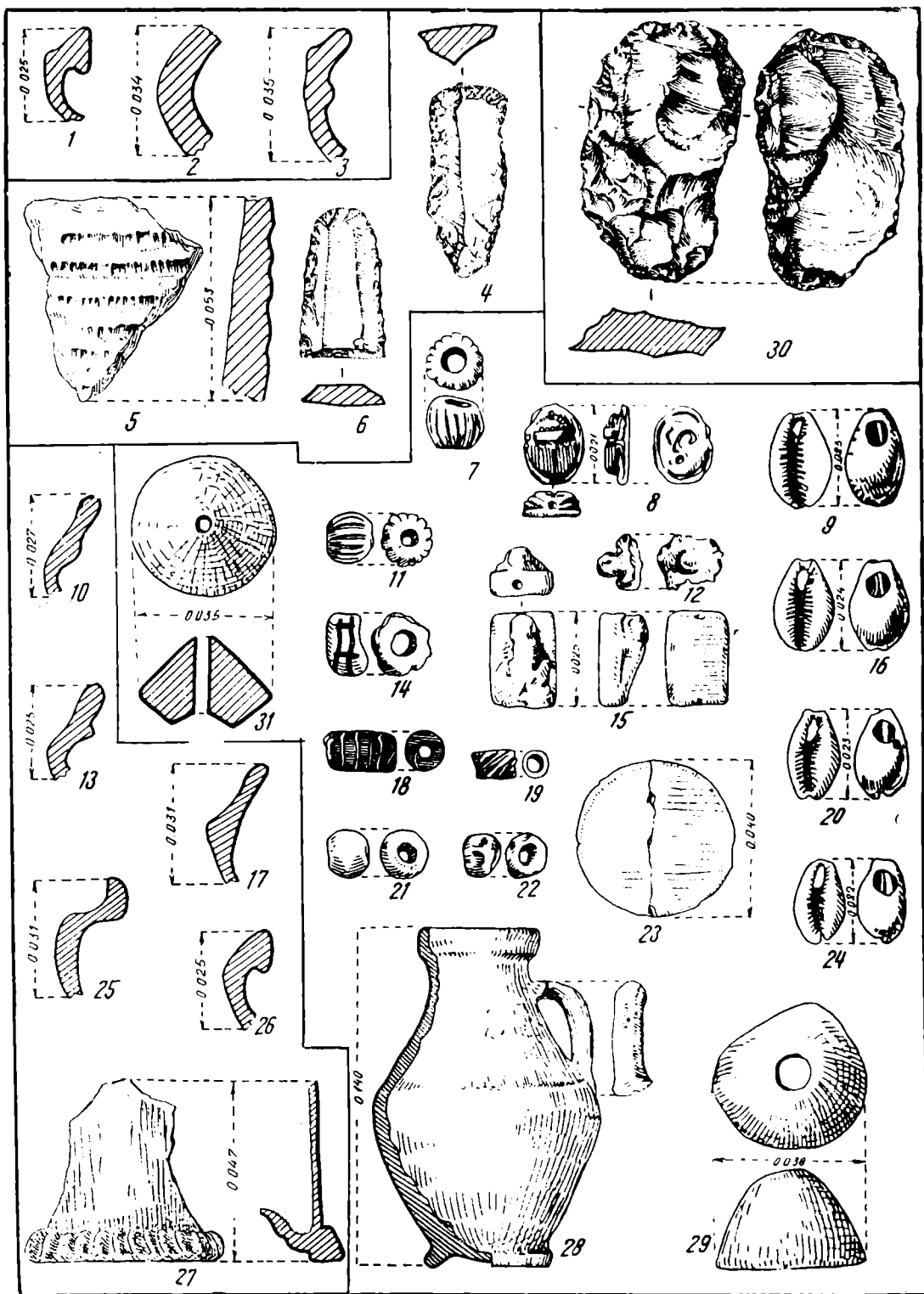

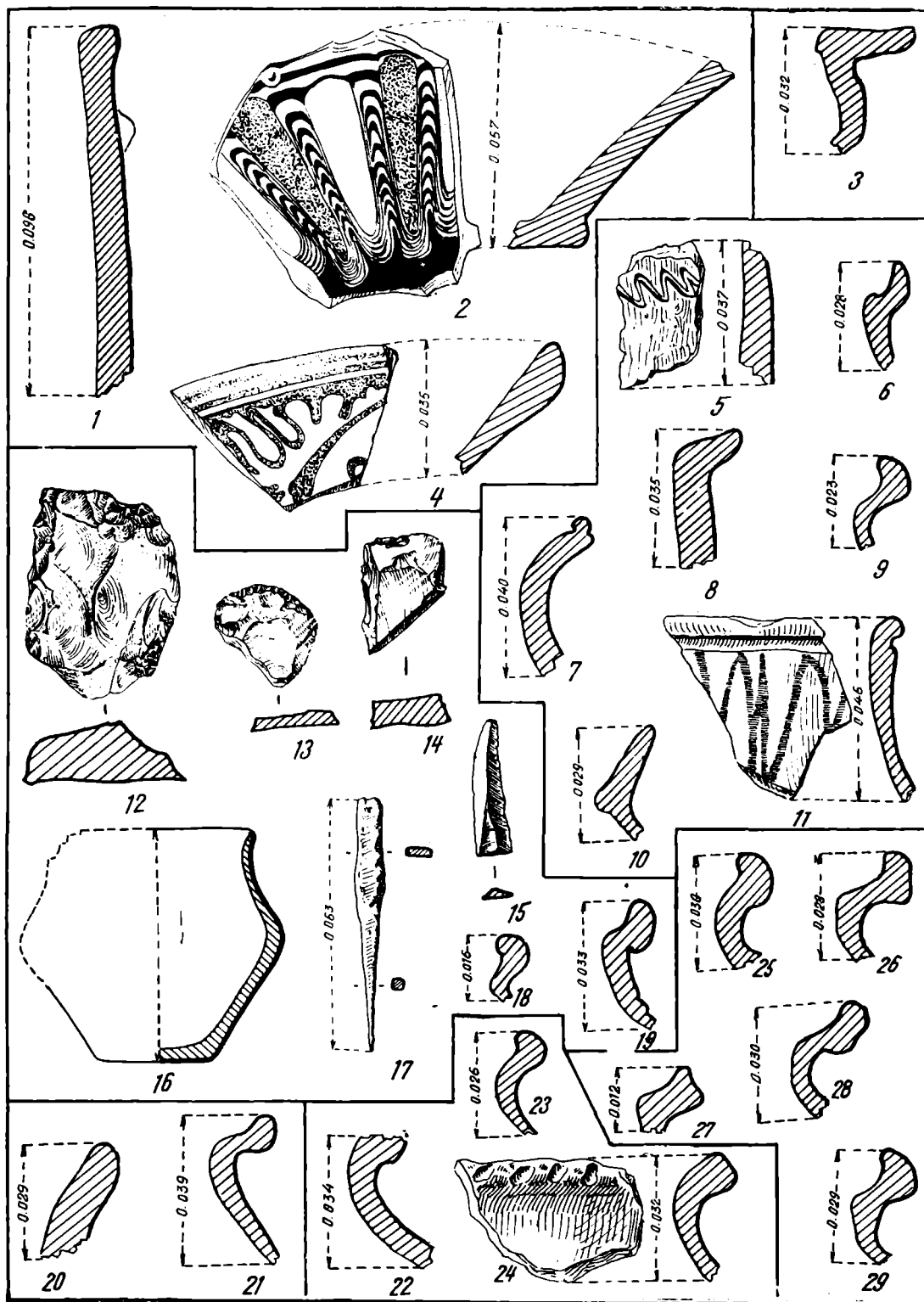

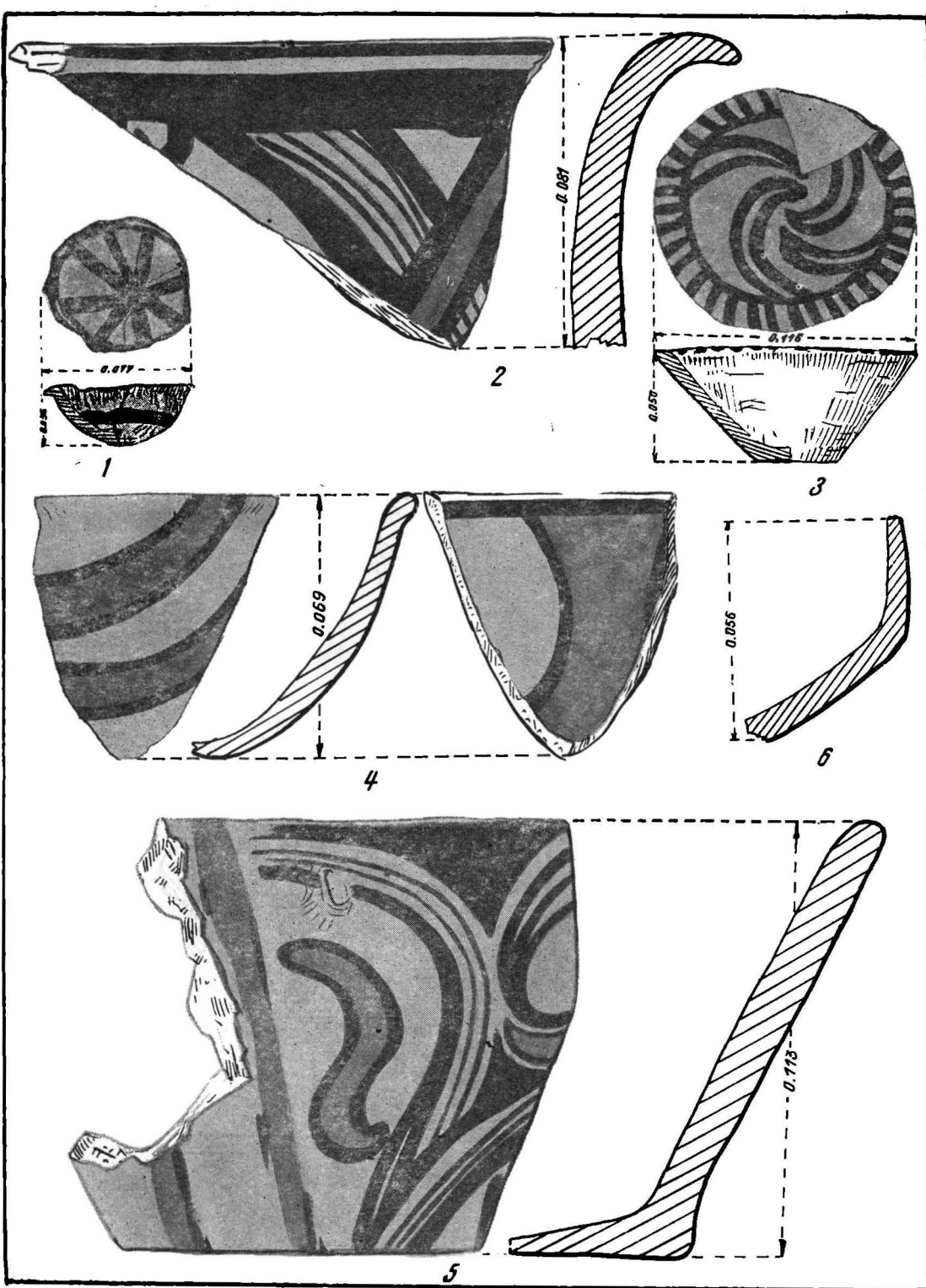

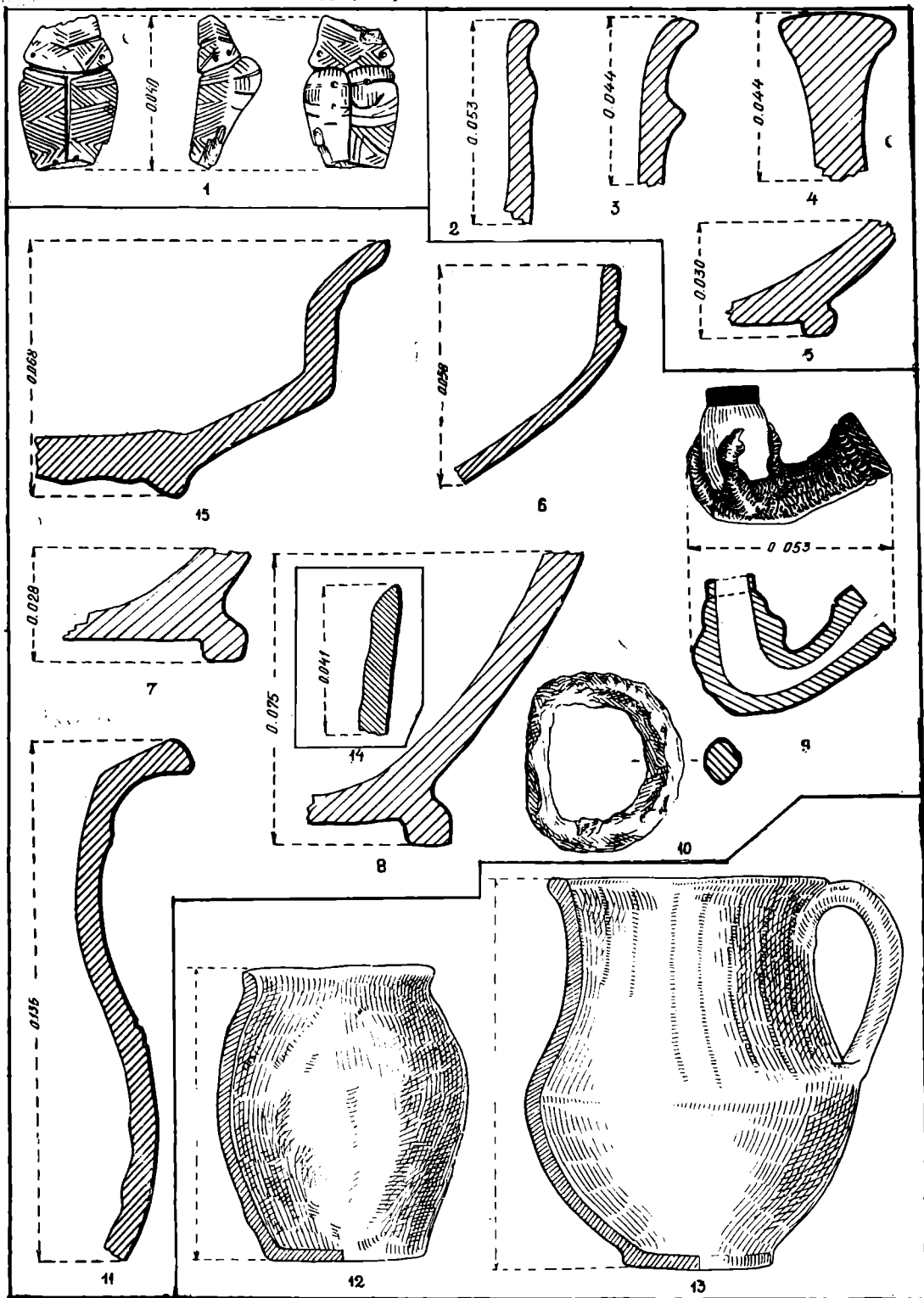
Pl. CXLVII. — 1 : *Horodiștea* (În Mălăiește) ; 2—10 : *Liveni* (2—3 La Stincă, 8—10 Valea Ciocoiului, 4—7, La Bîlci) ; 11—12 : *Mitoc* (Cotu Mic-Bîlca la Bolovani) ; 13—25 : *Probota* (În Baie).

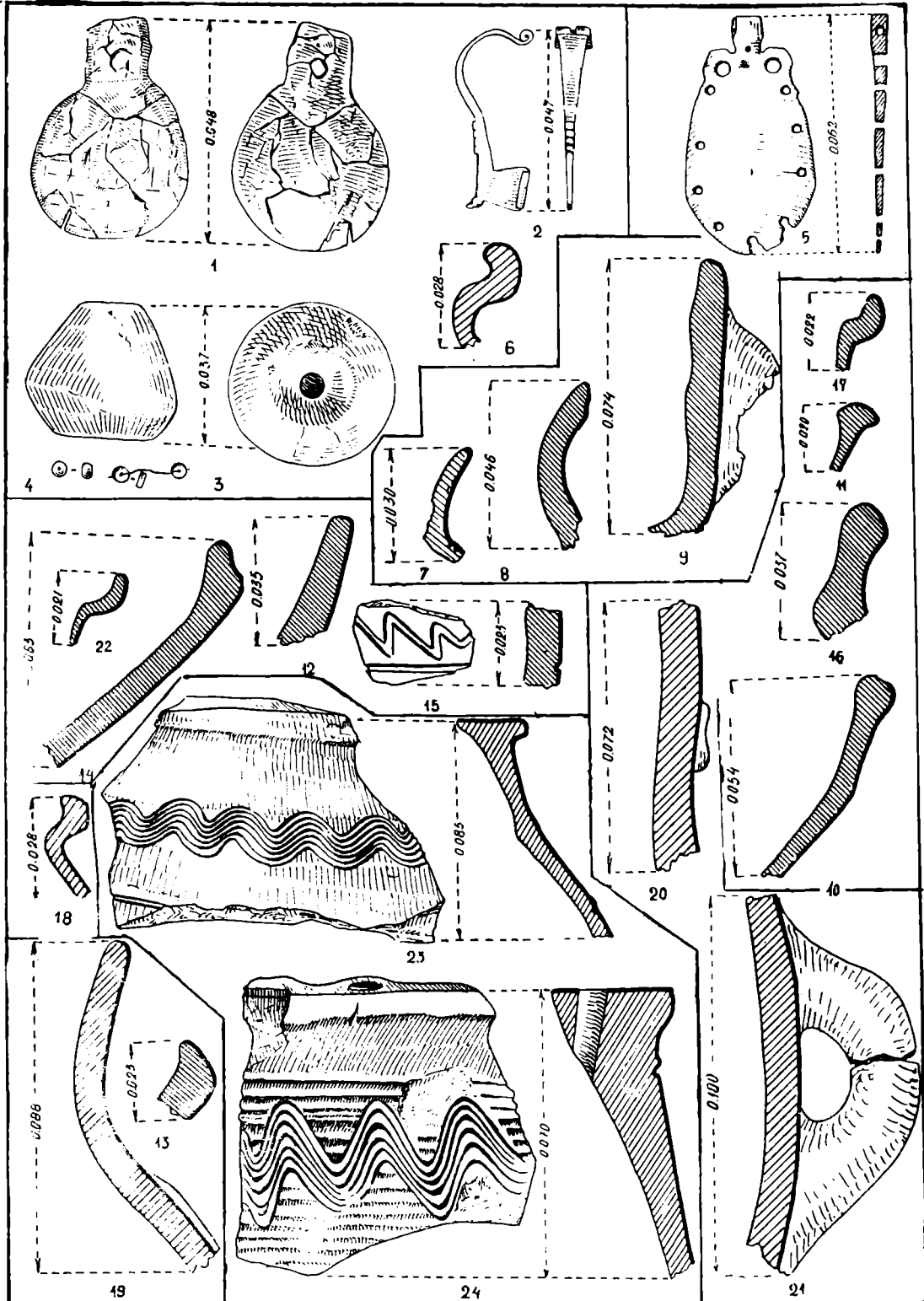

Pl. CXLIX. — 1—19 : Ștefănești (1—2, 4 Ripa la Burci, 3 La Brăhărie, 5—11 Grindul de la Pichet, 12—19 Dealul Horodiuca); 20—29 : Trifești (20—21 Dealul Curții, 22—24 Marginea estică a satului, 25—29 La Iezătură).
<https://biblioteca-digitala.ro>

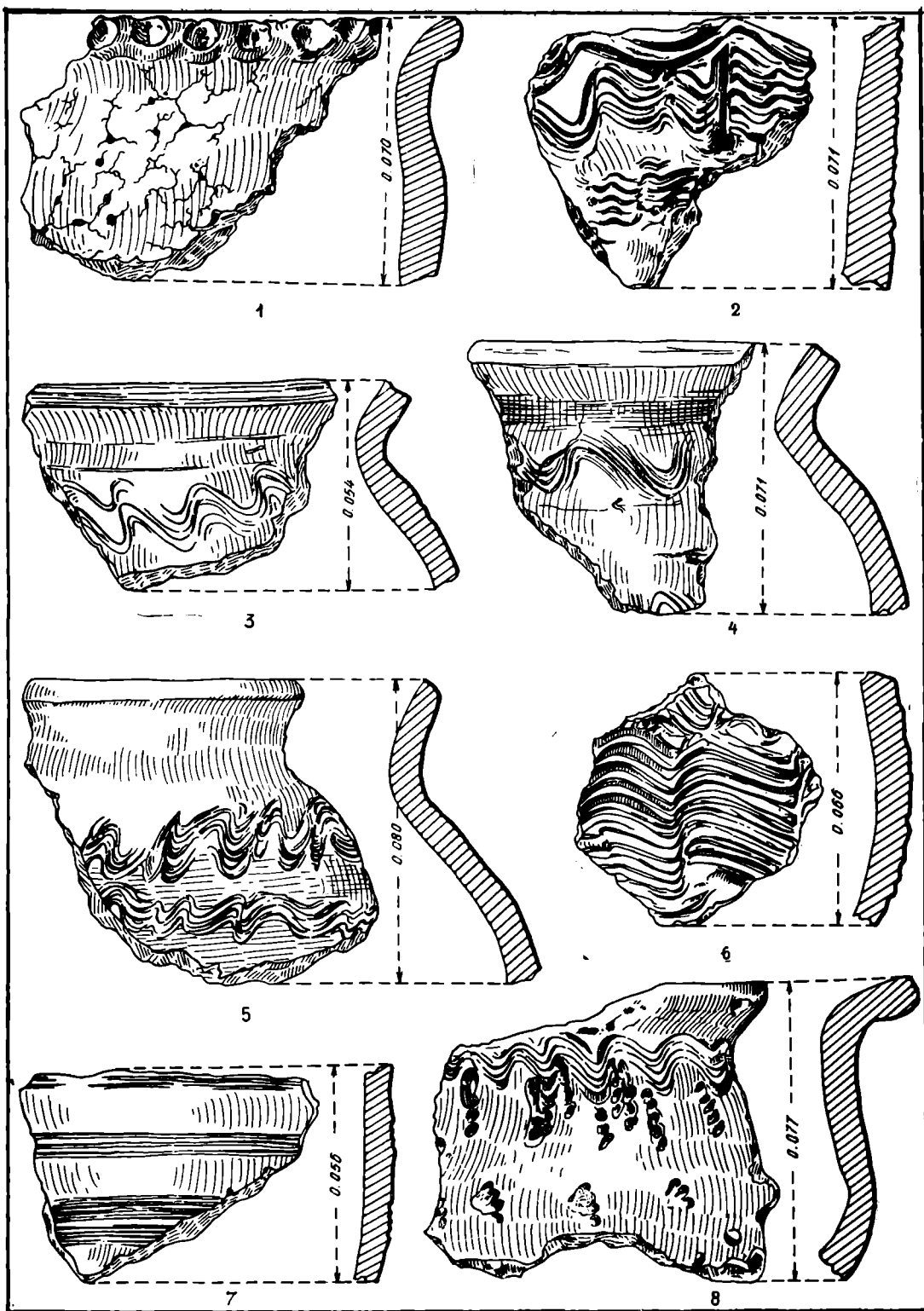

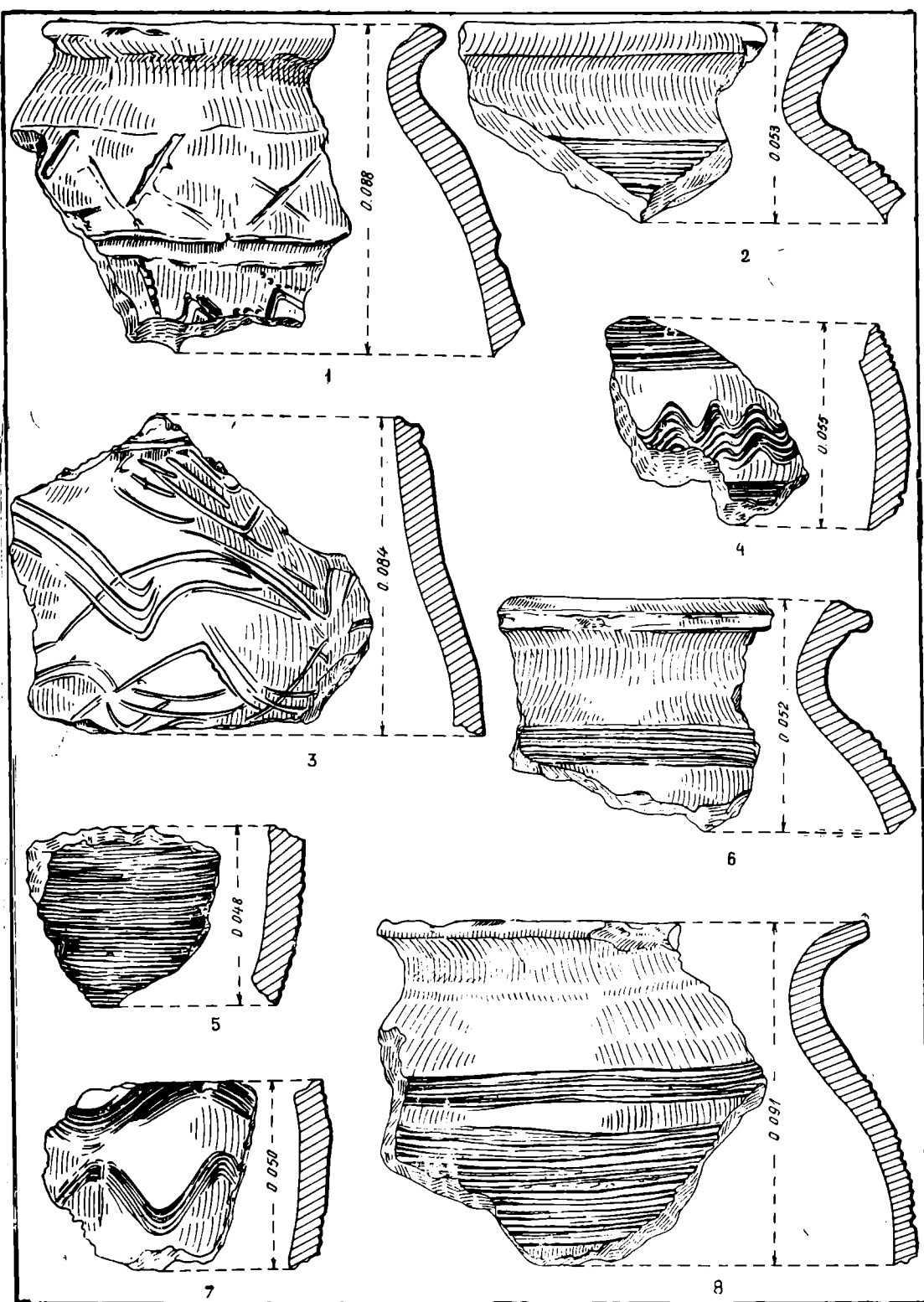
Pl. CLI. — 1: Rășcani (Zarea Rășcanilor); 2-5: Tanacu (Chiscul Ulucilor); 6 — 11, 15: Țibănești (Terasa Sacovățului); 14: Bursuci (Sud de sat); 12 — 13: Epureni (Sud de sat).

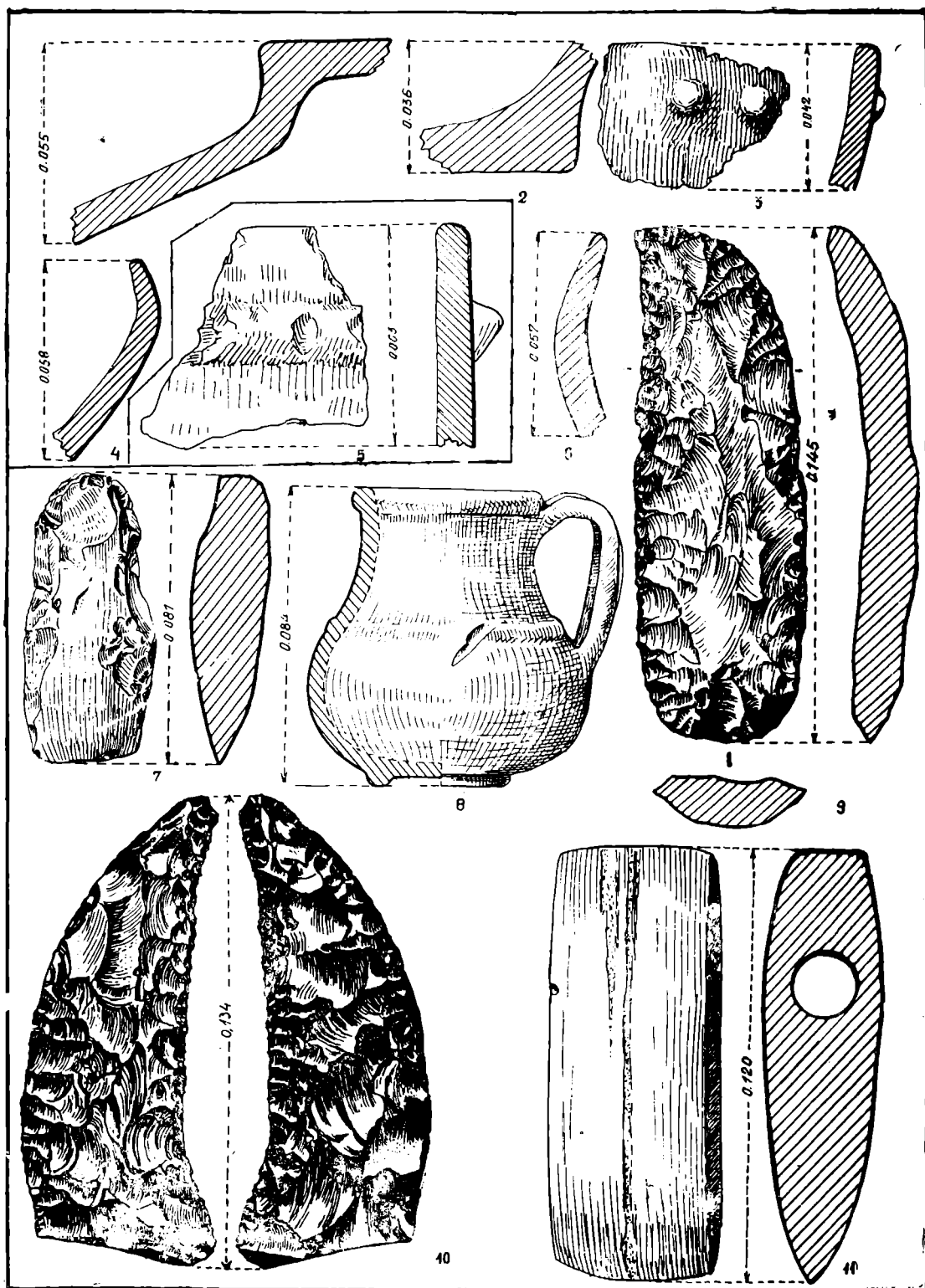

Pl. CLII. — 7—11: *Bursuci* (7—9 La Pod, 10—11 Valea Cărmizii); 1—6, 12—17, 22: *Epureni* (1—4 Sud de sat, 5—6, 22 La Iaz, 12—17 Florenta); 18: *Lupești* (Pe Țarină); 19—21, 23—24: *Mălușteni* (19—21 în sat, 23—24 la satul I.).

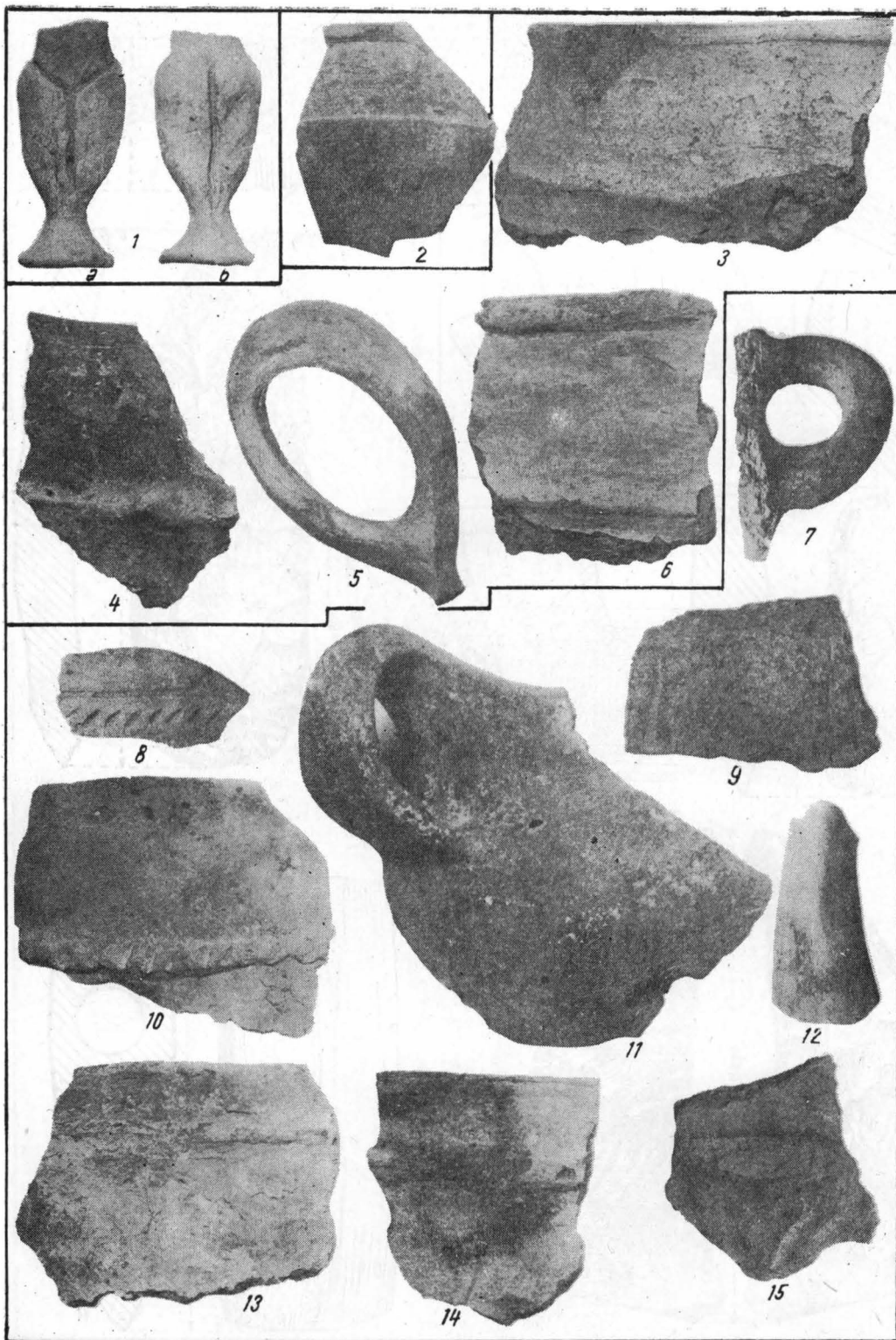

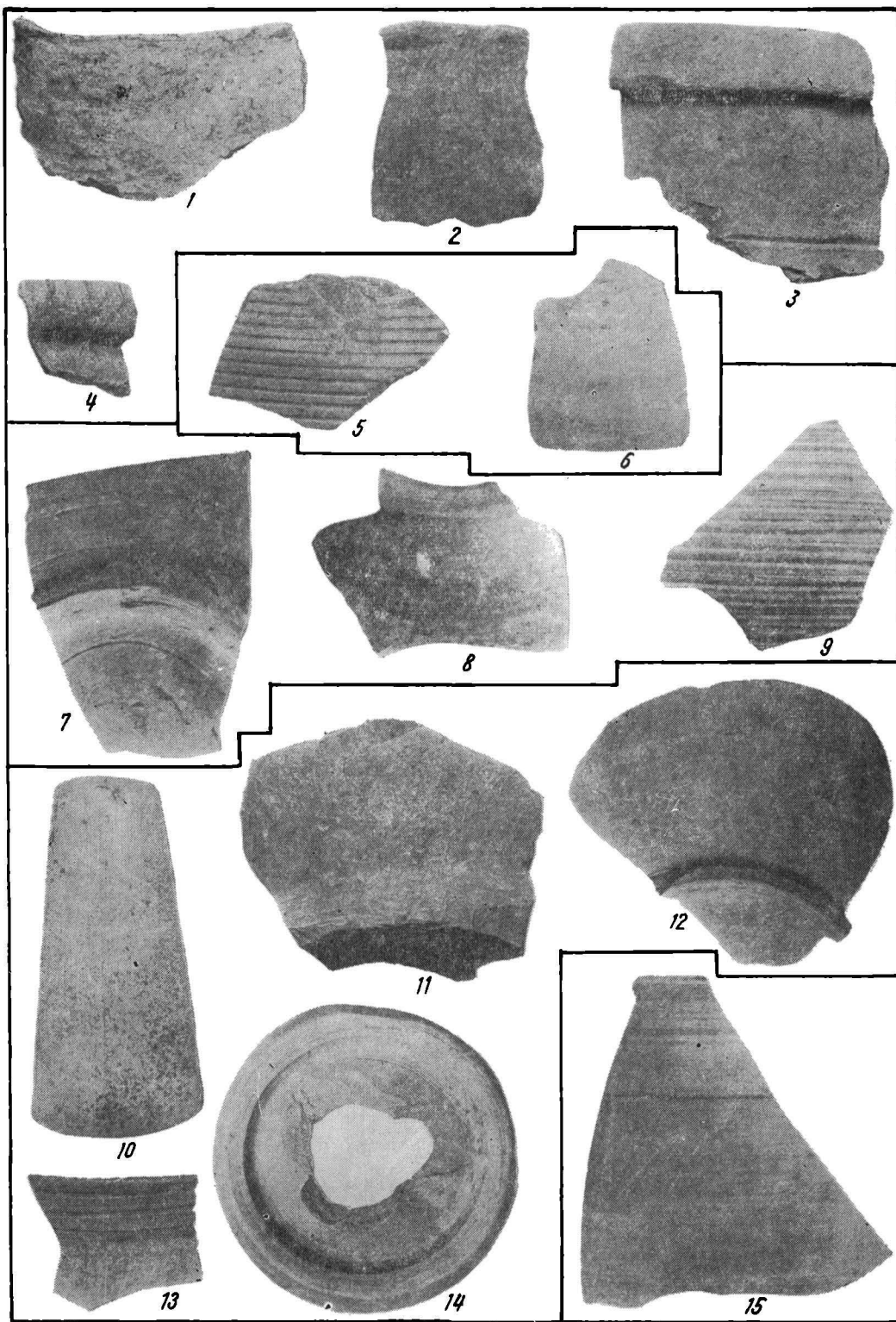
Pl. CLIII. — 1—8; *Murgeni* (G.A.S.).

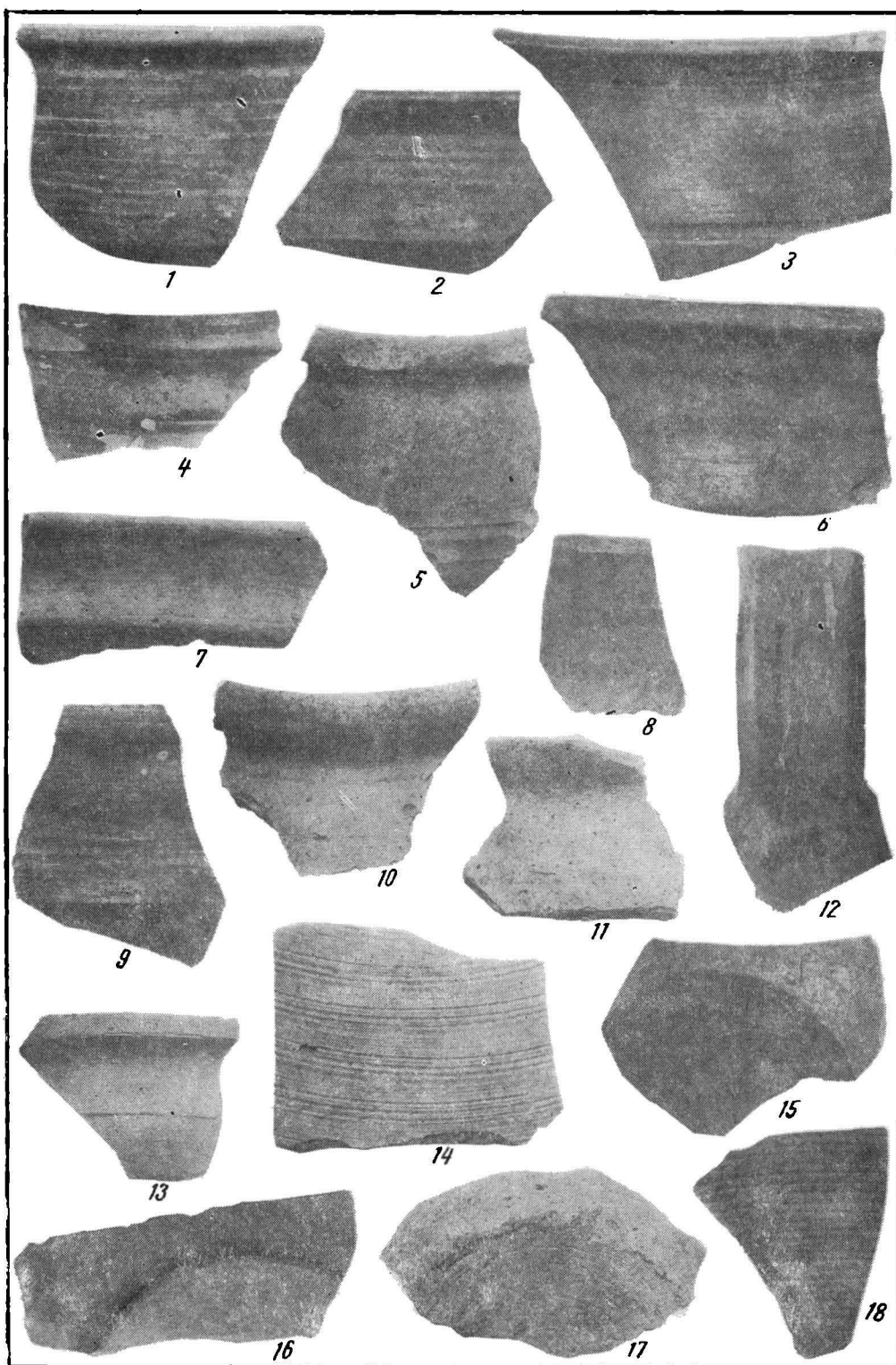

Pl. CLV. — 1—4, 6: *Comănești* (Podu lui Mitache); 5: *Schineni* (Cetățuia); 8: *Dănești* (Vatra satului); 7: *Cobîla* (La Temnic); 10: *Ghireni* (La Hîrtop); 9, 11: *Probeta* (Dealul Unchetea).

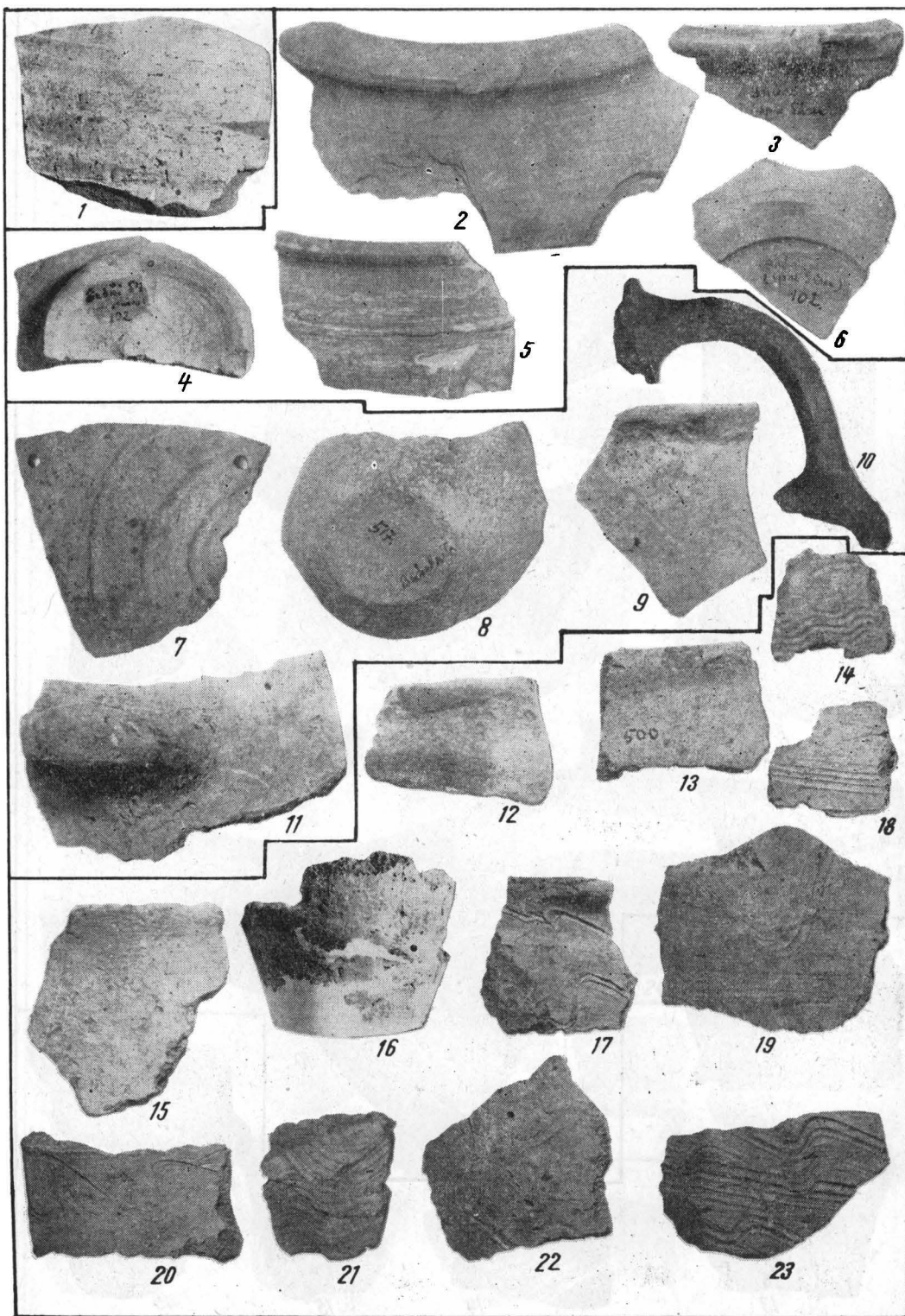

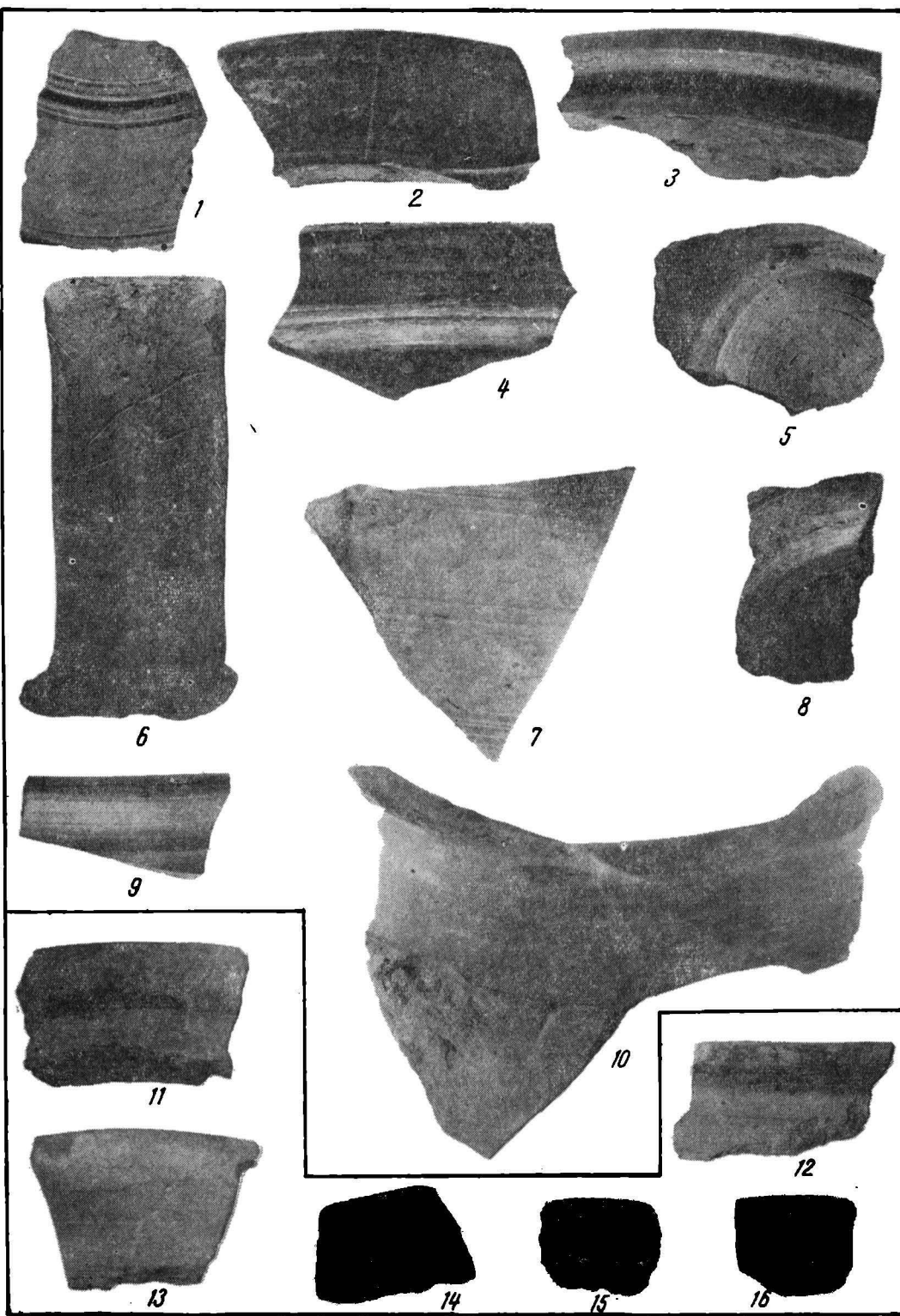
Pl. CLVII. — 1—6 : *Belcești* (1—4 La Coșere, 5—6 Dealul Rușilor-La Imaș); 7—15 : *Bîrlești* (7—9 La Moară, 10—14 La Curtea Boierească, 15 Pe Loturile Totoeștilor).

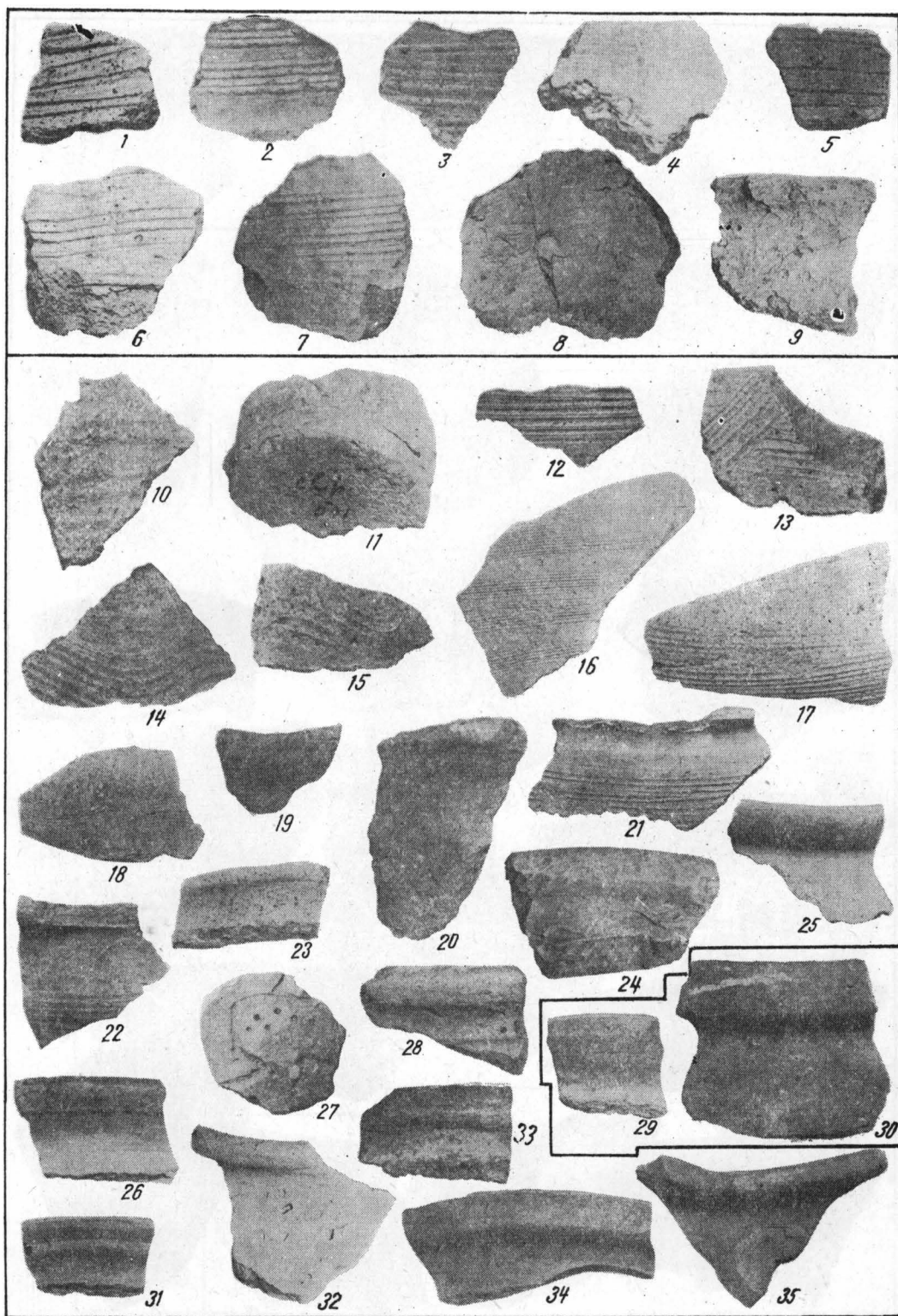
Pl. CLVIII—1—18: *Bîrleşti* (La Cîrcea Boierească).

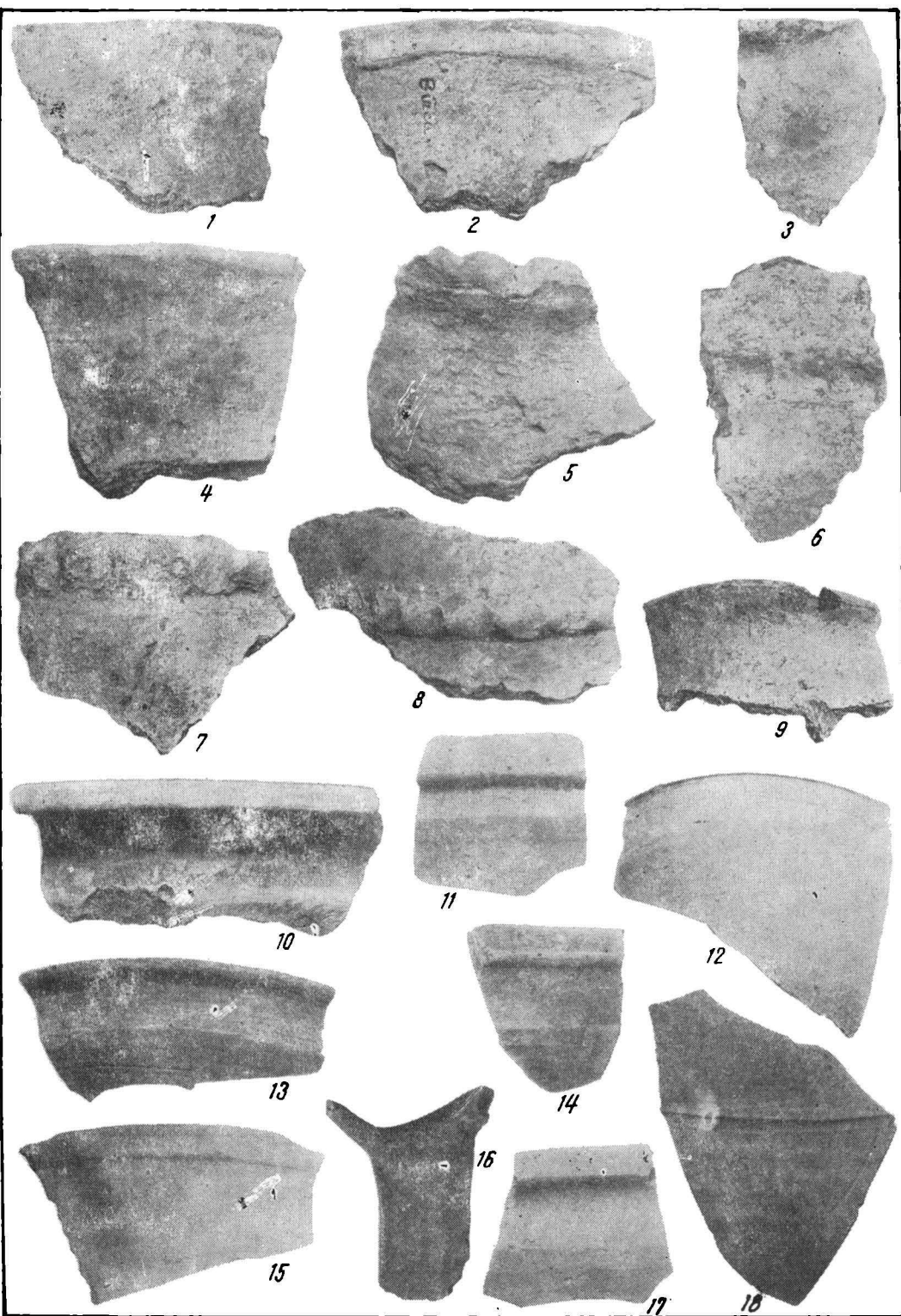
Pl. CLIX. — 1 : *Bîrleşti* (Pe Loturile Totoeștiilor) ; 2—6 : *Budăi* (La NV de sat) ; 7—11 : *Buhalnița* (Cetățuia) ; 12—23 : *Chiperești* (Confluența Jijia-Bahlui I).

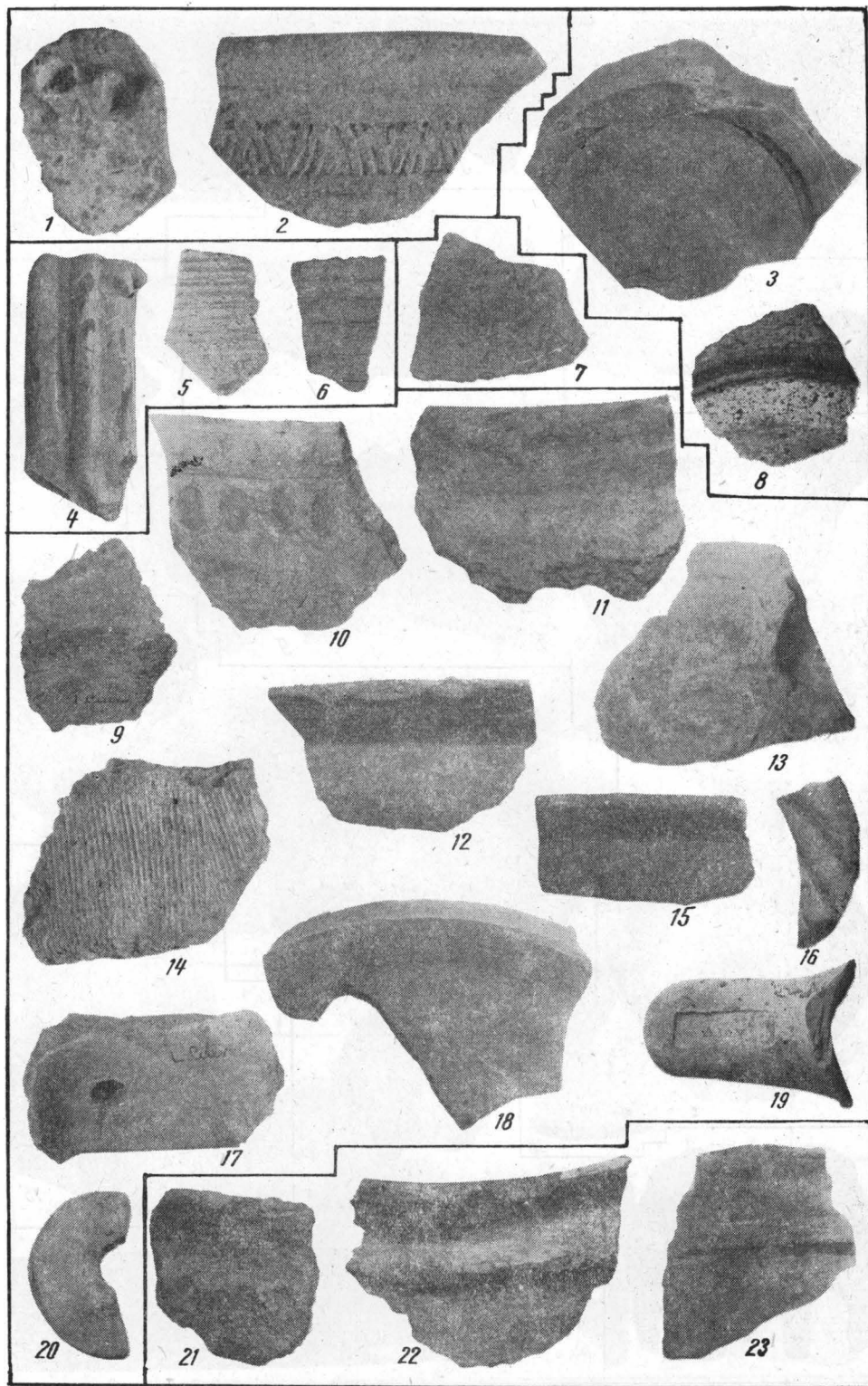

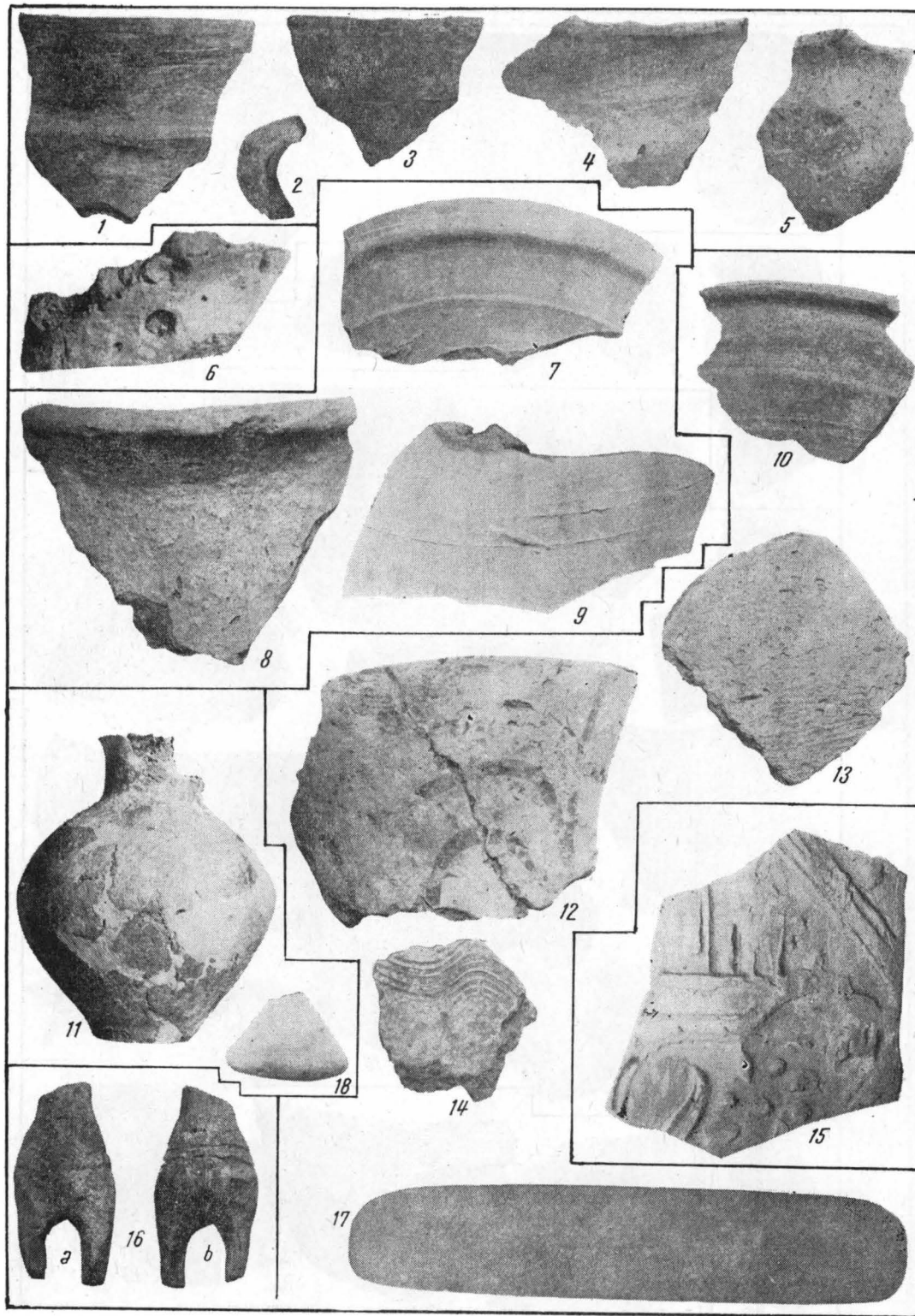
Pl. CLX. — 1—10: *Bufuluc* (În Cătălu); 11—16: *Chiperești* (Confluența Jijia-Bahlui II).

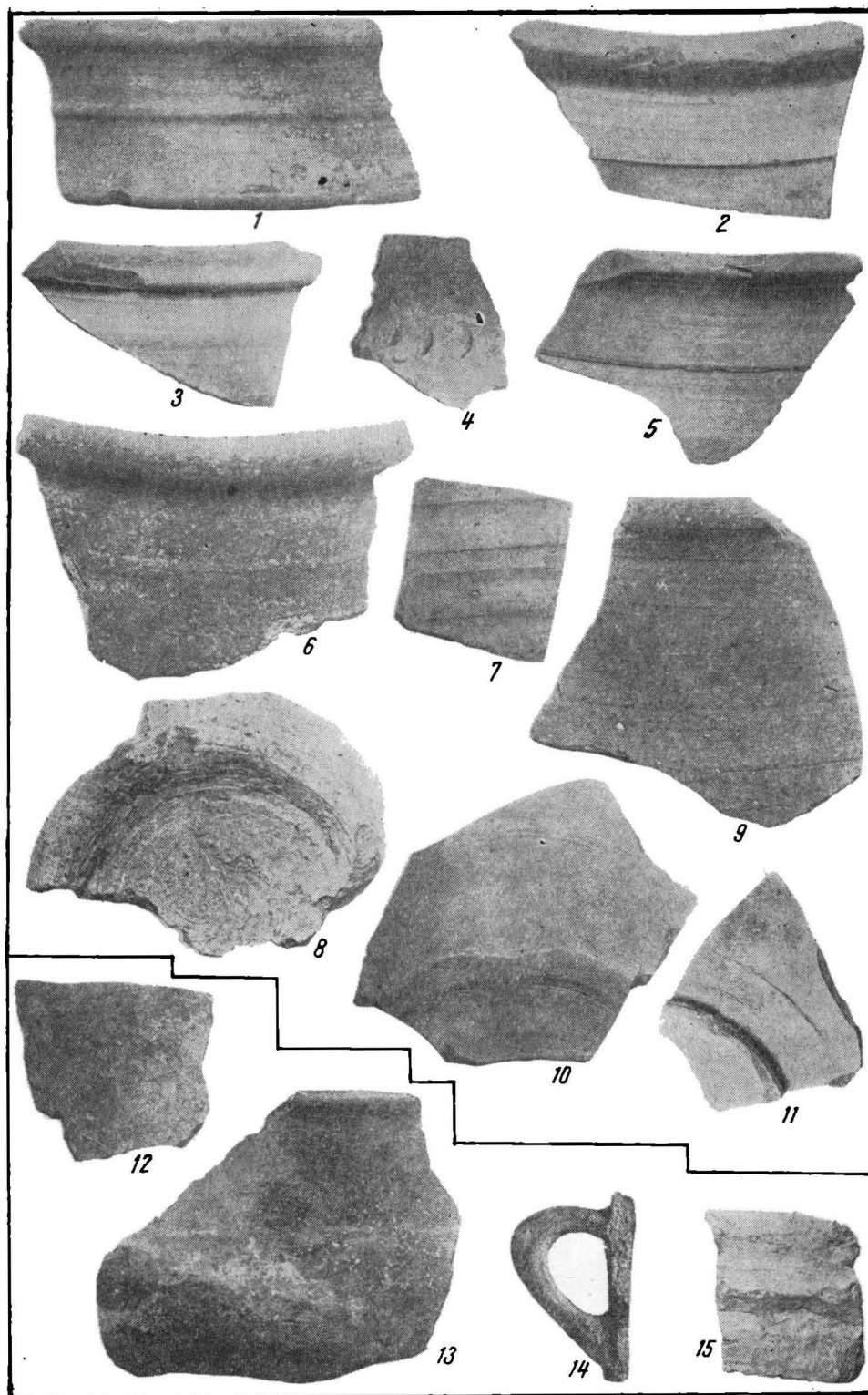

Pl. CLXI. — 1—35: *Chiperești* (1—9 Confluența Jijia-Bahlui I, 10—28, 31—35 Confluența Jijia-Bahlui II, 29—30 Confluența Jijia-Bahlui III).

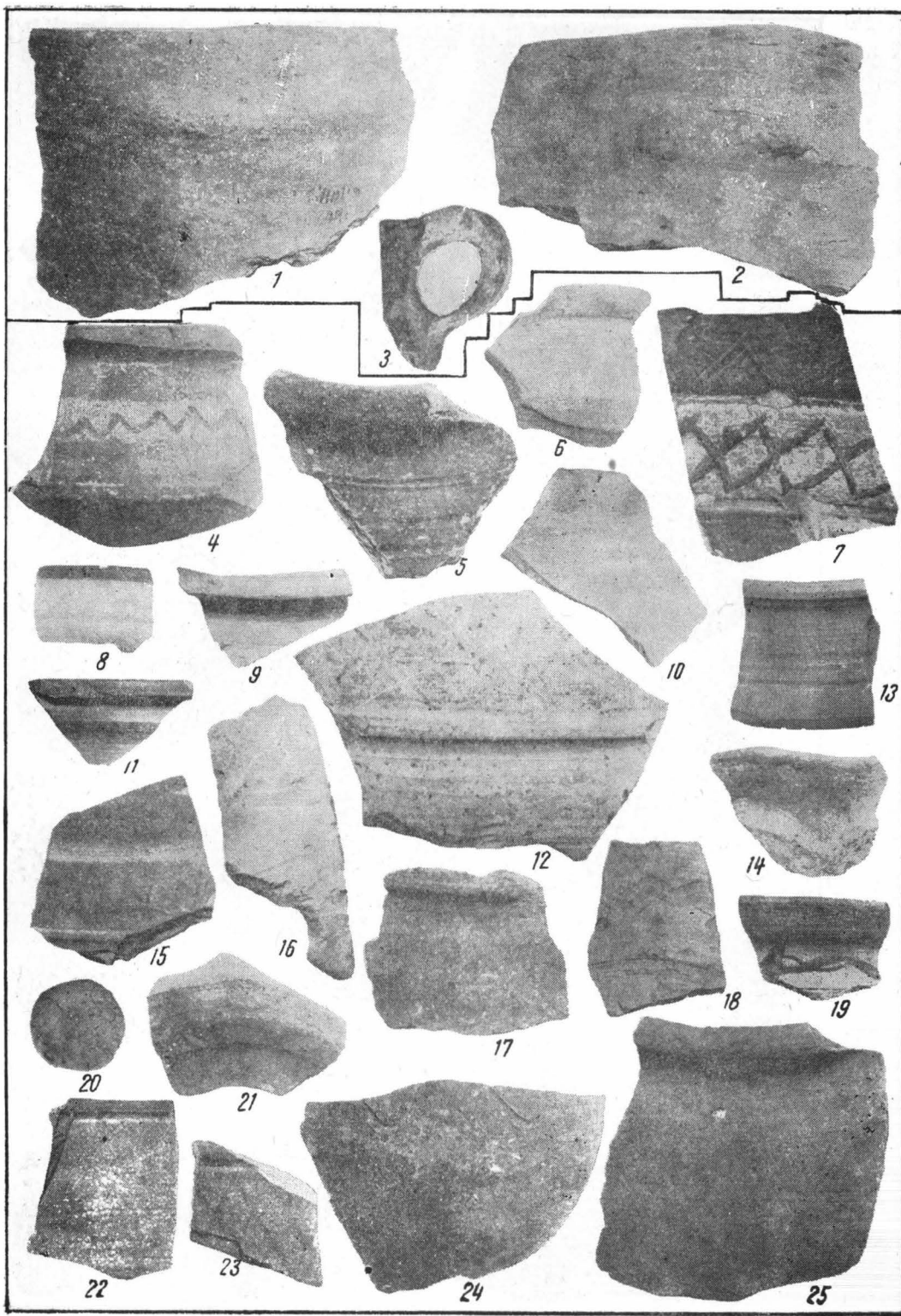

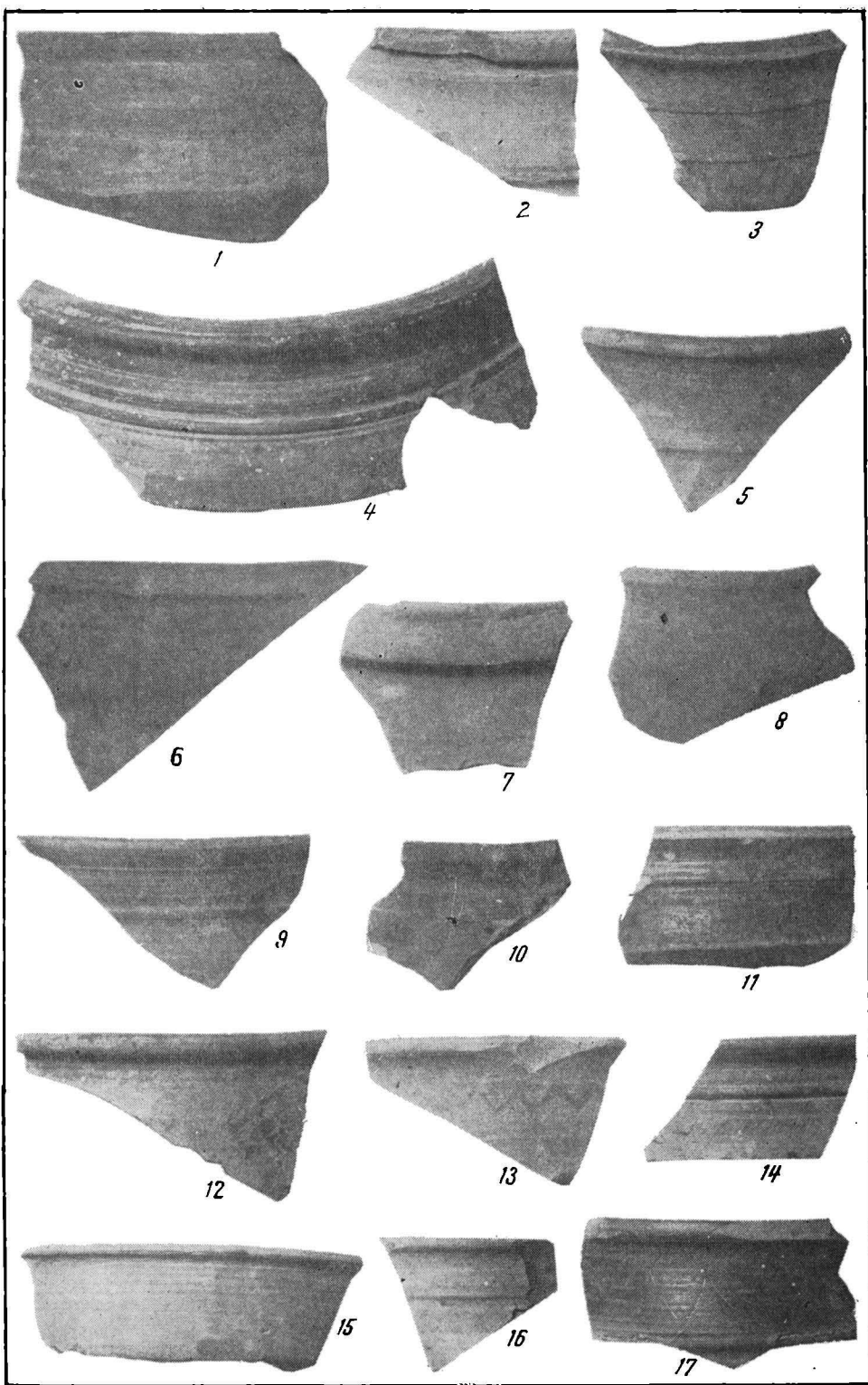

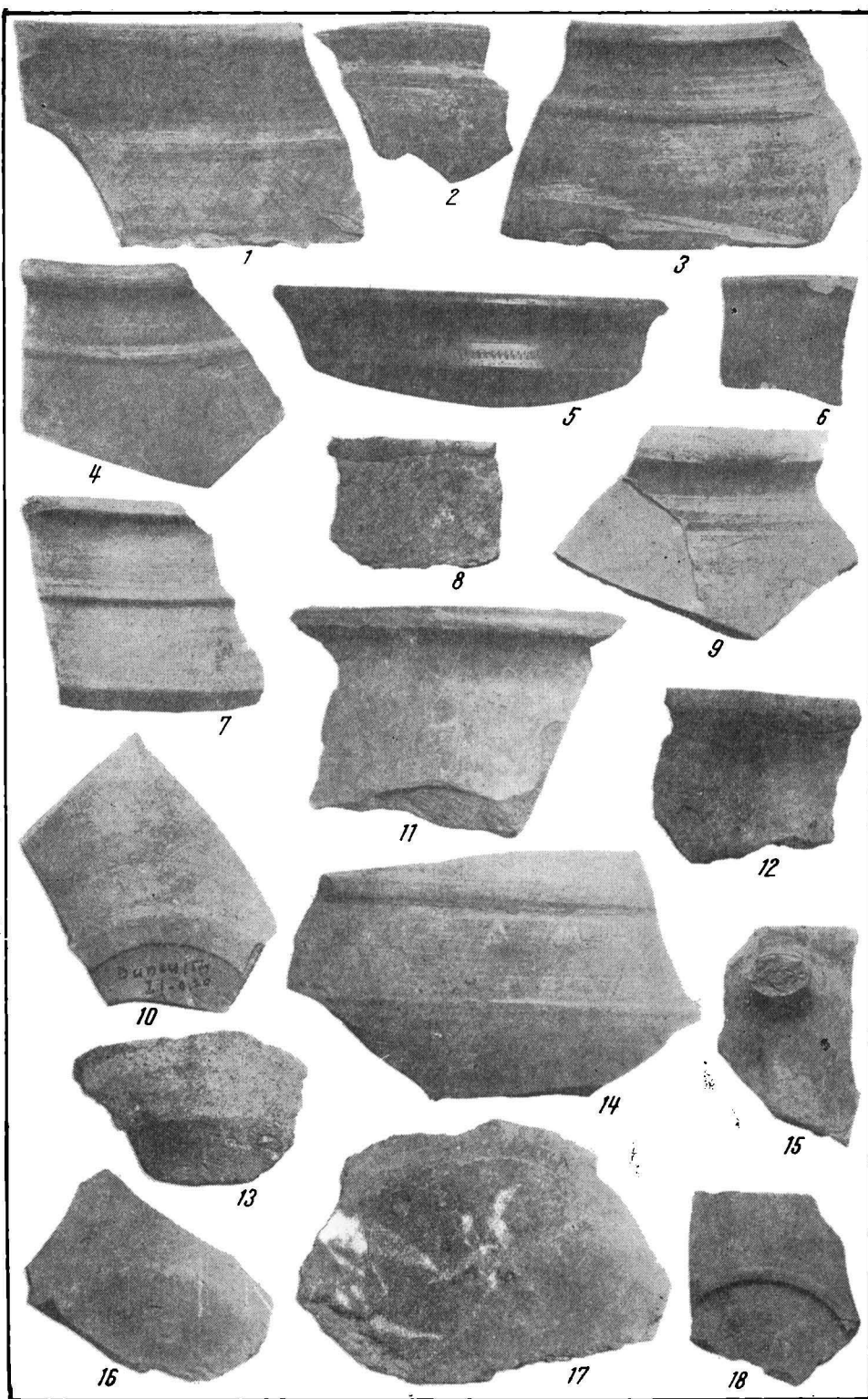

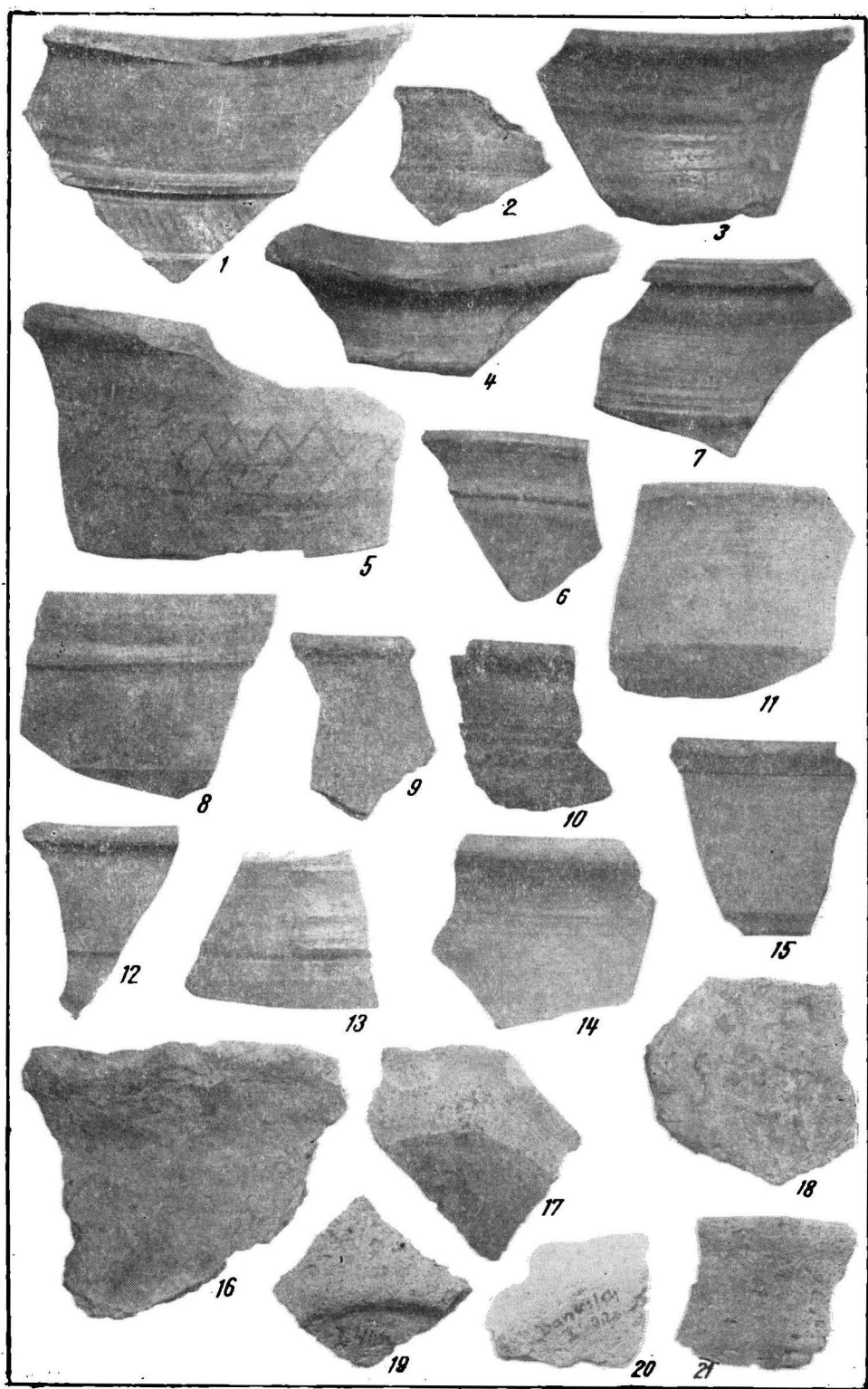
Pl. CLXV. — 1–11 : *Cuza Vodă* (Valea Șipoșelului) ; 12–15 : *Dancu* (Iazu lui Chiriță).

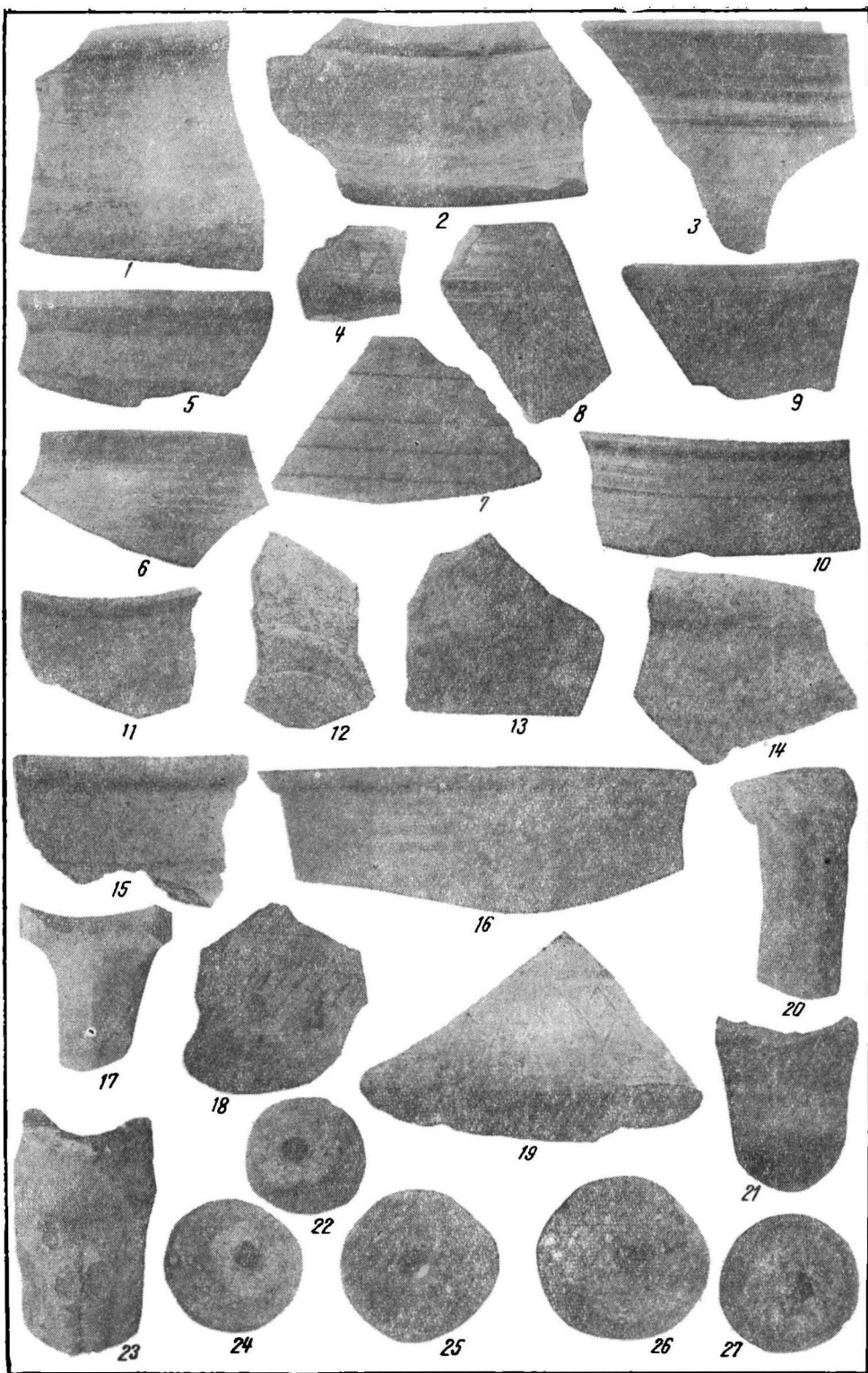

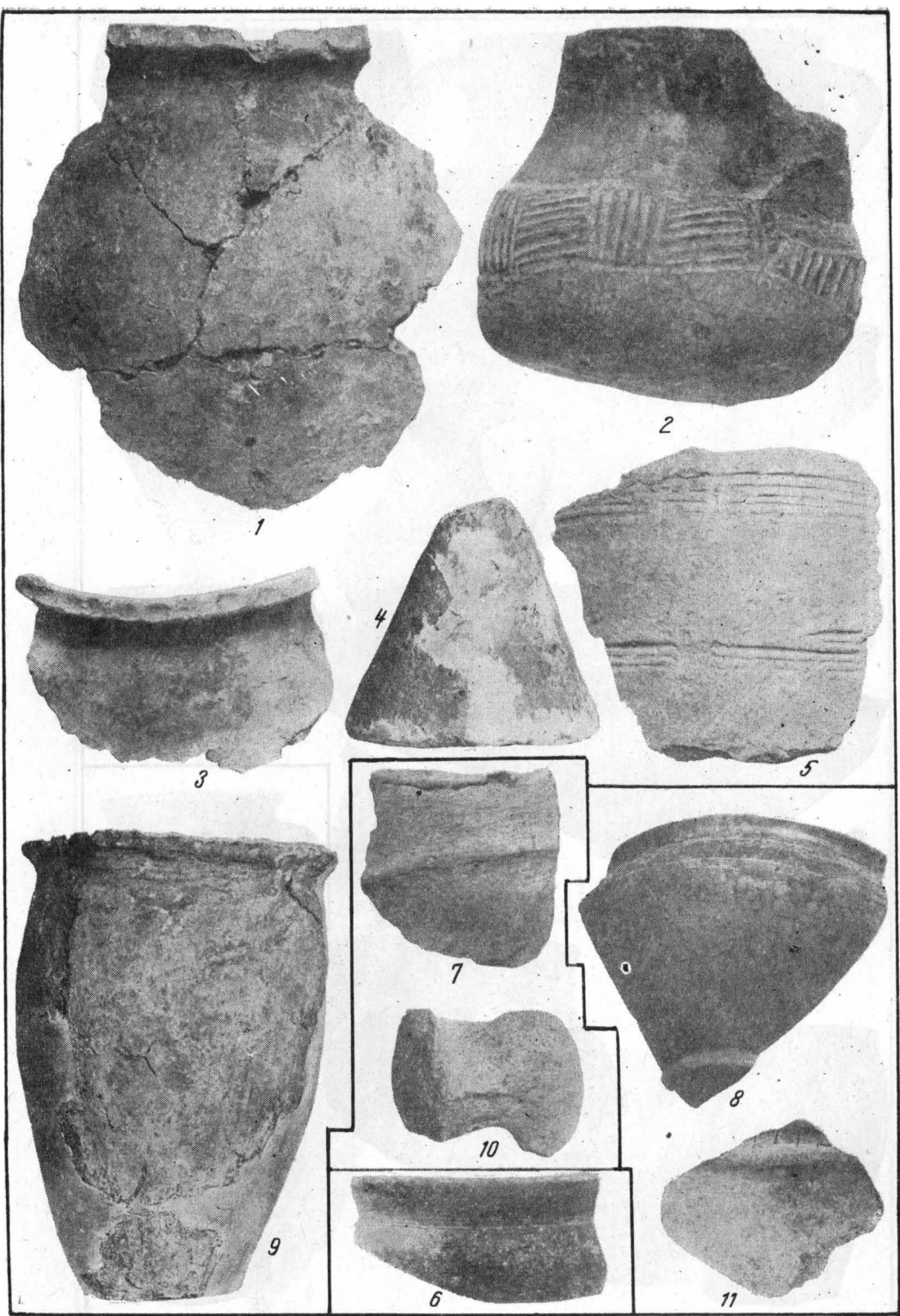

Pl. CLXVII. — 1—17 : *Dancu* (Marginea estică a satului).

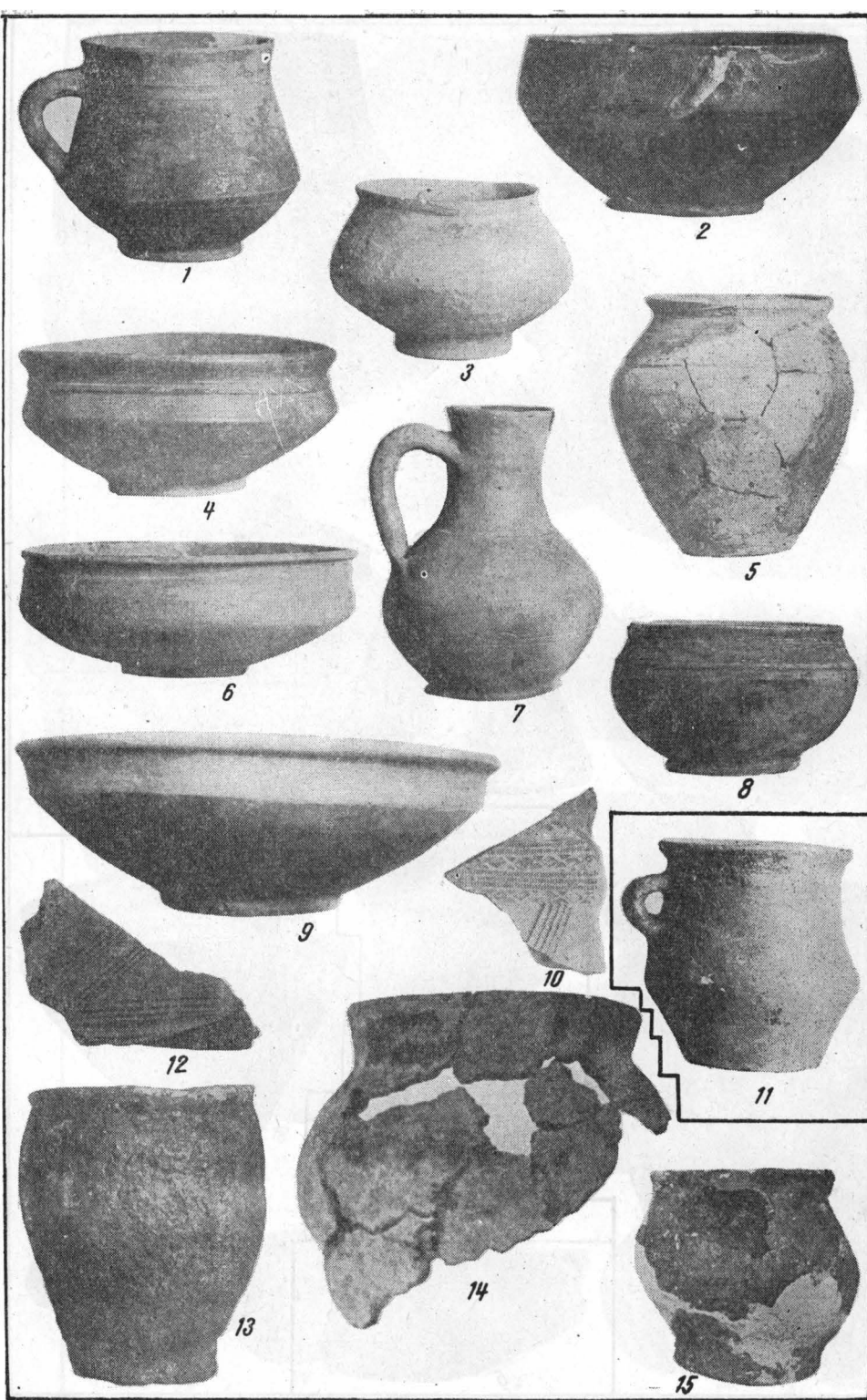

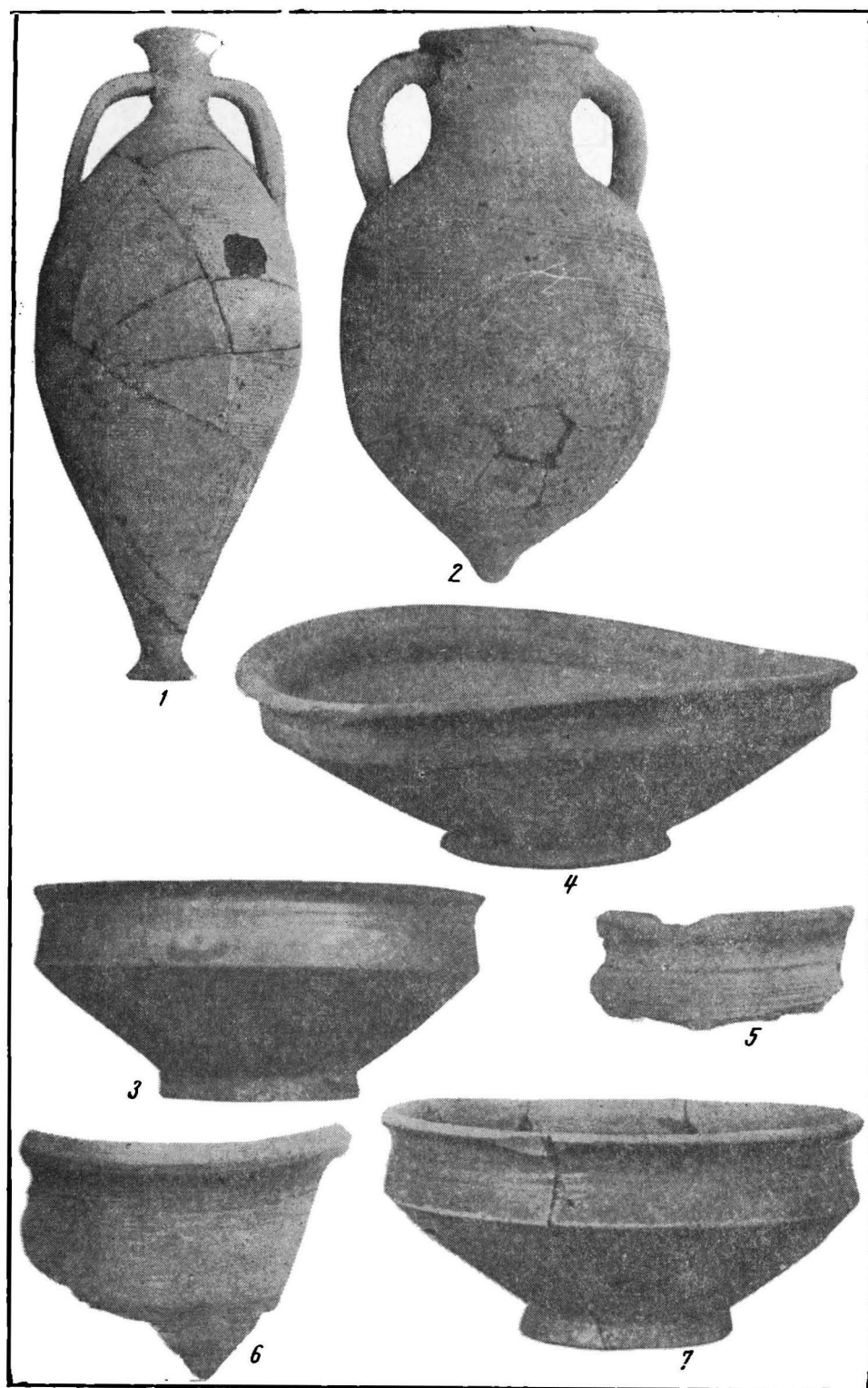

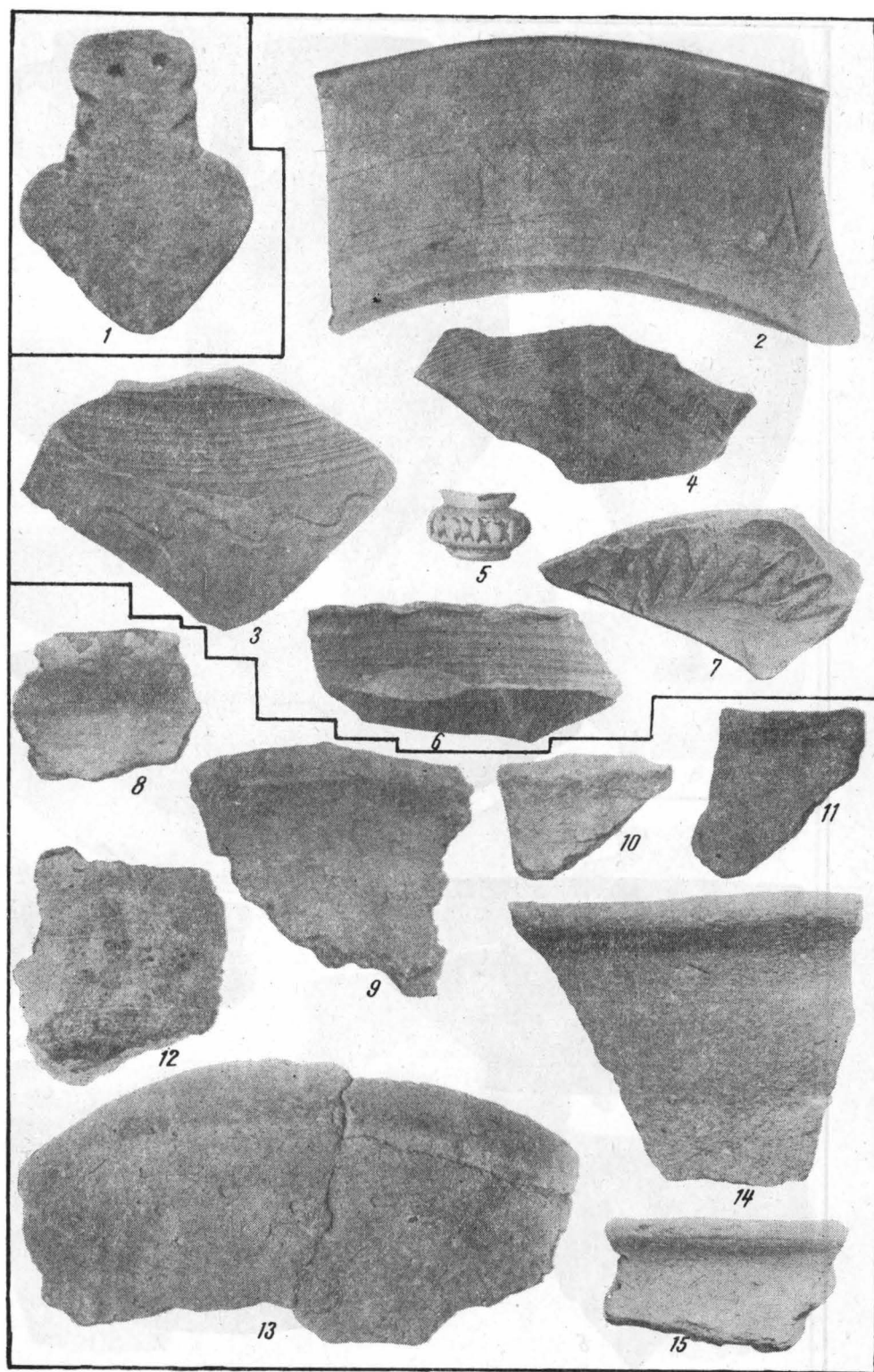

Pl. CLXXI. — 1—5, 9: *Dorobanșu* (La Lutărie — la ieșătură lângă sat); 6: *Doroșcani* (Vatra Satului Nou); 7,10: *Dumești* (Între lanurile Cogenilor); 8, 11: *Erbiceni* (Dealul Cimitirului).

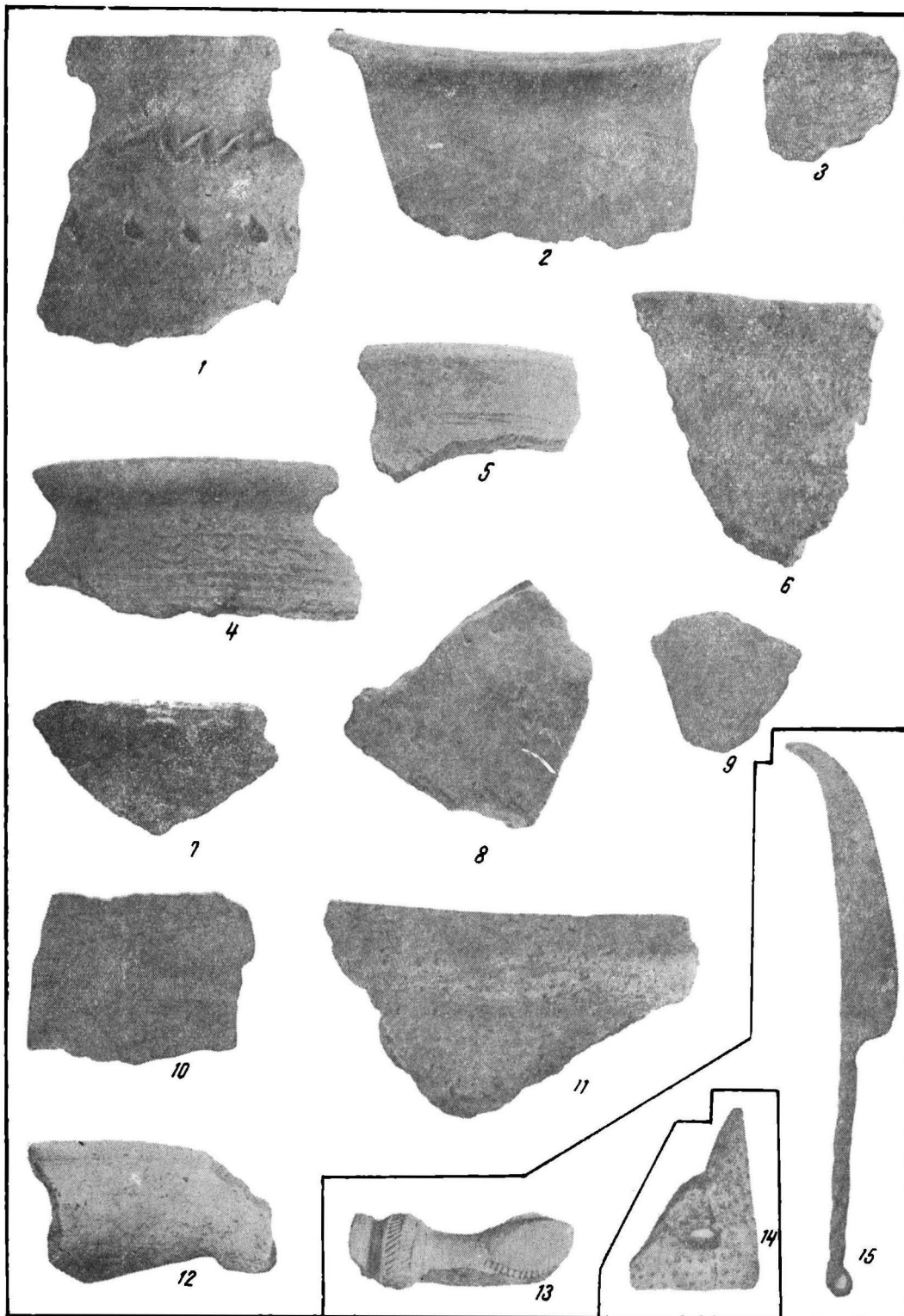

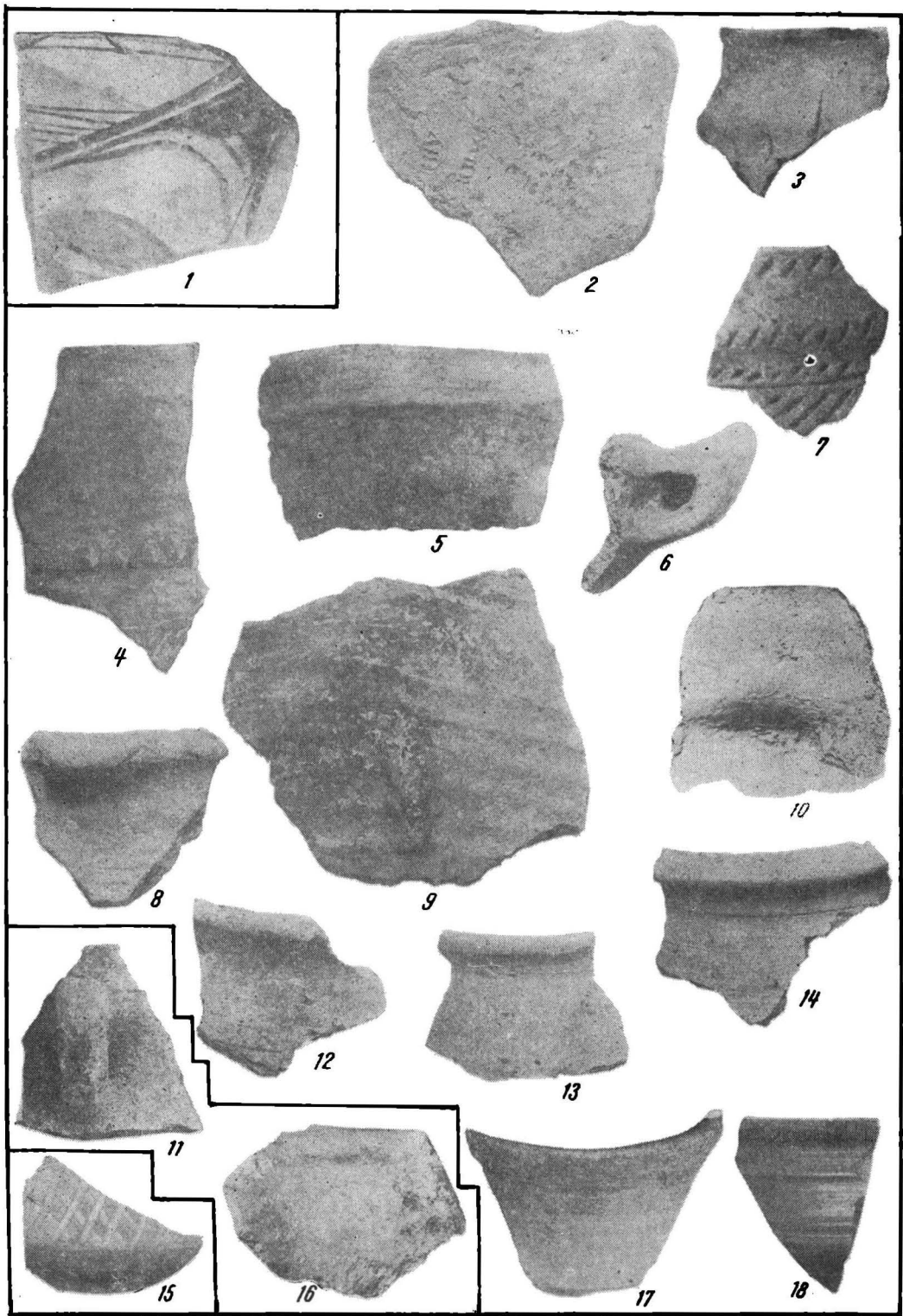
Pl. CLXXIII. — 1-7 : *Erbiceni* (Dealul Cimitirului).

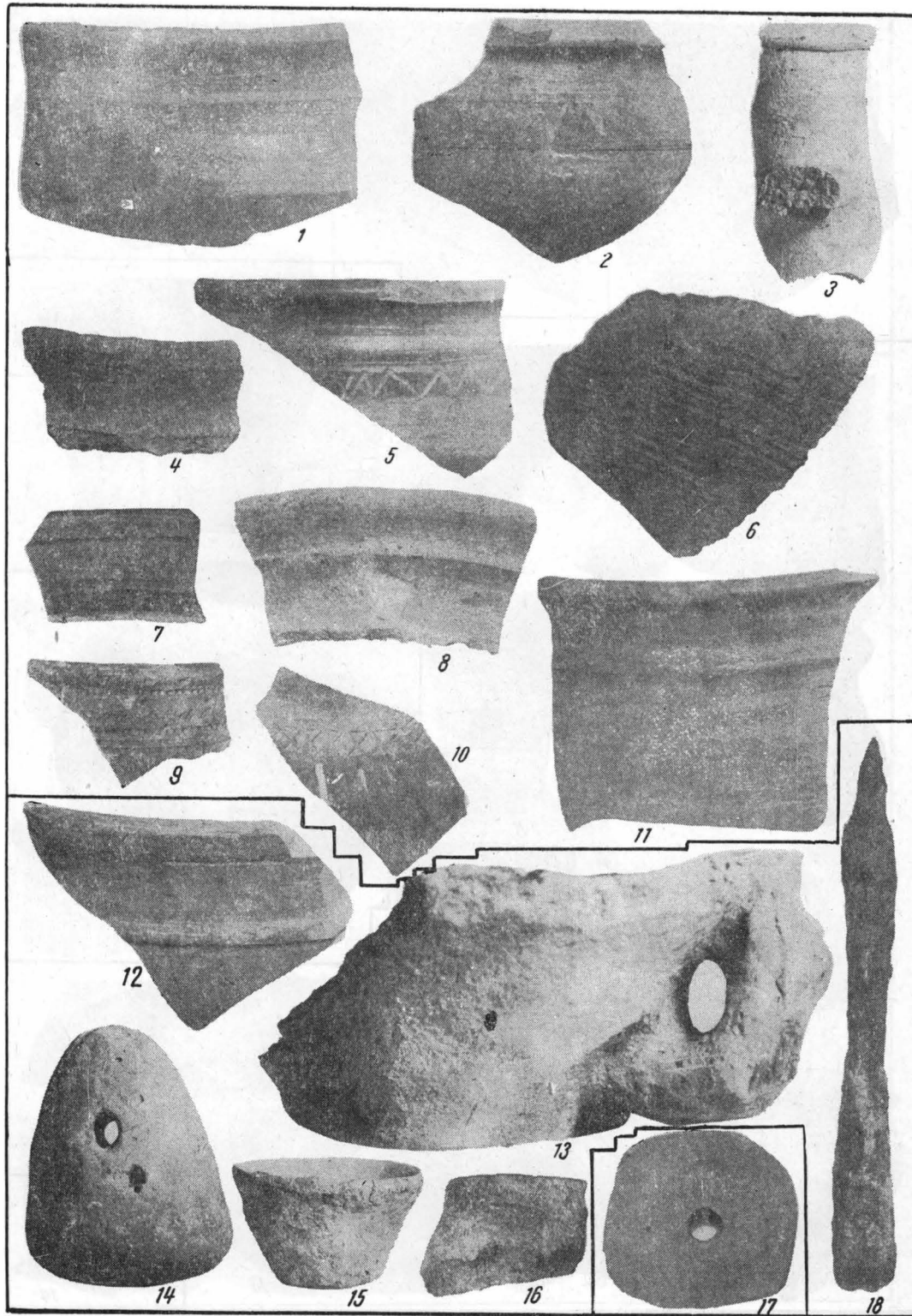

Pl. CLXXIV. — 1 : *Făcuși-Podișul* (Dealul Boghiului) ; 2–7 : *Galata* (Valea lui Ștefan Vodă) ;
8–15 : *Hlincea* (Poala vestică a dealului Cetățuia).

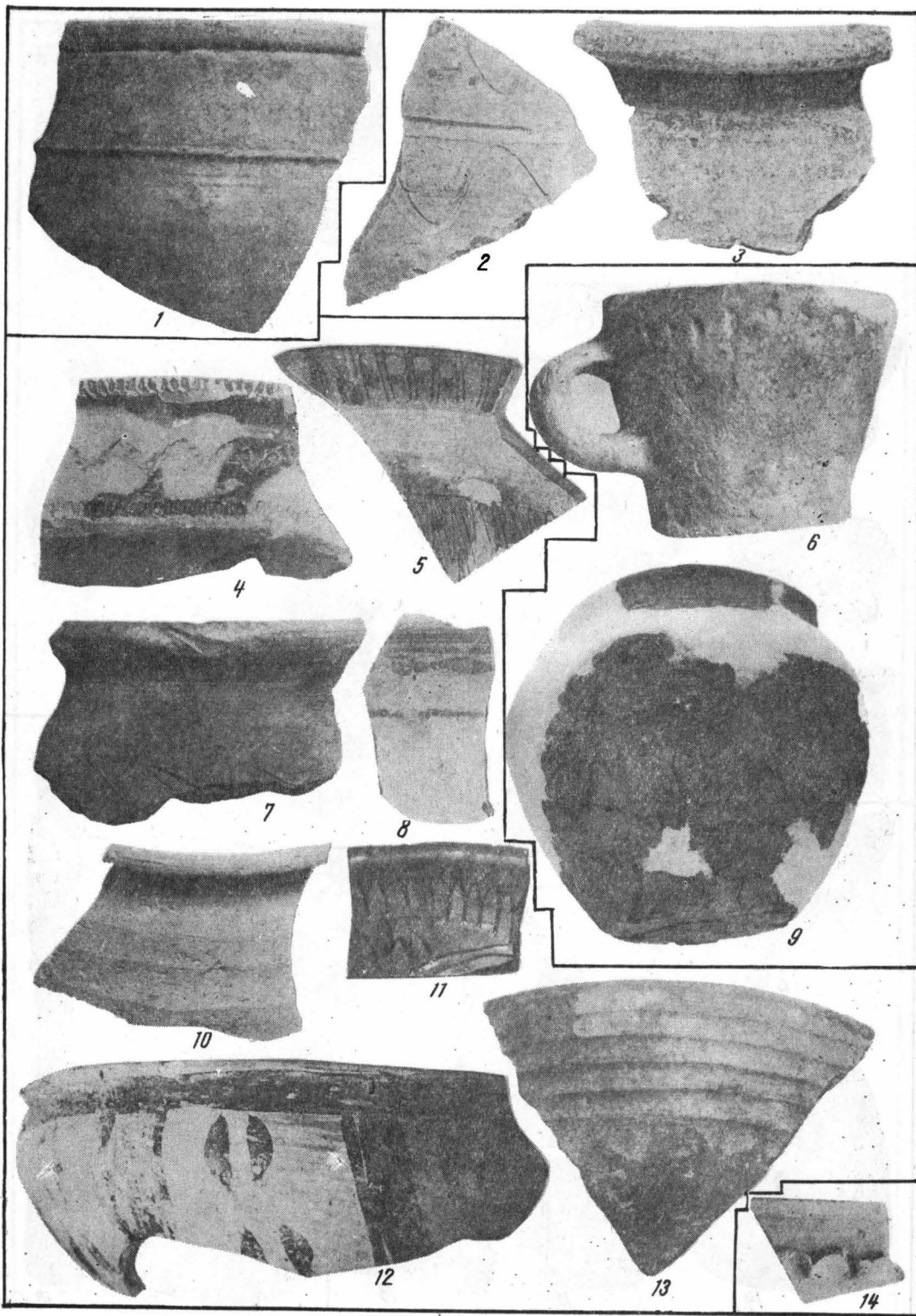

Pl. CLXXV. — 1—15: *Hlincea* (1—12 Poala vestică a Dealului Cetățuia, 14 Șesul Nicolinei, 13, 15 Marginea nord-vestică a satului).

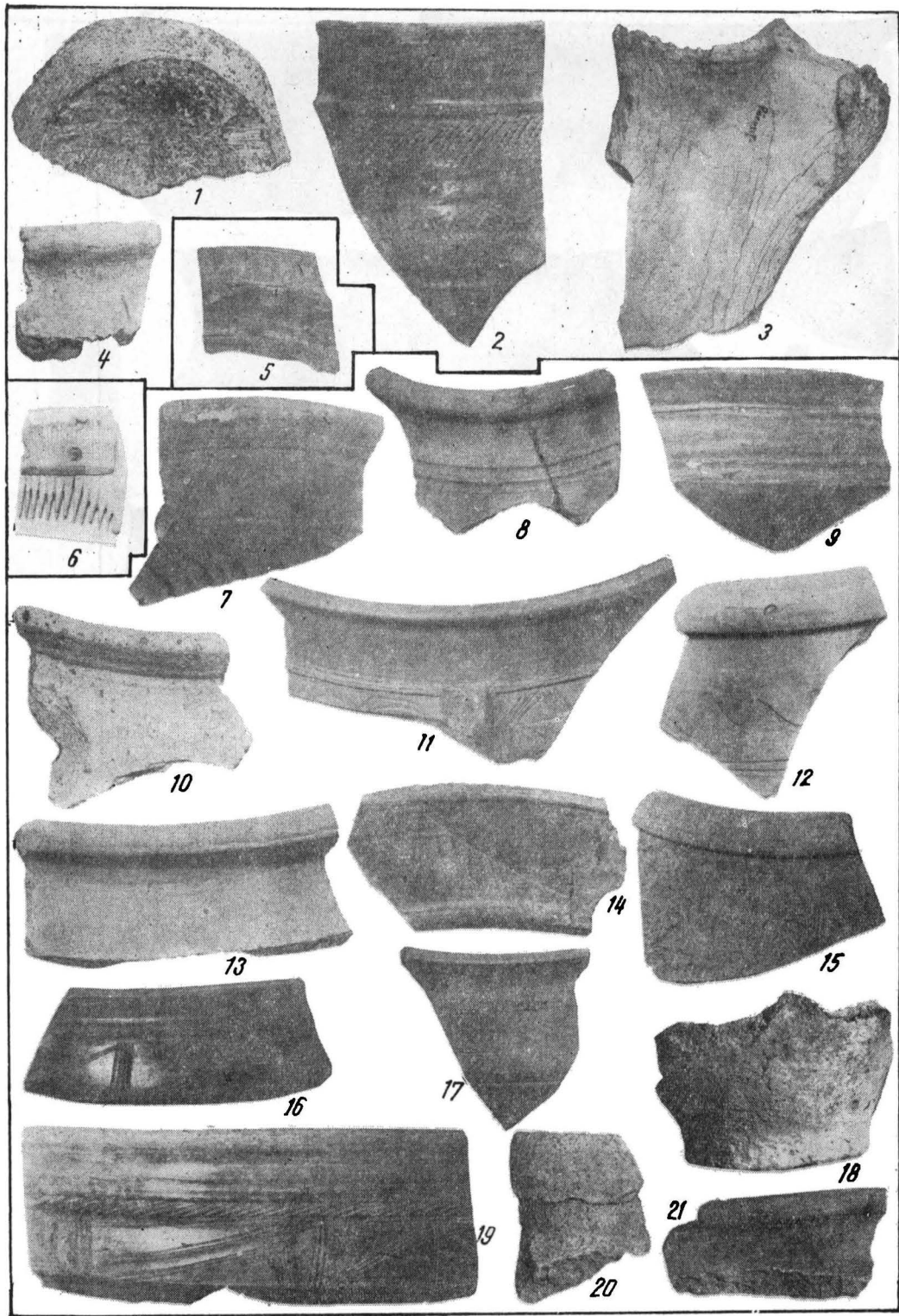

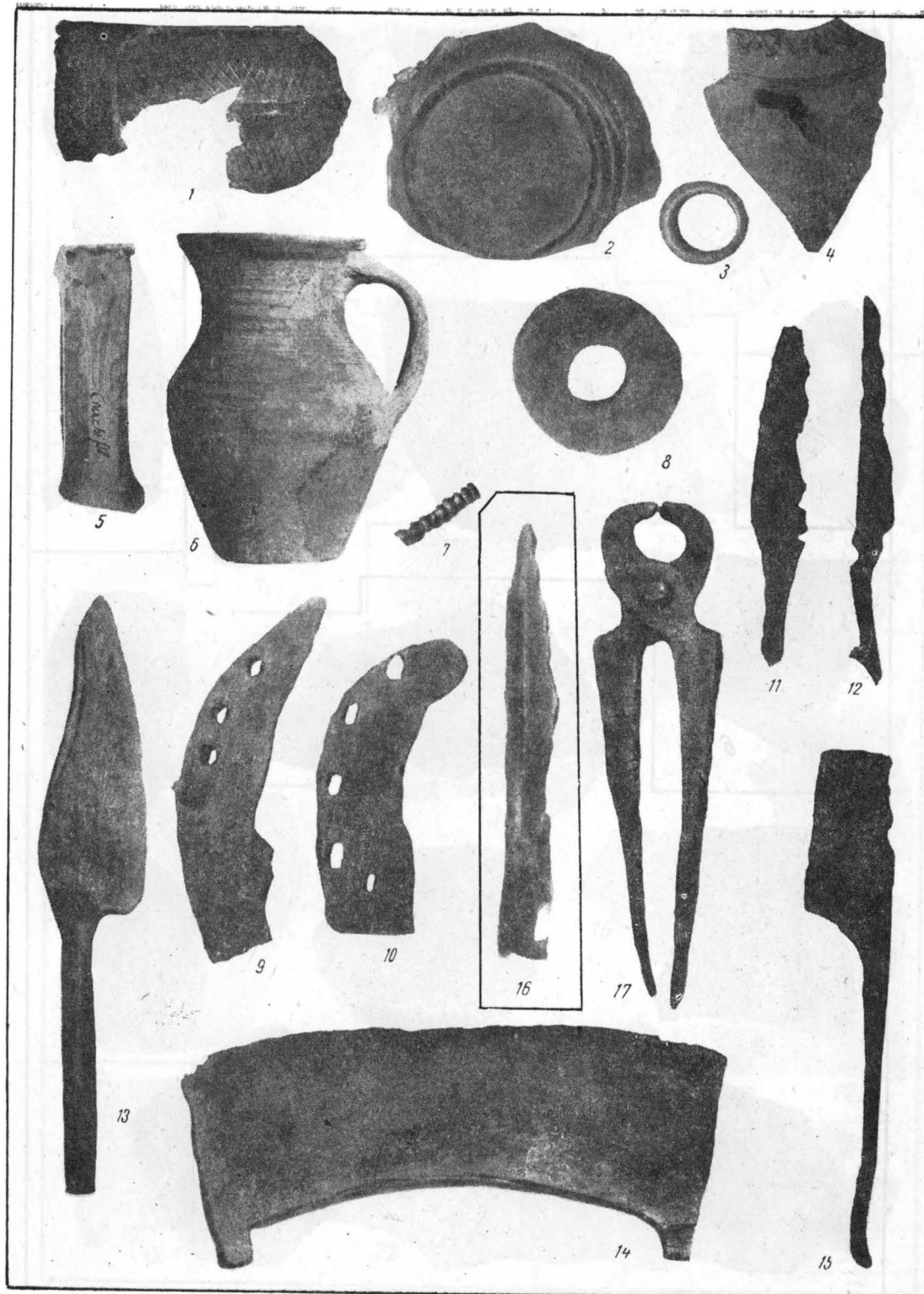
Pl. CLXXVII. — 1—18: *Holboca* (1—11 *Peste Baltă*, 12—16, 18 *La Moară*, 17 *Movila cea Mare*).

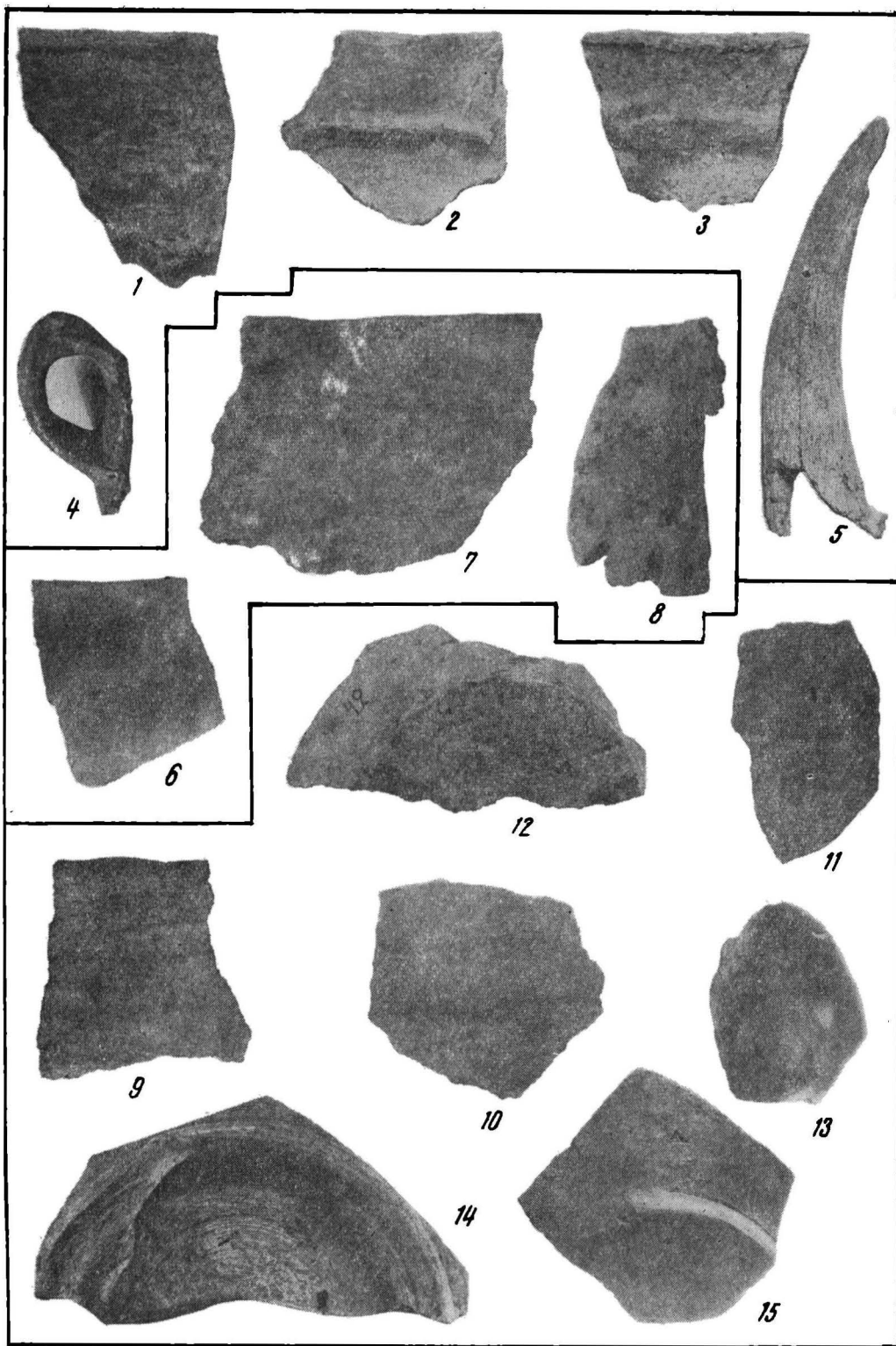
Pl. CLXXVIII. — 1—3, 6, 9 : *Holboca* (1 Peste Baltă, 6, 9 Izvorul Pîndarului, 2—3 Cantonul 283) ; 14 : *Holm* (Panta nord-estică a dealului Holm) ; 4—5, 7—8, 10—13 : *Iasi* (12 Curtea Domnească, 4—5 în preajma halelor, 8, 11 Str. Elena Doamna nr. 19, 7 Cartierul Frumoasa, 10, 13 Crucea lui Ferentz).

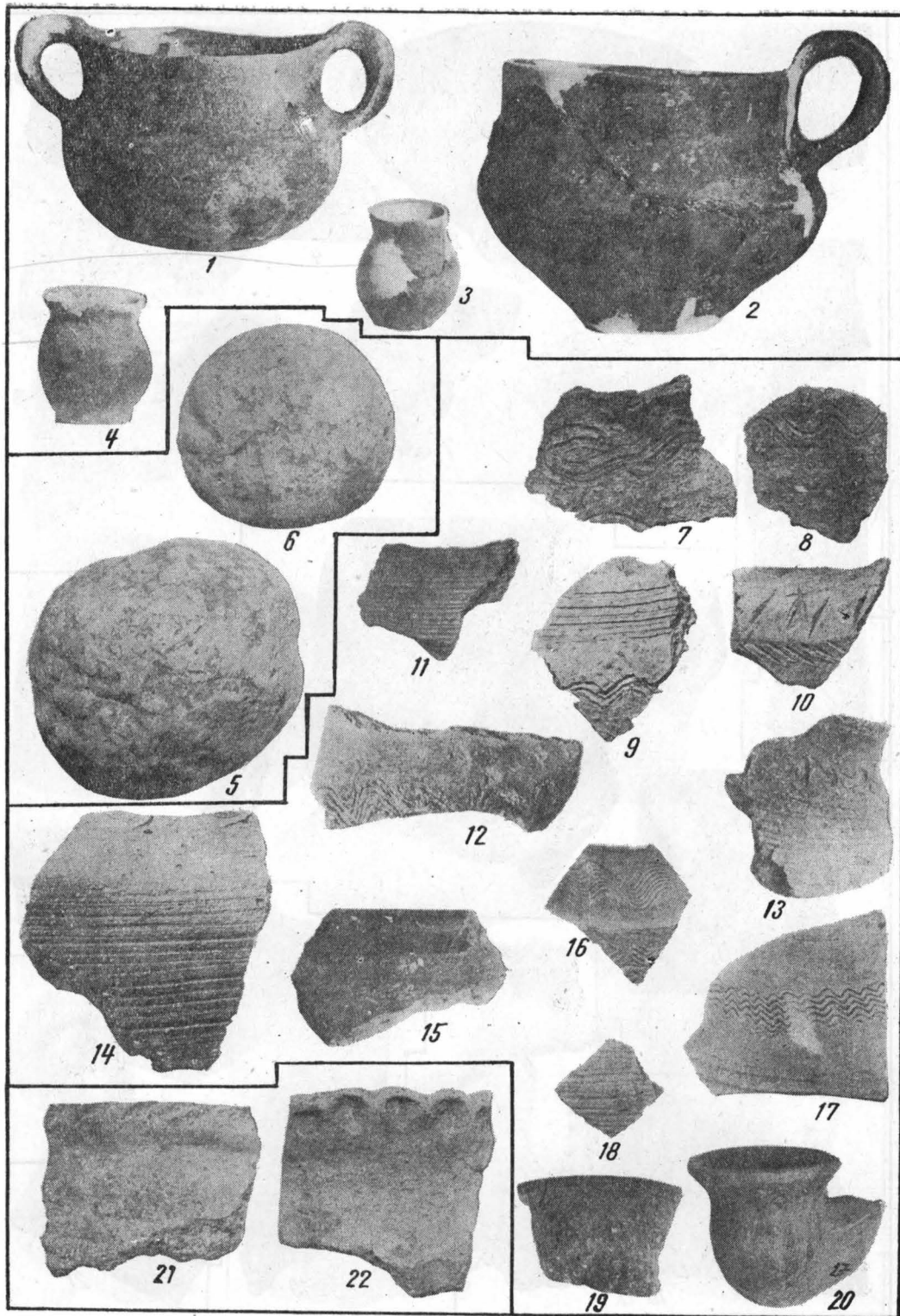

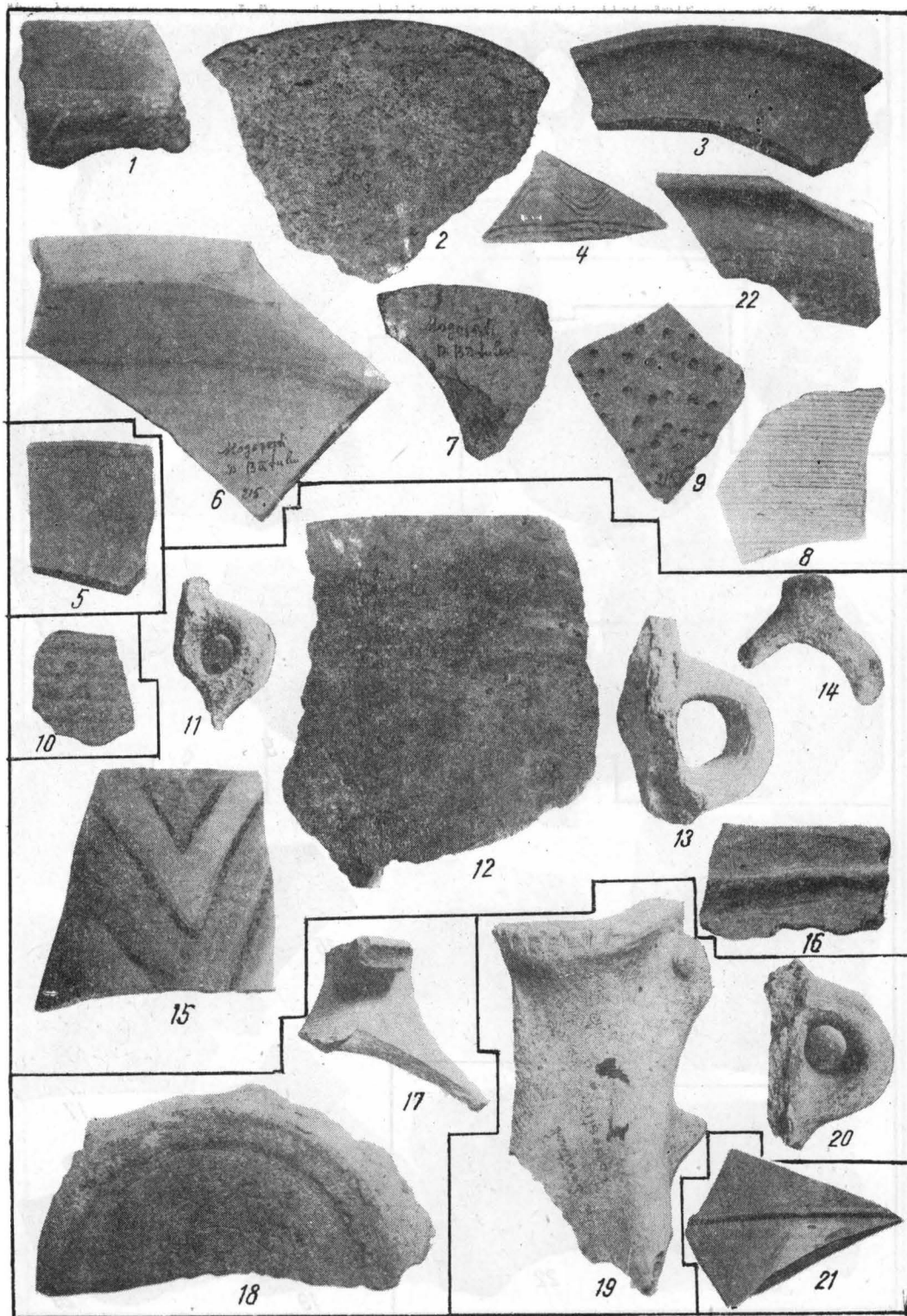

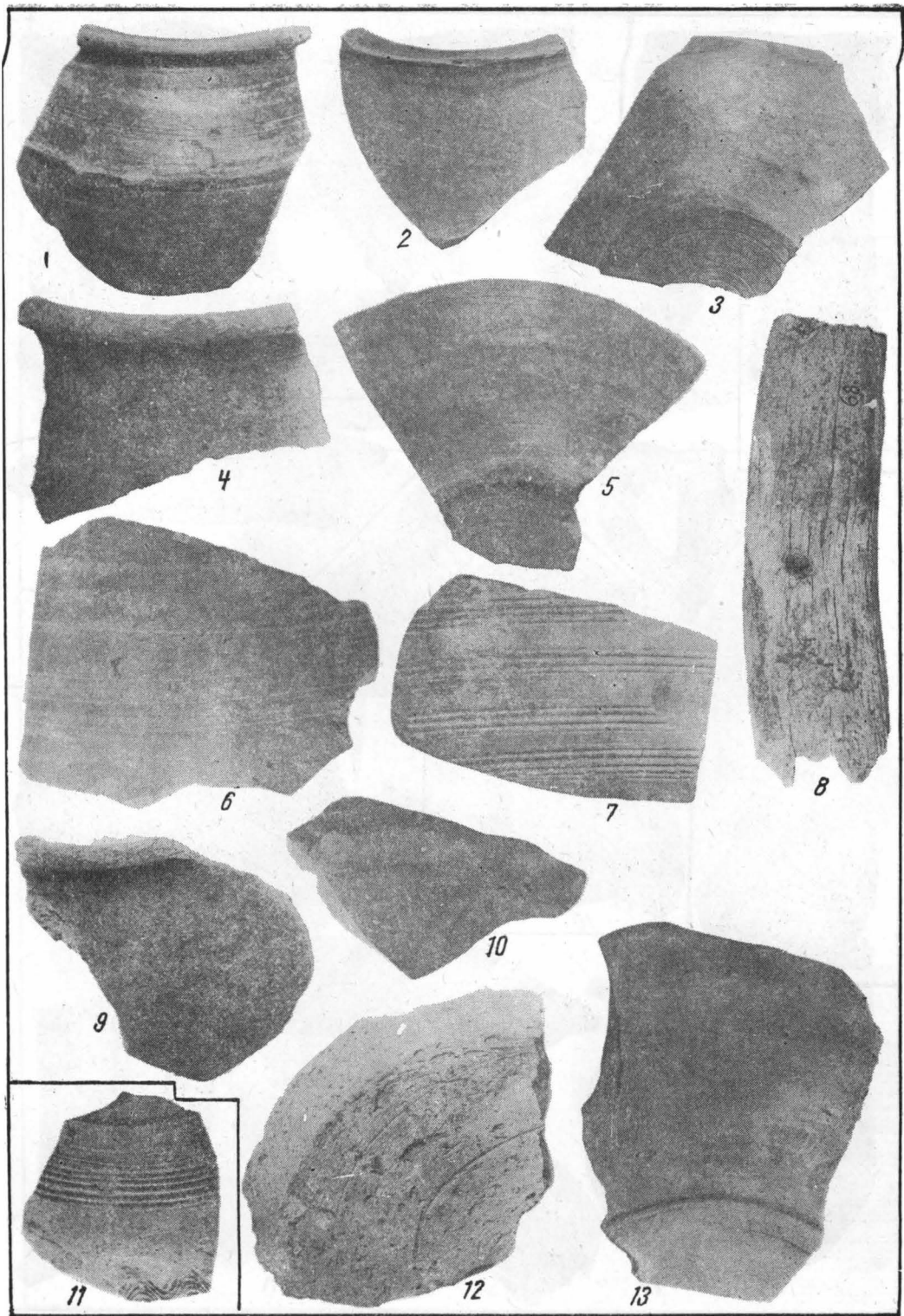
Pl. CLXXXI. — 1–16: Iași (1–15 Str. Ciurchi nr. 134, 16 Aurel Vlaicu).

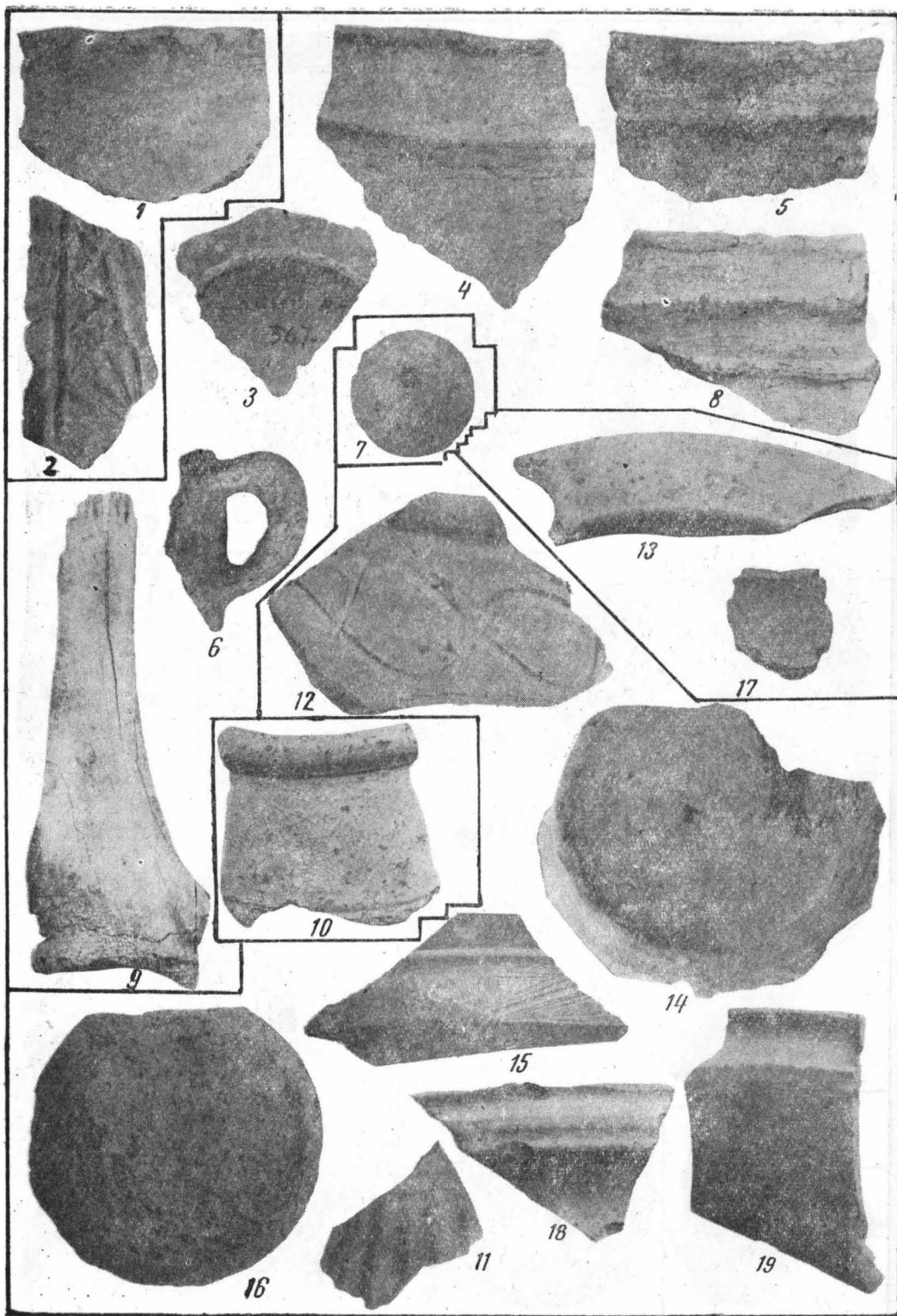

Pl. CLXXXIII. — 1—4: *Lețcani* (La Movilă); 5—6: *Bogonos* (Dealul din Mijloc); 7—20: *Miroslava* (La Bulgării); 21—22: *Mogoșești* (Dealul Bățului).

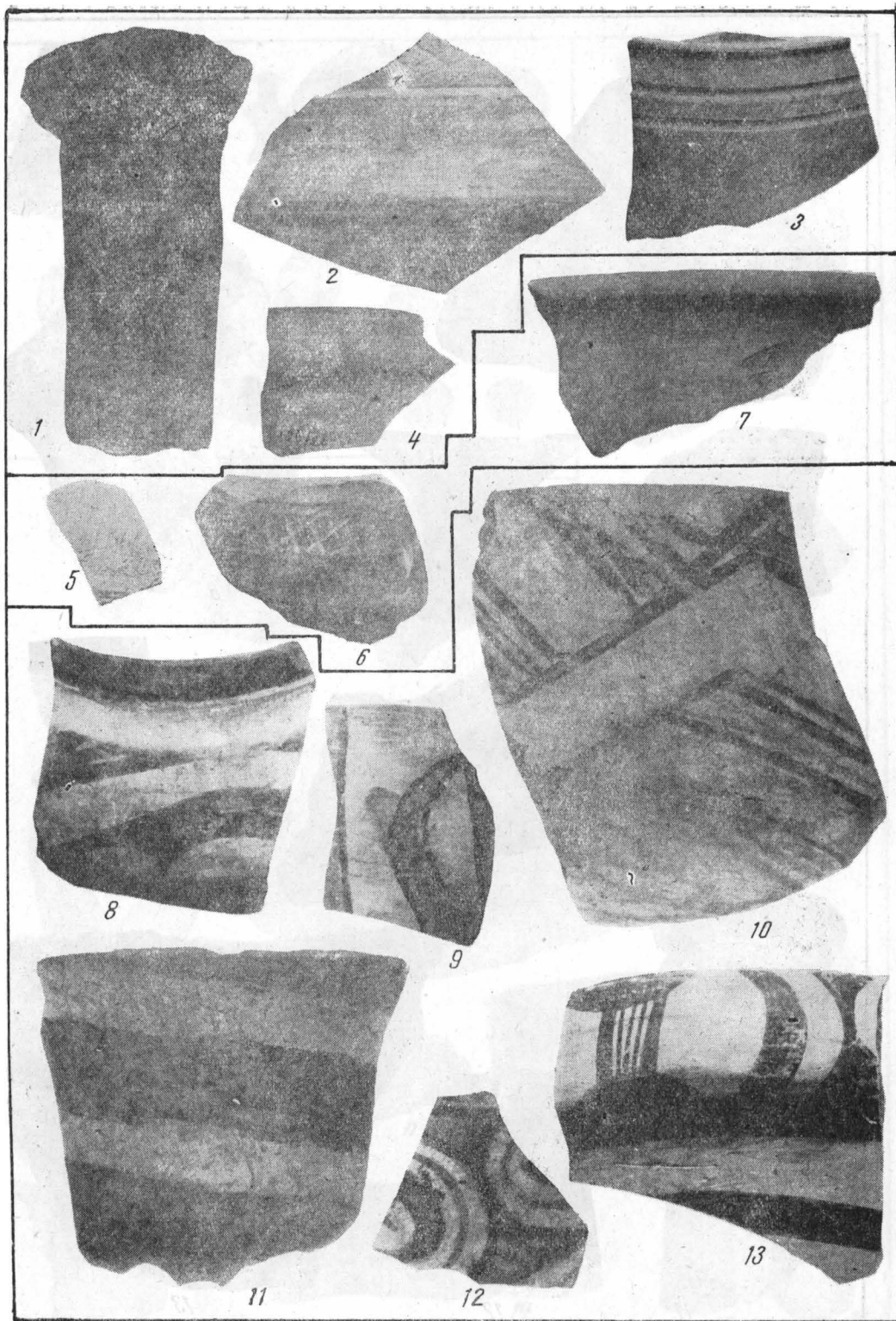

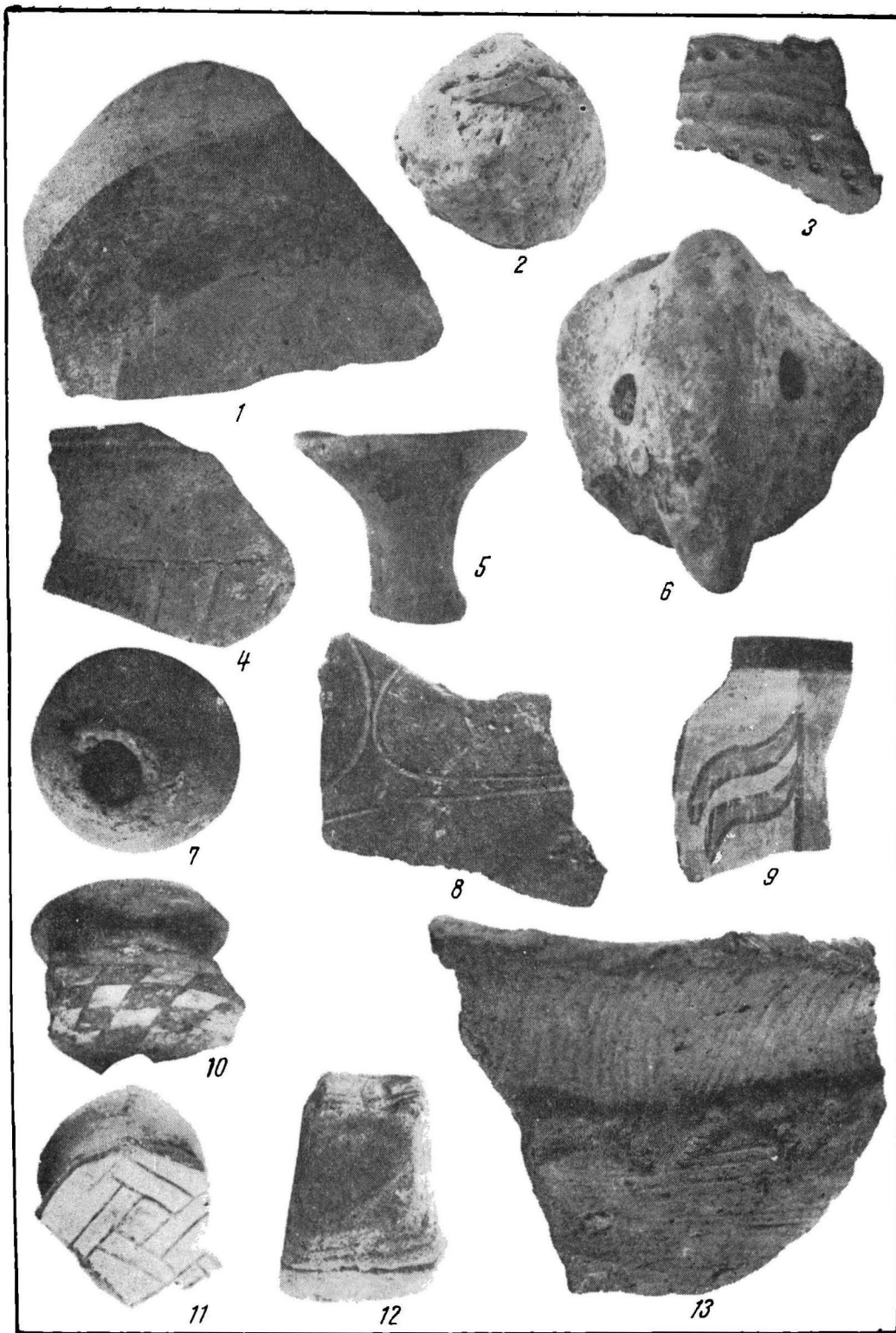

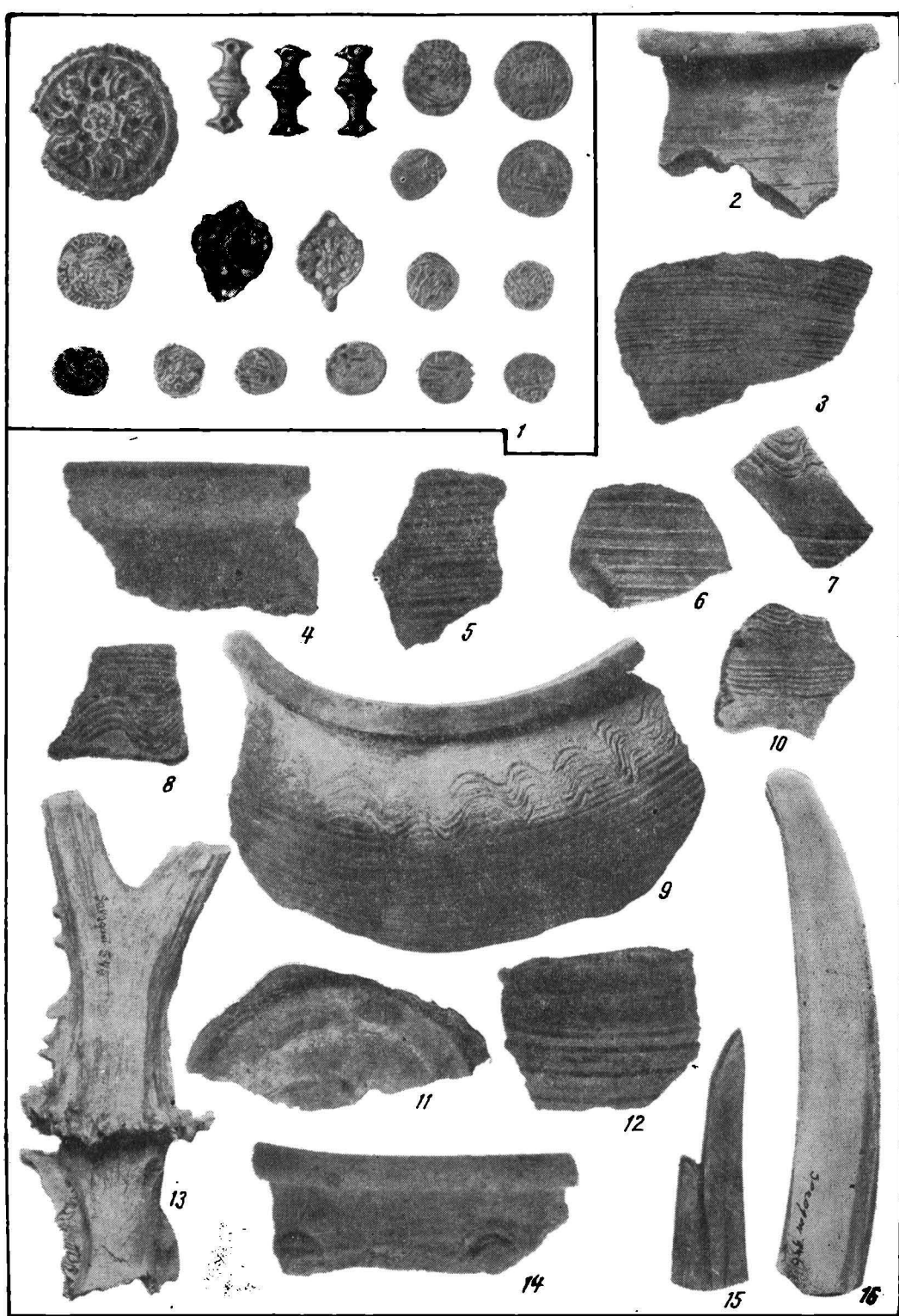
Pl. CLXXXV. — 1—10, 12—13. *Popricani* (Dealul lui Humă); 11 : *Proselnici* (Sălișteștea Nedeieni).

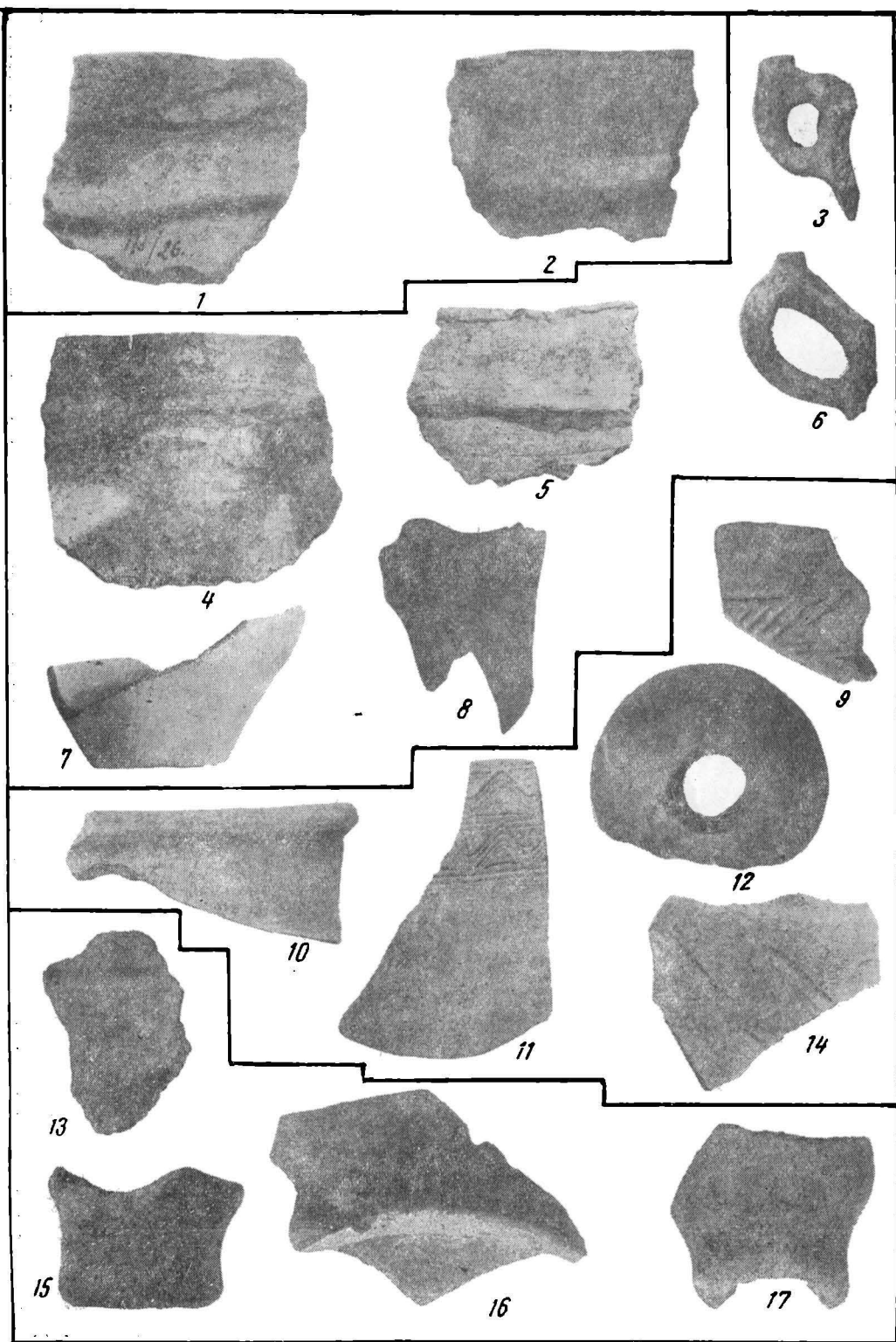
Pl. CLXXXVI. — 1—2 : Războeni (Cantonul 28) ; 3—9 : Ruseii Noi (3—6, 8—9 Valea Satului, 7 Sub Pădure) ; 10 : Scobilțeni (În dosul Cimitirului) ; 11—19 : Scoșeni (11—12, 14—16, 18—19 Dealul Cheșcului, 13, 17 Dealul Vișoara).

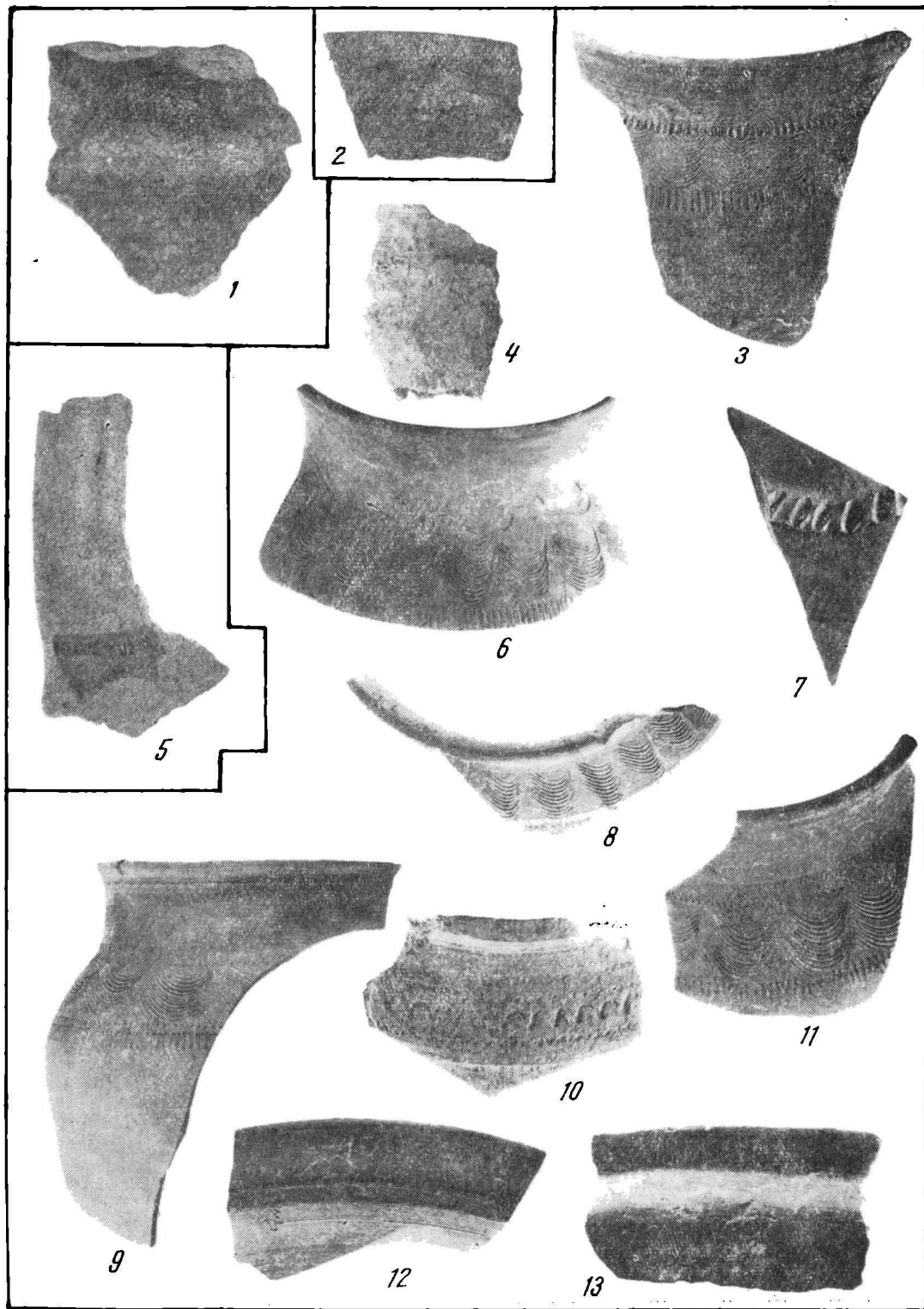

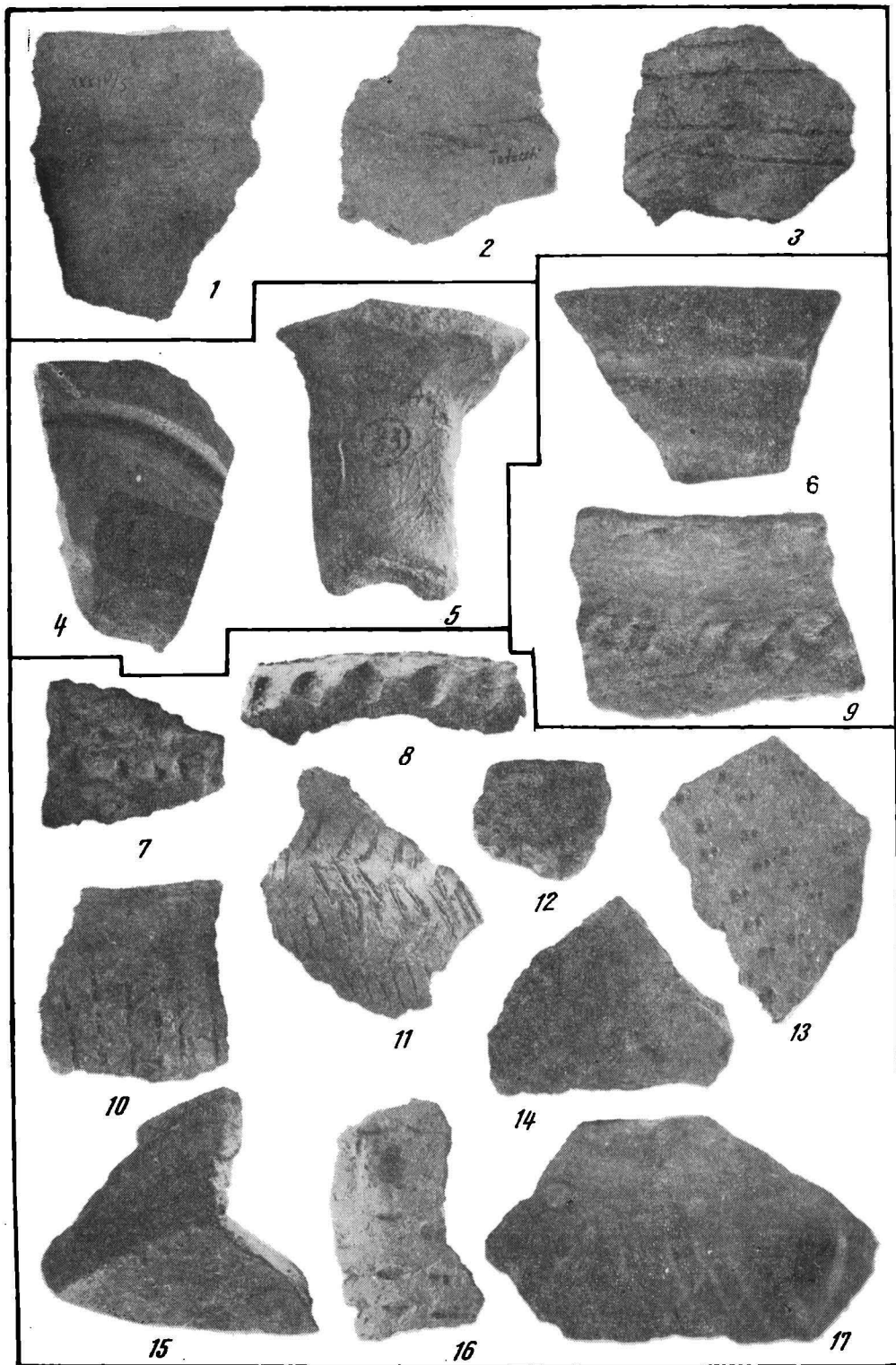

Pl. CLXXXIX. — 1 : *Spinoasa* (Dealul Catarg) ; 2—16 : *Șorogari* (Grădina lui Gh. Lupu).

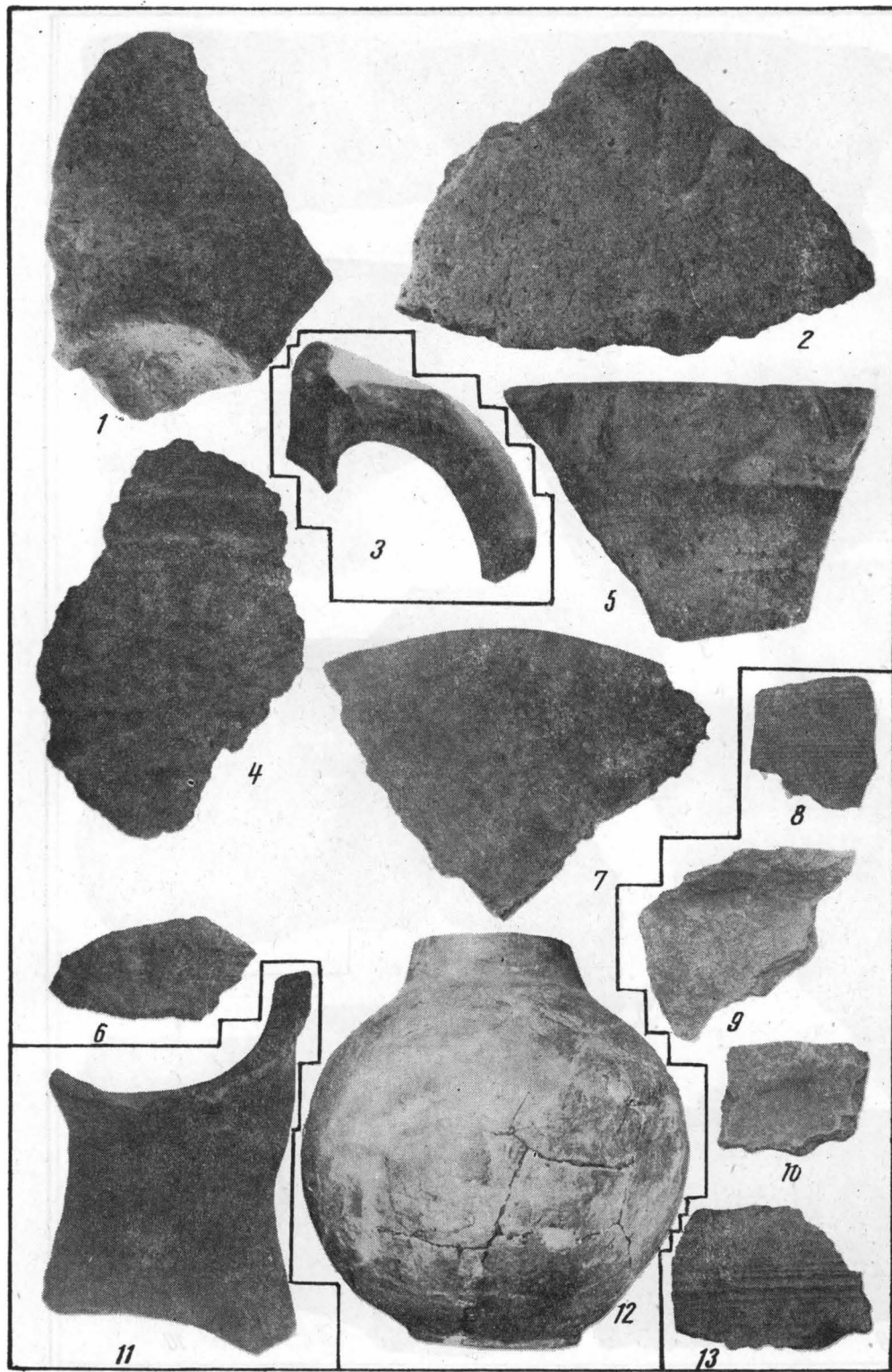

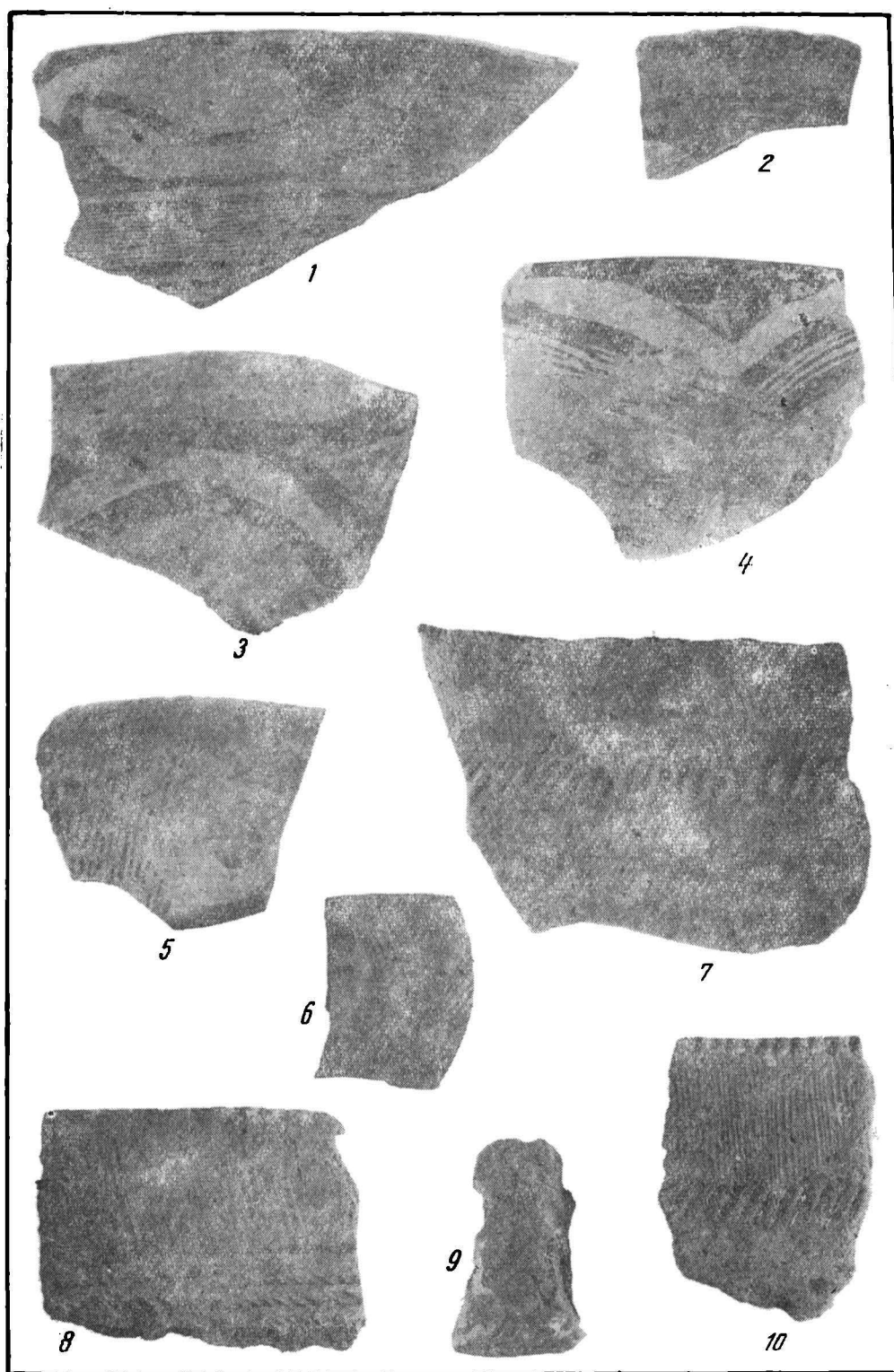
Pl. CXCI. — 1—2, 5: *Țirgu Frumos* (1 Terasa Bahlucelului, 2, 5 Săliștea Schitului); 3—4, 6—13: *Tomești* (Opinca).

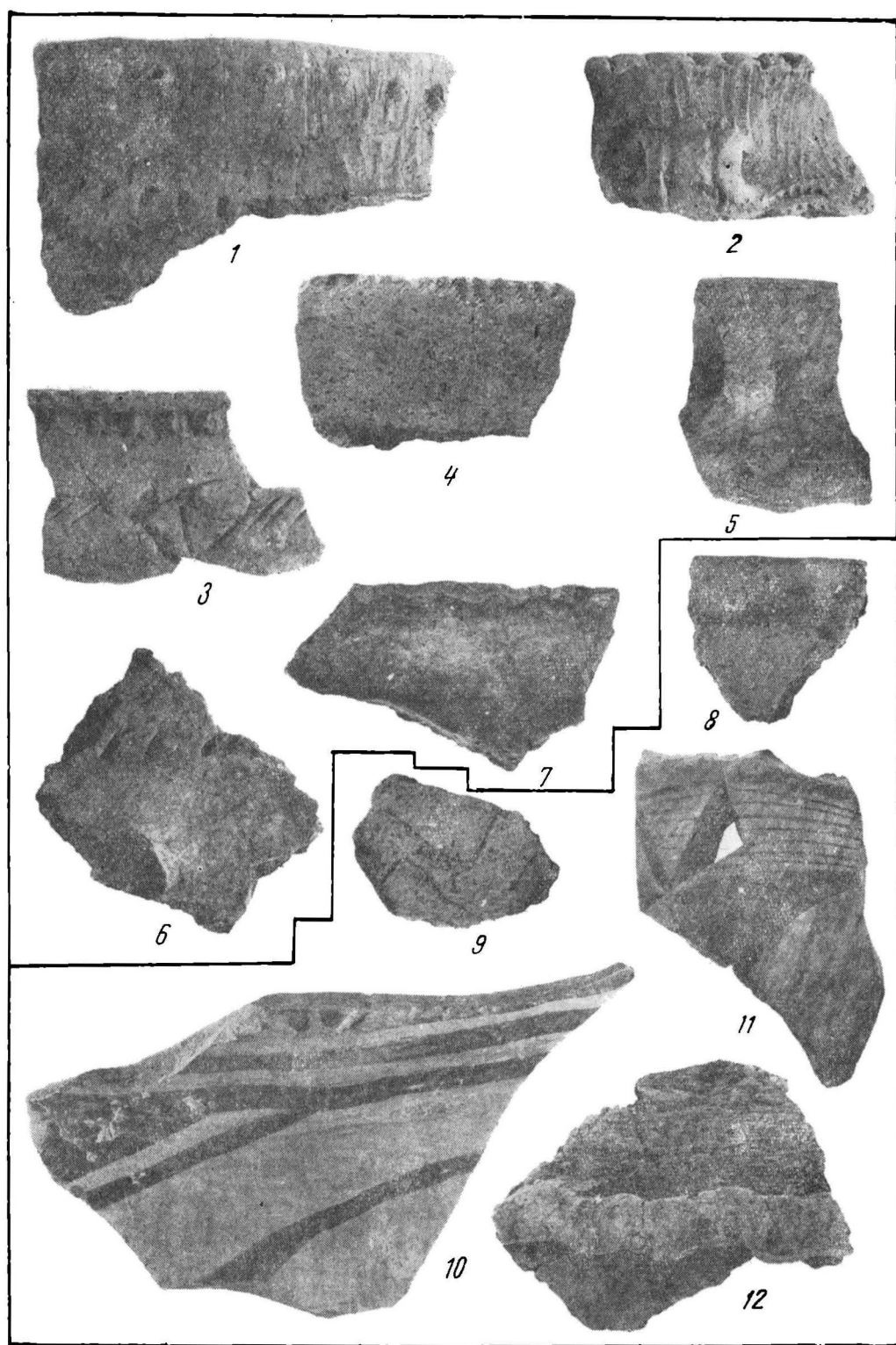

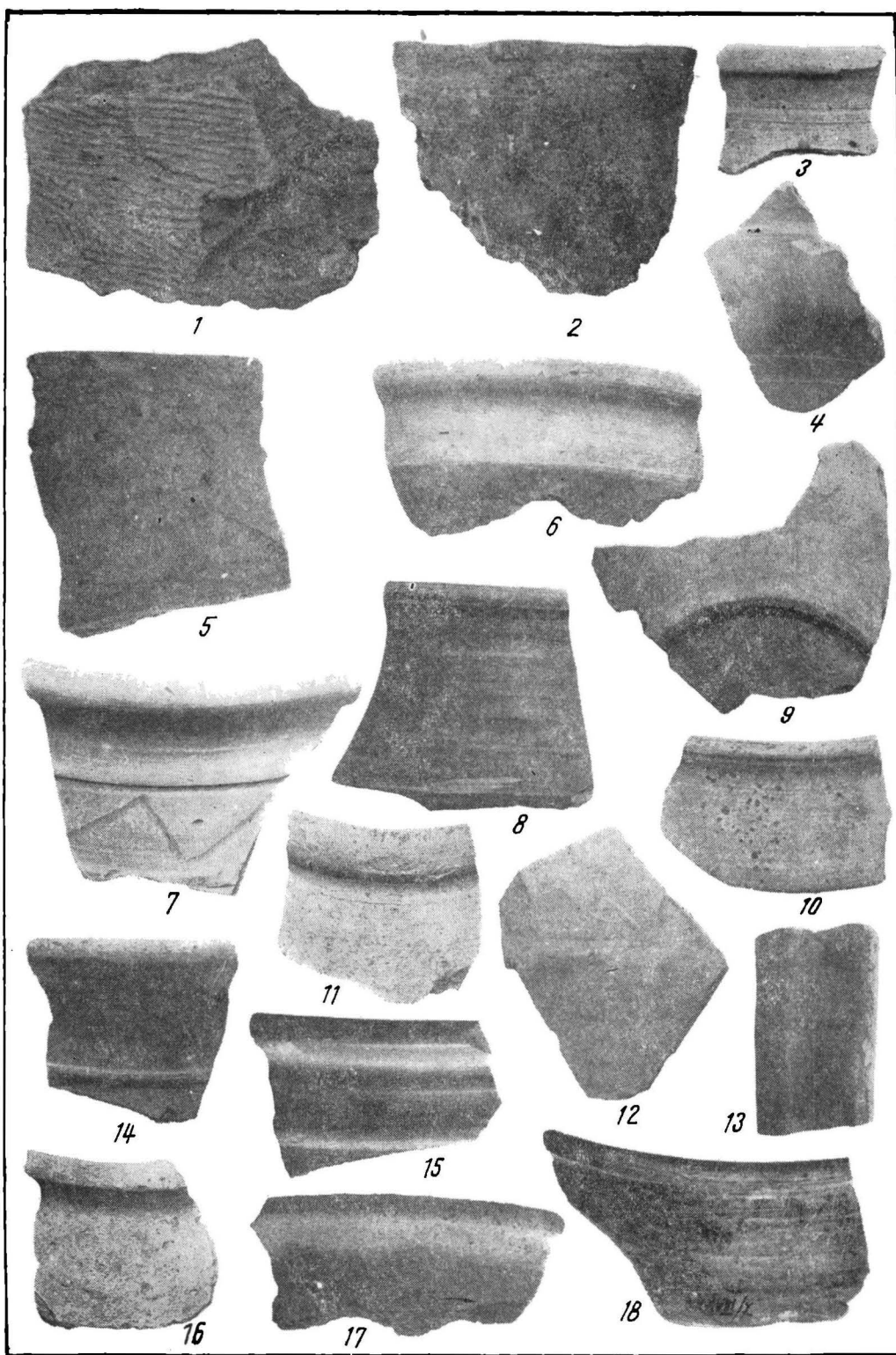
Pl. CXCI. — 1 — 3 : *Totoești* (La Odaie); 4 — 5 : *Uricani* (Dealul Cimitirului); 6 — 17 : *Valea Lupului* (6, 9 La Coșere, 7—8, 10—17 La Căprița).

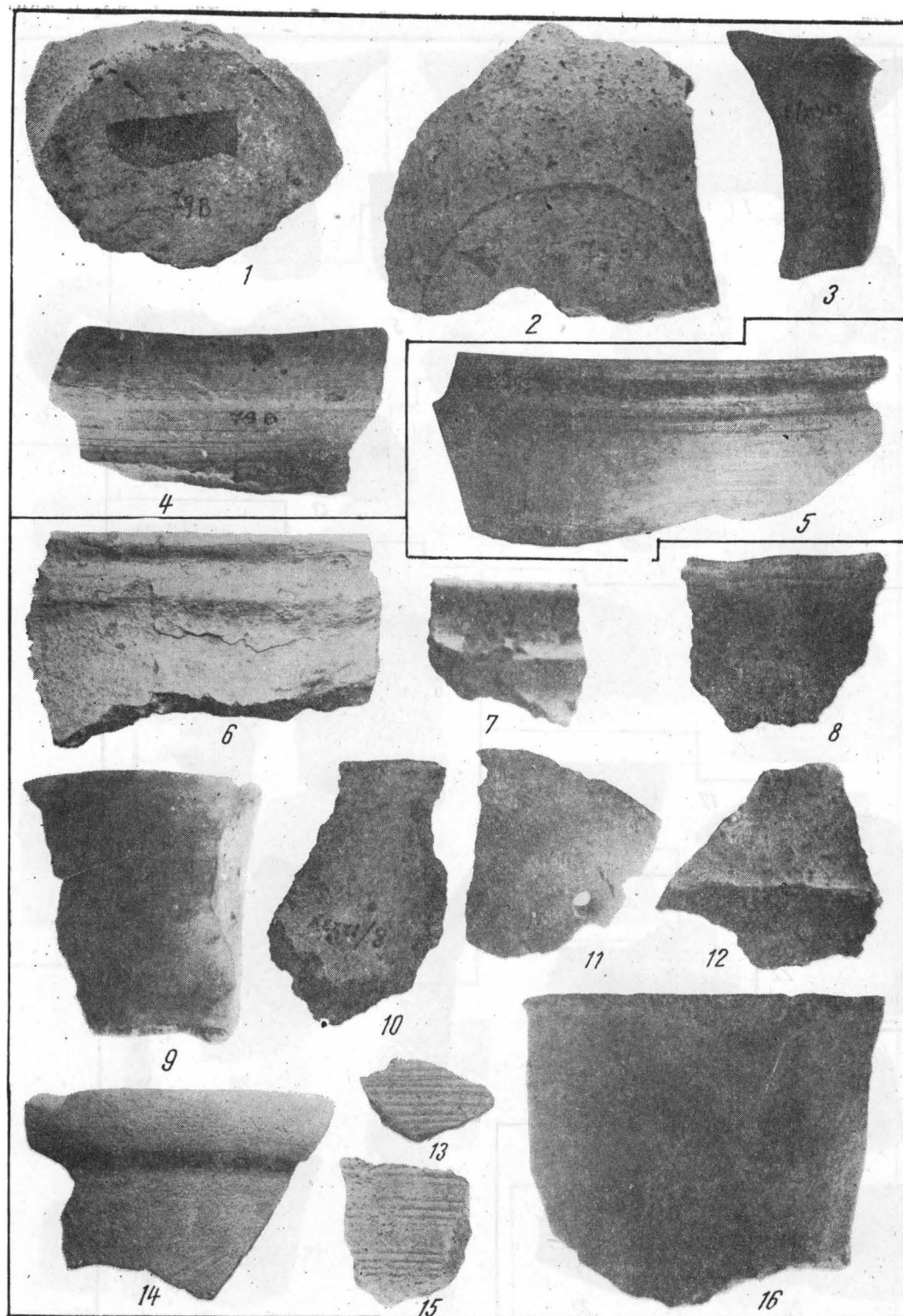

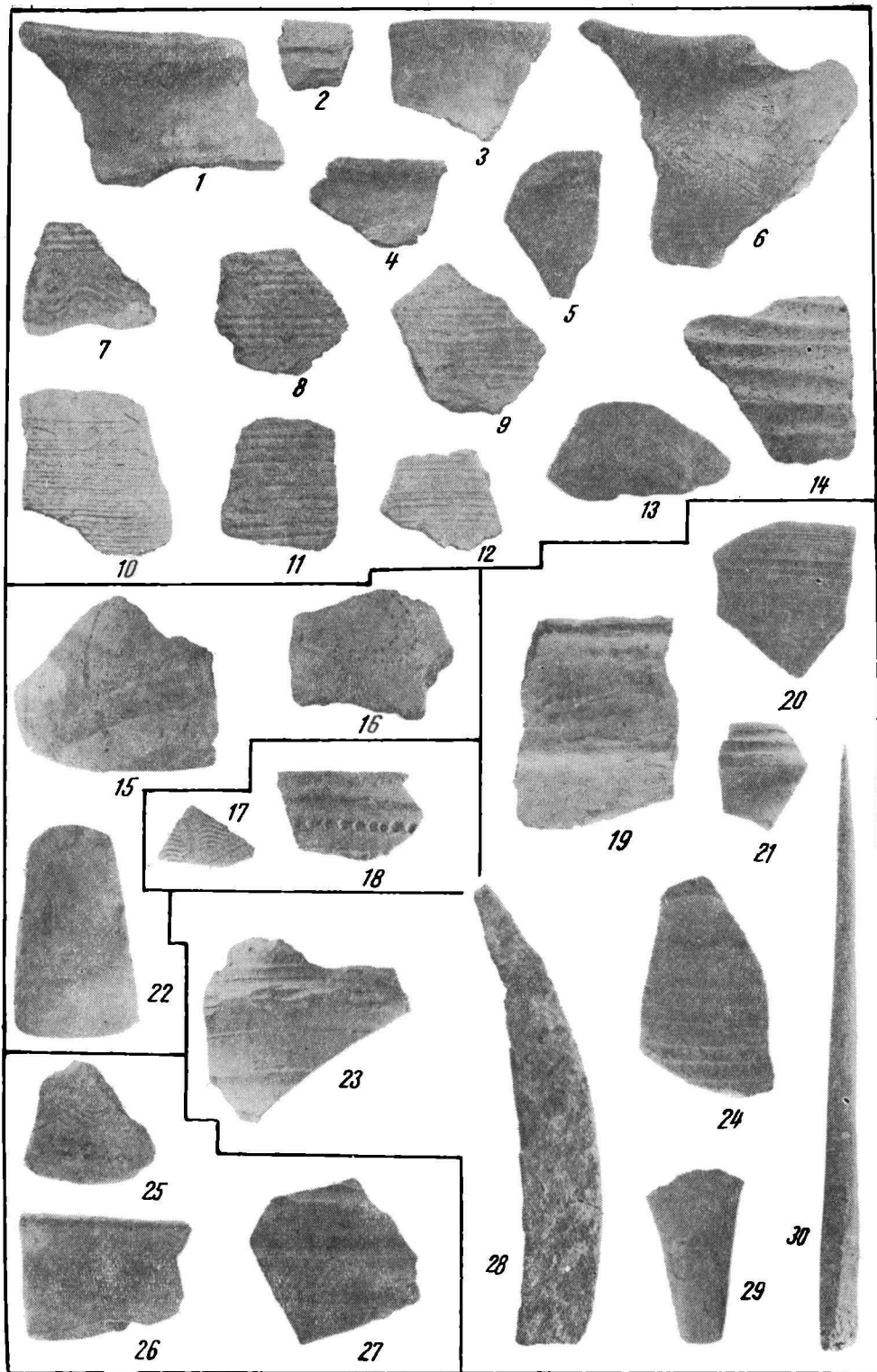
Pl. CXCI. — 1–2, 4–7, 12: *Valea Lupului* (La Cârpița); 3, 8–11 13: *Valea Ursului* (La nord de sat).

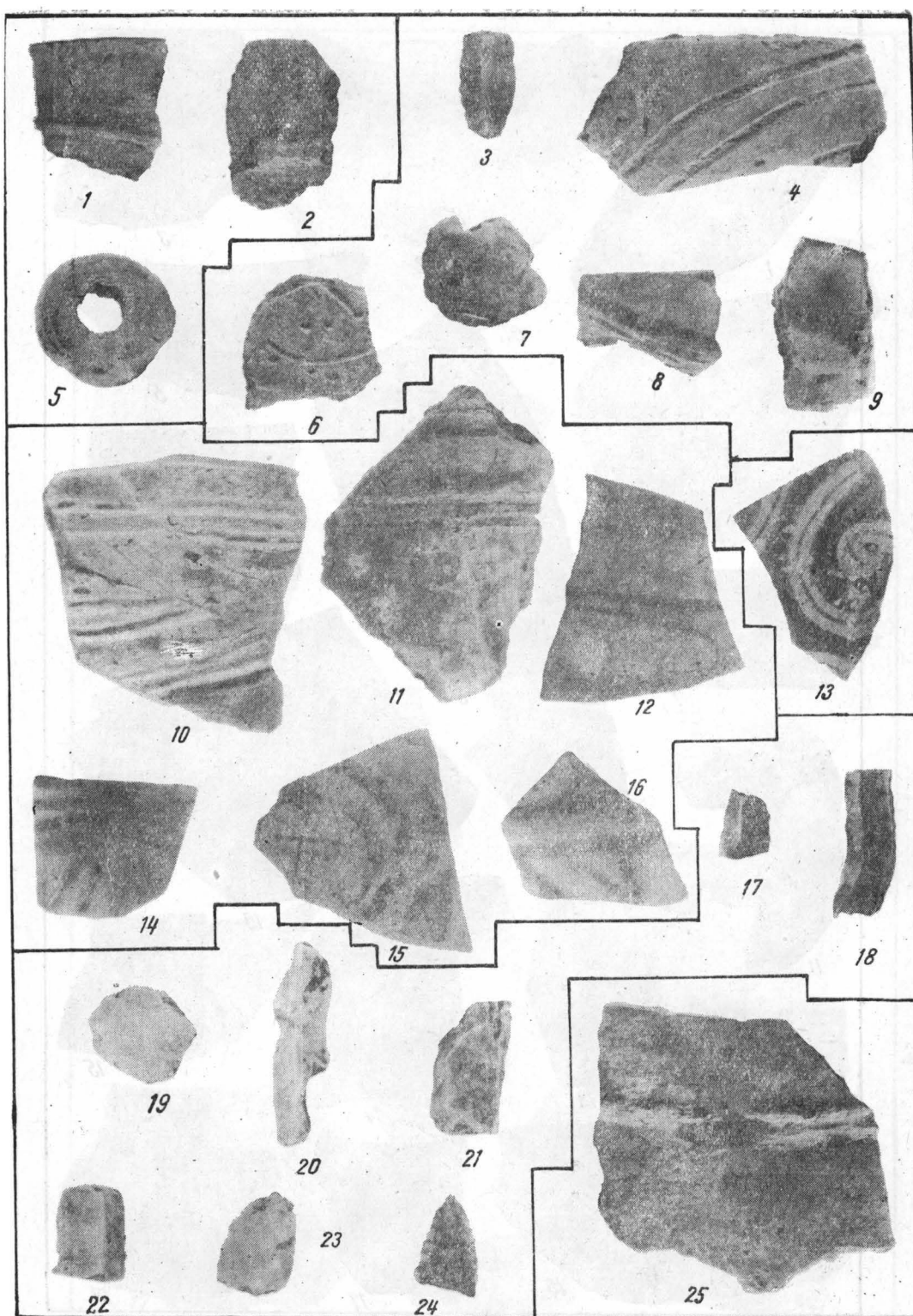

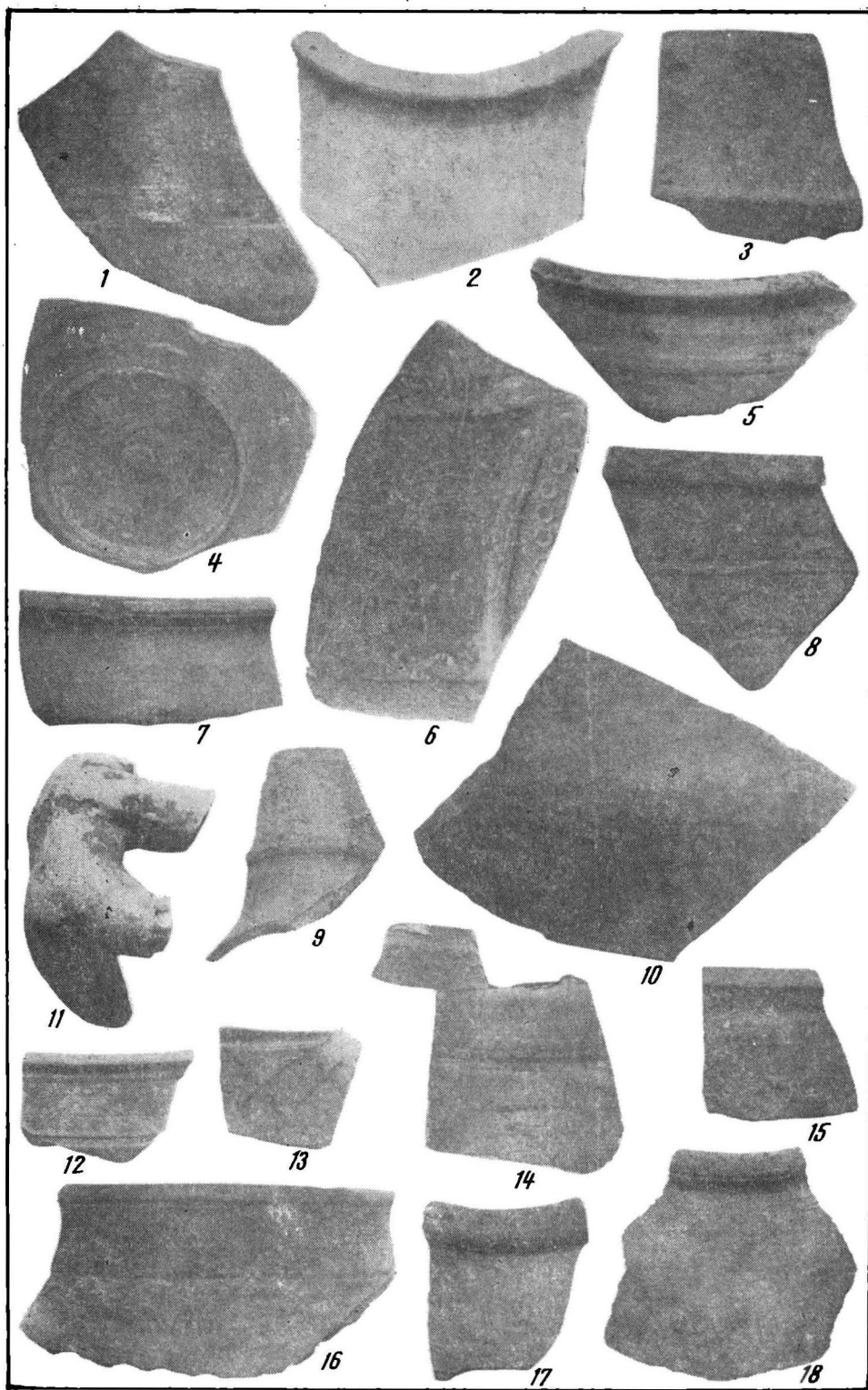

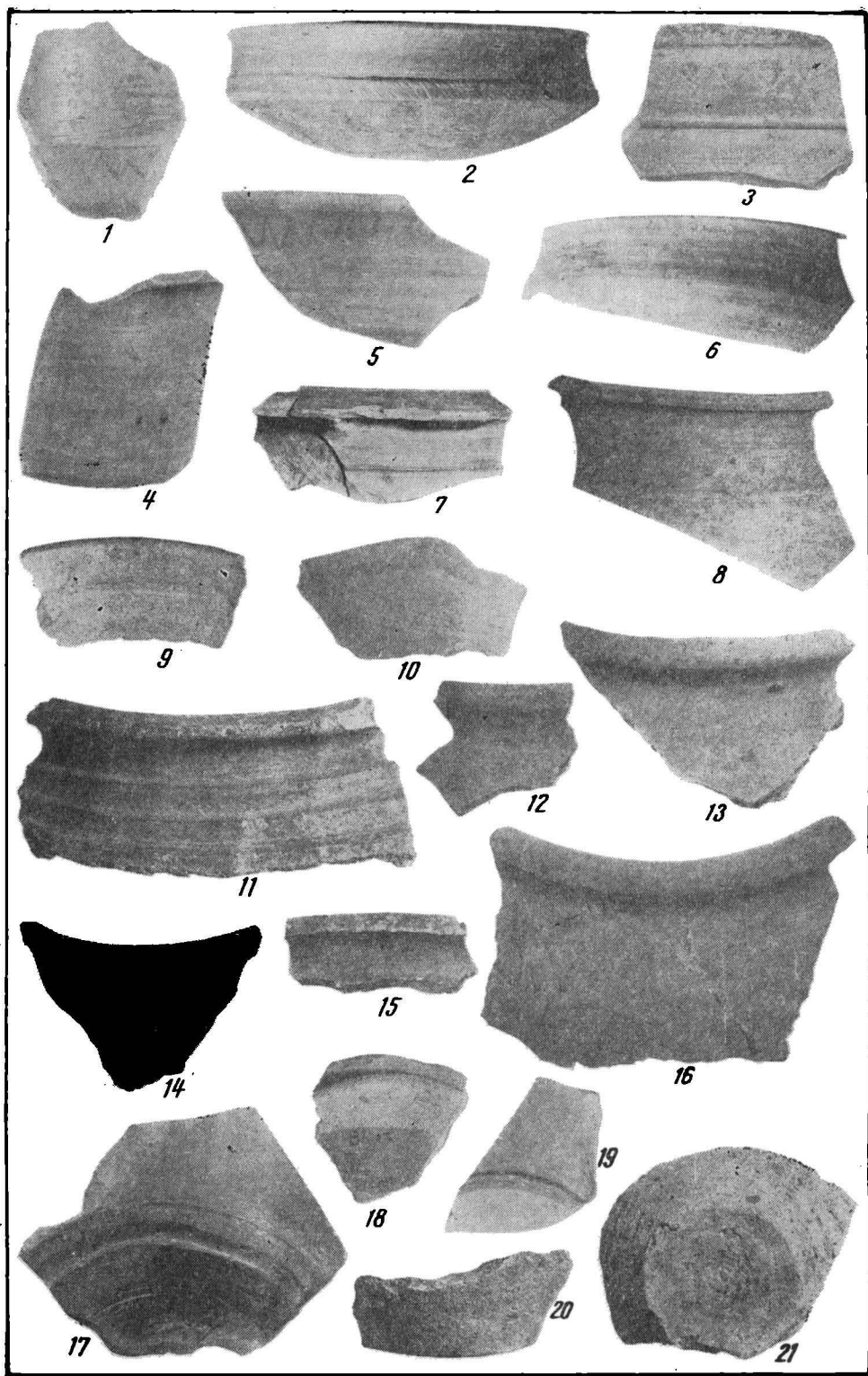

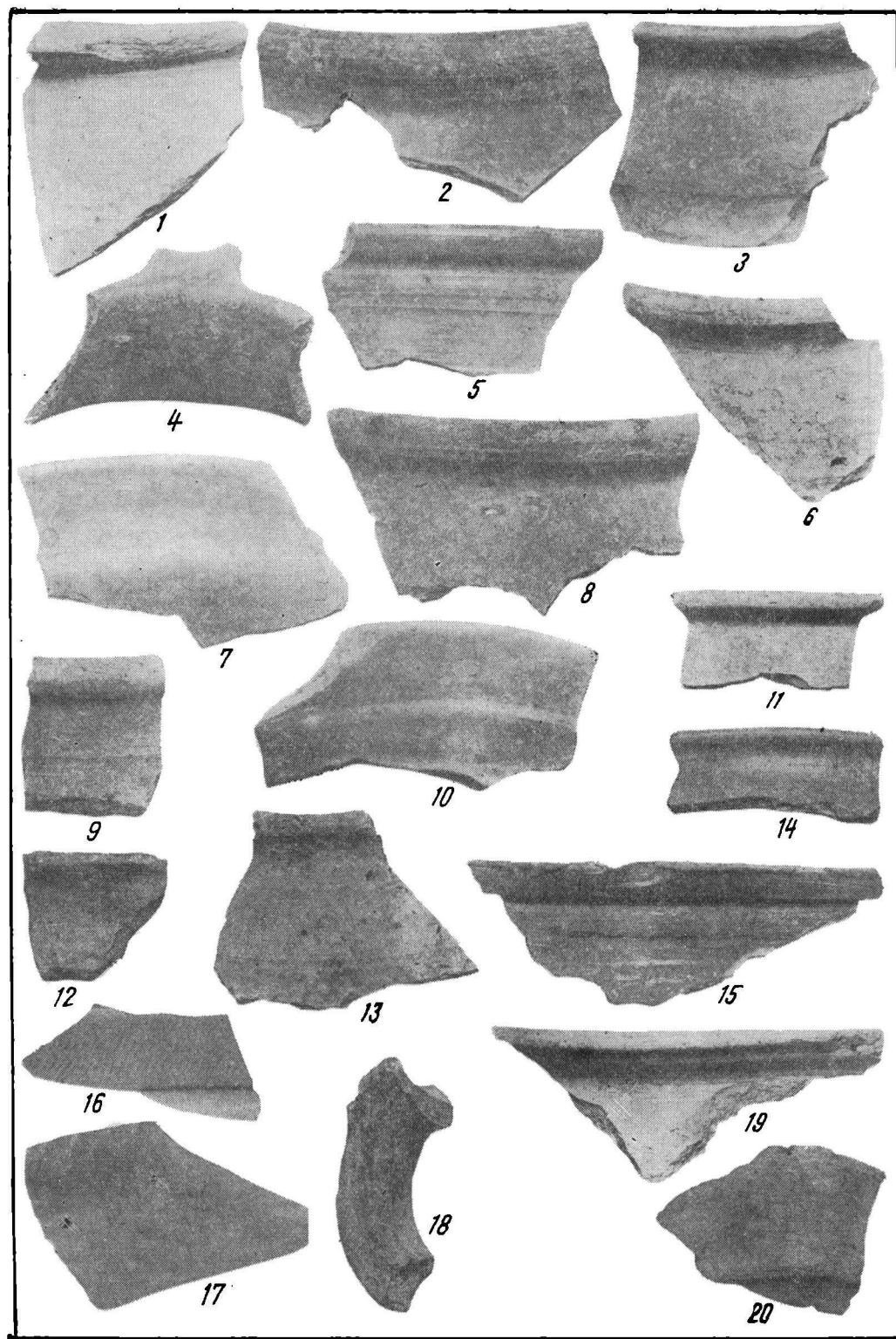

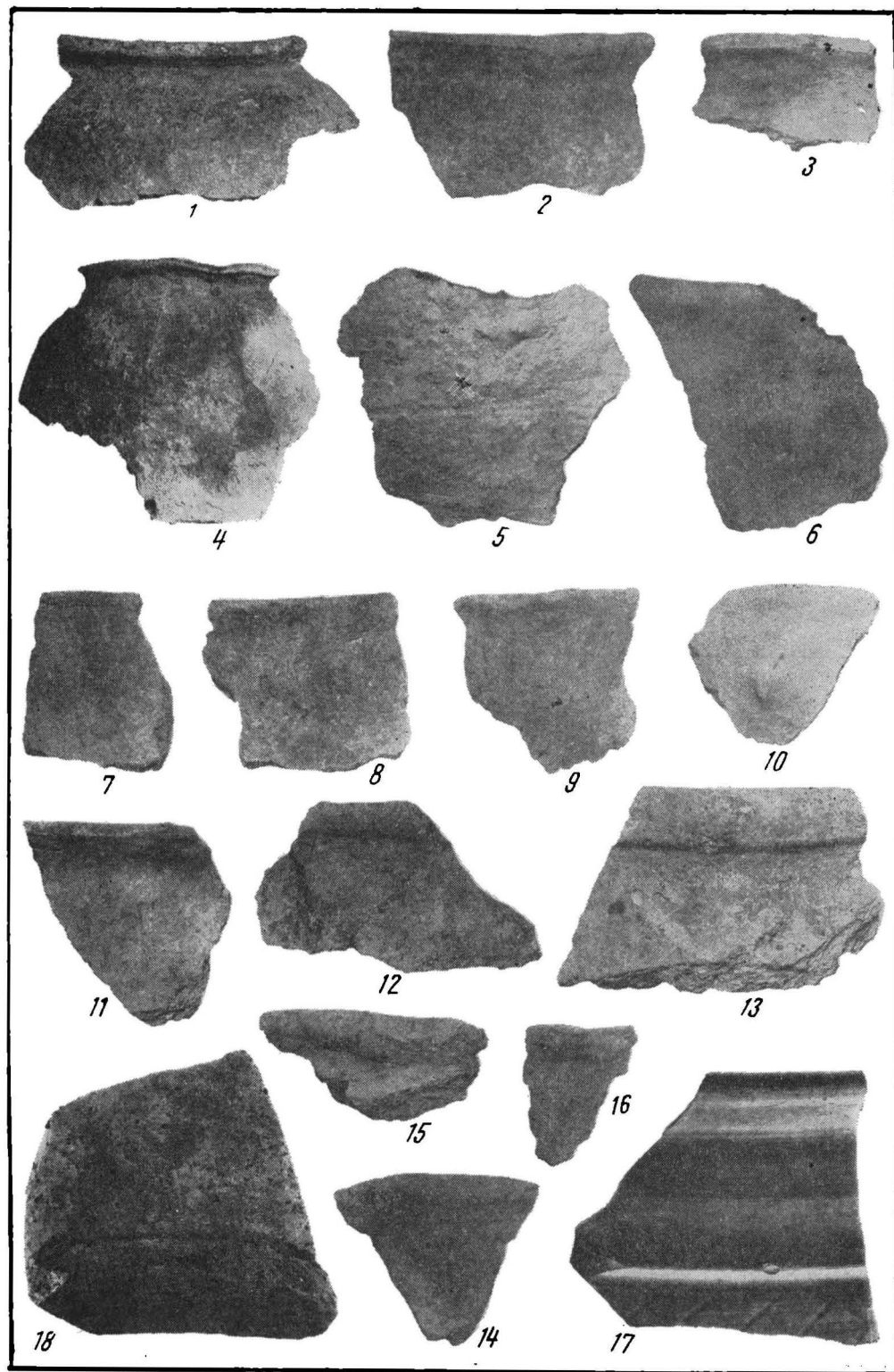
Pl. CXCIX. — 1–9: *Andrieșeni* (1–2, 5 La Pătrimi-Cracalia, 3–4, 6–9 Dealul Ariilor); 13: *Belcea* (La Fintina Popii); 10–12, 14–24: *Bobulești* (10–12, 14–16 La Odaie, 17–24 La Pietroi); 25: *Bodeasa* (Fundul Bodesei).

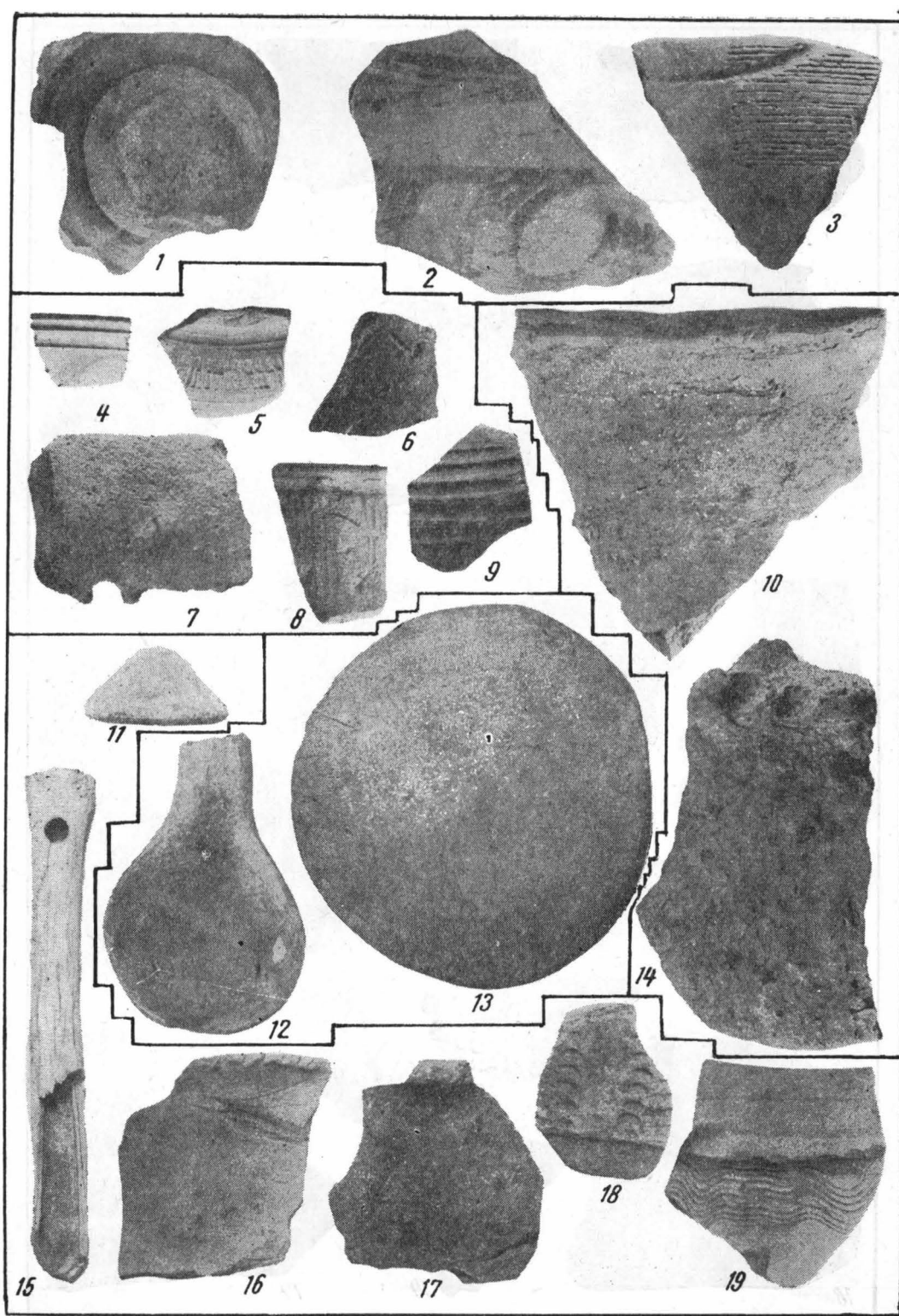

Pl. CCI. — 1—21 : *Botoșani* (Dealul Căramidăriei).

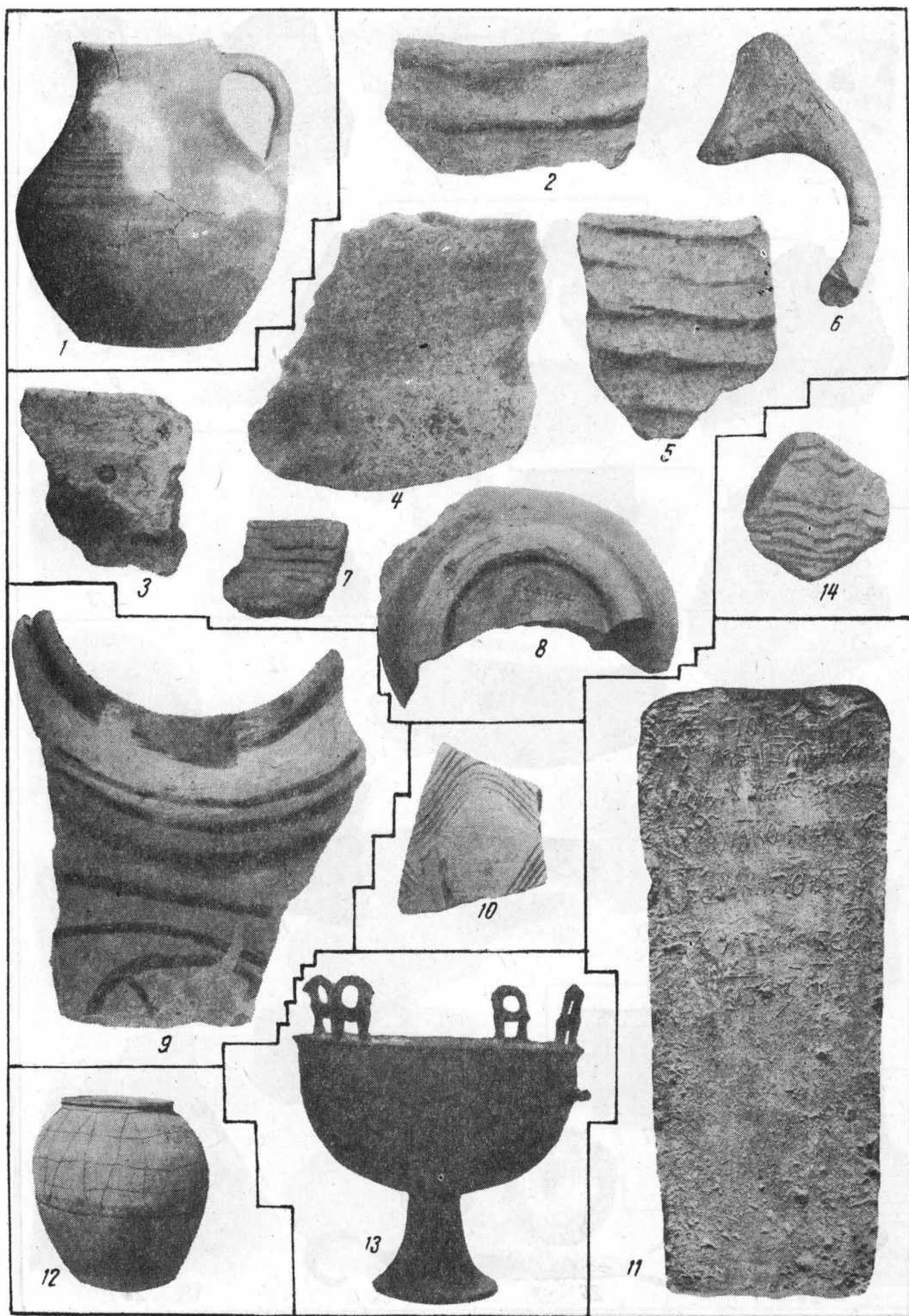

Pl. CCIII. — 1—18 : *Botoșani* (Dealul Cărmidăricei).

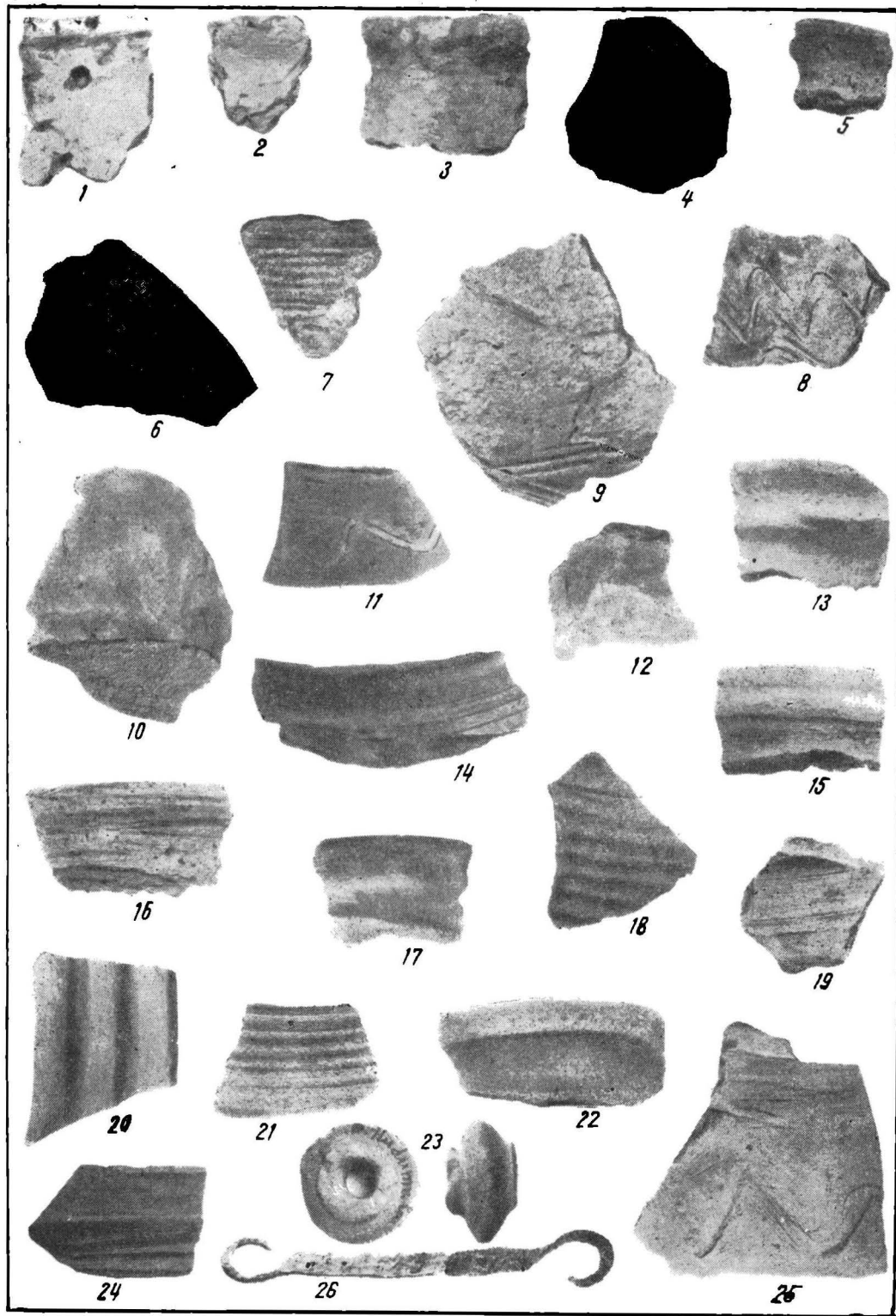

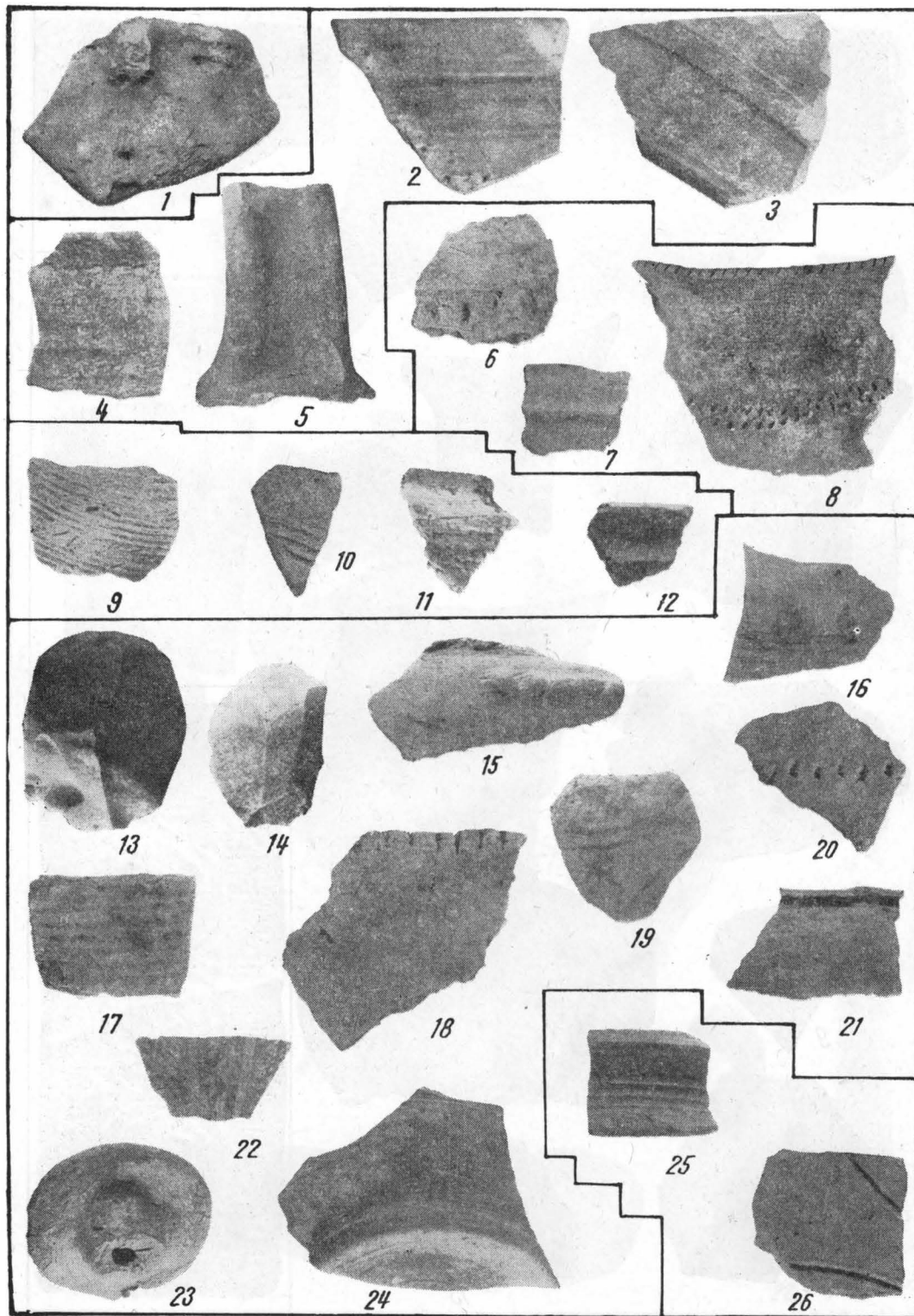
Pl. CCIV. — 1–9 : *Botoșani* (1–3, Podișul Cucorănilor, 4–9 La Seliște); 10, 14 : *Brăești* (La Velniță); 12–13 : *Buhăcești* (La Lutărie); 11, 15–19 : *Cișmea* (Botoșanca).

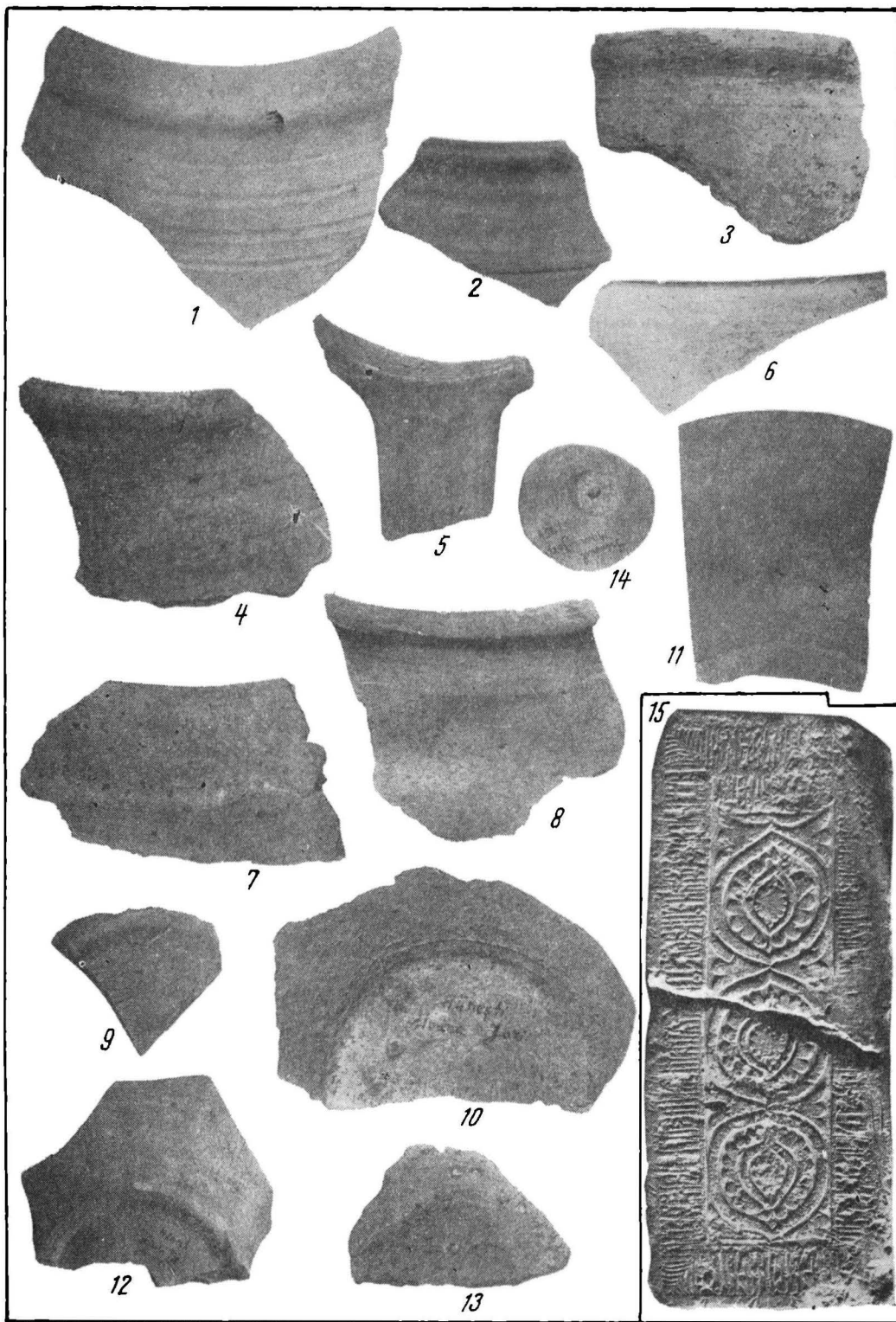
581

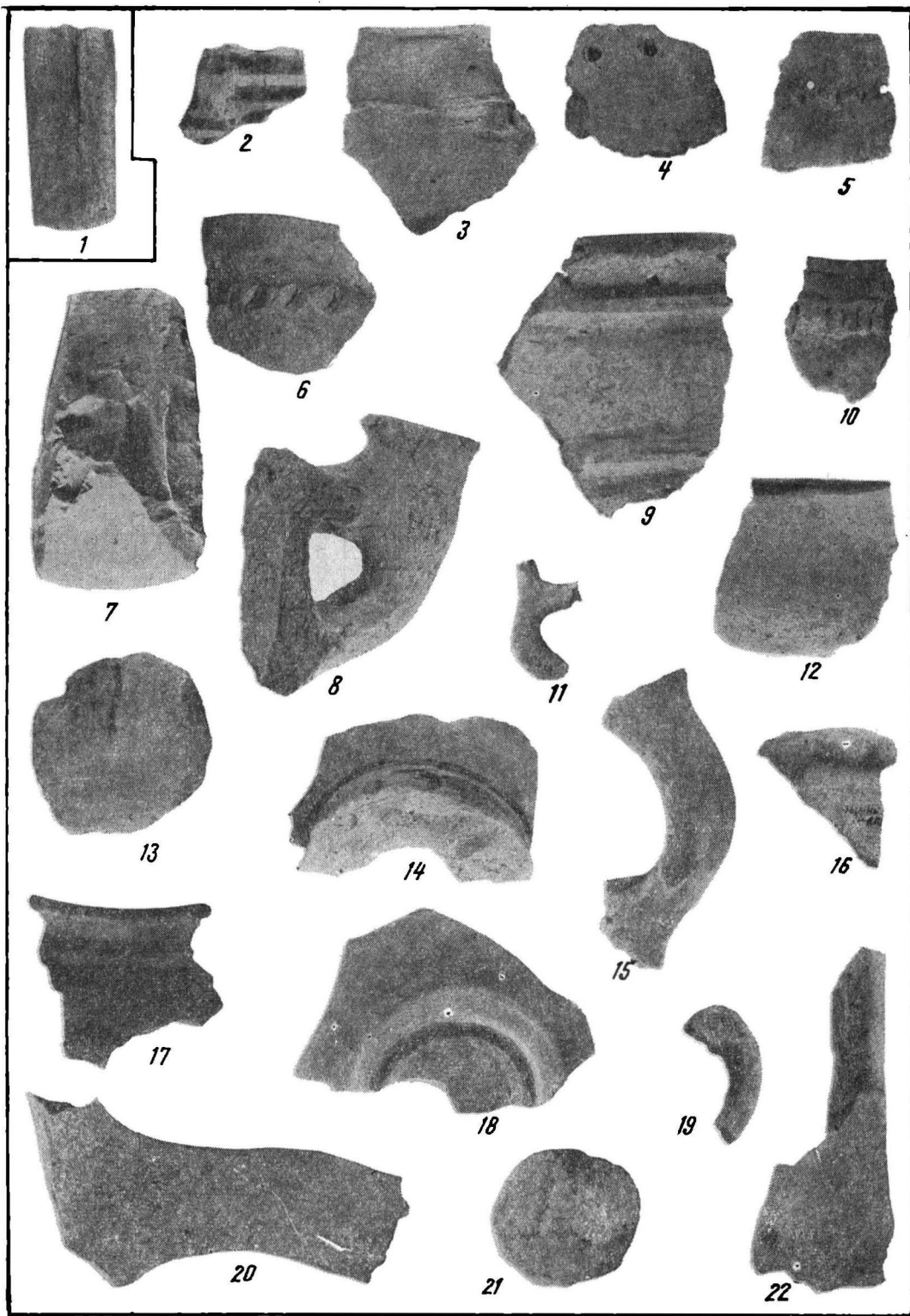
Pl. CCV. — 10 : *Cișmea* (Botoșanca); 1 : *Dîngenii* (Vatra satului); 2—8 : *Eșanța* (Vatra satului); 9 : *Găureni-Vîlcelele* (Podișul de deasupra Hîrtopului); 11 : *Ghireni* (Vatra satului); 12 : *Hănești* (La Iezătură); 13 : *Iacoveni* (Valea Grădinelor); 14 : *Lătăi-Cîmpenii* (La Iezătura Veche).

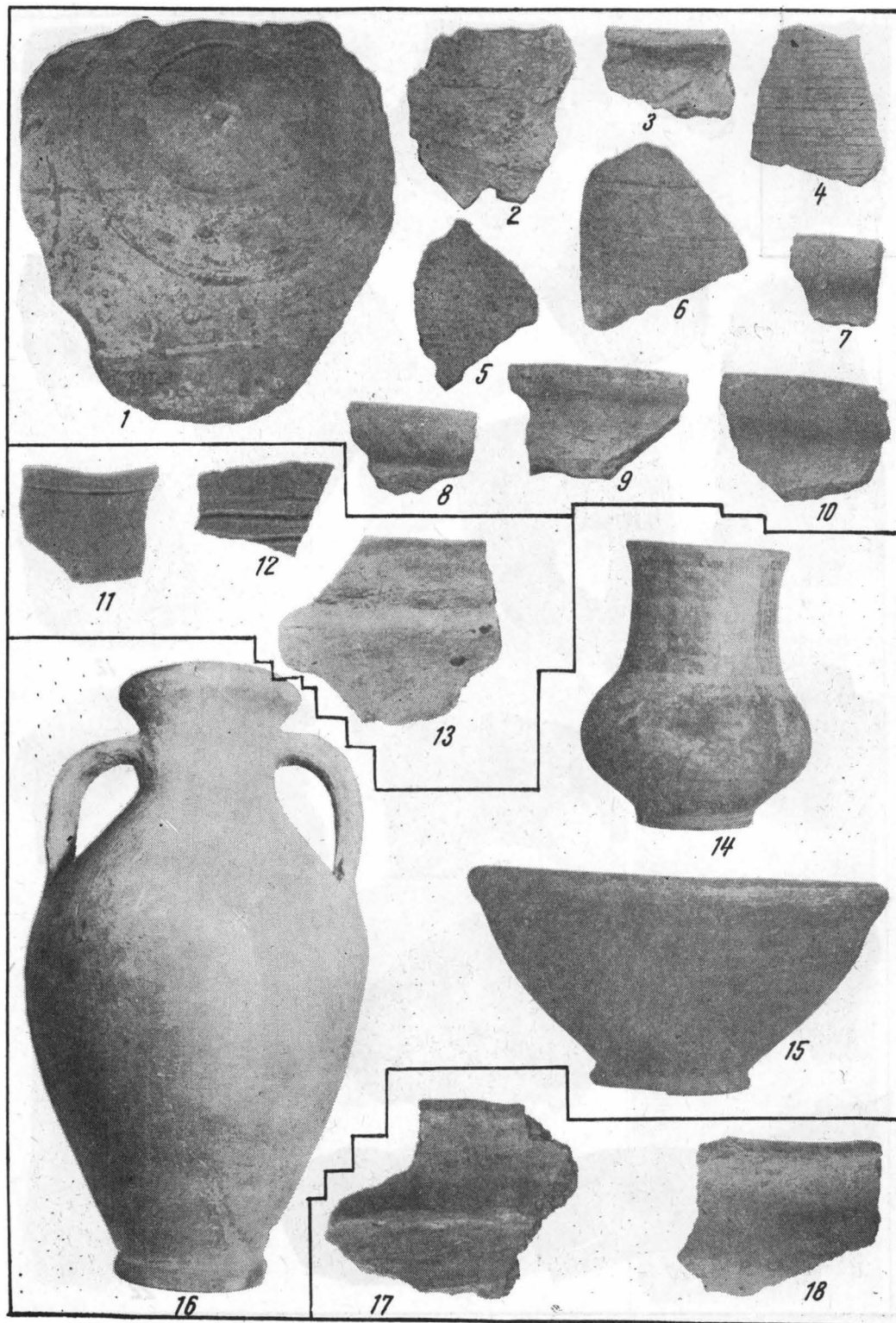

Pl. CCVII. — 1–5: *Iacoveni* (1 La Șipoțel, 2–5 Pe Grind); 6–8: *Larga Jijiei* (Podișul Mizești); 9–24: *Lătăi-Cîmpenii* (9–12 La Dodolea, 13–24 Dealul Picioroganului); 25–26: *Leorda* (Vatra satului).

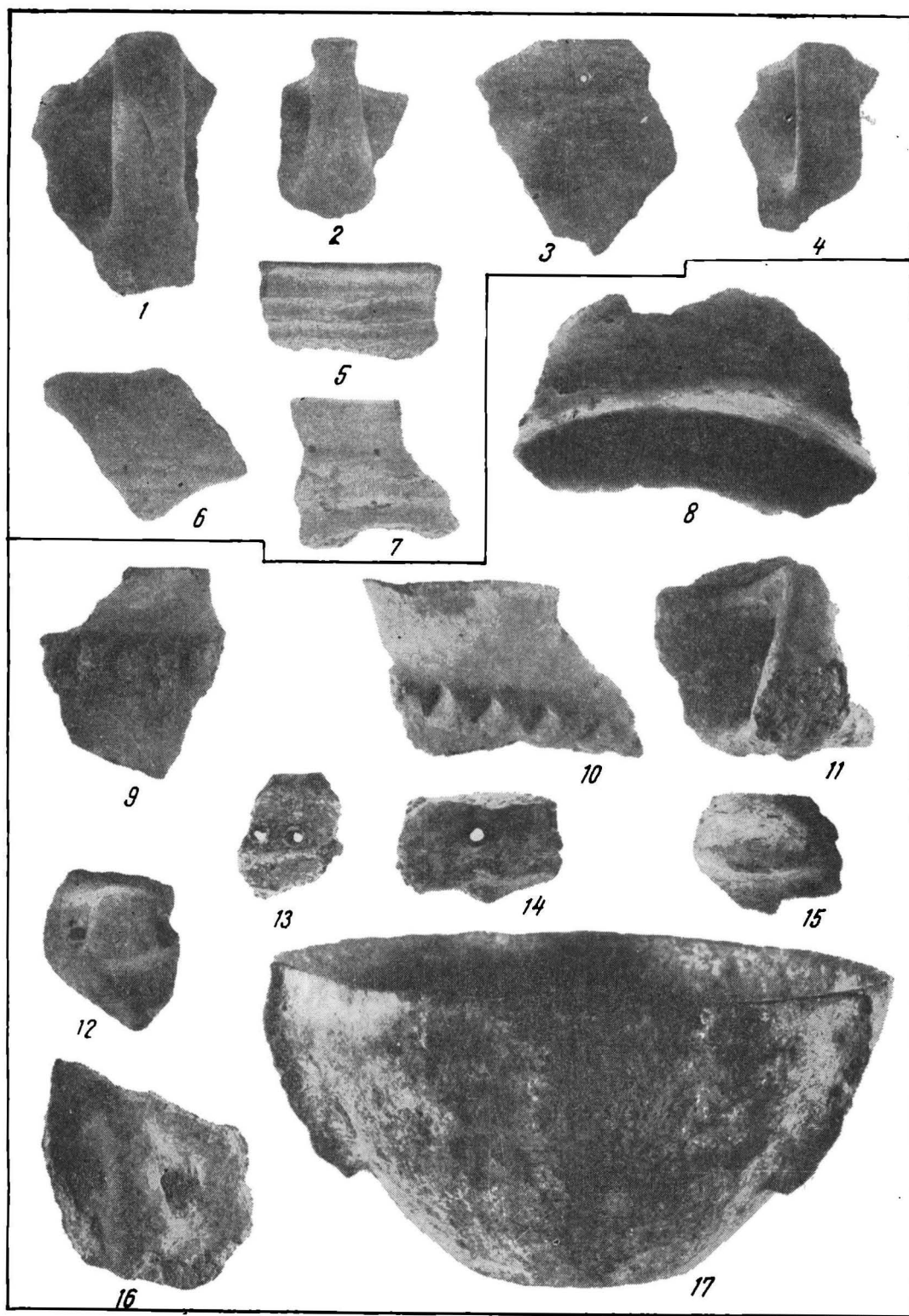

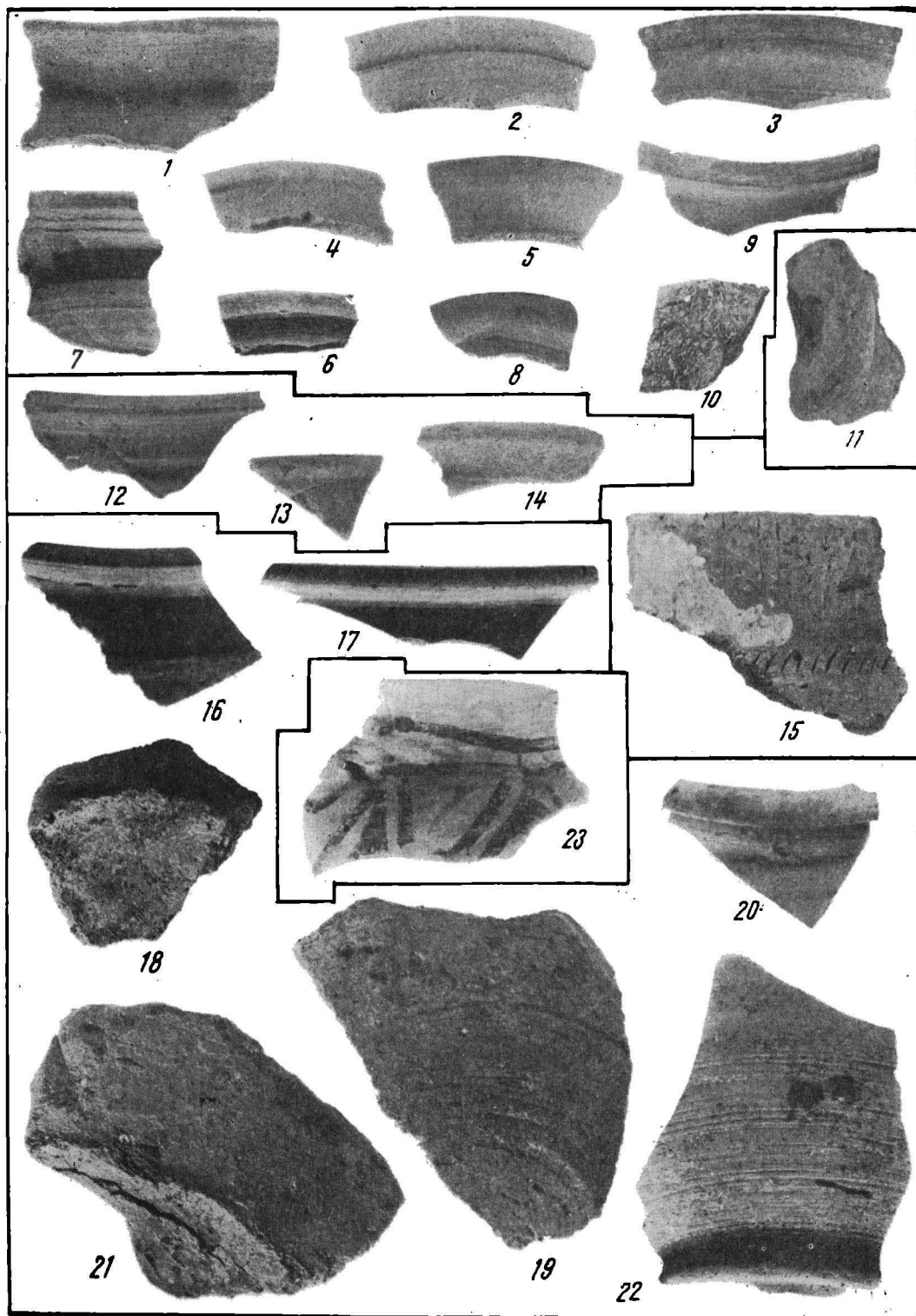

Pl. CCIX. — 1 : *Movileni* (La Arie) ; 2—22 : *Nichiteni* (Pirîul Calului).

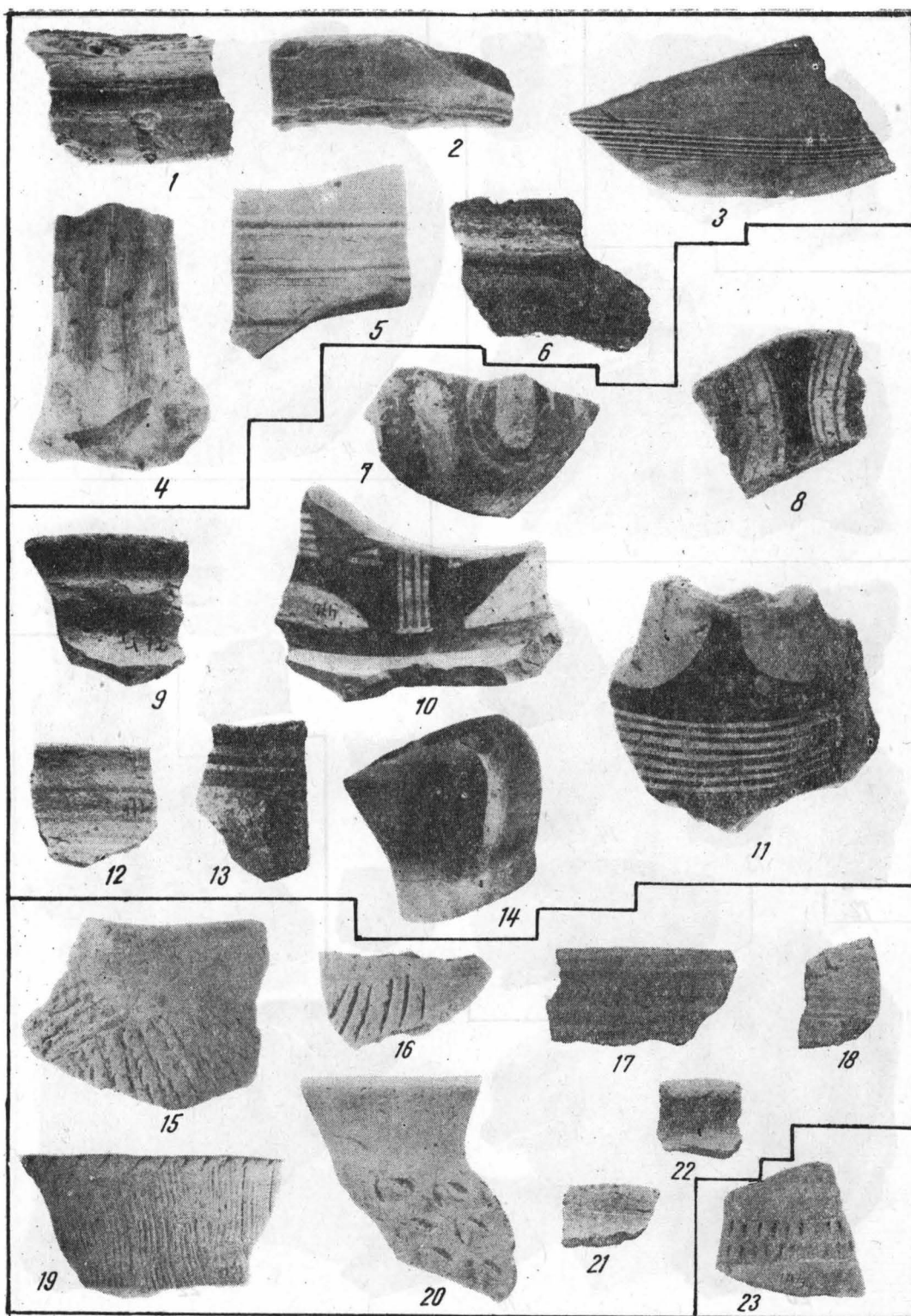

Pl. CCX. — 1—10 : *Perieni* (Vatra satului — La Vasile Terenteac) ; 11—13 : *Pleşani* (La Iaz) ; 14—16 : *Pogorăști* (Cotu-Nou) ; 17—18 : *Slobozia-Hănești* (Dealul Hodoroaia-La Popan).

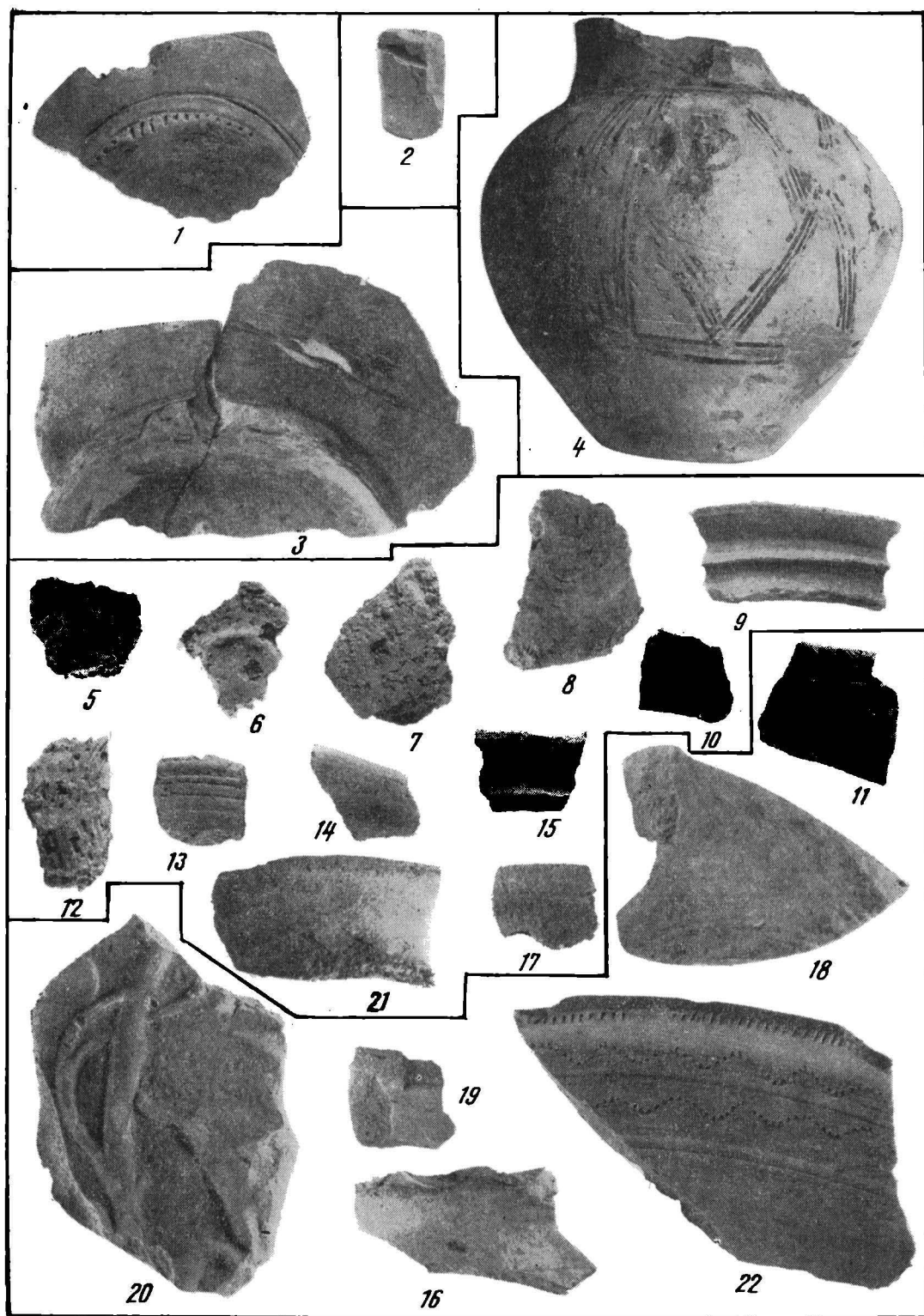

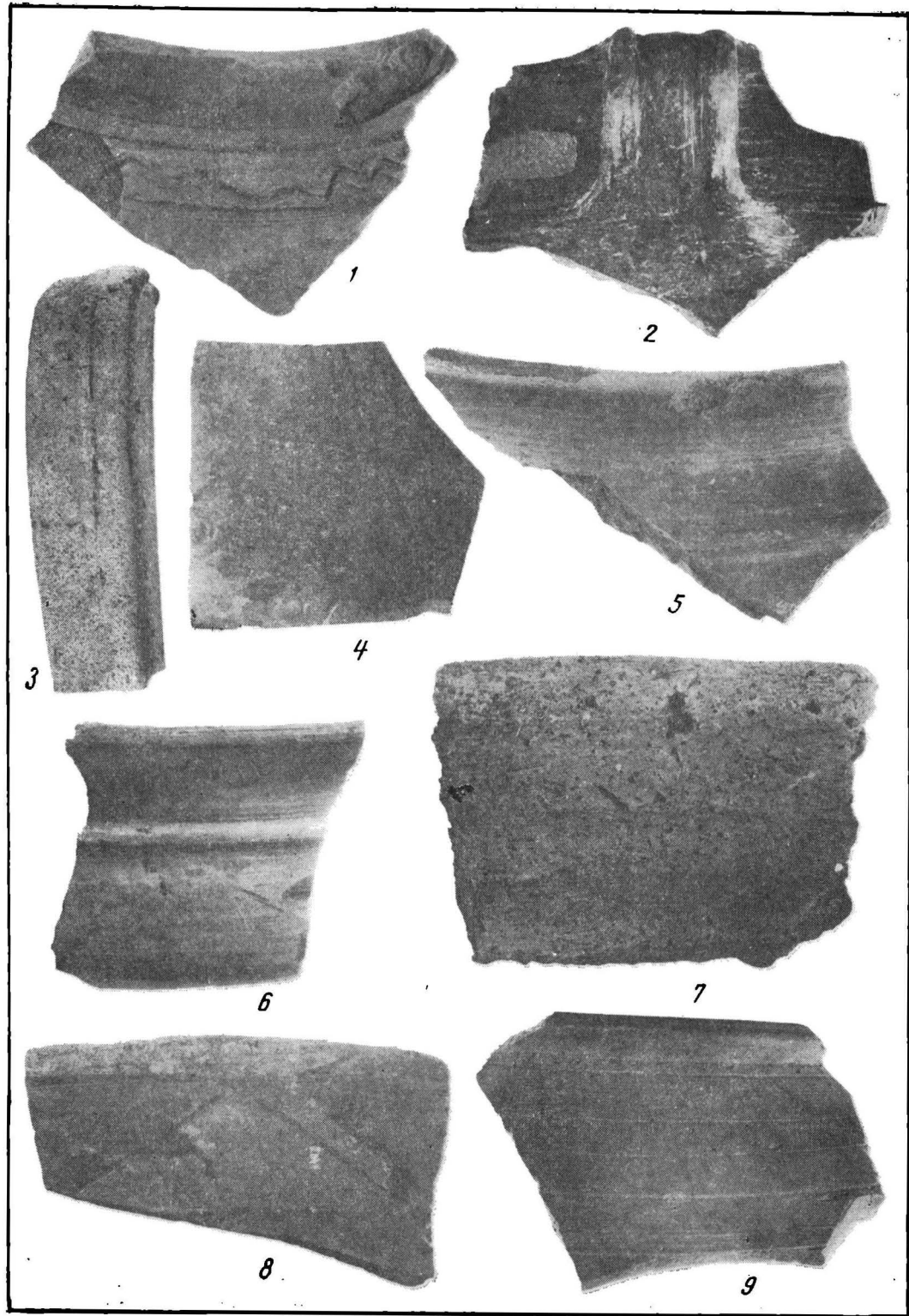
Pl. CCXII. — 1—11 : *Stîncești* (1—10 La Ciocan, 11 Marginea nord-estică a satului); 23 : *Șipote* (La Movilă); 12—14 : *Stolniceni* (Pe Scruntar); 16—22 : *Șoldana* (La Budăi); 15 : *Todireni* (Lutăria de la Școală).

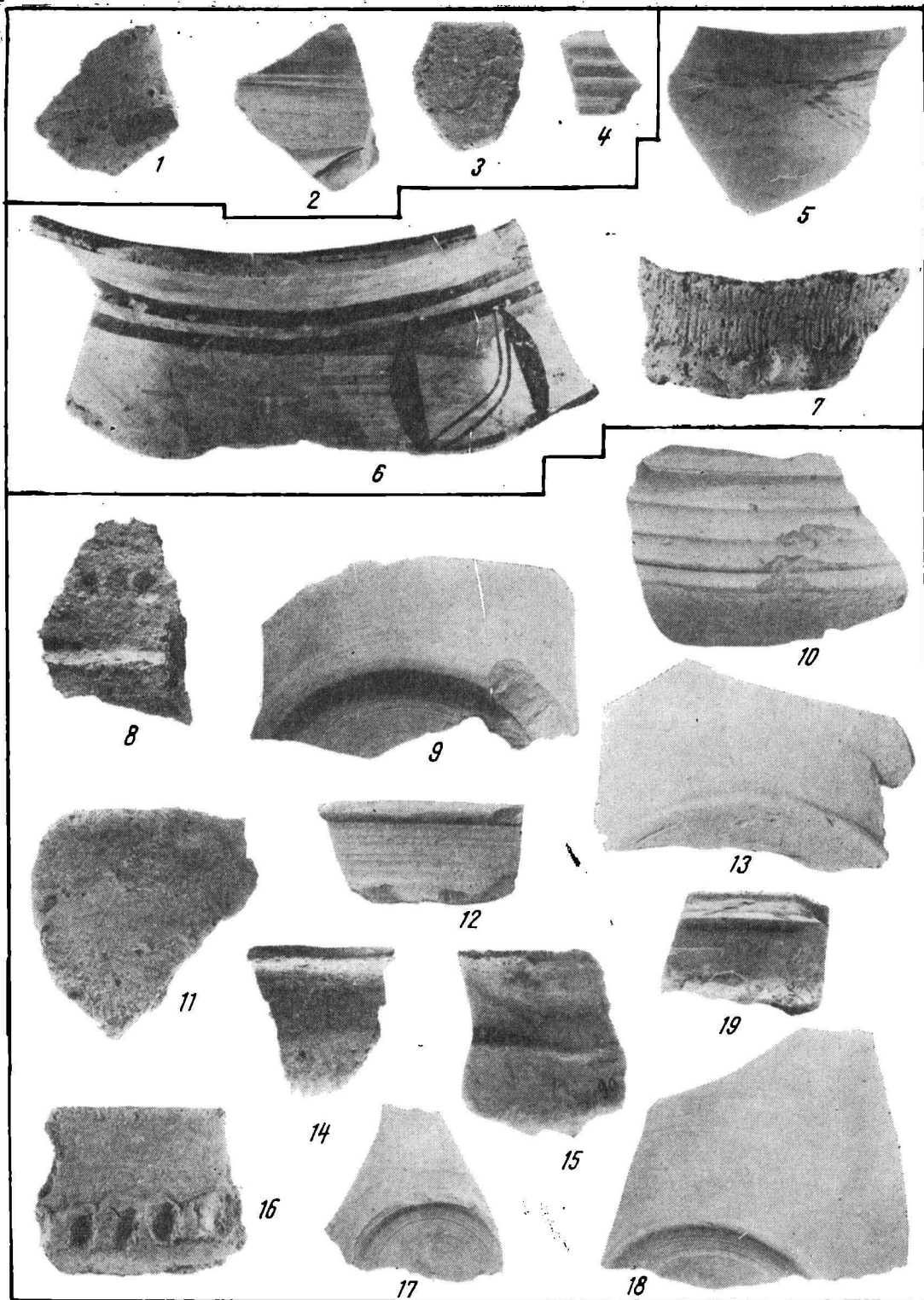
Pl. CCXIII. — 1—6 : Șoldana (La Budăi) ; 7—14 : Todireni (Lutăria de la Școală) ; 15—22 : Țigănași (Dealul din Mijloc) ; 23 : Vlădeni (Gîtu Lupului).

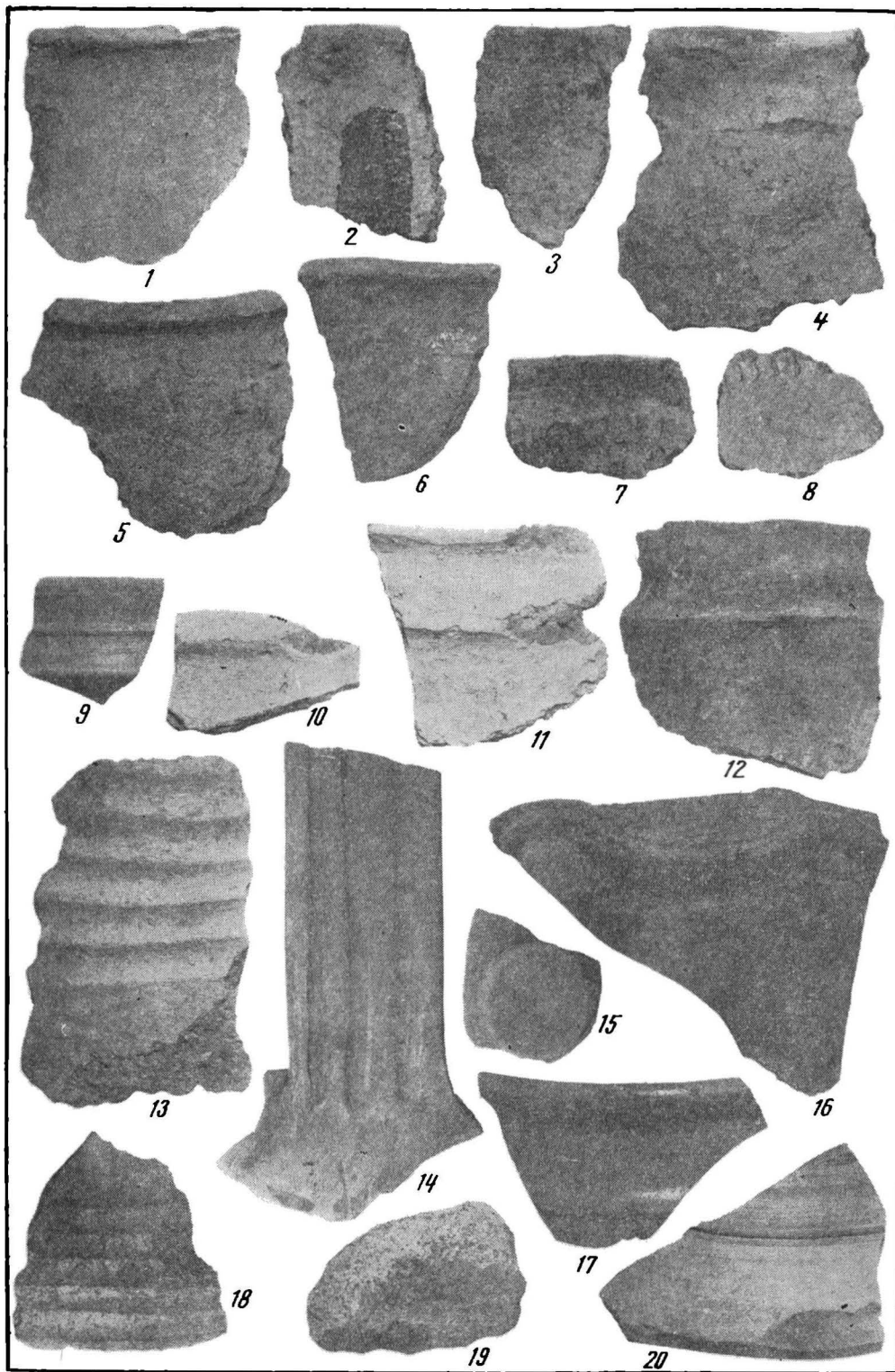
Pl. CCXIV. — 1 : Vlădeni (Gîtu Lupului); 2–4 : Bălteni (2 Dealul Unchetca, 3 Marginea sud-estică a satului, 4 Marginea sudică a satului); 5–22 : Bobuleştii din Vale (5–10, 12–15, 17, 21 La Lutărie, 11, 16, 18–20, 22 La Curte).

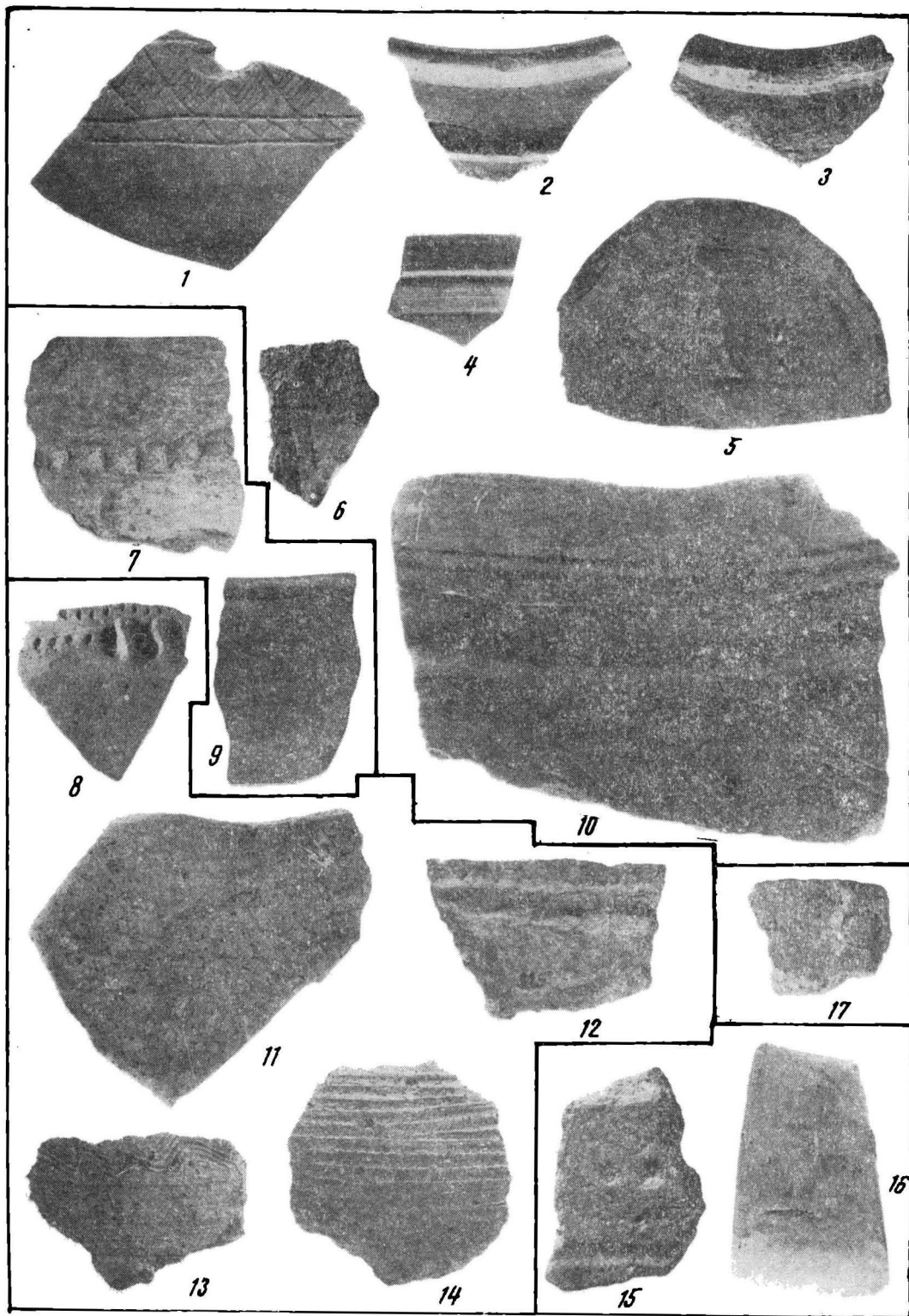
Pl. CCXV. — 1—9: *Bobulești din Vale* (Via din Deal).

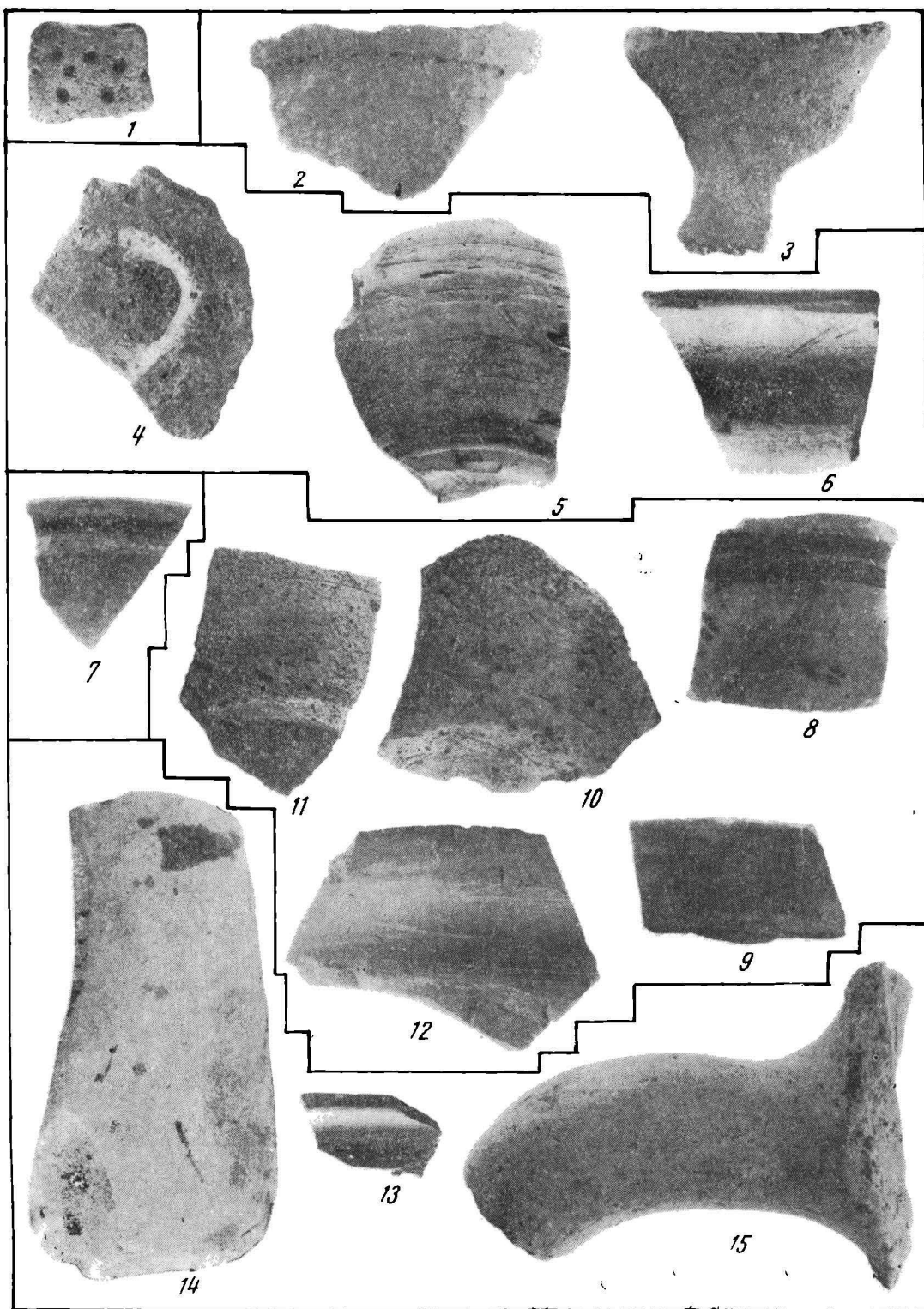
Pl. CCXVI. — 1–4 : *Bobulești din Vale* (Marginea nord-vestică a satului) ; 5–7 : *Ciulinești* (Dealul Porcului) ; 8–19 : *Coadă Stîncii* (La Școală).

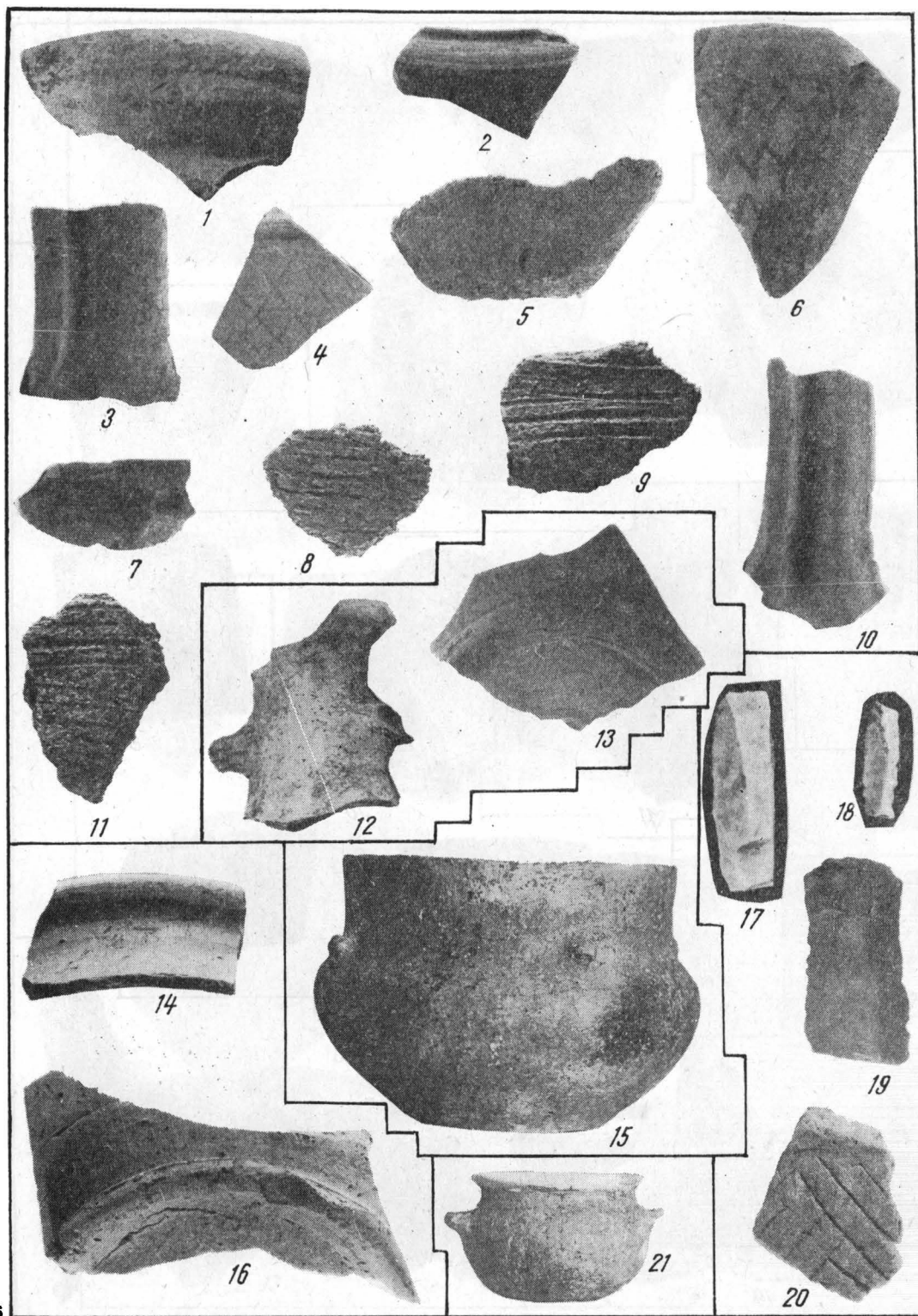
Pl. CCXVII. — 1—20 : *Coadă Stîncii* (La Școală).

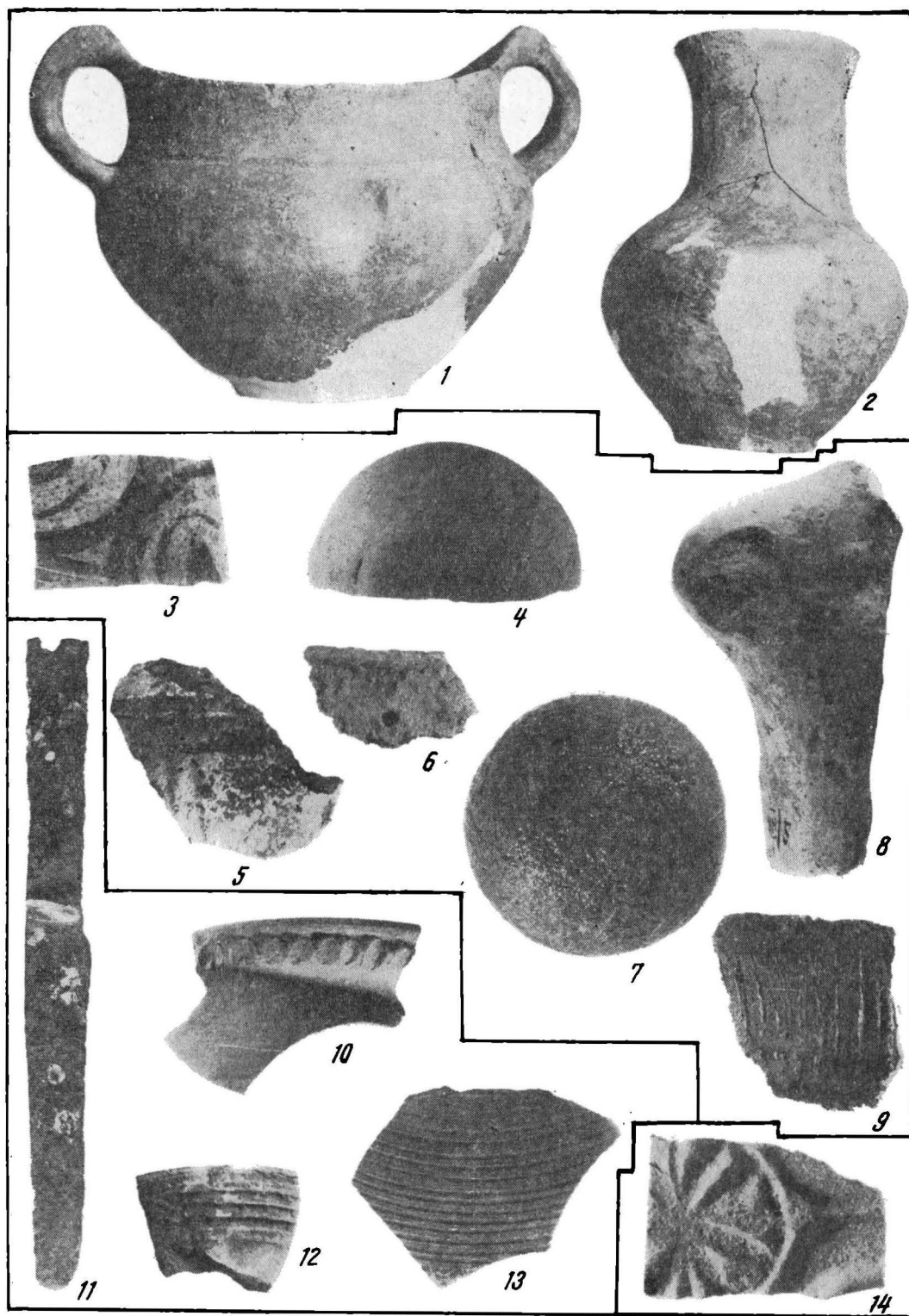

Pl. CCXVIII. — 1–6, 10 : *Coadă Stîncii* (La Școală) ; 7–9, 11–14, 17 : *Goldăești* (7, 9, 17 Marginea sud-estică a satului, 8, 11–14 Ripa Spînzuratului) ; 15–16 : *Horia* (La Lutărie).

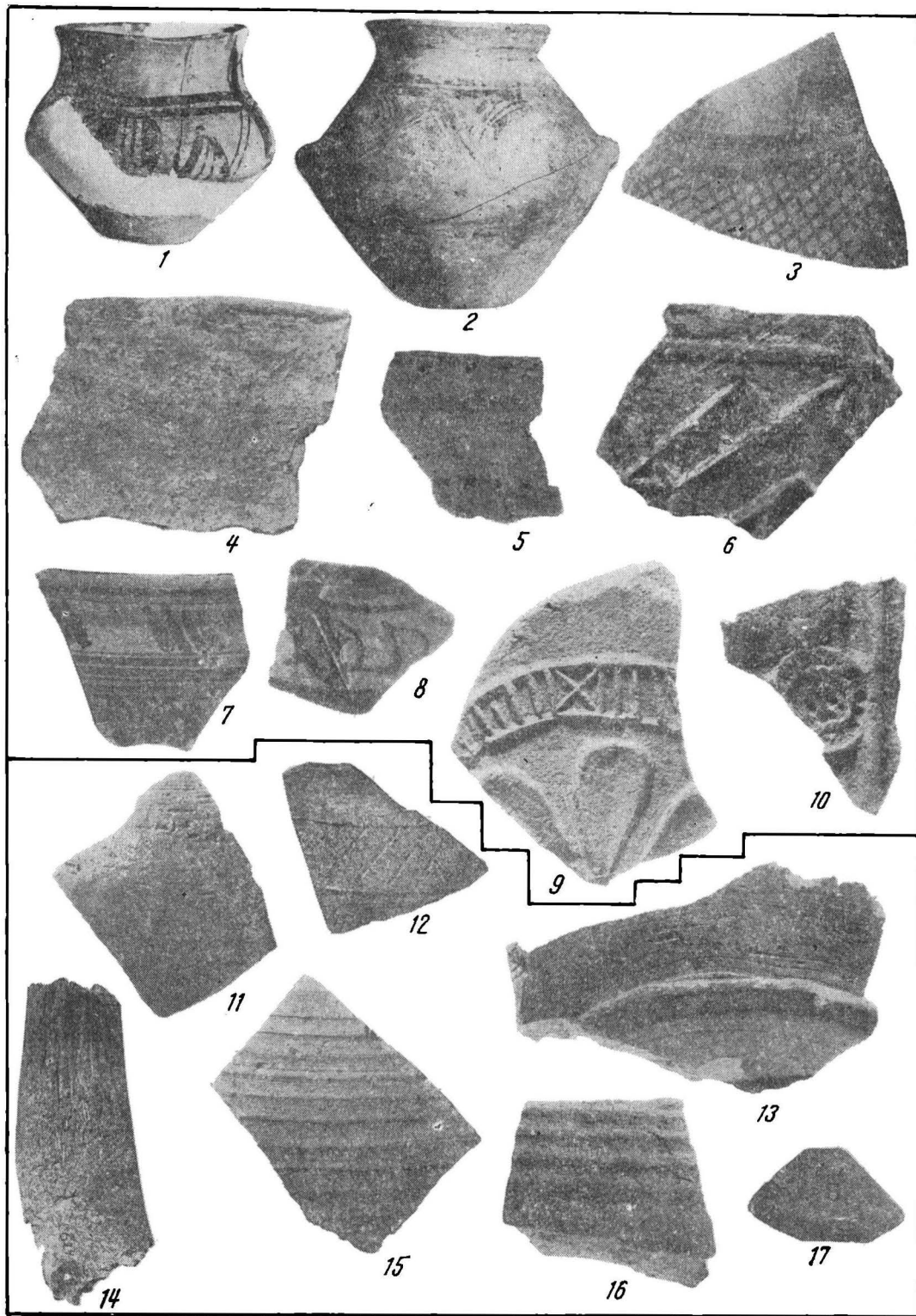

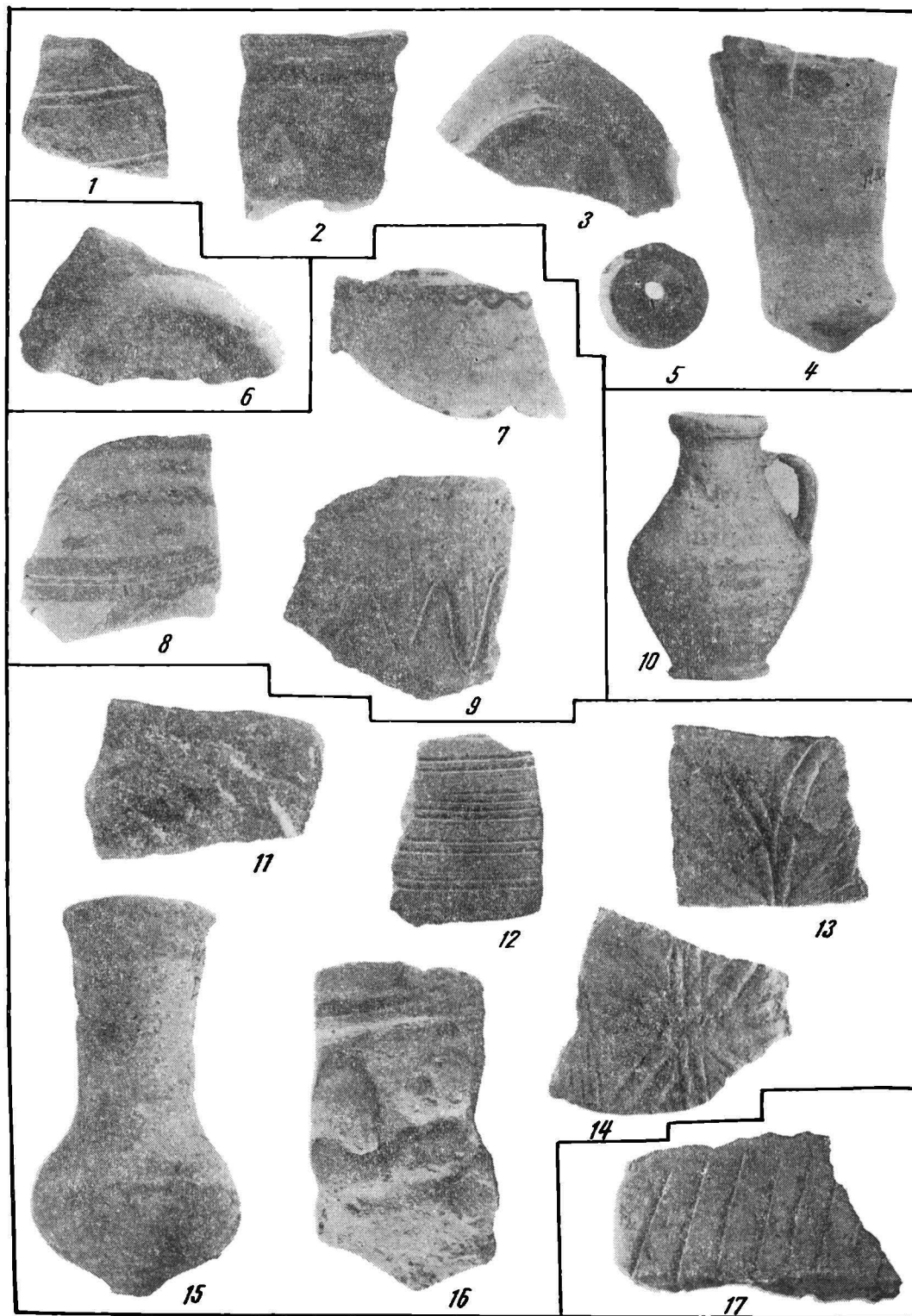
Pl. CCXIX. — 1 : *Horia* (La Lutărie) ; 2—3 : *Horodiștea* (În Mălăiește) ; 4—12 : *Liveni* (4—6 La Stîncă, 7 Valea Ciocoiului, 8—12 La Bîlci) ; 13—15 : *Mitoc* (La Izvor).

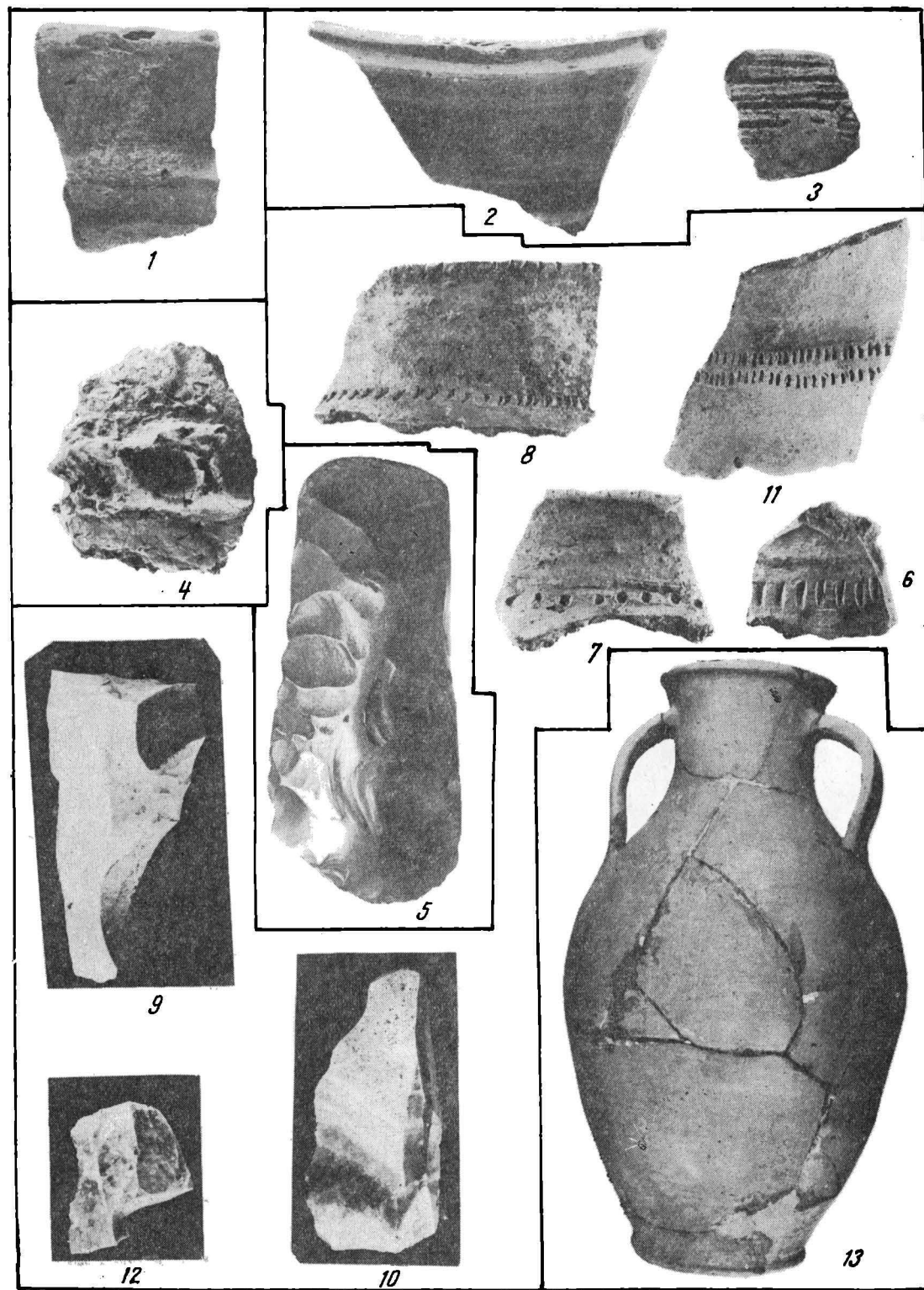

Pl. CCXXI. — 1—2: *Proboata* (În Baie); 3—13: *Ripiceni Noi* (3—9 Rîpa la Sărături, 10—13 La Izvor); 14: *Ștefănești* (Rîpa la Burci).

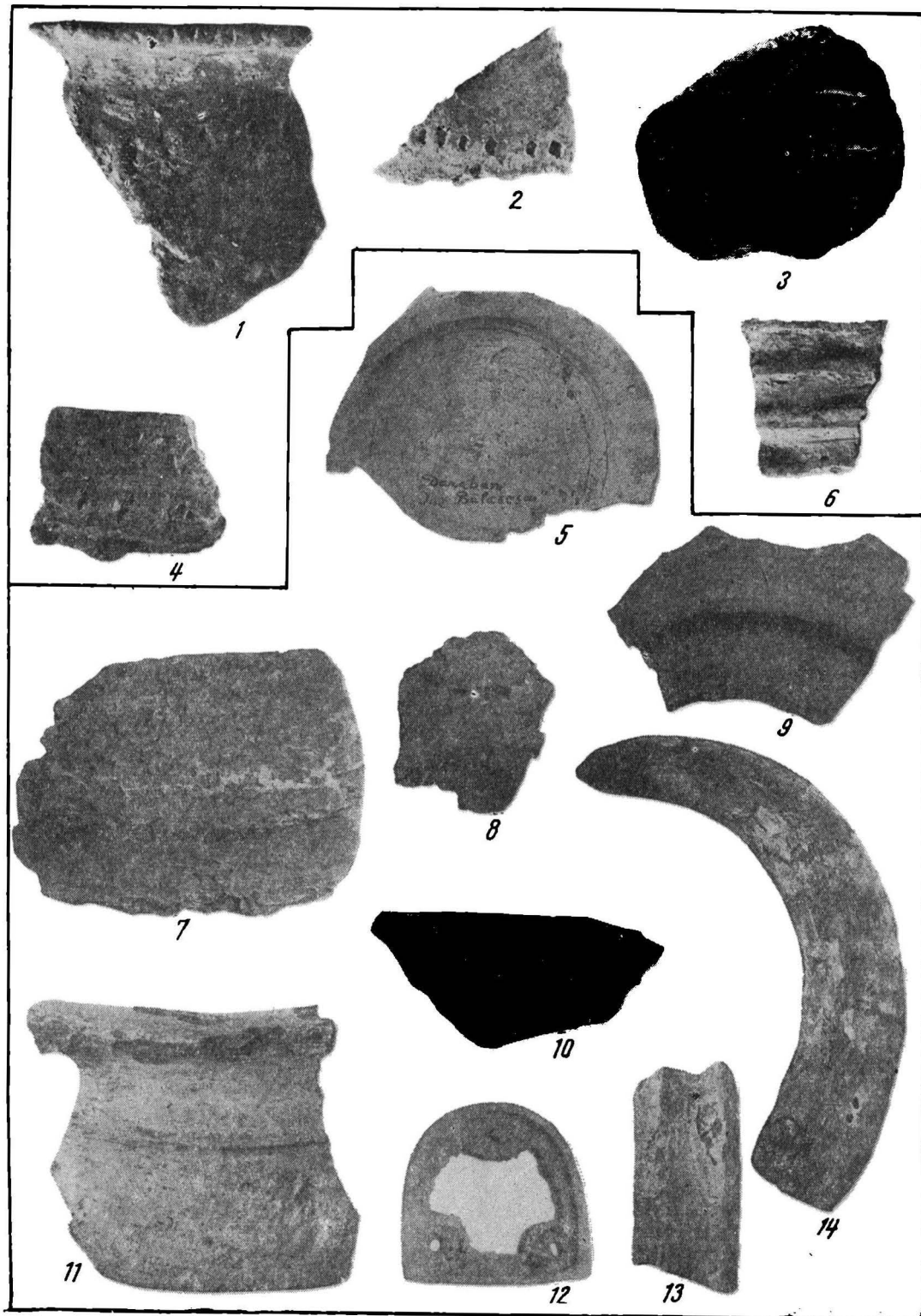

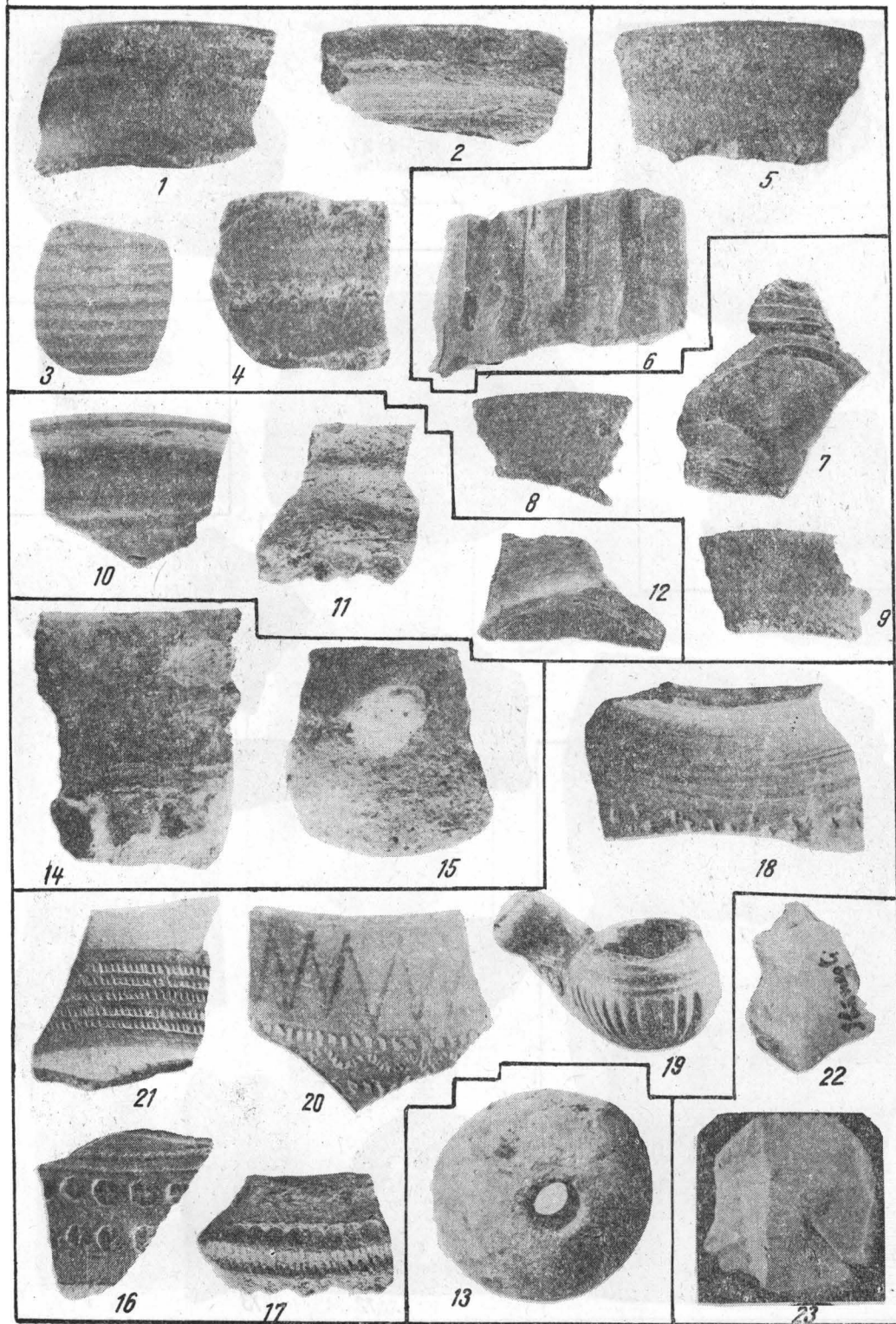
Pl. CCXXIII. — 1–10 : Ștefănești (1–5 La Brăhărie, 6 Dealul Horodiuca, 7–9 Dealul Boboc, 10 Vatra Tîrgului); 11–17 : Trifești (11–16 Dealul Curtii, 17 Gura Roșcanilor).

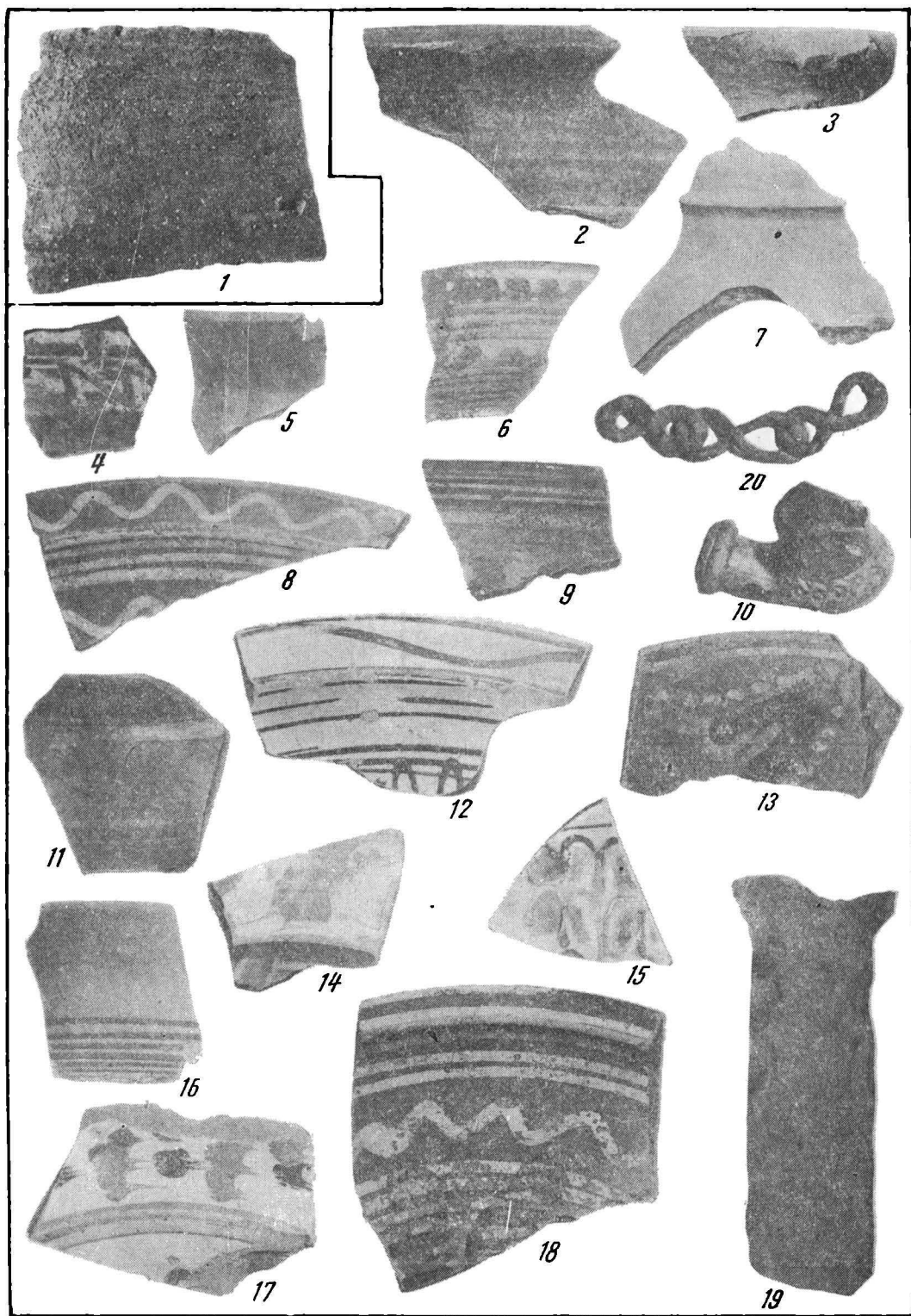
Pl. CCXXIV. — 1 : Trifești (Terasa Trifești-Bălteni); 2—3 : Brătulești (Piriul Stîrcea); 4 : Bucecea (La Șipoțele); 5, 13 : Conțești (5 Cetățuia, 13 La Șosea); 6—12 : Cristinești (Dealul Muchiosu).

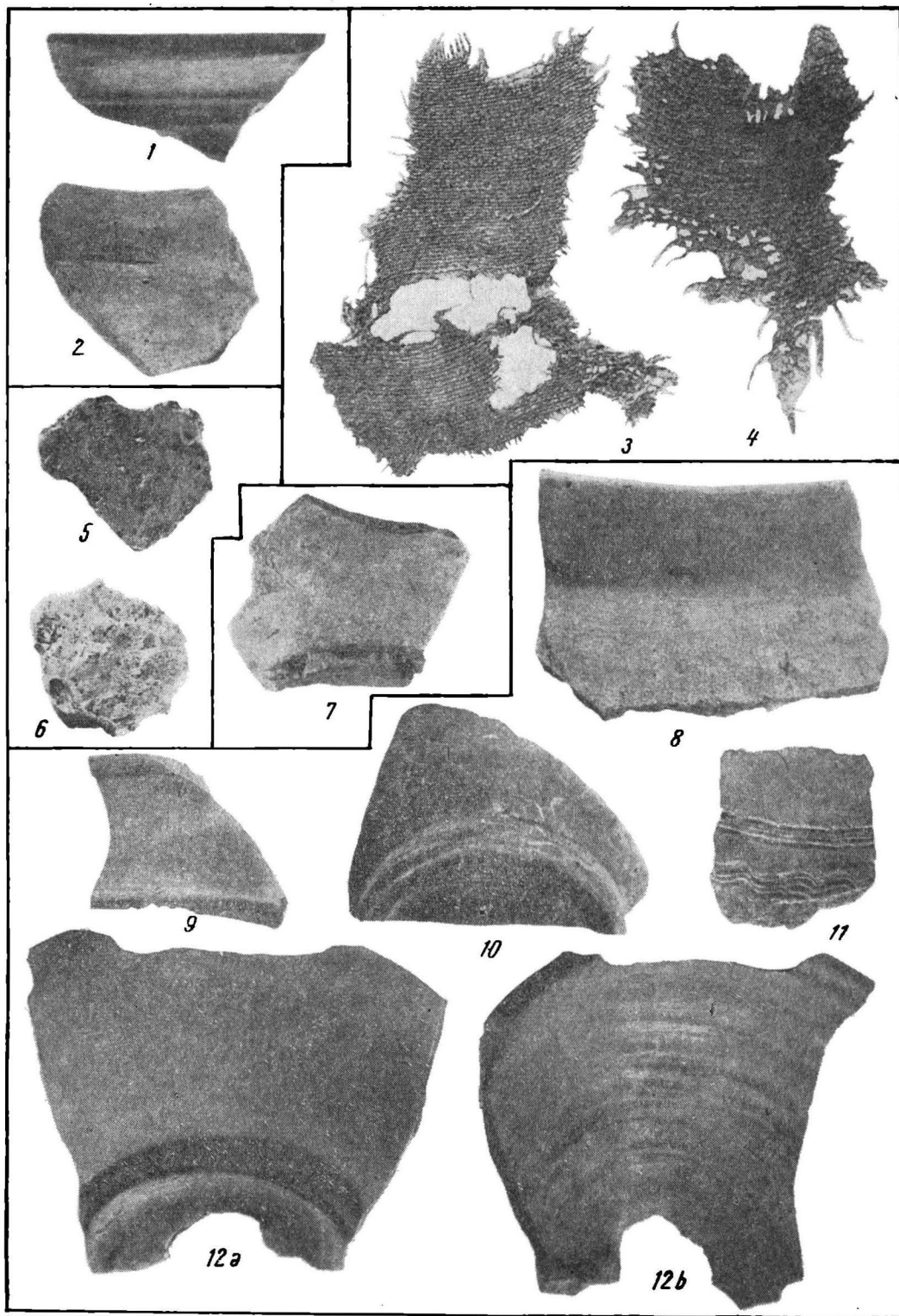
Pl. CCXXV. — 1—4, 6 : *Cristinești* (Cotul Brumă-Dragulea) ; 5, 7—14 : *Darabani* (Iazul Bălășescu-Cotul Țigănimii).

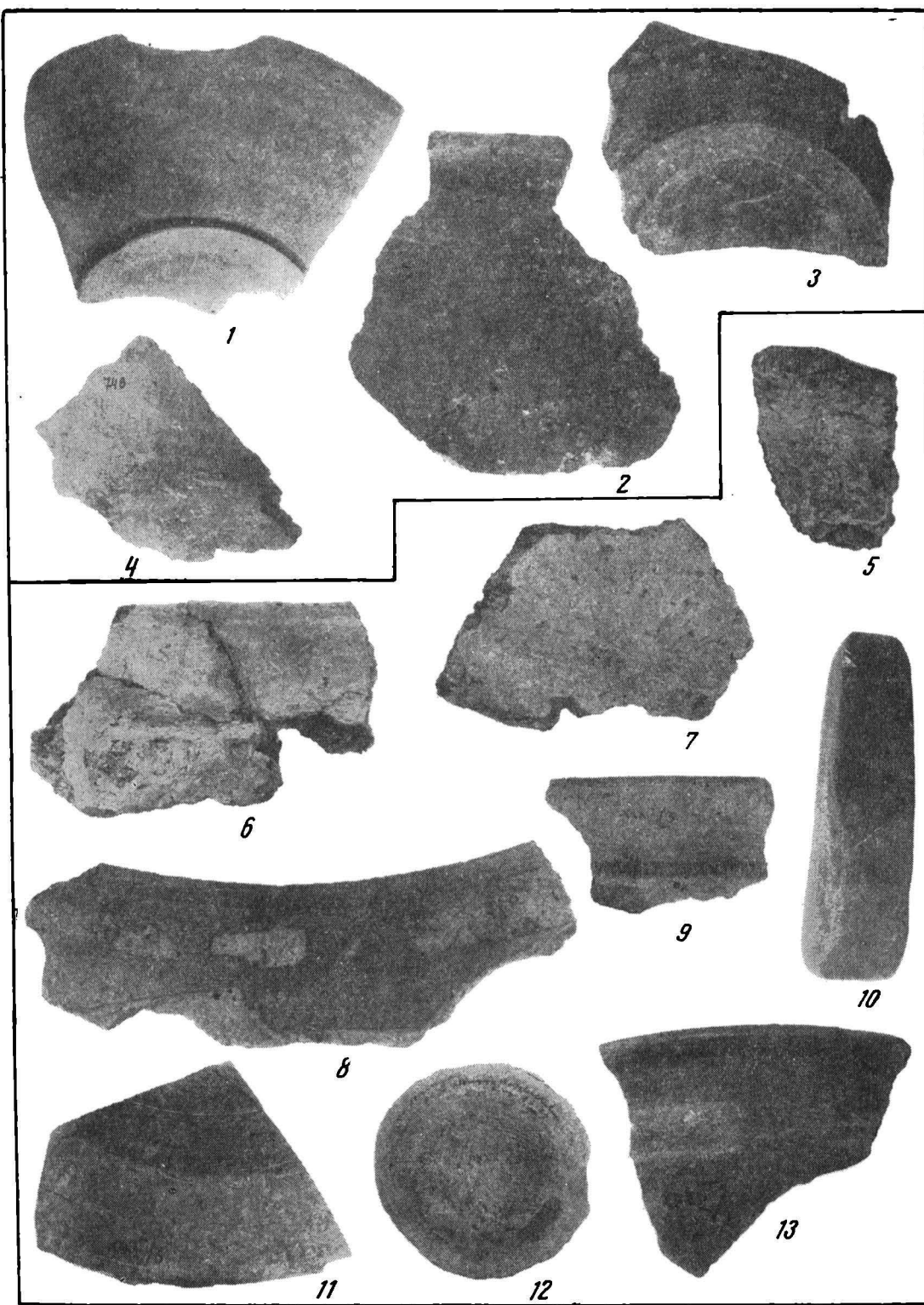
Pl. CCXXVI. — 1—4, 7—9: *Darabani* (Panta dinspre nord-vestul Iazului Bălăşescu); 5—G: *Hăbăşeşti* (La Silişte); 10—12: *Heleşteni* (Dealul Cotoc); 13—23: *Ibăneşti* (13—15 Cetatea Măgurii, 16—21 La Curte, 22—23 Dealul Crucii).

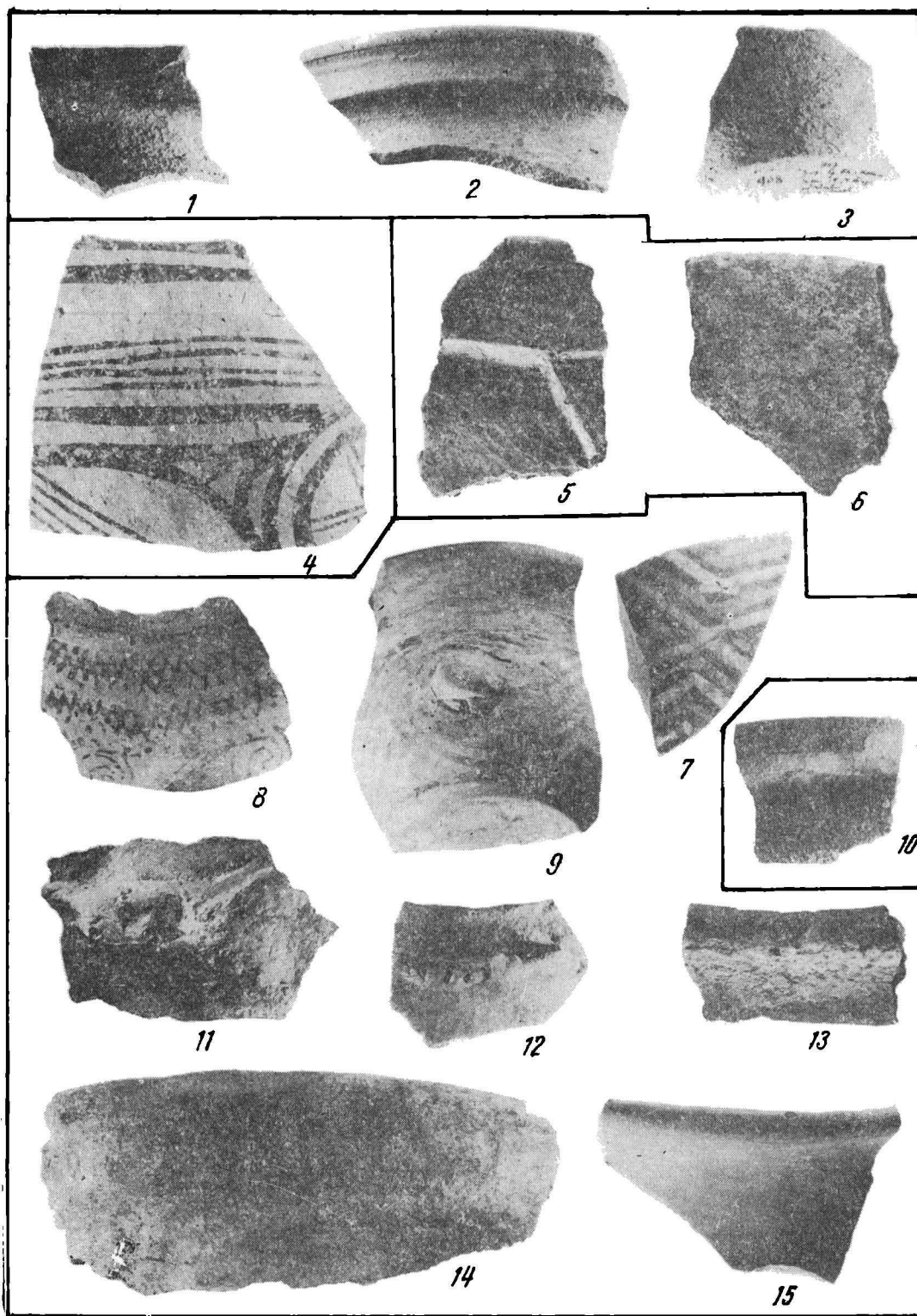
Pl. CCXXVII. — 1 : *Ibănești* (Dealul Crucii) ; 2—20 : *Miclăușeni* (Vest de Palat).

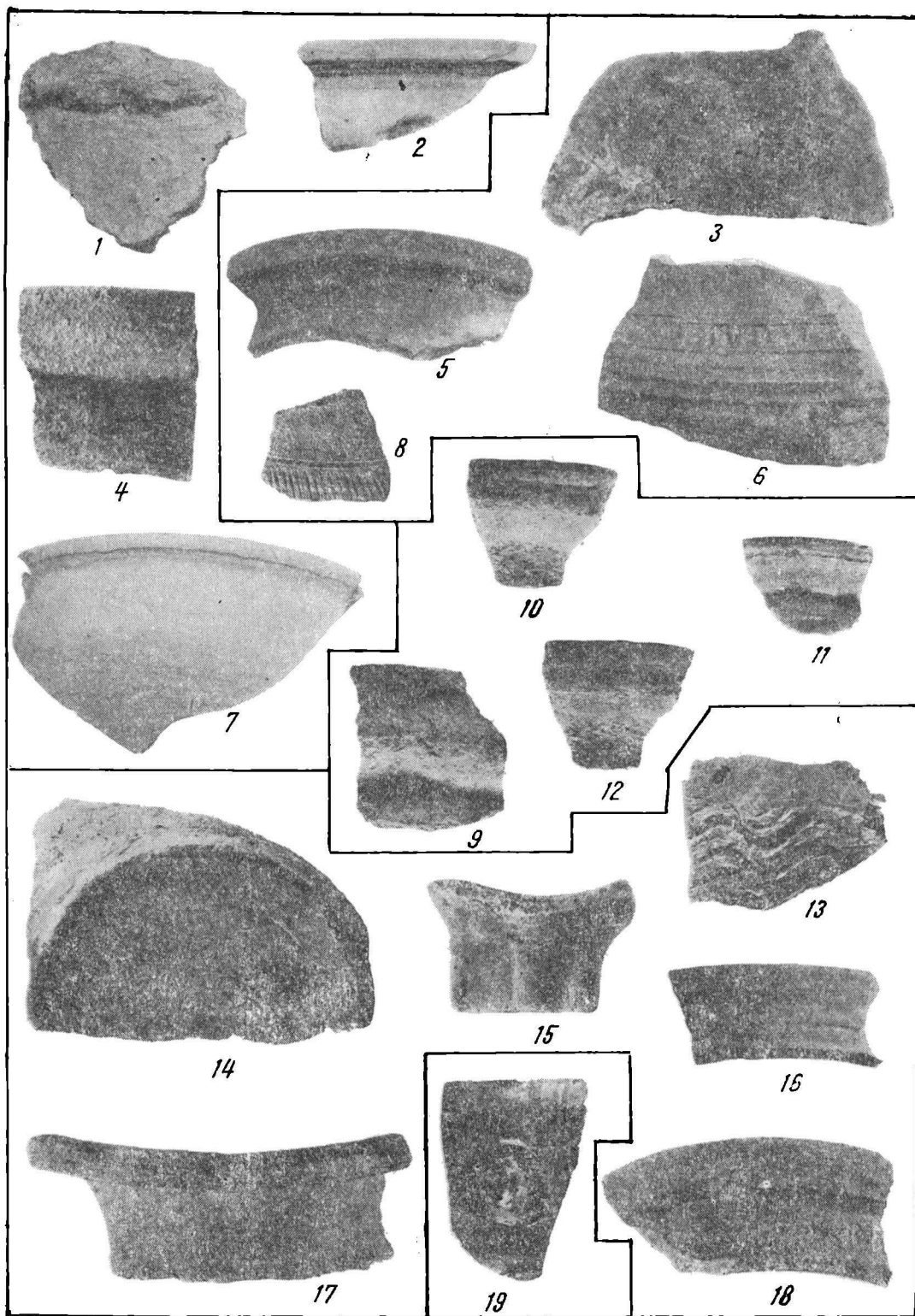

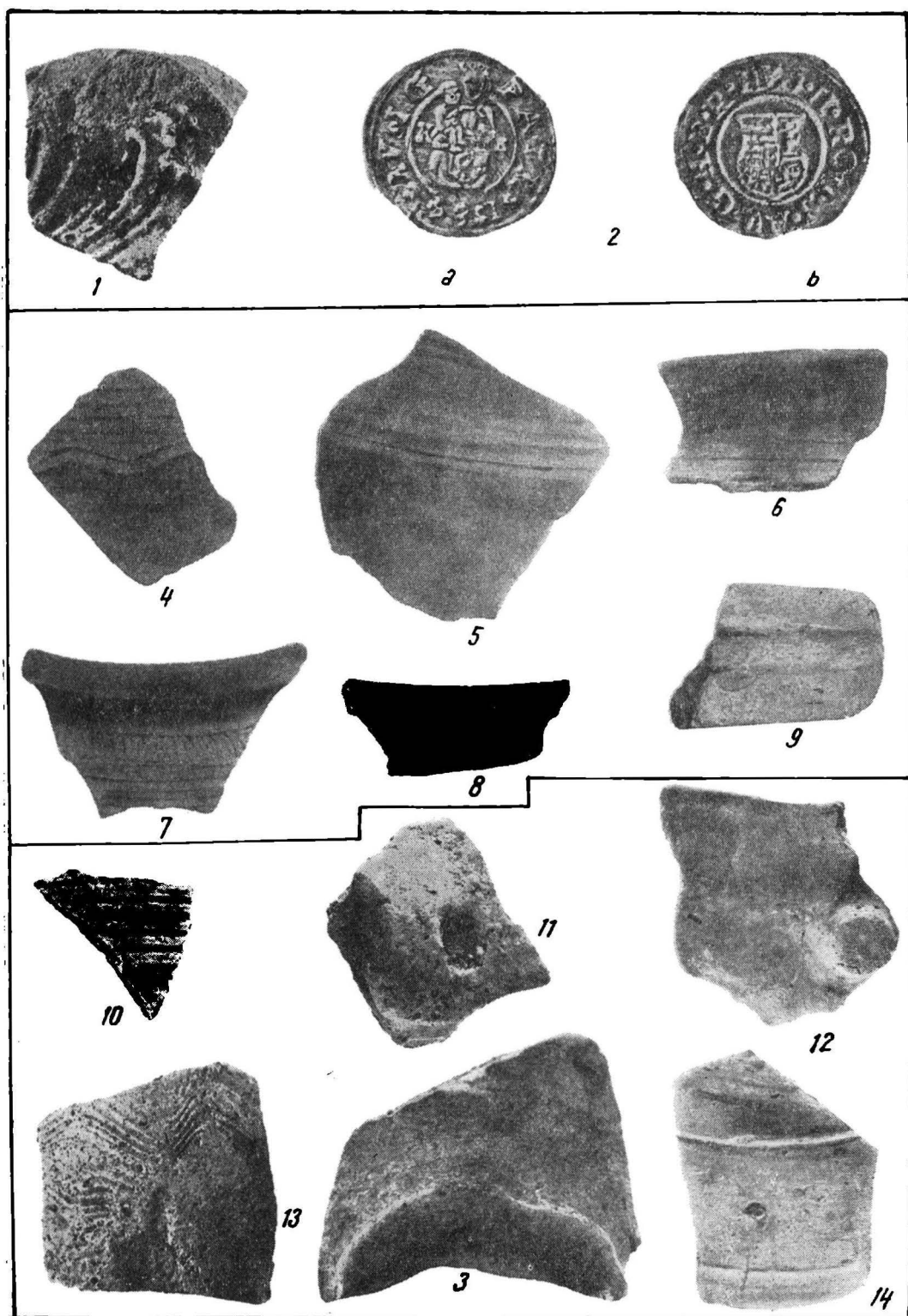
Pl. CCXXVIII. — 3–6: *Oboroceni* (3–4 La Nucăria din Grochilă, 5–6 Dealul Barcu); 7–12: *Porcești-Moldovenii* (8–12 Dealul Gabăra, 7 Biserica Veche); 1–2: *Strunga* (Piatra de marcaj 152).

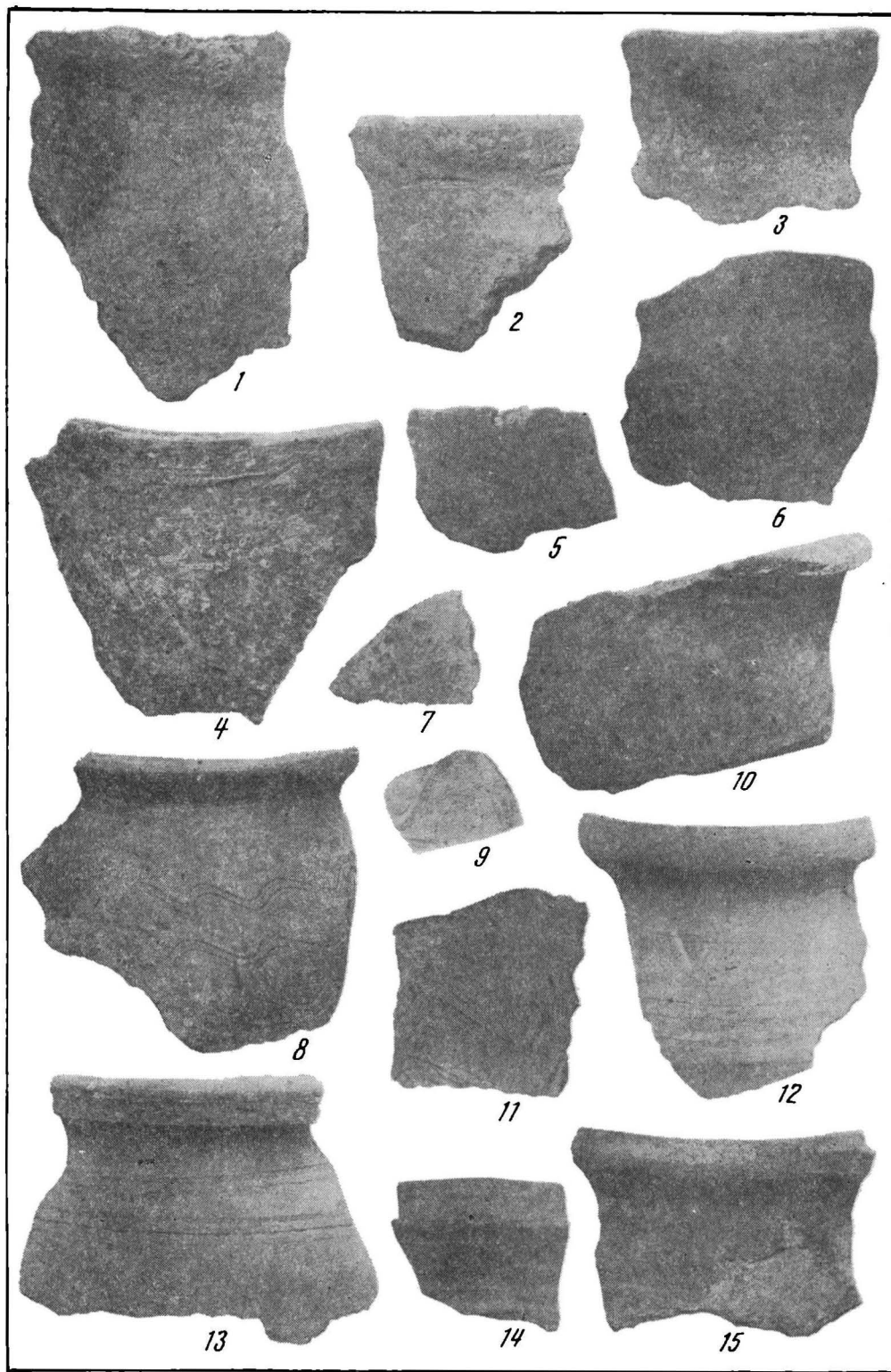
Pl. CCXXIX. — 1—13: *Strunga* (1—4 Marcaj 152, 5—13 Kilometrul 23).

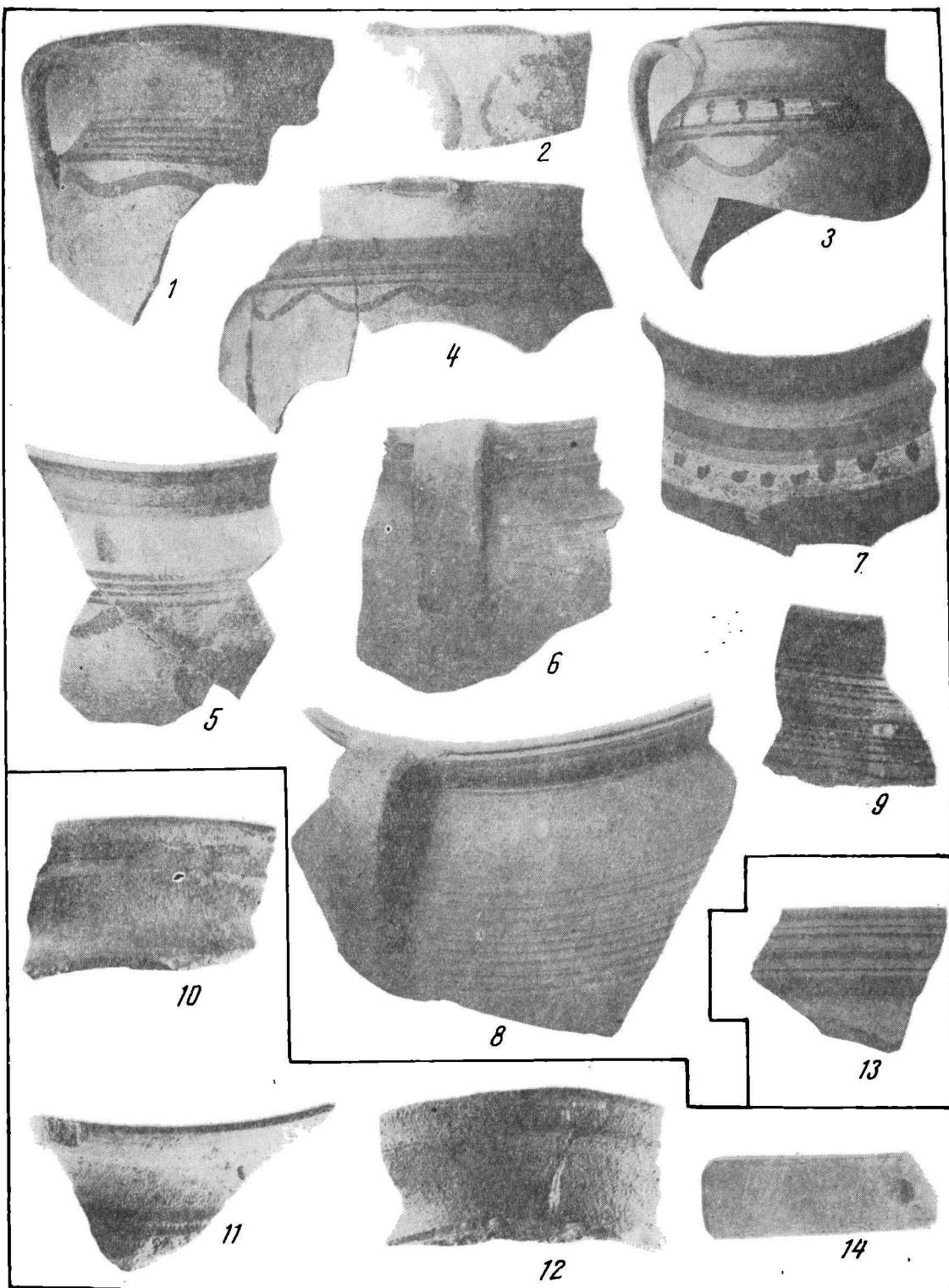

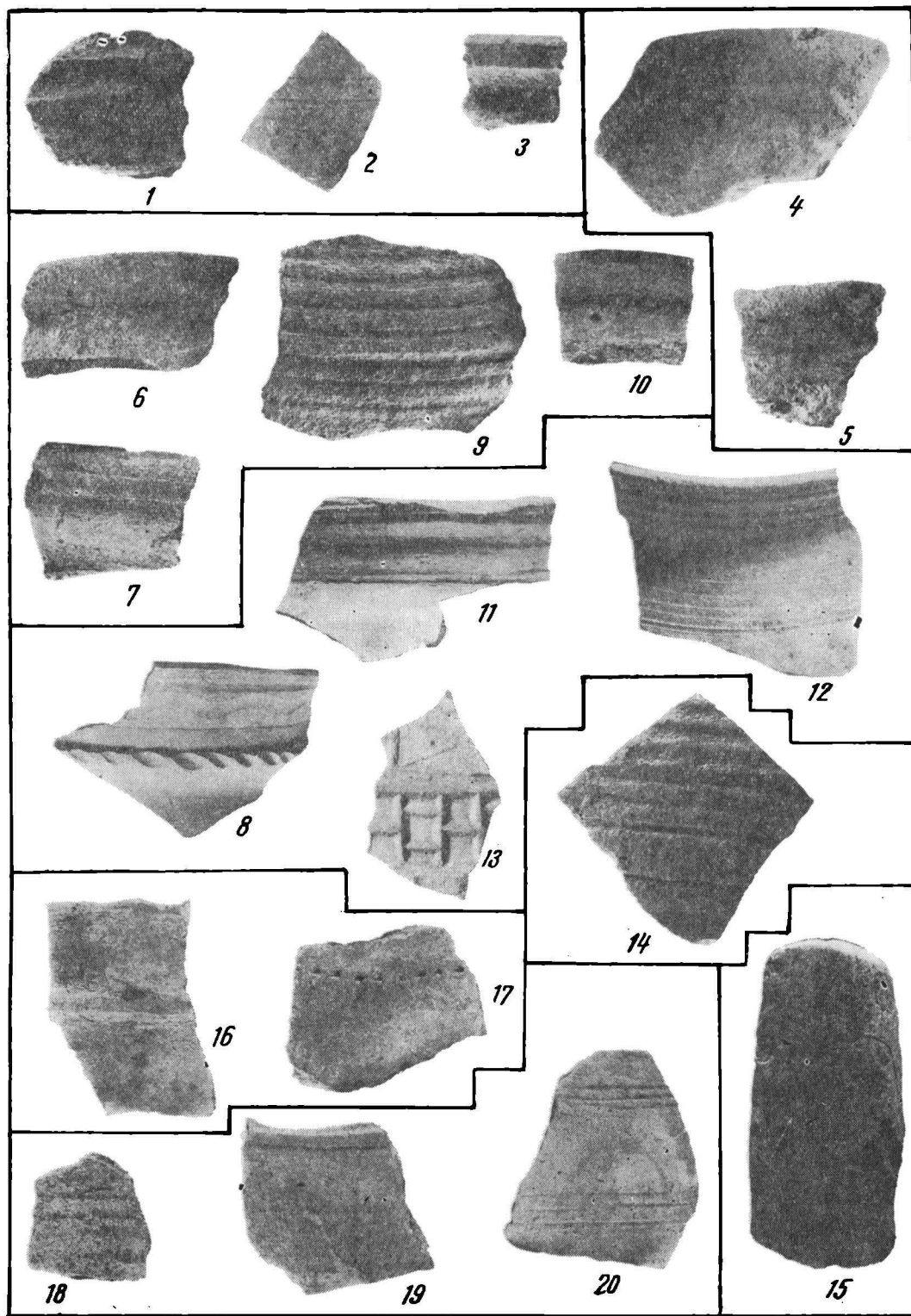

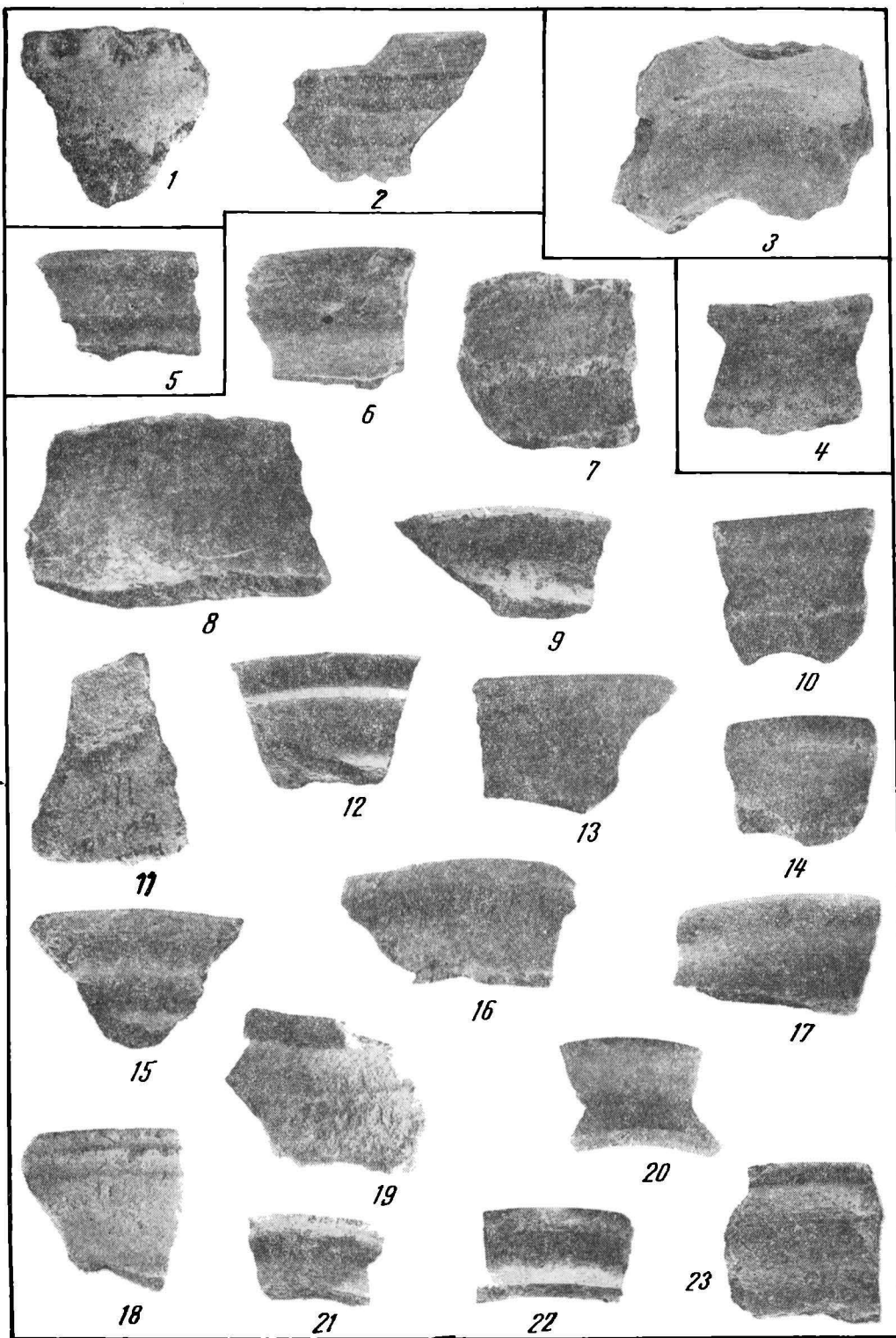
Pl. CCXXXII. — 1—2 : *Ionașeni* (La Temelii) ; 4—9 : *Lunca* (Cotul Hapăilor), 3, 10—14 : *Pașcani* (La Fintinele).

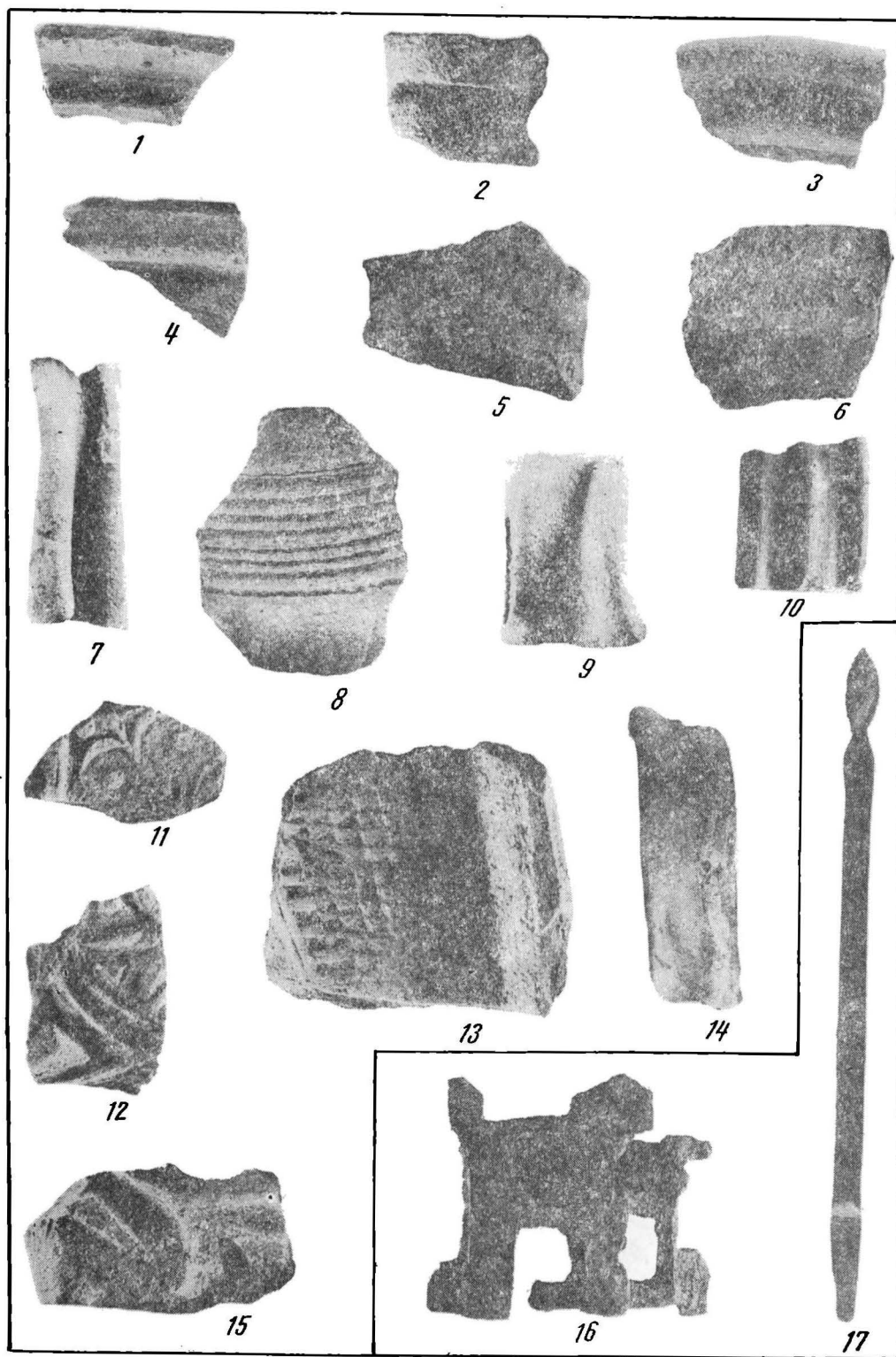

Pl. CCXXXIII. — 1–15 : *Lunca* (La Cotul Hapăilor).

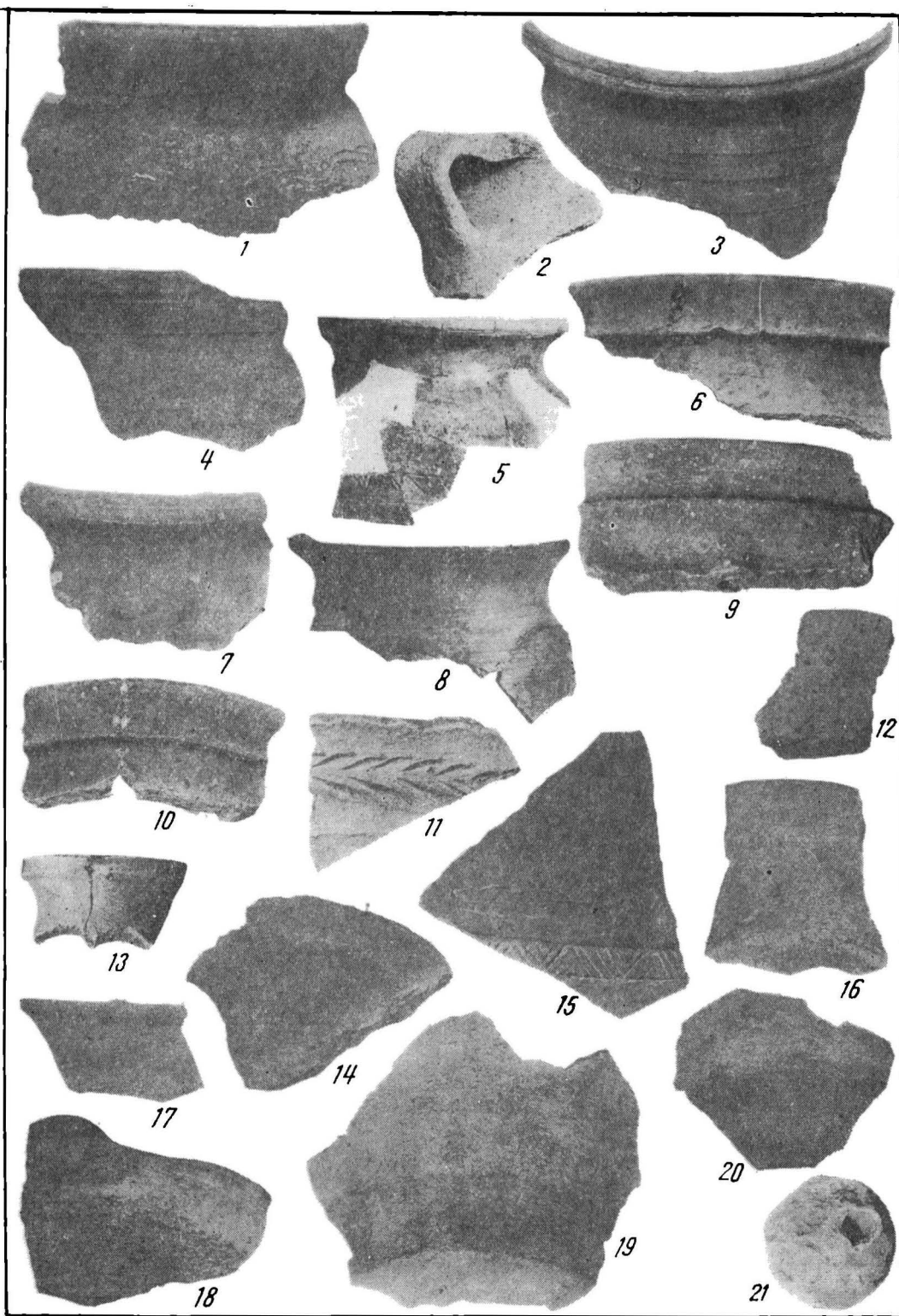

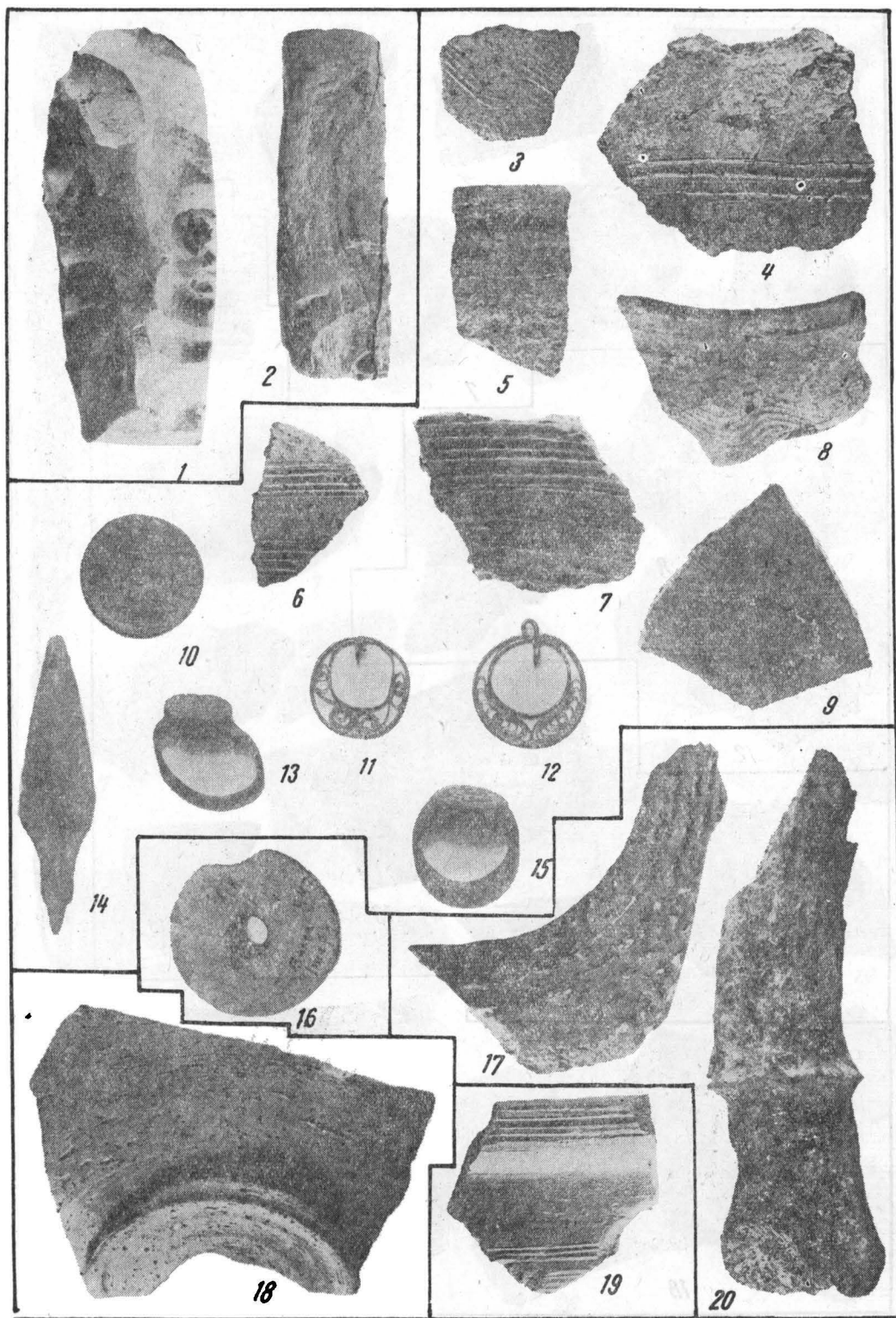

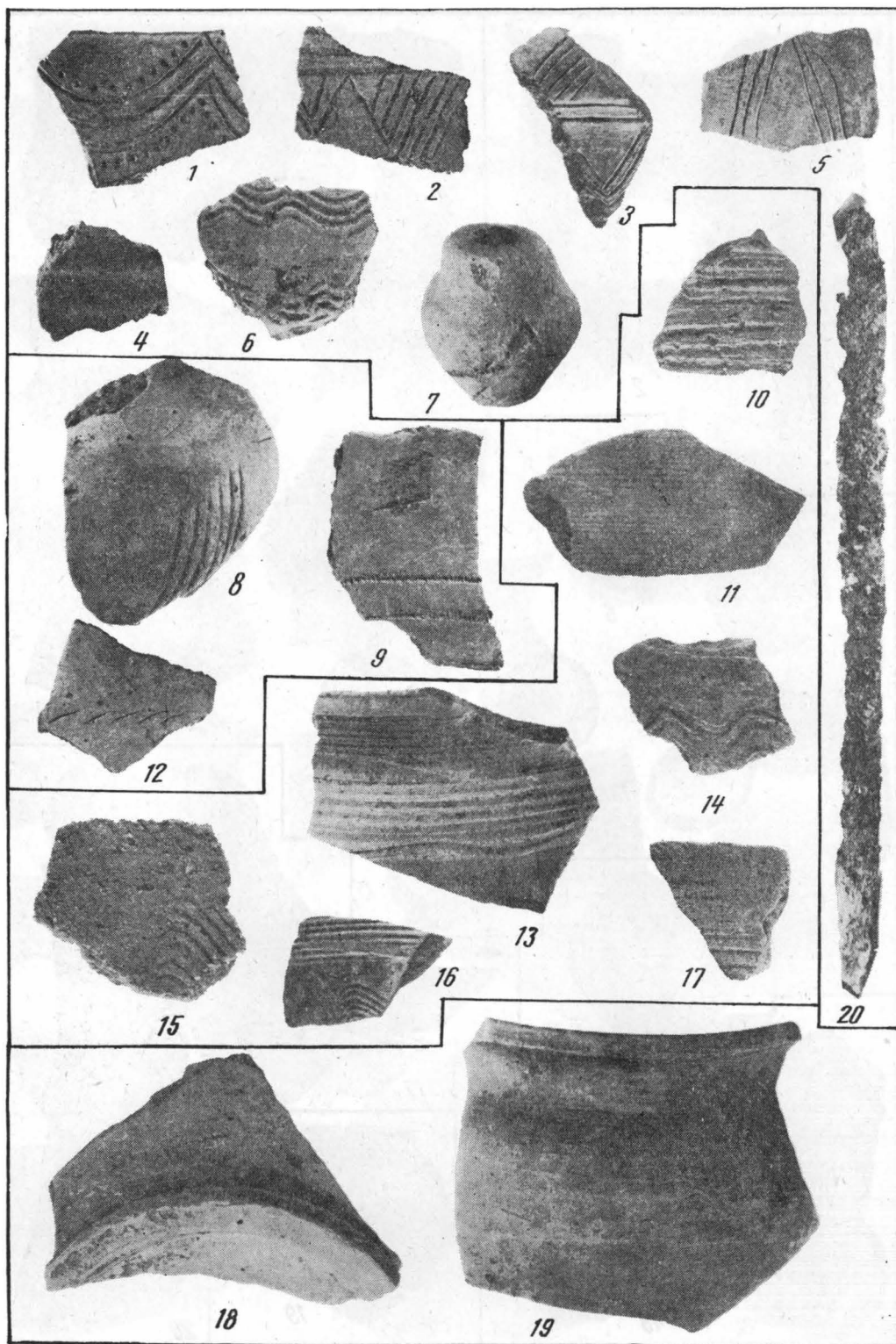

Pl. CCXXXVII. — 1–17: *Baia* (1–15 Biserica Albă, 16–17 Episcopia Catolică).

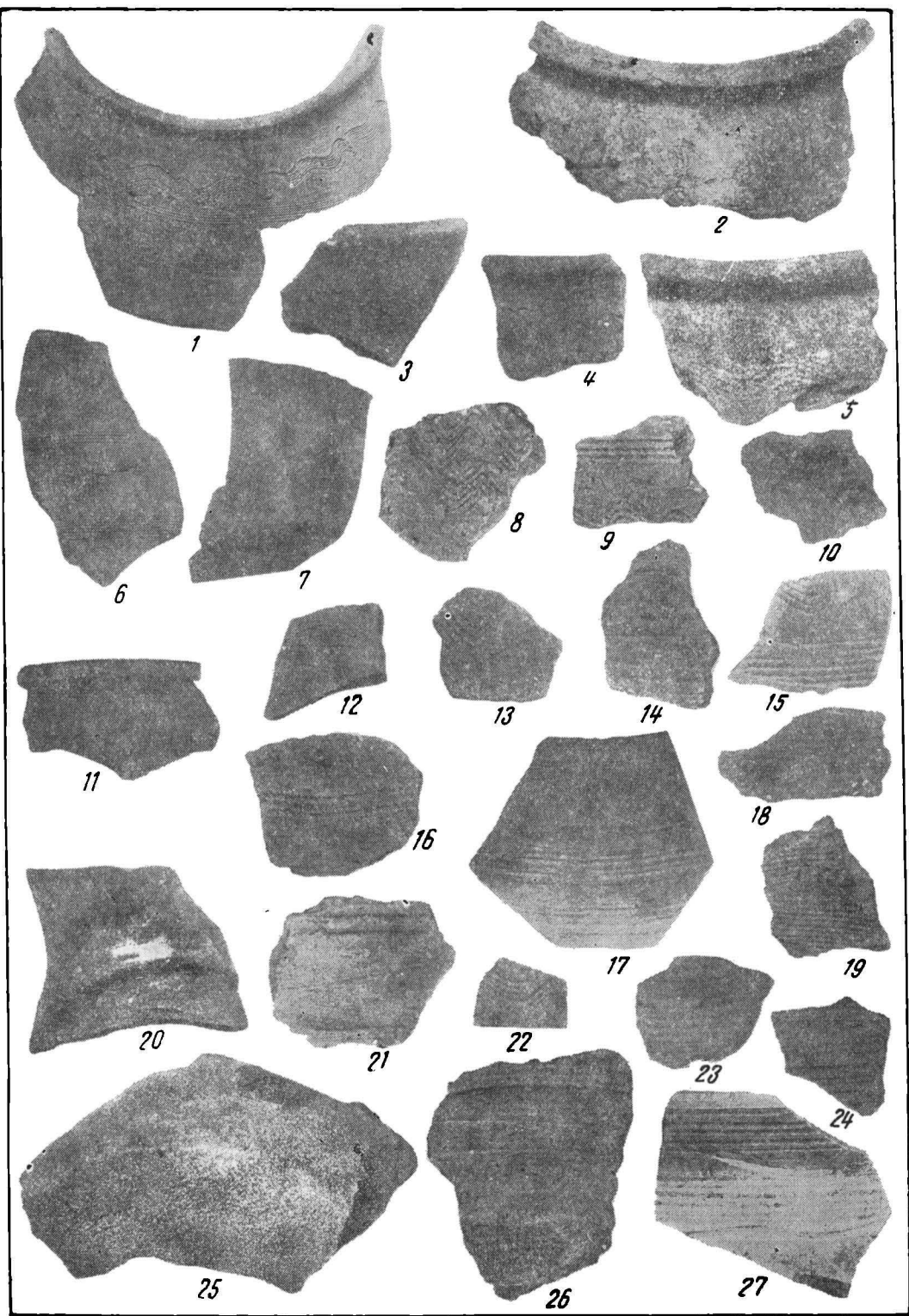

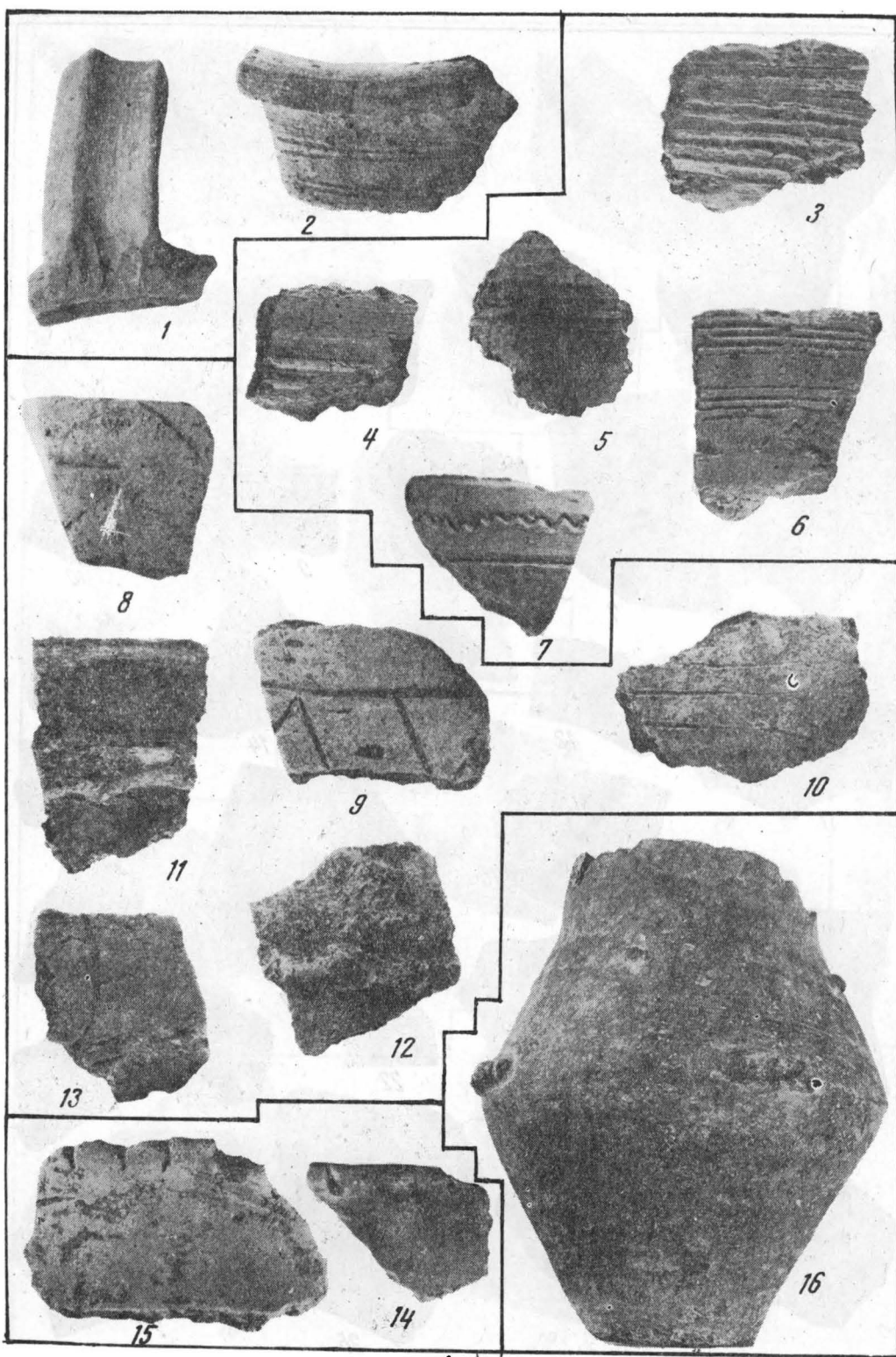

Pl. CCXXXIX. — 1—2: *Baia* (Cetățuia); 3—15: *Arsura* (Cetățuia Mogoșești); 16, 18—19: *Banca* (19 La Conac, 16 La Imaș, 18 La Pod); 17, 20: *Băneasa* (La Spulberătură).

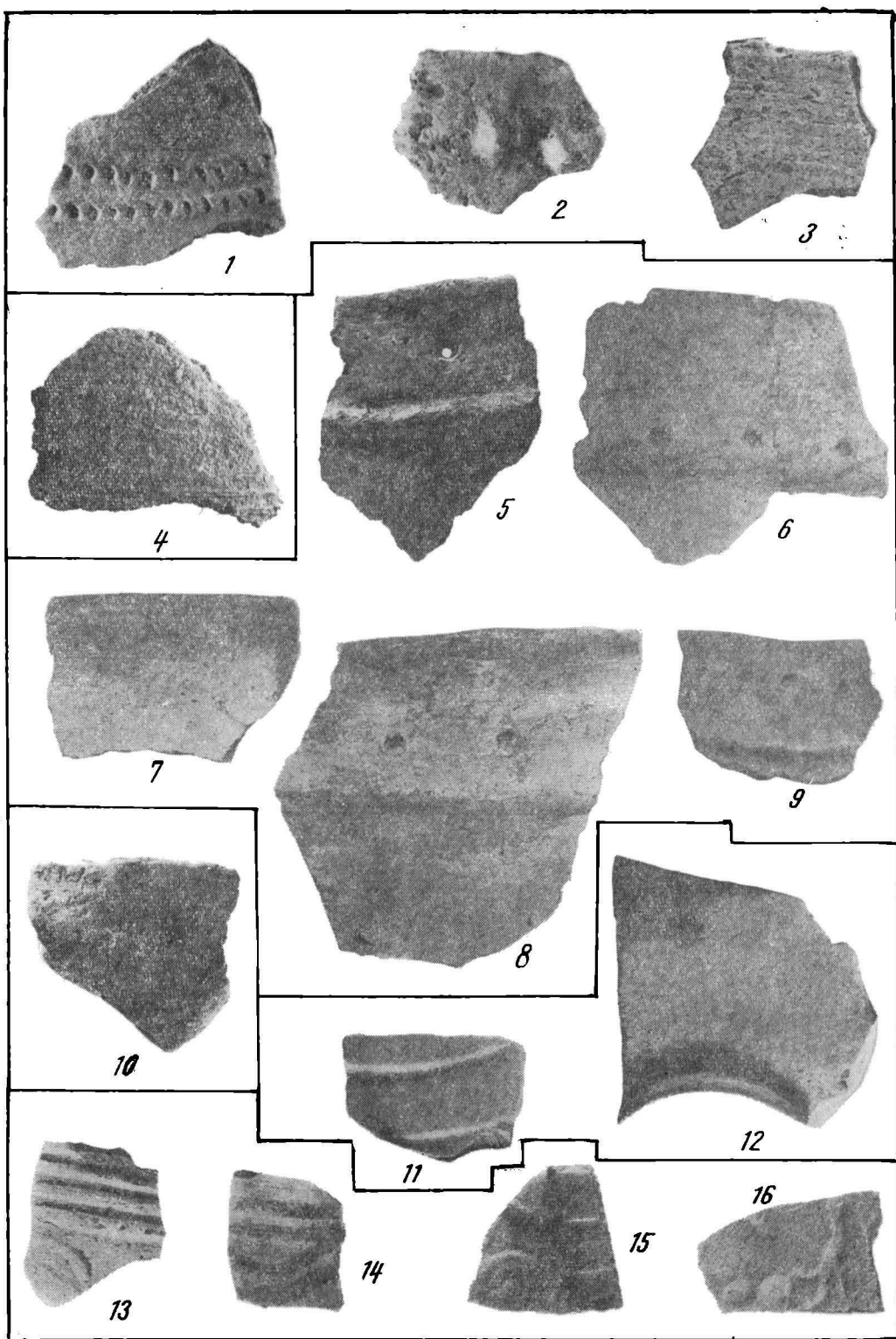

Pl. CCXL. — 1–9, 12, 20: *Băneasa* (1–7, 20 Vatra Satului, 8–9, 12 Fintînile Roșiei); 10–11, 13–19: *Bîrlad* (10–11, 13–17 Podu Negru, 18–19 Valea Seacă).

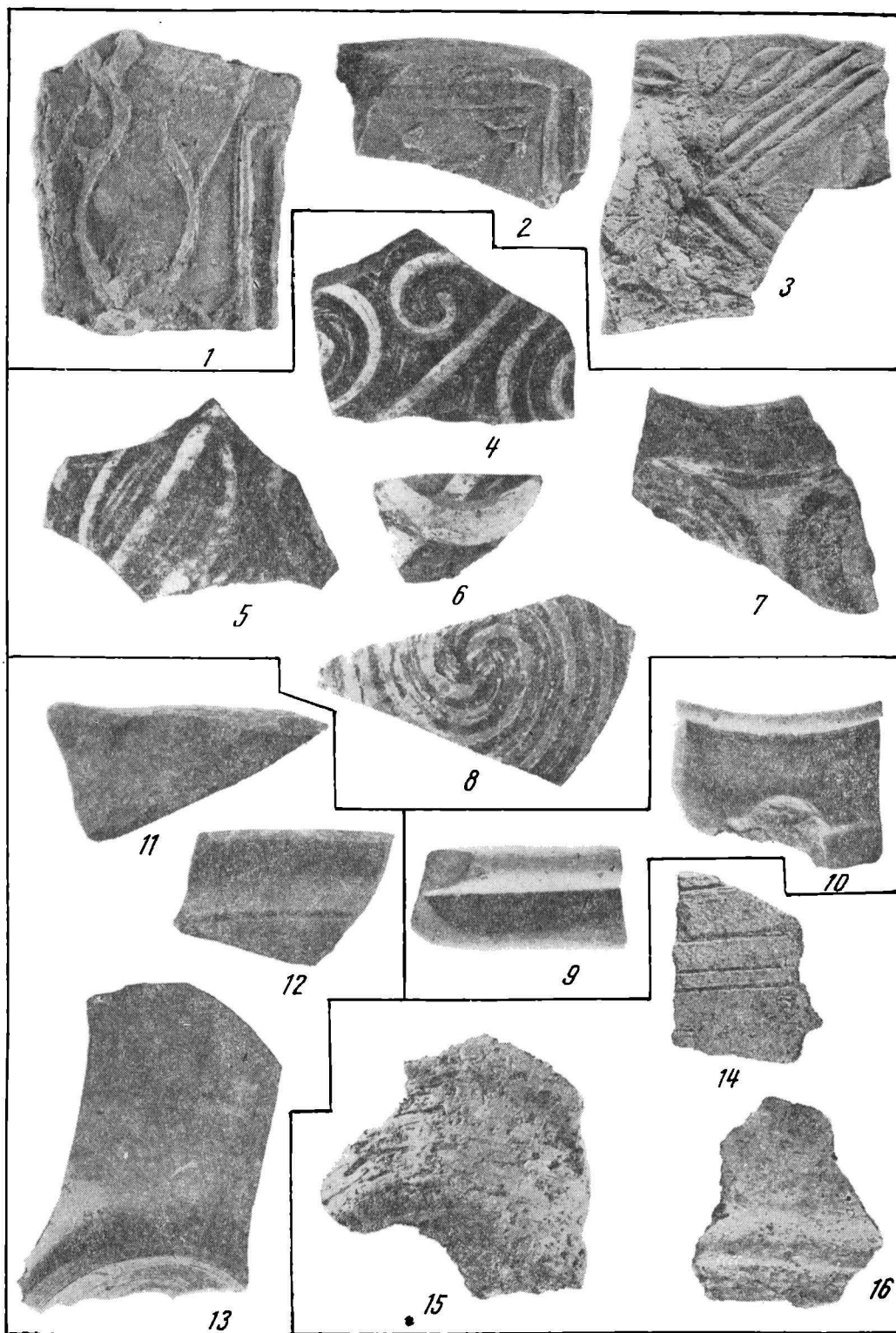

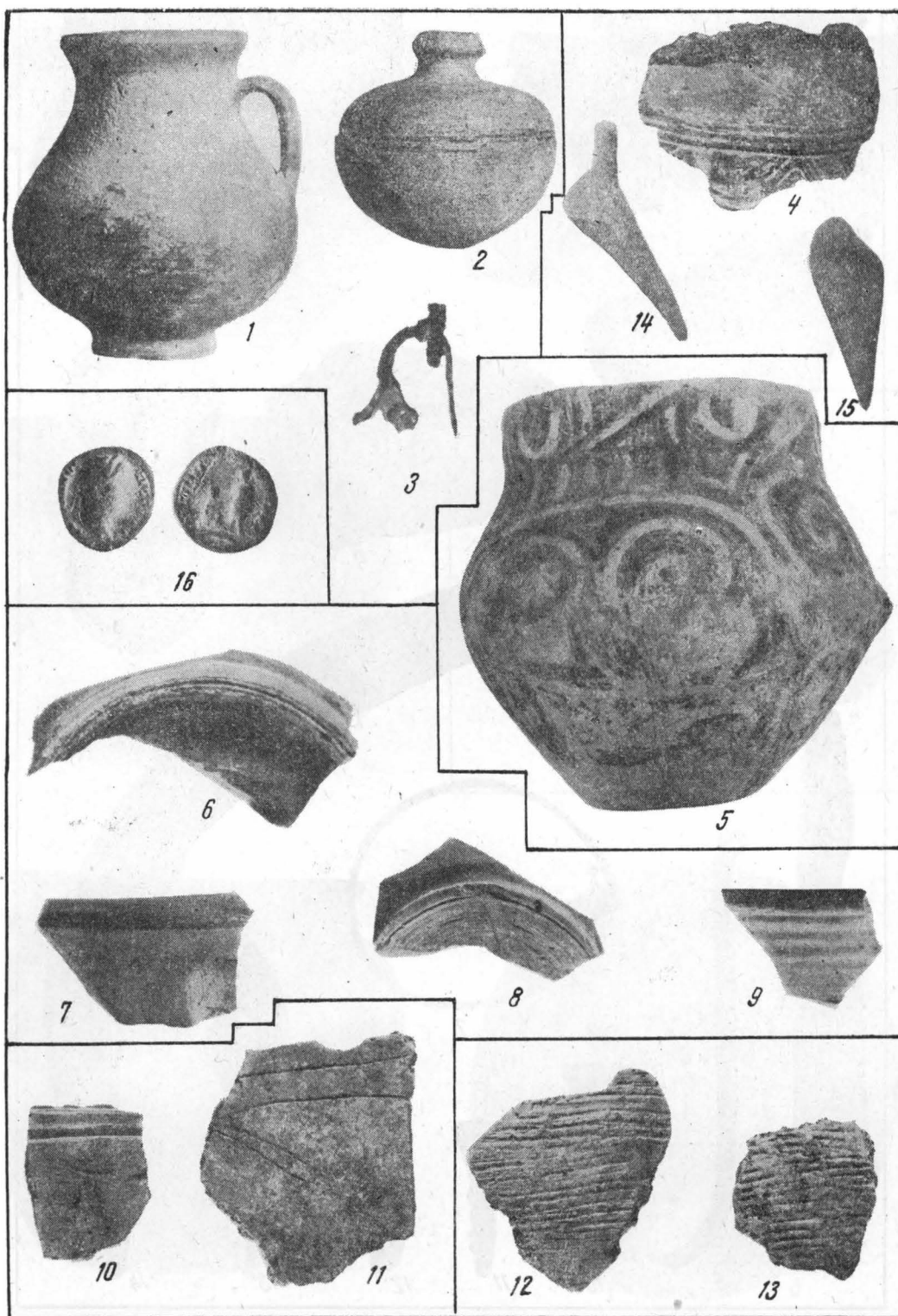
Pl. CCXLII. — 1—7 : *Birlad* (1—2 Valea Seacă, 3—7 Podu de Fier); 16 : *Bîrzești* (La Haltă);
8—15 : *Borosești* (8—13 La Picior, 14—15 Cujba).

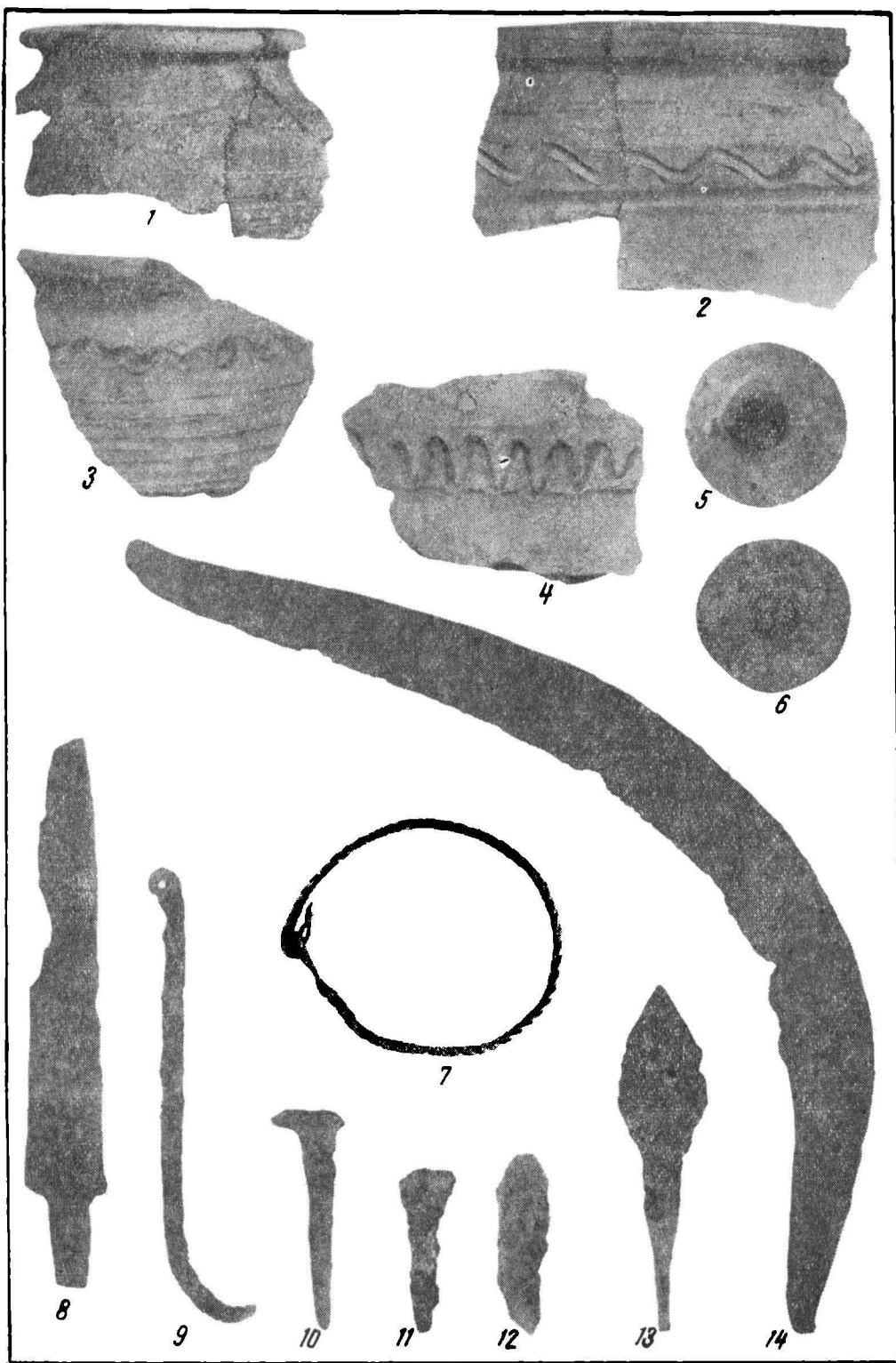
Pl. CCXLIII. — 1–3 : *Borosești* (Cujla) ; 4 : *Bozieni* (Vatra Satului) ; 5–9 : *Cozia* (La Nisipărie) ; 10 : *Goruni* (La Dadus) ; 11–12 : *Ivănești* (La Cișmea) ; 13–16 : *Moșna* (Dealul Stroia).

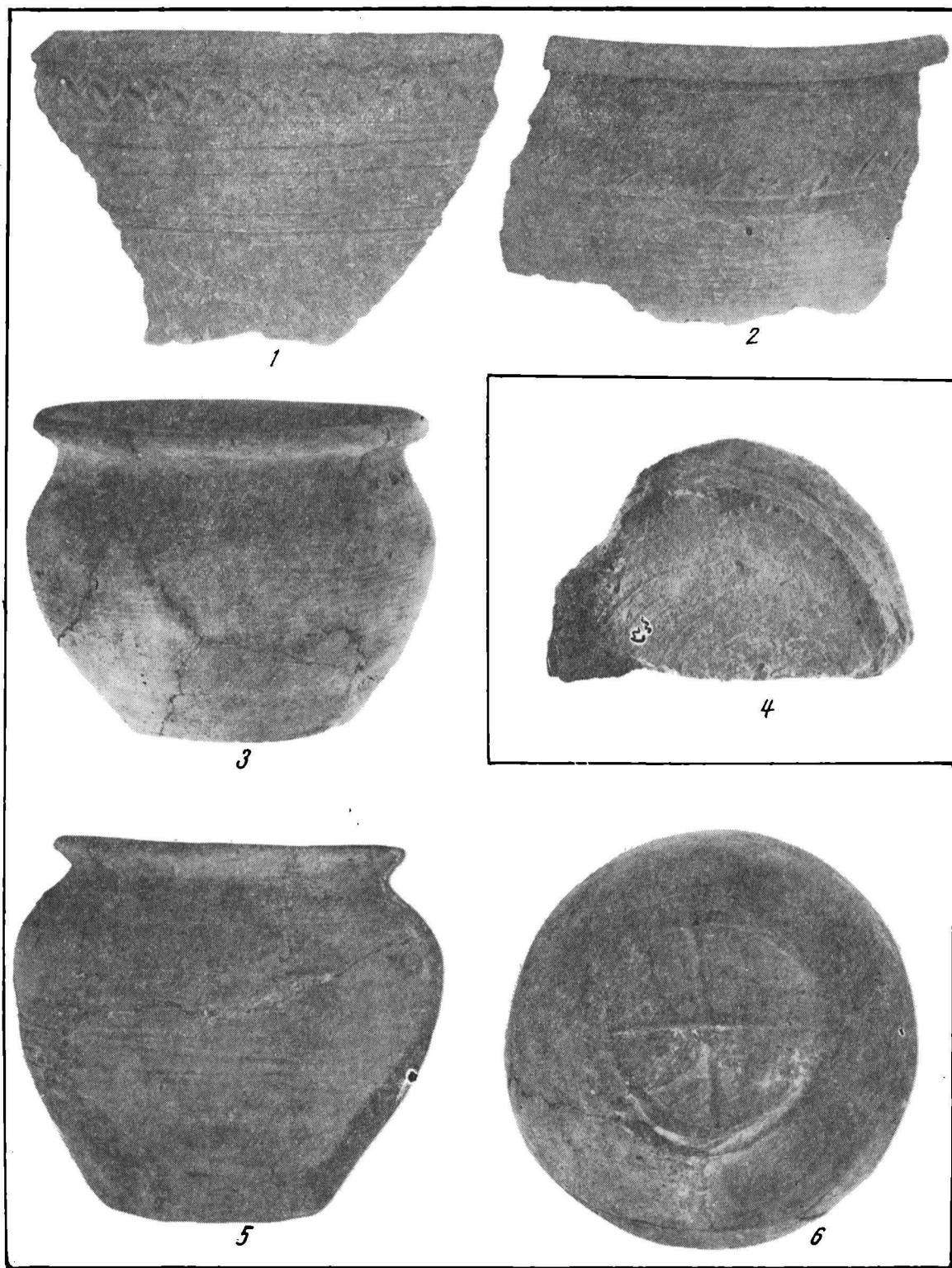

Pl. CCXLIV. — 1—3: *Moșna* (Dealul Stroia); 4—13: *Negrești* (4—8 În Țigănie, 9—10 Coasta Sacovățului, 11—13 C.A.P.); 14—16: *Osoi* (Terasa Prutului).

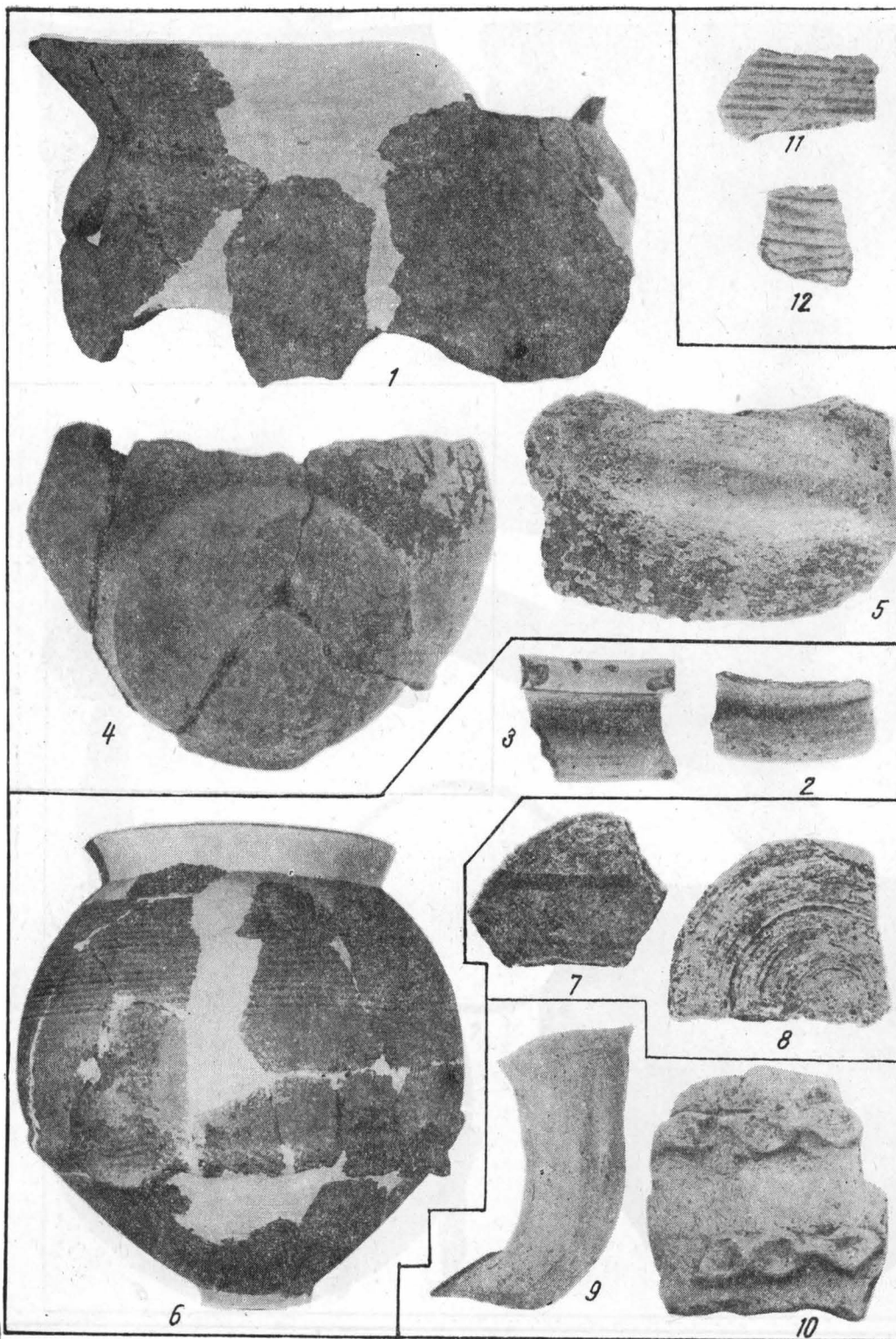

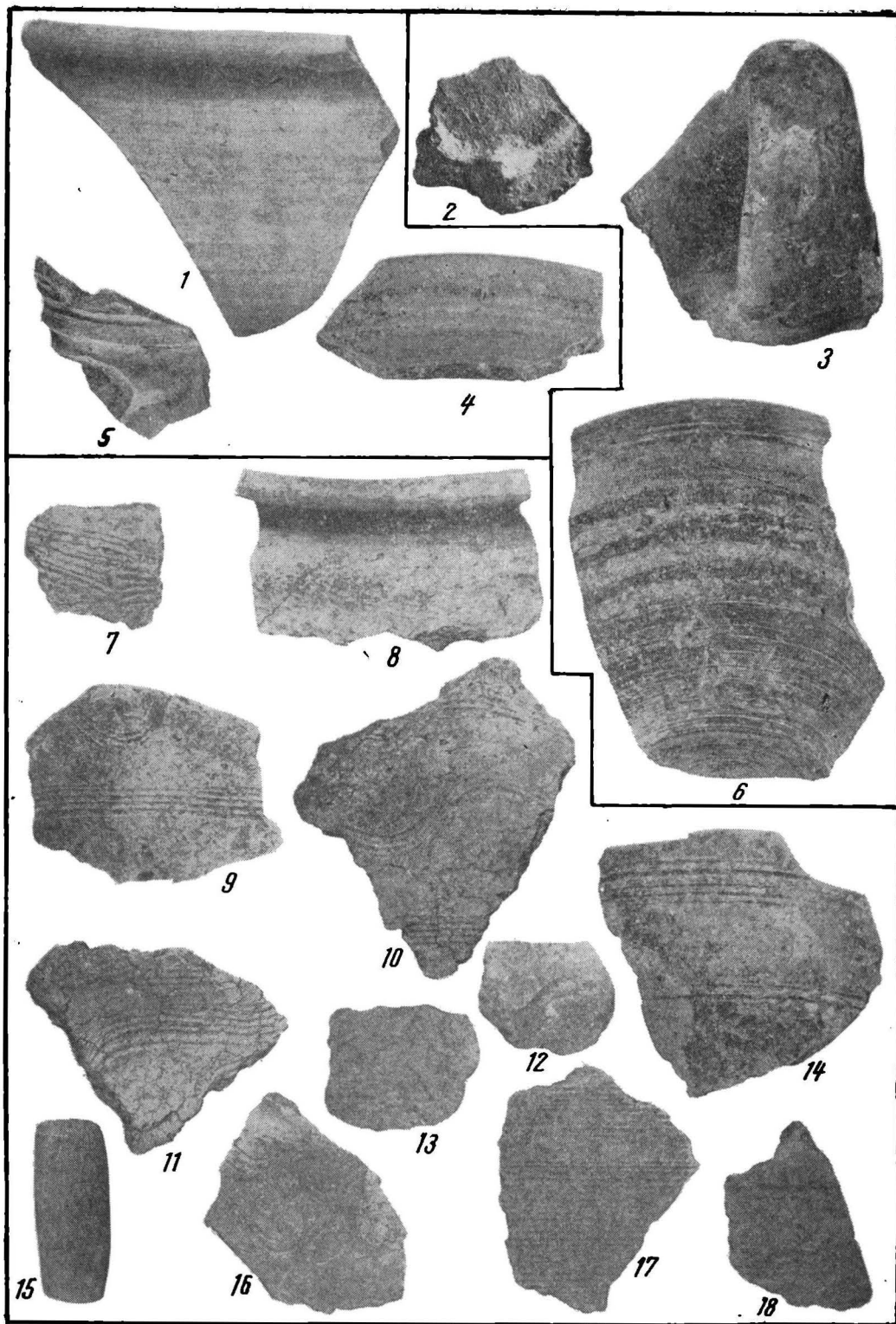
Pl. CCXLV. — 4, 14–15 : *Poiana cu Cetate* (La Cetate); 1–3 : *Popești* (Dealul Vasluiului); 16 : *Pungești* (Dealul Bătrina); 5 : *Râșcani* (Zarea Râșcanilor); 6–9 : *Schitu Duca* (La NE de sat); 12–13 : *Sofronești* (La Pîrîu); 10–11 : *Tanacu* (Chiscul Ulucilor).

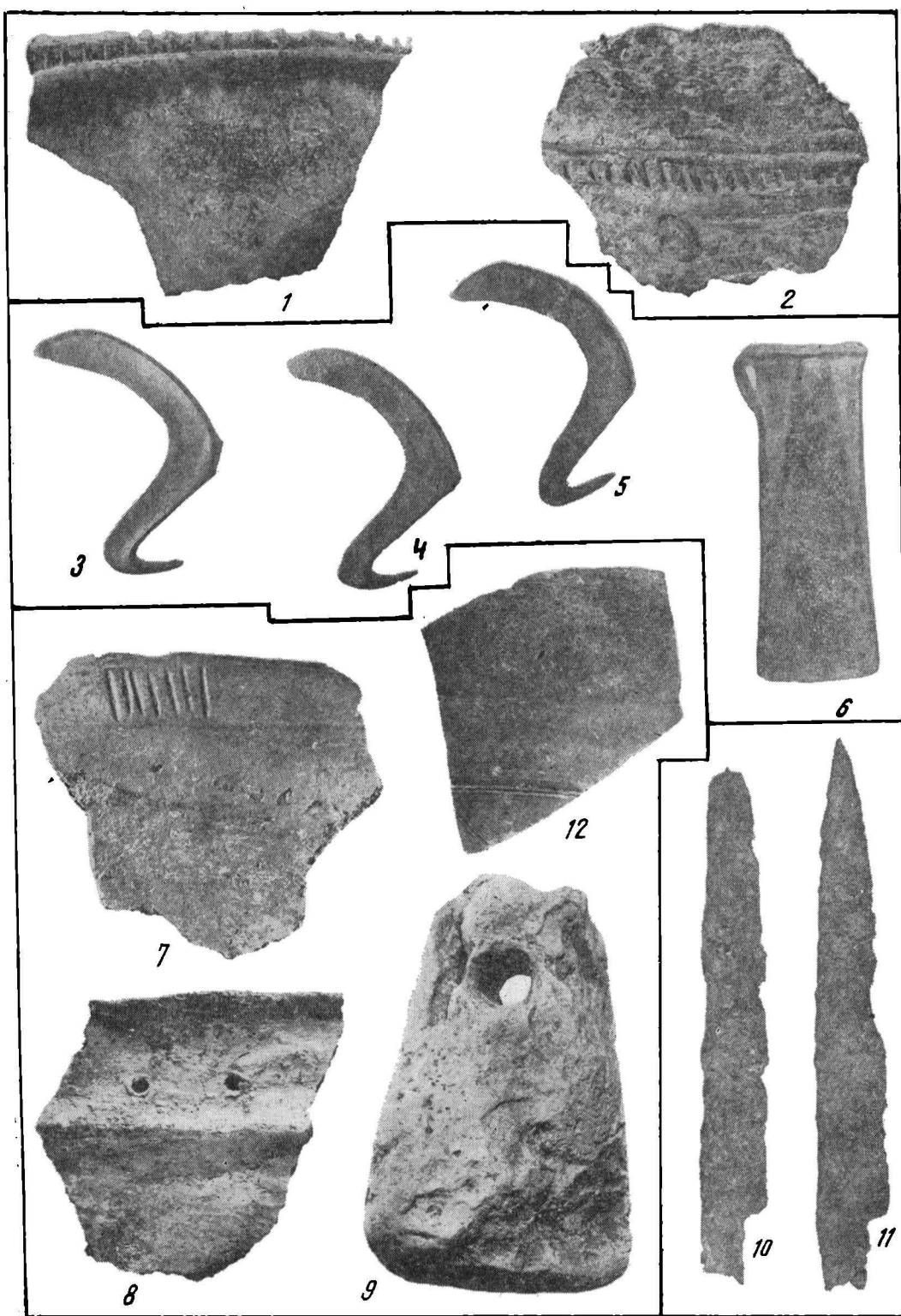

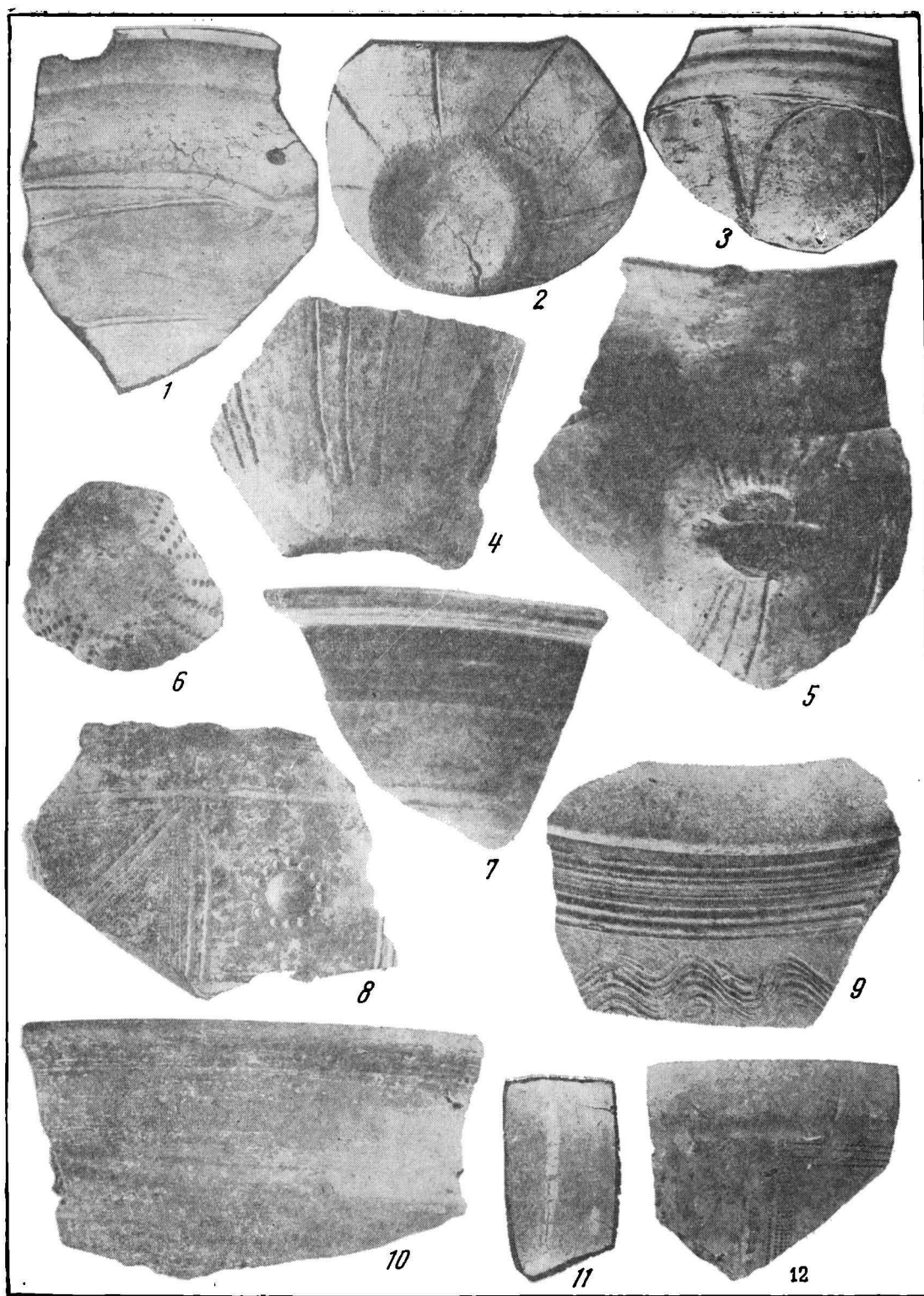
Pl. CCXLVII.— 1—3, 5—6: *Răducăneni* (Ripa Hămeiosului); 4: *Satu Nou* (Sud-est de sat).

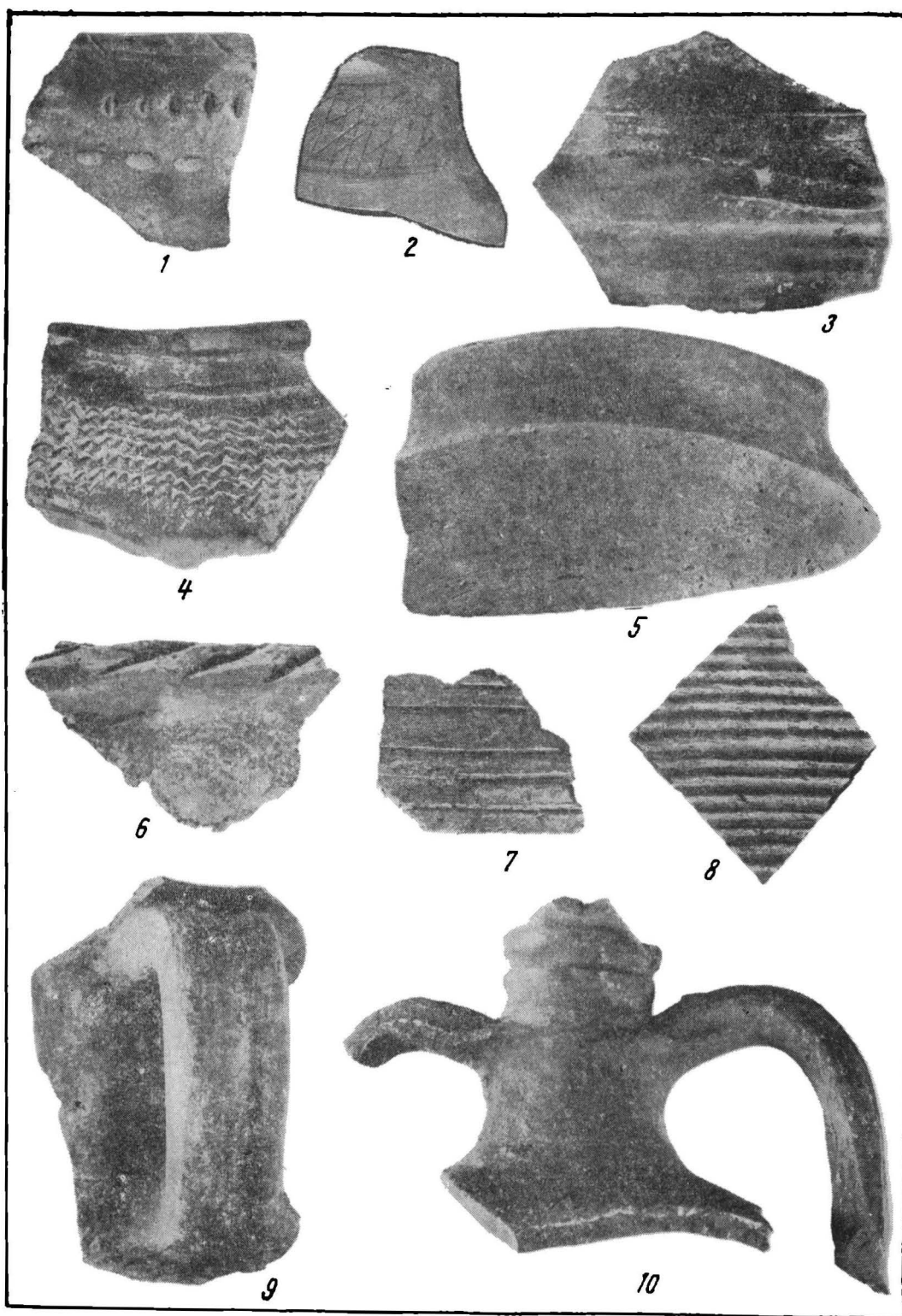

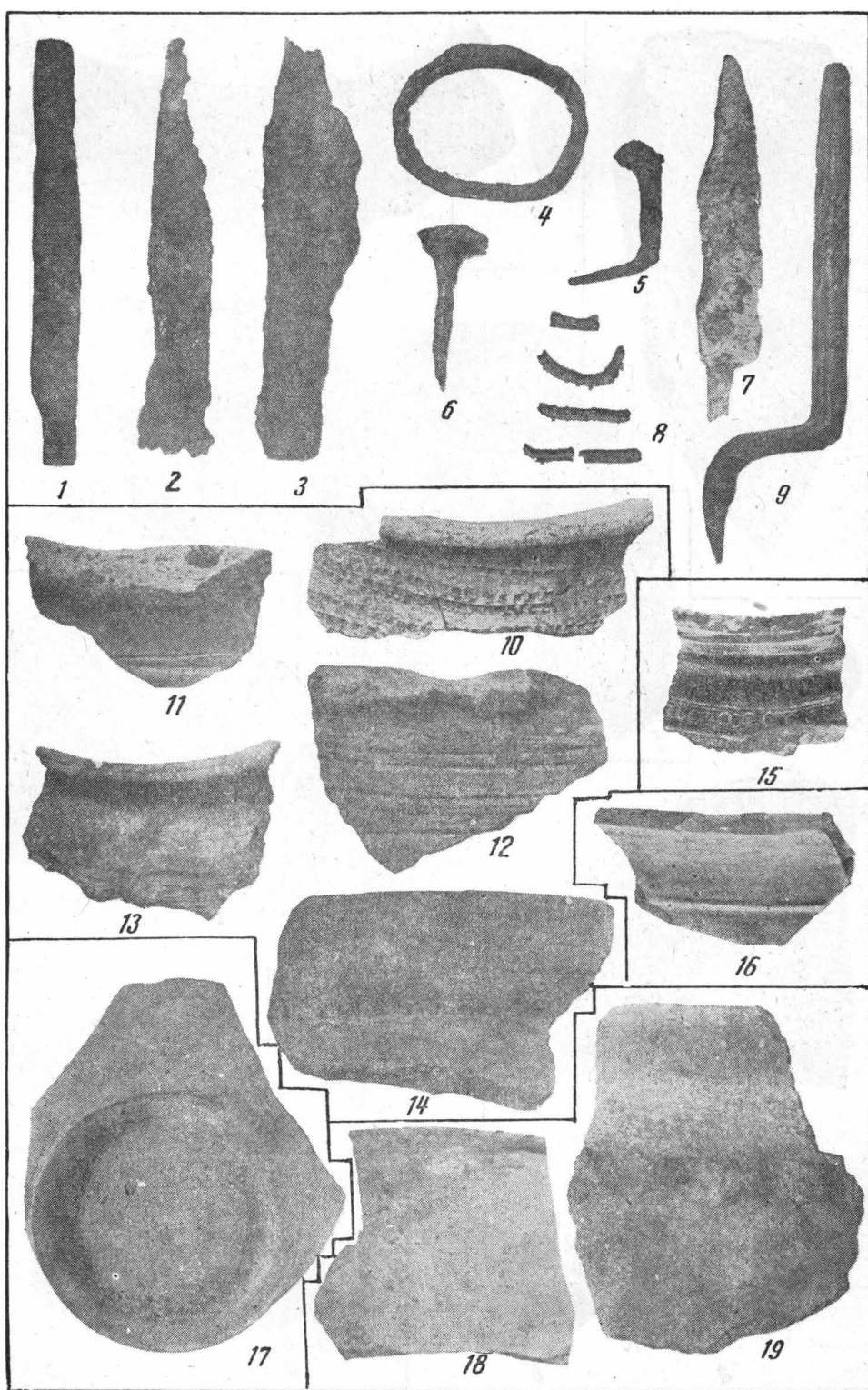

Pl. CCXLIX. — 1, 4—5: *Țușcani* (Vatra satului); 2—3, 6: *Poșta-Elan* (Terasa inferioară pe dreapta pîriului Elan); 7—18: *Oituz* (Piciorul Humăriei).

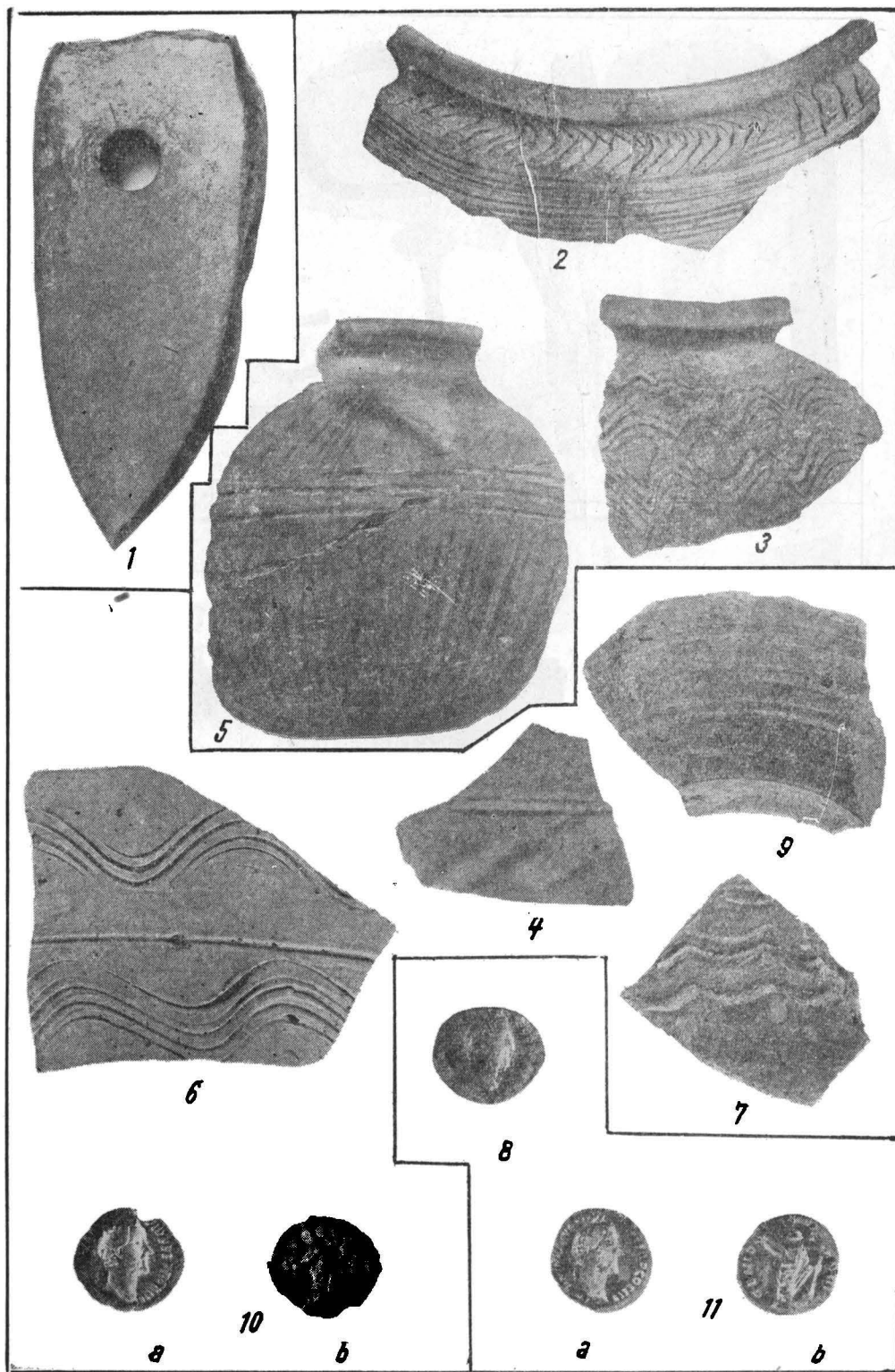

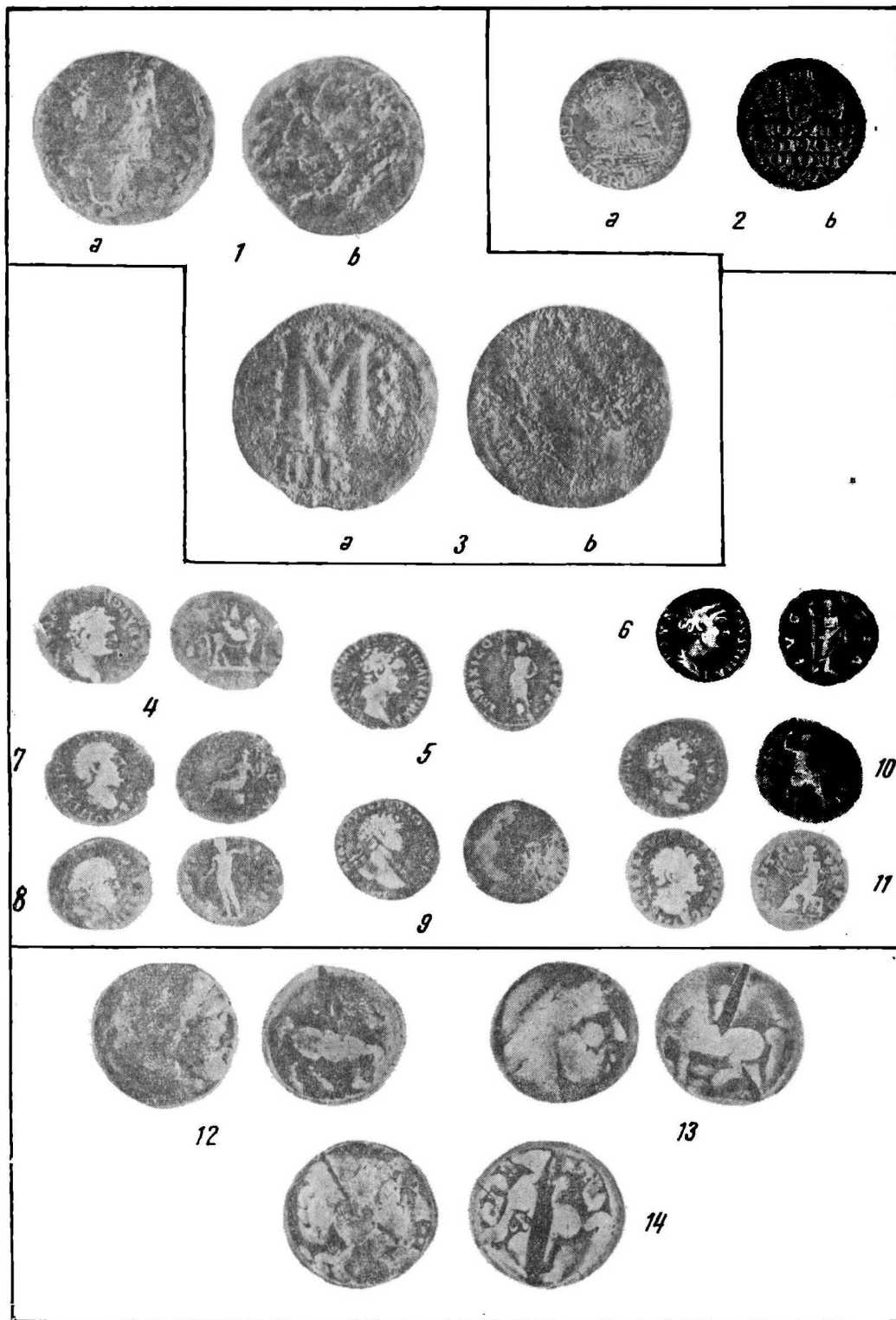

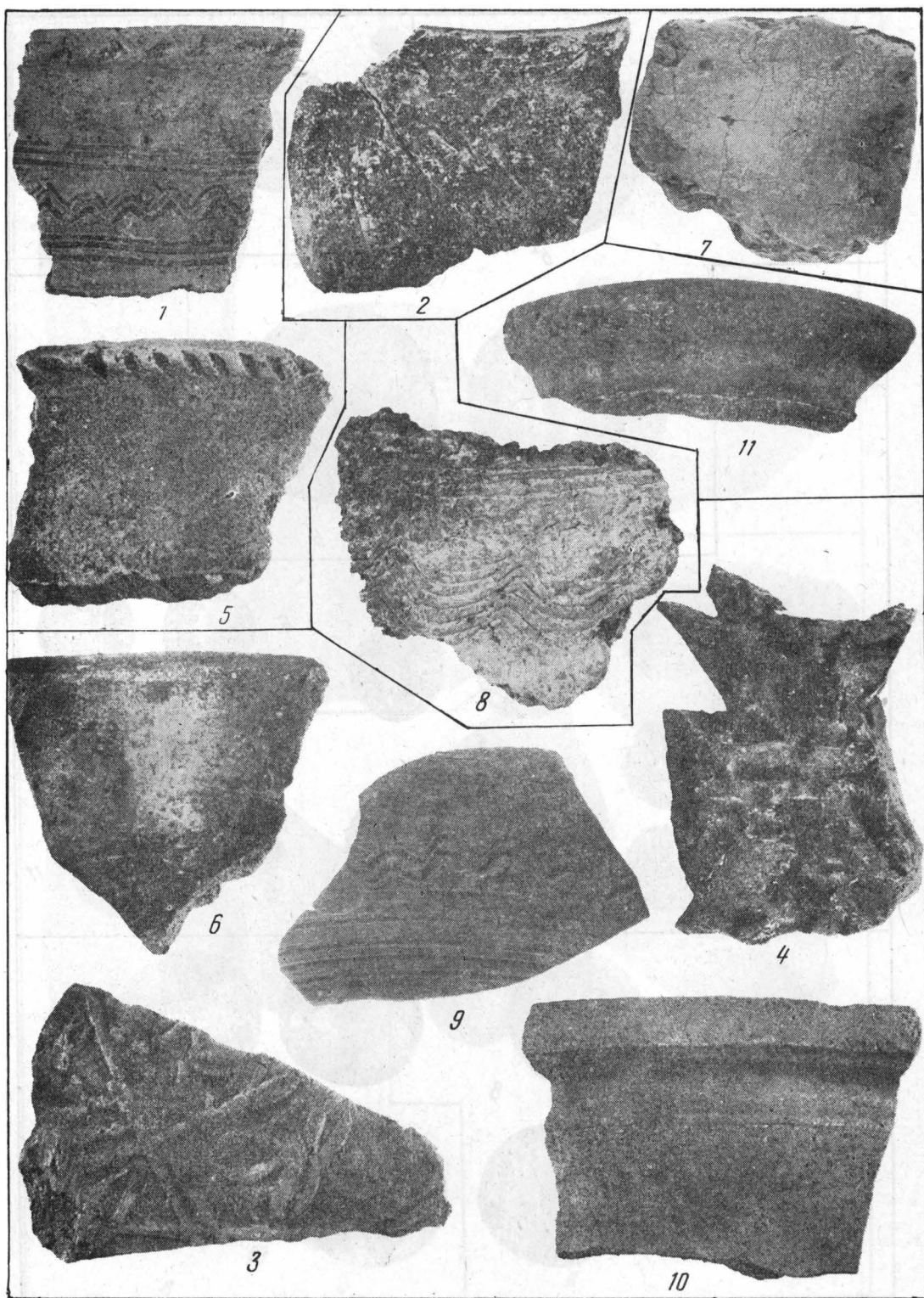

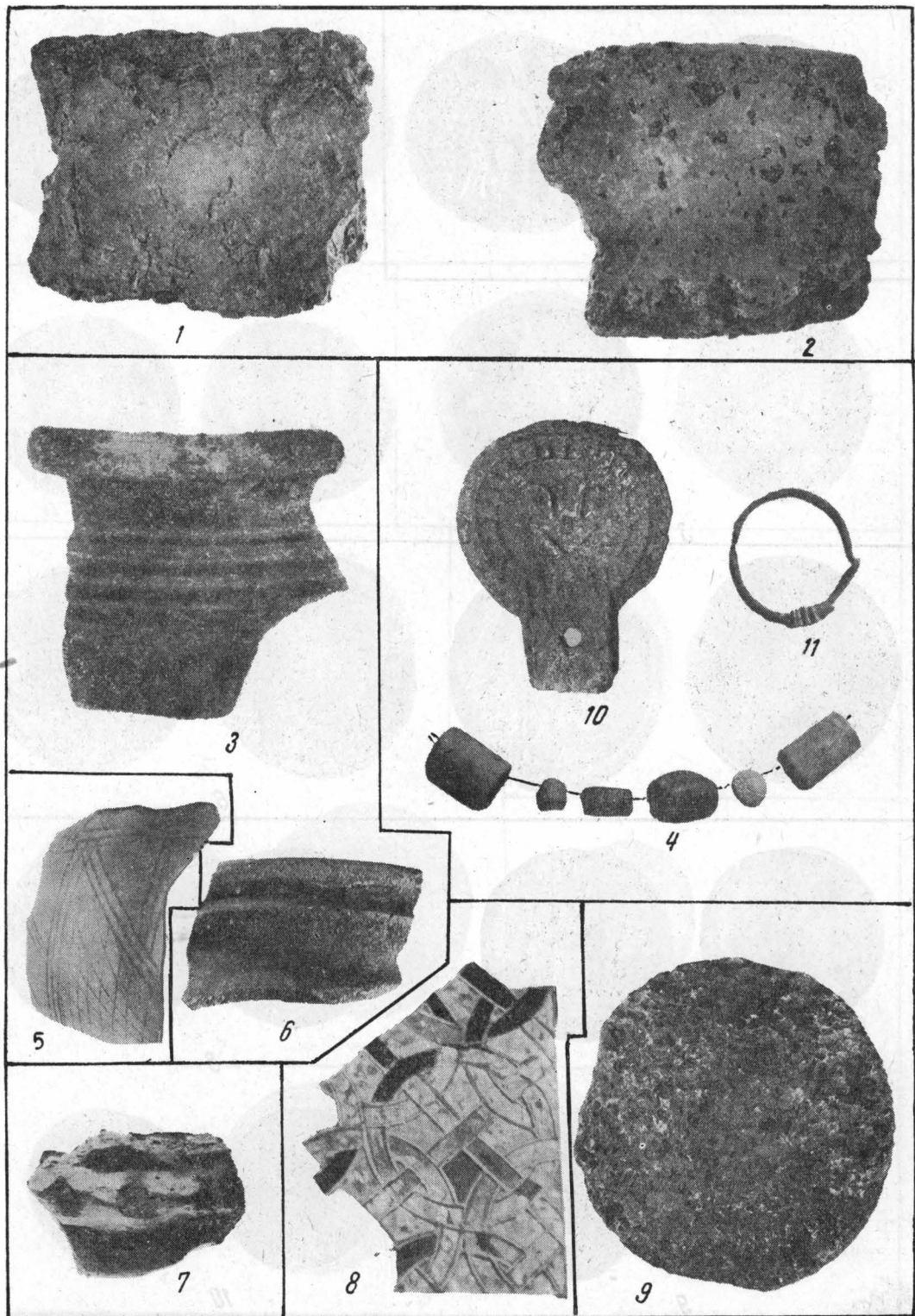

Pl. CCLIII. — 1—9 : *Baia* (Episcopia Catolică) ; 10—14 : *Chircești* (La Dumbravă) ; 15 : *Dumbrava* (Marginea sud-vestică a satului) ; 16—17 : *Cătămărești* (În Luncă) ; 18—19 : *Ibănești* (La Curte).

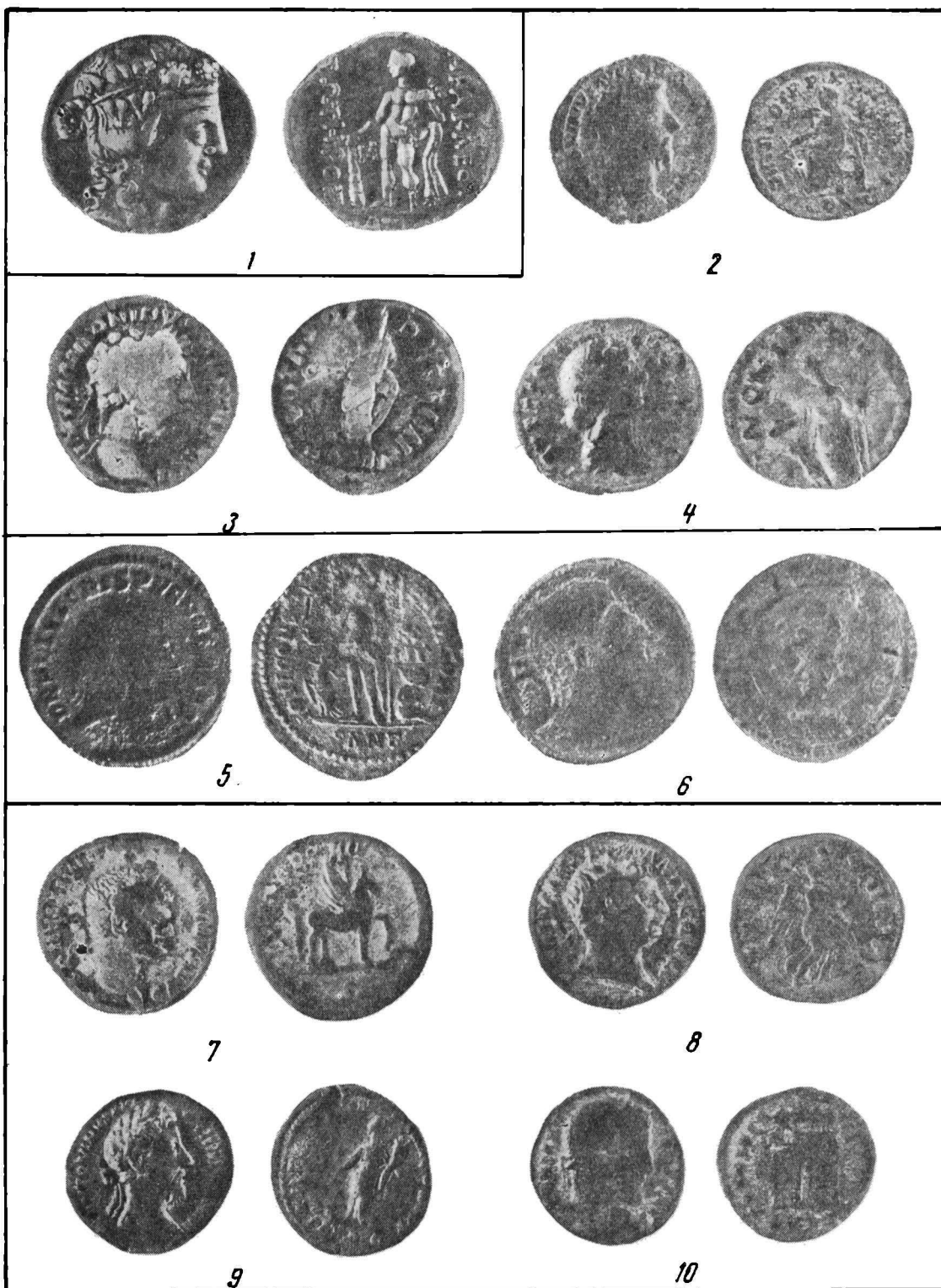

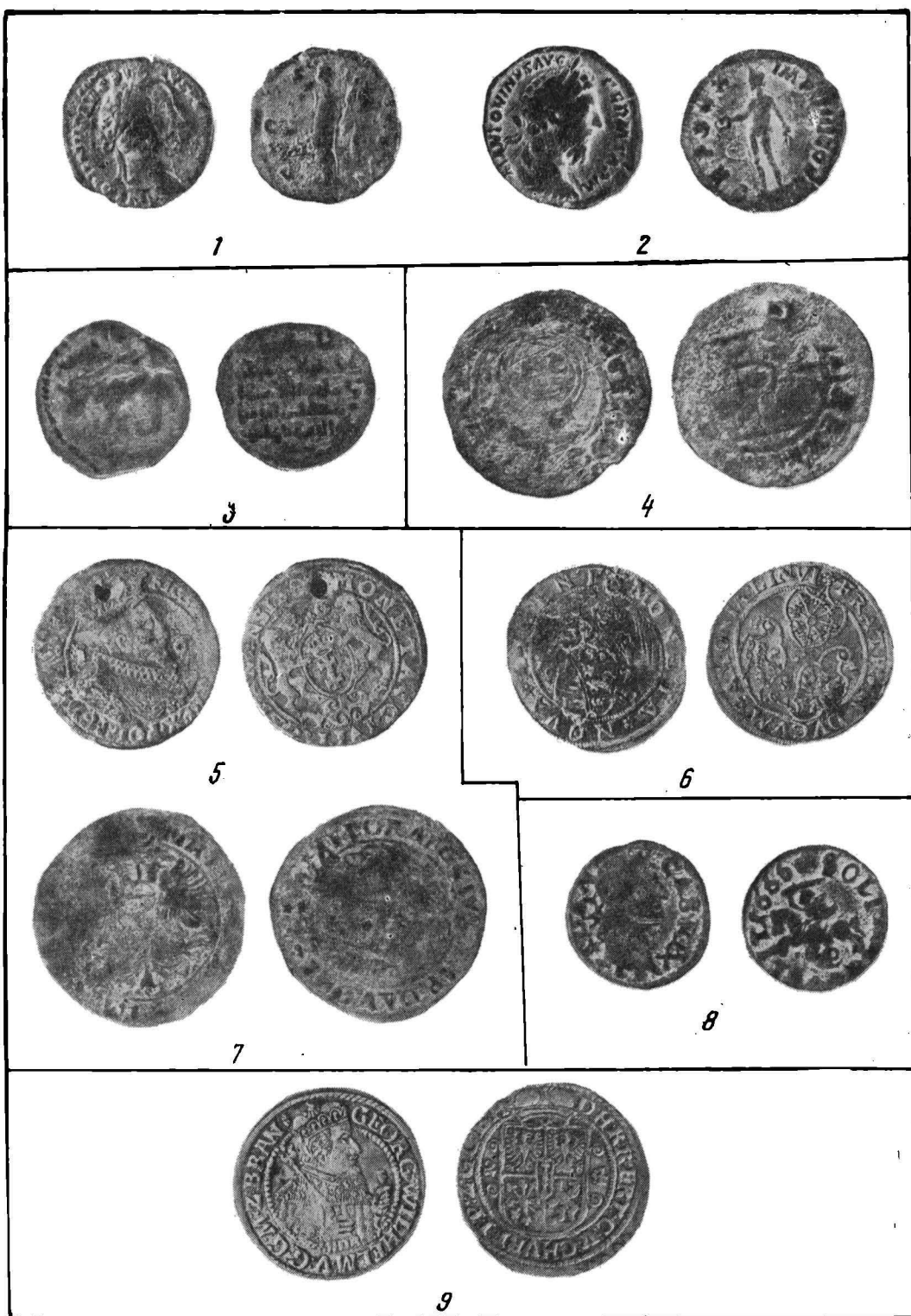

Pl. CCLVII. — 1—2: *Hudum* (Dealul Hudumu); 3, 6: *Șcheia* (La Siliște); 5: *Ștefănești* (Ripa La Burci); 7: *Goruni* (La Dadus); 8: *Botoșani* (Cartierul Popăuți); 9: *Lătăi-Cimpenii* (La Iezătura Veche); 4, 10: *Unetea* (Căpâlna, Căpâlna Veche).

Pl. CCLVIII. — 1 : Poiana Teiului (Pe teritoriul comunei); 2—4 : Mircești (Dealul Miclea); 5—6 : Dănești (La Tufari); 7—10 : Bălești (Strada Dobrogeanu Gherea).

Pl. CCLIX. — 1—2: *Crăiniceni* (Vatra satului); 3: *Iași* (str. Ciurchi nr. 134); 4: *Horlești* (Boțești cu Viișoara); 5, 7: *Clrniceni* (Școala Veche); 6, 9: *Borosești* (Cujba); 8: *Botoșani* (Str. Dobrogeanu Gherea).

Établissements en Moldavie

Depuis l'époque paléolithique jusqu'au XVIIIe siècle

RÉSUMÉ

La méthode géographique en archéologie est aujourd'hui unanimement acceptée et mise en pratique par la plupart des auteurs.

Dans le présent ouvrage, les auteurs se proposent d'exposer quelques problèmes suscités par l'application de la méthode géographique aux recherches archéologiques entreprises pendant 12 années sur le territoire de la Moldavie compris entre les Carpates et le Prut. Durant ces recherches, on a découvert 1299 points, autour de 542 localités explorées, renfermant des vestiges qui laissent présumer les endroits jadis habités. Ces vestiges datent depuis l'époque paléolithique jusqu'au XVIIIe siècle.

En tenant compte de l'application du critérium géographique, ces recherches, au point de vue méthodologique, ont été basées sur une étroite collaboration entre archéologues et géographes dans le but de mieux établir les liens qui existent entre les établissements et les variantes morphologiques des sous-unités géographiques comprises dans le territoire exploré. A l'occasion des recherches effectuées dans ces conditions, on a tenu compte aussi de certaines découvertes de nécropoles et, dans quelques rares cas, d'objets isolés qui peuvent servir comme documents pour préciser l'étendue dans l'espace de l'activité humaine dans le cadre géographique respectif.

En général, en corroborant les données archéologiques et celles géographiques et historiques, nous nous sommes évertués de mettre en lumière les caractéristiques des établissements humains le long des diverses étapes de l'histoire de la Moldavie. En même temps, nous avons réuni, dans la mesure du possible, des documents prouvant que ces endroits ont été continuellement habités, problème qui d'ailleurs reste à être élucidé par les recherches qui seront entreprises avec une plus grande ampleur sur les lieux respectifs.

A cause de la diversité morphologique du territoire de la Moldavie et de l'orientation presque longitudinale de son réseau hydrographique, les recherches archéologiques poursuivant l'identification des établissements humains ont été effectuées à l'intérieur de chaque sous-unité géographique, de la manière suivante : le Bassin du Bahlui, la Plaine de la Jijia Supérieure, le Plateau de Suceava, le Plateau de la Moldavie Centrale, la Dépression de Huși-Elan-Horincea, les Sous-Carpates et la Plaine du Siret. Dans chacune de ces sous-unités géographiques, on a spécialement effectué des recherches dans les prairies et les terrasses situées le long des cours d'eau.

Des résultats obtenus il ressort clairement que, pour découvrir toutes les habitations dans le cadre d'une sous-unité géographique, il est nécessaire d'explorer aussi le reste du territoire où se déroule la morphologie déterminée par les cours d'eau. C'est ainsi que les liens qui existent entre les établissements à différentes époques et les formes du terrain habité

de préférence par les indigènes, de même que par les peuples migrants, ont pu être constatés d'une façon plus précise.

Dans les pages qui suivent, nous présentons, sous une forme générale, quelques-unes des conclusions qui ressortent de ces recherches concernant les habitations de la Moldavie, depuis l'époque paléolithique jusqu'à la fin du féodalisme développé (la première moitié du XVIIIe siècle), conclusions qui résultent de l'étude archéologique, des habitations de ce genre qui ont été découvertes, ainsi qu'il a été mentionné.

I. LA COMMUNAUTÉ PRIMITIVE

Au total, on a identifié 1155 habitations appartenant à la communauté primitive.

1. Les découvertes d'habitations paléolithiques de terrasse se sont beaucoup accrues au cours des deux dernières décennies au Nord-Est et au centre de la Moldavie (179 découvertes dans 121 localités), sans qu'on ait pu identifier jusqu'à présent aucune grotte portant des traces d'habitations paléolithiques. Généralement, durant cette période, on constate une ascension graduelle des habitations des basses terrasses vers des reliefs plus élevés, ascension déterminée probablement autant par les facteurs physico-climatiques, que par les conditions historiques. Ainsi, les quelques habitations de l'époque du paléolithique inférieur (clactonien et levalloisien) sont situées sur les terrasses basses de la confluence des rivières des alentours du Prut. Ces mêmes terrasses basses ont été occupées aussi par les habitations du paléolithique moyen (moustérien) dont quelques-unes se sont étendues sur les terrasses moyennes, ou sur les bords des plateaux. Cependant, la majorité des habitations du paléolithique supérieur appartenant particulièrement à l'aurignacien moyen et tardif (gravettien) se trouve sur les promontoires des terrasses plus hautes et sur les plateaux, pénétrant vers l'Ouest jusqu'aux dépressions des Carpates.

2. Des habitations mézolithiques en petit nombre (5 découvertes sûres et une incertaine dans 6 localités) du tardenoisien ont été identifiées dans les régions basses du terrain, dans la plaine du Bahlui et le corridor du Prut, ainsi que sur les hauteurs dominant la plaine du Nord-Est de la Moldavie.

3. De nombreuses habitations du néolithique (456 découvertes sûres et 131 incertaines), répandues sur presque tout le territoire de la Moldavie, sont situées sur des terrains tantôt bas, tantôt élevés, l'altitude variant non seulement d'une période à l'autre, mais aussi parfois au sein des phases d'un même degré de civilisation. Ainsi, au-delà du protonéolithique, qui n'est point attesté d'une manière concluante, dans les premiers temps du néolithique, la majorité des habitations appartenant aux civilisations Criș (77 découvertes dans 55 localités) et de la céramique linéaire (24 découvertes dans 21 localités) se trouve dans de basses régions, sur des tertres non inondables et sur les terrasses des prairies qui s'étendent le long des rivières, quelques-unes seulement de ces habitations étant établies dans des plaines un peu plus élevées, sur des plateaux, de même que dans des zones de collines. Généralement, elles se concentrent dans les dépressions des champs aux alentours de l'avant-steppe et sont plus rares dans les dépressions sous-carpatiques. L'extension des habitations sur de larges surfaces dépend étroitement du mode nomade de culture des plantes, déterminé par le caractère primitif des outils. Pareillement, dans la phase précucuténienne (34 découvertes dans 31 localités) du néolithique développé, la majorité des habitations occupe des régions basses, situées sur des terrasses inférieures, ou des tertres non inondables, ou sur des témoins d'érosion dans les prairies. En petit nombre elles sont situées sur un emplacement élevé, soit sur des terrasses moyennes, soit sur des promontoires à la lisière des plateaux. Puisque les habitations de la phase Izvoare I₁ se trouvent seulement sur de bas terrains, et quelques-unes de la phase Izvoare I₂ sont placées aussi sur de plus hauts terrains, on peut supposer, jusqu'à preuve du contraire, qu'il y a eu une extension partielle en altitude des habitations de cette dernière phase. Ce n'est que dans

la phase Cucuteni A (146 découvertes dans 114 localités) que se généralise, pour les habitations, l'installation dans des endroits plus élevés des promontoires et des lisières des plateaux, de même que des tertres, aussi bien dans la région de l'avant-steppe que dans la plaine à caractère de steppe du Nord-Est de la Moldavie. Généralement, ces habitations se groupent autour des plaines à caractère de dépression. Ce n'est que dans des cas extrêmement rares que les habitations de cette phase de la civilisation de Cucuteni ont préféré un emplacement bas, lorsqu'elles sont situées sur des tertres dans l'enceinte de vastes plaines. Rarement, on a constaté dans un même endroit des vestiges de demeures des deux phases : précucuteni et Cucuteni A, car la majorité des habitations de la phase précucuteni est située en terrains bas et la plus grande partie des habitations de la phase Cucuteni A occupe des endroits élevés.

A la différence des habitations de la phase Cucuteni A, placées à des altitudes élevées, la majorité de celles appartenant à la phase Cucuteni A—B (23 découvertes dans 21 localités) se trouve dans des régions basses, descendant vers les terrasses inférieures et vers les prairies. Quelques-unes seulement sont placées sur des terrasses plus hautes ou sur les bords ravinés des plateaux. Quant à la phase Cucuteni B, on a découvert de nombreux groupements d'habitations (127 découvertes auxquelles s'ajoutent 132 autres découvertes moins certaines dans 88 localités) qui, comme dans la phase Cucuteni A, sont parsemés aussi bien dans de basses régions, que dans d'autres régions plus élevées des alentours des larges plaines. Ces habitations, localisées dans des régions à caractère plutôt de steppe, contrairement à celles de la phase Cucuteni A, sont plus fréquentes dans le Bassin du Bahlui et dans la Plaine de la Jijia Supérieure.

On constate la même concentration d'habitations dans la Plaine du Nord-Est de la Moldavie à l'époque de la civilisation Horodiștea-Foltești (75 découvertes dans 63 localités) et des tombes en ocre de la période qui marque la transition de l'époque néolithique à l'âge du bronze. Cela est probablement dû aux conditions de cette région plus favorables à l'élevage et à la culture des plantes. Ainsi, les habitations de la civilisation Horodiștea-Foltești de cette région, de même que celles des plateaux de Suceava et de la Moldavie Centrale, occupent avec prédilection les bords des plates-formes et des terrasses élevées et plus rarement les surfaces proéminentes des hautes terrasses. Il faut excepter le couloir du Prut où les habitations sur les positions basses sont caractéristiques.

4. Aux premiers temps de l'âge du bronze (5 découvertes dans 5 localités) et à l'âge du bronze moyen (22 découvertes dans 20 localités), les habitations continuent à se maintenir sur des reliefs élevés, terrasses aux lisières de plateaux, ainsi que dans la période de passage de l'époque néolithique à l'âge du bronze. Cependant, durant l'âge du bronze tardif, elles occupent avec prédilection les terrasses inférieures. Les habitations de l'époque du bronze ancien (la civilisation Foltești II — Schneckenberg) et tardif (la civilisation Noua) se présentent sous forme de « cendriers », la principale occupation des habitants ayant été l'élevage. Elles se distinguent de celles de l'âge du bronze moyen (spécialement de la civilisation Monteoru), qui sont des établissements étendus ayant parfois l'aspect de fortins et dont la population s'occupait également de l'élevage et de la culture des plantes. En ce qui concerne les habitations du groupe Noua, qui sont fort nombreuses (193 découvertes certaines dans 148 localités et 66 incertaines dans 58 localités), la plupart se trouvent dans la Plaine à caractère de steppe du Nord-Est de la Moldavie, à cause des conditions favorables à l'élevage. On les trouve rarement installées sur des terrasses plus hautes ou aux bords des plateaux.

5. Le type d'établissements sous forme de stations dans un emplacement bas ou sur les terrasses inférieures du voisinage des vastes plaines, de la fin de l'âge du bronze, continue à prédominer durant le premier Hallstatt (40 découvertes dans 34 localités), l'occupation principale étant toujours l'élevage. Le plus grand nombre d'établissements de cette étape a été identifié dans la zone à caractère de steppe du Bassin du Bahlui et de la Plaine de la Jijia Supérieure, ainsi que dans la majorité des habitations du groupe Noua. Ils sont plus rares dans le reste de la Moldavie.

Ces caractéristiques des établissements hallstattiens des premiers temps, ainsi que l'occupation principale des habitants, qui fut l'élevage, et la fréquence de certains éléments de culture matérielle du type Noua au sein des emplacements du Hallstatt des premiers temps constituent des preuves évidentes de contacts ethniques et culturels entre les porteurs de la civilisation hallstattienne des premiers temps et ceux du groupe Noua. Pareillement, dans le Hallstatt moyen, époque dont on a identifié jusqu'à présent très peu d'habitations (5 découvertes dans 5 localités), leur emplacement n'est pas limité aux terrasses inférieures, mais s'est étendu aussi sur de plus hautes régions, ainsi que sur les promontoires des plateaux. Dans l'étape actuelle des recherches, il est bien difficile de préciser le rapport numérique entre ces deux types de groupements d'habitations.

Quant à la période suivante, du Hallstatt final, mieux documentée par les identifications archéologiques (65 découvertes certaines dans 54 localités et 175 découvertes incertaines dans 153 localités), on a des preuves évidentes que pour les habitations on a préféré les emplacements plus élevés de la Plaine du Nord-Est de la Moldavie, du Plateau de Suceava et de la Dépression d'Elan-Horincea, tandis que dans les couloirs du Prut et du Siret, ainsi que sur le Plateau de la Moldavie Centrale, la majorité des établissements occupe des terrains bas dans les prairies et sur les terrasses inférieures.

En général, les groupements d'habitations non fortifiés semblent n'être point très étendus, contrairement à ceux fortifiés de remparts de terre et de fossés des Ve — IIIe siècles avant notre ère. Ces derniers se trouvent sur des éminences identifiées jusqu'à présent à Stînceşti, Cotnari, Moşna, Brăhăşeşti et dans d'autres endroits de la Moldavie. Ils sont placés dans la zone de contact des plateaux de Suceava et de la Moldavie Centrale avec la Plaine située dans la dépression du Nord-Est de la Moldavie, et sont orientés vers l'Est, en des lieux de défense et de refuge en cas d'attaques survenues du dehors ou de l'intérieur. Il ne serait point exclu que leur édification ait été déterminée par la pression provenant de l'Est et exercée directement ou indirectement par les Scythes. On peut aussi les considérer comme des réunions de tribus parvenues, ainsi que les découvertes faites l'ont mis en évidence, à un stade plus avancé du développement social et économique de la société thraco-gète au sein de laquelle les différences sociales s'étaient accentuées.

6. On a identifié de nombreux vestiges d'habitations du La Tène II (72 découvertes certaines dans 52 localités et 28 découvertes incertaines dans 28 localités) et III (55 découvertes certaines dans 43 localités et 32 découvertes incertaines dans 30 localités) qui sont parsemés sur presque tout le territoire de la Moldavie.

Les établissements du La Tène II se trouvent en majeure partie dans le Bassin du Bahlui (Coasta Iaşilor), sur le Plateau de la Moldavie Centrale, dans la Dépression d'Elan-Horincea et dans la région sous-carpatique, et seulement en très petit nombre sur le Plateau de Suceava et dans le Couloir du Prut. On remarque jusqu'à présent qu'il n'y en a point dans la Plaine de la Jijia Supérieure et dans la Plaine du Bahlui qui s'étend jusqu'aux confins de la Coasta Iaşilor. En échange, on a constaté deux groupes plus grands de cette époque autour de Iaşi desquels l'un dans la petite dépression de Nicolina, à Ciurea, et l'autre dans le secteur de Iaşi-Holboca-Tomeşti-Vlădiceni et Chipereşti. Il y a eu aussi association, dans quelques endroits, entre les établissements hallstattiens tardifs et ceux du La Tène II.

Sur le Plateau de la Moldavie Centrale et dans la Dépression d'Elan-Horincea, le nombre des établissements installés sur des terrains bas est presque égal à celui situé sur des terrains élevés, tandis que, dans le Bassin du Bahlui et le Couloir du Prut, les habitations à position basse prédominent sur les terrasses inférieures et sur les prairies ; dans la région sous-carpatique, les habitations placées sur éminences prédominent.

Contrairement au Hallstatt tardif, dans le La Tène II les groupements d'habitations fortifiés sur éminences manquent totalement, ce qui indique un affaiblissement probable du pouvoir chez les indigènes soumis par les Bastarnes. La domination de ceux-ci en Moldavie cesse au Ier siècle av. n.è., à la suite des événements historiques qui ont eu lieu dans la région du Bas-Danube.

Dans l'enceinte des établissements explorés, nous avons trouvé des fragments de poteries du type Lunca Ciurei, faites à la main, de tradition hallstattienne, ainsi que d'autres fragments de poteries, faites également à la main, appartenant au type bastarnique. Ces dernières poteries sont noires et polies, ayant des analogies avec celles trouvées dans l'espace compris entre les Carpates, la mer Baltique et le Dniepr. Elles sont parfois associées à des restes d'amphores grecques. La majorité des fragments de poteries du type bastarnique provient des établissements situés dans des lieux bas et plus rarement dans des lieux élevés du Plateau de la Moldavie Centrale et de la Coasta Iașilor.

Pour la phase suivante — La Tène III — on constate une certaine intensité dans l'édification des établissements sur la Coasta Iașilor, dans la Dépression d'Elan-Horincea au contact avec le Plateau, ainsi que dans la région sous-carpatique, et une plus faible fréquence d'établissements dans la Plaine de la Jijia Supérieure, sur le Plateau de la Suceava, dans le Couloir et la Plaine inférieure du Siret. De nombreux établissements de cette époque, situés sur la Coasta Iașilor et sur le Plateau de la Moldavie Centrale, continuent, sur les mêmes lieux, soit bas, soit plus élevés, en proportions presque égales, ceux du La Tène II et même du Hallstatt tardif. Dans la région sous-carpatique, où peu d'établissements du La Tène II sont connus, on trouve actuellement une importante concentration d'habitations, dont quelques-unes à caractère d'oppidum, comme c'est le cas pour Bîtea Doamnei de Piatra Neamț. Celle-ci présente une importance particulière pour la connaissance de l'état avancé du développement social et économique, politique et culturel des tribus géto-daces à l'Est des Carpates. Ce type d'établissement fortifié du La Tène III, qui se différencie par ses caractéristiques du hallstattien tardif rencontré dans le Nord-Est de la Moldavie, apparaît immédiatement après la chute de la domination bastarnique en Moldavie, dans les conditions historiques créées par la pénétration romaine dans la région du Bas-Danube.

Quant aux vestiges de culture matérielle du La Tène III, on remarque la poterie grise travaillée au tour qui se répand à cette époque dans le Nord de la Moldavie, à l'exception de la plaine du Nord-Est de cette région, où elle n'a pas encore été identifiée.

7. De l'époque qui correspond à la province de Dacie (IIe — IIIe siècles de n.è.) datent de nombreux points découverts avec des vestiges d'établissements (51 découvertes certaines dans 46 localités et 15 découvertes incertaines dans 32 localités), répandus dans presque toute la Moldavie, à l'exception du territoire roumain du Sud ayant pour centre Barboși. Des groupements plus importants de semblables établissements correspondant probablement à des rassemblements de tribus, ont été constatés dans la Plaine du Nord de la Moldavie et sur le Plateau de Suceava. Il y a peu de preuves de tels établissements à l'époque du La Tène tardif, sur le Plateau de la Moldavie Centrale, d'où proviennent de nombreux trésors monétaires romains de la seconde moitié du IIe siècle de n.è. et du début du IIIe siècle de n.è., ainsi que dans la région sous-carpatique, où ils continuent les établissements du La Tène tardif. La découverte d'un grand nombre d'établissements daces des IIe — IIIe et IIIe siècles de n.è. dans le Nord et le centre de la Moldavie, d'une part, confirme l'hypothèse de la présence dans ces régions au IIIe siècle de n.è. de tribus géto-daces, c'est-à-dire des Costoboces (hypothèse basée sur la découverte de monnaies romaines), et d'autre part, pour le IIIe s. de n.è., complète les informations d'ordre archéologique concernant les Carpes de cette région. Des vestiges géto-daces de cette époque n'ont pas été découverts au Sud de la Moldavie. A cela vient s'ajouter l'absence de monnaies romaines sur ce territoire, exceptant la zone environnant la ville de Galatz, pour confirmer l'hypothèse de la présence dans cette région de la population sarmate roxolane, cette population n'usant pas de monnaies romaines pour l'échange de ses produits.

La majorité des établissements de l'époque correspondant à celle de la province de Dacie, ainsi que les établissements du IVe siècle de n.è. sont placés dans des régions basses, sur les terrasses inférieures du voisinage de champs favorables à l'agriculture et à l'élevage. Pareillement, les nécropoles sarmates et carpiques contemporaines de ces établissements sont aussi situées dans des endroits bas. Ces bas emplacements des établissements carpiques, ainsi que

des nécropoles carpiques et sarmates, correspondant à l'époque de la province de Dacie, ont été préférés probablement pour faciliter les échanges économiques et les liens politiques entre les tribus carpiques sédentaires et les peuplades sarmates de passage. Ces liens expliquent aussi les influences culturelles que les Carpes et les Sarmates ont exercées les uns sur les autres et qui ont été mises en évidence surtout par la découverte de nécropoles carpiques et sarmates.

Par des identifications récentes, nous avons obtenu de nouvelles preuves que la civilisation locale carpique, se distinguant surtout par les caractéristiques de la poterie grise travaillée au tour, est venue en contact, par des échanges économiques et des liens culturels, avec les produits sarmates et romains, ces derniers représentés principalement par des restes d'amphores romaines, plus nombreux dans la partie méridionale que dans celle septentrionale de la Moldavie. Par ces témoignages, ainsi que par d'autres vestiges archéologiques et numismatiques, il est prouvé que l'influence romaine ne s'est point limitée au territoire romain du Sud de la Moldavie, mais qu'elle s'est étendue plus au Nord, entre les Carpates et le Prut.

II. LA PÉRIODE DE PASSAGE AU FÉODALISME

1. Les débuts de la période de passage au féodalisme, correspondant à la civilisation Sîntana de Mureș-Tcherniakhov (IVe siècle de n.è.), sont bien illustrés sur le territoire de la Moldavie par un nombre de 449 établissements identifiés récemment. Ces établissements sont parsemés presque partout en Moldavie, que ce soit dans la zone de l'avant-steppe ou encore dans les plaines à caractère de steppe. La plupart se trouvent dans la Plaine du Nord-Est de la Moldavie, sur les plateaux de Suceava et en Moldavie Centrale, le long du Couloir du Prut et aussi dans la Dépression de Huși-Elan-Horincea, régions qui ont été plus ou moins habitées dans la période correspondant à celle de la province de Dacie (IIe et IIIe siècles de n.è.). Par contre, les découvertes de tels établissements sont moins nombreuses dans la région sous-carpatique du centre de la Moldavie, intensément habitée durant les IIe — IIIe siècles de n.è. et pendant le La Tène tardif, ainsi que dans la Plaine du Bas-Siret. Ce résultat est probablement dû aux recherches plus limitées effectuées dans cette région.

En général, la majorité des établissements de cette étape de civilisation se trouve entre le Siret et le Prut et est directement liée aux découvertes des établissements situés entre le Prut et le Dniestre.

La présence en grand nombre des établissements de la civilisation Sîntana de Mureș-Tcherniakhov entre le Siret et le Prut peut constituer un indice de l'affaiblissement du pouvoir chez les Carpes vers la fin du IIIe siècle de n.è., à la suite de l'extension dans ces régions de la suprématie militaire et politique des Goths. Le nombre réduit de ces établissements dans la région sous-carpatique pourrait s'expliquer par le maintien du pouvoir des Carpes dans cet important centre habité par les Géo-Daces. Fréquemment les établissements du IVe siècle de n.è. en Moldavie ont été placés aux mêmes endroits où se trouvaient ceux de la période correspondant à celle de la province de Dacie, surtout dans la Plaine du Nord-Est de la Moldavie, où la majeure partie des vestiges d'habitations des IIe — IIIe siècles de n.è. a été découverte. Le type d'établissement du IVe siècle de n.è., ainsi que celui de la période antérieure, des IIe—IIIe siècles de n.è., se caractérise par sa position basse au long des terrasses inférieures et de prairies, dans la Plaine du Nord-Est de la Moldavie, sur le Plateau de la Moldavie Centrale, de la Dépression de Huși-Elan-Horincea et aussi dans la Plaine du Siret. Il n'y a que quelques établissements de la Plaine de Nord-Est de la Moldavie, du Plateau de la Moldavie Centrale, ainsi que la plupart de ceux du Plateau de Suceava qui sont situés plus haut, au bord des plateaux et très rarement sur des terrasses moyennes. La majorité des établissements, caractérisés par un mélange culturel et ethnique, ainsi que les nécropoles contemporaines placées sur les pentes de terrasses situées ou devant ou derrière ces établissements, occupent aussi des reliefs bas. Le choix de bas emplacement pour la majorité

des établissements et des nécropoles de la Moldavie appartenant à la civilisation Sîntana-Tcherniakhov s'explique par les conditions offertes par le milieu naturel, favorable aux occupations de base des représentants de cette civilisation, et aussi par d'autres causes plus complexes d'ordre économique et politique, déterminées par la domination à cette époque des Goths. Quant à la croissance numérique et territoriale de ces établissements, il faut tenir compte pour l'expliquer que l'agriculture était devenue extensive à cause du perfectionnement des outils agricoles et du caractère de la communauté villageoise, et aussi de l'augmentation numérique des familles de cette phase de la communauté villageoise à laquelle on suppose que l'on avait passé durant cette étape de la démocratie militaire, dans les territoires que les Romains n'avaient pas occupés. Les vestiges de civilisation Sîntana de Mureș-Tcherniakhov se caractérisent autant par des éléments de tradition locale, que par d'autres de facture gothique, sarmatique et romaine. Pour le moment, il est difficile de préciser la variante locale en Moldavie de la civilisation Sîntana de Mureș-Tcherniakhov à laquelle ces découvertes appartiennent.

2. Contrairement à l'étape de la civilisation Sîntana de Mureș-Tcherniakhov, celle qui suit, durant les Ve—VIe siècle de n.è. et qui correspond à l'invasion des Huns et des Gépides, est beaucoup moins connue. Outre des découvertes de tombeaux à Concești, N. Bălcescu, Valea Lupului et Botoșani, et d'établissements à Botoșani et à Botoșana, plus ou moins explorés par des sondages et des fouilles archéologiques, peu d'établissements ont été identifiés et reconnus, dont la date fixée au Ve ou au Ve—VIe siècle de n.è., basée uniquement sur les poteries retrouvées, est provisoire. C'est aux recherches futures que revient la tâche de compléter les résultats obtenus jusqu'à présent. La majorité de ces établissements occupe les terrasses inférieures de la moitié septentrionale de la Moldavie, étant placée sur les mêmes lieux que les établissements plus anciens du IVe siècle de n.è. Ces établissements se trouvent en nombre réduit dans la moitié méridionale de la Moldavie et, actuellement, on n'en a pas encore découvert dans la basse Plaine du Siret, qui, par son caractère de couloir de passage, offrait peu de sécurité pour une habitation prolongée.

L'habitation sans interruption dans l'enceinte des mêmes établissements pendant le IVe et le Ve siècle, ou du Ve au VIe siècle, attestée aussi par des formes de civilisation matérielle dérivées de la civilisation Sîntana de Mureș-Tcherniakhov, rend probable l'hypothèse relative à la persistance, sur les mêmes lieux, de la population indigène, à la suite des troubles causés par l'invasion des Huns. Au point de vue chronologique, nous pouvons discerner, en nous basant sur les découvertes archéologiques, surtout sur les poteries découvertes, deux étapes dans l'évolution de la civilisation matérielle de cette époque. La première, datant de la fin du IVe siècle et du début du Ve siècle de n.è., correspond à l'invasion des Huns et se caractérise autant par des éléments locaux (poterie grise à l'aspect de ciment, faite au tour) dérivés de la civilisation Sîntana de Mureș-Tcherniakhov, identifiés récemment et qui restent à être mieux précisés, ainsi que par d'autres éléments d'origine étrangère, essentiellement orientale, répandus en Moldavie par les Huns ou par les Ostrogoths (fibules de bronze à tête triangulaire et pied en losange, boucles d'oreille en bronze, perles en pâte de verre, etc.). La seconde étape, qui date de la seconde moitié du Ve siècle de n.è. et la première moitié du VIe, correspond à la domination des Gépides sur les territoire d'une partie de la Dacie et se caractérise par une plus grande fréquence de poterie grossière, faite à la main, qui, par ses particularités, est différente des vases faits à la main au temps de la civilisation Sîntana de Mureș-Tcherniakhov (IVe siècle de n.è.) et Șipot-Suceava (VIe—VIIe siècle de n.è.). En ce qui concerne la poterie grise fine ou à aspect de ciment, faite au tour, identifiée dans l'enceinte des établissements de ce temps-là, bien qu'il y ait encore des difficultés pour préciser sa chronologie et l'encadrer au point de vue culturel, il semble qu'elle ait appartenu à la population indigène qui a vécu sur le territoire de la Moldavie pendant la période immédiatement antérieure à la pénétration des Slaves.

3. La période qui va du VIe au Xe siècle, quand la formation du peuple roumain et de sa langue est achevée à la suite de la cohabitation de la population autochtone avec les Slaves

et à l'assimilation graduelle de ces derniers par les indigènes, est beaucoup mieux connue en Moldavie, grâce aux sondages et aux fouilles archéologiques ainsi qu'à de nombreuses identifications. Par ces recherches, on a obtenu des données précieuses se rapportant aux caractéristiques des établissements et à la civilisation matérielle des principales étapes de cette période.

La première étape, qui correspond à la pénétration des Slaves au VIe siècle, attestée historiquement, est plutôt considérée comme un postulat que prouvée par des découvertes archéologiques. Ainsi, les vestiges d'habitations identifiés jusqu'à présent, par des sondages à l'endroit où l'on a découvert la fibule digitale de Iași (La Croix de Ferentz), ne datent point du milieu du VIe siècle de n.è., époque à laquelle on a attribué la fibule respective, mais plutôt de l'époque immédiatement suivante (VIe—VIIe siècle). De même, quant aux poteries faites au tour, en pâte grumeleuse avec des grains de sable, découvertes à Rediu Tatar, et qui présentent des analogies avec le groupe Ciurel-Ipotești-Cîndești, on n'a pas encore précisé leur genèse, car des fouilles sur le lieu respectif n'ont pas encore été effectuées.

On connaît mieux l'étape Șipot-Suceava, de la fin du VIe siècle et de la première moitié du VIIe. C'est à elle qu'appartiennent les 11 découvertes faites dans La Plaine du Nord-Est de la Moldavie, sur le Plateau de Suceava et dans la Dépression d'Elan-Horincea, toutes provenant de bas emplacements, dans l'enceinte des terrasses inférieures et des prairies, ayant en face des plaines marécageuses et derrière, des collines boisées. La plupart de ces établissements, ainsi que ceux qui leur font pendant entre le Prut et le Dniestr, occupent la zone de l'avant-steppe à la limite des dépressions ou des prairies et des plateaux ou collines boisées, en contraste avec la majorité des établissements de la population indigène de Valachie, qui, sous l'influence des Slaves, se trouve le long des prairies de la Plaine Roumaine.

Les vestiges d'habitations slaves de ces établissements de la zone d'avant-steppe en Moldavie s'expliquent par les diverses relations avec les Slaves de l'Est du Prut, relations que, probablement, les principaux gués de cette rivière et « les portes » de Țirgu Frumos et de Bucecea ont permis d'établir, ainsi qu'il résulte du groupement sur une carte des établissements de ce temps-là autour des villes de Iași et de Suceava. Les établissements de cette époque, formés par des rangées plus ou moins régulières de demi-chaumières avec foyers en pierre dans l'un des coins, sont du type concentré qui correspond aux grandes familles patriarcales.

En ce qui concerne les preuves matérielles de leur civilisation, à côté de la poterie grossière faite à la main, en pâte à argile réfractaire d'aspect slave, on en a identifié une autre travaillée au tour lent, en pâte sablonneuse contenant du menu gravier, qui peut être considérée de provenance indigène.

L'étape suivante, connue sous le nom de civilisation Hlincea et datant des VIIe—VIIIe siècles, est beaucoup mieux connue, grâce aux nombreuses découvertes d'établissements en Moldavie.

La première phase de cette civilisation (Dorobanțu), caractérisée par l'usage fréquent de la poterie faite à la main, est, pour le moment, assez faiblement attestée. Par contre, de la seconde phase de cette civilisation datent de nombreux établissements du type des anciens villages du Bassin du Bahlui, du Plateau de la Moldavie Centrale et de la Plaine de la Jijia Supérieure, qui se concentrent presque dans la même zone où étaient placés ceux de l'étape antérieure (Șipot-Suceava), le long des voies de pénétration des Slaves venant de la direction du Prut. Dans beaucoup de cas, ces établissements ont été installés sur les emplacements occupés auparavant par d'autres, plus anciens, du IVe siècle et même des Ve—VIe siècles de n.è. de la zone d'avant-steppe. Pourtant, à la différence des établissements du IVe siècle de n.è., ceux appartenant à la civilisation Hlincea sont moins nombreux (40 découvertes) parce que les mêmes terres étaient cultivées plus longtemps grâce au perfectionnement des outils agricoles.

Ces établissements, situés avec prédilection sur de bas emplacements, au milieu de terrains fertiles dans le voisinage des étangs et des forêts, occupent de plus larges surfaces que pendant l'étape antérieure et appartiennent au type d'établissements disséminés en de petits

groupes d'habitations correspondant aux familles patriarcales de la période de transition vers la communauté territoriale.

En ce qui concerne l'aspect matériel de la civilisation de l'époque respective, outre la poterie faite à la main de type slave archaïque apparentée à l'espèce plus ancienne de la phase Șipot-Suceava, on a pu identifier encore une autre, travaillée au tour lent, qui, par les particularités de sa pâte, de sa forme et de sa décoration, pourrait être attribuée à l'élément indigène. Jusqu'à présent, cette sorte de poterie, avec de proches analogies à Bezid et Sălașuri (VIIe—VIIIe siècles de n.è.) du Sud-Est de la Transylvanie, a été identifiée dans plusieurs établissements de la phase moyenne de la civilisation Hlincea en Moldavie, du Nord jusqu'au Sud de cette province, en exceptant, pour le moment, la région comprise entre le Siret et les Carpates et la Plaine du Siret. Il est fort probable que la généralisation de cette espèce de poterie travaillée au tour, à caractère indigène, et, en même temps, la disparition graduelle de la poterie de type slave faite à la main correspondent au procès d'assimilation de la civilisation matérielle des Slaves par les indigènes. Ce procès devient encore plus évident à l'étape suivante, protodridu (VIIIe—Xe siècles de n.è.), quand eut lieu la transition vers la civilisation ancestrale roumaine du type Dridu. Cette étape, connue par les résultats des fouilles de Dănești et de Spinoasa, est attestée par un nombre relativement grand de découvertes d'établissements (40 découvertes certaines dans 32 localités et 7 découvertes incertaines dans 6 localités), dont seulement quelques-uns peuvent être considérés du type Horodiștea (Fundul Herței, Baranca-Alba Hudești et éventuellement Poiana cu Cetate). Ces établissements, répandus sur des emplacements bas, dans l'avant-steppe du Bassin du Bahlui, sur le Plateau de la Moldavie Centrale, dans la Dépression d'Elan-Horincea et les Sous-Carpates, se groupent dans les zones de dépression, où l'on constate une plus grande fréquence des établissements de cette étape. Ils appartiennent au type d'établissements disséminés et présentent des caractéristiques pareilles à celles des établissements de l'étape antérieure.

Comme produits de cette civilisation, on trouve plus fréquemment la poterie slave faite au tour à rotation lente et influencée par la poterie locale, ainsi que la poterie à caractère protodridu, laquelle, par les caractéristiques de sa pâte, de sa forme et de sa décoration, continue l'espèce, correspond de la civilisation Hlincea et précède immédiatement celle de la civilisation Dridu, étant pour l'instant plus largement répandue au Nord de la Moldavie. Ces constatations, se rapportant aux préliminaires de la civilisation Dridu en Moldavie et qui viennent à l'appui de la thèse soutenant le caractère indigène de la civilisation carpato-danubienne, doivent être vérifiées et complétées par des recherches ultérieures.

III. LE RÉGIME FÉODAL LE DÉBUT DU FÉODALISME

Dans l'évolution de la période de début du féodalisme en Moldavie, on a distingué, grâce aux récentes découvertes, les cinq étapes suivantes : Dridu (X^e—XIe siècles), Răducăneni (XIe—XIIe siècles), le XIIe siècle, les XIIe—XIIIe siècles et les XIIIe—XIVe siècles.

1. L'étape Dridu (X^e—XIe siècles), nommée ainsi d'après la civilisation Dridu, est attestée par un nombre relativement grand d'établissements ouverts du type disséminé (27 découvertes certaines et 8 incertaines), dont la majorité provient de la zone de l'avant-steppe de la Dépression d'Elan-Horincea et de la vallée du Bahlui. Ils sont caractérisés par leur emplacement bas dans le voisinage de terrains fertiles, près des cours d'eau et des forêts. Pourtant ils ne manquent pas complètement dans la Plaine de la Jijia Supérieure, dans les Sous-Carpates et dans la steppe proprement dite du Sud de la Moldavie. Dans l'avant-steppe, ils se trouvent souvent sur les emplacements d'établissements plus anciens des phases moyenne et tardive de la civilisation Hlincea. L'association, dans certains cas, sur les mêmes lieux, de vestiges d'habitations à caractère protodridu avec d'autres du type Dridu est fort significative

pour la genèse de la variante de la civilisation Dridu au Nord du Danube, ainsi que pour la continuité de l'élément autochtone de cette région aux VIIIe—XIe siècles.

Lié à ces problèmes, un intérêt particulier est présenté par la poterie faite au tour à rotation rapide qui continue l'espèce locale de type protodridu, plus ou moins influencée dans son évolution par la civilisation Dridu. Auprès d'elle, on distingue la poterie faite au tour plus lent, en pâte argilo-sablonneuse, qui continue partiellement la tradition de la poterie slave, influencée seulement par la poterie de la civilisation Dridu. Enfin, l'espèce de poterie grise à décoration de lignes luisantes, par sa présence dans les complexes de la civilisation Dridu, pourrait être considérée comme appartenant à la population ancestrale roumaine.

2. L'étape de Răducăneni (XIe—XIIe siècle) est attestée par un nombre relativement grand d'établissements (45 découvertes certaines et 6 incertaines), localisés en plus grande partie dans l'avant-steppe du centre que dans les civilisations antérieures Dridu et Hlincea. En général, le fait que l'avant-steppe et la steppe du Nord de la Moldavie ont été tout aussi faiblement habitées aux XIe et XIIe siècles qu'aux Xe et XIe siècles, rend peu probable l'hypothèse que cette région ait été peuplée, durant les étapes respectives, par des émigrés venus de Transylvanie.

Par contre, des établissements du début du féodalisme placés dans l'avant-steppe du centre et du Sud de la Moldavie et répandus sur des surfaces où l'on trouve superposés des établissements de la civilisation Dridu et de l'étape Răducăneni (XIe—XIIe siècles) peuvent être invoqués, à l'appui de la thèse soutenant la continuité d'habitation dans ces régions durant les phases respectives du haut féodalisme.

Le type d'établissement, par ses caractéristiques, continue celui de l'étape antérieure. Il en a été de même quant aux occupations principales des indigènes sans que l'on puisse préciser jusqu'à quel point la division du travail est intervenue et les artisans se sont séparés des agriculteurs. La même continuité est attestée par quelques éléments caractéristiques de la pâte, de la forme et de la décoration de certains vases d'argile auprès desquels on rencontre pour la première fois, dans cette phase, des chaudrons en argile faits d'après des modèles en métal et introduits chez la population autochtone par les migrations des Petchenègues et des Cumans, lorsque ces nomades sont devenus sédentaires.

3. L'étape du XIIe siècle est illustrée seulement par 5 découvertes d'établissements de la zone d'avant-steppe du Nord de la Moldavie dont la poterie présente des analogies avec les découvertes faites dans la R. S. S. Moldave et dans la R. S. S. d'Ukraine. Autant par la poterie que par d'autres éléments d'inventaire caractéristiques, comme des fusaïoles d'ardoise rouge de type Ovrutchi et d'autres parures en argent de l'établissement de Hlincea et du trésor de Voinești, on peut déduire l'influence de la civilisation de l'Etat kiévien dans la période de son expansion vers l'Ouest.

4. L'étape comprenant les XIIe—XIIIe siècles est illustrée par un nombre plus grand de points habités (24 découvertes certaines et 12 incertaines), massés dans l'avant-steppe du centre et du Sud de la Moldavie, étant, d'habitude, situés sur les terrasses inférieures ou sur les terrasses des prairies. Dans certains de ces points, surtout dans la zone de contact entre la Coasta Iașilor et la dépression du cours inférieur du Bahlui, il y a des preuves de continuité d'habitation, avec quelques interruptions du VIIIe siècle jusqu'au XIIIe siècle inclusivement.

Pour la poterie découverte dans ces points, on remarque l'espèce grise de tradition locale avec des influences étrangères non précisées, ainsi que celle rouge, polie, d'origine méridionale.

5. L'étape comprenant les XIIIe—XIVe siècles est représentée par un plus grand nombre de découvertes d'établissements (26 points de découvertes), dont la majorité se trouve dans l'avant-steppe de la moitié nordique de la Moldavie. De tels établissements sont plus rares à l'Ouest du Siret, jusqu'aux Sous-Carpates et manquent dans la Plaine de la Jijia Supérieure, en exceptant le secteur du Sud en contact avec le Bassin du Bahlui. Comparés à ceux-ci, les points contenant des vestiges d'habitations de la première moitié du XIVe siècle (32 découvertes) sont plus nombreux et correspondent à l'étape qui a devancé la formation de l'Etat indépendant de Moldavie. Le peuplement plus faible pendant les XIIIe—

XIVe siècles dans la région comprise entre le Siret et les Carpates et aussi au Sud de la Moldavie pourrait être une conséquence de la grande invasion tartare. La poterie grise de cette étape se perfectionne, continuant, sous des formes plus évoluées, l'espèce qui correspond aux phases antérieures du début du féodalisme.

LE DÉVELOPPEMENT DU FÉODALISME

1. Dans sa phase du début (la seconde moitié du XIVe siècle et la première moitié du XVe siècle), attestée par un très grand nombre de points contenant des vestiges d'habitation (135 découvertes), on constate un peuplement accru de la Moldavie, comme suite des conditions sociales-économiques et politiques de l'étape respective.

La majorité des établissements de cette époque occupe des emplacements bas dans l'avant-steppe de la moitié nordique de la Moldavie, parfois sur les lieux des établissements de l'étape antérieure, et se concentre dans la région des localités de Baia, Suceava, Botoșani et Iași.

Outre l'espèce de poterie d'usage ménager, plus évoluée que celle qui lui correspond à l'étape antérieure, on rencontre encore une catégorie de poterie de facture citadine à décoration imprimée.

2. La phase moyenne du féodalisme développé aux XVe—XVIIIe siècles est caractérisée par un grand nombre d'établissements (275 découvertes, desquelles 144 des XVe—XVIe siècles et 131 des XVIe—XVIIe siècles).

La majorité des établissements de cette époque, identifiés par des recherches de surface, se trouve encore dans la moitié nordique de la Moldavie. Ils occupent d'habitude des emplacements bas et plus rarement des emplacements élevés. On les rencontre dans l'avant-steppe, ainsi que dans la steppe, et dans les dépressions sous-montagneuses, étant quelquefois situés sur les lieux des anciens établissements de l'étape antérieure ou sur d'autres emplacements plus récents, mentionnés dans les documents comme lieux « déserts ».

Pour ce qui est des produits de cette civilisation, outre la poterie rurale de couleur grise ou brune-rougeâtre du XVe et du XVIe siècle, ayant certaines tangences avec la poterie citadine, il y a aussi une espèce fine, de facture citadine, ainsi que des restes de tuyaux de poêle. Pareillement aux XVIe—XVIIe siècles, la poterie rurale, moins bien précisée, est associée, parfois, dans le sein d'un même établissement, avec des restes sporadiques de poterie citadine ou ottomane d'importation, avec des analogies à Iznik (Nicée), et aussi des fragments de tuyaux de poêle ou de carreaux décoratifs en terre cuite.

3. La phase basse du féodalisme développé est mieux connue par de nombreuses découvertes d'établissements (224 points). La plupart ont été faites dans la même moitié nordique de la Moldavie. Ces établissements occupent habituellement les terrasses inférieures et celles des prairies et plus rarement les lisières de bas plateaux et les endroits ravinés. La civilisation matérielle de cette période est illustrée autant par des fragments de poterie à caractère rural que par d'autres fragments de poterie citadine ou d'importation, plus fréquents à présent si on les compare avec les produits similaires des autres étapes du féodalisme développé.

On trouve, auprès de ces derniers, des restes de tuyaux de poêle, de carreaux décoratifs en terre cuite, de conduites d'eau, de chandeliers en terre cuite, de vases de verre, de pipes en terre cuite, tous produits citadins ou d'importation, qui présentent un réel intérêt pour comprendre certains aspects de la structure sociale-économique de l'Etat au moyen âge en cette basse phase de développement du féodalisme.

A part ceux-ci, on a identifié 121 autres points où on a découvert des vestiges d'habitations de la seconde moitié du XVIIIe siècle.

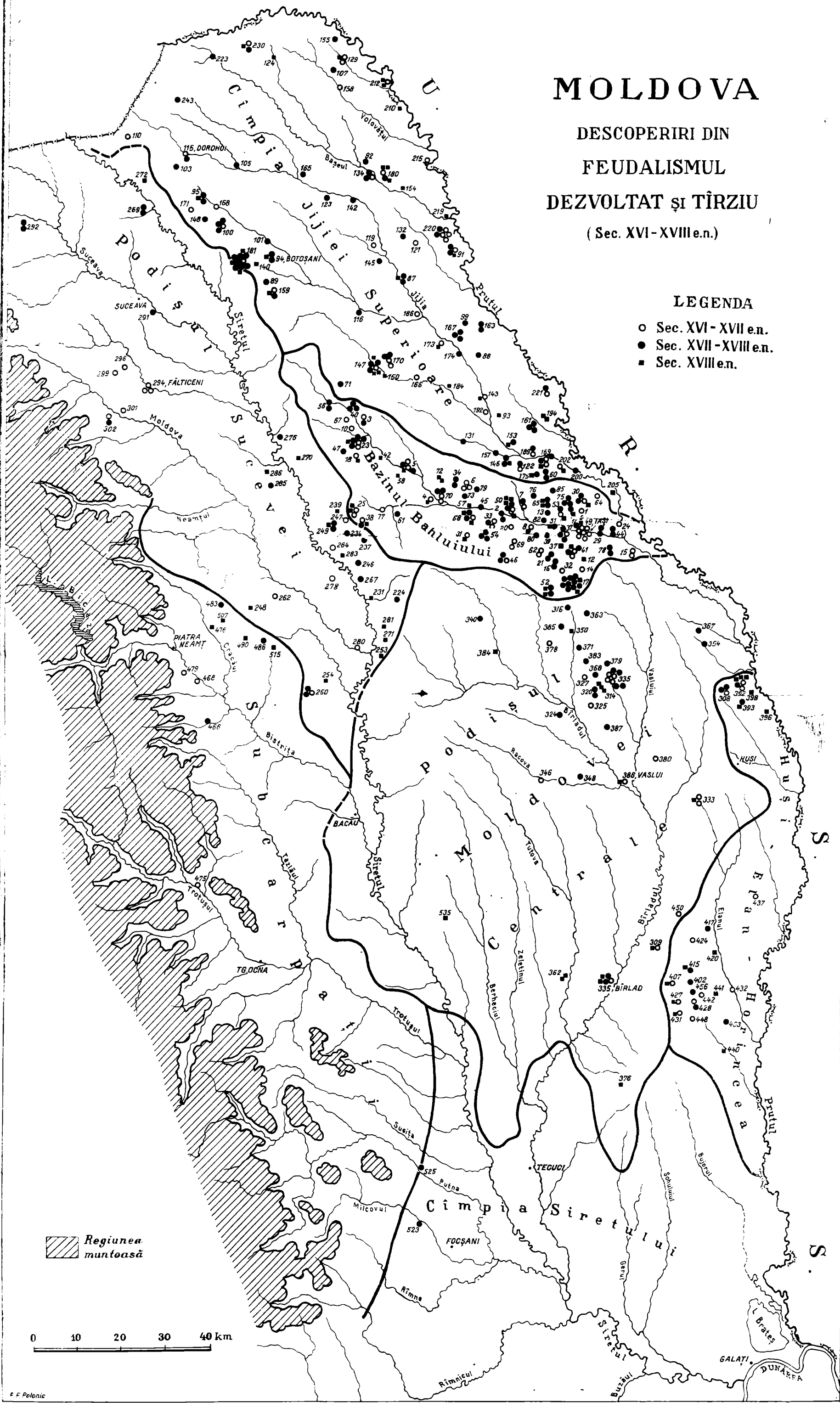
Il résulte, aussi bien des considérations générales que des différents chapitres de cet ouvrage, qu'il est nécessaire de coordonner les données archéologiques, historiques et géographiques pour pouvoir connaître les liens qui ont existé entre le cadre géophysique de la Moldavie et les établissements de cette région depuis l'époque paléolithique jusqu'à l'époque féodale inclusivement.

MOLDOVA

DESCOPERIRI DIN FEUDALISMUL DEZVOLTAT ȘI TÎRZIU (Sec. XVI-XVIII e.n.)

LEGENDA

- Sec. XVI-XVII e.n.
- Sec. XVII-XVIII e.n.
- Sec. XVIII e.n.

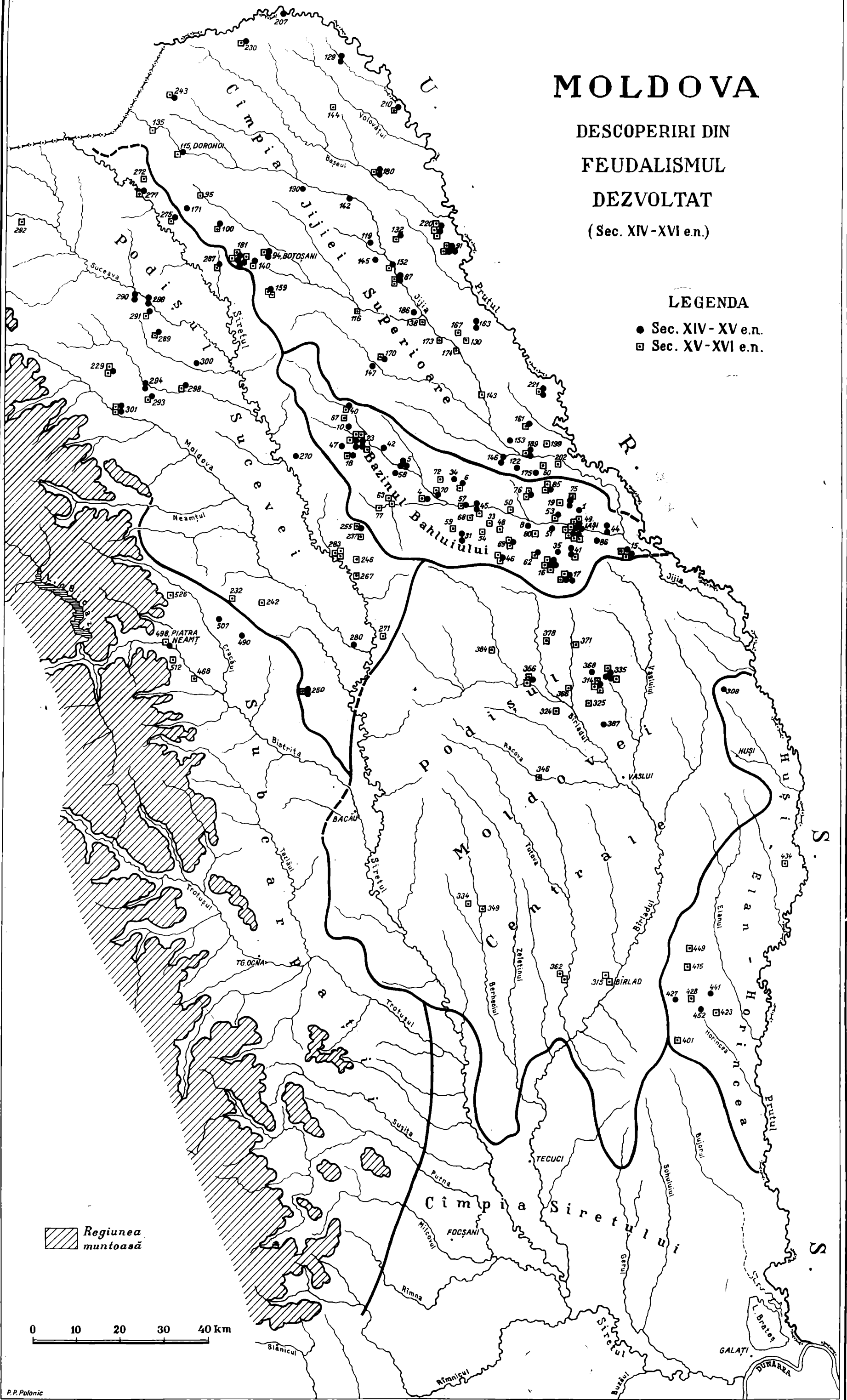
MOLDOVA

DESCOPERIRI DIN FEUDALISMUL DEZVOLTAT

(Sec. XIV-XVI e.n.)

LEGENDA

- Sec. XIV-XV e.n.
- Sec. XV-XVI e.n.

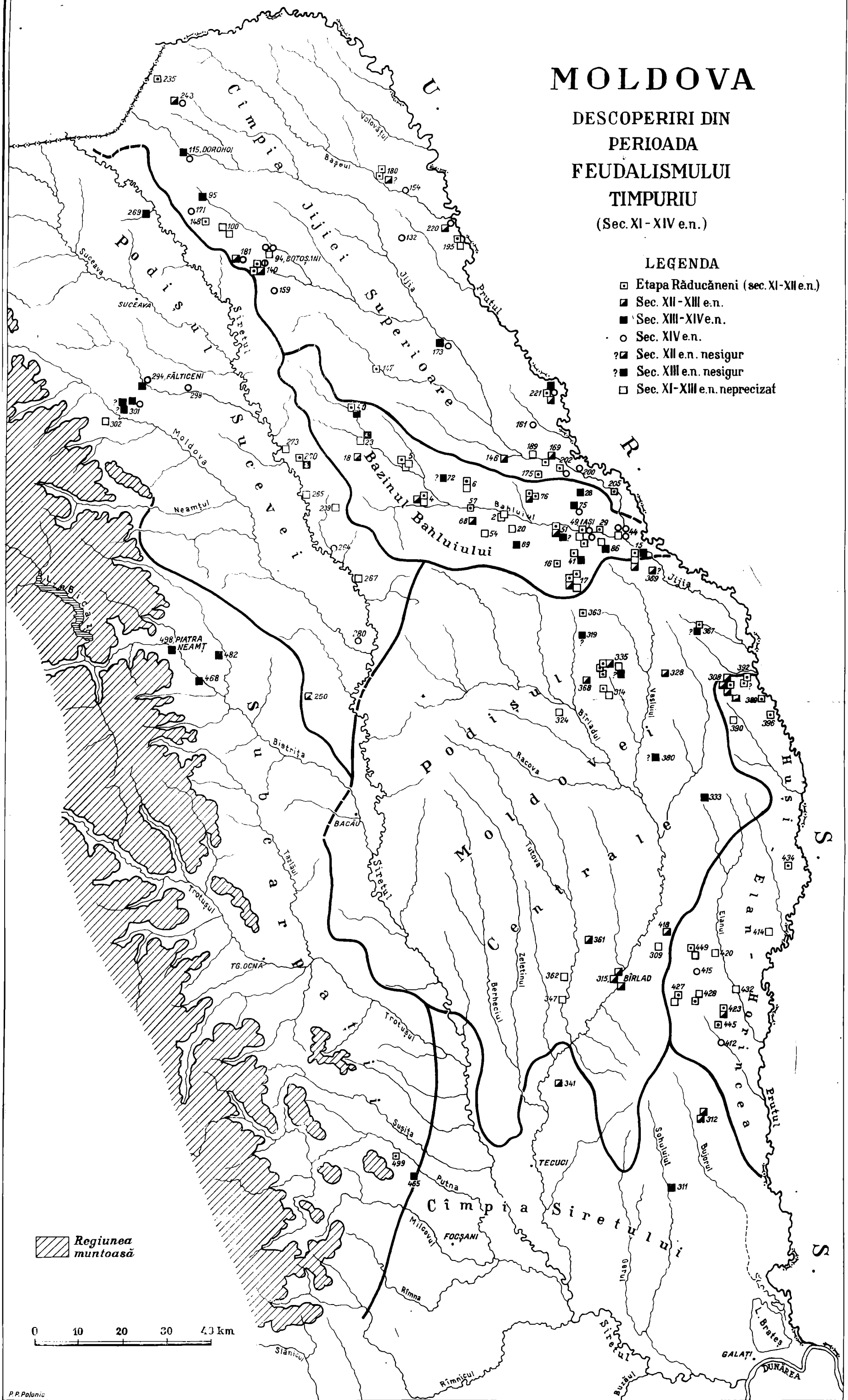
MOLDOVA

DESCOPERIRI DIN PERIOADA FEUDALISMULUI TIMPURIU

(Sec. XI - XIV e.n.)

LEGENDA

- Etapa Răducăneni (sec. XI-XII e.n.)
- Sec. XII-XIII e.n.
- Sec. XIII-XIV e.n.
- Sec. XIV e.n.
- ?■ Sec. XII e.n. nesigur
- ?■ Sec. XIII e.n. nesigur
- Sec. XI-XIII e.n. neprecizat

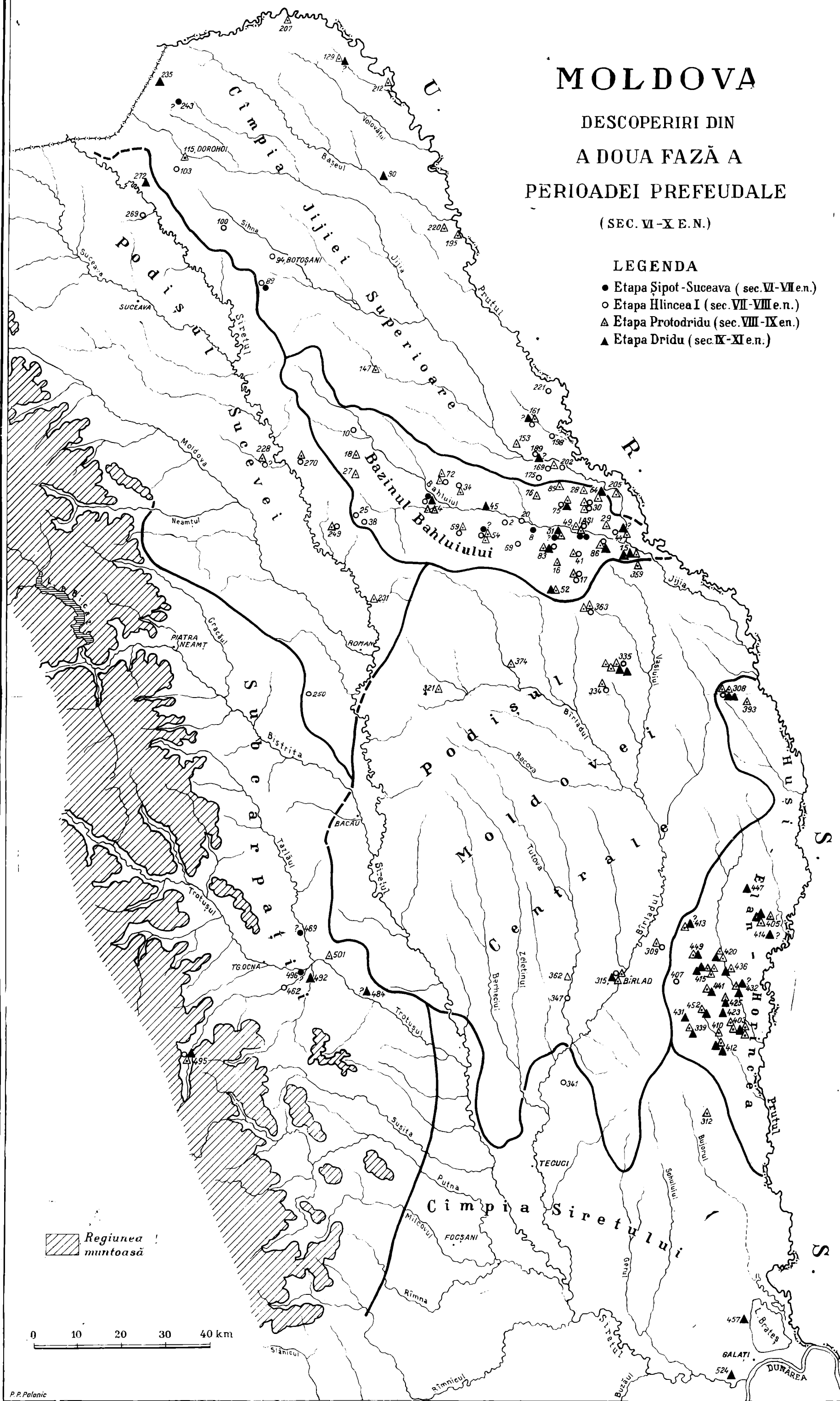

MOLDOVA

DESCOPERIRI DIN A DOUA FAZĂ A PERIOADEI PREFEUDALE (SEC. VI-X E.N.)

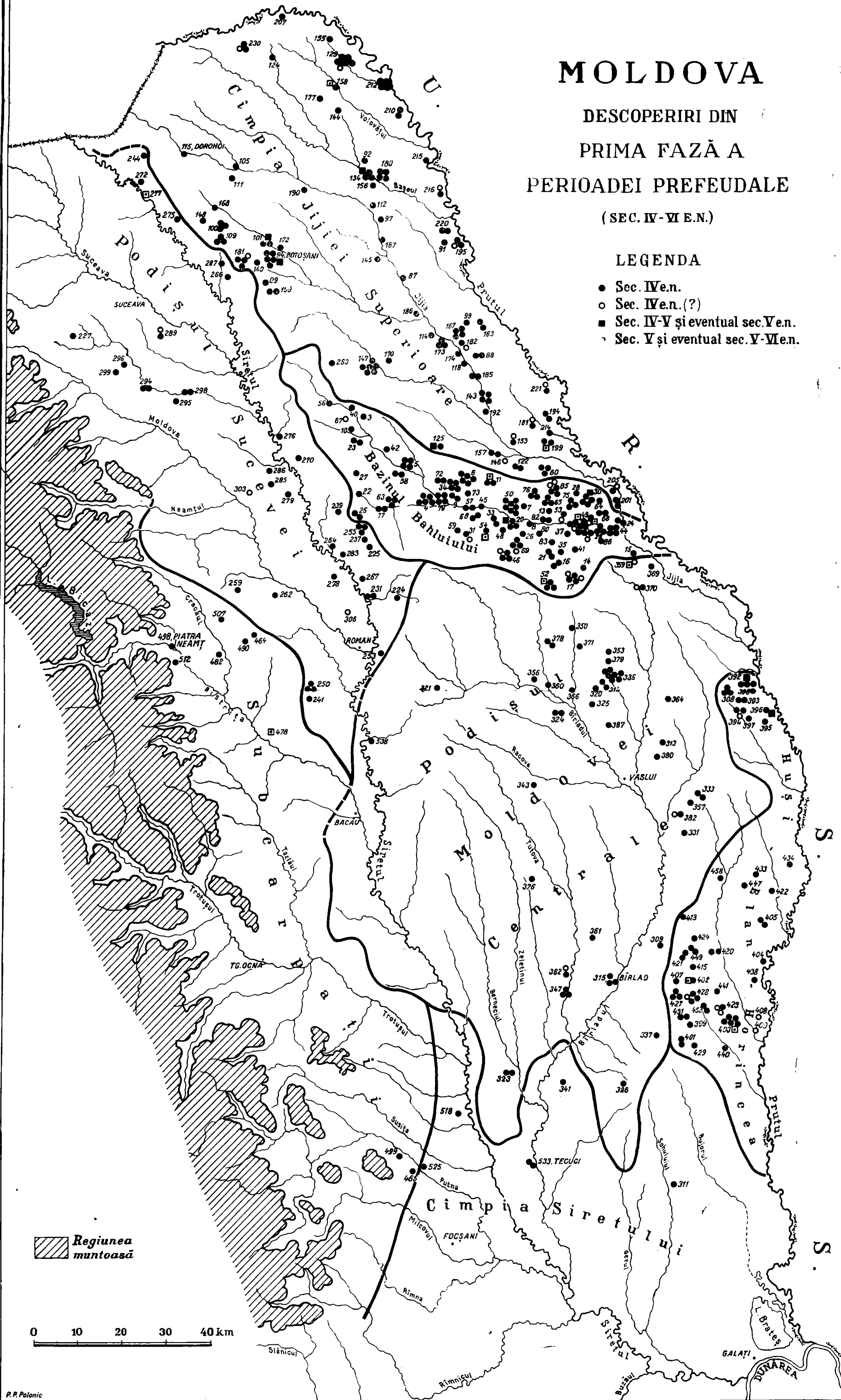
LEGENDA

- Etapa Șipot-Suceava (sec. VI-VII e.n.)
- Etapa Hlincea I (sec. VII-VIII e.n.)
- △ Etapa Protodridu (sec. VIII-IX e.n.)
- ▲ Etapa Dridu (sec. IX-XI e.n.)

**DESCOPERIRI DIN
PRIMA FAZĂ A
PERIOADEI PREFEUDALE
(SEC. IV-VI E.N.)**

- Sec. IV e.n.
- Sec. IV e.n.(?)
- Sec. IV-V și eventual sec.V e.n.
- Sec. V și eventual sec.V-VI e.n.

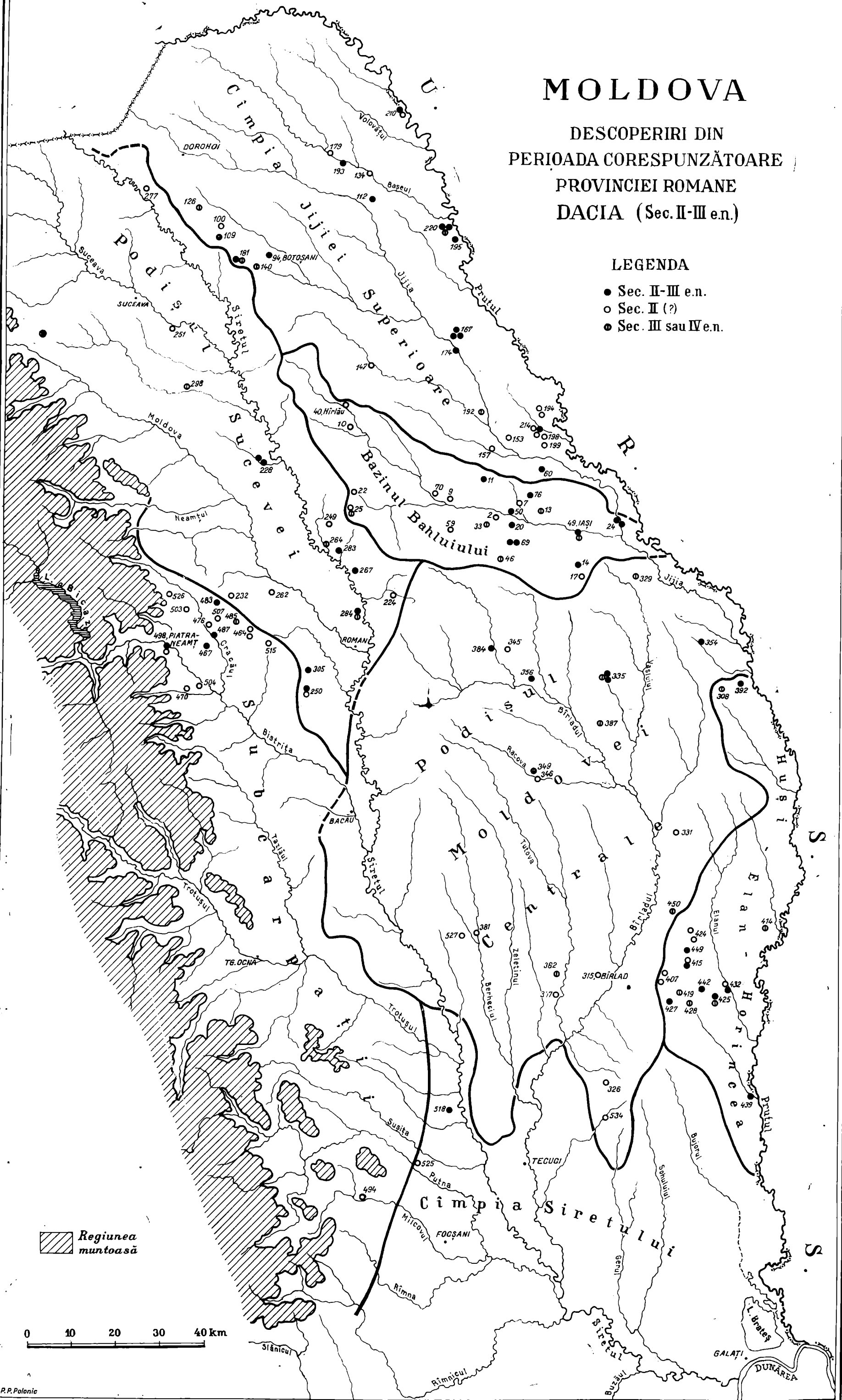

MOLDOVA

DESCOPERIRI DIN PERIOADA CORESPUNZĂTOARE PROVINȚIEI ROMANE DACIA (Sec. II-III e.n.)

LEGENDA

- Sec. II-III e.n.
- Sec. II (?)
- ◐ Sec. III sau IV e.n.

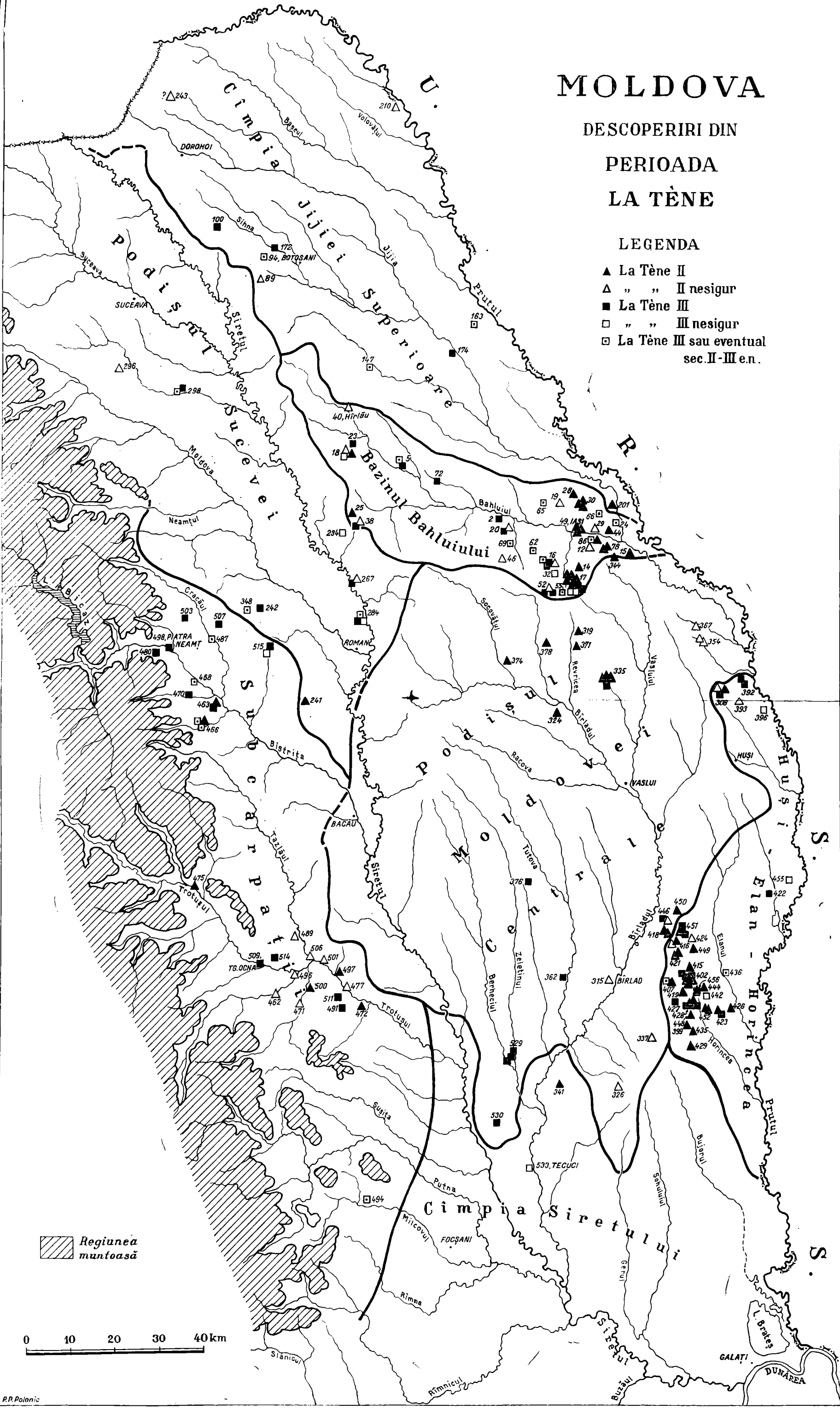

MOLDOVA

DESCOPERIRI DIN PERIOADA LA TÈNE

LEGENDA

- ▲ La Tène II
- △ " " II nesigur
- La Tène III
- " " III nesigur
- ◻ La Tène III sau eventual
sec. II-III e.n.

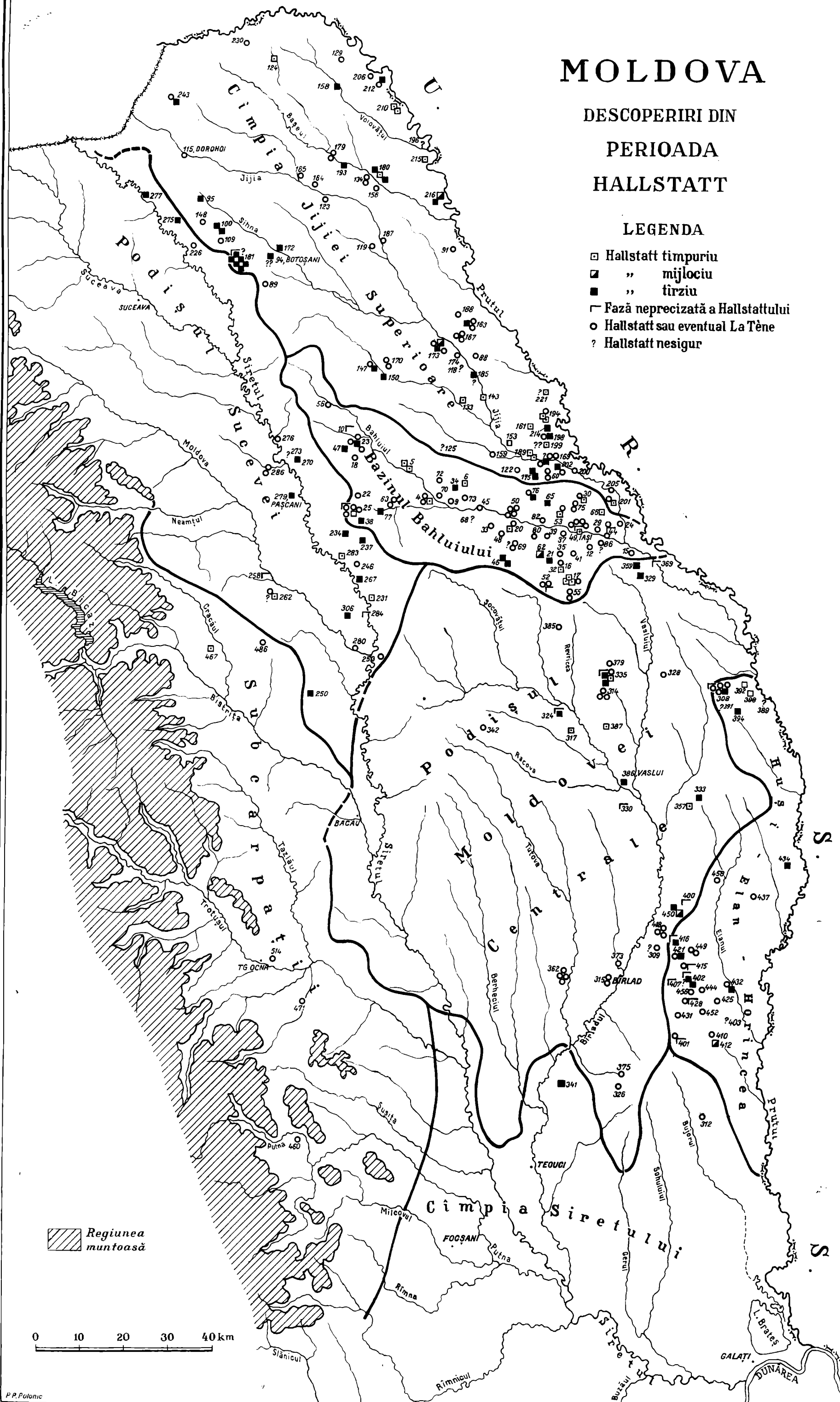

MOLDOVA

DESCOPERIRI DIN PERIOADA HALLSTATT

LEGENDA

- Hallstatt timpuriu
- „ mijlociu
- „ târziu
- ┐ Fază neprecizată a Hallstattului
- Hallstatt sau eventual La Tène
- ? Hallstatt nesigur

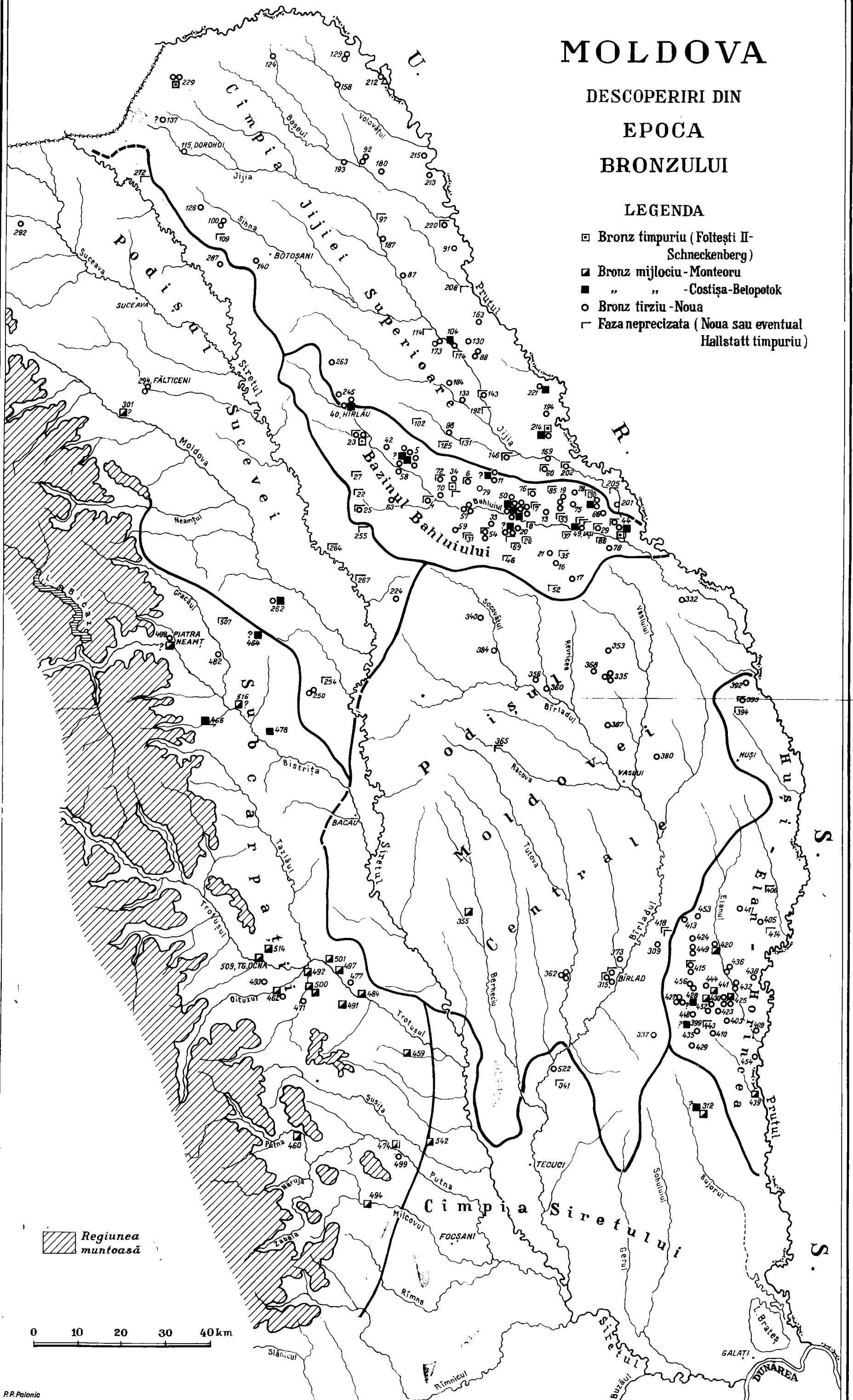
P.P. Polonic

MOLDOVA

DESCOPERIRI DIN EPOCA BRONZULUI

LEGENDA

- Bronz timpuriu (Foltești II-Schneckenberg)
- Bronz mijlociu - Monteoru
- " " - Costișa-Belopotok
- Bronz târziu - Noua
- Faza neprecizată (Noua sau eventual Hallstatt timpuriu)

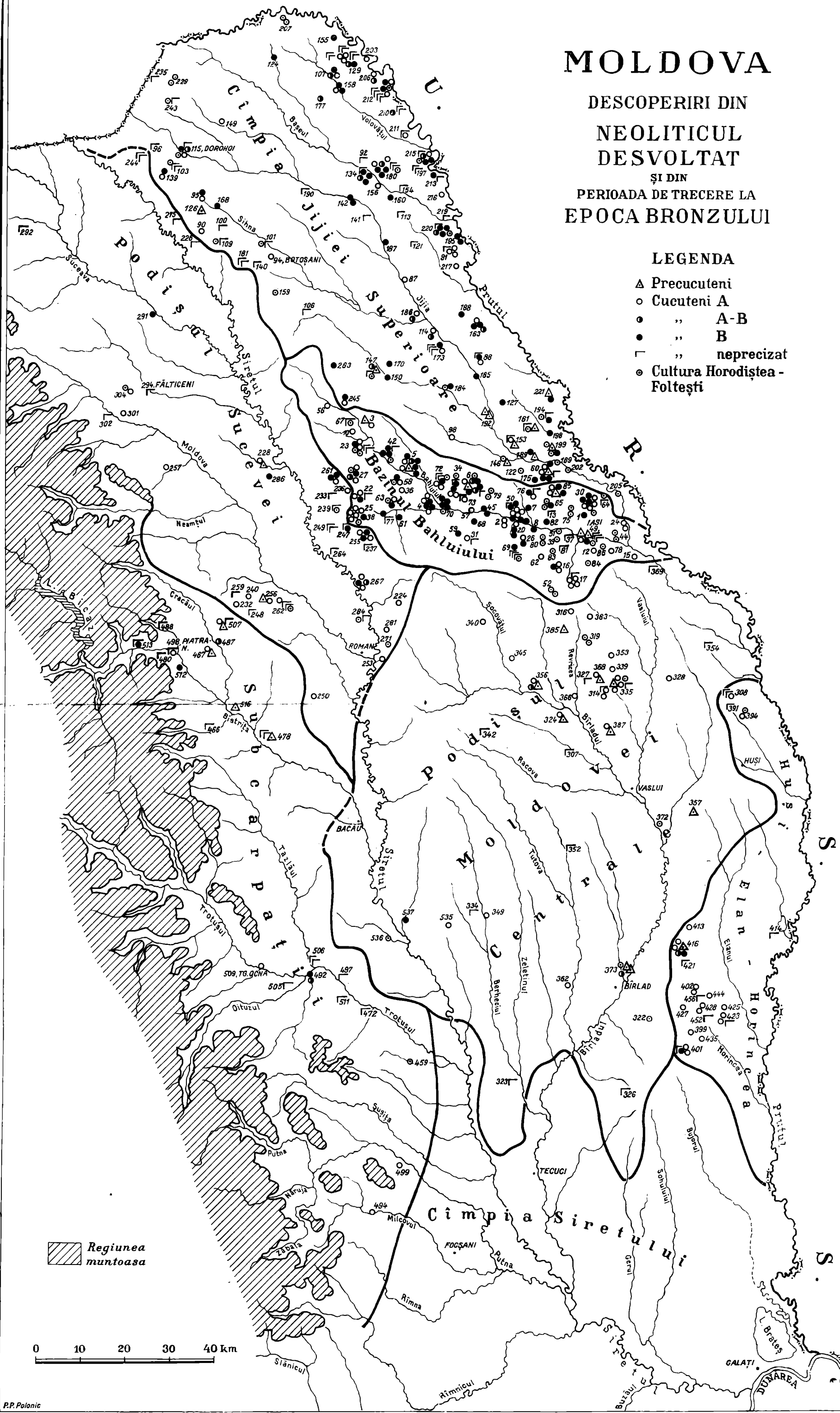
MOLDOVA

DESCOPERIRI DIN NEOLITICUL DESVOLTAT

ȘI DIN
PERIOADA DE TRECERE LA
EPOCA BRONZULUI

LEGENDA

- △ Precucuteni
- Cucuteni A
- „ A-B
- „ B
- ┐ „ neprecizat
- ⊙ Cultura Horodiștea - Foltești

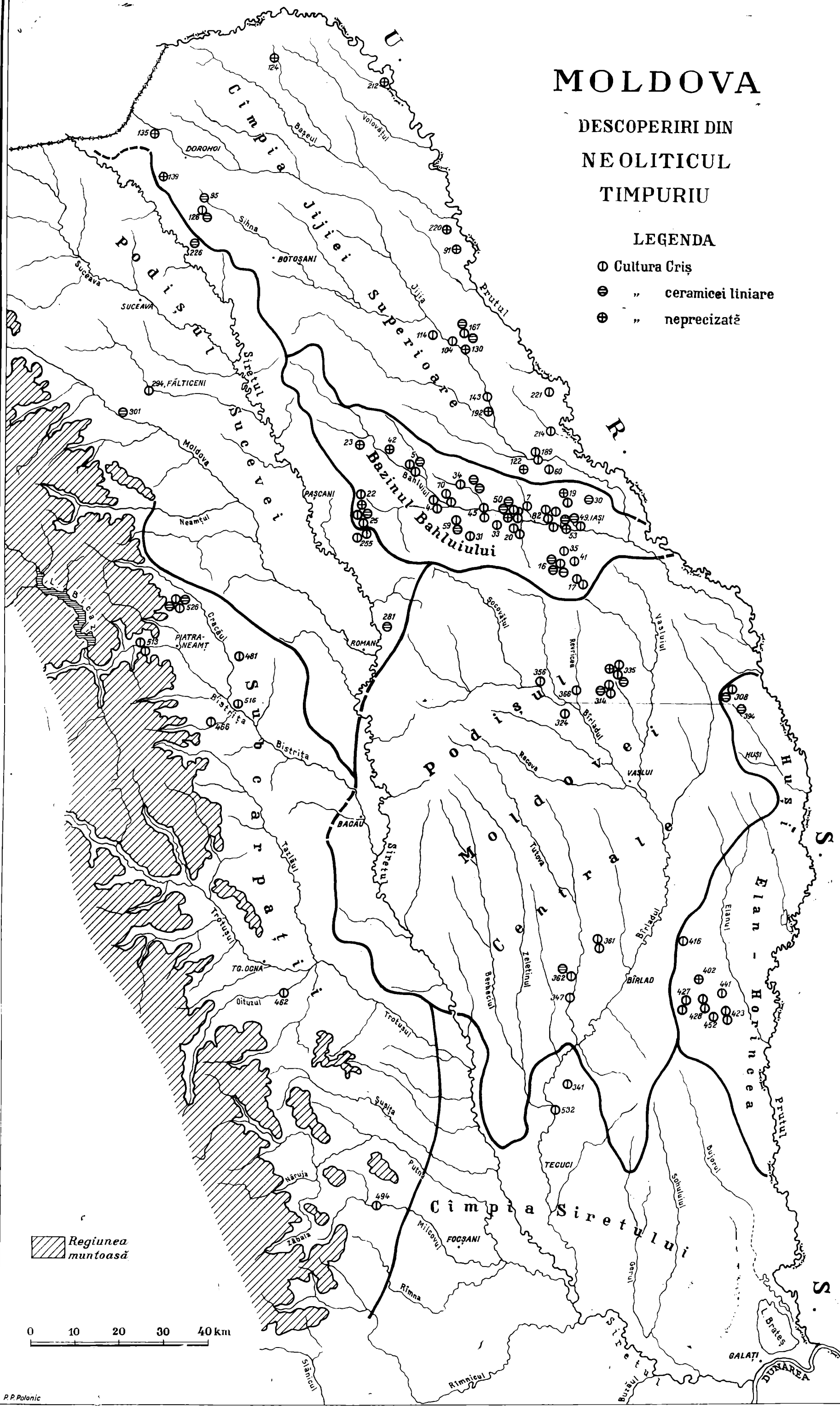

MOLDOVA

DESCOPERIRI DIN NEOLITICUL TIMPURIU

LEGENDA

- Cultura Criș
- ⊖ " ceramicii liniare
- ⊕ " neprecizată

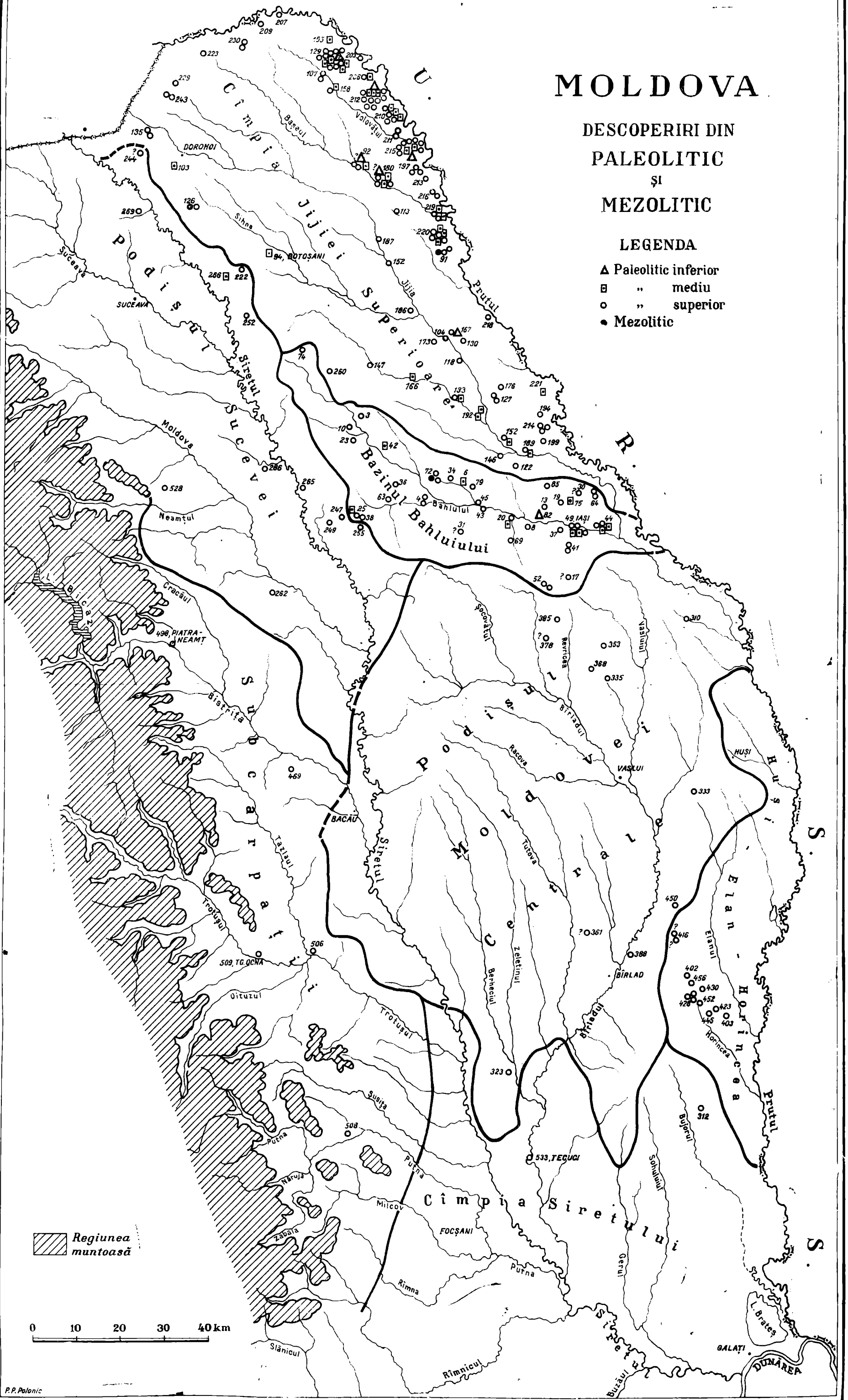

MOLDOVA

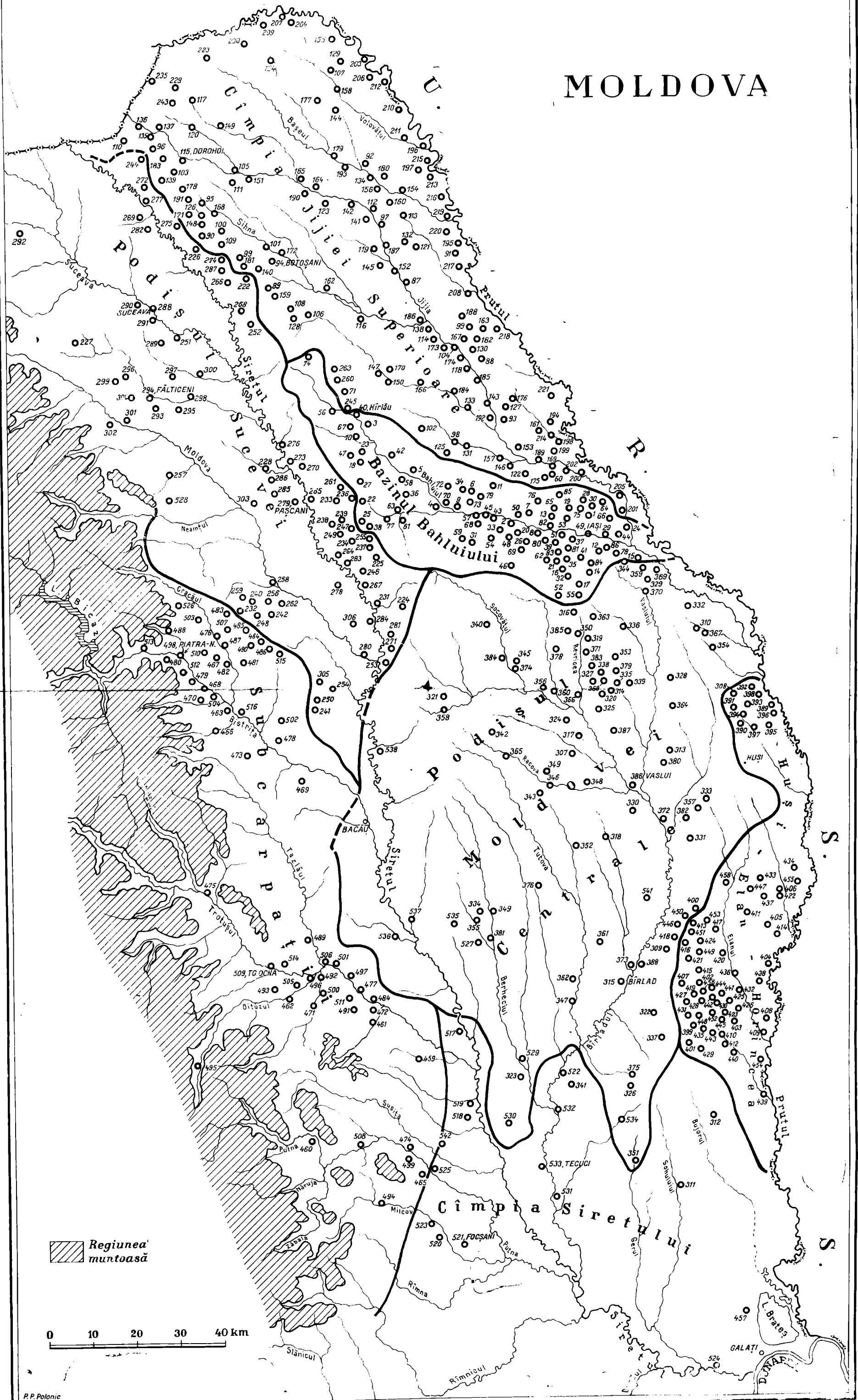
DESCOPERIRI DIN PALEOLITIC ȘI MEZOLITIC

LEGENDA

- ▲ Paleolitic inferior
- ◻ " " mediu
- " " superior
- Mezolitic

MOLDOVA

Harta 1. — Localitățile cercetate și prezentate în corpul lucrării.

INDICE DE LOCURI*

Adjudul Vechi 41, 54, 371; CCL.
Agafton 24, 230, 283.
Alba 24, 138, 155, 164, 283—284.
Albești (Botoșani) 31, 42, 79, 88, 89, 147, 150, 155, 156, 226—227; CXVII, CXCVIII.
Albești (Vaslui) 36, 309, 322.
Albița 133, 335.
Aldești 31, 42, 55, 80, 119, 120, 127, 338.
Al. I. Cuza 36, 45, 142, 153, 297, 302; CCXXX.
Andrieșeni 31, 35, 36, 42, 79, 87, 155, 227; CXVII, CXCVIII—CXCIX.
Anghiești 37, 41, 358.
Armășoia 322.
Aroneanu 34, 147, 148, 152, 154, 157, 167, 181, 190, 220; I.
Arsura 27, 28, 31, 36, 55—57, 59, 66, 79, 115, 117, 119, 128, 133, 137, 147, 153, 310, 336; CCXXXIX.
Averești 337.
Avrămeni 46, 376.
Avrămești 323.
Baba Nicula 55, 57, 147, 155, 177.
Baia 18, 28, 31, 41, 141, 142, 144, 147, 148, 150, 153, 165, 231, 307—308, 387; CCXXXVI—CCXXXIX, CCL, CCLIII.
Balcu 193.
Balintești 14, 64, 338.
Banca 43, 53, 79, 115, 119, 120, 138, 153, 157, 310—311; CCXXXIX.
Bandu de Cîmpie 92, 209.
Banu 29, 30, 59, 62, 65, 107, 108, 133, 138, 155, 167—168; I.
Baranca 120, 164, 385.
Barboși 54, 63, 64, 66, 67, 71, 73, 95, 160, 381.
Basarabi 306.

* Acest indice conține denumirile localităților din text, note și planșe. Întocmirea lui, ca și a indicelui de persoane, s-a făcut cu concursul lui Al. Andronic, V. Chirica, Cătălina Bloșiu, Silvia Teodor, Rodica Popovici, M. Florescu, A.C. Florescu, Eugenia Neamtu, cercetători la Institutul de Istorie și arheologie „A. D. Xenopol”.

Bazga 24, 311.
Băcești 322, 327.
Băcioiu 371.
Bădeni, 23, 29, 30, 32, 33, 78, 90, 152, 155, 168; I; CLVI.
Băiceni 52, 54, 55, 63, 67, 78, 79, 107, 108, 110, 115, 116, 146, 149, 155, 187, 227—228, 288; CXVII.
Bălanu 55, 60, 141, 359.
Bălănești 65, 80, 82, 88, 359.
Băleni 141, 311.
Bălești 12, 27, 322.
Bălteni 35—38, 42, 46, 48, 52, 65, 79, 85, 155, 156, 269—270, 283, 314, 315; CXLI, CCXIV.
Bălțați 23, 30, 34, 42, 45, 46, 48, 52, 78, 87, 89, 107, 108, 114, 115, 119, 127, 137, 138, 147, 150, 152, 156, 168—169, 193; II—V.
Bălușești 322.
Băneasa 24, 41, 43, 119, 137, 138, 311—312; CCXXXIX—CCXL.
Băsești 52, 338.
Bedehaza 62.
Belcea 31, 32, 228; CXCIX.
Belcești 27—30, 32—34, 42, 46, 48, 59, 60, 78, 87, 132, 135, 138, 147, 152, 155, 156, 169—170, 196; V—VII; CLVI—CLVII.
Benești 79, 312.
Bereasa 15, 27, 28, 31, 36, 53, 79, 115, 119, 120, 133, 138, 147, 157, 312, 319, 320, 331.
Berești 52, 53, 80, 84, 151, 315, 337, 338—339.
Bezid 121, 122, 124, 125, 163, 385.
Bicaz 145, 146.
Bisericiani 370.
Bistricioara 24.
Bivolari 266, 269, 270, 280, 283, 370.
Bldiuți 281, 282.
Btra 31, 43, 65, 72, 79, 82, 88, 155, 284; CCL.
Btrgduani 41.
Btrlad 41, 46, 53, 55, 63, 65, 79, 88, 90, 119, 121, 127, 128, 134, 137, 145, 151, 153, 156, 157, 215, 312—313, 314, 322, 341, 343, 348, 350, 357; CCXL—CCXLII.
Btrldăști 24, 31, 50, 52, 53, 55, 56, 58, 66, 73, 80, 94, 95, 102, 147, 156, 179, 339—340; CCLI—CCLII.

- Blrleşti* 23, 29, 30, 32—34, 36, 37, 42, 45, 46, 48, 56, 59, 78, 132, 135, 138, 149, 150, 152, 154, 170—171; VIII—X; CLVII—CLIX.
Blrjoveni 367.
Btrnova 31, 156, 314.
Btrăsneşti 266.
Btrseşti 15, 22, 41, 46, 53, 62, 71, 358.
Btrrleşti 47, 314; CCXLII.
Blandiana 126.
Blăgeşti-Paşcani 53, 297—298.
Blăgeşti (Vaslui) 24, 43, 80, 94, 95, 119, 120, 127, 156, 340, 347.
Blidari 358.
Blîndeşti 255.
Bobuleştii din Vale 35, 52, 80, 88, 115—117, 119, 120, 138, 147, 150, 156, 270, 282; CXLII, CCXIV—CCXVI.
Bobuleştii de Sus 23, 25, 29, 31, 35, 36, 42, 65, 79, 82, 152, 155, 228; CXVII—CXVIII, CXCIX.
Bodeasa 22, 23, 36, 42, 79, 115, 229, 371; CXCIX.
Bodeşti 364.
Bogala 36, 138, 153, 155, 308.
Bogdana 314.
Bogdăneşti (Bacău) 40, 43, 55, 115, 358—359.
Bogdăneşti (Vaslui) 27, 28, 41, 73, 107, 108, 340, 358.
Bogonos 27, 34, 65, 72, 78, 87, 152, 155, 171—172, 217; X—XII, CLXXXIII.
Bold 53, 270—271.
Boldeşti 288.
Boloteşti 80, 88, 141, 359.
Borleşti 27, 37, 41, 55, 156, 157, 359—360.
Boroseşti 37, 55, 57, 58, 133, 314—315; CCXLII—CCXLIII, CCLIX.
Borşa 156, 229.
Borşeni 288.
Bosia 140, 272.
Bostnceni 259.
Botoşana 54, 57, 91—95, 98, 102, 162, 383.
Botoşani, 22, 23, 31, 49, 53, 58, 60, 65, 69, 78, 79, 82, 84, 89, 91—98, 115, 121, 138, 142, 147, 148, 150, 155, 156, 162, 165, 221, 227, 229—231, 233, 234, 247, 306, 383, 387; CXVIII, CC—CCIV, CCLVII, CCLVIII—CCLIX.
Boleşti 30, 31, 47, 65, 152, 360.
Boşoaia 79, 156, 315.
Boureni 46, 308.
Bozia 43, 80, 120, 127, 128, 138, 341.
Bozia nouă 44, 45, 341.
Bozieni 79, 119, 315, 322; CCXLIII.
Brad 80, 88, 375.
Bratei 94—97, 124, 173, 339.
Brădeşti 37, 315.
Brădeşti 28, 31, 35, 49, 155, 156, 231—232, 241, 259, 268; CXVIII, CCIV.
Brăhăşeşti 24, 36, 51, 79, 315—316, 373, 374, 380.
Brăhăşoaia 314, 315.
Brăila 356.
Brăiliţa 225.
Brăiţenii de Jos 53.
Brăneşti 357, 374.
Brăşduşi 60, 131, 141, 153, 360, 362.
Brătulenii 23, 34, 45, 78, 87, 107, 108, 110, 147, 152, 156, 172, 223; XII.
Brătuleşti (Galaţi) 65, 375.
Brătuleşti-Strunga 14, 79, 137, 284; CCXXIV,

- Brehueşti* 22, 79, 232, 238, 298.
Brosceşti 70.
Broşteni 308.
Bucecea 28, 36, 53, 163, 228, 284; 384; CCXXIV.
Bucium 52, 55, 156, 174, 226; XIV.
Buciumeni (Galaţi) 374.
Buciumeni (Suceava) 147, 150, 305; CCXXXV.
Bucov 123, 125, 129.
Bucureşti 75, 97, 104, 144, 146, 147.
Buda Blăgeşti 360—361.
Buda (Iaşi) 315, 321, 322, 336.
Buda Roznov 24.
Buda (Vaslui) 336.
Budăi (Frlneşti) 52, 65, 72, 78, 81, 172—173; XIII; CLIX.
Buhai (Pădureni) 36, 232.
Buhalniţa 23, 30, 51, 52, 69, 72, 115, 117, 145, 147, 152, 173, 182, 200; XIII—XIV, CLIX.
Buhăceni 45, 79, 232; CCIV.
Buhăeni 91, 227.
Buhăeşti 27, 29, 31, 32, 50, 52, 55, 56, 58, 79, 138, 151, 156, 315, 316.
Bulbucani 31, 42, 232; CXVIII—CXIX.
Buneşti 305.
Bursucani 357.
Bursuci 52, 55, 60, 65, 115, 153, 157, 339, 341; CLI—CLII.
Butea 31—35, 45, 50, 55, 59, 65, 79, 150, 155, 258, 298; CCXXX—CCXXXI.
Butnăreşti 63, 65, 68, 69, 309.
Butucăria 79, 131, 153, 316.
Buţuluc 42, 64, 73, 78, 81, 94, 95—97, 173—174; XIV—XVI, CLX.
Calu (Piatra Şoimului) 54, 60, 62, 65, 361.
Capu Dealului 322.
Capu Rediului 23, 36, 42, 66, 87, 155, 174, 322; XVI.
Carasa 15.
Castelu 111.
Caşin 43, 53, 55, 361.
Cavadineşti 39, 44, 338.
Căciuleşti 362.
Căiuşi 37, 55, 361.
Căldăraşi 79, 155, 233, 255, 257; CXIX.
Călimani 363.
Călimăneşti 41, 65, 82, 88, 371.
Călugăra 67.
Căpoteşti 371.
Căţămăreşti 36, 42, 49, 59, 65, 79, 88, 115, 138, 147, 150, 152, 155, 157, 166, 233; CXIX, CCLIII, CCLVI.
Căueşti 36, 53, 55, 65, 79, 316.
Căuia de Jos 371.
Căzăneşti 57, 316.
Ceahlău 24, 25, 145.
Ceplenîa 182.
Cercu 55, 57, 58, 64, 152, 174; XVI.
Cerneşti 266.
Cernica 146, 154.
Cetăţuia-Iaşi 14.
Chiojdu 91, 93.
Chiperesti 31, 32, 52, 55—57, 78, 119—121, 127, 129, 132, 134, 135, 137—139, 141, 147, 150, 152, 160, 175, 380; XVII, CLIX—CLXI.
Chirceşti 31, 53, 133, 135, 317; CCLIII,

Chirilăși 288.
Cibesti 62.
Cinghinia - Ripiceni 23, 36, **271**.
Ciocani 53, 80, 157, 328, 329.
Ciorani 41, 44, 371, **371**; CCL.
Ciorolom 372.
Cipău 217.
Ciprian Porumbescu (Slupca) **284**.
Cișmea 36, 37, 40, 65, 79, 94, 155, **233—234**; CXIX—CXXI, CCIV—CCV.
Ciubota Roșie 68, 69, 315.
Ciugud 136.
Ciulnești 35, 49, 52, 65, 88, 115, 117, **271**, 272; CXLII, CCXVI.
Ciurbesti 27—29, 31, 33, 34, 42, 52, 55, 59, 60, 78, 94, 97, 119, 132, 138, 147, 150, **175—176**, 179, 180, 193, 209, 260; XVIII—XX; CLXII—CLXIII.
Ciurchi-Iași 320, 321.
Ciurea 23, 27, 31, 32, 34, 35, 42, 47, 48, 52, 55—60, 62, 65, 72, 78, 80, 81, 87, 88, 115—117, 119, 132, 137, 138, 155—157, 160, **176—179**, 195, 202, 209, 380; XX—XXVI; CLXIII.
Ciurel 97.
Cîmpenii 250.
Cîmpineanca 372.
Cîndești 97, 109, 124, 209, **361**.
Cîrja de Jos 80, **342**.
Cîrja de Sus 340, **342**.
Cîrjoaia 22, 52, 55, 60, 119, 120, 137, 147, 150, 152, 156, **179**; XXVII.
Cîrlești 36, 153, **317**.
Cîrlig 14, 23, 26, 27, 42, 55, 150, **179**; XXVII, CLXIII—CLXIV.
Cîrniceni 24, 29, 35, 37, 38, 43, 47, 53, 65, 88, 89, 94, 95, 150, **271—272**; CXLII—CXLIV, CCLIX.
Cîrpiți - Victoria 52, 142, 146, 155, 256, **272**; CXLIV—CXIV.
Cîlpicești **361**.
Cluj 101.
Coadă Stîncii 42, 45, 47, 48, 52, 55, 57, 79, **272**; CXLIV—CXIV, CCXVI—CCXVIII.
Coarnele Caprei 48, **234**; CXXI.
Copla 22, 23, 36, 37, 115, 117, 155, **324**, 246; CLV.
Coconi 146.
Cogeasca Nouă 208. —
Cogeasca Veche 34, 42, 45, 47, 48, 52, 55, 59, 62, 64, 78, 80, 87, 94, 115, 116, 119, 132, 138, 152, 155, 167, **179—180**; XXVIII—XXX; CLXIV.
Colacu 369.
Comarna 50, 66, 68, 69, **317**.
Comănești (Bacău) 53, 55, 57, 119, 156, 283, **362**; CLV.
Comănești (Botoșani) 283.
Comănești (Galați) 43, 57, **342**.
Comîndărești 24, 27, 42, **235**; CXXI.
Concești 91, 93, 162.
Confești-Girov 157, **362**.
Confești-Valea Seacă 29, 31, 65, 68, 69, 91, 115, 117, 119, **285**; CCXXIV.
Copăceana 43, **342**.
Copou 220.
Corbu (Bacău) 43, 52, 55, **362**, 366.
Corbu (Vaslui) **317**.
Corlăteni 14, 15, 34, 38, 39, 44, 46, 48, 77, 79, 132, 142, 145, 146, 155, **235**; CXXI—CXXII,

Cornești 42, 49, 155, 175, **180—181**, 193.
Corni-Albești 65, 79, **317**.
Corni (Botoșani) **299**.
Cornii de Jos 371.
Cornii de Sus 371.
Cosîteni 60, **373**, 374.
Costești-Tg. Frumos 27, 31, 34, 35, 45, 52, 65, 68, 69, 72, 78, **181**, 183, 234; XXX—XXXI.
Costișa 12, 15, 32, 37, 40, 91, 92, 94—96, 98, **362**.
Coșești 322, 324.
Coșna-Floreni 140.
Coșula 36, 235.
Colnari 23, 29, 31, 32, 34, 36, 37, 40, 42, 46, 49, 51, 52, 57, 61, 78, 87, 141, 147, 150, 152, 155—157, 159, 179, **181—183**, 192, 196, 380; XXXI—XXXIV.
Cotu Morii 37, 38, 42, 45, 49, 52, 115, 117, 142, 145, 150, 152, 156, 258, **273**; CXLV—CXLVI.
Cotu Miculinți 253.
Cotu Nou 65, 257.
Coțușca 24, 31, 33—35, 155, 230, **235**, 243, 254; CXXII.
Cozia 43, 46, 311, **317—318**; CCXLIII.
Cozla 62.
Cozmești 322.
Crasna 318.
Crasnaleuca 24, 31, 243, **273**.
Crâciuna (cetate) 145.
Crâiniceni **273**; CCLV, CCLIX.
Cristești (Botoșani) 82, **236**.
Cristești (Iași) 31, 32, 52, 60, 64, 69, 70, 78, 119, 152, **183—184**, 228, 308; XXXIV, CLXIV.
Cristești (Galați) 49, 129, 236, **342**.
Cristinești 24, 36, 37, 38, 40, 43, 238, **285**; CCXXIV—CCXXV.
Crișești 22, 23, 27—29, 31, 33, 34, 37, 42, 45, 47, 48, 52, 55, 57, 65, 66, 78, 87, 111, 117, 119, 127, 142, 152, 156, 181, **184—185**, 194; XXXIV—XXXVII, CLXIV.
Cuei 315.
Cucorâni 36, 45, 52, 54, 65, 79, 231, **236**; CXXII, CCLV.
Cucuteni-Băiceni 31—37, 45, 50, 51, 55, 78, 119, **186**, 187; XXXVIII—XL.
Cucuteni-gara C.F.R. 167, 207; XXXV, CLXIV.
Cucuteni-Lețcani 31, 45, 78, **185—186**.
Cudalbi 103.
Cursești 322.
Curteni 23, 24, 79, 141, 153, 157, **318**, 327.
Curtești 247.
Cut 153, **362**.
Cuza Vodă 42, 55, 65, 66, 78, 87, 89, 115, 117, 119, 120, 132, 141, 156, **187**; XL, CLXV.

Dagla 322.
Dancaș 180.
Dancu 42, 45, 52, 55, 78, 89, 115, 119, 120, 132, 134, 155, **187—188**; XL—XLIII, CLXV—CLXX.
Darabani 24, 53, 79, 80, 88, 91, 138, 142, 147, 150, 153, 155, 157, 240, 256, **286**; CCXXV—CCXXVI.
Dădești 36, 65, 151, **318**, 334.
Dănceni 337.
Dănești 24, 28, 29, 31—33, 36, 37, 43, 47, 50, 52, 53, 55, 56, 59, 65, 79, 82, 85, 89, 99, 100, 111, 112, 115—121, 125, 127, 130, 133—137, 138, 146, 147,

- 149, 151, 153, 156, 164, 204, 300, **310—321**, 331,, 385; CLV, CCLV, CCLVIII.
- Dărmănești* 146, 231.
- Dealul* 24, 115, 141, 155, **209**.
- Deleni* 217, **375**.
- Dersca* 152, **236**.
- Diaconi* 374.
- Dimăcheeni* 15, 79, **236**.
- Dinogetia* 131.
- Diogeni* 65, 70, 79, 147, **236—237**, 247; CCV.
- Doamna* 37, 60, **363**.
- Dobriceni* 24, 36, **257**.
- Dobrovăț* 188, 189, **321**.
- Dobreni* 373.
- Docăneasa* 55, 79, **321**.
- Dochia* 68, 69, **363**.
- Dodești* 31, 43, 80, 119, 120, 356, **343**.
- Doina* (Botoșani) 27, 31, 35, 43, 45, 79, **237**, 260; CXXII.
- Doina* (Neamț) 80, 141, **363**.
- Dolhești* Mari 86, 305—306.
- Dolhești* Mici 306.
- Doljești* 47, 48, 79, 115, 119, 157, 256, **206**.
- Domnești* 371.
- Doniceasa* 36, 45, 66, 138, **343**.
- Dorobanțu* 23, 28, 31, 32, 34, 37, 42, 45, 47, 48, 52, 55, 57, 78, 87, 94, 112, 114—116, 119, 152, 155, 156, **188—190**, 384; XLIII—XLVI, CLXXI.
- Dorohoi* 31—37, 52, 79, 119, 120, 141, 142, 146, 147, 150, 152, 155, 208, 231, **237—238**, 246, 247, 262, 338; CXXII.
- Doroșcani* 27, 31, 36, 45, 78, 80, 147, 152, 156, **190**; CLXXI.
- Dracșani* 23, 37, 150, 155, **238**, 266; CXXII.
- Dragalina* **239—239**.
- Dragomirești* 31, 65, 150, 257, **207**.
- Dragomirna* (M-reă) 145.
- Dragulea* 238, 239.
- Drăneni* 321.
- Drăgănești* 24, 53, 79, 88, **239**; CXXII—CXXIII.
- Drăgănești* (Galați) **374**.
- Drăgești* 316.
- Drăgușeni* 248, 305.
- Drânceni* 157.
- Dridu* 111, 122, 123, 125, 129.
- Drislea* 52, 152, **239**, 266; CXXIII.
- Drînceni* 45, 336.
- Duda* 138.
- Dumasca* 321.
- Dumbrava-Satu Nou* 47, 48, 60, 115, 152, **190**; XLVI, CCLIII.
- Dumbrăveni* 322.
- Dumbrăvița* 156, 231, **239**, 287.
- Dumbrăvița-Ruginoasa* **207**.
- Dumești* 27, 42, 52, 66, 78, 88, 130, 152, 155, **190—191**, 326; XLVII, CLXXI.
- Dumitrești* Gălbâți 63, 68, 69.
- Dumitrești* Noi 68, 69.
- Durnești* 36, 152, **239—240**; CXXIII.
- Dușești* 65, 156, 197, **363**.
- Epureni* (Botoșani) 52, 155, **240**.
- Epureni* (Iași) 24, 29, 37, 52, 79, 88, 119, 120, 127, 128, 142, 147, 152, 155, **240**; CXIII—CXXIV.
- Epureni* (Vaslui) 43, 52, 53, 55, 65, 68, 70, 72, 151, 156, 157, **343—344**; CLI—CLII, CCXLVIII.
- Erbiceni* 23, 25, 27, 31, 32, 34, 36—38, 40, 42, 45, 49, 78, 85, 89—91, 115, 117, 119, 138, 147, 155, 171, 190, **191—193**, 211; XLVII—LIII; CLXXI—CLXXIII.
- Eșanca* 29, 35, 42, 47, 48, 79, 156, **240—241**; CCV.
- Ezăreni* 27, 45, 78, 147, 180, **193**; LII.
- Făcuți-Podișul* 23, 31, 33, 193; CLXXIV.
- Făgădău-Deleni* 291.
- Fălcu* 341.
- Fălticeni* 12, 27, 36, 43, 79, 141, 142, 144, 147, 148, 153, **305—306**, 307; CCXXXV.
- Fărcășeni* 50, 60, 155, **287**.
- Fedeleșeni* 14, 33.
- Fedești* 24, 27, 30—35, 50—52, 55, 56, **344—345**.
- Feredieni* 213, 219.
- Florenta* 55.
- Florești* 41, 127, **363**.
- Focșani* 70, **372**.
- Focuri* 45, 53, 79, 94, **241**; CXXIV.
- Foltești* 14, 38, 357, 255.
- Fotin* Enescu-Dumbrava, 50 79, 115—117, 119, 133, 141, 147, 148, 149, 157, **209**; CCXXXI.
- Frumușica* 32, 35, 211, 251, 364.
- Fundătura* 36, 53, **336**.
- Fundoaia* 307.
- Fundul Herței* 36, 120, 164, 246, **207**, 385.
- Gabăra* 63, 69.
- Galata* 23, 36, 45, 52, 78, 145, 152, 155, 157, 181, 184, **193—194**; LII, CLXXIV.
- Galați* 66, 67, 127, 128, 348, 350, **357**, 372, 381.
- Găiceana* 367.
- Găgești* 156, **345**, 347.
- Găinești* 338.
- Găureana-Gura Văii* 23—25, 49, 55, 59, 115, 152, 155, 156, 184, **194**; XII.
- Găureanca-Vlcelele* 28, 29, 34, 42, 66, 72, **241**; CXXIV—CXXV.
- Găureni* 184, **194**, 248, 261; CXXVII, CCV.
- Găureni-Vlcelele* 24, 26, 27, 35, 37, 52, 117, 155, **241—242**, 248, 261; CXXV—CXXVI, CCV.
- Ghergheleu* 31, 32, **321**.
- Ghermănești* 43, 45, 47, 48, 53, 55, 59, 65, 80, 88, 94, 95, 133, 153, 156, 157, **336**, 337.
- Ghermănești-Banca* **345**.
- Gh. Gheorghiu-Dej* 55, 107, **365**.
- Ghidigeni*, 43, **372**.
- Ghigoești* **363—364**.
- Ghildești* 37, 53, 156, **364**.
- Ghilănești* **242**.
- Ghilia* 365.
- Ghindăoani* 364.
- Ghireasca* 55, 66, 339, **345**, 349.
- Ghireni* Curt (Horia) 274.
- Ghireni* (Ignățeni) 22—24, 31—33, 35, 36, 42, 52, 79, 80, 88, 89, 119, 120, 147, 152, 156, 235, **242—243**, 274; CXXVIII, CLV.
- Girov* 33, 60, 65, **364**.
- Giurcani* 41, 43, 72, 73, 80, 119, 120, 127, 128, 137, 139, 157, **345—346**, 352.
- Giurești* 31, 307.

Giurgești 288, 307.
Gldinși 37, 144, 145, 150, 157, 299—300; CCXXXI.
Glrbești 31, 43, 156, 322.
Glrbovăț 27, 39, 43, 44, 50, 55, 56, 57, 79, 115, 116, 137, 322.
Glrcești 36, 53, 322—323.
Glrceina 36, 264.
Glăvănești Noi 227, 256.
Glăvănești Vechi 14, 24, 27, 29, 35, 38, 42, 77, 84, 150, 244, 255; CXXVIII.
Goldești 38, 45, 52, 80, 120, 133, 135, 156, 157, 273—274; CXLVI, CCXVIII.
Gologofța 80, 323, 333.
Goruni 55, 323; CCXLIH. CCLVII.
Goșmani 367.
Griești 31, 32, 65, 323.
Gropnița 45, 155, 223, 232, 244; CXXVIII.
Grozăvești 146, 150.
Grozești 146, 150.
Grumăzești 306.
Guranda 142, 147—150, 155, 244; CXXVIII—CXXIX.
Gura Idrici 338.
Gura Văii 55, 107, 157, 364.

Hangu 145, 146.
Hapdi (Alunișul) 45, 79, 150, 157, 300, 301; CCXXXI.
Hândărești 10, 14, 32, 36, 50, 63, 150, 154, 155, 184, 288; CCXXVI.
Hălceni 22, 23, 29, 42, 47, 244; CXXIX.
Hănești 33—36, 52, 65, 79, 88, 89, 94, 127, 147, 152, 155, 245, 262, 263; CXXIX—CXXX, CCV.
Hărâmanestii Vechi 141, 288.
Hăsnășeni 52, 78, 87, 150, 180, 200, 201; LXV.
Helești 36, 37, 138, 157, 288; CCXXVI.
Hermeziu 270, 283.
Hilișeu Cloșca 24, 26, 150, 245—246.
Hilișeu Crișan 42, 246.
Hilișeu Horia 42, 246.
Histria 104, 111, 126.
Hitrău 18, 42, 55, 65, 78, 89, 98, 136, 141, 147, 150, 154, 155, 182, 194—195; LII, LIV.
Hitrlești 253.
Hitrșova 322, 323.
Hitrșoveni 324.
Hitrtoapele 53, 138, 300.
Hitrtop 80, 147, 157, 364.
Hitrjănești 365.
Hlăpești 31, 287, 288.
Hlincea 15, 16, 27, 52, 91, 99—102, 104, 105, 112—115, 118, 119, 122, 123, 130—132, 134—137, 139—143, 146—150, 152, 154—156, 165, 175, 177, 195—196, 202, 386; LV—LVI, CLXXIV—CLXXV.
Hlipiceni 41, 150, 246.
Hociungi 55, 57, 289.
Hodora 22, 23, 29, 32, 34, 36, 37, 42, 78, 147, 156, 196—197; LVI—LVIII, CLXXVI.
Hoișești 23, 197.
Holboca 15, 22, 23, 37, 38, 40, 42—45, 52, 55—57, 66, 68, 69, 70, 73, 78, 85, 87, 115, 119—121, 127, 138, 142, 147, 148, 155, 160, 183, 184, 187, 188, 197—199, 301, 380; LVIII—LXII; CLXXVI—CLXXVIII.
Holm-Podu Iloaie 23, 32, 34, 52, 78, 127, 130, 147, 150, 155, 199; LXIII—LXIV, CLXXVIII.

Homiceni - Birgăuani 59, 150, 289.
Homocea 371.
Horga 36, 50, 53, 55, 80, 344, 346.
Horia 22—24, 31, 34, 52, 274; CXLVI, CCXVIII—CCXIX.
Horincea 346, 354.
Horinceni 73, 80, 346.
Horlăceni 31, 35, 246—247.
Horlești 45, 49, 55, 66, 80, 140, 152, 155, 159, 199—200, 220; LXIV, CLXXVI, CCLIX.
Horodiștea 24, 37, 38, 79, 142, 147, 274; CXLVI—CXLVII, CCXIX.
Horodiștea-Cotnari 49, 51, 52, 120, 155, 159, 200; LXIV.
Horodniceni 307.
Hrișcani 300.
Hudești 164.
Hudum 36, 42, 72, 79, 133, 135, 137, 142, 147, 148, 150, 156, 247; CXXX, CXXXII, CCVI, CCLVI—CCLVII.
Hulești 374.
Hulub 36, 247.
Hurghișca 140.
Huși 144, 145; CCXXXV.
Huși-Preușești 89, 306, 312.

Iacobeni-Dîngeni (Botoșani) 35, 43, 45, 46, 48, 85, 147, 155, 247; CXXX, CCV.
Iacobeni-Vlădeni (Iași) 27, 28, 42, 47, 79, 88, 150, 152, 156, 157, 248; CXXX—CXXXI, CCVII.
Iași 12, 13, 22, 23, 27—34, 36, 37, 42—45, 47, 48, 52, 55—57, 64, 66, 67, 72, 73, 78, 80, 81, 85, 87, 89, 90, 92, 94—96, 100, 101, 107—110, 114, 119, 120, 122, 132, 135—138, 141, 142, 144—150, 152, 154—157, 160, 163, 165, 167, 171, 174, 175, 181, 183—184, 193—196, 198, 201—206, 216, 220—228, 251, 269, 271, 283, 294, 309, 339, 380, 384, 387; LXV—LXXXVIII, CLXXVIII—CLXXXI, CCLIX.
Ibănești (Botoșani) 24, 36, 37, 50, 51, 53, 55, 108, 110, 137, 142, 147, 148, 150, 155, 157, 285, 289—290; CCXXVI—CCXXVIII, CCLIII.
Ichimenii Mari 56, 58, 79, 150, 248; CCVIII.
Iernaia 374.
Idricii de Sus 357.
Igești 24, 27, 31, 33, 36, 43, 55, 59, 80, 88, 127, 133, 138, 151, 346—347.
Ijdileni 357.
Ileana Podari 123.
Ilișeni 45, 274.
Ionășeni-Trușești 78, 79, 146, 148, 157, 249; CXXXI.
Ionășeni-Vf. Cîmpului 36, 57, 79, 147, 150, 155, 300; CCXXXII.
Ipoțești 97, 101.
Ipoțești-Cîndești 124.
Ivăncăuși 24, 275.
Ivănești 65, 151, 153, 323—324; CCXI.III.
Ivășcani 53.
Ivești 27, 53, 65, 70, 80, 115, 116, 138, 157, 324, 329.
Izvorul 121.
Izvoare 85, 90, 91, 146.

Jigălie 43, 55, 65, 80, 153, 347.

- Larga Jijia** 15, 24, 30, 37, 42, 45, 80, 137, 147, 155, 157, 240, **249**; CCVII.
- Laza** 156, 322, **324**.
- Lădăi-Cîmpenii** 24, 29, 33, 36—38, 49, 52, 60, 65, 79, 85, 119, 120, 133, 147, 152, 155, **250—251**; CXXXI, CCV, CCVII, CCLVII.
- Lăfești-Murgeni** 31, 41, 43, 53, 65, 72, 119, 127, 128, **347—348**.
- Lăfeștii de Jos** 55, **348**.
- Leorda** 52, 79, 133, 155, 228, 231, **251**; CCVII.
- Lespezi** 53, 79, 155, 299, **301**.
- Lefcani** 27, 28, 31, 34, 36, 42, 43, 52, 64, 69, 70, 78, 85, 89, 150, 152, 155—157, 180, **206—208**, 211; LXXXVIII—XCII, CLXXXII—CLXXXIII.
- Leț-Vârhegy** 29.
- Libertate** 255.
- Lichitișeni** 51, 151, **324**.
- Lingurari** 323.
- Lîneni** 44.
- Lisaure** 147, **303**.
- Lișcov** 354.
- Livada** 41, 60, **365**.
- Libeni-Vîrnav** 31, **251**.
- Livezi-Manoleasa** 22—24, 35, 36, 47, 48, 55, 57, 65, 72, 79, **82**, 88, 147, 150, 157, **275**; CXLVII, CCXIX.
- Lozna** 24, 36, 79, 100, 112, **290—291**.
- Lunca-Arini** 141, **373**.
- Lunca Ciurei** 16, 54—58, 156, 174, 177, 178, 183, 187, 188, 197, 200, 201, 300, 321, 362.
- Lunca Rateșului** 80, 133, 135, 157, 315, **324**.
- Lunca-Vetrișoaia** 352.
- Lunca-Vî. Cîmpului** 50, 65, 123, 137, 139, 140, 143, 146—150, **301**; CCXXXII—CCXXXIII, CCLVI.
- Lupăria** 35, 49, 157, **251**.
- Lupești** 27, 31, 37, 43, 59, 65, 80, 82, 133, 138, 147, 153, 157, **348**; CLII.
- Malu** 33, 35, 41, 127, 128, **365**.
- Manoleasa Prut** 24, 263, 270, **275**.
- Manoleasa Volovăț** 31, 36.
- Manolești** 263, 265.
- Marginea** 43, **365**.
- Mastacăn** 359.
- Matieni** **252**.
- Mazut** 31, 35, 43, **291**.
- Măcișeni** **325**.
- Mălăești** 244.
- Mălușteni** 24, 27, 31, 32, 52, 53, 55, 59, 66, 73, 80, 88, 133, 135, 138, 151, 153, 156, 339, **349—350**, 356; CLII.
- Mănoaia** 91.
- Mărdăcineni** 154.
- Mărășeni** 314, 315.
- Mărdășeni** 371.
- Mărgineni** 363.
- Măscăteni** 24, 147, 150, 222, 227, **252**; CXXXII.
- Mătâhuia** 12.
- Mera** 27, 31, 41, 43, 55, 60, 65, **365**.
- Meria** 55, 80, **350**.
- Micești** 36, **325**.
- Miclăușeni** 12, 53, 150, 152, 155, 157, **291**, 298, 301; CCXXVII.
- Mihail Kogălniceanu** (Iași) 22—24, 29—32, 36, 43, 47, 48, 65, 79, 80, 82, 120, 147, 155, 157, **252**, 267.
- Mihail Kogălniceanu** (Vaslui) 45, 55, 80, 88, 119, 156, 157, **336—337**.
- Mihăești** 55, 79, 80, 153, **308**; CCXXXVI.
- Mihălășeni** 36, 157, **252**.
- Miorcani** 22, 23, 35, 79, 155, **253**, 279; CXXXIII.
- Mircești** (Iași) 31, 43, 79, 88, 153, 298, **301**; CCLVIII.
- Mircești** (Vaslui) 27, 73, 80, 153, **325**.
- Mireni** 329.
- Miroslava** 37, 38, 107, 108, 110, 119, 120, 127, 128, 130, 132, 134, 135, 137, 139, 147—149, 155, 156, **208**; XCIII, CLXXXIII.
- Mitoc** 11, 22, 24, 29, 31, 35—38, 43, 49, 52, 79, 88, 119, 120, 153, 157, 274, 275, **276—277**; CXLVII, CCXIX—CCXX.
- Mizil** 104.
- Mănăstirea** 24, 41, 43, **350**.
- Mănăstirea Doamnei**, 247.
- Mîndrișca** 40, 374.
- Mînjești** 363.
- Mînzăești** 53, 72, 73, 80, 127, 157, **350—351**; CCXLVIII.
- Moara Jorei** 31, 53, 79, **253**, 262, 263; CXXXII, CCVIII.
- Mogoșești** 23, 37, 45, 51, 52, 55, 59, 78, 94, 95, 136, 137, 155, 156, **208—209**; XCIII—XCVI, CLXXXIII—CLXXXIV, CCLVI.
- Moldovenesti** 136.
- Moldoveni** 108.
- Monteoru** 101, 103, 106, 109.
- Morești** 95, 124, 136.
- Moșna** 36, 46, 51, 55—57, 65, 156, **335—336**, 330, 357, 380; CCXLIII—CCXLIV.
- Moșca** 80, 308.
- Movila Ruptă** 24, 35, 36, 43, 271, **277**; CCXX.
- Movileni** (Iași) 53, 65, 72, 155, 249, **253**; CXXXIII, CCIX.
- Movileni** (Galați) 103.
- Movileni-Heleșteni** 24, 35, 36, 103, 153, 185, **291—292**.
- Munteni-Iași** 28, 29, 45, 47, 52, 78, 80, 87, 147, 148, 150, 152, 155, 156, **209—210**; XCVI—XCVII.
- Muntenești** 181, 316, 322.
- Munteni-Vaslui** 12.
- Murgeni** 25, 43, 50, 65, 119, 127, 128, 133, 134, 153, 341, 343, **351**, 353, 355; CLIII—CLIV.
- Mușata** 80, **351**.
- Năzdăroaia** 43, **326**.
- Neamțului** (Cetatea) 144, 145, 306.
- Neamțului** (M-reă), 145.
- Negrești** (Vaslui) 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 43, 57, 65, 80, 88, 147, 151, **326—327**, 332; CCXLIV.
- Negrești** (Neamț) **373**.
- Negrilești** 27, **374**.
- Nichiteni** 22, 23, 24, 31, 35, 43, 44, 49, 79, 88, 94—96, 153, 235, **254**; CXXXIII, CXXXIX, CCIX.
- Nicolae Bălcescu** 162, 383.
- Nilipești** 153.
- Numercenii** 80, 147, 148, 151, **304**; CCXXXV.
- Nușfalău** 111.
- Oancea** 140.
- Obârșeni** 348.
- Obârșia** 36, 60, 157, **292**.
- Oboroceni** 24, 26, 36, 65, 73, 115, 117, 119, 155, 157, 287, **292—293**; CCXXXVIII.

- Ocheni* 24, 373.
Oglinzi 24, 373.
Oituz 117, 119, 127, 129, 365; CCXLIX.
Olănești 73.
Oltenești 29, 47, 65, 80, 327.
Olleni 145, 156, 372.
Oniceni 327.
Onțești 70.
Oprșița 323.
Orășenii din Deal 37, 79, 142, 147, 149, 150, 153, 155, 157, 227, 228, 254; CXXXIII.
Orbic 367.
Osoi 50, 80, 88, 94, 95, 115, 116, 119, 327; CCXLIV.
Oșești 322.
Oțeleni 140.

Palanca 371.
Parpanița 43, 80, 327.
Pașcani 50, 73, 79, 208, 301; CCXXXII.
Pădureni 35, 63, 69, 234, 309.
Păncești 375.
Pătrășcani 37, 41, 55, 366.
Păușești 42, 45, 78, 94, 95, 107, 108, 115, 116, 119, 120, 138, 150, 152, 155, 210; XCVII, CLXXXIV.
Perieni, 29, 30, 36, 37, 47, 80, 115, 117, 120, 137, 132, 147, 148—150, 155, 255; CXXXIV, CCX, CCLVI.
Perieni (Vaslui) 14, 24, 27, 328.
Petrești 226.
Petricani 306.
Piatra Neamț 12, 24, 31, 37, 39, 41, 43, 44, 54, 60, 61, 65, 71, 73, 80, 82, 88, 140, 141, 145—147, 151, 160, 175, 231, 287, 308, 362—364, 366—367.
Piatra Șoimului, vezi *Calu* 361.
Picloru Lupului 52, 60, 210; XCVII—XVCIII.
Piciorul Moinei 362.
Pietriș 53, 80, 85, 291, 324.
Pietroasa 31, 43, 80, 88, 133, 367.
Piroboridava 54.
Plhnești 28, 31, 37, 45, 50, 80, 88, 337.
Plingarăți 73.
Plrcovaci 31, 52, 78, 211, 155; XCVIII.
Plrlita 255.
Plrfeștii de Jos 140.
Pleşani 31, 33, 35, 43, 49, 53, 60, 79, 147, 155, 255—256; CCX.
Pleşești 306.
Plopenii Mari 53, 256.
Plopenii Mici 53, 155, 256.
Plopeasa 322.
Ploscuțeni 14, 97, 374.
Plugari 22, 23, 153, 256, 258.
Pocreaca 49.
Podoleni 73, 88, 367.
Podu Iloaie 31, 42, 78, 87, 132, 147, 150, 156, 171, 172, 181, 211, 218; XCVIII.
Podu Pietriș 27—29, 43, 53, 59, 66, 80, 85, 91, 119, 138, 151, 157, 328—329.
Poenеști 12, 14, 54, 57, 58, 63, 68—70, 88, 146, 178, 285, 323.
Poeni 288.
Pogorăști 22, 27, 28, 53, 64, 65, 70, 79, 86, 90, 150, 155, 156, 256—257; CXXXIV, CCX.
Pogorăștii Noi 257.

Poiana 14, 32, 40, 46, 49, 54, 59, 62, 71, 74, 339, 373, 374.
Polana cu Cetate 31, 33, 115, 119, 120, 156, 164, 314, 329—330, 385; CCXLV.
Poiana Dulcești 63, 68, 69, 309.
Poiana Teiului 366; CCLVIII.
Pojorâni 50, 65, 133, 151, 352.
Polteni 31, 34, 37, 42, 78, 147, 156, 211—212; XCIX, CLXXXIV.
Poloboc 359.
Pomrla 246.
Popăuți 259.
Popeni 35, 79, 153, 257; CXXXVI.
Popești (Iași) 27, 42, 65, 72, 115, 119, 150, 190, 212, 330, 373; XCIX—C, CLXXXIV.
Popești (Vaslui) 28, 34, 80, 120, 330; CCXLV.
Popricanii de Jos 29, 31, 32, 35, 36, 37, 38, 43, 49, 72, 81, 87, 115, 119, 133, 137, 145, 153, 155, 157, 212, 258; CXXXIV—CXXXVI.
Popricanii de Sus 27, 34, 42, 45, 52, 78, 150, 155, 212—212, 225, 273; C—CIII, CLXXXIV—CLXXXV.
Porcăreș 371.
Porcești-Moldovenii 35, 43, 50, 63, 65, 72, 79, 108, 114, 115, 137, 138, 147, 151, 153, 155, 293—294; CCXXVIII.
Posta-Elan 80, 358; CCXLIX.
Potlgeni 253.
Prăjeni 35, 53, 79, 147, 150, 153, 155, 251, 250—259; CXXXVI.
Preutești 59, 60, 66, 79, 142, 147, 151, 306—307; CCXXXVI.
Prigoreni Mici-Ion Neculce 34, 155, 157, 193, 213, 221; CIII.
Pristești 142, 147, 148, 153, 259; CXXXVI.
Proboța 24, 27, 40, 42, 43, 49, 64—66, 70, 79, 271, 277—278, 301; CXLVII, CLV, CCXX—CCXXI.
Prodana 43, 123, 133, 136, 137, 139, 196, 215; CCXLI.
Prodănești 354.
Proselnici 31, 49, 60, 147, 149, 150, 152, 213; CIII—CIV, CLXXXV.
Proșia 282.
Pungești 322, 330; CCXLV.
Puricani 31, 32, 43, 55, 352.
Putna 145.
Pușchioaia 357.

Rafaila 12, 33, 46, 322.
Raiu 43, 60, 65, 70, 72, 119, 127, 128, 130, 227, 228, 352.
Răteșu Cuzii 330.
Răcăciuni 37, 374, 375.
Răcătau 35, 375.
Răcăuți 41, 55, 367.
Răchiți 49, 59, 79, 259; CXXXVI.
Rădășeni 31, 37, 187, 306, 307, 309.
Rădăuți 279.
Rădeni 250, 251, 270, 296, 306, 359.
Răducăneni 55, 57, 123, 130—137, 156, 247, 273, 330—331; CCXLVI—CCXLVII.
Rădulești 315.
Râșcani 137, 147, 156, 312, 319, 321, 331; CLI, CCXIV.
Răucești 24, 259, 260, 306.

- Răduseni* 15, 31, 35, 36, 43, 49, 50, 53, 79, 141, 142, 153, 154, 157, 257, **259—260**; CXXXVI—CXXXVIII.
Războieni 23, 31, 34, 37, 42, 52, 78, 150, 192, **213—214**; CIV, CLXXXVI.
Recea 371.
Rediu Aldei 23, 36, 37, 117, 119, 129, 152, **214**; CIV—CV.
Rediu (Botoșani) 45, 53, 59, 65, 115, 150, 155, **200**; CXXXVIII.
Rediu Mîltropoliei 35, 50, 115, 133, 147, 155, 157, **261**; CXXXVIII—CXXXIX.
Rediu Tatar 34, 37, 38, 49, 60, 78, 102, 155, 156, 163, 174, **214—215**, 385; CV.
Ripiceni Noi 11, 22—24, 31, 33—38, 43, 47, 153, 157, 270, 271, 277, **278—279**; CXLVIII, CCXXI.
Rînceni 53, 153, 270, 271, 279, **352**.
Rînzești 43, 73, 80, **353**.
Rîpile 41, 45, 55, 115, 119, 157, **367**.
Rîșca 23—25, 35, 49, 50, 80, 138, **279—280**; CXLVIII.
Rîșești 44, 60, 88, 94, 95, 133, 157, **337**.
Rogojeni 41, 65, **353**; CCLIV.
Roman 53, 91, 93, 97, 142, 145, 147, 153, 221, 294, **295, 301—303**, 309, 327, 364; CCXXXIV.
Românești 31, 173, **280**.
Români **367**.
Roșcani 24, 32, **261**.
Rotopânești 15, 79, 141, 147, 148, 153, 306, **307**.
Rotunda 286.
Roznov 359, 368.
Ruginești 80, 89, 157, **353**, 358.
Ruginoasa 301.
Rusenii Noi 42, 47, 48, 60, 78, 88, 90, **215**; CV—CVI, CLXXXVI.
Rușii Mîndîstioarei 65, **294**.

Sagna 28, 31, 157, **302**.
Santa Mare 23, 24, **280**, 281.
Sarafește 24, **294**.
Satu Nou-Bîrta 36, 41, 53, 65, 79, 157, 266, **294**, 331, 359, 368.
Satu Nou-Dobreni 60, 137, **368**.
Satu Nou (Dobrogea) 111, 126.
Satu Nou-Panciu **376**.
Satu Nou-Pocreaca 80, **331**, 266; CCXLVII.
Satu Nou (Vaslui) 52.
Saucenița 80, 133, **261**.
Săbăuani 68, 69.
Sălașuri 121, 124, 125, 163, 385.
Sălceni 372.
Sărata Greacă 33, 34, 79, **261**; CXXXVIII—CXL.
Sărăjeni 27, 41, 60, 65, 68, 69, 90, 119, 127, 128, 157, 349, **353**.
Sărăjenii de Sus 153, 157, **353**.
Săseni 45, 46, 48, 352, **354**.
Săveni 52, 65, 82, 88, **261—263**; CXL.
Săvinești 65, **368**.
Sbiereștii de Sus 362.
Schineri 31, 32, 43, 53, 55, **354**; CLV.
Schitu Duca 80, **331**; CCXLV.
Schitișor (Neamț) 234.
Scîndurenii 27.
Scînteia 55, 151, 156, **332**.
Scobinți 36, 37, 80, 152, **215**; CVI.
Scobîlteni 34, 53, 79, 87, 150, 152, 155, 156, 190, **215—216**; CVI, CLXXXVI.

Scopoșeni 23, 34, 36, 37, 45, 52, 53, 60, 79—81, 87, 98, 115, 141, 147, 148, 150, 152, **216**; CVI—CVII, CLXXXVI—CLXXXVII.
Sculeni 51, 225, 226.
Sebeș 126.
Secuia 37, 332.
Secueni 45, 157, **294**.
Sf. Gheorghe-Bedeaza 62.
Siliște 326.
Siliștea Cioanei 354.
Simila 30, 33, 37, 43, 53, 332.
Sipeni **354**, 356.
Sirel 144.
Stăncăeni 175.
Stăngeap 211.
Stănlana de Mureș 74.
Strca 27, 35, 37, 52, 65, 72, 81, 87, 147, 150, 152, **155, 216—217**; CVII—CVIII, CLXXXVII.
Slatina 145.
Slobna 372.
Slobozia 147.
Slobozia-Bogdănești **368**.
Slobozia-Deleni 155, **217**.
Slobozia-Hănești 22, 23, 31, 33—37, 43, 46, 48, 50, 79, 88, 133, 149, 153, 155, 157, 158, 159, **262—263**; CXL, CCX—CCXI.

Slobozia Leșcani 206.
Slobozia Mielului 24, 36, 37, 55, **368**.
Smulți 357.
Sofronești 55, 119, 332; CCXLV.
Someșeni 111.
Soporul de Climpie 94, 95.
Spanțov 75, 94.
Spineni **24**, 133, 135.
Spinoasa 23, 25, 26, 31—33, 35—38, 42, 45, 52, 57, 59, 62, 79, 85, 87, 99, 100, 111, 112, 128, 130, 137, 150, 156, 164, 189, 191, **217—219**, 228, 385; CVIII—CXI, CLXXXVII—CLXXXIX.

Sprînceana 31, 52, 73, 79, 155, **219**.
Stănița 57.
Stăuceni 266.
Sticlăria 23, 211, **219**.
Stietești 53, **332**.
Stîlca-Ștefănești 22—24, 36, 157, **280**; CXLVIII.
Stîlca-Zvorîștea **302**.
Stîlcești 36, 46, 47, 49—53, 57, 61, 65, 66, 79, 80, 102, 137, 142, 147, 148, 150, 153, 155, 157, 159, 200, 247, **263—265**, 380; CXL—CXLI, CCXI—CCXII, CCLIV—CCLV.

Stoicani 13, 14, 38, 46, 49, 97, 357, 374.
Stoiești 55, 59, 65, **354**, 356.
Stolniceni 80, 255, **265**; CCXII.
Străulești 146, 147.
Strîmbea 59, 80, 157, **333**.
Stroe Beloescu 43, **333**.
Stroești 354.
Strunga 24, 27, 31, 35, 45, 79, 147, 151, 184, 194, **295**; CCXXVIII—CCXXX.
Stuhuleț 73, 80, 127, **354**.

Șanta 209.
Șcheia (Iași) **302, 333**; CCXXXIV—CCXXXV.
Șcheia (Suceava) 47, 63, 65, 67, 144, 146, 149, 157, **304, 333**; CCLVI—CCLVII.

Șcheia (Vaslui) 24, 55, 79, 80, 147, 151, 153.
Șendreni 66, 70, 123, 125, 127, 128, 130, 183, **372**;
 CCLIV.
Șendriceni **265**.
Șerbești 30, 31, 37, 45, 60, 65, 80, 147, 157, 362,
368—369.
Șerboești 70.
Șipot-Suceava 202.
Șipote (Galați) 43, 55, 153, **355**.
Șipote (Iași) 35, 37, 43, 157, 244, **265—266**; CCXII.
Șișcani 371.
Șoldana 35, 50, 53, 79, 260, **266**; CXLI, CCXII—
 CCXIII.
Șoprleni 80, 88, **337**.
Șorogari 22, 23, 37, 42, 43, 52, 57, 79, 115, 117, 119,
 127—129, 141, 142, 147, 148, 150, 155, 189, 190,
219—220; CXI—CXII, CLXXXIX.
Ștefan cel Mare 314, 315.
Ștefănești 11, 22—24, 29, 31, 35—38, 43, 45, 51, 65,
 66, 70, 79, 82, 88, 109, 120, 137, 142, 147, 150,
 153—155, 270, 279, 280, **281—282**; CXI.VIII—
 CL, CCXXI—CCXXIII, CCLVII.
Știoborâni 372.
Șuletea 43, 53, 55, 57—59, 65, 73, 80, 82, 115, 119, 138,
 151, 179, **355—356**, 357.
Șurănești-Emil Racoviță 53, 80, 156, 319, 321, **333**.

Talpa 29, 31, 32, **295**, 321.
Tanacu 43, 80, 137, 153, **333**; CLI, CCXLV.
Tazlău 145, 361.
Tăcuta 325.
Tălhărești 309.
Tămăoani 46, 49.
Tămășeni (Vaslui) 24, 49, 50, 55, 59, 153, **355—**
356.
Tămășeni (Roman) 36, 37, 52, 55, 60, 65, 66, **302—**
303, 338.
Tăutești 31, 35, 36, 42, 45, 49, 52, 64, 72, 79, 81, 94,
 96, 119, 120, 132, 134, 136, 137, 147, 150, 155,
220—221; CXII—CXIII, CXC.
Tăvădărești 65, **334**.
Tecuci 24, 60, 63, 63, 70, 80, 88, **374**.
Teiul Mare 354.
Terchești 40.
Tichiriș 24, **369**.
Tisăuși 35, 147, 151, 155, **304**; CCXXV.
Tisești 12, 369.
Titrșor 75.
Tg. Berești 14, 35.
Tg. Frumos 35, 36, 49, 79, 87, 99, 109, 150, 152,
 163, 181, 193, 212, 218, **221—222**, 223, 224, 295,
 322, 384; CXIV, CXC—CXCI.
Tg. Mureș 74.
Tg. Ocna 24, 31, 35, 41, 60, **369**.
Tîrpești 38, 108, 306.
Tîrzia 31, **295**.
Tîrzii 80, **334**.
Todireni 31, 33, 34, 79, 147, 153, **266**; CCXII—
 CCXIII.
Todirești 326.
Toflea 374.
Tomești 33, 42, 55—57, 155, 160, **222**, **380**; CXCI.
Topile 79, 155, **303**.
Totoești 23, 37, 38, 42, 55, 155, 157, 211, **222**; CXIV,
 CXCII.

Traian 12, 30, 34, 50, 71, 80, 146, **309**, 371, 372.
Trifești 22, 27, 29, 35, 42, 43, 47, 53, 80, 82, 115, 117,
 137, 138, 141, 142, 146, 147, 150, 153—155, **282—**
283; CXLIX, CCXXIII—CCXXIV.
Trohan 322.
Trușești 10, 15, 23, 24, 32, 33, 35, 39, 43, 44, 46, 48,
 53, 64, 70, 77, 79, 84, 88, 90, 146, 188, 203, 207,
 239, 249, **266—267**.
Tudor Vladimirescu 35, 53, **267**, 372.
Tușești de Jos 156, **334**.
Tupilași 52, **295**.
Turturești **369**.

Țibănești 43, 65, 68, 69, 131, 157, **334**; CLI.
Țibănești Buhlei 322, 326.
Țibucanii de Sus 288.
Țifești 63, 65, 73, 82, 88, 145, 156, **372**.
Țifu 55, 59, **356**.
Țigănași 11, 22, 24, 27, 29, 30, 32, 35, 47, 48, 138,
 148, 153—155, 157, 252, **267**; CXLI, CCXIII.
Țigănești 115, 150.
Țuțcani 24, 27, 36, 43, 53, 55, 80, 88, 107, 115—117,
 119, 127, 128, 130, 133, 134, 147, 347, **356**, 357;
 CCXLVIII—CCXLIV.
Țuțora 175, 226.

Umbrărești 357.
Ungheni 184.
Unghi-Dragomirești 36, 79, 287, **296**.
Ungureni Cloșca 36, 79, 147, **268**; CXLI.
Unguri 31, 157, **375**.
Unsa 24, **296**.
Unțești (Vaslui) 65, 68—70, 370, **376**; CCLVII.
Urdești 43, **356**.
Uricani 37, 38, 52, 79, 150, 155, **223**, 306, CXCII.
Ursești 359.
Uscași 288, 298.

Vadul Săpat 104.
Valea Adîncă 36, **223**.
Valea Berheciului 373.
Valea Glodului 147, 148, **307**; CCXXXVI.
Valea Grecului 80, 88, **337**.
Valea Lupului 15, 27, 35, 36, 38, 43, 48, 52, 79, 88,
 91, 92, 155, 162, **223—224**, 383; CXCII—CXCIII.
Valea Lupului (Vaslui) 47, 80, 88, 157, **338**.
Valea Satului (Iași) 24, 35, 37, 43, 53, 60, 79, 88, 157,
 285, 303, **334—335**, 370.
Valea Seacă (Bacău) 157, **370**; CCXXXV.
Valea Seacă (Iași) **303**.
Valea Ursului 37, 115, 117, 119, 127, 128, **224**; CXCIII.
Vameș 372.
Varnița 365.
Vascani 31, 35, **296**; CCXXX.
Vaslui 50, 58, 64, 68, 70, 88, 145, 153, 157, 174, 323,
 335; CCXLVIII.
Văculești **268**.
Vădastra **146**.
Vădeni 43, 244, **357**.
Văleni (Roman) 24, 36, 42, 43, 45, 47, 53, 65—69,
 79, 82, 153.
Văleni (Neamț) 12, 54, 63, 295.
Văleni (Piatra Neamț), 80, **370**.

- Vălenii din Vale* 79.
Velrișoara 60, 352, **357**.
Victoria, vezi Cîrpiți, 256, 272.
Viișoara (Neamț) 27, 28, 35, 37, 41, 60, **370**.
Viișoara Tg.-Trotuș 53, 152, **370**.
Vișan 37, 38, **225**.
Vizurești **374**.
Vlnători (Iași) 23, 29, 31, 35, 36, 45, 79, 80, 87, 88, 115, 119, 147, 148, 150, 155, 187, **225—226**, 306;
 CXIV—CXVII, CXCIV—CXCVII.
Vlnătorii Neamțului 306.
Vtrlezi 357.
Vtrteșcoi 63, 68, 69, 285.
Vlădeni (Botoșani), 15, 22, 29, 30, 43, 45, 79, **303**.
Vlădeni (Iași) 66, 67, 147, 151, 153, 244, **260**, 373;
 CCXIII—CCXIV.
Vălenii din Vale 31, 79, **297**.
Vlădiceni (Iași) 37, 38, 45, 52, 53, 55—57, 60, 65, 79, 115, 127, 128, 132, 134, 137, 139, 141, 143 147
 149, 160, 220, **226**, 370, 380; CXVI, CXCVII—CXCVIII.
Vlădiceni (Neamț) 60, 157, **370**.
Vlășinești 43, 50, 65, 70, **268—269**.
Voinești 141, 165, 224, 286.
Volovăț 36, 43, 145, 151, 155, **304—305**.
Vovriești 322.
Vulturești 316.
Vutcani 108.

Zane 47, 57, 155, 174, 177.
Zănești 27, 30, 31, **371**.
Zăpodeni 30—32, 43, 47, 48, 66, 147, 156, **335**;
 CCXLVIII.
Zimnicea 146.
Zorleni 24, **335**.

23 August (Florenta) 24, 36, 43, 45, 53, 55, 156, **357**.

INDICE DE PERSOANE*

- Alexandrescu, Al. 15, 27, 30.
 Ambroz, A. K. 89.
 Andrieşescu, I. 11—13, 169, 174, 236, 306, 335.
 Andronic, Al. 18—19, 64, 68, 105, 123, 141, 144, 145, 149, 154, 182, 201, 202, 235, 304, 305, 310, 331, 335, 341.
 Angelescu, N. 78.
 Aniţescu, Gr. 63, 68.
 Antonovici, I. 313.
 Antonescu, I. 63.
 Antoniu, S. 93.
 Arion, Gh. 144.
 Asachi, Gh. 370.
 Aurelius, Victor 71.
- Bakó, G. 77.
 Balaban, C. 338, 350, 352.
 Balica, E. 228, 229, 270, 282, 314, 328, 329.
 Banu, F. 145, 309, 312, 316, 317, 323, 330, 332.
 Barbu, N. 183.
 Barta, J. 25.
 Bégouen, H. 21.
 Behrens, H. 10.
 Bejenaru, N. 201.
 Beldiceanu, N. 11, 12, 168, 248, 305, 307, 308, 322, 375.
 Berciu, D. 26, 38, 46, 78, 182, 275.
 Berezoveţ, D. T. 76, 111.
 Berlescu, N. 186, 193, 213.
 Bibikov, N. 30.
 Bichir, Gh. 38—40, 63, 64, 67—69, 70, 71, 309.
 Bloşiu, C. 85.
 Boambă, L. 169, 214.
 Bold, Em. 16, 67, 68, 81, 88, 100, 201, 309, 314 — 317, 322—324, 326, 330, 335.
 Boriskovski, P. 25.
 Borkovsky, I. 105.
 Botezatu, I. 371.
- Braicevski, M. I. 77.
 Brăteanu, Al. 208, 325, 326.
 Brătianu, G. 46, 308.
 Brudiu, M. 311, 312.
 Bude, V. 244, 265.
 Bujoreanu, I. 350.
 Bujoreanu, St. 186.
 Burada, Th. 11, 181, 186.
 Buraga, C. 19, 311, 312, 317—320, 325, 331, 333.
 Busuloc, El. 144, 149, 152.
 Butculescu, D. 182.
 Buţureanu, Gr. 11, 12, 169, 186, 248, 305, 309, 322.
 Buzdugan, C. 39, 40, 364, 365, 366.
 Buzilă, A. 369.
- Canarache, V. 248.
 Cantacuzino, Gh. 144, 145, 148, 154.
 Caraivan, V. 334.
 Casan, I. 38.
 Cazimir, Gh. 103.
 Căpitanu, V. 19, 91, 318, 324, 326, 333, 375.
 Cerneleanu, I. 238, 239.
 Cernîş, E. K. 28, 29.
 Cheptea, St. 144.
 Cheresteşiu, V. 58, 61.
 Chiţescu, L. 145.
 Christescu, V. 181.
 Cihodaru, C. 12—14, 63, 139, 142, 145, 173, 179, 185, 310, 322—323, 331, 335, 338, 341, 344, 345, 355.
 Ciudin, Şt. 325.
 Ciurea, V. 11, 12, 181, 301, 305—309.
 Cimpina, B. 150.
 Cojoc, Gh. 144.
 Coman, G. 16, 19, 44, 102, 338—346, 348—357.
 Comşa, E. 26, 28, 78, 168, 176, 210, 249.
 Comşa (Chişvaşi), M. 101, 103, 104—106, 109, 114, 119, 123—128, 130, 132, 134.
 Condurachi, Em. 61.
 Constantinescu, D. 144, 306.
 Constantinescu, G. 19, 40, 359, 365, 367, 369, 372, 373.

*Indicele cuprinde numele autorilor precum şi al tuturor celor care au furnizat informaţii privitoare la unele descoperiri incluse în această lucrare.

- Constantinescu-Iași, P. 91, 363.
Constantinescu, N. 11, 144–146, 150, 304, 306.
Constantiniu, M. 102–104, 147.
Costăchescu, M. 122.
Covrig, I. 92.
Crețulescu, N. 307.
Cristache-Panait I. 147.
Cristescu, M. 64, 85, 90, 93.
Crișmaru, Ar. 19, 248.
Cuciureanu, I. 234.
- Daicoviciu, C. 58, 61, 62, 71, 73, 83, 84, 98, 99, 104, 106.
Daicoviciu, H. 61.
Danilenko, V. N. 293.
Dănilă, M. 211.
Densușianu, N. 253.
Diaconu, Gh. 19, 71, 75, 76, 86, 144, 145, 304.
Diaconu, N. 145.
Diaconu, P. 131, 132, 145.
Diamandi, G. 11, 12, 354.
Dimian, I. 103, 126.
Dinu, M. 15, 16, 19, 22, 32, 34, 38, 44, 67, 68, 81, 88, 92, 100, 141, 145, 146, 186, 223, 272, 286, 292, 305, 309, 314, 316, 317, 322–324, 326, 327, 330, 335.
Dogan, E. 39, 40.
Donisă, I. 184.
Dragomir, I. T. 13, 14, 19, 39, 44, 67, 78, 84, 316, 332, 338, 339, 350, 353, 357.
Drăghiceanu, V. 182, 194, 206.
Dumitrescu, Fl. 301.
Dumitrescu, H. 12, 30, 35, 38, 146, 185, 186, 274, 301, 370, 371.
Dumitrescu, Vl. 10, 12, 14, 30, 32, 34, 36, 50, 63, 91, 146, 169, 184, 186, 248, 288, 302, 305, 371.
Dupoi, V. 104.
- Ebert, M. 89.
Eggers, J. H. 10.
Engels, F. 83.
- Fakler, I. 306.
Fedorov, G. B. 10, 18, 57, 59, 70, 75, 77, 81, 83, 84, 87, 89, 90, 104–107, 109, 110, 113, 120, 127, 178, 182.
Fehner, M. V. 123.
Ferenczi, A. 61.
Florea, C. 316, 322, 373, 375.
Florescu, M. 19, 38, 40, 145, 212, 248, 288, 294, 295, 297, 302, 318, 324, 326, 334, 371, 376.
Florescu, A. 19, 32, 39, 41, 44, 46, 47, 49, 51, 91, 100, 145, 186, 223, 227, 233, 244, 255, 257, 260, 263, 317, 321, 326.
Foit, Gr. 17, 63, 91, 93, 105, 146, 266, 274, 275, 294.
Fotino, D. 208.
Frunzescu, Dimitrie 270.
- Gașpar, Pr. 318.
Gavrilescu, O. 308.
Giurescu, C. C. 91, 151.
Golubeva, L. A. 75, 76.
Goncearov, V. K. 111.
- Gostar, N. 17, 19, 54, 59, 61, 63, 64, 67, 71, 73, 86, 123, 357, 363.
Grecu, Al. 99, 125.
Grigoraș, N. 144, 145, 235.
Grigorescu, I. 145.
Grimm, P. 9.
Grințescu, G. 366.
Grünhagen, W. 91.
Gugiuman, I. 16, 174, 177, 178, 180, 182, 183, 190, 210, 211, 213, 222, 223, 272, 287, 288, 292, 323, 327, 358.
- Harțuchi, N. 63, 73.
Hălăucescu, C. 16, 295, 370.
Heitel, R. 145.
Hensel, W. 9, 10.
Heroveanu, M. 182, 186.
Horedt, K. 62, 78, 98, 139.
Hvoiko, V. V. 74.
- Iacob-Teodor, S. 305, 307, 308, 309.
Iamandi, Gh. 303, 357.
Iliescu, O. 19, 140, 146, 195, 196.
Ionașcu, I. 78.
Ionescu, M. 78, 145.
Ioniță, I. 19, 63, 64, 68, 70, 75, 77, 78, 81, 85, 145, 146, 186, 205, 227, 230, 233, 235, 237–239, 244, 248, 249, 253, 255–257, 259, 260, 265–267, 273, 282, 283, 296, 310, 311, 323, 324, 331, 374.
István, M. 113.
- Jankuhn, H. 9.
Jordanes 98.
- Kiss, St. 179.
Kovács, I. 85.
Kovács, St. 74.
Kozłowski, J. K. 25.
Kropotkin, V. V. 67, 76, 77.
- Ladurie, Emmanuel, Le Roy 10.
Lapedatu, Al. 167, 307.
László, A. 32, 54.
Lăzărescu, L. 122.
Leahu, V. 102–104.
Leapușkin, I. I. 105, 111.
Lecca, O. 259, 326.
Lenco, Alecu 372.
Lupu, M. 61.
- Macarie, Gh. 324, 330.
Macarovici, N. 15, 16, 252, 275, 297, 316, 335, 373, 376.
Macrea, D. 61.
Macrea, M. 111.
Mahalu, G. 234.
Malec, T. 19, 235, 242, 243, 376.
Marin, I. 19, 195, 201, 229, 231, 233, 236, 237, 264, 265, 281, 302, 313, 314, 366.
Marinescu-Bîlcu, S. 12, 306.
Martiniuc, C. 16.
Martinovici, T. 99, 105, 144–145, 150, 152.

- Marx, K. 83.
Mateescu, C. 12, 13, 16, 38, 54, 88, 146, 181, 285, 288, 296, 323, 344, 347, 348, 351, 354–356.
Matei, M. D. 100, 101, 103–107, 112–114, 118, 120, 141, 144–145, 299, 300, 313.
Mătasă, C. 12, 39, 54, 73, 88, 138, 140, 145, 146, 181, 286, 359–361, 363, 364, 366, 367, 369, 370.
Melinte, Gh. 46, 144, 326.
Meliukova, A. I. 48, 51.
Mitrea, B. 15, 19, 64, 67, 72, 73, 75, 78, 85, 99, 102, 121, 126, 144, 145, 244, 292, 359.
Mitrea, I. 91, 100, 112, 144, 362.
Mîndru, C. 221, 353.
Moga-Florea, D. 334.
Moisil, C. 11, 46, 145, 169, 170, 187, 182, 194, 216, 236, 237, 240, 248, 250, 287, 290, 303, 305, 323, 354.
Morariu, T. 58, 61.
Morintz, S. 15, 46, 63, 70, 73, 78, 94, 96, 358, 372.
Moroşan, N. 11, 21, 22, 24, 174, 274–281.
Movşa, C. T. 34.
- Nădejde, I. 186.
Neagu, I. I. 63.
Neamtu, E. 18, 19, 140, 141, 144–146, 185, 202, 273, 284, 294, 295, 297, 301, 302.
Neamtu, V. 145, 304.
Necrasov, O. 85, 90, 93.
Nestor, I. 14, 15, 19, 26–30, 38, 46, 49, 64, 68, 71, 75–77, 83, 84, 89–91, 93, 95, 97, 98, 100, 101, 103, 105–107, 110, 111, 113, 114, 118, 119, 121–126, 128, 129, 144–146, 182, 206, 236, 242, 248.
Nestorescu, I. 106.
Nicolau, P. 78.
Nicolăescu-Plopşor, C. 10, 16, 21, 22, 24–26, 34, 224, 249, 253, 267.
Nicolescu, C. 132, 145, 154, 181, 195, 301.
Nicorescu, M. 105, 144, 145, 146, 304.
Niţu, A. 12, 19, 44, 46, 49, 54, 57, 59, 68, 71, 85, 91, 104, 112, 118, 123, 140, 146, 171, 179, 184, 186, 190, 191, 213, 232, 324, 238, 250, 251, 253, 261, 264–266, 290, 293, 297, 343, 361.
- Obreja, Al. 16, 167, 214, 220, 225, 268.
Odobescu, Al. 713, 91, 186, 231, 237, 240, 243, 246, 253, 262.
Olteanu, Şt. 144, 145.
- Paghida, N. 376.
Palade, V. 19, 63, 68, 85, 90, 91, 134, 136, 311, 313, 322, 324, 325, 328, 329, 332, 333, 341, 344, 349, 352, 372.
Panait, P. 102, 103, 104, 144, 147, 150.
Papadopol-Calimah, Al. 313.
Părdus, M. 70, 92, 98, 174.
Pascu, Şt. 58, 61, 122, 132, 139, 146, 154.
Passek, T. S. 28, 29, 30.
Păunescu, Al. 25, 26, 279, 291.
Pârvan, V. 46, 71, 74, 248, 326.
Perian, V. 19.
Pesez, J. 10.
- Petre, A. 101, 104.
Petre, D. 252, 326.
Petrescu-Dîmboviţa, M. 10, 11, 13–16, 18, 26, 27, 29, 32, 34, 36, 38, 39, 44, 46, 54, 57, 58, 64, 67, 68, 77, 81, 84, 88, 90–92, 99–101, 110–112, 114, 118, 123, 126, 131, 136, 139, 144–146, 148–150, 267, 287, 306, 308, 309, 314, 316, 317, 319, 320, 323, 324, 326, 328, 330, 335, 338, 342, 345, 349, 350, 353, 354, 357, 371, 372, 374.
Petrov, V. P. 74.
Petrovici, E. 83, 84, 99, 104, 106.
Poenaru-Bordea, Gh. 16, 19, 310, 318, 327, 334–338.
Polonic, P. 19, 181, 182, 199, 262, 334.
Pompiliu, G. 353.
Popescu, D. 96.
Popescu-Ialomiţa, S. 78.
Popuşoi, E. 19, 134, 136, 137, 313.
Porcescu, C. 289.
Preda, C. 58, 75, 78, 85, 98, 96, 175.
Procopius, 106, 110.
Prodan, V. 255.
Protase, D. 94.
Protopopescu Pache, M. 223, 244.
Puşcaşu, N. 145.
- Rajevski, Z. 10.
Raţă, S. 17, 19, 46, 47, 51, 54, 78, 84, 235, 242, 247, 263, 266.
Rădulescu, G. 78.
Rikman, E. A. 84, 85.
Rîbakov, B. A. 123.
Roman, P. 38.
Romanovskaia, M. A. 178.
Romstorfer, K. 144, 145, 304.
Rugină, Şt. 39, 44, 322.
Rusu, I. I. 67.
- Sanie, Ş. 73.
Saraiman, A. 184.
Schmidt, H. 34, 35, 50, 51, 186.
Schmirtz, H. 9.
Schuchardt, 262.
Scorpan, C. 68, 140, 363.
Simionescu, I. 21, 278.
Siniţin, I. V. 70.
Simionovici, E. A. 75–77, 88.
Slătineanu, B. 181, 194, 206, 265.
Smirnov, A. P. 10.
Smirnov, G. D. 50, 142.
Smirnov, K. F. 70.
Smişko, M. I. 62.
Solomon, C. 12, 13, 316, 371, 373.
Spinei, V. 140, 287, 301, 360.
Spîţin, A. A. 74.
Stahl, H. 11, 83, 151.
Stejernquist, B. 77.
Székely, Z. 61, 78, 121.
- Şandru, I. 16, 168, 358, 359, 361–370, 375.
Ştefan, Gh. 63, 71, 83, 84, 99, 104, 106, 124.
Ştefănescu, Şt. 122, 150.

- Tafrali, O. 12, 181, 193, 322.
 Teodor, D. 17, 18, 19, 58, 81, 85, 89–91, 93, 99–105, 107, 112, 118, 119, 123, 124, 125, 131, 132, 134, 136, 137, 140, 141, 144, 179, 191, 202, 232, 284, 285, 287, 289, 290, 300, 301, 305–310, 313, 313, 317, 328, 330, 331, 341, 343, 362.
 Teodor, S. 54, 57, 58.
 Teodorescu, V. 102–104, 106.
 Teștiban, I. 293, 300.
 Tihanova, M. A. 75–77, 81, 84.
 Timošciuc, D. A. 120.
 Tirian, 315.
 Točik, A. 94.
 Tocilescu, Gr. 13, 190, 194, 199, 201, 232, 248, 253, 259, 262, 281, 290, 302.
 Tudor, D. 14, 15, 54, 58, 59, 146, 178, 181, 206, 316.
 Tudor, M. 78.
 Tufescu, V. 182, 193, 211, 283, 288.
 Turcu, C. 248, 370.
 Tzigara, I. 78.
 Untaru, Gh. 70, 145, 361, 372.
 Ursache, V. 19, 57, 63, 64, 296, 297, 300, 302, 303, 309.
 Uspenskaia, A. V. 123.
 Vasilescu, A. 140, 141.
 Vasiliu, Gh. 19, 237, 282.
 Vătășianu, V. 144.
 Vendelin, I. 63, 374.
 Verona, P. 287.
 Viazmltina, M. I. 70.
 Vicoveanu, D. 39, 44, 322.
 Vlassa, N. 26.
 Vljarova, J. 111.
 Virgolici, V. 367.
 Vulpe, Al. 12, 39, 40, 46, 362, 375.
 Vulpe-Dunăreanu, Ec. 12, 39, 46, 54, 68, 71, 181, 288, 299, 362.
 Vulpe, R. 12–14, 30, 39, 46, 54, 55, 57–59, 62, 63, 68, 71, 73, 83, 85, 86, 88–91, 97, 146, 173, 178, 179, 215, 231, 248, 306, 309, 323, 338, 344, 345, 355, 362, 375.
 Wachter, B. 10.
 Werner, I. 92, 100, 101.
 Zagoriș, C. 262.
 Zaharia, Em. 14–18, 64, 73, 78, 84, 85, 89, 90–92, 99, 101, 104, 112, 118, 119, 123, 126, 140, 144–146, 148, 149, 171, 174, 175, 177–179, 181–184, 189, 191, 192, 195–198, 201–207, 209, 213, 215, 216, 224, 225, 228–231, 233, 236, 245, 253, 255, 262–266, 270, 278, 281, 282, 285, 287, 292–294, 302, 314, 319, 323, 328–330, 335, 370, 374.
 Zaharia, N. 14–18, 21, 22, 25, 38, 64, 68, 78, 84, 85, 91, 99–101, 144, 145, 148, 167–303, 305, 307–335, 338–341, 343–345, 348–350, 352–357, 361, 365, 370, 371.
 Zaharia, Eug. 13, 19, 29, 30, 64, 96, 111, 123–125, 128, 129, 132, 173.
 Zamoșteanu, I. 12, 19, 44, 54, 59, 71, 140, 146, 363, 369.
 Zamoșteanu, M. 12, 16, 39, 44, 54, 59, 71, 146, 287–289, 292, 295, 296, 359–365, 367–371, 373.
 Zeest, I. B. 72.
 Zirra, Vl. 15, 38, 78, 102, 103, 123, 145, 198, 224.
 Zlatkovskaia, T. D. 61.
 Zosimos, 97.

ERATĂ

se va citi:

în loc de:

1969

(sub tipar)

1969

La pag.

54, n. 232

205, n. 75

Așezările din Moldova. De la paleolitic până în secolul al XVIII-lea".

Redactor: NEONILA PEATNITCHI

Tehnoredactor: ELENA BABI

Bun de tipar 09.04.1970. Hirtie tipar înalt ilustrații, format 8/54×84, de 80 G/m². Coli de tipar 83. Planșe 13 tipar înalt.

C.Z. pentru biblioteci mari { 571. 8 (498.3)
711. 4 (498.3) « — — : 17».

C.Z. pentru biblioteci mici 71 (498.3) « — — : 17».

Întreprinderea poligrafică „Informația”
București, strada Brezoianu, nr. 23—25.
Republica Socialistă România

